
Justini
PHILI
PICA.

JUSTINI HISTORIÆ PHILIPPICÆ

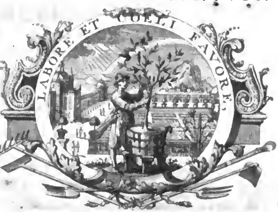
Cum integris Commentariis

JAC. BONGARSII, FRANC. MODII, MATTH. BERNECCERI, M. Z. BOXHORNII, IS. VOSSII, J. FR. GRONOVII, J. G. GRÆVII, T. FABRI, J. VORSTII, J. SCHEFFERI,

Et excerptis aliorum.

Curante

ABRAHAMO GRONOVIO.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud THEODORUM HAAK.
M. D. CC. XIX.

PERILLUSTRIBUS

ET

SPLENDIDISSIMIS

ACADEMIÆ

LUGDUNO-BATAVÆ

CURATORIBUS,

D. GULIELMO BARONI DE WASSENAER,

TOPARCHÆ IN STERRENBERG, EQUESTRI ORDINI NOBILIUM HOLLANDIÆ ADLECTO, INTER DELEGATOS ILLUSTRISSIMORUM ET PRÆPOTENTIUM HOLLANDIÆ ORDINUM LOCUM PRINCIPEM TENENTI &c. &c.

D. HUBERTO ROSENBOOM, J. C.

TOPARCHÆ IN s'GREVELSRECHT, SUPREMI IN BATAVIS SENATUS PRÆSIDI, &c. &c.

D. HERMANNO VAN DEN HONERT, J. C.

URBIS DORDRACENÆ SENATORI, ET SÆPIUS CONSULI. AGGERIBUS ALBLASSERWAERDENSIBUS PRÆFECTO, &c. &c.

EORUMQUE COLLEGIS

AMPLISSIMIS GRAVISSIMISQUE

CIVITATIS

LUGDUNO-BATAVÆ

CONSULIBUS,

D. JOANNI VAN DEN BERG, J.C.
MULTIS LEGATIONIBUS PRO PATRIA SUMMA CUM LAUDE OBITIS ILLUSTRI.

D. JOANNI VAN ASSENDELFT, J. C.

D. HENRICO VAN WILLIGEN, J. C.

D. ABRAHAMO VAN GERWEN, J. C.

NEC NON

SPECTATISSIMO VIRO

D. PETRO GYS, J. C.
CIVITATIS LUGDUNO-BATAVÆ SENATORI, UT ET ILLUSTRISSIMIS ACADEMIÆ CURATORIBUS AB ACTIS.

S. P. D.

ABRAHAMUS GRONOVIUS.

NOBILISSIMI ET AMPLISSIMI

VIRI.

Recensenti mecum & cogitanti, cujus patrocinio primum studiorum meorum fœtum crederem, illud præcipue animus suasit, ut ad Vos me converterem, quorum maximis beneficiis alligatus, illam, quam ingressus sum viam calcare cœpi, adeo ut in eadem semper posthac perseverare nullus dubitem. Verum innatus pudor me a tantis ausis continere, nec tam celeri pede ad benevolentiæ Vestræ aras me conferre hortatur, probe gnarum, quam immensa & publicarum & privatarum rerum series Vos quotidie occupatos teneat, a quibus hac tenuiori opera oblata Vos avocare religio est. Urget tamen conscię meritorum Vestrorum mentis stimulus, quo nulla timoris trepidatione, sed justa erga

ſplendorem Veſtrum reverentia defigor, ut ingrati animi crimen in me contracturus videar, niſi ampliſſimis nominibus Veſtris hæc qualiacunque ſtudiorum meorum prima ſtipendia progreſſuumque documenta inſcriberem. Summa quippe beneficentia eos proſequi ſoletis, qui literarum deliciis ingenium excolere ſatagunt, cujus ut plurima & præclara exſtant monumenta; ita ne ad alienos transgrediar, vel ſola domus noſtræ, in qua natus & educatus ſum, felicitas teſtatur. Vos enim, ne illorum benemerita, quibus ſucceſſiſtis, in Avum collata commemorem, Patrem meum, in cujus doctrina ac tenerrimi amoris præceptis dum verſor & innutrior, lamentabilis eheu! nimiumque præcox fati voluntas me in ipſo ætatis lubrico, gratiſſimo ipſius adſpectu deſtitutum nudavit, ingentibus beneficiis tantopere Vobis devinxiſtis, ut poſtquam ſedem inter

Ve-

Vestræ Academiæ cives fixerat, dignissimum laboris sui ac doctrinæ ex Vestro judicio fructum consequutus, neque promissis largissimi stipendii in Italiam, cujus liberales amœnitates abunde expertus erat, neque in Holsatiam lares suos transferre dignatus sit. Vos hac ipsa in Patrem munificentia mihi commodissimum aditum patefecistis ad alacriter decurrendum in Avitis studiorum campis, qua re usque adhuc unice semper fui delectatus. Paternis igitur monitis in literarum studio per sex annos formatus, & iisdem vestigiis insistens, eodem honore, quo olim ipse veneratus est, Vestram amplitudinem colere, ac prosequi pergam, & ne ulla in parte degenerare credar, anxie cavebo. Istas quidem causas sufficere, justumque iis inesse pondus, ut primum operis mei tirocinium in Vestram clientelam transeat, non sine ratione persuasisse mihi videor. Sed porro au-

† 5 rem

rem vellicat ipse Justinus tam luculentum præsidium acerrima ambitione flagitans: nam quemadmodum nobiliores vitas ac res gestas virorum pacis & belli tempore insignium in historiam contulit, virtutesque eorum splendidis monumentis celebravit: ita dum Vestram dignitatem Vestrosque titulos pio animo contemplor, hunc auctorem convenientissimum esse, statuere cogor, qui tantorum nominum inscriptione ornetur. Præterea huc me impellit Vestra liberalitas, qua non tantum Musas ore docentes, & vivas ingenuarum artium doctrinas in Academia Vestra fovetis, sed etiam tam locuples librariæ supellectilis instrumentum, immenso sumtu, & incredibili labore collectum, ac plurima absconditæ hactenus scientiæ volumina continens, usui publico diligenter servatis, & benigne exponitis: quæ quum mihi varios Justini codices, velut tabulas e

nau-

naufragio conſervatas ſuppeditaverit, & in iis conferendis me non inutilem operam navaſſe experiar, etiam eo nomine ad gratias Vobis publice agendas me obſtrictum ſentiebam. Infinitum hic ſpatium excurrendi in laudis Veſtræ commemorationem, Illuſtriſſimi Domini, patebat, verum tenuitatem ſuam agnoſcens modeſtia geſtientem ulterius progredi calamum coercere jubet, & ad Juſtinum redire, quem ut & ſtudia mea in benignam Veſtram ac propitiam tutelam admittere velitis, vehementer rogo: quo voto ſi fruar, lætiſſimum mihi omen affulgebit, Veſtrum favorem porro promerendi, & literarum amorem Paternis Avitiſque veſtigiis promovendi: ad eam rem ut Deus O. M. Vobis plurimos annos perpetua felicitate ſplendentes, mihique neceſſarias vires largiatur, infimis precibus expoſco. Valete, Illuſtriſſimi Domini, & dum

rem

rem publicam fortiter geritis, rei quoque literariæ favere pergite. Dabam Lugduni ad Rhenum, IV. Kalend. Jun. MDCCXIX.

LE-

LECTORI S.

TRiennium ferme exactum est, ex quo de recudendo Justino mecum agere cœpit Bibliopola, cui deesse hac in parte nolui, quum ipsius rogationibus accederent exhortationes Paternæ: sed prælum nondum ardere inceperat, quin triste fatum domui nostræ imminens fervorem meum lacrymis exstingueret. Primum enim necopina amantissimæ Sororis mors me percellebat, cujus acerbissimi doloris cumulum mox intendebat luctuosissimus Parentis obitus, qui infandam ægritudinem mihi inflixit. Posteaquam vero dolor paulatim remisit, & ad aliquem modum operæ processerant, subito iterum cessavit inceptus cursus: nam quum inprimis majorum vestigia premenda esse proposui, nihil mihi conducibilius fore existimavi, quam itinere aliquo cognitionem meam instruere. Hic fervor me in Britanniam detulit,

tulit, quæ regio non tantum exspectationem meam implevit prolixa benignitate & comitate incolarum, verum etiam quum ultra vota refertissimarum Bibliothecarum januæ mihi facillime aperirentur, & scriptorum librorum penetralia paterent, diutius quam decreveram, detinuit. Quoniam vero tot *benevolentiæ officia undique in me collata agnoscam, gratissimo infixa animo ea conservare, & uberiore stylo in opportuniorem commemorandi locum rejicere præstabit. Itaque nunc ad Justinum revertar. Habes igitur, Benevole Lector, Justini contextui adjunctos integros commentarios Virorum Doctorum, qui duobus præteritis seculis diligentem operam in Justinum contulerant, quorum ordinem ducunt Jacobus Bongarsius, Franciscus Modius, & Matthias Berneccerus, cujus notas, quibus alteram suam editionem auxerat, in hanc editionem conjeci. Hisce accedunt Isaci Vossii, & Avi mei notæ, quas libro, quo semper usus fuit, adscriptas fin-*

ſingulas excerpſi; etſi plurimas emendationes Obſervationum libris non tantum inſeruerat, ſed & cum laudatiſſimis Viris, Grævio, Vorſtio, & Scheffero per epiſtolas aliave ratione communicaverat, quorum notæ textui quoque ſubjunctæ ſunt: eas excipiunt Tanaquilli Fabri notæ, ut & aliorum, quas præcedentibus editionibus adjectas ex more ſeculi retinere coactus fui. Tum ad hujus editionis calcem M. Z. Boxhornii breves notas addidi. Iſti igitur tantorum Virorum labores ſuffeciſſent ad hujus editionis ornamentum, niſi & me ipſum ad ſymbolam conferendam & quantopere me hactenus occupaſſet Juſtinus, publice teſtandum innatus erga literas amor incitaviſſet. Quare nihil antiquius duxi, quam ut mentem ad MSS. codices conferendos adjicerem, quorum copiam ex Bibliotheca Lugduno-Batava mihi præbuit humanitas Celeberrimi Viri, Wolferdi Senguerdii, ejuſdem Bibliothecæ Præfecti. Primo igitur quatuor MSS. ex eadem Bibliotheca evolvi, quorum

duos

duos Avo utendos olim dederat Cl. Vossius. Hi omnes, ut & alter, quem Parens consuluit, membranacei erant; præter hos etiam chartaceo codice, quem Cl. Perizonius eidem Bibliothecæ legaverat, usus sum. Tum quoque Londini codicem, qui Bibliothecæ Regiæ erat, & Oxoniæ alterum ex Bibliotheca Collegii Novi, Cantabrigiæ vero Excerpta quædam Justini excussi. Trium insuper scriptorum librorum collationem pro summo in me studio exhibuit Vir undecunque Doctissimus, Laurentius Theodorus Gronovius, Patruus, cui omnia pietatis officia post parentes debeo: duo priores ex Bibliothecæ Mediceæ scriniis depromti erant; tertius vero e Bibliotheca Illustris Viri, nec minus humanitate quam summa eruditione conspicui Antonii Magliabequii, cujus insignem favorem Parens Patruusque abunde experti fuerunt. Præter hæc institutum meum juvit collatio Paterna codicis Thuanæi †. Porro vetustas

† Quem MS. optimæ notæ fuisse testantur notæ Paternæ ad Arriani Exped. Alex. 11, 11.

ſtas editiones conſului, quarum utramque principem, hanc ab Nicolao Jenſono typis mandatam anno MCCCCLXX. illam ab Conrado Suenheim, & Arnoldo Pannartz Romæ editam anno MCCCCLXXII. ex inſtructiſſima ſua Bibliotheca Londini mecum communicavit Vir Nobiliſſimus, Richardus Mead, cujus beneficio Juntinam editionem quoque nactus ſum.

Prologis Librorum Trogi Pompeji ſubjeci Virorum Doctorum notas integras, inter quas excellunt emendationes Reverendiſſimi Abbatis de Longuerue, quas Eruditiſſimus Vir, incomparabilis antiquitatum ac rei literariæ arbiter, Rev. P. Bernardus Monteſalconius Diario ſuo Italico inſeruerat, eaſque plurimum decoris huic editioni allaturas credidi: ut autem earum ratio, codicumque MSS. quibus uſus eſt, recenſio unicuique clarius appareat, optime me facturum puto, ſi ipſa Rev. Monteſalconii verba, quæ tum in fronte notarum, tum in præfatione exſtant,

 ex

ex Diario ipsius Italico huc revocarem.
„ *Sic igitur ille. Per Romanum otium*
„ *hortante frequentibus epistolis amicissi-*
„ *mo viro ac literarum omnis generis*
„ *peritia cum primis Europæ numeran-*
„ *do D. Abbate de Longuerue, in Co-*
„ *dicibus Justini Prologos Historiarum*
„ *Philippicarum Trogi Pompeji conqui-*
„ *sivi. In Vaticana duos Justini Codi-*
„ *ces Prologis instructos deprehendi; in*
„ *Bibliotheca Illustrissimi Marchionis de*
„ *Maximis tertium reperi, cum iis*
„ *vero contuli Prologos, ut in editis*
„ *exstant, scilicet mire vitiati, ut vix*
„ *sanum quippiam occurrat. Lectiones*
„ *varias transmisi laudato viro, qui*
„ *reduci mihi easdem eruditis notis ad-*
„ *ditis, hic inserendas restituit; ut ho-*
„ *rum operâ Prologos jam expurgatos*
„ *edere in promtu sit. Ipsi autem Pro-*
„ *logi, utpote ad Trogi Pompeji libros*
„ *cum adhuc superstites essent, concin-*
„ *nati, plerumque gesta memorant, quæ*
„ *in Justino non comparent. Alium*
„ *Prologorum codicem vidi Venetiis in*

„ *ædi-*

„ *ædibus Trevisanis, quem non licuit*
„ *per tempus explorare. Codices por-*
„ *ro Vaticani, quorum hic lectiones*
„ *adferimus, sunt his numeris insigniti*
„ 1825. & 1826. *Iis adjungimus item*
„ *varias lectiones duorum Colbertinorum*
„ *Codicum, qui sic notantur* 1566.
„ & 1578. in præfatione. *Emen-*
„ *dationes Prologorum Trogi Pompeji*
„ *ab Eruditissimo, & Amicissimo Viro,*
„ *Abbate de Longuerue, ex variis le-*
„ *ctionibus Codicum trium Romanorum,*
„ *quas ipsi ex Italia transmisimus,*
„ *nec non duorum Colbertinorum con-*
„ *cinnatas, ad calcem Diarii reposui-*
„ *mus. Usus ipse est editione Tana-*
„ *quilli Fabri mire fœdata & conspur-*
„ *cata, ut vix uspiam quid sanum*
„ *occurrat; & castigatis erroribus pro-*
„ *pemodum infinitis, ad sanam emacu-*
„ *latamque Prologorum editionem ador-*
„ *nandam viam paravit. Jam diu*
„ *Prologis Trogi castigandis incubuerat*
„ *Bongarsius, qui primus eosdem in*
„ *lucem protulit anno MDLXXXI.*

„ *ut habet ipse in Epistola ad Fran-*
„ *ciscum Rosæum ibidem cusa. Ad*
„ *calcem editi, ejusdem Bongarsii at-*
„ *que Francisci Modii notæ quædam*
„ *exstant, queis Prologorum pauca lo-*
„ *ca conjecturis resarciuntur, & sane*
„ *quædam sat feliciter; alia inauspi-*
„ *cato, ita tamen ut multo plura quasi*
„ *deplorata, intacta prætermittantur;*
„ *sicque Erudito Viro totum restauran-*
„ *di provincia devoluta, quod is navi-*
„ *ter exsequutus est. Observatum porro*
„ *velim nos in Bongarsianis notis ad*
„ *Prologum Libri VII. conjecturæ ejus-*
„ *dem suffragari, qua* Illyriorum &
„ Pœonum, *vult legi, ubi MSS. qui-*
„ *dam* Pœnum, *alii* Pœnorum *habe-*
„ *bant, & ad Prologum Libri VIII. e*
„ *re pro* electo Aryba, *conjectatur le-*
„ *gendum* ejecto. *Hactenus Montefalco-*
nius. Adhæc mihimet ipsi quosdam Pro-
logorum Trogi Pompeji scriptos codices
videre contigit, tres quidem Anglica-
nos, & totidem Leidenses Justini li-
bris annexos, at quartus Leidensis se-
pa-

paratim compactus erat. Inter hos præcipuus erat chartaceus codex, qui Cl. Perizonii olim fuit: plures vero horum Prologorum, nec non Justini codices tum in Diario Italico, tum per literas mihi indicavit Rev. P. Bernardus Montefalconius, quos si unquam inspicere, atque adyta Musarum, quibus continentur, adire fortuna mihi dederit, in iisdem excutiendis me diligentem fore in præsenti promitto. Denique Indicem Freinshemianum multis partibus auctum huic editioni adjunxi. Ceterum Te, Benevole Lector, rogo, ut postquam hanc editionem exegeris, æquum de me judicium feras, & quantopere Paternum Avitumque morem in indagandis doctrinæ arcanis, & nunc imitari, & postea confirmato animi robore assequi velle, ex hoc otii specimine statuas. Vale.

JOANNIS GEORGII GRÆVII

PRÆFATIO.

Nihil minus cogitavi nunc quam de Justino edendo. Cum Typographus mecum quod ceperat consilium de hac re communicasset, rogassetque ut conferrem si quid haberem ad hanc editionem, quam moliretur, ornandam, fidem dedi me excussurum meas schedas & in contextu scriptoris emendando nonnullas horas impensurum. Nihil notarum subtexere decreveram. Deprehendi vero post, me nonnulla loca insigniora ex Florentina Iuntarum editione, quæ prodiit anno cIɔ Iɔxxv. cum C. Nepote, & Vellejo Paterculo, correxisse. Hinc impetum cepi eam totam a capite ad calcem componendi cum vulgatis libris. Tuli pretium operæ. Non pauca loca ibi emendata leguntur, quæ in omnibus, quæ circumferuntur editionibus aliis, quæ in manus quidem meas & Bongarsii inciderunt, sunt fœde contaminata; sive Iuntæ vetustum expresserint codicem aliquem ex Magni Etruriæ Ducis Illustrissima Bibliotheca, (aliquot enim hujus scriptoris veterrimas membranas ibi servari ex Viris doctis accepi) sive Aldum Manutium sint secuti, quod mihi confirmarunt amici;

nici; ipse enim Aldinum librum adhuc inicere non potui. Quicquid sit, optimæ nic Florentinæ editioni, quam nuperi editores, quod mihi multis constat rebus, non derunt, quamque cum multa alia commenant, tum quod pleræque probatæ lectiones, uæ in illa reperiuntur, manu exaratorum brorum, quibus Bongarsius & Modius usi int, auctoritate confirmentur, maximam artem debetur, quod ista editio nostra aliis nelior & emendatior prodeat. Ut vero raio constaret eorum quæ mutavi, paucas quasdam adjeci notas, quibus breviter mutationis causas reddidi, & fontes aperui. Hæc præfixeram editioni, quam anno hujus seculi LXVIII. publicaram Trajecti nostræ. Post hoc tempus certatim clari doctique homines varias apud gentes multum studii posuerunt in illustrando Justino. In Gallia vir elegantia ingenii & doctrinæ copia insignis, mihique, cum superesset, amicus, & summe carus, Tanaquillus Faber, inprimis egregiam ei navavit operam in editione Salmuriensi, quam anno LXXI. adornavit, multa labe detersa, & obscurioribus locis multa luce perfusis. In Germania Joannes Vorstius, variis eruditis ingenii monumentis celebris, anno LXXIII. Justinum ornatiorem Lipsiæ jussit in publicum exire. In quo desideres, quod meliores lectiones, quas ex Iuntina non solum attuleram, sed & asserueram, & in

contextum editionis meæ deleta maculosa scriptura, receperam, laudat quidem a me prolatas, sed sibi vindicat, perinde ac si a nemine fuissent ante probatæ, crebro in iis adstruendis usus meis exemplis & rationibus. Sed viri, qui dudum e vivis excessit, aliis meritis hæc levicula donentur. Ne cum superstite quidem de his contendere velim, nec cum quoquam alio. Triennio post Joannes Schefferus, vir celeberrimus, decus Germaniæ, quæ edidit, & Sueciæ, quæ fovit, qui & ipse vivus mihi fuit conjunctissimus, post tot alias pulcherrimas lucubrationes, quibus rem litterariam sibi devinxit, Justinum quoque sua cura dignatus est, quem Hamburgi animadversionibus instructum anno LXXVIII. vulgavit. Meam editionem non videtur ὁ μακαρίτης vidisse, sed aut solas notas, quas Daniel Elzevirius editioni Amsterodamensi præposuerat, cum Justinum, ut ante hac circumferebat, non ut a me fuerat emendatior Trajecti emissus, typis descripsisset, aut ut a Vorstio sunt laudatæ. Denique post hos omnes doctus Anglus, qui nobis nomen suum invidit, bellam & nitidam editionem Justini publici juris fecit Oxoniæ, usus quatuor vetustis codicibus Anglicanis, quorum subsidio multa corrupta sanavit egregie, quæ & mihi & Scheffero in curis secundis, quas visis his Anglicis animadversionibus elucubravit, plurimum profuerunt. Fabri, Vorstii,

Schef-

Schefferi notas integras, & illibatas hic invenies, nec non, qui olim Justino studuerunt, Illustris Jacobi Bongarsii, Francisci Modii, Matthiæ Bernecceri, & magni Isaci Vossii. Josephus Cantel, qui in usum Serenissimi Delphini Justinum Parisiis anno LXXVII. edidit, cum non tam emendandi, quam historicis & Geographicis annotationibus explicandi partes sibi imposuit, nostro instituto non servit. Ceteris debemus multum. Tibi, lector, possum adjurare liquido sine fuco, sine fallaciis & ostentatione, a qua semper fui alienissimus, meliorem editionem adhuc visam non esse hac Leidensi. Vale.

JOANNIS SCHEFFERI

PRÆFATIO.

DE Justino; scriptore omnibus notissimo, non duco necessarium, prolixe præfari. Fecerunt jam alii, qui eum edidere hactenus non pauci. Post quorum, nuperrimas etiam virorum summorum, Grævii Vorstiique curas, mirum fors videri queat, quod & ego sustinuerim eum publicare. Ac profecto plurima dedisse, quibus scriptor hic illustrior est factus, nemo, nisi vel harumce litterarum imperitus, vel tam luculentis virorum optimorum meritis ingratus diffitebitur. Si quis tamen accurate volet cuncta perlustrare, deprehendet, nobis quoque relictum esse spicilegium, quin imo & post nos superfore, in quibus ingenia decora industriam exercere suam queant. Saltem conferant, qui volent, nostra cum jam dictis aliorum, & nos verum dicere intelligent. Facient porro cuncti hoc libentius, quoniam quæ ab aliis ante nos notata sunt, non longe veniunt quærenda, verum nostris adjuncta legi possunt; non illa quidem integra (hoc enim longum nimis fuisset) verum breviter, & verbo repetita. Brevitati namque dare operam voluimus, inque ea istoc solum

ſolum efficere, ut quæ ſupereſſe vel non ſatis integra, vel non ſatis explicata videbantur, ea lumen aliquod ab interpretatione noſtra vel medicinam ab emendatione conſequerentur. Reliqua omnia, quæ vel ad Hiſtoriam, vel ad prudentiam civilem pertinentia poterant adjungi, ſtudio prætermiſimus, partim, quod nonnulla horum jam ſint tradita ab aliis; partim, quod id genus commentationis magis aptum ſit Hiſtoriis perfectis abſolutisque, non hujusmodi compendiis, in quibus pleraque, quæ conſociata ſunt negotiis, & prudentiæ inſtruendæ ſerviunt præcipue, omittuntur. Atque iſtoc quidem fuit inſtitutum noſtrum in Notis. *In quibus ſi quando a ſententia digreſſi ſumus aliorum, fecimus id neque ſine ratione, ut putamus, neque ſine decenti modeſtia, ut propterea nemini futuri videamur graves, niſi qui ſic ſua amat, ut ab omnibus citra examen ullum velit adprobari.* Textum *dedimus, qualem a Vorſtio accepimus, quod in eo videremus revocata ex editionibus vetuſtioribus haud pauca, quæ Bongarſii intempeſtivum emendandi ſtudium inconſulte, aliquando & in pejus immutaverat, retinueratque Berneccerus, qui Bongarſiana veſtigia religioſe ſibi propoſuerat ſequenda. In* Prologis *occurrebat nihil, quod non jam ab aliis eſſet præceptum.* Chronologiam *quoque omittendam cenſuimus, quippe alias*

jam

jam editam non semel, & nec certam satis in omnibus. Indicem, *licet a Cl. Vorstio post Freinshemium locupletatum adhuc cópiosiorem dare, fuerat in animo. Verum paucis additis ab incepto me deterruit & brevitas temporis, & hæc bellorum calamitas, quâ efficitur, ut nihil ex voto, omnia ex occasione proferre cogamur. Hæc sunt, quæ nunc indicanda videbantur. De cætero si quid bene a mè est prolatum, indulgentiæ Divinæ tribuendum, mente agnosco gratissima; si quid male, meum esse fateor, cui tamen sic quoque dabit veniam, spero, quisquis labi & errare, humanum esse meminerit. Vale.*

DE
JUSTINO,
Ex Gerardi Joan. Vossii v. cl. *Lib.* I. *de Hist. Lat.*

JUSTINI, qui Trogi epitomen fecit, nec nomen, nec ætas, dubitatione caret. In Ant. Arnoldi libro nominabatur Justinus Frontinus: at in codice Bibliothecæ Mediceæ dicitur M. Junianus Justinus. Atque hoc verius censeo, ob libri ejus antiquitatem: cujus argumentum non leve est, quod literis Longobardicis scriptus sit. Quod vero ad ætatem, Trogi ejus, cujus epitomen scripsit, filium fuisse tradit Gualterus Burlei Anglicus lib. de vita philosophorum, qui anno CIↃ CCCCLXXII editus ab Arnoldo Terffornen. Sed hoc seculo illi condonemus, quo vixit. At eruditissimos etiam viros video esse, qui suspicentur vixisse; postquam imperium translatum fuit Constantinopolin: idque ob verba illa lib. VIII. [Græciam etiam NUNC & viribus, & dignitate, orbis terrarum principem.] Sed NUNC istic non signat tempus, quo Justinus scribit, sed de quo scribit; quomodo idem paullo post ait: [& hæc potissimum facere Thebanos, Lacedæmoniosque, antea inter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos.] Ubi NUNC itidem valet, hoc tempore,

quod

quod exponimus. Plane vero vixisse arbitror sub Antonino Pio, atque huic epitomen suam dicasse. Id colligo ex verbis istis præfationis, (quod ad te, imperator Antonine, non tam cognoscendi, quam emendandi caussa, transmisi.) Ita enim habent editiones antiquæ, quæ, quin MSStorum fidem secutæ fuerint, nullus dubito. Sed objiciunt, in optimis libris legi: [quod ad te non tam cognoscendi magis, quam emendandi causa, transmisi.] Quam MSStorum lectionem etiam Bongarsius retinuit. Sed nihil manifestius, quam non ita scripsisse Justinum. Nec enim TAM & MAGIS satis conveniunt. Quid ergo? num dicemus MAGIS, tanquam superfluum, tolli oportere? Atqui non videtur de nihilo esse, quod in optimis libris legitur. Quare puto, scriptum primo fuisse. [Quod, Antonine Imp. non cognoscendi magis, quam emendandi caussa transmisi.] Nempe ex [Antonine Imp.] fecere, [Ad te non] Ac quia sic NON geminabatur, librarii hunc errorem existimantes alterum omisere. Et sane Justinum hunc sub Antonino vixisse, ante seculum Philippus Bergomas, ac Joan. Aventinus tradidere: imo idem jam ante annos trecentos in chronico suo scripsit Martinus Polonus: sed quod idem Justinum hunc cum Justino martyre confudit, fœdus error est, cum hic, qui epitomen scripsit, in iis, quæ lib. VI. & XXX. de Mose, Josepho, & Israëlitis, tradit, plane Scripturis adversetur: unde liquet, hominem

minem fuisse Gentilem: aperteque inter eos ab Orosio numeratur: ut de eo nihil dicam, quod beatus Martyr nihil Latine scripsisse videtur: item quod Eusebius, Hieronymus, Photius, nusquam historicam hanc epitomen inter Martyris illius scripta reponunt. Nec tamen ea ignota fuit B. Hieronymo, qui illius meminit procemio in Danielem: uti quoque Augustinus facit lib. IV. de civit. Dei cap. VI. & Orosius lib. I. cap. VIII. & X. qui & Justinum passim exscribit. Post quos ejusdem mentionem fecere, Isidorus. Jornandes, alii. Etiam quæ Lupus Ferrariensis Abbas epist. XX. ad Altuinum ex Trogo Pompejo citat de iis quæ Mithridatis excellentiam portenderint apud Justinum, ad verbum ex Justini lib. XXXVII. Sed apud Lupum nunc paulo comptius leguntur, ut in Justino debeant emendari. Est Justinus scriptor tersus & elegans, ut de eo scribit Raimundus Lullus lib. VII. de orat. cap. IV. Quam turpiter autem in rebus Judaicis aberrarit, ostendit Benedictus Pererius in Daniëlem c. XL. MSus exstat in Bibliotheca publica Academiæ Cantabrigiensis, & Oxonii in collegio corporis Christi. Ac nescio quid sibi velit quod (ut est apud Th. James) Oxonii in Bibliotheca Collegii Novi exstare dicatur Epitome historiarum per Trogum Pompejum lib. IV.

TRO-

TROGI POMPEJI
FRAGMENTA.

DE EODEM, ET JUSTINO, VETERUM AUCTORUM LOCA.

Utraque a Viro Cl. JACOBO BONGARSIO collecta.

PRISCIANUS *Lib.VI.*

Trogus Pompejus libr. 6. Inde Scepſim petit, quo ſe media interfecta ſocru contulerat. Is ab Herculide petito colloquio.

In MS. Priſciani leguntur hæc ex lib. 3. *Pro* ſe media *Mediolanenſis editio habet* e Media. *Unde legebam olim*, ſe e Media. *Sed ex Lib.* 3. *Hellen. Xenophontis legendum*, quo ſe Medias. *Locum ipſum lector conſulat. De* Herculide *autem qui in MSS. Juſtini eſt* Derculides, *dixi ad Lib.* 6, 1, 2.

IDEM *Lib.V.*

Trogus Hiſtoricus in XXII. femininum a flamine, protulit hæc flaminea. Papicio propter mortem flamineæ, flaminio obiit.

Duo MSS. Papicio flamineæ (*unus* flaminiæ) flaminio obiit. *Lego* Papirius propter mortem flamineæ, flaminio abiit. A. *Gellius Lib.* 10. *cap.* 15. *de flamine Diali*, Uxorem ſi amiſit, *inquit*, flaminio decedit. *Sed quæ Trogo & Priſciano eſt Flaminea, Gellio eſt flaminica*: *& flaminia*, *flaminis domus.*

Vetus

Vetus Interpres Virgilii, qui eſt apud P. Danielem in illud tertii Æneid.

Teucrus Rhœteas primum eſt advectus in oras.

TEUCRUS. De hoc fabula duplex eſt: Nam & de parentibus ejus dupliciter traditur. Alii enim Cureas & Idæ Nymphæ, alii, inter quos & Trogus, Scamandri filium tradunt: qui Scamander, cum Creta frugum inopia laboraret, cum parte tertia populi ad exteras ſedes quærendas profectus eſt, ab Apolline monitus, ibi eum habiturum ſedes, ubi noctu a terrigenis oppugnatus eſſet. Cum ad Frygiam veniſſet, & caſtra poſuiſſet, noctu mures arcuum nervos & laboramenta armorum adroſerunt. Scamander hos interpretatus hoſtes eſſe terrigenas, in Idæ montis radicibus ædificia collocavit: qui cum adverſus finitimos bellum gereret, victor in Fanto flumine lapſus non comparuit, qui poſt a Cretenſibus in honorem regis ſui Scamander appellatus eſt: filioque ejus Teucro regnum traditum, qui cives e ſuo nomine Teucros appellavit, qui poſt a rege Troo Trojani dicti ſunt; & templum Apollini conſtituit, quem Sminthium appellavit. Cretenſes enim murem Smynthicem dicunt, &c.

Leg. arbitror, nervos, & loramenta armorum. *Et ſtatim* in Xantho flumine.

IDEM ad illud 4. Æneid.

Ductoreſque alii, quos Africa terra triumphis
Dives alit. ——

Triumphis dives, id eſt, bellicoſa. & quidam dicunt aſtros nunquam triumphaſſe. Plinius autem

ſecundus hiſtoriæ naturalis, & Pompejus Trogus aſtros dicunt pompam triumphi primos inveniſſe, quam ſibi Romani poſtea vindicaverunt. Libius autem Andronicus refert, eos de Romanis ſæpius triumphaſſe, ſuasque porticus Romanis ſpoliis adornaſſe. Merito ergo dives triumphis.

Pro Aſtros *legendum omnino* Afros. *Carthaginienſes triumphaſſe, indicat etiam liber XIX. Juſtini.*

PLINIUS in Indice Hiſtoriæ naturalis, Trogum auctorem multis locis laudat, ut Lib. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 31. Quæ ex eo tranſtulit, non arbitror eſſe ex libris Hiſtoriarum.

Lib. VII. Cap. 3.

Et in Ægypto ſeptenos uno utero ſimul gigni, auctor eſt Trogus. *Eadem fere totidem verbis Solinus cap.* 3.

Lib. XI. Cap. 39.

Pili a cute exeunt craſſa, hirti; feminis tenuiores, equis in juba largi, in armis leoni: daſypodi & in buccis intus, & in pedibus: quæ utraque Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinoſiores hominum quoque colligens.

Cap. 52.

Addidit morum quoque aſpectus ſimili modo apud nos Trogus, & ipſe auctor ſeveriſſimus, quos verbis ejus ſubjiciam Frons ubi eſt magna, ſegnem animum ſubeſſe ſignificat; quibus parva, mobilem; quibus rotunda, iracundum, velut hoc veſtigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in

in rectum, molles significant; quibus juxta nasum flexa sunt, austeros; quibus juxta tempora inflexa, derisores; quibus in totum deflexa, malevolos & invidos. Oculi quibuscunque sunt longi, maleficos esse judicant; qui carnosos a naribus angulos habent, malitiæ notam præbent: candidi pars extenta, notam impudentiæ habet; qui identidem operire solent, inconstantiæ. Oricularum magnitudo, loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

Lib. XVII. Cap. 10.

Nam folia palmarum apud Babylonios feri, atque ita arborem provenire, Trogum credidisse demiror.

Lib. XXXI. Cap. ult.

Trogus auctor est, circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, unde ablatæ sunt spongiæ.

CHARISIUS *Lib. I.*

Sed & Valgius & Verrius, & Trogus de animalibus: hæ reslacte dicuntur; at consuetudo tamen aliud sequitur.

Leg. Fortasse hi tres lacte dicunt.

FL. VOPISCUS *in Aureliano.*

Neminem scriptorum, quantum ad Historiam pertinet, non aliquid esse mentitum: prodente quinetiam, in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus, manifestis testibus convincerentur.

IDEM *in Probo.*

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios,

Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros in vita principum & temporibus differendis.

HIERONYMUS *Proœmio in Danielem.*

Ad intelligendas autem extremas partes Danielis multiplex Græcorum Historia necessaria est, &c. præcipueque nostri Livii, & Pompeji Trogi, & Justini, qui omnem extremæ visionis narrant historiam; & post Alexandrum usque ad Cæsarem Augustum, Syriæ & Ægypti, id est, Seleuci & Antiochi, & Ptolemæorum bella describunt.

IDEM *in Cap. V. Danielis.*

Quo (*de Balthazare loquitur*) interfecto a Dario rege Medorum, qui Cyri regis Persarum avunculus fuit, & Cyro Persa, quæ duo regna Esaias ascensorem bigæ cameli & asini vocat, destructum esse imperium Chaldæorum. Quod quidem & Xenophon in Cyri majoris scribit infantia, & Pompejus Trogus, & multi alii, qui barbaras scripsere historias.

AUGUSTINUS *Lib. IV. de Civitate Dei Cap. 6.*

Justinus qui Græcam, vel potius peregrinam, Trogum Pompejum sequutus, non Latine tantum, sicut ille, verum etiam breviter scripsit historiam, opus librorum suorum sic incipit, Principio rerum, &c.

Paulo post.

Qualibet autem fide rerum, vel iste, vel Trogus scripserit; nam quædam illos fuisse mentitos, aliæ

aliæ fideliores litteræ ostendunt: constat tamen, & inter alios scriptores regnum Assyriorum a Nino rege fuisse longe lateque porrectum.

OROSIUS *Lib. I. Cap.* 8. *de fame Ægypti, cui Joseph subvenit.*

Pompejus historicus, ejusque breviator Justinus docet.

Cap. 10.

Ait enim Pompejus sive Justinus hoc modo: Ægyptii cum scabiem & vitiliginem, &c. *quæ exstant Lib. XXXVI. Justini.*

Transcripsit autem Orosius ad verbum pleraque ex Justino in suam Ormestam mundi. ita enim in MSS. inscribitur ipsius historia. (*vide* C. *Barthium Adversf.* 36, 37.)

ISIDORUS *Libro de Natura rerum, qui in MSS. P. Pithœi inscribitur de Astronomia.*

De monte Ætna Justinus in libro historiarum ita scripsit: Siciliæ tellus tenuis ac fragilis & cavernis quibusdam fistulisque ita penetrabilis, &c. *quæ exstant lib. IV.*

JORNANDES *Libro de rebus Gethicis.*

Ex quorum (*Gothorum*) nomine vel genere Trogus Pompejus, Parthorum dicit extitisse prosapiam.

IDEM.

Tunc Cyrus rex Persarum, post grande intervallum, & pene post sexcentorum triginta annorum

tempora, Pompejo Trogo teſtante, Getarum reginæ Thamiri, ſibi exitiale intulit bellum.

MARTINUS POLONUS *ſub Antonino Pio.*

Eo tempore, floruit Pompejus Trogus, natione Hiſpanus, qui totius orbis hiſtorias a tempore Nini regis Aſſyriorum, uſque ad Monarchiam Cæſaris Latino ſermone deduxit, diſtinguens per libros XLIV. quorum abbreviationem fecit Juſtinus ejus diſcipulus: qui Juſtinus Philoſophus Antonino Pio librum de Chriſtiana religione compoſitum tradidit, & benignum eum Chriſtianis fecit.

JOH. SARESBERIENSIS *Policrat. Lib. V. Cap.* 12.

Quod ut mecum conjicias, collationem Philippi & Alexandri, Trogo Pompejo, vel Juſtino, compendiario ejus, ſi mavis, auctore revolvamus. Ait ergo: fuit Philippus rex armorum quam conviviorum ſtudioſior, &c. (*Exſtant Lib. 9. Juſtini C.* 8. *Idem Trogum Pompejum multis quoque aliis locis citat.*)

PRÆ-

PRÆFATIO JUSTINI.

[1] *Quum multi ex Romanis, etiam consularis dignitatis viri, res Romanas Græco peregrinoque sermone in historiam contulissent: sive æmulatione gloriæ, sive varietate & novitate operis delectatus vir priscæ eloquentiæ Trogus Pompejus Græcas & totius orbis historias Latino sermone composuit; ut, cum nostra Græce, Græca quo-*

[1] Multi ex Romanis] Ut A. Albinus, referente A. Gellio Noct. Att. xi, 8. Vide Macrob. init. Saturn. & Cic. Brut. 21. hunc locum opportune suggessit eruditiss. Joh. Freinshemius: cujus acri polito-que judicio, plurimum hasce notas debere statim initio profiteri libet. Sic Lucullus Marsicum bellum Græce scripsit. Plut. Luc. 2. C. Julius Senator Græce res Romanas scripsit Liv. Epit. LIII. f. Annales Acilianos Græce scriptos, & Latine versos refert Livius xxv, 39, 14. etiam Cicero commentaria Consulatus sui Græce composuit I. ad Att. Ep. penult. BERNEC.

Pompejus] Ejus de genere Justinus inf. XLIII, 5, 13 14. 15. IDEM. Trogi Pompeji familia e Vocontiis in Gallia Narbonensi oriunda. Avus Sertoriano bello a Cn. Pompejo civitate donatus. Unde & Pompeji nomen accepisse videtur. Vide infra XLIII, 5, 13 &c. Scripsit etiam de animalibus, quo nomine sæpius a Plinio & Charisio laudatur. Ejus etiam meminere Servius. D. Hieronymus, Augustinus, Orosius, Priscianus, aliique.

quoque nostra lingua legi possent; prorsus rem magni & animi & operis adgressus. [2] *Nam cum ple-*

Rem magni & animi & corporis adgressus] Scribe, *animi & operis*. *Res* enim *magni operis* est quæ vario & multo labore constat. vox hæc ab architecturâ sive vulgari, sive militari petita est: nam & *opera* sunt, quæ struuntur, ut apud Sueton. in Jul. 28. *operibus exornare urbes*. & apud eundem in Octav. 29. *Publica opera plurima exstruxit*. & Tib. 47. *Princeps neque opera ulla magnifica fecit*. & munitiones in oppidis oppugnandis, ut *opere instituto* apud Cæs. VII. de Bell. Gall. 70. & Suet. in Julio 35. *Maximis obsessum operibus*. & prout structura multiplex est, *magni* vel *parvi operis* res vel munitio vocatur. Senec. Epist. 55. *Spelunca dua magni operis*. & Liv. XXII, 57. *oppidum magno opere munitum*. & XXVI, 3. *quum jam parvi operis munitio esset*. Hinc igitur transfertur ad alias molitiones. Plin. XXXV. Nat. Hist. 10. *Corpora enim pingere, & media rerum est quidem magni operis*. Curt. VII, 13. *magni operis videbatur tam vastam voraginem explere*. GRONOV. Nihil facit corpus ad meditationes eruditorum Pygmæus sit, an Polyphemus, qui ad scribendum se applicat, est perinde, modo valeat animo & ingenio; laboribusque ferendis par sit. Qui *corpus* hic accipiunt pro libro, iis Latinæ linguæ genius adversatur. Non enim dixeris: *Rem magni corporis* seu *libri aggredi*. MS. Marquardi Gudii, & Iuntarum editio præstantissima, quam Bongarsius & alii editores non viderunt: *Rem magni animi & operis aggressus est*. Hæc Justini est scriptura. Imitatur Livium, qui in Præfat. *Res est præterea immensi operis, ut quæ supra quingentesimum annum repetatur*. Quintil. Institut. 1, 4. *Quæ vel sola* (ars) *omni studiorum genere plus habet operis, quam ostentationis*. Ovid. IV. ex Ponto:

Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.

Sic & Græci ἔργον pro labore. Aristot. VI. de Hist. Animal. ἔργον μὴ συνήθει ὄντι καταμαθεῖν ταῦτα. *Res magni operis est rerum istarum insolenti eas perdiscere*. Contra οὐδὲν ἔργον notat *non est difficile*. Philippus apud Stobæum in Olynthia: Πύκτῃ τ' ἐπιτιμᾶν οὐδὲν ἔργον μαχομένῳ, hoc est, *reprehendere pugilem pugnantem non est difficile*. Hunc locum H. Grotius ὁ πάνυ in Florilegio prava distinctione laborantem male interpretatus est: *Et castigare pugilem eum a pugna vaces*, conjungens οὐδὲν ἔργον μαχομένῳ. Sed Græcis hæc loquendi ratio est ignota. Quin & hunc locum Justini ex conjectura sic dudum restituit Gronovius. Firmatur etiam auctoritate vetusti codicis Anglicani, testante id editore Justini Oxoniensi. GRÆV. Legebatur vulgo *rem magni & animi & corporis*. Sed optime locum hunc restituit Cl. Grævius, quod ex cod. MS. Marq. Gudii & vetere typis expresso Juntarum pro *corporis* rescripsit *operis*. Est autem *res magni operis* dictum ita, ut Livius in Præf. dicit *res immensi operis*. Qui *corporis* legerunt, intellexerunt, vel de robore corporis, ut Interpres Hispanicus; vel de σωματοποιΐᾳ ipsius libri, ut Berneccerus & alii. Verum neutro sensu consistere vox hic potest. Magnitudo & robur corporis ad scribendos libros nihilquicquam faciunt. Et quia *animi* antecedit, τὸ *corporis*, si omnino legendum esset, non de libri, sed de hominis corpore intelligendum esset. VORST. Legendum, *operis*, non *corporis*; rem *operosam*, difficilem & arduam suscipere illum significat, qui historiam universalem complecti, eamque ab origine rerum ad sua tempora

plerisque auctoribus singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus opus suum ardui laboris videatur, nonne nobis Pompejus Herculea audacia orbem terrarum adgressus videri debet, cujus libris omnium seculorum, regum, nationum, populorumque res gestæ continentur? [3] *Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuique fuit, inter sese gregatim occupa-*

pora velit perducere, id quod a Trogo Pompejo præstitum fuerat. Hæc lectio ex Iunrarum editione revocata est a J. Grævio Doctore Præstantissimo. FABER.

2. *Nonne nobis Pompejus*] MS. Anglicanus, *non minus nobis*. Sed a vulgatis non est recedendum. Nam & longe suavior est ista interrogario, & pluribus MSS. iisque vetustissimis, quibus præcipue Bongarsius usus est, nititur. Sed nec loco movendum, quod in optimis libris, tam editis, quam manu exaratis repetitur, *videri debet*. Est enim hoc priscæ eleganriæ. Cic. VI. ad Fam. 6. *Quare, quando ut augures & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurii & divinationis meæ: debet habere fidem nostra prædictio.* hoc est, si quid veri unquam dixi, hoc verum est, quod tibi scribo, & pro verissimo, quod certissime futurum est, habendum. Servius Sulpicius ad Cic. in IV. ad Fam. 5. *Hem nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant.* natura hæc est hominum, ut necessario citius eis sit pereundum, ut non possint tam diu durare. Petron. *Hic boni nescio quid debet esse.* quantum certis & veris conjecturis assequi possum, hic est aliquid boni. Hæc vis est hujus verbi *debet* in his similibusque locutionibus, quæ frequentiores in Tullio reperiuntur. Sic & scripsit in hac præfatione Justinus: sententia est: si alii scriptores sibi videnrur rem magni laboris aggressi esse, cum unius populi res gestas memoriæ mandant, Trogum Pompejum sane, si recte sentimus, & judicamus, stupenda & plusquam Herculea audacia gentium omnium origines & facta describenda suscepisse, fatendum est nobis. GRÆV.

3. *Segregati*] Mire hic variant libri scripti, ego lectionem quam sine liturâ habebant duo MSS. secutus sum, explosa vulgata, quæ nulli rei est, imo contra mentem autoris est. BONGARS. Angl. *inter se gregatim*, quod norarum auctor explicat *sine ordine*. Puto potius innui mulritudinem eorum, quo apparear Herculea illa audacia unius colligentis labores tam multorum, de quo supra Justinus. Itaque servo, & rantum scribo *inter sese gregatim*. Sane illud *segregati*, quod est in ceteris, sat idoneum non habet sensum. At jam præcedit *prout commodum cuique visum*, quod illud *segregati* satis ostendit. At *gregatim* sic usurpat noster etiam alibi. vid. XIII, 8, 2. SCHEFF.

Occupaverunt] Lego, *occupaverant*, & ita quidam impressi libri. FABER.

Omissis] Forte leg. *admistis*. Cic. II. de Orat. 4. *Nam Græci, ut ingenio excelluerunt, ita hoc audiunt, quod non adhibuerunt semper judicium.* GRONOV.

cupaverunt, omissis quæ sine fructu erant, ea omnia Pompejus divisa temporibus & serie rerum digesta composuit. [4] *Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit) per otium, quo in urbe versabamur, cognitione quæque dignissima excerpsi; & omissis his, quæ nec cognoscendi voluptate jucunda, nec exemplo erant necessaria, breve veluti florum corpusculum feci; ut haberent & qui Græca didicissent, quo admonerentur; & qui non didicissent, quo instruerentur.* [5] *Quod ad te, non tam cog-*

4. *Cognitione dignissima*] Tacit. Annal. XIII, 31. *Ex dignitate Pop. Romani repertum est, res illustres memoriæ mandare.* Ammian. Marcellin. XXVI, 1. adde Gunth. Ligur. 1, 14. scil. hujus præcepti Justinum ipsum non ubique memorem, passim Lector attentus animadvertet. BERNEC.

5. *Ad te, non tam*] Vulgo editi, *ad te, Imperator Antonine.* Quam γνησιότητα Vir summus JACOBUS BONGARSIUS Justini sospitator unicus in antiquis codicibus inveniri negat: & obtrusam apparet ab iis, qui Justinum hunc epitomatorem eundem putarunt cum illo Philosopho & Martyre, qui anno Christi CL. librum apologeticum pro Religione Christiana Imp. Antonino obtulit. At hi non nisi nomine conveniunt; alter Christianus & Græcus. Gentilis alter & Latinus. Adde quod oblatum Imperatori librum *emendandi causa* (nam hoc dicit auctor) credi vix queat. In quibusdam codicibus MSS. hic noster dicitur *M. Junianus Justinus*: item *Justinus Frontinus*: ex quo, simulque stylo, de ætate qua vixit, an quid erui possit, viderint qui genios auctorum seculorumque possident. BERNEC. Antiquiores quædam editiones habent sic, *quod ad te, Imperator Antonine.* Verum Bongarsius illud *Imp. Antonine* expunxit; quod in Codd. MSS. id non reperiret. Et adstipulatur ei Berneccerus: qui nec credibile esse ait, *emendandi causa*, ut auctor loquitur, librum oblatum fuisse Imperatori. Joh. Is. Pontanus tamen & Gerh. Joh. Vossius τὸ *Imp. Antonine* genuinum esse putant; neque offendere quemquam debere familiarem illam qua Imperatorem compellat orationem, quod constet Plinium item in Præf. Naturalis Hist. ad Vespasianum eadem parrhesia usum esse, dicendo, *Vespasiano suo*; item *jucundissime Imperator.* Observandum autem & illud, quod Bongarsius ex Codd. MSS. edidit. *Quod ad te, non tam cognoscendi magis quam emendandi causa*; & Berneccerus illud *magis* rursus expunxit. Mihi vero cum Vossio τὸ *magis* potius retinendum, & contra *tam* expungendum videtur, legendumque adeo, *Quod ad te, Imperator Antonine, non cognoscendi magis quam emendandi causa.* VORST. Sic scripsisse Justinum, non est verosimile; nomen enim ejus requiritur, ad quem scripsit, sive hic posuerit, sive in præfationis hujus fronte. Igitur Vossius in Historicis Græcis existimat fuisse olim: *Quod Antonine Imp. non cognoscendi magis, quam emendandi caus-*

cognoſcendi, quam emendandi cauſa tranſmiſi; ſimul ut & otii mei, cujus & Cato reddendam ope-

cauſa tranſmiſi, atque *ex Antonine Imp.* factum eſſe *ad te non.* De re non abnuam; at emendatio non placet Veteres ipſo Voſſio teſte ita habent: *Quod ad te non tam cognoſcendi magis, quam emendandi cauſa tranſmiſi.* Ex quibus verbis colligo, lectionem veram ita ſeſe habuiſſe: *Quod ad te non tam cognoſcendi Marce Antonine Cæſar, quam emendandi cauſa tranſmiſi.* Error totus natus eſt ex compendio ſcripturæ, quo quis nomen Imperatoris per ſolas litteras initiales expreſſerat, hoc modo *m. a. caſ.* Has litteras quia non intelligebat, qui debebat deſcribere, conjunxit, & ex eis fecit *maces.* Poſt ſupervenerunt alii, qui emendarunt ſcilicet, & ex eo fecerunt *macis*, & poſtremo *magis.* Eſſe autem emendationem noſtram illa altera meliorem, vel ex eo paret, quia retinet illa *ad te*, quæ non poſſunt abeſſe, cum τὸ *tranſmiſi* omnino ea requirat. Sed & *tam* reſpondet melius τῷ *quam*, quam *magis.* Quod autem hic objicitur, oblatum Imperatori librum emendandi cauſa credi vix poſſe, hoc ut alibi fortaſſe locum habeat, ſic in Antonino valet nihil, quem eſt notum, fuiſſe literarum omnium non modo amantiſſimum, ſed & ſtudioſiſſimum. SCHEFF.

Cato] In principio Originum M. Cicero pro Plancio 27. meminit & Columella fine libri 11. BONGARS. & Symmach. 1. Epiſt. 1. Galbam contra Suetonius 9, 5. dicere ſolitum refert, *quod nemo rationem otii ſui reddere cogatur.* BERNEC.

Reddendam operam] Cato ipſe, ad cujus verba noſter alludit, uſus videtur phraſi *rationem reddere.* Cicero enim in Orat. pro Planc. ubi Catonis iſtud laudat, ſic habet: *M. Catonis illud, quod in principio ſcripſit Originum ſuarum, ſemper magnificum & præclarum putavi, clarorum virorum atque magnorum non minus otii quam negotii rationem exſtare oportere.* Et Columella, ubi ad idem illud alludit, id eſt in extremo L. XI. ſcribit, *tam otii quam negotii rationem reddere majores cenſuiſſe.* Et ſunt quoque editiones veteres Juſtini, quæ omnino ſic habent, *cujus & Cato reddendam rationem putat.* Bongarſius tamen, cum in Codd. MSS. reperiret *reddendam operam*, ita plane reſcribendum putavit. Et habet quoque ita vetus typis expreſſus Becharii. Si igitur Juſtinus ita omnino ſcripſerit, fecerit illud ideo, ne vocabulo *rationis* bis uteretur; cum mox additurus eſſet, *apud te ratio conſtaret.* Sed quid ſibi vult *operam reddere?* Aliis *operam reddere* nihil eſt aliud quam *operam edere, operari.* Cicero XVI. Ep. 10. ad Fam. *Tu muſis noſtris para ut operam reddas.* Operæ quas Muſis ſuis Tironem reddere volebat Cicero, erant ipſius Ciceronis aliorumve ſcripta recitare, ſcribere, evolvere, examinare. At Juſtinus *operam* poſuit pro opere, id eſt, pro eo quod per operam efficitur, poſtque eam relinquitur. Qua notione ipſum quoque Ciceronem vocem uſurpaſſe docuit me vir ſummus J. Fred. Gronovius. Nimirum XV. Ep. 13. ad Att. verba ejus ſunt: *Quid quæris? Exſtabit opera peregrinationis hujus.* Pro quo V, 4. ad Att. legitur ſic, *Curabo ut hujus peregrinationis aliquod tibi opus exſtet.* VORST. Bongarſius *reddendam operam.* Vetuſtiores alii pro *operam* habent *rationem*; quo modo & Cato ipſe locutus videtur. Verum vix ſic ſcripſerit Juſtinus, propter ſequens *ratio conſtaret* ingratiſſime repetitum. Ergo præfert *operam* Vorſtius quoque, ac per *opus* putat explicandum, quomodo *operam* pro *opere* uſurparit ipſe Tullius XV, 13. ad Atticum. Quamvis autem ita uſurparit ipſe, nihil tamen facere id arbitror ad locum præſentem,

operam putat, apud te ratio constaret. [6] *Sufficit enim mihi in hoc tempore judicium tuum, apud posteros, cum obtrectationis invidia decesserit, industriæ testimonium habituro.*

quippe cujus ita pereat sensus, quem noster ex Catone proponebat. Longe namque aliud est, *reddere rationem etii*, & *opus aliquod reddere*, vel *producere per otium*. Itaque nil certius, mea quidem opinione, quam scripsisse Justinum, *cujus & Cato reddendam putavit*, omisso vocabulo *rationis*, quod ex sequentibus etiam hic intelligendum. Certe illud *operam* a glossatore adjectum, qui putabat locum esse mutilum, constat vel ex eo, quia *rationem* alii pro eo substituere, sine prorsus eodem, nisi quod rectius putarent ex sequentibus huc posse transferri. SCHEFF. Non frustra manu exarati omnes, *operam*, ut & Iuntina. Impressi nonnulli vetustiores substituerunt *rationem* contra membranarum fidem. Non est vero simile, ut docti viri monuerunt, paucis verbis interjectis, eandem vocem usurpasse Justinum. Nihil igitur contra vetustorum omnium librorum, quos docti consuluerant, consensum est immurandum. Sicut enim Tullio *òpera profectionis* recte dicitur opus, quod elaboravit in profectione. quod ostendit, quomodo tempus, quo abfuit urbe, collocarit, in XV. ad Att. 13. sic & *opera otii* est opus, quod elucubravit in otio, quod declarat, quam bene sit usus otio. *Reddere* autem *operam* pro *edere operam* seu *opus* cur non licuit dicere Justino, cum licuit Terentio Andr. III, 1. & Sueton. Domit. Et *reddere ludos*, pro edere, & *reddere justa* Catoni pro *dare justa*. Vere enim Celsus L. 94. de Verb. Signif. *Verbum reddendi quamquam significatum habet retro dandi, recipit tamen & per se dandi significationem.* Apud Petron. *apodixim defunctoriam reddere* est specimen edere leve, ut recte vexatissimum locum exposuit ὁ πάνυ Johannes Fredericus Gronovius IV. Observat. Nec alia vocis *reddere* notio est in illo loco, quem Vorstius attulit ex Cic. ad Fam. XVI, 10. *Tu Musis nostris para ut operas reddas.* Nam pro hoc Seneca dixit de Provid. 2. *edere operas*: *Ferrum istud, civili bello purum & innoxium, bonas tandem ac nobiles edet operas.* quamvis locutio integra aliud notet, quam hic *operam otii reddere*. GRÆV. Locus corruptus: lego, *simul ut & otii mei, cujus & Cato reddendam rationem putat, apud te ratio constaret.* Neque enim *reddere operam otii sui*, sed *rationem*, Latine dicitur. Adde quod & quædam veteres Justini editiones hanc lectionem secutæ sunt; quam ego a posterioribus editoribus rejectam fuisse demiror. FABER.

6. *In hoc tempore*] Ita editiones antiquiores Becharii, Majoris, Sichardi. At Bongarsius maluit *in tempore*, extruso pronomine demonstrativo. Quod tamen videtur abesse non posse; ut videlicet designetur tempus quod tunc erat, cum auctor scriberet; quia mox de tempore futuro verbis *apud posteros* subjuncturus erat. VORST. Sic recte Vorstius ex veteribus editionibus, quibus adstipulatur Iuntina & liber Anglicanus. GRÆV.

Apud posteros] Ovid. 1. Eleg. 15.

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit,
Tunc suus ex merito quemque tuetur honos.

Adde Martial. V. Epigr. 10. Sallust. fine Orat. 11. ad Cæs. Gebh. ad Catullum p. 232. f. Tacit. IV. Ann. 35. 3. *Suum cuique decus posteritas rependit.* BERNEC.

JUSTI-

JUSTINI HISTORIARUM PHILIPPICARUM ET TOTIUS MUNDI ORIGINUM ET TERRÆ SITUS EX TROGO POMPEIO

LIBER I.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Assyriorum prima Monarchia sub Nino.*
2 *Semiramidis a filio tandem interfectæ imperium.*
3 *Postremus Assyriorum Rex Sardanapalus.*
4 *Medorum Monarchia sub Astyage Cyri avo.*
5 *Cyri pueritia, adolescentia, & Harpagi ad Cyrum admonitio.*
6 *Sybarem belli comitem Cyrus nobili præmio donat, & Astyagem regno spoliat.*

7 *Cræ-*

PHILIPPICARUM] quarum ἐπιγραφὴν a Trogo esse veterum librorum consensus arguit. Philippicas autem quare inscripserit, difficile est judicium. nam velle ex hac Epitomâ, de integro Trogi opere judicare, desipere est; ita Trogum male accepit hic, quisquis fuit, Justinus: Qui dum resecare cupit, quæ nec jucunda erant & minime necessaria, optimum autorem prorsus evitavit, ut vetus poeta loquitur. Ego putaverim Philippicam historiam Trogo Macedonicam esse, princeps nempe hujus operis argumentum. Nam à VII. ad XLI. regnum Macedonicum describit: cujus à Philippo, Alexandri patre, dignitas cœpit, ita ut id *Græciæ & Asiæ cervicibus velut jugum servitutis imponeret*, ut extr. VI. Justinus, & eum auctor Prologorum Magnum vocat. Quæ autem Philippico imperio præmisit, arbitror esse *Mundi origines*, quas Vett. Lib. titulus jactat. *Terræ* autem *situs*, quos eadem pollicetur inscriptio, esse descriptiones regionum quæ in Justino fere nullæ, in Trogo frequentes fuerunt, ut indicant Prologi, quos ex MSS. Codd. produxi in luminis oras. Φιλιππικὰ Theopompi citantur ab Athenæo passim; quibus historiam Philippi libris 58. complexus est, ut Diodo-

CAP. I.

[1] PRincipio rerum, gentium nationumque imperium penes reges erat: quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. [2] Populus nullis legibus tenebatur: arbitria

rus refert XI. Quinque autem libros eum inseruisse a Philippi historia alienos, idem Diodorus auctor est, e quibus tres res Siculas continebant. Non est autem aspernanda P. Pithœi conjectura, Trogum Theopompi æmulatione atque exemplo historias suas, ut Demosthenis M. Tullium Orationes suas in Antonium, Philippicas inscripsisse. BONGARS. Observat eruditissimus notarum Anglicarum auctor, in quibusdam MSS. legi: *Historiarum Philippicarum & totius mundi originum, & terræ situs ex Trogo Pompeio.* Plane sicut quondam fuit editus a Cl. Berneccero. *M. Juniani* prænomen alii omittunt, & Justini vocabulo apponunt cognomen Frontini, de quo jam a Vossio est actum in opere de Scriptoribus Latinis. SCHEFF.

CAP. I. 1. *Principio rerum*, &c.] Totum hunc locum transscripsit Augustinus IV, 6. de Civit. Dei. Compara hæc cum iis, quæ initio Catilin. Sallustius, cujus studiosum fuisse Justinum, & hic locus, & alii satis indicant: & quæ in principio II. ait de rebus Scythicis: *quæ satis ampla magnificaque fuerunt*, eadem totidem verbis de Atheniensibus Sallustius. vide ad hunc locum M. Ciceronem III. de Leg. 2. & II. de Offic. 12. Aristot. I. Polit. I. Tacit. III. Ann. BONGARS. Arist. IV. Polit. 3. primum, maximeque divinum regnum. Sallust. Catil. II. 1. BERNEC.

Hujus majestatis] MS. Col. N. *tantæ majestatis.* OXON.

Ambitio popul.] Ea est, cum *potentia ex vulgi adulatione quæritur.* Infra XIII, 3, 2. De qua questus Sallust. Catil. *Omnia*, inquit, *virtutis præmia ambitio possidet.* BERNEC. Interim Autor respicit duas factiones, quæ & olim, hodieque frequen

tria principum pro legibus erant. [3] Fines imperii tueri magis, quam proferre, mos erat: intra suam cuique patriam regna finiebantur. [4] Primus omnium Ninus Rex Assyriorum veterem, & quasi avitum gentium morem, nova imperii cupiditate mutavit. [5] Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos, terminos usque Libyæ perdomuit. [6] Fuere quidem temporibus antiquiores, Sesostris Ægypti, &

quentes sunt in Rebus publicis. GRONOV.

Moderatio] Cujus effectus est, ut *recusantibus imperia ingerantur*, prout de Epaminondâ loquitur vi, 8. idemque probat elate locus Livii v, 18. *Licinium Calvum prærogativæ tribus militem non petentem creant, moderationis expertæ in priori magistratu virum.* IDEM.

2. *Populus nullis legibus* &c.] Idem fere de Romanis tradit in Enchiridio suo de Origine Juris his verbis Pomponius JCtus. L. 2. §. 1. *Initio civitatis nostræ populus sine lege certâ, sine jure certo agere instituit: omniaque manu a Regibus gubernabantur.* Dionys. x. τὸ δικαιωθὲν ὑπὸ βασιλέων τῦτο νόμ☉ ἦν. Vide & Josephum contra Appion. II. & Homerum, qui non utitur legum nomine, quod nullis tum legibus Græciæ populi tenerentur, inquit Cujacius. MOD. Idem fere de priscis Romanis tradit Tacit. Annal. III, 26. Dionys. Halicarn. x, 1. Pompon. in Enchir. de Origine Juris. Homerus nuspiam utitur *legum* nomine, quod nullis tum legibus Græciæ populi uterentur, inquit Cujacius. Nec male hoc, ut in illa ævi simplicis innocentia. *Leges in facta constituuntur: quia futura in incerto sunt.* Tacit. III. Ann. 69. Euseb. III, 23. BERNEC.

4. *Primus omnium Ninus*] Orosius II, 2. *Omnes historiæ antiquæ a Nino incipiunt: omnes historiæ Romanæ à Proca exoriuntur:* ita habet MS. popularis mei P. Danielis, viri studiis bonarum artium præclarissimi, quum in impressis desit membrum prius. Est autem Ninus primus τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων. Diodorus II, 1. quem vide. Et a Nino Chronici initium sumsit Eusebius. BONGARS. Augustin. Quæst. in utroque Test. cap. 115. Tom. IV. BERNEC.

Avitum] MSS. *habitum. Habitus*, pro *avitus*, & *habe* pro *ave* scripsisse veteres notum est. Varro apud Nonium: *Quibus instabilis animus ardens mutabiliter habet habere, & non habere.* ibi enim *habet*, est *avet*. BONGARS. Bongarsius maluit *avitum gentibus morem.* Sed non video, quo istud tertii casus vocabulum referri possit. Neque enim videtur dici posse *mos avitus genti*; sed dicendum potius esse *mos gentis avitus.* Et sane antiquiores typis expressi, Becharii, Majoris, Sichardi, *gentium* habent. VORST.

5. *Rudes adhuc ad resistendum*] Thucyd. I. p. 52. ἀδυνάτους ἀμύνασθαι. Ælianus VI, 5. de Animal. ἐρήμους τῶν ἀμυντηρίων. GRONOV.

Libyæ] Græci non semel ita Africam appellarunt. Dicti Libyes à nigro colore. λιβὺς enim nigrum denotat antiqua Græca lingua. Velut Isidorus XIV, 5. *Libya dicta, quia inde Libs flat*, hoc est, *Africus.*

6. *Temporibus antiquiores*] Angl. *temporibus antiquis.* Quæ lectio est præstantissima & historiæ convenientissima. Nam alias Vexorem Nino antiquiorem fuisse, falsum.

& Scythiæ rex Tanaus; quorum alter in Pontum, alter

Vide Rupertum ad Besoldi Synopsin. SCHEFF. Minime sollicitanda est lectio vulgata. Nam si *temporibus antiquis* recipimus, perversa est ratiocinatio Justini. Quid enim hoc ad rem, quod antiquis temporibus post Ninum fuerint Sesostris & Tanaus, qui longinqua bella gesserunt. Hæc vero est argumentatio ejus: Sesostris & Tanaus fuerunt antiquiores quidem Nino, & bella gesserunt ante Ninum, sed longinqua, non finitima ut Ninus. Erravit quidem Justinus in ratione temporis, sed in Ægyptiorum regum temporibus computandis alios est secutus auctores, quam Ctesiam, cujus probavit historiam Assyriam falsissimam, æque ut ceteri. GRÆV.

Sesostris] Turnebus, quod nullam usquam hujus regis mentionem exstare videret, quæque hic scribuntur, Herodot. II. *Sesostri* tribuat, ejusdem nomen quoque hic reponendum censeat. præsertim, inquit, cum vetus Scriptura sit *Suexores*, quæ ad *Sesostrem* proprius accedit; ego, ut de suis quibusdam monet Bongarsius, reperio in meis quoque MSS. partim *Vizores*, partim *Vezores*. MOD. Turnebus vir magnus, & veluti Sol quidam Philologiæ II. Advers. 15. quod nullam usquam hujus Regis mentionem exstare videret, quæque hic scribuntur, Herodotus II. *Sesostri* tribuat, ejusdem nomen hic quoque reponendum censet: & fecissem, nisi ipsi mihi legem dixissem, nil absque MSS. Codd. auctoritate temere mutandi. Varient autem illi ut plerumque in propriis nominibus: *Vizores*, *Vezores*, *Vexores*, *Vexoris*, *Suexosis*; quod postremum ad *Sesostrem* proprius accedit. Tacit. II. Ann. 60,5. videtur *Rhamsen* appellare. BERNEC. In MSS. quibusdam legitur *Suexosis*: pro quo alii *Sesostris*, ut & Herodot. II. Malim scribere *Sesoosis*, vel *Sesosis*, quod propius accedit. Σεσόωσις sane à Diodoro passim appellatur Sesostris. Sed & aliis quibusdam sic dicitur. Nonnullis & *Sesonchis*, vel *Sesonchosis*. Vide Scholia ad IV. Apollonii Rhodii. Quisnam vero sit, quem hic Justinus *Tanaum* vocat, affirmare non possum. Herodotus Melpomene primum Scytharum regem facit Targitaum. Qui forte idem est. VOSS. Libri *Vezores Ægyptius*. Sesostris, qui & Sesosis, & Ramesses & Ægyptus, Armais sive Danai frater, qui filii Amenophis, Græcis Beli, ejus ipsius, qui Israelitis excedentibus Ægypto in Rubro mari submersus est. Usserius ætate M. quartâ p. 304. n. 2510. GRONOV. lunt. edit. *Sesostres*. leg. *Sesostris*. ut recte jam olim Turnebus. Sic enim Herodoto dicitur II. & Valer. Flacco IV, 415.

> —— *eunabula gentis*
> *Colchidos hic, ortusque tuens: ut prima Sesostris*
> *Intulerit rex bella Getis, ut clade suorum*
> *Territus, hos Thebas patriumque reducat ad amnem*
> *Phasidis, hos imponat agris, Colchosque vocari*
> *Imperet.*

Sesostrim eum Regem esse qui in obelisco apud Amm. Marcell. XVI. dicitur *Rhamestes*, ab Eusebio & Josepho *Ramesses*, a Manethone *Sesosis*; recte docuerunt Scaliger ad Eusebium, & H. Valesius ad Ammianum Marcellinum. Istum Sesostrim autem esse Sesacum illum, qui templum Hierosolymitanum diripuit dubitare nos non sinunt, quæ Nobilissimus Marshamus de ejus ætate in Ægyptiorum Chronologia disputavit accurate in Ægytiaco Canone. Nam ante hunc Sesostrim Ægyptii nihil præclari patrios extra fines gesserant, nec tam victoriis, quam cladibus fuerunt nobiles. Quin in ipsa patria sæpe peregrina Aethiopum & Arabum imperia per aliquot secula

sane

ſunt paſſi. Non mirum autem eum ſpoliaſſe hoſtilia templa. Non tamen propterea lupi, aut tyranni infamiam ſubiit. Nec movere nos debet, quod tam longe feratur vixiſſe ante Ninum. Decepit Trogum ut pleroſque alios mendaciſſimus Cteſias, qui primus Aſſyriorum regno tantam tribuit antiquitatem, ut ejus initia in ſecundum a diluvio ſeculum incidant. Cum ſatis certo conſtet cum ex ſilentio ſcriptorum antiquiſſimorum Moſis, auctoris libri Joſuæ, Judicum, Samuelis, Homeri, (qui, ſi tam illuſtre fuiſſet Aſſyriorum imperium, ut totius Aſiæ fere per tantum tempus fuerit potitum, non potuiſſent non ejus mentionem facere, nec paſſi eſſent illi tam potentes reges, aut eorum præfecti, impune ſibi eripi florentiſſimas regiones a Joſua;) tum ex teſtimonio Herodoti, qui I. tradit Semiramidem quinque generationibus floruiſſe ante Nitocrin matrem Labyniti, quem Cyrus vicit, hoc eſt vix ducentis annis ante Cyrum regnum Aſſyriorum tum nondum fuiſſe ortum, cum a Cteſia ſcribitur deletum fuiſſe. Ne dicam id arguere inania regum, qui poſt Ninum & ejus uxorem commemorantur, nomina. Quando Ægyptus a Nino & Semiramide, ſi Cteſiæ credimus, ſubacta jugum hoc excuſſit? Altum de his omnibus in Ægyptiorum hiſtoriis ſilentium. Nihil falſius commentitia Aſſyriorum antiquitate. Veriſſimum videtur, quod Herodotus prodidit, per quingentos annos Aſſyrios in Aſia ſuperiore rerum potitos eſſe. nec tamen videntur regni hujus initia valde fuiſſe clara, ſed perexigua. Tum autem floruit maxime, cum illius potentia in Sacris Literis tantis laudibus extollitur, & factis ipſis oſtenditur. Quo autem tempore maxime in Hebræorum libris commemoratur viguiſſe Aſſyriorum regnum, ſi Cteſiam ſequimur, dudum nullum fuit, quippe quod ante fuerit a Medis exſtinctum, penes quos rerum ſummam tum per ducentos fere annos fuiſſe credunt & tradunt.

Sed iſtarum notularum anguſtiæ non permittunt ut hæc pluribus perſequamur, quod alibi forte faciemus diligenter. Hæc tantum hic libuit annotare, ut ſcrupulum eximamus lectoribus, quem vir eruditiſſimus movit, cum propter temporum rationes, ſecundum Cteſiæ calculos falſiſſimos, repudiandam cenſuit opinionem de Seſoſtri, qui corrupto Vexori erat ſubſtitutus. GRÆV. Dici vix poteſt quot & quantas hic locus turbas dederit, dum ſe omnes omnia ſcire poſtulant. Rem ego ad pauca contraham, neque me prolixiorem fecero. Turnebus pro *Vexoris* legendum cenſet *Seſoſtris*, quod ego omnes, ob tanti viri auctoritatem in literis humanioribus, amplecti video. Sed fruſtra & temere id ab Adriano Turnebo aſſertum eſt. At, inquit, in II. Muſa Herodoti multa de Seſoſtri, eaque ſane perquam magnifica & illuſtria referuntur; Sed quid tum? An ideo Vexoris Juſtini repente fiet Seſoſtris Herodoti? At hoc nec fieri potuit, neque ferri poteſt. Proteus enim ex Herodoto ipſo poſt Pheronem in Ægypto regnavit; Ante Pheronem Seſoſtris; Ergo res planiſſime falſa eſt, quam iſti tam facile credidere. Dixerit aliquis, hæc a me dicuntur, nullam fidem facere; Imo autem vel maximam, atque adeo certiſſimam. Nam Proteus ex Herodoto & Homero ipſo, qui multo antiquior eſt, temporibus belli Trojani apud Ægyptios florebat: Unde neceſſario efficitur Vexorin non poſſe eſſe Seſoſtrin, cum Vexoris tam multis annis ante Ninum imperii Aſſyriaci conditorem vixerit. Plane enim & diſerte hoc ponit Juſtinus, *multo antiquiorem fuiſſe Nino*. Itaque, ut dicam quod ſentio, Vexoris ille ſabula Ethnicorum fuerit, nihil aliud, niſi tu multa alia, eaque certiora, inter fabulas haberi voles; certe nobis ignotus eſt, neque Seſoſtris eſſe poteſt. Nam cum Ninus non multo poſt diluvium Noachi, apud Aſſyrios regnare cœperit, (quæ conſtantiſſima

ter usque Ægyptum excessit. 7 Sed longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant; contentique victoria, imperio abstinebant: Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmavit. 8 Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, & PROXIMA quæque victoria instrumentum sequen-

sima doctorum hominum sententia est, qui tandem fieri possit, ut tam multis ante ipsum annis Vexoris in Ægypto regnarit? Eodem quoque videtur referendum, quod Trogus, Justino teste, scripsit, Ninum tributi pendendi finem fecisse, quod Scythæ ceteris Asiæ populis imposuerant, per mille quingentos annos ante ipsum Ninum. Hæc enim nisi fabulis & commentis veterum accensebis, in multa, eaque gravia, incommoda tibi incurrendum fuerit, si te animi cogitatione ad rerum originem referes, qualis hodie ex fide librorum Sacrorum confirmata est, & constabilita. Nunc alio etiam nostra convertatur oratio. (quanquam nihil hæc ad Vexorin) Sunt iique viri Doctissimi, qui ita dicant; Sesostrin Herodoti illum ipsum esse, quem Hebræorum monumenta Sesacum, seu Susacteim, vocant. Sed id fieri non potest; nam ille Sesac vehemens lupus, & merus rapacida, qui clypeos aureos &c. sub primulam regni Hebraici divisionem floruit, quod a nemine possit negari; At Sesostris ante bellum Trojanum bibebat, ludebat, bellabat; excidium autem Trojanum sub finem Judicum, seu Ἀρχόντων Judaicorum, accidit. Unde igitur ille Sesac, nobilissimus ille latro, unde is esse Sesostris potuit? Hæc autem a nobis ad intendendam Lectoris diligentiam, & ad exacuendum animi judicium, scribenda esse existimavimus; Quæ si lubuisset diffundere & latius ac prolixius spargere, multum illa temporis, multum chartæ occupassent; sed is mos nunquam noster fuit. FABER.

Scythia] Apposite hic Strabo: Σάκαι τῆς Ἀρμενίας κατεκτήσαντο τὴν ἀρίστην γῆν, ἣν καὶ ἐπώνυμον ἑαυτῶν κατέλιπον τὴν Σακασηνὴν, καὶ μέχρι Καππαδοκῶν, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς Εὐξείνῳ, οὓς Ποντικοὺς νῦν καλοῦσι, προῆλθον. Id est, *Sacæ optimam Armeniæ regionem occuparunt, quam à se Sacasenam denominaverunt, & usque ad Cappadoces, eos maxime, qui Pontici dicuntur, ad mare usque Euxinum progressi sunt.* Sacæ sunt Scythæ, vetustissima autem Scytharum sedes circa Araxem, ut Herodotus & Plutarchus testantur. BOCHART.

Tanaus] Is fortasse, quem Jornandes *Taunasin* vocat. BONGARS. Idem videtur esse Targitao Herodoti. OXON.

Pontum] Pontus Asiæ minoris Provincia clauditur juxta Strabonem ab occidente Haly flumine, ab oriente Colchide, a meridie minori Armenia, à septentrione mari Euxino. Etsi Ptolemæus v. paulo aliter disterminet: *Pontus*, inquit, *ab occasu ore Ponti & Thracio Bosphoro, a meridie regione, quæ proprie Asia dicitur, a septentrione parte Euxini maris disterminatur.*

7. *Longinqua*] ἐκδήμους στρατείας Thucyd. I. p. 6. Strabo II. p. 511. ἐφόδους ἐποιήσαντο τὰς μὲν μακροτέρας, τὰς δὲ καὶ ἐγγύθεν. GRONOV.

Nec imperium sibi] Ita Scythæ infra, II, 3, 7. *Victores nihil præter gloriam concupiscunt.* Flor. III, 10, 34. BERNEC.

9. Zo-

quentis esset, totius Orientis populos subegit.[9] Postremum illi bellum cum Zoroastre rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse, & mundi principia, siderumque motus diligentissime spectasse.[10] Hoc occiso, & ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Ninya, & uxore Semiramide.

Cap. II.

9. *Zoroastre*] Diodoro dicitur Ὀξυάρτης. Bongars. De hoc Plin. xxx, Nat. Hist. 1. D. Augustin. xxi, 14. Civ. Dei. Bernec. Inepte hunc cum Chamo quidem confundunt, atque eundem Chamum magiæ inventorem asserunt. Zoroastrem autem artes magicas invenisse præter Justinum etiam testatur Arnobius 1. & Augustinus de Civitate Dei xxi, 14. & Oros. 1, 4. Oxyartem appellat Diodotus, neque magnum fuisse dicit; etsi diffuse idem bellum referat. Bochart. Scribit & Diodorus 11. cum rege quodam Bactrianorum Ninum bellum gessisse: verum non Zoroastrem, sed Oxyartem eum vocat. Vorst. De Zoroastri ætate incerta sunt omnia, tanta est opinionum discordia. Recentiorem fuisse, & in initio imperii Persici vixisse Agathiæ aliisque credendum videtur. Vide Marsham. in Canon. Ægypt. ad Seculum ix.

Bactrianorum] Asiæ regio Ptolemæo, mille urbium regnum fuisse auctor noster tradit. Hodie hanc regionem cum Margiana, Sogdiana & Sacarum regione Tartariam Zagatheam appellari scribit D. Marius Niger. Ortel.

Qui primus dicitur artes Magicas invenisse, & mundi principia diligentissime spectasse] Id est Physicam, ut xx, 4. de Pythagora. *Hic Sami Demarato locupletæ negotiatore natus, magnisque sapientiæ incrementis ornatus Ægyptum primo, mox Babyloniam ad perdiscendos siderum motus, originemque mundi spectandam profectus.* Faber. Magi autem, quorum primus auctor Zoroastres Persa fuit, quid senserint, vid. Diogenem Laert. ab initio pag. 2. & 6. &c. De Zoroastre vide Plin. xxx. Nat. Hist. 1. Thys.

10. *Et ipse decessit*] Ælianus Var. Hist. vii, 1. ex Dione refert, Ninum ab uxore Semiramide interfectum esse, eum hæc imperium Asiæ ab eodem ad quinque dies impetrasset. Diodorus tamen tantum in vincula conjectum scribit. Vorst.

Ninya] Ita uno excepto Vett. omnes: & Eusebius, & Cassiodorus: Græcis est Νινύας. & ita apud Agathiam restituit Leunclavius 11. Variasse in hoc nomine auctores refert August. xviii. de Civitate Dei. 2. Bongars. Qui & patris nomine *Ninus* aliis, & a patre *Ninius*. Alii *Zamein* quoque dixerunt. Bernec. *Ninum* plerique MSS. legunt. Conon ix. 2. apud Photium Cod. 186. historiam hanc longe aliter narrat. Oxon.

Semiramide] Præter Diodorum 11, 4. vide Plutarchum in Ἐρωτικῷ, & Ælian. Ποικ. Ἱστορ. vii, 1. Bongars. Si Polyæno fides viii. Strateg. hæc imperii sui terminum ad orientem habuit fluvium Inamanem (Plinius Jomanem vocat) ad meridiem autem eam terram, quæ thus & myrrham generat. Porro Josephus Scaliger ex auctore Hebræo in Eusebianis Semiramidis signum columbam fuisse affirmat. Juxta autem Helychium, *Semiramis* montanam columbam denotat. Thys. Conon apud Photium Narr. ix. tradit, Semiramin, non uxorem Nini, sed filiam fuisse. Ait præterea Justinus, illam concubitum cum à filio petiis-

CAP. II. [1] Hæc nec immaturo ausa tradere imperium, nec ipsa palam tractare, tot ac tantis gentibus vix patienter uni viro, nedum feminæ, parituris, simulat se, pro uxore Nini filium, pro femina puerum. [2] Nam & statura utrique mediocris, & vox pariter gracilis, & lineamentorum qualitas matri ac filio similis. [3] Igitur brachia ac crura velamentis, caput tiara tegit: & ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem or-

tiisset, ab eodem interfectam. Conon vero longe aliter. Scribit enim, cum imprudens & ignara cum filio coiisset, re cognita, eidem nupsisse, & ex eo tempore licitum semper fuisse Persis commisceri matribus. VOSS.

CAP. II. 1. *Tractare.*] Tac. 11. Ann. 67. *qui regnum interim tractaret.* & Lucret. v, 930. *tractare vitam.* GRONOV.

Vix patienter] Angl. *vix parentibus.* Quod videtur melius. Nam illud *patienter* superfluum, quia ubi est impatientia, ibi nemo paret. Deinde verba, sicut nunc se habent, agunt de futuro. At Semiramis colligebat ex præsenti, quid sperandum metuendumve sibi esset. Itaque recte *parentibus*, tum scilicet & proxime ante vivo adhuc Nino. SCHEFF. Cave quicquam mutes contra tot codicum fidem. *Vix patienter parituris* est, quæ gravatim ægre parere soleant viro, nedum feminæ. Non movebit quenquam futurum. Non solum enim participia sunt omnium temporum, ut bene docuit Sanctius in Minerva, sed & futura sæpe in hac notione ponuntur, qua *paritura* hic positum esse ostendi, ut pluribus monui in Lectionibus Hesiodeis. GRÆV.

2. *Lineamentorum qualitas*] *Qualitas* vox Ciceronis ævo nova, & ab eodem ad Græcum ποιότης vocabulum formata, ut ex Acad. Quæst. 1. apparet. *Qualitates appellavit*, inquit, *quas* ποιότητας *Græci vocant.* Quodque Cicero ibidem de vocabulo Græco dicit, *non esse id apud Græcos vulgi verbum, sed philosophorum*, id ævo Ciceronis de ipso quoque Latino verum fuit. Usurparunt tamen vocem postea Scribonius Largus, Seneca, Plinius, Columella. VORST.

3. *Velamentis*] Vert. alii, *virilis vestis*: alii, *calciamentis*, placet vulgata lectio. 11. *Priusquam adversus calorem vel frigus velamenta corporis invenirentur.* Virg. vi. Æn. 224. *Purpureasque super vestes velamina nota Injiciunt.* BONGARS. Retinui vocem usurpatam auctori etiam Infra 11, 1, 6. Quanquam *Cl. Salmasius* ὁ θαυμάσιος, in illis consummatissimæ doctrinæ Notis ad Histor. Aug. 223. E. ex fide MSS. codicum hic reponit *calciamentis*, & explicat *fascias crurales & feminales.* Quo modo Pollux etiam ὑπόδημα vocat τὸ πέλυτρον: & Hesychius, ἀρτῆρες, ὑποδήματα: cum tamen ἀρτῆρ & πέλυτρον *pedulia* sint potius, quam *calcei.* Ἀναξυρίδας certe seu braccas, (Polluci proprium Persarum gestamen) ceterasque vestes, illis coriaceas initio fuisse, tradit Herodotus I, 71. BERNEC.

Caput tiara] Persarum vulgus tiaras inflexas & incurvas gestabat, & ἀπαγεῖς quæ rectæ scilicet non starent. solus rex rectas & fixas πεπηγυίας. In frontem prominentes & incurvæ ac veluti plicatæ vulgarium tiaræ.

7. Con-

ornatu & populum veſtiri jubet: quem morem veſtis exinde gens univerſa tenet. [4] Sic primis initiis ſexum mentita, puer eſſe credita eſt. [5] Magnas deinde res geſſit; quarum amplitudine ubi invidiam ſuperatam putat, quæ ſit fatetur, quemve ſimulaſſet. [6] Nec hoc illi dignitatem regni ademit, ſed admirationem auxit; quod mulier non feminas modo virtute, ſed etiam viros anteiret. [7] Hæc Babyloniam condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit, arenæ vice bitumine in-

7. *Condidit*] Quod ipſum tradunt Strabo XVI. princ. Diodor. II, 7. Solin. *56. princ. & alii. Verum Herennius Philo a Babylone Beli filio conditam ſcribit, qui fuit 1800. annis antiquior, teſte Stephano de Urbibus in Βαβυλών. Curtius V, 1, 42. Belum, patrem Nini conditorem facit, quem à Nimrodo non diſtinguunt Euſebius in princ. Chronic. Hieronymus in II. Oſeæ. Auguſtin. de Civ. Dei. XVI, 17. ſed Herodotus inique a Stephano d. l. reprehenſus rectiſſime I, 184. Babyloniam a multis Aſſyriorum regibus conditam fuiſſe paulatim. Unde Amm. Marcell. XXIII, 20. *Moenia quidem urbis a Semiramide conſtructa eſſe*, ait: *arcem autem ab antiquiſſimo rege Belo*. & Oroſ. II, 6. *Babyloniam a Nemrod gigante fundatam: a Nino vel Semiramide reparatam*. Nemrodum primum conditorem faciunt & Joſeph. I. Ant. Jud. 6. Zonaras Tom. I. & Cedrenus in Hiſt. Comp. nec abeunt Sacræ Literæ Gen. X, 10. BERNEC. Hujus opinionis auctor eſt mendaciſſimus Cteſias. Babylon urbs condita eſt a Regibus Aſſyriis longe poſt hæc tempora. Vide Marsham. ad Sec. XVII.

Arenæ vice bitumine interſtrato] Sequutus ſum Cujacii doctoris mei Codicem: quod in conſtructione murorum Babylonis nemo harenæ, aut picis meminerit. Diod. τὰς πλίνθους εἰς ἄσφαλτον ἐνδυσαμένην. vide Curtium Rufum V. Ammian. Marcellinum XXIII. Oroſium II, 7. Optimus Optimi & Clariſſimi Viri Cl. Puteani liber habet *harena pice*. Aſulani editio *arena & calcis vice*. BONGARS. Arenam intellige calci permixtam; quo modo Plinius quoque XXXV, Nat. Hiſt. 15. m. *Bitumen*, ait, *calcis uſum præbuiſſe, ita ferruminatis Babylonis muris*. Ubi item non calcem nudam intelligit, ſed calcem arenatam. Alterutra enim ſola in muris ſtruendis locum non habet. Hinc de oratione non cohærente dictum à Caligula Sueton. 53. *arenam eſſe ſine calce*. Perſpicue magis quam neceſſario Aldinum exemplar, *harena & calcis vice bit. int.* Salmaſius ὁ πάμμεγας in Solin. 1228. C. 2. legendum cenſet, *arenati vice bitumine interſtr.* Bene, & admiſiſſem in textum, ſi vel unus MSS. Codicum addixiſſet. Eſt autem *arenatum* Vitruvio VII, 3. fin. *calx cum arena permixta*. Non placet quod eſt in editione, anno MDXXX. excuſa, caſtigante Sabellico, *harena bitumine inſtrata*: ut nec aliorum: *arena, pice, bitumine, int.* quia in conſtructione murorum Babylonis harenæ & picis adhibitæ nemo meminit. Vide Curt. V, 1, 43. Marcellin. XXIII, 20. Oroſ. II, 6. BERNEC. Editio Aldina, *harena & calcis vice bitumine interſtr.* Et ſane calcis ea in re præcipuus uſus eſt.

interstrato: quæ materia in illis locis passim e terra exæstuat. Multa & alia præclara hujus reginæ fuere. [8] Siquidem non contenta acquisitos viro regni terminos tueri, Æthiopiam quoque imperio adjecit. [9] Sed & Indiæ bellum intulit; quo præter illam & Alexandrum Magnum nemo intravit. [10] Ad postremum, cum concubitum filii petisset, ab eodem interfecta est, duo & quadraginta annos post Ninum regno potita. [11] Filius ejus Ninya contentus elaborato à parentibus imperio belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, raro a viris visus in feminarum turba consenuit. [12] Posteri quoque ejus id exemplum sequuti responsa gen-

est. Unde Plinius xxxv. Nat. Hist. 15. solam *calcem* nominat, ubi de eodem bituminis usu agit; scribitque *bitumen calcis usum præbuisse, ita ferruminatis Babylonis muris*. Ceterum quod Codices MSS. *arena* tantum, vel *harena*, habent, Salmasius in Exercitat. Plinianis in Solinum p. 1228. conjecit legendum esse *arenati vice*: uti calx arena permixta intelligi possit. Est enim *arenatum* Vitruvio & Catoni *calx arena permixta*. VORST.

E terra exæstuat] Plerique Vett. *& erecta statua*. Semiramidem in regia χαλκᾶς εἰκόνας posuisse refert Diod. II, 8. & 9. & in templo Jovis τρία, inquit, κατεσκεύασεν ἀγάλματα χρυσᾶ σφυρήλατα Διὸς, Ἥρας, Ῥέας. Sed vulgata lectio confirmatur Cujacii libro. BONGARS.

8. *Æthiopiam*] Duas regiones ponit Ptolemæus in Africa, unam sub Ægypto, alteram quam interiorem appellat. Fuere autem orientales & occidentales Æthiopes, ipso Homero teste. Occidentales & Hesperi & Atlantii appellantur. Juncta autem populorum serie usque in ipsa Ægypti confinia se extendebant, auctor Scylax.

9. *Sed & Indiæ bellum intulit; quo præter illam, & Alexandrum Magnum, nemo intravit*] Expeditionem Herculis hic noster oblitus est, qui multis ante seculis id præstitit, quod postea Alexander; Atque adeo id miror etiam magis, quod ipse Justinus XII, 7. dicat. *Peragrata India, cum ad saxum miræ asperitatis & altitudinis, in quod multi populi confugerant, pervenisset, cognoscit Herculem ab expugnatione ejusdem saxi terræ motu prohibitum. Captus itaque cupidine, Herculis acta superare*, &c. Neque vero Herculis tantum, sed & Bacchi immemor fuit, cujus tamen ipsius ab eo facta est mentio, eodem Lib. cit. *Cum ad Nysam urbem venisset, oppidanis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi Patris, a quo condita urbs erat, parci jussit, lætus non militiam tantum, verum & vestigia se Dei secutum*. FABER.

Indiæ.] Libri *Indis*. GRONOV.

10. *Interfecta est*] Injuste. Infra XVI, 1, 4. Adde Oros. I, 4. August. de Civitat. Dei XVIII, 2. Ejus epitaphium habet Plutarchus in Apoph. & Stobæus Serm. 10. Herodotus tamen I, 187. Nitocri tribuit, quæ Semiramide posterior est. BERNEC.

Duo & XL.] Præter unum MSS. omnes *duo & triginta*. duo antique

gentibus per internuntios dabant. [13] Imperium Assyrii, qui postea Syri dicti sunt, mille trecentis annis tenuere.

Cap. III.

que, pro *duos*. Et statim quidam Vett. *regnum potita*. quomodò XII. *qui postea regnum Indorum potitus est*. & VI. *potiti victoriam*. & X. *ultionem potita*. & XXXVII. *ne non diuturnam regni administrationem potiretur*. vid. Prisc. XVIII. qui ex Jugurth. Sallustii adfert *Adherbalis potiretur*. quo loco Vetus Cod. Sallustii habet *Adherbalem*. Bongars. Sic & MS. C. C. Coll. & W. legunt *triginta duo*. Oxon. Cum MSS. Bongarsianis, qui omnes præter unum, *duo & triginta*, Anglicani accedant, in quibus scribitur *triginta duo*, non video, cur id sit respuendum. Dissensisse in annis imperii Semiramidis Trogum ab aliis, nihil mirì, cum quicquid de Nino & Semiramide traditur sit incertissimum. Græv.

13. *Assyrii, qui postea Syri dicti*] Imo *Syri, qui postea Assyrii dicti*. Nihil verius judicio Salmasii in Solin. 1228. A. 1. Sed Codd. MSS. consensum secutus, nihil mutandum duxi; potius est ut autoris παρόραμα quam librariorum credamus. Vide tamen Scaligerum in Animadv. ad Euseb. p. 24. f. 1. & Selden. de Diis Syris Proleg. p. 4. S. Hieron. in XIX. Jesaia. *quos veteres Assyrios, nunc vocamus Syros*. Bernec. Hoc est commentum Ctesiæ, quo totum fere orbem fascinavit. Verius Herodotus I, 95. prodidit Assyrios Asiæ superiori imperasse annos 520, cum Medi primi ab iis deficere cœperint. Hoc tempus incidit in Trojanum bellum, cum Gideon judex Hebræis præesset. Hinc & Porphyrius apud Eusebium de Præparat. Euangelica Semiramidis ætatem ad Trojana refert tempora. Illam Herodotus scribit I, 184. ante Nitocrin vixisse ætates quinque, quæ nondum annos ducentos conficiunt. Nitocris autem mater fuit Labyniti regis Babyloniorum, cujus tempore Babylon capta fuit a Cyro. Illam falsam Assyriorum regni antiquitatem primus impugnavit Hermannus Conringius, lumen Germaniæ, in Adversariis Chronologicis de Asiæ & Ægypti antiquissimis dynastiis; postea magnus Usserius Armachanus in Annalibus Veteris Fœderis labefactavit; & tandem evertit illustris Marshamus in Canone Chronologico. *Syrus* & *Assyrius* Græci & Latini sæpe confuderunt, ut & Salmasius & Bochartus docuerunt. Sed Syriæ nomen longe recentius est, quam Assyriæ. Syri enim appellati sunt a metropoli Tyro, quæ Hebræis Tsur dicitur, cum olim appellarentur Arimæi, Hesiodo & Homero Arimi, Assyrii vero in Sacris Litteris sunt filii Assur. Græv. *Assyrii* non semel cum Syris confunduntur: cum enim illi res obtinerent Orientis, Europæi regionum Asiaticarum nimium ignari, tanti nihilominus imperii tam celebratum nomen suspicientes, quicquid a mari Sidonio ad imperii usque sedem patebat, Assyriam dixere, & incolas & Assyrios & Assyres, (ut habet apud Stephanum Eratosthenes) deinde Syriam, Syrios, & Syros efferebant, haut aliter primam vocabuli syllabam decurrantes, quam qui ex Hispania Spaniam, aut Abelione Belinum fecere, unde etiam postea devenit, ut *Assyrius* vocabulum esse Barbarum, *Syrus* autem Græcum docerent. Firmat auctor vetustissimus Herodotus in Polyhymnia. Οὗτοι δὲ (de Assyriis loquitur) ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύριοι. ὑπὸ δὲ βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν, id est, *a*

 Græ-

CAP. III. [1] Postremus apud eos regnavit Sardanapalus, vir muliere corruptior. [2] Ad hunc videndum (quod nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus, nomine Arbactus, cum admitti magna ambitione ægre obtinuisset; invenit eum inter scortorum greges purpuram colo nentem, & mu-

Græcis isti Syri vocabantur, a Barbaris Assyrii. SELDEN. Idem Salmasius prædicto loco putat vocibus transpositis legendum esse, *Syri, qui postea Assyrii dicti.* Nobis lectio vulgata proba, ac tum ipsi auctoris menti, tum quoque veritati consentanea videtur. Antiquius omnino videri debet integrum *Assyriorum*, quam quod ex eo decurtatum est *Syrorum*. Et exploratum prorsus est, unde integrum illud originem traxerit; videlicet a nomine *Assuris* filii Semi, qui regionem eam, quæ Assyria, dicta occupavit. VORST.

CAP. III. 1. *Sardanapalus*] *tricesimus* a Nino, inquit Diod. Ut Velleius 1. *tertius & tricesimus.* BONGARS. Alias *Thonosconcoleros* dictus, teste unico in Chron. Eusebio, qui eum a Nino *tricesimum sextum* facit. at Diodorus 11, 23. *tricesimum* tantum: Vellejus 1, 16. *tertium & tricesimum.* Causam diversitatis e divini Scaligeri ad Euseb. Animadversionibus colligere est: qui & affirmat, in omnibus libris MSS. per geminum *ll.* exprimi *Sardanapallum*, ut propter hominis turpitudinem obscœna sit allusio ad παλλὸς, seu φαλλὸς. Nos simplex *l.* retinemus, cum purum putum sit Assyriacum, cujus posterior vocula legitur etiam in medio nomine Regis Assyrii Teglathphal-Esar. BERNEC. Nomen hoc Assyriorum regis non simplex, sed compositum videtur; & quidem ex *Esar*, *Haddon* & *Phul*: Suntque istarum nominis partium in ipsis Sacris Literis vestigia. Et prima quidem illarum est in nominibus *Salmaneser*, *Tiglatphileser*, & *Esarhaddon*: altera in eodem illo *Esarhaddon*: & tertia denique legitur separatim II. Reg. XV, 19. estque etiam in prædicto *Tiglatphileser*. Et putat vir summus Sardanapalum esse ipsum illum Esathaddonem, qui in locum patris Sanheribi ab aliis duobus filiis interemti successit. VORST.

2. *Arbactus*] Hic in Prologo est *Arbaces*: Diodoro 11, 24. Straboni XVI. Athenæo XII, 7. Agath. 11. Ἀρβάκης. Vellejo 1, 6. mendose *Pharnaces* pro *Arvaces*. Orosio 1, 19. & 11, 2. *Arbatus, quem*, inquit, *alii Arbacem vocant.* BONG. Macrob. in Somn. Scip. 11, 10. Nicol. apud Vales. p. 425. BERNEC. Iunt. *Arbacus*, quod propius a vero abest. Scribendum enim ut in Prologis, & apud alios scriptores, quos laudat Bongarsius, *Arbaces*. Justinus cum Trogo in Medorum quoque regno, ut plerique alii, sequitur Ctesiæ fidem valde sublestam, cum certiora sint, quæ de hujus regni ortu, & duratione tradit Herodotus 1, 95. & seq. Nimirum cum Assyriorum regnum intestinis tumultibus vexaretur ob cædem Sennacheribi, ab Assyriis defecisse Medos, & se in libertatem asseruisse, cumque suis fuissent legibus usi aliquamdiu sine rege, legisse tandem regem, qui dictus sit Dejoces, qui Ecbatana condiderit, & regnum usque ad fluvium Halyn protulerit, cui successerit Phraortes filius, qui Persas domuerit, sed ab Assyriis cæsus fuerit, tantum abest, ut tum fuerit extinctum Assyriorum regnum: Phraortis filium, Dejocis nepo-

tem,

muliebri habitu, cum mollitia corporis, & oculorum lascivia, omnes feminas anteiret, pensa inter virgines partientem.[3] Quibus visis, indignatus tali feminæ tantum virorum subjectum, tractantique lanam, ferrum & arma portantes parere; progressus ad socios, quid viderit refert: Negat se ei parere posse, qui se feminam malit esse,

tem, fuisse Cyaxarem qui Ninum ceperit, & Assyrios domuerit. Hunc excepisse Astyagen filium, quem Cyrus vicerit, deleto regno Medorum, quod steterit 150, annos. Hæc Ctesianis veriora esse multis adstruit Marshamus in Canone Chronolog. Sæc. XVII. GRÆV. Editio Iuntina, uti Grævius testatur, *Arbacus*. Et apud Orosium, qui ex nostro excerpsit, I, 19. in Codd. MSS. ut Franc. Fabricius testatur, est *Arbatus*: quod quidem perperam pro *Arbacus* scriptum apparet. Porro *Arbacus* illud propius accedit ad veterum Ἀρβάκης *Arbaces*, quod præfecto huic alii tum Græci, tum Latini auctores tribuunt. In vetere denique Prologo hujus libri manifeste est *Arbacem*: ex quo ipsum Trogum Pompejum, & fortasse Justinum quoque sic scripsisse verisimile sit. Sunt enim Prologi isti, ut facile apparet, non in Epitomen Justini, sed in ipsas Historias Philippicas Trogi Pompeji confecti. VORST. Iuntina *Arbacus* unde Grævius & Vorstius *Arbaces*, quod vel ob lectionem similem in Prologis amplector. SCHEFF. Ita omnino scribendum, non autem *Arbactus*. id duæ rationes suadent: Prima est quod Arbactus desinentiam Barbaricam non habet; altera quod manifeste scriptum est *Arbaces* in illis Prologis, qui e MSS. Codd. a Bongarsio v. cl. publicati sunt. Adde hoc quod ita Chronologi paulo eruditiores. FABER.

Magna ambitione] *Ambitio* hic pro studio, industria, & contentione aliquid faciendi aut impetrandi. Nepos X, 2, 2. *Magna tum ambitione Syracusas perduxit*, Cicero I. Ep. 1. ad Att. *In quo uno maxime ambitio nostra nititur.* Sic & derivatum inde *ambitiosus* non modo eum qui honores affectat, sed & eum qui magna contentione ac studio aliquid facit significat. Ovidius III. de Ponto. Ep. 1.

Sed tamen hoc factis adjunge prioribus unum
Pro nostris ut sis ambitiosa malis.

VORST.

Purpuram] Plutarch. II. de Fortunâ Alexandri. BONGARS. Non temere MSS. *purpuras colo nentem.* Horat. II. Od. 18.

——— *Nec Laconicas mihi*
Trahunt honestæ purpuras clientæ.

GRÆV.

Oculorum lascivia] Quæ Petronio, *oculorum quoque mobilis petulantia.* Unde Sardanapalus a Max. Tyrio Dissert. XIX. dicitur τῶν ὀφθαλμῶν ἐκτετηκὼς, hoc est, Persii verbis, 1, 18. *Patranti fractus ocello.* Freinshemius referre mavult ad oculos picturatos, tinctaque fuco supercilia, quæ Sardanapalo tribuit Athenæus XII, 7. pag. 529. a. & Medis in more fuisse scribit Xenophon Cyripæd. I. pag. 8. c. BERNEC.

3. *Tractantique lanam.*] Recte: *Tracta* enim in veteri Glossario sunt κατάγματα ἐρίου. Sed ea dicta videntur a *trahendo.* Varro. *Sed simul manibus trahere lanam.* Veteres omnes excepto Cujacii codice *tractantesque ferrum, & arma habentes.* & ita Saresb. Policrat. VI, 14. BONGARS. *Tractantique lanam ferrum & arma tractantes parere.* Ita scribi curavi ex MSS. Codd. quos legerat Bongarsius vir nobilissimus. Illud

esse, quam virum. [4] Fit igitur conjuratio, bellum Sardanapalo infertur. quo ille audito, non ut vir regnum defensurus, sed ut metu mortis mulieres solent, primo latebras circumspicit: mox deinde cum paucis & incompositis in bellum progreditur. [5] Victus in regiam se recipit; ubi exstructa incensaque pyra, & se & divitias suas in incendium mittit, hoc solo imitatus virum. Post hunc rex constituitur interfector ejus Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert.

CAP. IV. [1] Post multos deinde reges per ordinem successionis regnum ad Astyagen descendit. [2] Hic per somnum vidit ex naturalibus filiæ, quam unicam habebat, vitem enatam, cujus palmite omnis Asia obumbraretur. [3] Consulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cujus magnitudo prænuntietur, regnique ei amis-

autem *portantes*, quod prius legebatur pro *tractantes*, ex hac editione ejici volui; Primum quia Latine *portare arma* (ut apud Sallustium, *armorum portationibus*, in Catilinario) longe aliud ab illo est quod Gallice dicimus, *Porter les armes*, id est *militare*, *militiam sequi* seu *stipendia merere*; Deinde quod *hominis tractantis lanam* si qui viri opponantur, illi esse debeant *qui arma tractent*; Id enim figuræ ratio postulat; & annotarum oportuit. Ita autem dixit Justinus *tractare arma*, ut Cicero, ut Livius, alii. Ita & *tractare imperium*, cap. 2. hujus libri. *Tractare rempublicam*, Cicero. *Tractare artem musicam*. Terent. *Ius civile tractare*, &c. FABER.

Ferrum & arma portantes] Oxoniensis ex MSS. præfert *ferrum & arma habentes*. Quod haut dubie est glossatoris. Est enim aptior oppositio inter *tractare lanam*, & *portare ferrum*, quam *habere*, cum alterum similiter actionem significet, velut masculam & virilem SCHEFF.

4. *Bellum Sardan. inf.*] Diodor. II, 26. & 27. BERNEC.

Mox deinde cum paucis & incompositis in bellum progreditur. Victus in regiam se recipit &c.] Isthæc mihi haud sane placent, & aliter collocanda verba ipsa Justini videntur; hoc modo scilicet: *Mox cum paucis & incompositis in bellum progreditur: Victus deinde in regiam se recipit*. FABER.

5. *Et exstructa*] Angl. *ubi exstructa*, quod videtur præferendum. SCHEFF. Recte tres Anglicani, *ubi exstructa incensaque pyra*, quod Oxoniensis recepit, adstipulante Juntina. GRÆV.

In incendium mittit] Rem fuse narrat Athenæus XII, 7. Addit autem ex Clitarcho Sardanapalum senio obiisse, Syriæ tamen imperio spoliatum. Ejus Epitaphium extat ibid. & in Plutarch. II. de Fortun. Alex. 8. BERNEC.

CAP. IV. 1. *Astyagen*] Vide Herodot. I. & Orosium I, 19. Astyagis filiam *Mandanen* vocat Herodotus I, 107. & Val. Max. I, 7. quæ

amissionem portendi, responderunt. 4 Hoc responso exterritus, neque claro viro, neque civi filiam, ne paterna maternaque nobilitas nepoti animos extolleret, sed ex gente, obscura tunc temporis, Persarum, Cambysi mediocri viro in matrimonium tradidit. 5 Ac ne sic quidem somni metu deposito, gravidam ad se filiam arcessit, ut sub avi potissimum oculis partus necaretur. 6 Natus infans datur occidendus Harpago regis amico &

quæ Æliano Var. Hist. XII, 24. est Μανδάλη inverso ν. Sed videtur emendandus Valerius, quum inquit, *Astyages duos prænuntios somnii, frustra discutere tentavit;* legendum enim *duo prænuntia somnia.* ut in quodam MS. legere memini. de Cyro præter Herodotum, & Orosium lege Ctesiæ Ἐκλογὰς, Xenophontis Κύρου Παιδείαν, quam quidem non ad historiæ fidem scripsit, sed ad effigiem justi imperii inquit L. I. ad Fratrem M. Cicero. BONGARS.

4. *Cambysi mediocri viro*] Cambysen vilioris sortis virum fuisse, quam existimatur vulgo, Dio Chrysostomus, si ei credendum, ostendit, qui Oratione XV. de Servitute tradit, Cyrum ante regnum fuisse hominem qui candelis faciendis quæstum fecerit: Ἢ οὐκ οἶσθα, ὅτι λυχνοποιὸς ἦν ὁ Κῦρος Ἀστυάγου, καὶ ὁπότε ἠδυνήθη, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ, ἐλεύθερος ἅμα καὶ βασιλεὺς ἐγένετο τῆς Ἀσίας ἁπάσης. *An nescis candelarum opificem fuisse Cyrum Astyagis filium, & liberum simul & regem factum esse totius Asiæ & quando potuit, & quando sibi visum fuit.* Alii tamen Cambysen fuisse genere Achæmenidam tradunt. Nobilissimam autem apud Persas familiam Achæmenidarum, ut auctor est Herodotus I, 107 & seqq. Diod. Siculus in Excerptis Peirescianis illum a patre disciplina regia fuisse formatum tradit, ut jam alii notarunt. GRÆV.

In matrimonium tradidit] Angl. *tradit.* Probo, quia sic historici amant loqui, & sequitur mox *arcessit*, simili tempore. SCHEFF.

5. *Arcessit*] Ea est omnium fere veterum librorum in hoc auctore scriptura. Dicitur autem *arcesso* ab arcio; ut à capio, *capesso*; facio, *facesso*. Priscian. VIII. & *arcio* est accio: *ar*, pro ad ἀρχαϊκῶς: vide Scaurum de Orthogr. BONGARS.

6. *Natus infans* &c.] Hæc omnia prolixe Herodotus exsequitur I. 107. & seqq. Ctesias negat ex Astyagis sanguine fuisse Cyrum. BERNEC.

Regis amico & arcanorum participi.] Sic non solum Iuntæ editio, sed & MSS. legunt: Quod male mutarunt editores, ut dudum præcepit Gronovius. Amici enim regum dicebantur olim, qui eis a consiliis sunt. In Cap. 7. hujus Libri: *Quo facto & amicum in adulterium uxoris sollicitatum hostem sibi fecit.* & C. 9. *Magum quendam ex amicis delegit.* Et XII, 15. *Cum deficere eum amici viderent.* XXXIV, 3. *Cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre.* Suet. Tib. 55. *Super veteres amicos ac familiares viginti sibi e numero principum civitatis depoposcerat, velut consiliarios in negotiis publicis.* GRÆV. Recte Grævius ex MSS. & Juntinâ: *regis amico & arcanorum.* SCHEFF.

& arcanorum participi. [7] Is veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperium, quia nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam a patre non potuisset, a ministro exigeret; pastori regii pecoris puerum exponendum tradidit. [8] Forte eodem tempore & ipsi pastori filius natus erat. [9] Ejus igitur uxor audita regii infantis expositione, summis precibus rogat sibi afferri ostendique puerum: [10] cujus precibus fatigatus pastor, reversus in silvam, invenit juxta infantem canem feminam, parvulo ubera præbentem, & a feris alitibusque defendentem. [11] Motus & ipse misericordia, qua motam etiam canem viderat, puerum defert ad stabula; eadem cane anxie prosequente. [12] Quem ubi in manum mulier accepit; veluti ad notam allusit: tantusque in illo vigor & dulcis quidam blandientis risus apparuit, ut pastorem uxor ultro rogaret, [quo suum partum pro illo exponeret] permitteret [que] sibi, sive fortunæ ipsius, sive spei suæ puerum nutrire. [13] Atque ita permutata sorte parvulorum,

7. *Pastori.*] Nomen fuit Mithradates. Οὔνομα δέ τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε Κυνὼ κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν. κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν Σπακώ· τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. Herodot. 1, 110. addit præterea pastoris infantem mortuum fuisse natum.

12. *Quem ubi in manum mulier accepit.*] Scribe omnino, *in manus*, neque enim dixeris *accipere in brachium*, sed *in brachia*, ita uti & Græci solent. Sed & ratio ipsa, absque usu sit, hoc facile persuadeat. FABER.

Veluti ad notam allusit] Sic 4. MSS. nostri, impressi interponunt *puer*. OXON. Recte Oxoniensis secutus quatuor MSS. *puer* delevit, & Vorstius cum Scheffero in sequentibus, *infantes*. Sunt interpretum glossemata. *blandientis* est cum blandiretur ludendo. GRÆV.

Dulcis quidam blandientis risus] Lege *blandientis infantiæ*. hanc enim lectionem confirmant Quintil. in Declam. XIX. *Quum adhuc rudis unici blandiretur infantia*. & Plin. XXXII. Nat. Hist. 2. *Surculi infantiæ alligati tutelam habere creduntur*. GRONOV. Mirum quod Bongarsius adjecit *infantis*, cum in antiquioribus typis expressis id non inveniret, vocemque *pueri* jam paulo ante positam videret. VORST. Recte illud *infantis* a Vorstio deletur, cum Libri vett. non agnoscant. Forsan & alterum *blandientis* delendum. Certe non cohærent satis commode, *apparuit in illo risus dulcis blandientis*, rectius dixisset *in illo blandiente*. Sed de hoc sic quisque statuat, ut volet. SCHEFF.

Uxor ultro rogaret] Oxoniensis ex MS. *Uxor multum rogaret*.

Quo suum partum] Alii omiserant hæc

rum, hic pro filio pastoris educatur, ille pro nepote regis exponitur. [14] Nutrici Spaco postea nomen fuit, quia canem Persæ sic vocant.

CAP. V. [1] Puer deinde, cum inter pastores esset, Cy-

hæc verba, *quo suum partum pro illo exponeret.* Herodotus auctor est infantem pastoris mortuum fuisse natum, unde in orbitatis solatium permutatio ista vice pueri loco defuncti non temere expetebatur. Oxon. Scio usurpari aliquando *quo* pro *ut*, at hoc loco nescio, an sit conveniens. suspicor scripsisse Justinum: *ut pastorem uxor ultro rogaret quoque, suum partum.* Oratio profecto longe efficacior & convenientior. Scheff.

14. *Spaco*] Ita & Herodotus. Hodie سگ *sâac* appellatur, quod est curam habere, custodire, & canis, custos.

Nutrici postea Spaco nomen fuit; quia canem Persæ sic vocant.] Cum & Trogus Pompejus & Herodotus ipse tradiderint hac voce canem apud Persas significari, ab iis quæsivi, quos in hoc genere scire aliquid credebam, utrum id hodieque verum esset? Negarunt, & alio nomine nunc canem Persice vocari affirmavere. At ego hoc scio, canem apud Hyrcanos, qui sub ditione Persarum sunt, nunc quoque dici *Spae*; Unde hujus appellationis vetustas apparet. Hoc didici ex libris, seu Relationibus Wikfortii, viri Clarissimi atque Elegantissimi; quem virum populi, principesque ambire, amplexari possent, si illum satis nossent. Faber. Juntæ recte: *Spaco.* Herodotus Σπακώ, 1, 110. Græv. Grævius *Spaco*, ex Junt. Forte *Spacus* noster scripsit, pro genitivo Σπακοῦς. Scheff.

CAP. V. 1. *Cum inter pastores esset, Cyri nomen accepit*] Non solum editio Iuntæ, sed & antiquus Codex Bongarsii legunt: *Cum inter pastores esset imperiosus, Cyri nomen accepit.* Sic & codex Anglicanus. Sed alius *imperio usus.* Hanc veram esse hujus loci lectionem puto, qua caussa redditur, cur dictus sit Cyrus, cum antea fuerit ei aliud nomen a pastore, & ejus uxore, a quibus educabatur, impositum. Docet id etiam Herodotus 1, 113. Τὸν δὲ ὕστερον τοῦτον Κῦρον ὀνομασθέντα παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὔνομα ἄλλο κού τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη. *Alterum vero, qui postea Cyrus appellatus est uxor bubulci sibi sumtum educavit, imposito illi alio quopiam ac non Cyri nomine.* & non longe post puer, quem Cyrus flagellis ceciderat, Κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο, τῶν ὑπὸ Κύρου ἤντησε. λέγων δὲ οὐ Κῦρον (οὐ γάρ κω ἦν τοῦτο τοὔνομα) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. *In urbem vero eum contendisset apud patrem questus est, quomodo a Cyro esset exceptus. non vero Cyrum appellavit. Nondum ei hoc erat nomen, sed filium pastoris boum Astyagis.* Non igitur primis annis, quos inter pastores exegit, Cyrus fuit dictus, sed post illud tempus, quo inter pastores imperio erat usus in puerili illo ludo, Cyrus demum fuit appellatus, sive a pueris cum quibus luserat, sive a veris parentibus, sive a civibus. Narrat deinceps Justinus, quomodo ex illo imperio seu regno inter pueros exercito fuerit agnitus ab avo. *Mox rex inter ludentes sorte delectus eum per lasciviam contumaces flagellis cecidisset, a parentibus puerorum querela est regi delata.* Hæc ita sunt accipienda, mox a parentibus puerorum querelam esse regi delatam, cum in illo imperio, rex scilicet inter ludentes sorte delectus, per la-

Cyri nomen accepit. [2] Mox rex inter ludentes forte delectus, cum per lasciviam contumaces flagellis cecidisset, a parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus a servo regio ingenuos homines servilibus verberibus affectos. [3] Ille arcessito puero & interrogato, cum, nihil mutato vultu, *fecisse se ut regem* fe-

lasciviam contumaces flagellis cecidisset. Vides igitur non frustra *imperiosus* inveniri in libris antiquis, quamvis emendatius legatur in uno, *imperio usus*: Doctissimi & amicissimi mihi, cum in vivis esset, viri emendationem, qui conjicit scribendum esse, *Puer deinde cum inter pastores esset in Persis Cyri nomen accepit*, probare non possum, quia pastores illi, apud quos educabatur, & quibuscum versabatur, non erant Persæ, sed Medi. In Media enim natus erat Cyrus, in Media ad decimum annum, quo imperium inter pastores exercuit, commoratus. vide Herodot. 1, 10. Postea demum ad parentes in Persiam remissus est, ubi non inter pastores egit, sed ut regis Medorum nepos, & Mandanes filius laute fuit habitus & educatus. vide C. 122. ejusdem libri. Et hoc est, quod ad eum scribit Harpagus, *eum ablegatum fuisse in Persas*. Tum autem ei videtur hoc nomen impositum fuisse in Persia. Persis enim *Cyrus* est *sol*, ut notarunt Ctesias & Plutarchus. Etiam nunc *Chur & Churshid* apud Persicos poëtas *Solem* significare viri doctissimi monuerunt. GRÆV. Veteres plurimi habent: *i. p. esset imperiosus*, quod & Grævius dicit, non temere spernendum. At quid sibi velit, hoe vero non declarat. Porro vox *imperiosi* vix hic obtinere potest locum. Hoc enim vitium significat. deinde quomodo imperiosus fuerit puer adhuc & constitutus sub arbitrio pastorum? quod, illud ejus esse potuit imperium? Et plane propositum hic nostro, reddere causam, quare Cyrus dictus fuerit. At hoc non addiscitur, ex illo *imperiosus*, quoniam Cyrus non *imperiosum*, verum *Solem* denotat, ad quem nil facit vox *imperiosus*. Puto igitur sic legendum: *puer deinde cum inter pastores esset in Persis, Cyri nomen accepit*. Ostendit nempe illud *in Persis*, cur ei Persicum nomen Cyri sit impositum & non Medicum aliquod, videlicet, quia puer versabatur non in Medis, sed in Persis. Porro locum hunc sic esse legendum, patet etiam ex sequentibus, in quibus Harpagus eum scribit *ablegatum in Persas*, neque enim ita possunt intelligi, nisi locus hic ad istum modum legatur, cum de ista Cyri ablegatione in Persas nullum verbum alias præcesserit. SCHEFF.

Cyri nomen] Cyrum Persico sermone *Solem* significare auctores sunt, Ctesias, Plutarchus in Artaxerxe 1. Plethon in expositione eorum quæ in magicis Zoroastris oraculis obscuris dicuntur. Unde apparet Suidam etymon exotici nominis petentem e Græcia sua, toto, quod ajunt, cœlo errare. BERNEC.

2. *Servilibus verberibus*] Sic infra 11, 5, 4. Et recte. Accursius ad L. 12. D. de Jure Fisci, *servilia verbera* Interpretatur *flagella*. ut L. 10. §. pen. D. de In Jus Vocando, juncta L. 7. §. 2. D. de Injuriis, probat. Petronius *serviles pœnas* dixit. Sallust. 1. Histor. *abunde libertatem rati, quia tergis abstinetur*. Vide Senec. extrema Apocolocynth. BONGARS. Hine *verberibus fœdari* homines liberi dicuntur Tacito III. Hist. 77. Aliud est, *puerili verbere moneri*. v. Annal. 9. adde Brisson. Sel. Ant. Juris 11, 9. BERNEC.

5. *Ant-*

respondisset, admiratus constantiam, in memoriam somnii responsique revocatur [4] Atque ita cum & vultus similitudo, & expositionis tempora, & pastoris confessio convenirent, nepotem agnovit. [5] Et quoniam defunctus sibi somnio videretur, agitato inter pastores regno, animum minacem duntaxat in illo fregit. [6] Ceterum Harpago amico suo infestus, in ultionem servati nepotis, filium ejus interfecit, epulandumque patri tradidit. [7] Sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit. [8] Interjecto deinde tempore, cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scri-

5. *Animum minacem duntaxat in illo fregit.*] Vetustarum editionum lectionem, quæ *minatione* præ se ferunt, quod & in Juntina legitur, minime sequendam duco. *Animus minax* est ira percitus, qui exitium minabatur & Harpago & Cyro. Non enim placatum ejus animum & mitigatum erga Cyrum statim fuisse, postquam eum agnoverat, patet ex Herodoto, qui I, 120. narrat, ut Astyages deliberarit cum Magis, tollendus ne Cyrus esset propter somnium, an vero servandus. Hæc tantum verbo, ut in compendio, tangit Justinus. Sententia est, Astyagen iram illam minacem, si non erga Harpagum, saltem erga Cyrum compressisse. *Duntaxat* Latinis est *saltem*, *minimum*. GRÆV. Pro *minacem* malim legere *minatione*; quomodo Major edidit. VORST. Non displicet, quod ex codice Majoris probat Vorstius, legendum *minatione* pro *minacem*, cum vix integer alias sit sensus. Et *minatione* pro *comminatione* ponitur eleganter, ut non pauca hujus generis alia. Sensus; *fregit animum*, id est, minuit iram *minatione*, id est, comminatione, qua Cyrum ab ulteriore conatu suis deterrere posse sibi visus est, *duntaxat in illo*, id est, eatenus saltem, quatenus iratum habuit animum erga Cyrum. non putavit sufficere ad delinimentum, si Harpago minaretur solum, sed damno simul aliquo in solatium ultionis afficiendum. SCHEFF.

6. *Filium ejus &c.*] Commemorat & Seneca de Ira III, 15. BONG. & Ovid. in Ibin. BERNEC.

Epulandumque patri tradidit] Theophilus ad Autolycum. III. non hoc Astyagi sed Cambysi tribuit. Perperam. VOSS.

7. *Ad præsens tempus*] Sufficit *ad præsens*, & sic loquuntur Tacitus quoque Annal. XV, 31, & 44. Hist. I, 44. & Sueton. Tit. 6. nec dubitem a manu glossatoris esse *tempus*, sed hoc editorum consensu, nihil audeo mutare. BERNEC. Putat Berneccerus *tempus* esse a manu glossatoris; quod alii dicant *ad præsens*, subaudito *tempus*. Verum quod ita loquuntur alii, non necesse erat & nostrum ita loqui. Fit enim ut quæ subaudiri solent, etiam diserte adjiciantur. Ita dicunt *brevi* & *brevi tempore*. VORST.

8. *Ut ablegatus in Persas ab avo fuerit*] Optime MSS. *ablegatus*. Amant enim hoc verbum sic usurpare, ut adsit ei quædam invidia & malevolentia: genus loquendi, quo sæpe Livius utitur: ut V, 2. *Remotam in perpetuum & ablegatam ab urbe, & Republ. juven-*

ſcribit ei, *ut ablegatus in Perſas ab avo fuerit: ut occidi eum parvulum avus juſſerit: ut beneficio ſuo ſervatus ſit: ut regem offenderit: ut filium amiſerit.* [9] Hortatur, *exercitum paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur*, Medorum tranſitionem pollicitus. [10] Epiſtola, quia palam ferri nequibat, regis cuſtodibus omnes aditus obſidentibus, exinterato lepori inſeritur, lepuſque in Perſas Cyro ferendus fido ſervo traditur; addita retia, ut ſub ſpecie venationis dolus lateret.

CAP. VI. [1] Lectis ille epiſtolis, eadem ſomnio aggredi juſſus eſt, ſed præmonitus, ut quem primum poſtera die obvium habuiſſet, ſocium cœptis aſſumeret.

ventutem. & XXII, 25. *Conſulum alterum ſpecie claſſis Punicæ perſequendæ procul ab Italiâ ablegatum.* & XXIII, 31. *Deinde ubi ablegatum, velut de induſtriâ M. Marcellum viderunt.* Sed & de hâc ablegatione exſtat memorabilis narratio apud Athenæum XIV. pag. 633. petita ex Dinonis Perſicis. GRONOV. Major, Becharius, & alii ediderant *relegatus*: quod magis placet, & ſine dubio itidem e MSS. hauſtum. VORST. Vorſtio magis placet *relegatus*, quod nonnulli habent. Mihi vero *relegatus* gloſſa videtur alterius. Saltem *relegatio* non fuit illa Cyri dimiſſio in Perſas, ſicut quidem alias vox *relegationis* ſumitur pro ejectione infami e patria. tantum illuc mittebatur, ut retunderetur ejus ſpiritus, omniſque rei gerendæ ipſi adimeretur occaſio. At hujuſmodi ſenſu vox *ablegationis* nota optimis ſcriptoribus. Terent. in Hecyr. *Aliquo mihi eſt hinc ablegandus, dum pariat Philumena.* SCHEFF.

10. *Exinterato lepori*] Ita MSS. Gloſſæ: *Interata*, ἐξεντερισθέντα, voce ab interioribus ducta. BONGARS. De hiſtoria conſulendus Herodotus I, 123. & Polyænus VII. & Frontin. III, 13, 3. BERNEC. Vix dubium, quin legendum ſit *exenterato.* Higinus Fab. XXX. *Hydram Lernæam Minervâ monſtrante interfecit & exenteravit.* Plin. XXX. Nat. Hiſt. 5. *Idque in exenterato, proſciſſoque vivo* (catulo) *deprehendi.* GRONOV. Bongarſius e MSS. maluit *exinterato.* Mihi magis placet lectio vulgata: quæ & apud Plautum obſervatur Epid. II, 2. & V, 2. Eſt enim *exenterare* ſine dubio ex Græco ἐξεντερίζειν formatum; ipſum Græcum autem ab ἔντερα, quod quidem *viſcera* ſignificat, ortum. Vide & Voſſium in Etymolog. L. L. VORST.

Ut ſub ſpecie venationis dolus lateret] Mihi magis placet quod in antiquioribus typis expreſſis eſt *venationis*, quam quod Bongarſius edidit *venatoris.* Sic & V, 8, 12. *ſub obtentu liberationis*, quod retinuit Bongarſius, melius eſt quam quod in aliquo Cod. MS. eſt *ſub obtentu liberatoris.* Infra XXXIV, 3, 8. pro *ſub ſpecie venationis* dicit *ſpecie venandi.* VORST. Vorſtius ex editis vetuſtioribus, *venationis.* Non diſplicet. SCHEFF. Sic & Junt.

CAP. VI. 1. *Lectis ille epiſtolis, eadem ſomnio aggredi juſſus eſt: ſed præmonitus, ut quem*] Mendum eſt ſane leviculum, at mendum tamen. Pro *ſed* legendum, *&*, quod MSS. Codd. Bongarſii habuere. FABER. 2. Ne-

ret. [2] Igitur antelucano tempore ruri iter ingressus obvium habuit servum de ergastulo cujusdam Medi nomine Sybarem. [3] Hujus requisita origine, ut in Persis genitum audivit, demtis compedibus, assumtoque comite, Persepolim regreditur. [4] Ibi convocato populo, jubet omnes præsto cum securibus esse, & silvam viæ circumdatam excidere. [5] Quod cum strenue fecissent,

2. *Nomine Sybarem.*] MS. habet *Sebarem*. Legendum *Sæbarem*. Et sic quoque Infra. *Sæbares* is est *Oebares*, Οἰϐάρης. Utrunque enim dicitur. Sic Androcottus Sandrocottus, Indica Sindica, Merdis Smerdis, Osthanes Æschylo est Σωσθάνης. Alibi plura. VOSS. Isaacus ille Vossius, in quo mihi ingenium & doctrina ex æquo certare videntur, *Oebarem* legendum esse ostendit, non *Sybarem*; Id quod & verum est, &, ni ipse occupasset, potuissem & ego ostendere. FABER.

3. *Persepolim*] De hac Curtius VI. cum incendium ejus describit. Hujus urbis quoque situm prope Araxem fuisse Strabo XV. & Diodorus XVII. ostendunt. describit & hanc inter recentiores Thomas Minadojus. Alphonsus vero Hadrianus *Sires* appellari existimat. Sed restauratam post Alexandri eversionem à nemine traditur. Quamvis & Ptolemæus & Ammianus ejus meminerint. Persepolis autem in extremis finibus Orientis sita fuit, ubi sunt confinia Carmaniæ ad Araxem fl. quem tamen diversum à nobilissimo Armeniæ flumine, & Παρόμαυιν Ptolemæo appellati ostendit Salmasius p. 1202. in Solinum. THYS. Hoc sæpe miratus sum, quod & nunc demiror, unde isthæc appellatio Græcanica urbis antiquissimæ, & quæ olim totius Orientis regia fuit. An a Baccho? an a Perseo? an denique ab Hercule? Somnia. Vellem autem, vellem, verum tam claræ urbis nomen edidissent veteres historici. Nam, aut valde fallor, aut Græculi homines morem suum in mutandis locorum nominibus secuti sunt; quod in exemplis pene infinitis nuper demonstravit incomparabilis Ille noster amicus Samuel Bochartus in suo PHALEG, quod ego opus immortale futurum, si quid conjectura valeo, jam pridem auguror. FABER.

4. *Ibi convocato* &c.] Frontinus, I, II, 19. BONGARS.

Esse] MSS. mei *adesse*, & sic edere malim, quam quomodo hactenus circumfertur. Sed minutum hoc. MOD. *Adesse* restituit è MSS. suis Modius. Antea fuit *esse*. BERNEC. Antiqq. Edd. *esse*. Et retinuit eadem Bongarsius. At Modius quod in quibusdam MSS. reperit *adesse*, & secutus eum Bernecerus, compositum istud pro simplici rescribendum censuerunt. Nobis simplex rectius videtur; quia *præsto* antecedit. VORST. *Esse* Iuntina & Oxoniensis ex MS. asserit.

5. *Apparatis epulis invitat*] Cum & Bongarsius fateatur in manu exaratis suis Codd. exstare, *postera die apparatis epulis invitat*. & ita nostri Membranacei libri scripti antiquissimi habeant, ita editio Cratandriana Basileensis, cui præfuit Vir Doctissimus Joann. Sichardus, ita Italica A. CIƆ. IƆ. X. quam recognoverat Eruditiss. Vir Sabellicus, emisit Augustinus Bocharius, non video, cur ea scriptura rejici debeat. maxime eum ita etiam loquatur Historicorum Princeps Livius. MOD. Vulgo editi, *ad paratas epulas invitat*. Sed restituimus

ſent, eoſdem poſtera die apparatis epulis invitat; 6 deinde cum alacriores ipſo convivio factos videret, rogat, *Si conditio proponatur, utrius vitæ ſortem legant, heſterni laboris, an præſentium epularum? præſentium*, ut acclamavere omnes, ait, *Heſterno ſimilem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: ſe ſecutos, hodiernis epulis.* 7 Lætis omnibus, Medis bellum infert. 8 Aſtyages meriti ſui in Harpagum oblitus ſummam bel-

mus auctori lectionem, quam & Bongarſius & Modius fatentur in manu exaratis ſuis codicibus extare: & retinuit editio Cratandriana Baſileenſis, cui præfuit vir doctiſſimus Joan. Sichardus: ut & Italica, quam à Sabellico recognitam emiſit Auguſtinus Becharius: maxime cum ita etiam loquatur hiſtoricorum princeps Livius. Ita Salluſt. Hiſtor. IV, 3, 18. *cum ſe cibo vinoque læti invitarent.* imo noſter ipſe XII, 13, 7. BERNEC. Bongarſius maluit *ad paratas epulas*; credo quod in quibuſdam MSS. id repetiſſet. Monuit tamen alios Codd. MSS. & antiquiores item typis expreſſos, habere *apparatis epulis*. Neque perpetuum illud eſt ut dicatur *invitare ad aliquid*, vel *in aliquid*, ſed dicunt etiam ſimpliciter *invitare aliquem*: Noſter XXI, 13, 7. *Inſtaurata comeſſatione & ipſum & ſodales ejus invitat.* Hic quomodo duo ablativi conſequentiam deſignantes præmittuntur, ſic & in altero illo factum videri poteſt: ut *apparatis epulis invitat* ſit pro *epulas apparat & invitat.* Vel poteſt *epulis* pro caſu tertio haberi: qua ratione dicunt *invitare aliquem tecto & domo*, *invitare hoſpitio*, *invitare poculis.* VORST. Lectionem hanc aſſerit quoque quam ſæpe laudamus Iuntæ editio. Neſcio autem cur hic Vorſtius tricetur. *Invitare* hic non eſt vocare ad epulas, ut vir doctus & alii exſtimant, ſed vino epuliſque liberaliter hoſpites accipere. Cæſar. I. de Bello Civ. I. 74. *Interim alii ſuos in caſtra invitandi cauſſa adducunt, alii ab ſuis abducuntur. Invitandi cauſſa* eſt ut benigne eos excipiant amiceque. Liv. I, 9. *Invitati hoſpitaliter per domus, cum ſitum, mœniaque & frequentem tectis urbem vidiſſent.* Hinc & qui libenter veſcuntur, & largius bibunt, *ſe ipſos invitare* dicuntur. Salluſt. *cum ſe cibo vinoque læti invitarent.* Plaut. Amphit. I, I. *Mira ſunt, invitavit ſe in cœna pluſculum.* Sueton. Octav. 77. *quoties largiſſime ſe invitaret. Apparatæ epulæ* ſunt ſplendidæ, lautæ, opiparæ. ut *apparatius cœnare* apud Plinium in Epiſtolis & *profuſiſſimo obſoniorum apparatus* apud Sueton. Vitell. 10. Inferius IX, 8. *Fuit rex armorum, quam conviviorum apparatibus ſtudioſior.* GRÆV.

6. *Utrius vitæ ſortem legant*] Valde durus mihi locus hic videtur; certe nihil eſt, quod illi *vitæ* commode reſpondeat. non enim *vita laboris*, nec *vita epularum* jungi poſſunt. Cogitandum igitur, annon ſcripſerit noſter, *utriuſne ſortem*, & non nemo illud *vitæ* appoſuerit ex ſequenti *omnem vitam.* SCHEFF.

8. *Meriti ſui* &c.] Quos offenderis periculoſe ſummæ rei præfici, docet & exemplum M. Livii, in Liv. XXVII, 42, 8. BERNEC. Oxonienſis ex 4. MSS. legit. *in Harpago.* ſed alii & Iuntina ſtant recte pro vulgata. GRÆV. Angl. *in Harpago*, quam lectionem video & in ſuis reperiſſe auctorem Fori Romani, vide vocem *oblitus.* ſcio equidem indifferenter præpoſitioni *in* appo-

ni

belli eidem committit: [9] qui exercitum acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regisque crudelitatem perfidia defectionis ulciscitur. [10] Quod ubi Astyages audivit, *contractis undique auxiliis, ipse in Persas proficiscitur; & repetito alacrius certamine, pugnantibus suis partem exercitus a tergo ponit, & tergiversantes ferro agi in hostes jubet: [11] ac denuntiat suis, *ni vincerent, non minus fortes etiam post terga inventuros, quam à frontibus viros: proinde videant, fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda sit.* [12] Ingens post necessitatem pugnandi animus exercitui ejus ac-

ni modo quartum, modo sextum casum. Suspicor tamen hic illud *Harpago* esse ortum ex scriprura antiqua *Harpagen* pro *Harpagum*. Nam *merita in Antonium*, non *Antonio* dixit & Vellejus II, 96.

9. *Per deditionem tradidit*] Quidam typis expressi *per proditionem trad.* Quod consentaneum ei, quod sequitur *perfidia defectionis ulciscitur*. VORST. Non probo, quod habent quidam *per proditionem*, propter hoc ipsum quia sequitur *perfidia defectionis*, ne idem dicatur. *To deditionem* modum declarat, quo tradiderit exercitum, opponiturque traditioni per certas leges & conditiones. Neque potest ostendere verbum *tradidit*. Nam & Livius: *In fidem deditionemque se suaque ipsi tradidere*. SCHEFF.

10. *Partem exercitus* &c.] Unus MS. *partem exercitus de tergo ponit, & terga vertentes ferro a. i. h. j.* ingrata auribus ejusdem vocis repetitione. MOD. Sic infra XXXI, 8, 7. & Livius X, 36, 6. *Necessitate coacta virtus, causa victoria est*, ait Florus III, 3, 13. Contra, *quanto plus spei ad effugium, tanto minor est ad resistendum animus*. Tacit. Hist. III, 18. BERNEC.

Tergiversantes] Iuntæ scripserunt: *& in terra vergentes ferro agi, ut in hostes jubet.* Non male. veteor tamen ne hæc sint interpolata. Itaque hanc lectionem nec ipse magnopere probo. Rationes tamen cur improbatur, nequeo laudare. Quam diu pugnabant, terga non vertebant. Sed si accidisset, ut terga verterent, erat alia acies civium post hanc aciem collocata, quæ terga vertentes retro ageret, ferrum in illos tanquam in hostes stringens. Si fugisset prima acies, terga vertisset hostibus a quibus fugabatur, non civibus, qui a tergo pugnantium positi fugientes exciperent, & repellerent. Nihil tamen, silentibus MSS. mutandum censeo. GRÆV. Emendandum putat vir doctissimus *& terga vertentes*, quod probare vix possum. Saltem sermo est hoc loco de pugnantibus: sic enim præcedit: *pugnantibus suis partem exercitus a tergo ponit*. At alii pugnantes, alii terga vertentes. Deinde sequitur; *post terga inventuros*. At si jam terga verterant, non erant eos inventuri post tergum, sed à fronte. SCHEFF.

12. *Post necessitatem pugnandi*] Pro postquam necesse habuerunt & coacti sunt pugnare. Ita concise scribit & alibi. Ut VIII, 1. *Prorsus quasi post arma & bellum locum legibus reliquissent*, pro postquam arma jam sumpta sunt. Similiter Nepos Att. 9, 5. *Neque post calamitatem versuram facere potuit.* Vide & Ind. in Nep. v. *post*. VORST.

Ani-

accessit. [13] Pulsa itaque cum Persarum acies paulatim cederet, matres & uxores eorum obviam occurrunt: orant in prælium revertantur: [14] cunctantibus sublata veste obscœna corporis ostendunt, rogantes, *num in uteros matrum vel uxorum velint refugere* [15] Hac repressi castigatione in prælium redeunt: & facta impressione, quos fugiebant, fugere compellunt. [16] In eo prælio Astyages capitur; cui Cyrus nihil aliud quam regnum abstulit; nepotemque in illo magis, quam victorem egit; eumque maximæ genti Hyrcanorum præposuit. Nam in Medos reverti ipse noluit. [17] Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverunt annos CCCL.

CAP. VII. [1] Initio regni, Cyrus Sybarem cœptorum socium, quem juxta nocturnum visum ergastulo li-

Animus exercitui ejus accessit] Friget hic τὸ *ejus*. Cur respuerunt scripturam veteris libri? *animus exercitui & vis accessit*. Vis est virtus, fortitudo. Virg. *Non ea vis animo*. Sæpe sic apud nostrum & alios. GRÆV.

13. *Matres & uxores* &c.] Refert & Plutarchus libello de Virtutibus Mulierum 9. BONGARS. Nec absimilia de Germanis Tacitus 8. princ. BERNEC.

16. *Astyages capitur*.] Qui regnavit annis 35.

Nepotemque in illo magis quam victorem egit] Becharius & alii pro *egit* habent *se gessit*. VORST. Notant, pro hoc *egit*, alios habere *se gessit*. Verum hoc ex manifesta glossa est. Quod propterea notandum, ut sub clarissimo exemplo pateat, non parum damni accepisse nostrum ab intempestiva glossatorum manu. Certe sicut hoc in loco *agere victorem*, ita alibi *agere propugnatorem*, *agere tutorem* usurpavit, quod satis arguit esse genus hoc auctori nostro receptum. SCHEFF.

Maximæ genti] Vulgatam hanc lectionem Cujacii Codex & Orosius 1, 19. comprobant. Veteres enim plerique pro *maximæ* habent *decimum*. Ex voce *maxime* solum *x*. forte remanserat in eo libro, ex quo multi deinde transcripti sunt, cæteris literis aliquo casu deletis: ea nota librariis imposuit. in Cl. Puteani MS. legitur *ducem*. BONGARS. Legitur & *maxime* in edit. Colon. Gymnic. ut & Iuntina.

Hyrcanorum] Hyrcani populi regni Parthici, & Strabone teste, usque ad Oxi fluminis ostium pertinebant. THYS.

17. *Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverant annos* CCCL.] Imo secundum calculum certiorem Herodoti, tantum annos CXXVIII. imperarunt. Sed Marshamus docte ostendit quatuor Medorum reges fuisse, illorumque imperium fuisse centum quinquaginta annorum. Vide illius Canonem Chronologicum, Sæc. XVII. GRÆV.

CAP. VII. 1. *Initio regni*] Tertia monarchia Persarum duravit annis CCXXVIII. Quotquot temporum rationes disputarunt, vetustissimi & eruditissimi scriptores, nemo non eorum Cyri annum primum

liberaverat, comitemque in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit, sororemque suam ei in matrimonium dedit.[2] Sed civitates, quæ Medorum tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, a Cyro defecerunt: quæ res mul-

mum in primum Olympiadis LV. confert, Diodorus Siculus, Thallus, Castor, Polybius, Phlegon, ut scribit auctor priscus & eruditus Tatianus. Idem testatur & Africanus apud Eusebium his verbis: Μετὰ δὲ ο΄ τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη Κῦρος Περσῶν ἐβασίλευσεν, ᾧ ἔτει Ὀλυμπιὰς ἤχθη νε΄, ὡς ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν Διοδώρου καὶ τῶν Θάλλου, καὶ Κάστορος ἱστοριῶν, ἔτι δὲ Πολυβίου καὶ Φλέγοντός ἐστιν εὑρεῖν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων, οἷς ἐμέλησεν Ὀλυμπιάδων. ἅπασι γὰρ συνεφώνησεν ὁ χρόνος. Tempus congruit anno periodi Julianæ MMMMCLIV. Mundi MMMCCCXC. Judaïco MMMCCI. Nabonassari CLXXXVIII. anno XLVII. post obitum Nabuchodonosori. Agathias II. scribit Persarum priscum regnum à Cyro per MMMMCCCLXXXII. periodi Julianæ, in quo victus fuit Darius ultimus, remanent anni 4154. initium Cyri videlicet, ut antea. SCALIG. Cyrus creditur primus rex fuisse Persarum. Sed apud Aeschylum in Persis 767. duo commemorantur qui illum antecesserant.

Μῆδος γὰρ ἦν ὁ πρῶτος ἡγεμὼν στρατοῦ.
Ἄλλος δ' ἐκείνου παῖς τόδ' ἔργον ἤνυσε.
Τρίτος δ' ἀπ' αὐτοῦ Κῦρος, εὐδαίμων ἀνήρ.

Medus erat primus dux exercitus.
Alter ejus filius opus perfecit.
Tertius ab illo Cyrus felix vir.

Tum reliquos inde Persarum reges recenset usque ad Xerxem. Hæc primus observavit Ill. Marshamus in Canone Chronologico, qui & docuit illum Medum, qui primus recensetur in serie regum Persicorum, esse Darium Medum, cujus sæpe meminerit Daniel, qui non fuit Babylonius, sed Medus. Cujus etiam meminit Suidas, cum ait, Μῆδος βασιλεὺς Περσῶν, *Medus Babyloniorum rex.* Et in Δαρεικοί: εἰσὶ μὲν χρυσοῖ στατῆρες οἱ Δαρεικοὶ οὐκ ἀπὸ Δαρείου τοῦ Ξέρξου πατρὸς, ἀλλ' ἐφ' ἑτέρου τινὸς παλαιοτέρου βασιλέως ὠνομάσθησαν. *Darici sunt stateres aurei, non a Dario Xerxis patre, sed ab alio quodam antiquiore rege denominati.* Cum vero inter Cyrum & Darium Hystaspis filium nullus alius fuerit hujus nominis rex, necessario Darius fuit, qui ante Cyrum apud Persas regnavit. Fuit iste Darius Cyaxaris filius. Hinc Danieli dicitur VI, 1. filius Asveri de semine Medorum. Cyaxares est Asverus, ut Scaliger de Emend. Temp. docuit. Is fuit Phraortis filius, quem pater præfecit regno Persico, nomine ac potestate regia, quia Persæ jam pridem excutere volebant jugum dominationis Medorum, teste Herodoto I, 127. Cyrus autem primus vulgo Persarum rex habetur, & quia pater ejus erat Persa, cum priores duo reges essent gente Medi; & quia res & gens Persarum ante tempora Cyri fuerant valde obscuræ, quas primus illustravit Cyrus homo Persa. Secundus anonymus. Persarum rex apud Aeschylum Cyaxares Xenophontis, ut pluribus docet laudatus Marshamus in Canone Chronolog. in Sæc. XVIII. GRÆV.

3. Cum

multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. 3 Domitis demum plerisque, cum adversus Babylonios bellum gereret, Babyloniis rex Lydorum Crœsus, cujus opes & divitiæ insignes ea tempestate erant, in auxilium venit: victusque jam ac desolatus, in regnum refugit. 4 Cy-

3. *Cum adversus Babylonios bellum gereret*] de Babyloniorum regno nihil commemorat Justinus, nisi hæc de illius excidio & post rebellionem sub Dario Hystaspis filio cap. ultimo hujus libri. Ejus origine nihil est obscurius, quam tamen erudite, ut cetera, ex Canone Chronolog. regum Babyloniorum Ptolemæi eruit Marshamus, præclare de doctrina temporum, si quisquam, meritus. Is Canon complectitur epocham sive annos Nabonassari, primi regis Babyloniorum. Is fuit Assyrius gente. A tempore Nabonassari fuerant duplices reges Assyrii. Alii, qui Nini sedem imperii habuerant, alii qui Babylone regnarant. Hinc prima pars Canonis continet regum Assyriorum & Medorum seriem, usque ad initium Cyri. Illa complectitur annos CLIX. Altera Persarum reges, usque ad mortem Alexandri Magni annos CCXV. ut totius regni Babylonici periodus fuerit annorum CDXXIV. Unde constat quoque Babyloniam non esse tantæ antiquitatis, ut vulgo creditur, & superius traditur a Justino. Originem debet Nabonassari. Is vixit seculo XVII. post diluvium, anno circiter DCCL. ante Christum natum. Nabocolassarus Nabopolassari filius, qui Ebræis dicitur Nabucodnosor magnus, vel secundus, eam mirificis operibus exornavit. Vide Marsham. ad Sæc. XVII. Ultimus Babyloniorum rex fuit Nabonadius, quem expugnata Babylone cepit Cyrus, & Carmaniæ præfecit, ut auctor est Berosus apud Josephum I. contra Appion. Sed de regibus Babyloniæ, quorum meminit Canon Ptolemæi, ut & de iis, quos Daniel commorat, vide Marsham. ad Sæc. XVII. & XVIII. GRÆV.

Babyloniis] Nabonidum, qui postremus in Berosi catalogo, Josephus X. Antiq. 12. Balthasarem esse putat, cujus in Danielis libro mentio est. Hic vero Josephi mira est oscitantia; qui illos ipsos, unde hanc historiam descripsit, auctores incuriose legit. Testis est enim Megasthenes, Nabonidum nullo propinquitatis jure cum Laborossarchodo fuisse conjunctum. At Balthasar ille Danielis non alienis utique successit; sed paternum & avitum sortitus est regnum. Verba Berosi: ἀπολομένου δὲ τούτου, συνελθόντες οἱ ἐπιβουλεύσαντες αὐτῷ κοινῇ τὴν βασιλείαν περιέθηκαν Ναβοννήδῳ τινὶ τῶν ἐκ Βαβυλῶνος, ὄντι ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστάσεως. Non possunt hæc de legitimo ejus, qui mortuus erat, hærede ac successore dicta videri; sed de peregrino & adscititio, cujusmodi Balthasar non fuit. Non est igitur idem cum Nabonedo Balthasar, sed potius cum Laborossarchodo Nabuchodonosori nepote, ex ejus filia, quæ Neriglissaro nupsit, ut scribit Berosus. Neriglissarus vero quasi tutorio nomine pro filio Laborossarchodo seu Balthasare regnum administravit. Hinc est quod Balthasari tertius annus tribuitur a Daniele. PETAV. Sed rectius Marshamus ostendit in Chronico Canone Ilvarodomum, sive Evilmerodachum dictum esse, qui Danieli dicatur Balthasar. Illum vide ad Sæc. XVIII.

Rex Lydorum Crœsus] Omnes tradunt, jam tum temporis Crœsum

[4] Cyrus quoque post victoriam, compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. [5] Ibi fortuna prioris prælii perculsum jam Crœsi exercitum nullo negotio fundit: Crœsus ipse capitur. [6] Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit. [7] Crœ-

à Cyro victum captumque fuisse, cum Babyloniis bellum inferret. Quomodo ergo iis opem tulerit, non video. Sed videtur Trogus, ut sæpe, alios secutus fuisse auctores. VOSS.

Victusque &c.] Pertinaciter pertendunt etiam nostræ Membranæ, *victusque jam ac desolatus*, qua voce etsi usus Virgilius, ejusque simius Silius Italicus, & ante hunc Livius. Nihil tamen muto. MOD. Val. Acidalius ad Vellejum, sub finem, ut in veteribus, ita scribendum hic monet, *victisque* nempe Babyloniis, quibus auxilio venerat; non ipse victus. Ego, *victus*, præfero, nam mox sequitur, *fortuna prioris prælii perculsum*. BERNEC. Jam pridem monuit Gronovius Observat. IV. restituendum esse ex MSS. *victusque jam ac desolatus*, h. e. desertus, nudatus, exutus exercitu, castris, copiis omnibus. Vide c. 21. illius libri. Certissima est hæc veterum librorum scriptura *desolatus*, hoc est desertus a suis, qui fusi erant & fuga, qua quisque poterat, suæ consulebant saluti, rege relicto. GRÆV. Legi oportere arbitror, *de se solicitus, in regnum refugit*. Et hoc Latinissimum est. Neque eo opus sit quod in quibusdam libris legitur, *desolatus*, pro, *de se solicitus*. Tu tamen & Vossium videto, & Grævium. FABER. Omnino legendum e Codd. MSS. quos vidit Bongarsius, *victusque jam ac desolatus*. Qua de re & Gronovius IV. Observat. 21. monuit. Vulgo legitur *victusque jam de se sollicitus*. Est autem *desolatus* idem quod desertus, nudatus, exutus exercitu & castris. Dicunt sane ipsum quoque hominem *desolatum*, si, quibus ante stipatus fuerat, discedant, aut ab eo segregentur. Tacitus I. Ann. *Nonanus opperiendas Tiberii epistolas clamitaverat: mox desolatus aliorum discessu, imminentem necessitatem sponte prævenit*. Et XIV. *Desolatus paullatim etiam servilibus ministeriis*. In antiqua inscriptione apud Gruterum mater *desolata* dicitur, cujus filius obiit, quæque filio orbata fuit. Vide pag. 682. operis Gruteriani. VORST. Putant scribendum *jam ac desolatus*, Vorstius in textum quoque transsumsit. Explicat autem per *nudatus, exutus exercitu, castris, copiis omnibus*. Atqui hoc in Crœso falsum. Docet ipse noster, quando exercitum ipsius scribit fuisse perculsum fortuna prioris prælii. Hoc enim vix potest accipi de exercitu plane alio & novo, sed de veteri, qui semel ab hoste profligatus fuit. Suspendo igitur adhuc assensum meum, donec lectio ista codicibus & pluribus & melioribus fuerit firmata. Et quoniam video in quibusdam pro *victusque*, legi *victisque*, cogitandum aliis relinquo, an non scripserit noster, *victisque jam ac desolatis, in regnum refugit*, ut ad Babylonios referatur, sitque sensus, Babylonios illo prælio sic fuisse fusos cæsosque, ut nulla spes ipsis relinqueretur reficiendarum virium. Ideirco Crœsum non potuisse longius auxilio eis esse, sed quod ex suo exercitu cladi superfuerat, id reduxisse domum. SCHEFF.

5. *Perculsum*] Sic infra II, II, I. Male vulgati, *percussum*. Vide Gruteri Dissert. 14. ad Tacit. Hist. V, 16. *Superesse, qui fugam animis, qui vulnera tergo ferant*. Adde Liv. VIII, 16, 6. XXXV, 2, 3. XXXVIII, 26, 7. BERNEC.

6. *Mitior*] Florus II, 8, 26. IDEM.

[7] Crœſo & vita, & patrimonii partes, & urbs Barce conceſſa ſunt: in qua etſi non regiam vitam, proximam tamen majeſtati regiæ degeret. [8] Hæc clementia non minus victori quam victo utilis fuit. [9] Quippe ex univerſa Græcia, cognito quod illatum Crœſo bellum eſſet, auxilia velut ad commune exſtinguendum incendium confluebant. [10] Tantus Crœſi amor apud omnes urbes erat; paſſuruſque Cyrus grave bellum Græciæ fuit, ſi quid in Crœſum crudelius conſuluiſſet. [11] Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellavere: [12] quibus iterum victis arma & equi ademti, juſſique cauponias, & ludicras artes & lenoci-

7. *Urbs Barce*] MSS. quidam *urbs vero conceſſa*: alii *vero & conceſſa*: alii *Baragon ceſſa*. vulgata lectio probari non poteſt. eſt enim Barce in Cyrenaica provincia urbs Pentapoleos, quo Perſarum arma victricia nondum pervenerant. Herod. III, init. Abſurdius eſt Beroea, quomodo Aſulanus edidit. eſt enim oppidum Macedoniæ, Ptolemæo Βέῤῥοια. Cteſias urbem Crœſo dono datam *Barenen* vocat πόλιν μεγάλην, ἐγγὺς Ἐκβατάνων, de quâ & Stephanus. BONGARS. Si vel unus librorum MSS. emendationi faveret, reſcriberem *urbs Barene*, quam Mediæ urbem, cujus & Stephanus meminit, Crœſo dono datam oſtendit ex Cteſia Bongarſius. Nam neque *Barce* Pentapoleos urbs in provincia Cyrenaica huic loco convenit, cum eo Perſarum arma victricia nondum pervenerint, ut apparet ex Herodot. III, 1. nec item illa ab Alexandro condita, de qua infra XII, 10, 6. minime vero, quomodo Aſulanus edidit, *Beroea*, Ptolemæo Βέῤῥοια Macedoniæ oppidum. Ex ceteris quoque lectionibus nihil ſani erui poteſt: *urbs vero conceſſa*: *vero & conceſſa*: *Baragon ceſſa*: & quod Sabellicus habet, *urbs Berſe conceſſa*. BERNEC. Non eſt dubitandum de emendatione Bongarſii, qui cenſet legendum eſſe: *Urbs Barene*. Sic Cteſias: Καὶ ἔδωκε Κῦρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην ἐγγὺς Ἐκβατάνων. *Et dedit Cyrus Crœſo urbem Barenen prope Ecbatana*. In editione Iuntina veſtigia veræ hujus lectionis deprehendere licet. In ea enim ſcribitur, *urbs Beroea*. GRÆV.

10. *Paſſuruſque Cyrus grave bellum Græciæ fuit*] Oxonienſes ediderunt ex MS. *ut paſſurus grave bellum ejus gratia fuerit*. Quam lectionem puto eſſe elegantiſſimam. Nam præterquam quod *bellum Græciæ* paullo dicatur inſolentius pro *a Græcis*, etiam illud *Græcia* ſuperfluum; quoniam præcedit *ex univerſa Græcia*. SCHEFF.

11. *Lydi* &c.] De quibus & Polyænus Strateg. VII. Ad hunc modum domuit Xerxes Babylonios apud Plutarch. Apoph. Reg. 6. Ariſtodemus Cumanos apud Dionyſ. Halicar. VII, 8. & Seſoſtris Ægyptios, referente Scholiaſte Sophoclis: *Romanos certe voluptatibus plus adverſus ſubjectos quam armis valuiſſe* Tacitus affirmat Hiſt. IV, 64. & eſt exemplum in Agric. 21. BERNEC.

12. *Cauponias* &c.] In libris antiquis legitur *cauponias ludicras ar-*

cinia exercere. [13] Et sic gens industria quondam potens & manu strenua, effeminata mollitie luxuriaque virtutem pristinam perdidit; & quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. [14] Fuere Lydis multi ante Crœsum reges variis casibus memorabiles, nullus tamen fortunæ

artes, quod non negligendum. Suspicor quippe, veram Justini scripturam esse, *cauponias artes & lenocinia exercere*, atque illud *ludicras* ex glossa, qua quis illud *cauponias* explicabat, irrepsisse. *Cauponius* vocabulum est probum, ipsique usurpatum Plauto in Pœnulo, ubi *puer cauponius* nominatur sensu non alieno ab hoc loco, pro puerili scorto vel cinædo. Nam *caupon*[illegible] *artes* apud nostrum meretri-c[illegible]uales olim in cauponis freq[illegible]ssime solebant exerceri, ut est pridem demonstratum Casaubono ad Theophrasti Characteres p. m. 184. Itaque hic conjunguntur cum lenociniis. Quanquam non meretriciæ solæ, sed & aliæ ad luxum atque voluptates pertinentes, plane sicut hodieque non raro in cauponis ista conjunguntur. *Cauponicum instrumentum* usurpavit quoque Marcianus Jctus in L. 17. §. 2. D. de Fundo Instructo, ut vix possit dubitari, quin hæc lectio nostro sit restituenda. Scheff. Vett. Codd. præ se ferre *cauponias & ludicras artes* olim monuit Valens Acidalius in lectionibus Vellejanis, & merito probavit, præfatus eodem modo formatam esse hanc vocem, ut *histrionius* & *præconius quæstus* apud Ciceronem, eamque inveniri apud Plautum, apud quem legatur *cauponius puer*. Sic & *lenonius* apud eundem Comicum Pseud. II, 4. *oppidum expugnatum faxo erit lenonium*. Asseruit hanc lectionem etiam Cl. Schefferus. Sine hæsitatione illam recepi, ubi vidi in Iuntina dudum eam extitisse, quam sequentes editores interpolarunt, quia hujus vocis rarioris exemplum eos fugiebat. Græv.

14. *Fuere Lydis*] Herodot. I. de Gyge, vide & Plutarch: I. Συμποσιακῶν. Bonoars. Lydorum regnum est antiquissimum. Ab antiquo illius terræ rege Mæone patre Cybeles populi Mæones olim dicti, & quæ postea Lydia vocabatur, appellata fuit Mæonia, ut constat ex Herodoto, Strabone & aliis. Primus Mæoniæ rex fertur fuisse Menes, Jovis & Telluris filius, ut auctor est Dionys. Halic. Antiq. I. Post ibi rerum potitus est Atys, cujus filius fuit Lydus, a quo mutato pristino nomine dicti sunt Lydi. Ab Atye vero prima regum Lydiæ familia fuit Atyadarum dicta, ad quam pertinet Omphale. Jordani filia, uxor Tmoli, cui servijt Hercules tres annos. Atyadarum familiæ successerunt Heraclidæ, Hercules tempore servitutis consuevit cum Omphales ancilla, quæ puerum ex illo sustulit, cui Cleolao nomen. Vide Apollodor. Biblioth. II. Cleolai nepos fuit Argon, Alcæi filius, qui exstincta Atyadarum gente, regnum transtulit ad Heraclidas paulo ante bellum Trojanum. Herodot. I, 7. Hi rerum potiti sunt annos 505. Ultimus hujus familiæ fuit Candaules Myrsi filius, de quo hic Justinus. Tertia familia regum Lydiæ fuit Mermnadarum, cujus primus rex fuit Gyges, ultimus Crœsus, qui dicuntur imperasse Lydis annos 170. Hæc in tyronum gratiam. Pluribus exequitur ista Cl. Marshamus Canone Chronologico Cap. 17. Græv.

næ Candauli comparandus. [15] Hic uxorem, quam propter formæ pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus solebat, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonii reticenda publicaret; [16] prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset. [17] Ad postremum, ut affirmationi suæ fidem faceret, nudam sodali suo Gygi ostendit. [18] Quo facto, & amicum in adulterium uxoris solicitatum hostem sibi fecit; & uxorem, veluti tradito alii amore, a se alienavit. [20] Namque brevi post tempore cæ-

Fortuna Candauli] Rectius forte, *fortuna Cand.* Diffundit hanc historiam Herodotus I, 8. & seqq. Vide & Plutarchi Symposiaca I. Quæst. 5. non absimilia de Othone Tacit. Ann. XIII, 46. BERNEC. Simpliciter hic locus est accipiendus, nempe ut nullius regis casus fuerit similis fortunæ Candauli, quod loquendi genus jam illustravimus IV. Observat. 8. Ceterum *Candauli* est secundi casus. Id enim placuit veteribus, ut in nominibus propriis in *es* desinentibus secundum casum efferrent per *i*, non per *is*. Ut Terent. *Chremi*. Cic. *Socrati*. Gell. *Euripidi*, *Sophocli*, & sic apud alios. quia & Græci etiam nomina alioquin in *ης* desinentia sæpe per *ους* finiebant. GRONOV. Suspicatur Berneccerus legendum esse *fortunæ*: Idem & mihi pridem visum est, & certum puto. Nam *Candauli* est tertii casus; unde & mox legendum *Cædes Candaulis*, non Candauli; Nam iste motio, iste fatuus Princeps, Herodoto non ille quidem Candaulos dicitur, sed Candaules. Posset tamen & retineri istud *Candauli* in secundo casu, itidem ut dicimus, *Achilli* pro Achillis, *Ulyssi* pro Ulyssis, *Pericli* pro Periclis; nempe per Metaplasmum, ut vocant grammatici, id est per variam declinandi nominis rationem. FABER. Angl. *fortuna Candauli*, quod præfero, quia respondet præcedenti *casibus*.

Comparandus fortuna, idem est ac comparandus in fortuna, genus loquendi simile illi Ciceronis pro Quint. 30. *Non comparat se tecum gratia L. Quintius, Sex. Navi, non opibus, non facultate con[illegible]* SCHEFF. *Candaules* Myrsi fi[illegible] Alceo Herculis oriundus. S[illegible]it Herodotus mulierculam Gygi mandasse, ut aut Candaulem occideret, aut se pateretur occidi, quod in re turpi Candauli paruisset. De hujus Gygis annulo multa sunt I. de Legib. apud Platon. & Cicer. III. Offic.

15. *Quam propter formæ pulchritudinem deperibat*] Iuntina: *quam propter formæ pulchritudinem nimium deperibat*. GRÆV.

17. *Ut affirmationi suæ*] MSS. habent, *affirmatione sua* quod fortasse non repudiari debebat. Sententia est huic loco admodum accommodata: veritum nempe Candaulem, ne illi prædicationi suæ non haberetur fides, ideo adhibuisse Gygem velut testem, qui sua affirmatione posset convincere alios, ac efficere, ut crederetur verum, quod Candaules prædicaret. Debebat facere fidem dictis & prædicationi Candaulis per suam affirmationem. SCHEFF.

18. *In adulterium uxoris solicitatum*] MS. Anglic. & Iuntina, *in adulterium uxoris illectum*.

20. *Nuptiarum præmium*] Et hic lo-

cædes Candauli nuptiarum præmium fuit, & uxor mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit.

CAP.

Locus sanitatem debet Gronovio, qui in Observat. 11, 25. egregie restituit *pretium*. Quia cædes pretium fuit nuptiarum, quo emit quasi & consecutus est nuptias reginæ Candaules. Cædes enim non præmium nuptiarum fuit, sed nuptiæ præmium cædis. Nihil certius. vide, quæ ibi firmandæ huic lectioni affert. In alia omnia it politissimus ille Faber, cujus memoria nihi semper erit desideratissima. Nec tamen persuaderi possim ut a doctoris mei sententia discedam. Nam licet demus *nuptiarum præmium* poni pro nuptiali præmio, ut *munus funeris* pro munere funebri, tamen videtur ipsa hujus loci ratio postulare, ut legamus *nuptiarum pretium*. Cædes enim Candaulis non fuit præmium nuptiale, nam præmia nuptialia offerebantur cum jam conditiones essent matrimonii acceptæ, & sponsa in mariti manum convenisset, sed pretium nuptiarum est res, qua mulieres conciliantur, ut in nuptias consentiant, res quæ viris puellas & illarum nuptias conficit. Sic veteres locuti. Florus III, 1. *Qui ubi diffisus rebus suis alienæ cladis accessio fieri timet, pretium fœderis atque amicitiæ, regem facit.* Sicut hic rex traditus fuit pretium amicitiæ & fœderis, hoc est, traditione Jugurthæ sibi conciliavit fœdus & amicitiam Romanorum Bocchus, sic & cædes Candaulis fuit pretium nuptiarum reginæ. Exempla alia sunt in promtu. vide Gronovium in Observationibus laudatis. GRÆV. Vir summus Gronovius legebat *pretium*, quod Grævio probatur. Hæreo & præmium accipio pro mercede laboris ob interfectum Candaulem. Quomodo *præmii* vocem usurpavit & Plinius Nat. Hist. IX, 8. *Sed enixioris operæ, quam in unius diei præmium conscii sibi* (delphini piscatores adjuvantes) *operiuntur in posterum.* SCHEFF. Sed quid est cædes Candauli fuit merces nuptiarum? Imo nuptiæ fuerunt merces cædis, ut de Gronovii emendatione non sit dubitandum.

Et uxor mariti sanguine dotata] In MS. quodam legitur, *& uxore mariti*. Forte scripsit Justinus, *& uxor è mariti sanguine dotata*, quod qui non intellexerunt, fecerunt ex duobus vocabulis unum, & pro *uxor è* scripserunt *uxore*. Sane *dotata e sanguine* rectissime dicitur, per adjectionem præpositionis, quæ hunc casum unice regit. Nam casum sextum non aliunde, quam à præpositione pendere, Sanctio tam clare probatum est, ut dubitandi causa nulla supersit. Quia tamen frequentissime omittitur, ideo pro *uxore*, & post *uxore*, scioli fecerunt *uxor*. SCHEFF. Ad hæc sic scribit Amicus meus J. Grævius. [Hic locus sanitatem debet Gronovio, qui in Observationibus egregie restituit *pretium*; Quia cædes pretium fuit nuptiarum, quo Candaules emit & consecutus est reginæ nuptias. Cædes enim non nuptiarum præmium fuit, sed nuptiæ, præmium cædis.] At mihi alia sententia est, nil mutandum, scilicet. Ita enim Justinus scripsisse videtur ad morem Asiaticorum & veterum Græcorum respiciens, munera & grandem pecuniæ summam ad sponsam & illius parentes mittebant; quod ex libb. Mosis & ex Homero certum est; quæ dona & ipsi *dotem* vocabant. Hinc itaque est quod mox ista regina *sanguine mariti dotata* dicitur, quod Gyges Candaulen eo fine interfecerat ut illius nuptiis potiretur. Eo quoque respectum a Virgilio fuisse arbitror, cum dixit,

> *Sanguine Trojano ac Rutulo dotabere, virgo.*

Quem locum, ante oculos habuisse vi-

CAP. VIII. [1]. Cyrus subacta Asia, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum infert. [2] Erat eo tempore Scytharum regina Tomyris, quæ non

videtur Justinus. Illa autem seu præmia seu munera Græci homines ἕδνα vocabant, quod sexies septies ab Eustathio Homeri interprete ostensum est. Ad confirmandam illam vocem, *præmium*, unice facit quod in xv, 4. annulum *munus concubitus*, & *donum* ab Apolline accepisse dicitur Laodice. Priusquam abeo, vide mihi locum insignem Iliad. XI. 242, 243, 244. Quod dixi modo de donis procorum apud veteres, id hodieque apud Turcas, Scythicum genus, usurpari didici ex Petro Bellonio III, I. FABER.

CAP. VIII. 1. *Scythis*] Libet hoc loco particulam orationis Crœsi, quæ apud Herodotum I. extat recitate, ex qua apparet Crœsum ipso usu modestiorem factum dissuasisse Scythici belli susceptionem: *Postquam ego*, inquit Crœsus, *in tuam potestatem veni, & quæ magna felicitas est, in hostem sapientem incidi, semper operam dedi, ut quacunque ratione possem incommoda regno tuo impendentia averterem. Etsi enim acerba & luctuosa est præteritorum malorum recordatio, tamen haud scio an ulla res sit, quæ magis ad modestiam animos flectere possit. Quare si vel tu ipse immortalis esses, vel immortalem exercitum duceres, nihil ponderis mea consilia in tuis deliberationibus haberent: sin autem agnoscis te hominem esse & hominibus imperare, hæc cogitatio animum tuum subeat, res humanas subitam habere conversionem fortunæ, quæ non sinit quemquam perpetuo felicem esse.* STRIGEL.

2. *Tomyris*] Frontinus II, 5. & Jornandes in Geticis. 10. & nostri Vett. omnes constanter *Tamiris*, uno excepto, qui habet *Tomeris*. Orosii MSS. II, 7. *Thameris*. Valerii Max. editio postrema IX, 10. *Thamyris*. Herodoto, I, 207. & seqq. est Τόμυρις: aliis Τώμυρις. de Cyri morte dissentit a ceteris Diod. II. in Scytharum historia. BONGARS. Historiam ex modo dictis auctoribus præcipue diffundit Herodotus. BERNEC. Hodieque hoc nomen *Timour* Scythicum est. Sicut & *Tamer-lan.* quod *Tamer claudum* denotat. *Lang* enim claudum Turcis denotat. THYS. Iuntæ illi Bongarsiano MS. adsentiuntur, qui scribit *Tomyris*. Et sic omnino ex Luciano & Herodoto scribendum ubique. GRÆV.

Cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset] Nescio, quid Ammiano Marcellino XXIII. in mentem venerit, quod scribat, *Cyrum Bospori fretum cum multitudine fabulosa transgressum ad internecionem delevit Tamyris regina Scytharum, ultrix acerrima filiorum.* Araxem transgressum fuisse Cyrum, cum Tamyridi & Massagetis bellum inferret, ex omnibus constat. Bosporum vero trajecisse nemo dixit. Miror quoque, virum doctissimum hoc loco reponere *Tomyris* pro *Tamyris*. Nam dicitur, Τώμυρις, Τάμυρις, & Θάμυρις. Quamvis postremum hoc nomen viris attribuatur, non feminis. Ita Polyænus Sacarum regem vocat. Apud Æschylum quoque in Persis aliquoties Θάμυρις pro Θάρυβις legendum esse, patet ex Scholiaste. At sane videtur esse commentum Græcorum, quod de hac, tanquam muliere, produnt. *Teimur* namque masculum nomen apud Scythas semper fuit. Quin etiam multum ab eo abit, quod refert Lucianus in Macrobiis, auctoritate Cipporum Persicorum, & Onesicriti. Ait enim: Κῦρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς ὁ παλαιός, ὡς δηλοῦσιν οἱ Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων ὧροι,

non muliebriter adventu hostium territa, cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset, transire permisit, & sibi faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. 3 Itaque Cyrus trajectis copiis, cum aliquantisper in Scythiam processisset, castra metatus est. 4 Dein postera die, simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, ita vini affatim, & ea quæ epulis erant necessaria, reliquit. 5 Quod cum nuntiatum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum ter-

ρῷ, οἷς καὶ Ὀνησίκριτος, ὁ τὰ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου συγγράψας, συμφωνεῖν δοκεῖ, ἑκατὸν ἐτῶν γενόμενος, ἐζήτει μὲν ἵνα ἕκαστον τῶν φίλων. Μαθὼν δὲ τοὺς πλείστους διεφθαρμένους ὑπὸ Καμβύσου τοῦ υἱοῦ, καὶ φάσκοντος Καμβύσου μετὰ πρόσταγμα τὸ ἐκείνου ταῦτα πεποιηκέναι, τὸ μέν τι, πρὸς τὴν ὠμότητα τοῦ υἱοῦ διαβληθεὶς, τὸ δέ τι, ὡς παρανομοῦντα αὐτὸν αἰτιασάμενος, ἀθυμήσας, ἐτελεύτα τὸν βίον. Quamquam absurdissimum hoc multis videbitur. Utpote cum Cyrus quadraginta annos natus regnare cœperit; imperarit annos XXX. Cambyses vero annos VII (V / XII) — Fieri itaque non potuerit Cyrum centesimum annum ætatis implesse, regnante Cambyse. Voss.

Araxis] Araxes Armeniæ nobilis fluvius, ex summis jugis Ararat, quæ *Seriardus* olim, nunc *Chielder* montes appellantur. Hæc juga celeberrima sunt fontibus multorum fluminum, quæ vicinam regionem ita fertilem reddunt, ut à Barbaris *Leprus*, id est, fertilis appelletur: Et quidem primo ex illis profluit Araxes, qui e lacu exiens, multis alveis hos campos & siticulosam regionem permeat & irrigat: exilit autem è monte Tauro, ea parte, qua Seriardus visitur, è latere montis Abo; & versus ortum defluens usque ad fines Provinciæ Syrvan, ibidem se flectit versus Corum, & Cyro fluvio conjunctus dividit Artaxatam (quæ hodie Nassivan dicitur, Armeniorum civitas) & Armeniam porro rigans, præterque Araxis planitiem labens, exonerat se in mare Caspium, linquens ad meridiem quidem Armeniam, ad Arctum vero Sevaniam, cujus metropolis est Eris. *Joh. Cartwrightus* in Itin. Pers.

4. *Dein postera die simulato metu, quasi refugiens, castradeseruisset, ita vini affatim,*] Hunc locum ex Oxoniensi & Iuntina sic restitui: *Dein posteradie, cum, simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, vini affatim, & ea quæ erant epulis necessaria, reliquit. Cum* ex Iuntina interposui, *ita* auctoribus MSS. Anglicanis & Iuntina delevi. Paullo ante eadem editio Iuntina: *Cum prohibere eos posset, vadum Araxis fluminis transire permisit.* sed *fluminis* irrepsit ex margine. Quis credat Justinum brevitatis tam studiosum in eadem periodo iterato sine necessitate usurum eadem voce? continuo enim sequitur: *& sibi faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem.* GRÆV.

tertia parte copiarum mittit. 6 Cum ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros vino se onerare patitur; 7 priusque Scythæ ebrietate, quam bello vincuntur. 8 Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem saucios opprimit, omnesque Scythas cum reginæ filio interficit. 9 Amisso tanto exercitu, &, quod gravius doleret, unico filio, Tomyris orbitatis dolorem non in lacrymas effudit, sed in ultionis solatia intendit; hostesque recenti victoria exsultantes pari insidiarum fraude circum-

6. *Adolescens*] Spargapises appellabatur.

Ebrietate] Hoc modo perierunt & Istri apud Florum II, 10, adde Frontin. II, 5, 12. videtur de simili eventu loqui Sallust. Hist. IV, 3, 18. BERNEC.

8. *Saucios*] Ea est vetus lectio: Strabo (qui II. pag. 353. pr. hæc in Sacis gesta scribit) *ἐξοίνους καὶ παραπλῆγας*, *vinolentos & stupidos*: Auctor infra XXIV, 8, I. *mero saucios* dicit. quomodo Ennius & Lucretius *amore saucios*. Inde apud Tibullum I, 2. *percussus tempora Baccho*, qui Græcis dicitur *οἰνοπλήξ*. Plautus Casina III, 5, 6. *Se uspiam percussit flore Liberi*. Ea videtur esse ejus loci vera lectio. *flos Liberi* & Plauto sæpe, & Turpilio apud Nonium, est vinum. BONGARS. Plura Gruterus Suspicion. VIII, 13. Impressi *securos* præferunt. Freinshemius *sopitos* legendum suspicatur: ut apud Curtium VIII, 6, 32. *sopitus mero ac somno*. Est qui *saucios* ideo damnat, cum jam modo bis de ebrietate præcesserit. Sed nulla hic tautologia, quod ea vox stuporem, effectum ebrietatis potius, quam ipsam designare videatur, inde ducta metaphora, quod admodum ebrii mente sic alienentur, ut nihil sentiant, prout solent graviter saucii. Pari fere translatione Archilochus apud Athenæum XIV, 6. *οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας*, *vino mentem attonitus*. Nec alia de causa Plautus Aulul. III, 6, 39. *deponere vino* dixit, quam quod ebrii non secus efferantur ac ii, qui jam animam efflarunt. Certe *saucius* absolute hoc significatu sumitur etiam à Martiale III, 63. Apul. VII, Met. BERNEC. Videri posset dicendum esse *vino saucios*; Nec id primus moneo. Certe ita locutus est Justinus XXIV, 8. *Hesterno mero saucii*. FABER.

Cum regina filio] Herodotus ait Spargapisem sibimet mortem conscivisse.

9. *Et quod gravius* &c.] Oxoniensis ex MS. *& quod gravius dolet*, probe. GRÆV. Angl. *& quod gravius dolet*. Placet admodum, videturque repudiatum ab his qui hoc genus nesciebant vetustioribus receptum. Arria apud Plinium III. Epist. 16. post extractum e pectore suo pugionem, ad maritum, *Pæte non dolet*. Et Martialis rem eandem memorans, *Vulnus quod feci, non dolet*. SCHEFF. *Et quod gravius doleret*, legitur in altero MS. Voss. GRONOV.

In ultionis solatia intendit] Ad *intendit* Freinshemius subaudiri vult *mentem*, ut ex Indice quem in hunc auctorem confecit apparet.

Mi-

cumvenit. [10] Quippe simulata diffidentia propter vulnus acceptum, refugiens Cyrum ad angustias usque perduxit. [11] Ibi compositis in montibus insidiis, ducenta millia Persarum cum ipso rege trucidavit. [12] In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantæ cladis superfuit. [13] Caput Cyri am-

Mihi autem ἀπὸ κοινοῦ repetendum videtur *dolorem*. VORST. Recte Vorstius hic non *animum* subaudiendum ait in verbo *intendit*, sed referendum ad superius *dolorem*. Sed quid est *intendere dolorem*? Id quod opponitur præcedenti *effundere dolorem*, hoc est, non finire dolorem, sed proferre, producere, eumque convertere in solatium, velut scopum aliquem, quemadmodum arcum intendere in aliquid dicimus. SCHEFF. *Intendere dolorem* est augere, ut *intendere vocem, linguam*, apud Tullium. Intendere dolorem in solatium, est acrius dolere ut solatium capias. Hæc vero balbuties est Justino & Trogo indigna. Recte Freinshemius vidit *animum* esse intelligendum, ut alibi quoque hanc vocem addit huic verbo, alibi omittit Justinus, *Intendere animum in ultionis solatia*, est cogitare acrius de solatio doloris capiendo ex ultione. GRÆV.

10. *Cyrum ad angustias usque perduxit*] Optime Iuntæ *produxit*. est enim proprium verbum in hac re, Cæsar VII. de Bello Gallico: *Cum fuga vehementi Volusenum longius produxisset*. Idem III. de Bell. Civil. *Elicuit naves Calianas, atque ex his longius productam unam quinqueremem & minores duas in angustiis portus cepit*. Non potuit inveniri vox aptior & huic loco accommodatior, quam quæ in Iuntina legitur, cujus vim cum non intelligerent sequentes editores, id immutarunt in notis, ut plerumque fit. Interpolationum enim præcipua caussa ignorantia priscæ elegantiæ. Hinc recentiores aut descriptores aut editores exquisitioribus & parum tritis supposuerunt vulgatiora vocabula & locutiones. Nam quod ajunt *producere* esse porro ducere, verissimum est. An vero qui in fraudem pellicit, cedendo fugiendoque, donec perveniat in locum ubi insidiæ sunt structæ, an non is persequentem porro ducit, hoc est, eo producit, quo scit esse qui in insidiis sunt collocati? GRÆV. Testatur Grævius, editionem Iuntinam habere *produxit*: quod mirifice & mihi placet. Plane ad hunc modum Cæsar VII. de B. Gall. *Cum fuga vehementi Volusenum longius produxisset*. VORST. Mallet vir doctissimus, secutus Juntas, legere *produxit*. Ego nihil mutem. Loca sane, quæ pro altera lectione afferuntur, huc non quadrant. Aliud enim *producere longius*, & aliud *perducere ad aliquem locum*. Illud recte dicitur, quia *producere* est quasi *porro ducere*. At si adhiberetur in posteriori genere, sensui repugnaret. Nam qui ducit ad locum, is non ducit porro, is non producit, sed perducit. SCHEFF. *Usque* non habet Anglus.

11. 12. 13. *Cum ipso rege trucidavit. In qua* &c.] Atqui Cyrum regem in acie captum & cruci affixum scribit Diodorus II, 44. Xenophon tradit, placide in lecto obdormiisse. Ctesias alio modo. BERNEC.

13. *Satia te inquit.*] Metuo, ne illud *inquit* hic intrusum sit à sciolo. Nam quæ hæc loquendi ratio, *regina jubet, inquit?* debebat saltem conjunctio intercedere *jubet & inquit*. Sed & si adderetur ea, haud quadraret illud *hac* in verbis *cum hac* ex-

amputatum in utrem humano sanguine repletum conjici regina jubet, cum hac exprobratione crudelitatis, *Satia te*, inquit, *sanguine quem sitisti, cujusque insatiabilis semper fuisti.* [14] Cyrus regnavit annos triginta, non initio tantum regni, sed continuo totius temporis successu admirabiliter insignis.

CAP. IX. [1] Huic successit filius Cambyses, qui imperio patris Ægyptum adjecit; [2] sed offensus superstitionibus Ægyptiorum Apis ceterorumque deorum ædes dirui jubet. [3] Ad Ammonis quoque nobilissimum templum expugnandum, exercitum mittit; qui tempestatibus & harenarum molibus oppressus interiit. [4] Post

exprobratione. Nam ostendit, exprobrarionem nudam oportere sequi, non narrationem, ad quam spectar verbum *inquit*. SCHEFF.

CAP. IX. *Cambyses*] Quæ paucis auctor noster ea Herodot. II, & III. tractat fusius. BONGARS.

2. *Apis*] MSS. nostri *Serapis*, quod pro eadem est qui enim *Apis*, is & *Serapis*, & *Osiris* dictus. MOD. Bos Osiridi consectarus, id est, Soli. describunt Herodotus III, 20. Diodorus I, 85. Plin. VIII. Nat. Hist. 46. Marcellin. XXII, 33. & alii. BERNEC. Nugabantur veteres Apin radiis lunaribus conceptum, ut Plutarchus auctor est. Atque is erar colore nigro quadrato in fronte candore, macula dextro lateri ingenita, at corniculantis Lunæ imaginem referente conspiciendus. Quin & Dæmonum præstigiis ipsius Apidis partum adscribit August. de Civit. Dei XVIII, 5. Inventus Apis Memphim Ægypriorum regiam, solenni pompa deducebatur, atque tum convivium lautissimum lætitiæ signum instiruebatur. Post ævi spatium Sacris Libris præscriptum, Nilo immersus, vel potius in fonte sacro, vel sacerdorum, qui est Phiala, Apis necabatur, mox alius sacrabarur. Ad similitudinem Ægyptiorum, vitulum sibi aureum conflasse Idololatras Israëlitas, Patres testantur. Inter quos Lactant. de Ver. Sap. 10. Optarus Milevitanus III. Tertullian. adversus Judæos; Ambros. t. de Pœnit. Hieronymus ad IV. Oseæ; aliique. SELDEN.

3. *Ammonis* &c.] Meminit & Plurarch. Alexand. & Seneca Natur. Quæst. II, 30. BONGARS. Jupiter Ammon à Chamo nomen accepit, qui in Africæ steriles arenas ablegatus est. Atque hinc urbs *Amon-No* dicta. *Amon-No* enim revera est Διόσπολις. Ejus nominis reliquiæ in multis aliis. Neque enim in Ægypto solum, sed & in Arabia & Africa universa notum fuisse nomen Ammonis docent Arabiæ fluvius Ammon, Ammonium Promontorium, Ammonii populi: in Africa proprie dicta Ammonis urbs, ad Cyniphum fluvium: in Insula Meroë delubrum Ammonis: in Marmarica Ammonia urbs, quæ vulgo Paræronium, & Ammoniaca regio, ubi oraculum toto orbe celeberrimum. Quin & universa Africa Ammonia dicta teste Stephano. Et quam late se extenderit cultus Ammonis, docet Lucanus IX.

Quamvis Æthiopum populis Arabumque beatis
Gentibus atque Indis unus sit Jupiter Ammon. BOCHART.

4. Fra

[4] Post hæc per quietem vidit fratrem suum Smerdim regnaturum. [5] Quo somnio exterritus non dubitavit post sacrilegia etiam parricidium facere. [6] Erat enim difficile, ut parceret suis, qui cum contemtu religionis grassatus etiam adversus deos fuerat. [7] Ad hoc tam crudele ministerium magum quendam ex amicis delegit nomine Cometen. [8] Interim ipse, gladio sua sponte evaginato, in femore graviter vulneratus occubuit; pœnasque luit seu imperati parricidii, seu sacrilegii per-

4. *Fratrem suum Smerdim*] Qui hic in Vett. Codd. est *Mergis*, Herodoto est *Smerdis*, quo nomine etiam magum Oropasten vocat: & *Cometes* magus, qui in editionibus vulgaris dicitur *Cemaris*, contra libros apud eundem Herodotum est *Precaspes*: & *Ostanes*, qui vulgo *Orthanes*, Herodoto dicitur *Otanes*: & Darius *Histaspis* filius in Vett. MSS. est *Hiptasi*. Hæc ut in Herodoto habentur, edidit Asulanus; sed quia *nominum mutationes permultæ sunt, præsertim Barbarorum*, ut est apud Strab. & quanta est inter Trogum & Herodotum varietas; tanta aut longe etiam major inter Herodotum & Ctesiam in ipsâ historiâ dissensio. BONGARS. Non sine injuria posset aliquis suspicari, scribendum esse *Merdim*, & paulo post *Merdi*, pro *Mergide*. Merdim enim & Merdiam appellant nonnulli Cyri filium, ut testantur Scholia ad Persas Æschyli. Apud Æschylum ipsum male legitur Μάρδις, ut jam vidit Scholiastes. Herodoto, & Aristoteli est Σμέρδις. Nam sæpe τὸ σ nominibus propriis in principio affigitur. Ctesiæ est Τανυοξάρκης. Ait enim, Κῦρος ἢ μέλλων τελευτᾶν Τανυοξάρκην τ̃ νεώτερον υἱὸν ἐπέστησε δεσπότην Βακτρίων, ἢ τ̃ χώρας, ἢ Χωρασμίων, ἢ Παρθίων, ἢ Καρμανίων, &c. Sic legendum. *Oropastes* ipsi est Σφενδαδάτης. VOSS. Iuntæ; *Smerdem*: MS. *Smergim*. Lege *Smerdim* ex Herodoto. GRÆV.

7. *Nomine Cemetem*] Iuntina & nonnullæ aliæ, *Praxaspen*. Ab Herodoto sane *Prexaspes* appellatur in Thalia 30. IDEM.

8. *Gladio sua sponte evaginato*] Strabo XV. f. a Magis sublatum tradit: ab auctore nostro est Herodot. III. & Marcellin. XVII. cujus mihi locus de mendo suspectus est. BONGARS. Ab auctore nostro est Herodotus III, 64. & Amm. Marcellinus XVII, 6. Sulp. Severus II. Hist. Sacræ pag. 116. Contrarius videtur Strabo, qui XV. extremo, Cambysen à magis sublatum dicit, interprete Xylandro. Verum ibi τὸ καταλυθῆ, de imperio Cambysis à magis intercepto, quam occiso ipso, malim accipere; quæ verbi notio Thucydidi, Xenophonti, Herodiano &c. est recepta. Quanquam etiam Orosius XII, 8. magos sub nomine *quem occiderant Regis*, regno obrepere ausos scribit. BERNEC.

In femore] Quum in MSS. omnibus legatur *in femur*, suspicor autorem hic usum fuisse græcismo, & scripsisse *femur* omissa præpositione; Nec aliter Liv. XXI, 7. *Annibal ipse dum murum incautius subit, adversum femur tragulâ graviter ictus cecidit.* Sueton. in Octavio 20. *Unâ acie dextrum genu lapide ictus: altera & crus & utrumque brachium ruinâ pontis consauciatus*, Valer. Max. III, 2, 23. *Tragulâ femur trajectus, sa-*

perpetrati. 9 Quo nuntio accepto, magus ante famam amissi regis occupat facinus; prostratoque Smerde, cui regnum debebatur, fratrem suum subjecit Oropasten. 10 Erat enim & oris & corporis lineamentis persimilis; ac nemine subesse dolum arbitrante, pro Smerde

saxique pondere ora contusus. Autor Bell. Afric. 78. *Pacidius graviter pilo per cassidem caput ictus.* Idem 85. *Pompejus Rufus brachium gladio percussus.* eodem modo quo Cambyses, occubuit Engelramus de Cusci, teste Matth. Paris. in Henrico III. pag. 862. GRONOV. Libri Manuscripti habent *in femur*, pro *in femore*, quod repudiatum videtur ab iis, qui hoc genus sermonis, quia infrequens est, non intelligebant. *Vulneratus in femur* plene dicitur, quod & per ellipsin posset formari, dicique, *vulneratus femur.* Quomodo apud Plinium est, *vulneratus humerum & femur*, VII, 28. *Ipse vulneratus humerum ac femur.* Præpositio *in* significationem habet Græci κατὰ, de quo vide Sanctium lib. IV. Min. p. m. 403. SCHEFF.

9. *Magus ante famam*] Magi duo fuerunt, ut ex Herodoto constat, & Orosio II, 8. apud quem vox *duo*, quæ est in MS. deest in impressis. *septem* commemorat Valerius IX, 2. & Marcell. XXIII. BONGARS. Duos tantum fuisse magos, qui Persicum imperium occupaverunt, præter nostrum asserunt Herodotus, V, 61. Sulpitius Severus II. Hist. Sacr. pag. 116. Orosius, II, 8. Cedrenus pag. 118. 54. Const. Manasses in Annalib. & alii. Atqui septem commemorant Amm. Marcellinus XXIII, 22. fin. & Val. Max. IX, 2. Ext. 6. Verum auctoritas Ammiani, consensu plurium impar, nec tanti est: Valerii vero Maximi locum feliciter emendavit ac nostro conciliavit vir magnæ dignationis eruditionisque Janus Rutgersius Var. Lect. I, 8. Cum enim vulgati sic habeant: *ne quem ex conjuratione, qua septem magos cum eo oppresserat*, &c. ille transposita una, non amplius, vocula legit: *ne quem ex conjuratione septem, qua magos cum eo opp.* Septem, inquam, illorum, à quibus oppressi duo magi procerum Persarum, de quibus accipiendus & Florus III, 5, 2. vide H. Stephani annotationes in Platon. Tom. III. p. 68, 69. BERNEC. Nomen fuit Patizithæ: præses in Persis à Cambyse relictus, is regis fratre nomine Smerde vel Mergide occiso, suum fratrem Smerdim priori cognominem & persimilem regem subornat.

10. *Erat enim & oris* &c.] Malo & quo pacto Bongarsius in MS. Libro esse profitetur, & ego in Fuldensibus meis disertim exstare scio. *Erat enim & oris & corporis lineamentis*, quæ enim pars hominis, in quâ major solet haberi lineamentorum ratio, quam os & vultus? MOD. Restitui locum ex sententia V. Cl. Fr. Modii, qui disertim in Fuldensibus suis ita scriptum ait: quo pacto & Bongarsius in MSS. libris esse profitetur. Nec enim in homine pars est, in qua major solet haberi lineamentorum ratio, quam os, hoc est, vultus. Antea vulgati: *Erat enim decorus & corporis lineamentis persimilis* Herodotus III, 61. ἦν τι δὴ ὅμοιος εἶδος. de decore nihil. BERNEC. Videtur legendum. *Erant enim & oris & corporis lineamentis persimiles.* GRONOV. Iuntæ: *Erat enim oris & corporis lineamentis persimilis.* lege: *Erat enim ei oris & corporis lineamentis persimilis*, GRÆV. Editiones veteres ante Bongarsianam habebant: *Erat enim decoris & corporis.* Unde suspicor, lectionem veram Justini fuisse: *Erat enim de oris & corporis lineamen-*

tis

de rex Oropasta constituitur. [11] Quæ res eo occultior fuit, quod apud Persas persona regis sub specie majestatis occulitur. [12] Igitur magi, ad favorem populi conciliandum, tributa & militiæ vacationem in triennium

tis persimilis. Ablativum regi a præpositione, supra est ostensum. Ea sicut frequentissima omittitur, sic apposita nonnunquam reperitur, quod hic accidisse puto. Scripserat autem pro *de oris*, junctim quispiam ab initio *deoris*, quod per emendationem deinde factum est *decoris*. Tum nata lectio, quæ nunc habetur. *De oris* dictum, ut, *de facie notus.* SCHEFF.

11. *Sub specie majestatis.*] Similiter à Deioce Rege Medorum institutum, Herodotus I, 99. tradit, ne conspici regem fas esset: ne scilicet assiduo conspectu vilesceret. *Majestati major è longinquo reverentia.* Tac. Ann. I, 47. *Continuus aspectus minus verendos homines ipsa satietate facit.* Liv. XXXV, 10, 5. *Quicquid in excelso fastigio positum est, humili & trita consuetudine, quo sit venerabilius, esse vacuum oportet.* Val. Maxim. I, 6. Utut sit, omnibus potius quam nemini patere debere Principem, ostendit egregie Gruterus ad Tacitum dissert. XLIV. BERNEC.

12. *Tributa & militiæ vacationem* &c.] Omnino legendum *tributa & militiam vacatione in triennium remittunt:* ipsoque Autore illam lectionem confirmante XI, I. *Alii tadio longinqua militia remissam sibi expeditionem gaudebant.* Et XXXVIII, 3. *Debita civitatibus publica privataque remittit, & vacationem quinquennii concedit.* Et *delectum remittere* Liv. XL, 28. GRONOV. Iuntæ & unus MS. *remittunt*. Quod probat Gronovius, & pluribus asserit Observat. IV, 2. His accedunt tres Anglicani, in quibus *permittunt*. Retinenda vulgata, sed non ideo retinenda, quod *permittere* significet *remittere*, quem doctorum virorum errorem dudum rejecit acerrimi judicii vir Johannes Fridericus Gronovius in loco laudato; sed quod duobus pluribusve nominibus nonnunquam apponatur verbum, quod ad ultimum tantum potest referri, cum ad præcedentia sit aliud intelligendum. vide, quæ de his locutionibus notavi ad Flori III, 21. Locus Augustini, quem Vorstius attulit, nihil facit ad id, quum *permittere* contendunt poni pro *remittere*, confirmandum. Hæc enim mens est Augustini: *Deus neque permittendo*, scilicet ut debeatur, hoc est, ut peccetur nimirum impune, *neque exigendo quod debetur*, hoc est, puniendo peccata) *injustus est. Permittunt* igitur Magi *militia vacationem*, sed ad *tributa* intelligendum *remittunt*. GRÆV. In MSS. aliquot pro *remittunt* legitur *permittunt*. Veriorem tamen lectionem esse credidetim *remittunt*, ut ipsemet Justinus XXI, I. *Tributa populo per triennium remittit*; neque sane aliter optimi quique scriptores loquuntur. Sed hoc sæpe demiror, quod hic legitur: *Vacationem remittunt.* Nam *remittere* quidem *tributa*, recte dixeris, quia *tributum* res dura est, & onerosa, &, ut opinor, non magnopere optanda; At *vacatio* res est & jucunda & in primis expetenda. Quamobrem ipse libentissime legerim, id quod, ut ingenue dicam, necessarium judico, *tributi & militia vacationem in triennium permittunt.* Id est, vacationem a tributo, vacationem a militia. FABER. *Remittunt* habent sane veteres typis expressi, quos curarunt Iuntæ, Becharius, Major, Sichardus. Sed & unus MS. quem vidit Bongarsius, sic habet. Probantque lectionem eam Gronovius atque Grævius. Sane phrasi *tributa remittere* usus Auctor XXI, I, 5. simili-

nium remittunt; [13] ut regnum, quod fraude quæsierant, indulgentia & largitionibus confirmarent. [14] Quæ res suspecta primo Ostani viro nobili & in conjecturis sagacissimo fuit. [15] Itaque per internuntios quærit de filia, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. [16] Illa *nec se ipsam scire*, ait, *nec ex alia posse cognoscere, quia singulæ separatim recludantur.* [17] Tum pertrectare dormienti caput jubet, nam mago Cambyses aures utrasque præciderat. [18] Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat; & in cædem falsi regis impul-

literque XI, 1, 2. dicit *expeditionem remittere.* Quæritur autem, quomodo dici potuerit *militia vacationem remittere*; quoniam ea fere tantum quæ molesta sunt, ut *tributum*, *expeditio remitti* dicuntur; non autem ea quæ sunt grata. ut *vacatio militiæ.* Dicendum igitur, verbo *remittere* duplicem vim subjectam hic esse, & *militia vacationem remittere* idem esse quod *militia vacationem permittere.* Quam vocis significationem notarunt Cujacius in Observationibus, Lipsius in Notis ad I. Taciti, & Gifanius in Observationibus L. L. Quod autem unum idemque verbum ad diversa nomina relatum duplicem interdum significationem habeat, ejus ipse noster plura exempla suppeditat III, 1, 9. in his, *& cædem patris & se ab insidiis Artabani vindicavit*; & XI, 9, 14. in his, *non mortem, sed dilationem mortis deprecantur.* Sed Bongarsius quia in pluribus MSS. reperit *permittunt*, ita plane & rescribendum putavit. Si igitur legere quispiam malit *tributa & militia vacationem permittunt*, τὸ *permittunt* item notione non una, sed duplici accipiendum erit: ut *tributa permittere* sit, pro *tributa remittere.* Sed negat Gronovius eam verbi significationem usquam observari. Vide IV, Obs. 2. Alii tamen inter quos Gifanius, eam observari asseverant. Quorum observationibus adjicio ego quod in Ep. 106. Augustini legitur, *Deus quod neque permittendo, neque exigendo quod debetur injustus est.* VORST. Nihil mutem, etsi habeant alii *remittunt*, hocque probent viri doctissimi. Nam cum sensu duplici accipiendnm verbum sit, sive hoc, sive illud ponas, malo credere, *permittunt*, scripsisse Justinum, quam *remittunt*, quia id magis responder propiori *vacationem.* SCHEFF.

Ut regnum &c.] Sic Infra XXI, 1. 4. & 5. Scilicet *novum imperium inchoantibus utilis est clementia fama.* Tacit. Hist. IV, 63. BERNEC.

13. *Indulgentia, & largitionibus*] Sic male editi: omnes enim scripti libri, *indulgentia largitionibus.* eodemque modo infra XVI, 1. *Stirps subolis.* GRONOV.

14. *Ostani*] Ostanes Pharnaspis filius, cujus filia Phædyma appellabatur. Herodot. III. *Pedima* L. Ampelio. BERNEC.

In conjecturis sagacissimo] Non contemno, quod impressi quidam habent, *in conjectura*, quia firmat MS. in quo *conjecturas* legitur. Ultima enim litera ex initiali sequentis vocabuli adhæsit. Sane cur de pluribus, quam hac una in præsenti negotio, conjecturis locus debeat intelligi, vix dari potest causa. SCHEFF.

Re-

pulsos sacramenti religione obstringit. [19] Septem tantum conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam spatio, res per quemquam narraretur, occultato sub veste ferro, ad regiam pergunt. [20] Ibi obviis interfectis, ad magos perveniunt; quibus ne ipsis quidem animus in auxilium sui defuit; [21] siquidem stricto ferro duos de conjuratis interficiunt. [22] Ipsi tamen corripiuntur a pluribus: quorum alterum Gobryas medium amplexus, cunctantibus sociis, ne ipsum pro mago transfoderent; quia res obscuro loco gerebatur, vel per suum corpus adigi mago ferrum jussit: [23] fortuna tamen ita regente, illo incolumi magus interficitur.

CAP.

16. *Recludantur*] Forte *secludantur*. GRONOV.

19. *Septem tantum*] Thucydides VI, 9, 26. *Pauci conjuraverant, quo tutiores essent*. Adde Curt. VIII, 6, 20. Ceterum istorum septem optimatium nomina recenset Herodotus III, 70. L. Ampelius inter quos tamen non est Ἀναφᾶς Diodori XXXI. BERNEC.

20 *Per quenquam narraretur*] Manu exarati codices habent, *per quencunque*. Suspicor, à prima manu fuisse, per *quemquam enarraretur*. est enim *enarrare* verbum admodum idoneum hoc loco, pro *enuntiare*, quod alibi usurpat, hoc est abdita narrando divulgare, qui sensus ejus primus principalisque est. SCHEFF.

21. *Duos interficiunt*] Atque hos non interfectos à magis, sed tantum læsos scribit Herodotus III, 78. cujus quidem ob antiquitatem, haud paulo major, quam Justini auctoritas. Et patet ex sequentibus ibi deliberationibus, duos illos ex vulnere convaluisse. BERNEC. Pro *interficiunt* videtur aliud quippiam legendum, quod modo vulneratos duos illos significet; quia non Herodotus tantum duos ex conjuratis modo læsos scribit, sed ipse quoque noster in sequentibus non obscure significat, omnes septem conjuratos deliberasse atque pactos inter se fuisse, qua ratione regnum ad unum ex ipsis perveniret. VORST. Putat Vorstius, pro *interficiunt* aliud quid scribendum, cum Herodoto auctore fuerint tantum vulnerati. Verum non necesse est, ut Trogus secutus Herodotum solum credatur. Sed nec ex sequentibus patet, omnes septem deliberasse de regno, quod ait Vorstius. Dicuntur quidem omnes perduxisse equos, omnes convenisse, sed illos omnes fuisse septem numero, hoc non indicatur. Neque juvant ista; *regnum Persarum septem nobilissimorum virorum virtute quæsitum*: fuerant enim omnium septem virtute quæsitum, licet per virtutem istam non omnes septem etiam in vita se potuerint servare. SCHEFF.

22. *Gobryas*] Valer. Max. III, 2. Ext. 2. paullo post *fortunâ tamen ita regente*, mallem *ictum regente*. Magophoniæ meminit & Agathias II. BONGARS.

CAP.

CAP. X. [1] Occisis magis, magna quidem gloria recepti regni principum fuit; sed multo major in eo, quod cum de regno ambigerent, concordare potuerunt. [2] Erant enim virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. [3] Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se judicium religioni & fortunæ committerent. [4] Pactique inter se sunt, ut die statuta omnes equos ante regiam primo mane perducerent; & cujus equus inter Solis ortum hin-

CAP. X. 1. *Magna quidem gloria recepti* &c.] MSS. nostri expresse habent. *Magna quidem gloria reciperati* &c. quam lectionem vetam præsto, non hic tantum, sed & v, 9. ubi item repono *omnes se Argos & Thebas contulere, ibi non solum tutum exilium egerunt, verum etiam spem reciperandæ patriæ receperunt.* Item apud Liv. v. *Ferro non auro reciperari patriam iubet.* Sic enim & ibi reperias in membranis. Quid autem sit *reciperare*, indicat his verbis Festus. *Reciperatio est, ut Gallus Ælius ait, cum inter populum, & reges, nationesque & civitates peregrinas lex convenit, quomodo per reciperatores reddantur res, reciperenturque, resque privatas inter se persequuntur.* MOD.

Principium] *Principium* dixit pro *principum*, ut ubique *civitatium*, *penatium*, *apium*, *paludium*, *sapientium*, antiquo Genitivo, quem & Pandectæ Flor. & plerique libri Vett. agnoscunt. *Hominium* dixit Sallust. Jugurt. 74. *Neque illi res, neque consilium, aut quisquam hominium satis placebat*: monuit flos delibatus Litteratorum Scaliger. *Principium* pro *principum* scripsisse Licinium Tit. de Stupratoribus docuit me doctor meus Jac. Cujacius: *Et agreste illud ad priscis conditoribus robur fractâ molliter plebe tenuatum, convicium seculi, vel conditorum introgare vel principium.* Leg. *forte & agreste illud ab conditoribus robur.* quod quum indicassem ingenioso & erudito amico meo Ant. Amaldo, subjecit eâdem sententiâ dixisse Horatium III. Ep. 6. *Sed rusticorum mascula militum Proles.* BONGARS.

De regno ambigerent.] Liv. XXI, 33. *Regni certamine ambigere.* Terent. Heaut. III, I, 93. *Vicini nostri hic ambigunt de finibus.* Festus in v. *Silvii. Quum inter eos de regno ambigeretur.* GRONOV. Extant apud Herod. pulcherrimæ horum consultationes de regno. An ἰσονομία aut ὀλιγαρχία aut μοναρχία sit constituenda.

Concordare] Nam alias natura *insociabile regnum.* Tacit. Annal. XIII, 17. *Nec regna socium ferre, nec tedæ sciunt.* Seneca in Agamemn. 259. BERNEC.

2. *Virtute & nobilitate* &c.] Hinc intelligitur, quid sibi velint ista Valerii Maximi VII, 3. Ext. 2. *Darius sex adjutoribus ejusdem dignitatis assumtis*, &c. qui locus a Cl. Casp. Gevartio Elect. I, I. optime restitutus explicatusque, crucem doctis fixit hactenus. BERNEC.

4. *Pactique* &c.] Herodotus explicatius III, 84. & seqq. BERNEC.

Inter solis ortum] Antiquiores editiones habent *ante solis ortum*, Herodotus, ἡλίου ἐπανατέλλοντος, & ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι. Quibus magis congruit *inter solis ortum*, quod ex MSS. hausit Bongarsius, quam alterum illud. Nam *inter ortum solis* nihil aliud est quam dum sol oritur. VORST.

5. *Sta-*

hinnitum primus edidisset, is rex esset. 5 Nam & Solem Persæ unum Deum esse credunt, & equos eidem Deo sacratos ferunt. 6 Erat inter conjuratos Darius Hystaspis filius, cui de regno solicito equi custos ait, *si ea res victoriam moraretur, nihil negotii superesse*: 7 per noctem deinde equum pridie constitutam diem ad eundem locum ducit, ibique equæ admittit, ratus ex volupta-

5. *Solem Persæ unum Deum esse* &c.] Ne, ut ait Ovidius alibi, *cadat celeri victima tarda deo. Ratio enim victimarum*, quemadmodum scribit ad illud Virgilii Servius,

Meritos aris mactavit honores.
Fit pro qualitate numinum. nam aut hæ immolantur, quæ obsunt eorum muneribus, ut porcus Cereri, quia obest frugibus. hircus Libero quia viribus nocet. Aut certe ad similitudinem, ut Inferis nigras pecudes, Superis albas &c. porro hujus Dei antistes femina erat, cui pudicitia perpetua servanda erat. ipse Just. x, 2. *Ut honeste negaret* (Artaxerxes rex Persarum, puta) *quod temere promiserat, Solis eam* (Aspasiam) *sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur.* nominabant autem *Mithren* sive *Mithram*. Lutatius Grammaticus ad illud Statii,

Indignata sequi torquentem cornua Mithram
Sol, inquit, *apud Achemenios Titan, apud Assyrios Osiris, apud Persas ubi in antro colitur, Mithra vocatur.* unde intelligere licet istum Claudiani locum,

Et vaga testatur volventem sidera Mithram.
itemque alium Scriptoris nondum editi de vitâ Alexandri Magni. *Persis tamen multa contentio erat cupientibus regem* (Alexandrum) *in regno Persico sepelire, proque Deo Mithra religionibus consecrare.* Strabo xv. de Persis. Τιμῶσι δὲ καὶ ἥλιον ὃν καλοῦσι Μίθραν. qui tamen idem Strabo, quod ipse sibi contrarius per oblivionem indubiè, ut & elegantissimus Lipsius censet; eodem Libro. scriptum reliquit οἷόν τε θύειν τῷ Ἄρει, ὃν Πέρσαι σέβονται θεῶν μόνον. in causâ fuit, cur temerarii quidam, & præposteri emendatores apud Curtium quoque nostrum IV, 13. etiam cum plausu imæ caveæ reponerent: *Ipse* (Darius) *cum ducibus propinquisque agmina in armis stantium circuibat, Solem, Martem, sacrumque & æternum invocans ignem, ut illis dignam vetere gloria, majorumque monumentis fortitudinem inspirarent.* Ubi *Solem Mithrem* legendum ad eundem Curtium ante annos septem, octo docui. nunc eo revertor, ut equum Soli Persas immolare solitos adfirmem: sicut præter allegatos jam etiam Xenophon attestatur, cum IV. περὶ Κύρου Ἀναβάσ. Καὶ ἵππον δὲ εἰλήφει παλαιότερον, ὃν δίδωσι (Ξενοφῶν) τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ. tum VIII. Κύρου Παιδ. Πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας. μετὰ δὲ τούτους, ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ Ἡλίῳ. atque hunc Persarum morem observasse etiam Massagetas auctor est Strabo XI. ubi ait θεὸν δὲ ἥλιον μόνον ἡγοῦνται, τούτῳ δὲ ἱπποθυτοῦσιν. Contra vero Romanus equus victima quidem fuit, sed non Soli, verum originis suæ, ut volebant, auctori Marti sacra. *Quod*, ut ait Festus, *per ejus effigiem Trojani capti sint:*

luptate Veneris futurum, quod evenit. [8] Postera die itaque, cum ad statutam horam omnes convenissent, Darii equus, cognito loco, ex desiderio feminæ hinnitum statim edidit, & segnibus aliis, felix auspicium domino primus emisit. [9] Tanta moderatio ceteris fuit, audito auspicio, ut confestim equis desilierint, & Darium regem salutaverint. [10] Populus quoque universus secutus judicium principum eundem regem constituit. [11] Sic regnum Persarum septem nobilissimorum virorum virtute quæsitum tam levi momento in unum collatum est. [12] Incredibile prorsus tanta patientia cef-

vel quod eo genere animalis Mars delectari putaretur. Sed nimius hic sum: nisi quod volui stabilire, quæ olim recte a me ad Currium notata, temere, ut levissime dicam, a Sciolis quibusdam reprehensa, & ut parum certæ fidei in disquisitionem revocata sunt. nunc pergo agere, quod ago. MOD. Hoc ipsum Strabo XV. p. 503. Macrobius I, 6. & alii confirmant. At idem Strabo sub fin. XV. Martem unum Persas deum colere tradit: & Curtius IV, 13, 17. Martem à Dario facit invocatum. Sed Strabonem sui ipsius oblitum erroris arcessit Lipsius, Not. XCVIII. ad Tacit. VI. Annal. Curtio veterem, hoc est, suam lectionem restituit Modius, pro *Martem* scilicet, *Mithren* seu *Mithram* legendo. Sic enim Persas Solem appellare solitos, ex eodem Strabone, Suida, & pluribus notum est. Hujus dei antistitem, perpetuæ pudicitiæ feminam fuisse, patet ex auctore X, 2, 2. BERNEC. Æternos ignes adorasse Persas, nulli dubium est. Unde & sempiterni magorum foculi meminit Ammianus. Virgis autem ignem inter canendum suscitabant. Illum contaminare, grande nefas habitum. Unde Euphrates Persa: *πῦρ δὲ μιᾶναι ἡμῖν τοῦ χαλεπωτάτου πικρότερον θανάτου.* Refert Strabo XV. fin. ubi æterno igni sacra faciunt, lignis præstantioribus corticem adimere & nutrimentum flammæ pinguem olei succum addere. Grande piaculum & morte plectendum, excusso ex ore halitu ignem inflare. Ventilatione Deus ille fovebatur. THYS.

Et equos &c.) Ita Xenophon Cyropæd. VIII, 219. D. & Anabas. IV, 333. B. Pausanias in Laconicis III, 201. 14. Rationem reddit Ovid. I. Fastor.

Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum:
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Quomodo & Herodotus I. extremo. Massagetas ait, equos ideo Soli mactasse, *quod deorum pernicissimo, è quadrupedibus omnibus pernicissimum conveniret.* At Romanis equus non Soli victima, sed Marti, *quod per eius effigiem Trojani capti sint*, vel *quod eo genere animalis Mars delectari putaretur.* Festus in *Equus.* idem de Mysis Florus IV, 12. add. Pontani Progymn. IV, 76. BERNEC.

8. *Darii equus*] Unde postea Darium in sigillo habuisse sculptum equum, per quem hinnitum edentem Rex factus fuerat, à Scholiaste Thucydidis est notatum. BERNEC.

12. *Tanta patientia*] Gymn. editio: *tanta pietate gessisse eos.*

Cessisse eo, quod &c.] Bongarsius edi-

ceſſiſſe eo, quod ut eriperent magis [illegible] mori non recuſaverint. [13] Quanquam præter formam, virtutemque hoc imperio dignam, etiam cognatio Dario juncta cum priſtinis regibus fuit. [14] Principio igitur regni Cyri regis filiam in matrimonium recepit, regalibus nuptiis regnum firmaturus; ut non tam in extraneum tranſlatum, quam in familiam Cyri reverſum videretur.

edidit, *ceſſiſſe eos, quod.* Sed prætuli lectionem quam idem in variantibus e MS. monſtrat. Scilicet hoc erat incredibile proceres illos, regno, quod ſuæ quiſque vitæ periculo magis eripuerat, æquo animo uni Dario ceſſiſſe. *Cedere alicui regno*, dicit auctor etiam XXIX, 2, 6. BERNEC. Berneccerus auctoritate unius codicis quem vidit Bongarſius, ſcripſit *eo;* cum alii tum typis expreſſi, tum MSS. haberent *eos;* ſcilicet verbo *cedere* adjiciendum putavit caſum ſextum rei qua illi ceſſerint. Verum reputandum erat caſum quartum perſonæ abeſſe itidem non poſſe. Ego quidem facilius concoxero, ſi caſus ſextus aut quartus rei abſit, quam ſi caſus quartus perſonæ. caſus enim ſextus aut quartus pronominis quo res notetur commode ſubaudiri poteſt, quoniam pronomen relativum *quod* ſequitur. Plena locutio foret, *tanta patientia ceſſiſſe eos illud* vel *illo, quod*, dicitur enim utrumque, *cedere aliquid* & *cedere aliquo.* Jam frequens plane eſt ante pronomen relativum omitti, ſubaudiendumque relinqui pronomen demonſtrativum. Nepos II, 9, 1. *Quod ætate proximus erat qui illorum temporum hiſtoriam reliquerunt.* Ubi ante *qui* ſubaudiendum eſt *illis.* Idem X, 9, 5. *Miſeranda vita, qui ſe metui malunt.* Ubi ante *qui* ſubaud. *eorum.* VORST. Berneccerus *ceſſiſſe eo quod.* Alii *eos*, quod probat Vorſtius. Freinshemius mallet *eo, ob quod.* SCHEFF.

13. *Quanquam præter formam ... hoc imperio dignam*] Delendam eſſe arbitror particulam iſtam *hoc;* debet enim eſſe enuntiatum univerſum de quovis imperio, non de uno aliquo; Cum præſertim facile appareat Juſtinum ſeſe cogitatione referre ad decantatiſſimum illum Euripidis locum, in quo *gravis* & plena dignitatis forma dicitur *digna imperio* ſeu *tyrannide.* FABER.

14. *Cyri re[illegible] filiam* &c.] Atqui duas Cyri fil[illegible] *Athoſſam* & *Artyſtonam*, nec non *Parmyn* Smerdis & *Phædimam* Otanis filiam Darium duxiſſe refert Herodot. III, 88. Sed harum princeps fuit *Artyſtona* Dario maxime adamata, cujus etiam imaginem ex auro ſolido compactam habuit. Herodot. VII, 69. An forte reſcribendum hoc loco *filias?* BERNEC. Vox *regis* eſt a malâ manu, nec MSS. Codd. Bongarſii illam agnoſcunt, uti nec duo Voſſiani Codd. GRONOV.

Regalibus nuptiis] Sic Infra XIII, 6, 4. Et Tacit. Agric. 6. *Matrimonium cum orta ſplendidis natalibus, ad majora nitenti decus ac robur fuit.* Hoc ſpectans & Lycus apud Senec. Herc. Furent. 345. *Una ſed noſtras poteſt Fundare vires, juncta regali face Thalamiſque Megara, ducet e genere inclyto Novitas colorem noſtra.* Debeo locum hunc indicio Nob. Alb. Sebiſiii, cujus ſublime judicium, & meliorum autorum accurata lectio ſæpe hic nobis ſubſidio fuere ita apud Appion. 435. d. Cato vociferatur *imperia parari nuptiarum lenocinis.* BERNEC.

tur. [15] Interjecto deinde tempore, cum Assyrii descivissent, & Babyloniam occupassent, difficilisque urbis expugnatio esset; æstuante rege, unus de interfectoribus magorum Zopyrus domi se verberibus lacerari toto corpore jubet; nasum, aures & labia sibi præcidi; atque ita regi inopinanti se offert. [16] Attonitum & quærentem Darium causas, auctoremque tam fœdæ lacerationis tacitus quo proposito fecerit, edocet; formatoque in futura consilio, transfugæ titulo Babyloniam proficiscitur. [17] Ibi ostendit populo laniatum corpus: queritur crudelitatem regis, a quo in regni petitione, non virtute, sed auspicio: non judicio hominum sed hinnitu equi superatus sit: [18] Jubet illos ex amicis exemplum capere, quid hostibus cavendum sit: [19] Hor-

15. *Assyrii*] Vide Supra I, 2, 13. *Zopyrus*] Græcis Herod. III. Plutarch. Apopht. Zopyrus π. in Φ ut III, 4. *Palanthus*, qui aliter est *Phalanthus*, & in Prologis *Pani*, *Phæni* dicuntur, sunt autem a Phœnicibus. BONGARS. Sic enim Herodot. III, 153. & seqq. Plutarchus Apophth. Reg. 3. & alii id nomen scribunt, *Ζώπυρος*, Bongarsius nec male *Zophyrus* è MSS. expressit. Affines enim literæ sunt π & Φ, sæpeque mutantur invicem ut, *tropæum* & *trophæum*. Sic III, 4, 12. *Palanthus*, qui aliis est *Phalanthus*. Ceterum huic facinori non absimile quid habet Florus I, 7, 6. BERNEC. Zopyrum ait Herodot. non ex interfectorum numero, sed unius ex conjuratis, nempe Megabysi filium fuisse. Darius dixisse fertur se unum Zopyrum integrum malle, quam centum Babylonas capere. Et oblato malo granato, tantum optavit sibi Zopyrorum, quantum ibi granorum inesset.

16. *Babyloniam.*] Vide Supra I, 2. 7.

17. *In regni petitione.*] Ita unus etiam ex MSS. nostris; alii aut *fortione*, aut *sortitione* pro petitione habent. adeo ut omnino legendum putem: *in regni sortitione*. maxime. cum & ante dixerit. *Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se judicium religioni & fortunæ committerent* &c. MOD. Ita MSS. fatente & Modio, qui tamen *sortitione* legendum contendit; maxime cum præced. n. 3. dicat Auctor: *Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se iudicium religioni & fortunæ committerent.* Verum hoc ipsum Zopyrus queri se simulat, in regni petitione non virtuti & judicio hominum, sed auspicio sortique fuisse locum. Ad hæc si valeat emendatio Modii, sequetur sortitionem aliquam virtute & hominum judicio regi. quod contra est, *Sors deerat ad parum idoneos*, ait Tacit. Annal. XIII, 29. *Sorte & urna mores non discernuntur.* Idem Histor. IV, 7. Quidam impressi *portione* legunt, pro quo Sichardus in Edit. Basil. *partitione* mallet, contra mentem auctoris & competitorum regni. BERNEC. Quidam impressi habent *portioni*. Forsan olim per compendium fuit scriptum *postione*, pro *postulatione*; & videri debet, quodnam vere sit Justini, hoc, an quod nunc

[19] Hortatur ne mœnibus magis quam armis confidant, patianturque se commune bellum recentiore ira gerere. [20] Nota nobilitas viri pariter & virtus omnibus erat; nec de fide timebant, cujus veluti pignora, vulnera corporis & injuriæ notas habebant. [21] Constituitur ergo dux omnium suffragio; & accepta parva manu, semel atque iterum cedentibus consulto Persis, secunda prælia facit. [22] Ad postremum universum sibi creditum exercitum Dario prodit, urbemque ipsam in potestatem ejus redigit. [23] Post hæc Darius bellum Scythis infert, quod sequenti volumine referetur.

nunc legitur, *petitione*. Nam alterutrum est glossatoris, & si meum interponere judicium debeo, id ipsum, quod in textu hodie comparet. SCHEFF. Mirum qui hoc viro docto potuerit in mentem venire. *Petere regnum, magistratum* Latinis dicuntur qui illa ambiunt. Sed quis unquam audivit candidatos *postulare*, aut *flagitare* magistratus. Recte Cic. Philipp. 11. scribit petere Consulatum in laude poni, *rogare* vero in vitio. Si *rogare* in vitio ponitur, quid de *postulare* existimandum sit omnes intelligunt.

19. *Hortatur ne mœnibus magis quam armis confidant*] *Ne* est in antiquioribus editionibus Becharii, Majoris, Sichardi: quomodo Terentius in Hecyra, *Hortor ne cujusquam misereas*. Bongarsius tamen maluit *non*, subaudito ante illud *ut*. VORST. Iuntina quoque *ne* præ se fert.

21. *Consulto*] Manuscripti habent *ex consulto*, quod præfero vulgatis, quia solet addere præpositionem noster, quam omittunt alii, quod & supra notavi. SCHEFF.

22. *Ad postremum*] Al. Ed. *ac postremo*. Utrumque minus belle. Legerem, *ad postremum*, ut sæpe alibi. FABER. Ex Iuntina recepi *ad postremum*, quod & Oxoniensibus placuit ex MS. & Tanaquillo Fabro ex conjectura. GRÆV.

Exercitum &c.] Similem proditionem, vel geminam potius, ipse Darius in Sacas movens passus est à Risace equisone quodam Saca, referente Polyæno VII. Strateg. pag. 491. BERNEC.

23. *Quod sequenti volumine referetur*] Quidam habent *refertur*, alii *referam*. Quæ varietas lectionis facit, ut pœne credam, esse hanc appendicem non Justini, sed alterius cujuscunque, cum præsertim nihil simile occurrat ceteris in libris. SCHEFF.

LIBER II.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Scytharum origo & antiquitas, de qua cum Ægyptiis contendunt.*
2 *Descriptio Scythiæ & morum gentis, quæ in plaustris degens, justitiam colit & continentiam.*
3 *Scytharum fortitudo bellica: Ægyptios fugant, Asiamque reddunt tributariam.*
4 *Amazonum à Scythis origo, reginæ, res gestæ.*
5 *Bellum Scytharum adversus servos, quos lepido strategemate reprimunt. Darius Scythis, deinde Ionibus & Atheniensibus arma infert.*
6 *Atheniensium origo, gloriatio, industria, artes, reges.*
7 *Respublica Atheniensis Solonis legibus & politico strategemate firmata.*
8 *Pisistratus post fortiter gesta in Megarenses, tyrannidem per 33 annos occupat.*
9 *Ejusdem filius Hippias patria pulsus Persarum exercitum in Græciam adduxit. Inde nobilis illa Marathonia pugna, in qua victi Persæ, Athenienses victores duce Miltiade.*
10 *Diffidium fraternum de regno inter Darii filios. Xerxes bellum adversus Græcos instaurat validissimo exercitu.*
11 *Fortitudo Spartanorum, quorum rex Leonidas; Persæ ad Thermopylas maxima clade afficiuntur.*
12 *Themistoclis industria Persarum classis ad Salaminium fretum navali prælio victa post multam stragem fuga sibi consulit.*
13 *Mardonio terrestris exercitus commissus. Xerxes ægre evadit piscatoria scapha. ejusdem pedestris exercitus fame obruitur; unde nova clades.*
14 *Mardonius in Bœotia ad Platæas cum Persis a Græcorum copiis victus, cum paucis profugit.*

Eo-

Eodem fere momento adversus Persas in Asia feliciter dimicatum est.

15 *Athenienses Spartanis delusis urbem ex integro restaurant. Spartani Persarum fines depopulantur. Pausanias defectionis reus damnatur. Aristides proditoris consilia discutit. Xerxes iterum arma movet infeliciter, a Cimone navali prælio superatur.*

CAP. I.

[1] IN relatione rerum ab Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificæque fuerunt, principium ab origine repetendum est. [2] Non enim minus illustria initia, quam imperium habuere; nec virorum imperio magis, quam feminarum virtutibus claruere. [3] Quippe cum ipsi Parthos Bactrianosque, feminæ autem eorum Amazonum regna condiderint: [4] prorsus ut res gestas virorum mulierumque considerantibus incertum

CAP. I. 1. *Scythis*] Duplex est Scythia, Europæa & Asiatica. Europæa, in quam Darius impressionem fecit cum exercitu septingentorum millium, a Strabone VII. parva Scythia vocatur, cujus fines quondam fuerunt, Tanais & Borysthenes fluvii. Scythia Asiatica, in qua Cyrus bellum postremum adversus Massagetas infeliciter gessit, duplex est, una intra Imaum montem, altera extra Imaum. Scythia terminatur ab occasu Scythia Europæa seu Tanai fluvio, quæ limes est, dirimens Asiam ab Europa; a septentrione terra incognita; ab oriente vero Imao monte; a meridie Sacarum regione & Sogdiana. Scythia extra Imaum montem definitur ab occasu Scythia interiore & Sacis; a septentrione terra incognita; ab oriente Sorita; a meridie vero parte Indiæ, quæ intra Gangen fluvium est. Hactenus Ptolemæus VI. De moribus vero Scyth. Plin. VI. Nat. Hist. Ut ergo Cyrus primus rex Persarum postremum bellum gessit cum Massagetis, quæ sunt pars Scytharum Asiaticorum intra & extra Imaum: sic Darius alteram, quæ est in Europa, aggressus est, eamque Imperii sui jugo subjicere conatus est, sed utrique Cyro & Dario conatus infeliciter cessit. Nam & Cyrus a Massagetis crudeliter interfectus est, & hic Darius turpi fuga amissa septima parte exercitus discessit. STRIGEL.

Quæ satis amplæ magnificæque fuerunt] Eadem verba usurpat & Sallustius Catil. 8, 2. de Atheniensibus. Scythicum autem Darii bellum & Herodoto occasionem dedit res Scythicas altius repetendi initio IV. BONGARS. Adde Diodor. Sicul. 11, 43. Arrian. IV. princ. Niceph. Gregoram 11. post princ. BERNEC.

2. *Nec virorum imperio*] Uterque Cod. MS. Voss. vocem postremam ignorat, uti nec in suis invenit Bongarsius. GRONOV.

Quam feminarum] Scilicet, *ne quis sexus a laude cessaret*, ut ait Florus 1, 10, 9. BERNEC.

3. *Bactrianosque*] Vide Supra 1, 1, 9.

tum sit, uter apud eos sexus illustrior fuerit. 5 Scytharum gens antiquissima semper habita; quanquam inter Scythas & Ægyptios diu contentio de generis vetustate fuerit: 6 Ægyptiis prædicantibus, *initio rerum, cum aliæ terræ nimio fervore solis arderent, aliæ rigerent frigoris immanitate, ita ut non modo primæ generare homines, sed ne advenas quidem recipere ac tueri possent: priusquam adversus calorem vel frigus velamenta corporis invenirentur, vel locorum vitia quæsitis arte remediis mol-*

Amazonum] De his etiam vid. Diodor. Sicul. II, 44. Appianus in Bell. Mithrid. Noster Infra c. 4. & alii. Alb. Kranzius I. Hist. Suecicæ 6. eas origine Gothicas, hoc est, Germanas fuisse contendit. At Strabo II. pag. 348. & Arrian. VII. pag. 156. hoc mulierum genus unquam exstitisse negant. BERNEC. De Amazonibus præter alios etiam Plato VII. de Legibus: & Hippocrates de Aquis & Locis, viris copulari non tradit, nisi tres ex hostibus confecerint; atque ibidem affirmat matres puellis æneo instrumento mammas exurere. Hæ, uti creditum veteribus, Scythiam primum juxta Tanain, & inde prope Thermodoonta habitarunt. Fuere & tales, si credimus Diodoro, ad mare Hyrcanum & in Libya. Hodieque prope Angolam in Africa, ex mulieribus totum consistere regnum asseverant, qui viderunt: masculum omnem natum occidere: cum peregrinis rem habere. In America quoque hodie Rio da las Amozones, THYS. Amazonum quinam veterum mentionem fecerint, easque exstitisse vel affirment, vel negent, studiose observavit, & ad Curtii VI, 5, 24. docuit Freinshemius. VORST.

5. *Scytharum gens antiquissima*] Herodotus tamen IV, 5. ipsos Scythas ait dicere, *gentem suam omnium esse novissimam*: & de gentis antiquitate Ægyptios non cum Scythis, sed cum Phrygibus certasse refert II, 2. quod confirmat in Eutropium Claudianus II, 261. Sed Marcell. XXII, 34. *Ægyptiam gentem*, inquit, *omnium vetustissimam, nisi quod super antiquitate certat cum Scythis.* BONGARS. Similem contentionem inter Athenienses & Argivos memorat Isocrates Panathenaïco. BERNEC.

Scythas & Ægyptios] M. Porcius Cato principatum quoque originis Scythis tribuit; neque adeo inepte: Arca Noæ in Armeniæ montibus consedit: Armeni vero Scythæ. THYS.

Contentio] Quam pluribus exponit Otho Heurnius in Indico 13. BERNEC.

Vetustate fuerit] Angl. *fuit*. Cic. Orat. pro Marcello: *Quanquam iste tuus amicus nunquam his angustiis contentus fuit.* Vide Vallam II. Eleg. 21. SCHEFF.

6. *Ægyptiis*] Ægyptios antiquissimos se esse mortalium persuasum habuere. Creditumque Gentilibus, non tantum cetera animantia, sed ipsum quoque hominem, compendium illud mundi atque imperatorem universi, Nilum fecundissimum amnium benigna quadam caloris humorisque temperie in lucem produxisse. Lege Pomp. Melam I, 9. & Plin. X. Nat. Hist. 58. Diodor. Sic. Ælianum, Macrobium, &c. THYS.

Non modo] Pro *non modo non*. Cic. II. de Off. 13. *Non modo illi invidetur ætati, verum etiam favetur.* Vid.

mollirentur: [7] *Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neque hiberna frigora, nec æstivi solis ardores incolas ejus premerent;* [8] *solum ita fecundum, ut alimentorum in usum hominum nulla terra feracior fuerit.* [9] *Jure igitur ibi primum homines natos videri debere, ubi educari facillime possent.* [10] Contra, Scythæ cœli temperamentum nul-

vid. Muret. Var. Lect. x, 7. Sic Infra IX, 2, 6. Cic. pro Cluent. 34, 8. Liv. XXIX, 19, 11. BERNEC. Ita IX, 2, 6. *Ne sumtum quidem via, non modo officii pretia dederit*, pro *non modo non officii pretia dederit.* Sed hoc interest, quod *non modo* hic sequitur, *ne* antecedit; cum in altero illo *non modo* antecedat, *ne* sequatur. Rursus XI, 8, 4. *Non spes modo remedii, sed nec dilatio periculi inveniretur*, pro *non modo spes rem.* Atque ita passim & alii. Livius I, 40. *Regnare advenam, non modo vicina, sed ne Italicæ quidem stirpis.* VORST.

Generare homines] Ita mox Infra, n. 18. Persuaserunt enim olim sibi profani Gentiles, ut etiamnum hodie Sinenses, homines initio cum ceteris animantibus, non a Deo conditos, sed e terra, stirpium adinstar, ortos. Vide Diod. Sicul. I, 7. Eo spectat Atheniensium gloriatio, quam Diogenes Cynicus iis cum muribus & lumbricis communem dicebat esse, se αὐτόχθονας, hoc est, ut noster Infra II, 6, 4. ait, *eodem innatos solo.* Sed hujus profanitatem sententiæ refutat Lactantius de Falsa Relig. II, 12. BERNEC. Sic paulo post, *Quanto prior quæque pars terrarum siccata fuit, tanto prius animalia generare cœpisse.* Virgilius II. Georg.

> *Cum primum lucem pecudes hausere, virumque*
> *Ferrea progenies duris caput extulit arvis.* VORST.

Tueri] Cic. XIII. Fam. Ep. 11. *Sarta tecta ædium sacrarum locorumque communium tueri.* & I. in Verr. 50. *Ædem Castoris P. Junius habuit tuendam.* JCtus Valens in L. 12. D. de Legat. III. *Stichus liber esto & ut eum heres artificium doceat, unde se tueri possit, peto.* Eadem ratione *tutelam* usurparunt optimi quique, ut Infra XVI, 3. *In tutelam classis tributum describere.* & Senec. ad Helvet. 9. *Terra vix ad tutelam incolentium fertilis.* & Celsus in L. 30. D. de Legat. II. *Reip. lego in tutelam viæ.* GRONOV.

8. *Nulla terra feracior*] Fertilitatem Ægypti prædicant & Isocrates in Laudat. Busiridis, Josephus Bell. Jud. V, 11. &c. Egesippus IV, 27. Tacit. Hist. III, 5. Plin. Paneg. 30 & 31. cum aliis. BERNEC.

9. *Ubi educari facillime possent*] Sic & Iuntina. Non audiendi sunt illi codices, qui expungunt *facillime.* Ægyptiorum hoc fuit argumentum: Credibile esse, ibi primos homines prodiisse, ubi facillime potuerint propter coeli & soli benignitatem educari. *Facillime* est in magna rerum affluentia, quas ibi fert terra in tutelam hominum. Illa soli fœcunditas, quam prædicant Ægyptii in verbis præcedentibus, significatur. Portius latro in vita Terentii:

> *Nihil Publius*
> *Scipio profuit, nihil illi Lælius, nihil Furius.*
> *Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.*

Ipse Terentius Adelph. III, 4.

> *Quam vos facillime agitis, quam estis maxime*
> *Potentes.*

Theocritus Idyll. XI, 7.

> Οὕτω γοῦν ῥᾴϊστα διᾶγ' ὁ Κύκλωψ ὁ παρ' ἡμῖν.

nullum esse vetustatis argumentum putabant: [11] *Quippe naturam, cum primum incrementa caloris ac frigoris regionibus distinxit, statim ad locorum patientiam, animalia quoque generasse;* [12] *sed & arborum atque frugum pro regionum conditione apte genera variata.* [13] *et quanto Scythis sit cœlum asperius quam Ægyptiis, tanto corpora & ingenia esse duriora.* [14] *Ceterum si mundi, quæ nunc partes sunt, aliquando unitas fuit; sive illuvies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit; sive ignis, qui & mundum genuit, cuncta possedit; utriusque primordii Scythas origine præstare.* [15] *Nam si ignis prima possessio rerum fuit, qui paulatim exstinctus sedem terris dedit; nullam prius quam Septentrionalem partem, hiemis rigore ab igne secretam; adeò ut nunc quoque nulla magis rigeat frigoribus.* [16] *Ægyptum vero & totum Orientem tardissime temperatum; quippe qui etiam nunc torrenti ca-*

Sic Cyclops apud nos facillime vixit. GRÆV. Angl. non agnoscit *facillime*, & sane priora docent argumenrum Ægyptiorum hoc fuisse, homines primum natos ibi, ubi primum potuerint educari, in Scythia, quia tum nondum fuerant inventa vestimenta contra frigus. De facilitare vel difficultate educandi sermo fuit nullus. SCHEFF.

11. *Animalia quoque generasse*] Iuntina rectius *quaque*, quod & Oxonienses MS. fidem secuti probarunt. vulgo: *animalia quoque generasse*. GRÆV.

13. *Quanto cœlum* &c.] *Ingenia hominum ubique locorum situs format.* Curtius VII, 9, 26. *Positio cœli corporibus habitum dat.* Tacit. Agric. 11. Quem locum insigniter illustrat Gruterus Dissert. XLV. ad Tacit. Addendus Erasmus Adag: *Mores hominum regioni respondent.* & Veget. 1, 2. BERNEC.

Ingenia duriora] Ingenium durum hoc loco est, firmum, solidum & quod seu spe seu metu haud facile permoveatur. FABER.

14. *Illuvies aquarum*] Gronov. ad Liv. 1, 4. scribendum censet & hic & in cap. 6. hujus libri, *eluvies*; quia *illuvies* sordes sint exterius adspersæ, *eluvies* vero inundatio. GRÆV. Alii emendant *eluvies*. Vide quæ notabo ad Cap. 6. SCHEFF.

Ignis qui & mundum genuit] Hæc sententia fuit Heracliti. Quam & Stoïcos secutos Cicero testatur III. de Natur. Deor. cum dicit: *Sed omnia vestri (Stoïci) Balbe, solent ad igneam vim referre, Heraclitum, ut opinor sequentes.* Quin & eum mundi animam esse existimabant.

Utriusque primordii Scythas origine præstare.] Errare illos puto qui huic lectioni acquiescunt, cum *primordium* & *origo* idem sint. Id quoniam verum est, quis dixerit, Scythæ utriusque primordii origine præstant Ægyptiis, rem ridiculam dixerit; tantumdem enim est ac si dicat, *utriusque primordio* &c. Quod ut ineptum est, ita & explodendum judico. Sic autem emendati hic locus posset, (utrius-

que

calore solis exaestuet. [17] *Quod si omnes quondam terrae submersae profundo fuerunt; profecto editissimam quamque partem decurrentibus aquis primum detectam; humillimo autem solo eandem aquam diutissime immoratam:* [18] *& quanto prior quaeque pars terrarum siccata sit, tanto prius animalia generare coepisse.* [19] *Porro Scythiam adeo editiorem omnibus terris esse, ut cuncta flumina ibi nata, in Maeotim, tum deinde in Ponticum & Aegyptium mare decurrant.* [20] *Aegyptum autem, quae tot regum, tot seculorum cura impensaque munita sit, & adversum vim incurrentium aquarum tantis structa molibus, tot fossis concisa, ut*

que primordii Scythas ratione praestate Aegyptiis.) At *ratio* & *argumentatio* idem plane valent, & ita Cicero millies locutus est. Itaque hoc dixerit Justinus, sive ab aqua sive ab igne argumentum duxeris, &c. Scythae vincant necesse est. Ceterum paulo superius, ubi legitur *illuvies*, scribendum omnino, *eluvies*, ex observatione & judicio Gronovii. FABER.

17. *Quod si omnes quondam terrae submersa profundo fuerunt; profecto editissimam quamque partem decurrentibus aquis, primum detectam; humillimo autem solo eandem aquam diutissime immoratam.*] Quod jam a me proferetur, id, opinor, non negligenter transilierint, qui sciunt bene & accurate legere. Postquam in priore parte periodi dixit Justinus, *decurrentibus aquis*, in altera ponit, *eandem aquam*; Idque eum nimis nimisque vitiosum sit, scriptum ab eo fuisse existimo non *eandem*, sed *stantem*; quae huic rei, qua de agitur, valde propria est, nisi si *stagnantem* malis, quod magis etiam proprium fuerit; nam aqua stagnans est aqua reses. IDEM.

19. *Scythiam adeo editiorem*] Virgil. 2. Georgic. 240.

Mundus ut ad Scythiam Riphaeasque arduus arces
Consurgit, premitur Libya devexus in Austros.

Sed constat inter Mathematicos, in globo nullum esse alio editiorem locum. BONGARS.

Maeotim] Cimmerias paludes nominavit Claudianus. Temerindam Scythis appellari testatur Plinius, quasi matrem maris. Sicuti & Dionysius Alexandrinus μητέρα πόντου. Malim ego finem maris significare cum nostratibus. Scythis autem cum Germanis multa communia fuisse vocabula, praesertim in hoc tractu, Taurica Chersonesus abunde testis. Vide & Busbeq. Epist. IV. Legat. Turc. Armenis tamen prius vocabulum *maira* pro matre usurpatur.

20. *Aegyptum* &c.] Strato quidam apud Strabonem I. pag. 34. *Aegyptum* ait *priscis temporibus inundatam fuisse mari.* BONGARS. Et sane, quod statuerent veteres, Aegyptum ex limo quem Nilus vehit, accumulato & exaggerato natam, exinde *Nili donum* eam appellarunt. Eustath. in Dionys. Perieg. p. 31. pr. Videndi Herodotus II, 5. Aristot. Meteor. I, 14. Plin. II, Nat. Hist. 35. Senec. Nat. Quaest. VI, 26. Quibus contradicit Brodaeus Miscell. III, 5. ubi ait, nec decem quidem mundi aetates ad spatium illud humo explendum sufficere. BERNEC. Sed falsissimam esse hanc opinionem pluribus docet Bochartus Geograph. Sacrae IV, 24.

Tot

ut cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, nisi excluso Nilo, non potuerit, non posse videri hominum vetustate ultimam, quæ, sive ex aggerationibus regum, sive Nili trahentis limum, terrarum recentissima videatur. [21] His igitur argumentis superatis Ægyptiis antiquiores semper Scythæ visi.

CAP.

Tot fossis concisa] Sic merito Gronovius legendum censet ex antiquis editionibus, suffragante Iuntina. Eadem in verbis præcedentibus: *adversus vim decurrentium aquarum tantis instructa molibus.* optime, si veteres libri adsentiuntur. Vulgati: *adversus vim incurrentium aquarum tantis structa molibus.* Sed Ægyptum struere molibus, quam Latine dicatur, viderint, qui vulgatam defendunt. GRÆV. Antiquiores typis expressi *concisa*: quod magis placet, neque mutandum fuisse videtur. Legendum ita judicat & Gronovius ad Plin. XXXIV, 8. citatque illud Cæsaris III. B. G. *Pedestria itinera concisa æstuariis.* VORST. Alii, & Gronovius *conceisa* legunt, quod & Vorstio probatur. Ego nihil mutem. SCHEFF.

Cum his arceantur, illis recipiantur aquæ] Huc respiciens Isocrates in laudatione Busiridis, *Ægyptios* dixit *imbrium simul & siccitatum, quorum aliis Jupiter promus condus est, per se ipsos potestatem habere:* dum scilicet Niloticas aquas, quæ vicem imbrium Ægypto præstant, pro arbitrio vel fossis in agros suos derivant, vel objectis molibus arcent. BERNEC.

Hominum vetustate ultimam] Terra *hominum vetustate ultima est* quæ prima homines habuit. *ultimum* enim etiam illud dicitur quod est omnium primum. Virgilius VII. Æneid. *Tu sanguinis ultimus auctor.* Cicero pro Archia, *Pueritiæ memoriam recordari ultimam.* VORST.

Aggerationibus regum] Inde Titulus Codicis *de Nili Aggeribus Non Rumpendis.* Cicero *moles* vocat *oppositas fluctibus.* Officior. II, 4. BONGARS. Berneccerus edit, *qua sive ex aggerationibus regum, sive Nili trahentis limum terrarum recentissima videatur.* secutus, credo, Bongarsium. At Gronovius ad Senecæ Herc. Oct. 1260. Codd. MSS. & meliores Editiones ait habere sic, *qua aggerationibus regum, sive Nili trahentis limum*; ut prius *sive* absit; quomodo Infra IX. *Ducenta millia Persæ, eo prœlio, sive naufragio, amisere:* & XXXVIII. *Eosque variis exhortationibus ad Romana bella, sive Asiana, incitat:* & XLII. *Capti vi ex Crassi, sive Antonii, exercitu recollecti.* Porro in antiquioribus Editionibus Bechatii & Sichardi reperio *exaggerationibus*; ut sit una vox. At Berneccerus maluit *exaggerationibus*: cujus causa non apparet. neque enim Latine dici videtur, *Ægyptus terrarum recentissima videtur exaggerationibus regum*, sed, si vocula *ex* locum habere debeat, dicendum fuerit, *Ex aggerationibus regum apparet, Ægyptum terrarum recentissimam esse.* Ceterum *aggerationibus* vel *exaggerationibus regum Ægyptus terrarum recentissima videatur*, recte dicitur. est enim *aggerationibus* pro *propter aggerationes.* VORST. Non placet quod existimant, *exaggerationibus* conjunctim legendum. Neque proba conjectura, quando putant haud Latine dici, *exaggerationibus*, & si præpositio adhibenda esset, scribendum fore *ex aggerationibus regum apparet.* Debet certe, etiam si vel conjunctim legatur ablativus regi non a verbo, sed a præpositione, sive apposita, sive subintellecta, quod

jam

Cap. II. [1] Scythia autem in Orientem porrecta includitur ab uno latere Ponto & ab altero montibus Riphæis, a tergo Asia & Phasi flumine. [2] Multum in longitudinem & latitudinem patet. [3] Hominibus inter se nulli fines. neque enim agrum exercent; nec domus illis ulla, aut tectum, aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare so-

jam dudum Sanctius & ex ipso Schioppius docuere. At vero ea alia non potest esse, quam *ex* præpositio. Quod quodammodo agnoscunt ipsi, quando ablativum reddunt per *propter aggerationes*. Quid enim hoc est aliud, quam *ex aggerationibus*? Quomodo non uno loco apud alios etiam illud *ex* usurpatur. Neque si legatur divisim, illud *apparet* quidquam valet hoc loco. Stant per se, *terra ex aggerationibus regum*, *terra ex aggerationibus Nili*, significantque talem terram, quæ est terræ, quæ terra exritit & facta est ex aggerationibus, seu quod idem est, per aggerationes, sive propter aggerationes istas. Scheff.

Nili trahentis limum] Angl. quoque hoc modo. sed observat notator, alibi legi *trahens*, quod intelligendum foret de terra, & videtur hoc convenientius. Terra enim debet trahere, ut evadat major, non flumen. Nisi velis dicere, illud *trahentis* esse positum non pro *attrahentis*, verum *abstrahentis*. Scheff. Ceterorum librorum lectio *Nili limum trahentis* longe est verior & certior. *Nili limum trahentis* est id ipsum quod Diodorus Siculus de hoc fluvio dicit, *τȣ̃ Νείλȣ τλὺ ἐξ Αἰθιοπίας ἰλὺν καταφέροντος*. Nili ex Æthiopia limum secum ferentis. Curtius III, 11. de Marsya: *Inde diffusus circumjectos irrigat campos, liquidus, & suas undas trahens* IV, 9. de Tigri: *Multorum torrentium non aquas solum, sed & etiam saxa secum trahens*. Græv. Unde aqua Nili turbida & limosa fuerit, varie auctores. Arrianus de Rebus Indicis, pluviarum in Æthiopia vehementiam causam voluit. Abradi particulas telluris in Æthiopia Plutarchus asserit. Alii aliter.

CAP. II. 1. *Ponto*] Vide Supra. I, 1, 6.

Montibus Ripheis] Non temere factum, quod scripserit librarius *Ripæis*, jusseram & ita scribi debet, non *Riphæis*, quod ille tamen Pseudo-Servius probat, nugator mirificus. Ita *trophæum* in omnibus fere libris reperias, & error est tamen ridiculus, etiam si ita Gallice pronuncient. Faber. Plinius dicit, ubi deficiunt Riphæorum montium juga, ibi Arimphæos esse. Quos non esse Scythas, Herodotus testatur. vide eum IV. & Plin. VI, 7.

[2] *Phasi flumine*] Ita legendum etiam contra libros, qui habent *Ithasi*. De Phasi vide Plinium VI. Nat. Hist. 4. & Solin. 20. & Libellum de Fluminibus nomine Plutarchi editum. De Scythis, præter Herodotum IV. vide Diodorum Siculum II. & Strabonem VII. ubi eorum integritatem multis prædicat, de qua & Horatius III. Ode 24. Vide & pauca apud Marcellin. XXII, 19. & confer quæ XXXI, 5. & seqq. de Hunnis scribit & Alanis, quos cap. 7. *discurrere* ait *latrocinando & venando*. Ita enim videtur locus ille supplendus. Bongars. Legitur & *Tanai*. Tanais vero a Scythis *Silis* appellabatur. qui ex Riphæis montibus originem accipere creditur, ut Ptolemæus & Plinius tradunt. melius

ex

solitis. [4] Uxores liberosque secum in plaustris vehunt; quibus, coriis imbrium hiemisque causa tectis, pro domibus utuntur. [5] Justitia gentis ingeniis culta, non legibus. [6] Nullum scelus apud eos furto gravius; quippe sine tecto munimentoque pecora & armenta inter sil-

ex silvis Riphæis, ex parte nimirum Hercyniæ oriri Isidorus voluit. ut olim auctor fuit Orpheus in Argonauticis, atque hodie oculati testes. Ex magna ibi palude oriri, Herodotus tradidit. Alii autem, teste Eustathio, Tanaïs fontem incognitum esse tradunt. Illud præterea scire oportet Arrianum scribere alium Tanaïn esse Scythicum, quem Alexander cum summo discrimine trajecit. Tanaïs quoque Jaxartes appellatus insigni errore, is enim in Caspium mare se exonerat, Tanaïs autem in Mœotidem. Duo illi ostia tribuunt antiqui, sicut & αὐτόπτης Albertus Campensis. Etsi Dominicus Marius Niger quinque ostiis in Mœotidem fluere dicat. Vide & Æneam Sylvium in sua Geographia.

4. *In plaustris*] Ἁμαξόβιοι. Plaustra autem ait coriis tecta, pro quo Marcellin. XXII. habet *corticibus*, nescio an recte. BONGARS. Scythæ ἁμαξόβιοι, & ἁμαξοικῆται dicti, *in plaustris viventes*. item ἁμάξοικοι, *domos suas in plaustris habentes*. BERNEC.

Coriis] Vix inhibeo manum rescripturientem *corticibus*: quæ vox e *curribus*, quod *coriis* in MS. quodam suprascriptum Bongarsius affirmat, facili literarum ductu formatur. Certe plaustra Scythica *corticibus* tecta facit & Amm. Marcell. XX, 19. Idemque XXXI, 6. *Alanos* ait *vagari supersidentes plaustris, quæ operimentis curvatis corticum* (tanquam imbricibus) *per solitudines conferunt*. Hippocrat. de Aëre, Locis, & Aquis p. 74, 12. tradit curtus illos Schyticos coactilibus ex lanâ crassâ compactis esse obductos. Ibidem alia multa de victu cultuque Scytharum invenias. BERNEC.

5. *Justitia gentis* &c.] Δικαιότατοι ἀνθρώπων Homero Iliad. XIII, 6. Strabone VII. p. 209. & Arrianus IV. pr. Ideo Infra XII, 1, 17. *gentem innoxiam* dicit. BONGARS. Ceterum de priscis Romanis similiter Sallust. Catil. 9. *Jus bonumque apud eos non legibus magis, quam natura valebat*. De Germanis Tacitus 19. *Plus ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges*. Idemque in universum de vetustissimis mortalium, Annal. III, 26. Burdelot. in Petron. p. 276. BERNEC.

Ingeniis] Ingenium vocat, quod paulo post, *naturam*.

Nævius: *Ita actu in frondiferos lucos, ubi*
Ingenio arbusta nata sunt, non obsita.

Notauit Scaliger ad Ausonium I, 23. Petronius, *Crines ingenio suo flexi* Tacit. Annal. III, 26. *Cum honesta suopte ingenio peterentur*. BONGARS. Sallust. Hist. III. *Pugna ingenio loci prohibebatur*. Et v. *Insula suopte ingenio alimenta mortalibus gignunt*. ita Florus II, 6, 27. & II, 17, 5. BERNEC.

6. *Sine tecto munimentoque pecora & armenta habentibus, quid salvum esset*] Vett. Edirt. Manuscriptorum traduces, *quid salvum esset*. Melius, opinor, quod Bongars. edidit, *quid inter silvas superesset*? Nam ratio ista generalis est, non silvarum propria. Adde quod non in silvis, [ubi vehiculorum incommoda vectio] sed planitie morari soliti Scythæ. unde *campestres* eos vocat Horat. III. Od. 24. BERNEC. MSS. *quid inter sylvas superesset*. Editiones veteres: *quid salvum*

silvas habentibus quid salvum esset, si furari liceret?

7 Au-

vum esset, quas sequitur Bernecce-rus. Sed *inter sylvas*, quod retinent omnes MSS. non erat ejiciendum, sed reponendum suo loco cum Iuntis, apud quos recte legitur, *Nullum scelus apud eos furto gravius, quippe sine tecto munimentoque pecora & armenta inter sylvas habentibus, quid salvum esset, si furari liceret?* Hærent hic viri eruditi sine caussa. Nam *inter sylvas* Latinissime dici pro *in sylvis* non puto exemplis hoc declarandum, cum obvia sint & trita. Nec frustra *inter sylvas* additur. Quid salvum esset, si furari liceret, cum sine tecto munimentoque in sylvis perpetuo degant, cum pecoribus, *in sylvis*, inquam, in quibus facilius fures possunt latere, & grassari minore cum periculo in illic agentium bona. Hinc semper sylvæ & luci fuerunt receptacula latronum, aliorum facultatibus & vitæ insidiantium. Propterea callium & saltuum cura Romanis mandabatur magistratibus. Hæc itaque verba, *inter sylvas* augent id quod dixerat, Scythas non furari, quamvis furandi fenestram quasi aperiant sylvæ, in quibus cum pecoribus vivant semper sine ullo tecto & munimento. MSS. quoque tres Anglicani stabiliunt hanc scripturam, quamvis *inter sylvas* non his verbis adjecta sint, sed sequentibus. Sic enim in illis extare testantur Oxonienses: *sine tecto munimentoque pecora & armenta habentibus, quid salvum inter sylvas superesset, si furari liceret?* Et sane hæc quoque non potest damnari lectio, quamvis illorum librorum, quos Aldus & Iunta sunt secuti, sit elegantior. GRÆV. Antiquiores Editiones Iuntarum, Becharii, aliæque, *sine tecto munimentoque:* quod magis placet. Porro *quid salvum esset*, Bongarsius ediderat *quid inter silvas superesset.* Quod adeo non probatum fuit Berneccero, ut τὸ *inter silvas* prorsus eliminaret.

Verum genuinum illud satisque commodum esse, dummodo inter proxime præcedentia consistat, ostendit Editio Iuntarum, quæ, ut Cl. Grævius testatur, sic habet, *sine tecto munimentoque pecora & armenta inter silvas habentibus quid salvum esset?* VORST. Bongarsius ex MSS. pro his ediderat, *quid inter silvas superesset.* Grævius reponit, *pecora & armenta inter silvas habentibus quid salvum esset.* quod & Vorstio probatur. At ego vellem, respondissent objectioni Bernecceriana, qui dicit non ex eo nihil potuisse salvi esse, quod haberent pecora inter silvas, sed generatim, quod haberent sine munimento, & iccirco illud *inter silvas* otiosum esse. Addo, quod ne quidem satis commode dicatur *armenta habere inter silvas*, pro *in silvis*. Mihi lectio Bongarsii videtur optima, sed paulo aliter explicanda, quam accepta est a Berneccero, videlicet ut illud *superesse* non intelligamus simpliciter, sed cum respectu ad victum, quem vult nullum potuisse habere, si furta fuissent frequentia, & addit rationem, quia habitabant inter silvas, ubi nulla alia dabantur alimenta, quam ex solis pecoribus. Ut quid tale voluisse nostrum credam, facit quod in MSS. legatur, *pecora & armenta & alimenta habentibus*, vel *pecora & alimenta habentibus*; liquet enim, præcessisse quid de alimentis, quod ostenderit non potuisse ea haberi sublatis pecoribus in ista silvarum feritate. Unde quoque putem locum totum ita esse scribendum: *quippe sine tecto munimentoque pecora & armenta alimenta habentibus, quid inter silvas superesset, si furari liceret.* Eleganter *armenta habentes alimenta*, de iis, qui pecora sua & armenta adhibent in alimenta, qui alimenta ex iis capiunt. SCHEFF.

8 Au-

7 Aurum & argentum perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt. 8 Lacte & melle vescuntur. 9 Lanæ iis usus ac vestium ignotus, quanquam continuis frigoribus urantur: pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur. Hæc continentia illis morum quoque justitiam edi-

7. *Aurum & argentum non perinde* &c.] Ita Vett. omnes. Tacit. de Germanis 5. *Possessione*, inquit, *&* *usu* (auri & argenti) *haud perinde afficiuntur*. BONG. Editiones quædam veteres, & e Bongarsianis MSS. unus forte melius, *perinde aspernantur ac reliqui mortales appetunt*. Qualis antithesis est etiam L. 1. C. Theod. de anno. de tribut. *Auferri id sibi cum tanta instantia depoposcit, quanta alii poscere consueverunt*. BERNEC. Juntæ cum nonnullis MSS. & Edd. *Aurum & argentum perinde adspernantur, ac reliqui mortales appetunt*. Adstipulantur tres Anglicani. GRÆV. Juntæ ac alii, *argentum perinde aspernantur, ac*, quod probant Bernecerus, Grævius, Vossius, me non repugnante. SCHEFF. Melius & elegantius impressi libri & manu descripti: *aurum & argentum perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt*; Vera lectio, & quæ in textum ipsum operis recipi debuit. FABER.

8. *Lacte*] Inde Homero Iliad. XIII, 6. Γαλακτοφάγοι, *lactivori*, Strabo VII, & XI. addit carne & caseo, equino maxime. BONGARS.

9. *Lanæ iis usus* &c.] Sic lego. *Lanæ iis usus ac vestium ignotus, quanquam continuis frigoribus urantur. Pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur*. Particula interposita *quamquam* totam loci sententiam turbat, quæ plana fit ea sublata. SALMAS. MS. Anglicanus: *lanæ iis usus ad vestitum ignotus*. Sed hæc interpolavit sciolus, qui nescivit per ἓν διὰ δυοῖν *lanæ ac vestes* dicit pro *laneæ vestes*. Nullis utuntur laneis vestibus, ut Græci, Romani, ac pleræque aliæ gentes, sed pelliceis tantum. Hujus schematis ignoratio viros doctos quoque in errorem induxit, ut hærerent in sequentibus, *pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur*. ibi non male Juntæ pro *utuntur* scribunt *vestiuntur*, sed male pro *ferinis* reposuerunt *felinis*. *Ferinæ* pelles sunt majorum animalium, ut luporum, ursorum; *murinæ* vero minorum, ut vulpium, leporum, cuniculorum, ut recte monuerunt viri docti. GRÆV. Lego cum Salmasio, expuncta vocula *&*, quæ erat ante *quanquam*. Quod *urere* & frigus dicatur, etiam aliunde notum. VORST. Notat Vorstius, hoc *tamen* non opponi proximo, *quanquam urantur*, sed præcedenti, *vestium usus ignotus*, quod probum est. Sed omittit illud *&* ante *quanquam*, quod & Grævius facit. Quia tamen retinent antiqui Libri, propterea scribendum censeo: *Lanæ iis usus ac vestium ignotus est, quanquam continuis frigoribus urantur. Pellibus tamen* &c. SCHEFF. Sic legerem. *Lanæ iis usus ad vestem ignotus*. Id est, vestibus utuntur quidem, sed non laneis, at pelliceis tantum. Falsum enim est veteribus illis Scythis vestium usum ignotum fuisse. Dices, vestes non habebant, sed pelles, queis pro veste utebantur; At hoc minus vere asseratur; nam braccas illud genus habebat; quin etiam vestem aliquando ad oculos usque adducebant, ut se a nimia frigoris immanitate tutarentur, in quam rem tam certus quam infelix testis esse potest Ovidius. Dein, si quis, neglecto aut ignoto lanæ usu, sese pellibus tegat, an ille adeo vestem habuisse negabitur? At non habet laneam? Sed pelliceam habet. Qui serica aut bom-

edidit, nihil alienum concupiſcentibus. [10] QUIPPE ibidem divitiarum cupido eſt, ubi & uſus. [11] Atque utinam reliquis mortalibus ſimilis moderatio & abſtinentia alieni foret: [12] profecto non tantum bellorum per

bombycina veſte utitur, non ideo nulla veſte uti dicetur, quia laneam non habet. FABER.

Pellibus tamen] Malim *tantum*. Pelles Nomadicas merces commemorat Strabo 11. de Hunnis Marcellinus *indumentis*, inquit, *operiuntur linteis, vel in pellibus ſilveſtrium murium conſarcinatis*. BONGARS. Mallet Bongarſius *tantum*: ſententia certe requirit. Sed Val. Acidalius ad Vellej. Pat. 11, 28, 1. contendit & iſthic, & alibi paſſim in veterum ſcriptis *tamen* accipi quandoque pro *tantum*. Ipſe viderit. eſt hoc ſenſu apud Frontinum 1, 1, 4. Liv. XXIX, 35. Ulpian. Tit. XXII. §. 9. BERNEC.

Ferinis aut murinis &c.] Seneca Ep. XCI. *Non hodieque magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac murium, quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis ſunt?* Hincque lucem accipit Claudiani verſus ille,

Caſtra cruore natant, moritur pellita juventus.

Prudentius autem hujuſmodi pellitas veſtes *maſtrucas* videtur vocare, dum 11. contra Symmachum ſic canit,

Tentavit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam patrio veniens juratus ab Iſtro,
Has arces æquare ſolo, tecta aurea flammis
Solvere, maſtrucis proceres veſtire togatos.

Neque aliud intellexit Cæſar de Bell. Gall. dum neſcio quos populos *rhenonibus* ait veſtiri ſolitos. Sunt enim & hi nihil aliud, quam detractæ feris pelles, ut recte tradit Iſidorus. MOD. Vir magnus *marinis* hic legendum ſuadet, cum & in Tacit. Germ. 1, 17. ſit *de pellibus belluarum, quas exterior Oceanus gignit*. Vix perſuadet: magis Tunebus Adverſar. XV, 23. *mures* antiquos intellexiſſe, non tantum domeſticas illis beſtiolas omnia rodentes ac penori infeſtas: ſed & ſilveſtres feraſque beſtias minoris formæ pelle commendabiles: quo in genere ſunt *Martes* & *Hermelina*. Facit huc illud Senecæ Epiſt. XC, 38. *Magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac murium, quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis ſunt*. Eginhardus in vita Caroli M. *Ex pellibus lutrinis vel murinis thorace confecto humeros ac pectus hieme muniebat*. Ammianus XXXI, 3. Hunnis item *indumenta* tribuit *ex pellibus ſilveſtrium murium conſarcinata*: ubi Notas eruditiſſimas V. C. Fr. Lindenbrogii vide. Ceterum de pelliceis tegumentis multa, nec aſpernanda, congeſſit Hieron. Magius Miſcell. III, 7. BERNEC. In quibuſdam codicibus legitur *felinis*, pro *ferinis*. Totum autem hunc locum ſic emendavit Cl. Salmaſius: *Lanæ iis uſus ac veſtium ignotus, quanquam continuis frigoribus urantur. Pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur*. Scythas enim, ſive Parthos, murinis pellibus, conficiendis tunicis uſos fuiſſe, teſtatur Heſychius: Σίμωξ παρὰ Πάρθοις καλεῖταί τι μυὸς ἀγρίου εἶδος, οὗ ταῖς δοραῖς χρῶνται εἰς χιτῶνας. Hujuſcemodi tunicas μυωτὰς appellabant. Sed non poſſum hic prætermittere, quæ de hoc animali ad me perſcripſit vir divinus Cl. Salmaſius: De Simore, inquit, verum eſt, quod tibi in familiari ſermone dixi, hodieque a Perſis hoc nomen dari animalculo cuidam parvo feli non diſſimili. Arabes

bes سمور Simmur, cujus pellem calidiorem esse corpori humano, quam cujuslibet alterius animalis, scribunt, sed nec eodem modo præparari; Puto esse, ut illud animal describunt, quam Martem Zibellinam vulgo appellamus, Hungari & Poloni, Germanique, *Sobel*, vel *Zobel*. Sed ut feli similis sit hæc bestia, non ideo tamen admisetim scripturam, quam in quibusdam scriptis Justini exemplaribus reperiri ais, *felinis, aut murinis*. Quis enim non videt ab imperito aliquo esse excogitatam, qui cum videret murinas ibi pelles nominari, statim putavit *felinas* pro ferinis dicendas, quas auctor una commemoraret? Atqui certum est veteres Latinos murium nomine, cum murinas pelles dixere &, feles ipsos, omne genus domesticos ferosque comprehendisse, & majora etiam animalia, quorum pelles ad vestitum usurparentur. Cum Pantheras Romani mures Africanos vocarunt, nonne earum pelles murinas posse vocari verisimile est? Puto tamen Justinum per murinas pelles intellexisse minorum omnium animalium, ut sunt martures, meles, feles feri, vulpes, simores Pathici, & alia. Per ferinas vero, grandiorum ferarum, ut sunt lupi, leones, leopardi, & similia. Ammianus Marcellinus XXXI, 2. notat, *Hunnos indumentis operiri linteis, vel ex pellibus silvestrium murium consarcinatis*. Ad quem locum Henr. Valesius scribit has pelliculas odoratas fuisse, & citat Hieronymi verba, quæ de alio plane mure intelligenda. Nam animal Moschi etiam mus est, & Zibethum quoque murem appellarunt, sed eorum pellibus ad vestitum non sunt usi, & silvestres illi mures, ex quorum pellibus sibi vestes Hunnos consarcinasse tradit Marcellinus, de marris vel marturibus accipiendi, & vulpeculis, quarum hodieque in illis pelles ad amictum expetuntur, & in alium orbem, nostrumque, inde importantur. Hactenus Salmasius. Voss. Quidam MSS. habent *felinis*, quod est, cui non videtur contemnendum. Et certe mures etiam sunt feræ, adeoque pelles eorum ferinæ. Nihil tamen temere mutandum, quia *ferinæ* pelles hic intelligendæ de feris majoribus, ut *murinæ* de minoribus. SCHEFF. Quod adversum huic est, id non in proximis illis. *Quanquam continuis frig. urantur*; sed in paulo remotioribus apparet; & quidem in his, *Lanæ iis usus ac vestium ignotus*. Et fit sane ut *tamen* ipso periodi initio ponatur. Ut II, 4, 30. *Receptaculum tamen habuere castra sociorum*. Et XXIX, 4, 9. *Omnibus tamen propediem auxilium se missurum pollicetur*. Vide & Nepotem II, 8, 1. & Valerium Max. II, 1, 10. Porro pro *utuntur* ex antiquioribus editionibus malim legere *vestiuntur*. Ut hoc sit pro *vestiunt se*. Ita *lavari* dicunt pro *lavare se*, & *exerceri* pro *exercere se*, & infinita id genus alia. VORST. Maller *vestiuntur* Vorstius. Atqui præcesserat *vestium usus ignotus iis*. Si vestium usus ignotus fuit, ergo ne vestiebantur quidem: hoc enim verbo ille vestium usus exprimitur. Retinendum ergo illud *utuntur*, & accipiendum de usu qualicunque, qui in vicem vestimentorum adhibebatur. Hoc vult, non habuisse arte quadam confectas vestes, sed pelles illas quoquo modo injecisse corpori, eis corpus quoquo modo circumdedisse, atque ita defendisse a frigore. SCHEFF.

Morum quoque justitiam edidit] Hoc est, peperit. Cic. *qui nihil possint dignum hominum auribus efficere a que edere*. Apud eundem est *edere magnam ruinam, edere fructum*. Juntina tamen: *morum quoque justitiam dedit*.* & Oxonienses ex duobus MSS. *morum quoque justitiam addidit*. Sed *addere justitiam* Latinis genus loquendi est insolens. GRÆV.

13. *Neque plus hominum ferrum & arma*] Infra VI, 8, 3. *Qui partim fato, partim ferro perire*. Et XXXIX, 4, 5. *Spiritum non fato, sed parricidio dedit*. Ergo *fato perire, fato spi-*

per omnia ſecula terris omnibus continuaretur; [13] neque plus hominum ferrum & arma quam naturalis fatorum conditio raperet. [14] Prorſus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci lônga ſapientium doctrina, præceptiſque philoſophorum conſequi nequeunt; cultoſque mores incultæ barbariæ collatione ſuperari. [15] Tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis.

CAP. III. [1] Imperium Aſiæ ter quæſivere; ipſi perpetuo ab alieno imperio aut intacti, aut invicti manſere. [2] Darium regem Perſarum turpi ab Scythia ſummoverunt fuga: [3] Cyrum cum omni exercitu trucidaverunt: [4] Alexandri Magni ducem Zopyriona pari ratione cum copiis univerſis deleverunt: [5] Romanorum audivere, non ſenſere arma. [6] Parthicum & Bactria-

ritum dare, & *naturalem fatorum conditionem rapere aliquem*, illud eſt, quod nos diclmus *naturliches Todes ſterben*. Tacitus Ann. 11, 71, 2. dicit *fato concedere*. VORST.

14. *Sapientium doctrina*] Ad Scytharum laudem locus huc egregius facit ex Plutarchi Convivio: Scythæ cum Zamolxide ſuo legiſlatore animatum immortalitatem credebant. Studia quod attinet, quis inter Ethnicos prior Orpheo Poëta? quem Thracem ſive Scytham fuiſſe conſtat. Clemens quoque Alexandrinus 1. Græcos multa accepiſſe ab iis refert. Neque ipſe Plato in Cratylo ſuo hoc negat. Theodoretus Colloquio v. ita de iis loquitur: Quinetiam Nomades Scythæ, qui ſunt nobis finitimi (cos dico, qui in ſolitudinibus vitam degunt) ſingulari quadam mentis ſolertia ac prudentia præditi eſſe narrantur, acutiſſimoque ingenio pollere, ad cognoſcendam veritatem, fallitatemque refellendam maxime facto. THYS.

Incultæ barbariæ] Oxonienſes ex uno Codice malunt: *incultæ barbariei*; & mox pro *proficit*, ex duobus *profecit*. ſed cauſæ nihil eſt ut ab aliis Codd. & Vulgatis diſcedamus.

CAP. III. 1. *Quæſivere*] Hoc eſt, acquiſivere, pro compoſito ſimplex. Ita Supra 1, 9, 13. Vell. Patere. 11, 18, 7. & alii BERNEC.

2. *Turpi fuga*] Eadem prope verba Infra VII, 3, 1. BERNEC.

4. *Zopyriona*] Cum Græci ſcribant Ζωπυρίωνα, & in antiquioribus typis expreſſis, imo & MSS. quibuſdam nomen hoc per Z ſcriptum repetiatur, non video cur ſcribendum potius ſit *Sopyrion*, quomodo hic & alibi edidit Berneccerus. VORST. Adſtipulatur ceteris Iuntina.

6. *Parthicum & Bactrianum imperium ipſi condiderunt*] Hæc verba omnino delenda; ſunt enim petita ex hujus libri initio, ubi ſic ſcriptum eſt, (*quippe cum ipſi Parthos Bactianoſque condiderint.*) Ubi ſtudioſus aliquis ad imam paginam, ut fit, quia phraſis ipſa eſſet paulo inſolentior: atque minus conſueta, *condere Parthos, condere Bactrianos*; gloſſema ſuum addidit, (Id eſt, *Parthicum & Bactrianum imperium ipſi condiderint*) quæ verba po-

ctrianum imperium ipsi condiderunt. 7 Gens & laboribus & bellis aspera; vires corporum immensæ: NIHIL parare, quod amittere timeant: nihil victores præter gloriam concupiscunt. 8 Primus Scythis bellum indixit Vexoris rex Ægyptius, missis primo legatis, qui

sterius in contextum operis sine judicio recepta sunt. Ut ut erit, ut ut judices, sunt isthæc expungenda; Et fontem ipsum erroris videor aperuisse. Ad id confirmandum quod a me dictum est superius, delendam esse scilicet lineam illam, (*Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt*) hoc apprime facit, quod in impressis quibusdam legitur, (*Mox Parthicum & Bactrianum* &c.) Ubi nemo non videt, isthuc *mox* ex barbaria illorum seculorum natum esse, pro *modo*, seu *paulo superius* &c. Quo glossemate studiosus, aut alios, aut seipsum, ad locum illum superiorem remittebat; at tu, lector, cogitabis. FABER.

7. *Gens & laboribus & bellis aspera*] Hoc genus loquendi, ut perquam Auctori nostro, sic & aliis Scriptoribus placuit, nempe ἓν διὰ δυοῖν. Pro quo XXIII, 1. *labores bellicos*. Sic tamen & Ovid. III. Met. 32.

Martius anguis erat cristis præsignis & auro.

& Virg. XI. Æn. 126.

Justitiane prius mirer, bellive laborum?

Infra 2. *Lana ac vestium usus.* & XII, 6. *Quantum fabularum & invidiæ.* GRONOV. MSS. aliqui *& laboribus & bellis*, quod non displicet, ob emphasin oppositionis, quæ perit pæne per omissionem conjunctionis alterius, cum præsertim *labores* significatione strictiori norent molestias in pace, ex incerto isto cultu agrorum & laboriosa pastione pecorum, de quibus Cap. præc. SCHEFF.

Nihil parare] *Parare* pro *parant*; infinitum pro finito. Sic & XXXVI, 4, 2, & XLI, 3, 1. VORST. *Parare* pro *parant*, inquit Vorstius. Mallem ego eum sequenti *concupiscunt* construere. SCHEFF. Tres Anglicani *paravere*.

Nihil victores &c.] Supra 1, 1, 7. Pulcra in hanc rem dissertatio Phil. Camerarii Hor. Subcis. Centur. 1, 78. BERNEC.

8. *Primus Scythis bellum indixit*] Oxonienses ex uno codice ediderunt, *bellum intulit*.

Vexoris] Ita boni libri: alii *Vixoris*: quidam *Besoxis*. Orosius MS. 1, 14. *Vesoges*. Florentina editio hoc loco, & 1, 1. supposuit *Sesostres*, contra libros; opinor quia Herodotus II. refert, eum Scythas subegisse. Jornandi est *Vesosis*. BONGARS. Lege quoque hic, ut supra, *Sesosis*. Sed miror equidem, quod Justinus hic dicat, Scythas vicisse Sesosin, sive Sesostrem, & in regnum repulisse; cum Herodotus, Dicæarchus, Diodorus Siculus, & alii prodiderint hunc Scythas subegisse, omniumque, quas adierit, gentium fuisse victorem. Trogum tamen secutus est Valerius Flaccus V.

—*ut prima Sesostris*
Intulerit rex bella Getis, ut clade suorum
Territus, hos Thebas, patriumque reducat ad amnem;
Phasidos hos imponat agris, Colchosque vocari
Imperet.——— VOSS.

Legatis] *Lenonibus* omnes, præter unum, veteres agnoscunt, & probat P. Danielis MS. Glossarius. *Leno, id est, mediator*, inquit, *qui apud Italos dicitur Ambassator. Unde Trogus Pompejus in secundo Histo-*

qui hostibus parendi legem dicerent. [9] Sed Scythæ jam ante de adventu regis a finitimis certiores facti legatis respondent: [10] *tam opulenti populi ducem stolide adversus inopes occupasse bellum, quod magis domi fuerit illi timendum.* [11] *quod belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, damna manifesta sint.* [12] *Igitur non exspectaturos Scythas, dum ad se veniatur, cum tanto sibi plura in hoste concupiscenda sint; ultroque prædæ ituros obviam.*

[13] Nec

storiarum: Præmissis lenonibus, qui hostibus parendi legem indicerent. BONGARS. Nec abeunt glossæ Isidori. Neque vero mirandum *lenones* flagitii propudiique ministros, de re honesta usurpari: sicut contra *conciliator* & *conciliare*, voces honestæ, ad hoc turpe ministerium postea sunt traductæ. Nam & Plato in Gorgiâ, coquo oratorem assimilat. Certe Socrates apud Xenophontem in Convivio testatur, uno *lenocinio* se confidere vel maxime. ea est ars conciliandi amicitias. Atqui ea & Legati ars est inter præcipuas. vide Burdelot. in Petron. p. 203. m. BERNEC. Reposuerunt Oxonienses ex tribus MSS. veterum editionum scripturam, *missis primo legatis*, quam & Iuntina agnoscit. Sed cum *lena* in bonam accipiatur partem pro conciliatrice, ut apud Ovid. *Maxima lena mora est;* & *lenocinium* apud nostrum XI, 12. *Nec a se quicquam factum in hostis adulationem, nec quod in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret.* hoc est, quæ facilius sibi pacem sint conciliatura, & veniam impetratura: & *lenocinari* sæpe. Cic. de Orat. *ipsa sollicitudo commendat eventum, & lenocinatur voluptati*: cur non *leno* quoque in bonam accipatur partem, pro pacis conciliatore? Igitur non repudianda lectio, quam in antiquissimis libris eruditi viri invenerunt. GRÆV. Scribendum est *legatis*, non *lenonibus*. Cur ita sentiam duæ res faciunt. Prior, quod jam dicit Justinus, *Scythæ legatis respondent*, (non *lenonibus*;) Altera quod ita in duobus MSS. legitur. Aliud item est amplius quod moneam; pro *missis primo*, legendum *præmissis*; ut VI. *Scythica bella aggreditur præmissis legatis.* Quare autem isthuc *primo* non placeat, facile videas. Si enim *primo* ponas, oratio postulat ut addas, *mox, dein, post paulo*, & quæ sunt ejus generis. FABER.

Legem dicerent] Eodem modo Liv. XXXII, 49. *Neminem alium quam ipsos legem dicturum.* GRONOV.

10. *Stolide*] MS. *colendi.* Unus *italide*, quod ad vulgatam lectionem proxime accedit, quam sequutus est Orosius. Hic locus explicat, quod Scythicus legatus apud Curtium VII, 8, 27. ait *suis patuisse iter usque in Ægyptum.* BONGARS. MSS. plures hic habent *colendi*, aliquis & *italide*, unde suspicabar nostrum forsitan scripsisse *calide*, eo sensu, quo imprudenter, cogitanter, & præcipitanter factum denotat, & quomodo *calida consilia* ipse Cicero usurpat. Sane illud *stolide* durius videtur, quam ut negotio huic conveniat. SCHEFF.

11, *Belli certamen*] Alii habent *bello*, unde quis conjiciat, id verbum hic intrusum ex glossa, cum præsertim paulo ante præcedat idem vocabulum in istis, *occupasse bellum.* IDEM.

[13] Nec dicta, res morata; quos cum tanta celeritate venire rex addidicisset, in fugam vertitur, exercituque cum omni apparatu belli relicto, in regnum trepidus se recepit. [14] Scythas ab Ægypto paludes prohibuere: [15] Inde reversi Asiam perdomitam vectigalem fecere, modico tributo, magis in titulum imperii, quam in victoriæ præmium imposito. [16] Quindecim annis pacandæ Asiæ immorati uxorum flagitatione revocantur, per legatos denuntiantibus, *ni redeant, sobolem se ex finitimis quæsituras, nec passuras ut in posteritatem* *Scy-*

13. *Nec dicta, res morata*] Ita Florus III, 3, 9. *Nec segnius quam minati fuerant*, &c. BERNEC. Ovid. IV. Metam. 546.

res dicta sequuta est.

& Apoll. Rhod. IV. Argon. 103.

Ἔνθ' ἔπος ἠδὲ καὶ ἔργον ὁμοῦ πέλεν ἐσσυμένοισιν.

GRONOV.

In regnum &c.] Angli ex tribus MSS. *in regnum trepidus se recepit.* Sic & editio Iuntina. GRÆV.

16. *Per legatos denuntiantibus*] *Denuntiantium.* Juntæ & MS. GRÆV. Aliquis Cod. MS. & antiquiores typis expressi, ut Iuntarum, Bechari & alii, habent *denuntiantium*: id quod Grævio & placet. Et assentirer ipse, nisi auctorem & alibi casu sexto participii ita usum, & casum sextum pronominis subaudiendum reliquisse scirem. Infra VIII, 5, 10. *Verentibus ne ipsa lacryma pro contumacia haberentur.* Rursus XIII, 2, 5. *Ex qua desperatione bellum inter filium nepotemque ejus, regnum jam quasi mortui vindicantibus, oritur.* Ubi Grævius ex editione Iuntina legere mallet *vindicantes.* Sed vide plura id genus Infra in Notis ad VIII, 5, 10. VORST. Alii *vindicantium.* Sed mutandum nil videtur. Consule Vorstium h. l. SCHEFF. *Per legatos denuntiantibus*, id est, *cum illæ denuntiarent*, idque per ablativum liberum & absolutum, ut vocant. Scio quidem ex regulis artis scribendum fuisse *denuntiantium*, sed & sic alibi locutus est Justinus, ut XVIII, 1. *Additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipsis auxilio indigentibus.* Ubi manifeste dicere debuisset *indigentium*, si præcepta Grammaticæ, quam animi sui judicium, sequi maluisset Justinus; sed aliter eum locum interpretari debes; sic videlicet, *cum & ipsi Lucani auxilio indigerent.* Ita VI, 2. *Sed Cononem seditio* militum *invadit... eo instantius debi a* poscentibus, *quod* &c. En tibi & aliud exemplum XXX, 3. *Huc accedebat quod* Romani, *Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant*, reputantibus, *quantum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset.* Vides, *Romani....* *reputantibus*; Quod posterius abstractum est & divulsum a suo subjecto, *Romani*: Neque hoc loco variant editiones ullæ, neque Codices MSS. Et tamen istud *reputantibus* pro corrupto haberi debere crederes, nisi hanc loquendi consuetudinem secutus esset Justinus. Addo amplius, quod ego inprimis animadvertendum arbitror; Ut interdum ablativis liberis utitur Justinus, ita & nominativis. XXII, 4. *Hujus consilii non minus admirabile* *si-*

Scytharum genus per feminas intercidat. [17] His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. [18] Pendendi tributi finem Ninus Rex Assyriorum imposuit.

CAP. IV. [1] Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes Ylinos & Scolopitus per factionem optimatum domo pulsi ingentem juventutem secum traxere; [2] & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodonta consederunt, subjectosque Themiscyrios campos

silentium quam commentum fuit, populo hoc solum professus, *invenisse se victoria viam* &c. Ibi enim *professus* nominativus est absolutus. Ita & alibi, *Hac* considerans, *pigere* eum *cœpit* . . pro *Cum hac consideraret, tum eum pigere cœpit.* Est quoque aliud exemplum in VII. Cujus haud equidem commemini satis. At in XI. 7. hoc expressum est, & disertum. Percontatus *eam quem potissimum augurem consuleret*, illa *respondet* &c. Denique & multa ejus generis apud Homerum literarum parentem animadverti; Sed in hoc oppido Græcos characteres non habeo queis uti possim nisi invitus. FABER.

Nec passuras, ut in posteritatem] Freinshemius rescribit ita, *nec passuras in posterum, ne* &c. Bene, ut puto. Si tamen Justinus ita scripsit, qui non ubique nimis bene. BERNEC. Jo. Peyraredus, nobilis Aquitanus, legit, *nec passuras, ut sine posteritate*, &c. VOSS. Verum quia nullus MS. qui sic habeat, laudari potest, retinendum potius *in posteritatem.* Quod tamen nihil aliud hic esse potest quam *in posterum, deinceps.* VORST. Cogitandum, an non a Justini manu fuerit *in posteram ætatem*, post compendiose scriptum, *in posteram ætatem*, mox conjunctim *posteram ætatem*, & sic factum *posteritatem.* SCHEFF.

17. *His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit; Pendendi tributi finem Ninus rex Assyriorum imposuit.*] Hoc etiam arripere poterant isti Præadamitarum Somniatores. Hinc enim planissime conficitur, Scythas invasisse Asiam Meridionalem annis mille quingentis (non adeo multi desunt) ante diluvium universale; quod quale sit omnes videre possunt. Cum illa eluvies acciderit anno Mundi M. DC. LVI. Et post paulo regnarit conditor ille Assyriorum Ninus. Sed hæc, uti dicebam superius, inter fabulas referre, quam inter certa & stabilia veteris historiæ monumenta multo fuerit consultius. Nam isthuc plane verum est, Ethnicorum antiquitatem totam pene fabulosam esse; Quod primi illi Ecclesiæ Christianæ Doctores multis sæpe argumentis probavere. FABER.

CAP. IV. 1. *Duo regii juvenes*] Totum hunc locum confer cum Oros. v, 15. Et de Amazonibus quædam Herodot. IV. Multa Diod. II. & Strabo 11. qui hæc fabulosa judicat. vide & Amm. Marc. XXII. & Eustathium in Dionysium, & Stephanum in Ἔφεσος. BONGARS. Orosius, ubi hæc excerpsit, id est, I, 15. vocat *Plinon.* Estque ita in antiquioribus quoque typis expressis. VORST.

2. *Cappadociæ ora*] Orosius *Cappadociæ Pontica ora.* Legendum ex MS. *Pontique.* BONGARS.

Thermodonta] Hinc & Ovid. IV. ex Ponto Epist. 10.

pos occupavere. 3 Ibi per multos annos spoliare finitimos assueti, conspiratione populorum per insidias trucidantur. 4 Horum uxores, cum viderent exsilio additam orbitatem, arma sumunt; finesque suos, summoventes primo, mox etiam inferentes bella, defendunt. 5 Nubendi quoque finitimis animum omisere, servitutem, non matrimonium appellantes. 6 Singulare omnium seculorum exemplum ausæ, auxere rempublicam sine viris: jam etiam cum contemtu virorum se tuen-

Et tu feminea Thermodon cognite turmæ.
& Propert. III. Eleg. 2.
Qualis Amazonidum nudatis bellica mammis
Thermodonteis turba lavatur aquis. GRONOV.
Iuntæ: *Thermodoonta.* Utrumque dicitur, *Thermodon* & *Thermodoon.* GRÆV. Hic est amnis Cappadociæ, sicuti & Scythiæ, quem tamen eundem esse ex Eustathio arbitror.

Themiscyrios] Themiscyra apud Strabonem XII. Ponti planities, Amazonum sedes. Ptolemæus & Themiscyram urbem appellat. THYS. Diodorus Siculus IV, 16, *In Pontum vela facit* (Hercules) & *Thermodontis fluvii ostiis invectus prope Themiscyram urbem, in qua regia Amazonum erat, castra ponit.* Stephanus περὶ Πολ. Θεμίσκυρα πόλις ἥ ἐστιν ἀντίον Θερμώδοντος καὶ οἱ οἰκοῦντες τὴν χώραν Θεμισκύρειοι. Legendum autem non ut quidam edidere, *Themiscyreos*, sed *Themiscyrios.* Id enim & anologia requirit, & ut Bongarsius in V. L. notavit, habent codices MSS. Sed & Orosius prædicto loco habet, *campis Themiscyriis sibi subjectis.* Sed idem Orosius τὸ *subjectos* non recte cepisse videtur; neque enim Justinus ipse habet *sibi subjectos Themiscyrios campos*; sed *subjectosque*: ipsumque encliticum *que* argumento est, Justinum τὸ *sibi* non addidisse. VORST.

6. *Singulare omnium* &c.] Cum MSS. omnino omnes præferant: *exemplum ausa augere rempublicam sine viris.* aut certe, *exemplum agere semper sine viris*: ausim reponere: *singulare omnium seculorum exemplum ausæ. Auxere rempublicam sine viris.* ut ita dixerit *audere exemplum* Justinus, ut *audere pugnam* Tacitus XIII. Ann. Virgilius vero, *audere in prælio.* vide Novantiquas nostras Epist. XCIX. MOD. Secutus sum nixam fide MSS. emendationem Fr. Modii, nisi quod post *ausæ* punctum in subdistinctionem mutavi. *Audere exemplum* eo modo dicitur, ut apud Tacitum Annal. XIII, 36, 1. *audere pugnam*: & alibi, *audere codicillos, machinas, oppugnationem, stuprum, ultionem,* &c. Ceterum, non tam vero quam huic narrationi similia, de puellis Bohemicis, Velasca duce principatum in viros occupantibus, habet Æn. Silvius, Bohem. Cap. 7. BERNEC. Gronovius ex vestigiis MSS. legit: *Singulare omnium seculorum exemplum ausæ, rempublicam agere sine viris, jam etiam cum contemtu virorum se tuentur*: Aut, quod elegantius existimat: *singulare omnium seculorum exemplum ausæ, rempublicam sine viris, jam* &c. Observ. IV, 14. GRÆV. Antiquiores editiones *ausæ* non habent. Quod autem Modius in MSS. id observasset, in textum recepit Berneccerus. Obser-

vá-

tuentur. [7] Et ne feliciores aliæ aliis viderentur, viros qui domi remanserant, interficiunt. [8] Ultionem quoque cæsorum conjugum excidio finitimorum consequuntur. [9] Tum pace armis quæsita, ne genus interiret, concubitum finitimorum ineunt. [10] Si qui mares nascerentur, interficiebant. Virgines in eundem ipsis morem, non otio, neque lanificio; [11] sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantum dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus impediretur; unde

ravit & Gronovius. Sed miratur idem, quod Modius & Berneccerus non offensi fuerint τῷ *auxere*, idque simul consistere posse crediderint; cum & ratio & MSS. Codices illud improbent. Codices MSS. uti Bongarsius in Variis Lect. testatur, habent, *exemplum ausa semper agere sine viris*, & *ausæ rempublicam augere sine viris*. Unde Gronovius legendum putat, *singulare omnium seculorum exemplum, ausæ rempublicam agere sine viris*. Phrasi *rempublicam agere* usi & alii. Jul. Capitolinus Antonino Pio, *Maxime cum & semper rempublicam bene egisset Antoninus*. Vopiscus in Probo. *Exemplar agenda Reip.* Illud *auxere*, quod editiones veteres habent, quodque Bongarsius & Berneccerus retinuere, conflatum videtur ex eo quod in Codd. MSS. apparet, *ausæ agere*. VORST. probo emendationem Gronovii legentis, *ausæ rempublicam sine viris &c.* & illud *auxere* natum suspicor ex præcedenti *ausæ*, pro quo supinus librarius fecit *auxe*, cui deinde ex sequenti voce alius syllabam *re* adposuit. Sed mox in verbis *virorum se tuentur*, illud *se* expungo, cum alias oratio non recte cohæreat. SCHEFF.

7. *Viros interficiunt.*] Inde Αἰόρπαται, hoc est, Ἀνδροκτόνοι Herodot. IV, 110. BONGARS.

9. *Ne genus interiret*] Angl. *ne gens interiret*. quod est ex glossa. Nam vocem *genus* ita usurpat & in sequentibus, ubi servat & Angl. *genus Scytharum esse*. Sic Nepos in Regibus 2. *Ex Macedonum genere duo*. Sic alibi sæpissime.

Concubitum finitimorum] Oxon. *concubitus finitimorum*.

10. *Interficiebant*] Aliter Jornandes Getic. 8. *Quicquid partus masculini edidissent, patri reddebant*, &c. Qua ratione adhuc hodie præcipuas Africani Regis Monimotapæ legiones, quas ex mulieribus in certam aliquam insulam detrusis conscribit, femellas sibi reservare, masculos patribus transmittere scribit Eduard. Lopez II. de Regno Cong. 9. BERNEC.

In eundem ipsis morem] Ita in MSS. credo, legit Bongarsius. Ante ipsum editum fuerat *in eundem ipsum morem*. Est autem *in eundem ipsis morem* pro *in eundem morem in quem ipsæ*; & quidem per Græcismum: quo de Vechnerus in Hellenolexia agit. Græci dicunt ταυτὸ ἐκείνῳ, eorumque exemplo Latini, *idem illi*. Lucretius III. *Eadem aliis sopitus quiete est*. Horatius ad Pis. *Invitum qui servat idem facit occidenti*. Vide & lib. nostrum de Latinit. Mer. Susp. p. 227. VORST.

11. *Dexterioribus mammis*] *Dexterior* pro dextero; & similiter *sinisterior* pro sinistro dicunt. Sic & XXXI, 8, 6. *dexterius cornu*. Galba in Cic. Epist. X, 30. *Dexterius cornu, sinisterius cornu*. Varro II. de Re Rust. *Dexterior pars cervicis*.

de Amazones dictæ sunt. [12] Duæ his reginæ fuere, Marpesia & Lampedo, quæ in duas partes agmine diviso inclytæ jam opibus, vicibus gerebant bella, solæ ter-

Vide & Suetonium Tib. 6. IDEM.

12. *Marpesia, & Lampedo*] Sic scribendum. Græcis *Μαρπησία*, καὶ *Λαμπεδώ*. Hæc Lampedo inter Pleiadas olim relata est: sed postea alia in ejus locum substituta est. Verum hæc nos alias. VOSS. MS. unus Bongarsii, *Mareesia*, legendum, *Marpesia*, ex Jornande & veteribus editionibus. Diodor. Siculus IX, 16. *Marpen* videtur appellare. Recte Vossius *Lampedo*. & sic Iuntina. Ceterum & Oxonienses ex uno MS. pro *duæ in his reginæ* reposuerunt *duces iis fuere*. GRÆV. In Codd. MSS. Orosii, &, unde is excerpsit, Justini, legi *Marpesia*, testatur Franc. Fabricius. Et vocat quoque ita Jornandes. Sed & ipsi Græci *Μαρπησίαν* vocant. Alterius reginæ nomen in antiquioribus typis expressis est *Lampedo*: & in auctoribus Græcis item *Λαμπεδώ*. VORST. Angl. *duces iis fuere*. placet. SCHEFF. Dixeram librario scribendum esse, *Marpesia*, nec dixeram modo, sed & manu ipse mea prænotaveram; Id tamen neglectum fuit. Sequi autem veras lectiones decrevi, quæ fide vel historiæ vel fabulæ nituntur, alias nil moror. Inde est quod infra excudendum curavi, *Otrera* pro *Orithyia*, quod & falsum est & contra fidem historiæ. Poterat tamen & *Otrere* scribi & *Otrerera*, quemadmodum dicimus *Penelope*, *Penelopa*, *Penelopea*, & *Penelopeia*, atque alia ad eam formam; de qua Græculi Magistri ad fastidium usque. Ceterum seu *Lampedo* scribas, seu *Lampeto*, nil sane interest; imo & *Lampito* legi posset. At hoc nequeo tacere; Cum & *Otrera*, & *Lampeto*, & *Hippolyte*, & *Penthesilea*, &c. *Menalippe*, & *Antiope*, &c. nomina omnia sint Græcanicæ originis, vel hinc facile appareat, quæ de Amazonibus dicuntur ea esse otiosorum hominum somnia; nil aliud. Quomodo enim Græcæ appellationes ad Scythas? Itidem plane ac si quis e Turcis principibus, Bernardus aut Willelmus diceretur, aut Bertrannus. FABER.

Vicibus gerebant] Hoc *vicibus* mihi est suspectum, cum nec positum sit suo loco, si cum *alternis* cohæret, quod arbitrantur. Ego potius existimo ex glossa natum, qua quis illud *opibus*, per *viribus* exposuerat. Ex *viribus* deinde ab emendatore quodam factum *vicibus*. Locum totum denique sic distinguo: *quæ in duas partes agmine diviso, inclytæ jam opibus gerebant bella solæ, terminos alternis defendentes.* Gerebant bella solæ, id est, solitariæ, una quævis per se sine societate alterius, idque alternis, dum alternis defendunt fines. SCHEFF.

Solæ terminos] Sribe *soli* h. e. ditionis. FREINSH. Freinshemius *soli*, id est, *agri*, *finium*, *regionis*. FABER. Angl. *soli*. Probarem si adjectum haberet cujus soli. Nam sic simpliciter positum est ambiguum, de patrione an peregre quæsito debeat intelligi. vide notas nostras. SCHEFF.

Alternis] Scil. vicibus. Ita Vett. editiones. Bong. *alterno*, quod nescio an idem sit cum alternatim. Paulo ante, pro *solæ terminos*. Freinshemius legit, *soli*, hoc est, ditionis. valde probabiliter. BERNEC. Ait Berneccerus ad *Alternis*, pro quo Bongarsius *alterno* edidit, subaudiendum esse *vicibus*. Sed differte idem illud hic apparet, & modo trajectum videtur. Quid si ergo legamus, *Alternis vicibus gerebant bella*? Pro *sola* in antiquioribus est *solitetæ* aut *solicite*. Sed Freinshemius conjecit pro *solæ* legendum esse,

terminos alternis defendentes; [13] & ne successibus deesset auctoritas, genitas se Marte prædicabant. [14] Itaque majore parte Europæ subacta, Asiæ quoque nonnullas civitates occupavere. [15] Ibi Epheso, multisque aliis urbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum dimittunt. [16] Reliquæ, quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserant, concursu barbarorum cum Marpesia regina interficiuntur. [17] In hujus locum filia ejus Orithya regno succedit; cui præter singularem belli scientiam, eximia servatæ in omne

esse, *soli*, id est, regionis *terminos defendentes.* Vorst.

13. *Et ne successibus*] Inde votum Alexandri apud Curtium VIII, 8, 28. *Utinam Indi quoque Deum esse me credant. Fama enim bella constant*, &c. De D. Augusto Philo Judæus de legatione ad Cajum: *Accepit divinos honores, non quod probaret, sed quia videbatur hæc postulare amplitudo Imperii, cui veneratio quædam parabatur his artibus.* Videndus omnino D. Augustinus de Civit. Dei III, 4. ubi de sententia Varronis, *utile esse, ut se homines ex diis genitos mentiantur.* Bernec.

Genitas se Marte] Diodorus de una tantum id narrat, cujus nomen non exprimit: & Apollonius II. Amazonas Martis & Harmoniæ Najadis genus esse tradit. Quæ hic *Marthesia* dicitur, eam Jornandes *Marpesiam* vocat. Bongars. Higinus XXX. Hippolyten, & CXII. Penthesileam Martis & Otreræ filiam facit. Vorst.

14. *Majore parte Europæ*] Inde est, credo, quod Poëtæ Amazonas *Threicias* vocant, & sagittas item *Threscias* illis tribuunt. Idem.

Asiæ] Sueton. Cæs. 22, 4. *Magnam* inquit *Asiæ partem Amazonas tenuisse quondam.* Asiam accipe Minorem, non illam, quæ tertia pars Orbis habetur. Bernec.

15. *Epheso*] Urbs Ioniæ nobilis, & Dianæ templo, quod inter septem orbis miracula fuit, celeberrima. Hæc condita à Smyrna Amazone, vel, ut alii, à Zamorna. Unde & Smyrna & Zamorna dicta juxta Stephanum & Hesychium. Ephesi autem pars oppido ab Androclo inclusa. Post, circa templum Dianæ in loco cavo ac depresso habitarunt usque ad Alexandrum. Lysimachus autem urbem in superiora transmisit, & eorum urbem antiquam adjuvantibus imbribus subvertit, unde cataclysmos Ephesi dicta. Vide Salmas. in Solinum.

17. *Orithya*] Sic est in omnibus scriptis libris & impressis quibusdam. Vulgo *Otrera*: & apud Apollonium II.

--- Ἀμαζονίδων βασίλειαι,
Ὀτρηρή τε καὶ Ἀντιόπη. Sed in hâc historiâ mire variant auctores. Vide Plutarch. in Theseo, & Diod. II. & IV. Pausaniam in Atticis. Bongars. Amazonis hoc nomen transpositis literis corrumpitur. Scribendum enim Otriria: Græcum est Ὀτρήρη Apollonio, pro quo alii dixere Ὀτρήρεια, ut Καλλιόπη Καλλιέπεια. Inde *Otreria* vel *Otriria* Trogo. Grotius hoc certissimum habet. Nam *Orithya* Atticum nomen est. Salmas. In MS. suprascriptum erat, legendum esse, *Sinope.* Et sic quoque legerunt sequioris ævi scriptores, hujus compilatores. Sinopem Ama-

omne ævum virginitatis admiratio fuit. [18] Hujus virtute tantum additum gloriæ & famæ Amazonum est, ut Herculi rex, cui duodecim stipendia debebat, quasi impossibile, imperaverit, ut arma reginæ Amazonum sibi afferret. [19] Eo igitur profectus longis novem navibus, comitante principum Græciæ juventute, inopinan-

mazonum unam fuisse, & ab ea urbem dictam, testatur Andron apud Etymologici magni auctorem, in voce Σινώπη. Ὁ δὲ Ἄνδρων φησὶν, μίαν τῶν Ἀμαζόνων φυγοῦσαν εἰς Πόντον διὰ τὸν βασιλέα τοῦ τόπου, πίνουσάν τε πλεῖστον οἶνον προσαγορευθῆναι Σινώπην. Μεθερμηνευομένη δὲ τοῦτο σημαίνει τὴν πολλὰ πίνουσαν. Atqui non Σινώπη significat τὴν πολλὰ πίνουσαν, sed Σανάπη, quomodo ei scribendum fuerat. Auctor Scholiorum ad II. Apollonii Rhodii librum. Ἐπεὶ δὲ οἱ μεθυσοὶ σανάπαι λέγονται παρὰ Θρᾳξὶν, ἧ διαλέκτῳ χρῶνται καὶ Ἀμαζόνες, κληθῆναι τὴν πόλιν Σανάπην. εἶτα κατὰ φθορὰν Σινώπη. Sic scribendum. Hesychius, Σανάπην τὴν οἰνώδη Σκύθαι. Sic lege. Vulgo enim conspurcatissimus locus iste Hesychii. Voss. Recte vidit Bongarsius legendum, *Otrere*. Corrupte apud Hyginum CLXIII. *Othrepte* dicitur. Grav. Apollonius II. manifeste Ὀτρήρην vocat. Neque aliter Hyginus. Ut CXII. *Penthesilea Martis & Otrera filia*. Alibi tamen una litera mutata *Otriram* vocat. Ut CCXXIII, & CCXXVII. *Amazon Otrira Martis conjunx*. Rursus XXX. *Hippolyten Amazona Martis & Otrira reginæ filiam: cui reginæ Amazoni balteum detraxit, tum Antiopam captivam Theseo donavit*, Hercules puta. Vorst. Codex Anglic. *Otreria*, ut optime conjecit Salmasius.

18. *Rex, cui duodecim stipendia debebat*] De duodecim certaminibus, quæ tanquam stipendia Euristheo debebat Hercules, ut immortalitatem consequeretur, legendæ fabulæ, & Diodor. IV. Bongars. Servius ad illa Virgilii VI. Æneid.

Tartareum ille manu custodem in vincla petivit.

Hercules, inquit, *a prudentioribus mente magis, quam corpore fortis inducitur, adeo ut 12 ejus labores referri possint ad aliquid. nam cum plura fecerit, 12 ei tantum adsignantur propter agnita 12 signa*. Ludit autem egregie in his Seneca de morte Claudii, ubi de eodem Hercule ait: *Putavit sibi decimum tertium laborem venisse*. Cæterum præterea, quæ Servius affert depromta ex capsis magni illius Oratoris Isocratis, notandum etiam hic illud videtur *stipendium* non tantum illud esse, quod victis imponitur tributum, vel æs militare, aut annos militiæ; velut cum 10, vel 12 stipendia aliquem meruisse dicimus: Sed etiam, quod hic locus indicat, militiam & laborem ac ærumnam ipsam, non secus atque apud Horat. Epod. XVII. ubi legere est

Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare, jussas cum fide pœnas luam.

Mod. Hic duodecim Herculis labores, *stipendia* 12. sine controversia vocantur. Unde *pœna* & *labor* dicitur. Horat. Epod. XVII.

Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: jussas cum fide pœnas luam.

Hæc Turnebus Adversar. XXX, 27. De duodecim porro laboribus seu certaminibus, quæ rex Eurystheus, in-

nantes aggreditur. [20] Duæ tum sorores Amazonum regna tractabant Antiope & Orithya; sed Orithya foris bellum gerebat. [21] Igitur cum Hercules ad litus Amazonum applicuit, infrequens multitudo cum Antiopa regina nihil hostile metuente erat. [22] Qua re effectum est, ut paucæ repentino tumultu excitæ arma sumerent, facilemque victoriam hostibus darent. [23] Multæ itaque cæsæ captæque. in his duæ Antiopæ sorores, Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. [24] Sed Theseus obtenta in præmium captiva, eandem in matrimonium assumsit, & ex ea genuit Hippolytum. [25] Hercules, post victoriam, Menalippen captivam sorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. at-

instinctu Junonis imperabat Herculi, casibus eum objecturus, legendæ fabulæ, & Diodorus Sicul. IV. Tangit etiam Plin. Panegyr. 14. fin. & alludit Seneca in Apocolocynt. *Putavit sibi decimum tertium laborem venisse.* BERNEC. Liv. XXX, 28. *Annibalem exercitum æqualem stipendiis suis ducere.* & Sallust. Jug. 65. *Homo veteris prosapiæ ac multarum imaginum & nullius stipendii.* Hæc autem *stipendia* Cicero II. Fin. 35. vocat *ærumnas*. Virgilius *labores*. alii *expeditiones*. GRONOV.

Quasi impossibile] Hanc vocem qui damnant, ii mihi fastidiosuli & delicatuli videntur, cum eam usurpatint & Apuleius & Quintilianus, cujus apud me auctoritas, ut debet, semper gravissima erit. FABER.

20. *Duæ tum sorores Amazonum regna tractabant*] Antiquiores typis expressi, *Duæ ex quatuor tum sorores.* quod ei quod sequitur, satis est consentaneum. Sequitur enim, duas sorores Antiopæ Menalippen & Hippolyten, captas esse. Fuere igitur istæ quatuor, Antiope, Otrere, Menalippe & Hippolyte. VORST. Iuntina stat quoque pro hac lectione.

23. *Duæ* &c.] Editt. addunt *captæ sunt*, sed MSS. non agnoscunt, & præcedit proxime, *captæque*, Itaque rectius, & elegantius, cum omittitur. SCHEFF. Assentior Scheffero qui *captæ sunt* perperam repetitum hic existimat, cum id ἀπὸ κοινοῦ verbis proxime præcedentibus sit repetendum, quod cum & MSS. confirment, quid est cur dubitemus veterem eamque sanam lectionem reponere? GRÆV.

24. *Theseus.*] Sicuti Justinus, ita & Philochorus & alii testantur iuxta Plutarchum, Theseum Herculem secutum, cum Amazonibus bellum inferret, atque navigasse usque ad Pontum Euxinum, & præmium virtutis accepisse Antiopam. Sed Pherecydes, Hellanicus, aliique, post Herculem propria classe navigasse, atque Antiopam abduxisse tradunt. Atque hæc origo gravissimi belli Amazonum, quæ pene in ipsa urbe castra metatæ, atque a Theseo casæ. vide Plutarchum in Theseo.

Obtenta in præmium captiva &c.] Forte legendum *obtentam in præmium captivam* &c: ut habent quidem multi ex antiquis Codd. sed immodice retinent *eandem*, quæ vox tum delenda est. GRONOV.

25. *Menalippen captivam sorori red-*

atque ita functus imperio ad regem revertitur. [26] Sed Orithya ubi comperit bellum sororibus illatum & raptorem esse Atheniensium principem, hortatur comites, *frustraque & Ponti sinum & Asiam edomitam esse* dicit, *si Græcorum non tam bellis, quam rapinis pateant.* [27] Auxilium deinde à Sagillo rege Scythiæ petit: *Genus se Scytharum esse: cladem virorum, necessitatem armorum, belli causas ostendit; assecutasque virtute, ne segniores viris feminas habere Scythæ viderentur.* [28] Motus ille domestica gloria mittit cum ingenti equitatu filium Panasagorum in auxilium. [29] Sed ante prælium dissensione orta, ab auxiliis desertæ bello ab Atheniensibus vincuntur; [30] receptaculum tamen habuere castra sociorum, quorum auxilio intactæ ab aliis gentibus

reddidit] *Pretium* pro mercede, λύτρον, ut sæpe. Fuit autem balteus, Higin. XXX. *Hippolyten Amazonam, Martis & Otreræ filiam: cui reginæ Amazonum* (sic enim legendum videtur) *balteum detraxit, dum Antiopam captivam Theseo donavit.* Diodorus IV, 16, Herculem de captivis Antiopam Theseo donavisse; Menalippen vero balteo sese redimentem liberam dimisisse scribit. VORST.

26. *Hortatur comites*] Antiquiores typis expressi addunt *in ultionem*: quod genuinum esse, nec abesse posse videtur. VORST. Angl. auctius *hortatur comites in ultionem.* Puto esse hoc augmentum ex glossa. Nam & alibi noster illud *hortari* ponit ita absolute, ut n. 3. *In transitu hortatus Thessalos fuerat.* SCHEFF. Iuntina cum veteribus editionibus nonnullis, *hortatur comites in ultionem.* quod probat Vorstius, & Oxonienses receperunt ex tribus MSS. in quibus invenere. Sed non dubito, quin hæc verba *in ultionem* a sciolis & indoctis descriptoribus fuerint addita, qui ignorarunt *hortari* simpliciter esse confirmare, animare. Just. XI, 1. *Queis rebus velut medela quadam interventus Alexandri fuit, qui pro concione ita vulgus omne consolatus, hortatusque pro tempore est, ut & metum timentibus demeret, & spe omnes impleret.* In seq. *In transitu hortatus Thessalos fuerat.* Et XIV, 3. *Eumenes, qui auctor cladis, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur.* C. Nep. Miltiad. 6. *Ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, iisque hortaretur milites, præliumque committeret.* Sane sapit sequiorum temporum Latinitatem *hortari in ultionem.* Trogus, & qui ejus premit vestigia, Justinus scripsisset, credo, *hortari ultionem*, aut *ad ultionem.* Poëtis tamen testimonium, ni fallor, denuntiare possunt, qui veterum editionum lectionem tuendam suscipiunt. In auctuario notarum suarum Schefferum quoque vulgatam defendere video. GRÆV.

27. *Assecutasque virtute*] Angl. *per virtutem.* Alterum est ex glossa. Lectio vulgata mihi genuina videtur. SCHEFF.

31. *Pen*

tibus in regnum revertuntur. [31] Post Orithyam, Penthesilea regno potita est, cujus Trojano bello inter fortissimos viros, cum auxilium adversus Græcos ferret, magna virtutis documenta extitere. [32] Interfecta demum Penthesilea; exercituque ejus absumto, paucæ, quæ in regno remanserant, ægre se adversus finitimos defendentes, usque tempora Alexandri Magni duraverunt. [33] Harum Minithya, sive Thalestris regina, concubitu Alexandri per dies tredecim ad subolem ex eo generandam obtento, reversa in regnum, brevi tempore cum omni Amazonum nomine intercidit.

Cap.

31. *Penthesilea*] Servius ad illud Virgilii,

> *Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis*
> *Penthesilea furens.*

Furentem ideo dixit, quia sororem suam in venatione confixit, simulans se cervam ferire. Sed hoc per transitum tangit. nam hic furor bellicus intelligitur, aut furens, quia majora viribus audebat. Hæc autem Martis & Otreris filia fuit, quam Achilles quum adversus se pugnantem peremisset, post mortem ejus adamavit, honorificeque sepelivit. Hæc, inquam, ad illum Virgilii locum Servius noster manu exaratus Fuldensis, non Pseudo-Servius ille vulgatus, apud quem pleraque & meliorem horum partem non invenias. Mod. Amazonum regina, quam auxilio Trojanis venisse proditum, & ab Achille occisam. Quam cum, sepulcro ut condecorarent, Græcis persuadere vellet Achilles, atque Thersites eidem opprobria objiceret, ictu pugni occisus. Tunc Diomedem, Thersitæ cognatum, in Scamandrum fluvium projecisse cadaver Penthesileæ proditum est. Bernec. *Penthesileam* hanc ipsius Otteræ & Martis filiam fuisse proditum est. Vide Hyginum cxii. Vorst. At Penthesileæ tamen nusquam meminit Homerus. Sed Virgilius I. Æneid.

> *Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis,*
> *Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet,*
> *Aurea subnectens exerta cingula mamma,*
> *Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.*

Cum autem multa ab Homero mutuatum esse Virgilium pueri sciant, hoc quoque ex eodem fonte haustum esse crederent; Sed moniti non facient. Hic nuper gravissime erravit vir clarissimus inter scriptores nostros, quem parcam appellare. Faber.

32. *Usque tempora*] Angl. *usque ad tempora.* Nil arbitror mutandum. Noster statim ab initio: *terminos usque Lybiæ perdomuit.* Et paullo post 5, 8. *usque tempora Ancyri regis*, locutione simillima.

33. *Concubitu Alexandri &c.*] Ita emendavi dudum ex Curtio meo, qui ait: *Tredecim dies in obsequium desiderii ejus absumti sunt.* nec hic tantum ita emendavi, sed & xii, 3. ubi male antea legebatur. *Ob hoc triginta diebus otio datis, ut visa est uterum implesse, discessit.* Vide notas meas ad Curtii vi. Mod. Infra xii, 3, 5. & xlii, 3, 9. Curt. vi, 5, 42. Bernec.

Cap.

CAP. V. [1] Scythæ autem tertia expeditione Asiana, cum annis octo à conjugibus & liberis abfuissent, servili bello domi excipiuntur. [2] Quippe conjuges eorum longa exspectatione virorum fessæ, nec jam teneri bello, sed deletos ratæ, servis ad custodiam pecorum relictis nubunt: [3] qui reversos cum victoria dominos, velut advenas, armati finibus prohibent. [4] Quibus cum varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores non cum hostibus, sed cum servis præliandum, nec armorum, sed dominorum jure vincendos; verbera in aciem, non tela adferenda; omissoque ferro, virgas ac flagella, ceteraque servilis me-

CAP. V. 1. *Scythæ autem tertia &c.*] Vide Herodotum initio IV. qui non *octo annos*, sed *viginti octo*, domo abfuisse Scythas narrat: quod sane probabilius est. Hic tamen contra consensum librorum nihil muto. BONGARS. An eadem cum his? certe simillima sunt, quæ Sal. Neugebaverus Commentar. Moscoviæ sub finem Cap. 3. refert ex Annalibus Russorum: ubi de *Chlopigorod*, hoc est, *servorum castro*, quem in locum servi ab heris in fugam versi se receperunt. vide Arnis. de Rep. p. 186. f. BERNEC.

Cum annis octo] Herodotus IV. annis 28. Scythas domo abfuisse scribit. Cumque Justinum, ipsumque Trogum; ex antiquioribus hausisse hæc necesse sit, non absurdum fuerit hic mendum statuere, & legere *annis viginti octo*. VORST.

Conjugibus & liberis abfuissent.] In MS. quodam legitur *liberis longe fuissent*, quod eruditius est, quam ut scribæ aut glossatori possit tribui. Sed neglexerunt, ut suspicor, qui hoc genus loquendi nescivere, ac substituerunt notius. Plinius Panegyr. 25. *Exspectatum est provisumque, ne quis æger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuisset.* SCHEFF.

3. *Qui reversos cum victoria dominos &c.*] Illud *cum victoria* delendum, Nam & minus Latinum est, & ex linea inferiore huc translatum fuit per incogitantiam exscriptoris. FABER.

4. *Dominorum jure.*] *Dominiorum* forte scripsit noster, ut Senec. II. Nat. Quæst. 32. *jus dominiumque.* GRONOV.

Verbera in aciem, non tela adferenda] Juntæ cum aliquot editis juxta & MSS. libris: *non tela ferenda.* quod miror mutatum ab editoribus recentioribus. Tela sunt quævis arma ut notarunt. Pro *sica* posuit Cicer. I. Catil. pro *hasta* Ovid. XIV Metam. pro *cornu uri*, XI. Metam. pro *lapide*. Idem pro *venabulo* Valer. Max. VI, 3. pro *funda* Liv. XXVIII. *Fundis ut nunc plurimum, ita tunc solo eo telo utebantur.* Plin. IX. Nat. Hist. 45. *Solidas habent ungulas, quæ non sunt cornigera. igitur eis telum ungula est.* Ovid. VI. Metam. 686. de Borea:

— *Quid enim mea tela reliqui,*
Sævitiam & vires iramque animosque minaces?

GRÆV. In collectione variantium Lectionum positum est, *non tela*, quod quidem scio esse Latinissimum, & Grævio summo nostro probari; Tamen inclinat animus ut editionem vulgatam retineam, ob hæc opposita scilicet, (*non armorum jure*) (*sed dominorum*) (*verbera illis*)

metus paranda instrumenta. 5 Probato omnes consilio, instructi sicut præceptum erat, postquam ad hostem accessere, inopinantibus verbera intentant; adeoque illos perculerunt, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent; fugamque non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi capesserent. 6 Quicunque capi potuerunt, supplicia crucibus luerunt. 7 Mulieres quoque male sibi consciæ, partim ferro, partim suspendio

tis) ergo (*non arma adferenda*) Id quod artifices Rhetorici haud improbabunt. Nam figuram sequi debuit Justinus, qui & Rhetor fuit, (ut ex infinitis pene locis olfecisse videor;) quod facere non poterit, nisi si iisdem verbis utatur. FABER.

5. *Perculerunt*] Ita MSS. Herodotus IV, 4. οἱ δ' ἐκπλαγέντες. BONGARS.

6. *Crucibus luerunt*] Qualis autem crux? quin de omni cruce dici possit, altam fuisse & sublimes pependisse qui affixi huic ligno erant, non est dubium. Nam & nocentes in crucem tolli, levari dicebantur, aut etiam eam inscendere & adscendere. Sed qui putabit omnes ad unum exemplar erectas fuisse, fane erraverit. Sublimes extra ordinem aliquæ statuebantur: si exempla edenda forent in famosa persona, & ob atrox facinus, aut si hoc supplicio veniret afficiendus ille, cujus odium esset apud omnes flagrantissimum, aut quæcunque alia causa id flagitaret. Ceterum vulgares cruces non admodum altas fuisse, ex suppedaneo, quod habebant, si habuerint, ostendi potest. Non enim appositum illis suppedaneum, ut cruciarii corpus in illo pedibus sistentis requiescerer & quasi sustineretur; ut vulgo persuasum doctis esse video. Ad hoc enim suppactum fuit, si tamen fuit, crucibus ὑποπόδιον, ut pede in eo posito cruciarius possit inscendere perse, & lignum quod in medio fixum erat insidere eodem prorsus modo, quo eques, pede stapedi imposito ad sublevandum se, equum adscendit, medium itaque crucis lignum, quod eminebat ex anteriore parte, equi lignei vicem habuit, quod inscendebat & equitabat cruciarius. Unde & ἐποχούμενον eo dixit crucifixum Justinus in Tryphonis Dialogo. In eo ligno veluti subsidebant toto corpore sustentati, quia illud natibus premebant, cruribus hinc inde pendulis. hominis autem ita subsidentis brachia, utrimque expansa, ad duas latitudinis partes extremas deligabantur, clavis etiam affixa: pedes in ima extremitate longitudinis vinciebantur, & clavis configebantur: caput reclinatum habebatur ad extremitatem longitudinis summam: nec is pedibus insistebat suppedaneo, quod falso imaginati sunt. Tribus autem partibus tota crux constabat, arrectario ligno, sive stipite, sive palo, qui erecta statione in terram defigebatur. *Staticulum* & *statumen* appellat Tertullianus. Hæc præcipua pars crucis, sive major, quia longior & densior. Altera pars transversaria est, quæ ideo *antenna* appellatur; nam arrectaria mali instar habet; tranversaria antennæ. Hæc pars dispassis brachiis cruciarii & alligatis quasi vestita erat. Quæ directa defigebatur, totum corpus sustinebat rectum. Tertia fuit sedile, id est, lignum quod à medio staticulo sive stipite crucis erecto eminebat, cui insidebat cruciarius. Crucem

dio vitam finierunt. [8] Post hæc pax apud Scythas fuit, usque tempora Iancyri regis. [9] Huic Darius rex Persarum, sicut supra dictum est, cum filiæ ejus nuptias non obtinuisset, bellum intulit; [10] & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus, non facientibus hostibus pugnæ potestatem, metuens, ne, interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur, amissis octoginta millibus hominum trepidus refugit. [11] quæ jactura abundante multitudine inter damna numerata non est. [12] Inde Asiam & Macedoniam domuit: Ionas quoque navali prælio superat. [13] Deinde cognito quod

cem similem esse Tau Samaritano ex Origene tradit Hieronymus. Ægyptio forsan Salebdi dicere voluit, vel Tavi literæ Abyssinorum. Appendicis loco censetur fuisse suppedaneum. Sed de eo merito dubitatur, cum nulla ejus apud veteres mentio, nisi nos Greg. Turonensis auctoritas moveat. Ultimo erat superius tabula alba, nigris literis notata, in qua causa mortis describebatur. Græci λεύκωμα dixerunt. Quod idem est, teste Hesychio, atque tabula alba. SALMAS.

Fugamque &c. *capesserent.*] Sic VI, 3. *Spartani fugam capessunt.* GRONOV.

8. *Jancyri*] Ea est sex MSS. constans lectio. Hunc regem Orosius II, 8. vocat *Attyrum*. MS. *Accirum*. Herodotus IV, 123. Ἰνδάθυρσον. ubi & *Scopasin* & *Taxacin*, duarum aliarum Scythiæ partium reges, commemorat. Ctesiæ 17. Σκυθάρκης dicitur: *Antriregyrus* Jornandi in Geticis 10. BONGARS. Apud Jornandem tamen pro *Antriregyrus*, Gruterus e MSS. Palatinis *Jancyrus* substituit. Apud Herodotum vero Ἰνδάθυρσος forte pro Ἰνδάθυρσος, & apud nostrum *Jancyrus* pro *Indatyrus*, vel *Idanthyrus* scriptum ait Cl. Salmasius ad Solin. 846. A. I. Ἰνδάθυρσος est nomen illius Scythici regis apud Clementem. BERNEC. Omnino scribendum, *Idantyri*. Herodoto est Ἰνδάθυρσος, ut & Arriano vet. Straboni Ἰδάνθυρσος. Plutarcho in Apophthegmatibus, Ἰνδάθυρσος. Multis enim vocabulis inseritur εὐφωνίας ergo, & plenioris toni, τὸ ν, ut, Ἄτιας Ἀντίας, Ἄμιος Ἄμνιος. Thymodas Thymondas, Indigetes Indigentes, Carpetani Carpentani, Caliatia Callantia, & sexcenta ejus generis. VOSS. Ex tribus MSS. Angli reposuerunt *Janthyri*. ut nullum dubium sit, legendum esse cum Salmasio & Vossio *Idanthyri*, aut *Indathyri*. GRÆV. Is. Vossius legendum censet *Idantyri*. Quod ante & Salmasio visum fuerat in Exerc. ad Solin. p. 846. Et facit huc nonnihil nomen Ἰανδύσου, Scytharum regis, quod ex Arriani Parthicis memorat Photius. Ceterum in Lib. Rerum Indicarum ex Megasthene Arrianus Ἰνδάθυρσον Scytharum regem nominat. Quod nomen nihil fere discrepat ab eo quod in IV. Herodoti legitur, Ἰνδαθύρσου puta. VORST.

9. *Cum filiæ ejus nuptias non* &c.] Hanc tamen injustam belli causam recte decernit H. Grotius de Jure Belli & Pacis II, 22, 7. GRONOV.

12. *Inde Asiam & Macedoniam domuit*]

quod Athenienses Ioniis auxilium contra se tulissent; omnem impetum belli in eos convertit.

CAP. VI. [1] Nunc, quoniam ad bella Atheniensium ventum est, quæ non modo ultra spem gerendi, verum etiam ultra gesti fidem peracta sunt; operaque Atheniensium effectu majora, quam voto fuere; paucis urbis origo repetenda est: [2] quia non, ut ceteræ gentes, à sordidis initiis ad summa crevere. [3] Soli enim, præterquam incremento, etiam origine gloriantur. [4] Quippe non advenæ, neque passim collecta populi colluvies originem urbi dedit; sed eodem innati solo, quod incolunt; & quæ illis sedes, eadem origo est. [5] Pri-

muit] Hem! nova res & plane inaudita. Nam unde redit Darius? Scythia Istriana. Ita est. Qua transeundum ipsi fuit? An per Asiam & Macedoniam? Nil magis falsum nec ridiculum magis. Legendum igitur est: *Inde Thraciam & Macedoniam domuit.* Circa hanc vocem bis quoque erratum fuisse infra demonstrabimus cum eo deventum fuerit. FABER.

Ionas] Herod. VI. princ. BONGARS. Reusneri Isagoga pag. 209. BERNEC.

CAP. VI. 1. *Peracta sunt*] Malim retinere vulgatam lectionem, *patrata sunt*: quod elegantissimo cuique veterum pro *perficere* in usu fuit. Quintil. VIII, 3. *Ductare exercitus, & patrare bellum apud Sallustium dicta sancte & antique, ridentur a nobis.* Idem Sallust. de Rep. ordinanda. *Ea magis fortibus consiliis, quam bonis praliis patrata sunt.* & Tacitus nescio quo loco *Si patrandæ neci venenum mitteretur.* MOD. Bongarsius *peracta sunt*. Sed monitu Franc. Modii retinuimus vulgatam hactenus lectionem. *Patrare* pro *perficere*, elegantissimo cuique veterum in usu fuit, ut Sallust. Catil. 56, 5. *Incepta patrare.* Liv. XXV. *Patrare facinus.* Tacit. II. Annal: 82. *Patrare necem.* BERNEC.

Ultra spem gerendi] Notari hoc potuit, neque attigissem nisi alii non attigissent; nimirum istud *gerendi* in notione passiva sumtum est. Sic alibi de quodam Macedonum Principe (*Athenas quoque erudiendi gratia missus*) pro, *ut erudiretur*. Ita *videndo*, Virgil. pro, *dum videtur, dum aspicitur. Utrique videndo femina*; neque aliter Plautus & Terentius optimi dicendi magistri, olim loquebantur. FABER.

Paucis origo urbis repetenda] Impressi veteres habuerunt *verbis* pro *urbis*, quod fortasse repudiari non debuit. Certe illud *crevere* nec ad *urbis* nec ad *origo* potest referri. Quemadmodum nec quod sequitur, *soli gloriantur*. SCHEFF. Sed quia refragantur MSS. non est loco movenda lectio vetus. Sequentia sensum respiciunt, non verba, ut sæpissime apud nostrum & alios.

4. *Quippe non advenæ*] Junt. *advena*. GRÆV.

Eodem innati solo] *Indigenæ αὐτόχθονες, γηγενεῖς, Terrigenæ* Ausonio in Catalogo Urbium,

Nunc & terrigenis, patribus memoremus Athenas.

Cicero pro L. Flacco. 26. *Athenarum urbi vetustate ea est, ut ipsa ex se-*

5 Primi lanificii & olei & vini usum docuere. Arare quoque & serere frumenta, glandem vescentibus monstrarunt. 6 Literæ certe ac facundia & hic civilis ordo disciplinæ veluti templum Athenas habent. 7 Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem; quem, ut omnis antiquitas fabulosa est, biformem tradidere, quia

sese cives suos genuisse dicatur. BONGARS. Adde Platonem in Menexeno, Demosth. Orat Funeb. & Euripidem Ioue. Quidam tamen colonos Saitarum Athenienses dictitabant. Diodor. Siculus I, 28. BERNEC. Pro *in eodem innati solo*, vel, *eidem innati solo.* Horatius: *Neglectis urenda filix innascitur agris.* Ceterum antiquiores editiones, simplex *nati* habent; quomodo & Sup. I, I, 9. leg. *ibi primum homines natos videri debere, ubi educari facillime possent.* Quod autem homines terris generatos veteres crediderint, apparet etiam ex iis quæ Sup. I, I. 6. & 18. Auctor de Ægyptiis scribit, *prædicasse eos, terras ceteras non potuisse primas generare homines.* Privatim vero de Atheniensibus prodidere alii, esse eos *αὐτόχθονας, γηγενεῖς, terrigenas.* VORST.

5. *Primi*] De Atheniensium inventis Lucretius VI. init. Ælianus Var. Hist. III, 38. Cicero pro Flacco 36. BONGARS. Ut & Pauf. in Atticis. Strabo. XIX. Thucyd. I. Vellej. Paterc. Diod. Sic. I. Euseb. Chron. & alibi passim. OXON.

Serere frumenta] Inde *frugum parens* hæc urbs appellatur à Floro III, 5, 16. BERNEC.

Glandem vescentibus] *Glandem* in Codd. credo, MSS. reperit Bongarsius; ideoque sic scribendum putavit. Antiquiores typis expressi habent *glande.* Alteram tamen constructionem & infra XLIV, 4, II. reperias. Habentque talia & alii. Vide Indicem v. *Vesci.* VORST.

6. *Literæ certe, ac facundia*] Mirum, quam hic varient MSS. omnes. In plurimis Codicibus legebatur *Ceria.* Noli dubitare quin verissima sit lectio, *Literæ, ceremonia, ac facundia*, &c. Hanc lectionem præfert etiam codex Thuanæus. In MS. Lugdunensi, quem vidi, legebatur, *literæ gregrecerte.* Unde ego conjiciebam, *literæ egregia certe, ac facundia* & hic &c. Quas *literas egregias* vocet Justinus, nemo non videt. VOSS.

Athenas] Athenæ urbs nobilissima Græciæ a Cecrope Ægyptio condita, juxta amnem Ilissum, ingeniorum & eruditionis fons, quam ab Attio Quadrurbam appellatam scribit Festus, clariores, quam ut debeant indicari. Euripidi Ἑλλάδος Ἑλλάς, *Græciæ Græcia.* Diodoro XIII, 27. Κοινὸν πάντων ἀνθρώπων παιδευτήριον, Demostheni *oculus Græciæ*, Aristidi *sapientiæ Prytanæum* dicitur. De qua Urbe vide *Athenas Atticas Meursii.* Ἀθηνᾶ sive Minerva iis nomen dedit. Ἀθηνᾶ autem refert Hebræorum Adonai. Quippe illa sapientiæ Dea ex Jovis cerebro nata. Dei autem comes sapientia vel potius ipse Deus sapientia est. Adonai autem Dominus Deus. THYS.

7. *Deucalionis*] Quia Deucalion antiquissimus rex Thessaliæ credebatur, etiam antiquissimi quique, quin & ipsi Satyri Δευκαλίδαι dicti, vel etiam Δευκαλίωνες, unde Theocritus:

Οὐδ' εἰ ὅτι πρότερον Λαπίθαι καὶ
Δευκαλίωνες.

Regem habuere] De statu & mutationibus Reipubl. Atheniensium, multa paucis Strabo IX. Vide & Vell. Paterc. I, 2. Primum regem fa-

quia primus marem feminæ matrimonio junxit [8] Huic successit Cranaus, cujus filia Athis regioni nomen dedit. [9] Post hunc Amphictyon regnavit, qui primus Minervæ urbem sacravit, & nomen civitati Athenas de-

faciunt Cecropem: alii Actæum, sive Actæonem *αὐτόχθονα*. Pausanias Atticis, Eustathius in Dionysium, alii. De variis appellationibus Atheniensium, præter jam citatos, vide Herodotum VIII, 44. BONGARS.

Ut omnis antiquitas fabulosa est] Infra IV, I, 8. BERNEC. Fabulosum, hic certe, non idem est quod falsum, quod commentitium; sed id, quod etsi verum est, fabulas tamen in sese admistas habet, aut de quo multæ fabulæ narrantur. Hinc est quod IV, I. leges: *Nec mirum si fabulosa est loci hujus antiquitas, in quem res tot coiere miræ.* (Sic & apud Horatium *Hydaspes fabulosus*) *Vel quæ loca fabulosus lambit Hydaspes.* Non quod Indiæ fluvius non sit Hydaspes, (nam e veteri Geographia constat, ejus regionis fluvium esse Hydaspem) sed quod de illo multa fabulati essent, vel Poëtæ vel illi nugatores Græculi, qui aut Alexandri, aut Bacchi, aut Persei, (si illuc quoque Perseus) expeditiones scriptis suis prodiderant. Neque vero aliter Horatius, cum alicubi scripsit (*me fabulosæ columbæ texerunt*) Neque, iterum dico, aliter, cum cecinit:

Jam te premet nox, fabulæque Manes. Id est, Manes, de quibus boni viri tam multa sibi in animo finxere, ut aliis terriculamenta objicerent. Ridiculus enim esset Horatius, si quem ab eo premi diceret quod esset nihil, id est, si esset fabula. FABER.

Biformem] Διφυῆ. Eusebius & Hieronymus in Chronicis. Plutarchus de Sera Num. Vind. II. Eustathius in Dionys. Vide & Diodorum I, 28. de Pete Mnesthei patre. BONGARS. Plures hujus appellationis rationes habet Suidas in Κέκροψ. BERNEC.

8. *Cranaus*] Ab hoc & regionis incolæ Cranai dicti.

Athis] Scribe *Atthis*, nam Ἀτθίδα vocant Græci. Vide Apollodor. III. & alios. VOSS. Scribe *Attis*. BERNEC.

9. *Amphictyon*] Vett. *Amphictyonides.* Vulgo *Amphitryon*: & ita Orosius MS. I, 9. Verum nomen ex Pausania restituit Fr. Fabricius in Orosio, & Justino. Et ex MSS. emendanda est editio Chronicorum Eusebii, quæ *Amphitryonem* quintum Atheniensium regem facit; quum sit *Amphictyon* III. *Athen.* Errori causam præbuit Amphitruo Thebanorum rex, vulgo notior Amphictyone. De tempore diluvii Deucalionis discrepat ab Auctore nostro Varro, & Eusebius, quod notavit Augustin. XVIII. de Civit. Dei, 10. BONGARS. Pausanias ad Amphictyonem regem hunc in modum imperium devolutum esse testatur; Actæum, quo in loco nunc Attica est, memorant primum regnasse. Ei successit Cecrops, quicum Actæi filia nupta erat. Huic filiæ fuere Erse, Aglauros, & Pandrosos; filius Erysichthon, qui ad Atheniensium regnum non accessit: forte enim ita accidit, ut vivente patre vita discederet: quo factum est, ut Cecrope mortuo Cranaus, qui opibus & potentia Atheniensibus præstabat, regno potiretur. Cranao vero & alias fuisse filias ferunt, & Atthidem, à qua tota regio, quæ prius Actæa dicebatur, Attica nominata est. Sed Cranaum Amphictyon, nihil affinitatem veritus (siquidem ejus filiam in matrimonium habebat) regno per vim expulit. Verum & ipse postea ab Erichthonio, facta conjuratione oppressus est.

dedit. [10] Hujus temporibus, aquarum illuvies majorem partem populorum Græciæ absumsit. [11] Superfuerunt, quos refugia montium receperunt, aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus evecti sunt; à quo pro-

Nomen civitati Ath. dedit] Atqui Theseum Athenis dedisse nomen, auctor est in ejus vita Plutarchus. Rursum Higinus Fab. CLXIV. & CCLXXV. Minervam Athenas & condidisse & ex suo nomine sic appellasse dicit. vid. Scalig. in Euseb. p. 262. BERNEC.

10. *Aquarum illuvies*] De rege, sub quo factum est diluvium Deucalionis, varie traditur. Noster autem Historicus hoc loco, & Orosius 1, 9. diluvium Deucalionis accidisse scribunt regnante Amphictyone, qui tertius à Cecrope fuit. Sic enim eo loco ait Orosius: Anno octingentesimo decimo ante Romam conditam, Amphictyon Athenis tertius à Cecrope regnavit; cujus temporibus aquarum illuvies majorem partem populorum Thessaliæ absumsit. paucis per refugia montium liberatis, maxime in monte Parnasso, in cujus circuitu tunc Deucalion regno potiebatur; qui ad se ratibus confugientes, susceptos, per gemina Parnassi juga fovit, aluitque: à quo propterea genus humanum reparatum ferunt. Ea quoque tempestate subactam Indiam Liber Pater sanguine madefecit, cædibus opplevit, libidinibus polluit: gentem utique nulli unquam hominum obnoxiam, vernaculâ tantum quiete contentam. Hæc ille. Nec inter auctores alios convenit de tempore hujus diluvii. Nos igitur sequimur Eusebium in Chronicis, & Orosium 1. qui Deucalionis diluvium posterius faciunt Ogygiano ducentis triginta annis, hoc est, circa annum ætatis Mosis quinquagesimum, licet Eusebius inibi signet septuagesimum, à qua annorum supputatione proxime abest Cyrillus. PERER. Valde dubito, ut hic quid mutari debeat, & pro *illuvies eluvies* scribi. Sane ut eluvies est excursus & effusio aquarum, ita quid impediat, cur illuvies sit incursus & infusio earum, haud dispicio. Et quæ uno loco effluunt, eas alio loco influere, necesse est. De quibus influentibus quia usurpatur inundatio, cur non & illuvies usurpari posset, equidem haud intelligo. Sed objicitur, illuviem significare sordes extrinsecus aspersas. Verum cum hoc notat, oritur à *lavo*, quasi *illuvies sordium à non lavando*, inquit Agrætius. At cum illud alterum, à *luo*, quod est idem atque *fluo*, quod ex *interluo*, *circumluo*, & similibus apparet. Illuvies sane apud nostrum etiam est Cap. 2. neque ulla in his locis scripturæ varietas in codicibus antiquis reperitur. SCHEFF. Sed falluntur. Ogygium, Deucalioneum, Noachicum idem fuit diluvium, quod alibi ostendetur. Ceterum pro *illuvies*, scribendum *eluvies* Gronovius monuit.

Græciæ] Orosius 1, 9. *Thessaliæ*. BONGARS.

11. *A quo propterea genus hominum &c.*] Alii *genus humanum*, quod non aspernor. Sic enim & Cicero dixit in Verrem. *Quod est aliud in illa provincia genus humanum?* notandum autem ad illud, *quos refugia montium receperunt*, quod scribit autore Servio ad illud Virgilii III. Æneid 578.

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Urgeri mole hac.

Vario. *In diluvio confugisse aliquos ad montes cum utensilibus, qui bello postea lacessiti ab his qui de altis veniebant montibus, facile ex locis superioribus vicerunt. unde fictum, ut Dii superiores dicerentur, inferiores vero*

propterea genus hominum conditum dicitur. [12] Per ordinem deinde successionis regnum ad Erechtheum descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin à Triptolemo

vero Terrigena, qui quia ex humillimis ad summa reptabant, dicti sunt pro pedibus habuisse serpentes. Mon.

12. *Erechtheum*] Vett. in hoc nomine varie corrupti sunt. Ab hoc rege Homerus Iliad. 11, 547. Athenienses vocat δῆμον Ἐρεχθῆος. Hic à Pausania, Eusebio, quem Augustinus de Civit. Dei. XI, 18. sequitur, dicitur *Erechthonius.* Quod hic ait, *per ordinem successionis* repugnat Pausanias Atticis, quem vide & Diod. 1, 29. qui cum ait Ægyptium fuisse. BONGARS.

Satio aqud Eleusin à Triptolemô reperta est] Hoc Buzygi heroi Attico tribuunt alii. Vide Plin. VII. Nat. Hist. 56. & Hesychium in Βουζύγης. Epimenidi quoque adscribit hoc Ausonius in Epistolis:

Hoc si impetratum munus abs te accepero,
Prior colere quam Ceres.
Triptolemon olim, sive Epimenidem vocant,
Aut Bulianum Buzygem.

Ita legendi hi versus. Quis enim sit Medes, neminem scire puto: neque etiam quare Buzyges Tullianus dicatur: Omnino itaque scribendum Bullianus, sive Bulianus, à Bulia civitate Attica. Recte autem hic Justinus frumenti sationem repertam esse ait sub Erechtheo, non sub Erichthonio, ut alii ferme omnes, Erechtheum cum Erichthonio eundem facientes, cum hic quartus, alter vero septimus Atheniensium rex fuerint. Marmor Arundellianum ΑΦ ΟΥ ΔΗΜΗΤΗΡ ΑΦΙΚΟΜΕΝΗ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΡΠΟΝ ΕΦΥτεΥΕΝ ΚΑΙ ΠΡ.... ΠΡΑ ..... ΩΤΗΔ ..... τοῦ ΙΠΤΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΚΕΛΕΟΥ ΚΑΙ ΝΕΑΙΡΑΣ ΕΤΗ ΧΗΔΔΔΔΠ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΑΘΗΝΗΣΙΝ ΕΡΙΧΘΕΩΣ ΑΦ ΟΥ ΤΡΙΠΤΟλεμος...... ΕΣΠΕΙΡΕΝ ΕΝ ΤΗι ΡΑΡΙΑι ΚΑΛΟΥΜΕΝΗι ΕΛΕΥΣΙΝΙ ΕΤΗ ΧΗΓΔΔΔΠ. Raria, in qua primum Triptolemus seminasse hic dicitur, est campus in Eleusine. Stephanus: Ῥάριον πεδίον ἐν Ἐλευσῖνι, καὶ Ῥαρία γῆ, καὶ Ῥαριάς, ἡ Δημήτηρ. Male apud Hesychium: Ῥάριον, παιδίον, pro πεδίον. Nomen hoc inditum erat illi campo à patre Rharo. Hesych. Ῥάρος, ἰχθύς, καὶ ὄνομα τοῦ Τριπτολέμου πατρός. Filius hic erat Cranaï, ut idem alibi; Κραναοῦ υἱὸς Ῥάρος. In hac tamen inscriptione Triptolemus, non Rhari, sed Celei filius fuisse dicitur. Et sic quoque Pausanias. Alii autem Celeum regem Eleusinis faciunt, Triptolemo coævum, alii pauperem hominem. Similis quoque variatio in nomine matris, quæ hic Neæra dicitur, cum aliis quoque Metanira, Polymnia, & Deiope vocetur. Voss.

Eleusin] Atticæ castellum, circumdatum templo Cereris.

Triptolemo] Celei & Meganiræ, vel, ut alii, Deiopes filius, Orpheus quoque, nisi alius sit poëta, Dysaulem Eubuli & Triptolemi patrem extitisse; Chærilus autem Atheniensis Tragicus scriptum reliquit, ex Amphictyonis filiabus genitos Triptolemum & Cercyona. Præter sationem frumenti etiam Triptolemus boves & aratrum invenisse dicitur; quamquam id alii Brigæ Atheniensi attribuant. Vide Pausan. Diodor. Hygin. Plin.

Noctes Initiorum] Quod, ut ex præcedentibus intelligitur, apud Eleusin illud factum fuit, *Eleusina sacra* Infra 11, 8, 1. dicuntur. Quodque in honorem Cereris agitata

ptolemo reperta est, in cujus muneris honorem noctes Initiorum sacratæ. [14] Tenuit & Ægeus Thesei pater, Athenis regnum; a quo per divortium decedens Medea, propter adultam privigni ætatem, Colchos cum Medio filio, ex Ægeo suscepto, concessit. [15] Post Ægeum Theseus, ac deinceps Thesei filius Demophoon, qui auxilium Græcis adversus Trojanos tulit, regnum possedit. [16] Erant inter Athenienses & Dorienses simultatum veteres offensæ, quas vindicaturi bello Dorienses de eventu prælii oracula consuluerunt. [17] Re-

tata fuere, *mysteria Cereris* Infra v, 1, 1. & *Cerealia sacra* Vellejo 1, 4, 3. appellantur. VORST.

14. *Ægeus*] Pandionis minoris filius: cumque pater à Metionidis regno pulsus esset, atque ad Pylam Megarensium regem, cujus filiam in matrimonio habebat, aufugisset, filii iterum ejectis Metionidis, Megaris Athenas reversi, atque Ægeus natu maximus regnum obtinuit.

Colchos] Regio quæ in Ponto posita magna ex parte in mare pertendit, altero latere in Euxinum & Mæotin devexa, altero in Caspium & Hyrcanum mare. De iis ita Dionysius:

Παρ δὲ μυχὸν Πόντοιο μετὰ χθόνα Τυνδαριδάων
Κόλχοι ναιετάουσι, μετήλυδες Αἰγύπτοιο.

Verum ad sinum Ponti, post terram Tyndaridarum,
Colchi degunt, advenæ ex Ægypto.

Colchos autem origine Ægyptios, atque his demum locis consedisse liquet, cum Sesostris Scythas invadere tentaret, & partem exercitus apud Phasin fluvium reliquit. Hinc Valerius Flaccus Argonaut V. Jasonem inducit templi picturam attentius considerantem:

— Cunabula gentis
Colchidos; hic ortusque tuens, ut prima Sesostris
Intulerit rex bella Getis, ut clade suorum
Territus, hos Thebas, patriumque reducat ad amnem,
Phasidos hos imponat agris, Colchosque vocari
Imperet.

Vide Heliodor. IV. Æthiop. & Bochartum in suo Phaleg.

Cum Medio filio] Vide Infra XLII. boni libri *Medio*. BONGARS. Bong. *Medo*. Sed retinuimus lectionem, quam ipso Bong. teste MSS. bonæ notæ agnoscunt, quæque etiam XLII, 2, 16. exstat. Sic *Medea* MSS. etiam est *Media* BERNEC. Antiquiores typis expressi *Medo*: quod & Bongarsius retinuerat. Berneccerus tamen maluit *Medio*; quoniam in MSS. quibusdam sic esse testatur Bongarsius: & quia XLII, 2, 16. ita legitur. Reputandum tamen erat quod Strabonem, Stephanum atque Eustathium, *Medum* eum vocasse Bongarsius monuit. VORST.

15. *Demophoon qui auxilium*] Hic variat historia. Mnesthei Atheniensium regis anno XVIII. captam Trojam auctor est Eusebius: at Homerus in Catalogo Navium Iliad. II, 552. & Diodorus I. eundem faciunt Atheniensium ducem. Collocatur autem inter Theseum & Demophoontem. BONGARS.

16. *Dorienses*] Herodotus v, 76. Vi-

[17] Responsum *superiores fore, ni regem Atheniensium occidissent.* [18] Cum ventum esset in bellum, militibus ante omnia custodia regis præcipitur. [19] Atheniensibus eo tempore rex Codrus erat, qui & responso Dei, & præceptis hostium cognitis, permutato regis habitu, pannosus, sarmenta collo gerens, castra hostium ingreditur: [20] ibi in turba obsistentium, à milite, quem falce astu convulneraverat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienses sine prælio discedunt. [21] Atque ita Athenienses virtute ducis, pro salute patriæ morti se offerentis, bello liberantur.

Cap. VII. [1] Post Codrum nemo Athenis regnavit; quod

Vide & Valerium Max. v, 6. & Augustinum de Civit. Dei xviii, 18. Pausanias Atticis & Achaïcis. Orosius i, 18. *Peloponnenses* vocant, & Eusebius in Chronicis: Velleius Paterculus i, 2. *Lacedæmonios*: quæ eadem sunt. Fuit autem Codrus Melanthi exsulis filius, Plutarchus de Exsilio 24. Strabo ix. Hunc locum transcripsit Saresber. Policrat. iv, 3. Bongars. Historia, præter auctores citatos, ex his quoque petenda: Cicerone Tuscul. i, 48. Amm. Marcellino xxii, 13. Polyæno Strategem. i. Tzetze Chil. i. Hist. 4. Lactantio iii, 12. Servio ad Eclog. Virg. iv. Bernec.

De eventu prælii] *De eventu belli* alii. quod probo, aliud enim longè est *vincere bello*, aliud *vincere prælio*. illudque prius est de quo fere oracula consuli solent, cum *victus prælio* sæpe victorem postea vincat, *victus bello* in victoris sit potestate. Mod.

19. *Pannosus*] Sumta veste lignatoris, ut vult Polyænus: pastoris, ut Vellejus. *Famularem vestem* vocat Cicero: quomodo & in Valerio legendum censet Modius, pro *familiarem*. Bernec.

Sarmenta] Quasi sarpimenta. Liv. vi, 10. *Fascibus sarmentorum ex agro collectis.* Varro i. Rei Rust. 31. *Sarmenta, virga vitis nascentis, & e terrà exeuntis.* Cic. ii. de Nat. Deor. 21. *Sarmenta vitium.* Dionys. Hal. vii. Ant. Rom. 10. Σφακέλους φρυγάνων κομίζων. & Polyæn. i. Stratag. 24. Σχῆμα φρυγανιστῆρος λαβών. Thucyd. iii. p. 119. Ἐξελθόντες ἐπὶ λαχανισμὸν καὶ φρυγάνων ξυλλογήν. Festus. *Sarpta vinea putata, unde & virgulæ abscissæ sarmenta.* Hinc apparet error Becmanni, qui perperam *sarmentum* ab *sarrire* deducit, cum & *sarmenta* sint quisquiliæ scopis collectæ, imo sunt virgæ, & vimina. *Sarriuntur* enim agri, *sarpuntur* vineæ. vid. Salmas. ad Solin. p. 1350. Gronov.

Falce astu convulneraverat] Angl. vocem *astu* omittit. Scheff.

20. *Cognito*] Sebisius legit *agnito*. Latinitas certe poscit. Sic ii, 8, 4. Sed probum est *cognito*. Sic Liv. xxiv, 16. ipseque Justinus xiv, 6. Adde Varronis versum citatum Infra ii, 12, 7. Bernec.

CAP. VII. 1. *Post Codrum*] Aliter tamen Pausanias in Achaïcis, cum ita loquitur: Non multis post annis cum Medon & Nileus Codri filii de regno dissiderent, negaretque Nileus regnum se Medontis ferre posse, qui pede altero clau-

 dica-

quod memoriæ nominis ejus tributum est. [2] Administratio reipublicæ annuis magistratibus permissa. [3] Sed civitati nullæ tunc leges erant; quia libido regum pro legibus habebatur. [4] Legitur itaque Solon vir justitiæ insignis, qui velut novam civitatem legibus conderet; [5] qui tanto temperamento inter plebem senatumque egit (cum, si quid pro altero ordine tulisset, alteri displiciturum videretur) ut ab utrisque parem gratiam traheret. [6] Hujus viri inter multa egregia, illud memorabile fuit: [7] Inter Athenienses & Megarenses de proprietate Salaminæ insulæ prope usque interitum ar-

dicaret: rei cognitione Delphico oraculo permissa, respondit vates deberi Medonti Atheniensium regnum. Dimissi itaque in coloniam Nileus aliique Codri filii; tum ex Atheniensibus quicumque nomina dedissent, tum multo maximam Ionum manum abduxerunt. Et mox de illorum familia: Paterno quidem genere & avito à Codro & Melantho e Pylo Messenii; materno Athenienses fuere.

2. *Annuis magistratibus*] Paterculus I, 2. & Eusebius in Chron. post mortem Codri Archontas seu principes ajunt constitutos: quos mors finiebat: multis autem post annis constitutos annuos magistratus. BONGARS. In MSS. legitur *annua*, ex qua varietate colligo, esse verum, quod notavit Meursius in Archont. Athen. excidisse aliqua hoc loco, verbaque quibus agebatur de Archontibus perpetuis & decennalibus ante magistratus annuos, desiderari. SCHEFF. Hoc loco graviter errat Justinus, qui non meminerit post Codrum Melanthi filium fuisse primo Archontas perpetuos, dein decennales, dein annuos, à quo certe errore procul abfuisse Trogum Pompeium dejerare possim. vide omnino librum Joannis Meursii, viri doctissimi, ei libro materia de Archontibus. Opus est exactissimum & tanto viro dignissimum. FABER.

3. *Nullæ leges*] Ex Plutarchi Solone & aliis notum, Draconis legibus usos Athenienses ante Solonem. Vide A. Gellium. XI, 18. BONGARS.

Libido regum] Supra I, I, 2. BERNEC.

4. *Solon*] Vide Thysii memorabilia veterum Rerumpublicarum, ubi de Republica Atheniensi agitur. Et Samuelis Petiti Leges Atticas.

5. *Tanto temperamento*] Dicere enim solebat, τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖν. Vide Plutarchi & Laërtii Solonem: ejusque de legibus præter ceteros Herodotum I, 29. & II, 177. Emendandus Ammian. XVI. *Ex rhetris Lycurgi, id est, Axonibus* Leg. *&* *Axonibus*, ut *Rhetræ* Lycurgi, ita *Axones* Solonis, Plutarch. BONGARS.

Ut ab utrisque] Similem moderationem Livius tribuit Fabio III, I, 4. & Ovid. de se Trist. II, 96.

Res quoque privatas statui sine crimine judex:
Deque mea fassa est, pars quoque victa, fide.

BERNEC.

7. *Megarenses*] Megara Megaridis regionis urbs ad sinum Saronicum, quam coloniam facit Plinius.

Sa-

armis dimicatum fuerat. [8] Post clades multas capital esse apud Athenienses cœpit, si quis legem de vindicanda insula tulisset. [9] Solicitus igitur Solon, ne aut tacendo, parum reipublicæ consuleret, aut censendo sibi, subitam dementiam simulat, cujus venia non dicturus modo prohibita, sed & facturus erat. [10] Deformis habitu more vecordium in publicum evolat; [11] factoque concursu hominum, quo magis consilium dissimu-

Salaminæ] Ptolemæo insula est prope Peloponnesum in sinu Saronico. Nigro & Sophiano testibus nunc Coluri appellatur. Urbem cognominem habere scribit Eustathius in Homerum. Vide *Ortel.*

8. *Capital*] Θανάτῳ ζημιοῦσθαι. Plutarch. Solone 10. Festi mutilator Paulus: *Capital facinus, quod capitis pœna luitur.* Ea est plerisque locis apud bonos auctores veterum scriptura. BONGARS. Ita jam pridem correxeram non hic tantum, sed etiam apud Silium meum,

Prævetitum namque & capital committere Martem
Sponte viris.

Ubi antea ineptissime legebatur.

Prævetitum capiti pœna committere &c.

& sic Plaut. Men. *Tametsi capital fecerit, facile asservabis.* vel ut alii allegant. *Nunquam herculè effugies, tametsi capital feceris.* Lucilius XXVI.

Facile deridemur, scimus capital esse irascier. MOD.

9. *Censendo*] Verbum illud proprie dicitur de Senatore, quum sententiam dicit de eo quod sibi videtur. *assentiri* vero, si alienam sententiam probat; quem verbi usum varii indicant auctores, ut Seneca de Tranquill. 3. *Qui de pace & bello censet sententiam dicendo noceret sibi.* Pliu. IV. Ep. 9. *Consurgere ad censendum.* Sueton. Claud. 20. *Per tædium ac dissensionem diversa censentium.* & Liv. III, 40. *Censendo enim quoscunque magistratus esse, qui senatum haberent, indicabat.* GRONOV. Antiquiores typis expressi *Aut censendo sibi periculum afferret.* Bongarsius τὸ *periculum afferret* expunxit, ediditque, *ne aut tacendo parum reipublicæ consuleret, aut censendo sibi*: ut τὸ *parum consulere* ad utrumque referatur. Mihi, si ipse auctor ita voluisset, idem videtur scripturus fuisse hunc in modum, *ne aut tacendo reipublicæ, aut censendo sibi parum consuleret.* Nunc quia τὸ *parum consuleret* in priore commate est, in posteriore aliquid aliud, & quidem τὸ *periculum afferret*, positum voluisse videtur. VORST. Sed MSS. & quos Bongarsius & Angli viderunt, adversantur, in quibus *periculum sibi afferret* non reperiuntur.

Dementiam simulat]. Inprimis versutum & callidum factum Solonis vocat Cicero Offic. 1, 10. Versus ejus vide apud Laërtium. Totam historiam quære apud Plutarchum in Solone 10. &c. Meminit & Pausanias in Atticis & Ælianus VII, 19. Vide etiam Frontinum IV. fin. Controversiam de Salamina insula exponit Strabo IX. ubi de Megara, BONGARS.

Cujus venia] Ita *Drusus alienationem mentis simulans quasi per dementiam, funesta Tiberio imprecatur.* Tacit. Annal. VI, 24. *Octavius quidam valetudine mentis liberius dicax.* Suet. Jul. 49. BERNEC.

11. *Factoque concursu*] Hæc Græcè expressit S. Lucas in Act. Ap. XXIV, 14. Ἐπισύστασιν ποιῶν. Cavere enim solent leges ne concursus fiat, quo publica quies violari

simularet, insolitis sibi versibus suadere populo cœpit, quod vetabatur; [12] omniumque animos ita cepit, ut extemplo bellum adversus Megarenses decerneretur, insulaque, devictis hostibus, Atheniensium fieret.

CAP. VIII. [1] Interea Megarenses memores illati Atheniensibus belli, & deserti, ne frustra arma movisse viderentur, matronas Atheniensium in Eleusinis sa-

ri possit. ut L. 4. D. ad Leg. Jul. de Vi Priv. *Legis Juliæ de vi privatâ crimen committitur, quum cœtum aliquis, vel concursum fecisse dicatur, quo minus in jus quis produceretur.* & apud M. Senec. Declam. IV. *Qui cœtum & concursum fecerit, capital esto.* ratio autem hujus cautionis est apud Liv. XXXIX, 15. GRONOV.

Insolitis sibi versibus suadere populo cœpit.] Salamis inscribebatur poëma illud Solonis, & constabat centum versibus: quorum principium habes apud Plutarchum in Solone, & Diogenem Laërtium, quamvis aliter: sed minus recte. Versus, quibus maxime persuasit populo, apud Diogenem exstant. Sic vero sunt legendi.

Εἴην δή ποτ' ἐγὼ Φολεγάνδριος, ἢ Σικινίτης,
Ἀντί γ' Ἀθηναίου, πατρίδ' ἀμειψάμενος,
Αἶψα γὰρ ἂν φάτις ἥδε μετ' ἀνθρώποισι γένοιτο,
Ἀττικὸς οὗτος ἀνὴρ τῶν Σαλαμαφιτῶν.

Non, ut vulgo, τῶν Σαλαμῖν' ἀφέντων. VOSS.

CAP. VIII. 1. *Megarenses*] Eadem Frontin. Strateg. IV, 7, 44. & prolixe Æneas in Poliorcetico 4. BERNEC.

Memores illati Atheniensibus belli & deserti] Hæc lectio non potest tolerari. Megarenses non bellum intulerant Atheniensibus, sed Athenienses inflammati a Solone Megarensibus. Itaque cum hec belli illati nec deserti possint dici memores fuisse, recte MSS. Anglicani pro *deserti*, scribunt *veriti*; quibuscum sentit Iuntina, sed illa legit quoque *memores illati ab Atheniensibus belli*. quod si est ex antiquis codicibus, probo; sin, vulgata lectio non est sollicitanda. ejusdem enim est sententiæ. Nec hæc ellipsis infrequens est optimis scriptoribus. Tac. I. Annal. *Sed veteris populi Romani prospera vel adversa claris scriptoribus memorata sunt.* hoc est, a claris scriptoribus. Sic & locutus est Suetonius, aliique idonei Latinæ linguæ auctores. GRÆV. *Deserti* belli puta. Ita quidem Bongarsius, ex Codd. credo, MSS. Mihi tamen magis placet quod in antiquioribus typis expressis, qui & ipsi utique codices MSS. referunt, legitur, *& veriti ne frustra arma movisse viderentur.* VORST. Vett. alii legunt *deserti* pro *veriti*, minus apposite. OXON. Puto nil mutandum. Est enim *deserere bellum* genus loquendi nostro familiare. Nec hic locus illi *veriti*, cum ubi quid veremur, ab agendo abstinimus. At illi revera bellum omiserant. SCHEFF.

Eleusinis sacris] Quod autumno ineunte mysteria celebrarentur, docent ii versus, quos ex Seneca adducimus: *Quanta, cum longa redit hora noctis, Crescere & summos cupiens, quietos Libra Phœbeos tenet æqua currus, Turba secretam Cererem frequentat.* quæ quidem quinquennalia fuisse docet Tertullianus in Valentinianos non longe à principio: *Nam & illa, inquit, Eleu-*

ſacris noctu oppreſſuri naves conſcendunt. [2] Qua re cognita, dux Athenienſium Piſiſtratus juventutem in inſidiis locat, juſſis matronis ſolito clamore ac ſtrepitu etiam in acceſſu hoſtium, ne intellectos ſe ſentiant, ſacra celebrare; [3] egreſſoſque navibus Megarenſes inopinantes aggreſſus, delevit; ac protinus claſſe captiva intermixtis mulieribus, ut ſpeciem captarum matronarum præberent, Megara contendit. [4] Illi cum & navium formam & petitam prædam cognoſcerent, obvii ad portum procedunt; quibus cæſis, Piſiſtratus pau-

leuſinia, hæreſis & ipſa Atticæ ſuperſtitionis, quod tacent, pudor eſt. Idcirco & adytum prius cruciant: diutius initiant, quam conſignant: cum & portas ante quinquennium inſtituunt, ut opinionem ſuſpendio cognitionis ædificent: atque ita tantam majeſtatem exhibere videantur, quantam præſtruxerunt cupiditatem. Sequitur jam ſilentii officium. Attente cuſtodiunt quod tarde invenitur. Ceterum tota in adytis divinitas, tot ſuſpiria portarum, totum ſignaculum linguæ, ſimulacrum membri virilis revelatur. Divinorum horum verborum ſplendor obſoleſcit duabus maculis à nemine hactenus animadverſis: *cum & portas ante quinquennium inſtituunt.* Legendum enim, *cum epoptas ante quinquennium inſtituunt.* Eodem modo infra *tot ſuſpiria portarum.* nam & hic quoque legendum, *ſuſpiria epoptarum*, nam cur *ſiparia* pro *ſuſpiria* reponeret doctus Rhenanus, cauſæ non erat. Τῇ εἰκάδι Βοηδρομιῶνος qui accipiebant myſteria (quod μυεῖσθαι dicitur, Tertullianus dicit *inſtituere*) vocabantur Μύσται. quinquennio autem ineunte, eadem εἰκάδι Βοηδρομιῶνος, dicebantur ἐπόπται καὶ ἔφοροι. Alia ſunt τριετηρικὰ μυστήρια. Hæc autem μεγάλα dicebantur, ut illa μικρά. Hæc quinquennalia, illa triennalia. Et hæc ſemper, ut diximus, celebrabantur nocte, quæ ſequebatur τὴν εἰκάδα Βοηδρομιῶνος, ſtatim poſt occaſum ſolis, plenilunio. SCALIG. Quæ & *noctes initiorum* II, 6, 13. & *myſteria Cereris initiorum ſacra* V, 1, 1. & *Cerealia ſacra* Velleio 1, 4, 3. BERNEC.

2. *Piſiſtratus juventutem in inſidiis locat*] MSS. plerique Bongarſii, & duo mei antiquiſſimi *in inſidiis locarit, juſſitque matronis* &c. lego, *in inſidiis locavit, juſſitque matronis* &c. MOD. Polyænus & alii nonnulli, Soloni id ſtrategema tribuunt, non Piſiſtrato. Sed conciliat hæc Plutarchus in Solone, qui docet, utriuſque ope id geſtum eſſe. VOSS.

In acceſſu] Quali acceſſu? ad matronas, credo. At cautum erat per inſidias, ne accederent, quippe quæ inopinantes & tantum quod egreſſos e navibus occupabant, ut apparet ex ſequentibus. MS. quidam habet, *etiam in exceſſu*, hoc eſt, etiam eum viderent, ex navibus deſcendere in terram. *Exſcenſus*, verbum vere nauticum & proprie ad hunc locum pertinens. Livius XXII. *Itaque ad Honoſcam profecti, exſcenſu è navibus in terram facto, quum vi urbem cepiſſent, captamque diripuiſſent, Carthaginem inde petunt.* Vide plura in de Mil. Nav. noſtra. Hujus verbi alterum *acceſſus* gloſſa videtur. SCHEFF.

3. *Megara contendit*] MSS. & Iun-

paulum a capienda urbe abſuit. [5] Ita Megarenſes ſuis dolis hoſti victoriam dedere. [6] Sed Piſiſtratus, quaſi ſibi, non patriæ viciſſet, tyrannidem per dolum occupat; [7] quippe voluntariis verberibus domi affectus laceratoque corpore in publicum progreditur; [8] advocata concione, vulnera populo oſtendit; de crudelitate principum, a quibus hæc ſe paſſum ſimulabat, queritur; [9] adduntur vocibus lacrymæ, & invidioſa oratione multitudo credula accenditur; amore plebis inviſum ſe ſenatui affirmat: [10] obtinet ad cuſtodiam corporis ſui ſatellitum auxilium; per quos occupata tyrannide per annos triginta tres regnavit.

CAP.

Iuntæ: *Megara contendit.* vide Gronov. ad Liv. XXXI, 22. GRÆV. *Megara* legendum non *Megaram*, monet Gronovius ad Liv. XXXI, 22. Eſtque ita ſane in MSS. ut ipſe obſervavit Bongarſius. Et habet quoque ita editio Iuntina, uti teſtatur Grævius. Quod autem maximum, ipſum quoque noſtrum Intta XIII, 5,10. numero plurali *Megaris* ſcripſiſſe video. Plautus quoque Mercatore: *Sed quam capiam civitatem, cogito, potiſſimum, Megara, Eretriam, Corinthum.* Ipſi quoque Græci τὰ Μέγαρα dicunt. VORST.

5. *Ita Megarenſes*] Vett. omnes, *Dorienſes.* inepte & ἀνιστορήτως. Irrepſit forte ex ſuperioribus. BONGARS.

6. *Piſiſtratus*] Præter Plutarchum in Solone, & Diodor. XIII, 95. & Herodotum I, 59. lege Val. Max. I, 3. & VIII, 9. Ælian. VIII. Hiſt. Var. 16. Qua autem ratione Piſiſtratidarum tyrannide liberati ſint Athenienſes, docet Herodotus V, 63. & Pauſanias Laconicis. BONGARS.

Quaſi ſibi] *Sibi* pro *in ſuum commodum.* Cicero II. Philipp. *Num ſibi vicit?* Curtius ii, ii, 29. *Non enim ſibi, ſed hoſti eſſe occiſuros Alexandrum.* Vid. Ld. Freinshemii in Florum v. *Sibi.* Eſt etiam ubi *ſibi*, aliique Dativi denotant detrimentum & damnum. Cicero II, 18. ad Fam. *Sin quod offenderit, ſibi totum, nihil tibi offenderit.* VORST.

Tyrannidem] Qua arte hic tyrannidem occupaverit vide Ariſtot. V, 5. Polit. & Plutarchum in Solone. Bis fuit Athenis expulſus, & cum annos natus 33. tyrannidem exercere cœpiſſet, annos duntaxat decem & ſeptem imperavit, filii vero annos 18. Ita Ariſtoteles. Sed Juſtinus 33 annos Piſiſtrati tyrannidem duraſſe refert. Quod ſi junctim intelligas, duobus tantum annis ab Ariſtotele diſerepat. Fuit hic clemens tyrannus juxta Ciceronem in Epiſt. ad Attic.

7. *Laceratoque corpore*] Conjunctionem ſcripti quidam non agnoſcunt; mox pro *advocata*, habent *vocataque.* Suſpicor, à prima manu ſic habuiſſe omnia: *quippe voluntariis verberibus domi affectus, lacerato corpore in publicum progreditur, ac vocata concione, vulnera populo oſtendit.* SCHEFF.

8. *Advocata coneione*] In altero Voſſ. erat *advocat concionem.* GRONOV. Leg. cum Iuntina: *& advocata concione.* Mox eadem: *multitudo credula incenditur.* GRÆV.

10. *Per annos triginta tres*] Ex his ſeptendecim tantum annos habuit

in

Cap. IX. [1] Post ejus mortem Diocles, alter ex filiis, per vim stuprata virgine, a fratre puellæ interficitur. [2] Alter, Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi jubet; [3] qui cum per tormenta conscios cædis nominare co-

in potestate: sedecim in exsilio egit. Aristot. Polit. v, 12. Bernec.

CAP. XI. 1. *Diocles, alter ex filiis*] Nescio quid Justino evenerit, ut quem omnes ûnanimi consensu Hipparchum vocant, ille Dioclem appellet. Neque tamen eum in re notissima lapsum esse, crediderim, cum nullam hujus erroris causam videam. Voss. Mirum quod filium Pisistrati, qui post patrem tyrannidem tenuit, *Dioclem* vocat: nec apparet quos secutus sit auctores. Herodotus sane & Thucydides unum filium Pisistrati *Hipparchum*, alterum *Hippiam* vocant; & *Hipparchum* quidem illum qui fuit interfectus. Vide sis Herod. v. & Thuc. vi. Vorst.

Stuprata virgine] Frater ille fuit Harmodius, qui quidem socium habuit Aristogitona, ut ex modo dictis auctoribus apparet. Sed non ob virginem stupratam. sed alio modo indigne eam habitam, & quidem quod à ministerio gestandi in Panathenaicis canistri submota per Hipparchum fuerat, quoque ipsum virginis fratrem Harmodium Hipparchus de stupro appellarat, interfectum hunc prodidit Thucydides vi. à quo nec Aristoteles dissentit v. Polit. 10. At Plato in Hipparcho, ne hanc quidem veram cædis Hipparchi causam fuisse censet; quamvis vulgo ea jactata fuerit: sed quod nobilis quidam Harmodium primo & Aristogitonem sapientiæ causa admiratus atque sectatus fuisset, post vero Hipparcho familiaris factus eosdem contemsisset. Ceterum de Hipparchi studio literarum, deque amore ejus in literatos multa in eodem Dialogo Plato, ex eoque Ælianus viii. Var. Hist. 2. commemorat. Vorst.

2. *Alter Hippias nomine*] Non male hæc congruunt cum narratione Thucydidis, qui vi. diserte dicit, non Hipparchum, ut plerique opinantur, sed Hippiam, qui natu fuerit maximus filius Pisistrati, principatum tenuisse: itemque cum narratione Herodoti, qui Hipparchum Pisistrati filium, Hippiæque tyranni fratrem ab Aristogitone & Harmodio interfectum scribit. Mirum autem, quod cum non ipsum tyrannum Hippiam, sed fratrem ejus Hipparchum Aristogiton & Harmodius interfecissent, eos tamen Athenas tyrannide liberare conatos auctores scribunt; quodque effigies illis æneæ statutæ fuerunt, quæ ad tempora usque Xerxis duravere, cumque ab hoc in Persiam deportatæ fuissent, à Seleuco demum in pristinas sedes sunt reportatæ. Inter fragmenta Alcæi est aliquod ex quo apparet quantopere de Hipparcho occiso Athenienses gratulati fuerint. Verba hæc sunt, sed Latine versa: *In myrti ramo gladium gestabo, sicut Harmodius & Aristogiton, cum tyrannum occiderunt, & ut Athenæ æquabili jure uterentur, effecerunt. Charissime Harmodi, nondum es mortuus, sed in beatorum insulis te ajunt esse, &c.* Vorst.

3. *Qui cum per tormenta conscios cædis* &c.] MSS. mei constanter abnuunt *to cædis*: neque mihi eo opus hic videtur. Nonius. *Scius & Conscius hoc differunt*, inquit, *quod Scius secum, Conscius cum alio Scius est.* unde sequitur absolute recte poni. præsertim quum talis est oratio, quæ ex præcedentibus & sequen-

cogeretur, omnes amicos tyranni nominavit. [4] quibus interfectis, quærenti tyranno, *An adhuc aliqui conscii essent*; *neminem* ait *superesse*, *quem amplius mori gestiat*, *quam ipsum tyrannum*. [5] qua voce ejusdem se tyranni victorem post vindictam pudicitiæ sororis ostendit. [6] Hujus virtute cum admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus in exsilium agitur; [7] qui profectus in Persas, ducem se Dario, inferenti Atheniensibus bellum, sicuti supra significatum est, adversus patriam suam offert. [8] Igitur Athenienses, audito Darii adventu, auxilium a Lacedæmoniis, socia tum civitate, petiverunt. [9] Quos ubi viderunt quatridui teneri religione, non exspectato auxilio, instructis decem millibus civium, & Platæensibus auxiliaribus mille, adversus sexcenta millia hostium in campos Marathothο-

quentibus lucem accipere potest. MOD. Modius hanc vocem suos MSS. constanter abnuere dicit: nec est sane necessaria. BERNEC.

4. *Quærenti tyranno, an adhuc* &c.] In antiquioribus typis expressis, Codd. postrema casu recto & verbo finita expressa reperiuntur hoc modo, *Nemo*, *ait*, *superest*, *quem amplius mori gestiam quam ipsum tyrannum*. VORST. Impressi quidam habent *reliqui*, pro *aliqui*. Et sequitur in responsione, *neminem superesse*, quod convenit non cum *esse* simpliciter, sed cum *reliquum esse*. Videndum igitur, annon scripserit Justinus, *an adhuc reliqui aliqui conscii essent*. Potuerunt sane scribæ stolide alterum vocabulum propter similitudinem ut supervacuum facile omisisse. SCHEFF. Juntina stat ab illis vetustioribus editionibus, quas laudavit Vorstius.

5. *Post vindictam pudicitiæ*] Unus Anglicanus: *post vindicatam pudicitiam*.

6. *Tandem Hippias regno pulsus*] Tribus annis post interfectum fratrem Hipparchum tyrannidem tenuit; quarto autem accepta fide publica Sigæum & inde Lampsacum ad Æantidem profectus est & illinc ad Darium regem Persarum, ut ex Thucyd. VI. scire licet. VORST.

8. *Audito Darii adventu*] Vid. Plut. in Aristid. C. Nep. in Miltiad. Herodot. VI. Ctesiam XII. Plat. de Leg. I. Strab. IX.

Auxilium à Lacedæmoniis] Per Φειδιππίδην ἡμεροδρόμον. Herodotus VI, 105. Probus in Miltiade. Meminit & Plato III. de Legibus. De quatridui religione, Lycurgi legem commemorat Lucianus de Astrologia. Vide & Strabonem IX. Confer cum auctore nostro Orosium II, 8. BONGARS.

Petiverunt] MSS. omnes habent *perduraverunt*. Quare suspicor, Justini esse *postulaverunt*. quod tanquam minus usitatum alius exposuit per *petiverunt*. Sane verbo isto sic consuevit uti Nepos quoque, præsertim ubi petitio est vehemens, sicut fuit hoc in loco. SCHEFF.

9. *Quos ubi viderunt quatridui teneri religione*] Isthæc religio à lunæ observatione erat, nam quemad-

thonios in prælium egrediuntur. [10] Miltiades & dux belli erat & auctor non exspectandi auxilii; quem tanta fiducia ceperat, ut plus præsidii in celeritate, quam in so-

admodum semper post exortum solem Persæ agmen movebant, aut crescentem, aut plenam, ubi aliqua expeditio suscipienda erat. Unicum arbitor esse hujus rei testem. Is Pausanias. Si fallor, ubi unicum dico, alius me moneat. FABER.

Non exspectato auxilio &c.] Etiam illud *auxilio* abest ab omnibus tam Bongarsii, quam meis MSS. & abfit sanè, ut dixerit Justinus *non exspectato, instructis decem millibus* &c. & quemadmodum Sallustius. *Audito Consulem in Ciliciam tendere.* neque enim semper Scriptores, præsertim ut optimus quisque est, servant in his Grammaticos canones. MOD.

Decem millibus] Herodotus VI. duo millia in auxilium misisse Platæenses affirmat. cui consonum, quod Plutarchus dicit, novem millia in Marathonem Athenienses misisse.

Platæensibus] Plato Dialog. III. de Legibus, nullos nisi Lacedæmonios fuisse auxiliares affirmat; etsi serius, Persis jam profligatis, venerint. Tardiores autem, vel bello contra Messenios impeditos, vel aliam ob causam, quam ipse ignorare se fatetur, venisse. Herodotus VI. & Strabo, X. plenilunii religione retentos affirmat. antequam enim Luna orbem suum absolvisset, novam expeditionem inchoare illicitum religione vel potius superstitione Lacedæmoniorum fuit. Et hoc est, quod Justinus dicit quatridui religione obligatos fuisse. Porro Thucydides solos Athenienses cum Lacedæmoniis manus conseruisse refert. Isocrates autem Orat. IX. Platæenses fuisse auxiliares affirmat. Ideo & Alexander eorundem urbem ædificari jussit. MAGIUS. Platææ autem sub Cithærone monte inter hunc & Thebas, in via, quæ Athenas ducit, sitæ fuerunt.

Sexcenta millia] Plutarchus Datim cum tricies centenis millibus Marathonem irrupisse testatur: Vide & Platon. Dialog. III. de Leg.

In campos Marathonios] Marathonem, Atticæ urbem, ad quam pugnatum est, Mela II. *magnarum & multarum virtutum testem* cognominat. De pugna Marathonia (quam Plutarchus à treecentis auctoribus descriptam affirmat) porro consulendi Herodotus VI. Pausanias I. Æmilius Probus in Themistocle & Miltiade. A. Gell. XVII, 21. BERNEC. Pro *in campum Marathona*, ut Nepos loquitur. Nimirum ex nominibus propriis locorum formantur adjectiva, eaque aliis vocabulis larioribus adjiciuntur. Ad hunc modum dicitur *Parnassia rupes* pro *rupes Parnassus*, *urbs Romana* pro *urbs Roma*, *flumen Acherusium* pro *flumen Acheron.* VORST. MSS. habent, *campis Marathoniis*, quod non contemno. Debet autem commate distingui à sequentibus, ut sit sententia, egressos adversus tot hostes, qui tum erant in campis Marathoniis constituti. SCHEFF.

10. *Miltiades*] Maxime animadvertenda observandaque est Miltiadis hujus origo, atque agnatio: nam alioqui confundemur non solum apud Probum, verum etiam Plutarchum & Herodotum. Quamobrem ego ut lectorem labore penitus levarem, stemma totum, ut infra cernere est, apposui: atque ex quibus auctoribus illud collegerim, subnotavi.

ſociis duceret. [11] Magna igitur in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo ut, cum mille paſſus inter duas acies eſſent, citato curſu ante jactum ſagittarum ad hoſtem venerint; nec audaciæ ejus eventus defuit. [12] Pugnatum eſt enim tanta virtute, ut hinc viros, inde pecudes putares. [13] Victi Perſæ in naves confugerunt; ex quibus multæ ſuppreſſæ, multæ captæ ſunt. [14] In eo prælio tanta virtus ſingulorum fuit, ut cujus laus prima eſſet, difficile judicium videretur. [15] In-

CODRUS

Miltiades. *A.* — Tiſagoras. *B.*

Tiſagoras. *B.* | Cimon. *C.*

Cimon. *C.*: Steſagoras. *D.* — Miltiades. *G.*

Methiocus. *E.* — Cimon. *F.*

Cimon. *F.*: Lacedæmonius. Theſſalus. Heleus.

A *Miltiades*] Hic nullis relictis filiis decedens, Tiſagoram, vel potius Steſagoram (ut alii legunt) ſucceſſorem habuit! auctor Herodotus.

B *Tiſagoras*] Ut Ariſtidis Scholiaſtes.

C *Cimon*] Hunc tamen Herodotus ex materno latere Miltiadi primo fratrem dicit. hic prior Cimone (ut Plutarchus in Cimone poſteriore ſcriptum reliquit) non admodum mentis compos fuit, quamobrem κοάλεμ☉ dictus.

D *Steſagoras*] Hic major natu fuit, Miltiades vero minor. Herod. VI, 7.

G *Miltiades*] Herodotus auctor libro citato.

E *Methiocus*] Herodotus auctor libro citato.

F *Cimon cum tribus filiis*] Plutarchus in Cimonis vita. Tiſagoras Miltiadis noſtri avus (ut Ariſtidis Scholiaſtes ait) genus ſuum ad Codrum referebat. Sed hac de re ſatis. MAGIUS.

Dux belli] Στρατηγὸς, unus è decem. Πολέμαρχ☉ autem erat Callimachus Aphidnæus, Herodotus VI, 109. & Pauſanias I. BONGARS.

11. *In pugnam*] De qua Herodotus, Plato, Plutarchus, Pauſanias, Valerius, Frontinus, Oroſius, alii. Tam autem ſpectata illorum virtus erat, & auctoritas, ut jurare mos fuerit per eos, qui interfuerant pugnæ, ut teſtatur Athenæus IX. pugnata eſt anno ſecundo Olympiad. LXXII.

Alacritas] Socrates Orat. VIII. tanto impetu irruiſſe refert, ut nullam vitæ ſuæ rationem haberent. Et Oroſ. II, 10. ne quidem expedito ſagittarum jactu repelli potuiſſe irruentes affirmat.

Citato curſu] Sic & Infra XI, 15, 3. Parique modo *citato gradu* XI, 2, 5. *citato impetu* IV, 1, 9. & *citato itinere* V, 8, 13. Eſt autem *citato* idem quod *incitato*. Qua ratione Livius *citato equo vadere* dicit, & Cæſar *citare equum* pro *incitare*. VORST.

Ejus] *Suus* legit Acidalius ad Vell. Paterc. II, 55, 2. BERNEC. Angl. vocem *ejus* non exhibet. Acidalius optime: *nec audacia ſuus eventus defuit*, id eſt ſuum eventum audacia habuit, ſcilicet qualem ſperari æquum fuit. FABER.

13. *Multa ſuppreſſa.*] Angl. *multa ſubmerſa*, per gloſſam manifeſtam. Liv. XX, 9. *Duæ primo concurſu captæ erant Punicæ naves, quatuor ſuppreſſæ.* SCHEFF. 15. *The-*

[15] Inter ceteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ imperatoriæ dignitatis apparuit. [16] Cynægiri quoque militis Atheniensis gloria magnis scriptorum laudibus celebrata est; [17] qui post prælii innumeras cædes, cum fugientes hostes ad naves egisset, onustam navem dextra manu tenuit, nec prius dimisit, quam (manum) amitteret; [18] tum quoque amputata dextra, navem sinistra comprehendit; quam & ipsam cum amisisset, ad postremum morsu navem detinuit. [19] Tantam in eo virtutem fuisse, ut non tot cædibus fatigatus; non duabus manibus amissis victus, truncus ad postremum, & veluti rabida fera, dentibus dimicaverit. [20] Ducenta millia Persæ

15. *Themistoclis*] Cujus virtus apud Græcos spectatissima fuit. Plutarchus patrem ejus obscurum hominem fuisse dicit, matrem Threiciam. Idem Lycomedas propinquitate attigisse affirmat.

In quo jam &c.] De eodem Themistocle præclare Ælianus III. Var. Hist. 21. Vere quippe Vopiscus in Probo 3. in fine: *Neminem*, inquit, *unquam pervenisse ad virtutum summam jam maturum, nisi puer seminario virtutum generosiore concretus, aliquid inclytum designasset.* Bernec.

Indoles futuræ imperatoriæ virtutis] Est sane ita in antiquioribus typis expressis Codd. Sed Bongarsius pro *virtutis* scripsit *dignitatis*; quod credo in quibusdam MSS. ita reperisse. Mihi tamen factum illud haud probatur. Fit sane ut Codd. MSS. etiam in his quæ manifeste inepta aut falsa sunt consentiant: ipseque etiam Bongarsius plurima id genus repudiavit. Vide modo II, 8, 5. II, 9, 20. XII, 14, 7. XIII, 1, 5. Quid ergo? Non solis Codd. MSS. præsertim si unus modo atque alter sit, est standum; sed stylus quoque auctoris & συνήθεια consideranda. Quoniam igitur observo auctorem infra XXIX, 1, 8. scripsisse *magna indoles virtutis enituit*; ipsaque *indoles* rectius virtuti, ut quæ internum quid est, quam dignitati congruit: nihil dubito id quod in antiquioribus typis expressis est resumere, & hic item scribere *indoles virtutis* pro eo quod Bongarsius scripserat *indoles dignitatis*. Observo & alios ita scribere. Nepos Eumene: *Fulgebat jam in adolescentulo indoles virtutis.* Vorst.

16. *Cynægiri*] De quo præter Herodotum VI, 114. Valerius III, 2. & Ammianus XXIV, 23. qui eum, & Callimachum, vocat *Medicorum bellorum fulmina.* Bongars. Cynægirum imitatus est Accilius in navali pugna ad Massiliam, teste Sueton. Jul. 68. 9. Bernec.

17. *Manum*] Hanc vocem ignorat I. MS. Voss. Gronov.

19. *Non duabus manibus amissis*] Rectius fortasse & hic est quod in antiquioribus typis expr. reperitur *ambabus man. amissis.* Vorst. Vorstius ex editis vetustioribus mullet *ambabus.* Scheff.

20. *Ducenta millia*] Herodotus e barbaris ἑξακισχιλίους καὶ τετρακοσίους, ex Atheniensibus vero centum nonaginta duo cecidisse autor est. Bongars. Sex millia du-

 cen-

ſæ eo prælio, ſive naufragio, amiſere. [21] Cecidit & Hippias tyrannus Athenienſis auctor & concitor ejus belli, diis patriæ ultoribus pœnas repetentibus.

CAP. X. [1] Interea & Darius, cum bellum reſtauraret, in ipſo apparatu decedit, relictis multis filiis & in regno & ante regnum ſuſceptis. [2] Ex his Artemenes maximus natu ætatis privilegio regnum ſibi vindicabat;

centa tantum ſcribit Herodotus VI, 117. ſed eorum ſcilicet, qui prælio occubuerunt: noſter naufragio hauſtos adjicit, quorum ingentem fuiſſe numerum, etiam ex Diodoro XI, 12, & 13. colligitur. Itaque pro *ſine naufragio* quod omnes habent editiones, monitu Freinshemii reſcripſi *ſive naufragio*, quod niſi recipimus, nimiopere diſcordabit ratio. BERNEC. *Sive naufragio* Bernecerus ait ſe monitu Freinshemii reſcripſiſſe, cum omnes editiones haberent, *ſine naufragio*. Sed obſervo antiquiores editiones Becharii, Majoris, Sichardi adhuc pejus, & quidem *ſine navigio*, habere. Illud *ſine naufragio* eſt fortaſſe à Bongarſio, qui ex Codd. MSS. ita ſcripſerit pro *ſine navigio*. Ceterum τὸ *ſive naufragio* laudat & Gronovius in Notis ad Senecam Tragicum; eoque inter alia probat, quod *ſive* non ſemper geminetur, ſed ſubinde modo ſemel ponatur. VORST. Pauſanias refert in paluſtrem Marathonis locum incidiſſe Barbaros, atque ibi gregatim cæſos. Ex Athenienſibus tantum centum & nonaginta occiſos refert Herodotus. Hæc pugna contigit poſt Romam conditam anno ducenteſimo & ſexageſimo, non longe amplius, uti tradit Gellius XVII, 21.

21. *Cecidit & Hippias*] Idem confirmat Cicero IX. ad Attic. Epiſt. 12. BONGARS. Et Tertullianus adverſus Gentes. Suidas vero, neſcio quo auctore, tradit, ex hac pugna Hippiam elapſum, fuga in Lemnum perveniſſe; & ibidem oculis captum, effluente per illos ſanguine, acerba morte periiſſe. BERNEC.

Concitor] Quidam *conditor*, vulgo *concitator*, ut & V, 1. Sed illud MSS. approbantibus malo. Tacitus Annal. IV. *Miſſoſque in Galliam concitores belli*. BONGARS.

CAP. X. 1. *Cum bellum reſtauraret*] Recepi eum Oxonienſe editore ex membranis Anglicis: *cum bellum inſtauraret*. Gaudeo hunc nævum ex Juſtino Codicis veteris ope deletum eſſe. Nam τὸ *reſtaurare* ignorant meliores Latinæ linguæ auctores. GRÆV.

2. *Artemenes*] Herodotus VII, 2. Ἀρτοβαζάνην vocat. & hanc controverſiam vivo patre motam & ab ipſo Dario judicatam eſſe refert. Idem paulo poſt *Achæmenem* nominat Darii filium, Xerxis fratrem. Plutarchus in Artaxerxe 2. ab Arſica, qui poſtea Artaxerxes dictus eſt, & Cyro eandem quæſtionem renovatam ſcribit, & Darii contrariam huic ſententiam commemorat. BONGARS. Cujus quidem ſententiæ poſterioris æquitatem (ut ſcilicet ætate primi præferantur) exemplis, legibus, rationibuſque confirmant P. Greg. Toloſanus de Republ. VII, 6. & Arniſ. II, 2, 11. Adjungenda Fr. Hotomanni illuſtris quæſtio 1. BERNEC. Plutarcho in Apophthegmatibus, & libro de Amore Fraterno, eſt Ἀριαμένης. Et ſic in MS. Juſtini. VOSS. Alii ex Græcis Scriptoribus & MSS. Codd. Juſtini emen-

bat; quod jus & ordo nascendi & natura ipsa gentibus dedit. [3] Porro Xerxes controversiam non de ordine, sed de nascendi felicitate referebat. [4] *Namque Artemenem primum quidem Dario, sed privato provenisse, se regi primum natum.* [5] *Fratres itaque suos, qui ante geniti essent, privatum patrimonium, quod eo tempore Darius habuisset, non regnum sibi vindicare posse; se esse, quem primum in regno jam rex pater sustulerit.* [6] *Huc accedere, quod Artemenes non patre tantum, sed & matre privatæ adhuc fortunæ, avo quoque materno privato, procreatus sit;* [7] *se vero & matre regina natum & patrem non nisi regem vidisse; avum quoque maternum Cyrum se regem habuis-*

emendarunt *Ariamenes*, quod magis Persicum videtur quam illud prius. est enim plane Græcanicum. FABER. Iuntina: *Artobozanes.*

Natura ipsa gentibus dedit] Quid dedit gentibus natura? regnum? at de hoc non quæstio hoc loco. MSS. habent, *cum gentibus assignavit*, vel *assignarent*. Lectionem genuinam puto esse, *regnum sibi vindicabat, quod jus & ordo nascendi & natura ipsa cum gentibus assignarit.* Veteris lectionis sensus, jus illud de maximo natu ad regnum admovendo, dedisse gentibus ordinem nascendi. At vero nulla verborum istorum est sententia. Quomodo enim ordo iste gentibus hoc dare potuit? Non itaque hoc agitur, ut appareat, quid gentibus dederit jus illud, sed unde jus illud acceperit Artemenes. Id autem secundum lectionem nostram intelligitur factum ex causa triplici, primo ordine nascendi, secundo natura, tertio gentibus, seu gentium consuetudine. Quæ sententia optima locoque huic est maxime accommodata. SCHEFF. Nihil hic mutem. Sensus est, jus illud succedendi parenti natu maximo filio dedisse & ordinem nascendi, quia primus provenerat, & naturam ipsam apud omnes gentes. Naturale enim est, ut minor natu frater majori pareat, non vero major minori: quod eveniret, si minor majori anteferretur in successione & hereditate paternorum bonorum, in primis regni. *Jus hoc dedit gentibus natura;* & jus hoc omnibus gentibus insevit natura, ut seniores præferentur junioribus. GRÆV. Ita Herodotus inquit in Polymnia, *νομιζόμενον πρὸς πάντων ἀνθρώπων τὸν πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν*, id est, *mos omnium populorum est, ut natu maximus imperium obtineat.* Idem alibi & *νόμον* appellavit.

3. *Xerxes*] Dedit hoc Xerxi consilium Demaratus exul, dicens, idem quoque Spartæ servari solere, obtinuitque ita à patre Dario Xerxes, ut rex successor declararetur. Fuit enim hæc contentio (ut Herodotus scribit) ante Darii mortem in ipsa adversus Græciam expeditione. Neque enim veteri Persarum instituto licebat regi, nisi prius successore constituto, in bellum proficisci.

5. *In regno jam rex pater sustulerit*] Impressi quidam sine dubio meliores secuti codices, habent *in regnum*, quod valde placet. Nempe lectio vulgata hujus loci nihil habet aliud, quam quod præcessit, *se regi primum natum.* Atqui non de

buisse, non heredem, sed conditorem tanti regni; [8] *& si in æquo jure utrumque fratrem pater reliquisset, materno tamen se jure & avito vincere.* [9] Hoc certamen concordi animo ad patruum suum Artaphernem, veluti ad domesticum judicem, deferunt; [10] qui domi cognita causa Xerxem præposuit; adeoque fraterna contentio fuit, ut nec victor insultaverit, nec victus doluerit; ipsoque litis tempore invicem munera miserint, jucunda quoque inter se, non solum credula convivia habuerint; judicium quoque ipsum sine arbitris, sine convi-

tio

eo agebatur his verbis, sed de illo, quod hinc sequitur. natum nempe regi, regnum quoque debere habere. Docetque hoc ipsa quoque oppositio; præcedit namque de ceteris, *non regnum sibi vindicare posse,* cui proinde tanquam diversum debebat subjici, se regnum vindicare posse sibi, non vero, se à rege natum esse. Subjicietur autem, si pro *in regno*, legemus *in regnum*. Nam *sublatus in regnum*, est sublatus propter regnum, regni causa, ut regnet, qualis utique sibi vere vindicare potest regnum. Error videtur natus ex eo, quia olim fuit scriptum *in regnom*, pro *in regnum* vetusta consuetudine, quod scriba imperitus intelligere non potuit. SCHEFF. Iuntina quoque, *in regnum* Isthæc verba delenda *in regno*, est enim puerile & redundans, dicere, Pater meus *jam rex in regno* me primum sustulit. Nam si quis jam rex liberos tollat, quid opus est addere *in regno*. Rogabis, unde tamen illa verba huc intrusa sint; Ex glossemate scilicet, quod istis verbis *(jam rex)* superadditum fuerat, id est, *in regno*. FABER.

8. *Et si in æquo jure*] Angl. *itaque si.* Forte jungendum utrumque, *itaque & si.* SCHEFF. Antiquiores editiones præpositionem *in* omittunt: Videturque id elegantius. VORST. Iuntina quoque *in* omisit.

Materno tamen se jure] Immo magis potentia matris, quam jure. ut jam ostendit H. Grotius 1. de Jure Belli, & Pacis 7, 19. GRONOV.

9. *Artaphernem*] Ita ex Herodoto emendavi. Veteres habent *Ariafernem*, facili lapsu. Uni suprascriptum, legendum esse *Tisaphernem*. BONGARS.

10. *Credula*] Freinsh. *crebra* mallet: cum suspecta, jucunda esse non possint. Si tamen *credula* retinemus, videri queat ita legendum; *jucunda quoque inter se; non solum credula*. BERNEC. Ita rursus antiquiores editiones. Bongarsius nescio qua de causa mutavit sic, *jucunda, quoque inter se non solum, sed credula convivia habuer.* Jucunda inter se convivia habere omnino plus est quam credula habere. Possunt enim credula esse quæ non jucunda sint. At jucunda esse nequeunt, nisi & credula sint. Quare rectius τὸ *non solum* τῷ *credula* quam τῷ *jucunda* adjectum putabitur. VORST. Angl. *& jucunda quoque inter se non solum, sed crebra convivia.* Scio, quomodo hic *credula convivia*, ut vulgati habent, accipiant. Sed an sic Latini unquam usurpaverint, hoc vero nescio. Deinde credula fuisse convivia hoc sensu cur significandum fuerit, non video, cum antecedentia omnia monstrent, odia inter ipsos fuisse nulla, & idcirco nullas diffidentiæ alicujus caussas.

Ita-

tio fuerit. [11] Tanto moderatius tum fratres inter se regna maxima dividebant, quam nunc exigua patrimonia partiuntur. [12] Igitur Xerxes bellum à patre cœptum adversus Græciam quinquennium instruxit. [13] Quod ubi

Itaque Anglicum rectius. Habuerunt, ait, non solum jucunda inter se convivia, sed jucunditatem illam crebro frequenterque renovarunt conviviis repetitis. Scheff. Pedibus ego quoque in hanc irem sententiam, & emendationem eruditissimi Freinshemii amplecter; is enim primus conjecit legendum esse *crebra*, si libri veteres annuerent. Sed cum in omnibus quos Bongarsius, Modius aliique evolverunt, nec non in Iuntina, melioribus editionibus aliis constanter legatur *credula*, non puto id rejiciendum, quamvis translationis hujus ab hominibus ad res exempla in ista voce vix alibi occurrant. Alia ratio, quæ præter significationem vocis affertur, cur *credula* debeat immutari, mihi non probatur. Quamvis enim de regno ambigentium videatur animus fuisse concors, pro ingenio tamen humano, solent competitores imprimis regni semper alteri diffidere & vereri, ne alter *spem vultu simulet, premat altum corde dolorem*, & malit quacunque ratione licet fronte lætissima molestum rivalem amovere, quam incerto controversiæ exitu suspensum cruciari. Græv.

11. *Tanto moderatius*] Usus est eodem quasi epiphonemate, certe simili formula concepto xv, 2. *Tanto honestius tunc bella gerebantur, quam nunc amicitiæ coluntur.* Mod.

12. *Xerxes*] Videtur post Cyrum nomen gentilitium fuisse Persarum regibus Ξέρξης & Ἀρταξέρξης, præter nomen quod habebant ante Imperium. Omnes reges post illum Memoriosum, dictos Artaxerxas, ait Diodorus Siculus xv. Etiam Darius ab Alexandro victus, dicitur Artaxerxes Iachiadæ ad Danielem vii, 9. Ex אחשורוש autem, omissis gutturalibus, & ש quod fieri solet, in ξ verso fit *Xwerx*. Et quia w durior est in media voce, etiam hæc à Græcis omissa, factum est *Xerx*, & cum Græca terminatione *Xerxes*. *Art* est additamentum quoddam honorificum, ut *Sha* apud Persas posteriores. Significat *magnum*, interprete Hesychio. Scalio.

Quinquennium instruxit.] Vulgo *per quinquennium*, & Orosius ii, 9. sed antiqua scriptura recta est: infra xii, 3, 1. *Triduum luctum indixit.* Lex 12. Tabul. *Usus, auctoritas, fundi, biennium esto.* Quintilianus Declam. 196. *Ex lege in exilium quinquennium missus est.* Notavit Jac. Cujacius, cum interpretatur Titulum Cod. de Usucap. pro Empt. vel pro Transact. Bongars. Tres tantum annos in isto apparatu Xerxem consumsisse, inquit Diodorus. Julianus vero ὁ παραβάτης Oratione 1. de Laudibus Constantii, inquit, τὸν Ξέρξην χρόνοις ἴσως οὐκ ἐλάσσοσιν ἢ δέκα ἔτεσι τὸν πόλεμον ἐκεῖνον παρασκευάζεσθαι. Quod esse non potest, cum sexto anno, ex quo regnum adeptus est, bellum in Græcos moverit Xerxes. Voss.

13. *Demaratus*] Herodotus vii. fine. Fugam ejus ad Persas explicat vi, 70. Bongars. Adde Senecam de Beneficiis vi, 31. Bernec.

In tabellis ligneis] Sic Infra xxi, 6, 6. Idem.

Magistratibus perscribit] Nec illud probare possum quod cum antiquiores editiones haberent *magistratus*: Bongarsius maluit *magistratibus*. Etsi enim nec illud probem quod Gronovius ad

ubi primum didicit Demaratus, rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exfulabat, amicior patriæ post fu-

ad Liv. XXXIV, 61. in Addendis scribit, *magistratum pro collegio vel numero hominum consilium publicum constituentium dicere nostri seculi esse* (aliud enim vel ex Nepotis Lysandro intelligi potest, ubi ephori non singuli, sed universi *maximus magistratus* dicuntur) tamen quia antiquiores editiones *magistratibus* numero plurali, habent, idemque & in MSS. quibusdam a Bongarsio observatum fuit, ac præterea a stylo Justini id alienum non est, mutatio facienda fuisse non videtur. Videsis Supra II, 7, 2. & Infra III, 3, 2. Quo itidem posteriore loco Modius ex uno Cod. Fuldensi legi mavult *Magistratus*, quam *Magistratibus*: verum itidem sine causa. VORST. Juntæ, aliæque editiones. *magistratibus*, uti & paulo post, *magistratibus Spartanorum tradere*, approbante Gronovio. Magistratus enim in numero unitatis nunquam consilium publicum, seu collegium, sed semper unum hominem magistratum gerentem, aut officium notat. Sic 15. hujus libri: *Magistratibus scribit Atheniensium.* & III, 3. *Regibus potestatem bellorum, magistratibus judicia.* Non aliter veteres & idonei Latinæ linguæ auctores. Nec est ut nos moveat exemplum, quod ex C. Nepote ad hanc observationem convellendam affert eruditissimus Vorstius. Id enim repugnat & ipsius Nepotis & ceterorum omnium idoneorum scriptorum melioris seculi consuetudini, quibus *magistratus* in unitatis numero non nisi unum hominem significat; quando vero de collegio loquuntur, utuntur numero multitudinis. In Pelopida *maximum magistratum obtinere* dicitur Polemarchus, unus homo: Contra de collegio in eadem vita: *Diem legerunt, quo maximi magistratus simul consueverunt epulari.* & sic perpetuo. Hinc & *magistratum capere, gerere*, dicitur unus homo. Nullus itaque dubito & in Lysandro legendum esse *maximos magistratus*. Sæpe enim librarii & correctores, secuti nostri temporis depravate loquentium consuetudinem, id corruperunt, ut in his Justini locis, etiam contra veterum librorum fidem. aut per *maximum magistratum* intelligitur ephorus natu maximus, seu primus, cui libellum hunc tradidit, qui postea cum suis eum communicavit collegis. GRÆV. Sic recte Gronovius, Grævius, Vorstius, quos vide. SCHEFF. Angl. *magistratui scribit*. A glossa, qua compositum pro simplici hic usurpatur indicabatur. Hirtius apud Sueton. Jul. 56. *Nos etiam quam facile aut celeriter eos* (commentarios Cæsaris) *perscripserit, scimus.* Nep. Datame 5. *Hæc Pandates perscripta ei mittit.* IDEM.

Eademque cera] Nam si cera inducatur, non ita olet, ac si liquida superfundatur: hoc est quod dicit Polyænus. Demaratum *εἰς πτύχα ἀκήρωτον γράψαντα ἐπικηρῶσαι.* Quamvis Herodotus aliter. Doctissimus Gronovius apud Justinum malebat *eademque e cera.* Quod ego non puto. Explicat hanc rem Julius Aphricanus 54. *περὶ κρυφίας ἐπιστολῶν εἰσπομπῆς.* cujus verba adscribam: *ἄλλον πάλιν ἐν τῷ τῆς δέλτου ξύλῳ γράψαντες, κηρὸν ἐπιτῆξαι, καὶ ἄλλα εἰς τὸν κηρὸν ἐπιγράψαι. Εἶτα ὅτε ἦλθε, πρότερον δὲ τὸν κηρὸν ἐκκνήσας, καὶ ἀναγνοὺς, ὁμοιοτρόπως ἀντεπιστέλλει.* Voss. Juntæ; *eademque cera.* quod probo. Cera scilicet abrasa, ipsi tabellæ ligneæ, quæ rescire volebat suos cives, inscripserat Demaratus, eademque cera superinducta deleverat, quæ scripsit, nesi nulla

cera

fugam, quam regi post beneficia, ne inopinato bello opprimerentur, omnia in tabellis ligneis magistratibus per-

cera illita fuisset tabulæ, in manus Persarum ubi incidisset, suum consilium patriæ significandi apparatum bellicum adversus Græciam; aut si recens cera esset inducta, stratagema ejus proderetur. Non nego verba Justini obscuriora esse. Videtur aut Justinus aliquid omisisse, aut descriptores. Forte Trogus scripserat: *Omnia in tabellis ligneis magistratibus perscribit erasa cerâ, eademque superinducta scripturam delet.* Cur vero recens cera magis prodere potuerit dolum, quam vetustior, rationes procul dubio plures potuissent dari, si consuetudo tabulis ligneis utendi non exolevisset. Non odor tantum, sed & color veterem aut recentem ceram distinxit. Cum igitur vetus cera diu ante illita in tabellis reperiebatur, nemo facile poterat suspicari sub illa cera aliquid latere recenter scriptum, quia vetustas ceræ nihil tale præ se ferebat, cum recens cera, vacua literis, facile potuisset suspicionem movere, non frustra illam modo infusam esse, sed sub illa procul dubio aliquid occultari, quod, si eraderetur, palam fieret. Hæc mea de isto loco sententia. Apud Petronium: *Nondum umbraticus doctor ingenia deleverat.* hoc est, nondum perdiderat. *Delere ingenium* est extinguere vim ingenii. *Delinere*, pro *collinere* aut *illinere* non legitur apud ullum scriptorem veterem. Dein, licet reperiretur, quid tamen est *delinere*, aut *collinere ingenium?* Si scriberetur *hac* vel *illa arte collinere ingenia*, posset forte ferri, ad exemplum illius locutionis, *imbuere ingenium scientia*, simpliciter vero *collinere ingenium*, (nam *delinere* tanquam ignotum veteribus vocabulum plane est respuendum) non potest probari. GRÆV. Bongarsius, & hunc secutus Berneccerus, edit *easdemque*; ut referatur vox ad tabellas, de quibus prædictum. Sed rectius editio Iuntina, ut Cl. Grævius testatur, habet *eademque*; ut id referatur ad *omnia.* Et emendaverat sic ex conjectura summus Gronovius. Sane non tabellæ ipsæ *deleri* recte dicentur; sed quæ scripta in iis sunt. Sed quomodo Demaratus ea quæ in tabellis ligneis, inque ipso adeo ligno scripserat delevit? Superinducta cera illud factum auctor ait. Nimirum cum cera superinducta fuit, ipsa scriptura legi haud potuit; tantundemque illud fuit ac si scriptura deleta fuisset. Ut autem scriptura legi posset, superinductam ceram necesse fuit eradi: id quod regis Leonidæ sororis consilio factum Justinus & addidit. Infra XXI, 6. eandem rem exprimit his verbis, *in tabellis ligneis, vacua desuper cera inducta, civibus suis omnia perscribit:* Ubi ceram quæ superinducta fuit, quæque nihil in se scriptum habuit, & *vacuam* vocat. Fuit & alius *κρυφίας ἐπιστολῶν εἰσπομπῆς* modus, ut ex Julio Aphricano Is. Vossius docet; ut videlicet & in ligno & superinducta cera scriberetur: ut res eo minus suspecta esset. VORST. Plus habet difficultatis hic locus, ubi diligentius paulo attenderis, quam prima fronte videtur. Primum enim, quis hoc cum judicio dixerit, *delere tabulas cera.* Dicendum enim, *tegere*, non, *delere.* Dein, quæ isthæc ratio Justini est, *cera inducta tabulas delet, ne recens cera dolum prodat?* Quo vel recentior cera est, vel vetustior, eo ne fiet vel facilius dolus vel difficilius aperiatur? Huic difficultati obviam ire voluit Cl. Vossius, Nam, inquit, *si cera inducatur, non ita olet ac si liquida superfundatur.* Sed cera recens nonne æque superfluci potest ac illa quæ sit vetustior? Dein, si cera recenti usus esset Demaratus, neque in ea quidquam scri-

 psisset,

psisset, an ideo citius prodita res fuisset, quam si vetustiore uti voluisset? Præterea qui videt ceram veterem in qua nihil scriptum appareat, ille, si qua in suspicione doli erit, non ideo minus ceram illam eraserit, quam si recens fuerit. Adde, quod siquis dicat ceram superinductam tabulis ligneis, ex ea non effici illa ut sit vetustior, recentior, durior, liquidior. Namque isthuc *superinducta*, neque illud probat, neque illud? Dices, tamen hoc scimus, Veteres hac arte usos fuisse. Fateor, & pauci ignorant; At hic non de usu agitur, sed de illa ratione quam affert Justinus, *ne recens cera dolum proderet*. Addes hoc quoque ceram illam superinductam fuisse, non autem superfusam, ideoque vel pollice vel rotundo aliquo ligno extensam & ductam fuisse. Sentio vim verbi, & scio quid sit id quod *ductile* vocamus, sed & cera recens quoque tractatur digitis & extenditur; Itaque semper eodem referimur. Quamobrem sic existimo, aut Justinum aliquid omisisse quod dictum oportuit amplius, aut minus clare & minus expresse locutum fuisse quam debuerat. Sed ad primam illam difficultatem remigrat oratio (*tabellas ligneas cera superinducta delet*) quæ res, uti ab initio dicebam, absurda est; Delere certe tabulas nolebat Demaratus, sed tegere tantum & id satis erat ad consilium quod ipse in animo formaverat; Unde & mox scribit Justinus (*ne aut scriptura sine tegmine*) Eam autem difficultatem cum Elias Borellus animadvertisset, quo ingenio est & judicio, (utrumque autem in eo singulare est) id profecto reperit quod mihi placet maxime, quodque adeo aliis communicandum esse putavi. Supponit igitur ille Trogum Pompejum, cujus historiam contraxit Justinus ita olim in libro suo posuisse (*omnia in tabellis ligneis magistratui perscripsit, easdemque cera superinducta delevit*) (quod, *delevit*, optimum est, ut mox videbis, & longe aliud quam quod prima fronte videtur) at hic noster inquit Borellus, quod Trogus per tempus præteritum explicaverat, ad præsens tempus transtulit, uti solemus, cum narrationem breviorem facere & vividiorem studemus. Sed in eo, inquit Amicus meus, gravissime lapsus est Justinus. quod illud (*delevit*) apud Trogum a *deleo* ortum esse, cum a *delino*, *delevi*, *delitum* descendat tamen. Hoc autem probat (quanquam mihi quidem non tantopere videtur probatione opus esse) probat inquam, ex Aulo Gellio, qui in simili argumento eodem verbo usus est, mutata tantum præpositione; nam apud Trogum Pomp. est, *delet*, apud Gellium, *collevit*, à *collino*. Locus est XVII, 9. *Literas in lignum incidisse; postea tabulas, uti solitum est, cera collevisse*. Hæc autem, quæ legisti modo, quam ea mihi ingeniosa, tam & ea mihi vera esse videntur: Etsi ipse talia invenissem, inventis gauderem. Addidit & aliud etiam Borellus in fine epistolæ, Nunquid illi mihi errare viderentur, qui putarent dici Latine posse, *malus Rhetor ingenia delet*; Ex eo scilicet quod apud Petronium legimus: *Nondum umbraticus doctor ingenia deleverat*; in quo sagaciter olfecit quod res est; nam illud *deleverat* Petronianum non a *deleo* est, sed à *delino*. Ceterum pro *magistratui* in loco superius posito legendum *magistratibus*. Ex libris impressis. Magistratus autem sunt Ephori. Ut finem huic notæ imponam, hoc etiam addam, dum perlustro oculis Cl. Vossii notas, incidi in locum quendam Aphricani scriptoris Græci quem ipse nunquam habui; In eo error est, qui à librario sit, an à MS. Cod. haud scio; Nam pro ΕΚΚΙΝΗΣΑΣ, (id est, *cum emovisset* seu *removisset*,) legendum ΕΚΚΝΗΣΑΣ; Id est, *eum erasisset*; Græce enim ΕΚΚΝΗΘΕΙΝ, eradere est. Ne quis autem ea reprehensione Justini offendatur, quæ superius posita est, nonne alibi, ut uno exemplo nunc con-

perſcribit, eademque cera ſuperinducta delet; [14] ne aut ſcriptura ſine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet; fido deinde ſervo perferendas tradit, juſſo, magiſtratibus Spartanorum tradere. [15] Quibus perlatis, Lacedæmone quæſtioni res diu fuit, quod neque ſcriptum aliquid viderent, nec fruſtra miſſas ſuſpicarentur, tantoque rem majorem, quanto ſit occultior, putabant; [16] Hærentibus in conjectura viris, ſoror regis Leonidæ conſilium ſcribentis invenit. [17] Eraſa igitur cera, belli conſilia deteguntur. [18] Jam Xerxes ſeptingenta millia de regno armaverat & trecenta millia de auxiliis; [19] ut non immerito proditum ſit, flu-

contenti ſimus, ex *Medio*, qui vir inſignis fuit in comitatu Alexandri, *medicum* fecit, quia ſcilicet oculis ſuis non ſemper belle & acriter in legendo Tiogo utebatur. Sed & alia quædam a nobis obſervata fuerunt: Neque adeo mirum, hominem aliquem errare poſſe; omnes poſſunt. FABER.

14. *Aut recens cera dolum proderet*] Hic locus licet aliis intactus mihi admodum ſuſpectus eſt. Quid enim *recens cera?* Num recenter inducta? Atqui talis fuit, qua ſcriptura tegebatur, & tamen ea tegi dolus debuit. Quid igitur hic cum dicitur prodere? Certe velle hoc videtur potuiſſe ceram ſic recenter inductam præbere occaſionem ſuſpicandi, quod videlicet non gratis ita ſit inducta. Quam rem qua evitaverit arte Demaratus, apud noſtrum non oſtenditur. An ergo abeſt aliquid, num potius in voce *tegens* latet vitium aliquod? Dignus ſane locus eſt, quem ingenioſiores examinent. SCHEFF.

15. *Diu queſtioni res fuit.*] Sic de re hactenus non intellecta etiam Gell. XX, 5. *Mihi quoque eſt jam diu in perpetuâ quæſtione.* GRON.

16. *Soror regis Leonidæ*] Herodoto eſt uxor Leonidæ, Γοργω, cujus meminit Plutarch. in Apophth. Lacon. BONGARS.

18. *Septingenta millia*] In numero harum Xerxis copiarum veteres auctores variant. Herodot. VII, 184. Plinius XXXIII. Nat. Hiſt. 10. Diodorus Sicul. XI, 5. Iſocrat. Panathen. Quomodo autem exercitum Xerxes dinumeraverit, vide Herodotum VII, 60. & Plinium IV. Nat. Hiſt. 11. BONGARS. Plut. Parall. 1. Cteſ. Perſ. 23. Prob. Themiſt. BERN.

19. *Ut non immerito proditum*] Herodot. enumeratis copiis, *ὥστε οὐδὲν μοι θῶυμα*, inquit, *παρίσταται προδοῦναι τὰ ῥέεθρα*. BONGARS.

Flumina ab exercitu ejus ſiccata] Fuſe ea de re Herodot. VII. qui prodit, Echedorum (male apud eum legitur Χείδωρος) flumen potantibus defeciſſe. Quo reſpicit Alexander apud Curtium 1. *Cum adiret Græcos, admonebat, ab illis gentibus illata Græciæ bella; Darii prius, deinde Xerxis inſolentiâ, aquam ipſam terramque populantium, ut neque fontium hauſtum, nec ſolitos cibos relinquerent.* Ubi nonnulli pro *populantium* ex MS. reponunt *poſcentium.* Sed male. Neque enim cohæret cum ſequentibus. Quamvis non ignorem Perſas aquam terramque poſtulare ſolitos: quod tamen video alios ſoliciros habuiſſe, cum Herodotus teſtetur, Megabazum,

flumina ab exercitu ejus ſiccata, Græciamque omnem vix capere exercitum ejus potuiſſe. [20] Naves quoque mille ducentas numero habuiſſe dicitur. [21] Huic tanto agmini dux defuit. Ceterum, ſi regem ſpectes, divitias, non ducem laudes; [22] quarum tanta copia in regno

zum, Darii ſatrapam, nuntios ad Alexandtum Amyntæ filium miſiſſe, *αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ βασιλεῖ*. Id ipſum quoque legitur in epiſtola Ariſtippi ad Philippum regem; niſi quod ibi ſit, Ἀλέξανδρος ὁ Ἀλέω, male, pro Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου. Paſſim obvia ſunt ejus rei exempla. Voss.

20. *Naves quoque mille ducentas*] Navium numetus in veteribus omnibus depravatus. Arbitror legendum, *mille ducentas.* literis quibuſdam immutatis, & voeibus inverſis: Convenit numerus eum Herodoto, Diodoro, Probo, Iſocrate, Oroſio, qui tamen onerariarum, ſive *τριακοντόρων*, addunt tria millia, ut *ἱππαγωγῶν*, octingentas & quinquaginta. Ut ille ſuperior numerus ſit triremium, ſeu roſtra. arum, ut Oroſius vocat. Bongars. Emendandum, ut in Editione meà Colonienſi, anni CIↃ. IↃ. LXXXII. emendaram: *Naves quoque mille dueentas habuiſſe dicitur.* Quam meam emendationem ne ad ſetrahant, qui anno ante hunc autorem edideruut, lubet adſcribere vetba mea hac de re adjecta per occaſionem a me Curtio Ruſo, item in Ubiorum Colonia edito anno CIↃ. IↃ. LXXII. ad illum ejuſdem Curtii locum v, 7. de Perſepoli. *Patria tot regum, unicus quondam Græciæ terror, molita mille navium claſſem, & exercitus, quibus Europa inundata eſt* &c. hic inquam ego. *Adhuc excuſi, molita decem milium navium claſſem: ſed nihilne pudere vanitatis cum etiam qui mendaciſſimi inter Græcos ſunt, nunquam eo impudentiæ proceſſerint, ut mille ducentis navibus roſtratis claſſem Xerxii ampliorem numero fuiſſe dixerint? verum ita cogitant, quid faciant, qui in typographiis præſident, homines mehercle piſtrino digni. ut qui etiam apud Juſtinum II. (quaſi parum eſſet in Curtio negligentes fuiſſe) auſi ſunt ſcribere: Naves quoque decies centum millia numero habuiſſe dicitur. Credo, quia exercitus Xerxis decies eentena hominum millia explebat, voluiſſe etiam ſingulis hominibus ſuam navem eſſe. Sed hæc præpoſtera liberalitas mihi nequaquam placet, quare & hic reponendum cenſeo. naves quoque mille ducentas numero habuiſſe dieitur. Facilis fuit ad errorem via* &c. neque enim omnia quæ tum juveniliter effudi, hic repetenda ſunt, ubi ſatis habeo meum mihi adſeruiſſe. Mod. Non dubitavi recipere in textum emendationem loci, pridem à Fr. Modio ad Curt. v, 7, 8. propoſitam, præſertim approbaram etiam à Bongarſio & congruentem eum Herodoto, Diodoro, Probo, Iſocrate, Oroſio: qui tamen onerariarum ſive *τριακοντόρων* addunt tria millia, & *ἱππαγωγῶν* octingentas & quinquaginta. Ut ille ſuperior numerus ſit triremium, ſeu roſtratarum, ut Oroſius vocat. Editiones hactenus habuerunt: *Naves decies centum millia numero.* Ita ſcilicet ſingulis hominibus è Xerxis exercitu, ſingulæ naves evenerint. Quod aſſerere, nec Græculorum impudentiſſimus quiſque ſuſtinuit. Bernec.

21. *Huic tanto agmini* &c.] Ut Antiocheno exercitui apud Flor. II, 8. quem etiam huic comparat ibidem n. 19. Idem.

22. *Opes tamen regiæ*] In MS. legitur, *optamen regis ſupereſſent.* Pu-

10

gno ejus fuit, ut, cum flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiæ superessent. [23] Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est; in periculis timidus; sicubi metus abesset, inflatus; [24] denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipsius dominus, & montes in planum deducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus sternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.

CAP. XI. [1] Cujus introitus in Græciam quam terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. [2] Nam cum Leonida rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias Thermopylarum occupasset, Xerxes con-

to veram lectionem esse, *opes tamen regi superessent.* Nam *regi* melius respondet præcedenti, *si regem spectes*, quam *regiæ*. SCHEFF.

23. *In periculis timidus*] Ita fere Livius IV, 28, 4. *In otio tumultuosi, in bello segnes.* Et VII, 15, 2. *In castris feroces, in acie pavidi.* Contra Tacit. Hist. I, 84. *Fortissimus in ipso discrimine exercitus, qui ante discrimen modestissimus.* Qualis Livianus iste Manlius VII, 10, 9. qui nulla voce aut minis in Gallum ibat: *sed pectus animorum iraque tacitæ plenum, omnem ferociam in discrimen ipsum certaminis distulerat.* BERNEC.

24. *Convexa vallium æquabat*] Turnebus Advers. XXX, 27. ad illud Virgilii Æneid. IV.

Tædat cæli convexa tueri.

Annotant, inquit, *Grammatici quidam, convexum cæli cerni non posse, sed ejus concavum. ac denique convexa pro concavis dixisse Poetam. cum sit convexum, curvum cavo oppositum. Sed convexum cavum esse reor, quod e Justino II, 10. intelligi potest scribente de Xerxe, & montes in planum* &c. *& ipso Marone* I. *Æneid.* 314. MOD.

Quædam maria pontibus sternebat] Hellespontum ita navibus operuit, ut Europam Asiæ jungeret.

Quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.] Hoc de perfosso Atho vult intelligi, idque a multis aliis factum fuisse proditum fuit. Et tamen falsum est, ut ex Petri Bellonii descriptione constat, qui oculatus testis fuit. An quia illis temporibus mare Ægæum navibus non patebat? Hujus generis est miraculum illud Annibalis, a quo Alpes ruptas, disjectas & dispulveratas aceto ferunt, quasi calcem aqua aspersam.

O Pater, o hominum Divumque æterna potestas,

Quantum aceti opus fuit! Plus certe quam quantum aquæ pater Oceanus continet. FABER. Ammianus Marcellinus XXXI. fabulosam quoque habet hanc Athonis perfossionem. Sed vide quid Bellonio & Ammiano respondeat Isaacus Vossius in notis ad P. Melam II, 2.

CAP. XI. 2. *Leonida*] Lege præter Herodotum VII, 219. &c. & Orosium II, 9. Strabonem IX. Ælianum III. Var. Hist. 25. Valerium III, 2. & Pausaniam Laconicis. Meminit & Seneca Epistol. LXXXII. fin. Vide Ctesiæ Excerpta. Variat hic multum a ceteris. BONGARS. Adde Cice-

contemtu paucitatis eos pugnam capessere jubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant; [3] qui dum ulcisci suos quærunt, principium cladis fuere; succedente deinde inutili turba, major cædes editur. [4] Triduo ibi cum dolore & indignatione Persarum dimicatum; [5] quarta die, quum nuntiatum esset Leonidæ, a viginti millibus hostium summum cacumen teneri; tunc hortatur socios, *Recedant, & se ad meliora patriæ tempora reservent*; [6] *sibi cum Spartanis fortunam experiendam*; *plura se patriæ quam vitæ debere*; *ceteros ad præsidia Græciæ servandos*. [7] Audito regis imperio discessere ceteri, soli Lacedæmonii remanserunt. [8] Initio hujus belli sciscitantibus Delphis oracula responsum fuerat, aut regi Spartanorum, aut urbi cadendum. [9] Et idcirco rex Leonida, cum in bellum proficisceretur, ita suos firmaverat, ut ire se parato

to

ceron. Tuscul. I, 24. Agellium III, 7. Tretz. Chil. II, 32. BERNEC.

Quatuor millibus] Orosius in militum numero consentit. Isocrates in Panegyrico Lacedæmonios fuisse dicit ex confœderatis vero non multos. Plutarchus in Parallel. Leonidam a Lecedæmoniis contra Xerxem cum quingentis militibus missum esse dicit. Quam gratum istud Leonidæ factum fuerit, quamque laudem inde reportaverit, ex M. Catonis Originum libris apud Gellium III, 7. liquet. *Propter ejus*, inquit nitidissimus auctor, *virtutes omnis Græciæ gloriam atque gratiam præcipuam claritudinis inclytissima decoravere monimentis, signis, statuis, elogiis, historiis, aliisque rebus gratissimum id factum habuere*. MAGIUS.

Thermopylarum] Thermopylæ unde sint dictæ, docet Strabo IX. De eisdem etiam Livius XLV. & Plutarch. in Catone Censorio. a portarum similitudine dictæ, quas per arctum transgredi opus esset. Ita Pylæ Ciliciæ & Pylæ Susidæ Curtio & Plinio dictæ. Caudinis Furcis Thermopylarum angustias comparat Isocrates.

Marathonia pugna interfecti &c.] *Decennio ante*. Supra II, 9, 20. BERNEC.

5. *Recedant*] Sic infra XXVIII, 4. 9, IDEM.

8. *Aut regi Spartanorum, aut urbi cadendum*] Istiusmodi fere oraculum in causa quoque Atheniensium aliquando editum fuit; videlicet *superiores fore Dorienses, ni regem Atheniensium occidissent*. Tantundem enim hoc est ac si dictum esset, aut Atheniensium regi Codro, aut populo cadendum esse. Vide II, 6, 17. VORST. Angl. *responsum regi Spartanorum fuerat, aut urbi, aut regi*. Etiam hic servanda lectio vulgata. Nec enim tam regi fuerat responsum, quam sciscitantibus, ut superiora ostendunt. Ac hi fuere Delphi, non rex privatim. SCHEFF.

9. *Ita suos firmaverat*] Non satis hoc intelligo. An enim, ut quis sciat aliquid, ad id opus habet, ut

sit-

to ad moriendum animo ſcirent. [10] Anguſtias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. [11] Dimiſſis igitur ſociis, hortatur Spartanos, *Meminerint, qualitercunque prælianitibus cadendum eſſe; caverent, ne fortius manſiſſe, quam dimicaſſe videantur;* [12] *nec exſpectandum, ut ab hoſte circumvenirentur, ſed dum nox occaſionem daret, ſecuris & lætis ſuperveniendum;* [13] *nuſquam victores honeſtius, quam in caſtris hoſtium perituros.* [14] Nihil erat difficile perſuadere perſuaſis mori; [15] ſtatim arma capiunt, & ſexcenti viri caſtra quingentorum millium irrumpunt, ſtatimque regis prætorium petunt, aut cum illo, aut ſi ipſi oppreſſi eſſent, in ipſius potiſſimum ſede morituri. [16] Tumultus totis caſtris oritur. Spartani, poſteaquam regem non inveniunt, per omnia caſtra victores vagantur, cædunt, ſternuntque omnia; ut qui ſciant ſe pugnare non ſpe vi-

firmetur? At dicit noſter, ita firmaſſe Leonidam ſuos, ut ſcirent, ſe (Leonidam ſcilicet) ire animo parato ad moriendum. Atqui facere hoc poterat ſimplici indicio. Quare ſuſpicor ſcripſiſſe noſtrum, *ita ſuos formaverat*, id eſt, *informaverat*. Et ſic noſter quoque XVIII, 3. *Ab eo formatus, cum medio noctis omnes in unum campum proceſſiſſent, ceteris in Orientem ſpectantibus, ſolus Occidentis regionem intuebatur.* Sane adhortatio, qua eos firmat, paulo poſt demum apud noſtrum ſequitur, ut appareat, ante non firmaſſe, ſed formaſſe. SCHEFF.

10. *Ut cum paucis* &c.] Ita mox XI, 13, 3. BERNEC.

11. *Qualitercunque prælianitibus*] Monet Bongarſius in uno MS. ſe reperiſſe, *qualitercunque præliatis.* Quod cum ipſe quoque in antiquiſſimis Fuldenſibus membranis invenerim, nihil dubitem ita legere. Cic. ad Attic. *Acriter & vehementer præliatus ſum.* MOD. Antiquiores typis expreſſi, *qualitercunque præliarentur*: quod non minus elegans & fortaſſe rectum. VORST.

14. *Nihil erat difficile*] Senec. Ep. 14. *Quiſquis vitam ſuam contemſit, tuæ dominus eſt.* Et Senec. in Herc. Oet. *Contemſit omnes ille, qui mortem prius.* BERNEC.

15. *Statim arma capiunt*] Anglic. *raptim arma capiunt.* Placet. Auctor ad Herennium. *Ipſe ſe raptim domum ſuam conjicit.* SCHEFF.

Sexcenti] *Quingentos* habet Diodorus XI, 2. quem in hac narratione fere expreſſiſſe auctor noſter videtur: Cicero de Fin. II, 30. *trecentos*: & Seneca Suaſoria II. & Ælianus III. Var. Hiſt. 25. cujus interpres τριακοσίους imperite vertit *triginta*. BONGARS. *Trecentos* item habet Herodotus VII, 224. & Plutarchus in Parallelis 4. *Mille* autem Lacedæmonios eduxiſſe primo Leonidam ſine ſociis, refert Diodorus XI, 4. & Iſocrates Panathenaïco & Archidamo. BERNEC.

Re-

victoriæ, sed in mortis ultionem. [17] Prælium a principio noctis in majorem partem diei tractum. [18] Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati, inter ingentes stratorum hostium catervas occiderunt. [19] Xerxes duobus vulneribus terrestri prælio acceptis, experiri maris fortunam statuit.

CAP. XII. [1] Sed Atheniensium dux Themistocles, cum animadvertisset Ionas, propter quos bellum Persarum susceperant, in auxilium regis classe venisse solici-

Regis prætorium] Diodorus XI, 9. τὴν τοῦ βασιλέως σκηνήν. BONGARS. Curtius III, 11, 38. *tabernaculum* vocat. itemque *prætorium* V, 2, 11. BERNEC.

17. *Dies*] MS. *die*, antique pro *diei*. Sallust. Jugurth. 97, 3. *Vix decima parte die reliqua*. Vide quæ notat A. Gellius IX, 14. quæ Priscianus VII. ex prima Hist. Sallustii & quæ Probus in Catholicis. BONGARS.

18. *Non victi* &c.] Sic *Athenienses consumti magis quam victi* V, 1, 10. & Oros. II, 15. *Nemo trecentos Fabios victos dicit, sed occisos: & Regulus captus est a Pœnis, non victus: & quisquis alius sævientis fortunæ vi ac pondere oppressus, non submittit animum.* Senec. Benef. V, 3. Bernhard. III. de Consid. de Apostolis. *Occumbebant, non succumbebant.* BERNEC. Nullus dubito hic excidisse unam syllabam, quam sequens earundem literarum absorpsit, ut sæpe factum. Victi enim tandem sunt utique, quia omnes sunt cæsi. Legendum igitur cum Gronovio: *ad postremum non vi victi.* GRÆV.

Inter ingentes stratorum hostium catervas] Hanc lectionem confirmat Lucan. II, 135.

Aut Collina tulit stratas quoque porta catervas.

& Liv. VII, 26. *Circa jacentem ducem sterne Gallorum catervas.* GRONOV. Hoc a doctis hominibus, qui ante me ad Justinum scripserunt, emendari decuit. Lego, *inter ingentes stratorum cadaverum acervos*, non autem *catervas*. Nam *caterva* de jacentibus aut mortuis non dicitur. *Acervus* autem semper. Exemplis parco, nil autem frequentius. FABER. Mihi quoque hic locus diu fuit suspectus. Noram enim, quod in Romanorum copiis esset cohors, id dici in barbararum gentium exercitu caterva. Sed postea tamen deprehendi *catervam* etiam usurpari de multitudine cæsorum, seu mortuorum. Stat. Theb. XII.

— Non longum cæde recenti
Lætatus videt innumeris fervere catervis
Tellurem, atque una gentem exspirare ruina. GRÆV.

19. *Duobus vulneribus*] Sic V, 6. *Plus vulneris eo prælio acceperent, quam superioribus dederant.* Item XLII, 4, 11. *Nec ullo bello majus vulnus acceperunt.* Ita *vulnus* pro clade bellica & interitu exercitus est. Et *vulnus accipere* dicitur is cujus exercitus est qui perit: *dare* vero is qui exercitum alterius fundit. Etiam proprie accepta φράσις ista frequens est: dicuntque *vulnus accipere in capite.* Alia rursus metaphora est quod Nepos scribit Dione, *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.* VORST.

CAP. XII. 1. *Ionas*] Herodotus VIII. Plutarchus in Themist. Ortos autem Ionas ab Atheniensibus, notum ex Herodot. I. & aliis. BON-

licitare eos in partes suas. [2] Et cum colloquendi copiam non haberet, quo applicituri erant, symbolos proponi, & saxis proscribi curat; [3] *Quæ vos, Iones, dementia tenet? quod facinus agitatis? bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus, cogitatis?* [4] *An ideo mœnia vestra condidimus, ut essent qui nostra delerent?* [5] *Quid si non hæc & Dario prius & nunc Xerxi, belli causa nobiscum foret, quod vos rebellantes non destituimus.* [6] *Quin vos in hæc nostra castra ex ista obsidione transitis?* [7] *Aut si hoc parum tutum est, at vos commisso prælio ite ces-*

BONGARS. Iones autem non a [illegible]one Xuti filio, sed a Iavan nomen accepere: unde & Iaones Homero.

2. *Symbolos*] *Symbolum*, & *symbola*, & *symbolus* dicunt Latini Plaut. Pseud. I, I, 53. & Bacchid. II, 3, 31. MS. unus hoc loco habet *symbolas*: quomodo & Plautus sæpe. BONGARS. *Symboli* Græcis στῆλαι. Scholiast. Sophoc. Elect. v. 723. Στῆλαι, κυβοειδεῖς λίθοι, ἐπιγράμματα τινὰ ἔχοντες. GRONOV.

Et saxis proscribi] Angl. *& in saxis perscribi*. De *perscribi* dixi supra X, 13. Vulgata tamen se tuetur per illud Suetonii Ner. 39. *Multa Græce Latineque proscripta aut vulgata sunt.* Ubi Torrentius quoque *proscripta* censet servandum, contra *perscripta*, quod in MS. uno invenitur. Caussa satis ab ipso explicatur. Atque ita & hic faciendum arbitramur. SCHEFF. Sane *proscribi* non est sollicitandum. Proprie enim & eleganter *proscribi* dicuntur, quæ in tabella aut charta scripta publice affiguntur ut ab omnibus legi possint. Sic *proscribere ædes* est publica tabula affixa significare venales ædes esse. Sic & *proscribi* Romæ dicebantur olim, quorum nomina in ferali tabula scripta erant, ut impune ab omnibus possent necari. Sic & Græcis προγράφειν, unde *programma*. Eadem vis est in τῷ *proponere*. Id enim est in publico loco exponere omnibus videndum aut legendum. GRÆV.

4. *An ideo*] Vetus Poeta.

Men' servasse, ut essent qui me perderent?

BONGARS. Hæc Pacuvius in Armorum Judicio, citatus a Suet. Jul. 84. Vid. Liv. II, 40. BERNEC.

Quid si non hæc] Alii habent, *quid si*. Mihi neutrum placet, mallem scribere, *quasi non hæc*. SCHEFF.

6. *Ex ista obsidione*] *Obsidio* pro captivitate. Et significatur Iones in classe Persica non ut milites, sed ut captivos agere. Sic & XV, I, 3. *Obsidione Amphipolitana liberare*, est pro captivitate Amphip. liberare. Amphipolim enim filium Alexandri cum matre custodiendum Cassander miserat. Et XXXIX, I, I. *Obsidione Parthorum liberatus* dicitur Demetrius, quem Auctor XXXVI, I, 5. simulatione pacis deceptum a Parthis captum dixerat. VORST.

7. *Aut si hoc parum tutum est &c.*] Optime Gronovius: *Aut si hoc parum tutum est, at vos commisso bello ite cessim.* Sic quoque Iuntina editio, & merito recepit Tanaquillus Faber. GRÆV. Cl. Gronovius parum Latinum esse putat *tutum* extat, legendum esse, *Aut si hoc parum tutum est, at vos commisso prælio ite cessim*; quomodo in uno quoque MS. diserte lectum fuisse in Variis Lect. testatur. Bongarsius. illud *at* post *si non*, *si parum* plane

 cle-

cessim, inhibete remis, & a bello discedite. [8] Ante navalis prælii congressionem miserat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum; [9] prorsus, quasi non cum Græcis tantum, sed & cum diis immortalibus bellum gereret; [10] quæ manus to-

elegans est. Cicero III. in Verr. *Si quemadmodum socii populi Rom. a Magistratibus nostris: at vos communem P. R. caussam suscipite atque defendite.* Vide & Gronovii Obs. IV, 26: itemque Notas ad Liv. XXIV, 37. VORST. Gronovius, *tutum est, at vos*, quod recte Grævio probatur & aliis. SCHEFF. Emendationem Gronovii Illustrissimi amici nostri in textum recepi. Prius legebatur *si hoc parum tutum extat, vos*, barbare & imperite. FABER.

Cessim] Ita recte libri veteres. Varro apud Nonium:

Vereor ne me quoque, cum domum ab Ilio
Cessim revertero, præter canem cognoscat nemo.

L. 52. D. ad L. Aquil. Eadem ratione Plautus Casina II, 8, 7.

Recessim cedam ad parietem.

BONGARS. Πρύμναν κρούεσθαι est Thucydidi I, 9, 24. ubi Scholiasten vide. BERNEC.

Inhibete remis] Sic pulchre restituit Gronovius: *Inhibere remis* est nautica locutio, qua significatur nave non conversa retro remigare. quod faciebant aut appulsuri ad littus & portum, aut in prœlio fugam adornantes. vid. Observ. ejus IV, 26. GRÆV. Idem Gronovius modo dicto Observationum loco contendit legendum esse *inhibete remis*: id quod nobis item vero perquam simile videtur. Subaudiendum autem fuerit vocabulum quarti casus, & quidem *navem* vel *naves*. Quod quidem subinde diserte & adjiciunt, sic tamen ut *remis* rursus omittant, Livius XXVI. *Cum rostris concurrissent, neque retro navem inhiberent, nec dirimi a se hostem paterentur.* Et XXX. *Ut quaque retro inhibita rostrata onerariam hærentem unco traheret.* Dicunt & *inhibere*; neque *navem*, neque *remis* addito. Livius XXXVII. *Cum divellere se ab hoste cupientes inhiberent Rhodii.* Afranius apud Nonium in Cymba: *Tum conscendo cymbam interibi loci piscatoriam, venio, jacitur anchora, inhibent leviter.* Rursus omisso *navem*, adjectoque *remis* scribit Curtius IV, 4. *Plures deinde Macedonum naves superveniunt, & rex quoque aderat, cum Tyrii inhibentes remis ægre evellere navem quæ hærebat, portumque omnia simul navigia repetunt.* Quid autem est *inhibere remis*, & *inhibere navem*, & *inhibere*? Nihil aliud quam navem non modo reprimere, ne amplius antrorsum & in proram procurrat, sed & retro eam agere: quorum quidem utrumque remis fit. Livius diserte addit *retro*, dicitque *retro inhibere navem.* Deinde apparet etiam ex eo quod, si hærerent, & evellendæ aut ab aliis dirimendæ naves essent, remis eæ inhibebantur. Denique & ex eo quod apud Justinum præcedit *ite cessim.* Vide plura & egregia in hanc sententiam observata a Gronovio IV. Obs. 26. Vim verbi hujus cum ne Cicero quidem satis teneret, ut ex XIII. Ep. 21. ad Att. apparet. VORST. Gronovius & Grævius *inhibete remis.* Dicam pluribus in libris de Militia Navali, si unquam lucem poterunt videre. SCHEFF. A Gronovio quoque est *inhibete remis.* quem in Observationibus videre poteris. FABER.

8. *Ante navalis* &c.] Hæc vide apud Herodotum, Plutarchum, Dio-

tota imbribus & fulminibus deleta est, ut intelligeret, quam nullæ essent hominum adversus deos vires. [11] Post hæc Thespias & Platæas & Athenas vacuas hominibus incendit, & quoniam ferro in homines non poterat, in ædificia igne grassatur. [12] Namque Athenienses post pugnam Marathoniam, præmonente Themistocle, victoriam illam de Persis, non finem, sed causam majoris belli fore, ducentas naves fabricaverant. [13] Adventante igitur Xerxe, consulentibus Del-

Diodorum, Æmilium Probum, Orosium II, 10. apud quem initio Capitis, vox *bis* abest a MS. & sanè inducenda est. BONGARS.

Delphos ad templum Apollinis diripiendum] Hoc quod posterius frequentatum fuit oraculum, sedem habuit ad radices Parnassi, ubi templum condiderant incolæ, supra specum oppido muroque cinctum, & templum ipsum, ob nativam præcipitiem, munierant aditu adeo difficili & angusto, ut objecta lapidum mole accessum omnem undique præclusetint, exigua semita relicta, qua consultuti oraculum absque comitatu incederent. In medio templi exigua planities erat, & in ea hiatus, ex quo spiritus acer & vehemens, vatem tripodi insidentem & afflatus exspectantem, corripiebat, agitatamque & concussam in furorem vertebat, statis diebus, quibus fari licebat. Ferunt enim, annuatim sex menses continuos apud Lycios, totidemque in Delo oracula percontaturis patuisse: in reliquis locis, non quovis tempore, sed statis definitisque diebus tantum: utpote vel Idibus, vel Kalendis, vel augescente vel deficiente luna, vel ineunte aut desinente die, sciscitari licuisse. Religionem in consulendo Pythio oraculo eam servari oportebat, ne promeret quicquam Pythia, nisi totam prius victimam contremiscere, ac velut micare cerneret. His legitime peractis Dæmon ex obsessa Pythia (ἐκ τοῦ ἀτμοῦ enim ἔνθεος γίνεται, ex spiritu Dei afflata credebatur) concepta & fere metris Græcis scire admodum atque argute, sed ambigue nimis ac captiose illigata responsa pronuntiabat: cumque in suam sese recepisset atque abdidisset specum, Pythia ceu exonerata spiritu & ad sese reversa consistebat ac conquiescebat. Fuit autem omnium templorum Ethnicorum locupletissimum, statuis ex solido auro argentoque conflatis immensi ponderis & aliis innumeris ac pretiosissimis donariis refertum.

11. *Thespias*] Oppidum hoc est in Bœotia juxta Heliconem, ut Strabo IX. restatur.

Platæas] Πλαταιαί Bœotiæ mediteranea urbs Ptolemæo, Vitruvio, Theoni & Stephano.

Athenas vacuas] Infirmos affectæque ætatis multos reliquos esse scribit Plutarchus. Ab iis qui armis inepti essent, arcem ligno munitam, ut oraculo satisfacerent, tradit Pausanias in Atticis. Cui & Herodotus astipulatur, pauperesque relictos asserit.

Et quoniam ferro] Crudele facinus, & quod tale magis apparebit, si componatur cum Antigoni moderatione, Infra XXVIII, 4, 15, BERNEC.

13. *Muris ligneis*] Præter Justinum Herodotus, Polyænus I. Strateg. Aristot. I. Rhet. Marcus Tullius

Delphis oraculum responsum fuerat, *Salutem muris ligneis tuerentur.* [14] Themistocles navium præsidium demonstratum ratus persuadet omnibus, *Patriam municipes esse, non mœnia; civitatemque non in ædificiis, sed in civibus positam.* [15] *Melius itaque salutem navibus, quam urbi commissuros. Hujus sententiæ etiam Deum auctorem esse.* [16] Probato consilio, conjuges liberosque, cum pretiosissimis rebus, abditis insulis, relicta urbe, demandant; ipsi naves armati conscendunt. [17] Exemplum Atheniensium & aliæ urbes imitatæ. [18] Itaque cum adunata omnis sociorum classis & intenta in bellum navale esset; angustiasque Salaminii freti, ne circumveniri a multitudine posset, occupassent; dissensio

x. ad Att. Epist. 7, & III. de Offic. Valer. VI, 5. Frontinus I. Strateg. 3.

14. *Themistocles*] Cicero x. ad Atticum Ep. 7. *Consilium Themistocleum.* Frontinus I. Strat. 3, 6. Aristot. I. Rhet. BONGARS.

Patriam municipes esse] MS. *municipia esse*, quod respondet elegantius sequenti, *mœnia.* Et suspicor, alterum ex glossa natum, qua quis notaverat, *municipia* hic posita pro *municipibus.* SCHEFF.

Mœnia] Eadem scilicet quæ *οἰκοδομήματα*, vel ædificia alias vocantur, & pari ratione Infra V, 7. *Non exercitum, cujus ope servati pulchriora possint mœnia exstruere.* nec aliter Florus I, 4. *Mœnia muro amplexus est.* & III, 10. *Incensis mœnibus suis.* Vid. Observat. II, 12. GRONOV.

Civitatemque] Thucydides VII, 14, 22. Ἄνδρες, πόλις, καὶ οὐ τείχη. Tacit. Hist. I, 84. *Quid? vos pulcherrimam hanc urbem, domibus & tectis, & congestu lapidum stare creditis? Muta ista* &c. Huc pertinet oratio Lentuli ad exercitum intra Caudinas furcas conclusum, apud Livium IX, 4. Cic. ad Att. VIII. Ep. 9. *Non est in parietibus Resp.* BERN.

16. *Conjuges liberosque abditis insulis* &c.] MS. *additis*, ex quo Sebisius ingeniose & forte recte *adsitis*. cum in illa festinatione vicinas quam remotiores & abditas insulas eos circumspexisse sit credibilius. Firmat conjecturam Herodotus VIII, 41. ubi Salaminem & Æginam insulas nominat, itemque Troezenem. adde Diodor. XI, 13. & Frontin. I. Strat. 3, 6. BERNEC. Senes in insulas deportasse, inquit Aristides in Oratione ὑπὲρ τῶν τεττάρων. Conjuges vero, & liberos, Trœzenem misisse, non in insulas. *Abditas* autem vocat insulas illas, quoniam in intimo recessu sinus essent sitæ. VOSS. Genuinum videtur *abditis*, neque cum Sebisio & Berneccero mutandum in *adsitis*. Sunt autem *abditæ insulæ*, quæ, ut Vossius ait, in recessu sinus intimo fuere sitæ, Salamis puta & Ægina: quas Herodotus VIII. & nominat. Indidem post fugam Xerxis & repetita Thucydides prodidit. VORST.

18. *Cum adunata omnis sociorum classis*] *Adunare* verbum nostro valde frequentatum; ut vel ex Indice apparet. Alibi vero paulo rarius est. Utitur tamen Cyprianus in Ep. 63. quæ ad Cæcilium est: *Quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit & copulatum.* Sed & apud

tio inter civitatum principes oritur. [19] qui cum deserto bello ad sua tuenda dilabi vellent, timens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur, per servum fidum Xerxi nuntiat, *Uno in loco eum contractam Græciam capere facillime posse.* [20] *Quod si civitates, quæ jam abire vellent, dissipentur; majore labore ei singulas consectandas.* [21] Hoc dolo impellit regem signum pugnæ dare. Græci quoque adventu hostium occupati prælium collatis viribus capessunt. [22] Interea rex velut spectator pugnæ cum parte navium in litore remanet. [23] Artemisia autem regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellum acerrime ciebat: [24] *Quippe ut in in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres.* [25] Cum anceps prælium esset, Iones juxta præceptum Themistoclis pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos ceterorum fregit. [26] Itaque circumspicientes fugam pelluntur Persæ, & mox prælio victi, in fugam vertuntur. [27] In qua trepidatione

pud Plinium reperias XIX, 2. Nat. Hist. *Vulsum*, inquit, *fascibus in acervo adunatum biduo.* Sic enim legendum sine dubio; non *animatum.* VORST.

19. *Per servum fidum*] Frontinus II, 2, 13. BONGARS.

22. *Spectator*] MSS. *exspectata:* unde Vel. Acidalius ad Vell. Paterc. II, 14, 5. facit *espectator*, antique pro *aspectator.* Sicut *escendere* Tacitus & Seneca, pro *ascendere.* & Vetus Glossarium *ercessere.* BERNEC.

23. *Artemisia*] Lygdamis filia. Herodotus VII, 99. Pausanias Laconicis. Unus e MSS. *Artemidora* scriptum habet, quomodo & Orosius III. BONGARS.

Inter primos duces] Antiquiores typis expressi *inter primores duces:* quod sane contemnendum non est. Non tantum enim *primores* dicuntur qui primi sunt tempore aut loco; sed & qui primi sunt dignitate. Horatius *primores populi*, & Silius *secium primores* dicit. VORST. Vorstius ex vetustioribus legit *primores duces.* SCHEFF. In Iuntina quoque *primores* habetur.

24. *Quippe ut in viro muliebrem timorem*] Hoc Xerxes non sibi, sed suis aptans, *Viri quidem*, inquit, *extiterunt mihi feminæ: feminæ autem, viri.* Herodot. VIII, 88. & ex eo Suidas in voce Ἀρτεμισία, qui tamen Artemisiam contra Persas militasse, falso scribit. BERNEC.

25. *Animos ceterorum fregit*] Manuscripti plerique habent, *ceteros.* Puto sic scripsisse Justinum, & verba, *animos ceterorum*, glossatoris esse, non ipsius. SCHEFF.

27. *Multæ mersæ naves*] Ducentæ, inquit Diodorus XI, 19. BONGARS. Angl. *submersæ*, ex glossa. Lucan. III.

ne multæ captæ naves, multæ merſæ; plures tamen non minus ſævitiam regis, quam hoſtem timentes, domum dilabuntur.

CAP. XIII. [1] Hac clade perculſum & dubium conſilii Xerxem Mardonius aggreditur. [2] Hortatur, *In regnum abeat, ne quid ſeditionis moveat fama adverſi belli, in majus, ſicuti mos eſt, omnia extollens;* [3] *ſibi trecenta millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat, qua manu aut cum gloria ejus perdomiturum ſe Græciam; aut, ſi aliter eventus ferat, ſine ejuſdem infamia hoſtibus ceſſurum.* [4] Probato conſilio, Mardonio exercitus traditur; reliquas copias rex ipſe reducere in regnum parat. [5] Sed Græci, audita regis fuga, conſilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo veluti victor maris fe-

Æquora diſcedunt merſa diducta carinæ.

Item:

— Pars maxima claſſis
Mergitur. —

Plin. IX. Nat. Hiſt. 44. de ariete: *Cymbas occu tus adnatans mergit.* Adde libros noſtros de Militia Navali, ubi pluribus hoc firmamus. SCHEFF.

CAP. XIII. 1. *Mardonius*] Hunc fuiſſe putant Mardonium, qui ſub Xerxe in Græcia cæſus, eundem cum Mardochæo. Nomen non admodum abludit, ſed ætas atque aliæ circumſtantiæ, apud Herodotum.

2. *Ne quid ſeditionis*] Tacit. Hiſtor. II, 97. *Proſperis noſtris rebus, certaturi ad obſequium, adverſam fortunam ex æquo detrectant.* BERNEC.

Fama adverſi belli, in majus, ſicuti mos eſt] In omnibus quotquot viderim editionibus extat, *&* *in majus.* Monitu Sebiſii expunxi *&*, quod manifeſte παρέλκει nullique rei eſt. De re Tacitus Annal. III, 44, 1. *Cuncta, ut mos famæ, in majus credita.* Et Curtius IX, 2, 21. *Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, majora ſunt vero.* Freinshemio reſtituendum videtur illud *&*, & hic eſſe ſenſus. *fama non modo adverſa bello narrabit, ſed & in majus augebit.* Nondum plene correctis, poſcimus arbitros. IDEM. Nihil mutandum. Sic quoque XIV, 1. *Ne fama, aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret.* VOSS.

3. *Trecenta millia*] Habet ducenta millia equitum Probus, Vitruvius I, 1, in hujus victoriæ memoriam, porticum pulcherrimam, cui & a Perſis profligatis nomen inditum ſit, conſtructam fuiſſe dicit.

Si aliter eventus ferat] MSS. plurimi habent *fuerit*, quod videntur rejeciſſe, qui putarunt haud Latinum eſſe, quando dicitur *eventus eſt aliter.* Atqui eo *aliter* pro *alius* cum verbo *eſt* utuntur optimi ſcriptores. Terent. in Phorm. *Ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.* Et in Adelph. *Aliter de hac re ejus eſt ſententia.* SCHEFF.

5. *Pontis interrumpendi*] Ita etiam Herodotus & Polyænus. De ſtrategemate Themiſtoclis ita Frontinus II. Strat. 6. *Themiſtocles victo Xerxe* ve-

fecerat; ut intercluso reditu, aut cum exercitu deleretur; aut, desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. [6] Sed Themistocles timens, ne interclusi hostes desperationem in virtutem verterent, & iter quod aliter non pateret, ferro patefacerent; *Satis multos hostes in Græcia remanere* dictitans, *nec augeri numerum retinendo oportere*; [7] cum vincere consilio ceteros non posset, eundem servum ad Xerxem mittit, certioremque consilii facit, & occupare transitum maturata fuga jubet. [8] Ille perculsus nuntio tradit ducibus milites perducendos; ipse cum paucis Abydon contendit. [9] Ubi cum solutum pontem hibernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha trepidus trajecit. [10] Erat res spectaculo digna & æstimatione sortis humanæ, rerum varietate mirandæ, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo ante vix æquor omne capiebat; carentem etiam omni servorum ministerio, cujus exercitus propter multitudinem terris graves erant.

volentes suos pontem rumpere prohibuit; cum docuisset, potius esse, eum expelli ex Europa, quam cogi ex desperatione pugnare: idem misit ad eum, qui indicaret, in quo periculo esset, nisi fugam maturaret.

6. *Themistocles timens*] Frontinus II. Strat. 6, 8. BONGARS.

Ne interclusi &c.] Vegetius III, 21. *Clausis ex desperatione crescit audacia; & cum nihil spei est, sumit arma formido. Ideoque Scipionis laudata sententia est, viam hostibus, qua fugiant, muniendam.* BERNEC.

In Græcia] Non muto, quia tamen MSS. multi habent *in Græciam*, cogitandum puto, annon ita scripserit Justinus, aliique, qui hoc genus ignorabant bonis scriptoribus receptum, immutarint. Adde infra III, 1, 1. SCHEFF.

7. *Vincere consilio*] Liv. VI, 23. *Patere te vinci consilio.* & Tacit. II. Hist. 40. *Titianus & Proculus, ubi consiliis vincerentur, ad jus imperii transibant.* Corn. Nep. Iphic. 1. *Semper consilio vicit.* & eodem modo ipse Herodot. IX, 41. Κρατεῖν γνώμῃ. GRONOV.

Eundem servum] Sicinnum nomine, Herodot. At Diodorus ait fuisse pædagogum filiorum ipsius: ad instituendos liberos utebantur servorum operâ veteres. Plutarch. in Arist. Arnacen vocat Eunuchum. BONG. Scilicet de quo Supra Cap. 12, 19. quem *Sicinnum* nominat Herodotus VIII, 75. eumque Themistoclis ait fuisse & servum & liberorum pædagogum. At Diodorus hunc a superiore diversum facere videtur, XI, 17, 19. BERNEC.

10. *Sortis humanæ, rerum varietate mirandæ*] Hic locus mihi est suspectus. Ecquæ namque horum est constructio verborum? *Erat digna spectaculo & miranda æstimatione sortis humanæ.* Hæc se bene habent. At quo referenda illa, *rerum varietate*? Si ad *miranda*, debet ad-

rant. [11] Nec pedestribus copiis, quas ducibus assignaverat, felicius iter fuit: siquidem quotidiano labori (neque enim ulla est metuentibus quies) etiam fames accesserat. [12] Multorum deinde dierum inopia contraxerat & pestem; tantaque fœditas morientium fuit; ut viæ cadaveribus implerentur, alitesque & bestiæ escæ illecebris solicitatæ exercitum sequerentur.

CAP. XIV. [1] Interim Mardonius in Græcia Olynthum expugnat. [2] Athenienses quoque in spem pacis, amicitiamque regis solicitat, spondens incensæ eorum urbis etiam in majus restitutionem. [3] Posteaquam nullo pretio libertatem videt his venalem, incensis quæ ædi-

di conjunctio &c. Sed videndum, annon ex glossa hæc irrepserint. SCHEFF. Vidit Schefferus locum hunc esse contaminatum. Labes tamen omnis detergetur, si scripseris: *Erat res spectaculo digna, & æstimatione sortis humanæ, rerum varietate miranda.* hoc est, erat res, unde poterat humana æstimari sors, propter tantam varietatem & mutabilitatem miranda; unde poterat perspici, quam fragilis esset sors humana, & quantis & quam miris varietatibus esset obnoxia. Editio Iuntina longius abit ab aliis libris, quæ legit: *Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis varietate miranda.* Si ex veteribus membranis est profecta hæc lectio, non facile debet reprobari, vulgatæ sane præponi: sed tamen veriorem duco emendationem quam modo ostendi, quippe quæ non recedit a priscis membranis, nisi quod una littera perperam omissa adjiciatur. GRÆV.

Quem paulo ante vix &c.] *Gravem illum & mari & terra Xerxem, nec hominibus tantum terribilem: sed Neptuno quoque compedes, & Cælo tenebras minitantem.* Val. Max. III, 2. BERNEC.

11. *Neque enim ulla est*] Similis fere locus de Gallis XXIV, 8, 13. IDEM.

12. *Contraxerat & pestem*] Ita Flor. III, 5, 27. IDEM. Sic recte legitur. hoc est, fames & inopia, ut fit, excitat pestem, in exercitu scilicet. Celsus III. *Tristitiam contrahere dicitur bilis atra.* Alia passim exempla sunt obvia. GRÆV. Suspicor, *contraxerant* scribendum. Nec enim inopia contraxit, verum copiæ pedestres ex inopia. SCHEFF.

Escæ illecebris solicitatæ.] Reposui ex antiquioribus typis expressis *escæ* quæ vox itidem videtur abesse non posse; ut intelligatur, cujus generis illecebræ illæ fuerint. VORST. Recte hoc reposuit Vorstius ex antiquioribus. Absumserat similitudo literarum in voce præcedenti. SCHEFF. Consentit Iuntina.

CAP. XIV. 1. *Olynthum*] Artabazo, non Mardonio id tribuit Herodotus VIII, 127. BONGARS. Errorem hunc primus ostendo. Legendum est *in Thracia*, quod veteres Geographi & Demosthenis interpretes probabunt. FABER. Urbs a Mela describitur, inter Athon montem & Pallenen urbem. Viginti stadiis a Mециberna, ut tradit Suidas. Thraciæ urbem maximam vocant Xenophon, & Libanius.

2. *Athenienses quoque*] Herodotus VIII. fin. & Diodorus XI, 28. BONGARS.

5. *Fer-*

ædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. [4] Eo & Græcorum exercitus, qui centum millium fuit, sequutus est, ibique prælium commissum. [5] Sed fortuna regis cum duce mutata non est. Nam victus Mardonius veluti ex naufragio cum paucis profugit. [6] Castra referta regalis opulentiæ capta. Unde primum Græcos, diviso inter se auro Persico, divitiarum luxuria cepit. [7] Eodem forte die, quo Mardonii copiæ deletæ sunt, etiam navali prælio in Asia sub monte Mycale, adversus Persas dimicatum est. [8] Ibi ante congressionem, cum classes ex adverso starent, fama ad utrumque exercitum venit, vicisse Græcos & Mardonii copias occidione occidisse. [9] Tantam famæ velo-

5. *Fortuna regis* &c.] Insigniter hoc dictum illustrat Gruteri Dissertatio I. ad Tacit. Adde eundem ad Hist. August. p. 2. p. 128. m. 1. BERNEC.

Victus Mardonius] Hæc est memorabilis illa Græcorum ad Platæas victoria, de qua Herodotus IX. Diodorus XI, 31. Plutarchus in Arist. Æmilius Probus in Aristide & Pausania. quos vide, & Strabo IX. & Pausan. Laconicis & Bœoticis. Interfectum eo prœlio Mardonium, præter Ctesiam scribunt omnes: hunc sequitur auctor noster. BONGARS.

6. *Referta*] Val. Max. 1, 6, 2. *Bina castra Punicis opibus referta.* Zonar. Tom. III. Ann. p. 184. Μεςὰ ὄντα πλούτου παντοδαποῦ καὶ πολυτελείας βασιλικῆς. GRONOV.

Regalis opulentiæ] Non Xerxes e Græcia fugiens aureos & argenteos lectos atque mensas, omnemque regium apparatum reliquerat apud Mardonium Herodotus IX, 81. BERNEC.

Unde primum &c.] Florus III, 12, 9. *Syria prima nos victa corrupit.* Adde nostrum XXXVI, 4, 12. Liv. XXXIX, 6. fin. IDEM.

7. *Mycale*] Libri scripti hoc loco omnes depravate legunt *Mesia*, alii *Mosia*, alii aliter. Vulgatam lectionem contra libros retinui ex Herodoto & Diodoro. Est autem Mycale mons Ioniæ & urbs Stephano. BONGARS.

8. *Occidione occidisse*] Sic malim. eâque loquutione utebantur veteres, quoties significare volebant, aliquem exercitum ad internecionem esse deletum. Livius noster XXVIII. *Duo exercitus eorum prope occidione occisi.* & simili fere ratione a Tacito dicitur. *Copiatum occidione occubuissent.* MOD. Bongars. *cecidisse.* Sed Modii judicium secutus retinui manuscriptis firmatam aliarum editionum lectionem. Ea locutione utuntur veteres, exercitum ad internecionem deletum significaturi. Livius XXVIII. *Exercitus eorum prope occidione occisi.* Similique fere ratione Tacitus Annal. XII. *Copiæ tum occidione occubuissent.* BERNEC. *Occidisse* πανωλεθρίας pro cecidisse, deletas esse, ut sæpe in hoc auctore. Infra XXVIII, 4, 12. dicit *Occidione cæsi.* Et Livius XXVIII. *Occidione occisi.* Tacitus vero Annal. XII. *Occidione occumbere.* VORST.

9. *Tantam famæ velocitatem*] Hanc fa-

velocitatem fuisse, ut cum matutino tempore prælium in Bœotia commissum sit, meridianis horis in Asiam, per tot maria & tantum spatii, tam brevi horarum momento, de victoria nuntiatum sit! [10] Confecto bello, cum de præmiis civitatum ageretur, omnium judicio, Atheniensium virtus ceteris prælata. [11] Inter duces quoque Themistocles princeps civitatum testimonio judicatus gloriam patriæ suæ auxit.

CAP. XV. [1] Igitur Athenienses aucti & præmiis belli & gloria urbem ex integro condere moliuntur. [2] Cum mœnia majora complexi fuissent, suspecti esse Lacedæmoniis cœpere, recte reputantibus, quibus ruina urbis tantum incrementi dedisset, quantum sit da-

famæ velocitatem redarguit Diodorus XI, 35. Ait enim rumorem istum sparsum a Leotychida, strategematis loco. Vide Plutarchum in Æmilio 41. Et hic, ut & Diodorus notavit, deficit Herodoti historia. BONGARS. Simile tamen famæ velocitatis exemplum habet noster XX, 3, 9. Adde Sueton. Neron. 1. & Domitian. 6. Florum III, 3. fin. Ælian. IX. Var. Hist. 2. BERNEC. Puta *ferunt*, aut *memorant*. Sed nil præcedit, quod hanc expletionem ellipseos monstrare possit, neque scio, an alibi sic positus infinitus temere inveniatur, Ideoque mihi quidem non nihil suspectus est hic locus. SCHEFF. Miror viro doctissimo, quem vivum amavi, mortuum colo, hic hæsisse aquam. Nihil frequentius Justino aliisque optimis scriptoribus in admirationibus uti infinitivis omisso *mirandum est*, aut alio hujus notæ verbo. In hoc Libro, 7. *Tantam in eo virtutem fuisse, ut non tot cædibus fatigatus, non duabus manibus amissis victus, truncus ad postremum, & veluti rabida fera, dentibus dimicaverit.* VIII, 2. *Tantum facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus institutisque formata, ut quid posthac succensere jure barbaris possent, non haberent.* XIV, 5. *Tantum eos degeneravisse a majoribus, ut, cum multis seculis murus urbi civium virtus fuerit, tunc salvos se fore non existimaverint, nisi intra muros laterent.* Notavi non nulla alia exempla in animadversionibus ad Epistolas ad Atticum in quibus peccarant imprudentia hujus elegantiæ aut librarii, aut correctores. GRÆV.

10. *Atheniensium virtus ceteris prælata*] Pro *ceterorum virtuti prælata*. Cujus generis plura notata sunt Supra ad I, 7, 14. Quibus adde illud Cicer. VI. Ep. 19. ad Fam. *Otium* (domus) *omni desertissima regione majus*, pro *omni desertissimæ regionis otio*. Sunt & in sacris literis talia. Ut Joh. V, 36. *Habeo testimonium majus Johanne* pro *testimonio Johannis*. VORST.

CAP. XV. 1. *Ex integro condere moliuntur*] Præter Diodorum XI, 39. vide Thucydidem I, 15. & Frontinum I. Strat. I, 10. Meminit & Pausanias I. initio. BONGARS.

Recte reputantibus] MSS. *recte putantibus*: ex quo Sebisius *reputantibus* facit, omisso *recte*, quod nec abest incommode. BERNEC.

3. Ma-

datura munita civitas.[3] Mittunt ergo legatos, qui monerent, *Ne munimenta hostibus & receptacula futuri belli exstruant.*[4] Themistocles ut vidit spei urbis invideri, non existimans abrupte agendum respondit legatis, *Ituros Lacedæmonem, qui de ea re pariter cum illis consulant.*[5] Sic dimissis Spartanis, hortatur suos, *Opus maturent.*[6] Dein ipse interjecto tempore in legationem proficiscitur, & nunc in itinere infirmitate simulata, nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil possit, diem de die proferendo, spatium consummando operi quærebat.[7] cum interim nuntiatur Spartanis, opus Athenis maturari; propter quod denuo legatos mittunt ad inspiciendam rem.[8] Tum Themistocles per servum magistratibus scribit Atheniensium, *Legatos vinciant, pignusque teneant, ne in se gravius consulatur.*[9] Adiit deinde concionem Lacedæmoniorum; indicat, *Permunitas Athenas esse, & posse jam illatum bellum*

3. *Munimenta hostibus*] Sebisius mallet, *munimenta hostibus in receptaculum*: vel, *munimenta receptacula*, per appositionem. BERNEC. MSS. *receptacula futurum bellum.* Credo scripsisse Justinum, & distinxisse *ne munimenta hostibus receptacula futura, in bellum exstruant.* SCHEFF.

4. *Non abrupte agendum*] Amm. Marc. XXVI, 32. *Aleam omnium periculorum iecit abrupte.* proque eo Liv. XXIII, 20. *Nihil raptim nec temere agendum.* & S. Lucas in Act. Ap. XIX, 36. Μηδὲν προπετὲς πράττειν. GRONOV.

6. *In legationem*] MSS. plerique *in legatione*, quod non puto contemnendum. Solent enim casus ita permutari, quomodo Cap. 13. ad verba *in Græcia* observavimus. Adde, quæ notata nobis ad Fragm. Petronii Traguriānum, & Higinum. SCHEFF.

Agi] Sebisius præfert, *agere*, ut referatur ad Themistoclem, BERNEC.

7. *Opus Athenis maturari*] MSS. *Atheniensis.* An scribendum, *Athenienses maturare?* nam *Atheniensis* vetus ratio est, pro *Atheniensis* vel *Athenienses.* Et potest ortum esse vitium ex eo, quia *Athenis* cum lineola in capite fuit scriptum: pro *Atheniensis*, idque oscitans librarius non observavit. SCHEFF.

8. *Vinciant*] Scilicet ut illos tantum servent in custodiâ. Virg. VIII. Æn. 652.

Et fluvium vinclis innaret Clœlia ruptis.

ubi hæc Servius. *Vincla pro custodiiie accipimus, quia obsides non ligantur.* GRONOV.

9. *Adiit deinde concionem*] MSS. *At id deinde in concionem.* Puto veram lectionem, *adit deinde in concionem.* Sed repudiarunt, quoniam *adire in* putarunt male sociati. At vero scire debebant, *adire* compositum, significationem simplicis habere, atque ita præpositionem in eo esse supervacuam. Quomodo & Gi-

lum non armis tantum, sed etiam muris sustinere: [10] *Si quid ob eam rem de se crudelius statuerent, legatos eorum in hoc pignus Athenis retentos.* [11] Graviter deinde castigat eos, *Quod non virtute, sed imbecillitate sociorum, potentiam quærerent.* [12] Sic dimissus, veluti triumphatis Spartanis, a civibus excipitur. [13] Post hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & ut bis illatum a Persis Græciæ bellum ulciscerentur, ultro fines eorum depopulantur. [14] Ducem suo, sociorumque exercitui deligunt Pausaniam. qui pro ducatu, regnum Græciæ affectans proditionis præmium cum Xerxe nuptias filiæ ejus paciscitur, redditis captivis, ut fides regis aliquo beneficio obstringeretur. [15] Scribit præterea Xerxi, *Quoscumque ad se nuntios misisset, interficeret, ne res lo-*

Cicero in Epistolis ad Atticum alicubi, *adire in jus*, pro *ire in jus* usurpavit, & occurrunt alia similia apud alios scriptores. SCHEFF.

Permunitas Athenas esse] *Per* in compositione subinde rei perfectionem & consummationem significat. Ita XII, 3, 2. dicit *perpetrare bellum.* & XXXI, 5, 2. *Perrogare omnes.* VORST.

14. *Ducem*] Ναύαρχον constituerunt. Thucydides I, 22. Diodorus XI, 45. Probus, quos lege. BONGARS. Plutarch. in Themistocle & Parallelis. Æmilius Probus in Themistocle & Pausania. Quod mox sequitur, *pro ducatu regnum affectasse Pausaniam*, est, honore ducis non contentum regem Græciæ constituere se voluisse. Quod ideo monendum, nequis cum Hispano interprete sequius hæc accipiat. Adde Infra IX, 4, 2. BERNEC.

15. *Quoscunque ad se nuntios.*] Libri veteres optimi alii *Ponties*, alii *potios*, Barbaram vocem, aut Justini ætate usitatam, aut Persicam quis fortasse suspicetur. Nihil mutare ausus sum, quum vulgata lectio duobus MSS. confirmetur, non tamen antiquissimis. BONGARS. Sed Freinshemius eruit *conscios.* probabiliter, ut arbitror; Imo probe. Sed absque magna causa quicquam immutare religio est. BERNEC. Gasparus Simonis ὁ πολύγλωττος fere persuasit mihi retinendum quod constanter extat in MSS. notæ opt. *pontios* aut *potios*, esseque vernaculum nostrum *Pot*, h. e. nuntius. Omnino persuasurus id fuerat, si reperissem etiam inter Persico Germanica à Lipsio collecta Centur. III. Ep. 44. ad Belgas, & Raphelengii Persico-Belgico-Germanica, ex Pentateucho Persico contracta. Illud quidem certum est, cum teste autore nostro XXIV. & XXV. Strabone XII. & Pausania in Phocicis, omnem Asiam Celtæ velut examine quodam impleuerint, nec sine illis reges Orientis ulla bella gesserint, eo commercio linguas quoque gentis utriusque permixtas fuisse: neque casu accidisse, ut, dum illi Tygrin biberunt, hi Rhenum, Istrum, Albimue, tam multa vocabula tam exacte communia habeant: sed necessario vel à Persis illa Celtas, vel à Celtis Persas hausisse. Porro *potios* & *pontios* promiscue dicitur, ut *frango*, *frago*, unde *naufragus*: *tango*, *tago*, unde *tagax* & *contagium*: *pungo*, *pugo*, unde *pugio*;

loquacitate hominum proderetur. [16] Sed dux Atheniensium Aristides belli socius, collegæ conatibus obviam eundo, simul & in rem sapienter consulendo, proditionis consilia discussit. Nec multo post accusatus Pausanias damnatur. [17] Igitur Xerxes, cum proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum instituit. [18] Græci quoque ducem constituunt Cimonem Atheniensem, filium Miltiadis, quo duce apud Marathonem pugnatum est, juvenem, cujus magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. [19] Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem conjectum, ibique defunctum translatis in se vinculis ad sepulturam redemit. [20] Nec in bello judicium deligentium fefellit; siquidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terrestri navalique bello superatum, trepidum recipere se in regnum coëgit.

gio : ranceo, raceo, laurentum, lauretum. Ita Galli *ex laterna* faciunt *lanterne*: & contra ex *mensura, mesure: mansio, maison.* Hetrusci, *sponsus, sposo.* Hisp. *sensus, seso: ansa, asa, &c.* Ceterum de Pausaniæ cum Persis epistolico commercio vide quoque Thucydidem I, 22, 4. BERNEC. In omnibus MSS. legebatur *pontios*, vel *potios*. Forte scriptum fuit *protinus*. Error autem ortus est ex literarum compendio. VOSS. MSS. omnes optimi habent *potios* vel *pontios*, pro *nuntios*, quod Bongarsius putat barbaram aut Persicam esse vocem. Ego *Pontios* existimo se rectissime habere, sed de iis, qui ex Ponto sunt, oportere accipi. Fuit nempe Pausanias constitutus in Hellesponto, cum scriberet ad Xerxem, ut ex Thucydide manifestum. Inde igitur qui mittebantur, erant Pontii, Græcis Πόντιοι, ut apud Stephanum est legere. Nisi putes utrumque jungendum, quod in quibusdam reperitur, *nuntios Pontios*, ut sint *nuntii Pontii*, nuntii, ex Ponto seu Hellesponto missi. SCHEFF. Latini tamen malunt *Ponticus* quam *Pontius*. Sic sane P. Mela, Florus, alii.

16. *Belli socius*) Angl. una voce auctius, *belli socius electus.* SCHEFF.

17. *Ex integro bellum instituit*] *Bellum instituere* quam Latine dicatur, viderint peritiores. Mihi nullum dubium legendum esse, *ex integro bellum instruit*, quamvis libri renitantur. Sup. II, 10. *Igitur Xerxis bellum a patre cœptum adversus Græciam quinquennium instruxit.* Est familiaris Justino locutio. GRÆV.

18. *Cimonem*] Cujus vitam vide apud Plutarchum & Probum. De eo & Herodotus VI, fin. Valerius Maximus V, 3. BONG. Adde Aristidem Oratione Platonica II. BERN.

19. *Patrem*] Vir magnus in variis lectionibus auctori contrarium facit Demosthenem, qui non patris causa, sed *ob affectatam tyrannidem*, mulctatum Cimonem scribat in Oratione contra Aristocratem. Utrumque factum credo, sed diversis temporibus, vid. Val. Max. V, 4, 2. Ext. IDEM.

20. *Xerxem*] Ad Eurymedontem, ὥσπερ ἀθλητὴς δεινὸς, ἡμέρᾳ μιᾷ δύο καθῃρηκὼς ἀγωνίσματα. Plutarch. in Cimone. Vide & Thucydidem I, 16, 14. & Diodorum XI, 61. BONGARS.

L I-

LIBER III.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

[1] XErxes rex Persarum, terror antea gentium, bello in Græciam infeliciter gesto, etiam suis contemtui esse cœpit. [2] Quippe Artabanus præfectus ejus, deficiente quotidie regis

CAP. I. 1. *In Graciam*] Omnes omnino MSS. tam mei quam Bongarsii migrant hic Grammaticos canones, habentque, *bello in Graciam infeliciter gesto*, nec hic tantum, sed, quod huc reservavi, etiam proximo superiore libro, quo loco est in editionibus, *satis multos hostes in Gracia manere dictitans*, referunt eædem optimæ membranæ, *in Graciam manere*, qua figura dicendi eum constet etiam ipsum Ciceronem usum, quidni eam nos quoque hic admittamus? MOD. Bongarsius & ceteræ editiones *in Gracia*. Prætuli quod est in MSS. omnibus & Bongarsii & Modii. Dictum ita vel proprie pro *adversus Graciam*: vel per antiptosin, qualis est apud Sueton. Aug. 13, 3. *Sepulturam in volucrum fore potestatem*. Curt. III, 5, 13. *Darium in Ciliciam fore nuntiatur*. Ita sæpe Cicero, Plautus, alii: quin auctor ipse supra II, 12, 6. *Satis multos hostes in Graciam manere dicti;*

regis majestate, in spem regni adductus, cum septem robustissimis filiis regiam vesperi ingreditur, (nam amicitiæ jure semper illi patebat) trucidatoque rege, voto suo obsistentes filios ejus dolo aggreditur. [3] Securior de Artaxerxe, puero admodum, fingit regem a Dario, qui erat adolescens, quo maturius regno potiretur, occisum; impellit Artaxerxem parricidium parricidio vindicare. [4] Cum ventum ad domum Darii esset, dormiens inventus, quasi somnum fingeret, interficitur. [5] Dein cum unum ex regis filiis sceleri suo superesse Artabanus videret, metueretque de regno certamina principum, assumit in societatem consilii Bacabasum: [6] qui præsenti statu contentus rem prodit Artaxerxi, *Ut pater ejus occisus sit, ut frater falsa parricidii suspicione oppressus; ut denique ipsi pararentur insidiæ.* [7] His cognitis Artaxerxes, verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse armatum exercitum jubet, recogniturus & numerum militum & in armis industriam singulorum. [8] Itaque cum inter ceteros & ipse Artabanus armatus assisteret, rex

Citans. ut volunt MSS. BERNEC. Antiquiores editiones *in Græcia*. At Berneccerus maluit *in Græciam*; quoniam in omnibus MSS. quos Bongarsius & Modius viderunt, ita sit. Est autem *in Græciam* vel idem quod *adversum Græciam*; vel per antiptosin pro *in Græcia*: quomodo dicunt *in potestatem esse* pro *in potestate esse*. VORST. MSS. *In Græciam.* Melius tamen & usitatius quod impressi præ se ferunt, *in Græcia*. Sic XLII, 5. ubi vide conjecturam meam. FABER. Iuntina habet *in Græcia*.

2. *Quippe Artabanus* &c.] Legendus Diodorus Siculus XI, 79. & Ctesias in Persicis Excerpt. 29. & seqq. & Probus. Qui hic *Bacabasus*, illis *Megabyzus* dicitur. *Artabanus* autem Aristoteli Polit. V, 10. *Artapanes* est, Ctesiæ *Artapanus*. BONGARS.

Robustissimis] Respectu annorum, non virium vel roboris. Infra XI, 6. *Non juvenes robustos, nec primum florem ætatis, sed veteranos elegit.* Suet. Ner. 20. *Quinque amplius millia e plebe robustissimæ juventutis undique elegit.* Flor. Prooem. *Hæc jam ipsa juventa imperii, & quasi quadam robusta maturitas.* GRONOV.

3. *De Artaxerxe*] Cui cognomen *Longimano*. Alius est Infra V, 11, 1. &c. BERNEC.

5. *Bacabasum*] Posterior vox hodieque Turcis Tartarisque caput supremumque præfectum denotat. THYS.

7. *Paratum esse armatum exercitum jubet*] Mihi magis placet quod antiquiores editiones habent *paratum esse exercitum armatumque jubet*. VORST. Mallet Vorstius ex anti-

rex simulat, se breviorem loricam habere; jubet Artabanum secum commutare; exuentem se ac nudatum gladio trajicit; tum & filios ejus corripi jubet.[9] Atque ita egregius adolescens & cædem patris & se ab insidiis Artabani vindicavit.

CAP. II. [1] Dum hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmoniis & Atheniensibus, in duas divisa partes, ab externis bellis, velut in viscera sua, arma convertit.[2] Fiunt igitur de uno populo duo corpora; & eorundem castrorum homines in duos hostiles exercitus dividuntur.[3] Hinc Lacedæmonii communia quondam civitatium auxilia ad vires suas trahebant: inde Athenienses & vetustate gentis & gestis rebus illustres propriis viribus confidebant.[4] Atque ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione vi-

tiquioribus *armatumque*. SCHEFF.

9. *Et cædem patris*] Τὸν φονέα τοῦ πατρός. Diodor. Nam illa, & *necem fratris*, absunt Vett. BONGARS. Notandum autem hic verbum *vindicare* ad duo ista (*& cædem patris & se*) diverso plane sensu referri: quomodo etiam Infra XI, 9, 14. *non mortem, sed dilationem mortis deprecantur*. BERNEC. MS. *Et cædem patris, eneces fratris*. Iuntæ: *Et cædem patris, & necem fratris, & se*. Quod cum & in aliis editionibus antiquis conspiciatur, non puto esse rejiciendum. GRÆV. Antiquiores editiones, & inter ceteras Iuntina, ut Grævius testatur, *Et cædem patris, & necem fratris, & se*. Cujus lectionis vestigia & in uno manu exaratorum fuit quos Bongarsius vidit: Ceterum verbo *vindicare* duplex vis & notio subjecta est; quod semel idem est quod *ulcisci*, deinde idem quod *liberare*. Cujus rei exemplum Supra I, 9, 12. jam apparuit, & Infra XI, 9, 14. adhuc apparebit. VORST. MS. *eneces fratris*, non *cædem patris*. Iuntæ liber, *& cædem patris & necem fratris*, illud *cædem & necem* pravum est. Cur enim repetat rem eandem? Itaque Glossatori alterum, non Justino debetur, qui sententia mea ita scripsit; *Atque ita egregius adolescens & neces patris & fratris, & se ab insidiis Artabani vindicavit*. Sensus, vindicavit & se, & neces. Quorum neces? patris & fratris. SCHEFF. Angl. *cædem patris & necem fratris, & se*. Ita habent & alii, de quo dixi in notis. IDEM.

CAP. II. 3. *Propriis viribus confidebant*] In MS. legitur *urbibus* pro *viribus*. Et sane *viribus* hic usurpare voluisse haud videtur, cum præcedat paulo ante, *ad vires suas*. Quid igitur, si pro *urbibus*, aut *viribus* legamus *civibus*? Et potest vitium ex eo esse natum, quod pro *civibus* antique *cibibus* esset scriptum in codice veteri, ex quo postea *urbibus* fecere alii, alii mutarunt in *viribus*. IDEM. Nihil mutem. Nam illa ipsa ἀντίθεσις venusta, *Lacedæmonii communia civitatium auxilia ad vires suas trahebant*,

virium in bellum ruebant. [5] Namque Lycurgus cum fratri suo Polydectæ Spartanorum regi successisset regnumque sibi vindicare potuisset, Charilao, filio ejus, qui natus postumus fuerat, cum ad ætatem adultam pervenisset, regnum summa fide restituit: [6] ut intelligerent omnes, quanto plus apud bonos pietatis jura, quam omnes opes valerent. [7] Medio igitur tempore dum infans convalescit, tutelamque ejus administrat, non habentibus Spartanis leges instituit, non inventione earum magis, quam exemplo cla-

bant, *Athenienses* vero *suis viribus confidebant*, satis arguit veram esse, quæ in vulgatis obtinet, lectionem. GRÆV.

5. *Namque Lycurgus*] De quo in ejus vita Plutarchus, & Herodotus I, 65. & Strabo X. & Pausanias Laconicis. BONGARS.

Polydectæ] Ita veteres Græci Πολυδέκτης. At *Charillus*, quomodo & Heraclides, illis est *Charilaus*. Herodoto I, 65. Λεωβώτης. BONGARS. Iuntæ cum Græcis, *Polydectæ*. & pro *Charillo*, *Charilao*, quos sequor. GRÆV. Græci vocant *Polydecten*. Estque ita manifeste, uti Grævius testatur, in editione Iuntina *Polydectæ* & mox *Charilao*. Probo cum Vorstio. SCHEFF. Revocavi lectionem quorumdam impressorum, in queis ita legitur; nam illa altera *Polybitæ*, plane vitiosa est. FABER.

Regnumque sibi vindicare potuisset] An in successione regni, nepos ex filio priore, filio posteriori sit præferendus, breviter, ac nervose solideque ut omnia, decidit vir magnus, etsi cum maximis comparetur, Hugo Grotius de Jure Belli & Pacis II, 7, 30. Adde Lipsii Monit. & Exempl. II, 4, 3. & Infra Not. XLI, 5, 10. BERNEC.

Charilao] Hunc Græci *Charilaum* vocant, quomodo rursus non Iuntarum tantum, sed & Becharii aliæque Editiones veteres habent. VORST. Alii quidem aliter; sed ita scribendum. Vide Laconica Pausaniæ, & seriem regum Lacedæmoniorum apud meliores Chronographos, FABER.

6. *Ut intelligerent omnes, quanto plus apud bonos pietatis jura, quam omnes opes valerent*] Lego: *ut intelligerent homines, quanto plus piet. jura, quam omnes opes*. Quamobrem id dicam, ii facile videbunt, qui sciunt, quid sit stylus & scriptio. IDEM.

7. *Convalescit*] Hoc est, crescit, robur acquirit. Sic Infra III, 4, I. & XVIII, 4, I. Liv. I, 14, 6. BERNEC. *Convalescere* pro crescere, robore augeri: quomodo non noster tantum, sed & alii verbum hoc non raro usurpant. Cicero VII. Ep. 3. ad Att. *His ille* (Cæsar) *rebus ita convaluit, ut nunc in uno cive resp. ad resistendum imbecilla sit*. Vide & Livium I, 14. VORST.

Spartanis leges instituit] De quibus præter citatos, vide Xenophontem in Πολιτείᾳ Lacedæmoniorum. Strab. VIII. & X. BONGARS. Ait Herodot. I, 65. Spartanos ante Lycurgum fuisse κακονομωτάτους σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων, *ex omnibus Græcis pessime moratos*, ut Valla vertit: rectius, *pessimis legibus usos*. BERNEC. Hæ leges proprio nomine ῥῆτραι dictæ, id est *pacta*. nam *Lex est communis Resp. sponsio*, ut loqui-

clarior: [8] siquidem nihil lege ulla in alios sanxit, cujus non ipse primus in se documentum daret. [9] Populum in obsequia principum, principes ad justitiam imperiorum formavit. [10] Parcimoniam omnibus suasit, existimans laborem militiæ assiduæ frugalitatis consuetudine faciliorem fore. [11] Emi singula non pecunia, sed compensatione mercium jussit. [12] Auri argentique usum velut omnium scelerum materiam sustulit.

CAP.

tur Papinianus L. 1. D. de Leg. & SCt. Hinc Liv. XLV, 28. ait, *Lacedamonem, non operum magnificentia, sed disciplina institutisque memorabilem.* GRONOV.

Magis clarior] Contra Grammaticos canonas. Hac, præter alias, de caussa malæ Latinitatis auctori dicam scribunt. Scribant igitur & aliis: ut, Floro IV, 2, 72. *Minus admirabilior.* Plaut. Stich. V, 4. *Magis dulcius.* Virgil. in Culice 78. *Quis magis optato queat esse beatior avo?* Quem ad locum Fr. Taubmanus plura id genus exempla Pleonasmi Græcissantis annotavit. BERNEC. *Magis clarior* dicitur per Pleonasmum sic & Infra XII, 11, 2. *Magis grassus.* Nec apud nostrum tantum, sed & apud alios talia reperiuntur. Vide Vechneri Hellenolex. pag. 76. VORST.

8. *Nihil lege ulla*] Lævinus apud Liv. XXVI, 36, 2. *Si quid injungere inferiori velis, id prius in te ac tuos si ipse juris statueris, facilius omnes obedientes habeas.* Tacit. Ann. III, 28. *Cn. Pompejus suarum legum auctor idem ac subversor.* BERNEC.

Documentum] MSS. habent *documentum*, quod præfero, quia refertur ad *nihil*, & *cujus*, quæ sunt singularia. SCHEFF.

9. *Principes ad justitiam imperiorum formavit.*] Ut nihil injusti ab populo exigerent, nec aliter Flamininus apud Liv. XXXIV, 18. *Non cogitavit modò, imperavitque qua in rem essent, sed pleraque per se ipse transegit; nec in quemquam omnium gravius severiusque, quam in semet ipsum imperium exercuit.* GRONOV. *Formavit* rescripsit Berneccerus auctoritate unius Cod. quem vidit Bongarsius. Alii tam typis expressi quam MSS. Codices habent *firmavit.* Quam lectionem & Freinshemium secutum video in Indice. Nec tamen displicet τὸ *formare*. Eo enim auctor & Infra XVIII, 3, 10. utitur pro *informare*; siquidem Manuscriptis standum sit. VORST. *Formavit* est quoque in Juntina.

10. *Parcimoniam* &c.] Vett. omnes. *Parcimoniam omnibus. Item existimans* &c. quæ lectio quid velit non video. Patercul. I. Lycurgum vocat *disciplinæ convenientissimæ virum*: malim *continentissimæ*. BONGARS. Pro hoc habent omnes libri: *Parcimoniam omnibus, item existimans.* Illud *suasit* in nullis comparet libris. Putaverim emendandum: *in parcimonium omnes idem, existimans*, &c. repetendum ex proximo, *formavit*. Populum formavit in obsequia principum, principes ad justitiam imperiorum, omnes in idem *parcimonium*, pro parcimonia, ut *sanctimonium*. Glossis etiam id notatur. *Parcimonium, μικρολογία. Parcimonia, φειδωλία.* SALMAS. Ita quidem veteres typis expressi. Et Bongarsius id retinuit. Sed Codices MSS. omnes: quos idem ille vidit, habent sic, *Parcimoniam omnibus item existimans.* Quod quid sibi velit, non videre se fatetur. Boxhornius tamen in MS. Leidensi reperit, *Parcimoniam omnibus item suasit*;

ut

CAP. III. [1] Administrationem reipublicæ per ordines divisit: [2] Regibus potestatem bellorum, magistratibus judicia, & annuos successores, senatui custodiam legum, populo sublegendi senatum, vel creandi quos

ut *suasit* diserte sit additum. Et conjicit idem ille legendum esse, *Parcimoniam omnibus utilem suasit.* At ego vocibus modo transpositis malim legere, *Parcimoniam item omnibus suasit.* VORST. MS. Leidensis: *Parcimoniam omnibus item suasit.* Unde Boxhornius: *Parcimoniam omnibus utilem suasit.* Mallet Vorstius: *Parcimoniam item omnibus suasit.* SCHEFF.

CAP. III. 2. *Magistratibus*] Alter ex MSS. Fuldensibus, *magistratus*, habet, & monet etiam in suis MSS. exstare Bongarsius, alter disertim, ut idem forte legendum dixit, *magistratui*, quod recipias, an præ eo eusam lectionem probes, manum non verterim. MOD. *Magistratus* legit e Fuldensi MS. Modius. BERNEC. MSS. quidam *magistratus.* Unde Bongarsius legendum censet, *magistratui.* Quod in MS. Fuldensi & manifeste reperit Modius. Et patitur sane Latinitas, ut jam supra monuimus. Quia tamen mox numero plurali sequitur, *creandi quos vellet magistratus*; & vox numeri pluralis a nostro sæpius usurpatur: putem hic quoque ab eodem scriptam eam fuisse. VORST. Hic locus valde obscurus est. Certe si de omnibus accipias magistratibus, falsum, quod fuerint annui. Sed nec judicia sic proprie ac peculiariter ad magistratus pertinent, ut de iis seorsum mentio hic fieri debuerit. In MSS. plerisque pro *magistratibus*, legitur *magistratus*, ex quo Modius & alii fecerunt *magistratui.* Sed hæc quidem emendatio nec necessaria est, nec illustrat obscuritatem loci. Mihi placet illud *magistratus*, sed cum præpositionis *in* adjectione, quam videtur absumsisse literam, quæ proxime præcedentem claudit vocem. Lego: *Regibus potestatem bellorum; in magistratus judicia per annuas successiones, &c.* Intelligo autem per *judicia in magistratus* potestatem eam, quam Græci Ephoreiam vocant. De Ephoris enim agere hoc loco solis, neque aliis magistratibus, est certum, vel ex temporis significatione, quo huic muneri dicuntur præfuisse. SCHEFF. *Magistratus* in unitatis numero Latinis non denotare collegium magistratuum, sed unum hominem magistratum gerentem supra docui. Verum viri doctissimi emendationem legentis, *in magistratus judicia per annuas successiones*, probare nullo modo possum. Prætermitterent enim, quod prætermitti nullo modo debebat, cui *dederit judicia in magistratus*: cum de ceteris dixerit, regibus dedit potestatem bellorum; senatui dedit custodiam legum, populo dedit sublegendi senatum potestatem, quomodo dicere potuit *in magistratus judicia per annuas successiones*, non addito, cui hæc judicia dederit. Non itaque movenda est codicum plerorumque scriptura: *magistratibus judicia per annuas successiones.* nisi malis cum Iuntina, *magistratibus judicia & annuas successiones.* Sed tamen vulgatam lectionem huic præfero. Per *magistratus* autem intelliguntur *Ephori*, qui, etsi non de omnibus negotiis, de potissimis maximi momenti rebus judicabant. GRÆV.

Et annuos successores] Acidalius ad Velleium II, 130, 8. ex vetustioribus Codd. legit *per annuas successiones*, Bongarsius edidit, *& annuos successores*, quod non convenit sequenti verbo *permisit*: cum successores, ut frænum immodicæ potentiæ, soleant imponi. Vide Sallust. Catil. 6, 10.

I 2 Liv.

quos velit magistratus, potestatem permisit. 3 Fundos omnium æqualiter inter omnes divisit, ut æquata patrimonia neminem potentiorem altero redderent. 4 Convivari omnes publice jussit, ne cujus divitiæ vel luxu-

Liv. III, 39, 9. & IV, 5, 8. & XXXIII, 32, 6. BERNEC. Legendum, *annuos successores.* male enim ista mutavit ex Acidalio ad Vellejum Berneccerus. Vult Auctor magistratus tales fuisse, quibus annuos successores crearent. eoque sensu *annui magistratus* dicuntur Liv. III, 39. GRONOV.

3. *Fundos*] Uti autem æqualitas concordiæ mater, ita difficili admodum molimine opulentiorum agros communes fecit, atque inter cives divisit. Ita autem singulis partes attribuit, ut singulis familiis ad victum frugalem sufficerent. Eodem fere modo, quo sanctissimam Hebræorum rempubl. constitutam novimus. Unde omnem agrorum venditionem Lycurgus prohibuit, ne ingruente necessitate paupertatis sævissimo telo affligerentur. Quisque igitur sua manu ex agrorum proventu victitabat. Qui modus vivendi uti antiquissimus, ita innocentia fere, & frugalitas eum sequuntur. Usus auri & argenti, qui pessimas ut plurimum artes mortales docuit, lege vetitus. Viles nummi ferrei, quantum utilitas postulabat, cusi sunt. Ita luxuria, omnisque avaritia, & opum & auri furiosa cupido ejecta est republica. Tanta continentia Laconum respublica octingentos annos stetit. THYS.

4. *Convivari omnes publice jussit*] Unus ex MSS. nostris mordicus retinet, *Convivarent omnes publice jussit*, unde fecero, si mei arbitrii res sit, *Conviverent omnes publice jussit*, ut dixit Plautus Amph. *Misisti ad navem Sosiam, ut hodie tecum conviveret.* Porro quod subjungit, *ne cujus divitiæ vel luxuria in occulto essent*: eadem de causa & veteres severioresque illi Romani non tantum in atriis cœnabant apertis januis, sed etiam in illis opes omnes suas positas habebant, ut tradit egregie non vulgo vulgatus, sed membranaceus meus Servius ad illud Virgil. Æneid. 1.

Vocemque per ampla volutant
Atria

his verbis, *Tangit*, inquit, *morem Romanum. Nam, ut ait Cato, & in atrio & duobus ferculis epulabantur antiqui, unde ait Juvenalis,*

Quis fercula septem
Secreto cœnavit avus?

Ibique etiam pecuniam habebant, unde qui honoratiores erant liminum custodes adhibebantur, ut

Qui Dardanio Anchisæ
Armiger ante fuit, fidusque ad limina custos,

Et culina erat. Unde & atrium dictum, quia atrum fumo erat. Alii dicunt Atria Etruriæ civitatem fuisse, quæ domos amplas vestibulis habebat, quæ cum Romani imitarentur atria appellaverunt. Alii atria magna ut sedes capacissimas tradunt, unde Atria Licinia, Atrium libertatis. Hactenus qui penes me est manu exaratus Servius, ubi legendum putem, *qui servi honoratiores erant, liminum custodes adhibebantur.* addo etiam de meo, hos ab iisdem *atriis, atrienses* dictos, ut vel ex solo pluribus locis Plauto probari potest, quæ ideo non adscribo, quia jam nunc hic nominis mei oblitus videri possim. MOD. Fr. Modius in uno MSS. suorum ait esse, *Convivarent omnes publice jussit*: ex quo facit, *Conviverent omnes publice jussit.* ut Plautus dixit Amphitr. *Misisti ad navem Sosiam, ut ho-*

luxuria in occulto essent. [5] Juvenibus non amplius una veste uti toto anno permisit, nec quenquam cultius quam alterum progredi; nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. [6] Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuria, sed in opere & in laboribus agerent. [7] Nihil eos somni causa substernere, & vitam sine pulmento degere, neque prius in urbem redire, quam viri facti essent, statuit. [8] Virgines sine dote nubere jussit,

hodie tecum conviveret. BERNEC. Ea convivia *Phiditia* a parcendo, vel ab amicitia *Philitia* appellabantur. Conveniebant autem ad Phiditia conferentes singuli farinæ modium, vini coros octo, casei quinque minas, ficuum quinque semiminas.

Ne cujus divitiæ vel luxuria] Idem spectantes *Romani veteres imperarunt, ut patentibus januis pransitaretur & cœnitaretur: ut sic, oculis civium testibus factis, luxuriæ modus fieret.* Macrob. Saturnal. II, 13. princip. vid. Val. Max. II, 5, 5. Contra Senec. Epist. 43. f. *vix quenquam invenies, qui possit aperto ostio vivere.* BERNEC.

5. *Verteretur*] Nobiliss. Schisio subscribo rescribenti *verteret*, absolute, ut Tacitus & optimi quique sæpe. Sic Infra XXXVI, 2, 16. BERNEC. Schisius conjecit legendum esse *verteret*, ut Infra XXXVI, 2, 16. *convertit.* & similiter ab aliis scriptum repetitur. Verum nihil opus illo. Non quia interdum sic loquuntur auctores, idem perpetuum est putandum. Quoties dicunt *vertit*, aut *convertit*, pro *vertitur*, aut *convertitur*, subaud endum omnino *se*. Certe Sosipater illud Virgilii, *Genibusque volutans Hærebat.* explicat sic, *Volutans scilicet se.* At pro verbo activo & pronomine reciproco Latini sæpissime passivum usurpant: ut *lavari* pro *lavare se*; *exerceri* pro *exercere se*; *parari* pro *parare se.* Quidni ergo & hic *verteretur*, pro *verteret se*, scriptum putaremus? VORST.

6. *Sed in opere & in laboribus*] Angl. *sed inopia*, quod non contemnendum. Nam luxuriæ rectius opponitur inopia, quam labor, & inopia, socia vitæ rusticæ. Vellem autem scribi, *sed in inopia.* SCHEFF. Anglici libri hic non sunt anteferendi vulgaris. *Opus* est labor rusticus, ut sæpissime quamvis sine pulmento viverent, non tamen in inopia vivebant. Primos, inquit, annos non in luxuria, ut Romæ pueri in forum ducti prætextam deponebant, & puram induebant togam, sed in agris, in opere rustico & laboribus perpetuis transigebant. GRÆV.

7. *Sine pulmento*] Quod genus est ex delicatissimis obsoniis. Hæc vox non a *pulte*, sed a *pulpa* deducenda est, ut sic *pulmentum* sit, quasi *pulpamentum.* Plaut. Rud. IV, 2, 32. *Sed hic rex cum aceto pransurus est & sale, sine bono pulmento.* *Pulpamentum* occurrit apud Terent. Eunuc. III, 1. *Lepus tute es: & pulpamentum quæris.* de eo qui in alio quærit, quod ipse habet: lepores enim lumbis & clunibus suis pulpamentum de se præbent. Sic Plaut. Stich. V, 4, 31. *Nimis vellem aliquid pulpamenti.* Glossæ Gr. Lat. Σάρκωμα, *pulpamentum.* Hinc etiam *Pulpamen* in Epit. Liv. XLVIII. GRONOV.

8. *Sine dote*] Refert etiam Ælianus VI. Hist. Var. 6. At Aristote-

fit, ut uxores legerentur, non pecuniæ; feveriusque matrimonia fua viri coërcerent, cum nullis dotis frænis tenerentur. 9 Maximum honorem non divitum & potentium, fed pro gradu ætatis fenum effe voluit. Nec fane ufquam terrarum locum honoratiorem fenectus habet. 10 Hæc quoniam primo, folutis antea moribus, dura videbat effe, auctorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde fe ea ex præcepto numinis detuliffe, ut confuefcendi tædium metus religionis vincat. 11 Dein ut æternitatem legibus fuis daret, jurejurando obligat civitatem, nihil eos de ejus legibus mutaturos priufquam reverteretur; & fimulat, fe ad oraculum Delphicum proficifci confulturum, quid addendum mutandumque legibus videretur. 12 Proficifcitur autem Cretam, ibique perpetuum exfilium egit, abjicique in mare offa fua moriens juffit, ne relatis Lacedæmonem, folutos fe Spartani religione jurisjurandi in diffolvendis legibus arbitrarentur.

CAP.

les II. Polit. 9. Spartanos reprehendit, quod magnas dotes dent. Nimirum quia jam tum a legibus inftitutifque Lycurgi fui defciverant, ut iis exprobrat Plutarchus in Lyfandro, Cleomene & Agide. BERNEC.

Matrimonia] Hoc eft, uxores fuas. Sic Infra III, 5, 6. & XIV, 3, 7. & XVIII, 5, 5. & Impp. in Codice fæpius. Ita *clientela* pro clientibus, *fervitia* pro fervis, & id genus infinita. IDEM.

Dotis frænis] Titinnius: *Viri enim* (ita legendum arbitror) *dotibus delimiti, ultro etiam uxoribus ancillantur.* Plautus paffim. BONGARS. Vide Senec. Controv. I, 6. BERNEC.

9. *Sed pro gradu ætatis fenum effe voluit.*] Recte illud *pro gradu ætatis.* Nam, quod a fœdiffimo Satyrographo fcriptum eft, verum fuit Lacedæmone. Ibi enim qui vel uno anno vel menfe etiam major effet, illi honos & prohedria ab altero deferebatur. FABER.

Nec fane ufquam terrarum &c.] Romanis tamen mire habitam in honore ætatem feram, difcimus vel ex Ovid. V. Faftor. 58. *Magna fuit quondam capitis reverentia cani: Inque fuo pretio &c.* Et Juvenal. XVI, 53. *Credebant hoc grande nefas & morte piandum, Si juvenis vetulo non affurrexerat &c.* Et plura hisdem tribuit. Gellius II, 15. Verum illis de aureo feculo fermo, & innuunt, ævo fuo virtutem eam minus cultam; ficut & ifto noftro, contra præceptum divinum Levit. XIX, 32. BERNEC.

11. *Ut æternitatem legibus fuis daret*] Steterunt autem illæ per annos fere octingentos, ut eft in Livio XXXVIII, 34, 9. MOD. Quingentos tantum refert Plutarch. in Lycurgo. 56. pr. BERNEC.

Oraculum Delphicum] Vide II, 12, 8. & XXIII, 6.

12. *Proficifcitur autem Cretam*] In Samo vita exceffiffe Lycurgum, au-

ctor

CAP. IV. [1] His igitur moribus ita brevi civitas convaluit, ut, cum Messeniis propter stupratas virgines suas in solenni Messeniorum sacrificio bellum intulissent, gravissima se exsecratione obstrinxerint, non prius quam Messenam expugnassent, reversuros, tantum sibi vel de viribus suis, vel de fortuna spondentes. [2] Quæ res initium dissensionis Græciæ & intestini belli caussa & origo fuit. [3] Itaque, cum contra præsumtionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur, & querelis uxorum post tam longam viduitatem revocarentur: [4] veriti, ne hac perseverantia belli gravius sibi, quam Messeniis nocerent; quippe illis quantum juventutis bello intercidat, mulierum fœcunditate suppleri; sibi & belli damna assidua & fœcunditatem uxo-

ctor est Heraclides. Λυκοῦργος ἐν Σάμῳ ἐτελεύτησε, καὶ τὴν Ὁμήρου ποίησιν παρὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ Κρεωφύλου λαβὼν, πρῶτος διεκόμισεν εἰς Πελοπόννησον. Scio quidem, auctores dissentire de loco mortis, & sepulturæ Lycurgi: in Samo tamen obiisse, nemo dixit. Quin & sequentia reclamant, ubi dicitur, libros Homeri à posteritate Creophyli [male apud Plutarchum in Lycurgo legitur Κλεοφύλου] acceptos, primus in Peloponnesum deportasse. Omnino itaque scribe, ἐν Σάμῳ ἐγένετο, ut est in MS. Sami enim aliquamdiu egit. Vide Plutarchum. Voss.

Ibique perpetuum &c.] De loco mortis ac sepulturæ dissensum auctorum ostendit Plutarchus Lycurgo extremo. BERNEC.

CAP. IV. 1. *Cum Messeniis propter stupratas*] Strabo VI. & VIII. Pausanias III, & IV. Orosius I, 21. habet, *propter spretas virgines*: vitiose. Strabo enim ὑπὲρ φθορᾶς τῶν παρθένων. De hoc bello varie Servius P. Danielis in III. Æn. BONGARS. Adde Lactantium I, 20. qui nonnihil variat. BERNEC.

Messenam expugnassent] Sic legi debet, vel *Messenen*. Nam Messenia est ager seu territorium Messeniorum, at Messena seu Messana, seu etiam Messene, est urbs ipsa territorii princeps, aut, si ita velis, metropolis. In MSS. est *Messenum*, quod, quanquam corruptum, veteris tamen scripturæ vestigia retinet. FABER. Plin. IV. Nat. Hist. 5. *Ibi regio Messenia duodeviginti montium, amnis Pamisus. Intus autem ipsa Messene.* Adde Pomp. Melam II, 3. & Stephanum de Urbibus. SCHEFF.

3. *In obsidione*] MS. *in obsidionem* nec displicet Vide, quæ notavi Supra II, 13. IDEM.

4. *Mulierum fœcunditate suppleri;*] Seneca in Hippol. 469.

Excidat agedum rebus humanis Venus,
Quæ supplet ac restituit humanum genus. GRONOV.

Belli damna assidua] MS. unus longe optimus, *sibi & belli damna insidua.* quod nisi a mala manu est, quid sibi velit, demiror equidem. maxime cum in uno etiam suo Cod. Vet. repererit Bongarsius, *sibi & belli indamna assidua* &c. por-

uxorum, absentibus viris, nullam esse: [5] itaque legunt juvenes ex eo genere militum, qui post jusjurandum in supplementum venerant, quibus Spartam remissis promiscuos omnium feminarum concubitus permisere; [6] maturiorem futuram conceptionem rati, si eam singulæ per plures viros experirentur. [7] Ex his nati, ob no-

ro de Partheniis vide Servium ad illud ex Virgil. Æneid. III.

Hinc sinus Herculei (si vera est fama) Tarenti
Cernitur. MOD.

MSS. plerique habent, *bellis*. Forte scripsit noster, *& ex bellis damna assidua*, & per *bella* intellexit *prælia*. ut fecit locis aliis. SCHEFF.

7. *Partheniæ*] Ita veteres, & Græci, non *Parthenii*, ut vulgo. Vide præter ceteros Eustathium in Dionys. BONGARS. Adde Servium in Virgil. III. Æneid. ubi tamen inepte, *Partheniatas* hos dictos ait. Ὁ παρθενίας plane respondet nostrati, *ein Jungfrawkind*. ἡ παρθένος, virgo. *Spurios* hos appellat Auctor XX, I, 15. Scalig. in Euseb. p. 73. f. I. BERNEC. Infra XX, I, 15. vocantur *Spurii*, quales revera & erant. VORST. Pro *Partheniæ* vulgo legitur, *Parthenii*; quæ lectio jure damnari non potest; nam puer e puella natus, qui patrem appellare non possit, Homero Parthenios dicitur, alias Parthenias; quare utrumque probum est: (locus Homeri Iliad. XVI. 18. legitur.) Sed nunc aliud dicam, quod ad Justinum ipsum, fateor, non pertinet quidem, sed ad Virgilium; imo ad Interpretes Virgilii, & qui vitam ipsius nobis reliquere. Sic scribit Sebastianus Corradus, ubi de Virgilii nomine agit; *Nos Antonio Thylesio præceptori nostro potius assentimur; qui putabat a virginali modestia & verecundia, Virgilium dictum fuisse. Hanc ejus sententiam eo libentius sequor, quod poëta (ut Ausonius, vitæ scriptor, & Servius affirmant) ex moribus etiam Græce cognomen accepit; Nam Parthenias est appellatus. Hinc in libris MSS. pæne omnibus illa est inscriptio*, PUBLII PARTHENIATIS VIRGILII MARONIS LIBER. Hæc Corradus; qui utinam nihil tale scripsisset, nam ipsum semper feci maximi, vel ob solam Ciceronis vitam, quæ ab ipso conscripta est, & quæ mihi ob judicium & exquisitam quandam hominis diligentiam, tantopere placet. Sed in iis, quæ ipse accepta ab aliis sua comprobavit assensione, bis profecto peccat. Primum, quia non viderit Parthenian apud Græcos nil esse aliud, si proprie loqui velis, quam spurium, seu filium puellæ, quæ virgo putaretur, cum non esset tamen; quo in genere vel Mercurius ipse pater ingeniorum decipi possit. Itaque nomen est probrosum, Parthenias, quod Virgilius, si viveret, haud sane libenter acciperet. Alterum est, quod putaret Corradus *Parthenias* posse formare *Partheniatis* in casu patrio, quæ res nescio qua possit ratione excusari; nam *Parthenias* itidem inflectitur ac *Lycias*, & *Æneas*. Sed unde igitur Virgilius dictus est *Parthenias*, & a quibus orta illa appellatio? Uno responso rem confecero. Grammaticastri, qui se doctos perhiberi studebant, illi non poterant nescire Virgilium libenter victitasse ad Neapolin, quam ipsemet Parthenopen vocat, in fine Georgicôn.

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, studiis florentem ignobilis otii.

Inde Virgilium, ut se bellos homines facerent, & Græce scire videren-

notam materni pudoris, Partheniæ vocati. [8] Qui cum ad annos triginta pervenissent, metu inopiæ (nulli enim pater existebat, cujus in patrimonium successio speraretur) ducem Phalantum assumunt, filium Arati, qui auctor Spartanis fuerat juventutis ad generandam subolem domum remittendæ: [9] ut sicuti dudum patrem ejus nascendi auctorem habuissent, sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. [10] Itaque nec salutatis matribus, e quarum adulterio infamiam collegisse videbantur, ad sedes inquirendas proficiscuntur; [11] diuque & per varios casus jactati, tandem in Italiam deferuntur, & occupata arce Tarentinorum, expugnatis ve-

rentur, *Parthenian* vocavere, sed quod ipsi honoris causa faciebant, id, probri & ignominiæ metu, poterant non dixisse, neque enim multum ad honorem Virgilii videtur pertinuisse, ut spurius & meretriculæ proles diceretur, id est, ut interpretor, Parthenias. FABER.

8. *Nulli enim pater* &c. Ἀπάτορες, & Spurii filii. Infra xx. BONGARS.

Phalantum] Græci Φάλαντον, & Horat. II. Od. 6. Eustathio Φίλανθος. De Tarentinorum origine vide etiam Pausaniam in Phocicis. IDEM. Iuntæ: *Phalantum.* Ut Græci, quibus *Phalantus.* Et statim iidem cum omnibus MSS. *filium Arati* pro *Araci.* GRÆV. Quoniam Græci Φάλαντος scribunt, & Iuntarum editio, ut Grævius testatur, manifeste ita habet, ita omnino & rescribendum putavimus. Deinde quia MSS. omnes, ut Bongarsius testatur, habent *Arati*, nec aliter vetus editio Iuntina, illud item hic resumpsimus. VORST. Sic recte Vorstius ex Iunt. Grævio suasore, item *Arati.* SCHEFF. Aliis *Palantus*, aliis *Phalantus* dicitur. In MS. *Phalanctus*, vitiose quidem, sed propius ad veram lectionem. Nam omnino scribendum est *Phalanthus* per octavam Græcorum literam Θ, ut & plus uno loco apud Pausaniam auctorem in hoc genere, cui tuto credi possit. At qui ab aliis *Aracus* dicitur, is ab aliis *Aratus*: Illud prius magis placet. FABER.

11. *Tarentinorum*] Pausanias: Tarentum coloniam deduxere Lacedæmonii, duce Phalanto Spartano: huic coloniam deducturo, Delphis oraculum redditum est; *cum sub Æthra pluviam animadvertisset, tunc se agri & urbis compotem fore.* Sed cum neque per se, quid illud responsum innueret, satis considerasset; neque omnino quemquam interpretum consuluisset, classe in Italiam applicuit. ibi cum Barbaros vicisset, neque tamen vel urbe ulla vel agro potiri posset, Dei voce significatum suspicari cœpit, quod scilicet nunquam eventurum esset, ut puro sereno que cælo (αἴθραν Græci vocant) plueret. hunc uxor, animum despondentem (consequuta quippe domo fuerat,) amanter multis modis solabatur. Et ejus aliquando caput genibus sustentans, dum pediculos legit, lacrymæ præ mariti amore, ob adversos ejus casus & irritam spem, mulieri obortæ, atque effusius flens, viri caput perfundit. Tunc primum evolutæ sunt oraculi ambages. nam Æthra no-

veteribus incolis, sedes ibi constituunt. [12] Sed post annos plurimos dux eorum Phalantus, per seditionem in exsilium proturbatus, Brundusium se contulit, quo expulsi sedibus suis veteres Tarentini concesserant. [13] Hic moriens persuadet, *Ut ossa sua postremasque reliquias conterant, & tacite spargi in foro Tarentinorum curent.* [14] *Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse*, [15] Illi arbitrantes eum in ultionem sui civium fata prodidisse, præceptis paruere; [16] Sed oraculi diversa sententia fuerat. Perpetuitatem enim urbis, non amissionem hoc facto promiserat. [17] Ita ducis exsulis consilio & hostium ministerio, possessio Tarentina Partheniis in æternum fundata. [18] Ob cujus beneficii memoriam Phalanto divinos honores decrevere.

CAP. V. [1] Interea Messenii, cum virtute non possent, per insidias expugnantur. [2] Dein, cum per annos octo-

men uxori erat, ea itaque nocte, quæ consequuta est, Tarentum, hostium urbem maritimam maximam & opulentissimam cepit.

Sedes ibi constituunt] Angl. *sedes sibi constituunt*. Probo. SCHEFF.

12. *In exsilium proturbatus*] Antiquiores editiones *perturbatus*. Et dicunt sane *perturbare* pro *proturbare*. Valerius Max. I, 8. Ext. 8. *In venturum equum, sed ut eo perturbatus periret*. Cæsar. VII. de Bell. Gal. *De vallo perturbare*. Auctor ad Herenn. IV. *Præcipitem perturbare ex ea civitate*. Vide & Gifanii Obs. L. L. VORST.

13. *Hic*] Rectius MS. Bongarsianis. GRONOV.

16. *Hoc facto promiserat*] Angl. una voce auctius *promiserat Deus*. Sed glossatoris est, præcedit proxime de oraculo, quo verbum hoc referendum. SCHEFF.

17. *Fundata*] Liv. III, 60. *Rebus urbanis compositis, fundatoque plebis statu*. GRONOV.

CAP. V. 2. *Dein cum per annos octoginta gravia servitutis verbera*] Ita hic locus distinguendus est: *Deinde cum per annos* LXXX. *gravia servitutis, verbera plerumque & vincula, ceteraque captivitatis mala, perpessi essent*, &c. VOSS. Vossii distinctio nobis quoque fit verisimilis. Infra XI, 3, 7. similiter fere *gravissima quæque supplicia miserrima captivitatis*. VORST. Pausanias in Messeniacis Messenicum bellum secundum anno XXXIX. post primum fuisse motum tradit. Sed a Justino stat Euseb. in Chronicis, quod confirmat Tyrtæi ætas, ut observat magnus Valesius ad excerpta Diodori Siculi. Ipse enim Tyrtæus cecinit se tertia γενεᾷ, seu ætate post primum bellum ab Atheniensibus missum esse ad Lacedæmonios. γενεὰ vero erat triginta annorum, ut tres γενεαὶ sint nonaginta anni. GRÆV.

Plerumque] Sebisius nec male, *plerique*. BERNEC.

Captivitatis] Ita MS. & quædam Editt.

octoginta gravia ſervitutis verbera plerumque & vincula, ceteraque captivitatis mala perpeſſi eſſent, poſt longam pœnarum patientiam, bellum inſtaurant. [3] Lacedæmonii quoque eo conſpiratius ad arma concurrunt, quod adverſus ſervos dimicandum videbatur. [4] Itaque cum hinc injuria, inde indignitas animos acueret; Lacedæmonii de belli eventu oraculo Delphis conſulto jubentur ducem belli ab Athenienſibus petere. [5] Porro Athenienſes, cum reſponſum cognoviſſent, in contemtum Spartanorum, Tyrtæum poëtam, claudum pede, miſere; [6] qui tribus prœliis fuſos eo uſque deſperationis Spartanos adduxit, ut ad ſupplementum exercitus ſervos ſuos manumitterent, hisque interfectorum matrimonia pollicerentur; [7] ut non numero tantum amiſſorum civium, ſed & dignitati ſucce-

Editt. Et rurſus xi, 3, 7. Bongarſ. edidit *capta civitatis*. BERNEC.

Pœnarum] Hæ ſunt calamitates, quas victi a victoribus patiuntur, eâque notione hanc vocem uſurpat Seneca in Hippol. 439.

Me cura ſolicitat tui,
Quod te ipſe pœnis gravibus infeſtus domas. GRONOV.

3. *Eo conſpiratius*] Boxhornius pro *conſpiratius* legendum cenſet *concitatius*: Sebiſius autem *confirmatius*. Nobis nihil mutandum videtur. VORST.

Quod adverſus &c.] Val. Acidalius ad Vell. II, 130, 8. emendat, *quod adverſus*, niſi forſan hic altera vox deeſt, quæ ex oppoſito reſpondeat τῷ *conſpiratius*, pro quo Sebiſius mallet confirmatius. BERNEC. Pro *quo* eum Acidalio legendum puto *quod*. Placet item quod in uno MS. reperit Bongarſius *dimicandum videbatur*. Eſt autem *dimicaturi videbantur*, & *dimicandum videbatur*, pro *dimicaturi erant*, & *dimicandum erat*. *Videri* pro *eſſe* non rarum, ut Græcum δοκεῖν pro εἶναι. VORST. Mallet Vorſtius ex MS. *Quod adverſus ſervos dimicandum videbatur*. SCHEFF. Recte vidit Acidalius & Vorſtius, ſcribendum eſſe, *quod adverſus ſervos*. & ſic Juntina. legitur in eadem editione paullo ante, *tanto conſpirantius* pro *conſpiratius*. GRÆV.

4. *Oraculo Delphis*] Præter Strabonem VIII. lege Pauſaniam IV. BONGARS.

5. *Tyrtæum poëtam claudum pede*] Manuſcripti plerique habent *claudo*, quod fortaſſe rejici non debuit. Horat. III. Od. 2.

Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

SCHEFF.

6. *Fuſos*] Sic omnino ex MS. reſcribendum. Jam enim antequam Tyrtæus adveniret, fugati erant. GRONOV.

Servos ſuos manumitterent] Apud Thucyd. tamen V, 7, 12. Spartani ſervis demum e bello reverſis libertatem donarunt. Quod & Romani fecere. Liv. XXIV, 16, 8. BERNEC.

7. *Dignitati ſuccederent*] Eodem modo *ſuccedere caritati* dixit Liv. XXIV.

cederent. [8] Sed reges Lacedæmoniorum, ne contra fortunam pugnando, majora detrimenta civitati infligerent, reducere exercitum voluerunt; [9] ni intervenisset Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitavit, in quibus hortamenta virtutis, dam-

xxiv, 5. Hos vero servos, quibus illa pollicebantur, ἐπευνάκτας vocatunt, quod lectis dominorum successerant, teste Athenæo vi, 20. Deipn. p. 271. GRONOV.

8. *Majora detrimenta civitati infligerent*] *Infligerent* scripsit Berneccerus auctoritate Cod. MS. quem vidit Bongarsius. omnes *infunderent*: quod idem in antiquotibus quoque typis expressis est. Ego non dubito quin auctor scripserit *injungerent*. *Detrimenta injungere* cum minus notum esset librariis, scripserunt pro eo, *infunderent*: quomodo & Infra XLII, 5, 10. pro *injunxit*, scripserunt *incussit*. Brutus in Ep. ad Cic. quæ est 13, XI. *Ne quid detrimenti resp. injungant*. Cujus generis multa & in Livio aliisque reperiuntur. VORST. MSS. omnes fere habent, *infunderent*. Idem servant editiones veteres. Ex quo Vorstius se non dubitare ait, quin auctor scripserit *injungerent*, cum & Cicero sic loquatur, sive Brutus ad Cic. XI, 13. Ego vero illud *infunderent* non repudiem vel propter ipsum illum librorum consensum, cum præsertim Cicero, *infundere vitia in civitatem*, dixerit ratione haud dissimili. Verba extant III. de L. L. *Non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in civitatem*. Nec abit multum *infundere agmen urbi*, quod est apud Florum III, 21. ubi de Sylla *Collinaque porta geminum agmen urbi infudit*. SCHEFF. Iuntina stat pro vulgato *infligerent*. *Infundere detrimentum civitati* nemo dixerit. Verissimam duco & ingeniosissimam emendationem Vorstii. Ignotior significatio vocis *injungere* huic loco interpolatrices manus admovit. GRÆV.

9. *Tyrtæus, qui composita carmina* &c.] Horatius in Arte.

Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

Hujus partim meminere, partim versuum fragmenta proferunt, Plato non semel Libris de Legibus: Pausanias Messenicis: Strabo VI. Plutarchus in Lycurgo: Quintilianus X, 1. Polyænus Strateg. 1. Stobæus in Eclogis: Lycurgus Rhetor. Orat. contra Leocratem: Max. Tyrius Dissert. XXI. Suidas Laconem eum aut Milesium fuisse scribit: Noster Atheniensem, beneficio forte, non origine. Nam & postea Lacedæmone quoque factum civem Plato tradit. Corrigendus hoc loco Luc. Ampelius: *tertiusque* Messenio bello, ex oraculo Apollinis, dux ab Atheniensibus per ludibrium missus, *pertæsus vota* militum animos concitavit, ut tam diuturnum prœlium victoria consummarent. lege *Tyrtæusque*, & mox *poemate noto*, aut tale quid, at certe *poemate*. BERNEC. De hoc Plato, Lib. I. Νόμων, ἢ περὶ νομοθεσίας. Ὦ Τυρταῖε, ποιητὰ θειότατε. δοκεῖς γὰρ δὴ σοφὸς ἡμῖν εἶναι, καὶ ἀγαθὸς, ὅτι τοὺς μὲν ἐν τῷ πολέμῳ διαφέροντας, διαφερόντως ἐγκεκωμίακας. Quod est: *O Tyrtæe, divinissime poeta: sapiens enim nobis probusque esse videris, quod excellentibus laudibus eos, qui in bello eminuissent, ornasti*. Hunc Tyrtæum Diogenes Laërtius in vita Socratis Heracliti testimonio, mentis impotem ab Atheniensibus dictum tradit. Ejusdem & Strabo pulcerrimos versus, VI. Geograph. citat. Suidas Laconem eum, aut Mi-

damnorum solatia, belli consilia conscripserat. [10] Itaque tantum ardorem militibus injecit, ut non de salute, sed de sepultura soliciti, tesseras, insculptis suis & patrum nominibus, dextro brachio deligarent; [11] ut, si omnes adversum prælium consumsisset, & temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent. [12] Cum sic animatum reges exercitum viderent, curant rem hostibus nuntiari. [13] Messeniis autem non timorem res, sed æmulationem mutuam dedit. [14] Itaque tantis animis concursum est, ut raro unquam cruentius prælium fuerit. [15] Ad postremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit.

Cap. VI. [1] Interjecto tempore, tertium quoque bellum Messenii reparavere: [2] in cujus auxilium Lacedæmonii inter reliquos socios etiam Athenienses adhibuere. [3] quorum fidem cum suspectam haberent, super-

Milesium fuisse inquit: Τυρταῖος Ἀρχομβρότου Λάκων, ἢ Μιλήσιος, ἐλεγειοποιὸς καὶ αὐλητής· ὃν λόγος τοῖς μέλεσι χρησάμενον παρορμῆσαι Λακεδαιμονίους, καὶ πολεμοῦντας Μεσσηνίοις ταύτῃ ἐπικρατεστέρους ποιῆσαι. ἔστι δὲ παλαιότατος, σύγχρονος τοῖς ἑπτὰ κληθεῖσι σοφοῖς ἢ καὶ παλαιότερος· ἤκμαζε γοῦν κατὰ τὴν λε' Ὀλυμπιάδα, ἔγραψε πολιτείαν Λακεδαιμονίοις, καὶ ὑποθήκας δι' ἐλεγείας, καὶ μέλη πολεμιστήρια βιβλία ε'. Id est, *Tyrtæus Archombroti filius, Lacon, sive Milesius, elegiarum conditor ac tibicen: quem ferunt cantibus utentem Lacedæmonios excitasse, eosque cum Messeniis bellantes, ideo fortiores reddidisse. Est autem antiquissimus, ut qui septem sapientum tempore, sive etiam ante eos vixerit. Floruit igitur trigesima quinta Olympiade, scripsit de recto civitatis regimine ad Lacedæmonios, ac documenta elegiis, & bellicorum carminum libros quinque.*

Pro concione] Sic & Ciceroni dictum *pro rostris*, quod aliis *in rostris*. Eidem III. Ep. Fam. 8. *pro tribunali agere*. Gronov.

10. *Tesseras insculptis suis & patrum nominibus*] Fuerunt tabellæ ligneæ; quas Polyænus I. eadem de re agens σκυτάλιδας vocat. Hesychius in χαλκοῦν, sed de alio agens: πινάκιον πύξινον ἐπιγεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ πατρός. Nomina patrum simul insculpere necesse habuerunt, quia cognominibus carebant; neque aliter agnosci potuissent. Vorst.

CAP. VI. 1. *Tertium bellum*] De quo præter ceteros ad III, 4, 1. jam citatos Diodorus XI, 64. & XV, 66. Bonoars.

2. *Athenienses*] Inter quos erat Cimon Militiadis filius. Pausanias in Messeniacis. & Thucyd. I. Idem.

3. *A bello eosdem dimiserunt*] In MSS.

pervacaneos simulantes a bello eosdem dimiserunt. 4 Hanc rem Athenienses graviter ferentes, pecuniam, quæ erat in stipendium Persici belli ab universa Græcia collata, a Delo Athenas transferunt, ne deficientibus a fide societatis Lacedæmoniis, prædæ ac rapinæ esset. 5 Sed nec Lacedæmonii quievere; qui cum Messeniorum bello occupati essent, Peloponnenses immisere, qui bellum Atheniensibus facerent. 6 Parvæ tunc temporis classe in Ægyptum missa, vires Atheniensibus erant: Itaque navali prælio dimicantes facile superantur. 7 Interjecto deinde tempore, post reditum suorum aucti & classis & militum robore prælium reparavere. 8 Jam & Lacedæmonii, omissis Messeniis, adversus Athenienses arma verterant. 9 Diu varia victoria fuit; ad postremum æquo Marte utrimque discessum. 10 Inde revocati Lacedæmonii ad Messeniorum

MSS. legitur, *bello eodem dimiserunt.* quod videtur vulgato præferendum, quia dicitur majori emphasi & convenientiori memorandis. Quasi diceret, ab eo ipso bello, ad quod paulo ante evocaverant. Id quod auget injuriam; quia poterant non evocasse. At languet illud, si *eosdem* legas. SCHEFF.

4. *A Delo*] Delum enim commune Græciæ ærarium esse voluerunt. Probus in Aristide. Thucydides I, 16, 3. BONGARS. Solitos autem veteres in fanis publicas privatasque pecunias suas deponere, patet etiam ex Cicerone de Legib. II, 16. & Plauto Bacchid. II, 3, 72. & 78. Vide Brodæi Miscell. IV, 17. & Corn. Nep. in Annibale. BERNEC.

5. *Peloponnenses*] Bellum Peloponnesiacum octo libris a Thucydide comprehensum: de quo & Plutarchus in Pericle; & Diodorus XII. BONGARS. Belli Peloponnesiaci tempus Plinius XXX. Nat. Hist. I. refert ad Olymp. LXXXI. annum quartum. Aulus Gellius vero XVII, 21. ad primum Olymp. LXXXIX. refert. Diodorus Siculus collocat id bellum in annum U. C. CCCXXIII. id est, in Olymp. LXXXVII. annum tertium.

6. *Parvæ tunc*] Hunc locum male accepit Orosius I. fin. *Athenienses autem*, inquit, *missa in Ægyptum parva classe.* Auctor noster non *parvam classem*; sed *parvas vires* dicit Atheniensibus fuisse, missa classe ducentarum navium in Ægyptum. Thucyd. I, 16. BONGARS. In auxilium Ægyptiorum; qui mortuo Xerxe a Persis defecerant, regemque sibi Inarum constituerant, ingentem classem Athenienses tunc miserant, ut ex Diodori Sic. XI, 71. apparet. VORST. In MSS. plerisque pro *erant*, legitur *addiderant.* Vix est dubium mihi, quin divisim scripserit Justinus, *vires Atheniensium ad id erant*, & intellexerit de bello. Vires erant parvæ ad id bellum sustinendum. Optime. SCHEFF.

7. *Classis*] Sebisius, *classe.* BERNEC.

10. *Cum Thebanis paciscuntur, ut* Bœo-

rum bellum, ne medium tempus otiosum Atheniensibus relinquerent, cum Thebanis paciscuntur, ut Bœotiorum imperium his restituerent, quod temporibus Persici belli amiserant, ut illi Atheniensium bella susciperent. [11] Tantus furor Spartanorum erat, ut duobus bellis impliciti suscipere tertium non recusarent, dummodo inimicis suis hostes acquirerent. [12] Igitur Athenienses adversus tantam tempestatem belli duos duces deligunt, Periclem spectatæ virtutis virum, & Sophoclem scriptorem tragœdiarum; [13] qui diviso exercitu, & Spartanorum agros vastaverunt, & multas Achaiæ civitates Atheniensium imperio adjecerunt.

CAP. VII. [1] His malis fracti Lacedæmonii in annos triginta pepigerunt pacem; sed tam longum otium inimicitiæ non tulerunt. [2] Itaque quinto decimo anno, rupto

Bœotiorum imperium &c.] Sebisius hunc locum ita censet restituendum: *ut Bœotiorum imperium hi restituerent, quod tempore Persici belli amiserant: illi Atheniensium* &c. BERNEC. Id est, paciscuntur atque promittunt, imperium in Bœotios se Thebanis restituturos. Atque ita emendatione Sebisii, quam Berneccerus refert, nihil est opus. Sic Infra v, 3, 3. *Sperans ut dux belli ab omnibus legeretur*, pro *se ducem belli lectum iri.* Et IX, 2, 12. *Pollicetur ut ponatur*, pro *positum iri.* Et XI, 3, 11. *Obstrinxerant se jurejurando; ut Thebas diruerent*, pro *se Thebas diruturos.* Et XXI, 3, 2. *Voverant ut virgines suas prostituerent*, pro *se prostituturos.* VORST.

12. *Periclem* &c. *& Sophoclem*] Meminit M. Cicero Officior. 1, 40. qui *Prætores* vocat, στρατηγὰς. BONGARS. Quinquagesimo anno post Xerxis e Græcia discessum, ut post Thucydidem ait Cicero, bellum illud ingens natum est, quando Peloponnesus tota conjuravit in Athenienses, quorum in eo bello dux erat Anaxagoræ philosophi discipulus Pericles, quem dicendo fulgurare, tonare, permiscere Græciam, ait Aristophanes. nam iidem erant olim & virtutis & eloquentiæ magistri. vide Aristophanem in Acharnens. 11, 5. Repetit hoc ex Aristophane Cicero in Oratore. Habet eundem locum Plinius 1. Ep. 20. ad Cornel. Tacitum. Ex altera parte summæ rei præfectus fuit Archidamus Rex Lacedæmoniorum. Periclis erat æqualis & æmulus Thucydides, qui & bellum illud descripsit. Sed Thucydides historicus non idem est cum hoc Periclis æmulo, ut Xylander, vir judicii & doctrinæ laude excellentissimus, ad Plutarchi Periclem annotat. In prætura collegam Pericles habuit Sophoclem, Poëtam Tragicum, ut Cicero narrat.

CAP. VII. 1. *In annos triginta*] Pausanias Eliacis prioribus, Thucyd. 1, 19, 5. & 11, 1, 2. BONGARS.

2. *Itaque quinto decimo anno*] Mixta hic scriptorum codicum varietas. Alii

rupto fœdere, cum contemtu deorum hominumque fines Atticos populantur; [3] & ne prædam potius, quam pugnam expetiisse viderentur, hostes ad prælium provocant. [4] Sed Athenienses consilio Pericli ducis populationis injuriam differunt in tempus ultionis, supervacuam pugnam æstimantes, cum ulcisci hostem sine periculo possent. [5] Dein interjectis diebus naves conscendunt, & nihil sentientibus Lacedæmoniis totam Spartam deprædantur, multoque plura auferunt, quam amiserant. [6] Prorsus ut in comparatione damnorum

Aliqui *extra duodecim annos*, alii, quos secuti sunt impressi quidam, *intra* vel *inter quindecim annos.* Caussa sine dubio, quia numerus signatus fuit literis, nec expressus integris vocabulis. Hinc alii *anno*, alii *annos* fecere, prout eas literas numerales explicabant. Ego suspicor, scripsisse Justinum, *itaque intra quintum decimum annum rupto fœdere.* Eleganter, quasi diceret, non passi sunt quindecim annos, & sic tempus dimidium induciarum præterire. SCHEFF. Hanc emendationem valde probo & laudo; a qua non longe abit Juntina, in qua scribitur: *itaque intra XV. annos.* GRÆV.

4. *Consilio Pericli*] MS. & hic & paulo paulo post *Pericli*, ut superius *Candauli*, apud C. Nep. *Neocli.* & infinita talia, quæ pridem docti viri collegerunt. GRÆV. Unus Cod. MS. quem Bongarsius vidit, & hic & paulo post habet *Pericli.* Quod geminum esset ei quod Supra I, 7. legitur *fortuna Candauli, cædes Candauli.* VORST.

Ducis] Sebis. *ducti.* Ego prorsus expungerem ut irreptitiam glossam. Freinshemio Justini lectio placet. BERNEC.

Supervacuam pugnam æstimantes] In MS. legitur, *æstimantes*, pro *existimantes*, quod fortasse non debebat contemni, quoniam hoc sensu verbo *æstimare* utuntur optimi etiam & latinissimi scriptores. Phædrus noster III, 8.

Ridicule magis hoc dictum, quam vere æstimo.

Quo loco vide, quæ a me prolixius annotata sunt de hoc verbio. vid. X, 2. SCHEFF.

5. *Totam Spartam*] Urbem ipsam? Vix credi queat. Optime, si quid video, Sebis. emendat. *oram Spartanam*: nec aliud habet Thucydides II, 7, I. Simili strategemate Nero Cos. Annibalem, & Agathocles Pœnos Syracusas obsidentes elusit. Liv. XXVII, 45. & XXVIII, 43, 16. Noster XXII, 4. &c. BERNEC. *Sparta* hic intelligenda est regio Spartam circumjacens, ut XII, 2. *Troja*, pro agro Trojano. hæc ratio loquendi etiam elegantissimis placuit, inter quos Homer. Iliad. II, 711. ipso Eustathio indice: Φηραὶ πόλις Πελοποννησίων ἔτι δὲ καὶ χώρα. & Schol. ad Pindari Olymp. II. p. 75. Τὴν ὅλην Ἀττικὴν Ἀθήνας εἶπεν. Strab. VIII. p. 358. Ἐκαλεῖτο καὶ ἡ χώρα Μεσσήνη. GRONOV. Memini me alicubi legere *Lacedæmonem*, pro territorio, seu agro Laconico, *Spartam* autem non memini. Itaque qui cum sensu & judicio legunt, hoc notare poterunt. Certum enim est Spartam a Justino pro Laconia usurpatam esse. FABER.

6. *Pluris fuerit ultio quam injuria*]

rum longe pluris fuerit ultio, quam injuria. [7] Clara quidem hæc Pericli expeditio habita; ſed multo clarior privati patrimonii contemtus fuit. [8] Hujus agros in populatione ceterorum intactos hoſtes reliquerant, ſperantes acquirere ſe illi poſſe, aut periculum ex invidia, aut ex ſuſpicione proditionis infamiam. [9] Quod ante proſpiciens Pericles, & futurum populo prædixerat, & ad invidiæ impetum declinandum, agros ipſos dono reipublicæ dederat; [10] atque ita, unde periculum quæſitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit. [11] Poſt hæc interjectis diebus navali prælio dimicatum eſt: victi Lacedæmonii fugerunt [12] Nec ceſſatum deinceps eſt, quin aut terra, aut mari, varia præliorum fortuna invicem ſe trucidarent. [13] Denique feſſi tot malis pacem in annos quinquaginta fecere, quam non niſi ſex annis ſervaverunt. [14] Nam inducias, quas proprio nomine condixerant, ex ſociorum perſona rumpebant; [15] quippe quaſi minus perjurii contraherent, ſi ferentes ſociis auxilia, potius quam ſi ipſi aperto prælio dimicaſſent. [16] Hinc bellum in Siciliam tranſ-

ria] *Pluris eſſe*, pro plus efficere, plus præſtare. Nepos XV, 10, 4. *Unum hominem pluris quam civitatem fuiſſe.* Plaut. Truc. II, 6, 8. *Pluris eſt oculatus teſtis unus quam auriti decem.* VORST.

8. *Hujus agros in populatione &c.*] Idem Fabio Maximo cum Annibal ad urbem eſſet, accidit. Plutarch. in Fabio & Civili Tacit. V. Hiſtor. 23. qui *notam artem ducum* vocat. BONGARS. Liv. II, 39. & XXII, 23. Polyæn. II. & IV. Frontin. I. Strat. 8. Thucyd. II, 4, 1. Leonis Tactica 20, 22. BERNEC.

Sperantes acquirere ſe illi poſſe] Non ideo agros Periclis intactos reliquiſſe Archidamum, ut eum ſuſpectum redderet Athenienſibus, ſed quoniam ei amiciſſimus erat, inquit Polyænus. VOSS.

9. *Proſpiciens Pericles*] Extat hac de re apud Thucydidem oratio.

11. *Navali prælio*] Ad Naupactum duce Phormione. Thucydides. II, 16, 1. BONGARS.

13. *In annos quinquaginta*] Thucyd. V, 4, 4. IDEM. Contaren. Var. p. 59. pr. BERNEC.

Sex annis] Et præterea decem menſibus, teſte Thucydide V, 5, 15. IDEM.

14. *Inducias &c.*] An jure hoc, vide Alb. Gentilem de Jure Belli. III, 18. fin. IDEM. Male *condicere inducias* damnat C. Scioppius. vide Gronovium I. Obſervat. I. ubi erudite defendit Juſtinum.

15. *Si ferentes ſociis auxilia*] MSS. mei plerique: *ſi ferrent ſociis auxilia*, de quo ſane non multum pugnaverim. MOD.

translatum, quod priusquam expono, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt.

Quam si aperto] Angl. *quam si ipsi aperto*. Placet, quia elegans est oppositio inter *socios* & *ipsi*, ut plane vocula omitti non posse videatur. SCHEFF.

LIBER IV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Siciliæ insulæ situs, soli natura. Ætnæ item montis ac Scyllæ & Charybdis miraculum.*

2 *Nomina, incolæ veteres, tyranni Siciliæ, cui Carthaginienses inhiant.*

3 *Rheginenses ab Himeranis oppressi. Athenienses imperium Siciliæ ambiunt & prospere agunt initio.*

4 *In incepto pergentes Syracusani Lacedæmonios accersunt. Græcorum concursus fit, & bellum in Siciliam transfertur.*

5 *Athenienses a Gylippo Lacedæmoniorum duce terra marique franguntur, ducibus Demosthene & Nicia indecoro fato sublatis.*

CAP. I.

1 Siciliam ferunt angustis quondam faucibus Italiæ adhæsisse direptamque velut a corpore majore impetu superi maris, quod toto undarum onere illuc vehitur. 2 Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis & cavernis quibusdam

CAP. I. 1. *Siciliam ferunt*] Vide Thucyd. VI, 1. Melam II, 7. Plin. III. Nat. Hist. 8. Diod. V. pr. quem Νησιωτικὴν Βίβλον vocat. Strab. VI. Solin. II. Virgil. III. Æn. 418. Eustath. in Dionys. Lucret. I. Claudian. I. de Raptu. De incolis Siciliæ vide Pausan. in Eliacis. BONGARS. Munster. Cosmogr. I, 3. Scalig. Exercit. 37, 2. BERNEC. Eadem inter poëtas referunt Silius XIV. Ovid. XV. Metam. Valerius Flaccus Argon. I. Statius Thebaid. III. Præter poetas Festus Pompejus. Isidorus Origin. XIII, 18. & novissime in Siciliæ suæ descriptione Fasellus.

Italiæ adhæsisse] Si utramque oram Calabriæ pariter & Siciliæ, quæ

dam fistulisque ita penetrabilis, ut ventorum tota ferme

qua maxime inter se vicinæ sunt istæ terræ, bene consideres; facile observabis minime eas potuisse esse inter se connexas, non enim tam angusto spatio extimus ille Siciliæ excursus Italiæ est oppositus, uti oculo colligere liceat facile insulam, propter aliquam supra dictarum caussarum, à Continenti potuisse divelli. Sed per xx. amplius millia passuum latus Sicilia opponit Italiæ, juxta quod fretum Messanense fertur, antequam ex Tyrrheno mari in Adriaticum se exoneret. quod spatium necesse est, uti omne fuerit diruptum, quo meatus freto aperiretur. Nec est, quod extremo tantum Pelori promontorio conjunctam fuisse Italiam adseveres; rupturamque in eo solummodo factam: quia hoc totius hujus tractus Italiæ est proximum: quippe, ut ait Ovid. Metam. xv.

Zancle quoque juncta fuisse
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem reppulit unda.

At a Peloro ad usque Messanam millia sunt xx. Imo Rhegium oppidum quod v. millia infra Messanam in latere Calabriæ positum est, præcipuum esse volunt istius ruptionis locum, atque inde nomen accepisse. Totum igitur hoc terræ spatium diruptum fuerit, necesse est. Id quod creditu perquam difficile est: quando tot per terræ orbem magnæ juxta atque parvæ conspiciuntur peninsulæ, quarum isthmi licet sint angustissimi, tamen neque fluctibus adluentis utrimque maris, neque terræ aliquo motu, neque diluvii aquis unquam in insulam converti potuerunt. Quare, quæso, duo illi isthmi Peloponnesi & Thraciæ Chersonesi, quum haud latiores sint xl. stadiis, sive passuum millibus, nunquam potuere scindi? cur Tauricæ Chersonesi in Sarmatia isthmus, prædictis istis etiam angustior, etiam nunc durat? Item & alii, qui passim in mari interno visuntur, hic duum milliarium, ille unius, alius minoris etiam intervalli, cur nunquam per ejusmodi vim fuere rupti? an una sola Sicilia, per xx. millium Isthmum Italiæ connexa, fatum hoc necessario pati debuit, ceu fragili constans vitro? Sed quis porro credat, tam pulcrum, tam absolutum, tamque admirandum opus, cujusmodi est portus Messanensis, quem Deus omnium rerum summus artifex tanquam in circino tornavisse videtur, casu quodam superasse tam ingentem vim, qualis oportet fuerit in ejusmodi ruptura: Tum abyssus ille profunditatis, qui est in hoc freto, poterat ne violentia alicujus diruptionis inter utramque terram infundi? Sane ego certo statuo, Siciliam omni ævo fuisse insulam, postquam a Deo condita fuit. *Valguarnera* Tractat. de Primis Sicil. incolis.

Direptam velut a corpore] Quidam Codices *diremtam* præferunt, quod probo. Nec aliter Liv. xxiv, 9. *Hispania angusto diremta freto.* GRONOV. Quidam MSS. quos Bongarsius vidit *diremtam*. Sed præfero ego *direptam*. Memini enim *diripere* idem quoque esse quod *eripere*, *abstrahere*. Ita dicunt *diripere ensem vagina*, *vestem a pectore*, *victoriam*. VORST. Servant vulgo omnes hanc distinctionem. At ego habeo persuasissimum τὸ *majore* non ad *impetu*, sed *corpora* pertinere, atque sic post ipsum, non ante comma esse ponendum. Vult enim, Siciliam esse quasi particulam corporis majoris sive continentis. Et huc spectat usus comparativi, qui plane nullus est, si ad vocem *impetus* refertur, *Direptam* etsi non contemnam, mallem tamen legere *diruptam*. SCHEFF. Vel scribe *direptam*,

K 2

me flatibus pateat; [3] necnon & ignibus generandis nutriendisque soli ipsius naturalis materia; quippe intrinsecus stratum sulphure & bitumine traditur; [4] quæ res facit, ut spiritu cum igne inter interiora luctante, frequenter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. [5] Inde denique Ætnæ montis per tot secula durat incendium. [6] Et ubi acrior per spiramenta cavernarum ventus incubuit, harenarum moles egeruntur. [7] Proximum Italiæ promontorium Rhegium dicitur, ideo, quia Græce abrupta hoc nomine pronuntiantur. [8] Nec mirum si fabulosa est loci hujus antiquitas, in quem res tot coiere miræ. [9] Pri-

ptam, ut ego, vel *diremtam*, ut alii. FABER.

Majore impetu superi maris &c.] Servius ex Sallustio. *Italiæ*, inquit, *conjunctam Siciliam constat fuisse, sed medium spatium aut per humilitatem obrutum est, aut propter angustiam scissum, ut autem tam curvum sit, facit natura mollioris Italiæ, in quam asperitas, & altitudo Siciliæ æstum refudit.* MOD. *Major impetus* est vis, cui resisti non potest, & Θεῦ βία nominatur ab JCtis, ut L. 25. §. 5. D. Locati. & Paul. I. Recept. Sentent. 7, 7. *Impetus major*, quem locum emendare vult Cuiacius, sed male. Nam eodem modo Cic. II. de Invent. 33. *Vis major*. GRONOV.

3. *Ignibus generandis nutriendisque soli ipsius naturalis materia*] Antiquiores typis expressi, pro *materia*, habent *vis*: quod magis placet. VORST. Vorstius ex antiquioribus mallet *naturalis vis*. SCHEFF.

4. *Spiritu cum igne inter interiora luctante*] Mira discrepantia in omnibus MSS. Quidam codices habent, *inter interita*. Non dubito, quin Justinus scripserit, *ut spiritu cum igne interintra luctante*, &c. Hoc verbum cum insuetum esset Isidoro, qui hæc citat, rescripsit, *introrsus*. *Interintra* vero, ut *circumcirca*, *præterpropter*, & alia. VOSS. MSS. plerique habent hic vocabulum *abrupta*, vel *rupta*, quod ostendit, locum, sicut vulgo legitur, non esse integrum. Lectionem veram puto: *qua res facit, ut spiritu cum igne in interiora rapto luctante &c.* vel, *inter interiora abrepto*. Ea sententia, ut luctante spiritu cum igne inter interiora constituto, postquam abreptus est spiritus ad interiora, sive in interiora. SCHEFF.

Frequenter & compluribus] Lege: *ex compluribus locis*, ut & Iuntæ. GRÆV. Grævius ex Iunt. legit, *frequenter ex compluribus*. SCHEFF.

Eructet] MSS. *eructuet*. Servius ad illud Æneid. III.

Interdum scopulos, avulsaque viscera montis
Erigit eructans.

Notat *eructo*, *eructas* tantum dici. BONGARS.

5. *Ætna*] Elegantissimam habes descriptionem hujus montis apud Petrum Bembum.

7. *Rhegium*] Διὰ τὸ συμβὰν πάθος τῇ χώρᾳ ταύτῃ. ἀπορραγῆναι γὰρ ἀπὸ τῆς ἠπείρου τὴν Σικελίαν ἀπὸ σεισμῶν. Strabo. Dicitur ergo διὰ τῆς ῥήξεως. Eustath. Sallust. apud Servium in Æneid. III.

Hæc

9 Primum quod nusquam alias tam torrens fretum, nec solum citato impetu, verum etiam sævo; neque experientibus modo terribile, verum etiam procul videntibus. 10 Undarum porro inter se concurrentium tanta pugna est, ut alias veluti terga dantes in imum desidere, alias quasi victrices in sublime ferri videas; nunc hic fremitum ferventis æstus, nunc illic gemitum in vo-

Hac loca vi quondam &c. BONGARS. Strabo VI. pag. 178, 19. ex Æschylo confirmat hoc etymon, dictum scilicet *Rhegium* ἀ ῥήγνυσθ, *rumpi*, quod hic violentia terræmotuum Siciliam ab Italia divulserit. Subjicit autem, aliis videri *Rhegium* dictum ob splendorem, quasi *Regiam*. Sed ipsi Romani aliter judicarunt, & Græcam esse vocem eo ipso fassi sunt, quod perpetuo cum aspiratione scripserunt, ut docet in Orthographia sua Manutius. Describit urbem Cassiodorus Variar. XII, 14. BERNEC.

9. *Torrens fretum*] *Impetuosum* & *tempestuosum* exponunt. Sed Justinus proprie id intellectum voluit, cujus undæ mira varietate nunc in hanc, nunc in illam feruntur partem. Id quod quidem accidit in omni freto, dum venti per angustias ejus nunc ab supero mari, nunc ab infero aquas propellunt, prout vel ab hac, vel ab illa parte sunt validiores, verum maxime in Siculo. Vossio est *æstuosum* paulo melius, sed nec sic quidem satis evidenter redditum, cum *torrens* sit dictum, quia ejus undæ torrentis instar feruntur magna vi aquarum. Itaque sequitur, *non solum citato impetu*, respectu nempe ad id *torrens*, quod præcedit. SCHEFF.

Nec solum citato impetu] Est ex MS. qui hunc totum locum ita exhibet: *nec solum citatum impetu, verum etiam vorax*. Quæ lectio mihi quidem placet multum præ vulgata. Et primum quidem illud *citato*, quod vulgo habent, natum ex antiqua scriptione *citatom*, in qua simul litera ultima ob similitudinem sequentis [illegible] deleta videtur. Deinde *sævum* sapit glossam τῶ *voracis*, quod quia non intelligebant, repudiarunt licet genuinum. *Vorax mare*, quod haurit omnia gurgitibus per vortices. Cicero Philip. II. *Quæ Charybdis tam vorax* &c. elegantissime. Et ideirco sequitur de undis, gemitu in voraginem desidentibus. IDEM.

Procul videntibus] Præfero *visentibus*, quod in MSS. & Impressis quibusdam habetur, quia magis convenit rei, & attentionem videntis insinuat, quæ hic innuitur. IDEM. Sic & Iunt.

10. *Undarum porro in se concurrentium*] Conjeceram legendum esse *inter se concurrentium*, cum deinde observavi, antiquiores typis expressos ita plane habere. VORST. Vorstius adstipulantibus vetustioribus, *inter se concurrentium*. SCHEFF. Optime adstipulatur Iuntina.

Terga dantes] Ita boni libri: alii, *Virgilius in imum desidere*: alii, *verticibus*. Error inde manavit, quod quis forte ad oram libri, *Virgilii* nomen notaverat, quod in contextum assumtum, transiit in *verticibus*: alii, ut sententia constaret, ad τὸ *Virgilius*, addiderunt, *scribat*. Certe videtur in hac Siciliæ descriptione auctor noster ex III. Æneid. imitatus pleraque observatu facillima. BONGARS. Iuntæ quoque: *verticibus mergi ac in imum desidere*. Sed hoc glossema est natum ex verbo *Virgilius*, quod in MSS. legitur nonnullis. Id vero studiosus aliquis margini alleverat, signifi-

 ca-

voraginem desidentis exaudias. [11] Accedunt vicini & perpetui Ætnæ montis ignes & insularum Æolidum, veluti ipsis undis alatur incendium. [12] Neque enim in tam angustis terminis aliter durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi humoris nutrimentis aleretur. [13] Hinc igitur fabulæ Scyllam & Charybdin peperere; hinc latratus auditi, hinc monstri credita simulacra, dum navigantes magnis vorticibus pelagi desidentis exterriti latrare putant undas, quas sorbentis æstus vorago conlidit. [14] Eadem causa etiam Ætnæ montis per-

caturus esse locutionem Virgilianam. Potest etiam interpretatio esse magistri, qui sic hæc verba, *in imum desidere*, exposuit, quæ postea ex marginibus in contextum irrepsit. GRÆV.

10. 11. 12. 13. 14.] Hæc ab auctore male digesta sunt: aut ab aliis transposita. Nam vetus ordo sic legi postulat: 10. 13. 11. 12. 14. FREINSHEM.

11. *Ætnæ*] Vide præter locos supra notatos, Plin. II. Nat. Hist. 106. Lucret. v. De Scylla & Charybdi vide præterea Sallustii fragmenta apud Servium III. Æneid. BONGARS.

Æolidum] Quæ & *Liparææ* & *Vulcaniæ* Latinis, *Hephæstiades* Græcis, Plinio auctore. quæ *Plotæ* etiam vocantur à Dionysio, septemque eas numero facit. *Vulcani insulæ* Livio, *Æolides* Trogo dicuntur. Leander ex Pomponio Mela addit, in suo de insulis Italiæ Libello, eas quoque ab Æolis *Osteodes* vocatas. Sed pace Leandri, qui Melam attentius legerit, facile videbit, hoc vocabulum non esse commune Æoliarum, sed unius harum; ejus nempe, quam ceteri *Evonymon* vocant. Sic enim habet Mela: *Septem quas Æolias appellant, Osteodes, Lipara, Hiera, Didyma, Phœnicusa, Ericusa, & Strongyle.* Si Osteodes commune nomen hoc loco fuerit, sex tantum erunt, non septem, & sic ipsum in numero redarguet Mela. *Osteodes* Ὀστεώδης, etiam habet Ptolemæus, & Diod. Siculus in hoc tractu, pro simplici insula. Deceptum puto Leandrum codice male distincto, qui forte post vocabulum, *septem*, comma habebat, hoc modo; *Septem, Æoli appellant Osteodes.* Quasi dixisset, Æoli populi eas vocant Osteodes, &c. Ex omnibus Æoliis sola Lipara habitatur, ut docet Scipio Mazzella. Mare inter has insulas & Siciliam *Æolium Pontum* nominat Silius XIV. ORTEL.

12. *Nisi humoris nutrimentis aleretur*] Angl. *nisi & humoris.* Probo. Non enim vult humore solo nutriri, sed præter alia humore. Itaque supra tanquam rarum & singulare, *velut ipsis undis alatur incendium*, cum præmiserit de regionis solo, *intrinsecus stratum sulphure & bitumine.* &c. *Inde Ætnæ montis per tot secula incendium.* SCHEFF.

13. *Scyllam*] Scylla Plinio scopulus in freto Mamertino, inter Siciliam & Italiam. ORTEL.

Charybdin] Hæc poëtarum carminibus celebris, nihil aliud quam mare vorticosum, & quasi in hiatum descendens. Vide præter Strab. IV. Senec. Epist. LXXX.

Hinc latratus auditi] Iuntæ cum nonnullis aliis impressis: *auditos.* MS. *auditus.* lege: *latratus auditi.* GRÆV. Probo quod Grævio nostro probatur *latratus auditi*, est enim

ex

perpetuos ignes facit. [15] Nam aquarum ille concursus raptum secum spiritum in imum fundum trahit, atque ibi suffocatum tamdiu tenet, donec per spiramenta [terræ diffusus, nutrimenta] ignis incendat. [16] Jam ipsa Italiæ Siciliæque vicinitas, [jam] promontoriorum altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit; credentibus, coëuntibus in se promontoriis, ac rursum discedentibus, solida intercipi absumique navigia. [17] Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum, sed metu & admiratione transeuntium. [18] Ea est enim procul inspicientibus natura loci, ut sinum maris, non transitum putes; quo cum accesseris, discedere ac sejungi promontoria, quæ antea juncta fuerant, arbitrere.

CAP. II. [1] Siciliæ primo Trinacriæ nomen fuit; po-

ex doctrina Longini Rhetoris multo grandior sermo & magis factus ad terrorem. Tantum Rhetorem vide, ubi agit de Plethynticis, seu, ut nos dicimus, de Pluratiyis. FABER.

15. *Aquarum ille concursus* &c.] Ætnam constat, ab ea parte, qua Eurus vel Africus flant, habere speluncas & plenas sulfuris & ad mare deductas. Hæ speluncæ recipientes in se fluctus ventum creant: qui agitatus, ignem gignit ex sulfure. unde est quod videtur incendium. hoc autem verum esse, illa comprobat ratio; quia aliis flantibus ventis, nihil ex se emittit; & pro modo flatuum Euri vel Austri, interdum fumum, interdum favillas, nonnunquam vomit incendia. Hæc autem, ut in Ætna accidant omnia, vide, quippe quæ mare in radicibus habeat, quod sulfurea sit, quæ cavernosa, seu quod natura ita fuerit semper ipsa, seu quod salo aliquantum subexesa, ventos admiserit æstuantes, per quos idonea flammæ materies incenderetur. Strabo VI. BEMBUS.

Terræ diffusus nutrimenta] Hæc desunt in MS. I. Voss. GRONOV.

16. *Altitudo ipsa ita similis*] Juntæ: *ipsa ita sibi similis est*. GRÆV.

17. *Metu* &c.] Tac. Ann. II, 24. *Visa, sive ex metu credita*. BERNEC.

CAP. II. 1. *Trinacria nomen fuit*] Propter tria ἄκρα, id est, promontoria, Lilybæum, Pachynum, Pelorum. Latine autem *Triquetra* dicitur Servio auctore. MOD.

Postea Sicania cognominata est] Plin. III. Nat. Hist. 8. pr. Thucyd. VI, 1, 5. BERNEC. MSS. quidam & impressi pro his habent *præterea*, item *terra*, id quod facit, ut suspectam habeamus lectionem vulgatam. Et fortasse scripsit Justinus: *post ex Iberia Sicano, Sicania denominata est*. Sicanum Iberiæ flumen esse, cujus primum accolæ venerint in Siciliam, & de se insulæ fecerint nomen, Thucydides testatur. Potuerunt autem duæ voces *Sicano* & *Sicania*, tanquam eædem, facile sic ab ineptis scribis habitæ fuisse, ut alterutram ceu supervacuam liceret omittere. *Ex Iberia* quoque

postea Sicania cognominata est. [2] Hæc a principio patria Cyclopum fuit; quibus exstinctis, Cocalus regnum insulæ occupavit; [3] post quem singulæ civitates in tyrannorum imperium concesserunt, quorum nulla terra feracior fuit. [4] Horum ex numero Anaxilaus justitia cum ceterorum crudelitate certabat. cujus moderationis haud mediocrem fructum tulit; [5] Quippe decedens cum filios parvulos reliquisset, tutelamque eorum Micytho spectatæ fidei servo commisisset; tantus amor memoriæ ejus apud omnes fuit, ut parere servo, quam deserere regis filios mallent; principesque civitatis obliti dignitatis suæ regni majestatem admi-

vocabulo non satis noto monachis nil mirum est si factum sit *terra*, & per correctionem *terra*, item *praterea*. *Denominata* manifeste in quibusdam impressis habetur, unde similiter apparet, Vulgatam lectionem esse corruptam. SCHEFF. *Denominata* præ se fert etiam Iuntina.

2. *Cyclopum*] Thucydides VI, 1, 3. *Antiquissimi feruntur in parte quadam Siciliæ Cyclopes Lastrygonesque habuisse sedes* BONGARS. Servius ad illud Virgilii

Vos & Cyclopea saxa
Experti, revocate animos.

Aut, inquit, *qua Cyclops in Vlyssem jecit, aut certe Siciliam dicit: qua plurimis locis saxosa promontoria habet, quia ibi Cyclopes habitarunt, ut ipse,*

Centum alii curva hac habitant ad litora vulgo,
Infandi Cyclopes.

Aut Ætnam possumus accipere, qua propria Cyclopum fuit: nam & ipse in III. ait:

Noctem illam tecti silvis immania monstra
Pertulimus.

Quidam tamen hac saxa inter Catanam & Tauromenium in modum metarum situ naturali dicunt esse, qua Cyclopea appellantur, quorum medium & eminentissimum Galate dicitur. Lubuit adscribere totum locum, quia in editionibus non tantum contaminatissimus est, verum etiam meliore sui parte mutilus & hians, MOD. Idque declarant portentosa eorum cadavera, & monstrosi specus, quæ in hunc usque diem pro ostentis visuntur. Fazellus Rer. Sicul. I, 6. BERNEC.

Cocalus] Ita Vett. omnes & historia. De Cocalo lege Diodor. IV, 81. & XVII, 9. Strab. VI. Euseb. in Chron. apud quem *Cotalus* dicitur, librariorum, arbitror, errore. BONGARS.

4. *Anaxilaus*] Ὁ τύραννος τῶν Ῥηγίνων. Strabo, Thucyd. VI. BONGARS. Malim *Anaxilas* cum Thucydide VI, 1, 27. & Strabone VI. pag. 178, 10. quem ille *tyrannum*, hic *ducem Rheginorum* appellat. BERNEC.

5. *Micytho*] Hunc Herodotus VII, 170. Μίκυθον vocat, Anaxilai οἰκέτην. Macrobius Saturnal. I, 11. At Straboni VI. pr. Micythus quidam est Messanæ princeps. BONGARS. Iuntæ, *Micytho*, cum Herodoto & Macrobio. GRÆV. Antiquiores editiones, Iuntarum, Becharii, Majoris, *Micytho*; prorsus ut Herodotus VII, 170. vocat. Et mirum quod Bongarsius id mutavit.

ministrari per servum paterentur. [6] Imperium Siciliæ etiam Carthaginienses tentavere; diuque varia victoria cum tyrannis dimicatum. [7] Ad postremum amisso Hamilcare imperatore cum exercitu aliquantisper quievere victi.

CAP. III. [1] Medio tempore cum Rhegini discordia laborarent, civitasque per dissensionem divisa in duas partes esset; veterani ab altera parte ab Himera in auxilium vocati, pulsis civitate, contra quos implorati fuerant; & mox cæsis, quibus tulerant auxilium, urbem cum conjugibus & liberis sociorum occupavere; [2] ausi facinus nulli tyranno comparandum: quippe ut Rheginis melius fuerit vinci, quam vicisse. [3] Nam sive victoribus captivitatis jure servissent, sive amissa patria exsulare necesse habuissent; non tamen inter aras & patrios lares trucidati crudelissimis tyrannis patriam

vit. VORST. Grævius ex Iuntina, probante Vorstio, *Micytho*, ut Herodoto vocatur. SCHEFF.

6. *Carthaginienses*] Ad id a Xerxe incitati Diodor. XI, 20. & seqq. apud quem initio narrationis legendum, στρατηγὸν εἵλοντο Ἀμίλκαν, non Ἀμίλκωνα. Vide & Herodotum VII, 66. BONGARS.

Dimicatum] Freinshem. *dimicarunt*, ut respondeat antecedenti sequentique verbo. BERNEC.

7. *Victi*] Omiserim si res mei sit arbitrii. An forte caput hoc est sequentis periodi. IDEM.

CAP. III. 1. *Veterani*] Quinam sint Himerenses isti veterani, quærendum. Sebisius aliquid hic subesse mendi, non ab re suspicatur. IDEM.

Ab altera parte] Bongarsius, eumque secutus Berneccerus, *ex altera parte*. Verum rectius videtur, quod antiquiores typis expressi habent, *ab altera parte*. Verbis passivis nomina sexti casus adjiciuntur intercedente *a* vel *ab*. *Ab Himera* dictum pro *Himera*. Solent enim nominibus quoque urbium subinde præpositiones præmitti. Stephanus Ἱμέρα, πόλις Σικελίας. Est autem & nomen amnis ejusdem insulæ, qui ferme eam dividit, uti Livius XXIV, 6. ait. VORST. MSS. plerique habent, *ex alia parte*. Quod contemni non debuit. Atque suspicor, illud *altera* glossatoris esse, non Justini. *Alium* pro *altero* usurpasse veteres etiam optimæ notæ Scriptores, certum est. Plaut. Captiv. *Captus fuit in pugna Hegionis filius, alium quadrimum fugiens servus vendidit*. SCHEFF.

Himera] Est urbs Siciliæ. Silius IV.

Armavere suos, qua mergitur Himera ponto.

2. *Nulli tyranno comparandum*] Forte, *nulli tyrannorum patrandum*. FREINSHEM. Omnino legendum est, *nulli tyranni comparandum*. Voss. Iuntæ: *tyrannico*. Freinshemius: *Nulli tyrannorum patrandum*. Nihil muta. *Nulli tyranno comparandum*, est nulli tyrannorum facinori comparandum. Est locutio

triam cum conjugibus ac liberis prædam reliquissent. 4 Catinienses quoque cum Syracusanos graves paterentur, diffisi viribus suis, auxilium ab Atheniensibus petivere; 5 qui seu studio majoris imperii, quo Asiam Græciamque penitus occupaverant, seu metu factæ pridem a Syracusanis classis, ne Lacedæmoniis illæ vires accederent; Lamponium ducem cum classe in Siciliam misere, ut sub specie ferendi Catiniensibus auxilii

antiqua & optimis scriptoribus familiaris, quam pluribus asserit Gronov. ad Liv. Epit. XLVII. GRÆV. Freinshemius conjecit legendum, *nulli tyrannorum patrandum*. Et Vossius, *nulli tyranni comparandum*. Scilicet non potuerunt illi concoquere, quod facinus non facinori tyranni, sed ipsi tyranno, non comparandum dicitur. Debebant autem meminisse, quod non noster tantum, sed & alii subinde sic loquantur. Vide supra Notas ad I, 7, 14. & II, 14, 10. VORST.

Quippe ut Rheginis] Hæc verba mihi parum integra videntur, certe illud *quippe* sic per se non solet alibi poni. Suspicor autem præcessisse particulam *tantum*, eamque per duas syllabas *randum*, in voce *comparandum*, proxime videlicet antecedentes, & in MS. eodem fere modo pingi solitas, esse consumtam, dum supini scribæ unam dictionem putant vicibus duabus male fuisse propositam. SCHEFF.

4. *Catinienses*] Ita Vett. ferme omnes, & Orosius MS. II, 14. Quidam *Cathenenses*. Græcis Κατανᾶοι. & Κατάνη Latinis plerumque *Catina*. Cicer. V. in Verr. *Catina Venus*. BONGARS. Quomodo & in aliis A Græcum a Latinis in I mutatur: ut βάσκανος, *fascinus*: κάναστρον, *canistrum*: πατάνη, *patina*: &c. BERNEC. Iuntæ: *Catinenses*. GRÆV.

5. *Quo Asiam Græciamque penitus occupaverant*] Legendum arbitror, *quo Asiam Græciamque penitus occuparent*. aut, *quo Asiam* &c. *occupaverant*. Ut dicat, Athenienses studio illo majoris imperii, Asiam & Græciam animo jam, & præsumtione quodammodo, penitus occupasse. BONGARS. Aut si mavis, *quo* (scil. studio) *Asiam*, &c. *occupaverant*. Ut dicat, Athenienses studio illo majoris imperii, Asiam & Græciam animo & præsumtione quodammodo jam occupasse, & spe penitus devorasse. Utraque lectio ab ingenio Bongarsii est: quarum in textum admissam ideo prætuli, quod seqq. verbis, *ne Lacedæmoniis illæ vires accederent*, magis respondeat, ut utrobique caussa finalis exprimatur. Hactenus editi: *quod Asiam Græciamque penitus occupaverant*. Acidal. ad Vell. II, 130, 8. Forte, inquit, legendum, *occupatum irent*. Sic namque scribebant, pro *occupatum irent*, quod erroris potuit origo fuisse. BERNEC.

Sub specie ferendi, &c.] Alcibiades apud Thucyd. VI, 3, 26. de Atheniensibus, *Auxilium impigre tam Barbaris, quam Græcis implorantibus ferendo, imperium nos nostrum, & si qui alii habuerunt, comparavimus*. De Romanis Cicero III. de Repub. *Noster populus sociis defendendis, terrarum jam omnium potitus est*. Exempla sunt alia Infra XVIII, 1, 1. XXVII, 3, 4. & VIII, 3, 2. IDEM.

Tentarent] Melius forte, *tentaret*. IDEM.

6. Ma-

lii tentarent Siciliæ imperium. [6] Et quoniam prima initia, frequenter cæsis hostibus, prospera fuerant; majore denuo classe & robustiore exercitu, Lachete & Chariade ducibus, Siciliam petivere: [7] sed Catinienses, sive metu Atheniensium, sive tædio belli, pacem cum Syracusanis, remissis Atheniensium auxiliis, fecerunt.

Cap. IV. [1] Interjecto deinde tempore, cum fides pacis a Syracusanis non servaretur, denuo legatos Athenas mittunt, qui sordida veste, capillo barbaque promissis & omni squaloris habitu ad misericordiam commovendam acquisito, concionem

6. *Majore denuo classe & robustiore exercitu*] Viginti naves miserunt. Thucyd. v.

Chariade] Vett. *Cariade*. Thucydides III, 14, 1. Χαρριάδην vocat, & hos non Cariniensibus, sed Leontinis in auxilium missos scribit. Bongars. Scripsi cum Iuntis, *Chariade*: Græcis enim est Χαρειάδης. Græv. Grævius *Chariade*, ex Iunt. Scheff.

7. *Pacem cum Syracusanis*] Hoc est deludere corvum hiantem. Exemplum haud absimile Livius XLV, 11. habet. Bernec.

CAP. IV. 1. *Sordida veste*] Supplices vel luctui addicti solebant sordidati incedere, capillos & barbam promittere, ut squalorem suum ostenderent. Apud Virgilium quoque passi crines in mœrore leguntur, hoc est, inculti & in humeros, negligenter rejecti, ut exponit Donatus. Ovidius:

Aspice demissos lugentis more capillos.

Apud Siculos præsertim, quod hic ad rem facit, fluens ac promissa coma luctum ostentabat, quod Lycophron ostendit, cum dicit:

Κρατὸς δ' ἄκυρος νῶτα καλλυνεῖ φόβη,
Μνήμην παλαιῶν τημελοῦσ' ὀδυρμάτων.

Id est:

Intonsa per tergus fluet capitis coma,
Doloris antiqui memoriam refricans.

Quin & cinere capillitia sordidare moris fuit antiquis.

Ad misericordiam commovendam acquisito] Hoc *acquisito* mihi est suspectum. Et video, impressum aliquem habere *accersito*, quod ostendit satis, locum non omnino esse sanum. Puto autem Justinum scripsisse *adscito*, vel potius *accito*, quod qui non satis intellexit, compendium putavit esse verbi *acquisito*. *Accersito* autem esse ex glossa τοῦ *accito*. Scheff. Merito *acquisito* suspectum est Scheffero. Squaloris habitum acquirere ad misericordiam commovendam vix ferent aures La-

cionem deformes adeunt; [2] adduntur precibus lacrymæ, & ita misericordem populum supplices movent, ut damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant. [3] Igitur classis ingens decernitur; creantur duces Nicias & Alcibiades & Lamachus; tantisque viribus Sicilia repetitur, ut ipsis terrori essent, in quorum auxilia mittebantur. [4] Brevi post tempore, revocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedestria secunda Nicias & Lamachus faciunt; [5] munitionibus deinde circumdatis, hostes etiam marinis commeatibus in urbe clausos intercludunt. [6] Quibus rebus fracti Syracusani auxilium a Lacedæmoniis petiverunt. [7] Ab his mittitur Gylippus solus, sed in quo

Latinæ. forte Justinus scripsit: *ad misericordiam commovendam conquisito*. GRÆV.

3. *Nicias*] Thucydides VI. Diodorus Sic. XII. fin. & XIII, 1. Plutarchus, & Probus Alcibiade, ille etiam in Nicia. BONGARS.

Alcibiades] De Alcibiade Plato in Symposio: Thucydides VI. Diodor. XIII. Plutarchus, Athenæus, & M. Tullius passim: Valer. Max. I, 8. III, 2. VI, 9. VIII, 6. Frontinus II. Strategem. 5. aliique auctores. De eo ita Probus: *Alcibiades Clinia filius Atheniensis. In hoc natura quid efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus.*

Ut ipsis terrori] Id cavendum semper ducibus, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus sui roboris suarumque proprie virium in castris habeant. Livius XXV, 33, 5. Idem XLII, 31, 9. & XLIV, 26, 13. Videatur omnino Vegetius III, 1. fin. Imper. Leonis Tactica Cap. 20. Tm. 62. vide infra XXVII, 2, 11. BERNEC.

4. *Revocato ad reatum Alcibiade*] Infra V, 1. *Revocatus a bello ad judicium.* Nepos, *absentem quod sacra violasset reum fecerunt.* VORST. *Ad reatum*, id est, *ut reus fieret*, ita namque hoc genus usurpari solet etiam in aliis, ut *vocatus ad consulatum*; &c. Sed hoc quidem haud conveniens, quia esse reus debuit, antequam posset revocari. Quare suspicor hic mendum aliquod latere. Impressus quidam, sed & MS. aliquis, adscriptum tamen alteri lectioni habet, *ob reatum*, quod ut præferendum vulgato, ita nescio, an Justini esse, certo possit tradi. Videtur potius aliquid deesse. SCHEFF.

5. *Munitionibus deinde circumdatis, hostes etiam marinis &c. clausos*] Hæc Sebisio glossam sapiunt: necessaria quidem certe non sunt. Locum totum ita restituendum puto: *munitionibus deinde circumdatos hostes etiam marinis commeatibus intercludunt.* Rectum est, *munitionibus circumdatis.* Sic V, 8, 1. *Obsidione circumdata.* Livius XXII, 42, 2. *Circumdato ad spectaculum exercitu.* Et III, 26, 5. *Munitiones circumdant.* Possis tamen & *munitionibus circumdatos* tueri his exemplis. Livius XXIII, 28, 2. *Naves vallo circumdata.* Tacitus Agr.

quo instar omnium auxiliorum erat. [8] Is audito in itinere belli jam inclinato statu, auxiliis partim in Græcia, partim in Sicilia contractis, opportuna bello loca occupat. [9] Duobus deinde præliis victus, congressus tertio, occiso Lamacho, & hostes in fugam compulit & socios obsidione liberavit. [10] Sed cum Athenienses a bello terrestri in navale se transtulissent, Gylippus classem a Lacedæmone cum auxiliis arcessit. [11] Quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Eurymedonta cum supplemento copiarum mittunt: [12] Peloponnesii quoque communi civitatum decreto ingentia Syracusanis auxilia misere; & quasi

Agr. 20, 4. *Civitates præsidiis castellisque circumdata.* Florus III, 10, 43. *Civitatem ingenti lorica circumdatam.* Bernec. Suet. Jul. 68. *Dyrrachina munitio.* Cæsar. VIII. de Bell. Gall. 11. *Locum munitionibus claudi.* Hinc *munitores* Ammian. Marc. XXI, 12. quos Cl. Valesius, uti & *oppugnatores* opponit *clausis*, & *defensoribus*. & *munimentum* eadem notione usurpat Liv. X, 9. *Locus nec vi nec munimento capi poterat.* Gronov. Non modo dicunt *circumdare urbem munitionibus*, sed & *munitiones circumdare urbi*: ut *murum urbi circumdare*, Supra I, 2, 7. & *circumdata via silva* I, 6, 4. Vorst.

7. *Sed in quo*] Ita & Orosius II, 14. Vett. nostri *sed quo*, forte *qui*. Bongars. Testatur Bongarsius Codices MSS. habere *sed quo* & conjicit legendum esse *qui*. Bechasius & Sichardus ediderunt, *sed quidem*. Ubi *quidem* corruptum videri possit ex *qui idem*. Vorst.

Instar omnium] Unus enim Gylippus tantum poterat, quantum multa millia militum. Cic. Brut. 51. *Plato mihi unus instar est omnium.* *omnium.* Liv. XXVIII, 17. *Parvum instar eorum.* Virgil. VII. Æn. 707.

Magnique ipse agminis instar.

Gronov.

8. *Is audito in itinere* &c.] Angli ex MSS. *Is audito in itinere belli jam inclinato statu.* Vix de veritate lectionis hujus dubito. Nam in vulgata nullus sensus est idoneus. Quod enim illud genus belli, aut quis ille status? At *status belli inclinatus* dicitur eleganter. Scheff. Hujus loci emendationem pulcherrimam & certissimam debemus Oxoniensibus, qui ex codicibus antiquis rescripserant: *Is audito in itinere belli jam inclinato, statu.* Nihil verius. Merito probavit quoque Schefferus ὁ μακαρίτης. Græv.

Inclinato statu] Cæsar. I. Bell. Civ. 52. *Fortuna se inclinaverat.* idque Græco more expressit Hesiod. Theog. 711. ἐκλίνθη δὲ μάχη. Gronov.

Auxiliis partim in Græcia] Antiquiores Editiones, *Græciam*, *in Siciliam.* Quæ similia forent ei quod Supra III, 1, 1. legitur, *bello in Græciam infeliciter gesto.* Vorst.

10. *Classem a Lacedæmone*] Ita antiquiores Editiones. Quod simile esset ei quod Sup. IV, 3, 1. legitur. *ab Himera*: Nominibus quoque urbium præpositiones addi satis usitatum. Idem.

11. *Demosthenem* &c.] Thucyd. VII, 2. & seqq. Bongars.

quasi Græciæ bellum in Siciliam translatum esset, ita ex utraque parte summis viribus dimicabatur.

CAP. V. [1] Prima igitur congressione navalis certaminis Athenienses vincuntur. Castra quoque cum omni publica ac privata pecunia amittunt. [2] Super hæc mala, cum etiam terrestri prælio victi essent, tunc Demosthenes censere cœpit, *Ut abirent Sicilia, dum res, quamvis afflictæ, nondum tamen perditæ forent*; [3] *neque in bello male auspicato amplius perseverandum*; *esse domi graviora & forsitan infeliciora bella, in quæ servare hos urbis apparatus oporteat.* [4] Nicias, seu pudore male actæ rei, seu metu destitutæ spei civium, seu impellente fato, manere contendit. [5] Reparatur igitur navale bellum, & animi a prioris fortunæ procella ad spem certaminis revocantur: [6] Sed inscitia ducum, qui inter angustias maris tuentes se Syracusanos aggressi fuerant,

CAP. V. 1. *Athenienses vincuntur*] Navali pugnæ, ut Thucyd. narrat, non adfuit Demosthenes, sed in terrestri & nocturno prælio ad Epipolas; cujus egregiam descriptionem vide apud Thucyd. VII.

2. *Tunc Demosthenes censere cœpit*] Ang. *consulere cœpit*, quod doctus Anglicanarum notarum auctor putat esse convenientius, quoniam *censere* sit superioris. Sed *consulere* pro suadere non opinor facile inveniri. Quare a vulgata non recedo. SCHEFF. Recte Schefferus. *Censere* enim Latinis est aut in senatu, aut in concione sententiam de re de qua deliberandum, dicere. Superius II, 7. *Solicitus igitur Solon, ne aut tacendo parum reipublicæ consuleret, aut censendo sibi.* GRÆV.

Forent] Ita boni auctores loquuntur: & inprimis Sallust. Jugurth. 21, 6. *S. P. Q. R. verbis nunciant, velle & censere eos ab armis discedere: ita seque illisque dignum fore.* Vulgatæ Edutt. *esse*. BONGARS.

3. *Perseverandum* &c.] Mallem sic distinguere: *perseverandum; esse domi*, cum præsertim videam, illud *esse* in quibusdam repetitum post vocem *bella*. SCHEFF.

4. *Destituta spei civium*] Liv. I, 51. *Morando spem destituit.* Idem XXVI, 18. *Destituta exspectatio.* & Quintil. Declam. XII. *Nihil gravius quam destituta spes torquet.* GRONOV.

5. *Reparatur igitur navale bellum*] Miserrimam Atheniensium cladem pluribus describit elegantissime Thucydid. VII. fin.

Et animi a &c.] Literulæ unius nec mutatione, tantum trajectione, restitui locum; nullo aut turbido sensu hactenus ita vulgatum, *& a nimia*: quomodo & Bongarsius in MSS. haberi confirmat. Ipse edidit, *& animata*. BERNEC. Recte legitur *& animi a* &c. Liv. VII, 15. *Alienatis a memoria periculi animis.* GRONOV. Clare Iunctæ confirmant Berneceri emendationem. Is enim primus hunc locum sic restituit, cum antea legeretur *& a nimia*, aut, ut Bongarsius

rant, facile vincuntur. [7] Eurymedon dux in prima acie fortissime dimicans primus cadit; triginta naves, quibus præfuerat, incenduntur. [8] Demosthenes & Nicias, & ipsi victi exercitum in terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere terrestri. [9] Ab his relictas centum triginta naves Gylippus invasit; ipsos deinde insequitur; fugientes partim capit, partim cædit. [10] Demosthenes, amisso exercitu, a captivitate gladio & voluntaria morte se vindicat: [11] Nicias autem ne Demosthenis quidem exemplo, ut sibi consuleret, admonitus, cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

sius ediderat *& animata*. GRÆV. *Et animi* legendum esse conjecit Berneccerus pro eo quod ante editum erat *& a nimia*. Et testatur Grævius veterem Iuntarum editionem manifeste sic habere. VORST. Ante verba *& animi* MSS. Libri habent *duo*, quod videtur repudiatum ab iis, qui non intelligebant compendium scripturæ. Legendum enim sine dubio, *Reparatum igitur navale bellum denuo & animi &c.* SCHEFF.

7. *Eurymedon*] Miror MSS. omnes hoc loco mendose prorsus legere *Eurylocus*, quomodo & Oros. MS. Ego in vulgata lectione contra historiam nihil mutare ausus sum. BONGARS.

Triginta.] Orosius, *undecim*. ID.

9. *Centum triginta naves*] Orosius II, 14. totidem. At Thucyd. VII, 13. 24. Atheniensibus ex postrema clade tantummodo septuaginta naves reliquas fuisse scribit. BERNEC.

10. *Demosthenes &c.*] Utrumque a Syracusanis interfectum refert Thucyd. VII. fin. & Plutarch. BONG.

A captivitate gladio, &c. se vindicat] Elegantius, ut omnia, Florus IV, 9, 4. *Ne veniret in potestatem, a gladio suo impetravit.* Thucyd. tamen VII, 16, 20. una & Niciam & Demosthenem a Syracusanis necatos scribit: quem locum citat & negat Plutarchus in Nicia sub fin. BERNEC.

11. *Nicias*] Niciam quoque occisum, etsi invito Gylippo, refert Thucyd. VII. Angl. *Nicias vero, etiam Demosthenis, ut sibi consuleret, admonitus exemplo, cladem suorum captivitatis dedecore cumulavit.* Etiam hic nollem temere deserere vulgatam. SCHEFF.

LIBER V.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Alcibiades Siculi belli concitor in exsilium conjectus Lacedæmonios ad bellum Athenienſibus inferendum impellit. Huic bello Darius rex Perſarum accedit ſocius Lacedæmoniis.*

2 *Alcibiadis res geſtæ in patriam. Lacedæmoniis ſuſpectus negotium illis faceſſit Tiſſafernis opera.*

3 *Alcibiades ſtatum reip. mutat, deinde claſſe inſtructa in bellum pergit adverſus Lacedæmonios.*

4 *Navalis pugna & præclara de Lacedæmoniis victis ab Alcibiade reportata victoria. Is deſideratus civibus Athenas reverſus ſumma cum omnium lætitia excipitur.*

5 *Lacedæmonii Perſarum freti auxilio exercitum Athenienſium in Aſia ſparſum opprimunt. Alcibiades ob rem male geſtam veritus populi impetum denuo in voluntarium exſilium proficiſcitur.*

6 *Conon, Alcibiadis ſucceſſor, invalidos & novos milites nactus infeliciter rem gerit, & navali prælio ſuperatus concedit ad Evagoram.*

7 *Athenienſium tot cladibus fractorum puſillanimitas.*

8 *Lacedæmonii victores urbe Athenarum deditione potiuntur. Lyſander ſtatum reip. mutat: inde triginta tyranni, & cædes Alcibiadis.*

9 *Theramenes tyrannorum unus, vir moderatus a collegis trucidatur. Thraſybulus remp. collapſam reſtituit, & prælio commiſſo, triginta tyrannorum ſæviſſimos, Critiam & Hippolochum, mactat.*

10 *Thraſybulus populares fugientes placide revocat; ſuperſtites tyrannos urbe pellit; qui, dum bellum reparare ſtudent, comprehenſi trucidantur, ἀμνηςία, id eſt, diſcordiarum oblivione, inter cives ſancita.*

11 *Da-*

1 Darii mors, inter cujus filios Artaxerxem & Cyrum lis de regno: quæ prius in occultum, deinde vero in apertum bellum erumpente, Artaxerxes demum, fratre occiso, & victoria & regno potitur.

CAP. I.

DUm Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius, quam felicius gerunt, interim concitor & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris Initiorum sacra, nullo magis quam silentio solennia

CAP. I. 1. *Alcibiades absens*] Thucyd. VI, 10. Diodor. XIII, 5. Plutarch. & C. Nepos in Alcibiade. Ælian. XIII. Var. Hist. 38. Accusatur & de Hermis aut truncatis, ut Thucyd. VI, 5. aut dejectis, ut Nepos. BONOARS. Initiorum enuntiatorum crimine purgat Alcibiadem, in Orat. de Bigis, præco laudum ipsius Isocrates. BERNEC.

Mysteria Cereris Initiorum sacra] Persuasum habeo, *mysteria Cereris*, certe quidem *mysteria*, obrepsisse textui (ut in auctore plura) cum esset adscriptum explicandi causa, quid sint *Initiorum sacra*. BERNEC. Retinenda omnino lectio vulgata, *Mysteria Cereris Initiorum*. Ut supra II, 6. *Simultatium offensa*. Loquitur enim auctor pleonastice. GRONOV. Persuasum habet Berneccerus, *mysteria Cereris*, vel certe *mysteria*, ex margine, in quo explicationis causa adscriptum fuerit, irrepsisse in textum. Putat enim *mysteria Cereris Initiorum sacra* ταυτολογίαν habere, & *mysteria Cereris & Initiorum sacra* unum & idem esse. At Freinshemius in Indice Curtii v. *Inire*, sic distinguendum censet, *mysteria Cereris Initiorum*, *sacra nullo magis quam silentio solemnia*. Quod si verum ita sit, fortasse trajectionem quoque his factam credi possit, legendumque *mysteria Initiorum Cereris*. Supra II, 6, 13. vocantur *noctes Initiorum*. VORST. Quid est *nullo?* An *re nulla?* Ita vero non solent, qui probe loquuntur. Scribo igitur, & distinguo; *mysteria Cereris Initiorum, sacro nullo magis, quam silentio solemnia*. & nullo sacro magis solemnia, significat, non aliud sacrum, non aliam rem sacram, ritum, consuetudinem magis solitam & consuetam receptamve fuisse, quam silentium. Id quod verissimum. Alii aliter de hoc loco, mea hæc sententia; quam spero facile me probaturum accuratius cuncta expendentibus. SCHEFF. Delendum omnino *mysteria Cereris*, glossema enim est horum verborum (*Initiorum sacra*) quod me primum vidisse putabam: sed Berneccerus ante me vixit, & id vidit quod & ego, sed serius vidi & ipse inquam, sine honore, quia alii viderant. Sed multa, spero, erunt quæ nobis aliquid solatii afferre possint, si qua nos forte ambitio in hoc genere tenere potest. FABER. Adsentior Bernecceto & Tanaquillo censentibus, delendum esse *mysteria Cereris*. *Nullo* est nullo ritu, aut negotio. *Sacro nullo*, quod Scheffero placebat, hic locum habere non potest. Nemo enim sic loquitur, *Mysteria hoc sacro insignia sunt*. GRÆV.

nia, enuntiavisse. [2] Revocatusque a bello ad judicium, sive conscientiam sive indignitatem rei non ferens, tacitus in exsilium Elidem profectus est. [3] Inde, ubi non damnatum se tantum, verum etiam diris per omnium sacerdotum religiones devotum cognovit,

Silentio solennia] Hinc Ovidius

Quis Cereris ritus audet vulgare profanis,
Magnaque Threicia sacra reperta Samo?

& Horat. III. Od. 2.

Vetabo qui Cereris sacrum
Vulgarit arcana, sub isdem
Sit trabibus.

Causam autem, cur sileri debuerint hujusmodi mysteria, dicit his verbis Lactantius v. Divin. Instit. 20. *Hinc*, inquit, *fida silentia sacris instituta sunt ab hominibus callidis, ut populus nesciat quid colat.* licebat tamen initiatis, ea quæ mysteriis tradebantur inter se vulgare, ut constat ex illo Ciceronis loco I. Tuscul. Quæst. ubi ait: *Reminiscere quoniam initiatus es, quæ traduntur mysteriis.* atque hinc Augustus Athenis initiatus, cum postea Romæ pro tribunali de privilegio sacerdotum Atticæ Cereris cognosceret, ac secretiora quædam proponerentur, dimisso concilio, & corona circumstantium solus, Suetonio auctore, audiit disputantes; ne videlicet prophanis Initia vulgarentur. Sed hæc non sunt Notas scribentis. Videatur plene de his aliisque huc pertinentibus B. Brissonius 1. de Formulis, & Verbis Solennibus veterum Romanorum. Mod. Ausonius Paulino.

Sed tu, juratis velut alta silentia sacris
Devotus teneas, perstas in lege tacendi.

Proinde Imp. Augustus Athenis initiatus, cum postea Romæ pro tribunali de privilegio sacerdotum Atticæ Cereris cognosceret, ac secretiora quædam proponerentur, dimisso concilio solus audiit disceptantes, ne videlicet profanis Initia vulgarentur. Suet. August. 93. Ipsa porro mysteriorum symbola, quibus initiati se invicem internoscebant, petenda sunt ex Arnobio v. Clement. Alexandr. Orat. Exhortator. ad Græc. Eusebio II. de Præparat. Evangel. & Materno Firmico de Errore Profanar. Relig. Qua de causa Diagoras cum Initia narraret omnibus, evulgaret, & extenuaret, & eos, qui initiari vellent, dehortaretur, ab Atheniensibus ænea columna erecta proscriptus est, Suidas. BERNEC.

2. *Elidem*] Ptolemæo Peloponnesi regio. Hujus pars *Cœle*, id est, *cava*, vocatur Pausaniæ & Straboni.

3. *Sacerdotum*] Eumolpidarum & Cerycum. Thucyd. VIII, 9, 2. Prob. in Alcib. BERNEC. Licet Probus Eumolpidarum duntaxat in Alcibiadis execratione meminerit, sciendum tamen est, quod Plutarchus prodidit, omnes ministros etiam, ministrasque sacrorum, populi jussu, eum devovisse. Quo spectat & hic Justini nostri locus, cum Alcibiadem per omnium sacerdotum religiones devotum fuisse testatur. Plutarchus autem de accusatione ita loquitur: *Thessalus Cimonis Alcibiadem Cliniæ in judicium vocat, quoniam contra jus fasque Cererem violavit, cum in propria domo sodalium cœtum haberet, quorum alii præcones tedarumque ministri, alii discipulorum officio fungerentur, ipse veluti sacrorum Antistes arcana mysteriaque doceret* &c. Præcones illos Cerycas appellarunt, Sacerdotes vero Eumolpidas. Eumolpidas Cereris fuisse Sacerdotes Plutarchus testatur. Et Tacitus de Ptolemæo: *Timotheum Atheniensem, è gente Eumolpidarum, quem ut antistitem cæri-*

vit, Lacedæmona ſe contulit; [4]ibique regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Athenienſibus adverſo Siciliæ prælio ultro bellum inferre. [5]Quo facto, omnia Græciæ regna velut ad exſtinguendum commune incendium concurrunt. [6]Tantum odii Athenienſes immoderati imperii crudelitate contraxerant. [7]Da-

rimoniarum Eleuſi exciverat; quænam illa ſuperſtitio, quod numen, interrogat.

Devotum] Annota execrandi conſuetudinem. Devovere ſolebant non ſolum Sacerdotes, ſed & Magiſtratus. Plutarchus in Solone: *Ex fructibus autem oleum ſolum ad peregrinos exportari licebat: aliorum nullum jus erat aſportandi: & in eum qui exportaret, ſanxit etiam Magiſtratum execrationes facere; aut ipſum ærario centum drachmas diſſolvere.* Vide & Liv. XLIV.

4. *Ultro bellum inferre*] Quod, munita a Lacedæmoniis, conſilio Alcibiadis, Decelia, *Decelicum* appellatum eſt. BONGARS. Nimis hæc ſunt brevia, & nec integra fortaſſe. In MS. quodam legitur, *bellum inferre parant Lacedæmonii.* Quod non negligendum. Vera namque lectio videtur ſic ſe habuiſſe: *ibique regem Lacedæmoniorum impellit turbatis Athenienſibus adverſo Siciliæ prælio, ultro bellum inferre. Parent Lacedæmonii. Quo facto, &c.* Oratio longe elegantior apertiorque, quam vulgata, in qua ne illud. *Quo facto*, quidem habet, quo ſatis commode referatur. Ejecerunt autem hæc verba, qui vitioſum illud *parant* viderunt non cohærere cum ſuperioribus. SCHEFF.

5. *Omnia Græciæ regna*] Unus Cod. MS. quem Bongarſius vidit, *concurrit.* Unde idem legendum conjicit, *omnis Græcia.* Quid ſi legatur *omnia Græciæ oppida*, per metonymiam quidem? VORST. Bongarſius, qui in non nullis legerat, *concurrit*, putabat *omnis Græcia*, deleta voce *regna*, ſcribendum. Vorſtius cenſebat *omnia Græciæ oppida.* Sed hoc quidem nimis longe abit. In MS. uno legitur, *omnis ad Græciæ regna*, quod veſtigia lectionis veræ videtur exhibere. Puto namque ſcripſiſſe Juſtinum: *Quo facto omne ad Græciæ regnum, velut ad exſtinguendum commune incendium concurrunt.* Senſus elegantiſſimus & convenientiſſimus. *Regnum Græciæ* invidioſe dicitur, quo Græcia cum libertate ſua premitur, intelligitur autem imperium Athenienſium. Locum fecit obſcurum & mendoſum illud *omnis*, antique ſcriptum, pro *omnes.* Inde namque primum pro *concurrunt*, factum *concurrit* in aliquibus, deinde deletum *ad*, & quia *omnis*, *regnum* non cohærebat, ſcriptum *regna.* SCHEFF. Angl. *Omnis Græciæ multitudo*, quod ſuſpicor ex gloſſa eſſe; ac egregie firmat noſtrum *omnes.* de quo in notis. IDEM. *Regna* poſuit Juſtinus cum *reſpublicas* voluit dicere, ſeu *civitates*, ſed cum *civitates* dico, ita intelligo, ut *civitas Allobrogum.* Salluſt. *civitas Arvernorum* &c. Cæſar, Cicero &c. Ceterum nolim me tale aliquid imitatum eſſe, quale hic Juſtinus. FABER.

Velut ad exſtinguendum &c.] Eadem Supra I, 7, 9. BERNEC.

6. *Tantum odii Athenienſes*] Juntæ: *odii.* Sic iidem XII, 3. *Quantum mali*, pro vulgato, *Quantum malum.* Dein iidem: *Conſumti magis fortunæ varietate, quam vi victi ſunt.* Quod & in aliis antiquioribus editionibus conſpicitur, & verum eſt. Victi utique ſunt Athenienſes, ſed non vi, ſed fortunæ varietate ſunt conſumti & exhauſti. Hanc lectionem dudum etiam Gronovius

 pro-

7 Darius quoque rex Persarum, memor paterni avitique in hanc urbem odii, facta cum Lacedæmoniis per Tisafernem, præfectum Lydiæ, societate, omnem sumtum belli pollicetur. 8 Et erat hic quidem titulus cum Græcis coëundi: re autem vera timebat, ne, victis Atheniensibus, ad se Lacedæmonii arma transferrent. 9 Quis igitur miretur, tam florentes Atheniensium opes ruisse; cum ad opprimendam unam urbem totius Orientis vires concurrerent? 10 Non tamen inerti, neque incruento cecidere bello; sed præliati ad ultimum, victores etiam interdum, consumti magis fortunæ varietate, quam vi victi sunt. 11 Principio belli omnes ab his etiam socii desciverant, ut fit: Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.

CAP.

probavit. GRÆV. Iuntatum editio, uti Grævius testatur, *Tantum odii.* Pro *crudelitate* codex MS. quem Bongarsius vidit, habet *cupiditate.* Legendum ergo fortasse, *immoderata imperii cupiditate.* VORST. Grævius ex Iunt. *Tantum odii.* SCHEFF.

Immoderati imperii crudelitate] MSS. duo optimi. *immoderati imperii crudelitate* Considerent Docti. interim ego nihil mutandum censeo. MOD. Fastus & asperitas Atheniensium in eos, quos e sociis subditos fecerunt, e Thucydidis, ac Diodori non uno loco perspicitur. Verumtamen, cum Infra demum, num. 11. de sociis, hic de ceteris Græcis sit sermo, dubites, an non pro *crudelitate* (quod Modius etiam in duobus MSS. optimis haberi scribit) rectius sit legere cum aliis Editt. *cupiditate.* Sed tum *immoderata*, non *immoderati*, scribendum fuerit. Utrique lectioni favet Thucyd. II, 2, 12. & VIII, 1, 9. cum seqq. BERNEC. Berneccerus suspicatur, *immoderata imperii cupiditate*, quia *cupiditate* est in aliis etiam MSS. Idem probat Vorstius. Quid? si legas *immoderati*, ut est in illis aliis, & MS. referasque ad Athenienses. Sic est *Alexander immoderatus*, apud Cic. ad Att. XIV. Ep. 28. SCHEFF.

7. *Darius*] Cognom. *Nothus*, quem Scaliger Hierosolymitani Templi restauratorem esse sentit. SCHEFF.

8. *Ne, victis Atheniensibus, ad se Lacedæmonii* &c.] Omnino scribendum. *Ne victis Lacedæmoniis, ad se Athenienses* &c. Quod si vulgata lectio retineatur, magnus erit Justini error. Athenienses enim tum adhuc erant principes Græciæ. GRONOV.

10. *Quam vi victi sunt*] Vulgo, *vi victi*, Lucil. *Populus Rom. victus vi, superatus præliis.* BONGARS. Restitui voculam *vi*, quam antiquiores Editiones additam habent, neque expungendam fuisse & Gronovius in Notis ad Livium censet. Ipse ille Bongarsius, qui expunxit, geminum laudat illud Lucilii, *Populus Rom. victus vi, superatus præliis.* VORST. Sed pridem ante in sua editione hanc vocem reposuerat. GRÆV.

11. *Socii desciverant*] Diversus fuit Rom. Imperii status, cujus socios

CAP. II. [1] Alcibiades quoque motum adversus patriam bellum, non gregarii militis opera, sed imperatoris virtutibus adjuvat. [2] Quippe acceptis quinque navibus in Asiam contendit, & tributarias Atheniensium civitates auctoritate nominis sui ad defectionem compellit. [3] Sciebant enim domi clarum, nec exsilio videbant factum minorem; nec tam ablatum Atheniensibus ducem, quam Lacedæmoniis traditum; partaque

cios Annibal Pœnus, cum omnia bello flagrarent, fide tamen dimovere non potuit: *videlicet quia justo & moderato regebantur imperio; nec abnuebant, quod unum vinculum fidei est, melioribus parere*, inquit Livius XXII, 13, 11. *Capsani levi imperio habiti, & ob ea fidelissimi.* Sallust. Jug. 89, 5. BERNEC.

CAP. II. 1. *Imperatoris virtutibus*] Sic rectius quam *Imperatoriis*, ut respondeat præcedenti, *militis*. Sebis. IDEM. Præterquam enim quod ad defectionem compelleret socias civitates, etiam auctor fuit, ut Deceliam in Attica munirent. Verba Alcibiadis suadentis Lacedæmoniis muniendam esse Deceliam, lege apud Thucyd. VI. Plutarchus hac de re sic inquit: *Postremo, ut Deceliam urbem, quo nihil perniciosius afferri Atheniensibus potuit, mœnibus circumdarent, præsidiisque munirent.* Distabat autem Decelia ab Athenis stadiis circiter centum & viginti. In MS. *imperatoris* legitur, quod præfero, propter oppositionem ad præcedens, *gregarii militis*. SCHEFF. Angl. *sed imperatoris virtutibus.* Præfero vulgatæ lectioni propter evidentiam oppositionis inter gregarios milites & imperatorem, inter opera illorum & hujus virtutes. IDEM. Legendum esse *imperatoris* (cum gregario militi opponatur imperator) ante me alii viderunt. at hoc non viderunt, quod addam ad Cap. 3. FABER.

2. *Civitates*] Plutarchus totam fere Ioniam defecisse refert.

3. *Partaque cum amissis imperia pensare*] Hoc est, quamvis apud Athenienses imperio excidisset Alcibiades, apud Spartanos tamen æque magnum factum cogitabant. Pertinet hoc ad explicandum id, quod modo dictum, *nec exsilio videbant factum minorem*. Hispanus interpres aliter, &, nisi fallor, absurde. BERNEC. Bongarsius edidit *pensare*, omnino recte, ut referatur ad τὸ *sciebant*, nempe Alcibiadem. Apud veteres *pensare* nequaquam usurpatum fuit pro cogitare, sed pro æquare & comparare. Sic noster XXV, 3. & Seneca in OEdipo 490. *Meliore pensans damna marito.* Liv. XXXVII, 1. *Veteribus benefactis nova pensantes maleficia.* At *pensitare* pro æstimare dixit Sueton. Octav. 66. *Amicorum suprema judicia morosissime pensitavit.* GRONOV. MSS. *pensare.* Iuntæ cum nonnullis aliis: *pensantem.* Quod sequor. Hic est sensus: Viderunt tantum imperium eum recepisse, quantum amiserat. Imperatoriam enim dignitatem, quam apud Athenienses amiserat, recuperaverat apud Lacedæmonios. Sic *adversa secundis pensare* apud Liv. Flor. & alios. vide Gronov. Observ. IV, 13. GRÆV. Georgius Major pro *pensantem*, edidit *pensabant*: eumque secutus est Berneccerus, & verbum istud de cogitatione explicavit. Sed legendum sine dubio vel *pensantem*, vel *pensare*. Iuntæ edidere *pensantem*. Nec aliter Si-

taque cum amissis imperia pensabant. [4] Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus invidiæ quam gratiæ contraxit. [5] Itaque cum principes, velut æmulum gloriæ suæ, interficiendum insidiis mandassent, cognita re Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, ad Tisafernem præfectum Darii regis profugit; cui se celeriter officii comitate &

chardus. At Becharius *pensarent:* quod sine dubio est ex *pensare.* In Codd. MSS. Bongarsius reperit & *pensaret*; itidem ex *pensare.* Sed quid illud est *parta cum amissis imperia pensare*? Nihil aliud, quam tantundem imperii nactum esse quantum amiseris. Sed verbi illa constructio est rarior; primo quod dicitur, *parta pensare*, cum vulgo dicatur, *damna pensare:* deinde quod dicitur, *parta pensare cum amissis*, cum vulgo dicatur, *damna pensare acquisitis.* Infra XXV, 3. *Damna amissa Siciliæ acquisito Macedoniæ regno pensasset.* Sed altera tamen constructio & ipsa reperitur. Ex Ovid. XIII. Metam. laudat Gronovius. *Laudem ut cum sanguine pensent.* & ex Claudiani IV. Paneg. *Laudem pensat cum crimine.* Deinde compositum *compensare* eodem modo constructum reperitur. Cicero V. de Fin. *Cum maximis curis & laboribus compensare eam quam ex discendo capiant voluptatem.* Ex quibus apparet non tantum, *mala bonis*, sed & *bona cum malis pensari* & *compensari* dici. Vir Cl. in Velleji Lib. II, 12, 5. ubi legitur, *bona malis repensasse*, facilius legi putat, *mala bonis repensasse.* Sed manifestum est dici utrumque. Est autem *pensare*, *compensare*, *repensare bona malis*, vel *cum malis.* idem quod bona malis æqualia facere, vel *existimare.* Quod etiam apparet ex his Plinii VII. Nat. Hist. 40. *Bona malis paria non sunt, etiam pari numero: nec lætitia ullo minimo mœrore pensanda.* VORST. Grævius *pensantem* ex Juntina, & secutus eum Vorstius, quem vide. SCHEFF.

4. *Virtus Alcibiadis*] Vide de Xantippi sapiente facto prudens dictum Polybii I, 36. BERNEC.

5. *Interficiendum insidiis*] Plutarchus dicit Agidem, Lacedæmoniorum regem, tum ob invidiam, tum ob violatæ ab Alcibiade Timææ uxoris injuriam, nihil aliud agitasse, quam ut ruina Alcibiadis odium suum restingueret, & simul Spartiatas nobiliores conspirasse. Vide & Oros. II, 14. Probus ita dicit: *Nam cum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipsis desciscerét, & cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituunt.* Thucyd. III. post Chalcidei mortem, & pugnam ad Miletum commissam, Lacedæmone ad Astyochum perlatam epistolam in ejus caput scriptam, testatur.

Per uxorem Agidis] Timæam. Plutarch. in Alcib. 42. & de Tranquill. An. 10. Athenæus XIII, 4. Sic infra XLIII, 4, 11. BERNEC.

Ad Tisaphernem] Thucyd. VIII. BONGARS.

Præfectum] Quem Persica voce *Satrapam*, ut plurimum appellant auctores, Plinius, Curtius, Probus, Terent. alii. Curtius etiam, ut & Cicero *Prætorem.* Porro regnum Persarum ejusmodi Satrapiis, seu Præfecturis 127. constitisse docet Josephus Antiq. Jud. XI, 4. & 6. Quod & Sacris Literis. Esdræ III, 3, 2. & Estheris I, 1. & VIII, 9. confirmatur. BERNEC. Satrapen Plutarchus vocat.

& obsequendi gratia insinuavit. [6] Erat enim & ætatis flore & formæ veneratione, nec minus eloquentia, etiam inter Athenienses, insignis; [7] sed in conciliandis amicitiarum studiis, quam in retinendis vir melior, quia morum vitia sub umbra eloquentiæ primo latebant. [8] Igitur persuadet Tisaferni, *ne tanta stipendia classi Lacedæmoniorum præberet.* [9] *Vocandos enim in portionem muneris Ionios, quorum pro libertate, cum tributa Atheniensibus penderent, bellum susceptum sit.* [10] *Sed nec auxiliis nimis enixe Lacedæmonios juvandos: Quippe memorem esse debere, alienam se victoriam, non suam instruere: Et eatenus bellum sustinendum, ne inopia*

cat. Quod idem est. Fuit autem Lydiæ Satrapes. Hic & sub Artaxerxe cognomento Mnemone, a quo & postea interfectus est, Satrapes fuisse videtur. Lege Plutarchum in vita Artaxerxis.

Insinuavit] Morum similitudo eos conjunxit. Quippe & ipse Tissafernes, juxta Plutarchum, erat minime simplex, sed malitiosus & rerum improbarum amori deditus: mores Alcibiadis versatiles & varios & inæquabiles & singularem ingenii solertiam admirabatur, ut Plutarchus auctor est.

6. *Eloquentia, etiam* &c.] Propter omissam in vulgatis editionibus interstinctionem, vocabulo *etiam* sua emphasis, & proinde dicto gratia periit. Sic apud Senecam, si recte memini, est qui dicatur *vir magnus, etiamsi cum maximis comparetur.* At inter cæcos luscus rex est. Alcibiadis eloquentiam celebrat & Demosthenes Orat. contra Midiam: Probus: *neminem ei dicendo potuisse resistere* scribit. Certe belli Siculi suasor & auctor fuit, frustra dissuadente Nicia. Thucyd. VI. Bernec.

7. *Morum vitia*] Probus, *Constat*, inquit, *inter omnes, qui de Alcibiade memoria prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius vel in vitiis, vel in virtutibus.* Ejusmodi temperaturam ex adversis moribus tribuit quoque Catilinæ Cicero in Cœliana 5, 6. & Lucinio Muciano Tacitus Histor. I, 10. Idem.

8. *Persuadet*] Videndus Thucydides VIII, 3, 8. Idem.

9. *Vocandos in portionem muneris Ionios*] Sebisius legit, *oneris.* Idem. Eleganter hic *munus* pro onere auctor usurpat, quomodo etiam Cic. v. in Verr. 20. *Cum hoc munus imperaretur tam grave civitati.* Ibid. 21. *Id quoque munus leve atque commune Mamertinis remisisti.* & Liv. XXV, 7. *Dum ne quis eorum munere vacaret.* Idem XXVII, 9. *Non enim detrectationem eam munerum militiæ, sed apertam defectionem a populo Romano esse* & XXX, 18. *Utram vellet prætor muneris partem proconsule accipiente.* Vide Pomponium in L. 239. §. 3. D. de Verb. Sign. Gronov. MS. *Iones.* Iunta: *Ionas. Muneris* non est mutandum in *oneris. Munus* enim est onus. Sic *munera* JCtis sunt onera civilia. Hyginus Gromaticus: *Schola cohortibus primis, ubi munera legionum dicuntur, intra scamnum legatorum contra aquilam dari debent.* Ubi *munera legionum* sunt excubiæ, vallum, fossa, pabulum, materia, lignorum aggestus, & alia

piæ deseratur. [11] *Nam regem Persarum, dissentientibus Græcis, arbitrum pacis ac belli fore: & quos suis non possit, ipsorum armis victurum; perfecto autem bello, statim ei cum victoribus dimicandum.* [12] *Domesticis itaque bellis Græciam atterendam, ne externis vacet; exæquandasque vires partium, & inferiores auxilio levandos.* [13] *Non enim quieturos post hanc victoriam Spartanos, qui vindices se libertatis Græciæ professi sint.* [14] Grata oratio Tisaferni fuit. Itaque commeatus maligne præbere; classem regiam non totam mittere, ne aut victoriam totam daret, aut necessitatem deponendi belli imponeret.

CAP.

alia onera militaria. Tacit. I. Ann. 16. *Solita munia* dicuntur. Hinc *munifex*, qui munera seu onera præstare cogitur, cui opponitur *immunis*. GRÆV. Supra quoque II, 5, 13. *Ionis*. Juntæ tamen, ut Cl. Grævius testatur, hic habent *Ionas*, & Codex item MS. quem Bongarsius vidit, *Iones*. Pro *muneris* Sebisius conjecit legendum esse *oneris*. At Grævius contendit nihil mutandum esse, propterea quod *munera* ipsa quoque onera dicantur. VORST.

11. *Dissentientibus Græcis*] Angl. *dissidentibus*, quod puto genuinum, cum vulgatum sit ex glossa. Noster XXIV, I. *Interim in Græcia dissidentibus inter se bello Ptolemæo Cerauno & Antiocho regibus, omnis ferme civitates ad spem libertatis erectæ.* Phædrus noster I, 31.

Humiles laborant, ubi potentes dissident. SCHEFF.

12. *Græciam obterendam*] Vulgatum *obterendam* inconveniens videtur. Certe quorum exæquantur vires, qui levantur auxilio contra alios, illi non obteruntur. Nam *obterere* est *conculcare, pessumdare*. In MS. pro eo habetur, *exercendam*, quod haud dubie genuinum. *Exercere Græciam* eleganter, est occupatam perpetuis bellis tenere, nunquam sincere venire ad quietem & pacem. Vocabulum *obterendam* natum ex glossa videtur, ut non pauca alia apud hunc scriptorem. Quod tamen esse ineptum sequens *vacet* ostendit, cui opponitur non *obterere*, sed *exercitum*, vel *exercitatum esse*. SCHEFF. Angl. *adterendam*, quæ lectio est egregia. Plus est in illo *obterendam*, quam quod Alcibiades suadebat. Obterit regionem, qui eam bello penitus conculcat & evertit. Quomodo de ala equestri Tacitus in vita Agricolæ 18, 2. *Alam in finibus suis agentem prope universam obtriverat.* h. e. deleverat. Hoc vero noluit Alcibiades, sed suasit bello fatigari. Quod proprie est *atterere*. Idem Tacitus III. Histor. 50. *Et ipsos in regione bello attrita inopia, & seditiosæ militum voces fervebant.* IDEM. Optime Angli, Scheffero applaudente, *Græciam atterendam*. Suet. in Aug. *Attrito bellis civilibus patrimonio.* & in Galb. *Attritis facultatibus.* GRÆV.

14. *Classem regiam*] Quæ Phœnicum navibus centum quadraginta septem constabat. Thucyd. VIII, 15, 3. BERNEC.

Ne victoriam totam] Antiquiores quidam typis expressi, *ne victoriam totam daret.* Sed Bongarsius *totam*

ex-

CAP. III. [1] Interea Alcibiades hanc operam civibus venditabat: [2] ad quem cum legati Atheniensium venissent, pollicetur his amicitiam regis, si respublica a populo translata ad senatum foret; [3] sperans, ut aut, concordante civitate, dux belli ad omnibus legeretur, aut discordia inter ordines facta, ab altera parte in auxilium vocaretur. [4] Sed Atheniensibus, imminente periculo belli, major salutis quam dignitatis cura fuit. [5] Ita-

expunxit, quod in Codd. MSS. id non reperiret. Et videtur sane commode adesse. VORST.

CAP. III. 1. *Hanc operam civibus venditabat*] Hoc *venditabat* mihi quidem parum isto loco conveniens videtur. Explicat quidem Freinshemius per *imputabat*, *jactabat apud cives suos, sua opera id factum.* Qui autem hoc potuerit apud cives constitutus in exsilio & degens apud Tissaferuem? Neque nunciis vulgare licebat rem proditioni similem, & sic in periculum vitæ ipsum conjecturam. Quare præfero, quod legitur in impresso, *civibus vendicabat*, isto sensu, quicquid agebat, id vertebat omne in commodum suorum civium, id est, Atheniensium, id omne tribuebat ipsis. Error inde, quia scriba negligens *vendicare* & *vindicare* scribi promiscue nesciebat, & propterea τὸ *vendicare* putabat esse vitiosum. SCHEFF. Mallet vir doctissimus cum antiquioribus editionibus: *hanc operam civibus vindicat.* cui minime hic auscultandum. Qui enim rescissent Athenienses, quo animo esset erga patriam, quam ante tot cladibus affecerat; & qui potuissent in animum inducere, ut legatos ad eum mitterent, nisi aut certos homines eis significasset, quid in eorum gratiam apud Tissafernem dixisset effecissetque. hoc vero est *vendicare operam civibus*, quam scilicet eis navarat apud Persas. Si quid novandum, mallem cum Iuntina, *hanc operam civibus indicat.* Sed nil venustius & pulchrius vulgata. GRÆV.

2. *Legati Atheniensium*] Pisandium commemorat Thucyd. VIII. cujus & collegatum opera & legatione, reclamante initio Phrynicho, deinde ipso quoque suffragante, & maxime Theramene, tandem persuasum est populo, ut Alcibiadem revocaret, & reipubl. administrandæ formam commutari pateretur, quadringentis viris summæ reip. præpositis. Vide C. Nep. in Vita Alcibiadis.

Si respublica] Non repudio. Quia tamen scripti libri habent, *res populo*, sive *res a populo*, ideo suspicor illud *publica* annexum a sciolo neque genuinum esse. *Rem* simpliciter pro *republica* poni, frequens bonis scriptoribus. Sic *potiri rebus*, *praesse rebus*, passim, & apud ipsum nostrum, *Res Macedoniæ* VIII, 6, 3. SCHEFF.

3. *Sperans, ut aut dux belli ab omnibus legeretur*] Pro *sperans se aut ducem belli ab omnibus lectum iri.* Atque ita noster non raro. Vide III, 6, 10. Est autem *ut* pro *quod* in talibus. Cujus generis multa & in Lib. de Latinit. F. Susp. 24. congessimus. VORST.

4. *Major salutis quam* &c.] Livius XXIII, 14, 4. *Rebus extremis, honesta utilibus cedunt.* Val. Max. VII, 6. *Cedit interdum generosus spiritus utilitati, & fortuna viribus succumbit, ubi, nisi tutiora elegeris consilia, speciosa sequenti concidendum est.* Sapienter in hanc mentem Thucyd. V, 16, 41. & Liv. XXII, 2, 3. BARNÆC.

L 5   5. *Im-*

5 Itaque, permittente populo, imperium ad senatum transfertur. 6 Qui cum, insita genti superbia, crudeliter in plebem consuleret, singulis tyrannidis sibi impotentiam vindicantibus, ab exercitu Alcibiades exsul

5. *Imperium ad senatum* &c.] Ad quadringentos, quotum meminit & Strabo IX. BONGARS. Vide & Thucydidem, VIII, 11. Diodor. XIII, 14. BERNEC. Hic vero, sicubi alias, experiundum arbitror, quid judicatrix illa facultas efficere possit. Neque enim dubitandum, quin hoc loco turpissimum mendum sit; id quod paucis a me ostendetur. Imperium defertur ad senatum, ait Justinus; At Senatus, cum insita *genti* superbia in plebem crudeliter consulere cœpisset, tum vero mutatio rerum consecuta est. Ergo senatus est gens, quod magnopere falsum est. Nam gens & plebem complectitur & senatum. Quare mentem alio convertas necesse est. Quæro itaque an gens Attica sumi possit pro senatu? Nonne ille *nobilitas* est? Hoc negari non potest. Nonne *plebs* & *nobilitas* (id est, *senatus* perpetuo inter se dissidio laborant? Nonne hoc quoque perpetuæ veritatis est, ut *nobilitas sit superba & impotens in plebem*. Hoc tale est ut eum esse in rebus publicis hospitem & peregrinum oporteat, qui de eo dubitandum putarit. Quare corrigendus necessario hic locus & sic legendus, *Imperium in senatum transfertur, qui cum, insita nobilitati superbia, crudeliter in plebem* &c. Vin tu addi aliquid? En tibi oraculum non ex Trophonii, sed ex adyto Sallustii in Jugurth. opinor: *superbia, solenne nobilitatis malum*. At MSS. tamen nihil habent, unde id confirmetur, quod dicis? Sed ratio & judicandi facultas, & veritas ipsa nullone in loco apud te sunt? deberent certe nisi te ab illis semotum profitereris. FABER. *Genti* intellige nobilium, quod adeo Fabro placuit, ut refragante exemplarium consensu in textum admitti contenderet. OXON. Puto locum aliter curandum. Nempe illud *genti* existimo corruptum per scripturam compendiosam, ac pro eo ponendum *gentilis*, delendum autem vocabulum *insita*, tanquam τοῦ *gentilis* glossam. Est enim *superbia gentilis*, quæ huic genti insita. Nisi retinere *insita* malumus, & delere alterum. SCHEFF. Hoc est, cum in plebem sævirent, ac impotenter inhiberent imperium pro ingenio illius gentis, pro illa quæ insita est Atticis superbia, ut quicunque ex iis, sive sint ex populo, sive ex nobilibus, ad imperium provehuntur tale, ut soli rerum potiantur, cives premant, vexent. superbeque habeant. Nihil hic video difficultatis, cur contra omnium codicum auctoritatem hic locus sit interpolandus, aut mendæ suspectus habendus. Senatus non erat gens, sed erat ex illa gente, cui insita erat superbia, de qua & sæpe alii scriptores questi sunt. qui Thucydidem legerunt id non possunt ignorare. Præterea nec in rep. Atheniensi nec Romana senatus fuit nobilitas. Multi legebantur ex plebe senatores, cum senatoria dignitas communicata fuit cum populo. Marius, Cicero, & quot alii, fuerunt senatores, sed non nobiles, antequam ad majores magistratus eveherentur. GRÆV.

6. *Alcibiades exsul*] Quid & quantum profuerit Atheniensibus Alcibiadis reditus, multis verbis prosequitur Isocrates in Oratione περὶ ζεύγους. Quem locum satis erit mihi indicasse lectori.

Revocatur] Id valde contendente Pisandro & aliis optimatum fauto-

ſul revocatur, duxque claſſi conſtituitur.[7] Statim igitur Athenas ſcribit, *Ex continenti ſe cum exercitu venturum, recepturumque a quadringentis jura populi, ni ipſi redderent.* [8] Hac denuntiatione optimates territi primo urbem prodere Lacedæmoniis tentavere; dein, cum id nequiſſent in exſilium profecti ſunt. [9] Igitur Alcibiades, inteſtino malo patria liberata, ſumma cura claſſem inſtruit, atque ita in bellum adverſus Lacedæmonios pergit.

CAP. IV. [1] Jam Seſto Mindarus & Pharnabazus Lacedæmoniorum duces inſtructis navibus exſpectabant.

toribus. Thucyd. VIII, 13. Probus a Piſandro deſtitutum ſcribit. BONGARS. Annitente præcipue Thraſybulo Thucyd. VIII, 13. & Probus in Alcib. BERNEC.

Dux] Probus, *Pretor.* Στρατηγὸς Plutarch. in Alcib. Hucuſque Thucydides, quem excipit Xenophon. BONGARS. Eam συνέχειαν notat & Diodorus XIII, 42. BERNEC.

7. *Athenas ſcribit*] MS. & Juntæ, *ſcribit.* Sed cave vulgatum moveas. Nam *mittere* nonnunquam eſt ſcribere, & ſive literis, ſive nunciis miſſis ſignificare. Cic. XI. ad Fam. Ep. 16. *Mitte ad lupum noſtrum, ut is nobis eas centurias conficiat.* & II. ad Att. Ep. 2. *Nam ita ad me mittunt, Nigidium minari in concione, ſe judicem qui non adfuerit compellaturum.* Sic & πέμπειν apud Scriptores Novi Fœderis. GRÆV. MSS. habent *ſeribit*, quod fortaſſe non rejiciendum. Nam *mittit ſe venturum*, neſcio an commode dicatur: alii profecto mallent, *mittit, qui nunciarent, ſe venturum.* SCHEFF.

Recepturumque a quadringentis jura populi] *Jura populi* nihil aliud ſunt, quam quod paulo ante *imperium* & *remp.* vocavit. Cicero quoque eandem rem *jus publicum* vocat Ut IV. ad Fam. Ep. 4. *Poſt quam armis diſceptari captum eſt de jure publico.* Porro *quadringentis* illis, abdicata Democratia, imperium permiſerant Athenienſes tum cum in Sicilia male rem geſſiſſent: ut ex Diod. Sic. XIII. ſcire licet. VORST.

CAP. IV. 1. *Jam Seſto Mindarus & Pharnabazus* &c.] Græci, & hic vulgati libri. *Jam Mindarus* MSS. *Zeſtromindarus.* Is navali ad Cyzicum pugna periit, Xenoph. Hiſtor. Græc. I. Diodorus XIII, 51. Plutarchus Alcibiade 53. a quibus hiſtoriæ hujus fuſior explicatio petenda. BONGARS. In omnibus MSS. legitur *Zeſtromindarus*: unde fac; *Jam Seſti Mindarus & Pharnabazus*, &c. Nam in Helleſponto factam eſſe hanc pugnam, cum alii, tum etiam Frontinus tradit II, 5. *Alcibiades dux Athenienſium in Helleſponto adverſus Numidarum & Lacedæmoniorum ducem, cum amplum exercitum & plures naves haberet*, &c. Sed ineptiſſima eſt hæc Frontini lectio. Quis enim unquam prodidit, Numidas Lacedæmoniis opem tuliſſe? Nihil certius eſt, quam reſcribendum eſſe, *adverſus Mindarum, Lacedæmoniorum ducem.* VOSS. Codices MSS. omnes ut Bongarſius teſtatur, habent *Zeſtromindarus*: & veteres typis expreſſi Becharii & Sichardi *Zeſtromindarus.* Unde Cl. Voſſius legendum cenſet, *Jam Seſti Mindarus.* At ego mutata terminatione malim, *Jam*

Se-

bant. [2] Prælio commiſſo, victoria penes Athenienſes fuit. In eo bello major pars exercitus & omnes ferme hoſtium duces cæſi; naves octoginta captæ. [3] Interjectis quoque diebus, cum bellum Lacedæmonii a mari in terram tranſtuliſſent, iterato vincuntur. [4] His malis fracti pacem petiere; quam ne acciperent, opera eorum effectum eſt, quibus ea res quæſtum præbebat. [5] In-

Seſto Mindarus: quoniam in Godd. MSS. & antiquioribus rypis expreſſis eſt *Zeſtro*; & quia non inſolens noſtro nomina urbium ſecundæ declinationis, ſi motus in loco notetur, caſu ſexto ponere. Ut 11, 13, 5. *Pons quem ille Abydo fecerat.* Et XVIII, 4, 3. *Cum interim rex Tyro decedit.* Et XX, 3, 9. *Corintho eſt nunciata victoria.* Bongarſius & Berneccerus nomen loci, ubi Mindarus & Pharnabazus exſpectarunt prorſus neglexere. Verum facile intelligitur, quia auctor inſtructis illos navibus exſpectaſſe ſcribit, eundem additum item voluiſſe, ubi exſpectarint. Nihil autem commodius, quam Seſto eos exſpectaſſe. Notum de cerero eſt pugnam illam ad Ioniam & in Helleſponto commiſſam fuiſſe. Ipſe noſter Infra 4, 17. *Non Syracuſarum, ſed Ioniæ Helleſpontique meminerunt*, id eſt, rerum apud Ioniam & in Helleſponto ab Alcibiade geſtarum. Frontinus quoque 11, 5. ita: *Alcibiades in Helleſponto adverſus Mindarum* (ſic enim legendum) *Lacedæmoniorum ducem cum amplum exercitum & pluris naves haberet.* Vocatur etiam pugna ad Cyzicum: qua de Diodorus XIII, 51. VORST. Vorſtius *Jam Seſto Mindarus* ex antiquis, in quibus *Zeſtro* legitur. SCHEFF. In MSS. Bongarſii erat *Zeſtromindarus*, ſcriptura vitioſa. Legendum autem *Seſto Mindarus*, &c. *Seſto* autem poſitum a Juſtino fuit pro ad Seſtum, (quæ urbs eſt Helleſpontiaca in ora Europæ) ut alibi *Abydo*, pro ad Abydum. (in ora Helleſpontiaca Aſiæ) 11, 13. *Sed Græci audita regis fuga conſilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo velut victor maris fecerat.* Sic & alibi *Cypro exſulabat*, pro apud Cyprum inſulam. Sic & XX, 3. *Nam eadem die, qua in Italia pugnatum eſt, & Corintho & Athenis & Lacedæmone nuntiata eſt victoria.* Porro illud *Lacedæmoniorum* delere debes. Nam Pharnabazus Perſarum Satrapes erat, non dux Lacedæmoniorum. FABER. Sub Perſici hujus Satrapæ auſpiciis militare non erubuerant Lacedæmonii, unde non immerito inter eorum duces numeratur Pharnabazus. Eruditiſſimus Iſacus Voſſius reponendum judicabat, *adverſus Mindarum, Lacedæmoniorum ducem*, cui lectioni ſi MS. accederet ſuffragium, calculum libentiſſime adjecerim. OXON. Recepi hanc lectionem, quam firmant MSS. Anglicani, & probarunt Oxonienſes, & ante eos Vorſtius: Iſaco tamen Voſſio τῷ πάνυ debetur laus hujus emendationis. Iuntæ quoque perinde ut multi codices: *Jam Zeſtromidarus & Pharnabazus.* GRÆV.

Pharnabazus] Perſicum hunc Satrapam neſcio quare *ducem Lacedæmoniorum* appellet auctor: ſocium rectius & amicum dixiſſet. BERNEC.

2. *Prælio commiſſo*] Prælium hoc commiſſum eſt in Cyzico, in quo omnes hoſtium præter Syracuſanorum naves ſunt captæ.

4. *Pacem petiere*] Poſt pugnam navalem ad Cyzicum pugnatam, in qua Mindarus, Lacedæmoniorum imperator pugnans ab Alcibiade in-

5 Interea & Syracusanorum auxilia, illatum a Carthaginiensibus Siciliæ bellum, domum revocavit: 6 quibus rebus destitutis Lacedæmoniis, Alcibiades cum classe victrici Asiam vastat; multis locis prælia facit: ubique victor recipit civitates, quæ defecerant; nonnullas capit, & imperio Atheniensium adjicit: 7 atque ita prisca navali gloria vindicata, adjecta etiam laude terrestris belli, desideratus civibus suis Athenas revertitur. 8 His omnibus præliis ducentæ naves hostium, & præda ingens capta. 9 Ad hunc redeuntis exercitus triumphum effusa omnis multitudo obviam procedit; & universos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur; 10 in hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit; hunc quasi de cœlo missum,

interfectus est, ut tradunt Xenoph. I. de Reb. Gr. & Diod. Sic. XIII. & Plutarch. in Alcibiade. Xenoph. ibid. has literas, quæ mittebantur Lacedæmonem hujus cladis nuntiæ, ab Atheniensibus esse interceptas narrat. *Perierunt res præclaræ, Mindarus occidit, esuriunt viri dubitantes quid facto opus sit.*

Quibus ea res quæstum præbebat] Diodorus XIII, 53. pr. *Atheniensium modestissimi ad pacem animis inclinabant: at bellis ferendis & ducendis adsueti & ex publicis tumultibus quæstum facientes bellum præferebant.* BONGARS. Sic apud Livium III, 66, 3. ut Ædui & Volsci contra Romanos arma caperent, *persuaserant iis duces cupidi prædarum.* Hi tales nimirum, *tanquam artifices improbi, opus quærunt: qui & semper ægri aliquid esse in republ. volunt, ut sit ad cujus curationem adhibeantur.* Liv. V, 3, 6. BERNEC.

5. *Domum revocavit*] Illud *domum* abest a MS. Unde suspicor adjectum ex interpretatione glossatoris. SCHEFF.

6. *Illatum a Carthaginiensibus*] De quo vide Diodorum XIII, 43. & seqq. BONGARS.

7. *Adjicit*] MSS. mei *addicit*. MOD. Rectum hoc: sed MSS. alii *addieit*, alii *adicit*: quod posterius e veterum pronuntiatione est, & exterendi *i* vocalem consuetudine; de qua A. Gellius IV, 17. Sic Martialis idem verbum scripsit X. Epigr. 82.

Si quid nostra tuis adicit vexatio rebus.

Hæc Acidalius ad Vell. II, 130, 8. BERNEC.

8. *His omnibus præliis*] Quinque terrestribus, & tribus navalibus. Probus. BONGARS.

Præda ingens] Diodorus Siculus: *Adducebant*, inquit, *naves non pauciores ducentis, virorum captivorum & manubiarum magnam vim & copiam. Habebant autem naveis suas armis & coronis aureis & hostium spoliis ac manubiis & aliis rebus omnibus diligenter exornatas.*

9. *Mirantur*] MSS. mei *Miratur*. Sed neutrum recipio. MOD. *Mirantur* per Synthesin. BERNEC.

10. *De cœlo missum*] Minutius Felix in Octav. *In hodiernum inopinato visos, cælo missos, ignobiles & ignotos, terræ filios nominamus.* BONGARS. Lactantius I, 11. *Virtute nobilitatos & inopinato visos, cælo*

ſum, & ut ipſam Victoriam contuentur; [11] laudant quæ pro patria, nec minus admirantur quæ exſul contra geſſerit, excuſantes ipſi, iratum provocatumque feciſſe. [12] Enim vero tantum in uno viro fuiſſe momenti, ut maximi imperii ſubverſi & rurſum recepti auctor eſſet; & unde ſtetiſſet, eo ſe victoria transferret; fieretque cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. [13] Igitur omnibus non humanis tantum, verum & divinis eum honoribus onerant; certant ſecum ipſi, utrum contumelioſius eum expulerint, an revocaverint honoratius. [14] Ipſos illi deos gratulantes tulere obviam, quorum exſecrationibus erat devotus. [15] Et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant, eum, ſi queant,

cælo lapſos nominamus. Cicero I. Epiſt. ad Q. Fratrem I. *Græci ſic te ita viventem intuebuntur, ut e cœlo divinum hominem eſſe in provinciam delapſum putent.* Simillime noſtro Amm. Marcell. XXII, 2. *Effundebatur ætas omnis & ſexus, tanquam demiſſum aliquem viſura de cælo.* Lipſ. Antiq. Lect. II, 12. hoc dici putat imitatione Homeri Odyſſ. VIII, 173. BERNEC. Augli una voce auctius, *quaſi Deum de cœlo.* Videtur non inelegans. Sed ſi recte examines, gloſſa eſt, nec ea ſatis apta. Sequitur enim *ut ipſam Victoriam*, ubi illud *ipſam* poſitum emphatice oſtendit, plus ineſſe hiſce verbis, quam antecedentibus. At ſi Deus miſſus dicitur, qui poſſit eſſe minor, quam miſſa Victoria. Hoc igitur non dixit Juſtinus, ſed ſimpliciter Alcibiadem miſſum de cœlo, id eſt, ſingulari gratia cœlorum tributum Athenienſibus. SCHEFF.

12. *Tantum in uno viro*] Iſocrat. Orat. ad Philippum. BONGARS. Sic Livius VI, 8, 5. de Camillo: *Quocumque ſe intuliſſet, victoriam ſecum haud dubiam trahebat.* Adde eundem Liv. II, 43, 8. & IV, 28, 9. & XXXIX, 40, 5. Æmil. Prob. Epamin. BERNEC.

13. *Onerant*] Quod e MSS. in variantibus lectionibus adfertur *honerant*, eſſe legitimum, & pro *honorant* antique dictum, pertendit Acidalius, ad Vell. II, 124, 6. BERNEC. Non placet conjectura Acidalii, *honerant*, quod in MSS. quibuſdam eſt, eſſe pro *honorant*. Eſt enim potius pro *onerant*. Neque novum eſt rebus quoque bonis atque acceptis *onerare* quoſdam dici. Phædrus V, 86. *Multis onerare laudibus.* Cujus generis plura in lib. de Latinit. Vulgo Fere Neglecta congeſſimus. VORST.

14. *Ipſos illi*] Forte rectius, *ipſos illos.* FREINSH. Admonent hæc verba loci, qui habebatur ſupra Cap. I, 3. ubi vulgo legitur, *etiam diris per omnium ſacerdotum religiones devotum cognovit.* Videtur enim ex collatione hujus loci reſtituendum, quod occurrit in MS. *etiam diis iratis per omnium* &c. Nam *devotus exſecrationibus deorum* & *devotus diis iratis*, idem, non vero *devotus diris.* SCHEFF.

Quorum exſecrationibus &c.] Juxta Diodorum, decreverunt, ut Eumolpidæ exſecrationem, ſeu devotionem tollerent, quam fecerant, quo tempore viſus fuerat impie feciſſe adverſus myſteria. Sic au-

queant, in cœlo posuisse cupiunt. [16] Explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, exsecrationes precibus. [17] Non Siciliæ illis adversa pugna in ore est, sed Græciæ victoria; non classes per illum amissæ, sed acquisitæ; nec Syracusarum, sed Ioniæ, Hellespontique meminerunt, [18] Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offensa, nec in favore, studiis suorum exceptus est.

CAP. V. [1] Dum hæc aguntur a Lacedæmoniis, Lysander classi belloque præficitur, & in locum Tisafernis Darius, rex Persarum, filium suum Cyrum Ioniæ Lydiæque præposuit; qui Lacedæmonios auxiliis opibus-

autem & Plutarchus cum Diodoro & Probo referunt, decrevisse Athenienses ut bona ei restituerentur, & ut Eumolpidæ & CerCes precationes deprecarentur, & retexerent, quas fecerant populi jussu. Narrat eodem loco Plutarchus, Theodorum quendam sacerdotem, ceteris resacrantibus quod exsecrati fuerant, nihil tale fecisse: Cujus rei ratio cum ab eo quæreretur, quoniam, inquit, neque ei ullum malum precatus sum, si nihil in civitatem peccavit.

15. *Omnem humanam opem interdixerant*] Suet. Ner. 52. *Et cum interdixisset usum amethystini ac Tyrii coloris.* & Domit. 7. *Interdixit histrionibus scenam.* Nepos Hamilc. 3. *Quod moribus eorum non poterat interdici socero gener.* Noster quoque Infra XLI, 3. *Quamobrem feminis non convivia tantum virorum, verum etiam conspectum interdicunt.* GRONOV.

16. *Explent contumelias honoribus*] Diod. *Cum multa de criminibus sibi illatis pro se dixisset, in tantam benevolentiam erga se plebem perduxit, ut faterentur omnes, decretorum in eum factorum culpam in civitatem esse conferendam.* Xenophon βιβλ. α. Ἑλλ. scribit, non unam fuisse populi orationem, neque unam sententiam, sed dixisse alios, Alcibiadem civem optimum esse, & solum non juste exsulare: eos qui minus possent in civitate, quique minus dicendo valerent, qui denique ad suum quæstum rempublicam administrarent, ei insidiatos esse, cum reipublicæ commodis semper consuleret atque inserviret, cumque criminibus recentibus, quibus arguebatur sacra violasse, judicium subire vellet, &c.

18. *Nunquam mediocribus, nec in offensa, nec in favore, studiis*] Iuntæ, quoque cum MSS. *offensam & favorem.* GRÆV.

CAP. V. 1. *Lysander*] Post Xenophontem, vide Plutarchum & Probum in eius vita, Diodorum XIII, 70. qui eum Sardis ad Cyrum profectum scribit. Cicero in Cat. Maj. 17. ex Xenoph. Oeconom. BONGARS.

Lysander] Ejus pater, ut Plutarchus refert, Aristocletus dictus, ex prosapia sane regia non fuit, ceterum ex Heraclidarum genere: apud Athenæum VI, 7. legere est, Lysandrum Mothacem fuisse. Porro Mothaces apud Lacedæmonios dicti liberi quidem, at non Lacedæmonii, sed tamen omnes disciplinæ participes. MAGIUS.

Cyrum Ioniæ Lydiæque præposuit] Cum Cyro minore, Darii filio, Ly-

pibusque ad spem fortunæ prioris erexit. [2] Auctiigitur viribus, Alcibiadem cum centum navibus in Asiam profectum, dum agros longa pace divites securius populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites habet, repentino adventu oppressere; [3] tantaque cædes palantium fuit, ut plus vulneris eo prælio Athenienses acciperent, quam superioribus dederant; [4] & tanta desperatio apud Athenienses erat, ut ex continenti Alcibiadem ducem Conone mutarent; [5] arbitrantes victos se non fortuna belli, sed fraude imperatoris; apud quem plus prior offensa valuisset, quam recentia beneficia. [6] Vicisse autem eum priore bello ideo tantum, ut ostenderet hostibus, quem ducem sprevissent, & ut carius eis ipsam victoriam venderet. [7] Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenii, & morum luxuria faciebat. [8] Veritus itaque multitudinis impetum denuo in voluntarium exsilium proficiscitur.

CAP. VI. [1] Itaque Conon Alcibiadi suffectus, habens ante oculos, cui duci successisset, classem maxima industria exornat; [2] sed navibus exercitus deerat, fortissimis quibusque in Asiæ populatione amissis. [3] Armantur tamen senes, aut impuberes pueri, & numerus mi-

Lysander qui classi belloque præfectus a Lacedæmoniis fuit, amicitiam coluit, Sardibus eum visitavit, magnamque pecuniæ vim ab eo accepit. Vide Diodorum XIII, 71. VORST.

2. *Oppressere*] Non Alcibiadem, sed Antiochum, qui *erat homo nauticæ quidem rei admodum peritus, cetera tamen imprudens & importunus*. Plutarchus Alcib. 66. & Pausanias, Bœoticis. BONGARS. Adde Diodorum XIII, 71. BERNEC.

4. *Erat*] 1. Cod. Voss. *esset*. GRONOV.

Conone mutarent] Adstipulatur Justino Orosius II, 15. Plutarchus ait, abrogato Alcibiadi imperio, alios duces, qui exercitui classique præessent, in ejus locum fuisse suffectos.

6. *Eis*] Hoc referendum ad Athen. BERNEC.

CAP. VI. 1. *Conon*] Ejus vitam descripsit Probus, qui eum prælio ad Ægos flumen, quo Atheniensium imperium concidit, non interfuisse scribit, contra quam Xenophon II. Histor. Græc. Plutarchus Lysandro Diodorus XIII, 106. BONGARS. Quibus testis accedit Isocrates in Evagora, & ad Philippum: item Aristor. Rhetor. II, 23. In Oratione Demosthenis adversus

militum fine exercitus robore expletur. 4 Sed non magnam bello moram ætas fecit imbellis; cæduntur passim, aut fugientes capiuntur; tantaque strages, aut occisorum, aut captivorum fuit, ut Atheniensium deletum non imperium tantum, verum etiam nomen videretur. 5 Quo prælio perditis & desperatis rebus, ad tantam inopiam rediguntur, ut, consumta militari ætate, peregrinis civitatem, servis libertatem, damnatis impunitatem darent. 6 Ex qua colluvione hominum conscripto exercitu, domini antea Græciæ, vix libertatem tuebantur. 7 Iterum tamen fortunam maris experiendam decernunt. 8 Tanta virtus animorum erat, ut, cum paulo ante salutem desperaverint, nunc non desperent victoriam. 9 Sed neque is miles erat, qui nomen Atheniensium tueretur; neque eæ vires, quibus vincere consuerant; neque ea scientia militaris in his, quos vincula, non castra continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occisi. 10 Cum dux Conon eo prælio superfuisset solus, crudelitatem civium metuens cum octo navibus ad regem Cyprium concedit Evagoram.

CAP.

sus Leptinem, res gestæ Cononis præcipuæ commemorantur. BERN.

Classem maxima industria exornat] Veteres quidam typis expressi, *adornat*. Et perinde est *exornare*, *adornare*, itemque simplex *ornare*; idem quoque sunt quod instruere. Cujus generis itidem varia in prædicto Libello congessimus. VORST.

4. *Cæduntur passim*] Pugnatum est ad Mitylenas: estque urbs obsessa & oppugnata a duce Lacedæmoniorum Callicratida.

Atheniensium deletum &c.] Hinc *Athenienses tot cladibus exstinctos* criminatur Piso apud Tacitum Annal. 11, 55. BERNEC.

5. *Servis libertatem*] Supra 111, 5, 6. IDEM.

6. *Ex qua* &c.] Ita MS. Rectius, opinor, quam quomodo Bongars. & alii ediderunt, *eaque*. Sequentia verba ordini suo restitui; cum in aliis editionibus ita confunderentur: *Eaque in coll. hominum, dom. an. Gr. conscr. exercitu, vix lib. tueb.* IDEM.

8. *Nunc non desperent victoriam.*] Miror, retinuisse hanc lectionem editos, cum sine dubio legendum sit, *desperarent*. Quanquam mihi longe elegantior videatur lectio, quæ occurrit in quibusdam MSS. *ut cum paulo ante salutem desperaverint, post speraverint victoriam.* SCHEFF.

10. *Conon eo prælio superfuisset*] Cononem in hac pugna dicit abfuisse Æmilius Probus, contra atque Justinus noster. & Plutarchus

M in

CAP. VII. [1] At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter gestis fortunæ hostium insultat; [2] captivas naves cum præda bellica in triumphi modum ornatas mittit Lacedæmona; [3] ac tributarias Atheniensium civitates, quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recipit, nec aliud ditionis Atheniensium præter urbem ipsam relinquit. [4] Quæ cuncta cum Athenis nuntiata essent, omnes relictis domibus per urbem discurrere pavidi; alius alium sciscitari; auctorem nuntii requirere; [5] non pueros imprudentia, non senes debilitas, non mulieres sexus imbecillitas domi tenet; adeo ad omnem ætatem tanti mali sensus penetraverat. [6] In foro deinde coëunt, atque ibi perpeti nocte fortunam

In Lysandro & Alcibiade: Xenophon II. Rerum Græcarum adstipulatur. In Alcibiade de Conone sic inquit: *Conon tantum cum octo triremibus ex illo tumultu salvus evasit.* Idem tradit ad Evagoram fugisse. Consentit quoque Isocrates Orat. VIII. Qui in Cononis collegas infeliciter gestæ rei culpam conjicit: & Cononem dedecoris ergo domum reverti noluisse dicit, sed Cyprum navigasse. Fuerunt vero (ut ex Plutarcho in Alcibiade liquet) Tydæus, Adimantus, & Menander. Isocrates in Evagora, in Cyprum Cononem profectum scribit, tum ob vitæ propriæ salutem, tum vero ut patriæ opem ferre posset, & auxilia compararet. MAGIUS. Xenophon dicit, Cononem novem effugisse navibus, atque adnavigasse Abarnidem Lampsaci promontorium, ubi maximis malis navium Lysandri ablatis, cum octo navibus Cyprum navigasse. Ibi autem conjunctis cum Evagora consiliis Atheniensium res postmodum restituit.

Solus] Scilicet e ducibus ac trierarchis. BERNEC.

Cum octo navibus] Plutarchus. At Diodorus XIII, 106. *Triremium decem evaserunt, quarum cum una Conon dux, desperato Athenas reditu, ad Euagoram Cypri regem profugit.* BONGARS. Hanc pugnam, præter Diodorum, egregie describit Xenophon Hist. Græc. II. Vide Pausan. III. p. 180. BERNEC.

Evagoram] Fuit hic rex Cypri, Nicoclis pater, cujus laudes per omnes ætatum gradus, virtutesque egregias, ipsiusque adeo heroïci viri in illo imaginem depingit Isocrates.

CAP. VII. 3. *Recipit*] Sic melius quam *recepit*: & mox, *relinquit*, ut congruat præcedenti, *mittit*. FREINSH. Vide ad V, 9, 11. BERNEC.

4, 5, 5.] Epitomatorem professo minime conveniens, & affectione prope putida hypotyposis. IDEM.

6. *Fortunam publicam questibus iterant*] Hoc est, denuo conquerebantur de fortuna publica. Sed an *iterare questibus fortunam* commode dicatur, hæreo. Certe non tam fortuna ipsa iteratur, quam ejus memoria, ut saltem genus hoc sit paulo durius & insolentius. In MS. quodam legitur, *fenerant*, ex quo prope venio in hanc sententiam, scripsisse Justinum, *questibus onerant*. Esset profecto hæc lectio elegantior, & tuetior Latinis. Sic enim & *laudibus*, *contumeliis*, *inju-*

nam publicam questibus iterant. [7] Alii fratres, aut filios, aut parentes deflent, cognatos alii, alii amicos cognatis cariores, & cum privatis casibus querelam publicam miscent: [8] *Jam se ipsos, jam ipsam patriam perituram, miserioremque incolumium, quam amissorum fortunam judicantes*; [9] *sibi quisque ante oculos obsidionem, famem, & superbum victoremque hostem proponentes*; [10] *jam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem & miserrimam servitutem recordantes*; [11] *feliciores prorsus priores urbis ruinas ducentes, quæ incolumibus filiis parentibusque, tectorum tantum ruina taxatæ sint.* [12] *Nunc autem non classem, in quam sicuti pridem, confugiant, superesse; non exercitum, cujus virtute servati pulcriora possent mœnia exstruere.*

CAP. VIII. [1] Sic defletæ ac prope perditæ urbi hostes superveniunt, & obsidione circumdatos fame urgent.

juriis, maledictis, probris onerare, passim legitur. Adde, quod re vera querelas non iteraverint, cum de fortuna publica prius non fuerint conquesti, sed tantum anxii & dubii. SCHEFF. Angli *onerant*; quod egregie firmat conjecturam nostram, quam in notis proposuimus. IDEM.

7. *Cum privatis casibus querelam publicam miscent*] Pro *Cum querela de casibus privatis querelam publicam miscent.* Cujus generis plura ad I, 7, 14. & II, 14, 10. notavimus. VORST.

8. *Fortunam judicantes*] Angl. *indicant.* Nec displicet. VORST.

9. *Et superbum victoremque hostem proponentes*] Ejiciendæ è textu scriptoris hæ duæ voces (*que hostem*) quod me pene pudet admonuisse, ita res clara est, & manifesta. Legendum: *& superbum victorem proponentes.* FABER.

11. *Feliciores urbis ruinas ducentes*] Angli *dicentes*, quod & ipsum rectum videtur. Proponuntur enim hic eorum lamentationes, & querelæ per suas partes. At illud *ducere* ad secretum animi refertur judicium. Sic noster alibi, ut XXIV, 4, 9. *Actum de Macedonia dicens, si egeat.* Et XI, 5, 4. *Se quoque non debere melius sperare dicentes.* SCHEFF.

Taxatæ sint] Hoc est, constiterint, æstimatæ fuerint. Senec. Consol. ad Marciam 19. *Tanti quodque malum est, quanti illud taxavimus.* BERNEC. Plin. XXXV. Nat. Hist. 11. *Talentum Atticum XVI. M. taxat Varro.* Vide & Florum I, 12, 8. & II, 6, 18. Est autem *taxare*, idem quod æstimare. VORST.

12. *Pridem*] Supra II, 12, 16. BERNEC.

CAP. VIII. 1. *Sic defleta*] Ea notione vox usurpata, ut apud Sueton. Calig. 38. *Diplomata ut vetera & obsoleta deflebat*: ubi male rescribunt alii, *difflabat.* Ita Seneca Consol. ad Marciam 26. princ. Curtius VIII, 6, 10. Vellejus II, 119, 1. BERNEC. Vide, Diod. Sic. XIII. Xenoph. Hist. Græc. II. Plut. in Lysand. & Alcibiad. Ælian. IV. Var. Hist. Thucyd. I. Strab. III. OXON.

gent. [2] Sciebant enim neque ex advectis copiis multum superesse, & ne novæ advehi possent, providerant; [3] quibus malis Athenienses fracti post longam famem & assidua suorum funera pacem petivere: quæ an dari deberet, diu inter Spartanos sociosque deliberatum est. [4] Cum multi delendum Atheniensium nomen, urbemque incendio consumendam censerent; negarunt se Spartani ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos; [5] pacem polliciti, si demissa Piræeum versus muri brachia dejicerent, navesque quæ reliquæ forent, traderent; resque publica ex semet ipsis triginta rectores acciperet. [6] In has leges traditam sibi urbem La-

Obsidione circumdatos fame urgent.] Iuntæ: *obsidione circumdatos fame urgent.* Sic scripsit Justinus. *obsessos* est interpretatio τȣ̃ *obsidione circumdatos*, quæ postea ipsis Justini verbis fuit immista. Mox *Pyræum* Iuntæ & hic & ubique recte scribunt. GRÆV. Becharii atque aliæ antiquiores editiones sic, *obsidione circumdatos & obsessos fame urgent.* Iuntatum autem, ut Grævius testatur, *& obsessos*, ut supervacuum plane omittit, habetque, *obsidione circumdatos fame urgent.* Si genuinum sit *obsidione circumdata*, erit id simile illi quod supra vidimus, *munitionibus circumdatis.* VORST. Quanquam hoc sit satis Latinum, *obsidione circumdata obsessos fame urgent* (nam dicimus *circumdare urbem obsidione*, & *circumdare urbi obsidionem*) tamen validius placet, quod in optima illa Iuntarum editione, qua usus est doctus amicus noster J. Grævius, *& obsidione circumdatos fame urgent.* FABER.

2. *Neque ex advectis copiis*] Illud *copiis* abest a plerisque MSS. unde suspicor ex glossa natum. Sed sic mox pro *novæ*, *nova* fuerit scribendum, plane sicut in quibusdam antiquis scriptum reperitur. SCHEFF.

3. *Quibus malis Athenienses*] Ita MSS. & auctor etiam alibi, ut III, 7, 1. & V, 4, 4. & alii: *Quibus malis rebus Athenienses fracti.* BERNEC. Bongarsius ex suis, *quibus malis rebus.* Alterutrum horum glossatoris est, non Justini. Bernecerus stat pro voce *malis*, quoniam & alibi sic noster. Mihi potior videtur vox *rebus*, quoniam ipsa opus habebat explicatione per glossam, non altera, quæ per se intelligitur. SCHEFF.

4. *Multi*] Lysander & Agis. Pausan. in Laconicis. BONGARS. Præcipue vero Corinthii ac Thebani, aliique Græci non pauci, Xenophon 1. Hist. Græc. BERNEC.

Ex duobus Græciæ oculis] Ne scilicet illa fieret ἑτερόφθαλμος, lusca, ut notat Plutarch. in Præc. politicis. Ea de re consultus etiam Apollo respondit, τὴν κοινὴν ἑστίαν τῆς Ἑλλάδος μὴ κινεῖν. Ælian. IV. Var. Hist. 6. Haud absimili figura Cimon Spartanis subveniendum arbitrabatur contra Messenios, *adhortatus eos, ne Græciam claudam reddi, neu Urbem sociam destitui sinerent.* Plutarch. in ejus vita. IDEM.

5. *Si demissa Piræum versus*] *Ut longa Piræi brachia murosque destruerent*, inquit Diodorus XIII, 107. Plutarchus Lysandro: quos vi-

Lacedæmonii formandam Lyſandro tradiderunt. [7] Inſignis hic annus & expugnatione Athenarum, & morte Darii regis Perſarum, & exſilio Dionyſii Siciliæ tyranni fuit. [8] Mutato ſtatu Athenarum, etiam civium condi-

vide, & Xenoph. Hiſt. Græc. II. Et ita bello Peloponneſiaco finis impoſitus, quod Thucydides I, I, I. ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, & μακρότατον vocat. In annum enim XXVI. protractum eſt. BONOARS. MS. *dimiſſa*, quæ nec ipſa lectio mala eſt, vide Nonium in *Dimittere*. BERNEC. *Demiſſa*, idem quod *deducta*. *Piræeus* ſcribendum; non, ut quidam ſcribunt, *Piræus*. Græci enim Πειραιεὺς ſcribunt. *Brachia* vocat quæ muri partes in longitudinem porrectæ erant. Nec aliter Infra 9, 12. VORST. *Piræeum* ſcribendum eſt, non *Piræum*, non *Pyræeum*, denique non aliter ſcribendum. Ita Græci omnes. Et ita Muretus monuerat ad Terentium. FABER.

Muri brachia] Hæc erant 5000. paſſuum Plin. IV. Nat. Hiſt. 7. *Brachium* autem in ædificiis notat omne id, quod extra ordinariam ædificii lineam & rectam ordinem excurrit. Stat. V. Theb. 279.

Gemini qua brachia muri
Littus eunt.

Liv. IV, 9. *Conſul muro Ardeæ brachium injunxerat*. & XXII, 52. *Brachia flumini objecta eos excludit*. Frontin. III. Strat. 17, 4. *Brachiis a latere ductis*. Strabo XIV. p. 654. vocat σκέλη. GRONOV.

Naveſque qua reliqua &c.] Exceptis decem, quas, nec plures illis poſſidere licuit. Diod. XIII, 107. BERNEC.

Ex ſemet ipſis] Hoc eſt, Athenienſibus. Quod non putaſſem notatu dignum, niſi hic etiam Hiſpanicus auctoris interpres impegiſſet. Poſſet autem & aliis accidere, quod illi potuit. IDEM.

Rectores] Quomodo everſa fuerit Democratia Athenienſium, prolixe Lyſias Orat. contra Agoratum. Lacedæmonii victores pacem nolebant, niſi ad decem ſtadia muri Athenienſium diruerentur. Theramenes Lacedæmona miſſus, fraudibus eo rem perduxit, ut univerſi muri longi ſubverterentur, naves traderentur Lacedæmoniis, Piræci quoque muri ſubruendi erant, triginta viri inſtituti. Conſtitutis autem triginta, ſtatim de iis, qui illorum machinationibus reſliterant, ſententia in ſenatu lata eſt: quamvis ex populo etiam bis mille ſuum tribunal judicandique auctoritatem haberent. Judicii modus hic fuit: Triginta ſedebant in ſubſelliis. Duæ autem menſæ ante ipſos erant collocatæ: non enim in urnas calculum, ſed in menſam omnium conſpectui mittere oportebat. Ita ex metu nemo habuit liberum judicium. Ut autem uno verbo dicam, quotquot ad ſenatum judicii cauſa vocati ſunt, quo tempore ipſi triginta imperabant, capitis omnes condemnati ſunt præter unum Agoratum. Ipſis itaque initiis, ſecus atque Salluſtius exiſtimat, triginta illi rempubl. male adminiſtrarunt. Quam enormia poſtea eorumdem crimina fuerint, ut ne majora fingi potuerint, vel oratione comprehendi, docet Lyſias contra Eratoſthenem. Privata ſimultas pro crimine erat. Locupletes cives occidebantur, ut opes eorum ſibi vindicarent tyranni, pauperes duos cum divitibus prehenderunt, ne divitiarum cauſa feciſſe viderentur. tota reſpubl. innocentium ſanguine, tumultu, factionibus turbabatur. THYS.

7. *Inſigni. hic annus*] Is fuit quartus Olympiadis XCIII. ab U. C. CCCXLVIII. BERNEC.

Exſilio Dionyſii] Orbis literarii

 phœ-

ditio mutatur. [9] Triginta rectores reipublicæ constituuntur, qui fiunt tyranni: [10] quippe a principio tria millia sibi satellitum statuunt, quantum ex tot cladibus prope nec civium superfuerat; [11] & quasi parvus hic ad continendam civitatem exercitus esset, septingentos milites a victoribus accipiunt. [12] Cædes deinde civium ab Alcibiade auspicantur, ne iterum rempublicam sub obtentu liberationis invaderet. [13] Quem cum profectum ad Artaxerxem, Persarum regem, comperissent, citato itinere miserunt, qui eum interciperent: [14] a quibus occupatus, cum occidi aperte non posset, vivus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus est.

CAP. IX. [1] Liberati hoc ultoris metu tyranni miseras urbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. [2] Quod cum displicere uni ex numero suo Therameni didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. [3] Fit igitur ex urbe passim omnium fuga, repleturque Græcia Atheniensium exsulibus; [4] quod etiam ipsum auxilium cum miseris eriperetur (nam La-

phœnix Jos. Scaliger, insigniter Auctorem & tempore & persona hic errare demonstrat, v. de Emend. Temp. pag. 224. Tempore, quod 48. annis illud exsilium post acciderit: persona, quod non Dionysius Senior, Hermocratis filius, in exsilium actus sit; sed Dionysius Junior hujus filius. Sed Justinus habebat in animo, eo anno Dionysium victum a Carthaginiensibus fuisse: propterea cladem acceptam illius Dionysii cum filii exsilio confudit. IDEM.

9. *Triginta rectores*] Vide præter citatos superius Diodorum XIV. pr. BONGARS.

12. *Cædes deinde civium ab Alcibiade*] De morte Alcibiadis, ad cujus cædem triginta tyranni Lysandrum impulerunt, vide Plutarchum, Diodorum, Probum, Ciceronem de Divinat. II, 62. Val. Max. I, 8. IDEM.

14. *Crematus* &c.] Non vivus, sed mortuus jam & barbarorum telis confixus, juxta Probum & Plutarch. in Alcib. BERNEC. Contra habent Plutarchus & Corn. Nepos, ut jam vidit Cl. Bernecccerus. Verba Cornelii in mendo cubant. *Illi, cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa domum famenam in qua quiescebat, eam succenderunt*, &c. Non attinet, virorum doctorum super hunc locum conjecturas apponere. Lege, *circa domum Sanisenam*. Sanisene appellatur tractus in confinio Phrygiæ & Galatiæ. VOSS.

CAP. IX. 1. *Hoc ultoris metu*] Angli, *ultoris hujus metu*.

2. *Therameni*] De hoc vide Xenoph. Hist. Græc. II. & Ciceron. Tusc.

Lacedæmoniorum edicto civitates exsules recipere prohibebantur) omnes se Argos & Thebas contulere; [5] ibi non solum tutum exsilium egerunt, verum etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. [6] Erat inter exsules Thrasybulus, vir strenuus & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro salute communi, etiam cum periculo, ratus, adunatis exsulibus, castellum Phylen Atticorum finium occupat: [7] Nec deerat quarundam civitatium tam crudeles casus miserantium favor. [8] Itaque Ismenias, Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, privatis tamen viribus adjuvabat: [9] & Lysias Syracusanus orator, exsul tunc, quingen-

Tusc. II, 40. BONGARS. Item Plutarchum in Nicia; & Consol. ad Appollon. 9. BERNEC. Exemplum boni & justi viri Theramenes. Extant apud Xenophontem elegantissimæ Critiæ & Theramenis contrariæ orationes.

Ipsum quoque ad terrorem omnium] Angli rectius: *ipsum quoque ad documentum ceterorum, & terrorem omnium.* Ubi *documentum ceterorum* videtur intelligendum, quod docere ceteros debet, qui nimirum ita grassabantur cædibus, ne & ipsis hoc inciperet displicere. At hoc modo nescio, an facile ullibi reperias. *Documentum alicujus est*, quod quis edit. Ita *documenta egregii principis* apud Sueton. in Galba 14. per quæ docet se talem futurum. Hæreo igitur nec satis scio, an hoc admittendum sit augmentum. SCHEFF.

4. *Quod etiam ipsum auxilium cum miseris eriperetur*] MSS. nonnulli cum Iuntis: *Quod cum etiam ipsum auxilium unicum miseris eriperetur.* GRÆV.

6. *Thrasybulus*] Τυραδὸς ὀνομαζόμενος. Diodor. XIV, 33. Vide Xenophont. Hist. Græc. II. Pausaniam Atticis. BONGARS. Huic *neminem præferre se fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore*, scribit in ejus vita Probus. BERNEC.

Nobilis] Probus. *Multi eum nobilitate præcucurrerunt.* BONGARS.

Etiam cum periculo] Δράσαντάς τε καὶ κινδυνεύσαντας δεῖ. Thucyd. I, 4, 5. & III, 9, 4. Quod dictum ad ancipitem febris hecticæ curam accommodat Galenus Meth. Med. X, 10. Et proverbio jactatum, patet ex Æschylo Choeph. 303. Δράσαντι παθεῖν, Τριγέρων μῦθος τάδε φωνεῖ. BERNEC.

Castellum Phylen] Stephanus de Urbibus. Χωρίον vocant Xenophon & Diodorus. BONGARS.

7. *Crudeles*, &c.] Bongarsius & alii, *crudelis* ediderunt. Prætuli, quod MSS. codices, ipso referente Bongarsio, probant, cum præsertim auctor alibi quoque *miserari* cum Accus. jungat: ut VIII, 5, 13. XII, 5, 8. XXVII, 1, 5. XXXVIII, 4. 12. BERNEC. Bongarsius & alii ediderant, *crudelis.* Quod Berneccerus in *crudeles* mutavit; quod vereretur, ne *crudelis* pro casu secundo Num. Sing. haberetur. Verum si maxime *crudelis* legatur, potest id nihilominus pro vocabulo quarti casus, & pluralis numeri haberi. VORST.

9. *Lysias*] Paullo aliter Plutarchus

gentos milites ſtipendio ſuo inſtructos in auxilium patriæ communis eloquentiæ miſit. [10] Fit itaque aſperum prælium: ſed cum hinc pro patria ſummis viribus, inde pro aliena dominatione ſecurius pugnaretur, tyranni vincuntur; [11] victi in urbem refugiunt; quam exhauſtam cædibus ſuis etiam armis ſpoliant. [12] Deinde cum omnes Athenienſes proditionis ſuſpectos haberent, demigrare eos ex urbe jubent, & in brachiis muri, quæ diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperium tuentes. [13] Poſt hæc Thraſybulum corrumpere, imperii ſocietatem pollicentes, conantur. [14] quod cum non contigiſſet, auxilia a Lacedæmoniis petivere; quibus accitis, iterato præliantur. [15] In eo bel-

chus in vitis Rhetorum, quem vide. BONGARS.

Exſultantes] Non improbo, tantum relinquo cogitandum, cum in MSS. ſit, *exſultans*, utrum non Juſtinus ſcripſerit & diſtinxerit, *& Lyſias Syracuſanus orator exſul, tamen quingentos milites* &c. Efficacius ſane eſſet. Tantum miſeratus eſt Athenas, ut licet eſſet exſul, atque adeo ipſe opus haberet ſubſidio aliorum, tamen tot miſerit eis in auxilium. SCHEFF.

Patriæ communis eloquentiæ] Cicero de Orat. I, 4. *Athenis ſumma dicendi vis & inventa eſt & perfecta.* Idem in Bruto 10. *In ea urbe & nata & alta eſt eloquentia.* Adde Vellejum I. f. & Noſtrum II, 6, 6. BERNEC.

10. *Securius*] Maluit Sichardus olim legere, *incurius pugnaretur:* credo quod ita in veteribus libris (neque enim ſolebat temere aliquid in claſſicis ſcriptoribus immutare) hunc locum legi deprehendiſſet, & probam eam vocem cenſeret, & ad quem modum Apuleius, *agnum incurioſum*, dixit pinguem, quaſi curæ expertem, quod qui cura vacant, & ſolicitudine citiſſime pingueſcant. neque novum ſane videri debat hoc: cum & Lucretius, *intactus* dixerit. & Ovidius, *inambitioſus*: & Seneca, *inperpetuum.* & Tertullianus, *inbonus.* & Arnobius denique, *inodor.* MOD. Accurata ille Sichardi editio Baſil. habet, *incurius*, ex quo Freinshem. facit *incurioſius.* BERNEC.

11. *Refugerunt*] Sebiſ. *refugiunt*, ut tempora congruant. Sed auctorem talium incurioſum paſſim deprehendas. IDEM. Angl. *refugiunt.* Probo, quia præcedit, *vincuntur*, item quia ſequitur, *ſpoliant*, ſimilibus temporibus. SCHEFF.

Exhauſtam cædibus ſuis &c.] Hæc ſequenti modo videntur diſtinguenda, *exhauſtam cædibus, ſuis etiam armis ſpoliant.* GRONOV.

14. *Accitis*] Sebiſius, *acceptis*, legit. BERNEC. Hoc *accitis* vix eſt ſanum. Magis probo, quod habet Sebiſius, *acceptis.* niſi quis putet, ſcripſiſſe Juſtinum, *excitis.* Et uſurpat noſter alibi quoque tali ſenſu. Vide II, 4, 22. SCHEFF.

15. *Critias*] Τὴν ἡγεμονίαν ἔχων, Diodor. XIV, 34. *Dux tyrannorum* Probus. *Crudeliſſimum omnium tyrannorum* vocat Lactantius III. de Falſa Sap. BONGARS.

Hippolochus] Ita habent MSS. veteres omnes. Ejus Diodorus & Probus non meminerunt. Xenophon.

Hi

bello Critias & Hippolochus, omnium tyrannorum sævissimi, cadunt.

CAP. X. [1] Ceteris victis, cum exercitus eorum, ex quibus major pars Atheniensium erat, fugeret, magna voce Thrasybulus exclamat, *Cur se victorem fugiant, potius quam ut vindicem communis libertatis adjuvent?* [2] *Civium illam meminerint aciem, non hostium esse; nec se ideo arma cepisse, ut aliqua victis adimat, sed ut adempta restituat: triginta se dominis, non civitati bellum inferre.* [3] Admonens deinde cognationis, legum, sacrorum communium, vetusti per tot bella commilitii, orat, *Misereantur exsulum civium, si tam patienter ipsi serviant; reddant sibi patriam, accipiant libertatem.* [4] His

II. Hist. Græc. *Hippomachum* vocat, quomodo habet Editio vulgata. BONGARS. Ita sane Codices MSS. omnes, quos quidem Bongarsius vidit. Sed legendum tamen fortasse *Hippomachus*, ut Xenophon II. Hist. Gr. vocat. Habet ita Editio Coloniensis: & in margine Editio Sichardi. Paulus quoque Leopardus ita legendum censuit. Pari modo IV, 5, 7. *Eurylochus* erat, pro *Eurymedon*. VORST.

CAP. X. 1. *Major pars Atheniensium*] Lucan. X, 403.

Pars maxima turbæ
Plebis erat Latia.

Liv. XXIII, 35. *Ea maxima pars volonum erat.* Idem XXIV, 16. *Et ea major pars equitum* &c. & XXVII, 9. *Et erant major pars Latini nominis sociorumque.* GRONOV.

Magna voce Thrasybulus] Non Thrasybulus, sed Cleocritus κήρυξ μάλιστα εὔφωνος ὤν. Xenoph. Histor. Græc. I. BONGARS. Quo loco refertur hæc oratio. BERNEC.

3. *Admonens deinde*] MSS. *Admonens deinde.* Sine dubio legendum, *Admonens deinde cognationis* &c. nam *admonet orat*, non satis commode cohærent. SCHEFF.

Sacrorum communium] Ita Curtius, IX, 10, 28. *Sacrorum societatem* vocat Plinius Panegyr. 37. pr. Tacit. II. Ann. 65, 5. BERNEC.

Vetusti] Editt. *tum vet.* quam vocem tamen ignorant MSS. & videtur natum ex similitudine literarum, in fine vocis præcedentis. SCHEFF.

Si tam patienter ipsi serviant] MSS. quidam, *si tam servitutem pati, nec eripi si serviant.* Inde colligo, lectionem veram hujus loci esse, *si tamen servitutem patiantur ipsi, nec eripi se sinant, serviant, reddant sibi patriam, aut patriæ acceptam libertatem.* Vulgatæ sane non cohærent. Quis enim quæso sensus horum verborum, *si tam patienter ipsi serviant, accipiant libertatem?* Cur enim acciperent? qui libenter serviunt, libertatem negligunt, manentque potius in servitute: frustra igitur libertas his offertur. At in nostra emendatione omnia sunt elegantia & emphatica, & convenientia rei. Nec in ea insolens aliquid. *Tamen*, ipsum *tam* est, compendiose scriptum; *patiantur* est ex *patienter*, iisdem pene literis. *sinant*, omissum videtur, tanquam superfluum, propter sequens *serviant*, a librario indocto, cum ne literæ quidem multum sint dissimiles. *Aut* absumsit au-

[4] His vocibus tantum promotum est, ut reversus in urbem exercitus triginta tyrannos emigrare Eleusina juberet, substitutis decem, qui rempublicam regerent; [5] qui, nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. [6] Dum hæc aguntur, nuntiatur Lacedæmone, bellum Athenis exarsisse; ad quod comprimendum Pausanias rex mittitur; [7] qui misericordia exsulis populi permotus patriam miseris civibus restituit, & decem tyrannos ex urbe Eleusina migrare ad ceteros jubet. [8] Quibus rebus cum pax statuta esset, interjectis diebus, repente tyranni, non minus restitutos exsules, quam se in exsilium actos indignantes, quasi vero aliorum libertas sua servitus esset, bellum Atheniensibus inferunt: [9] sed ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progres-

tecedens in totidem constans lineis. *Patria* in plerisque MSS. repetitur. SCHEFF.

4. *Substitutis decem*] *Prætoribus* Probus in Thrasyb. BONGARS. Vide Mausaci notas in Harpoctationem p. 153. BERNEC.

Qui rempublicam regerent] In MS. est, *qui rem regerent*, quod non displicet vel propterea, quia simile quid occurrebat Supra Cap. 3. ubi vide, quæ notavi. SCHEFF.

6. *In bellum Athenis exarsisse*] Vulgo *in bellum Athenienses exarsisse*, Longe politius Britanni ex vetere codice: *bellum Athenis exarsisse*. quod maxime probo. GRÆV. *Bellum Athenis exarsisse* non displicet. SCHEFF.

Pausanias] Et ante eum Lysander cum 40. navibus. Diodor. XIV, 34. Hic autem pacem fecit non misericordia, sed *Φθονῶν Λυσάνδρῳ καὶ θεωρῶν τὴν Σπάρτην ἀδοξοῦσαν*. Diodorus ibid. quem vide, & Xenophontem Histor. Græc. II. BONGARS.

7. *Permotus patriam*] Probo conjecturam docti viri, Bongarsii puto, qui legit, *permotus & patriam*. Item mox, *Eleusina emigrare*, quoniam in MS. est, *permotus sit patriam*, item *Eleusina emigrare*. SCHEFF.

Miseris civibus restituit] De hac re ita Diodorus XIV. Pausanias autem rex Lacedæmoniorum, partim quod Lysandro invideret, partim quod videret, Spartam male audire & infamia laborare apud Græcos, castra movit, magnamque partem exercitus abduxit; &, cum Athenas venisset, eos, qui in urbe erant, cum iis qui erant in Piræeo, in gratiam reconciliavit, ac pacem fecit. Vide & Xenophontem II. de Reb. Gr. Cujus & hæc verba audire operæ pretium est: Quindecimviri ab Ephoris missi & Pausanias pacem inter eos his conditionibus fecerunt, ut ad suas quisque res & possessiones rediret, præter XXX. tyrannos, & XI-viros & X-viros, qui in Piræeo imperarant.

9. *Sed ad colloquium, veluti dominationem recepturi progressi, per insidias comprehensi, ut pacis victimæ trucidantur:*] Manca est oratio, legendum, *Et per insidias comprehensi*, &c. FABER.

10. *Tan-*

gressi, per insidias comprehensi, ut pacis victimæ trucidantur: populus, quem emigrare jusserant, in urbem revocatur. [10] Atque ita per multa membra civitas dissipata in unum tandem corpus redigitur; [11] &, ne qua dissensio ex ante actis nasceretur, omnes jurejurando obstringuntur, discordiarum oblivionem fore. [12] Interea Thebani, Corinthiique legatos ad Lacedæmonios mittunt, qui ex manubiis portionem prædæ communis belli periculique peterent. [13] Quibus negatis, non quidem aperte bellum adversus Lacedæmonios decernunt, sed tacitis animis tantam iram concipiunt, ut subesse bellum intelligi posset.

CAP. XI. [1] Eodem fere tempore Darius, rex Persarum, moritur, Artaxerxe & Cyro filiis relictis. [2] Regnum Artaxerxi, Cyro civitates, quarum præfectus erat,

10. *Tandem*] An forte *tandem* legendum? FREINSHEM. *Tandem* pro eo quod quidam edidere, *tantum*, legendum censuit Freinshemius. Habentque ita Sichardi & Coloniensis Editiones. VORST. Ita recte Vorstius ex conjectura Freinshemii, & editis vetustioribus. SCHEFF. Receperant *tandem* Angli quoque ex MSS. & sic etiam Iuntina.

11. *Discordiarum oblivionem*] Ἀμνηστίαν. Cicero Philipp. I, I. Val. Max. IV, I. Et ita Siculos inter se pacem fecisse refert Thucyd. IX, 12, 33. *Ut positis armis, singuli quæ tum haberent in potestate, retinerent.* BONGARS. Itemque Lacedæmonios cum Atheniensibus. Idem IV, 23, 7. In Dione Cassio XLIV. exstat oratio Ciceronis, qua Thrasybuli exemplo, Romanis *Amnestian*, seu *Oblivionis legem* (ita Probo in Thras. vocatam, Floro IV, 6, 4. *Abolitionem*) fuisse. Adde Sueton. Claud. II. prius Vellejum II, 58, 4. Florum III. fin. Vopiscum in Aureliano 39. BERNEC. Audi Æschinem τῆς Παραπρεσβείας. Rursus autem republica sapienter administrata, & populo a Phyla reducto ac restituto, Archino & Thrasybulo ducibus, & jurejurando inter nos imposito nos priores offensiones & discordias sempiterna oblivione deleturos, & rerum anteactarum nomine neminem in judicium vocaturos: ex qua hanc civitatem omnes mortales sapientissimam existimarunt.

CAP. XI. 1. *Darius*] Diod. XIII, 108. De Cyri (cognomento Minoris) ἀναβάντες, id est, ut, Hieronymus loquitur, *ascensu*, Xenoph. Diodor. XIV, 20. &c. Plutarch. in Artaxerxe, qui ante regnum *Arsicas*, vel ut Ctesias, *Arsaces* dicebatur: post *Mnemon* est cognominatus. BONGARS. Orosius II, 18, 2. BERNEC. Hic est Darius Nothus, qui Longimano successit, teste Diodoro.

Artaxerxe] Alius est Supra III, I, 4. BERNEC.

2. *Regnum Artaxerxi*] Quippe natu majori, etsi patre adhuc privato genitus esset. Contra Xerxes

erat, testamento legavit. [3] Sed Cyro judicium patris injuria videbatur. Itaque occulte adversus fratrem bellum parabat. [4] Quod cum nuntiatum Artaxerxi esset, arcessitum ad se fratrem, & innocentiam dissimu-

II, 10, 2. Ubi citaris auctoribus adde H. Grotium II. de Jure Belli & Pacis. 7, 28. IDEM. Sunt quædam regna electiva, quædam successiva: successiva aut semel alicui, populi voluntate, delata sunt, & ad posteros transfunduntur; aut sunt in pleno jure proprietatis, quæ & alienari possunt, & testamento de iis caveri. Sic Alexandri successores in jus illud plenum, ac proprietate imperandi populis, qui sub Persis fuerant, pro sua quisque parte successere, aut etiam ipsi victoriæ jure id imperium sibi quæsivere. Ita Attalus rex, ex eodem jure, regni heredem fecit populum Romanum; Nicomedes, Bithyniæ. De Ptolemæo quoque Cicero de lege Agraria. *Quis ignorat, regnum Ægypti, testamento regis Alexandrini, populi Romani esse factum?* Tale quoque regnum fuit Micipsæ, qui alioquin Jugurtham, adoptivum filium, in regni partem cum propriis filiis non vocasset. Alioquin, si id regnum non fuisset *ἐν ἰδίᾳ κτήσει*, non potuisset ita agere Micipsa, nisi populi eadem esset consuetudo. In regnis enim hereditariis, quæ primo quidem populi voluntate instituta sunt, successoris alius ordo observatur, neque testamenta valent. Sicuti apud Germanos regna eo jure minime habebantur. Nam quod Carolus Magnus, & Ludovicus Pius, & alii postea etiam apud Vandalos & Ungaros de regnis testati leguntur, id commendationis tantum vim apud populum habebat. Simile est, quod apud Livium legimus, regem Macedonum Philippum, cum Persea a regno arcere, & ejus loco regem facere vellet Antigonum fratris sui filium, obiisse Macedoniæ urbes, ut principibus illum commendaret. Alioqui testatur Herodotus, historicus omnium antiquissimus, omnium populorum fuisse consuetudinem, ut natu prior regnum obtineat. GROT.

Civitates] Lydiam & maritimas civitates. Plur. BERNEC.

3. *Judicium*] Hoc est, Testamentum; quod & *supremum judicium*, dicitur in libris juris, ut etiam apud Suetonium in Aug. 66, 8. *Amicorum suprema judicia morosissime pensitavit.* Causa est, quod, si unquam homo, tunc certe quando testamentum condit, ad *judicis* lancem omnia exigit. Quam in rem videatur egregius locus apud Senecam IV. de Benef. 11. Item 1. in fine. BERNEC. Adde Cic. XIII. Epist. Fam. 46. *Hominem probum existimares, qui patroni judicio ornatus esset.* Idem pro Domo 19. *Denique etiam ille novicius Ligur, cum M. Papirii, sui fratris, esset testamento & judicio improbatus, mortem ejus se velle persequi dixit.* Et *suprema judicia* Plin. VII. Ep. 20, & 31. GRONOV. Vocabulo *judicii* testamentum designat, cujus ante mentio facta. Sic & Valerio Max. VII, 7, 4. *Suprema judicia*, nihil aliud sunt, quam testamenta. Vide & Suetonium Aug. 66, 8. VORST.

4. *Artaxerxi*] Quippe natu majori, etsi patre adhuc privato genitus esset. Contra Xerxes, Supra II, 10, 2. ubi citaris auctoribus imprimis adde H. Grotium de Jure Belli & Pacis II, 7, 28. BERNEC.

Dissimulatione belli] Explicari possunt, quod negaverit a se bellum ullum esse paratum. Mihi tamen ex glossa irrepsisse videntur. SCHEFF.

Compedibus aureis] Ne scilicet familiæ regiæ honos non haberetur. Qua causa quoque Darium, Bessi

&

æmulatione belli simulantem compedibus aureis vinxit, interfecissetque, ni mater prohibuisset. [5] Dimissus igitur Cyrus, jam non occulte bellum, sed palam; nec per dissimulationem, sed aperta professione parare cœpit; auxilia undique contrahit. [6] Lacedæmonii memores, Atheniensi bello enixe se ejus opera adjutos, velut ignorantes, contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda, ubi res ejus exegisset: [7] quærentes apud Cyrum gratiam; & apud Artaxerxem, si vicisset, veniæ patrocinia, cum nihil adversus eum aperte decrevissent. [8] Sed cum in bello fors prælii utrumque fratrem pugnæ obtulisset, prior Artaxerxes a fratre vulneratur; [9] quem cum equi fuga periculo subtraxisset, Cyrus a cohorte regia oppressus interficitur. Sic victor Artaxerxes & præda fraterni belli &

& Nabarzanis conspiratione prehensum, aureis compedibus catenisque vinctum fuisse, scribit Curtius v, 12, 26. & Noster xi, 15, 1. Vide Dionis Chrysost. Orationem ultimam. Appian. p. 214. Gebhard. in Catull. p. 158. m. BERNEC.

5. *Aperta professione parare cœpit, auxilia undique contrahit*] Suspicor ob literarum similitudinem hic excidisse conjunctionem *&*. SCHEFF. Justinus meo judicio, quantulumcunque in his rebus est, scripsit, *auxiliis undique contractis*. Qui verborum collocationem sentiunt, & qui Rhetorice sapiunt, non adversabuntur. FABER. Hoc nimis longe recedit à scriptura veteri. Propior est emendatio, quam jam indicavi in Notis. SCHEFF.

6. *Enixe se ejus opera*] Forte, *enixa*. Plin. ix. Nat. Hist. 8. *Enixioris opera confesi sibi*. GRONOV.

8. *Cum in bello fors prælii*] Ἡ τύχη Diodor. BONGARS. Ex antiquioribus editionibus *fors* lego; non *fors*, ut Berneccerus & alii, VORST. Juntina cum nonnullis aliis: *fors prælii*, quod perperam probat Vorstius. *Fors prælii* est fortuna prælii. Sensus est, cum forte in prælio frater in fratrem incidisset. Liv. XXXI, 4. *Castra quo fors tulisset loco, sine ullo discrimine aut cura muniendi posita.* Curt. IV, 15. *Plura simul abrupta a ceteris agmina, ubicunque alium alii fors miscuerat, dimicabant.* Sorti hic nullus locus est. GRÆV.

Utrumque fratrem] Propter obscuritatem narrationis, quæ inest lectioni vulgatæ, adducor, ut existimem, scripsisse nostrum *utrinque fratrem*. SCHEFF.

9. *A cohorte regia*] *Cohors* hoc loco non milites notat, sed comites, regique proximos, qui regem comitabantur, Liv. XXVIII, 5. *Ibi exercitu omni relicto, cum cohorte regia Demetriadem se recepit.* Idem XL, 6. *Proxima est regia cohors custodesque corporis.* Proprie enim *cohors* notabat provincialium magistratuum domesticos, comitesque honoratiores, unde Horat. I. Sat. 7.

Laudat Brutum, laudatque cohortes.

& Juvenal. VIII, 127.

Sit tibi sancta cohors comitum.

GRONOV.

10. De-

& exercitu potitur. [10] In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere. Quæ & in cornu, in quo ſteterant, vicerunt; & poſt mortem Cyri, neque armis a tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt: [11] revertentesque inter tot indomitas nationes & barbaras gentes per tanta itineris ſpatia virtute ſe uſque terminos patriæ defenderunt.

10. *Decem millia Græcorum*] 14000. numerat Frontinus IV, Strat. 2, & 8. BONGARS. Dux eorum Xenophon fuit. Vide Ælianum III. Var. Hiſt. 17. VORST.

In auxilio Cyri fuere.] MSS. habent, *auxilio*, rejecta præpoſitione, quam lectionem puto præferendam vulgatæ. SCHEFF.

LIBER VI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Lacedæmonii Aſiæ imperium affectantes bellum movent. Rex Perſarum Athenienſibus per Cononem auxilium concedit.*

2 *Lacedæmonii ducem exercitus Ageſilaum præficiunt. Cononis prudenter & fortiter geſta.*

3 *Piſandri & Cononis pugna, in qua Lacedæmonii victi.*

4 *Inclinatio fortunæ Lacedæmoniorum, quam Ageſilai fortitudo ſuſtentat.*

5 *Athenienſes Iphicratem & Cononem Lacedæmoniis opponunt. Athenæ ex Lacedæmoniorum ſpoliis inſtaurantur.*

6 *Græciæ pax a rege Perſarum indicta, quam Lacedæmonii magno ſuo malo turbant.*

7 *Thebani Lacedæmonios laceſſunt, unde dubia Martis alea & pugna ad Mantineam.*

8 *Epaminondæ, fortiſſimi Thebanorum ducis, interitus & elogium.*

9 *Totius Græciæ labes poſt Epaminondæ exceſſum.*

CAP.

CAP. I.

[1] Lacedæmonii, more ingenii humani, quo plura habent, eo ampliora cupientes, non contenti accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt: sed major pars sub regno Persarum erat. [2] Itaque Hercyllides dux in hanc militiam electus, cum videret, sibi adversus duos præfectos Artaxerxis, Pharnabazum & Tisafernem, maximarum gentium viribus succinctos, dimicandum, pa-

CAP. I. 1. *Quo plura habent, eo ampliora* &c.] Senec. II. de Benef. 27. *Eo majora cupimus, quo majora venerunt: multoque concitatior est avaritia in magnarum opum congestu collocata, ut flamma infinito acrior vis est, quo ex majore incendio emicuit.* BERNEC. Hanc sententiam planam esse non ignorabam. Sed hoc non planum est, quam belle dicatur, *Lacedæmonii eo ampliora cupientes, non contenti.* Ista duo participia sic jungi sine interposita copula non recte posse, qui Latine doctus est, & animum advertet, facile videbit. Sed si illa verba conjungas, *more ingenii humani, quo plura habet, eo ampliora cupientis*, omnia liquida erunt & sana. Lacedæmonii non contenti accessione Atheniensium vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt, *more ingenii humani, quo plura habentis, eo ampliora cupientis.* Sic enim legendum nunc censeo. Nec offendi debemus hac locutione, quod *ingenium* humanum dicatur habere multa: sensum enim respexit ut millies & hic noster, & alii, ac si scripsisset, (more hominum, quo plura habentium eo ampliora cupientium.) GRÆV. Non aspernor emendationem Boxhornii, *Quo plura habet eo ampliora cupientis*; quam & Cl. Grævio placere video. Altera tamen lectio jam ævo Orosii fuisse videtur. Habet enim & exscriptor ille III, I. sic, *quo plura habebant, eo ampliora cupientes.* VORST. Grævius, *quo plura habet, eo ampliora cupientis*, nihilque ait esse certius. Ita olim & Boxhornius. Ego temere nil mutem, quia in isto *habent* non tam attendit ad ingenium humanum, quam quod in animo erat ipsos homines. Et occurunt talia alibi. Vide quæ notamus passim ad Higinum. SCHEFF. Sunt qui hic aliquid corruptum esse existimant; non ego. Nam nulla opus mutatione est, cum hæc sententia sit plana & perspicua (Lacedæmonii quo plura habent, eo & ampliora cupientes, more ingenii humani, scilicet &c.) Deinde non satis ex usu bellæ Latinitatis videtur, ut dicas, *ingenium quo plura habet, eo etiam & plura cupit.* FABER.

2. *Hercyllides*] *Dercillidas* Xenoph. III. Diodoro XIV, 39. Plutarcho in Artaxerxe. quos vide. Huc spectat Trogi Pompeji Fragmentum apud Priscianum VI. cujus etiam MSS. habent, *ab Herculide.* Orosius IV, I. vocat *Hercilidem.* *Dercyllida* meminit & Plutarchus in Apopth. Lacon. BONGARS. Leopardus contendit legendum esse *Dercyllides.* Et sane auctores Græci Xenophon, Diodorus, Plutarchus, ita eum vocant. Quia tamen ipsius Tro-

pacificari cum altero statuit. [3] Aptior visus Tisafernes, vir & industria potior & militibus Cyri quondam regis instructior, in colloquium vocatur, & statutis conditionibus, ab armis dimittitur. [4] Hanc rem Pharnabazus apud communem regem criminatur: *Ut Lacedæmonios Asiam ingressos non repulerit armis, sed impensis regiis aluerit;* [5] *merceturque ab his, quæ differant bel-*

Trogi Fragmentum apud Priscianum VI. in manu exaratis codd. itemque qui Justinum exscripsit Orosius III, 1. habet *Hercilidem*; ac præterea antiquus quoque Prologus in hunc Lib. *Herculide*, nihil ausim mutare. Quod si non ipse Trogus, aut Justinus, ita appellaverit, mendum saltem antiquum id fuerit. VORST.

Pacificari &c.] Prudentiæ hujus exempla alia vide Infra VII, 6, 5: & XXIX, 2, 8. Thucyd. I, 10, 18. Pachymer. I. Hist. Byzant. 3. Apophthegma Imp. Rudolphi I. *Quicumque tres lites habet, duas, si poterit, componat*, refertur a Lipsio Miscell. Epist. III, 77. BERNEC.

3. *Cyri quondam regis*] Mala hæc aut lectio, aut scriptio. FREINSH. Freinshemius malam hic aut lectionem, aut scriptionem esse suspicatur. At ego non video quid desiderari hic jure possit, intelligitur utique Cyrus minor, Darii Nothi filius: qui sane quondam pro rege sese gesserat. VORST. Sed tamen Rex non fuit, verum regiam dignitatem affectavit. Puto igitur verba, *quondam regis*, esse glossam quæ a mala interpolatrice manu irrepserunt hominis, cujus menti obversabatur Cyrus ille magnus, non hic minor. GRÆV.

4. *Criminatur*] Oros. III, 1. *Defert ut proditorem.* MS. P. Danielis *differt.* Vide Nonium. Tacit. I. Ann. *Pars multo maxima imminentes dominos variis rumoribus differebant.* Petronius: *Alioquin mille causæ nos quotidie collident, & per totam urbem rumoribus different.* Ita malo quam *deferent.* BONGARS. Ita Tacit. III. Annal. 12. & IV, 25. *Differri per externos, per manipulos.* Suet. Aug. 14, 2. *Rumore ab obtrectatoribus dilato.* Planissime respondet nostrati *Ausstragen*, hoc est divulgare. In illo tamen Orosii loco retinendum *defert*, non dubito. BERNEC.

Impensis regiis aluerit] Notator Anglicanus ait in MS. uno legi, *adjuverit.* Puto glossam esse, nam alterum elegans & receptum. Cic. in Parad. *Neminem esse divitem, nisi qui exercitum alere possit sine fructibus.* SCHEFF.

5. *Merceturque ab his, quæ differant bella, quæ gerant,*] Editt. *quam gerant.* Plauto familiaris locutio: subintelligendum *potius*, quod in uno Cod. reperitur, aut *magis.* Plaut. Rud. IV, 4, 70. *Tacita bona est mulier semper, quam loquens.* Terent. Eunuch. Prolog. *Qui placere se studeat bonis, Quam pluribus.* BONGARS. Sallust. Catil. 8, 1. *Fortuna res cunctas ex lubidine quam ex vero celebrat.* Tacit. III. Annal. 32. *Nobilitatem sine probro actam, honori quam ignominiæ habendam ducebat.* Græcismus est. ita Thucyd. II, 18, 10. Τῇ δυνάμει πίσυνοι ἢ τῇ γνώμῃ ἐπέρχονται. Nazianzenus: Θέλω τύχης σταλαγμὸν, ἢ φρενῶν πίθον. Sic Infra XII, 8, 14. Vide B. Rhenani Thes. Locut. in Tacit. p. 19. BERNEC. MS. & Iunræ: *quæ gerant.* lege cum Gronovio: *Merceturque ab his, quæ differant bella, quæ gerant.* Recte vidisse τὸ πάνυ MS. Anglicanus ostendit. ex quo rece-

bella, quæ gerant, tanquam non ad unius summam imperii detrimentum omne perveniat. 6 INDIGNUM, ait, *bella non perfici, sed redimi; hostem pretio, non armis summoveri.* 7 His vocibus regem a Tisaferne alienatum hortatur, ut in locum ejus navalis belli ducem eligat Conona Atheniensem: qui amissa bello patria Cypri exsulabat: 8 *Quip-*

receperant hanc lectionem Oxonienses. mox optime ex codem MS. iidem, *a Tissaferne alienatum.* GRÆV. Vera lectio hæc est, *ut differant bella, quam gerant.* ac nihil mutandum videtur. Subaudiendum autem, *potius*: quod in uno MS. ut Bongarsius testatur, & disferre additum fuit. Frequens sane ellipsis vocum *potius*, & *magis*; eaque imitatione Græcorum ita facta videtur. Vide Hellenol. Vechneri 1, 5. VORST. Gronovius, *quæ differant, quæ gerant.* Probat Grævius ob Iunt. & MS. Vorstius servat vulgatam. SCHEFF. In MSS. legitur, *ut differant potius bella; quam gerant*, Quod jam aliquantulum lucis huic loco affert; sed & sic tamen aliquid vitii in eo superest; Non quod necessarium videri debeat iis, qui Larine sciunt, isthuc, *potius*. Ut ut sit, legerem, *ut differant potius bella, quam gerant.* Hoc sensu, deberet ipse bella gerere; non differre. At nihil tale ab ipso fieri video; uno & numerato pretio mavult dilationem emere, sive timore præpeditus, sive id perfidia impulsus faciat. Sic igitur locus integer legeretur, *merceturque ab iis, ut differat potius ipse bella, quam ipse gerat.* Aliter Gronovius: *Merceturque ab his, quæ differant bella, quæ gerant.* Quod eleganrissimum est; utrum verius sit, nescio. FABER. Angl. *quæ differant bella, quæ gerant.* Placet admodum hæc lectio. Nam vulgara habet eum sensum, quasi effecerint, ut bella gererent nulla, cum tamen pax spectarit ad solum Tissafernem. Atque ita conjectaverat & Gronovius. SCHEFF.

Tanquam non ad unius summam imperii] Hoc *summam* mihi admodum suspectum fateor. Scio quomodo exponi posset, sed scripsisse ita Justinum vix mihi persuaderi patior. Deliberent sagaciores. IDEM. Non video, cur hæc cuiquam debeant esse suspecta. sensus & verba sunt elegantissima. quasi non clades & damnum, quod hic vel ille præfectus regius faciat, pertineat ad salutem unius imperii. Augustus in epistola ad Tiberium apud Suetonium in Tib. 21. *Te rogo, ut parcas tibi, ne si te languere audierimus, & ego & mater tua exspiremus, & de summa imperii sui populus Romanus periclitetur. Summa reipublicæ*, est res, quæ spectat totam rempublicam, ejusque salutem aut dignitatem. pro quo & sæpe dicitur *summa respublica.* Liv. XXI, 10. *Cujus imperio consilioque summam rempublicam tuendam commiserunt.* Cic. v. ad Att. *Rogatus ego sententiam multa dixi de summa republica.* De hoc loquendi genere plura notavi ad ipsum Tullium. GRÆV.

7. *His vocibus regem a Tisaferne alienatum*] Angl. *a Tissaferne alienatum.* Ita noster VII, 19. *Et uxorem, veluti tradito alii amore, a se alienavit.* C. Nep. Alcib. 5. *Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati.* Ubi poterat omittere illud, *ab eo*, si probasset, quod nunc vulgo apud nostrum legitur. SCHEFF.

Hortatur, ut in locum &c.] Ita & Diodorus XIV, 30. Pausanias Atticis id Evagoræ Cyprio regi tribuit. Vide Probum Conone. BONGARS.

Amissa bello patria] Quid est, *patriam amittere bello?* Num *in bello*, an

[8] *Quippe Atheniensibus, etsi fractæ sint opes, manere tamen navalem usum, nec, si eligendus sit ex universis, meliorem alium esse.* [9] Acceptis igitur quingentis talentis, jussus est Conona classi præficere.

CAP. II. [1] His cognitis, Lacedæmonii & ipsi a rege Ægypti Hercynione auxilia navalis belli per legatos petunt; [2] a quo centum triremes & sexcenta millia modiorum frumenti missa; a ceteris quoque sociis ingentia auxilia contracta sunt. [3] Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem, deerat dignus imperator. [4] Itaque postulantibus sociis Agesilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum, propter responsum oraculi Delphici, diu Lacedæmonii, an eum summæ rei præponerent, deliberaverunt: [5] quibus futurus imperii finis denuntiabatur, cum regium claudicasset imperium;

an *ex bello*, sive *ob bellum?* Neutrum satis historiam declarat; nam primum falsum, nec secundum sic simpliciter verum, quia non ob bellum, sed ob bellum male gestum exsulabat. In impresso quodam reperitur, *amisso*, quam lectionem puto esse veram ejecta voce, *Cypri*, quam ex glossa natam liquet etiam ex eo, quia sunt, qui pro ea, *Cypro*, habent. Ceterum *amissum bellum*, est *amissum prælium*, jam *amittere prælium*, est dictum, ut *amittere causam*, *amittere litem*, apud optimos scriptores. SCHEFF. Est, quia patriam propter prælium infeliciter gestum amiserat. nam post cladem illam Conon sibi ipse voluntarium indixerat exsilium. vide finem capitis sexti libri superioris. GRÆV.

8. *Etsi fracta sint opes,*] Angl. *fracta sint res & opes.* Non solet ita noster. Ita alterutrum ex glossa natum.

Navalem usum] Hinc etiam Polyæn. v. Strat. p. 392. describit Lacedæmonios τὰς Ἀ[illegible] ἐμπειρίας [illegible]. GRONOV.

CAP. II. 1. *Hercynione*] Veteres hic variant: quidam, *Mercinioni*: alii, *Meremoni*: alii, *Inercinioni*. *Hercinione* habet etiam Orosius III, 1. Diodorus XIV, 80. vocat Νεφερεῖ. BONGARS. Quomodo fere Euseb. in Chron. *Nepherites*. BERNEC.

3. *Tanto exercitui*] Ita Supra I, 10, 21. IDEM.

4. *Agesilaum ducem*] Hoc *ducem* non agnoscunt libri MSS. plerique, nec est dubitandum, quin ex glossa irrepserit in textum SCHEFF.

Responsum oraculi] Quod exstat apud Pausaniam Laconicis, & Plutarchum Agesilao. Vide etiam Xenoph. III. Histor. Græc. & in Agesil. Vide & Probum Ibidem. BONGARS.

5. *Cum regium claudicasset imperium;*] MSS. plerique habent, *cum rege*, an scripsit Justinus, *cum in rege claudicasset imperium?* Sed forte nihil mutandum, quia mox ponuntur tanquam diversa, & contraria, claudicatio regis, & claudicatio imperii. SCHEFF. Hoc oraculum quod an ab aliquo ex gente Grammaticorum explicatum usque adhuc

tium; erat enim pede claudus. 6 Ad postremum statuerunt, melius esse incessu regem, quam imperio regnum claudicare. 7 Posteaquam Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam misere, non facile dixerim, quod aliud par ducum tam bene comparatum fuerit: 8 quippe ætas, virtus, consilium, sapientia utrique prope una, gloria quoque rerum gestarum eadem: 9 quibus cum paria omnia fortuna dederit; invictum tamen ab altero utrumque servavit. 10 Magnus igitur amborum apparatus belli, magnæ res gestæ fuerunt. 11 Sed Cononem seditio militum invadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant, eo instantius debita poscentibus, quo graviorem sub magno duce militiam præsumebant. 12 Itaque Conon, diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit: 13 a cujus aspectu & colloquio prohibitus est, quod eum more Persarum adorare nollet; 14 agit tamen

hinc fuerit, haut equidem scio, id ego sic interpretor: Lacedæmonii duos reges habebant ex duabus familiis Heraclidarum, perpetua & non interrupta serie; idque eo fine (de duobus loquor) ut eo minus reges essent, quam si singulares illi fuissent. Quo enim plures fuerint reges in uno aliquo imperio, eo infirmiores sint necesse est. At si unus tantum fuisset, tum vero grave & exitiale reipublicæ periculum imminebat, ut putabant. Qui enim sine consorte rerum potitus est, is & facile tyrannus evadere potuisset. Idque adeo oraculum præmonens, Lacedæmoniis cavendum esse dixit, ne quando ipsorum regnum claudicaret. Illi autem quod de rege claudicante aliquando dictum esse volebant, id ego non de rege, sed de regno dictum fuisse arbitror. FABER. Angl. *quam imperatore regnum.* Oppositio haut apta, nec habet sensum idoneum. SCHEFF.

11. *Cononem seditio militum invadit, ... eo instantius debita poscentibus,* &c.] Videri possit legendum, *poscentium.* Sed de hoc loco & aliis similibus dictum est superius ad 11, 3. FABER.

12. *Per epistolas frustra fatigato*] Plutarchus quoque in Artaxerxe, Cononem testatur ad regem epistolam misisse, mandasseque iis, qui ferrent, ut per Zenonem Cretensem, vel per Polycritum medicum, aut, si non adessent, per Ctesiam medicum, regi eam redderent.

13. *Adorare nollet*] Probus; *Venerari, quod* προσκυνεῖν *illi vocant.* BONGARS. Curt. VI, 6, 3. & VIII, 5, 11. & VIII, 5, 42. De Persico hoc adorationis ritu plura Brissonius I, 1. de Regno Persarum. BERNEC.

14. *Dilabi*] Bongarsius, *delabi.* Prætuli quod etiam in MS. exstat. Ita Sallust. Jug. 10. 8. *Discordia res maximæ dilabuntur,* hoc est, sensim dissolvuntur, pessum eunt. IDEM.

 15. *Mi-*

men cum eo per internuntios, & queritur, *Opulentissimi regis bella inopia dilabi; & qui exercitum parem hostibus habeat pecunia vinci, qua præstet; inferioremque cum ea parte virium inveniri, qua longe superior sit.* [15] Postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare perniciosum sit. [16] Dato stipendio, ad classem remittitur: nec moram agendis rebus facit; multa fortiter, multa feliciter agit; agros hostiles vastat; urbes expugnat; &, quasi tempestas quædam, cuncta prosternit. [17] Quibus rebus territi Lacedæmonii ad patriæ subsidium revocandum ab Asia Agesilaum decernunt.

CAP. III. [1] Interim Pisandrus ab Agesilao proficiscente dux patriæ relictus ingentem classem summis viribus instruit, fortunam belli tentaturus. [2] Nec non & Conon, tunc primum cum hostium exercitu concursurus, magna cura ordinat suos. [3] Summa igitur non tam ducum in eo prælio, quam militum æmulatio fuit. [4] Nam & ipse dux Conon non tam Persis, quam patriæ studebat; [5] & sicut afflictis Atheniensium re-

15. *Ministrum impensæ*] Ταμίαν Diodor. XII, 82. BONG. Male alii, *ministerium*; & ad ipsum Cononem referunt. Corn. Nep. Con. 4. IDEM.

CAP. III. 1. *Pisandrus*] Ita MSS. omnes. vulgo *Lysander*, contra historiam. Græcis est Πείσανδρος. Xenoph. IV. Plutarch. Agesilao, & Probus. Diodoro XIV, 84. est Πεισίαρχος. ut alii notarunt, mendose. BONGARS. Ita dicitur *Pisandrus*, pro Pisander, ut *Menandrus*, pro Menander, *Evandrus*, pro Evander, & alia hujus commatis. FABER.

2. *Magna*] Non male MSS. *ex magna*. Ita Florus I, 9, 5. BERNEC. MSS. plerique habent, *& magna*, vel *ex magna*. Vera scriptura, *ex magna*, videtur. Omiserunt præpositionem, qui Latinis putarunt insuetum apponi. Atque tali modo ipse Cicero, vel quisquis alius est auctor librorum ad Herennium III. *Putamus oportere ex ordine hos locos habere, ne quando perturbatione ordinis impediamur.* Hic, *ex ordine*, quod vulgo sine præpositione: *ordine*. Sic paulo post: *In locis ex ordine collocatis eveniet, ut in quamlibet partem quoto quoque loco libebit, imaginibus commoniti dicere possimus id quod locis mandaverimus.* SCHEFF.

3. *Non tam ducum in eo prælio, quam militum*] Cum omnes & Bongarsii, & mei MSS. habeant: *non ducum tantum in eo prælio, quam* &c. & videatur illud, *tantum*, adjectum ab eo qui alioqui parum plenam hanc locutionem putabat, legerim; *Summa igitur non ducum in eo prælio, quam militum æmulatio fuit.* Insane bene. enim subaudimus in hisce τὸ *tam*. qua de re mul-

ti

rebus, auctor amissæ dominationis fuerat; sic volebat idem haberi redditæ, patriamque vincendo recipere, quam victus amiserat:.[6] eo speciosius, quod ne ipsorum quidem Atheniensium, sed alieni imperii viribus di-

ci multa, & nos in Novantiquis nostris dicere meminimus. MOD. Freinshemio, hæc ita transponenti, *non tam militum in eo prælio, quam ducum*, suffragatur Num. sequens, & magis antecedentes duo. Fr. Modius; cum omnes & sui & Bongarsiani MSS. habeant, *non ducum tantum in eo prælio, quam &c.* & videatur illud *tantum* adiectum ab eo, qui alioqui parum plenam hanc locutionem putabat, legendum censet, *non ducum in eo prælio, quam militum*, ut subaudiatur τὸ *tam*. Quomodo Curtius VII, 7, 39. *Nec me ars mea, quam benevolentia perturbat.* Et Justinus ipse XXVII, 3, 10. *Non amicus debito, quam hostis factus.* Cum omnia exputo, mens auctoris, quicquid ipse scripserit, ita legi postulat: *tam ducum in eo prælio, quam militum*, vel, *non tantum ducum i. e. p. sed & militum.* Nam ecce, mox subjicitur assertionis ratio, primum de utroque duce, Conone & Pisandro; deinde Num. 9. de militibus ipsis. BERNEC. Iuntæ quoque ut omnes MSS. *Non ducum in eo prælio, quam militum æmulatio fuit.* Pro *quam* mallem eum Berneccero rescribere, *sed &*, si MSS. eo inclinarent. GRÆV. Omnes MSS. quos Bongarsius & Modius videre, habent, *non ducum tantum in eo prælio, quam militum.* Nec aliter antiquiores typis expressi Iuntarum & Becharii. At Major edidit, *non tam ducum in eo prælio, quam:* eumque Bongarsius & alii videntur secuti. Verum lectio ea neque his quæ antecedunt, neque his quæ sequuntur, consentanea est. pluribus enim auctor exponit, quantam curam duces adhibuerint. Quod considerans Berneccerus conjecit legendum esse vocula *non* omissa, *tam ducum, quam:* vel, *non tantum ducum, sed & militum.* Mihi τὸ *non ducum tantum*, quia in tot MSS. & antiquioribus quoque typis expressis reperitur, omnino retinendum videtur. Sed pro *quam* legendum tum, *sed etiam*; quod ad τὸ *quam* paulo propius accedit, quam quod Berneccerus volebat, *sed &*. Et fortasse *sed* ab auctore plane omissum fuit, & scriptum modo *etiam*; quomodo XXIV, 8, 6. *Nec oculis tantum hæc se perspexisse, audisse etiam stridorem arcus*, pro *sed etiam audisse:* atque ita facillimus ad τὸ *quam* transitus fuit. VORST. Omnes MSS. miro consensu habent, *tantum*. At huic non respondet, *quam*, itaque pro eo scribunt *sed &*. vel *sed etiam*, quod tamen quam recedat longe, videt quilibet. Mihi vitium in *tam*, aut *tantum* esse videtur, proque eo, ut compendiose scripto, ponendum, *tantorum*, ut oratio sit elliptica, omissumque intelligatur non, *tam*, sed *magis*, quasi scripsisset: *Summa igitur non magis tantorum ducum in eo prælio, quam militum æmulatio fuit.* Quod si pro *non* scriberetur *nec*, adhuc melius oratio se haberet. *Magis* alias omitti apud optimos scriptores in priori membro, notum. SCHEFF. Freinshemius legebat, *non tam militum in eo prælio, quam ducum* &c. FABER. Angli, *summa igitur in eo prælio tam ducum, quam militum.* Accommodate ad sensum. Sed hanc esse genuinam scriptionem vix crediderim, cum recedant MSS. fere omnes. SCHEFF.

6. *Eo speciosius*] Tacit. Agric. 35. *Ingens victoriæ decus, citra Romanum sanguinem bellare.* BERNEC.

Sed alieni imperii viribus dimicet] Juntæ: *alienis viribus dimicet.* GRÆV.

dimicet, pugnaturus periculo regis, victurus præmio patriæ, gloriamque diversis artibus, quam priores civitatis suæ duces consecuturus; [7] quippe illos, vincendo Persas, patriam defendisse: se, Persas victores faciendo, restituturum patriam esse. [8] Porro Pisandrus pro conjunctione Agesilai etiam virtutum æmulator erat, contendebatque, ne a rebus gestis ejus & gloriæ splendore decederet: neve tot bellis ac seculis quæsitum imperium brevis momenti culpa subverteret. [9] Eadem militum & omnium regum cura erat, quos major solicitudo cruciabat, non tam ne ipsi quæsitas opes amitterent, quam ne pristinas Athenienses reciperent. [10] Sed quanto majus prælium fuit, tanto & cla-

8. *Conjunctione Agesilai*] Erat uxoris ejus frater. BONGARS. Conjunctionem pro affinitate cognationeve sumit & Corn. Nepos in vita Pompon. Attici: *Ipsum Pompejum conjunctum non offendit.* Quam lectionem infeliciter alii lacessunt, assertam a Jano Rutgersio II. Var. Lect. 2, 8. BERNEC.

Ne a rebus gestis ejus &c.] Videtur auctor scripsisse, *ne rebus gestis ejus & gloria splendori decederet.* ut Horat. II. Serm. 4, 53.

Et decedet odor nervis inimicus.

GRONOV.

9. *Eadem militum & omnium regum cura erat*] Quinam sunt isti reges? Spartanorum? an Persarum, aut alii? Nugæ. Torsit me, fateor, hic locus, donec ingeniosissimus Sebisius suggessit, pro *regum*, legendum esse, *remigum.* Ita rursus auctor Infra VI, 9, 5. *milites & remiges* conjungit, Confirmat emendationem Orosius, III, I. ubi Nostrum, ut solet, secutus, hac ipsa de re, *Milites*, inquit, *& remiges, ipsique ductores uno pariter in mutuam cædem ardore rapiuntur* Geminum huic mendum detexit Lipsius in Vellejo II, 84, 2. *Vigebat in hac parte miles atque imperator: illa marcebant* (ita Freinshemius optime, cum esset ante, *illam arcebant*) *omnia. hinc remiges* (male, *reges*) *firmissimi: illinc inopia affectissimi.* BERNEC. Juntæ: *eadem militum & omnium civium cura.* Probo Sebisii emendationem certissimam: *eadem militum & omnium remigum cura.* GRÆV. Nulla mihi religio fuit in textum recipere emendationem Sebisii, pro *regum*, quod vulgo legitur, rescribendum judicantis *remigum.* Quippe *regum* per se nihili hic est. Remiges autem in hac historia cum militibus conjungit & exscriptor Justini Orosius III, I. *Milites, remiges*, inquit, *ipsique ductores uno pariter in mutuam cædem ardore rapiuntur.* Sed & ipse Justinus Infra VI, 9, 5. & scriptores item alii, milites & remiges subinde conjungunt. VORST. Sebisius pro *regum*, quod hic est ineptum, legit *remigum.* Viri doctissimi certissimam hanc vocant emendationem, alii & in textum recipiunt. Nempe & alibi *milites & remiges* ajunt jungi. At MSS. optimi vocem, *militum*, non agnoscunt, alii pro eo habent, *civium*, ut Grævius testatur. Quæ res manifestissimo est indicio vocem eam non Justini esse, verum glossatoris. Manet ergo unica vox, *regum.* de qua ecce, quæ

clarior victoria Cononis. [11] Victi Lacedæmonii fugam capessunt; præsidia hostium Athenis deducuntur: [12] populo restituta dignitate conditio servilis eripitur; multæ quoque civitates recipiuntur.

Cap. IV. [1] Hoc initium Atheniensibus resumendæ potentiæ & Lacedæmoniis habendæ finis fuit. [2] Namque velut cum imperio etiam virtutem perdidissent, contemni a finitimis cœpere. [3] Primi igitur Thebani, auxiliantibus Atheniensibus, bellum his intulere: [4] quæ civitas ex infimis incrementis virtute Epaminon-

quæ sit mea sententia: existimo pro ea, *gregariorum*, legendum. Vox est loco huic, si quæ ulla, accommodata, cum nil crebrius, quam duces & gregarios sibi mutuo opponi. Et docent glossæ, *militum*, item *civium*, sic enim illud, *gregariorum*, putabant, nec inepte, posse explicari. Porro vitium ex eo natum, quod quis scripserat, *gregum*, per compendium, imposita in capite lineola, & quia scriba indoctus ejus sensum assequi non potuit, mutaverat in, *regum*. Remiges seorsum hic nil faciunt. Scheff. Ingeniose, ut solebat, Sebisius, pro, *omnium regum*, legebat, *omnium remigum*. Tamen cum addat Justinus, *quos major* (seu *eo major*, ut Berneccerus) *solicitudo cruciabat, non tam ne ipsi quæsitas opes amitterent*, &c. Et cum tam nobilis tamque heroica solicitudo duces multo attingat propius, quam remiges, vile hominum genus, ad poscam & porcinam natum, hic locus & commode, & ex mente Justini, sic mihi legi posse videtur: *Eadem militum & omnium ducum cura erat*. Faber. Angli, *& omnium civium*.

Quos major solicitudo cruciabat, non tam &c.] Scribendum, vel, *quos major solicitudo cruciabat ne ipsi*, vel potius, *quos solicitudo cruciabat, non tam ne ipsi*, &c. aut male cohærebit oratio. Bernec. Berneccerus legendum censet vel, *quos major solicitudo cruciabat ne ipsi*, extruso, *non tam*; vel *quos solicitudo cruciabat, non tam ne ipsi*, extruso *major*. Verum *non tam* abesse non potest. *Major* autem & ipsum tolerari potest, si credamus positum id pro *magna*: id quod frequenter sane fit. Nepos xxv, 4, 4. *Si qua res major acta est*. Noster infra xiii, 2, 11. *Valetudo major* pro valet. magna. Vide & Gifanium Obs. L. L. Vorst.

11. *Victi Lacedæmonii*] Ad Cnidum. Bongars.

12. *Eripitur*] Ovid. xv. Met. 284.

Nisi vatibus omnis
Eripienda fides.

& Cic. ix. ad Att. Ep. 8. *Eripe mihi hunc dolorum*. Id. x, 4. *Me libente, eripies mihi hunc errorem*. Gronov.

Cap. IV. 1. *Lacedæmoniis habenda*] Isocrates Orat. ad Philippum de Conone: *Lacedæmoniis navali prælio victor ademit imperium* &c. Orosius iii, 1. *Magnitudine atque atrocitate belli istius, inclinatus ex hoc semper in posterum Lacedæmoniorum status. Prona namque ex illo fluere, & retro sublapsa referri spes Spartanorum visa est.* Ita locus ille ex MS. P. Danielis legendus est. Bongars.

2. *Thebani*] Et alii ad id pecunia Persarum inducti. Pausan. iv. Idem.

4. *Infimis* &c.] Ita quidam impressi, recte: alii, *infinitis*, MSS. *finitimis*. Bongars. Locus hic mihi

nondæ ducis ad spem imperii Græciæ erecta est. [5] Fit itaque terrestre prælium, eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnatum adversus Conona navali prælio fuerat. [6] In eo bello Lysander, quo duce Athenienses victi a Lacedæmoniis fuerant, interficitur. [7] Pausanias quoque, alter dux Lacedæmoniorum, proditionis accusatus in exsilium abiit. [8] Igitur Thebani potiti victoria universum exercitum ad urbem Lacedæmoniorum ducunt, facilem expugnationem rati, quoniam deserti a sociis omnibus erant; [9] quod metuentes Lacedæmonii, regem suum Agesilaum ex Asia, qui ibi magnas res gerebat, ad defensionem patriæ arcessunt. [10] Occiso enim Lysandro nullius alterius fiduciam ducis habebant. [11] Cujus quoniam serus adventus erat, conscripto exercitu, obviam hosti procedunt. [12] Sed victis adversus paulo ante victores nec animus, neque vires pares fuere. Prima igitur congressio-

hi quidem admodum suspectus est, nec scio satis, an *infima incrementa* recte dicantur. Sane ubicunque incrementa, ibi factus jam processus est ex infimo. Adde, quod MSS. omnes consensu miro pro *infimis* habeant, *finitimis*. Quid autem commode possit substitui, quod ab illo *finitimo* non longe recedat, hactenus me, fateor, non excogitasse. Nisi hoc obstaret, mallem pro *ex infimis* facere, *eximiis incrementis*. SCHEFF.

Epaminondæ ducis] De quo præter ceteros Plutarchus in Pelopida, & Probus in ejus vita. Non vult Justinus eum prælio interfuisse, quod Orosius, III, 2. putavit: sed ejus virtute auctam rem Thebanam. BONGARS.

6. *In eo bello*] Angl. vocem, *bello* non agnoscit. SCHEFF.

Lysander] Apud Haliartum. Xenoph. III. Plutarch. & Probus Lysandro: Diodorus XIV, 82. Pausanias Laconicis. BONGARS.

8. *Potiti victoria*] Sic Angl. Alii, *potiti victoriam*. Utrumque nostro usurpatur. SCHEFF.

9. *Ex Asia, qui ibi*] Pausan. III. & IV. De pugna ad Coronæam, vide supra citatos auctores: qui Agesilaum non supervenisse pugnæ, sed ab initio interfuisse, referunt. BONGARS.

Qui ibi magnas res] Angl. *ubi magnas res gerebat*. Bene. SCHEFF.

12. *Sed victis* &c.] Sic infra XI, 13, 9. Tacit. IV. Hist. I. *Quamquam atrociter loquuntur, minor est apud victos animus*. Et XIV. Annal. 36. *Hostes statim cessuros*, Paulinus ait, *ubi ferrum virtutemque vincentium toties fusi agnovissent*. Adde eundum V. Hist. 16. Sallust. Jugurth. 106, 3. Liv. II, 6, 15. II, 65, 10. IV, 32, I. VIII, 16, 6. XXXIV, 20, 7. Vide tamen, quomodo Nicias suos ex clade consternatos erigat, apud Thucyd. VII, 12, 9. In primis autem VII, 17. BERNEC.

13. *Indurato*] Senec. de Prov. 4. *Deus quos probat, quos amat, indurat, recognoscit, exercet*. Infra IX, 3.

Af-

ſione funduntur. [13] Deletis jam ſuorum copiis ſupervenit rex Ageſilaus, qui reſtituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hoſtibus victoriam cripuit; ipſe tamen graviter ſauciatur.

CAP. V. [1] Quibus rebus cognitis, Athenienſes verentes, ne, iterum Lacedæmoniis victoribus, in priſtinam ſortem ſervitutis redigerentur, exercitum contrahunt, [2] eumque in auxilium Bœotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum, ſed magnæ indolis juvenem, duci jubent. [3] Hujus adoleſcentis ſupra ætatem virtus admirabilis fuit; [4] nec unquam ante eum Athenienſes, inter tot tantosque duces, aut ſpei majoris, aut indolis maturioris, imperatorem habuerunt; [5] in quo non imperatoriæ tantum, verum & oratoriæ artes fuere. [6] Conon quoque, audito reditu Ageſilai, & ipſe ex Aſia ad depopulandos Lacedæmoniorum agros revertitur: [7] atque ita, undique belli formidine circumſtrepente, clauſi Spartani ad ſummam deſperationem rediguntur. [8] Sed Conon, vaſtatis hoſtium terris, Athenas pergit; ubi magno civium gaudio exceptus, plus tamen triſtitiæ ipſe ex incenſa & diruta a Lacedæmoniis patria, quam lætitiæ ex recuperata poſt

Aſſiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur. Diodor. Sic. Συνήθης τῇ κακοπαθείᾳ. GRONOV.

CAP. V. 2. *Iphicratem*] De quo, præter ſuperiores Probus in ejus vita. Hoc autem bellum, quia circa Corinthum gerebatur, *Corinthium* eſt appellatum, Κορινθιακὸς πόλεμος. BONGARS. De Iphicrate Ariſtot. I. Rhet. Xenophon. 1, 6. Diodorus XIII, 15. & 16. Polyænus III. Strateg. Athenæus IV & XII. Plutarchus, Frontinus, Suidas, alii.

5. *Non imperatoria* &c.] Talis Alexandri Magni pater, Infra IX, 8, 12. Cato apud Plin. VII. Nat. Hiſt. 27. Cæſar apud Sueton. 51. Plures alios eloquentia ſimul ac imperatoriis artibus excellentes memorat auctor Dialogi de Oratoribus 37. & Ammian. Marcellin. XXX, 11. Rara copula. Nam fere *viri nati militiæ, factis ſunt magni: ad verborum linguaque certamina rudes*, Livius X, 22, 6. *Auctoritas viro militari pro facundia*, Tacit. XV. Annal. 26. Huc reſpicit Hercules. Ovid. IX. Metam. 29.

Melior mihi dextera lingua eſt.
BERNEC.

Verum & oratoriæ artes &c.] MS. *verum etiam oratoria artes magna fuerunt.* MOD. MS. *artes* ma-

post tantum temporis, cepit. [9] Itaque, quæ incensa fuerunt, prædarum sumtu & exercitu Persarum restituit; quæ diruta, reficit. [10] Fatum illud Athenarum fuit, ut ante a Persis crematæ, manibus eorum; & nunc a Lacedæmoniis dirutæ, ex spoliis Lacedæmoniorum restituerentur; [11] versa quoque vice, nunc haberent socios, quos tunc hostes habuerant; & hostes nunc paterentur, cum quibus juncti tunc arctissimis societatis vinculis fuerant.

CAP. VI. [1] Dum hæc geruntur, Artaxerxes, rex Per-

magna fuerunt. BERNEC. Plutarchus in Politicis, de Iphicrate, quod ad oratoriam facultatem spectat, sic loquitur: *Iphicrates vero meditando declamandoque domi, plerisque audientibus, derisui habitus est. Nam etsi eloquens erat, beneque & apte orare sciebat, debuit tamen gloriam eam quærere, quæ republica pace & bello administranda comparari & gigni solet: ceterum ejuscemodi scholas & studia Rhetoribus & Sophistis concedere.* Hæc Plutarchus.

9. *Prædarum sumtu*] Libentissime fateor, me non capere, quid sit *prædarum sumtus.* Manuscripti inter se variant. Revoco lectionem veram: *Itaque, quæ incensa fuerant pridem, sumtu & exercitu Persarum restituit.* Vulgatam quoque lectionem reprobat Xenophon, qui nihil de præda. Error autem ortus est ex scripturæ compendio. VOSS. Non placet Vossio, *prædarum sumtu*; proque *prædarum* legi ille vult *pridem.* Verum nihil id opus. Confirmatur lectio vulgata eo quod mox sequitur, *ex spoliis Lacedæmoniorum restituerentur.* VORST. Hunc locum optime emendavit Is. Vossius sic: *quæ incensa fuerant pridem, sumtu & exercitu Persarum restituit.* Optime inquam & ex fide historiæ. Adde quod *prædarum sumtus* res Latina non est. FABER. Nullam huic loco controversiam moveo renuentibus libris omnibus antiquis. *Sumtus prædarum* est, qui contrahitur ex vendita præda. Latine proprie *manubias* dici contendit Favorinus apud Gellium. Sed manubias fuisse pecuniam ex vendita præda imperatori victori a Senatu in præmium virtutis donatam, quam tamen plerique impendebant in opera publica, Asconio Pediano potius credo, idque alibi docebo pluribus. *Prædarum sumtu & exercitu Persarum,* statim his verbis exponit, *Persarum manibus & spoliis Lacedæmoniorum.* GRÆV.

10. *Manibus eorum*] Recte. Vulgo *manubiis,* contra libros & mentem auctoris. Oros. *Persis ædificantibus,* Legendi Xenoph. IV. Diodorus XIV, 86. Pausanias Atticis. BONG. *Manubiis,* retinet & confirmat Justus Rycquius Cent. II. Ep. 25. *Manibus* tamen rectius videtur ex illis verbis Num. præc. *Exercitus Pers. rest.* BERNEC. Legendum omnino *manibus*; non ut Rycquius vult, & in antiquioribus typis expressis est, *manubiis.* Firmat & hanc lectionem contextus, quodque antecedit, *quæ incensa fuerant, exercitu Persarum restituit.* Sed & codices MSS. ita habent. VORST.

Ex spoliis &c.] Simile oraculum apud Esaiam XLIX, 17. *Καὶ ταχὺ οἰκοδομηθήσῃ, ὑφ᾽ ὧν καθῃρέθης.* GRONOV.

CAP. VI. 1. *Artaxerxes*] *Pax Antalcidæ* dicta, quod esset ejus ope-

Persarum, legatos in Græciam mittit, per quos jubet, *Omnes ab armis discedere; qui aliter fecisset, eum se pro hoste habiturum*: civitatibus libertatem suaque omnia restituit.[2] Quod non Græciæ laboribus assiduisque bellorum internecivis odiis consulens fecit: [3] sed ne occupato sibi Ægyptio bello, quod propter auxilia adversus præfectos suos Lacedæmoniis missa susceperat, exercitus sui in Græcia distinerentur. [4] Fessi igitur tot bellis Græci cupide paruere. [5] Hic annus non eo tantum insignis fuit, quod repente pax tota Græcia facta est; sed etiam eo, quod eodem tempore urbs Romana a Gallis capta est. [6] Sed Lacedæmonii securis insidiantes, absentiam Arcadum speculati, castellum eorum ex-

opera impetrata. Xenoph. v. Diodorus XIV, 111. Plutarchus in Agesilao, & Artaxerxe. BONGARS. Similem, sed effectu dissimili, Tarentinorum legationem refert Livius IX, 14, 1. Adde Appian. p. 10, 2. Tacit. I. 23, 7. Liv. XLIV, 14, 7. BERNEC.

2. *Assiduisque bellorum internecivis odiis*] Non satis aptum videtur illud, *assiduis internecivis odiis*, rarissime profecto adiectiva sic junguntur sine copula. In MSS. *interne civis*, ex quo impressi quidam fecerunt *inter cives*. At ego censeo, Justinum scripsisse *interve-necivis* per tmesin, non insolitam optimis scriptoribus figuram. Conjunctionem *ve*, quæ hic valet idem ac *que*, absumsit *ne*, quod in *necivis* sequitur. SCHEFF.

3. *Ægyptio bello*] *Cypricum bellum* commemorat Diodorus, in quod pace constituta incubuerit Artaxerxes. Nisi hæc de ea pace accipias, de qua Diodorus XV, 38. *Artaxerxes Ægyptiis bellum illaturus, quia magnum peregrini exercitus robur contrahere cupiebat, dirimendis in Græcia bellorum controversiis animum intendit*, &c. quæ compara cum Justini verbis. Sed de Ægyptio bello vide Gemistum, & Plutarchum Artaxerxe. BONGARS. Lacedæmonii ab Hercynione Ægypti rege auxilia navalis belli petierant; ab eodemque centum triremes & sexcenta millia modiorum frumenti impetrarant. Vide Sup. VI, 2, 1. VORST.

In Græcia distinerentur] Sic Juntæ: quod præferendum esse vulgato, *detinerentur*, nemo non videt paulo humanior. Tac. XIV. Ann. 25. *Quæ facilius proveniebant, quia Parthi Hyrcano bello distinebantur.* Et IV. Hist. 56. *Omnes exercitus suis quemque bellis distineri.* GRÆV. Iuntæ teste Grævio, *distinerentur*: quod Grævius & probat. Mihi placet lectio vulgata. *Distineri* non ita nude & sine vocabulo quarti casus poni solet. VORST. Probat Grævius ex Iunt. *distinerentur*, Vorstio invito, quem vide. SCHEFF. Melius certe & haut paulo elegantius, in editione Iuntarum, quam habuit J. Grævius, *distinerentur*. FABER.

5. *Hic annus*] Is fuit secundus Olympiadis nonagesimæ octavæ, ab U. C. CCCLXVI. BERNEC.

Urbs Romana] Strabo VI. fin. BONGARS. Polybius I, 6. Livius V, 41. Florus I, 13. Plutarchus Camillo, & plures. BERNEC.

6. *Lacedæmonii securis insidiantes* &c.

expugnant, occupatoque præſidium imponunt. 7 Itaque armato inſtructoque exercitu Arcades, adhibitis in auxilium Thebanis, amiſſa bello repetunt. 8 In eo prælio Archidamus, dux Lacedæmoniorum, vulneratur; 9 qui, cum cædi ſuos jam ut victos videret, per præconem corpora interfectorum ad ſepulturam poſcit.

&c.] Lubet ex MS. voces aliquot Oroſio III, 2. reſtituere. *Lacedæmonii*, inquit, *inquieti magis (quam ſtrenui; & furore potius) quam virtute intolerabiles, poſt bella poſita, tentant furta bellorum.* BONGARS. Impreſſus quidam, *ſecuri inſidiantes*, quod fortaſſe non repudiandum. Veterem eſſe lectionem hanc obſervo ex auctore Fori Romani, quippe qui pro auctoritate vocis *inſidianter* adducit hunc ipſum Juſtini locum. Sed & ſententia videtur elegantior. Cum inquit, Lacedæmonii facti eſſent ſecuri, bello per regem Perſarum ſublato, non potuerunt manere quieti, ſed ſpeculati ſunt, quos adorirentur, ceterum exhauſti cum aperte magnaque vi agere non poſſent, per inſidias hoc faciunt. Eſtque hoc id ipſum plane, quod Oroſius ait: *Lacedamonii inquieti magis, quam ſtrenui, & furore potius quam virtute intolerabiles, poſt bella poſita tentant furta bellorum.* Sane ipſe noſter oſtendit invaſionis cauſam Lacedæmoniis non fuiſſe Arcadum ſecuritatem, ſed abſentiam, quia tenebantur bello cum Eleis. Abſentes autem propter bellum non poſſunt dici ſecuri. Quia tamen vix invenies *inſidianter* apud alios ſcriptores probos, nolo certi quid hic definire. SCHEFF. Securi, quibus inſidiabantur Lacedæmonii, non ſoli erant Arcades, ſed omnes finitimi populi, qui ſibi non metuentes, ſecuri erant. Primos autem invaſerunt Arcades, tum abſentes. Et hoc eſt, quod inſidiati ſint ſecuris, & abſentes invaſerint. GRÆV.

Caſtellum] Κρῶμνον Xenoph. Hiſt. Græc. VI. Civitas eſt Peloponneſi; Stephan. De hoc bello vide Xenophontem. BONGARS.

7. *Amiſſa bello*] Locus ſuſpectus. MSS. habent, *amiſſo bello*, vel *amiſſum bellum.* Credo Juſtinum ſcripſiſſe, *amiſſum bello*, ut *amiſſum* referatur ad *caſtellum*, *bello* autem ſignificet *prælio*; nam ſequitur, *in eo prælio*, quod oſtendit de prælio ante locutum. Et ſunt MSS. qui hic quoque *bello* habent, id quod rectius videtur. SCHEFF.

8. *In eo prælio*] Ante hanc pugnam dimicatum eſt in Leuctris, ubi victi ſunt à Thebanis Lacedæmonii, temeritate ducis Cleombroti.

Archidamus] Fuit autem hic Ageſilai filius. Xenoph. VII.

9. *Qui cum cædi ſuos jam ut victos*] Qui cæduntur, nil novi eſt ſi cædantur ut victi, neque enim ut victores puto. Lego itaque: *Qui cum jam cedere ſuos ut victos videret* &c. *Cedere*, id eſt terga vertere, non ut interdum facere illi ſolent, qui arte militari fugam ſimulant, quo gravius incautos & exſultantes ſucceſſu perſecutores impetant, ſed ut ii faciunt, qui ex animo fugiunt, & qui ſe niſi victos fatentur tales certo ex validiſſima & ſtrenuiſſima curſura ſe oſtendunt, dum totis fugiunt viribus. FABER. Angli, *cædi ſuos jam & victos* ſcil. *eſſe*. Proba lectio. Vulgata *victos jam* dicit *cæſos*, quaſi primum ſit victoria in prælio, poſt cædes. SCHEFF. Poteſt defendi vulgata lectio, cujus eſt ſententia, cum cædi ſuos pro victis videret, ſive tanquam jam plane victos. Cæduntur in præliis multi etiam, ſi acrius pugnatur.

in

scit. [10] Hoc est enim signum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confessione contenti Thebani signum parcendi dedere.

CAP. VII. [1] Paucis deinde post diebus, neutris quicquam hostile facientibus, cum quasi tacito consensu induciæ essent, Lacedæmoniis alia bella adversus finitimos gerentibus, Thebani Epaminonda duce occupandæ urbis eorum spem ceperunt. [2] Igitur principio noctis taciti Lacedæmona proficiscuntur, non tamen aggredi incautos potuerunt. [3] Quippe senes & cetera imbellis ætas, cum adventum hostium præsensissent, in ipsis portarum angustiis armati occurrunt; [4] & adversus quindecim millia militum, non amplius centum jam effœtæ ætatis viri pugnæ se offerunt. [5] Tantum animorum viriumque, patriæ & penatium conspectus subministrat; tantoque præsentia, quam recordatione sui, majores spiritus largiuntur. [6] Nam, ut videre, inter quæ, & pro quibus starent, aut vincendum sibi, aut moriendum censuerunt.

[7] Pau-

In victorum exercitu. Verum qui cæduntur ut victi, seu, ut Cæsar loquitur, pro victis, non pugnantes cæduntur, sed aut terga dantes, aut ordinibus perruptis jam incompositi, ut adversarios victores esse plane appareat. Verior est lectio librorum Anglicanorum, *cum cadi suos jam & victos videret*, quibus suffragatur editio Juntina. GRÆV.

10. *Hoc est enim signum*] Diodorus XVII, 68. αἰτησιν τῶν νεκρῶν ait ἀδείχειν ἥττης ὁμολόγησιν. BONGARS. Idem XIX, 31. *Eumenes ad casos regredi proposuerat, tollere eos maturans, ut ancipitem hactenus victoriam certo sibi assereret.* Unde laudandi Niciæ sumpta materia Plutarcho in ejus Vita 13. Nam licet in more positum esset, ut qui cæsorum corpora per inducias recepissent, renuntiare victoriæ viderentur, adeoque ne tropæum quidem erigere rite possent (victores enim sunt, qui prævalent: nec prævalere videntur, qui petunt quod suis viribus capere non possunt:) maluisse tamen. Niciam profundere lauream & decus, quam duos cives, inhumatos relinquere. Quale quid etiam de Atheniensibus memorat Thucydides IV, 9, 18. BERNEC.

CAP. VII. 1. *Tacito consensu induciæ*] Quæ *induciæ tacitæ* dicuntur Livio II, 18, 24. II, 64, 6. & XXIII, 46, 5. BONGARS. Eæ sunt, quæ sine pacto, mutuo velut consensu, fiunt. BERNEC.

2. *Principio noctis*] Vide Plutarchum in Agesilao: Frontin. I. Strat. 11. BONGARS.

7. An-

7 Pauci igitur sustinuere senes aciem, cui par ante diem universa juventus esse non potuit. 8 In eo prælio duo duces hostium cecidere. 9 Cum interim, Agesilai adventu nuntiato, Thebani recessere; nec bellum diu dilatum: 10 siquidem Spartanorum juventus senum virtute & gloria incensa teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret. 11 Cum victoria Thebanorum esset, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortissimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. 12 Quo audito, his ex dolore metus, illis ex gaudio stupor injicitur; atque ita veluti ex placito consensu a prælio disceditur.

CAP. VIII. 1 Post paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoque reipublicæ ceciderunt.

7. *Ante diem*] MS. Bongarf. *ante dies*. Quod malo; Nam sic Julius Capitol. in Pertin. 15. *Stellæ etiam juxta solem per diem visæ sunt clarissimæ ante dies, quam obiret*. & Julianus JCtus in L. 17. de Manum. Testam. §. 1. *Post annos liber esse jussus*. Noster Infra xx, 5. *Ante menses*. & xxxvi, 1. *Interjectis mensibus*. & xliv, 4. *Post dies*. Ut & 1 Reg. xvii, 74. Ἐγένετο μεθ' ἡμέρας. & D. Lucas in Euang. xxi, 11. Κατὰ τόπους. GRONOV.

9. *Nec bellum diu dilatum*] Prælium ad Mantineam, de quo Xenophon vii. Diodorus xiv, 84. & seqq. Plutarchus Agesilao, & Apophth. Lacon. Probus Epaminonda: Pausan. Bœoticis: Strabo viii. præter quos de Epaminondæ morte legendus Cicero Fam. Epist. v, 12. Val. Max. iii, 2. Ælian. xii. Var. Hist. 3. Pausanias Atticis, & Arcadicis, quem sequitur Orosius iii, 2. BONGARS.

10. *Teneri non potuit*] Pro tenere se non potuit. Passivum pro activo cum pronomine reciproco: ut *exerceri luctando*, pro exercere se: *lavari*, pro lavare se. Cicero xvi. Fam. Ep. 24. *Vix teneor quin accurram*. Ovidius iv. de Pont. El. 1.

Non potuit mea mens, esset quin grata, teneri.

VORST.

12. *His ex dolore metus, illis ex gaudio stupor injicitur*;] Dele istud *&*, nam inelegans est, ac præter usum honestæ Latinitatis. FABER. Rectissime Faber, cui adstipulatur Iuntina.

13. *Placito*] Forte *tacito*, ut est Supra, hoc ipso Cap. num. 1. BERNEC. Berneccerus suspicatur, *tacito*, legendum; quoniam & supra sic locutus est. Mihi secus videtur, atque illud, *placito*, tanquam glossa τῦ *consensu*, penitus ejiciendum. *Placitum*, pro *consensu* frequens apud novissimi ævi scriptores. SCHEFF.

CAP. VIII. 1. *Post paucos deinde dies* &c.] Huc usque Xenophon, cujus historiam prosequitur Diodorus xi. & Gemistus Pletho. BONGARS. Imo non post paucos dies, sed statim ut e prælio ad castra relatus est, animam efflavit. Quod ex omnium consensu constat. Voss. Lege, *Post paulo deinde Epaminondas* &c, Nec ullus erit auctoris nostri ab aliis dissensus. Eademque lo-

cu-

runt. [2] Nam ſicuti telo ſi primam aciem præfregeris, reliquo ferro vim nocendi ſuſtuleris; ſic illo, velut mucrone teli, ablato duce Thebanorum, rei quoque publicæ vires hebetatæ ſunt: ut non tam illum amiſiſſe, quam cum illo interiiſſe omnes viderentur. [3] Nam neque hunc ante ducem ullum memorabile bellum geſſere, nec poſtea virtutibus, ſed cladibus inſignes fuere, ut manifeſtum ſit, patriæ gloriam & natam & exſtinctam cum eo fuiſſe. [4] Fuit autem incertum, vir me-

cutione utitur Liv. XXII, 60. *Annibalem poſt paullo audiſtis.* GRONOV. Nepos, & alii ſignificant ſtatim a prælio, & quam primum renunciatum eſſet viciſſe Bœotios, animam exſpiraſſe. VORST.

Cum quo vires &c.] Adeo vere Tacitus Germ. 30. *Plus reponendum in duce, quam exercitu.* Curtius X, 6, 13. *Militaris ſine duce turba, corpus eſt ſine anima.* Florus II, 18, 15. *Tanti eſt exercitus, quanti Imperator.* Vide Valer. Max. III, 2, 5. Ext. BERNEC.

2. *Præfregeris*] Ita MS. rectius, opinor, quam hactenus editi, *perfregeris.* Ita Liv. VIII, 10, 4. & XXXII, 17, 11. *Haſtas præfringere.* IDEM.

Reliquo ferro] In MS. eſt *ferrum*, quod efficit, ut hoc quoque ſuſpicer ex gloſſa natum. Sane, *reliquo*, intelligendum eſt de *telo*, at id non eſt ferrum totum, ſed mucro ſolum. Igitur, *reliquo ferro*, Juſtinus ſcribere non potuit, cum demto mucrone teli reliquum ſit lignum. SCHEFF.

Velut mucrone teli, &c.] Idem tranſlationis genus Tullio placuit. ut pro Cæcinâ 29. *Hic eſt mucro defenſionis tuæ.* & pro Cluentio 44. *Ne cenſorium ſtilum, cujus mucronem multis remediis majores noſtri retuderunt, æque poſthac, atque illum dictatorium ſtilum pertimeſcamus.* GRONOV. Diſtingue: *Sic illo, veluti mucrone teli, ablato duce, Thebanorum rei quoque publicæ vires hebetatæ ſunt.* GRÆV. Iſthæc verba hinc exturbanda, non modo quia non ſunt neceſſaria, ſed quod & inſulſe addita, cum in prima parte periodi dixerit Juſtinus: *Sicuti telo ſi primam aciem præfregeris, reliquo ferro &c.* Quare legendum eſt, *Sic illo ablato duce Thebanorum quoque reipublicæ vires hebetatæ ſunt.* FABER. Diſtinguendum monet Grævius, *ſic illo veluti mucrone teli, ablato duce Thebanorum.* In ſequentibus, *ablato duce Thebanorum.* Illud *duce*, neſcio, an ſit Juſtini, deinde, *Thebanorum*, puto cum ſequentibus, non præcedentibus jungendum. SCHEFF. Notator Anglicanus docet, verba hæc a Fabro expungi, tanquam nata per gloſſemata ex ſuperioribus. Non improbo. IDEM.

Cum illo interiiſſe] *Unus homo pluris, quam civitas fuit.* Probus Epaminond. in fine. BERNEC.

4. *Vir melior, an dux*] Quæ duo juncta non nimis frequenter invenias. *Antonius Primus, pace peſſimus: bello non ſpernendus*, inquit Tacit. II. Hiſt. 86. *Tarquinius injuſtus in pace rex; dux belli non pravus.* Liv. I, 53, 1. *C. Marius, vir, ſi examinentur cum virtutibus vitia, haud facile ſit dictu, utrum bello melior, an pace pernicioſior fuerit.* Idem Ep. LXXX. Et quidem Ariſtot. Politic. V, 9. in legendo duce, militaris peritiæ majorem, quam virtutis aut morum, rationem habendam eſſe tradit. IDEM.

5. Nam

melior, an dux, eſſet. [5] Nam & imperium non ſibi, ſed patriæ ſemper quæſivit; [6] & pecuniæ adeo parcus fuit, ut ſumtus funeri defuerit. [7] Gloriæ quoque non cupidior, quam pecuniæ; quippe recuſanti omnia imperia ingeſta ſunt; [8] honoreſque ita geſſit, ut ornamen-

5. *Nam & imperium non ſibi, ſed &c.*] Sebiſ. *ſemper non ſibi*, alio & vero ſenſu. IDEM. Vult Sebiſius, *ſemper non ſibi*. Poſſumus ſententiam juvare ſola diſtinctione mutata, commateque non poſt *ſemper*, ſed poſt *ſibi* collocato. Nec trajectio hujuſmodi noſtro plane incognita, præcedit quippe paulo ante, *hunc ante ducem*, pro *ante hunc ducem*, ſimili ratione. SCHEFF. Vitioſiſſimum eſt, & corruptiſſimum quoque hoc, *imperium non ſibi ſemper, ſed patriæ* &c. ut multa alia in hoc ſcriptore. Si enim *non ſemper* ſibi imperium quæſivit, ergo *interdum* ſibi quæſivit, quod tanto viro indignum eſt, ac planiſſime culpandum, id tamen Juſtini conſilium non eſſe intelligimus. Sebiſius quidem vir acri ingenio & acuto, conjecit legendum, *ſibi non ſemper*, quæ lectio Berneccero placet, mihi autem minime. Quid enim mox addit Juſtinus? *Recuſanti omnia imperia ingeſta ſunt.* Si recuſavit omnia, nunquam igitur omnino quæſivit; quamobrem ſic a Juſtino hunc locum conceptum fuiſſe mihi perſuaſum eſt: *Nec ſibi imperium unquam, ſed patriæ ſemper quæſivit.* Nihil a me verius excogitatum arbitror, ex quo has literas, peſſimo meo fato, tractare cœpi. FABER. Locum hunc eſſe contaminatum recte monuit acutiſſimus vir, Tanaquillus Faber, & ante illum Sebiſius, qui pulchre vidit *ſemper* eſſe trajectum, conjecitque legendum eſſe: *Nam & imperium ſemper non ſibi*, (non ut amicus noſter ſcribebat, *ſibi non ſemper.* hæc enim longe alius ſunt ſententiæ) *ſed patriæ quæſivit.* Quorum verborum eadem mens eſt, quæ emendationis viri docti, qui contra librorum fidem intruſit, *unquam*. Sed vera hujus loci lectio eſt in Juntina, in qua venuſte: *Nam & imperium non ſibi, ſed patriæ ſemper quæſivit.* Vides voculam hanc excidiſſe ſuo loco, quæ nunc in illum repoſita omnes nebulas diſcuſſit. Facile enim, qui Latine docti ſunt, vident hanc ejus eſſe ſedem genuinam. GRÆV.

6. *Et pecuniæ adeo parcus fuit*] Athenæus quoque x, 3. Epaminondam frugi & parcum fuiſſe refert. Frontinus IV. Strat. 3, in ſupellectile ſua ahenum, & veru, & nihil præterea habuiſſe dicit. THYS. Id eſt, adeo non cupidus, adeo acquirendæ non ſtudioſus. Sequitur mox, *Gloriæ non cupidior, quam pecuniæ.* Ita *parcus ſomni*, qui parum dormit, XI, 13, 2. *Parcus in cibum*, pro *parcus cibi*, id eſt, qui modico cibo contentus eſt XXXI, 13. *Parcus vini*, apud Suetonium Cæſ. 53, 1. & Aug. 77, 1. VORST.

Ut ſumtus funeri deſerit.] Idem de Ariſtide Plutarchus in ejus Vita, 52. & de P. Valerio Livius 22, 16, 7. deque Menenio II, 33, 13. BERNEC.

7. *Recuſanti omnia imperia* &c.] Trajanus, *Præfectum prætorii non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus legit.* Plin. Paneg. 86. Sed & de ipſo Trajano 5. *Recuſabas enim imperare, recuſabas; quod bene erat imperaturi.* Adde Lamprid. in Alex. Severo 19. Item L. 31. Cod. de Epiſc. & Ær. *Sæpius tam ex recuſare, ambiguam, ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem* (hoc eſt, muneri imparem) *te putes.* Plin. Ibid. 59. IDEM.

8. *Sed dare ipſi dignitati videretur*] Angl. *ſed dare ipſis dignitatem.* Liquet ex diverſitate lectionis, vocem

mentum non accipere, sed dare ipsi dignitati videretur. [9] Jam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato. [10] Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit. [11] Nam ut relatus in castra semianimis vocem spiritumque collegit, id unum a circumstantibus requisivit, *Num cadenti sibi scutum ademisset hostis.* [12] Quod ut servatum audivit, allatum velut laborum gloriæque socium osculatus est. [13] Iterum quæsivit, *Utri vicissent*. Ut audivit, Thebanos, *Bene habere se rem*, dixit: atque ita velut gratulabundus patriæ exspiravit.

CAP. IX. [1] Hujus morte etiam Atheniensium virtus

rem, *dignitati*, ex glossa irrepsisse. Scripsit Justinus, ut existimo, *ut ornamentum non accipere, sed dare ipsis videretur.* Dare ipsis sc. honoribus. SCHEFF.

9. *Literarum studium*] In quo præceptorem habuit Lysidem Tarentinum Pythagoræum. Cicero de Oratore III, 34. Diodor. XVI, 2. Diogenes Laërt. in Pythagora: Probus in Epam. BERNEC.

10. *Neque ab hoc vitæ proposito*] *Propositum* auctoribus certa vivendi ratio est. Phædrus Præf. III. *Mutandum tibi propositum est & vitæ genus.* Seneca Ep. 68. *Aliud proposito tuo nomen impone.* Ubi *propositum* vocat institutum Lucilii in secessu vivendi. VORST.

11. *Id unum a circumstantibus* &c.] De Philopœmene non dissimilia Livius XXXIX, 50, 9. BERNEC. Ita, ut Justinus, ceteri quoque omnes id narrant. Ælianus tamen longe aliter XII. Var. Hist. 3. cujus verba emendata apponam. Ἐπαμινώνδας ὅτε ἐτρώθη ἐν Μαντινείᾳ, παρεῖχεν εἰς τὴν σκηνὴν κομισθεὶς ἔτι ἔμπνους Δαΐφαντον ἐκάλει, ἵνα ἀποδείξῃ στρατηγόν. οἱ δὲ ἔφασαν τεθνάναι τὸν ἄνδρα· εἶτα Ἰολαΐδαν καλεῖν διὰ ταχέως ἠξίου. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἐλέχθη τεθνάναι, συνεβούλευσε διαλύσασθαι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ φιλίαν θέσθαι, ὡς μηκέτι στρατηγοῦ καταλιμπανομένου ἐν Θήβαις. Vulgo, ὡς μηκέτι στρατηγοῦ καταλαμβανομένου ἐν Θήβαις. Male. Vide quoque Plutarchum in Apophthegmatis Epaminondæ, qui Ἰολαΐδαν, perperam, ut puto, vocat Ἰολλίδαν. VOSS.

Cadenti sibi scutum] Cicero v. Epist. Fam. ad L. Lucceium, ad rem quod attinet, sic inquit, *Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? Qui tum denique sibi evelli jubet spiculum, postquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum, ut etiam in laude moreretur.* Vide & Orosium, III, 2. Pausaniam in Bœoticis, & Plutarchum in Apophthegm.

12. *Allatum velut laborum* &c.] Hoc magis placet, quod & in antiquioribus typis expressis est, quam, *allatumque velut laborum socium osculatus est*; omissa scilicet enclitica *que*. VORST.

CAP. IX. 2. *Amisso, cui æmulari* &c.] Alii libri, *quem æmulari consueverant*. & utroque modo loquitur Cicero, illo Tuscul. in-

 qui-

tus intercidit. [2] Siquidem amisso, cui æmulari consueverant, in segnitiam torporemque resoluti, [3] non ut olim in classem exercitusque, sed in dies festos apparatusque ludorum, reditus publicos effundunt; [4] & cum actoribus nobilissimis poëtisque theatra celebrant, frequentius scenam quam castra visentes; versificatoresque meliores, quam duces laudantes. [5] Tunc vectigal publicum, quo antea milites & remiges alebantur, cum urbano populo dividi cœptum. [6] Quibus rebus effectum est, ut inter otia Græcorum sordidum & obscurum antea Macedonum nomen emergeret: [7] &

quiens: *Obtrectare alteri, aut illa vitiosa æmulatione, quæ rivalitatis similis est, æmulari, quid habet utilitatis?* isto pro Flacco, dum ait: *Omnes ejus urbis instituta laudare facilius possumus, quam æmulari,* Volunt autem literatores inter utramque locutionem hanc esse differentiam, quod cum accusativo in bonam partem, in malam cum dativo accipiatur. Grammaticum acumen mihi vide. MOD. Ea nimirum de causa Scipio Nasica Carthaginem servandam, nec ex sententia Catonis excidendam pronuntiavit, *ne metu ablato æmulæ urbis, luxuriari felicitas Urbis inciperet.* Florus II, 15, 8. BERNEC.

3. 4. 5.] Junge Plutarchum de Gloriâ Atheniens. 10. & 11. IDEM.

3. *Non ut olim classem*] Has delicias tam arcte sunt amplexi, ut capitis pœnam indicerent, si quis de pecunia publica ad militiæ priscum usum revocanda, verba facere unquam auderet. quod Libanius refert in Argumento Olynth. 1. Demosth. Conatum tamen esse Demosthenem, apparet ex prima ejus tertiaque Olynthiaca. IDEM.

4. *Cum actoribus nobilissimis* &c.] Iuntæ: *Cum actoribus nobilissimisque poetis.* Mox iidem cum aliis editionibus: *versificatores oratoresque meliores.* GRÆV. Histriones jure civili infames erant, L. 2. §. ult. D. de His Qui Not. Infam.

Theatra celebrant] Pro sæpe ad theatra eunt. Cicero pro Mur. *A quibus si domus nostra celebratur, diligenter adiri videmur.* Et pro Sext. *Viæ multitudine legatorum undique missorum celebrabantur.* Sic & *celebris via: celebris locus*, proque eo, *celebritas*, dicunt. VORST.

Versificatoresque meliores] Id est, qui meliores versificatores, quam duces essent. IDEM.

5. *Cum urbano populo dividi cœptum est*] Sebis. *Urbano populo dividi cœptum*, in casu dandi. Bene. Cicero ad Attic. 1. *Nummos vobis dividere solebat*, hoc est, distribuere. Διενέμοντο τὰ χρήματα, inquit Libanius in Argumento Olynth. 1. Demosth. Sic Infra XII, 1, 1. & XIV, 4, 20. BERNEC. Sebis. malit, *urbano populo*, casu tertio. Idque probat Berneccerus, & aliud verbi cum casu tertio constructi exemplum profert. Verum nihil mutandum. Minime insolens est, *dividere cum aliquo.* Infra XXV, 2, 11. *Regnum cum eo diviserunt.* Et XXXVII, 4. *Paphlagoniam cum socio dividit.* Sic & *partiri aliquid cum aliquo* dicunt. Valerius Max. IV, 7. Ext. 2. *Tam paucis verbis se cum comite suo partitus est.* Vide & Lib. de Latinit. F. Susp. p. 233. Quid quod plane aliud est, *dividere populo*, aliud *dividere cum populo?*

7 & Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidæ virtutibus eruditus regnum Macedoniæ, Græciæ & Asiæ cervicibus, velut jugum servitutis, imponeret.

Io ? Illud dicitur, si populus id quod dividitur capiat totum: hoc vero, si ejus modo partem capiat. VORST. Illud frustillum vocis *cum* delendum esse putat Sebisius, idem & ipse puto. Intelligit autem Justinus quod popello dabatur ex ærario ad cicercula frixa, nuces, ficus aridas, & alia id genus obtrodenda, ut in ædilitiis ludis fieri Romæ solebat. Horat. Cicero, & Plutarch. in Vita Catonis Uticensis, &c. FABER. Angl. verbum; *est*, non exhibet. Et abest elegantius, quoniam mox sequitur; *effectum est*. SCHEFF. Sic & Iuntina.

7. *Philippus obses*] Thebis ab Alexandro fratre datus. Orosius III, 12. BERNEC.

Epaminondæ] Diodorus XVI, 2. Aliter Plut. in Pelop. 47. IDEM.

Asiæ cervicibus] Ita Curtius VII, 7, 1. IDEM.

LIBER VII.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

[1] MAcedonia ante a nomine Emathionis regis, cujus prima virtutis experimenta in illis locis exstant, Emathia cognominata est. [2] Hujus sicuti incrementa modica, ita termini perangusti fuere. [3] Populus Pelasgi, regio Pæonia dicebatur. [4] Sed postea virtute regum & gentis industria, subactis primo finitimis, mox populis nationibusque, imperium usque extremos Orientis terminos prolatum. [5] In regione Pæonia, quæ nunc por-

CAP. I. 1. *Macedonia*] Dicta a Macedone, Osiridis filio. Diodor. 1. alias Jovis filio & Deucalionis nepote. Steph. de Urbibus. Solinus 14. Eustath. in Dionys. apud quem, & Hesychium, *Macetia* dicitur, & 1. Maccab. 1, 1. *terra Cethim*. Est autem Cethim Genes. x, 4. filius Javan, & Danielis xi. per *Javan* Græci intelliguntur. Inde *Maceta* sunt Macedones. Auson. in Clar. Urbibus, *Macetumque attollite nomen*. BONGARS. Macedoniæ descriptionem ampliorem vide apud Plinium iv. Nat. Hist. 10. quo auctore illa olim complexa fuit populos 150. Adde Livium, XLV, 29. BERNEC.

Ante a nomine] MSS. *antea nomine* quod Sebis. recte dividit: *ante a nomine*. IDEM. Legendum fortasse, *A nomine*, vel *ex nomine Emathionis*. VORST. MSS. *antea nomine*. Hinc Sebis. *ante a nomine*, probante Berneccero. Posses quoque legere, *ante e nomine*, cum præpositio *e* videatur absumta per literam præcedentem. SCHEFF. Angli: *ante a nomine Emathionis regis*. rectissime. Nam si ipso ejus nomine fuisset dicta: non *Emathia*, sed *Emathion* debuisset nominari. IDEM.

Emathionis] Ita Probus 1. Georg. Virgilii: *Emathiam* vocat Solinus 9. quem facit *genuinum terræ*, id est, *αὐτόχθονα*. BONGARS.

3. *Populus Pelasgi, regio Pæonia dicebatur*] Peyraredus, vir doctus, putabat legendum *Pæonia*, non *Bœotia*. Optime. Confirmant ejus lectionem Polybii Excerpta, & Livius XL, 3. VOSS. Adstipulor Peyraredo, pro *Bœotia* legendum esse *Pæonia*. Quod paulo post sequitur, *in regione Pæonia*, id non ita nude positum fuisset, nisi mentio Pæoniæ ab auctore jam ante facta esset. VORST. Scribi jussi, *Pæonia*, non ut alii, *Bœotia*. Est autem emendatio Peyraredi, quæ vel ex ipso Justino potest confirmari, qui mox scribat (*in regione Pæonia, quæ nunc portio Macedoniæ est*.) Portio, inquit, quia successu temporis longe latiores fines habuit Emathia, quam quos a primordio habuerat. Deinde & Homerus, omnis literaturæ Princeps, Macedonas sæpe vocat Pæonas, quæ res ab interpretibus Græcis observata fuit & notata. Præcipue autem vide Iliad. xx. ubi Asteropæus loquitur. FABER.

4. *Subactis primo finitimis*,] Ita Ninus Supra 1, 1, 8. & Romani Flor. 1, 9, 11. BERNEC.

5. *In regione Pæonia*] A qua olim Macedonia *Pæonia* dicebatur. Livius, XL, 3, 1. BONGARS. Antiqui-

portio est Macedoniæ, regnasse fertur Pelegonus pater Asteropæi, cujus Trojano bello inter clarissimos vindices urbis nomen accepimus. [6] Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit. [7] Sed & Caranus cum magna multitudine Græcorum sedes in Macedonia responso oraculi jussus quærere, cum in Emathiam venisset, urbem Edessam, non sentientibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarum, imbrem fugientium, secutus,

quiores typis expressi, *In regione Pæonia*, qualia & ipsa non rara. Foret enim dictum, ut *urbs Antiochia*. VORST. Recte, sic & Iuntina.

Pelegonus] Πηλέγων Homero Iliad. XXI. ut notavit Glareanus, Vett. omnes *Telegonus*, quod est Ulyssis filii nomen, ab hoc loco alienum. BONGARS. *Pelegonus*, vel *Pelegon*. Monitu Pauli Leopardi XVII. Emendation. 10. & Joan. Hartungi Locor. Memorabil. Decur. II, 2, 3. reddidi auctori suam vocem. Is enim est *pater Asteropæi*, teste Homero Iliad. XXI, 140, & Strabone Epitome VIII. Veteres MSS. omnes (teste Bongarsio) & hactenus editi, *Telegonus* habent, quod est Ulyssis filii nomen, alienum ab hoc loco. BERNEC. Hunc locum pridem restituit P. Leopardus, vir doctissimus, Emendat. XVII, 10. legens *Pelegon*. Sed diu ante Leopardum Juntæ ediderunt, *Pelegonus*, cum tamen Bongarsius omnes codices manu exaratos, & veteres editiones, *Telegonus*, habere testetur. Ex quo bonitas & præstantia editionis Iuntæ facile poterit æstimari. GRÆV. In MSS. omnibus teste Bongarsio, itemque in antiquioribus typis expressis, est *Telegonus*. Sola vetus Iuntarum editio, teste Grævio, habet, *Pelegonus*: quomodo legendum esse pridem Leopardus & Hartungus monuerant ex Homeri Iliad. XXI. Malo autem, *Pelegonus*, quam quod Berneccerus edidit, *Pelegon*; quia prior ista vocis terminatio in omnibus codd. & in ipsa quoque editione Iuntarum observata est. VORST.

6. *In Europa regnum Europus &c.*] Macedonis filius a quo Europus Macedonica urbs. Stephan. BONGARS. Europa est pars Thraciæ ad Hæmum montem. Sed illa nihil huc facit, cum de Macedonia sola loquatur. Puto legendum, *in Europia*. Europia est portio Macedoniæ, in qua Europus civitas; ubi Europum, Macedonis filium, regnum tenuisse, penes auctores fides est. VOSS. Geographorum quidam hanc regiunculam in Thracia statuunt, alii in Macedonia. Ea res hodie pervulgata & contrita est. Tamen malim scribere, *Europia*, ut Cl. Vossius, quam *Europa*. FABER.

Europus nomine] Sic amat loqui Noster, ut II, 9, 2. XIII, 2, 7. XXI, 1, 1. Vell. II, 5, 2. Ita *naves ducenta numero*, Sup. II, 10, 20. Ceterum Europus ille Macedonis filius fuit, a quo *Europus* Macedoniæ urbs. Stephan. in Urbibus, & Thucyd. II, 21, 36. At Eustathius in Lycophronem, eundem cujusdam Himeri facit filium, a quo nominatam Europam credibile est. Quanquam etymon Europæ, mortalium nemini compertum tradit Herodotus IV, 45. BERNEC.

7. *Caranus*] Solinus 14. & ita emendandus Eusebius ex MSS. BONGARS. Apud Eusebium est *Cramaus*. Vellejus I, 6, 5. hunc *gene-*

 ris

tus, occupavit; [8] revocatusque in memoriam oraculi, quo jussus erat, *Ducibus capris imperium quærere*, regni sedem statuit; [9] religioseque postea observavit, quocumque agmen moveret, ante signa easdem capras habere, cœptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores. [10] Urbem Edessam, ob memoriam muneris, Ægeas, populum Ægeadas vocavit. [11] Pulso deinde Mida (nam is quoque portionem Macedoniæ tenuit) aliisque regibus pulsis, in locum omnium solus successit; [12] primusque adunatis gentibus variorum populorum, veluti unum corpus Macedoniæ fecit; crescentique regno valida incrementorum fundamenta constituit.

CAP.

ris regii fuisse dicit: Suidas tantum *unum ex Herculis posteris*. Auson. Epig. XIX. *Et Caranum Pellaa dedit qui nomina regum*. Vid. Scalig. Canon. Isagog. p. 334. f. BERN.

8. *Regni sedem statuit*] Lego, una parvula vocula addita, *ibi regni sedem statuit*. FABER. Nihil inculcandum contra librorum fidem, sed repetendum ἀπὸ κοινοῦ *Edessam*. *Edessam regni sedem statuit*, hoc est, regiam facit sedem Edessam.

10. *Edessam*] Ptolemæus III, 13. Αἴδεσσαν commemorat. BONGARS. Et hic Juntæ rectius scribunt *Edessam*. Græcis enim Ἔδεσσα dicitur: non Αἴδεσσα, quod Isacus Vossius ad Melam II, 3. docuit, qui & ibi ostendit bene in MSS. esse *Ægeades*. Αἰγεάδης enim dici dialecto Macedonica pro Αἰγεάτης. GRÆV.

Ægeas &c.] *Ægas* vocat Plin. IV. Nat. Hist. 10. & Solinus 9. Ptolemæo III, 13. est Αἰγαία. BONGARS. Salmasius ad Solin. 156. A. 1. tradit, in Plinii libris MSS. haberi *Ægia*, quod est Græcum Ἄιγειαι. nam utroque modo dici, & Αἰγαί, & Ἄιγειαι. Latine *Ægis* vel *Ægea*, quasi *Caprarias* dixeris: & a dissyllabo quidem esse gentile Αἰγαῖος. a trisyllabo, Αἰγεάτης, quomodo & hic rescripsimus, *Ægeatas*, quomodo & Tacit. Annal. II, 47. cum hactenus editi omnes, *Ægeadas* habeant. BERNEC. Antiquiores typis expressi, & MSS. *Ægeadas*: Bernece. tamen maluit, *Ægeatas*. Sed rectum esse *Ægeadas*, idque dialecto Macedonica dici pro *Ægeatas*, docet If. Vossius in Notis ad Melam. VORST.

11. *Pulso deinde Mida, nam is quoque portionem Macedoniæ tenuit*] Brygorum Midam regem fuisse, testatur Herodotus. Βρύγοι autem, & Βρύγες, & Φρύγες, sunt iidem. Strab. XXII. ὁμοίως δὲ, καὶ Βρύγοι, καὶ Βρύγες καὶ Φρύγες οἱ αὐτοί. Male vulgo. Βρίγοι, & Βρίγες, Vide quoque Eustathium ad Dionysium. Macedones enim τὸ Φ mutant in B. Non autem pulsum esse Macedonia a Carano, Conon apud Photium inquit, sed ὅτως αὐτῷ χρυσὸς ἐγίνετο τὰ εἰς τροφὴν παραθέμενα ἅπαντα, καὶ ὡς διὰ τοῦτον πείσας τὸ ὑπήκοον, ἀπ' Εὐρώπης διαβῆ-

ναι

CAP. II. [1] Post hunc Perdicca regnavit, cujus & vita illustris, & mortis postrema, veluti ex oraculo præcepta, memorabilia fuere: [2] siquidem senex moriens Argæo filio monstravit locum, quo condi vellet, ibique non sua tantum, sed & succedentium sibi regum ossa poni jussit; [3] præfatus, quoad ibi conditæ posterorum reliquiæ forent, regnum in familia mansurum: [4] creduntque hac superstitione exstinctam in Alexandro stirpem, quia locum sepulturæ mutaverit.

[5] Ar-

νεῳ τὸν Ἑλλήσποντον, ὑπὲρ Μυσίαν ᾤκησε, Φρύγες ἀντὶ Βρύγων βραχύ τι παραλλαγείσης τῆς λέξεως μετονομασθέντας. Voss.

Aliisque regibus pulsis] Hoc, *pulsis*, abundate videtur. BERNEC. Bernecccerus putat, hoc *pulsis* abundare, quoniam præcedit, *pulso deinde Mida*. Sed hoc, *pulsis* agnoscunt MSS. Non item alterum, *pulso*. Itaque illud potius delendum. SCHEFF. Angl. hoc *pulsis* non agnoscit. Itidem bene, quoniam proxime præcessit, *pulso deinde Mida*. IDEM. Sic quidem unus codex Anglicanus, ceteri tamen cum Iuntina aliisque pro vulgata stant. Ille tamen unicus ceteris præferendus.

12. *Adunatis gentibus variorum populorum*] Mela I, 19. *Una gens, aliquot populi. Gens* enim notat ipsam regionem, *populus*, vero frequentiorem vicum. Vid. Not. ad Liv. V, 34. GRONOV.

Veluti unum corpus] Florus, I, I, 16. BERNEC.

CAP. II. 1. *Perdicca*] Herodotus VIII, 139. Περδίκκης, ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχὴν, inquit, quia primus rex in Macedonia nominatus est. Solinus 9. Eusebius hunc IV. facit. Quomodo hic ad regnum pervenerit, vide Herodotum VIII, 47. Meminit & Thucydides II, 21, 8. BONGARS. Ita & Solinus. Alii Perdiccam quartum faciunt a primo Carano. Vide Eusebium & Scaligeri Canonum Isagogicorum librum tertium. Mira enim auctorum dissensio fuit: Macedonum regum successione. Alii scribunt, primum in Macedonia regem nominatum fuisse Perdiccam. Alii Caranum primum regem Macedonum numerant. Ausonius:

Et Caranus Pellaa dedit qui nomina regum.

Perdiccæ Herodotus aliique tribuunt, quod alii Carano. Peloponnesiæ multitudinis ducem facit Caranum Solinus, Perdiccam Herodotus τῶν Τημενιδῶν, qui ex Peloponneso venerat. SALMAS.

Mortis] Forte *morientis*. FREINSHEM.

2. *Argao*] Eusebio *Archaus* est: Herodoto VIII, 139. *Araus*. BONGARS. Recte Justino dicitur *Argaus*. Unde in Nummis exstat ΑΡΓΕΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Vid. Jos. Scalig. ad Eusebium p. 122. GRONOV.

3. *Regnum in familia mansurum*] MSS. multi habent, *regnum familia*. Forte scripsit Justinus, *regnum ei familia mansurum*, hoc est, ipsam servaturam, habituram regnum. SCHEFF.

4. *Hac superstitione*] MSS. multi habent, *hanc superstitionem*, quod facit, ut putem, in aliquibus fuisse *per*; vel *ob hanc superstitionem*. Videtur autem ex hac ipsa variatione liquere, quod sit neutrum Justini, verum glossatorum. Sane su-

[5] Argæus moderate & cum amore popularium administrato regno successorem filium Philippum reliquit; qui immatura morte raptus Aëropum parvulum admodum instituit heredem. [6] Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus & Illyriis fuere: QUORUM armis veluti quotidiano exercitio indurati, gloria bellicæ laudis finitimos terrebant. [7] Igitur Illyrii infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur. [8] Qui prælio pulsi, rege suo in cunis prolato & pone aciem posito, acrius certamen repetivere: [9] TANQUAM ideo victi fuissent antea, quod bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent; [10] futuri vel propterea victores, quod ex superstitione animum vincendi

superstitionem appellare hoc, Christiano magis convenit, quam ethnico aut Justino, quam præsertim paulo ante eum oraculo comparaverit. IDEM.

In Alexandro stirpem] Præfero, quod habent quidam Scripti, *in Alexandri stirpe.* Habuit enim, sed qui patri succedere non potuit. SCHEFF. Nihil muta. Nam quamvis Alexander filius filium habuerit, non tamen Rex fuit Macedoniæ. Stirps itaque regiæ Macedonum familiæ in Alexandro fuit deleta.

5. *Philippum reliquit; qui immatura morte raptus*] Quomodo immatura morte raptus, cum annos triginta & octo regnarit? VOSS.

Aeropum] Herodotus VIII, 139. Ἀέροπον vocat, ut Diodorus XIV, 38. Et ita in Eusebio legendum ex vestigiis veteris scripturæ, non *Europs.* BONGARS. Iuntæ: *Æropum*, ut Herodotus & Diodorus, quibus dicitur Ἀέροπος. GRÆV. Editur vulgo, *Europum.* Sed Herodotus VIII. Ἀέροπον vocat. Et editio Iuntarum, ut Grævius testatur, itidem *Aeropum* habet. Quare non dubito genuinam hanc nominis scriptionem esse: quæ & Panegyrico Nazarii reddenda sit, ubi vulgo legitur, *Illyrici quondam despicientes Eropi regis infantiam Macedones bello lacesserunt.* VORST. Vorstius, *Aeropum*, Herodotum Iuntarumque editionem secutus. SCHEFF. Bongarsius ex Herodoto, & Diodoro, *Aeropum*; optime. FABER.

Quorum armis] Ita Florus, verum longe venustius 1, 3, 5. BERNEC.

8. *Rege suo in cunis prolato*] Marcellinus XXVI, 26. BONGARS. Panegyr. Nazarii p. 20. *Illyrici quondam, despicientes Eropi* (scrib. *Europi*) *regis infantiam, Macedones bello lacesserunt. Et prima quidem congressio secundum illos fuit: verum Macedones cum bellum reficerent, regem suum in cunis ad aciem detulerunt. Cum illos ira, hos miseratio, illos signorum cantus, hos pueri vagitus accenderet; mutata est ratio certaminis: vicerunt, qui amore pugnabant.* Eodem exemplo Franci pro Clothario contra Childebertum strenue pugnarunt, cum viderent Clotharium adhuc in cunis, & a matris Fredegundis uberibus pendentem, agmen præcedere. Aimoinus de Gestis Francor. III, 81. Limnei notitia Franciæ I, 8. BERNEC.

11. *ca-*

di ceperant: [11] simul & miseratio eos infantis tenebat, quem, si victi forent, captivum de rege facturi videbantur. [12] Conferto itaque prælio, magna cæde Illyrios fudere; ostenderuntque hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. [13] Huic Amyntas succedit, & propria virtute & Alexandri filii egregia indole insigniter clarus: [14] cui Alexandro tanta omnium virtutum natura ornamenta exstitere, ut etiam Olympio certamine vario ludicrorum genere contenderit.

CAP. III. [1] Cum interim Darius rex Persarum turpi ab Scythia fuga summotus, ne ubique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazum ad subigendam Thraciam, ceteraque ejus tractus regna; quibus pro ignobili momento erat ac-

11. *Captivum de rege facturi*] Ita Florus II, 6, 50. *Fecerant de servitute Romanos.* FREINSHEM.

13. *Huic Amyntas*] Alcetam interponit Herodotus VIII, 139. & Eusebius in Chron. BONGARS. Hic Europo successit juxta Justinum, Amyntæ Alexander. Perdiccæ successisse Alexandrum, Amyntæ filium, vult Solinus. Quod nemo alius dixit. cum Amyntæ filius fuerit, atque ei successerit. Eusebius septimum a Perdicca Alexandrum numerat. Justinus sextum omisso Alceta. Verum ex ipso Solino ostendi potest, graviter hallucinatum fuisse Solinum. Perdiccæ successorem dat Alexandrum, Alexandro Archelaum. Eusebius ab exitu regni Perdiccæ ad initium Archelai computat annos 253. quot annos regnasse oporteret Alexandrum, siquidem regnum a Perdicca accepisset, & reliquisset Archelao. Quod fieri nequit. SALMAS. Mira est auctorum dissensio super successione regum Macedonum. Vide omnino Scaligeri Canonum Isagogicorum Librum III. BERNEC.

14. *Cui Alexandro tanta omnium virtutum natura ornamenta* &c.] Lego, *ornamenta a natura data sunt.* Hoc tamen scio legi apud Ciceronem, Dialogo de oratore, *natura Deorum*, sed eum locum in vitio esse arbitror. Recte enim fateor & Latine dixeris, Titius & Mævius natura boni sunt & modesti, sed non itidem dicere possis, hoc mihi datum natura est, sed, *a natura.* FABER.

Vario ludicrorum genere] Puta cursu, saltu, jactu disci, jaculatione, & luctatione. Πένταθλον, *quinquertium*, vocant. BERNEC.

CAP. III. 1. *Turpi ab Scythia fuga summotus*] Sic de eodem Dario & Supra II, 3, 2. *Darium turpi ab Scythia moverunt fuga.* VORST.

Megabazum] Herodoto V, 17. est *Megabyzus*, a quo hæc narratio petenda est. BONGARS. Iuntæ, *Megabyzus*, cum Herodoto. GRÆV. Herodoto est Μεγάβυζος. Quare suspicor, lectionem veram Justini esse *Megabuzum.* Nisi malis, *Megabyzum*, cum Iuntis. SCHEFF-

accessura Macedonia. [2] Qui brevi tempore exsecuto regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ missis, obsides in pignus futuræ pacis dari sibi postulabat. [3] Sed legati benigne excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, *Ut apparatui epularum adjiciat jus familiaritatis, adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus: id apud Persas haberi pignus ac fœdus hospitii.* [4] Quæ ut venerunt, petulantius Persis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem, respectu ætatis ac gravitatis suæ abiret convivio, pollicitus se hospitum temperaturum jocos.

2. *In pignus*] Præpositio ista videtur abundare, quam ipse etiam auctor omisit, XI, 15. *In quam rem unicum pignus fidei regiæ, dextram se ferendam Alexandro dare.* & Liv. XXXVI, 40. *A quibus obsides abduxerit: pacis futura pignus.* Idem XLIII, 10. *Ut nec ex iis, qui venerunt, quemquam retineret, nec obsides, pignus futuros, furto & fraude agendæ rei, posceret.* GRONOV.

3. *Adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus*] *Filiis* dixit pro *filiabus*. Ennius. *Filiis propter te objecta sum innocens Nerei.* Legitur & *Diis*, pro *Deabus*, vid. Priscian. VII. BONGARS. Hic ego ut non nugaverim apud scriptores quosdam inveniri, *filiis*, pro *filiabus*, quemadmodum *diis*, pro *deabus*, ita hic legendum omnino existimo, *adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus*, quo pacto & disertim in duobus optimis meis MSS. legitur, & vero legendum coniecit ex MS. scriptura, quæ referebat, *suis hac filii uxoribus*, Bongarsius. MOD. Ita disertim in duobus optimis suis MSS. legi scribit Modius, & vero legendum conjecit in libello variantium lectionum Bongarsius, qui tamen edidit: *adhibitis in convivium suum filiis & uxoribus*; & *filiis*, ait esse pro *filiabus*: sicut & *diis* pro *deabus* legitur. Priscian. VII. Sed quod est in seq. Num. 5. & 6. *mulieres, & matronali habitu*, ad filias virgines aptari non potest. BERNEC. Iuntæ: *adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus ac filiabus.* GRÆV.

Id apud Persas &c.] Contrarium Plutarchus adstruere videtur I. Symposiac. I. *Persas* scilicet *non cum uxoribus, sed pellicibus, inire convivia solere.* Noster ipse XLI, 3, 2. de Partho-Persarum moribus: *Feminis non convivia tantum virorum, verum etiam etiam conspectum interdicunt.* Ita Vaste ab Ahasuero ad cœnam, proceribus Persicis instructam, evocata, venire detrectavit, Persicum morem causata, quo mulieres virilibus conviviis arcebantur, unisque se conjugum oculis conspiciendas præbebant. Joseph. Antiq. Jud. XI, 6. init. Vid. Curt. V, 1, 67. BERNEC. Libentius legerim, *id enim apud Persas.* FABER.

4. *Temperaturum jocos*] Hinc apud Senecam de Vit. Beat. 14. *Temperatores voluptatis.* & Varron: *Modimperator convivii.* & Plaut. Stych. V, 4, 2.

Omnibus modis temperare certum est nostrum hodie convivium.

& Martial. IV. Ep. 8.

Temperat ambrosias cum tua cura dapes.

GRONOV.

5. *Cul-*

cos. [5] Quo digresso, mulieres quoque paululum e convivio evocat, cultius exornaturus, gratioresque reducturus. [6] In quarum locum matronali habitu exornatos juvenes supponit; eosque petulantiam legatorum ferro, quod sub veste gerebant, compescere jubet. [7] Atque ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabazus, cum legati non redirent, mittit eo cum exercitus parte Bubarem, ut in bellum facile & mediocre; [8] dedignatus ipse ire, ne dehonestaretur prælio tam fœdæ gentis. [9] Sed Bubares ante bellum amore filiæ Amyntæ captus, omisso bello nuptias facit, depositisque hostilibus animis, in affinitatis jura succedit.

CAP. IV. [1] Post discessum a Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit; cujus filio & successori Alexandro, cognatio Bubaris non Darii tantum temporibus pacem præstitit; verum etiam Xerxem adeo conciliavit, ut, cum Græciam, veluti tempestas quædam, occupasset, inter Olympum Hæmumque montes totius regionis eum imperio donaverit. [2] Sed nec virtute minus, quam Persarum liberalitate, regnum ampliavit. [3] Per ordinem deinde successionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam, fratris ejus Menelai filium, per-

5. *Cultius exornaturus, gratioresque reducturus*] Angl. *Cultius exornatas gratioresque redituras.* Hic illud, *exornatas*, puto genuinum. Nec enim versimile Alexandrum promisisse ipsum, se exornaturum eas, quod vult lectio vulgata. At in voce, *redituras*, hæreo, Quanquam forte melius ut credamus, promisisse eas redituras, quam se reducturum. SCHEFF.

6. *Juvenes supponit*] Copiose Herodotus in Τερψιχόρῃ.

8. *Tam fœdæ gentis*] Angl. *tam sordidæ gentis*, quæ mea sententia lectio est genuina, cum altera sit ex glossa. Ubique noster ita amat loqui: De ipsis hisce Macedonibus Supra VI, 9. *Sordidum & obscurum antea Macedonum nomen.* SCHEFF.

9. *Bubares*] Βουβάρης. Herodotus filiam Amyntæ vocat Gygæam V. & VI. BONGARS.

CAP. IV. 1. *Successori Alexandro*] Solinus 9. tamen, Perdiccæ successisse vult hunc Alexandrum: cujus errorem convincit in absolutissimis ad illum auctorem exercitationibus Cl. Salmasius 156. A. 2. BERNEC.

3. *Per ordinem*] Eum ordinem vide apud Eusebium. Legendus ad hunc locum Solinus 9. & inprimis Diodorus XIV. & XV. quorum varietatem explicare non est hujus loci. BONGARS.

Me-

pervenit. [4] Hic quoque insignis industria & omnibus imperatoriis virtutibus instructus fuit; [5] qui ex Eurydice tres filios sustulit, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem, & filiam Euryonem: Ex Gygæa autem Archelaum, Archideum, Menelaum. [6] Cum Illyriis deinde & cum Olynthiis gravia bella gessit. [7] Insidiis etiam Eurydices uxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnumque adultero tradendum susceperat, occupatus fuisset, ni filia pellicatum matris & sceleris consilia prodidisset. [8] Functus itaque tot periculis senex decessit, regno maximo ex filiis Alexandro tradito.

CAP. V. [1] Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyriis, pacta mercede & Philippo fratre dato obside, redemit. [2] Interjecto quoque tempore, per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res Philippo maxima incrementa egre-

Menelai] *Archelai*. Euseb. BERNEC. Μενέλαος ὁ Φιλίππου πάππος Ælian. XII. Var. Hist. 43. GRONOV.

5. *Tres filios*] Duorum, Perdiccæ & Philippi, meminit Probus Iphicrate. legendus Georg. Gemistus. BONGARS.

Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem] Dele istud, *Macedonis*; putidum enim est, puerile, & ex oscitantia & dormitatione scriptoris librarii natum. FABER.

Euryonem] Iuntæ: *Eurynoem*. leg. *Eurynoen*. Mox in eadem editione pro *Cygnæa*, legitur, *Gygæa*, ut scribendum censuit If. Vossius; & pro *Archideum*, uti & Eusebius ac Orosius, *Arideum*. Confirmat editio Vindobonensis, nisi quod scribat *Aridæum*. GRÆV.

Ex Gygæa &c.] Scribe, *Ex Gygæa*, pro *Ex Cygnæa*. Voss. *Gygæa*, pro *Cygnæa* legendum judicaverat If. Vossius. Ipsumque illud in vetere editione Iuntarum reperit deinde Grævius. Sed & Bongarsius observarat, codices quosdam typis expressos, *Gygæa*, habere Herodotus. VIII. & *Gygæam*, Amyntæ filiam, quæ Bubari Persæ nupserit, commemorat. VORST. Sic ex Herod. Vossio, Grævio & Iuntis, Vorstius. SCHEFF. Præclare If. Vossius, *Gygæa*. In quibusdam impressis, quod non longe a vero est, legitur, *Cygæa*. Paulo ante lege, ut in editione Juntarum, *Eurynoen*, Grævio monente, nisi forte legendum, *Eurynomen*, quod ego verissimum puto, nam hoc nomen in puellis Græcis frequens est. FABER.

Archideum] Eusebius & Orosius legunt, *Aridæum*. BERNEC. Eusebius, Orosius, Iuntæ, probante Grævio, *Aridæum*. Puto, in aliis fuisse *Arrhideum*, sed r unum, aspectum pro c, peperisse *Archideum*. SCHEFF. Græcum non est, legendum itaque *Aridæum* (nomen

egregiæ indolis dedit. [3] Siquidem Thebis triennio obſes habitus, prima pueritiæ rudimenta, in urbe ſeveritatis antiquæ & in domo Epaminondæ, ſummi & philoſophi & imperatoris, depoſuit. [4] Nec multo poſt Alexander inſidiis Eurydices matris appetitus occumbit; [5] cui Amyntas, in ſcelere deprehenſæ, propter communes liberos, ignarus eiſdem quandoque exitioſam fore, pepercerat. [6] Frater quoque ejus Perdicca pari inſidiarum fraude decipitur. [7] Indignum prorſus, libidinis cauſa liberos a matre vita privatos, quam ſcelerum ſuorum ſuppliciis liberorum contemplatio vindicaverat. [8] Perdiccæ hoc indignior cædes videbatur, quod ei apud matrem miſericordiam nec parvulus quidem filius conciliaverat. [9] Itaque Philippus diu

non

men eſt Macedonicum) vel *Arideum*, ſed ego ſuſpicor Macedonas dixiſſe *Arridæum*, & verum eſt. FABER.

CAP. V. 3. *Prima pueritia rudimenta depoſuit*] Sic Infra IX, 1, 8. *Ut ſub militia patris tirocinii rudimenta deponeret.* Et XII, 4, 6. *Si non ſolum tirocinia, verum & incunabula in ipſis caſtris poſuiſſent.* Eſt autem, *ponere*, & *deponere rudimenta*, & *tirocinia*, nihil aliud quam exuere & finire, ut deinde ad majora adſpirare poſſis. Deinde, *prima rudimenta*, dictum, ut paulo ante, *prima initia*; per pleonaſmum quendam. VORST.

In domo Epaminondæ] Diodorus, XVI, 4. *Thebani*, inquit, *Epaminondæ patri adoleſcentulum commiſerunt*. a quo diſſentit Plutarchus in Pelopida 47. Vide præter hos Gemiſtum. BONGARS.

4. *Inſidiis Eurydices*] Interfectus a Ptolemæo Alorite, qui poſt eum regnavit annos tres. Diodorus XV, 77. mendoſe habet ἔτη τεσσαράκοντα, legendum enim ἔτη τρία. Eum deinde interemit Perdicca: cui, cum adverſus Illyricos cecidiſſet, ſucceſſit Philippus, cum adhuc Thebis eſſet, ut Diodorus. Juſtinus enim, quem ſequitur Oroſius III, 12. triennium tantum obſidem fuiſſe ſcribit. accurate hæc Gemiſtus. BONGARS.

7. *Scelerum*] Sebiſ. *a ſcelerum*. BERNEC. Probo Sebiſii conjecturam, *a ſcelerum*, ſcribentis, quoniam & alias ſic ſcriptor noſter ſolet. SCHEFF. Angl. *quam a ſcelerum*, Rectiſſime. Atque ſic conjiciebat quondam Sebiſius. IDEM. Sebiſius emendavit, *quam a ſcelerum ſuorum ſuppliciis*, &c. Bene quidem, ſed nihil neceſſe fuit mutare quidquam. Qui enim dicunt, *liberari ſupplicio*, & *liberari a ſupplicio*, tam bene illi, quam illi loquuntur. FABER.

9. *Non regem, ſed tutorem pupilli egit.*] Impreſſus quidam habet, *non ſe regem*. Suſpicor Juſtinum ſcripſiſſe, *non regem ſe, ſed*, idque *ſe* per ſimilitudinem literarum ſubſequentium, tanquam ſupervacuum, deletum. SCHEFF. Male. *Regem*, *patrem*, *principem agere*, frequentiſſima ſunt Tacito, Suetonio, Juſtino, aliiſque.

10. Com-

non regem, sed tutorem pupilli egit. [10] At ubi graviora bella imminebant, serumque auxilium in exspectatione infantis erat, compulsus a populo regnum suscepit.

CAP. VI. [1] Ut est ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit; & propter ipsius ingenium, quod magnum spondebat virum; & propter vetera Macedoniæ fata:[2] quæ cecinerant, uno ex Amyntæ filiis regnante, florentissimum fore Macedoniæ statum: cui spei scelus matris hunc residuum fecerat. [3] Principio regni, cum hinc cædes fratrum indigne peremtorum, inde hostium multitudo; hinc insidiarum metus, inde inopia continuis bellis exhausti regni, immaturam ætatem tironis urgerent: [4] bella, quæ, velut conspiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diversis locis uno tempore confluebant, quoniam omnibus par esse non po-

10. *Compulsus a populo*] Philippo defertur imperium. Ὀλυμπιὰς ῥζ ἡ πέμπτη καὶ ἑκατοστή, ὅτε Φίλιππος Μακεδόνων ἐβασίλευεν, ut ait Historicus.

CAP. VI. 1. *Ut est ingressus imperium*] *Ingredi*, pro incipere, frequenter Ciceroni fuit in usu, ut in Orat. pro Cæcina 28. *Cum istam disputationem mecum ingressus esset.* & Topic. 1 *Majores nos res scribere ingressos.* & Sueton. in Octav. 92. *Ingrediente se longinquam peregrinationem.* Quum tamen auctor Bell. Afric. 22. addita præpositione dixerit, *ingredi in rempublicam.* GRONOV.

3. & 4.] Planus intellectu locus, quem in vulgatis editionibus interstinctio prava, & *bellaque*; pro *bella quæ*, positum obscuravit. BERNEC.

Principio regni] MSS. habent, *rerum*, pro *regni*. Ergo alterutrum est glossatoris, non Justini. Magis autem inclino, ut lectionem veram putem, *rerum*. SCHEFF.

Inopia &c.] Forte legendum. *continuis bellis exhausti regni, immaturam ætatem tironis urgerent, & bella quæ* &c. pro vulgato, *continui belli &* &c. BONGARS.

4. *Dispensanda*] Supra, Not. ad VI, 1, 4. BERNEC. Ut non omnia bella uno impetu, ac momento, sed per partes ac vices gereret. Proprie enim hoc verbum usurpatur de patrefamilias, qui, ut sibi constaret ratio accepti & expensi, sumtus dispensare solet, nec omnia uno tempore simul & semel effundit. Liv. XXVII, 5. *Dispensarique lætitia inter impotentes ejus animos potuit.*
& Ovid. VI. Met. 279.

Ordine nullo
Oscula dispensat natis.

& Stat. VI. Theb. 766.

Doctior hic differt animum, metuensque futuri
Cunctatus vires dispensat.

Senec. Epist. 88. *Temperantia voluptatibus imperat; alias odit atque abi-*

poterat, dispensanda ratus; [5] alia interposita pactione componit, alia redimit, facillimis quibusque aggressis, quorum, victoria & militum trepidos animos firmaret, & contemtum sibi hostium demeret. [6] Primum illi cum Atheniensibus certamen fuit; quibus per insidias victis, metu belli gravioris, cum interficere omnes posset, incolumes sine pretio dimisit. [7] Post hæc, bello in Illyrios translato, multa millia hostium cædit. Ur-

abigit, alias dispensat. Idem VI. de Benef. 16. *Tum ingenium latens & pigram, injecta (ut ita dicam) manu, extraxit: nec qua sciebat, maligne dispensavit.* & III. Nat. Quæst. 27. *Ad originem rerum parce utitur viribus, dispensatque se incrementis fallentibus.* GRONOV. *Dispensare* pro partiri, distribuere: ut bella alia gerenda suscipias, alia quocunque modo declines. Quæ verbi significatio & præcipua est. VORST.

5. *Contemtum sibi* &c.] Malim, *contemtum sui hostibus demeret.* BONGARS. Ita Liv. XXV, 37, 18. BERNEC. Bongarsius mallet, *Contemtum sui hostibus demeret.* Ad quem modum Livius XXV, 37. *Ultro inferendo arma contemtum sui demturum.* VORST.

6. *Cum Atheniensibus certamen*] Diodorus XVI, 2. Regem Macedoniæ Argæum facere volebant Athenienses, misso Mantia duce cum exercitu. Devictis Illyriis. vide eundem sub anno secundo Philippi. BONGARS.

7. *Multa millia*] Ultra septem millia. Diodorus XVI. 4. BERNEC.

Larissam capit. &c.] Veteres *Lariseam.* Larissas plures recensent IX. & XIII. Strabo. & Stephanus de Urbibus, nullam, quæ huic loco conveniat, nisi legas, *Larissam in Thessalia:* & ea lectio uno MS. confirmatur. habet is, *Larissam hinc in Thessaliam.* Ceteri, *Larissam capit, hinc in Thessaliam.* Glareanus, *Lissum,* legit, quæ est urbs Illyriæ. Ptolem. Stephan. Thessaliam aggressus est Philippus contra tyrannos vocatus. Diodorus XVI, 14. BONGARS. Iuntæ, ut pridem conjecit Bongarsius: *Larissam in Thessalia non prædæ cupiditate.* Quæ lectio non est sollicitanda. Nam Larissa capite Thessaliæ subjugata, ceteri cogebantur nolentes volentes jugum servitutis subire, & equites quos imperabat Philippus, præstare. Paulo post iidem Iuntæ, itidem ut conjiciebat Bongarsius, *tutore virginis Arrymba.* GRÆV. Unus Cod. MS. quem Bongarsius vidit, *Larissam hinc in Thessaliam.* Unde ille legendum censet, *Larissam in Thessalia.* Atque ita manifeste editionem Iuntinam habere testatur Grævius. VORST. Lectio vitiosa, nulla enim Larissa in Illyrico, nec videtur emendatio Bongarsii juvare, legentis, *urbem nobilissimam Larissam in Thessalia,* &c. An enim verisimile, Philippum ex una illa urbe tantum expectasse equitatum? Quare plus propendeo in sententiam Glareani, qui existimat, corruptum esse nomen urbis non Thessaliæ, sed Illyrici. Et quid, si Justinus scripsit: *urbem nobilissimam Illyrici, Issem capit.* Potest vitium esse ortum, quod pro *Illyrici* vetusta [illegible]tione scriptum esset literis minusculis & per compendium, *inliri.* Sic enim primæ duæ literæ *in* absumtæ per præcedens *m* totidem lineolis constans ceteræ connexæ vocabulo sequenti, unde factum, *liriss[illegible]m,* ex quo peritior geographiæ scilicet, fecit, *Larissam.* De Isse, Illyrici urbe,

Urbem nobilissimam Larissam capit. [8] Hinc Thessaliam, non prædæ cupiditate, sed quod exercitui suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat, nihil minus quam bellum metuentem improvisus expugnat: [9] unumque corpus equitum pedestriumque copiarum invicti exercitus facit. [10] Quibus rebus feliciter provenientibus, Olympiadem, Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem ducit; [11] conciliante nuptias fratre patruele, altore virginis, Arruba, rege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troada in matrimonium habebat: quæ causa illi exitii, malorumque

be, videndus est Plinius II. Nat. Hist. 21. & Stephanus de Urbibus, in ea voce. SCHEFF. Scio quid ad hæc docti dixerint, & imprimis Bongarsius V. CL. sed hoc mihi persuasissimum est, Glareanum, hominem Helvetium, cujus ego libros Musicos, & animadversiones in Livium pene puer legi, virum acutissimum fuisse, Ille non *Larissam*, legit, seu *Lissum*. Optime si quidàn his sapio. Erat enim Lissus inter primarias Illyriæ urbes, ad mare scilicet. Scio & hoc, multa quoque contra posse afferri. Sed uno verbo, dico iterum, Glareanus homo bonæ mentis fuit; & legendum, *Lissum*; cetera plana sunt. Bongarsius mihi non satisfacit, hoc in loco scilicet, nam alibi vir mihi magnus & præstantissimus videtur. *Hinc* autem, id est, postquam Lissum ad mare Adriaticum cepit, in Thessaliam se confert &c. Si de Larissa vellem aliquid, hoc dicerem, Larissam Thessaliæ nobilissimam urbem fuisse, vel hoc nomine tantum, quod Achilles dicitur Larissæus, vel quod Larissa a Livio caput Thessaliæ dicatur fuisse. Sed hæc nil ad Lissum Glareani, qui meo judicio valde sapiebat. FABER.

8. *Hinc Thessaliam*] MSS. habent, *hinc in Thessaliam*, quæ lectio videtur proba, sed repudiata ab illis, qui non observabant ex superioribus hic quoque verba, *bello translato*, esse intelligenda. Liquet autem simul, emendationem Bongarsii recte a nobis in præcedentibus rejectam esse. SCHEFF.

Metuentem improvisus] Legendum, distinguendumque, *metuentem. Eam improvisus expugnat, unumque* &c. Pronomen abstulere literæ similes ante & post ipsam. IDEM.

9. *Exercitus facit*] Sic Angl. quod præfero vulgato, *fecit*, quia præcedit, *expugnat*. IDEM.

10. *Neoptolemi*] *Eurucha* habet Orosius III, 12. BERNEC.

11. *Altore*] Veteres *auctore*, forte *tutore*. De hoc loco dicam XVII, 3, 9. BONGARS. Angl. *tutore virginis*. Alterum horum est ex glossa. Puto tamen in vulgato nihil mutandum, ut quod docet, non modo tutelam ejus habuisse, quod glossator innuebat, sed & educasse ipsam domi suæ. SCHEFF.

Arruba, rege Molossorum) Græcis promiscue appellatur, Ἀρύβας, & Ἀρύμβας. Sæpe enim inseritur τὸ μ. ut, Sybaris Symbaris, Thymnias Thymnias, Senones Semnones, & sexcenta alia. Apud Frontinum male vocatur *Harridas*, pro *Arubas*, aliquoties II, 5. Voss. Hunc Infra VIII, 6, 4. *Arrybam* re-

que omnium initium fuit. [12] Nam, dum regni incrementa affinitate Philippi acquisiturum se sperat, proprio regno ab eodem privatus in exsilio consenuit. [13] His ita gestis, Philippus jam non contentus summovere bella, ultro etiam quietos lacessit. [14] Cum Methonam urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris

regem Epiri, vocat auctor, quomodo, *Sulla*, & *Sylla*, *Purrhus*, & *Pyrrhus*, indifferenter dixerunt. BERNEC. Infra VIII, 6, 4. *Regem Epiri*, vocat: quod & rectius videtur. Nam qui ei successit Alexander, Olympiadis frater, itidem rex Epiri fuit. Scribitur autem *Aruba* pro *Arryba*; ut Infra VIII, 6, 4. vocatur: quomodo, *Sulla*, pro *Sylla*. Becharius tamen & hic, *Arryba*, habet. VORST. Vorstius putat rectius, *rege Epiri*, ut Infra VIII, 6, 4. Sed hoc nimis abit, nec necesse est, cum Molossi pars sint Epiri. SCHEFF.

Troada in matrimonium habebat] Ab accusativo Græco Τρωάδα fit ejusdem terminationis nominativus, unde deinceps accusativus, *Troadam*, formatur. *In matrimonium habebat* non quidem sine exemplo; sed restatur tamen Bongarsius; codices suos MSS. habere, *in matrimonio*. VORST. *Troadem* potest ferri; sed tamen, *Troada*, prætulerim inflexione Græca scilicet. Ita alibi; *Olympiada*, pro Olympiadem. Sed tamen cum in memoriam redeo, nunquam memini me legere, *Olympiadam*, legi tamen *Crotonam*, sed mihi dubium est. FABER. Optime Faber, *Troada*, & paulo post, *acquisiturum se sperat*, legendum esse contendit, applaudente Juntina. GRÆV.

Omnium initium fuit] Manu exaratorum codicum alii, ut quidam profitentur, habent: *Illi exitium malorumque omnium causa fuit*. alii: *illi malorum omnium exitium fuit*: quibus vitiosis quamvis, scripturis confirmor magis, ut probem lectionem duorum Fuldensium librorum membranaceorum, in quibus absque ulla litura est: *quæ causa illi exitii, malorumque omnium initium fuit*. MOD. Ita Fr. Modius in duobus Fuldensibus libris membranaceis absque ulla litura scriptum ait: eaque lectio non longe discedit a vestigiis aliorum MSS. quos variantium libellus exhibet. Bongarsii & aliorum editiones, *Omnium fuit*. BERNEC. *Initium*, adjecit Bernecceerus, quod duos Codd. Fuldenses ita habere testatus esset Modius. Antiquiores editiones, & ipsa quoque Bongarsii, vocem non habent. VORST.

12. *Acquisiturum se sperat*] Antiquiores editiones, *acquisiturum se sperat*. Ceterum pronomen reciprocum omitti, ac subaudiendum relinqui, nihil novi. VORST. Lego, *acquisiturum se sperat*. Et ita in quibusdam impressis scriptum. Illud *se* omissum est ob initium vocis sequentis, *sperat*. FABER.

14. *Methonam*] Veteres; *Mothonam*. *Methana* Straboni VIII. aliter est Μεθώνη. Præter Diodorum sub anno VIII. vide & Solin. 14. & Plin. VII. Nat. Hist. 37. *Sagittam autem jecerat Aster oppidanus inscriptam suo nomine, locoque vulneris, & nomine* (id est nomine Philippi) *quem petebat*: ut est apud Solinum. BONGARS. In Prologo VII. Historiæ Trogi, *Mothone*, est, atque ita Latinos hujus urbis nomen scripsisse, plane sibi constare dicit Salmasius ad Solin. 153. A. 2. Quomodo quæ Græcis Κέρκυρα, & Βερενίκη, Latinis *Corcyra*, & *Beronice* dicitur. BERNEC.

Sagitta jacta] Ab Astere Olynthio, teste Plutarcho Parall. Min.

ris sagitta jacta dextrum oculum regis effodit.[15] Quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior adversus hostes factus est: [16] adeo ut interjectis diebus pacem deprecantibus dederit; nec moderatus tantum, verum etiam mitis adversus victos fuerit.

8. & Solin. 8. Hunc versum inscriptum habuit sagitta;

Ἀστὴρ Φιλίππῳ θανάσιμον πέμπει βέλος.

Aster letale Philippo mittit spiculum.

Plutarch. in Alexandro 3. tradit, ab oraculo Delphico Philippo nuntiatum, ideo ipsum amisisse oculum alterum, quod cum rimæ ostii admovens, Jovem Ammonem conspexisset, serpentis figura eum Olympiade uxore sua concubantem. Commemorabilis hic adulatio Clisophi, qui in Philippi gratiam, altero privati oculo, ipse etiam alterum de suis oculum deligare voluit. Ælian. IX. Hist. Animal. 7. Athenæus VI, 12. IDEM.

LIBER VIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Græciæ clades sub Philippo Macedone. Thebani & Phocenses civilis belli faces.*

2 *Thebani Philippum arcessunt, qui Phocenses opprimit. Athenienses saluti publicæ pro virili consulunt.*

3 *Contra, Philippus Græciam lacerat. Cappadociam Macedoniæ adjungit. Olynthios delet. Latrocinium exercet variis modis.*

4 *Atheniensibus, Thessalis, Bœotis & Phocensibus callide imponit.*

5 *Phocenses ad deditionem & reliquos Græcos cogit ad servile obsequium.*

6 *Monarchiam cum summa injustitia constituit.*

CAP.

CAP. I.

[1] GRæciæ civitates, dum imperare singulæ cupiunt, imperium omnes perdiderunt: [2] quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, omnibus perire, quod singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt. [3] Siquidem Philippus rex Macedoniæ, velut e specula quadam, libertati omnium insidiatus, dum contentiones civitatium alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresque subire regiam servitutem coëgit.

[4] Cau-

LIB. VIII. Justini omnium optimus & castigatissimus. FREINSH.

CAP. I. 2. *In mutuum exitium*] De hac civili Græcorum discordia Callisthenes apud Plutarchum in Alexand. 95.

Ἐν ᾗ καὶ διχοστασίῃ καὶ ὁ πάγκακος ἔλλαχε τιμῆς·

At per dissidium vel pessimus est in honore:

Cum diceret, illam Philippo magnitudinis & potentiæ occasionem & causam exstitisse. BONGARS.

Omnibus perire quod] Ita Vett. omnes & Orosius nullo sensu, ut mihi quidem videtur. P. Pithæus, sagaci corde & ingenio unico conjecit legendum, *omnibus perviæ*, proxime ad antiquam scripturam. nam quod vulgò legitur, *ab omnibus victæ periere*: Nugæ. IDEM. Prava distinctio, & *quid*, pro, *quod*, positum, fecit, ut hunc locum (planum utique, modo syntaxin attendas) infelici curiositate viri magni tentarent. Nam quod pridem Gruterus Suspicion. II, 12. monuit, hoc dicit auctor, Græciæ civitates non ante persensisse, omnes amittere quod singulis peribat, quam cum jam oppressæ essent. Idem de Britannis Tacitus affirmat in Agric. 12. *In commune non consulunt: rarus duabus tribusve civitatibus ad propulsandum commune periculum conventus. Ita dum singuli pugnant, universi vincuntur.* Hinc monitum Hermocratis ad Siculos suos apud Thucyd. IV, 12, 31. *Alienigenas arma nobis intentantes, universi, si sanæ mentis sumus, communi consensu propulsabimus. Quippe dum singuli cladibus afficiuntur, universi in periculo sumus.* Adde Nostrum Infra XV, 2, 15. Acumen Senecæ in re dissimili simillimum Epist. 90. *Societatem avaritia distraxit, & paupertatis causa etiam his, quos fecit locupletissimos, fuit. Desierunt enim omnia possidere, dum volunt propria.* Et 81. *Avaritia dum seducere aliquid cupit, atque in suum vertere, omnia fecit aliena, & multa concupiscendo, omnia amisit.* BERNEC.

3. *E specula quadam*] Id est, e loco alto, ut totum agrum detegere oculis posset, unde occasiones peterent. Quomodo hæc loquutio etiam aliis placuit, ut Cic. IX. ad Att. Ep. 10. *In speculis esse.* Idem pro Dejotaro 8. *Reliqua pars accusationis duplex fuit: una, regem semper in speculis fuisse, cum a te animo esset alieno.* Liv. XXXIV, 26. *Diem deinde unum in speculis fuit.* Quintil. Decl. CCLXXXI. *In aliqua vos positos specula putate: illa, quæ facta sunt, videte.* Claud. Bell. Get. 570.

Gentes pendere paratas
In speculis.

GRONOV.

[4] Causa & origo hujus mali Thebani fuere: qui, cum rerum potirentur, secundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses, quasi parva supplicia cædibus & rapinis luissent, apud commune Græciæ concilium superbe accusaverunt. [5] Lacedæmoniis crimini datum, quod arcem Thebanam induciarum tempore occupassent; Phocensibus, quod Bœotiam depopulati essent. [6] prorsus quasi post arma & bellum locum legibus reliquissent. [7] Cum judicium arbitrio victorum exerceretur, tanta pecunia damnantur, quanta exsolvi non posset. [8] Igitur Phocenses, cum agris, liberis, conjugibusque privarentur, desperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut deo irascentes, templum ipsum Apollinis Del-

Auxilium inferioribus ferendo,] Ita Supra v, 2, 12. & Philippus III. apud Livium xxxix, 23, 11. BERN.

4. *Thebani*] Hoc est initium belli Sacri seu Phocici, quod in annum nonum duravit. Diodorus xvi, 5, 23. sub anno sexto Philippi decennium durasse scribit Pausanias in Bœoticis & Phocicis. Vide & Gemist.. BONGARS. Initium ejus incidit in Olympiadis centesimæ quintæ annum quartum. BERNEC.

Secundam fortunam &c.] Thucyd. III, 6, 25. *Prope facilius esse dixerim propulsare adversa, quam tutari secunda.* Tacit. Hist. I, 15, 7. *Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant; quia miseria tolerantur: felicitate corrumpimur.* Ovid. II. de Arte 438.

> *Non facile est æqua commoda mente pati.*

Adde Sallust. Catil. 10, 2. Senec. Epist. 51. Probus pr. Timol. *Id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam, quam adversam fortunam.* Idem de Conone sub fin. *Accidit huic quod ceteris mortalibus, ut inconsiderantior in secunda, quam in adversa esset fortuna.* IDEM. Livius IX. *Loquimur de Alexandro nondum merso secundis rebus, quarum nemo intolerantior fuit.* Vocantur tales & *impotentes.* Cicero in Epp. *Victoria quæ etiamsi ad meliores venit, tamen eos ferociores impotentioresque facit.* VORST.

Græciæ concilium] Amphictyonum. Diodor. xvi, 60. 61. Pausanias Phocicis. Ælianus XII. Var. Hist. BONGARS.

6. *Quasi post arma*] *Post arma*, pro postquam arma jam sunt sumta. Sic Sup. I, 6, 12. *Post necessitatem pugnandi.* Vide & Notas. Cicero IV. Fam. Ep. 4. *Sic fac existimes, post has miserias, id est, postquam armis disceptari cœptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate.* Ubi, *post has miserias*, concise dictum, pro postquam in has miserias incidimus: idque verbis deinde pluribus exponitur sic, *postquam armis disceptari cœptum est de jure publico.* VORST.

Legibus] C. Marii dictum, *se præ armorum strepitu leges exaudire non posse.* Plutarch. Apophthegm. Rom. 29. Et Cæsaris: *Non idem armorum ac legum esse tempus.* Idem in Cæs. 53. BERNEC.

8. *Philomelo quodam duce*] Apud Po-

Delphis occupavere. [9] Inde auro & pecunia divites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt. [10] Factum Phocensium, tametsi omnes exsecrarentur propter sacrilegium, plus tamen invidiæ Thebanis, a quibus ad hanc necessitatem compulsi fuerant, quam ipsis intulit. [11] Itaque auxilia his & ab Atheniensibus & a Lacedæmoniis missa. [12] Prima igitur congressione Philomelus Thebanos castris exuit. [13] Sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegii pœnas impio sanguine luit. [14] In hujus locum dux Onomarchus creatur.

CAP. II. [1] Adversus quem Thebani Thessalique, non ex civibus suis, ne victoris potentiam ferre non possent, sed Philippum, Macedoniæ regem, ducem eligunt; [2] & externæ dominationi, quam in suis timuerunt, sponte succedunt: [3] Igitur Philippus, quasi sacri-

Polyænum v. male appellatur, Φιλόμηλος, pro Φιλόμηλος. Voss. Philomelus iste Theotimi filius, vir sine dubio fortissimus, ac patriæ amantissimus, nemine inter suos Phocenses dignitate inferior (ut ait, sed Græce Pausanias.) Quæ res facit ut eo magis mirer istud, (*quodam*,) quasi de opilione aliquo, aut caprario ageretur. FABER.

13. *Dimicans cecidit*] Diodorus XVI, 31. & Pausanias Phocicis in fuga præcipitem se e rupe dedisse referunt. BONGARS.

14. *Onomarchus*] Ita Græci. In Vett. est, *Oenomenaus*; aut, *Oenomaus*, ut in Orosio MS. IDEM. Sichardus, *Oenomanus*, ad oram libri notavit. BERNEC. Iuntæ, *Oenomaus*, cum Orosio MS. & aliis editionibus vetustioribus. Sed rectius recentiores. GRÆV. Grævius ex Juntis, Orosio, & MS. *Oenomaus*, SCHEFF. Hoc loco pro *Onomarchus*, Iuntarum editio habet, *Oenomaus*, cum Orosio & cæteris editoribus Justini. Sed & Orosius & Iuntæ errant. Nam a Pausania planissime dicitur, *Onomarchus*, idque duobus locis, pag. 318. in Phocicis. Oenomaus autem, quem isti in animo habebant, bello Servili Romano cum Chryso & Spartaco inclaruit. FABER.

CAP. II. 1. *Thessalique*] Non video, quid hic Thessali faciant, qui jam ante victi erant a Philippo. Nec eorum ulla vel in præcedentibus, vel in sequentibus fit mentio. An huc tractum ex sequenti Cap. 4? Sed & ibi legunt, *Thebani*. SCHEFF.

Non ex civibus suis, ne victoris potentiam ferre non possent] *Non ex civibus suis*, subaudi, *aliquem*. Et *victoris*, est, pro *si is victor fuisset*. Sic Livius IX, 18. *Etiam victis Macedonibus graves, nedum victoribus*, id est, etiamsi victi fuissent. Et V. *Itaque ne penes ipsos culpa esset cladis forte Gallico bello acceptæ, cognitionem de postulatis Gallorum ad populum rejiciunt*, id est, si clades acciperetur, vel si accepta fuisset. Vide & Gronov. ad Livium IX, 18. VORST.

2. *Externæ dominationi*] In *discordia civili, pars quæ domestico cer-*

crilegii, non Thebanorum ultor esset, omnes milites coronas laureas sumere jubet, atque ita, veluti deo duce, in prælium pergit. [4] Phocenses, insignibus dei conspectis, conscientia delictorum territi, abjectis armis fugam capessunt, pœnasque violatæ religionis sanguine & cædibus suis pendunt. [5] Incredibile quantum ea res apud omnes nationes Philippo gloriæ dedit. [6] *Illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum: quod orbis viribus expiari debuit, solum, qui piacula exigeret, exstitisse.* [7] Dignum itaque qui diis proximus haberetur, per quem deorum majestas vindicata sit. [8] Sed

famine inferior est, externo potius se applicat, quam civi cedit. Livius, XXXIV, 48, 11. BERNEC.

Quam in suis timuerunt] Lege, *timuerant.* FABER.

4. *Insignibus dei*] Quia laurus Apollini sacra. Plin. XII. Nat. Hist. 1. pr. Ovid. Metamorphos. 1. Fab. 14. &c. BERNEC.

6. *Ultorem religionum*] De magno quodam principe, qui colore religionis, quam omnibus actionibus suis semper prætexebat, ad ambitionem & inexplebilem propagandi imperii cupiditatem, mira, & huic Philippicæ simillima, calliditate fuit abusus, omnino videndi, Thuanus I. Guicciardin. XII. Machiavelli Princeps 21. IDEM.

6. *Solum, qui piacula exigeret,* &c.] Angl. sic distinguit & legit, *exstitisse. Dignum itaque, qui diis proximus haberetur, per quem.* Quam lectionem puto verissimam, cunctisque præferendam. SCHEFF. Certissima est lectio & interpunctio libri Anglicani: *Solum, qui piacula exigeret, exstitisse. Dignum itaque, qui diis proximus haberetur.* quam merito probarunt Oxonienses & Cl. Schefferus, cujus obitus rei literariæ plagam ingentem inflixit. Quis enim in vulgatis intelligit, qui Latinam Linguam intelligit, *dignum exstitisse, qui piacula exigeret?* Quid enim est, ille dignus existit, qui scelera puniat? cum, *dignus*, nihil hic loci est. Sed si interpungas cum Anglicano codice, nihil super, est quod quenquam possit morari. Hoc enim dicit Justinus, Philippum solum exstitisse, qui exigeret piacula, quæ orbis viribus debebant expiari, seu ad quæ vindicanda totus orbis debebat conspirare, ea solum Philippum punisse. Nondum tamen perpurgatum hunc locum esse puto. Scribendum videtur: *solum qui piaculum exigeret.* Id ostendunt verba præcedentia: *quod orbis viribus expiari debuit.* Nam si, *piacula*, scripsisset, *quæ orbis viribus expiari debuerunt.* *Piaculum* autem est piaculare scelus, sacrilegium scilicet illud. Si quis se vulgaram existimet posse tueri, ellipsi, vocis *criminis*, *sceleris*, *facti*, aut si quod aliud huic loco appositum intelligi queat, is, si rationem, & consuetudinem emendate loquentium in consilium adhibuerit, facile suam damnabit sententiam. Fac scripsisse non neminem: Ille vindex est religionis, ille majestatis divinæ & sacrilegorum ultor, ille, quod orbis viribus expiari debuit, solus impietatem puniit. Qui Latine sciunt, dicent illico scribendum fuisse, *quæ orbis viribus expiari debuit.* Non alia est ratio hujus

[8] Sed Athenienses, audito belli eventu, ne in Græciam Philippus transiret, angustias Thermopylarum pari ratione sicuti antea advenientibus Persis, occupavere; sed nequaquam simili aut virtute, aut causa: [9] siquidem tunc pro libertate Græciæ, nunc pro sacrilegio publico; tunc a rapina hostium templa vindicaturi, nunc adversus vindices templorum raptores defensuri: [10] aguntque propugnatores sceleris, cujus turpe erat alios vindices fuisse; [11] immemores prorsus, quod in dubiis rebus suis illo deo etiam consiliorum auctore usi fuerant; quod illo duce tot bella victores inierant; tot urbes auspicato condiderant; tantum imperium terra marique quæsierant; quod nihil sine majestate numinis ejus aut privatæ unquam, aut publicæ rei gesserant. [12] TANTUM facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcerrimis legibus institutisque formata, ut, quid posthac succensere jure Barbaris possent, non haberent.

CAP. III. [1] Sed nec Philippus melioris fidei adversus socios fuit; [2] quippe veluti timens, ne ab hostibus sacrilegii scelere vinceretur, civitates quarum paulo an-

jus loci in Justino. Aut scribendum, *piaculum*, aut, *quæ orbis viribus expiari debuerunt*. GRÆV,

8. *Angustias Thermopylarum*] Ad quas occupandas Philippus contendebat. Diodor. BONGARS.

Sicuti antea] Supra II, II, 2. Diodor. XI, 4. BERNEC.

10. *Cujus turpe erat alios* &c.] Quia quondam Athenienses ad se potissimum putabant pertinere, ut vindicarent scelera commissa in deos. Videtur autem scripsisse Justinus, *Cujus turpe erat alias, alios vindices fuisse*. SCHEFF.

11. *Illo deo*] Apolline, cujus oraculum consuluerunt, Supra II, 12, 13. BERNEC.

Tot bella victores inierant] Hoc non capio, quomodo enim victores inire possunt bella? Inire bella, est ordiri, incipere. At nemo victor intelligitur, cum bellum incipit. Lego igitur, *victores finierant*, sensu optimo. *Finire bella*, noster alibi quoque usurpat. SCHEFF. Non est interpolanda librorum omnium scriptura. Sententia est liquida: Illo nimirum deo sæpe se bella suscepisse, in quibus fuissent victores. Si enim Deus auctor fuit belli, quis de victoria dubitet. GRÆV.

CAP. III. 1. *Sed nec Philippus*] Vide Philippi scelera, quem egregie suis coloribus depingit Demosthenes Olynthiaca II. BERNEC.

2. *Civitates*] Vide Supra IV, 3, 5. IDEM.

 3. *Sub*

ante dux fuerat, quæ sub auspiciis ejus militaverant, quæ gratulatæ illi sibique victoriam fuerant, hostiliter occupatas diripuit; [3] conjuges liberosque omnium sub corona vendidit; [4] non deorum immortalium templis, non ædibus sacris, non diis penatibus publicis, privatisque, ad quos paulo ante ingressus hospitaliter fuerat, pepercit: [5] prorsus ut non tam sacrilegii ultor exstitisse, quam sacrilegiorum licentiam quæsisse videretur. [6] Inde, veluti rebus egregie gestis, in Cappadociam trajicit: ubi bello pari perfidia gesto, captisque per dolum & occisis finitimis regibus, universam pro-

3. *Sub corona vendidit*] Id est, coronatos vendidit. Solebant enim qui bello capti essent, coronati venire. Vide & Gellium VII, 4. Eandem phrasin vide & Infra XI, 5, 7. & XXXIV, 2, 6. VORST. Festus, *Sub corona venire dicuntur, quia captivi coronati solent venire.* Idem tradit A. Gellius VII, 4.

Hospitaliter] Tanquam hospes, & amicus; qua notione hoc adverbium valde amatum fuit Livio, ut VI, 26. *Moti exemplo patres, vocari eos jam tum hospitaliter magis, quam hostiliter jussere.* & XXII, 30. *A notis ignotisque benigne atque hospitaliter invitati.* Item 54. *Cetera publice ac privatim, & hospitaliter facta.* GRONOV.

6. *In Cappadociam*] Hellesponti urbes Micybernam & Toronem Philippum anno XIII. occupasse refert Diodorus XVI, 54. Putavi aliquando, legendum, *Chalcidem*, ex eodem Diodoro XVI, 53. BONGARS. Omnino ex Diodoro lege, *Chalcidicam*, nempe, Thraciæ partem ubi olim floruit Diomedes. *Cappadocia* enim in Asia minore sita est, quo nunquam penetravit Philippus. GRONOV. Iuntæ: *Thraciam.* Mox Iidem, *Locare muros per civitates.* GRÆV. Iuntina editio, uti Grævius testatur, *in Thraciam.* Quod rescriberem, nisi de regibus Thraciæ oppressis in fine demum hujus capitis actum viderem. Vellem &, *in Chersonesum*, nisi de Chersonensium multis urbibus expugnatis initio demum sequentis libri mentio fieret. Bongarsius legendum putat, *in Chalcidem*: quoniam Diodorus XVI, 53. scribit, Philippum urbes Chalcidicas subegisse. Et juvat conjecturam hanc, quod in vetere quoque Prologo Libri VIII. Trogi Pompeji, mentio fit belli quod Philippus cum Chalcidoniis seu Chalcidicis urbibus, & inter ceteras Olyntho, gesserit. VORST. Vocabulum corruptum, pro quo, *Thraciam* & *Chersonesum*, alii substituunt, sed recte a Cl. Vorstio refelluntur. Quanquam nec placere possit, *Chalcis*, quam ipse cum Bongarsio substituit, cum quæ de Olyntho pro firmamento hujus lectionis adducit, apud nostrum prodantur demum in sequentibus. Locus hic est emendatu admodum difficilis, quia nec historiæ, nec libri veteres nos multum juvant, quantum hactenus cognovimus. SCHEFF. Hoc falsum est, & vidit Bongarsius (unde enim tam facile in Cappadociam Philippus, quæ fere in ultima parte maris Pontici posita est?) Quare legit ipse, *Chalcidem*, quæ Thraciæ portiuncula est ad mare Ægæum; at ego propius ad vestigia corruptæ lectionis, *Chalcidicam*, lego; ita enim & illa

ic-

provinciam imperio Macedoniæ adjungit. [7] Deinde ad abolendam invidiæ famam, qua insignis præter ceteros tunc temporis habebatur, per regna mittit & opulentissimas civitates, [8] qui opinionem sererent, regem Philippum magna pecunia locare & muros per civitates & fana & templa facienda; & ut per præcones susceptores solicitarent. [9] Qui cum in Macedoniam venissent, variis dilationibus frustrati, vim regiæ majestatis timentes, taciti proficiscebantur. [10] Post hæc Olynthios aggreditur: receperant enim per misericordiam, post cædem unius, duos fratres ejus, quos Philippus ex noverca genitos, veluti partici-

ci-

regiuncula dicitur, quæ Macedoniæ confiniis est. FABER.

7. *Invidiæ famam*] Aut, *perfidiæ famam*, aut, *invidiam famæ*, scribendum, judicio Freinshemii. Sed, *invidiam obtrectationis*, dixit auctor Præfat. 6. BERNEC. Freinshemio assentior legendum esse, *invidiam famæ*: quomodo in Præfatione, *invidiam obtrectationis* vocat. VORST. Suspectum habent hunc locum, sed fortassis sine causa, cum, *fama invidiæ*, possit explicari, *fama de invidia*, qua nempe dicebatur flagrare apud civitates omnes. SCHEFF. Merito præstantissimus Schefferus nihil censet invitis libris novandum esse. Ad invidiæ famam abolendam, est ad famam odiosarum rerum, quæ commiserat. ut in XII, 6. *Reputabat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud devictas gentes fabularum atque invidiæ, quantum apud ceteros amicos metum & odium sui fecerit.* quantum fabularum atque invidiæ, est quantum odiosorum sermonum.

8. *Fana & templa facienda*] Angli, *& fora & templa*. Lectio, mea sententia, verissima. Nam *fana* & *templa* non sic differunt, ut tanquam in diversis illud, *&*, debuerit repeti. Aliter se res habet cum *foris*. Et fuit horum cura magna apud veteres. Suet. Jul. 36. *Forum de manubiis inchoavisti.* Item Augusto 29. *Publica opera plurima exstruxit: Forum cum æde Martis ultoris.* SCHEFF.

Susceptores] Qui &, *redemtores*; & in L. Un. Cod. de Monop. *Ergolabi* dicuntur. *Magistri Comacini*, esse videntur in legibus Longobardicis. Vide Plin. XXXVI. Nat. Hist. 15, 23. BERNEC. Ovid. XI. Met. 201.

Susceptaque magna labore
Crescere difficili.

Vid. Henr. Vales. ad Ammian. Marcell. XVII, II. GRONOV. Proprie sunt qui annonis & tributis ærarii recipiendis præpositi sunt. Vid. Tit. Cod. de Susceptor.

9. *Taciti proficiscebantur.*] Angli, *profugiebant*. Præfero vulgatam, cujus hoc existimo esse glossam. Vide nostrum Supra V, 4, 8. SCHEFF.

10. *Olynthios*] Præter Diodorum XVI, 54. vide Demosthenis Olynth. & Libanii Argumenta. BONGARS. Olynthum Philippus per proditionem, corruptis urbis principibus, cepit. Ferunt, dicere solitum, nullam urbem tam esse munitam, quin si in eam asinus auro onustus ingredi possit, expugnari queat.

cipes regni inteficere gestiebat. [11] Ob hanc igitur causam urbem antiquam & nobilem exscindit; & fratres olim destinato supplicio tradit; prædaque ingenti pariter & parricidii voto fruitur. [12] Inde, quasi omnia, quæ agitasset animo, ei licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla in Thracia occupat. [13] Et ne quod jus vel fas inviolatum prætermitteret, piraticam quoque exercere instituit. [14] His ita gestis, forte evenit, ut eum fratres duo, reges Thraciæ, non contemplatione justitiæ ejus, sed invicem metuentes, ne alterius viribus accederet, disceptationum suarum judicem eligerent. [15] Sed Philippus, more ingenii sui, ad judicium veluti ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo

11. *Nobilem exscindit*] Non quidem vi captam, sed venditam & proditam sibi a Lasthene nescio quo. Vide Servium ad illa Virgilii VI. Æneid. 621.

Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Imposuit.

MOD. Diodor. XVI, 54. proditam a Lasthene & Euthycrate ait. Unde *callidus emtor Olynthi* Philippus dictus Juvenali XII, 47. BERNEC.

12. *Quasi omnia* &c.] Vienn. editio Camertis, *quasi qua agi asset, omnia.* IDEM.

Auraria in Thessalia] Circa Pydnam fuisse aurifodinas, auctor est Diodorus XVI, 8. e quibus Philippus annua talenta mille colligebat. De iis & Gemistus. BONGARS. MSS. *auri in Thessalia* &c. non multum pugnem, utro modo legas. MOD. Ceterum confirmat Modius, esse in suis MSS. *auri in Thessalia*, ut sequenti respondeat, *argenti*. me quidem judice, rectius. Quanquam *auraria metalla* dixit & Plinius XXXVII. Nat. Hist. 12, 1. & *argentaria ferrariaque*. Liv. XXXIV, 21, 6. BERNEC. *Auraria metalla*, etiam dixit Plin. VII. Nat. Hist. 57. Hinc autem Philippus sibi nummos percussit, quos, *Philippos*, vocat Plaut. Pœn. I, I, 38. & III, 5, 26. Ceterum etiam Bellonius I. Observat. 50. testatur Turcarum Imperatorem, deductis operarum impensis, hinc quotannis decies octies mille ducatos, nonnunquam triginta millia accipere. GRONOV. Quia Modius in MSS. suis invenit, *auri in Thessalia*, & hoc ei, quod sequitur, *argenti metalla*, magis congruit: ita omnino legendum arbitror. Ceterum per se spectatum τὸ *auraria metalla*, satis probum est, diciturque similiter, *argentaria, ferraria metalla.* VORST.

14. *Duo reges*] Corys Thraciæ rex, filios tres Berisadem, Amadocum, & Cersobleptem reliquit. Berisades mature obiit. Videtur igitur Justinus de duobus illis loqui. Vide Demosth. in Aristocratem. Diodorus sub anno quinto refert, Philippum reges Thraciæ, Illyriæ, & Pæoniæ, imparatos oppressisse: & de Chersoblepte sub anno VIII. & XVIII. BONGARS.

15. *Non judicis more* &c.] Philippus in dirimenda lite similis leoni Æsopico in partienda præda. *Quadruplatorem & interceptorem litis alienæ* vocat Livius III, 72, 6. Ubi simile populi Rom. de Aricinorum Ar-

cto exercitu supervenit, & regno utrumque non judicis more, sed fraude latronis ac scelere, spoliavit.

CAP. IV. [1] Dum hæc aguntur, legati Atheniensium petentes pacem ad eum venerunt. [2] Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pacis conditionibus misit, ibique ex commodo utrorumque pax facta. [3] Ex ceteris quoque Græciæ civitatibus, non pacis amore, sed belli metu, legationes venere. [4] Siquidem, crudescente ira, Thessali, Bœotiique orant, ut professum adversum Phocenses ducem Græciæ exhibeat: [5] Tanto odio Phocensium ardentes, ut obliti cladium suarum, perire ipsi, quam non perdere eos præoptarent, expertamque Philippi crudelitatem pati, quam parcere hostibus suis mallent. [6] Contra, Phocensium legati, adhibitis Lacedæmoniis & Atheniensibus, bellum deprecabantur, cujus ab eo dilationem ter jam emerant. [7] FOEDUM prorsus miserandumque spectaculum, Græciam etiam nunc & viribus & dignitate orbis terrarum principem, regum certe gentiumque semper victricem, & multarum adhuc urbium dominam, alienis excubare sedibus, aut rogantem bellum, aut

Ardeatiumque controversis finibus judicium. *Infame judicium*, id vocat Liv. IV, 11, 8. BERNEC.

Spoliavit] Etiam vita spoliatos scribit Orosius. III, 12. IDEM.

CAP. IV. 1. *Legati*] Legatio hæc Atheniensium ad Philippum pro pace petenda, de qua Demosthenes in Oratione περὶ σεφάνε. IDEM.

2. *Pax facta*] De qua passim in Orationibus Demosthenes. BONG.

4. *Crudescente ira*] Iunt. *recrudescente ira*. Et statim: *ut professum se adversum Phocenses ducem Græciæ exhibeat*. GRÆV.

Thessali Bœotiique] Anno Philippi XIV. Vide Diodorum XVI. qui hæc latius persequitur. BONGARS.

7. *Etiam nunc*] Sebis. *etiam tunc*. Nam de Græcia, Justini quidem ævo, ista prædicari non possunt. Cicero jam tum suo tempore *Græcos diuturna servitute ad nimiam assentationem eruditos* ait, ad Quintum Frat. I. Epist. 1, 5. Nisi forte, *nunc*, eandem hic vim habet, quam *tunc*: ut etiam Infra Num. 9. BERNEC. Sebisius vulgatam lectionem improbat, sed male; nam ut auctor noster, ita & loquitur Cic. in Bruto 11. *Regnante jam Græcia*. GRONOV. Boxhornius, *etiam*, expungi vellet; Sed sine causa. Utitur auctor voce, *etiam nunc*, quasi de re suo tempore adhuc obtinente ageret. Sic &, *adhuc*, quod est pro *ad hoc usque tempus*, usurpat in eo quod sequitur, *multarum adhuc urbium dominam*. Inepti fuerunt qui ex his talibus collegerunt Justinum scripsisse tum demum, cum im-

aut deprecantem: [8] in alterius ope omnem spem posuisse orbis terrarum vindices, eoque discordia sua civilibusque bellis redactos, ut adulentur ultro sordidam paulo ante clientelæ suæ partem: [9] & hæc potissimum facere Thebanos Lacedæmoniosque, antea inter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos. [10] Phi-

imperium Rom. Constantinopolim translatum fuit. Nec audiendus Sebisius, qui legi vellet, *etiam tunc*; quasi non & de tempore præterito usurpari, *etiam nunc*, posset. Sic & *in præsenti*, & *in præsentia*, usurpantur. Vide Ind. in Nep. v. *Præsens*. VORST. Recte illud, *etiam nunc*, vitiosum putant, cum Justini, adde etiam Trogi ætate falsum fuerit, quod hic dicitur. Sed & mox sequitur, *multarum adhuc urbium dominam*, quod non convenit, si prior lectio retineatur. Docet enim id, *adhuc*, Justinum in præcedentibus locutum de vetustiori tempore. Neque tamen probo, quod scribendum censent, *etiam tunc*, nam ne in Philippi quidem ætatem convenire potest hoc elogium de Græcia. Mallem penitus expungere. SCHEFF. *Etiam tunc*, intelligendum de tempore, quo hæc agebantur. Sic Historici nonnunquam loquuntur quasi scriberent illo tempore cujus gesta narrant. GRÆV.

8. *Ut adulentur* &c.] MSS. mei hic planè antiquarii, habent: *ut adulent ultro sordidæ paulo ante clientelæ suæ parti.* ut dixit Lucretius. *Gannitu vocis adulant.* Accius Prometh. *Sublime advolans Pennata cauda nostrum adulat sanguinem.* quo tamen loco posteriore non significat blandiri, sed lambere instar canis. MOD. Modius suos MSS. plane antiquarios, hic habere scribit: *ut adulent ultro sordidæ paulo ante clientelæ suæ parti.* Sic Lucrerius III. *Gannitu vocis adulant.* Accius Prometh.

Sublime advolans
Pennata cauda nostrum adulat sanguinem.

Quo tamen loco posteriore non significat blandiri, sed lambere instar canis. Quin & recentiores ita: Ausonius Gratiar. Act. ad Gratianum: *Centurias non adulavi.* BERNEC. Philippus, *clientela Thebanorum pars*, dicitur, qui a fratre Alexandro Thebanis obses datus, atque ita inter Thebanorum clientes fuerat. *Clientela*, pro clientibus satis notum. *Sordidum*, idem hic quod humile, vile: quomodo & *sordes*, pro vilibus vestimentis dicitur. Supra II, II, 1. Macedones, *gens fœda*, dicuntur. In codd. MSS. Modii fuit, *adulent sordida clientela sua parti.* Et dicunt sane & *adulare*: ipseque Cicero I. de Off. *adulari* ut passivum usurpat, quod scribit, *Nec adulari nos sinamus.* VORST.

Sordidam paulo ante clientela sua sua partem:] Unde & illos vocat Barbaros Demosthenes, neque aliter putavit Homerus, qui Pæonas, id est Macedonas, ut paulo ante dictum est, inter auxiliares Barbarorum copias numeravit. FABER.

9. *Antea inter se imperii, nunc Græciæ* &c.] Latet hic σπυλον aliquod ulcusculum, alio indigens Æsculapio. Hispanicus interpres cauto silentio transmisit, BERNEC. Hunc locum perditum restituit præclare Menso Altingius, vir Amplissimus, levi mutatione: *antea inter se imperii, nunc gratiæ imperantis æmulos.* Qui antea de imperio contendebant, nunc de gratia Philippi certant; utri primum locum ejus gratiæ teneant. Non videtur χαρισάμενος Faber hunc locum bene perpendisse & meam cepisse mentem. Et si, nondum Græciam sub-

[10] Philippus venditatione gloriæ suæ tantarum ur-
bium fastidium agitat, atque utros potius dignetur,
æstimat. [11] Secreto igitur auditis utrisque legationi-
bus, his veniam belli pollicetur, jurejurando adactis,
responsum nemini prodituros; illis contra, venturum
se, auxiliumque laturum. Utrosque vetat parare bel-
lum, aut metuere. [12] Sic variato responso securis
omnibus, Thermopylarum angustias occupat.

Cap.

subjugasset plane, tanta tamen Philippi erat auctoritas, ut ejus gratiam quærerent Græcarum civitatum legati, & tam contemtim haberentur in ejus aula, ac si essent vilissimi aut civium Philippi aut clientium. Itaque merito dicuntur æmuli esse gratiæ imperantis, qui certant, qui priores gratiæ ferat apud Philippum, cum ante fuissent imperii Græciæ æmuli, hoc est, de principatu certassent. Græv. Audacter amplissimi Mensonis Altingii emendationem in textum recepimus. Est enim nimis evidens illa: τὸ *Græciæ* vero quod adhuc toleratum fuit, nimis ineptum. Sic & supra Sebisii, *remigum*, propter evidentiam in textum recipiebamus. Vorst. Vorstius, *gratiæ*, emendationem Altingii secutus, Grævio indicatam. Ante legebatur, *Græciæ*. Scheff. Ad hunc locum scribit Berneccerus, aliquid occulti ulceris latere; (& verum est) sed quodnam illud sit, non expedivit. Ego sic existimo, esse hic oppositionem debere, quæ sit hujusmodi: (Antea Lacedæmonii & Thebani certabant inter se utri Græciæ imperarent; Nunc contra certare videntur, utri Græciam priores, jugo servituris imposito, possint opprimere.) Itaque etiamsi nihil subsidii in MSS. codicibus reperiatur, nec in libris impressis, legendum putem (*antea inter se imperii, nunc Græciæ servituris æmulos*) Sed & operæ pretium est videre quod apud amicum nostrum Joan. Grævium legitur. (*Hunc locum perditum restituit præclare Menso Altingius, vir amplissimus, levi mutatione*,) (Antea inter se imperii, nec gratiæ imperantis æmulos,) id est, exponente Grævio, (Qui antea de imperio contendebant, nunc de gratia Philippi certant, utri primum locum ejus gratiæ teneant.) Ingeniosa quidem conjectura; fateor; Hoc tamen fit ut mihi probetur minus, quod ea tempestate Philippus nondum imperitaret Græciæ, sed in animo tantum imperitandi consilium haberet. Dein mihi vox illa, (Græciæ) necessaria videtur, pro qua substituit, *gratiæ*. Faber.

10. *Fastidium*] Impressi, *fastigium*, recte; Nam hoc confirmant sequentia: *utros potius dignetur, æstimat*: item illud, *tantarum*. Vide Freinshemii Indicem in, *Agitare*. Bernec. Etiam Iuntæ cum aliis editionibus, *fastigium agitat*. Sed lectionem, quam ex MSS. Bongarsius restituit, docte asserit Gronovius Observat. v, 10. quem vide. Græv. Ita omnino legendum cum Bongarsio e MSS. Etiamnum, Berneccerum in Notis posterioribus, & Freinshemium in Ind. præferre quod in antiq. typis expressis est, *fastigium agitat*. Nostram lectionem defendit & Gronovius iv. Obs. 10. Vorst. Hoc quoque Vorstius ex Bongarsii MS. Iuntina, Gronovio, Grævio. Scheff.

CAP.

aut deprecantem: [8] in alterius ope omnem ſpem poſuiſſe orbis terrarum vindices, eoque diſcordia ſua civilibuſque bellis redactos, ut adulentur ultro ſordidam paulo ante clientelæ ſuæ partem: [9] & hæc potiſſimum facere Thebanos Lacedæmonioſque, antea inter ſe imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos. [10] Phi-

imperium Rom. Conſtantinopolim tranſlatum fuit. Nec audiendus Sebiſius, qui legi vellet, *etiam tunc*; quaſi non & de tempore præterito uſurpari, *etiam nunc*, poſſet. Sic & *in præſenti*, & *in præſentia*, uſurpantur. Vide Ind. in Nep. v. *Præſens*. VORST. Recte illud, *etiam nunc*, vitioſum putant, cum Juſtini, adde etiam Trogi ætate falſum fuerit, quod hic dicitur. Sed & mox ſequitur, *multarum adhuc urbium dominam*, quod non convenit, ſi prior lectio retineatur. Docet enim id, *adhuc*, Juſtinum in præcedentibus locutum de vetuſtiori tempore. Neque tamen probo, quod ſcribendum cenſent, *etiam tunc*, nam ne in Philippi quidem ætatem convenire poteſt hoc elogium de Græcia. Mallem penitus expungere. SCHEFF. *Etiam tunc*. intelligendum de tempore, quo hæc agebantur. Sic Hiſtorici nonnunquam loquuntur quaſi ſcriberent illo tempore cujus geſta narrant. GRÆV.

8. *Ut adulentur* &c.] MSS. mei hic planè antiquarii, habent: *ut adulent ultro ſordida paulo ante clientela ſua parti.* ut dixit Lucretius. *Gannitu vocis adulant.* Accius Prometh. *Sublime advolans Pennata cauda noſtrum adulat ſanguinem.* quo tamen loco poſteriore non ſignificat blandiri, ſed lambere inſtar canis. MOD. Modius ſuos MSS. plane antiquarios, hic habere ſcribit: *ut adulent ultro ſordida paulo ante clientela ſua parti.* Sic Lucretius III. *Gannitu vocis adulant.* Accius Prometh.

Sublime advolans
Pennata cauda noſtrum adulat ſanguinem.

Quo tamen loco poſteriore non ſignificat blandiri, ſed lambere inſtar canis. Quin & recentiores ita: Auſonius Gratiar. Act. ad Gratianum: *Centurias non adulavi*. BERNEC. Philippus, *clientela Thebanorum pars*, dicitur, qui a fratre Alexandro Thebanis obſes datus, atque ita inter Thebanorum clientes fuerat. *Clientela*, pro clientibus ſatis notum. *Sordidum*, idem hic quod humile, vile: quomodo & *ſordes*, pro vilibus veſtimentis dicitur. Supra II, II, I. Macedones, *gens fœda*, dicuntur. In codd. MSS. Modii fuit, *adulent ſordida clientela ſua parti.* Et dicunt ſane & *adulare*: ipſeque Cicero I. de Off. *adulari* ut paſſivum uſurpat, quod ſcribit, *Nec adulari nos ſinamus*. VORST.

Sordidam paulo ante clientelæ ſuæ partem:] Unde & illos vocat Barbaros Demoſthenes, neque aliter putavit Homerus, qui Pæonas, id eſt Macedonas, ut paulo ante dictum eſt, inter auxiliares Barbarorum copias numeravit. FABER.

9. *Antea inter ſe imperii, nunc Græciæ* &c.] Latet hic ὕπουλον aliquod ulcuſculum, alio indigens Æſculapio. Hiſpanicus interpres cauto ſilentio tranſmiſit, BERNEC. Hunc locum perditum reſtituit præclare Menſo Altingius, vir Ampliſſimus, levi mutatione: *antea inter ſe imperii, nunc gratiæ imperantis æmulos*. Qui antea de imperio contendebant, nunc de gratia Philippi certant, utri primum locum ejus gratiæ teneant. Non videtur χαρίεισεν Faber hunc locum bene perpendiſſe & meam cepiſſe mentem. Et ſi, nondum Græciam ſub-

[10] Philippus venditatione gloriæ suæ tantarum urbium fastidium agitat, atque utros potius dignetur, æstimat. [11] Secreto igitur auditis utrisque legationibus, his veniam belli pollicetur, jurejurando adactis, responsum nemini endituros; illis contra, venturum se, auxiliumque laturum. Utrosque vetat parare bellum, aut metuere. [12] Sic variato responso securis omnibus, Thermopylarum angustias occupat.

CAP.

subjugasset plane, tanta tamen Philippi erat auctoritas, ut ejus gratiam quærerent Græcarum civitatum legati, & tam contemtim haberentur in ejus aula, ac si essent vilissimi aut civium Philippi aut clientium. Itaque merito dicuntur æmuli esse gratiæ imperantis, qui certant, qui priores gratiæ ferat apud Philippum, cum ante fuissent imperii Græciæ æmuli, hoc est, de principatu certassent. GRÆV. Audacter amplissimi Mensonis Altingii emendationem in textum recepimus. Est enim nimis evidens illa: τὸ *Græciæ* vero quod adhuc toleratum fuit, nimis ineptum. Sic & supra Sebisii, *remigum*, propter evidentiam in textum recipiebamus. VORST. Vorstius, *gratiæ*, emendationem Altingii secutus, Grævio indicatam. Ante legebatur, *Græciæ*. SCHEFF. Ad hunc locum scribit Berneccerus, aliquid occulti ulceris latere; (& verum est) sed quodnam illud sit, non expedivit. Ego sic existimo, esse hic oppositionem debere, quæ sit hujusmodi: (Antea Lacedæmonii & Thebani certabant inter se utri Græciæ imperarent; Nunc contra certare videntur, utri Græciam priores, jugo servitutis imposito, possint opprimere.) Itaque etiamsi nihil subsidii in MSS. codicibus reperiatur, nec in libris impressis, legendum putem (*antea inter se imperii, nunc Græciæ servitutis æmulos.*) Sed & operæ pretium est videre quod apud amicum nostrum Joan. Grævium legitur. (*Hunc locum perditum restituit præclare Menso Altingius, vir amplissimus, levi mutatione,*) (Antea inter se imperii, nec gratiæ imperantis æmulos,) id est, exponente Grævio, (Qui antea de imperio contendebant, nunc de gratia Philippi certant, utri primum locum ejus gratiæ teneant.) Ingeniosa quidem conjectura; fateor; Hoc tamen fit ut mihi probetur minus, quod ea tempestate Philippus nondum imperitaret Græciæ, sed in animo tantum imperitandi consilium haberet. Dein mihi vox illa, (Græciæ) necessaria videtur, pro qua substituit, *gratia*. FABER.

10. *Fastidium*] Impressi, *fastigium*, recte; Nam hoc confirmant sequentia: *utros potius dignetur, æstimat*: item illud, *tantarum*. Vide Freinshemii Indicem in, *Agitare*. BERNEC. Etiam Iuntæ cum aliis editionibus, *fastigium agitat*. Sed lectionem, quam ex MSS. Bongarsius restituit, docte asserit Gronovius Observat. v, 10. quem vide. GRÆV. Ita omnino legendum cum Bongarsio e MSS. Et mirum, Berneccerum in Notis posterioribus, & Freinshemium in Ind. præferre quod in antiq. typis expressis est, *fastigium agitat*. Nostram lectionem defendit & Gronovius IV. Obs. 10. VORST. Hoc quoque Vorstius ex Bongarsii MS. Iuntina, Gronovio, Grævio. SCHEFF.

CAP.

CAP. V. [1] Tunc primum Phocenses, captos se fraude Philippi animadvertentes trepidi ad arma confugiunt. [2] Sed neque spatium erat instruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia; & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. [3] Victi igitur necessitate, pacta salute se dediderunt. [4] Sed pactio ejus fidei fuit, cujus ante fuerat deprecati belli promissio. [5] Igitur cæduntur passim rapiunturque; non liberi parentibus, non conjuges maritis, non deorum simulacra templis suis relinquuntur. [6] Unum tantum miseris solatium fuit, quod, cum Philippus portione prædæ socios fraudasset, nihil rerum suarum apud inimicos viderunt. [7] Reversus in regnum, ut pecora pastores nunc in hibernos, nunc in æstivos saltus trajiciunt, sic ille populos & urbes, ut illi vel replenda, vel derelinquenda quæque loca videbantur, ad libidinem suam transfert. [8] Miseranda ubique facies & excidio similis erat. [9] Non quidem pavor ille hostilis, nec discursus per urbem militum erat, non tumultus armorum, non bonorum atque hominum rapina; [10] sed tacitus mœror & luctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ pro contuma-

CAP. V. 7. *Ut pecora pastores*] Hac similitudine utitur & Florus III, 10, 4. BERNEC.

Sic ille populos & urbes] MSS. multi habent, *populos ad urbes*, quam lectionem puto esse veram. Est enim comparatio inter pecora & populos, inter saltus & urbes, & *transferre populos ad urbes*, ita dicitur, ut *trajicere pecora in saltus*. SCHEFF.

Transfert] Ad subtrahendam scilicet rebellionis materiam. Idem de Philippo III. Livius XL, 3, 2. affirmat: de Hellene ejusque liberis Thucydides, I, I, 13. de Romanis Tacitus Annal. IV, 46, 4. & XII, 39, 5. de Carolo magno Cranzius II. Saxon. 4. Adde Lipf. Admitand. I,7. & eruditas Chr. Forstneri ad Tacit. Notas, pag. 324. ubi plura trajectionis & quasi transplantationis populorum exempla. BERNEC.

9. *Non quidem* &c.] Comparetur tota hæc periodus cum ea, quæ est apud Liv. I, 26. de Albanis Romam migrare jussis: *Non quidem fuit tumultus ille, nec pavor, qualis captarum urbium esse solet cum effractis portis, stratisve ariete muris, aut arce vi capta clamor hostilis & currus per urbem armatorum omnia ferro flammaque miscet* &c. MOD. Locus hic ex Livio, I, 29. expressus, & partim αὐτολεξεὶ sctiptus, ubi de Albanis Romam traductis. Similem imaginem in re simili proponit Ammianus XXV, 30. fin. IDEM.

10. *Verentibus*] Sebis. *verentium*. IDEM. Sebisius conjicit legendum esse,

macia haberentur. [11] CRESCIT diſſimulatione ipſa dolor, hoc altius demiſſus, quo minus profiteri licet. [12] Nunc ſepulcra majorum, nunc veteres penates, nunc tecta, in quibus geniti erant, in quibuſque genuerant, conſiderabant; [13] miſerantes nunc vicem ſuam, quod in eam diem vixiſſent, nunc filiorum, quod non poſt eam diem nati eſſent.

CAP. VI. [1] Alios populos in finibus ipſis hoſtibus opponit, alios in extremis regni terminis ſtatuit, quoſdam bello captos in ſupplementis urbium dividit. [2] Atque ita ex multis gentibus nationibuſque unum regnum populumque conſtituit. [3] Compoſitis ordinatiſque Macedoniæ rebus, Dardanos, ceteroſque finitimos, fraude captos, expugnat. [4] Sed nec à proximis manus abſtinet. Siquidem Arrybam, regem Epiri, uxori ſuæ Olympiadi arctiſſima cognatione junctum, pellere regno ſtatuit: [5] atque Alexandrum, privignum

eſſe, *verentium.* Sed nihil opus. Non novum eſt noſtro ablativos participiorum ſolos ponere, & alios ſubaudiendos relinquere. Aliud exemplum ejus eſt XXX, 3, 2. *Nullius magis arma metuebant, reputantibus, quantum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia feciſſet.* Aliud XVIII, 1, 1. *Additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipſis auxilio adverſus Romanos indigentibus.* Vide & ſupra Notas ad II, 3, 16. VORST.

Ne ipſæ lacrimæ] *Nulla flendi major eſt cauſa, quam flere non poſſe.* Senec. IV. Controv. I. BERNEC.

11. *Creſcit diſſimulatione*] Vellejus II, 130, 8. de Tiberio: *Abſtruſo quod miſerrimum eſt, pectus ejus flagravit incendio.* & Latin. Pacat. 21. *Eſt aliquod calamitatum delinimentum dediſſe lacrymas malis, & pectus laxaſſe ſuſpiriis* &c. IDEM.

CAP. VI. 1. *In ſupplementis*] Forte, *in ſupplementa.* FREINSH. Lego, *ſupplementis urbium.* Eſt autem, *ſupplementis*, pro *in ſupplementa*; quomodo XII, 4. loquitur. Sæpe tertius caſus pro quarto ponitur. Virgilius II. Æn. *Acies ferrî ſtricta parata neci.* Vide & noſtrum XXV, 5, 2. & XXVI, 3, 4. VORST. Mutant, *in ſupplementa*, vel *ſupplementis.* Sed fortaſſe non neceſſe eſt. Nam & alibi noſter præpoſitioni *in* adjungere ſolet ablativum, ubi accuſativum alii, & contra. Vide, quæ notavi ad II, 15. SCHEFF. Recte Freinshemius, *in ſupplementa.* FABER.

3. *Fraude captos*] An ſcripſit, *fraude deceptos?* Saltem illud, *captos*, ita debet intelligi, nec ad ſequens trahi. SCHEFF.

4. *Arrybam regem Epiri*] Iuntæ, & hic & XVII, 3. *Arrymbam.* Hoc Plutarchus in Alexandro fratris Olympiadis nomen fuiſſe tradit. GRÆV. Vide de hoc Supra VII, 6, 11. ex quo loco apparet, nuptias Philippi cum Olympiade eum conciliaſſe. VORST.

5. *Alexandrum privignum*] Quomodo Arrybæ privignus ſit Alexander,

gnum ejus, uxoris Olympiadis fratrem, puerum honestæ pulcritudinis, in Macedoniam nomine sororis arcessit, [6] omnique studio solicitatum spe regni simulato amore ad stupri consuetudinem perpulit, majora in eo obsequia habiturus, sive conscientiæ pudore, sive regni beneficio. [7] Cum igitur ad viginti annos pervenisset, ereptum Arrybæ regnum puero admodum tradit, scelestus in utroque. [8] Nam nec in eo jus cognationis servavit, cui ademit regnum; & eum, cui dedit, impudicum fecit antequam regem.

der, non video. Lege quæ notavi ad XVII, 3, 9. & Diodorum sub anno XIX. BONGARS. Olympiadis, uxoris Philippi, fratrem vocat Orosius III, 14. BERNEC.

6. *Omnique studio solicitatum spe regni*] Hæc non videntur recte distingui. Nam verborum istorum sensus, sicut nunc se habent, is est, quasi Philippus simulaverit amorem. Atqui nulla in Philippo fuit simulatio, sed re vera perditeque ipsum amavit. Itaque locus totus ita distinguendus; *omnique studio solicitatum, spe regni simulato amore, ad stupri consuetudinem perpulit*. Sententia, perpulit eum solicitatum omni studio ad consuetudinem stupri, qui & ipse simulaverat se amare Philippum, quia speraverat hoc modo regnum sese adepturum, eam enim spem Philippus ipsi fecerat. Nisi malis ex MS. pro *simulato*, legere, *stimulato*, quasi Philippus stimulaverit & accenderit eum ad amorem, dum spem ei facit regni, quod fortasse optimum. Quanquam ne sic quidem distinctio non sit immutanda. SCHEFF. Angli, *in spem regni*. Præfero vulgatam. Nec enim cohærent bene, sollicitatum in spem, perpulit ad consuetudinem. Aliud solicitare in spem, & rursum aliud perpellere ad consuetudinem. Posterius tantum fecit Philippus. Altero usus est tantum ut instrumento & medio perveniendi ad propositum scopum. IDEM.

7. *Arrybæ regnum puero admodum tradit*] *In mercedem perpetrati stupri.* Orosius III, 14. BERNEC. Dissentit a Justino Diodorus, qui XVI. scribit, Philippum non Arrybæ, sed filio ejus Æacidæ (hic pater Pyrrhi fuit,) regnum abstulisse. Sed forte hic locus ita erit restituendus, *ereptum regnum Arrybæ filio, puero admodum Alexandro tradit*. GRONOV.

Puero admodum] Hoc, *admodum*, mihi est suspectum. Nec enim admodum puer, qui est viginti annorum, ut Alexander ille fuit. SCHEFF. *Puero admodum*, est qui fere puer erat, qui vix pueritiæ annos erat egressus. ut inferius, *bimus admodum*. Justino, *admodum*, est circiter præter propter. Sic Augustus puer dicebatur post cædem Cæsaris, jam rebus gerendis admotus, cum ejusdem fere esset ætatis, qua hic Arrybas. GRÆV.

In utroque] Rectius, *in utrumque*. Seb. BERNEC. Sebisius mallet, *in utrumque*. Verum, *in utroque*, est, pro *in utraque re*. VORST.

8. *Impudicum*] Pathicum, muliebria passum. Tacit. Annal. XI, 36. *Mollem*, verbo D. Pauli 1. Ep. ad Corinth. VI, 10. Vide Sueton. in Vespas. 13, 3. Nisi forte satius est hæc ignorari penitus. BERNEC.

L I-

Liber IX.

Breviarium Capitum.

1 *Philippus cogitat de Græcia subjuganda; ideo Byzantium, sed frustra, obsidet.*

2 *A Scytharum rege variis modis deluditur: unde pugna & præda abducta.*

3 *Triballi Philippum præda spoliant. Athenienses & Thebanos Philippus prælio atterit.*

4 *Victoria moderate utitur; sævit in Thebanos, qui fortiter se gerunt.*

5 *Græciam pacare studet, ut Persas bello adoriatur.*

6 *Pausanias Philippum obtruncat, ultionem ab iniquo judice exigens.*

7 *Philippus, Olympiade & Alexandro consciis, interficitur.*

8 *Philippi elogium, ejusdemque cum Alexandro filio & successore comparatio.*

Cap. I.

In Græciam Philippus cum venisset, sollicitatus paucarum civitatium direptione; & ex præda modicarum urbium, quantæ opes universarum essent, animo prospiciens; bellum toti Græciæ inferre statuit. [2] Ad cu-

CAP. I. 2. *Emolumentum*] Amicissimus mihi Janus Palmerius, cujus me olim familiaris consuetudo, nunc memoria delectat, censebat reponendum, Specil. p. 220. *ad cujus molimentum*, neque ignoro hanc vocem aliis scriptoribus, etiam ita usurpatam, dixisseque præter alios aliis laudatos, Ovidium.

Magna tenent illud numen molimina rerum.

Quod pro eodem est: Scio, inquam, hæc: contra libros tamen omnes omnino tam typis quam manu expressos nihil ausim hic mutare. maxime, cum, *emolumenti* vox apprime huc conveniat, neque aliter dixerit Cicero: Si *id tibi esse emolumento sciam*. Mon. Jan. Mellerus Palmerius Spicilegior. f. 220. b. hic reponendum censet, *molimentum*, qua voce utuntur etiam Liv. XXXVII, 14, 8. Cæsar. I. de Bel-

cujus emolumentum egregie pertinere ratus, si Byzantium, nobilem & maritimam urbem, receptaculum terra marique copiis suis futuram, in potestatem redegisset; eandem claudentem sibi portas obsidione cinxit. [3] Hæc namque urbs condita primo a Pausania, rege Spartanorum, & per septem annos possessa fuit; deinde variante victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc

lo Gall. Sisenna apud Nonium. Verum contra libros omnes omnino tam typis quam manu expressos, nihil ausim hic mutare, maxime cum, *emolumenti*, vox apprime huc conveniat. BERNEC.

Byzantium] Id tentavit Philippus, quod Perinthiis, quos obsessos tenebat, Byzantini auxilia misissent. Cum ergo arbitraretur, optimos quosque Perinthum missos, cum parte copiarum ipse subito Byzantium invasit. Diodorus XVI, 77. De Byzantii appellatione vide Eustathium in Dionys. & Stephanum de urbibus. Ante, *Lygos*, dictum, Plin. IV. Nat. Hist. II. Cassiodorus in Chron. Tulli Hostilii temporibus conditum scribit. Vide & Tac. Annal. XII, 63. BONGARS.

Receptaculum] Ita Supra II, 15, 3. Græcis apposite dicitur ὁρμητήριον, qua voce Diodorus XX, 105. & alii utuntur. *Urbem caput belli*, vocat Florus III, 10, 40. BERNEC.

Obsidione cinxit.] Ad opem Byzantiis ferendam Demosthenes hortatur Athenienses Oratione Philippica IV. IDEM.

3. *Namque* &c.] Delendum. Sebis. IDEM. Sebisius illud, *namque*, delet. Puto non id solum, sed & duo reliqua delenda. Scripserat Justinus, *condita primo*; ad hæc notaverat quisquam, *hæc nempe urbs*. Quod cum receptum esset in textum, illudque, *nempe*, liqueret esse ineptum, fuit alius, qui pro eo fecit, *namque*. SCHEFF.

Condita primo a Pausania] Alii non conditam a Pausania, sed saltem expugnatam tradiderunt, inter quos est, inquit Lipsius ad illud Taciti ex Annal. XII. *Byzantium in extrema Europa posuere Græci*, Æmilius Probus quidquid id est: Spartanis adscribit originem hujus nobilissimæ urbis in de Nugis Curialium Joannes Sarisberiensis, ubi ait: *Infecto itaque negotio reversus est, dicens se nolle gloriam Spartanorum, quorum virtus constructo Byzantio clarescebat, hac maculare infamia, ut* &c. Claudianus a Byzante nescio quo constructam & denominatam innuere videtur, dum ait II. in Eutropium

Hoc Byzas Constantinusque videbunt. MOD.

Consentit cum Justino Isidorus Origin. XV, 1. Alii non conditam a Pausania, sed solum expugnatam tradunt: inter quos est Thucydides I, 15, 29. Æm. Probus in Paus. At Tacitus generatim Annal. XII, 63. *Byzantium in extrema Europa posuere Græci.* Joan. Saresberiensis de Nugis Curial. I, 5. *Spartanorum virtus constructo Byzantio clarescebat.* Claudianus a Byzante quodam exstructam non obscure vult, in Eutropium II, 43.

Hoc Byzas Constantinusque videbunt?

Hæc fere Lipsius Not. CXLIX. ad Tacit. XII. Annal. Ammian. Marc. XXII, 12. Atticorum coloniam facit. Constant. Porphyrog. de Them. p. 82. f. Megarensium ac Lacedæmoniorum, & Bœotorum. Vide Hesychium Libro singulari de Rebus Patriæ Constantinopoleos. BERNEC. Pausanias Byzantium condidit, sive coloniam fecit Spartanorum. Primo vero ab illo conditam esse, ut inquit Justinus, fal-

nunc Athenienſium juris habita eſt. [4] Quæ incerta poſſeſſio effecit, ut, nemine quaſi ſuam auxiliis juvante, libertatem conſtantius tueretur. [5] Igitur Philippus longa obſidionis mora exhauſtus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. [6] Captis itaque centum ſeptuaginta navibus, mercibuſque diſtractis, anhelantem inopiam paululum recreavit. [7] Deinde, ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortiſſimis multas Cherſonenſium urbes

falſum eſt. Jam diu enim ante à Byzante exſtructam, ſutoribus & tonſoribus notum. Deinceps condita a Megarenſibus Olymp. xxx. anno II. Inde a Mileſiis deducta colonia. Tandem a Pauſania. Atticorum quoque fuiſſe coloniam, probat quidam ex Ammiano, & Cornelio Nepote, cujus verba ita legebat: *Alcibiades, ubi hoc audivit, domum reverti noluit, & ſe Perinthum contulit, ibique tria caſtella communivit, Bornos, Byzantium, Macronticos.* Cum vulgo legeretur, *Bornos, Byziam, Themeonticos.* Sed male. Legendum enim, *Bornos; Byſanthen, Neontichos.* Βισάνθη, oppidulum hoc loco Ptolemæo; Νέον Τεῖχος, Scylaci. Voss. A Byzante primum conditum falſum eſt, ut Lipſius & Iſ. Voſſius oſtenderunt. FABER.

Nunc Athenienſium juris habita eſt.] Semel quidem ab Alcibiade ejuſque collegis Byzantium expugnatum fuit, ut ex Corn. Nep. VII, 5, 6. apparet. VORST.

4. *Nemine quaſi ſuam auxiliis juvante*] *Non ſuum dicere poteſt, quem pereuntem contemſit.* L. Cod. de Infant. Expoſ. &c. Adde Thucyd. I, 8, 10. BERNEC.

5. *Pecunia commercium de piratica mutuatur.*] Hoc mihi quidem admodum ſuſpectum. Nam commercium eſſe pecuniæ; alibi non recordor me legere. Potius exiſtimo, Juſtinum ſcripſiſſe, atque diſtinxiſſe iſta hoc modo *longa obſidionis mora exhauſtus pecunia commercium de piratica mutuatur.* Eſt autem, *mutuari commercium de piratica*, ope piraticæ efficere, ut quis exercere commercia poſſit. Convenit, quod mox dicitur, merces navium centum ſeptuaginta captarum diſtraxiſſe, atque ſic exercuiſſe commercia. SCHEFF.

7. *Ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus teneretur*] Lege cum Iuntis: *teneretur*, hoc eſt, detineretur, occuparetur. Superius III, 4. *Itaque eum contra præſumptionem ſuam annis decem in obſidione urbis tenerentur.* & II, 5. *Quippe conjuges eorum longa exſpectatione virorum feſſæ, nec jam teneri bello, ſed deletos ratæ.* Cic. XV, 1. ad Fam. *Septimum jam diem Corcyræ tenebamur.* GRÆV. Bongarſius, & eum ſecutus Bernecccerus, maluere, *tereretur.* Sed magis placet quod antiquiores editiones, & inter has, ut Græviùs teſtatur, Iuntina, habent, *teneretur*: idque eſt pro *detineretur.* Supra II, 5, 2. ſimiliter ſcripſit, *teneri bello*, & III, 4, 3. *annis decem in obſidione urbis teneri.* VORST. *Tereretur*, ex antiquioribus & Iuntina, probante Vorſtio reſtituit Græviùs. SCHEFF. Angli *ne in unius urbis oppugnatione tantus exercitus teneretur.* Recte ſe habere puto verbum, *teneretur*, licet *tereretur*, habeat editio Berneccceriana quoque, eamque ſecutus ſit Vorſtius in Indice. Noſter Sup. III, 4. *Cum contra præſum-*

bes expugnat. [8] Filiumque Alexandrum, decem & octo annos natum, ut sub militia patris tirocinii rudimenta deponeret, ad se arcessit. [9] In Scythiam quoque prædandi causa profectus est, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus.

CAP. II. [1] Erat eo tempore rex Scytharum Atheas, qui, cum bello Istrianorum premeretur, auxilium a Philippo per Apollonienses petit, in successionem eum regni Scythiæ adoptaturus. [2] Cum interim Istrianorum rex decedens & metu belli & auxiliorum necessitate Scythas solvit. [3] Itaque Atheas, remissis Macedonibus, renuntiari Philippo jubet, *Neque auxilium ejus se petisse, neque adoptionem mandasse.* [4] *Nam neque vin-*

tionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur. Sane non perpetuum est, ut teratur qui, obsessam habet, nunquam vero non tenetur. IDEM.

Multas Chersonensium urbes] MS. *Chersonensi.* lege: *Chersonesi.* aut cum Iuntis: *Cherronesi.* GRÆV. Malim legere, *Chersonesi urbes:* quoniam unus MS. quem Bongarsius vidit, *Chersonnensi*; & vetus typis expressus Iuntarum, ut Grævius testatur, prorsus recte, *Cherronesi*, habet. VORST. Iuntina, Grævio Vorstioque probantibus, *Chersonesi.* SCHEFF.

8. *Alexandrum, decem & octo*] Decem & sex annos natum fuisse Alexandrum, cum Byzantium oppugnaret Philippus, scribit Plutarchus in Alexandro 12. BONGARS.

Rudimenta deponeret] Ita VII, 5, 3. BERNEC. Liv. VI, 8. *Et eum ipsum rudimentum adolescentia bello lacessentem Romanos posuisse.* & Quintilian. Declam. III. *Ut sub te ponere rudimenta militia contingeret.* GRONOV.

CAP. II. 1. *Atheas*] Ita e MSS. unus, & Orosius MS. III, 14. & Frontinus II, 4, 20. Ceteri partim *Metheas*, partim, *Mattheas*, vitio librariorum, qui literam *m* ex vocis, *Scytharum*, extremo addiderunt. Straboni VII. est Ἀτίας, & Plutarcho in Apophtheg. 18. & de Fort. Alexandri Orat. II, 2. BONGARS. Et rursus in Commentar. Non posse suaviter vivi Sec. Epicur. 29. ubi refertur, illum Scytharum regem jurasse, hinnitum equi, cantu præstantissimi tibicinis Ismeniæ, sibi jucundiorem videri. BERNEC.

Istrianorum] Quos Μιλησίων ἀποίκους, fuisse testatur Herod. II, 33. Et Ἴστρίαν πόλιν, refert Dion Cass. XXXVIII. p. 64. Aliis etiam, *Istropolitani*, dicuntur. GRONOV.

Apollonienses] Variæ ejus nominis urbes: hanc in Thracia Plinius posuisse videtur. Est alioqui & Macedoniæ oppidum.

2. *Rex decedens*] Vett. *rex recedens.* Vulgatam lectionem & sequentia comprobant, & Orosius III, 13. sequitur. *Istrianorum rege mortuo*, inquit, &c. BONGARS.

4. *Meliores*] Hoc est, fortiores. Horat. I. Od. 15. *Tydides melior patre.* Lucan. I, 128. Sallust. Histor. I, 3, 31. *Fortuna meliores sequitur.* Et in Jugurth. 92, 10. *Optimus quisque cadere, aut sauciari.* Græci eodem modo suum ἀγαθὸς &

vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neque heredem sibi incolumi filio deesse. [5] His auditis, Philippus legatos ad Atheam mittit, impensæ obsidionis portionem petentes, ne inopia deserere bellum cogatur. [6] Quod eo promtius eum facere debere, quod missis a se in auxilium ejus militibus, ne sumtum quidem viæ, non modo officii pretia dederit. [7] Atheas inclementiam cœli & terræ sterilitatem causatus, quæ non patrimoniis ditet Scythas, sed vix alimentis exhibeat, respondit, *Nullas sibi opes esse, quibus tantum regem expleat;* [8] *& turpius putare, parvo defungi, quam totum abnuere:* [9] *Scythas autem virtute animi*

& κρείοσων usurpant. BERNEC.

5. *Ne inopia deseratur*] Ita v, 2, 10. & vi, 2, 14. IDEM.

6. *Ne sumtum quidem viæ, non modo officii pretia dederit.*] Pro non modo officii pretia, sed ne sumtum quidem viæ dederit. Deinde, *non modo officii pretia*, est, pro non modo non officii pretia. Ita enim unum, *non*, omittitur, si *ne quidem*, sequatur. Cujus rei duo quoque alia exempla in hoc auctore sunt. Vide Sup. ii, 1, 6. & infra xi, 8, 4. Denique, *pretia*, pro mercede est. VORST. Juntæ: *non modo officii præmia dederit.* quod incautior arriperet facile. Sed *pretium*, ejusdem notionis est nonnunquam. Phædrus 1, 8.

Qui pretium meriti ab improbis desiderat,
Bis peccat.

Florus iv, 11. *Hac mulier Ægyptia ab ebrio Imperatore, pretium libidinum Romanum imperium petit.* Idem lib. 1, 1. *Puella pretium rem, quam gerebant in sinistris, petierat.* GRÆV.

Non modo] Pro, *non modo non.* Vide Notam ad ii, 1, 6. BERNEC.

7. *Alimentis exhibeat*] Exhibere, est, alere & alimenta præstare, Infra, xi, 10, 9. & xxii, 13. L. 1. §. 1. D. de Offic. Præf. Urb. L. 36. de Negor. Gest. L. 5. de Liber. Agnosc. BONGARS. Vide Giphan. Observat. p. 87. f. BERNEC. Antiquiores quædam editiones habent, *alimenta.* Sed Bongarsius edidit, *alimentis*: eumque Berneccerus est secutus. Et credo Bongarsium in plurimis, quos vidit codd. MSS. ita reperisse. Sane & Gifanius in Obs. L. L. libros MSS. ita habere confirmat. Esset autem, *exhibere*, ita pro sustentare, alere, tolerare. Quæ significatio sane & xi, 10, 9. & xxii, 1, 3. observatur in phrasi, *vitam exhibere.* Reperitur quoque in antiquorum JCtorum verbis, quæ in Digestis sunt asservata. Ut in Ulpiani 25, 3. *Si quis a liberis ali desideret, vel si liberi, ut a parente exhibeantur*, id est, alantur. Cujus generis ibidem & plura videas. Usus ita vocabulo & Cyprianus, ut Gifanius in Observat. monuit. VORST.

9. *Non opibus censeri*] Des. Heraldus ad Martial. 1. Epigr. 62. notat, *censeri*, heic non vulgata, sed elegantiori significatione accipi. Censebantur Romani ope sua, ut ait ille, quibus facultates suppetebant: quibus contra nihil præter paupertatem inerat, capite censebantur. Unde vox ad alia transfertur: ut Val. Max. v, 3. *Aristides*,

& duritia corporis, non opibus censeri. [10] Quibus derisus Philippus, soluta obsidione Byzantii, Scythica bella aggreditur, præmissis legatis, quo securiores faceret, qui nuntient Atheæ, *Dum Byzantium obsidet, vovisse se statuam Herculi:* [11] *ad quam in ostio Istri ponendam se venire, pacatum accessum ad religionem dei petens, amicus ipse Scythis venturus.* [12] Ille, *si voto fungi vellet, statuam sibi mitti jubet; non modo ut ponatur, verum etiam ut inviolata maneat*, pollicetur: *Exercitum autem fines ingredi*, negat, *se passurum.* [13] *Ac si invitis Scythis statuam ponat; eo digresso sublaturum, versurumque æs statuæ in aculeos sagittarum.* [14] His utrimque irritatis animis prælium committitur. Cum virtute & numero præstarent Scythæ, astu Philippi vincuntur. [15] Viginti millia puerorum ac feminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Ea primum fides inopiæ Scy-

quo totius Græcia justitia censetur. L. 1. D. de Just. & Jur. *Videmus cetera quoque animalia istius juris peritia censeri.* Pulcre Seneca de Benefic. VII, 8. *Quum animum sapientis intuemur, potentem omnium, & per universa dimissum, omnia illius esse dicimus: quum ad hoc jus quotidianum, si ita res tulerit, capite censebitur:* hoc est, Sapiens ille, secundum philosophos, rerum omnium dominus, si jus commune respicimus, nihil in censum fortasse præter caput afferet, & inter proletarios censebitur. Errant, qui hunc locum aliter exponunt. Adde Tacit. Agric. 45, 2. Nostrum XI, 11, 8. BERNEC. Plaut. Captiv. Prol. 15. *Vos qui potestis ope vestra censerier.* & Plin. XXXVI. Nat. Hist. 5. *Non vitibus tantum censeri Chium, sed operibus Anthermi filiorum.* & Minucius Felix in Octavio 37. *Nos igitur qui moribus & pudore censemur,* &c. GRONOV.

10. *Quibus derisus*] Angl. *irrisus*, quod puto esse glossatoris. Vide Phædrum passim. SCHEFF.

12. *Non modo ut ponatur*] Pro non modo positum iri, verum etiam inviolatam mansuram. Sic Sup. V, 3, 3. *sperans ut dux belli legeretur:* ad quem locum id genus plura notavimus. VORST.

14. *Cum virtute & numero præstarent Scythæ*] Bechatii editio habet *virtute & animo præstarent.* Quod idem retinuerat & Bongarsius. Sed Berneccerus, cum sciret in uno eorum MSS. quos Bongarsius vidit, esse, *numero animo præstatur*, & nonnullos quoque typis expressos habere, *numero*, idem hoc resumendum putavit. IDEM.

Astu Philippi] Qui πανοῦργος *veterator*, ex eo dictus a Demosthene Olynth. 1. princ. BERNEC.

15. *Fides Inopiæ Scythicæ*] Propter quam, *Abii*, dicti Scythæ. Βίος enim ut vitam, ita victum facultatesque significat. IDEM. Ergo ante Philippi ætatem Scythis non creditum, quando inopes se ferebant? At ego vix opinor tam diu hanc eorum latere alios conditionem potuisse, in tam diuturna

co-

Scythicæ fuit. [16] Viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa.

CAP. III. [1] Sed revertenti ab Scythia Triballi Philippo occurrunt, negant se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. [2] Hinc jurgium & mox prælium; in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. [3] Cum omnes occisum putarent, præda amissa est. Ita Scythica, velut devota, spolia pene luctuosa Macedonibus fuere. [4] Ubi vero ex vulnere primum convaluit, diu dissimulatum bellum Atheniensibus infert: [5] quorum causæ Thebani se junxere, metuentes, ne, victis Atheniensibus, bellum, veluti vicinum incendium ad se

eorum claritate. Et diversum vel ex Herodoto potest constare. In MS. pro *Scythica*, legitur, *Athea*: Suspicor, scripsisse Justinum: *Eo primum fides inopia Athea fuit.* SCHEFF.

16. *Equarum*] His enim uti per bella Scythæ malunt, quoniam urinam cursu non impedito reddunt. Plinius VIII. Nat. Hist. 42, 25. BERNEC. Atqui in procreanda sobole major vis putatur maris, quam feminæ, unde hodieque apud Turcas generosorum equorum originem ex solis maribus demonstrant. Itaque ignoro, annon rectius legatur, *equorum*, eum præsertim, *facere genus*, equi dicantur accommodate proprieque magis, quam equæ. SCHEFF.

Ad genus faciendum] Γονῆς χάριν. (hoc est, geniture fœtusque suscipiendi gratia) ut est in L. 52. §. 20. D. de Furtis. BERNEC.

CAP. III. 1. *Triballi*] Τριβαλλοὶ, Mœsiæ Inferioris populi sunt; testibus Ptolemæo, Plinio, & Strabone, qui eos dicit ad insulam Danubii Peucen usque pertingere. Τρίβαλοι, uno λ male apud Polyænum de Scythis, III. *Servii*, dicuntur a Niceta. Sed *Bulgaren*, a Laonico, Sophiano, Lazio, Bonacciolo, & Barletio. ORTEL.

Transitum] Innoxius transitus jure gentium denegari nequit, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debet. Quin & justum eo nomine bellum indici posse S. Scriptura testatur Num. XX. & XXI.

4. *Bellum Atheniensibus*] Anno XXII. Diodorus. Junxerunt se Atheniensibus Thebani, Demosthenis eloquentia persuasi. Diodor. XVI, 85. Plutarchus in Demosthene 25. Gemistus 11. BONGARS.

5. *Ne, victis Atheniensibus, bellum veluti vicinum incendium ad se transiret.*] Sic rescripsi cum Oxoniensibus ex libro Britannico. Vulgata est ineptissima. GRÆV. Vulgo legitur, *Ne, victis Atheniensibus, veluti vicinum incendium belli ad se* &c. Codex aliquis MS. τὸ *belli*, non habet. Mihi videtur abesse non posse; sed mutatum tamen in *bellum*. Ut sensus sit; ne bellum veluti vicinum incendium, ad se transiret. Ipsum bellum utique ab aliquibus ad aliquos transire, veluti vicinum incendium, potest. Si legeretur, *incendium belli*, ipsa comparatio non satis concinna videtur; cum, quid quomodo transiturum fuerit, non satis intelligi possit.

se transiret. [6] Facta igitur inter duas, paulo ante infestissimas, civitates societate, legationibus Græciam fatigant; Communem hostem putant communibus viribus summovendum; [7] neque enim cessaturum Philippum, si prospere prima successerint, nisi omnem Græciam domuerit. [8] Motæ quædam civitates Atheniensibus se jungunt; quasdam autem ad Philippum belli metus traxit. [9] Prælio commisso, cum Athenienses longe majore militum numero præstarent, assiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur; [10] non tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere; quippe adversis vulneribus, omnes loca, quæ tuen-

Simile est quod xiv, 10, 6. legitur, *Quarum excidio veluti vicino incendio territi Spartani.* Tò *victis Atheniensibus*, pro si Athenienses victi essent, simile est his quæ supra ad viii, 2, 1. notavimus. Vorst. Illud, *belli*, abest in quibusdam. Et fortassis potest abesse, si verba, *ad se transiret*, intelligamus de Philippo, qui incendio & igni, omnia vastante, comparatur, non ineleganter, ut opinor. Quanquam & si servetur, locutio non videatur inconcinna: metuebant, inquit, ne incendium belli, hoc est, fax, flamma belli ad se transiret, velluti vicinum, hoc est, velut quod incendium vicinum esset, tanquam quod vicinum esset. Nam, *velut*, hic est idem, atque, *tanquam, quippe*, neque comparationis notam continet. Scheff. Angl. *Atheniensibus bellum, veluti vicinum incendium ad se.* Lectio elegantissima. Lectio vulgaris incommoda & mutila. Quid enim? transit ad eos incendium belli, velut vicinum. Potest quidem illud, *velut*, explicari per *tanquam*, sive *quia*. Verum magis est, ut credamus indicare similitudinem & referri non ad *vicinum*, sed *incendium*, quia optimi scriptores bellum comparare solent cum incendio. Ipse noster Infra xiv, 5. *Quorum excidio, veluti vicino incendio, territi Spartani.* Locus huic simillimus. Idem.

6. *Communem hostem*] Thucyd. vi, 6, 12, & 13. *Belli pericula cum vicinis communia nobis sunt: & pro certo habendum est, si nos vicini negligant, extemplo, postquam nos conflagraverimus, ad eos id incendium traiecturum.* Tacit. Agric. 29. *Commune periculum concordia propulsandum.* Bernec.

9. *Prælio commisso*] Ad Chæroneam, urbem Bœotiæ, quo victor Philippus, Græciæ dominus evasit. Præter Diodorum xvi, 87. & Plutarchum in Alex. 14. ac Demost. 26. vide Strabonem ix. Pausaniam Achaïcis & Bœoticis. Ælianum. Var. Hist. vi, 1. Bongars. Hac clade cognita, Isocrates inedia quatridui se ipse necavit, cum Athenas quartum ab hoste occupatas adspicere se posse negaret. Plutarch. in vitis Rhetorum. Bernec.

Bellis indurata virtute] Ita de eadem pugna Frontinus ii, 1, 9. Noster vi, 4, 13. & vii, 2, 6. Florus ii, 3, 5. Idem.

10. *Adversis vulneribus*] Sallust. Catilin. 61, 3. Lucan. vi, 13. Tacit. Hist. iii, 84, 7. Silius Ital. v, 669. Idem.

11. *Hi*

tuenda a ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt.[11] Hic dies universæ Græciæ & gloriam dominationis & vetustissimam libertatem finivit.

Cap. IV.[1] Hujus victoriæ callide dissimulata lætitia est. Denique non solita sacra Philippus illa die fecit; non in convivio risit; non ludos inter epulas adhibuit; non coronas aut unguenta sumsit, &, quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo sentiret. [2] Sed

11. *Hic dies* &c.] Elegans hic est loquendi modus, quo *dies*, usurpatur pro re, quæ illo die facta est: Nec aliter loqui solet Cicero, ut I. ad Att. Ep. 14. *Hic dies me valde Crasso adjunxit.* Et x. Fam. Ep. 28. *Hic dies meaque contentio atque actio spem primum populo Romano attulit libertatis recuperandæ.* & Tacit. XII. Ann. 34. *Enimvero Caractacus huc illuc volitans, illum diem, illam aciem testabatur.* Gronov.

CAP. IV. 1. *Dissimulata lætitia*] Lege Ælianum Var. Histor. VIII, 15. Bongars. Sic Epaminondas Leuctrica victoria potitus, postridie processit squalidus & humilis; quod diceret, castigare se immoderatum ex victoria gaudium. Plutarch. Apophtheg. 97. qui nec dissimilia de Annibale in vita Marcelli 53. refert. Præcipit hanc moderationem Onosander Strateg. Cap. ult. Bernec.

Dissimulata lætitia est] Observa, quod de oratoris Demadis scommate in Philippum hic refert Diodorus.

Denique non solita sacra Philippus illa die fecit;] Tò *denique* usus non vulgaris: ut idem sit quod breviter. Vide Ind. in Nep. Flor. Curt. Vorst.

Non coronas aut unguenta sumsit] Ita disertim habent MSS. nostri, sicque indubie legendum quod enim in quibusdam est, *non coronam suam aut unguenta sumsit*, fugit illos ratio estque ea interpolatio boni patris alicujus, qui hoc solum videbat, dici hæc de rege. Cæterum coronas eas dicit, quas non tantum capiti inter vina veteres imponebant, sed bibebant etiam, ut locuples testis mihi Plinius, cujus sunt hæc ex Natur. Histor. XXI, 9. *Et apud Græcos quidem,* inquit, *de coronis privatim scripsere Mnesitheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti, quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorum vi surrepente fallaciter, scelerata Cleopatræ solertia. Namque apparatu belli, Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente fertur pavore ejus lusisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti imposita, mox procedente hilaritate invitavit Antonium, ut coronas biberent. Qui ita timeret insidias? Ergo concerpta in scyphum incipienti haurire opposita manu: En ego sum, inquit illa, care Antoni, quam tu nova prægustantium diligentia caves: adeo mihi, si possim sine te vivere, occasio aut ratio deest. Inde eductum custodia bibere jussit, illico exspirante.* Mod. *Coronas* convivales intellige, de quibus Car. Paschalius Coron. II, 3. & passim. Nam quod in MSS. quibusdam exstat, *coronam suam*, haud dubie à manu interpolatoris est, qui veteris ritus ignarus hoc solum videbat, ista de rege dici. Bernec. Nimirum convivia veteres coronati celebrabant, ut ex Plauto, Horatio, aliisque notum. Vorst.

2. *Sed*

2 Sed nec regem se Græciæ, sed ducem appellari jussit. 3 Atque ita inter tacitam lætitiam & dolorem hostium temperavit, ut neque apud suos exsultasse, neque apud victos insultasse videretur. 4 Atheniensibus, quos passus infestissimos fuerat, & captivos gratis remisit, & bello consumtorum corpora sepulturæ reddidit; reliquiasque funerum ut ad sepulcra majorum deferrent, ultro hortatus est. 5 Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his amicitiamque jungerent, Athenas misit. 6 Thebanorum porro non solum captivos, verum etiam interfectorum sepulturam vendidit. 7 Principes civitatis alios securi percussit; alios in exsilium redegit, bonaque omnium oc-

2. *Sed nec regem se* &c.] Ista Sosthenes Infra XXIV, 5, 14. Factum id invidiæ minuendæ caussa. Quo sine etiam Imp. Augustus, *non regno, neque dictatura, sed principis nomine constituit Rempub.* Tacit. Annal. I, 9, 12. Et Imp. Fredericus I. teste Gunthero. *Verba remittebat cartis odiosa superbis.* BERNEC.

3. *Inter tacitam lætitiam*] MS. *tantam lætitiam*, quod præfero. Ilud, *tacitam*, non est aptum, quia tacitæ lætitiæ non est moderatio, quoniam per id, quod tacita est, jam est moderata. SCHEFF.

4. *Gratis*] Sine ulla redemptione.

Bello consumtorum] Hoc est, prælio. sic Supra II, 12, 23. *Inter primos duces bellum acerrime ciebat.* Qui tamen accuratius loquuntur, ista distinguunt. Liv. IX, 18, 8. *Populus Romanus etsi nullo bello, multis tamen præliis victus.* Et IX, 19, 10. *Unde prælio victus Alexander, bello victus esset.* Livius XXX, 35, 8. *Non prælio modo, sed bello victus Annibal.* Tacit. Annal. II, 88, 5. *Arminius præliis ambiguus, bello non victus.* Curtius IV, 14, 25. *Bello vicerimus, si vincimus prælio.* BERNEC. In MS. legitur, *corporum*, unde verosimile, Justinum scripsisse, *bello consumtorum corporum sepulturam dedit.* Sane de Atheniensibus est sermo, quid nimirum concesserit ipsis, & in verbis præcedentibus proxime, & proxime sequentibus. At verba, *reddere corpora sepulturæ*, sicut nunc leguntur, de Philippo sunt accipienda, quod non convenit. SCHEFF.

Reliquiasque funerum.] *Corpus* & *reliquias* conjunxit Ita & alibi. Ut XII, 15, 15. *Corpus regio more sepeliri, & reliquias ejus majorum tumulis inferri jussit.* Item IX, 7, 11. *Refixum corpus interfectoris super reliquias mariti cremavit.* VORST.

6. *Porro.*] Forte, *vero*, ut sit antithesis Athen. Vide tamen Infra XIV, 3, 7. & XLIV, 4, 22. BERNEC.

Sepulturam vendidit.] Emendandus est Orosius III, 14. ex MS. *Mortuorum mortes, venditiones captivitatesque vivorum, unius regis fraus, ferocia, dominatus agitavit.* a MS. abest vox, *mortes.* mortuorum venditionem hanc intelligit. BONGARS. Vide sis adagium Erasmi, *a mortuis tributum exigere.* BERNEC.

7. *Alios in exsilium redegit*] Dicendum est, *in exsilium egit*; nemo enim in exsilium redigi dicitur nisi qui

occupavit: [8] Pulsos deinde per injuriam in patriam restituit: ex horum numero trecentos exsules judices rectoresque civitati dedit; [9] apud quos cum potentissimi quique rei ejus ipsius criminis postularentur, quod per injuriam se in exsilium egissent, hujus constantiæ fuerunt, ut omnes se auctores faterentur, meliusque cum republica actum, cum damnati essent, quam cum restituti, contenderent. [10] MIRA prorsus audacia; de judicibus vitæ necisque suæ, quemadmodum possunt, sententiam ferunt; contemnuntque absolutionem, quam dare inimici possunt; & quoniam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem.

CAP. V. [1] Compositis in Græcia rebus, Philippus omnium civitatium legatos ad formandum rerum præsentium statum evocari Corinthum jubet. [2] Ibi pacis legem universæ Græciæ pro meritis singularum civitatium statuit; conciliumque omnium, veluti unum senatum, ex omnibus legit. [3] Soli Lacedæmonii &

qui prius exsul fuerit, & inde ultro ante tempus reversus sit. FABER. Angl. *egit*, quod est glossatoris, qui notabat compositum usurpatum pro simplici. SCHEFF. Sed recte Angli ex codice suo rescripserunt, *egit*; rationem reddidit Faber.

8. *Pulsos deinde per injuriam*] *Pulsos a civibus, in patriam restituit*, legit Orosius.

9. *Quod se in exsilium egissent*] Pro *se*, mallem scribere, *ipsos*. FABER.

10. *Et quoniam rebus nequeunt ulcisci &c.*] Melius Iuntæ: *quam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem.* GRÆV. Mallet Græviu ex Iuntina, *quam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem.* SCHEFF. Quod dicam, scio a multis minus probatum iri, sed mihi Jurisconsulti favebunt; Hoc igitur aio, verbum illud *ulcisci*, non posse hic locum suum tueri; dicendum enim fuerat, *vindicare*; quod quid valeat, nulli melius dicere possunt quam Juris interpretes. Itaque meam ut sententiam aperiam, sic lego: *Et quam rebus nequeunt, verbis usurpant libertatem:* ita ut verbum bis sumatur, quod, puto, elegantiæ est non vulgaris. FABER. Notarum Anglicarum auctor docet Fabrum hic delere vocem, *ulcisci*, quod valde placet. SCHEFF. Assentior & ipse Fabro, quippe cui ad hanc emendationem prævivit editionis Iuntinæ scriptura, quæ pro *quoniam*, exaratum habet, *quam*. GRÆV.

CAP. V. 3. *Et legem & regem*] Sic malo ex nostris Codd. nescio enim quomodo concinnior ea lectio videtur. & dixit Supra proxime. *Ibi pacis legem universæ Græciæ pro meritis singularum civitatum statuit.* MOD. Bongarsius, *& regem & leges*. Prætuli quod & veteres editiones habent, & in suis MSS. exsta-

& legem & regem contemſerunt; ſervitutem non pacem rati, quæ non ipſis civitatibus conveniret, ſed a victore ferretur. 4 Auxilia deinde ſingularum civitatium deſcribuntur, ſive adjuvandus ea manu rex oppugnante aliquo foret, ſeu duce illo bellum inferendum. 5 Neque enim dubium erat, imperium Perſarum his apparatibus peti. 6 Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere & equitum quindecim millia. 7 Extra hanc ſummam & Macedoniæ exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. 8 Initio veris tres duces in Aſiam Perſarum juris præmittit, Parmenionem, Amyntam & Attalum, 9 cujus ſororem nuper expulſa Alexandri matre Olympiade propter ſtupri ſuſpicionem in matrimonium receperat.

CAP.

ſtate confirmat Modius: cum ſit neſcio quomodo concinnior ea lectio, dixeritque præcedenti num. 2. *pacis legem*, non, *leges*. BERNEC.

Quæ non ipſis civitatibus conveniret] Hoc eſt, de qua non inter ipſas civitates conveniret. Sichardus enim aliter hæc accipere videtur; unde mox *pro victore*, legit, pro *a victore*, non bene. IDEM. Cic. pro Cluent. 43. *Iudex qui inter adverſarios convenisset*. Liv. 1, 24. *Tempus & locus convenit*. Idem XXIII, 9. *Septunces auri in ſingulos pretium convenit*. Infra XXX, 3, 10. *Pax in Macedonia non conveniebat*. GRONOV.

4. *Duce illo*] Erat enim declaratus ϛρατηγὸς αὐτοκράτωρ τ῀ Ἑλλάδος, Diodorus XVI, 96. Georg. Gemiſt. II. BONGARS.

6. *Summa auxiliorum*] Filius Alexander cum multo paucioribus ad ſubvertendum imperium Perſicum eſt profectus. Infra XI, 6, 2. BERNEC.

7. *Confinis domitarum gentium barbaries*] Quid hoc ad exercitus? In MS. legitur nunc, *barbarica*, nunc, *barbarorum*, nunc, *barbarium*. Unde ſuſpicor, hoc gloſſatoris eſſe, non Juſtini. *Confinis*, autem ſcribit antique, pro *confines*, cum præſertim, *confines*, etiam in MS. reperiatur. SCHEFF. Confinis domitarum gentium barbaries, ſunt copiæ ex vicinis barbaris gentibus, quas ſubegerat, conſcriptæ. Hæc vox non eſt repudianda omnino.

9. *Amyntam*] Ejus Gemiſtus nullam mentionem facit, neque Diodorus. De Philippi morte vid. Diodor. Cic. de Fato. Ælian. Var. Hiſt. III. Val. Max. 1, 8. & Plutarch. Alex. & Paus. Arcad. BONGARS.

Cujus ſororem] Attalum Cleopatræ θεῖον, id eſt, avunculum aut patruum vocat Plutarchus in Alexandro 15. Diodorus XVI, 94. & Gemiſtus ἀδελφιδοῦν, id eſt, ἀδελφοῦ υἱὸν, pro quo forte Juſtinus aut Trogus apud Græcum auctorem legerat ἀδελφόν. IDEM. Nomen ei, *Cleopatra*, ut ex IX, 7, 2. & 12. apparet. Quam ſublato Philippo, ſuſpendio vitam finire coëgit Olympias. Ante hanc Philippus etiam alias ſuperinduxerat, & inter ceteras quidem Medam, Thra-

CAP. VI. [1] Interea, dum auxilia a Græcia coëunt, nuptias Cleopatræ filiæ & Alexandri, quem regem Epiri fecerat, celebrat. [2] Dies erat pro magnitudine duorum regum & collocantis filiam & uxorem ducentis apparatibus insignis. [3] Sed nec ludorum magnificentia deerat; ad quorum spectaculum Philippus dum sine custodibus medius inter duos Alexandros, filium, generumque, contenderet; [4] Pausanias, nobilis ex Macedonibus adolescens, nemini suspectus, occupatis angustiis, Philippum in transitu obtruncat; diemque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris facit. [5] Hic primis pubertatis annis stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat; cujus indignitati hæc etiam

Thraciæ regis filiam, ut ex Athen. XIII. constat. VORST.

Nuper expulsa Olympiade &c.] Eadem Cæsari uxoris repudiatæ causa; quod diceret, *suos tam suspicione, quam crimine carere oportere.* Sueton. 74. *Multis illustribus dedecori fuit, aut inconsultius uxor assumta, aut retenta patientius. ita foris claros domestica destruebat infamia: & ne maximi cives haberentur, hoc efficiebat, quod mariti minores erant.* Plin. Panegyr. 43. BERNEC. Jam ante repudiarat Olympiada, superinducta Meda, Cithelæ, Thraciæ regis, filia. Postrema autem e septem Philippi conjugibus fuit hæc Cleopatra, Attali soror. Vide Athenæum XIII. VOSS.

In matrimonium receperat] Antiquiores editiones, *acceperat*. Sed *recipere in matrimonium*, & X, 2, 2. & alibi dixit. VORST. *Acceperat*, exstat quoque in Iuntina.

CAP. VI. 1. *Nuptias Cleopatræ filiæ*] Cleopatram susceperat Philippus ex Olympiade; eamque Olympiadis fratri Alexandro, quem, cum satis eo abusus esset, expulso Arryba regem Epiri fecerat, in matrimonium collocavit. VORST.

2. *Collocantis filiam*] Cic. II. de Offic. 20. *Utrum bono viro pauperi, an minus probato diviti filiam collocaret.* & Luc. Euang. XX, 34. Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι, καὶ ἐκγαμίσκονται. Hanc Philippi tragœdiam ex Clitomacho refert quoque Stobæus Serm. CCXLVIII. p. 814. GRONOV.

3. *Ad quorum spectaculum Philippus*] Angl. *spectaculum cum Philippus.* Docet hæc varietas, vocem, *Philippus*, insertam hic esse ex glossa. Ita enim alii ante, alii post conjunctionem posuere, incerti scilicet, ubi esset collocanda. Sane Philippus hic & mox ingrate repetitur. SCHEFF. Iuntina: *Ad quorum spectaculum Philippus sine.*

4. *Pausanias*] De Philippi morte vide Arist. V. Polit. 10. Diodot. Sic. XVI. (qui nonnihil a nostro variat.) Ciceronem de Fato 3. Ælianum III. Var. Hist. Val. Max. 1, 8. Plutarchum Alexandro 17. & Pausaniam, Arcadicis. BONGARS.

Cujus] An legendum, *cui?* GRONOV.

5. *Hic Pausanias*] Angli non habent, *Pausanias*, rectissime. Nam & hoc ex glossa. SCHEFF.

6. Per-

etiam fœditas acceſſerat; [6] nam perductum in convivium ſolutumque mero, Attalus, non ſuæ tantum, verum & convivarum libidini, velut ſcortum vile, ſubjecerat, ludibriumque omnium inter æquales reddiderat. [7] Hanc rem ægre ferens Pauſanias querelam Philippo ſæpe detulerat. [8] Cum variis fruſtrationibus non ſine riſu differretur, & honoratum inſuper ducatu adverſarium cerneret; iram in ipſum Philippum ver-

6. *Perductum*] MS. *Productum.* verbum ad rem accommodatiſſimum conſtat ex Plauto & Petronio. Bongars. Ait vir doctus legi in MS. *productum in convivium*; *quod*, inquit, *verbum, ad rem accommodatiſſimum: conſtat ex, Plauto & Petronio.* Imo vero ego, *perductum*, longe eſſe accommodatius contendo; hinc enim, *perductores*, προαγωγεῖς, qui hoc differunt a lenonibus: quod, *lenones*, ſunt ſcortorum, *perductores*, etiam invitarum perſonarum, ut tradit Aſconius in illud Cic. Verr. III. *Lenonum; Perductorum*, in quo lepide luſit Plautus: nam cum ſenex ſenem inſpecturientem ædes ſuas interrogaſſet: *Vin' qui perductet?* reſpondet alter: *Errabo potius quam perductet quiſpiam.* Mod. Ait Bongarſius in MS. legi, *productum*, idque verbum ad rem accommodatiſſimum, ex Plauto & Petronio conſtare. Modius autem, *perductum*, longe accommodatius eſſe contendit. Hinc enim, *perductores*, προαγωγεῖς, qui hoc differunt a lenonibus, quod, *lenones*, ſunt ſcortorum: *perductores*, etiam invitarum perſonarum, ut tradit Aſconius in illud Ciceronis Verr. I, 12. *Lenonum, Perductorum.* In quo lepide luſit Plautus, Moſtell. III, 2, 157. Nam cum ſenex ſenem inſpecturientem ædes ſuas interrogaſſet: *Vin' qui perductet?* reſpondet alter: *Apage iſtum a me perductorem: nihil moror ductarier. errabo potius, quam perductet quiſpiam.* Adde Torrent. ad Sueton. Veſpaſ. 22. Pithœi Adverſ. II, 17. Bernec.

Convivarum libidini, velut ſcortum vile, ſubjecerat] Paulo naſutior viderit, hanc eſſe deformatam lectionem. In omnibus fere ſcriptis codicibus legebatur: *verum ſcortorum jure.* Unde ego veram lectionem expiſcatus ſum: *convivarum lubidini, ebrium ſcortorum jure ſubjecerat.* Scortorum jure, hoc eſt, more. Florus III, 17. de Fabio Maximo: *Capitis ſuperioribus jugis, in ſubjectos ſuo jure domuit.* Iterum III, 17. *Peculabantur ſuo jure rempublicam.* Hanc lectionem confirmat Diodorus: Ἄτταλος εἷς ὢν τῶν ἐξ αὐλῆς, καὶ πολὺ δυναμένων παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἐκάλεσεν ἐπὶ δεῖπνον τὸν Παυσανίαν, καὶ πολὺν ἐμφορήσας ἄκρατον, παρέδωκεν αὐτοῦ τὸ σῶμα τοῖς ὀρεοκόμοις, εἰς ὕβριν, καὶ παροινίαν ἑταιρικήν. Voss.

Ludibrium omnium inter æquales reddiderat.] Antiquiores editiones, *coæquales*; quomodo Infra XXXVII, 4, 1. Bongarſius & Berneccerus edidere. Sed *æquales* elegantius eſt: itaque rurſus in loco altero ipſæ illæ antiquiores editiones habent. Vorst.

8. *Differretur*] Hoc eſt, in aliud tempus rejiceretur. Ita Plin. Panegyr. 26. *Infantes ignari quid rogaſſent, donec plane ſcirent, differebantur. War hat ſie herſſen warten.* Bernec. Supra VIII, 3, 8. inverſo

vertit, ultionemque, quam ab adversario non poterat, ab iniquo judice exegit.

CAP. VII. [1] Creditum est etiam immissum ab Olympiade matre Alexandri fuisse; nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cædis exstitisse: [2] quippe non minus Olympiadem repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quam stuprum Pausaniam doluisse. [3] Alexandrum quoque, regni æmulum, fratrem ex noverca susceptum, timuisse: eoque actum, ut in convivio antea primum cum Attalo, mox cum ipso patre jurgaret; [4] adeo ut etiam stricto gladio eum Philippus consectatus sit, ægreque a filii cæde amicorum precibus exoratus. [5] Quamobrem Alexander ad avunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum

so vocum ordine, *frustratus variis dilationibus*. Notandum autem quod non tantum res, sed & personæ, *differri*, dicuntur. IDEM.

Honoratum] Supra, IX, 5, 8. IDEM.

Ducatu] Utitur auctor hac voce Supra V, 15, 14. & Infra XXX, 2, 5. Sueton. Tib. 19, 2. & Ner. 35, 13. Utitur & Suetonio antiquior Curtius, & in Glossario veteri, *ducatus*, est *ἡγεμονία*. BONGARS. Adde Liv. Epit. XCVI. & CXIII. Alio fere sensu Florus III, 21, 2. *Ducatum sceleri præbuisse*. BERNEC.

Iram in ipsum] Simile infortunium ex causa non dissimili Phalaris parum abfuit quin incurreret: de quo insigniter bene Ælianus II. Var. Hist. 4. Lycurgi dictum est, in oratione contra Leocratem: *delicta tantisper, dum judicata fuerint, apud auctores suos manent: simulatque sententia ac judicium de iis factum fuit, apud eos manent, qui ipsa jure non ulciscuntur ac vindicant*. IDEM.

CAP. VII. 1. *Immissum ab Olympiade*] Sic & Infra XXVI, 3, 6. in subsessorem alieni matrimonii percussores immissi. Ex vis nimitum est muliebris zelotypiæ: quam furori leonino recte comparat Ovid. de Arte II, 373. Et instar miraculi sunt habenda, quæ Plutarch. Virt. Mul. 42. de Stratonica: Valer. Max. VI, 7. de Africani prioris uxore Æmilia: Sueton. Aug. 71, 3. de Augusti Livia. Saxo XII. de Erici II. Danorum regis Botilda, maritorum extraneos amores juvantibus, tantum abest ut impedientibus, memorant. IDEM.

Nec ipsum Alexandrum] MSS. mei non agnoscunt τὸ, *Alexandrum*. & videtur posse abesse citra sententiæ interimentum. MOD. MSS. Fr. Modii τὸ *Alexandrum* non agnoscunt, & videtur posse abesse citra sententiæ detrimentum. BERNEC.

3. *Ex noverca* &c.] Hæc omnia usque ad verba, *præparatos habuit*, absunt ab optimis libris: habentur tamen in uno Cujacii codice, neque videntur rejicienda. Ad ea vide Plutarchum in Alexandro. BONGARS. Eadem quoque absunt a Cod. 1. Voss. GRONOV. Ex Cleoparra puta, Attali, cum quo in convivio Alexandrum jurgasse mox addit, sorore. VORST.

Actum

rum contulerat: [6] vixque revocanti mitigatus est patri, precibusque cognatorum ægre redire compulsus. [7] Olympias quoque fratrem suum Alexandrum Epiri regem in bellum subornabat, pervicissetque, ni filiæ nuptiis pater generum occupasset. [8] His stimulis irarum utrique Pausaniam, de impunitate stupri sui querentem, ad tantum facinus impulisse creduntur. [9] Olympias certe fugienti percussori equos quoque præparatos habuit. [10] Ipsa deinde, audita regis nece, cum titulo officii ad exequias cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imposuit: quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. [11] Paucos deinde post dies, refixum corpus interfectoris super reliquias mariti cremavit, & tumulum ei eodem fecit in loco, parentarique eidem quotannis, incussa populo su-

Actum] Iidem MSS. mei, *eoque factum*, quod præ vulgato placet. Sane etiam Bongarsius in MS. *factum*, pro *actum*, se reperisse fatetur, quo magis confirmatur etiam illud nostrum. MOD. Rectius est, *factum*. Sebis. BERNEC. Codex aliquis MS. *factam*. Unde legendum videtur, *factum*. VORST. Sebis. vult, *factum*, probante Vorstio, quia in MS. quodam reperitur, *factam*. SCHEFF.

Cum Attalo] Plutarchus Alexand. 15. refert, in ista contentione Alexandrum in Attalum poculum conjecisse. BERNEC.

6. *Precibusque cognatorum*] Mallem illud, *que*, vel delere, cum præcedat proxime, vel mutare in *quoque*. SCHEFF.

7. *In bellum subornabat*] Hic locus mihi valde suspectus est. Exponunt quidem, *subornare*, verbum per *instigare*, verum an sic boni loquantur auctores, quæro adhuc, nec invenio. Considerent doctiores. IDEM.

8. *His stimulis irarum utrique Pausaniam*] Et hic Iuntæ, non male: *uterque*. GRÆV. Editio Iuntina teste Grævio, *uterque*: id quod Grævio & placet. Verum nihil novi vocem pluralis numeri, *utrique*, de duabus personis singulis usurpari. Nepos XX, 2, 2. *Utrique Dionysii*, pro uterque Dionysius. Vide & Indices in Nepotem, & in Florum. VORST. Nemo hic quicquam movisset, nisi editio Iuntina ex præstantissimis codicibus expressa, & ex qua tot loca Justini pessime habita sunt emendata, lectionem elegantiorem objecisset. GRÆV.

10. *Titulo officii*] Infra XXIII, 2, 8. est, *exequiarum officium implere*. Tacitus absolute Annal. III, 32. *Officio fungi. Zur Leich dienen.* Alias, *officii*, vox generatim ea significat, quæ cultus, honoris & studii causa superioribus aut amicis exhibentur. Ejus generis Tertullianus, in lib. de Idololatria, plura simul enumerans: *Circa officia*, inquit, *privatarum & communium solennitatum, ut togæ puræ; ut sponsalium, &c. nullum putem periculum.*

superstitione, curavit. [12] Post hæc Cleopatram, a qua pulsa Philippi matrimonio fuerat, in gremio ejus prius filia interfecta, finire vitam suspendio coëgit, spectaculoque pendentis ultionem potita est, ad quam per parricidium festinaverat. [13] Novissime gladium, quo rex percussus est, Apollini sub nomine Myrtalis consecravit: hoc enim nomen ante Olympiadis parvulæ fuit. [14] Quæ omnia ita palam facta sunt, ut timuisse vi-

tum. Et post, inter officia refert, *deductionem magistratuum, candidatorum, funeris: salutationes*, item & alia. BERNE.

Superstite Philippi filio] Quippe inquisituro, & vindicaturo. IDEM.

12. *Cleopatram*] Pausanias in *Arcadicis*, non convenit cum hac narratione. BONGARS. Dicit Pausanias in Arcadicis, Philippo interempto, parvulum ejus filium, quem ille ex Cleopatra, cui pater fuerat Attali frater susceperat, una cum matre in æneo vase ignibus circumdatis cruciatum, Olympiadem enecuisse.

In gremio ejus prius filia interfecta] Legendum fortasse, *filio interfecto*. Certe ex x, 7, 3, apparet, Philippum ex Cleopatra & filium suscepisse; quem ut regni æmulum Alexander timuerit. VORST. Mallet Vorstius, *filio interfecto*. Et sane filium cum ipsa interfectum ait & Pausanias, licet in aliis dissentiat. SCHEFF.

Ultionem potita est] Ita quidem ex MSS. edidit Bongarsius. Antiquiores editiones, *ultione*. Et perinde sane est: & utraque constructio satis usitata. VORST.

Parricidium] Hoc est, Philippi cædem. FREINSH.

13. *Gladium quo rex percussus est*] *Percutere*, pro occidere, non infrequens. Suetonius Calig. 3. *Hostem cominus sæpe percussit.* Epitome Livii LXXXIII. *Ipse se percussit.* Aur. Victor Tarquinio Pr. *Quod in prælio hostem percussisset.* Inde, *percussores*, dicti, qui ad aliquem obtruncandum immittuntur. VORST.

Sub nomine Myrtalis consecravit] Sic & Alexander Phereus, tyrannus ille omnium immanissimus, cum avunculum suum Polyphrona peremisset; hastam, qua facinus patraverat, coronatam sacravit, eique ut Deo rem divinam fecit, *Tychona* appellans, forte quod ictu, non fuisset frustratus πληγῇ τὸ τυγχάνειν. Atque hic mos a Græcis ad Romanos transiit: Suetonius Calig. 24, 10. *Tres gladios in necem suam præparatos, Marti ultori, addito elogio consecravit.* Idem auctor Vitellio 10, 8. *Pugionem, quo se Otho occiderat, in Agrippinensem coloniam misit Marti dedicandum.* Dio in Anton. Caracalla. Καὶ τὸ ξίφος, δι' οὗ τὸν ἀδελφὸν ἀπεκτόνει, ἀναθεὶς τῷ Θεῷ ἐτόλμησε. Huc igitur respexit gravis scriptor Tertullianus, dum ait in de Resurrect. Carnis: *Gladius bene de bello cruentus, & melior homicida, laudem suam consecratione pensabit.* Vide eruditissimum Lipsium ad Tacit. xv. Annal. Not. 160. MOD. Omnino scribendum, *Myrtales*. Unde ΜΥΡΤΑΛΗ in Inscript. Gruter. p. 794, 4. GRONOV. Lege, *Sub nomine Myrtales, consecravit. Hoc enim nomen ante Olympiadi parvulæ fuit.* Nam Μυρτάλη prius appellata est Olympias. VORST.

15. *Ne facinus ab ea commissum non probarerent*] Ex interpunctione, quam post vocem, *commissum*, inserunt editiones pleræque, paucis in-

videatur, ne facinus ab ea commissum non probaretur.

CAP. VIII. [1] Decessit Philippus quadraginta & septem annorum, cum annis viginti & quinque regnasset. [2] Genuit ex Larissæa saltatrice filium Aridæum, qui post Alexandrum regnavit. [3] Habuit & alios multos ex variis matrimoniis regio more susceptos, qui partim fato, partim ferro periere. [4] Fuit rex armorum quam conviviorum apparatibus studiosior; [5] cui maximæ opes erant instrumenta bellorum; [6] divitiarum quæstu quam custodia solertior; itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. [7] Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. [8] Blandus pariter & insidiosus alloquio, qui plura promitteret, quam præstaret; in seria & jocos ar-

intellectum hunc locum apparet. Verbum, *probare*, hujus obscuritatis causa est, quod Justinus pro *convincere*, accepit, hoc sensu, Omnia ita palam egisse, quasi metueret, ne non ab ea commissum appareret. Ceteri, *probare*, pro *approbare*, intellexerunt. FREINSH. Hoc est, *non convinceretur*, inquit Freinshemius. Sed & hoc loquendi genus nescio, an occurrat alibi. Et quid? si Justinus scripsit, *proderetur*, id est, divulgaretur, enunciaretur, sed contra, maneret in occulto. Sententia longe aptior toti loco. SCHEFF.

CAP. VIII. 3. *Partim fato* &c.] Sic Infra XXXIX, 4, 7. *Spiritum non fato, sed parricidio dedit.* Ita Tacitus Annal. 11, 71, 2. *F[illegible] concedere*, & *intercipi*, inter se opponit: quorum illud, *sua morte defungi*, est Suetonio Cæs. 89, 1. hoc est, ex naturæ communi lege obire. Alio quam noster auctor, sensu Livius IX, 18, 13. *Suo fato mori*, de eo dixit, qui quidem in prælio, proindeque violenta morte, sed sine reipubl. discrimine occumbit. BERNEC.

4. *Fuit rex*] Locum hunc adducit Saresberiens. Polycrat. V, 12. & MS. lectionem comprobat. BONGARS. MSS. *fuit tam rex.* Quare credo, Justinum scripsisse, *Fuit autem rex.* Conjunctionem, *autem*, compendiose, *am*, scriptam, & mox ex præcedentis vocis fine præfixam illi litteram *t*, errorem peperisse. SCHEFF.

Apparatibus studiosior] Casu dandi; quomodo & Plautus, Mil. III, 1, 205. *Adulterio studiosus.* Et Amphit. I, I, 12. *Servitus opulento homini*, hoc est, quam quis servit opulento. Sallust. Hist. III, 5, 10. *Facta consultaque Alexandri æmulus.* Casus verbi tribuitur nomini, ut notat Turneb. Adversar. XXX, 34. Vide Vechner. Hellenolex. 14. f. BERNEC.

7. *Perfidia*] Notat Pausanias in Arcadicis, & Plutarchus Pelopida. BONGARS.

8. *Qui plura promitteret*] Plutarchus in Æmilio 11. tradit, Antigonum regem, populari joco dictum fuisse, *Dosonem*, (quasi *Dabonem*, dicas) eo quod esset promissor quidem, at non effector pollicitorum. Sed

artifex. [9] Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, in gratia offensam simulare, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, solennis illi consuetudo. [10] Inter hæc eloquentia insignis, oratio acuminis & solertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventio, nec inventionibus deesset ornatus. [11] Huic Alexander filius

Sed & ob eandem caussam, cum Atheniensium ducis, *Charetis pollicitationes*, in proverbium abiere: tum etiam Imp. Pertinax, *Chrestologus*, hoc est, verbis munificus, est appellatus, teste Capitolino in ejus vita, 13. Titus tamen a domesticis admonitus, quasi plura polliceretur, quam præstare posset: *Non oportere*, ait, *quemquam a sermone Principis tristem discedere.* Sueton. Tit. 8, 3. BERNEC.

In seria & jocos] Quod & in artibus Sullæ numerat Sallust. Jug. 9, 6, 3. IDEM.

9. *Amicitias utilitate*] Ovid. de Ponto II, 3, 8.

Vulgus amicitias utilitate probat.

Addendi Cic. de Amicit. 21. Sallust. Catil. 10. 5. Noster Infra XXII, 7, 3. IDEM.

Gratiam fingere in odio] Iuntæ: *Gratiam fingere in odio, in gratia offensam simulare, instruere inter concordantes odia.* Quod non temere spreverim, si MSS. accedat auctoritas. In aliis vetustioribus editionibus hæc verba, *in gratia offensam simulare*, paullo superius post, *insidiosus*, leguntur. Ibi vero C. Barthius ad Claudianum ex MS. legit. *blandus per iram & in gratia.* GRÆV. Editio Iuntina teste Grævio additum hic habet, *in gratia offensam simulare*: id quod huic loco apprime & quadrat. Habentque idem & Becharii aliæque editiones veteres; sed alieno tamen loco, id est, paulo ante post verba, *blandus pariter.* VORST. Iuntina, auctius: *gratiam fingere in odio. in gratia offensam simulare, instruere, &c.* quod probat Grævius. SCHEFF.

10. *Eloquentia insignis* &c.] Demosthenes ipse Philippum, *sub Sole hominum eloquentissimum*, appellat in Orat. de Fals. Legat. & Polyænus IV. Strategem. non minores eum res oratione quam prælio confecisse scribit, & pluris æstimasse verbis quam armis partas victorias. Harum enim partem sibi vendicare milites existimabat: illas ad suam unius laudem pertinere. Adde Notam ad VI, 5, 5. Plut. Alex. 6. m. *Sophistarum more facundiam suam ostentasse*, alt. BERNEC. Angl. *eloquentia insignis, oratio acuminis & solertiæ plena.* Longe melius, quam quod vulgatur. SCHEFF.

Nec facilitati inventio nec inventionibus &c.] Ioh. Saresberiensis, ubi hæc citat, id est, V, 12. numero singulari, *inventionis.* quod & concinnius videtur; quia aliquot ejusdem numeri voces antecedunt. VORST. Mallet Vorstius, *inventionis*, ex Saresberiense. SCHEFF. Hæc & sequentia longe correctius & plenius ex antiquo codice iidem Oxonienses ediderunt. nimirum: *Inter hæc eloquentia insignis, oratio acuminis & solertia plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventio, nec inventionibus deesset ornatus.* Optime & certissime. Priora, *inter hæc eloquentia insignis, oratio acuminis & solertia plena*, firmat quoque Iuntina. Mallem tamen: *nec inventioni deesset ornatus.* Mox expunxi eodem codice jubente in his verbis, *itaque vincendi ratio utrique diversa*, τὸ *itaque*. GRÆV.

filius successit, & virtute & vitiis patre major. 12 Vincendi ratio utrique diversa. Hic aperte, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fusis. 13 Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. 14 Iram pater dissimulare, plerumque etiam vincere: huic, ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat. 15 Vini nimis uterque avidus, sed ebrietatis diversa vitia. Pater de convivio in hostem procurrere, manum conserere, periculis se temere offerre; Alexander non in hostem, sed in suos sævire. 16 Quam-

12. *Hic aperte, ille artibus bella tractabat.*] Antiquiores editiones, *aperta vi.* Cui consonat quod codices quidam MSS. quos Bongarsius vidit, & J. Saresberiensis habent, *aperta.* VORST. Vorstius etiam hic ex eodem mallet, *aperta vi.* Ego suspicor, illud, *vi*, esse glossam vocis, *aperte.* SCHEFF. Angl. *Hic aperta vi.* Suspicor Justinum scripsisse: *Hic vi, ille artibus bella tractabat.* Hæc enim oppositio idonea, quæ est inter vim & artes. Postea venisse, qui per glossam, *aperte*, illud, *vi*, exponeret. Qua transsumta in textum, cum liqueret, *aperte vi*, non cohærere, accessisse correctorem, ac fecisse, *aperta vi*, quod in Anglicanam est derivatam. IDEM. Iuntinæ, ut aliæ vetustiores, nec non codices Britannici, & Sarisburiensis: *Hic aperta vi, ille artibus bella tractabat.* Unde Schefferus non male colligit, Justinum scripsisse: *Hic vi, ille artibus bella tractabat.* Sed non frustra in tot libris, *aperta*, legitur. Mihi videtur Justini manus esse: *Hic aperte & vi, ille artibus bella tractabat.* *Artes*, sunt strategemata, quæ, *furta belli*, dicuntur. Hinc *furtiva victoria* XI, 6. est artibus & strategemate parta: cui opponitur, quæ aperte & vi est parta. Plaut. Amphit. *Id vi atque virtute militum victum atque expugnatum est oppidum.* Sequentia Justini verba hæc explicant. Cum decipiuntur hostes, artibus bellum tractatur, ut XI. loquitur, *astu agitur*, cui bello convenire ibidem dicit occulta consilia, cum palam funduntur hostes, aperte & vi bellum geritur. GRÆV.

14. *Huic ubi*] Probo & hic Iuntarum lectionem: *Huic, ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat.* GRÆV. Iuntæ: *huic, ubi*, quod Grævio probatur. SCHEFF.

Nec dilatio ultionis, nec modus erat.] Angl. *non dilationem ultionis, nec modum adhibere.* Etiam hoc tribuo glossatori. IDEM.

15. *Pater de convivio in hostem* &c.] Ita Angl. *Pater de convivio in hostem.* Præfero hanc lectionem vulgaræ, *Patri mos erat etiam de* &c. quam puto natam ex eo quod quis crederet mutilum illud *procurrere*, & explendum per *mos erat.* IDEM. Fœdum centonem, quem hic scioli assuerant Justino, resecuerunt Oxonienses optimarum membranarum subsidio, quos ego sequor, & merito laudat Schefferus. Sic autem illi: *Pater de convivio in hostem procurrere.* Mox iidem: *Alexander in amicos hostium more sævire.* Sed quia in sequente periodo habetur, *in amicos regna exercebat*, non est vero simile eandem vocem in tam paucis versibus iterari a scriptore cultissimo. Itaque ab aliorum codicum scriptura hic minime discedendum mihi esse putavi. *Sævire*, tamen recepi ex Anglicanis libris cum

16 Quamobrem Philippum sæpe vulneratum prælia remisere; hic amicorum interfector convivio frequenter excessit. 17 Regnare ille cum amicis volebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, hic metui. 18 Literarum cultus utrique similis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. 19 Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. 20 Parcendi victis filio animus & promtior & honestior, ille nec sociis ab-

cum Oxoniensibus. GRÆV.

16. *Amicorum victor*] Angl. *amicis interfectis.* Videtur hoc rectius respondere præcedenti, *vulneratum.*

17. *Cum amicis* &c.] Est hæc ea species amicitiæ, quam Aristot. Eth. VIII, 7. Φιλίαν ὑπεροχῶν appellat, qualis inter imperantem ac subditum. De his Plin. Panegyr. 85. *Cum plurimis amicitiis fortuna principis indigeat, præcipuum est principis opus, amicos parare.* Et Tacit. Hist. IV, 7. *Nullum majus boni imperii instrumentum, quam boni amici.* Micipsa judice apud Sallust. Jug. 10, 5. Alia regiæ amicitiæ exempla sunt, XXX, 1, 3. & XXXIV, 3, 3. Porro de his, *amicis comitibusque* Principum exactissime, ut omnia, Salmasius ad Spartiani Hadrianum, 18. Iunge Lipsium Not. 29. ad VI. Annal. Taciti. BERNEC.

Volebat.] Sebis. vult, *volebat*, ut sibi constet antithesis. BERNEC. Optime Sebisius; *Regnare ille cum amicis volebat.* Philippus consiliariis & ducibus suis multum tribuebat, illorumque consilium & auctoritatem in gerenda republica sæpe sequebatur, Alexander vero solus omnia administrabat, superbeque ac crudeliter in eos, ut Clitum, Parmenionem, Philotam, aliosque, consulebat. GRÆV. Sebisius legendum putat, *volebat*: idque adeo probat Grævius, ut receperit in textum. Nimirum sensus ipsis est visus hic esse, quod Philippus non solus, sed una cum amicis regnare voluerit, & amicos in regni quasi societatem susceperit. Mihi tamen rectius videtur, *nolebat*, quod in antiquioribus est, & ab ipso Bongarsio, ut in MSS. quoque observatum, retentum est. Vult sane auctor Philippi & Alexandri morum diversitatem exponere, Cum ergo de Alexandro per affirmationem scribere vellet, *Hic in amicos regna exercebat*, de Philippo videtur scribere voluisse per negationem, *Regnare ille cum amicis nolebat.* Sed observandum, *cum amicis*, esse, pro *apud amicos*; & sensum esse, quod Philippus apud amicos, id est, consiliarios suos regnare noluerit, neque potentiam suam regiam apud eosdem ostentaverit, aut quemquam eorum interfecerit. *Cum*, pro *apud*, usitatissimum. Ut, *queri cum aliquo*, pro *queri apud aliquem.* VORST. Hic sensus Justini est per oppositionem: Philippus, qui civilis princeps esset, cum amicis potestatem participabat; Alexander contra, qui comitatis Macedonicæ oblitus esset, merus rex erat, durus homo, & qui apologum illum Æsopi de leone nimis studiose legerat. Aliter hunc locum legebat Sebisius, vir, ut pluries dixi, ingeniosus; sed explicatio nostra omnem mutationem excludit. Legebat ille, *nolebat.* FABER. *Volebat*, Angli quoque probant.

20. *Parcendi victis filio animus & promtior & honestior*] Sichardi &

abſtinebat. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. [21] Quibus artibus orbis imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius conſummavit.

Colonienſis editio additum habent, *Ille nec sociis abſtinebat:* ut adeo hic quoque patri & filio diverſa tributa ſint. VORST. Iuntina: *Parcendi victis filio animus & promtior & honeſtior, ille nec sociis abſtinebat.* quod & in Sichardi & Colonienſi editione legi auctor eſt Vorſtius. Et ſane requirunt hoc patris & filii virtutes & vitia perpetuo ſibi collata & oppoſita. GRÆV.

LIBER X.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Artaxerxis filii in patrem conſpirant. Sed conſpiratione detecta parricidii pœnas dant.*

2 *Cauſa parricidii ex multiplici libidine nata.*

3 *Ochus, Artaxerxis ſucceſſor, cognatorum principum ſtrage regiam replet. Perſicæ monarchiæ finis.*

CAP. I.

[1] Artaxerxi regi Perſarum ex pellicibus centum & quindecim filii fuere, ſed tres tantum juſto matrimonio ſuſcepti: Darius, Ariarates, & Ochus. [2] Ex his Darium contra morem Perſarum, apud quos rex non niſi morte mu-

CAP. I. 1. *Artaxerxi*] Qui *Mnemon*, dictus eſt. Ejus vitam ſcripſit Plutarchus, quem vide, & Ælianum IX. Var. Hiſt. f. Juſtitiæ eum fama floruiſſe, Probus & idem Plutarchus auctores ſunt. BONGARS.

Ex pellicibus] Quarum ſexaginta & trecentas Artaxerxi tribuit Plutarchus, in ejus vita 43. Totidem Dario Curtius III, 3, 36. ipſique Alexandro, Perſicis moribus corrupto, idem VI, 6, 8. ut & Diodorus XVII, 77. qui addit hunc tantum numerum (Curtius VI, 2, 2. *gregem*, appellat) eos ideo affectaſſe, ut accederent ad numerum dierum anni. Ceterum Ioniam regi Perſico tot pellices ſuppeditaſſe tradit Maximus Tyr. Serm. 33. BERNEC.

Darius] Filiorum Artaxerxis hic numerus, juxta Juſtinum; Plutarchus quatuor legitimos filios recenſet, Darium, Ariaſpem, Arſacem & Ochum.

Ariarates] Veteribus, *Araratus*: Plutarcho in Artax. 48. *Ariaſpes.* BONGARS. Iuntæ: *Ariarchus.* Non longe abeunt MSS. in quibus *Araratus* & *Arætratus.* Vindo-

mutatur, per indulgentiam pater regem vivus fecit; [3] Nihil ſibi ablatum exiſtimans, quod in filium contuliſſet, ſinceriuſque gaudium ex procreatione capturus, ſi inſignia majeſtatis ſuæ vivus in filio conſpexiſſet. [4] Sed Darius poſt nova paternæ pietatis exempla interficiendi patris conſilium cepit. [5] Sceleratus, ſi ſolus parricidium cogitaſſet; tanto ſceleratior, quod in ſocietatem facinoris aſſumtos quinquaginta fratres fecit parricidas. [6] Oſtenti prorſus genus, ubi in tanto populo non ſolum ſociari, verum etiam ſileri parricidium potuit; ut ex quinquaginta liberis nemo inventus ſit, quem aut paterna majeſtas, aut veneratio

dobonenſis: *Ariaraſtos.* GRÆV. In edit. Iuntarum, *Ariarchus.* Editio Viennenſis, *Ariaraſtos.* MSS. quidam, *Aralratus*, *Aralraſtus.* Nugæ. Barbara nomina ſunt, & non tanti ut examinentur in ſtatera aurificis, ſed in trutina populari. *Ariarathes*, quidem mihi Cappadocicum nomen videtur, ſed tamen & Perſicum eſſe poteſt. FABER.

2. *Per indulgentiam*] Simul etiam ne ſe mortuo regnum novis bellis fratrumque certaminibus implicaretur. Plutarchus in Artax. 41. *Cohibentur prava aliorum ſpes, ſi ſucceſſor non in incerto ſit.* Tacit. Annal. III, 56. BERNEC.

Pater regem &c.] Hoc *pater*, mihi eſt ſuſpectum gloſſatoriſque, non Juſtini, videtur. SCHEFF.

Regem vivus fecit] Inconſulte. Vide ſapientiſſimum Syracidem XXXIII, 20. & ſeqq. Feliciore tamen ſucceſſu Ptolemæus, infra XVI, 2, 8. BERNEC.

3. *Exiſtimans*] MSS. habent, *æſtimans*, quod notandum. Solent quippe alii quoque ita loqui, ipſeque noſter alicubi, Vide Sup. IV, 7. SCHEFF.

Gaudium ex procreatione &c.] Apollon. Rhod. I. Argon. 973.

Παιδὸς ἔτ' ἀγαλλόμενος μεμόρηκε. & Cic. V. de Finib. 23. *A procreatoribus diliguntur nati. Procreatio* Platoni de Legibus eſt ἐπιτελείωσις παίδων. GRONOV.

5. *Parricidium cogitaſſet*] Conſilium interficiendi patris Ochum agitaſſe per Atoſſam, ſcribit Plutarch.

6. *Ubi in tanto populo*] Freinshemius in Notis ad Curt. VIII, 6, 12. legendum putat, *uti potuerit.* Vulgaris loquendi ratio eſſet, *Oſtenti genus eſt, quod parricidium ſileri potuit.* Jam notum quidem eſt, *ut*, poni interdum pro *quod*; ejuſque rei exempla ſupra ad V, 3, 3. ex ipſo noſtro congeſta ſunt: ſed neſcio tamen, an retinendum hic potius ſit, *ubi*: quia & omnes codices ita habent, & verbum non conjunctivi, ſed indicativi modi ſubjunctum eſt, & ipſum denique, *ut* ſequitur. Ceterum, *ubi*, pro *ſi*, aut *quia*, non inſolens. Cæcina in Ep. ad Cic. quæ eſt VI. Ep. Fam. 7. *Ubi hoc tu omnium patronus facis, quid me ſentire oportet?* Valerius Max. V, 3. Ext. 2. *Quid aliæ faciant urbes, ubi etiam illa tam ingrata exſtitit?* VORST. Illud, *ubi*, explicant per *ſi*, vel *quia*. Mihi tamen locus videtur corruptus, cumque Freinshemio ſcribo, *uti*, vel potius, *ut*, cum illud, *i*, ex ſequenti voce huic adhæſerit. Ceterum illud, *ut*, non puto poſitum pro *quod*, ſed uſurpa-

ſenis, aut indulgentia patris, a tanta immanitate revocaret. 7 Adeone vile paternum nomen apud tot numero filios fuit, ut quorum præſidio tutus etiam adverſus hoſtes eſſe debuerat, eorum inſidiis circumventus, tutior ab hoſtibus quam a filiis fuerit?

CAP. II. 1 Cauſa parricidii ſceleratior ipſo parricidio fuit. 2 Occiſo quippe Cyro fraterno bello, cujus mentio ſupra habita eſt, Aſpaſiam pellicem ejus rex Artaxerxes in matrimonium receperat. 3 Hanc patrem cedere ſibi, ſicuti regnum, Darius poſtulaverat: qui pro indulgentia ſua in liberos primo facturum ſe dixe-

tum pro *quomodo, qua ratione.* Ut Supra I, 5, *Scribit ei, ut ablegatus in Perſas ab avo fuerit, ut occidi eum parvulum avus juſſerit, ut beneficio ſuo ſervatus ſit.* Qui locus huic eſt prorſus ſimilis, cujus exemplo etiam mox, *potuerit*, pro *potuit*, ſcribendum. SCHEFF.

In tanto populo] Hoc eſt, in tanta multitudine filiorum, audaci ſatis metaphora; qualis eſt etiam apud Gregoram III, I. ὁ δῆμος μειράκιων. Ita Senec. Benef. VI, 33. *Populus amicorum.* Florus I, I, 17. *Populus virorum.* Audacius Manilius, *Acies populi*, de avibus: & *populos exponere captos*, de piſcibus. Columella IX, 13. *Duo populi conjungi debent*, de apibus. Apulejus VI. *Sepedum populorum undæ*, de formicis: de quibus & Proverb. XXX, 25. *Formicæ, populus infirmus.* Audaciſſime Sidonius, VI, I. *Scelerum populus*, pro copia peccatorum: ubi plura id genus exempla notavit Savaro. BERNEC. Ovid. XI. Met. 635.

A. pater e populo natorum mille ſuorum

Excitat &c.

Et Senec. Ep. 105. *Habet unuſquiſque aliquem cui tantum credit, quantum ipſi creditum eſt: ut garrulitatem ſuam cuſtodiat, & contentus ſit unius auribus, populum faciet.* Id. I. Nat. Quæſt. 5. *Sunt quædam ſpecula ex multis minutiſque compoſita: quibus ſi unum oſtenderis hominem, populus apparet.* Et Plinius XXXV. Nat. Hiſt. 2. *Semper defuncto aliquo, totus aderat familiæ ejus qui unquam fuerat, populus.* GRONOV.

7. *Adeone vile paternum nomen*] Angli ſine interrogatione, *adeo vile.* Probo. SCHEFF.

CAP. II. 2. *Fraterno bello*] Id eſt, fratris, Artaxerxis, bello. Eſt autem, *fratris bellum*, id quod cum fratre geritur; quemadmodum, *bellum Athenienſium*, dicitur id quod geritur cum Athenienſibus III, 6, 10. & *Alexandri*, quod cum Alexandro XIII, 5, 9. Sic & paulo poſt, *jurgia patris*, ſunt jurgia cum patre, vel in patrem. VORST.

Supra] Fine libri quinti. BERN.

2. *Cedere.*] Sichardus mallet, *credere.* Non bene. Vide Notam ad I, 10, 12. IDEM.

3. *Darius poſtulaverat*] *Lex erat apud Perſas, ut diſignatus rex donum peteret, & daret, qui deſignaverat, modo fieri poſſet, quicquid eſſet petitum.* Plutarchus Artaxerxe 42. BONGARS.

Pro indulgentia ſua in liberos] Poſtrema duo vocabula pro gloſſematiis habeo, ac propterea puto delenda. SCHEFF.

4. Se-

dixerat: [4] mox pœnitentia ductus, ut honeste negaret, quod temere promiserat, Solis eam sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. [5] Hinc exacerbatus juvenis in jurgia primo patris erupit: mox facta cum fratribus conjuratione, dum patri insidias parat, deprehensus cum sociis pœnas parricidii diis paternæ majestatis ultoribus dedit. [6] Conjuges quoque omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris exstaret, interfectæ. [7] Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit, rex quam pater felicior.

CAP.

4. *Solis eam sacerdotio præfecit*] Plutarch. Artax. 43. Dianæ quæ est Ecbatanis, ἣν Ἀναῖτιν καλοῦσιν. BONGARS. Simillima ratione in India occidentali, toto Peruano tractu, priusquam sacris Christianis imbuerentur, *crebra & magna templa dicata Soli, & in iis virgines sæpe ducentas fuisse*, Lipsius Syntagm. de Vesta 15. refert: *è quibus si qua corpus polluisset, morte luebat, nisi tamen è Sole se concepisse* (vide superstitiosam credulitatem) *sancte adjurasset*. BERNEC. In igne Solem Persis cultum fuisse, supra ostensum: unde & equorum quadrigarumque fusæ imagines & Soli sacratæ. Quin & equi Soli mactabantur. Quem morem & Græcos observasse Pausanias tradit in Laconicis. Ipsa vero πυραιθεῖα, חמנים, *chamanim*, vocantur, de quibus S. Scriptura. Quid sint Chamanim, ex Strabone apparet: ταῦτα δ' ἐν ταῖς τῆς Ἀναΐτιδος καὶ τοῦ Ὠμανοῦ ἱεροῖς νενόμισται. Ὠμανὸς enim חמן *Amanu*, lingua Persica Sol erat, ut *Anatis*, Luna, quæ cum Venere & Diana confunditur. Ab Amano, ut vult Scaliger, ipsi *Achemenii*, dicti sunt. Audi interpretem antiquum Statii: *Nunc*, inquit, *Achemenii dicuntur, ubi Apollinem Solem dicunt; cujus & sacrorum ritus invenisse dicuntur.*

5. *In jurgia*] Quidam MSS. *in injuriam*. Injuria verbis fit, ut JCti docent. Tertull. *Omnis injuria, seu lingua, seu manu incussa*. BONGARS.

Deprehensus] Conjurationem prodente quodam eunucho. Plutarch. Artax. 45. BERNEC.

6. *Conjuges quoque omnium cum liberis*] Ammian. Marcellin. XXIII, 31. *Leges apud Persas impendio formidatæ, inter quas diritate exsuperant latæ contra ingratos & desertores: abominandæ aliæ, per quas ob noxam unius omnis propinquitas perit*. Exempla sunt apud Herodot. III, 119. & in Epistola Artaxerxis apud LXX. Interpretes VIII, 11. Esther. Neque mitior lex Macedonum, *qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui regi insidiati essent, cum ipsis necarentur*. Curtius VI, 11, 28. Quomodo & Impp. Arcadii & Honorii constitutione, pœna in patrem ad filios extenditur, quorum parentes læsæ majestatis reatum incurrerunt. L. 5. Cod. ad L. Jul. Maj. IDEM.

7. *Morbo ex dolore contracto*] ὑπὸ λύπης καὶ δυσθυμίας. Plut. Artax. In libello περὶ Φιλαδελφίας, mendose legitur Ξέρξης pro Ἀρταξέρξης. BONGARS. Infra XXXII, 3, 4. *Morbo ex ægritudine animi contracto*. & XXXVIII, 2, 2. *Ex ægritudine collecta infirmitate*. Nam ægritudo, & ægritudo animi, nihil

CAP. III. [1] Hereditas regni Ocho tradita, qui timens parem conjurationem, regiam cognatorum cæde & strage principum replet, nulla non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus; scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. [2] Atque ita veluti purificato regno bellum Cadusiis infert. [3] In eo cum adversus provocatorem hostium Codomannus quidam omnium favore processisset, hoste cæso, victoriam suis pariter & prope amissam gloriam restituit. [4] Ob hæc decora idem Codomannus præficitur Ar-

aliud, quam dolor. VORST.

Rex quam pater felicior.] Ita de Augusto Suetonius & Tacit. III. Ann. 24, 2. BERNEC.

CAP. III. 1. *Ocho*] Qui & ipse *Artaxerxes*, dictus est. Diodorus XV. f. BERNEC.

Cognatorum] Barn. Brissonius I. de Regno Persico, censet, auctori sermonem hic esse de cognatis regis honorariis, qui hoc sine re nomen tenuerunt. Et sane tributum apud Persas id nomen iis quoque, qui nulla sanguinis cognatione regem attingerent, apparet ex III. Esdr. IV, 42. & Josepho XI. Antiquit. 4. Ubi rex Darius inter cetera victoriæ præmia, tribus satellitibus hoc quoque proposuit: *Et cognatus meus vocaberis*: Alexandrum etiam hoc honore Persas quosdam affecisse, Arrianus VII. pag. 153. f. memorat. Adde Diodorum XVII, 20. &c. Curtium III, 5, 20. & IV, 11, 1. Instar moris hujus & in aulam Imperatorum Orientis postea translatum est, ut quidam honoris causa Βασιλεοπάτορες, *Imperatoris patres*, dicerentur, quo de Meursii Glossarium. Verumtamen hoc loco de *cognatis*, proprie dictis, esse sermonem apparet cum e subjecta voce, *sanguinis*, tum quod addit auctor, *Ochum innocentiorem fratribus parricidis non fuisse, paremque conjurationem timuisse.* Hæc enim ad honorarios illos cognatos referri non possunt: quales cum fere plurimi fuerint, (*decem & quinque milia cognatorum*, Dario tribuit Curtius III, 3, 20.) quis tantam multitudinem, in quam conjuratio cadere nulla potest, ab Ocho sublatam credat? Qui tamen eorum sublati, hos addita vox, *principum*, complectitur. BERNEC.

Et strage principum] Hic quoque metuo, ne vox, *principum*, glossatoris sit, non Justini, qui cum *cognatos* de principalibus viris usurpari apud Persas legisset alicubi, præcedens, *cognatorum*, ita putavit explicandum. Quanquam ea explicatio hoc loco fit inepta. SCHEFF.

2. *Veluti purificato regno*] Allusio ad morem castrorum, post cædem ducum & militum. Hom. I. Iliad. & alii, tum & Justinus ipse, post mortem Alexandri M. FABER.

Cadusiis] Ita MS. unus: ceteri, *Adusiis*: Alii, *adversis*. Vulgo malo, *Armeniis*, quia in sequentibus legerant Codomannum Armeniis præfectum. Sed, *Cadusiis*, legendum constat ex Diodoro XVII, 6. a quo hæc petenda. BONGARS.

3. *In eo cum adversus* &c.] Freinshem. exigua mutatione multo concinniora hæc facit: *In eo adversus provocatorem hostium Codomannus quidam cum omnium favore processit, & hostium*, &c. BERNEC.

Provocatorem hostium] Seb. non male, *hostem*. IDEM. Aut, *hostem*, cum

Armeniis.[5] Interjecto deinde tempore, post mortem Ochi regis, ob memoriam pristinæ virtutis, rex a populo constituitur, Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus:[6] bellumque cum Alexandro Ma-

cum Sebisio legendum, aut, *hostium*, prorsus delendum, quod forte melius. Sane, *provocator hostium*, esset, qui hostes provocat, ad certamen puta singulare. Jam vero etiam sine illo, *hostium*, hoc intelligitur. SCHEFF.

Codomannus] Codomannus, ob suam virtutem Persarum rex electus, & appellatus *Darius*. De hoc paulo aliter Diodorus.

Omnium favore processisset] Antiquiores editiones, *cum omnium favore processisset*, quod magis placet. VORST. Mallet Vorstius, *cum omnium favore*, ex antiquioribus editionibus. SCHEFF.

5. *Post mortem Ochi*] Ab eunucho Bagoa veneno necati, Diodor. XVII, 5. Cadaver ipsus Bagoas felibus objecit, & ossa quædam illius, exprobrandæ crudelitatis causa, convertit in manubria gladiorum: Ælian. VI. Var. Hist. 8. BERNEC.

Rex a populo constituitur.;] Cum prius fuisset Ἀστάνδης, seu Ἀσκάνδης, id est, ἡμεροδρόμος, ut Hesychius interpretatur. Plutarchus Alexandro 29. & de Fortun. Alex. Orat. I. & II, 18. BONGARS. Codomannus puta. Præteritur autem Ochi filius Arses, qui & ipse aliquandiu rex fuit. Ochum nimirum ob crudelitatem Bagoas veneno sustulit, inque ejus solio filium Arsen collocavit. Arses vero tribus modo annis imperium tenuit, ab eodemque Bagoa una cum prole & ipse interemtus est. Cumque ita stirps regia prorsus exstincta esset, in fastigium illud idem Bagoas evexit Codomannum. Videsis Diodorum Siculum XVII, 5. VORST.

Darii] Ultimi, Arsami F. qui Codomannus: Quidam, *Arsanes*, scribunt, per *n*. Ceterum, *Arsami F.* obvium in Eusebio, ut *Codomannus*, vel magis, *Codomanus*, in Justino historico. Sed nominabatur, antequam regnum adeptus esset. Quod auctor hic noster testatur. Ex privata enim fortuna (fuerat enim ἀστάνδης sive ἀσκάνδης, id est, ἡμεροδρόμος; ut interpretatur Hesychius) ad regnum pervenit, *Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus.* Siquidem in more positum erat olim, ut ad imperium accedentes reges nomina mutarent. Regnum autem consecutus fuit beneficio Bagoæ eunuchi. Quod significat Alexander apud Curtium: *Ne Darius quidem Persarum accepit imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoæ, castrati hominis, admissus.* Quibus addo aliud testimonium Alexandri Macedonis ex Arriani II. ubi Dario per epistolam exprobrat, quod occiso Arse, Bagoæ opera, imperium occupasset, οὐ δικαίως οὐδὲ κατὰ τὸν Περσῶν νόμον. Similiter Strabo XV. ejus spadonis opera Darium, οὐκ ὄντα τοῦ γένους τοῦ βασιλέων, regem factum scribit. Sed & Diodorus Siculus XVII. ait post Ochi, & Arsis, ejus filiis cædem ἐρήμου ὄντος τοῦ βασιλέως οἴκου καὶ μηδενὸς ὄντος τοῦ κατὰ γένος διαδεξομένου τὴν ἀρχήν. Darium regnum Bagoæ eunuchi beneficio adeptum esse. DRUSIUS.

Honoratus] MSS. habent, *ornatus*, quod præfero, alterum puto esse glossatoris. SCHEFF.

6. *Alexandro Magno*] Cur Alexander, cur Pompeius, Magni potius dicti sint, quam Maximi, docere & caussam dicere videtur ad illud Virgilii ex divina Æneide, *— a Magno demissum nomen Julo*, Ser-

Magno, diu variante fortuna, magna virtute gessit. 7 Postremo victus ab Alexandro, & a cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finivit.

Servius; non ignobilis ille, qui vulgo circumfertur; Sed membranaceus noster longe doctissimus. his verbis: *A Magno demissum nomen Julo) sicut Alexander; sicut Pompejus. Graci enim omne magnificum, magnum, vocant, ut mater magna: dii magni.* Mod. Senec. Epist. 91, 40. *Alexander, Macedonum rex, discere Geometriam infelix cœperat, sciturus quam pusilla terra esset, ex qua minimum occupaverat. Ita dico, infelix, ob hoc, quod intelligere debebat, falsum se gerere cognomen: quis enim esse MAGNUS in pusillo potest?* Vide eundem de Brevit. Vit. 14. & Modium hoc loco. BERNEC.

Diu variante fortuna] Imo fere semper adversa. IDEM. Mallem illud, *diu*, ad præcedentia referre & a sequentibus commate distinguere. Sic enim omnia melius convenirent historiæ, cum bellum quidem gesserit diu, fortuna vero cito cœperit variare, ac in Alexandri inclinare partes. SCHEFF.

7. *Cognatis*] Vide supra, qui intelligantur per cognatos. Bellum autem cum ceteris parricidis intelligit. Vide Curtium v.

LIBER XI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Occiso Philippo, Alexander Macedones in officio continet.*

2 *Initia principatus Alexandri. Persas bello aggredi constituit.*

3 *Græcos defectionem cogitantes coërcet.*

4 *Thebas victis incolis evertit. Atheniensibus infestus.*

5 *Sævit in novercæ suæ cognatos & in consanguineos suos; deinde bellum Persicum aggreditur.*

6 *Disciplinam militarem ordinat. Parva manu ingentia molitur. Persas prælio superat.*

7 *Insidiis vitatis, Gordium nodum fatalem callide solvit.*

8 *Tauro monte transcenso, in gravissimum morbum incidit, & sanitati restituitur.*

9 *Ad alterum prælium apparatus. Atrox pugna. Strages Persarum & fuga Darii, cujus uxor, mater, filia, captivæ ab Alexandro regie excipiuntur.*

10 *Persis superatis, a Persarum luxu Alexander superatur. Novæ in Orientem victoriæ. Tyrus expugnatur.*

11 *Provinciis non paucis receptis pergit ad Hammonis oraculum.*

12 *Darii regnum ambit, & pacem petenti recusat.*

13 *Tertii prælii inter Alexandrum & Darium circumstantiæ quædam.*

14 *Ejusdem prælii descriptio. Persæ fugantur, victores præda ingenti potiuntur.*

15 *Darius a suis vinctus & multis vulneribus confossus salutem dicit Alexandro, & in morte regium animum prodit. Alexander Darii obitum fletu & regia sepultura decorat.*

CAP. I.

[1] IN exercitu Philippi, sicuti variæ gentes erant, ita eo occiso, diversi motus animorum fuere. [2] Alii quippe injusta servitute oppressi, ad spem se libertatis erigebant;

CAP. I. 1. *In exercitu*] Contigit anno Urbis conditæ CCCCXXVI.

In exercitu &c.] Duobus Libris XI. & XII. Alexandri M., Philippi F. res gestæ continentur: quas libris octo Arrianus Nicomediensis complexus est. Extat de iis etiam Q. Curtii Rufi historia manca & lacera: Eam emendatam, & quantum potest ex Vett. Codd. restituram edere in animo est. Ero ideo in horum duorum librorum explicatione brevior. Legendus præter illos Diodor. XVII. & Plutarchi Alexander, & Orationes duæ de Fortuna vel Virtute Alexandri, & Ælian. Var. Hist. III. BONGARS. Præter commemoratos, Cicero, Plinius, Valerius Maximus, Zosimus, Apuleius, Orosius, aliique multi, hinc inde de Alexandro Magno alius alia in literas retulerunt. Gualterus etiam, poëta non contemnendus, hoc argumentum peculiari poëmate tractavit, quod ad exemplum Maronis & Statii, *Alexandreida*, nominat. BERNEC. *Alexander Macedo*, fuit furtius, ex adulterio, ut creditur, Pausaniæ cum Olympiade genitus. Quod ex Plutarcho & Justino fatis clare apparet; & constanter Persæ ac Arabes affirmant. SCHREKARD. Arabibus ذو القرنين *Bicornis*, vocatur, non tam ob partum Orientis & Occidentis Imperium, quam a cornuta Alexandri effigie, nummis exhibita, ut Jovis Ammonis filius agnosceretur.

bant; [3] alii tædio longinquæ militiæ remissam sibi expeditionem gaudebant; [4] nonnulli facem nuptiis filiæ accensam rogo patris subditam dolebant. [5] Amicos quoque tam subita mutatione rerum haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc provocatam Asiam, nunc Europam nondum perdomitam; [6] nunc Illyrios, Thracas, Dardanos, ceterasque barbaras gentes fidei dubiæ & mentis infidæ. Qui omnes populi si pariter deficiant, sisti nullo modo posse. [7] Queis rebus veluti medela quædam interventus Alexandri fuit; [8] qui pro concione ita vulgus omne consolatus hortatusque pro tem-

3. *Nonnulli facem nuptiis filiæ accensam*] Simili allegoria, sed inversa usus Valerius Maximus IX, 1, 9. *Ex rogo filiis maritalem facem accendit.* VORST.

5. *Et Thracas*] Angl. non agnoscit conjunctionem &c. SCHEFF.

6. *Barbaras gentes*] Livius XXII, 22, 7. *Talia sunt barbarorum ingenia: cum fortuna mutant fidem.* Et XXVIII, 17, 5. *Barbaris ex fortuna pendet fides.* BERNEC.

Sisti nullo modo posse] MSS. *Sisti nullo modo posse.* Hoc est, salvos esse non posse. Probat hoc dicendi genus & vindicat Gronov. ad Liv. IV, 12. quem vide. GRÆV. Codices quidam MSS. teste Bongarsio, *sisti nullo modo posse.* Quod probat Gronovius ad Liv. IV, 12. & bene Latinum esse adductis variis Livii & aliorum locis demonstrat. Livius II. *Totam plebem ære alieno demersam esse, nec sisti posse, nisi omnibus consulatur.* Ubi, *nec sisti posse*, idem est quod nec rem salvam esse posse. Item: *Qualicumque urbis statu, manente disciplina militari, sisti potuisse*, id est, rem servari, rem salvam esse potuisse. Rursus III. *Si quem similem ejus priore anno inter morbum bellumque irati dii tribunum dedissent, non potuisse sisti*, id est, actum fuisse, pereundum fuisse. Plura id genus prædicto Notarum Gronovii ad Livium loco vide. VORST. MS. *sisti nullo m.* quod probant Gronovius, Grævius, Vorstius. Mihi Justinus scripsisse videtur, *si pariter deficiant, res sisti nullo modo posse.* Sic *rem sistere*, Virgilius VI. Æneid. v, 855.

Hic rem Romanam, magno turbante tumultu,
Sistet eques.

SCHEFF. *Sisti*, in collectione MSS. Codd. legitur, non autem, *resisti.* Quam Lectionem acriter & copiose probat Doct. ille Gronovius ad Livium. *Sisti non potest*, idem valet, ac si dicas, nullus saluti locus est: tanta clades, tanta calamitas non potest sisti. FABER. Angl. *sisti*, quod Notator, non sine ratione probat, Hoc voluit, futurum ut undique impetum faciant. Tac. Hist. V. 21. *Vadam Civilis, Grinnes Classicus oppugnabant: nec jam sisti poterant.* SCHEFF. Rectius hunc locum exposuit Gronovius, & eum secuti Vorstius & Faber.

7. *Queis rebus*] Angl. *his rebus.* ex glossa. SCHEFF.

Veluti medela] Adspectum principis in calamitate populo solatium esse, fuse Gruterus, Differt. 21. ostendit, ad illud Taciti Annal. XV, 36. *Suetis adversus fortuita aspectu Principis refoveri.* BERNEC.

8. *Ita vulgus omne consolatus hortatusque pro tempore est*] *Hortari*, pro bonum animum habere jubere. Quod apparet ex eo quod sequitur, *spe omnes impleret.* Ita fere & XI, 3, 1. *In transitu hortatus Thessalos fuerat.* Et XI, 9, 13. *Alexan-*

tempore est, ut & metum timentibus demeret, & in spem sui omnes impelleret. [9] Erat hic annos viginti natus, in qua ætate ita moderate de se multa pollicitus est, ut appareret plura eum experimentis reservare. [10] Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem dedit; quo facto tantum sibi favoris apud omnes conciliavit, ut, corpus hominis, non virtutem regis mutasse se dicerent.

CAP. II. [1] Prima illi cura paternarum exequiarum fuit; in quibus ante omnia, cædis conscios ad tumulum patris occidi jussit. [2] Soli Alexandro Lyncistæ fratri pepercit, servans in eo auspicium dignitatis suæ: nam regem eum primus salutaverat. [3] Æmulum quoque imperii Caranum fratrem ex noverca susceptum in-

xander venisset. Deinde, *pro tempore*, idem quod ut tempus fert & postulat, & ut Cicero VI. Fam. Ep. 13. loquitur, *pro ratione temporis*; vel, ut Suetonius in Cæsare, *pro conditione temporis*; vel denique, ut Plancus in Ep. quæ est IX, 10. Epp. Cic. *ad tempus.* Vide & Lib. de Latinit. Mer. susp. 11. VORST.

Pro tempore] Hoc est, *pro conditione temporum*, ut inquit Sueton. Cæs. 16, 2. Ita Sallust. Catil. 30, 5. *Pro tempore atque periculo exercitum comparare.* Tacitus Annal. XII, 49, 4. *Pro tempore rebus turbidis consulere.* longe alio sensu, quam hodie doctos etiam hac uti phrasi videas. Ita Liv. XXX, 10, 6. BERNEC.

Et in spem sui omnes &c.] Bong. edidit, *& in spem omnes impelleret.* Sequor scriptos libros. Venustior est oppositio, *demere*, *implere*. Et *spe implere*, phrasis est Justino familiaris. Impressi quidem etiam addunt, *spe sui.* IDEM. Iuntæ non abeunt a MSS. & editionum aliarum lectione: *in spem sui omnes impelleret. Sui*, tamen non agnoscunt MSS. sed assentior Berneccero. GRÆV.

9. *Ita moderate*] De Agricola Tacitus in ejus vita 18, 10. *Ipsa dissimulatione famæ, famam auxit, æstimantibus, quanta futuri spe tam magna tacuisset.* BERNEC.

CAP. II. 1. *Prima illi cura*] Diodor. XVII, 2. *Ante omnia pœnas cædis paternæ auctoribus inflixit.* BONGARS. Causa traditur infra, XI, 15, 12. BERNEC.

Ad tumulum patris occidi] *Imp. Augustus trecentos ex dediticiis electos, ad aram D. Julio* (patri) *extructam, Idibus Martiis* (qua patrata cædes ejus) *hostiarum more mactavit.* Sueton. Aug. 15, 2. Quo loco plura huc pertinentia Casaubonus. Adde Gruterum ad Hist. Aug. Tom. 1. p. 72. f. 1. BERNEC. Credebant enim sanguine manes placari. Mos autem ita cædendarum hostiarum ex Tertulliano de spectaculis notus, & Servio ad illum versum: *Viventes rapit inferias, quas immolet umbris.*

2. *Lyncistæ*] Populus est Macedoniæ, qui Λυγκῆσαι, dicitur Thucydidi II, 21, 26. Plin. IV. Nat. Hist. 10. Ptolemæo III, 13. Straboni vero VII. Λυγκισταί, *Lyncistæ*, quomodo habent hic Vett. Libri. BONGARS.

interfici curavit.[4] Inter initia multas gentes rebellantes compeſcuit, orientes nonnullas ſeditiones exſtinxit.

…GARS. Lege, *Lynceſta pepercit.* Alexander enim ille, qui ex Lynceſtia regione vicina Macedoniæ erat, *Lynceſtas*, dicebarur. Unde apud Ovid. XV. Met. 329. *Lynceſtius omnes.* GRONOV. Nihili eſt hæc lectio, *Alexandro Lynciſtarum.* Scribe cum Iuntis & aliis antiquis libris & hic & inferius: *Lynciſta.* GRÆV. Editur vulgo, *Lynciſtarum fratri.* Solus Cl. Grævius, cum in vetere editione Iuntina legiſſet, *Lynciſta fratri*, ita omnino & reſcribendum putavit. Jam non video quidem, cur Alexandet ille, *frater*, & cujus frater dicatur; ſed rectius tamen videtur, *Lynciſta fratri*, quam, *Lynciſtarum fratri.* At librarii quod & ipſi non caperent, cur Alexander iſte, *frater*, & cujus fratet dicatur ſiquidem, *Lynceſta*, legatur, pro *Lynciſta*, videntur ſcribere voluiſſe, *Lynceſtarum*: parique modo 7, 1. & XII, 14. ubi τὸ, *frater*, non eſt additum. Sed, *Lynciſtarum frater*, quid tandem erit? Λυγκηςὰς vel Λυγκιςὰς, *Lynceſtas* vel *Lynciſtas*, populum fuiſſe Macedoniæ, ipſamque illorum terram, Λυγκηςίδα, *Lynceſtidem*, vocatam, ex Thucydide, Strabone, Plinio, & Ptolemæo ſcire licet. Sed non video, qui totius alicujus populi, Lynceſtarum exempli gratia, aut Theſſalorum, frater dici aliquis poſſit. Potius nomine gentili appellandus aliquis fuerit, dicenduſque Lynceſtes, Theſſalus. Et ſane Alexandrum iſtum, cui Alexander rex pepercisſe dicitur, ab auctoribus, Λυγκιςὴς, *Lynciſtes* vel *Lynceſtes*, vocatur. Videſis Diodorum, Arrianum, & Curtium. Quidni igitur & à noſtro ſic appellatus credi poſſit? Præſertim cum Iuntina editio, ut dixi, manifeſte ſic habeat, *Alexandro Lynceſta fratri*, & alteris item locis, *ab Alexandro Lynciſta* & *Alexandrum Lynciſtam.* Ipſe quoque Bongarſius in variis lectionibus monet, quoſdam typis expreſſos codd. habere, *Lynceſta.* Qui codices cum ex codd. MSS. & ipſi expreſſi ſine dubio ſint, perinde id eſt, ac ſi in ipſis codd. MSS. ſic legeretur. VORST. Emendant, *Alexandro Lynciſta.* Atqui ſic & 7, 1. & XII, 14, 1. Non potuit tot locis idem vocabulum eſſe depravatum. Itaque nil muto, tantum poſt, *Lynciſtarum*, pono comma. Nec enim cohærent, *frater Lynciſtarum*, ſed *Alexandro Lynciſtarum*, id eſt, Alexandro illi, qui fuit ex familia ſic dicta. Niſi malumus ita vocatum, quod fortaſſis præfectus eſſet Lyncitis, regioni ſic dictæ, ut appellat Strabo, urbique Macedoniæ Lyncææ, cujus mentionem facit Heſychius, a Philippo patre Fratri tamen ſimul Alexandri. SCHEFF. Lege, *Soli Alexandro Lyncistæ G. Antipatri, pepercit.* Iſte Alexander Lynceſtas, ſeu Lynciſtes, a regione Macedoniæ dicebatut, quæ Lynceſtis ſive Lynciſtis a Geographis vocatur. Sed quid iſthuc, *G. Antipatri*; Id vero eſt, *genero Antipatri.* Nam quemadmodum F. ponitur pro Filius, P. pro Pater, A. pro Avus, ita & G. pro Gener. At hæc nihil ſunt, dices, niſi hiberna ſomnia. Imo autem; nam Alexander iſte Lynciſta re vera Antipatri gener erat, ut apparet ex 7. *Inſidias ei ab Alexandro Lynciſta, genero Antipatri, qui præpoſitus Macedoniæ erat.* I nunc, & nega nos bene legere. Et tamen iſthæc ridendo dicimus, quanquam ridendo & paucis vera proloqui licet, ut ait Magiſter ille noſter. FABER.

4. *Gentes rebellantes compeſcuit*] *Barbarorum motus, & ſuſpecta inde bella compeſcuit.* Plutarch. Alex. 19. Multa ſunt in hoc auctore, quæ juſtum commentarium ſcribenti, cum

xit. 5 Quibus rebus erectus, citato gradu in Græciam contendit, ubi, exemplo patris Corinthum evocatis civitatibus, dux in locum ejus substituitur. 6 Inchoatum deinde a patre Persicum bellum aggreditur. 7 In cujus apparatu occupato nuntiatur, Athenienses & Thebanos ab eo ad Persas defecisse, auctoremque ejus defectionis, magno auri pondere a Persis corruptum, Demosthenem oratorem exstitisse; 8 qui Macedonum deletas omnes cum rege copias a Triballis affirmaverit, producto in concionem auctore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderit, se quoque vulneratum diceret. 9 Qua opinione mutatos omnium ferme civitatium animos esse: præsidia Macedonum obsideri. 10 Quibus

cum Græcis comparata operæ pretium esset. Ea hic annotare non est instituti nostri. BONGARS.

5. *Exemplo patris*] Supra IX, 5, 1. BERNEC.

7. *Athenienses, & Thebanos*] Veterum librorum lectio est, *Athenienses, & Lacedæmonios*: ex historia; & sequentibus, pro *Lacedæmonios*, legendum; *Thebanos*. Non enim defecerunt Lacedæmonii, qui Philippi & Alexandri pacem semper spreverant: Supra IX, 5, 3. & Infra XII, 1, 7. BONGARS. Iuntæ: *Thebanos*. Nec aliter legendum esse sequentia declarant. GRÆV. Bongarsius, eumque secutus Berneccerus edidere, *Athenienses & Lacedæmonios*; quod ita in codd. MSS. legeretur. Sed monet tamen Bongarsius; ex historia & sequentibus pro *Lacedæmonios*, legendum esse, *Thebanos*. Non enim defecisse Lacedæmonios; ut qui pacem Philippi & Alexandri semper spreverint. Deinde in variis lectionibus & hoc notavit; quod codices quidam typis expressi habeant, *Athenienses, Thebanos & Lacedæmonios*: id quod antiquis etiam editionibus Becharii, Majoris & Sichardi testari licet. Grævius autem testatur, editionem Iuntinam habere planissime, *Athenienses & Thebanos*. Quid ergo amplius tergiversaremur, neque, *Thebanos*, hic pro Lacedæmoniis substitueremus? VORST. Sic ex Iuntina, & veteribus edidit Vorstius, probante Grævio. SCHEFF. In editionibus priscis est; *Athenienses & Thebanos*: quod certissimum; & ita in optima illa Iuntarum editione, qua usus est Grævius noster, aperte legere est. Et hoc notissimum est, Thebanos male inter Græciæ populos audisse; quod Persis faverent, & ipse Justinus alibi indicat. FABER. Angl. *Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios*. Nihil in vulgata mutandum.

Magno auri pondere:] Δωροδοκία & ἀργυρ[illegible] Demosthenis, ex Plutarcho in ejus vita 35. Diodoro XVII, 4. A. Gellio XI, 9. Dinarchi & Æschinis Oration. contra Demosth. & aliunde nota est. Excusat tamen eum Pausanias Corinthiacis. BERNEC.

8. *A Triballis.*] *Ab Illyriis* habet Arrianus I. BONGARS. A nostro stat Plutarchus in vita Alex. 19. BERNEC.

Affirmaverit] Angl. *affirmaverat*. Servo vulgatam. SCHEFF.

9. *Præsidia Macedonum obsideri.*]

bus motibus occursurus tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut, quem venire non senserant, videre se vix crederent.

CAP. III. [1] In transitu hortatus Thessalos fuerat; beneficiorumque Philippi patris, maternæque suæ cum his ab Æacidarum gente necessitudinis admonuerat. [2] Cupide hæc Thessalis audientibus, exemplo patris dux universæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia reditusque suos ei tradiderant. [3] Sed Athenienses, sicuti primi defecerant, ita primi pœnitere cœperunt; [4] contemtum hostis in admirationem vertentes, pueritiamque Alexandri spretam antea, supra virtutem veterum ducum extollentes. [5] Missis itaque

Lege, *Et præsidia Macedonum obsideri.* FABER.

CAP. III. 1. *Hortatus*] Peculiari notione, pro *excitare*: cui quodammodo affinis est infra XI, 9, 13. ubi, *hortari*, pro *consolari*, sumitur. Utrumque nostris est, *Einem zusprechen.* BERNEC.

Æacidarum gente] Diodorus XVII, 4. Ἀφ' Ἡρακλέους. Erat autem Alexander paterno genere Ἡρακλείδης; materno Αἰακίδης. Plutarchus, alii: erat Hercules Thebanus, non Thessalus. In eundem lapidem impingit Justinus, cum paulo post 4, 5. ait, ab Hercule Æacidarum gentem originem trahere. BONGARS. MS. Iuntæ, & veteres editiones aliæ: *ab Æacidarum gente.* Hanc lectionem postulat Latinæ linguæ genius. Quid enim est: *necessitudo sub Æacidarum gente.* inepte quoque interpreteris sub Æacidarum imperio. Mox Iuntæ: *increpitis.* GRÆV. Antiquiores editiones Becharii, Majoris, & ut Grævius testatur, Iuntarum, *ab Æacidarum gente.* Sed & MS. quidam teste Bongarsio ita habet. Atque eam lectionem genium Latinæ linguæ plane postulare censet Grævius. VORST. Rectius, *ab Æacidarum.* Litera ex fine præcedentis vocis male huic adglutinata est. Nescio tamen, an non scripserit Justinus, *ob Æacidarum gentem.* Potuit ultimæ literæ vocis, *gentem*, accidisse contrarium, & absumta esse per *n* subsequens. SCHEFF. Impressi, pro *sub*, habent, *ab* Æacidarum gente, vera lectione; sensus est, Vel usque ab ultima gente Æacidarum necessitudinem inter eos fuisse. FABER. Angl. *ab Æacidarum.* Videtur lectio hæc præferenda vulgatæ. Nam, *necessitudo ab aliqua gente*, intelligitur ea, quæ ab ea gente oritur, quod vult noster. Non sic, *necessitudo sub gente.* Possunt enim necessitudines inter se plurimum existere etiam sub gente peregrina. Ita, *ab*, adhæsit litera *s* a voce præcedenti. Ita natum, *sub.* SCHEFF. Æacides continua serie ad Tharrytam genus deducebat, qui Pausaniæ in Atticis est Tharypus, fuitque, ut ibidem traditur, a Pyrrho, Achillis filio, decimus & quintus.

2. *Exemplo patris*] Supra VIII, 2, 1. BERNEC.

4. *Pueritiamque Alexandri spretam*] Demosthenes Alexandrum, *puerum & Margiten*, hoc est, fatuum, inertem, vocabat. Plutarch.

que legatis, bellum deprecantur; quibus auditis & graviter increpatis, Alexander bellum remisit. [6] Inde Thebas exercitum convertit, eadem indulgentia usurus, si parem pœnitentiam invenisset. [7] Sed Thebani armis, non precibus nec deprecatione usi sunt. Itaque victi gravissima quæque supplicia miserrimæ captivitatis experti sunt. [8] In consilio cum de excidio urbis deliberaretur, Phocenses & Platæenses & Thespienses & Orchomenii, Alexandri socii, victoriæque participes, excidia urbium suarum, crudelitatemque Thebanorum referebant; [9] studia in Persas non præsentia tantum, verum & vetera adversus Græciæ libertatem increpantes. [10] *Quamobrem odium eos omnium populorum esse: quod vel ex eo manifestari, quod jurejurando se omnes obstrinxerint, ut victis Persis Thebas diruerent.* [11] Adjiciunt & scelerum priorum fabulas; quibus omnes scenas repleverint, ut non præsenti tantum perfidia, verum & vetere infamia invisi forent.

CAP. IV. [1] Tunc Cleadas unus ex captivis, data potestate dicendi, *Non a rege se defecisse, quem interfectum audierint, sed a regis heredibus;* [2] *quicquid in eo sit ad-*

tarch. in Demosth. 32. & Alexand. 19. IDEM.

Pueritiam] Adolescentiam.

7. *Nec deprecatione*] Anglicanus hæc omittit. SCHEFF.

8. *Socii*] Diod. XVII, 14. Σύνεδροι. BONGARS.

10. *Odium*] Sichardus, *odio*, mallet. Sed illud rectum est: sicut contra, *amor*, *deliciaque*, pro homine amato. Ita formosas, *dolores oculorum* dixit Alexander, Plutarch. in ejus vita 36. Uxor, *desiderium oculorum*, Ezechiel XXIV. 16. BERNEC.

Jurejurando se obstrinxerint, ut victis Persis Thebas diruerent.] Pro victis Persis Thebas diruturos esse. Cujus generis plura supra ad V, 3, 3. & IX, 2, 12. notavimus. VORST.

CAP. IV. 1. *Cleadas*] Liber auctoris anonymi de vita Alexandri; quem mihi ex bibliotheca reginæ matris utendum dedit doctissimus Fr. Pithœus, refert, Ismeniam quendam Thebanum, τῆς αὐλοιυλοδίας ἔμπειρον ἄνθρωπον, καὶ σοφὸν τῇ γνώμῃ τυγχάνοντα, in Thebanorum gratiam apud Alexandrum dixisse. BONGARS. Editio Iuntina: *Eleadas.*

Non a rege se defecisse] Lege, *defecisse SE, quem*, &c. FABER. Istud *se* in quatuor codicibus invenerunt Oxonienses, meritoque probante Scheffero reposuerunt, adstipulante Iuntina. GRÆV.

2. *Credulitatis*] *Quæ error est magis quam culpa, & quidem in optimi eu-*

admissum, credulitatis, non perfidiæ culpam esse; cujus tamen jam magna se supplicia pependisse, deleta juventute: [3] *nunc senum feminarumque, sicuti infirmum, ita innoxium restare vulgus, quod ipsum stupris contumeliisque ita vexatum esse, ut nihil amarius unquam sint passi:* [4] *nec jam pro civibus se, qui tam pauci remanserint, orare; sed pro innoxio patriæ solo, & pro urbe, quæ non viros tantum, verum & deos genuerit.* [5] Privata etiam regem superstitione deprecatur, geniti apud ipsos Herculis, unde originem gens Æacidarum trahat; actaque Thebis

cujusque mentem facillime irrepit. Plancus ad Cicer. x. Epist. Fam. 23. Vide & Polybium VIII, 2. BERNEC.

3. *Ut nihil amarius unquam sint passi*] Angl. *amarius, quam sint passi, deprecentur, nec jam.* valde placet. Pulchre quippe respondet sequens, *orare*, quod alias non haberet, quo satis commode referatur. Illud, *deprecari*, noster quoque alibi sic usurpat, ut II, 9. *Dum Darii corpus sepeliant, delationem mortis deprecantur.* Sic alibi. SCHEFF. Non possum hoc loco probare codicis Anglicani, & qui eam laudant, scripturam. Ea vero hæc est, *ut nihil amarius, quam sint passi, deprecentur.* Plane hæc adversantur sententiæ hujus orationis, quæ hæc est, fœminas & senes ita stupris & contumeliis vexatos esse, ut nihil ullo tempore acerbius sint passi, nec jam pro civibus se, tam paucis orare, qui superfint, ut illis parcatur, sed pro patriæ solo. Hæc liquida sunt: illa non obscura solum, sed aliena cum ab hoc loco, tum ab ipsa Latina lingua. Quis enim sic loquitur? *ita vexatus sum, ut nihil amarius, quam sum passus, deprecer.* Aut si quis ita loqueretur, a quo intelligeretur. GRÆV.

4. *Quæ non viros tantum, verum & deos genuerit.*] Bacchum nimirum, & Herculem. Hinc explica versus illos Sophoclis, qui apud Dicæarchum exstant:

Θήβας λέγεις μοι, τὰς πύλας ἑπταστόμους,
Οὗ δὴ μόνοι τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

Quos versus perperam corrigunt. Statim post lege ex MS. Bibliothecæ Lugdunensis, *actaque Thebis a patre ejus Philippo pueritia.* VOSS.

5. *Originem gens Æacidarum*] Falsum: nam illi ab Achille genus derivant, ab Hercule Heraclidæ, unde ex paterno latere Alexander Magnus stirpem deducit.

Actaque Thebis] Supra VII, 5, 3. BERNEC. Cum scilicet a fratre Alexandro Thebanis obses datus in domo Epaminondæ vitam egit. Vide supra VII, 5. Pro *acta pueritia* quidam codices testibus Bongarsio atque Vossio habent, *acta pueritia*: quam lectionem iidem & probant. Mihi tamen altera lectio magis placet: ut, *acta Thebis a patre ejus pueritia*, sit propter actam Thebis pueritiam, vel quod pueritiam Thebis pater egisset; quemadmodum, *deprecatur superstitione*, est pro deprecatur pro vel propter superstitionem. Si legatur, *acta pueritia*, oportebit id referri ad vocem quæ præcedit, *superstitione.* Atqui hoc non potest. non enim pro superstitione haberi potuit quod pueritiam Philippus Thebis egerat, quemadmodum quod Hercules, quem pro Deo colebant, apud Thebanos genitus fuerat, pro super-

bis a patre ejus Philippo pueritia: [6] rogat, *Urbi parcat, quæ majores ejus partim apud se genitos, deos adoret; partim educatos, summæ majestatis reges viderit.* [7] Sed potentior fuit ira, quam preces. Itaque urbs diruitur, agri inter victores dividuntur, captivi sub corona venduntur. [8] quorum pretium non ex ementium commodo, sed ex inimicorum odio extenditur. [9] Miseranda res Atheniensibus visa. Itaque portas refugiis profugorum contra interdictum regis aperuere. [10] Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secunda legatione denuo bellum deprecantibus, ita demum remiserit, ut oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, sibi dedantur; [11] paratisque Atheniensibus, ne cogantur subire bellum, eo res reducta est, ut retentis oratoribus, duces in exsilium agerentur; [12] qui ex

perstitione haberi potestat. VORST.

7. *Urbs diruitur*] Præter Arrianum I. Diodorum XVII, 13, & 14. Plutarchum in Alex. 19. & 20; vide Ælianum Var. Hist. XIII, 7. Pausaniam Arcadicis: & Strabonem IX. qui Thebas suo tempore vix pagi memorabilis formam retinere scribit. BONGARS.

Captivi] Quorum erat XXX. millia. Ceciderant autem XC. millia. Plutarch. Alex. 20. Ælian. Var. Hist. XIII, 7. IDEM. Ælianus de captivis consentit: occisorum autem circiter nonaginta millia, corrupto forte numero, refert. Iidem, & Arrianus I. addunt, Pindari domum, ejusque stirpem, ab Alexandro, poëtæ nobilissimi reverentia ducto, sartam tectam conservatam: sacerdotibus item utriusque sexus, & Macedonum hospitibus, parcitum fuisse. De Pindari familia consentit etiam Plin. VII. Nat. Hist. 29. BERNEC.

Sub corona venduntur] Non quod corona militum, custodiæ causa captivorum venalium greges circumstaret: sed quia jure belli captos, coronatos venire mos erat. Videndus A. Gellius VII, 4. BERNEC.

8. *Extenditur*] Ut tanto pluris scilicet venirent, quanto cupidius ab inimicis emerentur. Hisp. interpres exiguo pretio venditos ait, quasi per contemptum. Sed verbum, *extenditur*, hanc significationem non admittit. Diodorus XVII, 14. e captivorum distractione talenta 440. redacta scribit, opinor Attica, quæ si singula 600. coronatis æstimentur, uni captivo e 30000 illis evenerint coronati prope novem. BERNEC.

9. *Aperuere*] Reddentes vicem beneficii, quale & ipsi acceperant. Supra V, 9, 4. & 5. BERNEC.

10. *Ut oratores &c.*] Quorum nomina referunt Arrianus I. & Plutarch. Alex. 32. IDEM.

11. *Ne cogantur*] MS. Bongars. *ne hac cogantur.* Optime. Porro sic distingue, *paratisque Atheniensibus, ne hac cogantur, subire bellum, eo res* &c. GRONOV.

Retentis oratoribus] Arrianus solum Charidemum nominat. BONGARS. Demosthenes recitato in concione, de lupis, ab ovibus de-

 di-

ex continenti ad Darium profecti non mediocre momentum Persarum viribus accessere.

CAP. V. [1] Proficiscens ad Persicum bellum, omnes novercæ suæ cognatos, quos Philippus in excelsiorem dignitatis locum provehens, imperiis præfecerat, interfecit. [2] Sed nec suis, qui apti regno videbantur, pepercit, ne qua materia seditionis, procul se agente, in Macedonia remaneret; [3] & reges stipendiarios conspectioris ingenii ad commilitium secum trahit, segniores ad tutelam regni relinquit. [4] Adunato deinde exercitu naves onerat; unde conspecta Asia, incredibili ardore mentis accensus duodecim aras Deorum in belli vota statuit. [5] Patrimonium omne suum, quod in Macedonia, Europaque habebat, amicis dividit, *sibi Asiam*

ditionem canum postulantibus, apologo obtinuit, ne dederentur. Plutarchus in Alex. 34. excepto tamen Charidemo, qui ex oratoribus unus exulare jussus, in Asiam ad Darium profugit. Arrian. 1. BERNEC.

CAP. V. 3. *Et*] Hoc, *&*, ex præcedente vocabulo repetitum nullius usus videtur. FREINSHEM.

Reges stipendiarios] In exercitu Alexandri, *Pythagoram regem Cypriorum*, memorat Curtius IV, 3, 19. an & alios, jam non occurrit. Frontinus II. Strategem. II, 3. scribit, *Alexandrum devicta perdomitaque Thracia, reges eorum præfectosque secum in militiam Asiaticam velut honoris causa traxisse.* Hi tales fuerint, quales Romanorum auspiciis & arbitrio regnarunt, precarii & vix reges. Freinshemium adde ad Surium pag. 515. BERNEC.

Conspectioris ingenii] *Quibus videbatur inesse cura detracta libertatis*, ait Frontinus ibidem. Exempla plura Principum, qui suspectos aut æmulos per speciem honoris abstraxerunt, referuntur a Grutero Dissert. 36. ad Tacit. Adde Infra XII, 14, 5. IDEM.

Ad commilitium secum trahit] Tibullus I, II. *Nunc ad bella trahor.* Ceterum, *trahere*, sæpe idem est quod ducere. Valerius Maxim. V, 4, 1, *Volumniam uxorem ejus & liberos secum trahens castra Volscorum petiit.* VORST.

4. *Adunato*] Ita MS. & quidam impressi; rectius, opinor, quam quomodo Bongarsius edidit, *adornato:* maxime cum & alibi sic loquatur auctor iis locis, quæ Freinshemii monstrat index. BERNEC.

Duodecim aras Deorum in belli vota statuit] Singulis nimirum majorum gentium Diis unam. Duodecim Deorum nomina disticho inclusit Ennius hoc modo:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Deiana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Volcanus, Apollo.

Vide Commentarium Merulæ ad I. Annal. Ennii. Athenis Euphranor, nobilis pictor, 12. Deos pingere conatus est; sed in ipso opere defecit. Vide Plinium XXXV. Nat. Hist. 11. Pausaniam in Atticis & Valerium Max. VIII, 1. Ext. 5. Herodotus quoque in Erato 13. Atheniensium Deos nominat; & in Euterpe scribit, Ægyptios primos duo-

Asiam sufficere præfatus. 6 Priusquam ulla navis litore excederet, hostias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Persis petitæ Græciæ ultor electus sit: 7 quibus longa jam satis & matura imperia contigisse, quorumque tempus esse vices excipere melius acturos. 8 Sed nec exercitus ejus alia, quam regis animorum præ-

duodecim Deorum nomina in usu habuisse, & ab illis Græcos fuisse mutuatos. VORST. Scribi volui, *Duodecim aras Deorum*, per literas majusculas; neque id temere, (in hac enim editione nihil somniculose executi sumus;) non autem sunt duodecim aræ, sed aræ *Duodecim Deorum*. Qui autem illi Duodecim Dii sint, facile ex his duobus Ennii versibus discas:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Saturnus, Jovis, Mercurius, Neptunus, Apollo.

Hi 12. Dii ab Ovidio dicuntur, *Dii nobiles*, ad distinctionem Semideorum, Nympharum, Faunorum, Satyrorum, & Sylvanorum. 1. Metamorph.

Dextra, lævaque, deorum
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.

Alibi vocat, plebeios Deos, seu de plebe Deos. Notissimum autem est decretum illud Lacedæmoniorum super Alexandro, qui se inter 12. Deos referri volebat; Ita illud genus, ubi se hominem esse obliviscitur, ridiculum est & ineptum. Verum Arrianus tres tantum deos hoc loco commemorat, queis Alexander rem sacram fecerit; Ita est; sed nunc non ad Arrianum scribimus, imo, ad Justinum. FABER.

Aras deorum] Jovi Descensori, & Minervæ, & Herculi structas aras ait Arrianus 1. BERNEC.

6. *Litore excederet*] Juntæ: *excederet*. Forte: *litori accederet*. Mox iidem & MS. *longinqua à domo militia*. GRÆV. Suspicantur viri doctissimi *litore accederet*. Sed puto, agi hoc loco de abitu Alexandri ex Europa, in quo pariter, ut in aditu ad Asiam, sacrificia fecit. Arrianus 1. *Ferunt altaria struxisse Jovi descensori, & Minervæ, & Herculi ibi, unde ex Europa solvit, & in eo Asiæ loco, in quem descendit.* Sane & quæ proxime præcedunt de divisione patrimonii inter amicos, non in Asia, sed Europa facta sunt. SCHEFF.

7. *Quibus longa jam satis, & matura imperia contigisse*] Sed quot annorum illa ratio est? Cre[illegible]es enim 12. aut 13. seculorum. At nil tale est; nam a Cyro imperii Persici conditore ad Darii mortem anni sunt 230. non plures. Sic Nereus, apud Horatium, regnum Priami, *vetus*, appellat,

Conjurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus:

& tamen a Dardano & Teucro ad finem Priami non possunt esse plus quam 300. FABER.

8. *Animorum præsumtio*] Id est, persuasio, fides, fiducia, opinio. Sic 111, 4. *Itaque eum, contra præsumtionem suam, annis decem in obsidione urbis tenerentur*; Id est, contra quam sibi proposuerant, vel præter animi opinionem. Cum autem, *præsumere* & *præcipere*, sint fere idem, huc quoque sine machinatione istum Virgilii versum trahas:

Omnia præcepi, atque animo mecum ante peregi. FABER.

Plin. IX. Ep. 3. *Alium ego beatissimum existimo, qui bonæ mansuræque præsumtione perfruitur.* vide ibi Buchner.

præsumtio fuit: [9] quippe obliti omnes conjugum, liberorumque, & longinquæ a domo militiæ, Persicum aurum & totius Orientis opes, jam quasi suam prædam ducebant; nec belli periculorumque, sed divitiarum meminerant. [10] Cum delati in continentem essent, primus Alexander jaculum velut in hostilem terram jecit, armatusque de navi tripudianti similis prosiluit; [11] atque ita hostias cædit, precatus, *Ne se regem illæ terræ invitæ accipiant*. [12] In Ilio quoque ad tumulos eorum, qui Trojano bello ceciderant, parentavit.

CAP.

9. *Longinqua domo militia*] MS. *longinqua a domo*, quod præfero, habetque sic Iuntina. SCHEFF.

10. *Jaculum*] Δόρυ, *hastam*. Diodorus XVII, 17. BONGARS. Hoc erat fecialium jure defungi. Vide Macrob.

11. *Tripudianti similis*] Membranæ meæ, *tripudiantis similis*, quo modo dixit Plautus. *Hic quæstus noster aucupii est simillimus*. & Plin. XII. Hist. Nat. 17. *Mastiche tertia in Ponto bituminis similior*. MOD. Modii membranæ, *tripudiantis similis*, Quomodo dixit Plautus Asinar. *Hic quæstus noster aucupii est simillimus*. Et Plinius XII. Hist. Nat. 17. *Mastiche bituminis similior*. BERNEC.

Precatus] Ita lege pro vulg. *precatur*. FABER.

Ne se regem illæ &c.] Virgilius fine Georg. de Imp. Augusto:

Victorque volentes
Per populos dat jura.

Ita Demosth. in Philipp. ἑκόντων ἦρξεν Ἑλλήνων, quam summam laudem gubernatoris esse, Xenophon ait in Oeconom. Videsis Ælianum XII. Var. Hist. 9. de Timesia, ultro imperium abdicante, quod omnibus odio se esse videret. At non hodie tantum aut heri, *ostentanda per terrores potentia dira, sed frequens magnis imperiis gloria*. Senec. de Clem. I, I. BERNEC.

12. *Heroum*] Palmaria correctio, cujus inventæ laudem, ingenio Sebisii transcribo: temeritatis, si qua est, culpam, qui nulla manuscriptorum auctoritate comprobatam, in textum ausus sum admittere, mihi servo. Faciebat audacem & vocum affinitas, cum ex *eorum*, quomodo hactenus omnes editiones habebant, in *heroum*, facilis sit transitus; & vero consensus auctorum. Nam & Plutarchus in Alex. 24; & Diodorus XVII, 7. Alexandrum Ilii *heroum* tumulos in transitu veneratum scribunt. Nunc præfero vetus, *eorum*. Nam non tantum ad heroum tumulos parentavit Alexander; sed & ceterorum Trojano bello cæsorum, uti citato loco diserte addit Diodorus. IDEM. Berneccerus auctoritate Sebisii pro *eorum*, scripserat, *heroum*; sed in Notis posterioribus tamen emendationem eam rursus repudiat. Nihilominus illud, *heroum*, in posterioribus editionibus, Ultrajectina, Lugdunensi, ipsaque Argentoratensi, servatum video. Merito autem Berneccerus repudiavit rursus. Nam nec in ullo cod. MS. aut antiquiore typis expresso repertum illud fuit; & Diodorus XVII, 17. scribit, Alexandrum non ad tumulos heroum tantum, sed & ceterorum, qui Trojano bello perierunt, parentasse. VORST. Admisi conjecturam Sebisii, qui pro, *eorum*, legit, *heroum*. Notissimum

au-

CAP. VI. [1] Inde hostem petens milites a populatione Asiæ prohibuit, *parcendum suis rebus* præfatus, *neo perdenda ea, quæ possessuri venerint.* [2] In exercitu ejus fuere peditum triginta duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naves centum LXXXII. [3] Hac tam parva manu universum terrarum orbem utrum admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit, incertum est. [4] Cum ad tam periculosum bellum exercitum legeret, non juvenes robustos, nec primum florem ætatis, sed veteranos, plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre patruisque militaverant, elegit: [5] ut non tam milites, quam magistros militiæ electos puta-

autem est illa tempota dicta fuisse heroica. In omnibus tamen libris scriptum est, *eorum.* FABER. Merito Berneccerus hanc emendationem Sebisii probavit, sequentesque editores, ut & recentissimi Tan. Faber & Oxoniensis, quia nihil certius non tam bello Trojano cæsorum (quot enim homines nihili ciciderunt) quam eximiorum heroum manibus parentasse Alexandrum.

Parentavit] Inter parentandum cum Achillis statuam circumcurreret, dixisse fertur: felicem illum esse, qui vivus tam fidum amicum, mortuus tam egregium habuerit præconem.

CAP. VI. 1. *Milites a populatione Asiæ*] MS. *militem*, quod est elegantius, forte alietum glossatoris est, non Justini. SCHEFF.

Parcendum suis rebus] Ita Crœsus Cyro suadens, ne Lydiam populandam militi detet: *non meam*, inquit, *urbem, non res meas diripies, nihil enim ad me tam ista pertinent: tua sunt: tua illi perdent.* Herodot. I, 88. Adde monitum Quinti Flaminii apud Plutarchum in ejus Vita 7. Alexandri Ætolorum principis apud Liv. XXXII, 33, 11. Athenionis in Exceptis Diodori XXXVI. p. 847. pr. Nam, ut inquit Jocasta ad Polynicem Thebaid. Senec. IV.

Qua corripi igne, qua meti gladio jubes,
Aliena credis.

Nullum desperationis Persarum *majus indicium* Alexandro fuit, *quam quod urbes, quod agros suos urerent: quicquid non corrupissent, hostium esse confessi*, Curtius IV, 14, 4. Adde Plut. Demetr. 8. f. Pertinet huc expositio Freinshemii ad Curt. V, 6, 12. BERNEC.

2. *In exercitu ejus*] Plutarchus in Alex. 23. scribit, quosdam Alexandro tribuere, *peditum triginta millia*, & tot edit Diodorus XVII, 17; & Arrianus I. Alios, *peditum quatuor & triginta millia.* Equitum autem illi quinque millia, hi quatuor fuisse tradiderunt. Diodorus in numero equitum consentit cum Justino: Navibus autem longis sexaginta trajecisse Hellespontum refert. Frontinus IV, 2, 4. solis hominum 40. millibus orbem terrarum aggressum scribit. BONGARS.

3. *Utrum admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit, incertum*] Legitur vulgo, *utrum sit admirabilius, vicerit, an aggredi ausus fuerit.* Putarunt enim librarii, *admirabilius*, esse nomen, eique necessario verbum substantivum addi oportere. Verum verba, *vicerit*, & *ausus fuerit*, quæ conjunctivi modi sunt, & propter voculas, *utrum*, & *an*,

tares.[6] Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit: ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ reipublicæ videre diceres.[7] Itaque nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitavit; nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. [8] Contra rex Persarum Darius, fiducia virium, nil astu agere, affirmans suis

quæ talem modum requirunt, posita ita sunt, satis declarant, verbum substantivum, *sit*, hic locum non habere. *Admirabilius*, est adverbium comp. gradus: cujus positivo, *admirabiliter*, usus auctor est Supra I, 8, 14. quod scripsit, *admirabiliter insignis*. Ceterum toti structuræ periodi similis est illa, quæ V, 4, 13. apparet, *Certant secum ipsi, utrum contumeliosius ipsum expulerint; an revocaverint honoratius*. VORST. Ita Vorstius ad exemplum similis locutionis Supra V, 4, 13. SCHEFF. Sic rectissime Iuntina, ut jam ante legendum esse viderat doctissimus Vorstius. Vulgata est insulsissima. GRÆV.

6. *Principia castrorum*] De militia Macedonica loquitur auctor more Romanorum, quibus, *principia*, locus castrorum princeps & sacer, & quia in iis aquilæ & signa, id est, dii militares: item in iis, aut juxta illa, tribuni, præfecti, honestissimi decurionum & centurionum. Plutarchus in Galba 17. Ἀρχαῖα, ἃ πριγκίπια Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Statius, etsi in re Græca, circumscribit X, 171.

Ventum ad concilii penetrale, domumque verendam
Signorum. ———

Initia, vocat Sidonius Apollinaris I, 11. si recte locum capio: *Quem inter initia cognosci, claritas vitrici magis quam patris fecit*. BERNEC. *Principia*, hoc loco metonymice usurpavit auctor pro ipsis principibus, qui alias *optimates castrorum* dicuntur. Vid. IV. Observat. 10. GRONOV. Quæ sint principia in castris, diligentissime ostendit Lipsius in Libb. De Militia. FABER.

8. *Affirmans suis, occulta consilia &c.*] Sapor apud Amm. Marcell. XVII. *Illud apud nos nunquam acceptum fuit, quod adseritis vos exsultantes, nullo discrimine virtutis ac doli, prosperos omnes laudari debere bellorum eventus*. Diodor. Ἀνάξιον id ait, τῶν Περσῶν μεγαλοψυχίας. BONG. Omnes hactenus editi: *affirmans suis, occulta consilia victoriæ furtivæ non convenire*. Secuti sumus Gruteri judicium, in Notis ad Livium I, 11, 8. censentis locum ita restituendum auctoritate MSS. ejecta particula negativa, *non*. Idem enim Darius dicit, quod Alexander apud Curtium IV, 13, 11. *Latrunculorum & furum ista solertia est, quam præitis mihi, quippe illorum votum unicum est fallere*. De Parthis rex eorum Sapor apud Ammianum XVII, 10. *Illud apud nos nunquam acceptum fuit, quod adseritis vos Romani exsultantes, nullo discrimine virtutis ac doli, prosperos omnes laudari debere bellorum eventus*. Quanquam & Romanis, nimirum antiquis, hanc animi magnitudinem tribuit Livius XLII, 47, 5. &c. Tacit. Annal. I, 88, 2. Atheniensibus Thucydides II, 8, 24. Achæis Polybius XIII, 1. Helvetiis Cæsar. Bell. Gall. I, 13. Verum ista plerumque jactantius dicuntur, quam fiunt. BERNEC. Recte Berneccerus negativam voculam expunxit, neque ut Bongarsius edidit, *victoriæ furtivæ non convenire*. Voculam eam & ab editione Becharii abesse video. VORST.

Victoria furtivæ] Thucydides V, 2, 5. Strategemata vocat apposite κλέμματα, hoc est, interprete Salju-

suis, *Occulta consilia victoriæ furtivæ convenire*; [9] nec hostem regni finibus arcere, sed in intimum regnum accipere; gloriosius ratus repellere bellum, quam non admittere. [10] Prima igitur congressio in campis Adrastiæ fuit. [11] In acie Persarum sexcenta millia militum fuere, quæ non minus arte Alexandri, quam virtute Macedonum superata, terga verterunt. Magna itaque cædes Persarum fuit. [12] De exercitu Alexandri novem pedites, centum viginti equites cecide-

lustio Hist. I, 4, 13. *Furta belli.* Huc respicit & Tacitus Annal. III, 74, 2. *Tacfarinas furandi bonus.* Alexandri celebre dictum est apud Plutarchum in ejus vita 57. Οὐ κλέπτω τὴν νίκην, *non furor victoriam.* BERNEC.

9. *Hostem regni finibus arcere*] An præstet, bellum domi excipere, an vero in hostilem agrum inferre, disputatur in Livio XXXI, 7. Adde nostrum supra, I, 8, 2. Infra XXII, 5, 4. & 5. BERNEC.

10. *In campis Adrastiæ*] Stephanus de Urbibus, Ἀδραστείας πεδίον, per quod fluit Granicus fluvius, a quo hoc prælium dicitur *ad Granicum.* Strabo XIII. BONGARS. MS. *Adrastiei.* Iuntæ: *Adrastiæ.* ut Græcis: Ἀδραστείας πεδίον. GRÆV. Editio Iuntina teste Grævio, *in campis Adrastiæ.* Quod magis congruit Ἀδραστείας πεδίον, quod habet Stephanus. VORST. Iuntina, *Adrastia*, quod probant Grævius & Vorstius. SCHEFF. Legendum, *Adrastiais*, nam urbs ipsa dicebatur *Adrastia.* FABER.

11. *In acie Persarum*] Diodorus XVII, 19. peditum centum millia, equitum decem: qui hoc prælio Persarum peditum decem millia, equitum duo millia, cecidisse auctor est: Plutarchus 26. peditum viginti millia. BONGARS. *Sed quis aut in victoria, aut in fugâ copias numerat?* Curt. III, II, 30. BERNEC. Cl. Blancardus in Notis ad Arrian. I. Exped. existimat, in grandi illo sexcentorum millium numero grandem errorem commissum, & scribendum esse, *sexaginta millia.* Nam si in primo certamine, quod absente Dario cum ejus ducibus fuit, sexcenta millia fuissent, nullam idoneam afferri rationem, cur Darius in prælium Issicum cum quadringentis millibus peditum ac centum millibus equitum processerit, ut ipse Justinus Capite 9. scripserit; & ingenio Darii, institutisque gentis id refragari. Deinde esse & aliam causam, cur non legi hic possit, *sexcenta*: quia nimirum auctor infra, cum Darium quingenta millia in aciem eduxisse scribit, addat, *movisse hanc multitudinem hostium respectu paucitatis suæ Alexandrum*; nunc vero ubi de primo prælio agit, nihil hujusmodi adjiciat. Agnosco sane & ipse, numerum *sexcentorum millium*, huic loco minime convenire: an vero, *sexaginta millium*, scripserit Justinus, adhuc dubitari posse videtur. Quid si dicamus pro *sexcentorum*, legendum esse, *centum*, aut, *ducentorum*? Diodorus certe XVII, 19. centum millia peditum, & supra decem millia equitum in acie Persarum tunc fuisse scribit. VORST.

12. *Novem pedites*] Idem ex Aristobulo refert Plutarchus 26. & confirmat Orosius III, 16. & IV, 1. ne quis cum Glareano mendum hic esse suspicetur. Arrianus ex Macedonum auxiliis 25. cecidisse: ex reliquis equites 60, pedites 30. Plutarchus ex Aristobulo 26. *τεσσαράκοντα νεκροὺς γενέσθαι τοὺς πάντας.* BONGARS.

Cen-

dere; [13] quos rex impensé ad ceterorum exemplum humatos statuis equestribus donavit, cognatisque eorum immunitates dedit. [14] Post victoriam major pars Asiæ ad eum defecit. [15] Gessit & plura bella cum præfectis Darii, quos jam non tam armis, quam terrore nominis sui vicit.

CAP. VII. [1] Dum hæc aguntur, interim indicio captivi ad eum defertur, insidias ei ab Alexandro Lyncista, genero Antipatri, qui præpositus Macedoniæ erat, parari. [2] Ob quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. [3] Post hæc Gordium urbem petit, quæ posi-

Centum viginti &c.] 32. pedites, 500. saucios, equites 150. interfectos Q. Curtius scribit.

13. *Impense ad* &c.] Diodorus Μεγαλοπρεπῶς. BONGARS. Diodorus XVII, 21. *Rex suos magnifice sepultura tradit, excitatiores ad discrimina pugnarum reddere cupiens milites ejusmodi honestamentis.* Nostris moribus, nemo conqueri poterit, paucos esse viros fortes, qui impigre & intrepide in hostem vadant: quando nec vivi meritis præmiis, nec mortui dignis honoribus afficiuntur. Adde Infra XII, 11. BERNEC. Antiquiores editiones Becharii & Majoris, *ad ceterorum solatia*, VORST.

Statuis equestribus] Τούτων χαλκαῖ εἰκόνες ἐν Δίῳ ἑστᾶσιν. Arrian. BONGARS. Æneas statuas in templo Jovis erectas, quas Lysippus statuarius Alexandri finxit, refert Arrianus I. BERNEC.

14. *Major pars Asiæ*] *Quæ est intra Taurum & Euphratem.* Strabo. BONGARS.

15. *Terrore nominis* &c.] Sic Dolabella, *terrore nominis Romani*, solvit Numidarum obsidium. Tacit. Annal. IV, 24, 2. Pro belli initiis ducem aut timeri aut sperni, prolixe Gruterus ostendit ad Tacitum dissertatione 8. BERNEC.

CAP. VII. 1. *Ab Alexandro Lyncista*] Secutus rursus sum editionem Iuntinam, quæ teste Grævio sic habet. Vulgo editur, *ab Alexandro Lyncistarum.* De quo quid sentiendum videatur, dixi supra XI, 2, 2. VORST.

3. *Post hæc*] Aliter Curtius III, 1, 16. &c. qui ante prælium hæc facta memorat. BERNEC.

Gordium] Veteres omnes *Gordien*: Græci Γόρδιον. & ita fortasse librarius scripserat, ut infra multis locis, *Crateron*, τοῦ ο facilis est in *e* mutatio. Stephanus vocat Γορδίειον. Hic initium habent quæ ad nos pervenerunt Q. Curtii fragmenta. BONGARS. Videtur Autor scripsisse, *Gordium*. Ut Liv. XXXVIII, 19. *Postero die ad Gordium pervenit.* & Curt. III, 1. *Gordium nomen est urbi.* GRONOV. Iuntæ: *Gordieum*. Stephano Γορδίειον, aliis Γόρδιον. Dein: *Jugum plaustri Gordii*, apud eosdem. GRÆV. Omnes MSS. quos Bongarsius vidit, habent, *Gordien*. Sed agnoscit idem, scriptionem eam minus recte se habere. Neque novum est unum idemque novum est unnm idemque mendum in omnes, aut in plurimos, libros MSS. irrepere. Mirum igitur quod Bongarsius, & secutus eum Berneccerus, ita edidere. Est autem

posita est inter Phrygiam majorem & minorem: [4] cujus urbis potiundæ non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quod audierat in ea urbe, in templo Jovis jugum plaustri Gordii positum, cujus nexum si quis solvisset, eum tota Asia regnaturum antiqua oracula cecinisse. [5] Hujus rei causa & origo illa fuit. Gordius cum in his regionibus bubus conductis araret, aves eum omnis generis circumvolare cœperunt. [6] Profectus ad consulendos augures vicinæ urbis obviam in porta habuit virginem eximiæ pulcritudinis; percontatus eam, quem potissimum augurem consuleret: [7] illa audita causa consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, *regnum ei portendi*, respondit; pollicetur-

tem legendum vel, ut Bongarsius conjicit, *Gordion*, ex Græco Γόρδιον; vel, ut editio Iuntina teste Grævio habet, *Gordieum*, ex Græco Γορδίειον; quod habet Stephanus; vel denique, ut quidam typis expressi habent, & nunc nos edimus, *Gordium*. Vorst. Alii, *Gordieum*, alii, *Gordien*, quod minus probem. Faber.

Quæ posita est inter Phrygiam majorem, & minorem:] Falsum. Non enim inter Phrygiam majorem, & minorem, sita urbs Gordium, sed inter Phrygiam majorem, & Cappodociam. Stephanus, Γορδίειον πόλις τῆς μεγάλης Φρυγίας, πρὸς τῇ Καππαδοκίᾳ, ἀπὸ Γορδίου τοῦ πατρὸς Μίδου. Alii tamen similiter in Phrygia minore ad Sangarium ponunt. Sed inepte. Ineptiunt quoque illi, qui eandem ac Sardes faciunt. Celænas enim Alexander jam ceperat. Neque quisquam prodidit, eum regressum in Phrygiam Hellespontiacam. Voss.

4. *Non tam propter prædam*] Illud *tam*, quod prius positum est, satis probat legi debere, *quam quod*, pro, *sed quod*. Faber.

Jugum plaustri Gordii] Vulg. *Jugum Gordii*. Malim quod in quibusdam impressis est, *jugum plaustri Gordii*, sicut etiam infra, Num. 15. Bernec. Ita antiquiores typis expressi, Iuntarum putrescse Grævio, Becharii, Majoris. Et mirum Bongarsium τὸ *plaustri*, expunxisse, eumque alios esse secutos. Certe infra XI, 7, 15. diserte legitur, *jugum plaustri.* Arrian. quoque II. scribit, Alexandrum videre voluisse τὴν ἅμαξαν τοῦ Γορδίου καὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἁμάξης τὸν δεσμόν. Vorst.

6. *Profectus ad consulendos augures vicinæ urbis*] Omnino scribo, *ad augures Telmisinæ urbis*, non, *vicinæ*. Nihil enim minus, quam vicina fuit hæc urbs Phrygiæ. Telmisenses autem fuisse σοφοὺς τὰ θεῖα, καὶ τὴν οἰωνοσκοπικὴν ἐξηγεῖσθαι, nec bardi & bambaliones ignorant. Confirmat hanc conjecturam Arrianus II. quem consule. Abit ille paululnm ab Justino in hac narratione. Sed non possum omittere, quod sit quod maxime hic mirer. Cum enim supra dixerit, & nos etiam ex aliis ostenderimus, Midam cum Phrygibus ex Europa in Asiam trajecisse; quomodo pater

turque se & matrimonii & spei sociam. [8] Tam pulcra conditio, prima regni felicitas videbatur. [9] Post nuptias inter Phrygas orta seditio est. [10] Consulentibus de fine discordiarum oracula responderunt, *Regem discor-*

ter ejus Gordius in Phrygia Asiatica regnare potuerit? Aut quomodo Phryges ante Midam in Asia? Non hoc tamen unus Justinus, sed & Arrianus & alii, produnt. Voss. Vossius legendum censet, *Telmissenæ urbis.* Nec multo aliter Blancardus, *Telmissi urbis.* Hanc enim lectionem firmare Arrianum, qui Telmissensium vatum hic meminerit, & puellæ, quæ ex vatum progenie, & oppidi in quo Jovi sacrificari jusserit. Verba Arriani II. sunt: *λέγεται (τὸ Γόρδιον) κοινώσασθαι ὑπὲρ τοῦ θείου παρὰ τοὺς Τελμισσέας τοὺς μάντεις· εἶναι γὰρ τοὺς Τελμισσέας σοφοὺς τὰ θεῖα ἐξηγεῖσθαι.* Ceterum Telmissus non vicina Gordio, ut secundum vulgarem lectionem nostri statuendum esset; sed in extremis Lyciæ ad mare posita fuit, ut ex Ptolemæo & Mela demonstrat Blancardus. VORST.

8. *Tam pulcra conditio* &c.] *Conditio*, hic usurpatur pro matrimonis, ut Plaut. Stych. I, 2, 81. *Quen vos capitis conditionem ex pessuma primariam?* Id. Trucul. IV, 3, 75. *Dicam ut aliam conditionem filio inveniat suo.* & Trinum. I, 2, 122. *Habeo dotem unde dem, Ut eam in se dignam conditionem collocem.* GRONOV. Proprie loquitur. Inde formula perpetua renuntiandi sponsalibus, CONDITIONE TVA NON UTOR. Est igitur conditio nil aliud quam nuptiarum pactio. FABER.

10. *Regem discordiis opus esse*] Cicero ad Att. XV. Epist. 20. *Video mihi opus esse viaticum.* Vide Nonium: hic vulgo *regi.* BONGARS. Plautus Truculento:

Quid isti suppositum puerum opus pessima?

Lucretius V, 235. *Nec crepitacula eis opus est.* Vide Nonium. Ad rem facit illud Taciti Annal. I, 9, 11. *Non aliud discordantis patriæ remedium, quam ut ab uno regatur.* Et Hist. I, I, 2. *Ad unum omnia referri, pacis interest.* BERNEC. Antiquiores quidam typis expressi, & aliquis item MS. *rege opus esse.* Sed Bongarsius ex codd. credo MSS. edidit, *regem.* Berneccerus porro & Freinshemius aliquid phraseos non protritæ hic esse credunt; quod videlicet, *opus*, non modo dativum, sed & accusativum adsciscat. Mihi vero ex his quidem Justini id probari posse non videtur, sed, *regem*, esse accusativum, qui verbum, *esse*, antecedat. Quomodo dicitur, *dux & auctor opus est*; ita plane &, *Rex opus est.* Deinde quia apud Justinum præcedit, *responderunt*, non mirum quod loco nominativi ponitur accusativus, diciturque, *responderunt regem esse opus.* Nimirum post verbum dicendi, quomodo alias, ita nunc quoque ponitur accusativus cum infinitivo. Ad, *discordiis*, subaudi, *tollendis*, vel simile quippiam. VORST. Quid vult illud; *discordiis?* an, quod discordiæ postularent, tanquam sibi necessarium? Hunc sane sensum alias habet hæc locutio, ut cum dicitur, *opus mihi pecunia, opus tibi est consilio.* At vero hæc Justini mens non potest esse. Itaque vir doctus putat illud, *discordiis*, explicandum ita, ut subaudiatur; *tollendis*, vel quid simile. Sed in tali formula hujusmodi quid omitti, quod subaudiri debeat, non puto posse ullo alio exemplo confirmari. Quare certus sum, illud, *discordiis*, non Justini esse, verum glossatoris. SCHEFF. *Regem discordiis opus esse*; nihil aliud est, quam discor-

cordiis opus esse. [11] Iterato quærentibus de persona regis, jubentur eum regem observare, quem reversi primum in templum Jovis euntem plaustro reperissent. [12] Obvius illis Gordius fuit, statimque eum regem consalutant. [13] Ille plaustrum, quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Jovis positum, majestati regiæ consecravit. [14] Post hunc filius Mida regnavit, qui ab Orpheo sacrorum solennibus initiatus, Phrygiam religionibus implevit; quibus tutior omni vita, quam armis fuit. [15] Igitur Alexander capta urbe cum in templum Jovis venisset, jugum plaustri Gordii requi-

discordias requirere regem, quod idem est ac discordias sopiri non posse sine rege sicuti dicimus, *reipublica dictatorem opus esse*, seu desiderare dictatorem.

11. *De persona regis*] MS. habet, *rege.* unde colligo vocem, *regis*, quoque irrepsisse ex glossa. Justinus scripserat: *Iterato quærentibus de persona.* post voci, *persona*, adjecta est glossa, *rege*, in capite, quasi vellet, quærentibus de rege. Tum cum alius recepisset hoc in textum scripsissetque, *quærentibus de persona rege*, alius putavit emendandum in, *de persona regis.* Glossam esse id etiam docuerit, quod mox sequitur, *jubentur eum regem observare.* Nam hic voce, *regem*, non fuisset opus, si præcessisset, *regis.* SCHEFF. Nunquam, *persona*, simpliciter sic usurpatur bonis scriptoribus. Sed, *de persona regis consulentibus*, est quærentibus cui personam regis sint impositúri. Sicut persona consulis est consulis dignitas & munus: GRÆV.

Euntem plaustro] Sic XLI, 3, 4. *Equis incedere, super equos ire.* VORST.

13. *Vehenti*] Passive hoc est accipiendum, eodem scilicet sensu, quo Cicero dixit de Cl. Orator. 97. *Adolescentia per medias laudes quasi quadrigis vehens.* & de Nat. Deor. 1, 28. *Maritimus Triton pingitur natantibus invehens belluis*, pro invectus, *herein fahrend.* Adde Liv. XXII, 49, 7. Suet. Cæs. 37, 3. & 78, 3. & Claud. 28, 3. & notata Rubenio Elect. 1, 4. BERNEC.

Regnum delatum.] MS. quidam habet, *regnum ei delatum.* unde possit suspicari aliquis, Justinum scripsisse, *quo vehente*, nam & vehicula vehere dicebantur, ut ex Ovidio pridem docui 1. Rei Vehic. 17. SCHEFF.

Majestati Regiæ consecravit] Quæ veluti Dea apud illos veteres erat, unde & tam frequens Deorum Regalium mentio. Æschylus autem assessores Jovi facit BIAN & KPATOΣ, *Vim & Robur*, seu *Potestatem.* FABER.

14. *Post hunc filius Mida regnavit*] Atqui Supra VII, 1, 11. scribit, Midam in Europa partem Macedoniæ tenuisse, indeque pulsum fuisse. Quæ quomodo non repugnent, cum Vossio non intelligere me fateor. Arrianus quoque II. Midam Gordio in Phrygia procreatum scribit, & a Phrygibus, cum hi seditione laborarent & ab oraculo moniti essent, currum illis regem allaturum qui seditionem tolleret, regem constiturum esse. VORST. De Mida Poëtæ fabulati sunt, quicquid manibus attigisset in aurum conversum. Cic.

Mi-

quisivit: [16] quo exhibito, cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset, violentius oraculo usus, gladio loramenta cædit, atque ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit.

Cap. VIII. [1] Hæc illi agenti nuntiatur, Darium cum ingenti exercitu adventare: [2] Itaque timens angustias magna celeritate Taurum transcendit, in qua festinatione quingenta stadia cursu fecit. [3] Cum Tarsum venisset, captus Cydni fluminis amœnitate, per me-

Midæ illi Phrygio, cum puer esset, dormienti, formicæ in os grana tritici congesserunt, ditissimum fore prædicatum est, quod evenit. Fuit autem hic Gordii filius, Phrygiæ majoris rex, qui Ancyram urbem condidit, cujus Plinius & Ptolemæus meminere. Cujus infinitæ opes in Proverbium abiere. Notus ex Suida, Stephano, Aristophanis interprete, Ovidio, cui & Berecynthius Heros dicitur Mida.

Ab Orpheo sacrorum solennibus initiatus] Fuit enim Theologus Orpheus. Unde Horat. I I. Epist. 3.

Silvestres homines sacer interpresque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ab hoc lenire tigres, rabidosque leones.

Vide Servium ad illud Virgil. Æn. VI, 645.

Nec non Threïcius longa cum veste sacerdos.

Mod. Conon apud Photium Narrat. I. refert, quod Midas Ὀρφέως κατὰ Πιέρεσιν τὸ ὄρος ἀκροατὴς γενόμενος, πολλαῖς τέχναις Βερυγῶν βασιλεύει. Voss.

Sacrorum] Thraciæ.

Religionibus implevit, quibus tutior &c.] Lactantius de Ira I, 12. *Religio & timor Dei solus est, qui custodit hominum inter se societatem.* Cicero de Natur. Deor. I, 2. *Pietate adversus deos sublata, fides etiam & societas humani generis, & una excellentissima virtus Justitia tollitur.* Causam aperit Livius I, 21, I. & 2. item I, 19, 4. *Urbem citius sine solo, quam rempubl. sine opinione de diis aut constitui, aut constitutam servari posse*, scribit: & 48. *Religionem vinculum sive coagulum* vocat, *omnis societatis, & justitiæ firmamentum.* De falsa ille quidem: sed quanto magis id verum de vera? Bernec.

16. *Violentius oraculo usus*] Vix persuadeo mihi, sic Justinum scripsisse. Quodnam hoc loquendi genus, *violenter uti oraculo?* quid est, *uti oraculo?* Pro, *usus gladio*, libri MSS. habent, *universa uris gladio.* Unde puto, scriptum a prima manu fuisse: *cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non possent, violentius oraculo universa, usus gladio, loramenta cædit.* Ut, *violentius oraculo*, sit idem, ac violentius, quam oraculum, puta exigebat, vel dicebat. Scheff.

Gladio] Aristobulus scribit auctore Arriano, Alexandrum exempto paxillo temonis (erat is clavus ligneus per medium temonem trajectus, cui vinculum adstrictum erat, jugum temoni detraxisse. Vide & Plutarchum in vita Alexandri 8.

CAP. VIII. 3. *Cydni*] ψυχρὸν ἐστὶ φασὶ καὶ ταχὺ τὸ ῥεῦμα τοῦ Κύδνου. Eustath. ad Apollon. Præter Plutar-

mediam urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris ac sudoris in præfrigidam undam se projecit. [4] Tum repente tantus nervos ejus occupavit rigor, ut interclusa voce non spes modo remedii, sed nec dilatio periculi inveniretur. [5] Unus erat ex medicis nomine Philippus, qui solus remedium pollicetur: sed & ipsum Parmenionis pridie a Cappadocia missæ epistolæ suspectum faciebant; [6] qui ignarus infirmitatis Alexandri scripserat, a Philippo medico caveret. Nam corruptum illum a Dario ingenti pecunia esse. [7] Tutius tamen est ratus, dubiæ se fidei medici credere, quam indubitato morbo perire. [8] Accepto igitur poculo, epistolam medico tradidit, atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. [9] Ut securum conspexit, lætior factus est, sanitatemque quarta die recepit.

CAP.

tarchum Alexand. 29. vide Valer. Max. III. f. Diodorus XVII, 31. caussam morbi nullam affert. BONG.

Præfrigidam undam] Malim, *in præfrigidam, nudum*. IDEM.

4. *Interclusa voce*] Infra XII, 15, 12. *Præclusa voce*. Deinde, *non spes modo remedii*, est pro *non modo non spes remedii*. Vide Sup. Not. ad II, 2, 6. VORST.

5. *Remedium pollicetur*] Hoc mallem, quam vulg. *polliceretur*. SCHEFF.

Parmenionis epistola] Seneca II. de Ira 23. *Alexandrum epistola matris admonitum fuisse, ut a veneno Philippi medici caveret*, sed tamen, *acceptam potionem non deterritum bibisse*, scribit. VORST.

6. *Ingenti pecunia*] Et promissis filiæ nuptiis. Plutarch. Alex. 30. BERNEC.

7. *Indubitato morbo*] Sebis. *indubitata morte*. vix dubia correctio. Sic enim & infra XII, 15, 1. BERNEC. Amplector emendationem Sebisii, *indubitata morte perire*. Sic Inf. XII, 15, 1. *Indubitatam mortem sentiens*. VORST. Sebisius emendat, *indubitata morte*, quod viri doctissimi vehementer probant. Mihi tamen nulla opus emendatione videtur, quia illud, *indubitato*, non est adjectivum hoc loco, sed adverbium, nec cohæret cum, *morbo*, sed, *perire*. Porro, *perire indubitato*, est, *certo & citra dubium mori*. Si quis tamen mallet, *indubitate*, adversum me non haberet. SCHEFF.

8. *Epistolam medico tradidit*] Recte, *epistolam*; unica enim tantum fuit, nec plures legere potuit interea, dum Alexander bibebat. SCHEFF. Cave quicquam mutes. Nam, *epistola*, Justino sæpius accipitur, ut literæ pro epistola. In Cap. 12. ter occurrit: *Darius eum Babyloniam profugisset per epistolas Alexandrum deprecatur*. Loquitur autem de epistola prima. Mox: *Interjecto tempore alia epistola Darii Alexandro redduntur*. Dein: *Scribit itaque & tertias, & gratias egit*, hoc est, tertiam epistolam. I, 7. *Lectis ille epistolis*, Atqui unam tantum

T fuis-

CAP. IX. [1] Interea Darius cum quadringentis millibus peditum, ac centum millibus equitum in aciem procedit. [2] Movebat hæc multitudo hostium respectu paucitatis suæ Alexandrum; sed interdum reputabat, quantas res cum ista paucitate gessisset, quantosque populos fudisset. [3] Itaque cum spes metum vinceret, periculosius differe bellum ratus, ne desperatio suis cresceret, circumvectus suos, singulas gentes diversa oratione alloquitur; [4] Illyrios & Thracas opum ac divitiarum ostentatione, Græcos veterum bellorum memoria internecivique cum Persis odii accendebat; [5] Ma-

fuisse epistolam Caput præcedens ostendit. GRÆV.

Inter bibendum &c.] Cogitandum, annon scripserit Justinus, *inter bibendum oculos in vultum legentis intendit, ut securum conspexit*. Ita melius videntur cohærere. SCHEFF.

Oculos in vultum] Tacit. Annal. III, 3, 1. *Vultum scrutari*, dixit. BERNEC.

CAP. IX. 1. *Cum quadringentis millibus*] Sexcenta millia habet Arrianus I. quem numerum Persas prima congressione habuisse scripsit Justinus XI, 6, 11. vereor ut recte. qui enim jam moveretur Alexander, sexcentis millibus primo prælio superatis? Vulgo hic legitur, *CCCtis millibus*, quod probat Orosius III, 16. BONGARS. Atque ita etiam expressit interpres Hisp. BERNEC.

In aciem procedit] MSS. plures, *in acie*, quod fortassis non est negligendum. *In acie*, vel omissa præpositione, *acie procedere*, est, procedere copiis instructis ordinatisque, ad conflictum certo modo dispositis. Ita *suggredi acie*, usurpavit Tacit. IV. Ann. 47. *Quos dux Romanus, acie suggressus, haud ægre pepulit*. SCHEFF.

2. *Interdum*] h. e. *interim*, ut apud Vell. II, 74, 2. & in Apulejo sæpius. BERNEC.

3. *Ne desperatio suis cresceret*] Locus hic nonnihil est suspectus mihi. Certe si timebat Alexander, ne desperatio cresceret, necesse est, ut jam aliqua fuerit apud ejus milites. At diversum ex historia colligitur. Deinde ne oratio quidem satis decens, quia illud, *suis*, & mox, *suos*, repetitur ingrate. Mallem ergo pro *suis cresceret*, legere, *succresceret*. Dicitur, *succrescere desperatio*, quando paulatim oritur. Ita Plautus, *mores succrescere*, dixit in Trin. I, 1.

Sed dum illi ægrotant, interim mores mali
Quasi herba irrigua succreverunt uberrime.

SCHEFF. Num igitur jam in desperationem inciderant. Nam si tum nulla fuit desperatio? quomodo potuit crescere? Præterea valde ingrata est isthæc repetitio, *suis*, *suos*, in tam paucis verbis. Adstipulor igitur præstantissimo Scheffero, conjicienti legendum esse: *ne desperatio succresceret, circumvectus suos*. GRÆV.

Singulas gentes &c.] Est geminus huic loco locus apud Liv. XXX, 33, 8. in hæc verba. *Varia adhortatio erat in exercitu inter tot homines, quibus non lingua, non mores, non lex, non arma, non vestitus habitusque, non causa militandi eadem esset. Auxiliaribus & præsens*

5 Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, nunc Asiæ expetitæ; nec inventos illis toto orbe pares viros gloriatur. 6 Ceterum & laborum finem hunc & gloriæ cumulum fore. 7 Atque inter hæc identidem consistere aciem jubet, ut hac mora consuescant oculis turbam hostium sustinere. 8 Nec Darii segnis opera in ordinanda acie de fuit. Quippe omissis ducum officiis ipse omnia circumire, singulos hortari, veteris gloriæ Persarum, imperiique perpetuæ a diis immortalibus datæ possessionis admonere. 9 Post hæc prælium in-

&, multiplicata merces ex præda ostentatur. Galli proprio atque insito in Romanos odio accenduntur. Liguribus campi uberes Italiæ deductis ex asperrimis montibus in spem victoriæ ostentantur. Mauros Numidasque impotenti Masanissæ futuro dominatu terret. aliis alia spes ac metus jactantur. Carthaginiensibus mœnia patria, dii penates, sepulchra majorum &c. Mod.

5. *Nec inventos* &c.] Jam pridem hic emendandum docui. *Nec inventos illis toto orbe pares viros gloriatur.* ad illa Curtii mei ex IV. *Macedones virtute assecutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret.* Mod. Modius jam pridem ad Curt. IV, 14, 7. hic emendandum docuit. *Nec inventos illis toto p. orbe viros.* Editiones aliæ habuerunt, *Nec inventas illis toto orbe pares vires.* Bernec. Optime in antiquis Editionibus legitur, *Inventas illis toto orbe pares vires gloriatur.* At sic non modo auctor Infra XXXI, 1. *Ne uno tempore duplici bello vires Romanæ detinerentur.* Sed & Liv. I, 30. *Ut omnium ordinum viribus aliquid ex novo populo adjiceretur.* Sed X, 14. *Ibi integræ vires sistunt invehentem se jam Samnitem.* & Val. Max. I, 1, 15. *Maiore Romanarum virium parte.* Ubi Pighius legi vult, *Romanorum virorum.* Sed contra libros scriptos. & Frontin. IV. Strat. 7, 6. *Naturam Romanarum virium per hoc vobis exemplum ostendo.* & Euseb. in Chron. p. 184. *Romanæ vires.* Gronov. Iuntæ ante Modium, *Nec inventos illis toto orbe pares viros.* Sed probat Gronovius aliarum editionum scriptionem: *Nec inventas illis toto orbe pares vires*, hoc est, exercitum, qui illis par sit. ut superius: *Ne Lacedæmoniis illæ vires accederent*, hoc est, *copiæ.* Nec infrequenter eadem notione in aliis locis usus est noster. Postea, *haberi & salutari ut reginas*, MS. Iuntæ, & aliæ editiones. Græv. Ex MSS. edidit Bongarsius, *Nec inventos* &c. *viros.* Et habet quoque ita vetus editio Iuntarum, uti Grævius testatur. At aliæ veteres editiones, Becharii puta & Majoris, habent, *inventas vires*: quam lectionem Gronovius alteri præfert. Mihi tamen, *inventos viros*, magis placet. Vorst. Gronovius verissime. Sensus est, nullum exercitum, quantumvis magnum parem esse illis. *Vires*, vero in hoc sensu apud Justinum frequenter admodum occurrit. Græv.

7. *Consuescant*] Est hujus loci nota fabula de vulpe ad primum leonis conspectum exterrita, eundem postea minus minusque formidante: *Quæ ex usu sunt, non timentur.* Vegetius III, 12. fin. *Subita conterrent hostes; usitata vilescunt.* Idem III, 26. Bernec.

8. *Nec Darii segnis opera in ordinanda acie de fuit.*] Antiquiores typis expressi, *fuit.* Et retinuit eam lectio-

 nem

ingentibus animis committitur. In eo uterque rex vulneratur. Tamdiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. 10 Exinde cædes Perſarum ſecuta eſt. Cæſa ſunt peditum unum & ſexaginta millia, equitum decem millia; capta quadraginta millia. Ex Macedonibus cecidere pedeſtres centum triginta, equites

nem Bongarſius. At Berneccerus, quod a Bongarſio in MSS. quibuſdam obſervatum ſcitet, *Nec Darii regis in ordinanda acie defuit*, hoc ipſum pro altero ſubſtituit. Mihi τὸ *regis*, tanquam ſupervacuum ſuſpectum eſt; per hoc ipſum quoque τὸ *defuit*. Quid opus erat addi, *regis*, eum toties tum Darius, tum Alexander nominatus, neque tamen quod reges fuiſſent, additum eſſet? VORST. Hoc, *ſegnis*, ex antiquis & Bongarſio Vorſtius reſtituit. SCHEFF. Optime Iuntina, *Nec Darii ſegnis opera*, eum Bongarſio, Vorſtio, & Scheffero. GRÆV.

Imperiique perpetua a diis immortalibus datæ poſſeſſionis admonere.] Scribe, *dati poſſeſſionis*. Ait imperium perpetuæ datum poſſeſſionis. VOSS. Quomodo & ſedem quondam Imperii Romam, *Urbem æternam*, jactant præter Inſcriptiones antiquas & Impp. conſtitutiones, Ammianus XIV, 14. Livius XXVIII, 28, 12. Florus I, 7, 10. &c. immemores, *Omnia mortalium opera mortalitate damnata eſſe, & inter peritura nos vivere:* Senec. Epiſt. 91. *Urbium, imperiorum, gentium, nunc floret fortuna, nunc ſeneſcit, nunc interit:* Vellejus II, 11, 6. Τὸ εἱμαρμένον ὥσπερ ἐμψύχοις οὕτω καὶ πόλεσιν ἀφυκτον. Pachymerius Hiſtoria Byzant. II, 27. BERNEC. Perpetuam poſſeſſionem vocat, quæ nullam interruptionem paſſa fuerat. Vir Doctiſſ. aliquid in hoc loco vitii eſſe putavit, quod non video, nec quidquam eſſe arbitror. FABER.

Prælium ingentibus animis committur.] Ἐν Ἰσσῷ τῆς Κιλικίας. Diodor. XVII, 32. & ſeqq. Cicero Famil. Epiſt. III, 10. Hoc prælio cx. millia cæſa. Plutarch. ut Diodorus XVII, 36. peditum duodecim myriades, equitum decem millia. BONGARS.

Uterque rex] Alexandri dextrum femur leniter perſtrictum ait Q. Curtius.

10. *Unum & ſexaginta*] Diodorus XVII, 36. numerat peditum 120000, equitum 10000. Arrianus II, 2. peditum 90000, equitum 10000, univerſe 100000. non amplius. Juſtinus hic rurſum aliter: *Cæſa ſunt peditum unum & ſexaginta millia, equitum decem millia. capta autem quadraginta millia.* Oroſius III, 16. iterum ab omnibus aliis abit: *ibi tunc*, inquit, *peditum octoginta millia, equitum decem millia cæſa ſunt: capta autem quadraginta millia.* Plutarchus Alex. 33. generatim ὑπὲρ ἕνδεκα μυριάδας ponit cæſas, hoc eſt ſuper centum & decem millia, ſine equitum peditumve diſcrimine, tanta eſt varietas ſcriptorum in unico cæſorum numero. Scripſit Antipater epigramma ſuper hac cæde Perſarum ad Iſſum. Anthologiam III, 5. adi. Hancne pugnam Philoxenus Eretrius pictor coloribus redintegrarit, an illam Alex. cum Dario ad Arbela ſeu Gaugamela, Plinius XXXV. Nat. Hiſt. 10. non exprimit. *Raderus*, & eadem fere, *Acidalius*. Obiter adnoto, Juſtini locum ſupra citatum corruptum videri, nec enim placet illud, *unum & ſexaginta:* quando unum illud nemo temere Græcus ſcriptor, ex quibus hæc haurienda fuit hiſtoria, adjece-

tes centum quinquaginta. [11] In castris Persarum multum auri ceterarumque opum inventum. [12] Inter captivos castrorum mater & uxor eademque soror & filiæ duæ Darii fuere. [13] Ad quas visendas hortandasque cum Alexander venisset, conspectis armatis, invicem se amplexæ, velut statim moritura, complorationem ediderunt. [14] Provolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, sed dum Darii corpus sepeliant, dilationem

cerit; illi enim per myriadas computaverunt hanc cladem, quod caussæ est, cur idem faciant omnes; etiam Latini, qui numerum hoc prælio cæsorum captorumve referunt. Igitur potius crediderim in Justino scribendum, *centum & sexaginta*. Certe nec Sabellico priorem scripturam placuisse apparet ex eo, quod verba, *unum &*, omittens Ennead. IV, 4. ita scribit: *Trogus peditum sexaginta millia cecidisse ait.* FREINSH.

Pedestres centum triginta] Miror Fr. Fabricium diligentissimum hominem notare ad Orosium, cum Justino facere Diodorum, quia τριακοσίους habet, id est, trecentos. BONGARS. Curtius habet triginta omnino & duos. Assentior Modio & Glareano, *trecenti*, legendum pro *triginta*. Nimis enim ille angustus numerus: neque movere debet ἐπιφώνημα, quod subjunctum, *Tantulo impendio ingens victoria stetit.* Nam etiam sic impendium satis leve. ACIDAL. Velim ibi simpliciter legi, *trecenti*, sublato, *& duo*, sic enim respondebit numerus illi Diodori XVII, 36. *Ex Macedonum peditibus*, inquit, *trecenti, & 150 equites defuere.* In Justino XI, 9. item emendarim pro *pedium* 130, *peditum* 300. LOCCEN.

11. *In castris Persarum multum auri ceterarumque*] Fuit in hac præda nihil scriniolo quodam pretiosius, de cujus usu amicis consultantibus, Imo hercle, Alexander inquit, librorum Homeri custodiæ detur.

Uxor] Eadem & soror. quod hic notavit Arrianus II, 2. καὶ ἡ γυνὴ, αὐτὴ καὶ ἡ ἀδελφὴ Δαρείου. quamquam illa particula ἡ induxerit in errorem interpretes, ut una ex muliere duas facerent: *mater Darii & uxor, soror etiam ac filius*, &c. Sororem enim suam, pulcerrimam mulierum, incestu quidem, sed inde a Cambyse patrio Persis more, uxorem duxerat. Vertendum igitur fuit cum Orosio III, 16. *Inter captivos castrorum mater, & uxor eademque soror, & filiæ duæ Darii fuere.* Ea res exemplo fuit Græcis Ægypti regibus aliisque, ut & ipsi sorores ducerent.

13. *Hortandasque*] Hoc est, consolandas: quo sensu, *alloqui* & *alloquium*, usurpari, notavit Varro VI. de L. L. sicuti παρηγορεῖν & παρηγορία Græcis. adde supra Not. ad XI, 3, 1. BERNEC. *Hortari*, quid hic sit, intelligitur optime ex eo, quod Curtius III, 12, 26. scribit, *Rex bonum animum eas habere jussit.* Vide & Sup. XI, 1, 8. & Infra XIV, 3, 4. VORST.

14. *Provoluta deinde genibus*] Quod supplicum erat. Genua enim misericordiæ dicata.

Non mortem, sed &c.] Malim *vitam*, ut quidam ediderunt contra librorum MSS. fidem. *Deprecari*, enim hoc loco est, *valde precari*. Vide Gell. VI, 16. Infra XII, 2. *Auxilia adversus Bruttios deprecantibus.* Quamvis & apud hunc auctorem diversam significationem habeat. BONGARS. Commune verbum,

nem mortis deprecantur. [15] Motus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium vivere dixit; & timenti-

deprecari, ad duo ista, *mortem*, & *dilationem mortis*, diverso plane sensu refertur: illam, ne inferatur; hanc ut concedatur: quomodo etiam Supra III, I, 9. *vindicare*, duplici simul significatione sumitur: *Et eadem patris, & se ab insidiis vindicavit.* Exempla duo regulæ, quam Scholiastes Sophoclis ad Electr. 138. refert: Πολλάκις τὸ κατὰ κοινοῦ λαμβανόμενον, διαφόρως νοεῖται: *sæpe verbum quod ad communionem assumitur*, (ut loquitur Papinianus in L. 77. §. 22. D. de Legat. 2.) *diversa significatione accipiendum est*: & in exemplum adducit ex Homeri Iliade XI, 328. cui fere simile est illud Ciceronis pro Murena 10. *Tu caves ne tui consultores; ille ne urbes aut castra capiantur,* Ita Terentius Eunuch. IV, 7, 19. *Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.* Ovid. Trist. I, 2, 77. *Non peto quas quondam petii studiosus, Athenas &c.* Sidon. Apollinar. IV, I. *Nisi cui ingenium sibique quis defuit.* Hujus loci crediderim illud esse Plinii Panegyr. 20. *Adsuescat Imperator cum imperio calculum ponere*, hoc est, seposita imperatoria dignitate, rationem expensarum reddere. *Den Kaiser auff ein seit setzen, und Rechnung thun.* Ubi *ponere*, habet utramque significationem, & apponendi, respectu calculi: & deponendi, respectu imperii. Sicut eodem Panegyr. 65. opponuntur, *hic suscipere, hic ponere magistratum*, hoc est, deponere. Qui me nunquam nisi doctiorem ab se dimittit, vir & in sua Jurisprudentia, & in his quoque literis eximie magnus, Casp. Bitschius, Antecessor Acad. quem honoris & observantiæ causa nomino, docuit me, observationem hanc ad multa etiam loca Juris civilis utilem esse. Juris enim autores frequenter ita loqui, ut simul & negligentiam sive culpam, & diligentiam vel custodiam, *præstandam*, esse dicant, illam quidem, ut absit; hanc, ut adsit: illam, ut de ea seu ob eam quis teneatur; hanc ut ad eam quis teneatur; vel certe ob hanc [illegible]ssam; & illam admissam. Ut [illegible] §. 2. D. Commod. L. I. D. de Tutel. & Rat. Distrah. L. 17. D. de Jure Dot. &c. Sic L. 25. D. de V. S. *Pars* relatum ad *servitutem*, intelligitur de parte generis: ad *dominium* vero, de parte integri. Item L. I. C. Ubi De Crim. Ag, Oport. vocabulum, *criminis*, relatum quidem ad verbum, *commissum*, significat delictum, aut ipsum factum criminosum: ad *inchoatum* vero, accusationem criminis. BERNEC. Editiones Becharii & Sichardi habent, *non vitam, sed dilationem mortis deprecantur*: ut verbi, *deprecari*, ad diversa relati una eademque notio sit. Et sane, *deprecari vitam*, dicit auctor infra XVI, I, I. Sed præfero tamen lectionem alteram. Nec est adeo insolens ut uni eidemque verbo prout ad diversa refertur, duplex subjecta sit notio. Estque manifestum ejus exemplum Supra I, 9, 12. sive ibi *remittunt*, sive *permittunt*, legas. Vide Notas ad eum locum. VORST. Id hoc loco potest observari, istud, *deprecantur*, in diversa significatione sumtum esse. Qui enim mortem deprecatur, orat NE sibi mors afferatur; qui deprecatur dilationem, orat, UT sibi concedatur dilatio. Ita deprecatur bellum, qui bellum timet; deprecatur pacem, qui pacem cupit. Sed in eodem unius alicujus periodi membro si quis ita loquatur, vitiosum puto, & ab hujusmodi imitatione refugiendum. Quamvis itaque in sensu diverso recte dicatur, ulcisci patrem & ulcisci inimicum patris, non ideo tamen, si

tibus mortis metum demſit, eaſque haberi ut reginas præcepit. [16] Filias quoque non ſordidius dignitate patris ſperare matrimonium juſſit.

CAP. X. [1] Poſt hæc opes Darii, divitiarumque apparatum contemplatus admiratione tantarum rerum capitur. [2] Tunc primum luxurioſa convivia & magnificentiam epularum ſectari, tunc Barſenen captivam diligere propter formæ pulcritudinem cœpit. [3] A qua poſtea ſuſceptum puerum Herculem vocavit. [4] Memor tamen adhuc Darium vivere, Parmenionem ad occupandam Perſicam claſſem, alioſque amicos ad recipiendas Aſiæ civitates miſit; [5] quæ ſtatim audita fama victoriæ, ipſis Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus ſe, in poteſtatem victorum venerunt, [6] Tunc in Syriam proficiſcitur, ubi obvios cum

de filio loquaris, qui, dum patrem defendere ſtudet, illius inimicum interficit, non, inquam recte feceris, ſi dices, Ille & patrem & illius hoſtem ultus eſt; quia ſcilicet geminam eidem verbo ſignificationem, idque in eodem membro orationis, tribueres, quod non modo obſcuritatem affert, ſed & contra judicium eſt. FABER.

Dilationem mortis] Aliter hæc Curtius, qui de iis ita loquitur: *Sed omnium oculos animoſque in ſemet converterant captivæ, mater, conjunxque Darii, &c. Illa ſua calamitatis oblitæ*, utro cornu Darius ſtetiſſet? quæ fortuna diſcriminis fuiſſet? *requirebant, negabant*, ſe captas, ſi viveret rex. *Sed illum equos ſubinde mutantem longius fuga abſtulerat.* Vide & Diodorum Siculum.

15. *Haberi ut reginas*] Adde XXXVI, 1, 6. & XXXVIII, 9, 3. *Haberi & ſalutari*, ex fide codicis Maffeani legit Juſt. Rijcquius Centur. II. Epiſt. 43. BERNEC. Antiquiores Iuntarum, Becharii, & Majoris editiones una voce auctius habent, *haberi & ſalutari ut reginas.* Sed & codices quidam MSS. ut Bongarſius & Rijcquius teſtantur, ita habent. VORST.

CAP. X. 2. *Barſenen*] Barſinen Darii filiam commemorat Arrianus XII. quam devicto Dario Alexander in uxorem duxit. de ea Infra XIII, 2, 7. BONGARS. Adde Plutarch. Alex. 36. BERNEC. Iuntæ: *Barſinen* cum Arriano & Plutarcho. De hinc: *Abdolonymus.* Mox: *applicito*, ut ſupra, iidem. GRÆV. Bongarſius & Berneccerus edidere, *Barſenen*; cum tamen Infra XIII, 2, 8. ſcripſerint, *Barſine.* Vetus Iuntarum editio teſte Grævio & hic, *Barſinen*, habet. Fuit non Darii, ut ex Arriano conſtare poſſe Berneccerus putat; ſed Artabazi filia & Memnonis dum viveret conjux: quæ Damaſci capta ante nuptias conſuetudinem cum rege habuit. Vide Notas Blancardi ad VII. Arriani. VORST.

3. *A qua*] Forte, *e qua*. GRONOV.

6. *Obvios cum infulis* &c.] Regiæ dignitatis inſignibus. Ita Pollio in Gallienis duobus v, 10. *Odenatus rex obtinuit totius Orientis imperium, quod ſe fortibus factis dignum*

cum insulis multos Orientis reges habuit. [7] Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit, aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum novis regibus. [8] Insignis præter ceteros fuit Abdalonimus, rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. [9] Quem Alexander, cum operam oblocare ad puteos exhauriendos, hortosque irrigandos solitus esset, misere vitam exhibentem, regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis beneficium putarent. [10] Tyriorum civitas cum

tanta majestatis infulis declaravit. *Infula*, proprie quidem sacerdotibus, victimis rebusque sacris tribuuntur, quanquam & regum persona sacra habetur: & alioquin etiam ea vox generalius accipitur. Ut apud Spartianum in Adriano 6. *Infulis ornatus Pannonia*, hoc est, titulo præfecturæ Pannonicæ. Seneca Consol. ad Helviam 13. *Vir constans ipsas miserias infularum loco habet*. Et Epist. 14. *Literæ etiam apud mediocriter malos infularum loco sunt*, hoc est, dignitatis. Quædam editiones non bene, *cum insulis*. *Infulæ* supplicum insigne sunt apud Liv. XLV, 26, 2. Eædem dicuntur *velamenta supplicum* Curtio VII, 5, 51. Cæs. Bell. Civ. II, 12. nec alio sensu accipiendus hoc loco Justinus. FREINSHEM. Puto respicere Justinum ad memorabilem illam historiam, quam Josephus de Iaddo, summo Judæorum sacerdote, narrat. Vide eum 11. Antiq. 8. VOSS. *Infula*, hic non insignia dignitatis regiæ; sed insignia supplicum sunt, velatis manibus orantium. unde & *velamenta supplicum*, ab auctoribus dicuntur: ipsaque vocabula, *infularum* & *velamentorum*, etiam conjuncta reperiuntur. Livius XXXVII. *Teii, cum in oculis populatio esset, oratores cum infulis & velamentis ad Romanum miserunt*. Tacitus I. Hist. *Velamenta & infulas præferentes*. Rursus Livius XLV, 26. *Tota multitudine cum infulis obviam effusa*. Infulæ victimarum itidem velamenta fuere, ut vel ex his Varronis VI. de L. L. apparet: *Infulas dictas apparet in hostiis, quod velamenta e lana*. VORST.

8. *Abdalonimus*] Diodorus XVII, 46. *Ballonymum*, vocat, non Sidonis, sed Tyri regem constiturum. Vide Curtium IV, 1, 28. Vett. nostri mire variant. BONGARS.

Sidoniæ] Puta, *urbis*. Sidoniam urbem dixit etiam Virgilius. Quia tamen MSS. habent, *Sidona* vel *Sidone*, cogitandum, an non id, quod aliis est Sidon, terminatione Latina nominare voluerit *Sidonam*. Quanquam cum ipse noster infra XVIII, 3. nominet, *Sidona*, non *Sidonam*, aut *Sidoniam*, fortassis optimum sit hic etiam legere non *Sidoniæ*, sed *Sidonis*. SCHEFF.

9. *Operam oblocare*] Impressi quorundam habuerunt, *ablocare*, quod est rectius opinione mea. Nam, *ablocare*, ac *elocare*, idem. *Ablocare*, sensu simili usurpavit Suetonius Vitell. 7. *Domum in reliquam anni partem ablocaret*. IDEM.

Misere vitam exhibentem] Putabam *exigentem*, sed hoc rectum est. Ita noster XXII, 1, 3. *Vitam stupri patientia exhibuit*. adde notam ad IX, 2, 7. BERNEC. Infra XXII, 1, 3. *Vitam stupri patientia exhibuit*. Ex quo apparet: *vitam exhibere*, idem esse quod tolerare, sustentare. Nec tantum dicunt, *vitam exhibere*; sed & *exhibere aliquem*, pro tolerare, alere. Vide supra Not. ad IX, 2, 7. VORST.

10. *Coronam auream.*] Athenæus XII,

cum coronam auream magni ponderis per legatos in titulum gratulationis Alexandro misisset, grate munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda dixit. [11] Cum legati rectius id eum in Tyro vetere & antiquiore templo facturum dicerent, in deprecantes ejus introitum ita exarsit, ut urbi excidium minaretur: [12] confestimque exercitu insulæ applicato, non minus animosis Tyriis fiducia Carthaginiensium,

XII. ex Charete refert, *post victum Darium, missas Alexandro coronas partim a legatis gentium, aliisque, æstimatas decem millibus ac quingentis talentis.* Obvia talia gratulationis exempla sunt & in Romana historia. Ut in Livio XXXVIII, 37, 4. cum Cn. Manlius Gallogræcos vicisset, eoque terrore Asiam liberasset: *Missæ undique legationes non gratulatum modo venerunt: sed coronas etiam aureas, pro suis quæque facultatibus attulerunt.* Videndus omnino Lipsius de Magnit. Rom. 9, 2. BERNEC.

In titulum gratulationis] Illud etiam Romanis usitatum, neque coronæ solum ipsæ mittebantur, sed aurum aut pecunia ad coronas, atque id proprie autum coronarium. IDEM.

Grate munere accepto] Infra XXXI, 7, 6. *Gratum se munus accipere.* Et XII, 11, 2. *Nec a debitoribus magis quam a creditoribus gratius excepta munificentia.* VORST.

Herculi] Antiquissimus Tyrius. vide Appianum in Ibericis, & Melam III, 6.

11. *Id eum in Tyro*] Vett. *deum Tyro:* legendum arbitror, *id eum in Tyro vetere, antiquiore templo:* sine copula. Dicebatur enim locus ille Παλαίτυρος. Vide Curtium V, 2. Arrian. II. Diodorum XVII, 40. & Plutarchum in Alex. 41. BONGARS. In continenti fuit Παλαίτυρος, *antiqua Tyrus*, ubi Herculi sacra facere Alexander potuisset. Apud Curtium legati respondent, *esse templum Herculis extra urbem in eam sedem quam Palætyron ipsi vocant: ibi regem deo sacrum rite facturum.* In antiquiore illo Palætyri templo occisus fuit Sichæus a Pygmalione: quod ex eo colligitur quod Dido eum ad Pygmalionem in regiam se venturam simularet, naves conscendit, atque ita aufugit. VORST. Scribi curavi, *in Tyro-vetere*, uttaque voce per lineolam copulata; ut intelligeretur esse compositam. Hæc Tyrus, Palætyros, id est Tyros vetusta, a Græcis dicebatur; distabat autem ab altera Tyro stadiis 30. teste Strabone; eratque in continenti; at altera, celebratissima illa & decantatissima Tyros, insula erat, cum obsideri ab Alexandro cœpta est. Ceterum, ubi mox dicitur, *&* *antiquiore templo*, recte vidit Berneccerus expungendum esse illud, *&*, hoc sensu, per ablativum abstractum: *Rectius id in Vetere Tyro facturum, antiquiore templo*, id est, cum Palætyri templum multo esset antiquius quam id quod in nova Tyro conspiciebatur. FABER.

12. *Non minus animosis*] MSS. habent, *animosos Tyrios*, & mox, *excipit*, quod fortassis non est negligendum. Quia tamen illud genus nostro alibi quoque passive magis, quam active usurpatur, ideo suspicor, scripsisse nostrum: *confestimque exercitu insulæ applicato, a non minus animosis Tyriis fiducia &c.* Nisi malis ista verba, *non minus animosis, &c.* putare seorsum posita,

sium, bello excipitur. [13] Augebat enim Tyriis animos Didonis exemplum, quæ Carthagine condita tertiam partem Orbis quæsisset; Turpe ducentes, si feminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quam sibi in tuenda libertate. [14] Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & arcessitis mox auxiliis, non magno post tempore per proditionem capiuntur.

CAP. XI. [1] Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciamque sine certamine recipit. [2] Ad Jovem deinde Hammonem pergit, consulturus & de eventu futurorum, & de origine sua. [3] Namque mater ejus Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum

ta, significare causam, quare bello fuerit exceptus. Cum præsertim alibi quoque illud, *excipitur*, sic absolute ponat. Ut III, 1. *Scythæ servili bello domi excipiuntur*, Non dicit, a quo, sed simpliciter, *excipiuntur bello*: Sic XLIII, 1. de Ænea: *statimque bello exceptus*. SCHEFF.

13. *Ducentes*] Scribe, *docentibus*. ut referatur ad præcedens, *Tyriis*, non ad *animos*. GRONOV.

14. *Non magno*] Imo satis magno, si ætatem Alexandri spectes, & ceteras res ab eo gestas: septem quippe menses in hac obsidione consumti. Plutarch. in Alex. 41. Curtius IV, 4, 30. FREINSHEM.

Per proditionem capiuntur] Nemo dixerit, per proditionem esse captam Tyrum. VOSS. Septem tamen menses in obsidione Tyri consumti, ut ex Curtio notum: De *proditione*, qua capta sit Tyrus, nihil prodidere alii. Ipse noster XVIII, 3. scribit, *expugnata urbe*. VORST. Bis peccat Justinus; nam & tempus obsidionis longum fuit; & per proditionem capi non fuerunt Tyrii. FABER.

CAP. XI. 1. *Inde Rhodum*] Orosius III, 16, 17. hanc lectionem sequitur, quæ mihi propter MSS. varietatem suspecta est. eorum plerique habent. *Inter hæc dum Alexander Æg. Cil. s. cer. recipit, ad Jovem Hammonem* &c. BONGARS.

Ciliciamque] Atqui Cilicia jam diu erat capta. Scribe itaque, *Syriamque*. Sic quoque nonnulli inter Justini compilatores legerunt. VOSS. Ciliciam? non opinor. hanc enim inter primas habuit. Forte *Cyrenen*. FREINSHEM. *Ciliciam* Alexander occuparat jam ante. Quam ob causam pro Ciliciam Freinshemius legendum putat, *Cyrenen*. Sed neque hoc potest. Nam Cyrenen obtinuit demum Ptolemæus, ut ex XIII, 6, 10. videre est. Rectius igitur videtur, quod Vossius legendum putat, *Syriamque*. VORST. Is. Vossius: *Syriamque*, quod præ, *Cyrenenque*, quod Freinshemius volebat, Vorstius amplectitur. SCHEFF. Istud, *Ciliciam*, vitiosum esse jam alii viderunt (nam pridem perdomita fuerat hæc provincia;) Universum hunc locum sibi suspectum ait esse Bongarsius. Quidam apud Berneccerum legebat, *Cyrenen*; Is. Vossius, *Syriam*; vere, ni fallor. FABER.

3. *Ex serpente*] Livius XXVI, XXI. *P. Corn. Scipio rettulit famam in Alexandro Magno prius vulgatam, & vanitate & fabula parem, anguis immanis concubitu se conceptum, &c.*

Ea-

drum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. [4] Denique Philippus ultimo prope vitæ suæ tempore, *filium suum non esse* palam prædicaverat. [5] Qua ex causa Olympiadem, velut stupri compertam, repudio dimiserat. [6] Igitur Alexander cupiens originem divinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per præmissos subornat antistites, quid sibi responderi velit. [7] Ingredientem templum statim antistites ut Hammonis filium salutant. [8] Ille lætus dei adoptione, hoc se patre censeri jubet. [9] Rogat deinde, *An omnes interfectores parentis sui sit ultus*; respondetur, *Patrem ejus nec posse interfici, nec mori; regis Philippi peractam plene ultionem esse.* [10] Tertiam interrogationem poscenti, victoriam omnium bellorum, pos-

Eadem fere Agellius v, 1. Similia de Augusto Suetonius 94, 8. Fabula illa de Scipionis ortu, peperit aliam fabulam de specu in Linternino, ubi manes ejus custodire draco traditur, Plin. XVI. Nat. Hist. 44. BERNEC.

4. *Stupri compertam*] Ita Livius VII, 4, 4. *Nullius probri compertus.* Et forsan ejus imitatione Tacitus Annal. 1, 3, 6. *Nullius tamen flagitii compertus.* BERNEC. Livius XXII, 57. *Duæ Vestales stupri compertæ.* Aliud est, *stupro comperta*; quo Sulpicius Severus utitur Hist. S. 1, 38. Vide nostras in illum Notas. VORST.

6. *Originem divinitatis*] Forte, *originis divinitatem.* GRONOV.

7. *Ut Hammonis filium*] Τὸ *ut*, videtur expungendum. SEBIS. *Hammon*, rectius *Ammon*, Jovis in Libya cognomentum est, ab arenis ei inditum, quarum ingens isthic copia. Mela 1, 8. Olympiadis festivum rescriptum, quo filii jactantiam, *genitum se Jove*, retudit, A. Gellius XIII, 4. refert. Corinthios Alexandro Statuam Jovis ornatu intra Altim dedicasse, tradit Pausan. v. longius a fine. BERNEC.

8. *Censeri*] Vide notata ad IX, 2, 9. IDEM.

9. *An omnes interfectores parentis*] Homo insigniter fatuus, qui se bipatrem haberi postulet. At boni illi nugivenduli, Hammonis Antistites, magis sapiebant, & si quid bonæ mentis in cerebro Alexandri fuisset, hominem ad sanitatem revocassent, qui intimas Africæ solitudines penetrasset ut se lactandum & deludendum somniorum venditoribus propinaret. FABER.

10. *Tertiam interrogationem poscenti*] Est qui, *tertia interrogatione*, legendum ex MS. censet. quomodo fere Tacitus Annal. III, 16, 4. Alius & sequentia mutat ita: *tertia interogatione poscenti victoriam omnium bellorum, possessionem terrarum de respondetur.* Nephrasis ista non offendat. *Interrogatio*, namque non hic ἐρώτησις, sed ἐρώτημα, hoc est, non actus interrogandi, sed caput interrogationis est. τὸ ζητούμενον appellat Diodorus XVII, 51. ubi fusius hæc explicatur historia. Ceterum Atticismus est, cum verba regunt accusativos vel suæ originis, ut *ca-na-*

possessionemque terrarum dari respondetur. [11] Comitibus quoque suis responsum, ut Alexandrum pro deo, non pro rege colerent. [12] Hinc illi aucta insolentia, mirusque animo increvit tumor, exemta comitate, quam & Græcorum literis, & Macedonum institutis didicerat. [13] Reversus ab Hammone Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet.

CAP.

nare cœnam, *pugnare pugnam* &c. vel cognatæ significationis, ut *lucere facem*, Plaut. *pugnare prælia*. Sic ἐρωτᾷν ἐρωτήματα, hoc est, interrogare (seu cum nostro *poscere*) *interrogationes*, dixit Æschines in Ctesiphontem, & Plutarchus in Colotem. Adde Vechneri Hellenol. p. 154. BERNEC. Videtur auctor scripsisse, *tertiam interrogationem ponenti*, ut Cicero I. de Orat. 22. *Mihi nunc vos*, *inquit Crassus*, &c. *quæstiunculam*, *de qua meo arbitratu loquar*, *ponitis?* Idem IX. Ep. Fam. 26. *Quod tu unum* ζήτημα *Dioni philosopho posuisti*. & Phædrus Fab. 53.

Nec quæstionis positæ causam intelligit.

GRONOV. Pro tertiam interrogationem interroganti. Verbis adjiciuntur non raro nomina ejusdem originis; ut *ridere risum*, *pugnare pugnam*: Interdum & cognatæ modo significationis; ut *pugnare prælia*, *garrire nugas*. Quæ Latina, & ejusdem generis Græca, quid discrepent a phrasi N. T. χαίρειν χαρὰν μεγάλην, & id genus aliis, in cap. 35. libri de Hebraismis N. T. docuimus. VORST. In MS. legitur, *tertia interrogatione*, quod sine dubio rectissimum. Sed sic mutanda etiam distinctio, locusque totus ita scribendus: *Tertia interrogatione poscenti victoriam omnium bellorum possessionemque terrarum*, *dari respondetur*. Eleganter. Non poscebat interrogationem, sed interrogatione poscebat victoriam bellorum. Est autem *interrogatione poscere*, idem, ac quærere, utrum non sis habiturus victoriam. Curtius sic extulit: *An totius orbis imperium fatis sibi destinaret pater*. SCHEFF.

11. *Comitibus quoque suis responsum*] Pro *comitibus ejus*. Cujus generis varia in Cap. 5. de Latinit. Falso Susp. congessimus. VORST. Lege, *ipsius*, pro, *suis*. FABER.

13. *Alexandriam condidit*] Eodemque tempore, *Paratonium*. Adi Scalig. animadvers. in Eubes. pag. 117. b. Annum Alexandriæ conditæ prodit Liv. VIII, 24, 1. BERNEC.

Et coloniam Macedonum] *Coloniam Macedoniam*, est in MSS. & recte. Vide Vechneri Hellenolex. pag. 54. m. & 86. m. BERNEC. MSS. omnes quos Bongarsius vidit, excepto uno, *Coloniam Macedoniam*. idque Berneccerus in Notis posterioribus rectum putat. Foret autem simile ei quod Salustius dicit, *mulieres Galliæ*, & multis id genus aliis, quæ Vechnerus Hellenol. I, 8. collegit. VORST. Vorstio non displicet quod est in MSS. *Macedoniam*. SCHEFF.

Caput esse.] Sic infra XI, 14, 10. Livius XLII, 47, 11. *Caput Thessaliæ Larissa*. Curtius V, 8, 1. *Ecbatane caput Mediæ*, BERNEC.

CAP.

CAP. XII. [1] Darius cum Babyloniam profugiſſet, per epiſtolas Alexandrum precatur, *Redimendarum ſibi captivarum poteſtatem faciat*, inque eam rem magnam pecuniam pollicetur: [2] Sed Alexander in pretium captivarum regnum omne, non pecuniam petit. [3] Interjecto tempore, aliæ epiſtolæ Darii Alexandro redduntur, quibus filiæ matrimonium & regni portio offertur. [4] Sed Alexander, *ſua ſibi dari*, reſcripſit; juſſitque *ſupplicem venire, & regni arbitria victori permittere.* [5] Tum ſpe pacis amiſſa, bellum Darius reparat; cum quadringentis millibus peditum, & centum millibus equitum obviam vadit Alexandro. [6] In itinere nuntiatur, uxorem ejus ex colliſione abjecti partus deceſſiſſe, ejuſque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiaſque benigne proſecutum, idque eum non amoris, ſed humanitatis cauſa feciſſe. [7] Nam ſemel tantum eam Alexandro viſam eſſe, cum matrem filiaſ-

CAP. XII. 1. *Babyloniam profugiſſet*] MSS. habent, *perfugiſſet*, quod videtur rectius, quoniam, *profugere*, magis reſpicit locum ex quo, contra, *perfugere*, locum ad quem. SCHEFF.

In pretium] MS. Bongarſii præpoſitionem ignorat, quam & melius abeſſe opinor. GRONOV.

4. *Sua ſibi dari*] Xenoph. v. de Inſtit. Cyri: *Lex eſt ſempiterna inter homines, capta hoſtium urbe, eorundem res atque pecunias victori cedere.* Ariſtot. Politic. I, 4. *Lex velut pactum quoddam commune eſt, quo bello capta capientium fiunt.* BERNEC.

5. *Cum quadringentis millibus*] Ita Vett. omnes. antea mendoſe legebatur, *quadraginta millibus.* Et in hoc numero diſſentiunt ſcriptores. Videndus Curtius. BONGARS. Nam Plutarchus in Alexandro 54. m. *millena millia militum*, habet: probabilius quam noſter. Nam & Curtius IV, 9, 5. dimidio ferme majorem Darii fuiſſe ait exercitum, quam in Cilicia fuerat: (de quo Supra XI, 9, 10) & vero credibile non eſt, minoribus copiis inſtauraturum fuiſſe pugnam, qui majoribus victus erat. BERNEC.

6. *Uxorem*] Uxori nomen fuit Statyra.

Mortem illacrymatum] *Morti* forte rectius. Ita Sueton. Veſpaſ. 15, 4. *Suppliciis illacrymavit atque ingemuit.* & Curt. III, 12, 8. *Pietati illarum illacrymaſſe.* BERNEC. Alii conſtruunt cum caſu tertio, dicuntque, *morti illacrymare.* Unde Berneccerus conjicit & hic fortaſſis rectius ita legi. Nobis nihil mutandum videtur; eſt enim conſtructio facta vi præpoſitionis, ex qua verbum eſt compoſitum, quæque caſum quartum requirit: diciturque, *illacrymare mortem*, pro illacrymare in mortem. Infra XI, 15, 4. dicit, *mortem lacrymis proſequi.* VORST.

Humanitatis cauſa] Jure τῆς φιλανθρωπίας & pro neceſſitudine illa ſocietateque, quæ inter homines in-

filiasque ejus parvulas frequenter consolaretur. 8 Tunc Darius se ratus vere victum, cum post prælia etiam beneficiis ab hoste superaretur, gratumque sibi esse, si vincere nequeat, quod a tali potissimum vinceretur. 9 Scribit itaque & tertias epistolas, & gratias agit, quod nihil in suos hostile fecerit. 10 Offert deinde majo-

intercedit. *Communis humanitatis jus*, Ciceroni dicitur pro Flacco 11. pr. *Humanitatis negotium gerere*, dicitur, qui cadaver sepelit. L. 14. §. 7. D. de Religios. quia memoria humanæ conditionis id facit. L. 27. D. de Condit. Instit. Inde Quintilianus Declam. VI. corporis projecti: *Cadaver*, inquit, *ab incursu avium ferarumque tantum miserantium corona custodit. Convenerunt etiam alieni complorantes: totus in spectaculum populus effusus est, & ignoto quoque corpori publica humanitas quasi quasdam fecit exequias.* Vide & Senecam Benef. V, 20. m. Lactantium Instit. VI, 12. Hanc humanitatem ut auctores alii, *Misericordiæ* ac *pietatis*: ita Capitolinus in M. Antonino Philosopho 3. *Clementia*, vocabulo designat: *Tantaque clementia fuit*, inquit, *ut & sumptu publico vulgaria funera juberet efferri.* BERNEC.

Filiasque ejus parvulas] Qui *parvulæ*, potuerant dici, cum *adultas*, dicat Curtius, Plutarchus θυγατέρας παρθένους, quarum alterutram, quam nimirum eligeret ipse, Alexandro Darius obtulit, ut observavit amplissimus vir Gisbertus Cuperus Observat. IV, 10. Censet is, aut Justinum errasse, aut librarios oscitasse, & fœdam mendam huic loco adspersisse, Justinum vero scripsisse: *Cum matrem, filias, filiumque ejus parvulum frequenter consolaretur.* Hunc Curtius nondum sextum ætatis annum, cum caperetur, egressum esse scribit IV, 14. eique Ocho nomen fuisse. vide in laudatis illis Observationibus plura, quibus hic locus illustratur. Inter alia ostendit Curtium sentire cum Justino, eum Darii uxorem visam semel tantum ab Alexandro tradit, quamvis in aliis sit sententia Plutarchus & Appion Plistonices, qui tradant ex epistola Alexandri, nunquam ab Alexandro visam fuisse Darii uxorem. quæ epistola si genuina sit, merito ei potius credendum esse, quam aliis auctoribus, vere ait Cuperus. Sed alii viro summo non possum adstipulari, qui, *frequenter*, hic positum existimat, pro *multis præsentibus*, cum τῷ *frequenter*, hic non opponatur, *solus*, sed *semel*. GRÆV.

Frequenter consolaretur] *Frequenter*, pro præsentibus multis, præsenti turba regia. Livius I. *Romam inde frequenter migratum est, a parentibus maxime ac propinquis nuptarum.* VORST. Minime gentium. Hic, *frequenter*, est sæpe, ut constat ex oppositione τὸ *semel*, *cum matrem filiasque ejus parvulas frequenter consolaretur.* GRÆV.

Gratumque sibi esse.] Quonam ista referenda? num ad superius, *ratus?* sic sane postulat ratio sermonis: at sententia est nulla. Quid enim, *ratus est, sibi gratum esse?* Nescio igitur, an non hic scripserit Justinus, *gratum, inquit, sibi esse.* Cum præsertim Curtius testetur, in hujusmodi voces Darium, tensis ad cœlum manibus, prorupisse. IV, 10. Et ex voce, *inquit*, perire duæ primæ literæ potuerunt facile propter præcedens, *ra*, totidem lineolis constans, post reliquum, *quit*, quod sensum habebat nullum, mutari in, *que*. SCHEFF.

10. *Offert deinde*] De oblatis hisce conditionibus cum consultaretur, &

jorem partem regni usque flumen Euphraten, & alteram filiam uxorem, pro reliquis captivis triginta millia talentum. [11] Ad hæc Alexander, *Gratiarum actionem ab hoste supervacaneam esse respondit*; [12] *nec a se quicquam factum in hostis adulationem, nec quod in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret*: [13] *sed animi magnitudine, qua didicerit adversus vires hostium, non adversus calamitates contendere*; [14] polliceturque, *præstaturum se ea Dario, si secundus sibi, non par haberi velit.*

& Parmenio diceret: *Ego si Alexander essem, acciperem oblata*; subjecit Alexander: *& ego si Parmenio essem.* Diodorus XVII, 54. Plutarch. Alex. 51. Scilicet juxta Pedonem:

Non eadem vulgusque decent & culmina regum.

BERNEC.

11. *Adhac Alexander, gratiarum* &c.] Idem Curtius: *Nuntiate Dario* (Alexandri verba sunt) *me qua fecerim clementer & liberaliter, non amicitia ejus tribuisse, sed natura mea. Bellum cum captivis & feminis gerere non soleo. Armatus sit oportet, quem oderim.* Ita enim eum locum ante multos annos emendavimus turpiter ex Justino & inepte interpolatum: ut & alia multa quæ apud eundem scriptorem proxime sequuntur, de quibus tum dixi. MOD.

12. *Nec quod in dubios* &c.] Quomodo *Vitellius respectu suarum necessitudinum, nihil in Domitianum atrox parabat.* Tacit. Hist. III, 59, 10. Adde quæ habet Gruterus in notis ad Panegyr. p. 601. f. item notata ad Tacit. I. Hist. 73. BERN.

13. *Adversus vires hostium non adversus calamitates* &c.] Pro *calamitates*, putabam legendum, *caritates*, scil. matrem, uxorem filiasque Darii: *Caritates*, pro *liberis*, dixit etiam Amm. Marcellin. XXIII, 19. *Liberos & affectus* ait Vulcatius Gallicanus in Avidio Cassio 7. *necessitudines* Tacit. III. Hist. 59. Curt. IV, 10, 30. ipseque noster XII, 15, 9. Sed Freinshemius meus pertendit, rectum esse *calamitates*, & locum explicat, *adversus hostem validum & potentem, non adversus fractum & calamitosum.* Te, lector, amicæ litis arbitrum constituimus, meam conjecturam firmat similimus locus apud Liv. V, 27, 8, pro Freinshemio facit Liv. X[illegible], 8, 7. Curt. IV, 1[illegible], 28. Tacit. I. Annal. 59, 4. Meam conjecturam juvat non dissimilis locus Livii V, 27, 8. *Arma habemus non adversum eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur: sed adversus armatos, &c.* A Freinshemio [illegible] idem autor XLII, 8, 7. *Claram victoriam vincendo oppugnantes, non sæviendo in afflictos fieri.* Et magis Curtius IV, 11, 28. qui tamen è nostro, aut noster forsan ex illo, & hic & alibi à mala manu interpolatus esse videtur. Itaque mens Alexandri fuerit: non aggressurus sum hostem ea parte, qua *calamitas*, & infortunium obnoxium eum injuriæ fecit, ut sævitiam, libidinem, & si quid aliud victori licet, in captos exerceam: hoc enim vilis est & degeneris animi: sed unde arma & aciem ostentat. BERNEC.

14. *Præstaturum se ea Dario*] MSS. *præsentaturum.* Unde Gronovius, *polliceturque repræsentaturum.* Vid. I. de Pecun. Vett. 8. GRÆV. Codices MSS. quos Bongarsius vidit, *præsentaturum se ea Dario.* Unde Gronovius de Pec. Vet. conjicit legen-

lit. [15] *Ceterum, NEQUE mundum posse duobus solibus regi; neque orbem summa duo regna salvo statu terrarum habere;* [16] *Proinde aut deditionem ea die, aut in posteram aciem paret, nec polliceatur sibi aliam, quam sit expertus, victoriam.*

CAP. XIII. [1] Postera die aciem producunt. Tum repente ante prælium confectum curis Alexandrum somnus arripuit. [2] Cum ad pugnam solus rex deesset, a Parmenione ægre excitatus, quærentibus somni causas omnibus inter pericula, cujus etiam in otio sem-

gendum esse, *repræsentaturum se ea Dario.* Est autem verbum elegans, *repræsentare*, pro statim facere: neque adeo rarum apud auctores. Suetonius Aug. *Quam summam repræsentari jussit.* Seneca Ep. 95. *Petis ut quod in diem suum dixeram debere differri, repræsentem, & scribam tibi.* Cicero v. Fam. Epist. 1. *Quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus, neque exspectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus.* Cujus generis plura in lib. de Latinit. vulgo fere neglecta. VORST. Gronovius, *repræsentaturum*. quod Grævius, & Vorstius amplectuntur. SCHEFF.

15. *Ceterum NEQUE mundum &c.*] Plutarch. in Apophth. 11, 28. Diodorus XVII, 54. Curtius IV, 11, 39. Ita Serinus apud Stobæum Serm. XLV. *Omnium in terra bonorum auctor Sol: at si gemini Soles forent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia pessum irent. Ita & Regem unum quidem accipiunt Dydi, & servatorem esse credunt; duos vero simul tolerare non possent.* Hausit Alexander hanc sententiam ex Homero suo, quem semper cum pugione sub pulvino repositum eum habuisse, scribit Plutarchus in vit. 13. Sic enim ille Iliad. 11, 204.

Nec multos regnare bonum: rex unicus esto.

BERNEC. Hæc & proxime sequentia adeo gemina sunt his quæ Curtius IV, 11, 22. habet, ut alterutet imitatus videri possit alterum. VORST.

CAP. XIII. 1. *Tum repente*] Manuscripti, quos vidit Bongarsius, habebant, *cum repente*. Neque mihi dubium, quin sic scripserit Justinus. Ita enim solent optimi auctores. Cicero 1. de Orat. *Vix annus intercesserat ab hoc sermone, cum iste accusavit Norbanum.* Curtius VI, 16. *Jamque non pugna, sed cædes erat, cum Darius quoque currum suum in fugam vertit.* Ipse XIV, 1. *Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis ejus offerunt. Cum igitur Antigonus cum exercitu supervenit.* SCHEFF.

Somnus arripuit] Ita Sueton. Aug. 16, 3. BERNEC.

2. *Cujus etiam in otio semper parcior fuerit*] Sic forte legendum, pro *cum etiam*. BONGARS. Rescripsi cum Iuntis, *cujus*, uti legendum conjecerat Bongarsius. Sueton. in Cæs. *Vini parcissimus.* GRÆV. Pro *cujus*, legebatur, *cum*. Sed, *cujus*, legendum conjecit Bongarsius. Et in editione Iuntina manifeste ita scriptum reperit Grævius. Unde & rescribere ita nulla mihi religio fuit. *Parcus somni*, dictum, ut *parcus pecuniæ*, Supra VI, 8, 6. pro non adeo appetente seu cupido pecuniæ; & *parcissimus vini*, a Suetonio Cæs. 53. & Aug. 77. VORST. Sic ex Iuntina & Bongarsii conjectura, probante Grævio, edidit Vorstius. SCHEFF. Optima lectio a Bongarsio

ſemper parcior fuerit: [3] *Magno ſe æſtu liberatum*, ait, *ſomnumque ſibi a repentina ſecuritate datum, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere; veritum ſe longam belli moram, ſi Perſæ exercitum diviſiſſent.* [4] Ante prælium utraque acies hoſtibus ſpectaculo fuit. [5] Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorumque pulcritudinem mirabantur: Perſæ a tam paucis victa ſuorum tot millia ſtupebant. [6] Sed nec duces circumire ſuos ceſſabant. [7] Darius vix denis armatis ſingulos hoſtes, ſi diviſio fieret, evenire dicebat. [8] Alexander Macedonas monebat, *Ne multitudine hoſtium, nec corporis magnitudine, vel coloris novitate moverentur*, [9] *tantum meminiſſe jubet, cum iiſdem ſe tertio pugnare; nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem ſecum tam triſtem memoriam cædium ſuarum, & tantum ſanguinis duobus præliis fuſi fer-*

ſio eſt; antea ſcribebatur, *cum*, pro, *cujus*. FABER.

3. *Æſtu*] Alii *metu*, male. *Æſtum*, vocat animi fluctuationem, ducta metaphora a motu & agitatione fluctuum, qui proprie, *æſtus*. Virgilius Æneid. VIII, 19.

— *Vario curarum fluctuat æſtu.* & Plinius. *Explica æſtum meum.* MOD. Noſter Supra I, 10, 15. *Æſtuante rege.* BERNEC.

Veritum ſe] Leg. *Veritumque ſe.* FABER.

4. *Utraque acies hoſtibus ſpectaculo fuit.*] *Oſtendere aciem*, dicuntur imperatores, terrendi hoſtis cauſa. Livius XXIX. *Ad terrorem hoſtium aciem oſtendiſſet.* Vide & Giphan. in Obſ. L. L. VORST.

8. *Cum iiſdem ſe* &c.] Vegetius I, 13. f. *In fugam verſi, victoribus ultra pares eſſe non audent.* Et III, I. m. *Qui effugerunt, ut ſemel territi, poſtea formidant conflictum.* Adde ſupra Notam ad VI, 4, 12. BERNEC.

9. *Nec meliores factos putarent fuga*] *Meliores*, pro fortiores: ut Sup. IX, 2, 4. & ut Græci dicunt, *κρείσσονες*. Notum illud Heſiodi, Ἄφρων δ᾽ ὅς κ᾽ ἐθέλοι πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν. Et, Ἔχει νύ σε πολλὸν ἀρείων. Latinorum quoque alii ſic locuti: ut Vechnerus in Hellenol. notavit. VORST. MS. quidam habet, *tunc ſemel.* Cogitandum, utrum non Juſtinus ſcripſerit, *num ſe meliores factos putarent fuga?* Figura interrogationis valde eſt emphatica hoc loco, ad arguendam timoris abſurditatem. Illud *ſe* de Macedonibus eſt intelligendum. Et ſic ſolet uſurpari etiam aliis. SCHEFF.

Cædium ſuarum] Forte, *cædis ſuorum.* GRONOV. Lego, *cladium*, ut ſupra VIII, 4, 5. *Obliti cladium ſuarum, perire ipſi, quam non perdere eos praoptarent.* FABER.

Tantum ſanguinis] Legendum fortaſſe, *tanti ſanguinis*; ut referri poſſit ad vocem quæ præcedit, *memoriam.* Non enim ipſum ſanguinem duobus præliis fuſum ſecum in aciem ferre potuerunt; ſed ſanguinis ejus memoriam. Eſt autem,

ferrent; [10] *& quemadmodum Dario majorem turbam hominum esse, sic virorum sibi.* [11] Hortatur, *Spernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus prædæ, quam periculi sit; cum victoria non armorum decore, sed ferri virtute quæratur.*

CAP. XIV. [1] Post hæc prælium committitur. Macedones in ferrum cum contemtu toties a se victi hostis ruebant; contra Persæ mori, quam vinci præoptabant. [2] Raro ullo prælio tantum sanguinis fusum est. [3] Darius cum vinci suos videret, mori voluit & ipse; sed

memoria tanti sanguinis fusi, pro memoria tot interfectorum. Ceterum casu primo si utendum sit, dicitur potius, *tantum sanguinis fusum est*, quam *tantus sanguis fusus est*. Vide XI, 14, 2. Quod si, *tantum sanguinis*, retinendum hic videatur, oportebit tamen idem per metonymiam quandam intelligi de memoria tanti sanguinis, quam, ut dixi, secum in aciem ferre potuerunt. VORST. Mallet Vorstius, *tanti sanguinis*. SCHEFF.

10. *Turbam hominum*] Seneca de Benef. VI, 31. De Xerxis copiis: *Demaratus Lacedæmonius dixit, ipsam illam qua sibi placeret multitudinem, indigestam & gravem metuendam esse ducenti: non enim vires, sed pondus habere, immodica nunquam regi posse.* Videndi Vegetius III, 1. Piccartus Observation. II, 2. BERNEC.

Sic virorum sibi.] Recte non minus hic quam Sup. XI, 9, 5. judicasse videtur Bongarsius; quod videlicet legendum sit, *virorum*; non ut editiones quædam veteres habent, *virium*. Præcedit enim, *majorem turbam hominum. Virorum*, pro homine forti notum. Tacitus VI. Annal. *Hinc viros, inde prædam ostendere.* VORST.

11. *Hortatur, spernant illam aciem*] Notator Angl. docet in quibusdam MSS. legi, *spectent*. Verum nil mutandum. Nam quia victoria non paratur armorum decore, quod ut caussa hujus dicti subjicitur, ideo non spectanda illa acies auro fulgens, sed spernenda. SCHEFF.

Auro & argento fulgentem] Macrobius Saturnal. II, 2. ex A. Gellio V, 5. refert, Annibalem Antiocho exercitum auro argentoque politum ostentanti, quærentique, *sufficerent ne hæc Romanis?* respondisse: *Hercle vero sufficiunt, etiamsi avarissimi sint Romani.* Quo dicterio vanitatem hominis irrisit, qui non animadverteret ista hosti plus animi additura ad prædam, quam suis ad pugnam. Ejusmodi monita sunt apud Livium IX, 40, 5. Curtium III, 2, 22. & III, 10, 15. Tacit. Agric. 32, 7. BERNEC.

Armorum] Lege, *ornamentorum*. GRONOV.

CAP. XIV. 1. *Prælium committitur*] *In Gaugamelis ad flumen Bumadum, sexcentis circiter ab Arbelo oppido stadiis.* Arrian. III. Inde dicta pugna, *ad Arbela*. Orosius III, 7. nescio quo auctore, apud Tarsum pugnatum scribit. Tacit. Annal. XII, 13, 3. vocat, *castellum insigne fama*, suppresso nomine. BONGARS. Amni, *Boumello*, nomen esse tradit Curtius IV, 9, 20. Non apud Arbela, ut multi tradiderunt, sed *apud Gaugamela*, commissum hoc prælium ait Plutarchus in Alex. 56. eamque vocem denotare, *domum cameli*, quod rex quidam

sed a proximis fugere compulsus est. [4] Suadentibus deinde quibusdam, ut pons Cydni fluminis, ad iter hostium impediendum, intercideretur: *Non ita se saluti suæ velle consultum*, ait, *ut tot millia sociorum hosti objiciat: debere & aliis fugæ viam patere, quæ patuerit sibi.* Ale-

dam olim, qui hostes effugerat camelo dromade, cum hoc loco locaverit, certis vicis vectigalibusque ad curam ejus attributis. BERNEC.

In ferrum cum contemtu &c.] Sumptum fere ad verbum ex Marone, cujus est illud Æn. VIII, 648.

Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant. MOD.

4. *Ut pons Cydni fluminis*] Curtius Lyci, non Cydni pontem fuisse inquit, quod magis placet. ACIDAL. *Lyci*, habet Curt. IV, 9, 19. & præcipue IV, 16, 8. quod magis placet. BERN. Non puto mutandum quidpiam: Quamvis Arrianus, & Curtius, *Lycum*, hic habeant. Cydnus, & Lycus, vicina sunt flumina, utraque in Tigrim labuntur. Ut credam eundem esse Cydnum ac Gyndem, facit Tibullus, in Panegyrico ad Messallam:

Nec qua vel Nilus, vel regia lympha Diaspes
Profluit, aut rapidus Cyri dementia Cydnus.

Nihil hic mutandum. *Diaspes*, pro *Idaspes*. Idaspem vero Romani appellarunt etiam Choaspem. Virgilius IV. Georg.

——— *Aut Medus Idaspes.*

Quem locum male interpretatur Junius Philargyrus, de Idaspe Indiæ. Curtius V. *Benigne juvenem excepit rex, & eo duce ad Idaspem amnem pervenit, delicatam, ut fama est, vehentem aquam.* De Choaspe loqui, nemo non viderit. Adi quoque Lactantium I. & Ammianum XVIII. Ex hujus alveo quidam veterum prodiderunt, Cydnum sive Gyndem profluere. Unde error Solini emanasse videtur, dicentis, Cydnum Ciliciæ e Choaspe derivari. Ubi confundit Cydnum Ciliciæ, cum hoc Persiæ. VOSS. Acidalius pro *Cydni*, legendum putat, *Lyci*; quia Arrianus & Curtius hic de Lyco prodiderunt. At Vossius nihil mutandum censet: quia Lycus & Cydnus vicina flumina sint, utraque in Tigrim labentia. Porro pro *intercluderetur*, Acidalius legendum censet, *intercideretur*. Et sane vel sic, vel *interscinderetur*, nobis quoque legendum videretur. *Reditum intercludi*, supra II, 5, 10. & II, 13, 5. dicit, quod hoc loco, *iter impediri*. Verum ipsum, *pontem*, per quem iter & reditus faciendus, *intercludi*, dici posse vix videtur. Prædictis locis ipse noster, *pontem interrumpi*, dicit: & alii, *pontem rescindi*, *interscindi*, *recidi*, *intercidi*. VORST.

Intercluderetur] Mallet Vorstius cum Acidalio, *intercideretur*, vel *interscinderetur*. SCHEFF. Acidalius pulchre vidit hanc lectionem ferri non posse, & acute conjecit legendum esse, *intercideretur*. quod cum in Juntina nunc repererim, nullus dubitavi recipere in ipsum contextum. Pro *Cydno*, legendum esse *Lyco*, docti quoque viri præceperunt. GRÆV.

Ut tot millia sociorum hosti objiciat] Et hic conjectura Acidalii placet pro *sociorum*, legentis, *suorum*. Reges & imperatores militem suum, *suos*, vocare notissimum. Vide Inf. XII, 5, 2. VORST. Emendant, *tot millia suorum*. Sed videntur socii hic accipiendi de sociis fugæ. Quomodo nempe apud Ciceronem aliosque; *socii consiliorum*, *periculorum*; & ejusmodi leguntur. Sic, *societas fugæ*, est apud

 Sue-

5 Alexander autem periculosissima quæque aggredie-
batur, & ubi confertissimos hostes acerrime pugnare
conspexisset, eo se semper ingerebat, periculaque sua
esse, non militum volebat. 6 Hoc prælio Asiæ impe-
rium rapuit, quinto post acceptum regnum anno:
7 cujus tanta felicitas fuit, ut post hoc nemo rebellare
ausus sit; patienterque Persæ post imperium tot anno-
rum jugum servitutis acceperint. 8 Donatis refectis-
que militibus triginta quatuor diebus prædam reco-
gnovit. 9 In urbe deinde Susa quadraginta millia talen-
tum invenit. 10 Expugnat & Persepolim, caput Persi-
ci regni, urbem multis annis illustrem, refertamque
Orbis terrarum spoliis, quæ interitu ejus primum ap-
pa-

Suetonium vita Neronis. Adi infra. XII, 11. SCHEFF.

5. *Eo se semper ingerebat*] Ita antiquiores editiones. Bongarsius maluit, *immergebat*: quem tamen Berneccerus hic secutus non est. VORST.

8. *Recognovit*] Seneca Ep. 83. *Et quod est utilissimum, diem meum recognoscam.* & Epist. 110. *Et alia quæ res suas recognoscens summi imperii fortuna protulerat.* GRONOV.

9. *Susa*] Sic lego ex Diodor. XVII. ubi agnoscit eundem pecuniæ numerum. BONG. Pro *clausa*, quod omnes editiones habent, ita legendum hariolatus est Bongarsius: idque propter evidentiam correctionis in textum admisi, maxime subscribente Curtio V, 2, 13. Plutarcho Alex. 66. & Diodoro XVII, 65. BERNEC. Lege, *Susis*. Propert.

Non tot Achamenis armantur Susa sagittis.

GRONOV. Iuntæ: *Susis*. Optime. Sic enim meliores scriptores Græci & Latini. GRÆV. Antiquiores editiones, *in urbe clausa*. Sed Bongarsius ex Diod. Sic. XVII. conjecit legendum esse *Susa*: quod Berneccerus deinde in textum recepit. Sed rectius fecisset, si plane, *Susis*, scripsisset, ut manifeste in vetere editione Iuntarum esse testatur Grævius. Sic enim scriptores quoque alii loquuntur. VORST. *Susis*, restituit ex Iuntina Vorstius. SCHEFF. Hujus loci emendatio auctorem sui habet Illustrem illum Bongarsium; nam in MSS. legebatur, *clusa*. Pessime. In editione quidem Iuntarum, qua usus est summus meus Grævius, aperte legitur, *Susis*, sed, ut opinor, ab aliquo emendatore, qui crederet non posse dici, *Susa*, *Susæ*, cum ex Græca inflexione, *Susa*, *Susorum*, dicendum esset. Sed hoc nihil est, cum frequentissimi sint hujusmodi metaplasmi, ut a Grammaticis dicuntur. Igitur, *Susa*, *Susæ*, *Hierosolyma*, *Hierosolymæ*, *Hierosolyma*, *Hierosolymorum*. ut *Megara*, *Megaræ*, quantumvis Græci dicant, *Megara*, *Megaron*. FABER.

Quadraginta millia talentum] Totidem Diodorus XVII, 66. & Plutarch. 66. At Curtius V, 2, 18. & Arrianus III. *Quinquaginta millia*, habent. BERNEC.

10. *Persepolim*] Ita & Stephanus. Straboni XV. Περσαίπολις ἐν ᾗ ἡ Περσαίπολις, ἔχουσα βασίλεια ἐκπρεπῆ, καὶ μάλιστα τῇ πολυτελείᾳ τῶν κειμένων. BONGARS. Ita Curt. IV,

paruere. [11] Inter hæc octingenti admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captivitatis truncata corporis parte tulerant, rogantes, ut ſicuti Græciam, ſe quoque ab hoſtium crudelitate vindicaret. [12] Data poteſtate redeundi, agros accipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quam deteſtandum ſui conſpectum reportarent.

CAP. XV. [1] Interea Darius in gratiam victoris a cognatis ſuis aureis compedibus catenisque in vico Partho-

IV, 5, 13. Plin. VI. Nat. Hiſt. 26. pr. *Metropolin*, vocat Diodor. XVII, 70. BERNEC.

Refertamque &c.] Urbem hanc omnium ſub ſole ditiſſimam prædicat, ejusque regiam egregie deſcribit Diodorus XVII, 70. & 71. Adde Curtium V, 6, 5. IDEM.

11. *Octingenti*] *Ad quatuor fere millia*, Curtius V, 5, 8. fuiſſe refert. Noſtri numerum confirmat Diodorus XVII, 69. IDEM.

Admodum] Hoc eſt, propemodum, fere, circiter. Sic infra XVII, 2, 4. XXIV, 1, 6. & 7. Livius XXX, 39, 10. *Phalanx nullius admodum uſus.* Et XLIII, 11, 8. *Exacto admodum menſe Februarie.* Curtius IV, 12, 8. *Equites mille admodum.* IDEM.

Qui pœnam captivit. &c.] Supplicii genus apud Aſiaticos uſitatum, de quo ſæpe veteres hiſtorici. Ex more tam crudelis lanienæ nuper locum inſignem emendavi in Epiſtola ad Hebræos, ubi pro *ἐπειράσθησαν*, (id eſt, *tentati fuere*,) oſtendi legendum eſſe, *ἐπηρώθησαν*, quod eſt, *mutilati & truncati fuere.* Sed liber exſtat. FABER.

Truncata parte corporis] Ita ut aliis manus, aliis pedes, nonnullis aures & nates amputata eſſent, inquit Diodorus XVII, 69. Adde Curtium V, 5, 9. Frequens Perſis hoc fuiſſe ſupplicii genus, patet ex Seneca de Ira II, 20. Tacito Annal. XII, 14, 8. Curtio III, 8, 26. & VII, 5, 62. Ammiano XXXIII, 27. Facit huc hiſtoria Zopyri Supra I, 10, 15. BERNEC.

CAP. XV. 1. *A cognatis ſuis*] Beſſo & Nabarzane. Curtius V, 10. IDEM.

Aureis compedibus] Vide notam ad V, 11, 4. IDEM.

In vico Parthorum Thara] *Dara*, omnino ſcribendum eſt. Etymol. magnum: *Δάρας παρὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ συλληφθῆναι Δαρεῖον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου. ὑπὸ δὲ Ἀναστασίου κτισθὲν, ἐκλήθη Ἀναστασιούπολις.* *Daricum*, Plinio, & aliis. Sed errat Etymologus, quod hanc Anaſtaſiopolim dictam putet, cum illa ſit alia. VOSS. Memini me aliquando legere apud Petrum Vallenſem Nobilem Romanum, hunc vicum hodieque nomen retinere; dicitur enim Darabghierd; Darab vero apud Perſas ille ipſe eſt, qui nobis Darius vocatur. Ait autem idem ſcriptor hanc vocem, Darabghierd, ſignificare, *Darius condidit.* Abhinc uno & altero ſeculo dicebatur, Darab-Kera, *urbs*, aut, *vicus Darii.* Ipſe viderit, nam ſcire Perſice debuit. Vol. III. Epiſtola XVI. & XVII. Hæc non Invitns leget Cl. Voſſius. Illius enim ſententiam confirmant, cum dicit *Thara*, corruptum eſſe, legendum enim *Dara*. FABER.

thorum Thara vincitur. [2] Credo ita diis immortalibus judicantibus, ut in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur. [3] Alexander quoque citato cursu postera die supervenit: ibique cognovit Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. [4] Jusso itaque exercitu subsequi, cum sex millibus equitum fugientem insequitur; in itinere multa & periculosa prælia facit. [5] Emensus deinde plura millia passuum, cum nullum Darii indicium reperisset, respirandi equis data potestate, unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium, multis quidem vulneribus confossum, sed spirantem ad-

2. *Judicantibus* &c.] Ita MSS. omnes, ipso teste Bong.: qui tamen cum aliis edidit, *vindicantibus*. Sed istud verbum omini de successuris in imperio Persis, magis convenit. FREINSHEM. *indicantibus*. BERNEC. Forte Trogus scripsit, *indicantibus, qui successuri imperio essent, cum in terra eorum* &c. Ut LIV. 5, 55. *Inter principia condendi hujus operis, movisse numen ad indicandam tanti imperii molem traditur Deos.* GRONOV. Hoc *judicantibus*, mihi valde suspectum est. Vult certe noster ostendere, quare Darius vinctus fuerit in Parthis, & non alibi locorum. At hoc non efficit vox *judicii*, deinde addendum fuisset, quid dii judicaverint; nec enim sensus in his; dii ita judicabant, ergo vinctus est in Parthis. Quare mallem, *dictitantibus*, vel *incitantibus*. Dii *incitare*, crebro dicuntur apud veteres. Porro *n* & *u*, item *c* & *t*, in MSS. literæ simillimæ, ut qui legit, *jucicantibus*, facile id emendando scilicet formare potuerit in, *judicantibus*. SCHEFF. Lego, *ita indicantibus*. Id est, ea re satis ostendebant, & indicio satis claro significabant, Parthos, in quorum finibus Darius rex Persarum periebat, post Persas esse regnaturos. FABER. Varie hic locus sollicitatur a viris doctis. Nolim tamen MSS. fidem impugnari. Sententia hæc est: ita dii immortales judicaverunt seu decreverunt, ut finiretur Persicum regnum in terra eorum, qui successuri erant imperio. Fuisse scilicet hoc singulare Dei judicium, & decretum, ut Darius in Parthorum agro interficeretur. GRÆV.

5. *Emensus deinde plura millia passuum*] MSS. quos vidit Bongarsius, habent *plura millia*, quod prætero, quia præcedit, *multa*, quod hic ingrate repetitur. Et *plura*, pro *multis*, frequens apud bonos scriptores. Plin. IX. Nat. Hist. 2. *Aquatilium tegmenta plura sunt.* Sic *plures*, pro *multis*, est apud Phædrum nostrum IV, 19.

Vulpis cubile fodiens, dum terram eruit,
Agitque plures altius cuniculos.

SCHEFF.

Respirandi equis data potestate] Gronovius in Notis ad Senecæ Herc. Oet. V. pro *respirandi*, legendum conjicit, *strigandi*, id est, interquiescendi, Mihi tamen hic non liquet. VORST.

Unus ex militibus] Cui *Polystrato*, nomen fuit. Curtius V, 13, 32. Plutar-

adhuc invenit; [6] qui applicito captivo cum civem ex voce cognovisset, *Id saltem præsentis fortunæ solatium habere se*, dixit, *quod apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus.* [7] Perferri hæc Alexandro jubet, *Se nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi debitorem mori, quod in matre liberisque suis, regium ejus, non hostilem animum expertus, felicius hostem quam cognatos sortitus sit:* [8] *quippe matri & liberis suis ab eodem hoste vitam datam, sibi a cognatis ereptam, quibus & vitam & regna dederit:* [9] *Quamobrem gratiam illis eam futuram, quam ipse victor volet.* [10] *Alexandro referre se, quam solam moriens potest, gratiam; precari superum inferumque numina & regales deos, uti illi*

tarchus Alexand. 77. qui nonnihil variat. BERNEC.

6. *Applicito captivo*] Locus absque dubio mendosus. legendum arbitrabar, *applicito capite.* Veteres cum vulgatis consentiunt. BONGARS. Credo sanum esse locum. Ille miles Macedo fuit, ut scribit Curtius v, 13, 32. Itaque captivorum quendam applicuit, Darii civem, quo interprete Darium loquentem perciperet. BERNEC. Id est, admoto, adducto captivo. Adductus autem ille fuit a milite Macedone, cujus in superioribus mentio fit verbis, *unus ex militibus.* Quod ipse miles, qui Darium invenit, Macedo fuerit, ex Curt. v, 13, 32. scire licet. VORST.

7. *Perferri hæc Alexandro jubet*] Vide Curtium v. in fin.

Maximorum illi debitorem mori] MSS. Bongarsio visi habent, *illi se debitorem*; quæ lectio firmatur per alios, qui habent, *illi*, cum illud haud dubie ex voce, *se*, præcedenti accreverit. Quod si lectio hæc vera, dubitari potest de pronomine, *se*, quod præcedit. Ego sane mallem totum locum ita legere: *Perferri hæc Alexandro jubet; sine ullis in eum meritorum officiis, maximorum illi se debitorem mori.* Et esset conquerentis oratio paulo efficacior, cum plus sit, *sine ullis*, quam, *se nullis*. SCHEFF.

8. *Cognatis*] Vide supra.

Quibus & vitam & regna dederit:] Per *vitam*, Freinshemius, ut ex Indice apparet, intelligit *victum*: quomodo eandem vocem infra XXVIII, 2. in phrasi, *vitam sectari*, intelligit Gronovius. VORST.

9. *Quam ipse victor velet*] Legendum fortasse, *vellet*: ut magis congruat orationi quam format indirectæ. Sed non insolens nostro, ut in oratione quoque indirecta verbum indicativi modi usurpet. Exempli causa mox, *Quam solam moriens potest*, pro *possit*. IDEM.

10. *Referre se, quam solam moriens potest &c.*] Similis locutio in his Ovidii de Ponto II. Eleg. 10.

Te tamen intueor quo solo pectore possum.

Ita Virginius filiam transfigens, apud Liv. III, 48, 6. *Hoc te uno, quo possum*, ait, *modo filia in libertatem vindico.* BERN. Qualem gratiam referre se posse judicaverit Darius, apparet ex sequentibus, quibus ipsius quædam precatio continetur. Nimirum sola precatione gratiam referre posse credidit, &, ut Seneca IV. de Benef. II. loquitur, *debitores Deos Alexandro delegando, precandoque ut*

illi

illi terrarum omnium victori contingat imperium. [11] *Pro se justam magis quam gravem sepulturæ veniam orare.* [12] *Quod ad ultionem pertineat, jam non suam, sed exempli, communemque omnium regum esse causam, quam negligere, illi & indecorum & periculosum esse; quippe cum in altero justitiæ ejus, in altero etiam utilitatis causa versetur.* [13] *In quam rem unicum pignus fidei regiæ dexteram se ferendam Alexandro dare.* Post hæc porrecta manu exspiravit. [14] Quæ ubi Alexandro nuntiata sunt, viso corpore defuncti, tam indignam illo fastigio mortem la-

illi pro se gratiam referrent. VORST.

Gratiam] Hoc, *gratiam*, mihi a glossatore hinc intrusum videtur. Deliberent alii. SCHEFF.

Superum inferumque] Jovem & Plutonem præsides deos superorum & inferorum, & alios quoscunque adjectitios Deos.

Regales deos] Θεοὺς βασιλείους, *regnorum præsides.* Plutarch. Alex. 54. pr. BONGARS. Imo regiæ Majestatis vindices & tutores.

11. *Pro se justam magis, quam gravem sepultura veniam orare.*] Forte, *pro se justæ magis, quam gravis, sepulturæ veniam orare. Gravis*, id est, sumptuosæ. Ita legerunt medii ævi scriptores. VOSS.

12. *Jam non suam, sed exempli communemque* &c.] Oedipus regis Laii cædem vindicaturus, apud Sophoclem sic ait:

Nam quisquis ille est, Laium qui occiderit,
Is dextra eadem me quoque ausit aggredi.
Cum vindico igitur hunc, me ipsum munio.

Et apud Senecam in ejusdem argumenti tragœdia:

Regi tuenda est maxime regum salus.

Unde Vitellius interfectores Galbæ, quantumvis hostis sui, conquiri omnes & interfici jussit, *non honore Galbæ, sed tradito Principibus more, munimentum in præsens, in posterum ultionem*, ut inquit Tacitus Histor. I, 44. Adi Clapmar. de Arcan. Imper. III, 17. Amirat. Dissert. in Tacit. XVII, 7. BERNEC. Scribe, *eam non suam, sed exempli* &c. GRONOV.

14. *Pignus fidei* &c.] Probus in Datame. *Fidemque ea de re more Persarum dextra dedisset.* Diod. XVI, 43. Καὶ τὴν δεξιὰν ἔδωκε τῷ Θετταλίωνι, ἔστι δ' ἡ πίστις αὐτὴ βεβαιοτάτη παρὰ τοῖς Πέρσαις. Gemistus II. BONGARS. Diodorus XVI, 43. *Hæc certissima fidei apud Persas arrha est.* Unde lumen accipit quod Curtius VI, 4, 23. scribit, Alexandrum, *fidem, quo Persæ more accipiebant, Nabarzani dedisse.* Similiter & apud Parthos, Josephus Antiq. Jud. XVIII, 12. tradit, *id esse fiduciæ certissimum argumentum. Nam post datam dextram apud eos nec fallere fas esse, nec diffidere, cessantibus omnino suspicionibus.* Plin. Hist. Nat. II, 45. m. Virgil. Æneid. III, 610. Tacit. XV, Ann. 28. Camerar. Hor. Subs. II, 46. BERNEC.

Se ferendam Alexandro dare] Nescio an satis apte hoc dicatur. Dextram sane ad Alexandrum ferre non debuit, sed pignus aliquod fidei. Malo igitur legere, *ferendum*, ut sit ordo, dare se dextram, pignus fidei, ferendum Alexandro. *Pignus ferre ad aliquem*, usu est receptum, non ita, *ferre dextram*. SCHEFF.

Per-

lacrymis prosecutus est; [15] corpusque regio more sepeliri, & reliquias ejus majorum tumulis inferri jussit.

Porrecta] Plutarch. Alex. 77. Λαβόμενος τ' τοῦ Πολυστράτου χεῖρας, ἐξέλιπεν. Pene fugerat me, notare, in MSS. Δαρεῖον esse *Dareum*, ει, in *e*, ut apud Horatium & auctorem nostrum, *Alexandrea*, & Infra, *Cassandrea* XXIV, 2, 1. Græcis Ἀλεξάνδρεια, & Κασσάνδρεια. Et *balneum*, iisdem est βαλανεῖον. Bongars.

15. *Reliquias ejus majorum tumulis inferri jussit.*] *Reliquias ejus*, Blancardus inducendum existimat, *quia apud Persas moris fuerit cadavera oblita humari, non rogo imponi & cremari.* Vide Notas ejus ad Arrian. III. Addit item, *aut* παρέγγραμμα, *fuisse Justini, aut certe librariorum ejus, Persarum sepeliendi morem e ritu externa gentis perperam interpretari cupientium.* Credidit nimirum Vir Cl. per *reliquias*, non ipsum corpus, sed quæ apud Romanos post cremationem legebantur, ossa intelligenda esse. Verum per *reliquias*, Justinum nihil aliud quam ipsum corpus denotare, intelligi potest ex eo quod præcedit, *corpus regio more sepeliri jussit.* Quoniam ipsum corpus sepultum fuisse significat, non potest, *reliquiarum* voce, quæ sequitur designare sola ossa, quæ post cremationem remanserint; sed necesse est vocem eam superiori, *corporis*, ἰσοδύναμον esse. Et ne insolens hoc videatur, reputetur illud, quod Supra IX, 4, 4. *Corpus & reliquias*, itidem conjunxit, scripsitque, *bello consumtorum corpora sepultura reddidit, reliquiasque funerum ut ad sepulcra majorum deferrent, ultro hortatus est.* Ad quem locum itidem Notas vide. Vorst.

Liber XII.

Breviarium Capitum.

1 *Alexandri in retinendo milite solertia. Græci bellum absente Alexandro reparant.*

2 *Alexander, rex Epiri, Italiam turbat, & tandem in pugna cadit. Scythæ Alexandri præfectum & exercitum internecione delent.*

3 *Alexandri simulatio, ambitio, cum Thalestri concubitus, luxus & profusiones.*

4 *Qua ratione Macedones tumultuantes in officio continuerit.*

5 *In domesticos suos ferrum stringit, & nova ratione adversarios ulciscitur, populos multos subigit, & Bessum, Darii interfectorem, de medio tolli curat.*

6 *In convivio mactat Clitum amicum, quem frustra desiderat, peccati sera pœnitentia ductus.*

7 *Ad ingenium reversus in prudentes consiliarios sævit: ad Orientem statuit imperii limites. Bacchi vestigiis delectatur: Herculisque gesta superare contendit.*

8 *Porum, prælio superatum, regie excipit & dimittit: multis populis expugnatis, quietem exercitui concedere velle videtur.*

9 *Bellum instaurat. In Sugambrorum urbe de vita certat & periclitatur.*

10 *Ab amicis periculo ereptus Oceanum lustrat; terminos imperii statuit, præfectos vita privat, & ad nuptias applicat animum.*

11 *Liberalitas, munificentia & severitas ejusdem.*

12 *Qua ratione Macedones seditiosos ad officium revocaverit. Hephæstionis obitus & tumulus.*

13 *Dum Occidentales provinciæ manus porrigunt, Alexander in lethalem morbum incidit Babylonem pergens.*

14 *Alexander Antipatri artibus veneno extinguitur.*

15 *Alexandri moribundi novissima verba.*

16 *Ejusdem Alexandri Magni elogium.*

CAP. I.

[1] Alexander in persequendo Dario amissos milites magnis funerum impensis extulit; reliquis expeditionis ejus sociis tredecim millia talentum divisit. [2] Equorum major pars æstu amissa, inutilesque etiam, qui superfuerant, fa-

CAP. I. 1. *Magnis funerum impensis extulit*] Hoc postea fecit & Philippus apud Livium XXXI, 34, 1. ubi etiam causa facti redditur. Adde Notas ad XI, 6, 13. BERNEC.

2. *Qui superfuerant*] MSS. Bongarsio visi habebant, *supera fuerant*. Inde colligo, vulgatam glossatoris, veram Justini lectionem esse, *superaverant*. De verbo, *superare* pro *superesse*, nota omnia. SCHEFF.

3. *Ce-*

facti. ³ Pecunia omnis centum nonaginta millia talentum Ecbatana congeſta, eique Parmenio præpoſitus. ⁴ Dum hæc aguntur, epiſtolæ Antipatri e Macedonia ei redduntur, quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Græcia; bellum Alexandri regis Epiri in Italia; bellum Zopyrionis, præfecti ejus in Scythia, continebatur. ⁵ Quibus varie affectus, plus tamen lætitiæ, co-

3. *Centum nonaginta millia Ecbatana* &c.] Ex veſtigiis ſcripturæ veteris odoratus ſum leg. *Ecbatana congeſta*. Vett. enim habent, *& batanu congeſta*, quidam, *ex ebatunu*: alii aliter. Diodorus XVII, 10. Parmenioni commiſſos refert theſauros regios ἔχοντας ταλάντων ὀκτωκαίδεκα μυριάδας. Vide & Strabonem XV. BONGARS. *Ex veſtigiis ſcripturæ veteris odoratus ſum*, inquit Bongarſius, *leg. Ecbatana congeſta. Vett. enim habent; & batanu congeſta, quidam, exebatanu, alii aliter*. Ita, inquam, de hoc loco Bongarſius: cui perſagaci hic ne quis dubitet credere; ſcite licet noſtras membranas diſertim ejus conjecturam confirmare; neque in hoc tantum, ſed in illo etiam quod τὸ *nuper*, delendum omnino cenſet, nuſquam enim ejus vocis aut vola aut veſtigium in noſtris MSS. comparet. MOD. Perſagacem Bongarſii conjecturam Franc. Modii membranæ diſertim confirmant. Vide & Curtium V, 8, 1. Freinſhemius oſtendit mihi locum Plin. VI. Nat. Hiſt. 14. *Ecbatana a Seleuco rege condita*; qui geſtis hiſce multo poſterior fuit. Alterutrum igitur eſſe falſum oportet: niſi *condere*, Plinio idem ſit, quod inſtaurare. Sic auctor XVIII, 4, 1. BERNEC. Nam θησαυροφυλάκιον regum Mediæ, & Perſiæ, ait fuiſſe Batanis Iſidorus Characenus. Batana autem vocat Ecbatana, ut & Curt. IV. *Se quoque cum tranſiſſet mare; non Ciliciam, aut Lydiam (quippe tanti belli exiguam hanc eſſe mercedem;) ſed Perſepolim, caput regni ejus, Bactra, deinde Batana, ultimique Orientis oram, imperio ſuo deſtinaſſe.* Sic lege. Nam MS. habebat, *Batava*. Et ſic forſan & alibi ſcripſit Curtius. Sane Pſeudo-Calliſthenes de Rebus Geſtis Alexandri (quem utendum habeo ex Bibliotheca Lugdunenſi) Βάταυα ſemper vocat. Sed de eo ad Ptolemæum. VOSS. *Ecbatana*, legendum odoratus eſt Bongarſius e veſtigiis ſcripturæ veteris, cum ante lectum pro eo eſſet, *ex victoria nuper*. Poſt autem Modius in ſuis membranis τὸ *Ecbatana*, manifeſte ſcriptum reperit. Plinius VI. Nat. Hiſt. 24. *Ecbatana*, a Seleuco demum condita ſcribit. Verum antiquiorem urbem eam eſſe vel ex Tob. III, 7. colligi poſſe videtur. VORST.

Congeſta] Hactenus editi, *nuper congeſta*. Sed delendum τὸ *nuper* & Bongarſius in variantibus cenſuit, & Modius nec veſtigium ejus in ſuis MSS. comparere dicit. BERNEC.

4. *Bellum Zopyrionis, præfecti ejus, in Scythia*] Iuntæ, *Zopyrionis præfecti ejus in Scythia mors continebatur*. Græcis Ζωπυρίων appellatur. GRÆV. Iuntæ; *Zopyrionis præfecti ejus in Scythia mors*. Forte: *Scythia ac mors*. Conjunctionem abſtulit ſimilitudo litterarum. SCHEFF.

5. *Exercitus ſuſcepit*] Quidam codicum MSS. pro *ſuſcepit*, habet *cepit*; quod puto revocandum. Nam *capere dolorem*, *lætitiam* receptum uſu eſt. Noſter ipſe ſimil-lima

cognitis mortibus duorum æmulorum regum, quam doloris amissi cum Zopyrione exercitus, suscepit. [6] Namque post profectionem Alexandri, Græcia ferme omnis in occasionem recuperandæ libertatis ad arma concurrerat, auctoritatem Lacedæmoniorum secuta, [7] qui Philippi Alexandrique pacem soli spreverant, & leges respuerant. [8] Dux hujus belli Agis rex Lacedæmoniorum fuit; quem motum Antipater, contractis militibus, in ipso ortu oppressit. [9] Magna tamen utrinque cædes fuit. [10] Agis rex, cum suos terga dantes videret, dimissis satellitibus, ut Alexandro felicitate non virtute inferior videretur, tantam stragem hostium edidit, ut agmina interdum fugaret. [11] Ad postremum, etsi a multitudine victus, gloria tamen omnes vicit.

CAP.

lima ratione VI, 5. *Plus tamen tristitia ipse ex incensa & diruta a Lacedamoniis patria, quam latitia ex recuperata post tantum temporis cepit.* At *suscipere dolorem*, nescio, an legatur alibi. Et videtur plane illud *sus*, adhæsisse vocabulo, *cepit*, ex ultima *tus*, vocabuli, quod proxime præcedit. SCHEFF.

5. *Graecia*] Diodorus XVII, 62. Curtius VI; 1. BONGARS.

6. *Recuperanda.*] MSS. *Reciperanda.* de quâ voce cum dixerim; parcam ulterius admonere. MOD.

Auctoritatem &c.] Auctoritas hoc loco notat consilium, ut apud Cæsarem 1. de Bell. Civ. 35. *Debere eos Italia totius auctoritatem sequi potius quam unius hominis voluntati obtemperare.* Idem de Bell. Afric. 40. *Animadvertit mirifica corpora Gallorum Germanorumque, qui partim ejus auctoritatem erant ex Gallis secuti.* Livius XXXVII, 12. *Multis nobilibus secutis inter cetera auctoritatem Pisistrati, qua inter suos merito maxima erat.* Cic. X. Fam. Ep. 10. *Legionesque dua de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent.* Idem XIII, 12. *Secutus auctoritatem meam.* M. Seneca Controv. IX. f. *Ego te genui, ego divitias docui contemnere, sequere auctoritatem meam.* Curtius IX, 7. *Non tam imperii cupidine, quam in patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem ipsius sequebantur.* Ceterum paullo post legendum videtur *Philippi Alexandrique & pacem* &c. GRONOV.

7. *Qui Philippi Alexandrique pacem*] Angl. *Alexandrique & pacem*, cum emphasi. SCHEFF.

Soli spreverant] Supra IX, 5, 3. BERNEC.

9. *In ipso ortu*] Livius XXIX, 31, 4. *Nisi orientem ignem opprimamus, ingenti mox incendio, cum jam nullam opem ferre possumus, ardebimus.* Curtius VI, 3, 17. *Parva sape scintilla contemta, magnum excitavit incendium.* IDEM.

10. *Agis rex*] De hujus militari robore Diodorus XVI, 63. & Curtius VI, 1. ubi scribit cecidisse Lacedæmoniorum quinque millia & CCCL. ex Macedonibus haud amplius tria millia. Quo de numero variat nonnihil Diodorus Ibid. IDEM.

Ut

Cap. II. [1] Porro Alexander, rex Epiri, in Italiam a Tarentinis, auxilia adversus Bruttios deprecantibus, sollicitatus, ita cupide profectus fuerat, veluti in divisione orbis terrarum, Alexandro Olympiadis sororis suæ filio Oriens, sibi Occidens sorte contigisset; [2] non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliaque, quam ille in Asia, & in Persis habiturus. [3] Huc accedebat, quod sicut Alexandro Magno Delphica ora-

Ut Alexandro felicitate non virtute inferior] Angl. *Ut Alexandro si non felicitate par, virtute non inferior*. Vulgatam lectionem puto genuinam. Scheff.

CAP. II. 1. *Alexander rex Epiri*] Vide Livium VIII, 24. Strabo VI. contra Messapios & Lucanos evocatum scribit. Bongars. Eidem cognomentum fuisse *Molosso*, tradit A. Gellius XVII, 21. & addit, in Italiam transeuntem dixisse, *se quidem ad Romanos ire quasi in ἀνδρωνῖτιν*, hoc est, virorum domicilium: *Alexandrum Magnum isse ad Persas quasi in γυναικωνῖτιν*, domicilium mulierum. Fuerit igitur Alexandri Molossi expeditio posterior expeditione Alexandri Magni. At Plutarchus priorem facit in comment. de Fortun. Rom. cap. ult. Bernec.

Bruttios] Vide Leopard. IV. Emend. 13.

2. *Quam ille in Asia & in Persis*] Diodorus, quo tempore in Italiam trajecit Alexander, quem Molossum vocat Agellius, sive Aulus Gellius est, ubi de eadem hac re agit, Philippum Alexandri M. patrem adhuc in vivis fuisse, & adhuc Græciam bello arsisse, nondum in Asiam translato, scribit. Mod.

3. *Responsum Dodonai Jovis* &c.] Liv. VIII. *Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat, caveret Acherusiam aquam Pandosiamque urbem, ibi fatis ejus terminum dari.* responsum autem oraculi, sive, ut Livius ait, dictio his duobus Græcis versibus continetur.

Αἰακίδη προφύλαξο μολεῖν ἀχερέτιον ὕδωρ,
Πανδοσίαντε, ὅτι τοὶ θάνατος πεπρωμένος ἐςί.

Mod. Modius hoc loco oraculum producit, haud scio, an γνήσιον. Diversum ab hoc oraculum referunt Strabo VI. & Stephanus in Πανδοσία. Bernec. Error est, ut mihi quidem videtur, plane manifestissimus, neque is tamen a quoquam antehac animadversus. Verba ipsa, & sententia verborum, si non negligenter spectentur, rem brevi probaverint: (Ut oracula Delphica insidias Alexandro M. in Macedonia prædixerant, ita huic alteri Alexandro Jovis Dodonæi oracula prædixerant Acheronta amnem & Pandosiam urbem.) Hoc, si quid unquam fuit, plane ridiculum est, quod in puerum magis conveniat, quam in virum. Itaque sic, ut dicam, totus iste locus emendandus est; dein correctionem singulatim probabo. (*Sicut Alexandro Magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonai Jovis* circa *urbem Pandosiam, amnemque Acherusium* cavendum *prædixerant.*) Sed duo, inquies, a te addita verba fuere; *circa*, &, *cavendum*. Fateor; sed & sic quidem, hoc fidenter dicam: Qui me temeritatis in hac emendatione accusabunt, eos ego

oracula insidias in Macedonia; ita huic responsum Dodonæi Jovis circa urbem Pandosiam amnemque Acherusium prædixerat. 4 Quæ utraque cum in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiam cupidius ele-

ego negligentiæ accusavero; & reos ad prætorem peregero; qui, scilicet, id minus animadverterint, in Collectione Variantium Lectionum planissime scriptum esse, GAVENDUM. At quod ad illam alteram voculam attinet, CIRCA, ibi vero non mecum, sed cum Ratione ipsa pugnandum; Partes enim partibus non respondebunt, nisi ita legas: (Ut huic in Macedonia, ita & huic CIRCA Pandosiam &c.) At unum superest tamen, CAVENDUM, scilicet, quod e codice MS. Pelerini à me eductum fuit, non convenire cum, *insidias*, si bellam orationis Latinæ consuetudinem sequi velimus. Imo autem, ita optimus quisque Veterum loquebatur, ut Plautus, Terentius, Lucretius, & Cicero interdum. Quis autem non debet observasse illud Lucretii?

Æternas quoniam pœnas in morte timendum.

Ad quem locum multa a nobis exempla congesta sunt, & plura si memini, apud Popmam reperies. FABER. Sequor Anglos, qui hic ex codicibus antiquis reposuerunt: *ita huic responsum Dodonai Jovis circa urbem Pandosiam, amnemque Acherusium pradixerat*, scilicet insidias, quod ἀπὸ κοινοῦ repetendum. In Vulgata nullus est sensus, quod & elegantissimus Faber animadvertit, & acute, *circa*, inserendum esse conjecit, quod postea Angli in suis membranis invenerunt. GRÆV. Angl. *Dodonai Jovis, circa urbem Pandosiam.* Placet, quoniam illud *circa*, respondet præcedenti *in*. SCHEFF.

Pandosiam] *Pandosia*, Πανδοσία, Lucanorum urbs, in Italia. Oenotriæ quondam regiam fuisse, scribit Strabo.

Amnemque Acherusium] Strabo II. Ἀχέροντα: & ita in sequentibus MSS. Plin. III, II. Oraculum exstat apud Strabonem, & Stephanum. BONGARS. Adjective, quomodo & Livius VIII, 24, 3. *Acherusiam aquam.* Statim infra, n. 14. *Acheron* est, ex quo accolæ dicti, *Acherontini*, Plinio III. Hist. Nat. 5. BERNEC. *Amnem Acherusium*: Pro *Amnem Acheronta*, ut XII, 2, 14. *Flumen Acheronta.* Dictum ut *Parnassia rupes*, pro rupes Parnassus; & *urbs Romana*, pro urbs Roma. Nimirum ex nominibus propriis fiunt adjectiva, & hæc deinde vocabulis latioribus adjiciuntur. VORST. Quid est, *pradixerant amnem?* Non puto illud, *pradicere*, sic absolute usurpari apud alios scriptores; verum hic deesse quidpiam. Et vidit Bongarsius MS. codicem, in quo fuit *Acherusium cavendum.* Convenitque Livius, quando VIII, 24. ait hac de re: *Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat; caveret Acherusiam aquam, Pandosiamque urbem.* SCHEFF.

4. & 14.] Simili ambiguitate prædictæ mortis exempla habent; Thucydides III, 15, 12. de Hesiodo: Pausanias in Arcad. & Suidas de Epaminonda: Herodotus III, 54. de Cambyse: Plutarchus Pyth. Orac. 26. de Lysandro: & in Flaminio 34. de Annibale: Ælian. III. Var. Hist. 45. de Philippo Macedone: Josephus XIII. Antiq. 19. de Antigono: Zonaras Tom. III. de Impp. Constante Juliano & Valente: Pontificum Rom. Suetonius de

elegerat. [5] Igitur, cum in Italiam venisset, primum illi bellum cum Appulis fuit: [6] quorum cognito urbis fato, brevi post tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. [7] Erat namque tunc temporis urbs Appulis Brundusium, quam Ætoli, sequuti dudum fama rerum in Troia gestarum clarissimum ac nobilissimum ducem Diomedem, condiderant; [8] sed pulsi ab Appulis, consulentes oracula, responsum acceperant, *Locum, quem repetissent, perpetuo possessuros.* [9] Hac igitur ex causa, per legatos cum belli comminatione, restitui sibi ab Appulis urbem postulaverant. [10] Sed ubi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in urbe sepelierant, perpetuam ibi sedem habituros. Atque ita defuncti responso, diu urbem possederunt. [11] Quod factum cum cognovisset Alexander, antiquitatis fata veneratus bello Appulorum abstinuit. [12] Gessit

de Sylvestro II. in ejus vita. Scilicet *mos oraculis, per ambages respondere*, inquit Tacitus II. Annal. 54, 8. quorum de fallaci vanitate vere Thucydides v, 16, 30. adde Th. Zwing. XIV, 11. & seqq. similia recensent de Satyro & Eumelo Diodor. XX, 26. de Seleuco Appian. p. 129. B. de Valente Marcellin. XXXI, 42. collegit etiam quædam exempla Garzonius Nella Piazza Universale. BERNEC.

7. *Brundusium*] Vett. *Brundisium*: Græci Βρεντήσιον. unde à Poëtis, *Brenda*, dictum, Festus: aut potius *Brenta*, η in α. voce duabus syllabis truncata, quod est Ennio familiare. De eo Strabo VI. & Stephanus. In MSS. pro *Ætoli*, legitur *Æsculi*, aut *Esculi*, aut etiam *Etcols*. Habitatum a Cretensibus Brundusium, auctor est Strabo, & Lucanus II. & V. BONGARS.

Tum fama rerum] Pro *tum*, legendum est ex MSS. *dudum*. FABER. Recte. sic & Iuntæ.

8. *Locum quem repetissent*] *Repetissent*, pro repeterent, vel repetituri essent. Plusquam perfectum pro imperfecto non insolens, ut contra imperfectum pro plusquam perfecto. Vide & Notas ad XIII, 2, 11. & XIII, 2, 13. VORST.

9. *Per legatos cum belli comminatione*] Antiquiores typis expressi, *sub belli comminatione*, ut XVII, 3, 20. At Bongarsius e MSS. credo, edidit, *cum*, pro *sub*. IDEM.

10. *Interfectos legatos in urbe sepelierant*] Quam inhumanitatem prædixit Cassandra apud Lycophronem 1056, & seqq. BERNEC.

Sepelierant] Fr. *Sepelierunt*. ID.

Atque ita defuncti responso] Imo autem, defuncti responso non erant, sed deum illuserunt, cujus illud responsum erat, quod ipsi cæde facta interpretati fuerant. Legi itaque debet, *utque, ita, defuncti responso*, Hoc sensu, utque defuncti responso, (id est, & quasi responso defuncti essent) ita (dum legatos cæsos sepeliunt. &c.) FABER.

12. *Metapontinis*] Metapontum Plinio, *Metapontium*, Μεταπόντιον, Pro-

sit & cum Bruttiis Lucanisque bellum, multasque urbes cepit; tum & cum Metapontinis, & Pediculis, & Romanis fœdus amicitiamque fecit. [13] Sed Bruttii Lucanique, cum auxilia a finitimis contraxissent, acrius bellum repetivere. [14] Ibi rex juxta urbem Pandosiam & flumen Acheronta, non prius fatalis loci cognito nomine, quam occideret, interficitur; moriensque non in patria fuisse sibi periculosam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexit. [15] Corpus ejus Thurii publice redemtum sepulturæ tradiderunt. [16] Dum hæc

Ptolemæo & Straboni. Magnæ Græciæ maritimum oppidum.

Pediculis] Italiæ populi. Plin. III. Nat. Hist. 5. Strabo II. Ποιδίκλους vocat. In MSS. legitur *Pedituli*. Inde qui libros impressos emendarunt, fecerunt *Rutuli*, longe petita conjectura. BONGARS. Apud Appianum etiam Civil. Bellor. I. corrupte legitur Ποδίκλους, pro Ποιδίκλους. Et apud Val. Max. VII, 6, 1. pro *Fidiculis*, esse scribendum *Pœdiculis*, bene monuit Ph. Cluverius Ital. Ant. IV, 10. Ceterum Pœdiculorum (hæc enim vera scriptura est) oppida enumerat Plinius III. Nat. Hist. 11. m. BERNEC.

14. *Flumen Acheronta*] Becharius & alii edidere, *flumen Acherusium*; ut paulo ante, *amnem Acherusium* dixit. VORST.

Moriensque non in patria &c.] Periculosa mors quid sit nemo dixerit. Mortui omnibus periculis sumus defuncti. Quod morte nos afficit, aut propius admovet morti, periculosum est, ut Cæsar, iter, expeditio, prælium, lucta, morbus & quæ sunt mille alia. Sed ipsa mors non potest dici periculosa. Unius litteræ perversio hunc locum turbavit, qui restitutus erit, si legas: *moriensque non in patria fuisse sibi periculosam sortem*, hoc est, periculosum oraculum, periculum quod cecinerat oraculum, non in patria sibi impendere. In principio capitis dixit, *fatorum pericula. Ad declinanda*, inquit, *fatorum pericula peregrinam militiam cupidus elegerat*. Jam vero in Italia didicit, non in patria fuisse illa fatorum pericula, sed in Brutiis sortem illam sibi fuisse periculosam. *Sors* est oraculum: Proprie tabula in cista condita, cui literæ erant inscriptæ, quæ a consulentibus extrahebatur, quales erant Prænestinæ sortes, de quibus Cic. II. de Divin. 41. *Ex illa olea arcam esse factam, in eaque conditas sortes, quæ hodie Fortunæ monitu tolluntur*. Dein *sors*, pro quovis oraculo, seu responso oraculi. Cic. eodem libro: *Sors illa edita est Crœso: Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim*. Suet. Vespas. *Apud Judæam Carmeli dei oraculum, ita confirmavere sortes*. Claud. de Bello Getico (*O semper tacita sortes ambage maligna.*) Tò *sors*, autem in aliis quoque locis in *mors* transisse, vitio & inscitia librariorum docuit summus noster Nicolaus Heinsius ad Fastos Ovidianos, Magno rei litterariæ detrimento menses ante aliquos nobis ereptus, quem merito luget orbis eruditus. Ei hanc emendationem me probasse memini, qui etiam in notis ad Ovidii Fastos ostendit in antiquis membranis confundi *mors*, & *sors*. GRÆV.

16. *Zopyrion*] De quo & Infra XXXVII, 3, 2. BERNEC.

17. *Pa-*

hæc aguntur in Italia, Zopyrion quoque præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, otiosum se ratus, si nihil & ipse gessisset, adunato triginta millium exercitu, Scythis bellum intulit; [17] cæsusque cum omnibus copiis pœnas temere illati belli genti innoxiæ luit.

CAP. III. [1] Hæc cum nuntiata in Parthis Alexandro essent, simulato mœrore, propter Alexandri cognationem, exercitui suo triduo luctum indixit. [2] Omnibus deinde, velut perpetrato bello, reditum in patriam exspectantibus, conjugesque ac liberos suos animo jam quodammodo complectentibus, ad concionem exercitum vocat: [3] ibi *nihil actum tot egregiis præliis* ait, *si incolumis Orientalis barbaria relinquatur*; *nec se corpus*, *sed regnum Darii petisse*; *persequendosque esse eos*, *qui a regno defecerint*. [4] Hac oratione velut ex integro incitatis militum animis, Hyrcaniam, Mardosque subegit. [5] Ibi ei occurit Thalestris sive Minithæa, Ama-

17. *Pœnas temere illati belli*] Lucanus VII, 343.
Causa jubet superos melior sperare secundos.
Id quod justa dissertatione confirmat Gruterus, quæ est ad Tacitum quinquagesima tertia. IDEM.

CAP. III. 1. *Triduo*] Sebis. *tridui*. Vide notam ad II, 10, 12. BERNEC. Iuntæ cum MS. aliisque editionibus: *triduo*. Cap. 4. *Ob hæc illi quatriduo perseverata inedia est*. Sed nec *triduum*, improbandum. GRÆV. Antiquiores editiones Becharii, Majoris, &, ut Grævius testatur, Iuntarum, *triduo*: ut II, 11, 4. *Triduo ibi dimicatum*. & XII, 6, 15. *Illi quatriduo perseverata inedia est*. VORST.

2. *Reditum in patriam exspectantibus*] Cod. MS. ut Bongarsius testatur, *spectantibus*: Infra XIII, 1, 8. *Regnum & imperia spectare*, *thesauros spectare*. Sed putant quidam, *exspectare*, poni etiam pro *spectare*. Vide Notas ad XIII, 1, 10. IDEM.

Conjugesque ac liberos suos animo jam quodammodo complectentibus] Codex MS. ut idem Bongarsius testatur, *animo*, omittit: & recte meo judicio. Quia, *quodammodo*, sequitur, non opus erat addere, *animo*: videturque ex margine, ubi explicandi causa adscriptum fuit, irrepsisse in textum. Ipse auctor, si, *animo*, addere voluisset, omittere potuisset; *quodammodo*. Addunt & alii; *animo*, cum cogitationem & desiderium denotare volunt; ut Nepos XXIII, 1, 3. *Animo bellare cum Romanis*: & Sallust. Bel. Jugurth. *totum ejus regnum animo jam invaserat*: sed non addunt illi & *quodammodo*. VORST. Illud, *animo*, delet Vorstius, ut natum ex glossa. Forte additum; *quodammodo*; ad mitigationem verbi, *complecti*, hoc enim proprie fit ulnis; & brachiis. SCHEFF.

4. *Mardosque*] Quidam hoc loco legerunt, *Medos*, quomodo & in Eusebio editum est, contra libros. BONGARS.

5. *Thalestris sive Minithæa*] Strab.

mazonum regina cum trecentis mulieribus, viginti quinque dierum inter infestissimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæsitura:[6] cujus conspectus adventusque admirationi omnibus fuit, & propter insolitum feminis habitum, & propter expetitum concubitum.[7] Ob hoc tredecim diebus otio a rege datis, ut vi-

XI. est Θαλήστρια. BONGARS. De ea supra II, 4, 33. Infra XIII, 3, 9. Adde Plutarch. Alex. 81. BERNEC. Non videtur Justinus, ut alii, Amazonum gentem in Hyrcania ponere, sed ad Mæotim, & Tanaïm. Nam, inquit, XXV. dierum itinere confecto in Hyrcania occurrisse Alexandro. Rectius sane. Neque enim ullus Geographorum Amazones alibi collocare, quam ad Mæotim unquam dubitavit. Eaque etiam de causa Mæotidas, & Tanaïtidas appellari, nemo nescit. Seneca Hippolyto:

Qualis relictis frigidi Ponti plagis
Egit catervas, Atticum pulsans solum,
Tanaïtis, aut Mæotis, & nodo comas
Coëgit, emisitque, lunata latus
Protecta pelta; talis in silvas ferar.

Ita leg. ex MS. Vulgo pessime, *Aut Tanaïs, aut Mæotis.* Curtius tamen VI. Hyrcaniæ finitimam facit Amazonum gentem. Sed male. *Erat (ut supra dictum est) Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, quondam circa Thermodonta amnem Themiscyræ incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montem & Phasin amnem imperitantem.* Ita lege. Vide quoque Diodorum ad annum IV. Olymp. CXII. Causa erroris hæc est: quod Jaxertem sive Orxantem, Tanaïm esse crederent milites Alexandri. Adi Arrianum VII. VOSS. Dele cum Iuntis, *sive Minithea.* Eodem modo Iuntæ XI, 4. *Harum Thalestris regina.* GRÆV. Supra II, 4, 33. *Minithya sive Thalestris.* Iuntarum editio, *Minithaa*, nomen utrobique omittit. VORST. Sive *Minithea*, sive etiam, *Minythea*, scribatur, additamentum esse videtur. In MSS. Codd. tamen apparet, at non in optima illa edit. Iuntarum, qua nuper usus est Grævius. FABER.

Cum trecentis mulieribus] Sic edidi, unius Codicis fidem sequutus; & Diodorum XVII, 77. BONGARS. Ita & hunc locum emendari ante plures annos, quum prius passim legeretur, *cum trecentis millibus mulierum*, ad illa Curtii Rufi mei ex VI, 5, 36. *Protinus facta potestate veniendi, ceteris jussis subsistere* CCC. *feminarum* &c. MOD. Firmat & Curt. VI, 5. 36. Prius passim legebatur, *cum trecentis millibus mulierum*, absurde. BERNEC.

Infestissimas] Vulg. *confertissimas.* Editiones quædam, *infestissimas.* quod probabilius est. IDEM. *Infestissimas*, ex editionibus antiquioribus legere malo, quam ut Bongarsius edidit, *confertissimas gentes.* Quod idem probabilius & Berneccero visum. VORST. Sic ex editionibus antiquis, non improbante Bernecceero, Vorstius. SCHEFF.

6. *Propter insolitum feminis habitum*] Manuscripti multi habent, *insolitus regibus Macedonicis habitum.* Quæ quia nimirum ab editis recedunt, efficiunt apud me, ut & ipsa, & quod est in vulgatis, *feminis*, pro adjectamentis glossatorum habeam. Et ista, *insolitus regibus Macedonicis*, manifeste huc sunt tracta ex sequentibus. IDEM.

7. *A rege*] Alii hoc omittunt; nec est necessarium. BERNEC.

8. *Ha-*

visa est uterum implesse, discessit. [8] Post hæc Alexander habitum regum Persarum & diadema, insolitum antea regibus Macedonicis, velut in leges eorum, quos vicerat, transiret, assumit. [9] Quæ ne invidiosius in se uno conspicerentur, amicos quoque suos longam vestem auratam purpureamque sumere jubet. [10] Ut luxum quoque, sicuti cultum Persarum imitaretur, inter pellicum regiarum greges electæ pulcritudinis nobilitatisque noctium vices dividit. [11] His rebus ingentes epularum apparatus adjicit, ne jejuna & destructa luxuria videretur, conviviumque juxta regiam magnificentiam ludis exornat; [12] immemor prorsus, tantas opes amitti his moribus, non quæri solere.

CAP. IV. [1] Inter hæc indignatio omnium totis castris

8. *Habitum regum Persarum*] Sic & Curtius VI, 6, 4. At medium inter Persicum & Medicum habitum sumsisse, auctor est Plutarchus, Alex. 79. IDEM.

Diadema] *Diadema*, fascia alba seu candicans fuit, ut allatis plurimis auctorum locis Lipsius ad VI. Ann. Tac. docet. Alexandri tamen diadema, *purpureum distinctum albo* fuit, ut ex VI. Curtii apparet: quale scilicet ipse Darius habuerat. VORST.

9. *Longam vestem auratam*] Quam Curtius III, 3, 28. *Pallam auro distinctam*: Plutarchus ibidem, *stolam barbaricam*, appellat. BERNEC.

10. *Ut luxum*] Bene monente Freinshemio, puncto hæc à præcedentibus separavi, quibus commate hactenus adnexa male hærebant. IDEM. Ante *ut*, forte excidit particula, *&*. GRONOV.

11. *Ne jejuna & destructa luxuria videretur*] Interpretes hic silent. Vellem tamen quod docuissent quid sit, *destructa luxuria*: Magnus is mihi erit Apollo, qui tam abstrusam notionem eruerit. Sed erui non potest, quæ non est. Interpolarunt hanc vocem. Justinus aut Trogus scripsit: *ne jejuna & restricta luxuria videretur*. *Restricta*, est parca, cum nulli sumtus fiunt in voluptates, epulas, delicias. Tacit. XV, 18. *Sed procul gravitas morum, aut voluptatum parsimonia, lenitati ac magnificentia, & aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur, qui in tanta voluptatum dulcedine summum imperium non restrictum, nec perseverum volunt.* non Imperium restrictum est voluptatum abstinens, quod nullos sumtus facit in voluptates. Cic. III. Fam. Ep. 8. *Si de tua prolixa beneficaque natura limavit aliquid posterior annus; propter quandam tristitiam temporum, non debent mirari homines: cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear.* Ubi vides, *restrictior*, esse parcior. In hoc sensu legitur & adstrictus apud Justinum XLIV, 1. *Dura omnibus & adstricta parcimonia*. Propert. II. El. 23.

Differet hæc nunquam, nec poscet garrula, quæ te
Adstrictus ploret sæpe dedisse pater.

Adstrictus pater, est attentus ad rem, nimis diligens. GRÆV.

CAP. IV. 1. *Patria nomen ejuraret*] Quomodo patriæ nomen eju-

ſtris erat, a Philippo illum patre tantum degeneraviſſe, ut etiam patriæ nomen ejuraret, moreſque Perſarum aſſumeret, quos propter tales mores vicerat. [2] Sed ne ſolus vitiis eorum, quos armis ſubegerat, ſuccubuiſſe videretur, militibus quoque ſuis permiſit, ſi quarum captivarum conſuetudine tenerentur, ducere uxores; [3] exiſtimans minorem in patriam reditus cupiditatem futuram, habentibus in caſtris imaginem quandam larium, ac domeſticæ ſedis; [4] ſimul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine uxorum. [5] In ſupplementa quoque militum minus exhauriri poſſe Macedoniam, ſi veteranis patribus tirones filii ſuccederent, [6] militaturi

turi

raret Alexander, non capio: a moribus quidem patriis diſceſſiſſe manifeſtum eſt: non ideo tamen Perſa haberi voluit. Quid ſi legamus, *patris nomen*? Jovis enim filium ſe, non Philippi, dicebat. Plerique MSS. *patria nomine iuraret*. Simili mendo infectus Gellius I, 2. *Sanctiſſima diſciplina nomine mentirentur*. Leg. *nomen ementirentur*. BONGARS. Contra Val. Acidalius ad Vell. II, 68, 4. *Patriæ nomen*, rectum eſſe contendit. Nam certum, de luxu regis & mollitie tantum, non de ſuperbia, querelam hic eſſe, ut qui, quos armis ſubegerat, eorum vitiis ſuccumberet. Adſti-pulatur Noſter mox XII, 5, 2. Hoc igitur ægre exercitus ferebat, maſculum Macedonum nomen, belli fama Orbe toto celebre & terribile, moribus effeminatis Perſarum corrumpi, & ipſum velut effeminari. Cæterum, *nomen patriæ*, dixit autor, pro *patriam*: ſicut Livius I, 10, 4. *Nomen Ceninum*, pro *Ceninenſes*: & Agellius I, 2. paſſimque Livius, *Nomen Latinum*, pro *Latinos*. Quod loquendi genus de Græcorum fontibus profluxiſſe docet Guil. Canterus Nov. Lect. IX, 10. BERNEC. Boxhornius legendum putat, *patriæ morem ejuraret*. Sed non eſt veriſimile hoc propter id, quod ſequitur, *moreſque Perſarum*. Quid autem ſit, *nomen patriæ ejurare*, intelligitur fere ex ipſo illo quod ſequitur, *mores Perſarum aſſumere*: nimirum nihil fere aliud quam quod XII, 5, 2. dicitur, *patriæ mores ſubvertere*. *Ejurare*, quidem vel, *ejerare*, dicunt pro non agnoſcere, rejicere, deteſtari. Cicero II. de Orat. *Cum ei M. Flaccus multis probris objectis P. Mutium judicem tuliſſet, Ejero, inquit, iniquus eſt*. VORST. *Ejurare nomen patriæ*, idem eſt quod Tacitus dicit IV. Hiſt. 29. *Ejurare patriam*; ſic & *ejurare liberos ac parentem*, Seneca dixit Conſolat. ad Marciam. *Nomen patriæ*, eſt patria, ut *nomen agelli*, apud Valer. Cat. in diris agellus, & inferius XIII, 6. *Philippi Alexandrique nomina*, eſt Philippus & Alexander. & multa ſunt hujus generis alia exempla. GRÆV.

4. *Laborem militiæ*] Tacitus Annal. III, 34, 5. *Bella plane accinctis obeunda: ſed revertentibus poſt laborem, quod honeſtius quam uxorium levamentum?* Diſputatur eo loco, An magiſtratum in provinciam eunte.n comitari uxor debeat. BONGARS.

6. *Si non ſolum tirocinia, verum & incunabula in caſtris poſuiſſent.*] *Ponere*, pro *deponere*. Quod vel ex eo intelligitur, quod alibi ipſo compoſito in talibus utitur: ut VII,

5, 3.

turi in vallo, in quo essent nati, constantioresque futuri, si non solum tirocinia, verum & incunabula in ipsis castris posuissent. [7] Quæ consuetudo in successores quoque Alexandri mansit. [8] Igitur & alimenta pueris statuta, & instrumenta armorum equorumque juvenibus data; & patribus, pro numero filiorum, præmia statuta. [9] Si quorum patres occidissent, nihilominus pupilli stipendia patrum trahebant, quorum pueritia inter varias expeditiones, militia erat. [10] Itaque a parvula ætate periculis laboribusque indurati invictus exercitus fuere: neque castra aliter quam patriam, neque pugnam aliud unquam quam victoriam duxere. [11] Hæc suboles nomen habuit Epigoni. [12] Parthis deinde domitis, præfectus his statuitur ex nobilibus Persarum Andragoras; unde postea originem Parthorum reges habuere.

CAP. V. [1] Interea Alexander non regio, sed hostili odio sævire in suos cœpit. [2] Maxime indignabatur carpi

5, 3. *Pueritiæ rudimenta deponere*; & IX, 1, 8. *Tirocinii rudimenta deponere*. VORST.

7. *Quæ consuetudo in successores quoque Alexandri mansit*] Bongarsius ex MSS. edidit, *in successoribus*. Sed Berneccerus maluit, *in successores*: quomodo in antiquioribus typis expressis est; & in aliquo item MS. observavit Bongarsius. VORST. Mihi vehemens suspicio est, legi debere, *in successores* USQUE *Alexandri mansit*, & ita scripsisse Justinum puto. Nam illud, *mansit in successores*, durius est & insolentius, nisi addas, *usque*. Latini homines judicabunt. FABER.

8. *Præmia statuta*] Liv. I, 20. *Stipendium de publico statuit*. & Tacit. XIII. Ann. 34. *Aurelio Cottæ, & Haterio Antonino annuam pecuniam statuit princeps*. & Apulejus VII. Metam. *Nec mihi misero statuta cibaria pro tantis præstabantur laboribus*. & Matth. Euang. XXVI, 15. Ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. GRONOV.

11. *Epigoni*] Quo nomine & eorum, qui ad Thebas cum Polynice occubuerant. BONGARS. Vide Diodorum IV, 6. pr. item Cælium Rhodig. iis locis, quæ monstrat Index. BERNEC.

12. *Andragoras*] Conferenda hæc cum XLI, 4, 9. IDEM.

CAP. V. 1. *Non regio, sed hostili odio sævire in suos cœpit.*] Angl. *hostili more*. Placet mirum præ vulgata lectione. Nec enim sat commode, *regium odium*, dicitur. Probat quidem vulgatum Cl. Vorstius per locum Livii II, 5, 4. nostri XVII, 1, 4. sed exempla illa non satis videntur convenire. Nam est oppositio inter patres & plebem, quæ inter Regem & cives nulla, & Justinus de more patrio agit, non de odio. SCHEFF.

2. *Carpi se sermonibus suorum*] Viennensis Editio vetus, *se*; omittit.

pi se sermonibus suorum, Philippi patris, patriæque mores subvertisse. [3] Propter quæ crimina, Parmenion quoque senex, dignitate regi proximus, cum Philota filio, de utroque prius quæstionibus habitis, interficitur. [4] Fremere itaque omnes universis castris cœpere, innoxii senis filiique casum miserantes, interdum *se quoque non debere melius sperare* dicentes. [5] Quæ cum nuntiata Alexandro essent, verens, ne hæc opinio etiam in Macedoniam divulgaretur, & ne victoriæ gloria sævitiæ macula infuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriæ nuntios missurum. [6] Hortatur milites suis scribere, rariorem habituros occasionem propter militiam remotiorem. [7] Datos fasces epistolarum tacite ad se deferri jubet; [8] ex quibus cognito de se singulorum judicio, in unam cohortem eos, qui de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut consumturus eos, aut in ultimis terris in colonias dis-

tit. Sebis. trajiciendum censet ita, *carpi sermonibus suorum, se patris.* BERNEC. Iuntæ æque ut Vindobonensis omittunt, *se*, & rectius abest. GRÆV. Veteres editiones Iuntarum, Becharii & Vindobonienfis, *se*, omitunt: quod Grævius rectum putat. VORST. Libri quidam illud, *se*, non agnoscunt, quod putant esse rectum. At in MSS. quos vidit Bongarsius, legebatur, *carpere*, unde illud, *carpi se*, videtur ortum. Quod si, *carpere*, Justini est, cogitandum, an non scripserit, *maxime indignabatur, carpere sermonibus, suorum mores subvertisse.* Mihi sane, *Philippi patris patriaque*, huc translata ex superioribus a glossatore videntur. SCHEFF.

3. *Parmenion*] Parmenion annorum 70, vir militiæ domique clarus necatur cum filio Philota, de cujus cæde Curtius eleganter & copiose VII, 2. BERNEC. Codex MS. teste Bongarsio, *Parmenio*: quomodo istiusmodi Græca nomina Latinos scripsisse Pithœus II. Advers. 13. & Gronovius Notis in Livium monent. VORST.

5. *In Macedoniam divulgaretur*] MSS. multi habent, *Macedonia*, quod præfero, quia verbum *divulgare* significat id, quod fit in loco, non vero, quod pertinet ad locum. SCHEFF.

7. *Fasces epistolarum*] Non absimili commento Glos in Cypro bellum gerens, militum in se animos deprehendit. Polyæn. Strategem. VII. p. 504. & seq. BERNEC.

8. *Durius opinati*] Hoc est, maledice locuti. Ita verbum hoc usurpat & Suetonius Aug. 51, 4. *Inter cetera crimina objiciebatur, quod male opinari de Cæsare soleret.* Et 67, 2. *Servum gravissime de se opinantem compedibus coërcuit.* Eodem sensu, *existimare*, usurpat Seneca, de Ira III, 22. *Homines & periculosissime & libentissime faciunt, ut de rege suo male existiment.* Et Nazarius Panegyr. 5. *Existimare de Principibus, nemini fas est.* Idem Senec. Epist.

distributurus. [9] Inde Drancas, Euergetas, Parymas, Parapammenos, Adaspios, ceterosque populos, qui in radice Caucasi morabantur, subegit. [10] Interea unus ex amicis Darii Bessus vinctus perducitur, qui regem non

Epist. 71, 16. *Aderunt qui de facto tuo male existiment. clandestina existimationes;* obtrectationes, Plin. Pan. 62. f. Senec. Ep. 31, 12. *Multi de Deo male existimant & impune.* Idem Ep. 107, 13. *De ordine mundi male existimant. de ingeniis nostris male existimare.* Quintil. Dial. de Orat. 1, 3. IDEM. *Durius opinari*, hic idem est, quod durius scribere. Et potest quoque idem esse, quod durius loqui: Nimirum, *opinari* & *existimare*, quæ verba proprie aliquid internum & absconditum notant, transferuntur etiam ad externa significanda. Nepos x, 7, 3. *Non æquo animo ferebat de se ab iis male existimari, quorum paulo ante in cælum fuerat elatus laudibus.* VORST.

9. *Drancas*] Drancæ Asiæ populi circa Caucasum montem.

Energetas] Qui dicti ante *Agriaspæ*. Arrianus III. Ἀφικνεῖται ἐς τοὺς πάλαι μὲν Ἀγελάσπας καλουμένους, ὕστερον δὲ Εὐεργέτας ἐπονομασθέντας, ὅτι Κύρῳ τῷ Καμβύσου ξυνελάβοντο τῆς ἐς Σκύθας ἐλάσεως. Curtius VII, 3. *Iter pronuntiari jubet in Agriaspas, quos jam tunc mutato nomine Euergetas appellabant; ex quo frigore victusque penuria Cyri exercitum affectum, tectis & commeatibus juverant.* Utrobique tamen legendum, *Ariaspas*, non male judicat Blancardus Notis in III. Arriani. Atque ita magis nomen congruet cum eo quod Diodorus Sic. illis tribuit, τῶν Ἀριμασπῶν puta. Verba hujus XVII, 71. sunt: Ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοὺς πρότερον μὲν Ἀριμασποὺς, νῦν δὲ Εὐεργέτας ὀνομαζομένους. Addit quoque Diodorus eandem appellationis rationem quam Arrianus & Curtius prodidere. Non tamen putem ipso Græco vocabulo, *Euergetas*, dictos fuisse a Persis; sed Persico potius ejusdem significationis, *Orosangas*. Herodotus VIII. Φύλακος δὲ εὐεργέτης βασιλῆος ἀνεγράφη, καὶ χώρῃ οἱ ἐδωρήθη πολλή. Οἱ δὲ εὐεργέται τοῦ βασιλῆος Ὀροσάγγαι καλέονται Περσιστί. VORST.

Parymas, Parapammenos, Adaspios] Ex Diodoro XVII, 81. & aliis legendum arbitror, *Paropamisadas*. *Adaspii*, qui sint, non invenio; quod vulgo legitur, *Hydaspii*, nomen est ab Hydaspe Indiæ fluvio confictum. Nec placet, quod *Caspios*, quidam ediderunt. Quid si *Arios*, legamus? Omnino arbitror, duas syllabas priores τοῦ *Adaspios* ex voce *Paropamisadas* adhæsisse sequenti vocabulo, unde factum sit, *Adasarios*. Inde *Adaspios*. Sed his vocibus restituendis divino est opus. BONGARS. Ego me divinatorem non profiteor, ausim tamen affirmare, pro *Paribas*, legendum *Arimaspos*, idque copulandum (aut forsan a glossatore aliquo copulatum) cum præcedenti vocabulo, *Euergetas*. Asserit enim Diodorus XVII, 81. Cyrum *Arimaspos*, quod exercitum suum, fame graviter adfectum, commeatibus juvissent, cum aliis muneribus affecisse, tum, abrogato nomine pristino, *Euergetas*, eos nuncupasse, hoc est, *beneficos*, seu Persica lingua *Orasangas*. Quod cognomentum apud Persas iis tribui solitum esse, qui regem regnumve insigni aliquo beneficio demeruissent. & ne cujusquam meriti memoria intercideret, Orosangarum seu beneficorum nomina in regios commentarios relata fuisse, clarum est ex

non solum prodiderat, verum & interfecerat. [11] Quem in ultionem perfidiæ excruciandum fratri Darii tradidit, reputans non tam hostem suum fuisse Darium, quam amicum ejus, a quo esset occisus. [12] Et ut his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super amnem Tanaim condidit, intra diem septimum decimum muro sex millium passuum consummato, translatis eo trium civitatium populis, quas Cyrus condiderat. [13] In Bactrianis quoque Sogdianisque duodecim urbes condidit, distributis his, quoscunque in exercitu seditiosos habebat.

CAP. VI. [1] His ita gestis solenni die amicos in convi-

Estheræ VI, 2. & 4. Josepho Antiq. XI, 6. Herodoto III, 140. & VIII, 85. Xenophonte VIII. Pæd. Æliano Hist. Var. II, 40. Huc refero locum ex Epistola Xerxis ad Pausaniam, ab interpretibus non bene intellectum apud Thucydidem I, 22, 8. BERNEC. Sic & Inf. XIII, 4, 21. Diodorus tamen XVII, 81. Arrian. V. & Curt. VII, 3. *Parapamisadas*, vocant. Et hoc quidem rectius. Dicti enim sunt ita a *Parapamiso* monte, ut ex V. Arriani manifeste apparet. VORST.

Perducitur] Tacit. I. Hist. 25. *E libertis Onomastum futuro sceleri præfecit, a quo Barbium Proculum Tesserarium speculatorum, & Veturium Optionem eorundem perductos pretio & promissis onerat.* Cæs. VIII, de Bell. Gall. 38. *Guturvatus omnium cura quæsitus in castra perducitur.* & Curt. III, 3. *Quod Alexandrum, deposita regia veste in Persico, & vulgari habitu perductum esse vidisset.* Idem VIII, 13. *Triginta elephanti simul capti perducuntur.* Liv. Epit. CXXXI. *Antonius Artuasdem fide data perductum, in vincula conjici jussit.* Cod. Theod. VIII. Tit. V. L. 53. *Nisi animalia perducta fuerint.* GRONOV.

11. *Excruciandum fratri Darii tradidit*] Exemplo simili, nobilissimi Pœnorum captivi, liberis Reguli, a Senatu Rom. traditi sunt ad supplicium. A. Gell. VI, 4. ultioni simul & solatio. De supplicii Bessi genere variant auctores. BERNEC.

Fratri] Quem *Exathrem* Plutarch. Alex. 78. Curtius autem VII, 5, 62. & Diodorus XVII, 77. *Oxatrem* vocant. IDEM.

12. *Alexandriam*] Adde Curtium VII, 6, 46. & seqq. IDEM.

Eo trium civitatium populis] MSS. habent, *earum civitatium*, id quod puto rectius, Arrianus nominat unam Cyropolin a Cyro conditam, caput gentis, ei adjungit alias sex minores, quæ fortassis illius alterius coloniæ fuerunt, omnes captas ab Alexandro. SCHEFF.

CAP. VI. 1. *Vocat*] MSS. mei, *in convivium convocat.* neque aliter unus Bongarsii: ego tamen nihil muto, qui memini solemnem esse illam vocem & præcipuam conviviis. Doctissimus Catullus

——— *mei sodales.*
Quærunt in triviis vocationes.

Cicero Verr. VI. Deinde ipsum regem ad cœnam vocavit. Unde *Vocatores*, κλήτορες dicti sunt, quibus invitandi datum est negotium; sive qui per se vocant ad cœnas. Plinius avunculus XXXV, Nat. Hist. 10. *Non fuerat ei* (Appelli puta) *gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo*;

vivium vocat. [2] Ubi orta inter ebrios rerum a Philippo gestarum mentione, præferre se patri ipse, rerumque suarum magnitudinem extollere cœlo tenus cœpit, assentante majore convivarum parte. [3] Itaque cum unus e senibus Clitus, fiducia amicitiæ regiæ, cujus palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretque ejus res gestas, adeo regem offendit, ut telo a satellite rapto eundem in convivio trucidaverit. [4] Qua cæde exsultans, mortuo patrocinium Philippi, laudemque paternæ militiæ objectabat. [5] Postquam satiatus cæde animus conquievit, & in iræ locum successit æstimatio, modo personam occisi, modo caussam occidendi considerans, pigere eum facti cœpit: [6] quip-

mao; quo regnante Alexandriam vi tempestatis expulsus, subornato fraude æmulorum plano regio invitatus ad regis cœnam venit: indignantique Ptolemao, & vocatores suos ostendenti, ut diceret a quo eorum invitatus esset, arrepto carbone exstincto e foculo, imaginem in pariete delineavit, agnoscente vultum plani rege ex inchoato protinus. Mod. MSS. Modiani, *convocat*: neque aliter unus Bongarsii. Modius tamen nihil mutandum censet, cum solennis sit illa vox & præcipua conviviis. Cicero IX. Famil. Epist. 20. *ut Verrium vocare sæpius audeamus*, hoc est, ad cœnam invitare. Catullus Epigr. 48:

——— *mei sodales*
Quærunt in triviis vocationes.

Ita Plin. Hist. Nat. XXX, 10. Ptolemæus rex Apelli, à plano quodam per ludibrium ad regiam cœnam invitato, *vocatores suos ostendit, ut diceret, à quo eorum invitatus esset.* Suetonius Calig. 39, 5. Videnda Guilielmi Verisimilia I, 18, & Plautin. Quæstion. in Amphitr. 8. Bernec.

2. *Præferre se patri*] De Alexandri jactantia Plutarch. 40. Idem.

3. *Ut telo a satellite rapto eundem &c.*] Insigne crudelitatis exemplum in Alexandro, qui Clitum, cujus virtute in pugna ad Granicum servatus erat, jam senem in convivio transfodit. Impotens & immoderatus in Alexandro animus. Furor itaque mentem præcipitant. Thucydides: Νομίζω δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλίᾳ εἶναι, τάχος τε, καὶ ὀργήν.

5. *Postquam satiatus cæde, &c.*] Sic a Nerone, *perfecto demum scelere* (matris occisæ) *magnitudo ejus intellecta est*: Tacit. XIII. Annal. 10, 1. *Scelus inter ancipitia probatum, veris mox pretiis æstimatur*: Idem 11, 26, 5.

Cum scelus admittunt, superest constantia: quid fas
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus. ———

Juvenal. Sat. XIII, 237. Similia Menander apud Stobæum Serm. IV. post pr. Bernec.

Et in iræ locum successit æstimatio] Ex veteribus editionibus restituit, *existimatio*, Gronovius. Vid. eum ad Liv. XXXIV, 2. Græv. Ita antiquiores typis expressi. Nec mutavit Bongarsius. At Berneccerus, quod a Bongarsio monitum videret, codices quosdam MSS. habe-

[6] quippe paternas laudes tam iracunde accepisse se, quam nec convitia debuisset; amicumque senem & innoxium a se occisum inter epulas & pocula, dolebat. [7] Eodem igitur furore in pœnitentiam, quo pridem in iram versus, mori voluit. [8] Primum in fletus progressus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam, arreptum telum in se vertit, peregissetque facinus, nisi amici intervenissent. [9] Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus. [10] Accesserat enim pœnitentiæ, nutricis suæ, sororis Cliti, recordatio, cujus absentis eum maxime pudebat; [11] tam fœdam illi alimentorum suorum mercedem redditam, ut in cujus manibus pueritiam egerat, huic juvenis & victor pro beneficiis funera remitteret. [12] Reputabat deinde, quantum in exer-

re, *æstimatio*, ita omnino scribendum putavit. Rursus Gronovius contendit τὸ *existimatio*, genuinum esse. Terent. Heaut. Prol. *Arbitrium vestrum, vestra existimatio valebit.* Livius XXXIV, 2. *Utrum e rep. sit nec ne id quod ad vos fertur, vestra existimatio est.* Ad quem locum Notas quoque Gronovii vide. VORST. Sic veteribus, Gronovio, & Grævio volentibus restituit Vorstius. Berneccerus malebat, *æstimatio*. Vide, quæ notavi sup. III. fine. SCHEFF.

6. *Iracunde*] Non male Vienn. *iracundum*. BERNEC.

7. *Quo pridem*] MSS. quidam, *pridie*, quod præfero. *Pridem*, sane nescio, an reperiatur usurpatum de tam brevi temporis intervallo, & paucas intercessisse horas etiam ex Curtio est notum. Vide eum VIII, 2. Arrianus παραυτίκα, id est, *statim*, post confectam cædem, secutam ait pœnitentiam. SCHEFF.

In iram versus] Liv. XXV, 36. *Toti a patiendo exspectandoque eventum in impetum atque iram versi.* & Liv. Epit. L. *Versus in senectam.* & ipse auctor XXVI, 2. *Non in timorem, sed in furorem versi.* & XXVII, 2. *Versi in misericordiam naufragii.* GRONOV.

Vulnera tractare] Id enim censebant, officium esse erga defunctos, & vulneratos. Stat. III. Theb. 154.

Quæ vulnera tractem,
Quæ prius ore premam?

Idem XI, 624.

Hei mihi quos nexus fratrum, quæ vulnera tracto? IDEM.

10. *Accesserat enim pœnitentiæ*] Antiquiores typis expressi. *ad pœnitentiam.* Bongarsius maluit, *accesserat pœnitentia.* VORST. Hæc ex vetustioribus restituit Vorstius. SCHEFF.

Nutricis suæ & sororis Cliti recordatio] Duæ personæ videntur esse, nutrix ac soror Cliti, quod falsum est; quare aut delendum istud ET, aut, quod magis probem, ita legendum, *Accesserat pœnitentia & nutricis suæ sororis Cliti, recordatio.* FABER. In nonnullis editionibus abest τὸ & recte.

12. *Fabularum*] Rumoris & sermonum. Ita Sueton. Aug. 70, 1.

Cæ-

exercitu suo, quantum apud devictas gentes fabularum atque invidiæ, quantum apud ceteros amicos metum & odium sui fecerit; [13] quam amarum & triste reddiderit convivium suum, non armatus in acie, quam in convivio terribilior. [14] Tunc Parmenion & Philotas, tunc Amyntas consobrinus, tunc noverca fratresque interfecti; tunc Attalus, Eurylochus, Pausanias aliique Macedoniæ exstincti principes, occurrebant. [15] Ob hæc illi quatriduo perseverata inedia est, donec exercitus universi precibus exoratus est, precantis, *Ne ita mortem unius doleat, ut universos perdat*, [16] *quos in ultimam deductos Barbariam, inter infestas & irritatas bello gentes, destituat.* [17] Multum profuere Callisthenis philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi, & tunc ab ipso rege ad proden-

Cœna ejus secretior in fabulis fuit; hoc est, hominum sermone traducebatur. Tibull. 1. Eleg. 4. fin. *Ipse turbis fabula fiam.* Propert. 1. Eleg. 15. dixit, *historiam fieri.* Juvenalis x, 167. *Declamationem.* BERNEC.

15. *Ne ita mortem unius doleat*] Codices quidam MSS. teste Bongarsio, *morte unius doleat.* quod æque recte dicitur. VORST. Plerique MSS. Bongarsio visi habent, *morte.* Unde ergo illud, *mortem?* Suspicor Justinum scripsisse, *ne ita morte in unius doleat.* Cicero Bruto: *In tam gravi vulnere dolendum est.* SCHEFF.

Perdat] Forte, *prodat.* Ut XIX, 3. *Sed ne hos, quibus nefanda lues pepercerat inter hostium exercitus relictos morte sua proderet.* & Musonius apud Stobæum Serm. CLVIII. Τοῖς μέντοι φίλοις καὶ νῦν συνείημεν ἂν τοῖσγε ἀληθινοῖς καὶ ὧν προσήκει ποιεῖσθαί τινα λόγον· οὐ γὰρ ἂν οὗτοι προδοῖεν ποτὲ ἡμᾶς· GRONOV.

17. *Callisthenis*] Anaxarchum addit Plutarch. 93. BERNEC. Callisthenis & Anaxarchi philosophorum oratione hunc Alexandri mœrorem esse levatum refert Plutarch. 93.

Condiscipulatu apud Aristotelem] Plerique MSS. habent, *quondam discipulatu.* Puto utrumque scribendum, *quondam condiscipulatu*, nam vocem, *quondam*, exigit quod sequitur, *& tunc*, tanquam relativum: *condiscipulatu*, autem agnoscunt etiam alii codices. Vitium ex eo natum, quia pro *quondam*, ratione veteri scriptum fuit, *condam*, & quia mox sequebatur *cond*, in voce, *condiscipulatu*, ideo hæ literæ perperam videbantur repetitæ. SCHEFF.

Familiaris illi (Alexandro) *& tunc ab ipso rege ad* &c.] Dele istud, *rege*, est enim glossema, cum dicat Justinus, in eadem linea, *familiaris illi* (Alexandro) Quare nihil relinquitur. FABER.

Ad prodenda memoriæ acta ejus] *Acta*, pro rebus gestis. Sic XII, 7, 13. *Herculis acta superare.* Notat & Grotius ad principium Actorum Apostolicorum, Ciceronem, quidquid quisquam egit, id modo *acta*, modo *actus*, vocare; & leges Sempronias dicere, esse *acta Gracchorum.* VORST.

18. *Cho-*

denda memoriæ acta ejus accitus. [18] Revocato igitur ad bellum animo, Chorasmos & Dahas in deditionem accepit.

CAP. VII. [1] Deinde, quod in primo ex Persico superbiæ regiæ more distulerat, ne omnia pariter invidiosiora essent, non salutari, sed adorari se jubet. [2] Acerrimus inter recusantes Callisthenes fuit. Quæ res & illi, & multis principibus Macedonum exitio fuit; siquidem sub specie insidiarum omnes interfecti. [3] Retenten-

18. *Chorasmos*] Arriano IV. Χωρασμίοι· Straboni XI. [illegible] *Chorasmii*. Plinio VI. Nat. Hist. 16. *Chorasmii*. *Dahæ*, Græcis sunt Δάαι, pro quo hiquidam, *Sacæ*, reposuerunt. Curtius VII, 4, 6. Chorasmios, Dahas, & Sacas conjungit, ut Solinus 51. BONGARS.

CAP. VII. 1. *In primo*] In MSS. esse notarunt, *in primo*, quod scribe junctim, *inprimo*. Vetus adverbium, nec dubium, quin a Trogo usurpatum: e quo *prisca*, ut ipsemet ait Præfat. n. 1. *eloquentia viro*, auctor desumta antiquaria verba sparsim epitomæ suæ inseruit. Eandem vocem in Sallustio & Plauto alicubi Palmerius reposuit. Hæc Val. Acidalius ad Vell. II, 68, 4. BERNEC. Recte MSS. *in primo*. Vid. Not: ad Liv. X, 14. GRONOV. Sed, *in primo*, recte legi in MSS. Gronovius contendit, exemplisque affirmat.

Ne omnia pariter invidiosiora essent] Aut deest aliquid huic loco, aut scribendum est, *invidiosa*, quod in quodam & Bongarsius reperit. Nam, *pariter invidiosiora*, nec consuetudini, nec rationi sermonis Latini respondet. SCHEFF. *Pariter*, non pertinet ad *invidiosiora*, sed ad *omnia*. Ne omnia simul sive eodem tempore immutata in moribus patriis majus erga Alexandrum concitarent odium.

2. *Callisthenes*] Cujus adversus adorationem Alexandri verba graviter libereque facta commemorant, Arrianus IV. & Curtius VIII, 5. Non fuit præcepti memor ab Aristotele sibi dati, *ut cum rege, aut rarissime, aut quam jucundissime loqueretur*, Val. Max. VII, 2. *Contumacia non facit ad aulam*, Senec. de Tranquil. 4. BERNEC.

Sub specie insidiarum] Hoc *insidiarum*, non concoquo. Quid enim *species insidiarum*, & quæ insidiæ hic intelligendæ? num quas facit aliquis, an quas patitur? Res in se quidem clara, sed oratio admodum ambigua. Itaque vix dubito, quin Justinus scripserit, *sub specie insidiatorum*, postea vocabulum, *insidiatorum*, compendiose scriptum exhibuerit lectionem, quæ nunc vulgatur. Equidem & I, 5. *Sub specie venationis*, habeat, pro *sub specie venatoris*, & V, 8. *Sub obtentu liberationis*, pro *sub obtentu liberatoris*; sed in illis locis nulla ambiguitas, quæ non evitatur hic, si receptam lectionem servamus. SCHEFF. Nec hic quicquam ambiguitatis & obscuritatis. *Sub specie insidiarum*, est sub falso prætextu insidiarum, quas fingebantur struxisse Alexandro. Hoc etiamen ipsis impingebatur.

Interfecti] Dissentit auctor a se ipso Infra XV, 4, 6. & a Plutarcho Alex. 98. De morte Callisthenis adde Diogen. Laert. in vita Aristotel. BERNEC.

3. *Explosa adoratione*] Pro *explosa*, in quodam veteri est, *exfossa*.

Mal-

tentus tamen est a Macedonibus mos salutandi regis, explosa adoratione. [4] Post hæc Indiam petit, ut Oceano ultimoque Oriente finiret imperium. [5] Cui gloriæ, ut etiam exercitus ornamenta convenirent, phaleras equorum & arma militum argento inducit, exercitumque suum, ab argenteis clypeis, Argyraspidas appellavit. [6] Cum ad Nysam urbem venisset, oppidanis non repugnantibus fiducia religionis Liberi patris, a quo condita urbs erat, parci jussit; lætus non militiam tantum, verum & vestigia se dei sequutum. [7] Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite, hederaque non aliter vestiti, quam si manu cultus, colentiumque industria exornatus esset.

Mallem legere, *expelsa*, vel ut hodie scribunt, *expulsa*. SCHEFF.

4. *Finiret imperium*] *Finire*, pro terminare. Virgilius I. Æn. *Imperium Oceano, famam qui terminet astris.* Ita ille de Cæsare. At de Alexandro Seneca VI. Quæst. Nat. 23. *Imperium ex angulo Thraciæ usque ad Orientis terminos protulit.* VORST.

5. *Ab argenteis clypeis*] Curtius VIII, 5, 4. *Scutis argenteas laminas addidit.* Quod idem paulo ante noster, *argento inducere*, dixit: Ammianus vero Marcell. XVI. *Auro subbracteare.* IDEM.

Argyraspidas] Hoc est, argenteis parmis insignes, quorum meminere præter alios Curtius IV, 13, 41. & Livius XXXVII, 40, 7. Imp. Alexander Severus, Alexandrum Magnum imitandi, imo vincendi studio, cum Argyraspidas, tum etiam, *Chrysoaspidas*, instituit. Lamprid. in Vita 30. Quale quid jam priscis reip. Rom. temporibus factum tradit Livius IX, 40, 2. ubi de Samnitibus, cum Romanis pugnam instruentibus, inquit: *Duo exercitus erant: scuta alterius auro, alterius argento cælaverunt.* BERNEC.

Appellavit] Schis. *appellat.* IDEM.

6. *Cum ad Nysam urbem* &c.] *Nysam*, etiam Stephanus, & Strabo XIV. Arrianus vero *Nyssan.* BONGARS. Sic quoque Arrianus V. cui tamen adversatur Curtius. Statim post puto legendum, *Cleophis.* VOSS. De hac ita Curtius: *Sita sub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxere licentiam, Jovis femore Liberum patrem esse celatum.* De Bacchi in Indos expeditione scripsit prolixum carmen Nonnus. De Bacchi sacris quomodo ex Oriente in Græciam pervenerint, erudite Heinsius in principio Aristarchi sacri.

7. *Sacri montis*] Qui *Meros*, dicitur Curtio VIII, 10, 20. ubi Bacchum enutritum fabulatur antiquitas. Plinius VIII. Nat. Hist. 29. *Nysa*, vocatur, ex scriptorum forte vitio. Nam Plinius ipse VI. Nat. Hist. 21. *Merum montem Libero patri sacrum*, a *Nysa*, vicina urbe distinguit. BERNEC.

Vite hederaque non aliter vestiti] Cic. Orat. pro Dom. 38. *Ager vestitus frumento.* & II. de Nat. D. 39. *Terra floribus vestita.* Ibid. 53. *Montes vestiti atque sylvestres.* Hinc *vestitus montium densissimi.* Ibid. 64. & Sallust. Jugurt. 48. *Collis vesti-*

ſet. [8] Sed exercitus ejus, ubi ad montem acceſſit, repentino impetu mentis in ſacros dei ululatus inſtinctus, cum ſtupore regis, ſine noxa diſcurrit; ut intelligeret, non tam oppido ſe parcendo, quam exercitui ſuo conſuluiſſe. [9] Inde montes Dædalos, regnaque Cleofidis reginæ petit. Quæ cum ſe dedidiſſet ei, concubitu redemtum regnum ab Alexandro recepit; illecebris conſecuta, quod virtute non potuerat; [10] filiumque ab eo genitum Alexandrum nominavit, qui poſtea regnum Indorum potitus eſt. [11] Cleofis regina, propter proſtratam pudicitiam, ſcortum regium ab Indis exinde appellata eſt. [12] Peragrata India, cum ad ſaxum miræ aſperitatis & altitudinis, in quod multi po-

ſitus oleaſtro ac myrtetis, aliiſque generibus arborum: & Seneca III. de Benef. 29. *Tolle radicem, nemora non ſurgent; nec tanti montes veſtientur.* GRONOV.

8. *Repentino impetu mentis, in ſacros dei ululatus inſtinctus*] In MS. legebatur, *inſtinctu*, non, *impetu*. Quod facit ſubdubitare, latuiſſe hic aliquod verbum minus ab librariis intellectum, vel quod inſolitum quid ipſorum auribus ſonaret. Forſitan ſcriptum fuit, *repentino incitu mentis*, &c. *Incitu*, pro incitatione dixerit Juſtinus. Sic Plin. XI. Nat. Hiſt. 45. *Quiſive aſſiduo mundi incitu, & contrario ſiderum occurſu naſcuntur, ſive hic eſt ille generabilis rerum natura ſpiritus*, &c. VOSS. Voſſius quod in Cod. quodam MS. pro *impetu*, eſt, *inſtinctu*, conjicit legendum eſſe, *incitu*. Verum ipſum, *impetu*, ſatis commodum. Ipſe Cicero, *impetu quodam animi potius quam cogitatione facere*; itemque, *impetu quodam mentis & voluntate*, dicit. VORST.

Non tam oppidanis ſe parcendo] Recepi hanc lectionem ex MSS. & Juntarum editione, in qua tamen deſideratur, *ſe*. Liquet ex præcedentibus: *Cum ad Nyſam urbem veniſſet oppidanis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, a quo condita urbs erat, parci juſſit.* GRÆV. Antiquiores editiones Becharii, Juntarum & aliæ, *Non tam oppidanis paſcendo*. Bongarſius maluit, *Non tam oppido ſe parcendo quam exercitui ſuo conſuluiſſe*. Paulo ante dixerat, *oppidanis non repugnantibus*. VORST. *Oppidanis*, ex veteribus & Juntina, volente Grævio, Vorſtius. Et MSS. & impreſſi quidam habent, *oppidanis*, quod quia convenit ſuperioribus, & rectius opponitur ſequenti, *exercitui*, idcirco præfero vulgatæ lectioni, *oppido ſe*. SCHEFF.

9. *Quæ cum ſe dedidiſſet ei*] Quidam MSS. *dediſſet*, ſed ſcribi oportuit, *dedidiſſet*, ut in quibuſdam impreſſis. FABER.

Non potuerat] MSS. plerique Bongarſiani habent, *poterat*, quod ut convenientius, fortaſſe repudiari non debuit. SCHEFF.

12. *Saxum*] Petra Ἄορνος, ſeu Ἄορνις, ut habet Diodorus XVII, 85. & Curtius MSS. VIII, 11, 2. BONGARS. Inde dicta, quod præ altitudine ad eam aves evolare non poſſent: Adde Strabonem XV. Plutarchum de Fort. Alex. I, 2. Lucia-

populi confugerant, pervenisset, cognoscit, Herculem ab expugnatione ejusdem saxi terræ motu prohibitum. [13] Captus itaque cupidine, Herculis acta superare, cum summo labore ac periculo potitus saxo, omnes ejus loci gentes in deditionem accipit.

CAP. VIII. [1] Unus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis & animi magnitudine pariter insignis, [2] qui bellum jampridem, audita Alexandri opinione, in adventum ejus parabat. [3] Commisso itaque prælio exercitum suum Macedonas invadere jubet, sibi regem eorum privatum hostem deposcit. [4] Nec Alexander pugnæ moram fecit, sed prima congressione vulnerato equo, cum præceps in terram decidisset, concursu satellitum servatur. [5] Porus multis vulneribus obrutus capitur. [6] Qui victum se adeo doluit, ut cum veniam ab hoste accepisset, neque cibum sumere voluerit, neque vulnera curari passus sit; ægre-

cianum Hermotimo, sub initium. BERNEC.

Mira asperitatis & altitudinis] Antiquiores editiones, *mira magnitudinis & asperitatis*. Petra illa Ἄορνος dicta, quod præ altitudine aves evolare ad eam haud possent. VORST.

CAP. VIII. 1. *Viribus corporis*] Erat enim statura quatuor cubitorum & palmi, sic ut corporis eminentiam & molem elephanto, cui insidebat, equitis proportione responderet. Plutarchus Alex. 106. BERNEC.

3. *Privatum hostem*] Exponunt unum eum separatim. Recte quidem, sed num vox, *privatus*, alibi occurrat ita usurpata, ego dubitem plurimum. Quare pro *privatum*, censeo legendum, *privatim*, Plinius XXIV. Nat. Hist. 7. de pice: *Adversatur privatim cerastæ morsibus*. SCHEFF.

4. *Cum præceps ad terram decidisset, concursu satellitum servatur.*] Curtius aliter VIII. Inquit enim, equum Alexandri multis vulneribus confossum procubuisse, posito magis rege, quam excusso. Historiam fusius narrat A. Gellius ex Charete (ita legendum) V, 2. Adi quoque Arrianum, Plutarchum, & alios. Persæ historiam hanc de Poro, & Alexandro, longe aliter narrant. Vide Petrum Teixeram I, 22. VOSS. Antiquiores editiones, *Cum præceps in terram cecidisset*. At Bongarsius, *Ad terram decidisset*. VORST. *In terram cecidisset*, restituit. Vorstius ex antiquioribus. SCHEFF.

6. *Cum veniam ab hoste accepisset*] Admisi hoc ex Iuntis & editionibus pristinis, pro vulgato, *accepisset*. *Invenire*, enim eleganter sæpe sic usurpatur. Superius III, 7. *Atque unde periculum quæsitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit*. Terent. Andria: *Ita facillime sine invidia laudem invenias*. Heauton. *Labore inventa mea cuidem bona*. Similiter apud Græcos, cum sacros, cum τοὺς ἔξω scriptores ὁμιλοῦσι. GRÆV.

Iun-

greque sit ab eo obtentum, ut vellet vivere. [7] Quem Alexander ob honorem virtutis incolumem in regnum remisit. [8] Duas ibi urbes condidit, unam Nicæam, alteram, ex nomine equi, Bucephalen vocavit. [9] Inde Arcstas, Gesteanos, Præsidas, Gangaridas, cæsis eorum

Iuntatum & aliæ veteres editiones pro *accepisset*, habent *invenisset*. Quod adeo placet Grævio ut id in texrum tecepetit. Assentirer &, ipse, si pro *ab hoste*, legeretur *apud hostem*. Ita enim *invenire veniam apud aliquem*, dictum esset, ut *quærere gratiam apud aliquem* IV, II, 7. VORST. Grævius reddidit nostro ex Iuntina, *invenisset*. Vulgatum tamen tuetur Vorstius. SCHEFF. Optime & Latinissime, *ab hoste invenisset*, ex editr. pristinis, & Iuntina etiam. Itaque ex Grævii nostri judicio, eam lectionem, quæ germanissima est, in contextum recepi. FABER.

Ægreque &c.] Non ergo semper illud Petronii verum: *Nemo invitus audit, cum cogitur aut cibum sumere aut vivere.* BERNEC.

7. *Ob honorem virtutis*] Erat Alexander, *virtutis etiam in hoste mirator:* Curtius IV, 6, 38. & VIII, 14, 75. *Habet hoc virtus, ut viros forteis species ejus & pulchritudo in hoste posita delectet*: Cicero in L. Pisonem 32.

8. *Nicæam*] A victoria illic parta sic dictam. Diodorus XVII, 95. BERNEC. Grævius ex Iunt. *Niceam*. SCHEFF.

Bucephalen] *Bucephalon*, vocat Curtius IX, 3, 57. ut & A. Gellius V, 2. *Bucephalam* Plinius VI. Nat. Hist. 20. & Diodorus XVI, 95. *Bucephalsam*, Plutarchus Alex. 107. qui addit, Alexandrum & in memoriam canis sui, *Perita*, nomine, cognominem urbem erexisse. Consularut omnino Phil. Camerar. Hor. Subc. I, 21. Kirchmann. de Fun. Rom. 707. pr. BERNEC. Iuntæ: *Niceam*. & statim pro *Bucephalen*, iidem, ut Plutarchus, *Bucephaliam*. GRÆV.

9. *Arestas, Gesteanos, Prasidas*, &c.] MSS. plerique *Arestas*. Arrianus V. Ἀδραΐστας vocat: Diodorus XVII, 91. Ἀδρέστας, ut hic quidam ediderunt. *Gesteami*, (ita habent MSS. aut *Gestani*) in MS. Otosio sunt *Catheni*. Fabricius ex Arriano edidit; *Cathai*, eos Καθαίους vocat Diod. XVII, 91. *Prasida*, seu *Prasidia*, Curtio IX, 2, 4. sunt *Parrhasii*. Idem ib. habet, *Gangaridas*, ut hic edidi ex MSS. Græcis Γανδαρείτας; & Γανδαρίδας, de quibus ad Curtium, plenius. BONGARS. Plenissime Salmasius ad Solinum 992. BERNEC. MSS. omnes *Arestas*. Et sic quoque Lucanus III. *Tunc furor extremos movit Romanus Arestas.* *Prastos* vocat Curtius, male. Sed variis modis. Indicæ illæ gentes ab auctoribus appellantur. Sic quos Aristobulus Γλαυκανίκας vocat, Ptolemæus Γλαύσας. & trecenta ejuscemodi, in quibus verum nomen nullus, εἰ μὴ ὁ θεὸς εἰδείη. VOSS. In Iuntina editione scribitur: *Andrasteas, Assacenos, Prasios, Gandarias*. *Assaceni*, populus Indiæ inter Cophem & Indum fluvios, teste Strabone & Arriano: Τὰ ἔξω Ἰνδοῦ ποταμοῦ, inquit hic, τὰ πρὸς ἑσπέραν ἐπὶ τὸν ποταμὸν Κωφῆνα Ἀστακηνοὶ καὶ Ἀσσακηνοὶ ἔθνεα Ἰνδικὰ ἐποικέουσιν. Assacenorum caput erat Massaga. Pro *Prasios*, scribendum *Prasios*. Sic a Plutarcho appellantur. Pro *Gandarias* vero *Gandaritas*. Græcis Γανδαρῖται. GRÆV. Iuntarum editio sic, *Andrasteas, Assacenos, Prasios, Gandarias*. Et Becharii, *Adrestas, Stathenos, Passidas, Gangaritas*. Et ptimum quidem

rum exercitibus, expugnat. [10] Cum ad Cuphites venisset, ubi eum ducentis millibus equitum hostes operiebantur, exercitus omnis, non minus victoriarum numero, quam laboribus fessus, lacrymis eum deprecatur, *Finem tandem bellis faceret*; [11] *aliquando patriæ re-*

dem horum vocabulorum in editione Iuntarum congruit cum eo quod Diod. XVII, 91. eosdem Ἀνδρέστας vocat. Deinde qui in eadem editione, *Assaceni*, dicuntur, populus sunt Indiæ, Straboni & Arriano memoratus. Porro quos eadem editio *Prasios*, Plutarchus Πραισίους & Πραισιαίους appellat. Postremum denique *Gandaridas*, aut *Gandaritas*, legendum videtur. quippe Diodorus Siculus, Γανδαρίδας, & Plutarchus Γανδαρίτας eos vocat. VORST. Iuntina: *Andresteas*, *Asacenos*, *Prasios*, *Gandarias*. Non displicet Vorstio, nisi quod pro *Gandarias*, *Gandaritas*, putet scribendum. Forte & pro *Andrasteas*, *Andrestas* rectius, propius certe a vulgaro. SCHEFF.

Gangaridas, cæsis eorum eorum exercitibus, &c.] De Gangaridis, sive Gandaridis, negat Diodorus, Olympiad. CXIV. anno II. Μέγιστον τὸ τῶν Γανδαριδῶν ἔθνος, ἐφ' οὓς διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρ' αὐτοῖς ἐλεφάντων, οὐκ ἐπιστράτευσεν ὁ Ἀλέξανδρος. Vide quoque Plutarchum, qui Γανδαρίτας, & alibi Γανδαρίδας perperam vocat. *Prasidas* vero Πραισίους & Πραισιαίους. Voss. Iuntæ, *Gandaridas*. GRÆV. Gangaridarum & Parrhasiorum regem fuisse Aggrammen refert Curtius. Græci Γανδαρίδας appellant, Strabo, Diodorus Siculus, alii. Gandra urbs illorum. Herodoto Γανδάριοι dicuntur, & cum Sogdiis, Parthis, Chorasmiis, junguntur sub imperio Persico. Indorum hi gens, sicut & ex Stephano de urbibus apparet. Circa ostia Gangis eos ponit Ptolemæus.

10. 11. 12. &c.] Judicio nob. Sebisii, desumpsit hæc autor ex Lucano V, 274. &c. similia certe quidem, ac prope gemina sunt. BERNEC.

Cuphites] Hic, ut ceteris locis omnibus MSS. Librorum secutus sum lectionem. Orosius MS. *Cosides*, quo loco Fr. Fabricius arbitratur accipienda hæc esse de Sophite, de quo Curtius IX, 1, 39. Sed Sophitem Strabo XV. quem Σωπείθην ille vocat, Catheæ præfuisse scribit, quam jam ante devictam esse ab Alexandro, patet ex superioribus, si pro *Gesteanos*, legamus, *Cathenos*, aut *Cathæos*, ut in Orosio Fabricius. Ista ad Curtium pluribus. BONGARS.

10. *Ubi eum ducentis millibus equitum*] Hoc *equitum*, mihi admodum suspectum est. Et vix est verosimile, omnes equites fuisse. Suspicor vel deesse quippiam, vel alterutrum horum, *equitum* aut *hostium*, delendum. SCHEFF. Odoratus est Schefferus vitium hujus loci inveteratum. Id vero Iuntinæ subsidio tolles, si cum illa legeris: *Ubi eum eum CC. millibus equitum hostes operiebantur*. Sane *hostium* & *equitum*, non possunt hic in eodem loco morari recte. In fine capitis blanditur quidem conjectura Schefferi, *quorum munitionibus*, legentis, pro vulgato, *quorum molitionibus*; id tamen rescribendum non est, verum exponendum, quorum castrorum structura, vel, ut Latinius dicam, operibus. *Moliri castra*, pro ponere, metari, non insolens veteribus, sicut *moliri urbem* apud Virg. pro condere. GRÆV.

Finem tandem bellis faceret;]

Y Ex-

reditusque meminisset; respiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum sufficeret. [12] Ostendere alius canitiem, alius vulnera, alius ætate consumta corpora, alius cicatricibus exhausta: [13] *Solos se esse, qui duorum regum, Philippi Alexandrique, continuam militiam pertulerint.* [14] Tandem orare, *Ut reliquias saltem suas paternis sepulcris reddat, quorum non studiis deficiatur, quam*

Exstat apud Curtium Alexandri ad milites oratio. Et rursus Pœni, qui militum nomine expeditionem, ad quam contra Gangaritas, rex eos ante fuerat hortatus, deprecatur. Et hæc e Lucano V, 274. desumta. BERNEC. Codex MS. teste Bongarsio, *finem bellis faceret*, non male. Livius I, 44. *In censendo finis factus est*, Val. Max. V, 6. Ext. I. *Ita finem ei fore*. VORST.

12. *Ostendere alius canitiem*] Tacit. Annal. I, 18, I. *Hi verberum notas; illi canitiem; plurimi detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes*. BONOARS. Ibid. I, 34, 4. BERNEC. Non potest dici, alius ostendebat *corpora sua* ætate consumta; nemo enim plus uno corpore habet; ergo legendum, *membra*, non, *corpora*. Mox, *cicatricibus exhausta*; nescio an dici possit aliquis cicatricibus exhaustus; Puto legendum, *distincta cicatricibus*, quod est valde Latinum; *distinctus* enim est interpunctus, ut alicubi in libris oratoriis loquitur Tullius. FABER. *Alius*, hic intelligendum perinde ac si, *alii*, scriptum esset, ut *miles* pro *militibus*, & mille talia. Alii igitur ostendebant canos, alii vulnera, alii senilia, alii vulneribus, quorum signa cicatrices erant, exhausta corpora. Sic hic locus explicandus, ne ab omnium scriptorum editorumque librorum lectione recedamus. Posset etiam auctoritate firmari aliorum scriptorum, si res exigeret. GRÆV.

14. *Quorum non studiis* &c.] MSS. nostri omisso τῷ *tam; quorum non studiis deficiatur, quam annis*, phrasi non solum aliis scriptoribus ut optimus quisque est, solenti, sed etiam JCtis nostris familiari, ut docui & exemplis adductis confirmavi in Novantiquis meis. præter quas videatur & Bongarsius ad hunc locum in Variis Lectionibus. MOD. Hactenus editi, *non tam studiis*, sed & Modiani MSS. & Bongarsiani præter unum omnes, τὸ *tam*, omittunt, phrasi optimis quibusque scriptoribus familiari. Tacit. Annal. I, 58, 3. *Pacem quam bellum probabam*. Curtius VII, 7, 39. *Nec me ars mea, quam benevolentia, perturbat*. Val. Max. I, I. *Masanissa animo, quam Punico sanguine conveniens*. Liv. XLII, 3. *Non plebis, quam patrum*. Et noster infra XXVII, 3, II. & Supra VI, I, 4. ubi vid. Not. BERNEC. Pro *quorum non tam studiis*. voculam, *tam*, codices MSS. quos Bongarsius & Modius inspexerunt præter unum omnes omittunt. Et putant viri docti ellipseos ejus exempla & apud alios reperiri. Abest & ab antiquioribus typis expressis Becharii & Majoris; sed in illis sequitur, *sed annis*, ut nulla voculæ, *tam*, sit ellipsis. *Desici studiis, annis*, est pro *destitui*. *Defectus annis*, habet & Phædrus: pro quo male Scioppius, *defessis annis*, reponendum putat. VORST. Particulam seu conjunctionem, *quam*, & impressi veteres, & MSS. omnes omittunt. Editi nonnulli pro ea habent, *sed*. Unde colligo, neutrum esse Justini, sed glossatorum. Justinus mea sententia sic scripsit: *Quorum non studiis deficiatur, ut annis*. Conjun-

quam annis. [15] *Ac si non militibus, vel ipse sibi parcat, ne fortunam suam nimis onerando fatiget.* [16] Motus his tam justis precibus, velut in finem victoriæ, castra solito magnificentiora fieri jussit, quorum molitionibus & hostis terreretur, & posteris admiratio sui relinqueretur. [17] Nullum opus milites lætius fecere. Itaque cæsis hostibus, cum gratulatione in eadem reverterunt.

CAP.

junctionem, *ut*, absumsit antecedens syllaba *tur*: eam postea alii per *quam*, alii per *sed*, conati sunt explere. Respicit autem *ut*, omissum *ita*, ante *deficiatur*, de qua ellipsi & aliunde notum & docuit Sanctius jam olim in Minerva sua. SCHEFF. De ista dicendi ratione, *defici studio & amore alicujus*, dixi aliquid ad Phædrum. Qui autem exstimarint deesse, *tam*: errant, nam ita alii scriptores. Græci quoque in suo sermone ita loqui solent. FABER. Angl. *non tam studiis*, supplementum glossatoris. Omittunt enim illud, *tam*, etiam optimi scriptores. Plaut. Rud. IV, 3. *Non adepol pisces expeto, quam tui sermonis sum expetens.* SCHEFF.

15. *Ac si non militibus*] Iuntæ, *At si non militibus.* GRÆV.

Vel ipse sibi parcat] Malo, *vel ipsi sibi parcat*, e MSS. quos Bongarsius vidit, quam *vel ipse sibi*: quia præcedit, *si non militibus*; alius dativus puta. VORST. *Vel ipsi sibi*, emendavit ex MSS. Bongarsianis Vorstius. SCHEFF. Cave hic viros doctissimos audias. *Ipse sibi parcat*, minime est interpolandum. Sic enim semper fere Cicero, optimique scriptores loquuntur, ut ad ipsum Tullium pluribus ostendi, & ante me alii quoque, pro quo vulgus dicit, *ipsi sibi parcat*. GRÆV.

Ne fortunam &c.] Prudens consilium, quod & Scipioni Annibal inculcat apud Livium XXX, 30, 25. *Non statuentes tandem felicitati suæ modum, nec cohibentes efferentem se fortunam; quanto altius elati erant, eo fœdius corruunt.* Adde Curtium III, 8, 34; Velleium II, 70, 2; Suet. Cæs. 60, 2. & maxime Plutarchum Lucullo 80. Adde Flor. IV, 2, 79. BERNEC. Eadem ratione Lactant. ad Stat. II. Theb. 689. *Parce Deis. Nam qui immoderate sua felicitate utuntur, faventes sibi Deos fatigat*, & M. Seneca Controv. I, 8. *Quid fatigata felicitati molestus es?* & Quintil. Decl. CCLXI. *Fortuna solet fatigari*: & Curt. V, 3. *Ne victoria indulgentiam fatigaret.* & Euripid. Rhes. 584. Ἠ μὴν δ' ἂν βιαίαν τύχην. GRONOV.

16. *Castra solito magnificentiora*] Curtius IX, 3, 30. Plutarch. Alex. 108. BERNEC. Mirum quod Justinus nihil hic de 12. aris addit, quas Alexander tum erexerit; quarum tamen Curtius IX, 3, 19. & Arrianus V. mentionem faciunt: & παρόραμα hoc Justini esse censet Blancardus. Infra tamen XII, 10, 6. separatim, *ararum*, mentionem facit. VORST.

Quorum molitionibus] Quænam hoc loco, *molitionem castrorum*, & quomodo ea terrent hostem; Scio, *terrenam molitionem*, apud Columellam XI, 2. & *moliri terram*, in ejusdem operis præfatione, ubi &, *agrorum solique molitionem*, usurpat. Verum castra plurimum a terra, solo, agris differunt, nec ulla inter hæc similitudo. Quare mihi quidem vix est dubium, quin scribendum sit, *munitionibus*. Curtius de re eadem IX, 3. *Munimenta quoque castrorum jussit extendi.* Vitium ex eo natum, quia ratione veteri pro *munitionibus*, *monitionibus*, fuit scriptum, quod deinde in, *molitionibus*, mutarunt. SCHEFF.

17. *Cæsis hostibus, cum gratulatio-*

CAP. IX. [1] Inde Alexander ad amnem Acesinem pergit: per hunc in Oceanum devehitur.[2] Ibi Hiacensanas Sileosque, quos Hercules condidit, in deditionem accepit. [3] Hinc in Ambros & Sugambros navigat. Quæ gentes cum armatis octoginta millibus pedi-

ne &c.] Vix omitto rescribere, *cæsis hostiis*, quomodo Nobiliss. Sebisius emendandum censet hunc locum, volentibus etiam Curtio IX, 3, 29. Arriano V. fin. & Plutarcho Alex. 109. Verum quia MSS. non addicunt, & vero *hostibus*, etiam qualitercumque consistere potest, abstineo manum. BERNEC. Credo ego cum Sebisio & Berneccero legendum esse, *cæsis hostiis*; quoniam, ut dixi, aras quoque 12. tum temporis erectas esse ex aliis sciri potest, & ipsarum hostiarum cæsarum alii diserte mentionem faciunt. Ipsa phrasi, *hostias cædere*, Sup. XI; 5, 6. & 11. utitur. VORST. Inclinant omnes eo, quod pro *hostibus*, legendum sit *hostiis*; at repugnant MSS. omnes. Et videtur aliud voluisse Justinus, quam quod censent, respexisse nempe gratulationem, de qua sequitur, at qualis illa fuerit, verbis hisce explicasse, nimirum qualis victorum esse consuevit. Solebant enim cæsis hostibus ac profligatis a pugna redire cum gratulatione, id est, faustis clamoribus. Suet. Galba 19. *Oppressos, qui tumultuarentur, advenire frequens ceteros gratulabundos & in omne obsequium paratos.* Vulgo gratulantes hi sunt ovantes. Festus, *Ovantes, lætantes, ab eo clamore, quem faciunt redeuntes ex pugna victores milites.* Habes ecce consuetudinem solemnem millrum victorum ex pugna revertentium elamandi, quem clamorem alii *ovationem*, alii *gratulationem* appellant. Cum ejusmodi ergo gratulatione dicit Justinus reversos in castra milites Alexandri, tanquam re confecta, profligatis omnibus hostibus, & nunc reversuri domum. Legendum ergo apud eum: *Itaque ut cæsis hostibus, cum gratulatione in eadem castra revertuntur.* Conjunctio, *ut*, periit per similitudinem literarum duarum in vocabulo proxime præcedente, *quo*. SCHEFF.

In eadem reverterunt.] Sebis. *via eadem.* recte, aut valde fallor. ita enim & Curtius IX, 2, 31. *Repetens qua emensus erat.* BERNEC. Vulgata proba, juvatque caput sequens. FREINSH. Puto verius, *indidem reverterunt.* VOSS. Istud, *in eadem*, nullo modo placere potest. Sebisius legendum putabat, *eadem via reverterunt*; quod nec placet; sed nihil videre, hic quidem, possum; nisi (*in eadem*) plane defendum sit, quod puto; est enim & falsum & ineptum. Pro, *hostibus*, autem, idem libenter cum Sebisio sentio, legendum, *hostiis*; qui enim in illa castrorum molitione hostes erant? nulli. FABER. In molitione castrorum nulli erant hostes, sed cum jam moliti essent castra, ex illis in hostem prodierunt, & post victoriam hostibus cæsis, cum magna gratulatione in illa reverterunt. Qui poterant dici, *in castra revertisse*, nisi ex iis in hostem moventes prodiissent? Acuti Sebisii conjectura, quæ multos in suspicionem corruptionis adduxit, non est admittenda. GRÆV.

CAP. IX. 2. *Hiacensanas Sileosque*] Quidam MS. *Agesinas Syrosque.* Forte, *Acesinas Sibosque*, ut illi sunt fluvii Acesinis accolæ: hi sint, quos *Sobos*, vocat Curtius IX, 4, 1. Strabo XVI. & Stephanus. Arrianus in Indicis, *Sibas*: Diodorus XVII, 96. mendose l. ὅες. BONGARS. Iuntæ cum MS. *Gesenas Sibasque.* GRÆV.

ditum & sexaginta millibus equitum excipiunt. [4] Cum prælio victor esset, exercitum ad urbem eorum ducit. [5] Quam desertam a defensoribus, cum de muro, quem primus ceperat, animadvertisset, in urbis planiciem sine ullo satellite desiliit. [6] Itaque cum eum hostes solum conspexissent, clamore edito, undique concurrunt, si possint in uno capite orbis bella finire, & ultionem tot gentibus dare. [7] Nec minus Alexander constanter resistit, & unus adversus tot millia præliatur. [8] Incredibile dictu est, ut eum non multitudo hostium, non vis magna telorum, non tantus lacessentium clamor terruerit, solus tot millia ceciderit ac fugaverit. [9] Ubi vero obrui multitudine se vidit, trunco se

GRÆV. Antiquiores editiones, Iuntarum, Becharii, Majoris, *Gesonas Sibasque*, aut *Asybosque*. Et Bongarsius testatur, codicem quendam MS. habere, *Agesinas Syrosque*. Conjicit autem idem legendum esse, *Acesinas Sibosque*. Curtius quoque IX, 4, 2. *Sobiorum* mentionem hic facit. VORST.

3. *In Ambros & Sugambros*] *Mandros & Subagras*, habet Orosius MS. Fabricius emendavit, *Mallos & Oxydracas*, ut hoc loco quidam ediderunt. Plin. XII. Nat. Hist. 6. *Sydracas*, vocat expeditionem Alexandri terminum. Curt. IX. *Sudracas* quomodo & Justinus, & Orosius, & Diodorus emendandi. BONGARS. *Mallos & Oxydracas*, in hac historia memorant & Arrianus VI. init. & Curtius IX, 4, 24. Et quidem urbem illam Alexandro pene fatalem, *Mallorum*, fuisse, præter eosdem confirmat quoque Plutarchus Alex. 110. BERNEC. *Ambros*, Diodorus vocat *Ambritas*. VOSS. Hi sunt, credo, quos Arrianus VI. & Curtius IX, 4, 15. *Mallos & Oxydracas*, vocant. Quæ nomina Fabricius & apud Orosium, qui nostrum excerpsit, III, 9. audacter restituit; secutus, ut ipse ait, vestigia depravatæ lectionis antiquæ in Orosii & Justini libris. VORST.

4. *Cum prælio victor esset*] Apud Mallos hanc pugnam factam scribit Plut. qui sunt Indorum pugnacissimi.

Ad urbem eorum] Urbs Oxydracarum fuit. *Curtius*.

6. *Si possint*] MSS. *si possent*, quod magis est ex usu sermonis Latini. SCHEFF.

In uno capite] Panegyrista Constantino Constantii filio: *Cladem suam, quamvis multi pereant, vulgus ignorat. compendium est devincendorum hostium, duces sustulisse*. Facit huc Iphicraris comparatio exercitus cum humano corpore apud Polyænum III. & Silium X, 309. BERNEC.

7. *Nec minus Alexander resistit, & præliatur.*] Lego, *resistit*, pro vulgato, *restitit*. FABER. Sic plane, ut Faber conjecit, optima Iuntina.

9. *Qui propter murum stabat*,] Expunxi, *tum*, quod Bongarsius ante, *propter*, posuerat, utpote supervacuum & in antiquioribus editionibus non apparens. Pro *propter*, antiquiores editiones habent, *prope*. VORST. Sic Vorstius ex antiquioribus, omisso *tum*. SCHEFF.

ſe, qui propter murum ſtabat, applicuit: [10] cujus auxilio tutus, cum diu agmen ſuſtinuiſſet, tandem cognito periculo ejus, amici ad eum deſiliunt, ex quibus multi cæſi: [11] præliumque tamdiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris dejectis, in auxilium veniret. [12] In eo prælio ſagitta ſub mamma trajectus, cum ſanguinis fluxu deficeret, genu poſito tam diu præliatus eſt, donec eum, a quo vulneratus fuerat, occideret. [13] Curatio vulneris gravior ipſo vulnere fuit.

CAP. X. [1] Itaque ex magna deſperatione tandem ſaluti redditus Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit. Ipſe cum lectiſſima manu navibus conſcen-

10. *Amici*] Peuceſtes, Timæus, Leonatus, Ariſtonus, aliique. Vide Curtium IX, 5. qui hæc eleganter & copioſe narrat. BERNEC. Peuceſtam omnes Alexandro periclitanti adſtitiſſe reſtantur Plutarchus 110. Arrianus VI, 2. Diodorus XVII, 90. De Leonato non omnes conſentiunt. De Ariſtono apud Curtium, ſed nulla apud alios mentio. Neque *Timæum*, ſed *Limnæum* appellavit Plutarchus 110. & Orat. de Fortit. Alexandr. II, 22. *Lemnæus*.

11. *Dejectis*] Eſt, qui, *dejectus*, mallet. Quomodo Liv. quoque V, 21, 10. *Deiectis ex muro undique armatis*. Sed illud rectum eſt. Nam & Curtius IX, 5, 30. *Dolabris perfregere murum*, &c. Sic etiam Oroſius III, 19. BERNEC. Iuntæ: *dejectus*. Quod mihi arridet, quamvis alii tradant muros fuiſſe perfractos dolabris. GRÆV.

12. *Sagitta*] Duorum cubitorum, Curt. IX, 5, 12. BERNEC.

13. *Curatio vulneris*] Critobulus medicus hoc vulnus curavit.

CAP. X. 1. *Polyperchonta*] Ita ſane ſcribitur hoc nomen, non tantum in hoc opere, ſed & in Curtio & Corn. Nepote. Tantum Bechartii editio hoc loco habet, *Polyſperchon*. Et ſic ſane ſcribendum merito eſſet. Græce enim ab Arriano & aliis ſcribitur Πολυσπέρχων. Et notum eſt*, quæ nominis vis ſit; & unde ſit compoſitum; nimirum à πολὺ & σπέρχων. quorum hoc idem eſt, quod *urgens*, *premens*, *feſtinans*. Mentio viri & infra XII, 12, 8. & alibi. VORST. Nuper a me per epiſtolam quæſitum eſt, unde iſthuc nomen formatum eſſet, & quæ ratio compoſitionis foret. Id autem quia non ita multis cognitum, hic paucis dicendum arbitror; & res digna eſt quam audias. Primum, quanquam ex Pauſania didici, Ætolum quemdam fuiſſe qui Polyſperchon diceretur, id ego ſcio nihil ad Polyperchontis originationem pertinere; Nam σπέρχω ſuum ſigma amitteret, quod non poteſt. Deinde, nec ab ὑπάρχω oriri potuit, cum illud Alpha non mutetur in E. At fortaſſe ab ὑπερέχω eſt. Imo etiam, Græce enim non dicitur ὑπέρχω, ſed ὑπέρχομαι. Ex nullo igitur trium illorum natum eſt τὸ *Polyperchon*. Sed unde? En tibi. *Polyperchon*, nomen eſt conciſum, & quod ſyncopen paſſum fuit. Prius enim

ſcenſis oceani litora peragrat. [2] Cum veniſſet ad urbem Ambigeri regis, oppidani invictum ferro audientes, ſagittas veneno armant; atque ita gemino mortis vulnere hoſtem a muris ſummoventes, plurimos inter-

enim dicebatur Πολυπερέχων, mox dixere, Πολυπέρχων. Quanquam autem, ex quo Græce cœpi legere, iſthuc verbum περέχω, in iis ſcriptoribus non legerim, qui hodie ſuperſunt, fuiſſe tamen olim uſitatum, mihi certiſſimum eſt, cum etiamnum in Gloſſis Heſychii & occurrat, & explicetur. Περέχειν, inquit, eſt ὑπερέχειν. Itaque περέχειν eſt, *excellere*, *præſtare*; quare Polyperchon, *excellens* eſt & *eximius*. Sed nova quæſtio exoritur; Unde iſthuc περέχω, nam novum quiddam auribus noſtris affers. Nihil apertius; περέχω, eſt περιέχω, ut Πέρφιλα, nomen mulieris, olim apud Soſibium, pro Περίφιλα, *amabilis*, ut Pamphila illa Terentiana. Ita & περριθήκατο, dicebant pro περιθήκατο, nam pro περὶ illis erat, περρὶ, aliquando autem dimidiam vocis partem exterebant, & pro περὶ dicebant, περ, ut in πέρ σε, quod ab Heſychio explicatur, περὶς σε; mendoſa tamen ſcriptura; nam ſcribi oportet, περί σε. Sed qua Dialecto? Macedonica, ut opinor; quamquam & geminatio τοῦ P. apud Græcos Æolici generis frequens erat. FABER.

2. *Urbem*] Cui nomen *Hamatelia*. Diodorus XVII, 103. BERNEC.

Ambigeri] Forte is eſt, quem *Sambum*, vocat Diodorus XVII, 102. *Samum*, Curtius IX, I, 20. *Ambyram*, Oroſius III, 19. BONGARS. Vide Reineccium p. 3. p. 192. BERNEC. Forte reſcribendum, *Ambiſari*. De quo vide Arrianum v. VOSS. Blancardus in Notis ad Arrianum ſuſpicatur legendum eſſe *Ambi*, vel *Sumbi regis*; & τὸ *geri*, tranſpoſitis literis fabricatum e voce ſubſequente. quæ enim de veneno, de Ptolemæo vulnerato, & remedio regi per quietem monſtrato Juſtinus ſubjungit, ea a Diod. Siculo & Curtio in hiſtoria *Sambi* memorari; quamvis prior horum, *Sabum*, vocet. *Sambum*, vocat & Arrianus VI. Ceterum literam S multis nominibus modo præmitti, modo non præmitti, dicique exempli gratia, *Androcottus*, & *Sandrocottus*, *Indiea*, & *Sindiea*, monet Voſſius in Notis ad I. & XV. Juſtini. Conjecturam Blancardi, quod τὸ *geri*, eliminandum legendumque ſit, *Ambi*, & illud firmat, quod, ut Bongarſius in V. L. monet, unus Cod. MS. habet, *Ambiregis*, pro *Ambigeri regis*, & quidam typis expreſſi, *Ambiani regis*. VORST. Blancardus legit, *Ambiregis*, quod & Vorſtius, tanquam MS. Bongarſii conveniens, amplectitur. SCHEFF.

Gemino mortis vulnere] Val. Acidalius ad Vell. II, 68, 4. locum ita cenſet emendandum, *geminæ mortis vulnere*. Non enim duplex vulnus erat, inquit; ſed in vulnere vis geminæ mortis, qua ab ipſis ſagittis, [illegible]a ab ſuperindito veneno. Juvat Lucanus III, 751. ubi de eo, qui & gladio confoſſus, & poſtea in mare præcipitatus periit:

Feſtinantem animam morti non
tradidit uni:

Sed nimirum, *geminæ*: quomodo, *ſimplicem mortem*, dixerunt etiam Suetonius, Cæſ. 74, 3. Salluſt. v. Hiſt. Curtius VIII, 7, 8. ipſeque Noſter XLIV, 4, 6. Ego vulgatam lectionem retineo, tueorque tum conſenſu MSS. tum vero gemino exemplo Claudiani Stil. I, 351.

terficiunt. 3 Cum inter multos vulneratus etiam Ptolemæus esset, moriturusque jamjam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est, qua in potu accepta, statim periculo liberatus est; majorque pars exercitus hoc remedio servata. 4 Expugnata deinde urbe, reversus in naves Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus: 5 ac veluti curru circa metam acto, positis imperii terminis, quatenus aut terrarum solitudines prodire passæ sunt, aut mare navigabile fuit, secun-

— *Æthiopum geminata venenis Vulnera.*
Ovidius de Ponto I, 2. ita de Getis:

Qui mortis sævo geminent ut vulnere causas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.

Ceterum an veneno grassari liceat in hostem, eam quæstionem Alb. Gentilis Jure Belli II, 6. copiose H. Grotius in ejusdem argumenti opere III, 4, 15, & 16. breviter ac nervose, discutiunt. BERNEC. Acidalius mallet, *gemina*. Mihi *gemino*, quod est in MSS. omnibus, ortum primo ex compendio scripturæ videtur, quo quis vocem geminato expresserat. Et huc facit illud Claudiani, quod a Bernecero laudatur.

Æthiopum geminata venenis Vulnera.

3. *Ptolemæus*] Sanguine is regi conjunctus erat. *Curt.*

Per quietem monstrata herba] Medicinæ per quietem ostensæ nobile exemplum est in Vespasiano Xiphilini & Suetonii 7, 5. Quo fine ægrotos olim in templis somnum captasse, patet ex Plaut. Curcul. II, 2, 1. & Cicerone de Divinat. I, 43. Plura Jan. Wowerius ad illud Petronii: *Medicinam somno petii* &c. BERNEC. Meminerunt hujus historiæ Strabo XV. Curtius IX. Diodorus in Alexandro.

4. *Oceano*] Quæ fuerit rerum facies, antequam ad Oceanum pervenerint, ex imperitia ejus Elementi, testatur eleganter Curt. IX, 9.

5. *Curru circa metam acto*] Quod solebant qui ad metam pervenerant, inde Horatius I, Ode I. *Metaque fervidis evitata rotis.* Vert. plerique, *curru certamine jam acto*, aut *peracto*. Sed & Orosius III, 20. & unus MS. vulgatam lectionem tuentur. BONGARS. Vide Gebhard. in Catull. p. 211. m. BERNEC.

Quatenus] Seu antique, *quatinus*, hoc est, quousque. Ab ingenio Freinshemii est hæc, aut omnia me fallunt, omnino certa emendatio: quam proinde non sum veritus in textum admittere. Hactenus omnes editi, *qua finus*, absurde. BERNEC. Antiquiores typis expressi pro *quatenus*, habent, *qua finus*. Nec indicavit Bongarsius, in Codd. MSS. se quicquam aliud reperisse. Freinshemius demum conjecit legendum esse, *quatenus* aut *quatinus*. Idque propter evidentiam primus in contextum recepit Bernecerus. VORST.

Indi] Fluvius Orientis, præter Gangem maximus. Hunc in jugo Caucasi montis, quod vocatur Paropamisus, adversus solis ortum effluium ajunt, seque in 19. amnes recipere. Vide Arrianum V.

In monumenta] Scribe, *monumenta*, omissa præpositione. Plaut. Curcul. III, 69.

— Ibi nunc statuam vult dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quæ fit Sep-

fundo æstu ostio fluminis Indi invehitur. [6] Ibi in monumenta rerum a se gestarum urbem Barcen condidit, arasque statuit, relicto ex numero amicorum, litoralibus Indis præfecto. [7] Inde iter terrestre facturus, cum arida loca medii itineris dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcipit: quibus ingenti dulci aqua inventa, Babyloniam redit. [8] Ibi multæ devictæ gentes præfectos suos accusaverunt, quos sine respectu amicitiæ Alexander in conspectu legatorum necari jussit. [9] Filiam post hæc Darii regis, Statiram, in matrimonium recepit: [10] sed & optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur.

CAP. XI. [1] Hinc ad concionem exercitum vocat, & promittit, se æs alienum omnium propria impensa soluturum, ut prædam præmiaque integra domos ferant. [2] Insignis hæc munificentia non summa tantum, ve-

Septempedalis, factis monumentum suis. & Liv. 1, 55. *Ut Jovis templum in monte Tarpejo, monumentum regni sui nominisque relinqueret.* GRONOV.

6. *Barcen condidit*] Nulla Barce ab Alexandro in ostio Indi condita. Βαρρίκην ibi invenio; & sic rescribendum. SALMAS.

7. *Babyloniam redit*] Μνημονικὸν Justini ἁμάρτημα, Inquit enim paulo post XII, 13, 3. *Hac ex causa Babyloniam festinanti.* Et quæ sequuntur, Susis magnam partem acta esse, ex Diodoro, Arriano, & ceteris constat. BONGARS.

8. *Præfectos suos*] Ex his fuere Cleander, Siracles, Agathon, & Eracon. Curtius X, 1. BERNEC.

9. *Filiam post hæc Darii regis, Statiram*] Hanc pater Darius adhuc superstes Alexandro collocare voluerat. Imo petierat ab eo ut nuptiis sibi illam adjungeret, uti Curtius III, 4, 1. scribit. Verum tum quidem temporis Alexander recusavit. Arrian. V. filiam Darii quam Alexander matrimonio sibi junxit, *Arsinen* aut *Arsinoen*, vocat. Ἀρσίνην enim vel Ἀρσινόην legendum ibi esse; non, ut editum est, Βαρσίνην, bene docuit Blancardus. VORST.

In matrimonium recepit.] Susis nuptiæ celebratæ sunt. *Plutarch.*

10. *Optimatibus Macedonum*] Διανέμων τὰς ἀρίστας τοῖς ἀρίστοις. Plutarchus Alex. 120. BONGARS.

Crimen regis] *Crimen*, hoc loco, non est quod in lingua nostra significat; sed id simpliciter, quod dicimus, *un reproche, un blame*, opprobrium. FABER.

Levaretur] Ut supra XII, 3, 9. Ita de Semiramide Orosius 1, 4. de Claudio Suetonius 26, 9. BERNEC.

CAP. XI. 1. *Ut præmia integra domos ferant*] Antiquiores typis expressi, *domum*. Bongarsius maluit *domos*. VORST.

verum etiam titulo muneris fuit; nec a debitoribus
magis, quam a creditoribus gratius excepta; quo-
niam utrisque exactio pariter ac solutio difficilis erat.
3 viginti millia talentum in hos sumtus expensa. 4 Di-
missis veteranis, exercitum junioribus supplet. 5 Sed
retenti veteranorum discessum ægre ferentes, missio-
nem & ipsi flagitabant; nec annos, sed stipendia sua
numerari jubebant; pariter in militiam lectos, pariter
sacramento solvi, æquum censentes; 6 nec jam preci-
bus, sed convitio agebant, jubentes eum solum cum
patre suo Hammone inire bella, quatenus milites suos
fastidiat. 7 Contra ille nunc castigare milites, nunc le-
nibus verbis monere, ne gloriosam militiam seditio-
nibus infuscarent. 8 Ad postremum cum verbis nihil
proficeret; ad corripiendos seditionis auctores, e tri-
bu-

2. *Non summa tantum*] Angli una voce auctius: *non summa tantum commendata.* SCHEFF.

Magis, quam a creditoribus gratius] *Magis*, comparativo junctum. Priscian. III. Plautus, *Magis majores nugas*, dixit. adde Supra III, 2, 7. BONGARS. *Magis gratius*, pro *gratius*. Abundat enim, *magis*, ad comparativum. Nec est res sine exemplo. Noster sup. V, 2, 7. *magis clarior*. Multa item id genus Vechnerus in Hellenolexia congessit. *Grate munus accipere*, dixit XI, 10, 10. VORST.

3. *Viginti millia talentum*] Alii, *tria & viginti millia*. Curtius X, 2, 13. *decem millia*, tantum, quæ quidem ipsa non tota fuerint expensa. MOD. Curtio consentit omnino Plutarch. Alex. 12. BERNEC.

5. *Stipendia*] Id est, annos, quibus stipendia numerabantur.

Non annos, sed stipendia sua numerari] Id est, non annos ætatis, sed annos stipendiorum factorum. *Vicena stipendia meriti*, dicuntur, qui viginti annorum stipendia meriti sunt. VORST.

6. *Cum patre*] Dixit ut Arrianus VII. *μετὰ τοῦ πατρὸς στρατεύεσθαι.* Vulgo, *finire*. minus recte. BONGARS. Ita locum jam olim emendavi ad illud Curtii mei IV, 16, 39. *vehementius iniere certamen.* MOD.

Suo Hammone] Vide supra.

Quatenus] Vett. *quatinus*, pro *quoniam*. Floro II, 15, 28. III, 8, I. IV, II, I. & IV, 12, 29. & Frontino. X. BONGARS. Ita in Codd. MSS. exstare testatur Bongarsius. Antiquiores typis expressi nullo sensu, *ut milites suos fastidiat*. *Quatinus*, est pro *quia*, *quando*. Festus: *Quatenus significat, qua fine, ut hactenus, hac fine: quatinus vero quoniam.* VORST.

8. & 9. *Ad postremum* &c.] Junge Curtium X, 2. & 3. Lucanus de Cæsare militarem seditionem cohibente, V, 316.

——— Stetit aggere fulti
Cespitis intrepidus vultu, meruitque timeri
Non metuens.

Quem locum adspicit in referendo simili Avidii Cassii facto Vulcatius Gallicanus 4. BERNEC.

Ad

bunali in concionem armatam inermis ipse desiliit, & nemine prohibente, tredecim correptos manu sua ipse ad supplicia duxit: [9] Tantam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi supplicii constantiam disciplina militaris dabat.

CAP. XII. [1] Inde separatim auxilia Persarum in concione alloquitur. [2] Laudat perpetuam illorum, tum in se, tum in pristinos reges fidem, sua in illos beneficia commemorat: *Ut nunquam quasi victos, sed velut victoriæ socios habuerit, denique se in illorum, non illos in gentis suæ morem transisse; affinitatibus connubiorum victos victoribus miscuisse.* [3] *Nunc quoque*, ait, *custodiam corporis sui non Macedonibus tantum se, verum & illis crediturum.* [4] Atque ita mille ex his juvenes in numerum satellitum legit; auxiliorum quoque portionem, formatam in disciplinam Macedonum, exercitui suo miscet. [5] Quam rem ægre Macedones tulerunt, jactantes, hostes suos in officium suum a rege sub-

Ad supplicia duxit] MSS. quos vidit Bougarsius, habuerunt, *in supplicium*, quod rectius videtur. Puto enim ista plurimum differre, quoniam qui ducitur *ad supplicium*, is ita ducitur, ut eat illuc, ubi de eo sumendum est supplicium, quod statim cogitur subire. At vero, *duci in supplicium*, est duci eo fine, hoc proposito, ut de eo aliquando supplicium sumatur, licet fiat post temporis aliquod intervallum. Id quod magis convenit historiæ. Nec enim Alexander ipse manu sua eos adducebat ad carnificem, qui tum statim capitali eos afficeret pœna, sed tantum adduxit, ut servarentur. Curtius manifeste x, 2. *Notatos quoque, qui ferocissime oblocuti erant, singulos manu corripuit, nec ausos repugnare, tredecim adservandos custodibus corporis tradidit.* SCHEFF.

CAP. XII. 4. *Formatam in disciplinam Macedonum*] MSS. Bongarsiani habebant, *disciplina*. Ita legendum fuerit, *formatam disciplina Macedonum*, quod convenientius videtur. Disciplina etiam est, quæ format, non ob quam quis formatur, vel informatur. SCHEFF.

5. *Jactantes hostes suos in officium suum* &c.] *Jactare*, non modo idem quod gloriari; sed & idem quod dicere. Virgilius:

Ibi hæc incondita solus
Montibus & silvis studio jactabat inani.

Ipsum quoque primitivum, *jacere*, idem est quod dicere. Pro *subjectos*, alius *sublectos*, alius *subactos*, alius *suffectos*, mavult. Verum, *subjectos*, ipsum satis commodum. Supra 1, 9, 9. *Prostrato Mergide fratrem suum subjecit Oropasten.* VORST.

Subjectos] Hoc est, suppositos. Freinshemius mallet, *sublectos*, quæ vox comparet & Supra III, 3, 2. Prætulerim quod est in editione Vien-

subjectos. 6 Tunc universi flentes regem adeunt, orant, *Suppliciis suis potius saturet se, quam contumeliis.* 7 Qua modestia obtinuerunt, ut undecim millia militum veteranorum exauctoraret. 8 Sed ex amicis dimissi senes, Polyperchon, Clitus, Gorgias, Polydamas, Amadas, Antigenes. 9 Dimissis his Craterus præponitur, jussus præesse Macedonibus in Antipatri locum, Antipatrumque cum supplemento tironum in locum ejus evocat: 10 stipendia revertentibus, veluti militantibus data. 11 Dum hæc aguntur, unus ex amicis ejus Ephæstion decedit, dotibus primo formæ pueritiæque, mox obsequiis regi percarus: 12 quem contra decus regium Alexander diu luxit; tumulumque ei duodecim millium talentorum fecit, eumque post mortem coli ut deum jussit.

CAP.

Viennensi, *subactos*, quod & Hispanicus interpres expressit. *suffectos*, aut *subfectos*, legit Gronovius. BERNEC.

6. *Potius*] MSS. quidam mei, *orant, supplitiis suis saturet se, quam contumeliis.* ut dixit Plautus, *Tacita mulier bona est, quam loquens.* Vide & hic Novantiquas meas. MOD. Modius, *potius*, a MSS. quibusdam suis abesse scribit; nec requiram. Vide Notam ad XII, 8, 14. BERNEC.

7. *Undecim millia, militum veteranorum*] Arrianus VII. Ἐγίνοντο ἐς τοὺς μυρίους, *decem circiter millia fuere.* Cui consentit Diodorus, Ἀπέλυσε τῆς στρατείας ὄντας ὡς μυρίους. VORST.

8. *Gorgias, Polydamas, Amadas.*] Omnino, *Amyntas*, legendum, non *Amadas*. VOSS. Ab antiquioribus editionibus nomen hoc *Adamas*, abest. Vossius pro eo legendum putat *Amyntas*. Blancardus autem ex præcedenti, *Polydamas*, incepisse credit, vitio librariis familiarissimo. Vide Notas hujus ad VII. Arriani. VORST. Isacus Ille Vossius legit, *Amyntas*, optime; quanquam sæpe in nominibus Macedonicis Thracia sæpe barbaries est, quia utraque regio confinis. FABER.

10. *Revertentibus*] Scilicet in patriam. BERNEC.

11. *Ephæstion decedit*] Ecbatanis. Præter sæpe citatos auctores, vide Ælian. Var. Hist. VII, 8. Eum ut heroem a morte coluit Alexander. Arrianus VII. BONG. & Curt. X, 4, 24. & Plutarchus Alex. 123. BERN.

Obsequiis] Si Viennensem Camett. editionem secuti, distinguamus, ita, *dotibus primo forma, pueritiaque, mox obsequiis*, ad obsequia impudica pertinuerit oratio. Sed hæc potius de obsequiosis aulæ ministeriis accipienda videntur. Vide Curtium III, 12, 23. *Bassus Silvanum specie obsequii regebat*, apud Tacit. III, Hist. 50. IDEM.

12. *Tumulumque ei duodecim millium talentorum*] Sic & Curtius X, 4, 25. sed Plutarchus Alex. 124. *decem millia*, habet, usus scilicet rotunditate numeri, *myriadis*, parum excedentia rejiciens. IDEM.

Eumque post mortem coli ut deum jus-

CAP. XIII. [1] Ab ultimis litoribus Oceani Babyloniam revertenti nuntiatur, legationes Carthaginiensium, ceterarumque Africæ civitatium, sed & Hispaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, nonnullas quoque ex Italia ejus adventum Babyloniæ opperiri. [2] Adeo universum terrarum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes veluti destinato sibi regi adularentur. [3] Hac igitur ex causa Babyloniam festinanti, veluti conventum terrarum orbis acturo, quidam ex magis prædixit, *Ne urbem introiret*, testatus, *hunc locum ei fatalem fore*. [4] Ob hoc omissa Babylonia, in Borsippam urbem trans Euphratem, desertam olim

jussit.] Arrianus VII. scribit, a plerisque proditum esse, Alexandrum Hephæstioni *ὡς ἥρωϊ*, *ut heroi*, parentari jussisse: item, venisse ab Jove Ammone, qui ad eum missi essent, dicentes, Ammonem dixisse, *ὡς ἥρωϊ ὅτι θύειν θέμις*, *quod ut heros sacrificare ipsi fas esset*. Tantundem & Plutarchus prodidit. Heroës autem ut *ἡμίθεοι*, *semidei*, habiti, ita & cultus illorum a divinis nonnihil discrepavit. Vide & Notas Blancardi ad VII. Arr. VORST.

CAP. XIII. 1. *Hispaniarum*] Notat in variantibus Bongarsius, esse in uno MS. *Spaniarum*, atque ita in optimis exemplaribus Curtii (forte X, 1, 22.) scriptum se repperisse. Certe D. Hieronymus ad Esaiæ LXIV. *Spaniam*, vocat: & vetus in Juvenalem Glossographus Tagum *Spaniæ*, facit fluvium: & Galenus VI. Simplic. 4. *Spanum*, vocat oleum ex *Iberia*, (sic Hispaniam nuncupat) advectum. Consonat denique hodierna appellatio nostratium Italorumque: nec abeunt Hispani Gallique. Nam *Espannia*; & *Spania*, scriptione tantum differunt; cum illi vocibus Latinis, quibus ab *s*, litera initium, *e*, præponere, suasque facere consueverint. Vide Gruterum in Capitolini Antoninum I. & Merulæ Cosmogr. p. 275. ita *Spaniensis* XLII, 5, II. in Var. Lect. BERNEC.

Ex Italia] Erant in his Bruttii, Lucani, Tusci. Num & Romani? Asserunt hoc aliqui, diserte negat Arrianus VII. Imo dicit Liv. IX, 18, 5. *Alexandrum Magnum ne fama quidem populo Rom. cognitum fuisse*. quod vix credi queat. Legationis a Romanis ad Alexandrum missæ meminit Plin. III. Nat. Hist. 5, 30. BERNEC.

3. *Quidam ex magis*] Vide Senecæ Suasoriam IV. in ea censeo legendum, *Babylone excluditur, cui patuit Oceanus*. Vulgo, *Babylone cluditur*. nisi mavis, *Babylon ei cluditur*. BONGARS.

4. *Borsippam*] Vulg. *Bursiam*. Hujus loci nemo præter hunc meminit. ID. Non puto locum hunc esse sanum. MSS. aliqui præferebant, *Burbesiam*. Arbitror, scribendum esse, *Borsippam*. Locus ille non videtur usque adeo celebris fuisse ævo Alexandri. Persæ hoc oppidum vocant, *Kermes*. Sed errant, cum dicunt, in eo Alexandrum mortuum esse. VOSS. Is. Vossius ὁ πάνυ conjecit ἀστόχως corrigendum, *Borsippam*. Sic sane legitur apud Iuntas. GRÆV. MSS. quidam pro *Bursiam*, habent *Burbesiam*. Vossius legendum conjecit, *Borsippam*. Ipsum

olim, concessit. 5 Ibi ab Anaxarcho philosopho compulsus est rursum magorum prædicta contemnere, ut falsa & incerta, & si fatis constent, ignota mortalibus; at si naturæ debeantur, immutabilia. 6 Reversus igitur Babyloniam, multis diebus otio datis, intermissum olim convivium solenniter instituit: 7 totusque in lætitiam effusus, cum diei noctem pervigilem junxisset, recedentem jam e convivio Medius Thessalus, instaurata comessatione, & ipsum & sodales ejus invitat. 8 Ac-

sumque illud in editione Iuntina reperit deinde Græyius. VORST. Is. Vossius volebat, *Borsippam*. quod, consentiente Iuntina, probat Grævius. SCHEFF. Præclare Vossius, *Borsippam*. Neque enim, eo quidem in loco, ulla *Bursia* erat. FABER.

5. *Anaxarcho*] Celebris hic philosophus, floruitque circa centesimam & decimam Olympiadem, Alexandro familiatis. A quo cum in opiparo convivio rogaretur, quid de illo apparatu sibi videretur, cuncta magnifice, inquit, ô rex, sed oportebat caput alicujus satrapæ apponi, Nicocreontem intuens. Postmodum invitum in Cyprum delatum Nicocreon rex in saxum concavum injecit, jussitque ferreis malleis contundi. Ille celebri dicto pœnam regis eluit, *Tunde, tunde*, inquit, *Anaxarchi vasculum, nam Anaxarchum non teris.*

Immutabilia] Tacit. Histor. I. 18, 2. *Quæ fato manent, quamvis significata, non vitantur.* Val. Max. I, 6, 10. *Dirum omen quemadmodum timemus; ita vitare non possumus.* Liv. XXV, 16, 3. *Nulla providentia fatum imminens movere potest.* BERNEC.

6, 7, 8, 9. In his & seqq. dissentit aliquantum a nostro Plutarchus Alex. 127. & deinceps. IDEM.

7. *Medius Thessalus*] In omnibus libris etiam scriptis mendum est, legendum enim *Medius*, Μήδιος ὁ Θετταλός. Arrianus VII. Diodorus, XVII, 117. Plutarchus Alex. 127. BONGARS. Et pridem Paulus Leopardus Emendation. XVII, 10. m. BERNEC. Ita Athen. X. Deipnos. p. 434. Οὗ παρὰ Μηδείῳ τῷ Θεσσάλῳ δειπνῶν Ἀλέξανδρος, εἴκοσιν ὄντων ἐν τῷ συμποσίῳ, πᾶσιν προὔπιεν, &c. & Plutarch. Demet. 896. Μήδιος Ἀντιγόνου φίλος. Idem de Discr. Adul. & Amici p. 65. ὁ Μήδιος τοῦ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον χοροῦ τῶν κολάκων οἷον ἔξαρχος. Vid. Ibid. de Animi Tranq. p. 472. GRONOV. Pridem Leopardus, & Bongars. hunc locum emendarunt, approbantibus Iuntis, qui scribunt, *Medius*. Sic enim Arriano, Plutarcho, & Diodoro dicitur. GRÆV. Perperam vulgo editur, *medicus Thessalus*. Legendum enim, *Medius*. Et manifeste hoc rursus Grævius in editione Iuntina reperit. Græce est Μήδιος. Et scribit Arrianus VI. eum τῶν ἑταίρων τῶν Ἀλεξάνδρου πιθανώτατον fuisse. *Thessalus*, vocatur a gente, ex qua oriundus fuit: atque infra XII, 14, 7. simpliciter dicitur *Thessalus*. Fuit & *Medius*, Larissæ in Thessalia princeps, qui cum Lycophrone Pheræorum tyranno bellum gessit, ut ex Diodoro Sic. XIV, 83. constat. VORST. *Medius Thessalus*, emendat Vorstius, Grævium & Iuntinam secutus. SCHEFF. Bongarsius, ut erat homo doctus, facile vidit legendum esse, *Medius*, non, *medicus*.

[8] Accepto poculo, media potione repente veluti telo confixus, ingemuit: [9] elatusque e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret, tactumque hominum velut vulnera indolesceret. [10] Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis disseminaverunt: re autem vera insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit.

CAP. XIV. [1] Auctor insidiarum Antipater fuit, qui cum carissimos amicos ejus interfectos videret; Alexandrum Lyncistam, generum suum occisum: [2] Se magnis rebus in Græcia gestis, non tam gratum apud re-

cus. Hic autem *Medius*, ille ipse est, quo cum, paucis ante mortem diebus, alea lusitabat Alexander; eratque ille Medius genere Thessalus, & inter principes cohortis regiæ. Plutarch. Hic vero facile est probare Justinum errasse, & exemplar Trogi Pompeji perperam legisse. Nam Thessalus, quod gentis nomen est, putavit esse hominis proprium. ut Cap. 14. *Præmonito filio, ne alii, quam Thessalo crederet.* Et mox: *Hac igitur ex causa apud Thessalum paratum repetitumque convivium est.* Sed & alibi sæpius erravit Justinus; Id quod hactenus satis patuit, & inferius patebit. FABER.

Invitat] Firmat hoc notam nostram ad 1, 6, 5. BERNEC.

8. *Veluti telo.*] Ὥσπερ λόγχῃ πεπληγώς. Plutarchus Alex. 127. qui hæc conficta scribit, neque Alexandrum veneno interiisse: quod & Arrianus VII. BONGARS.

9. *Semianimis*] Ferunt, hoc venenum gelidissimam aquam fuisse, ex Nonacriæ petra sudantem. *Plutarch.* Cujus fontem appellat Curtius *Stygos hydor.*

10. *Oppressit.*] Forte, *suppressit.* GRONOV.

CAP. XIV. 1. *Qui cum* &c.] Illud, *qui*, hic plane supervacuum est: vel certe non est plena oratio. VORST.

Antipater fuit, qui cum &c.] Delent illud, *qui*, ut otiosum. Mihi Justinus sic scripsisse videtur: *Antipater fuit, idque cum.* In vocabulo, *idque*, duæ primæ literæ perierunt propter similitudinem proxime præcedentium, post, *que*, mutatum est in, *qui.* SCHEFF. In edit. Juntina desideratur, *cum.* Sed præstat, *qui*, delere cum Vorstio. Pendet alioqui oratio.

Alexandrum Lyncistem] Rescripsi ex Juntis: *Alexandrum Lyncistam.* Apud quod tamen, *Lyncisten*, hic conspicitur formatione Græca. GRÆV. Scripsi rursus, ut in editione Juntina esse testatur Grævius. Vulgo inepte, *Alexandrum Lyncistarum*: de quo quid habendum, dixi Sup. ad XI, 2. VORST.

2. *Non tam gratum apud regem, quam invidiosum*] Ita supr. V, 2, 4. Eodem animo fuisse patet ex hisce Demost. in Orat. contra Epist. Phil. *Eum ita gloriæ cupiditate inflammatum dicunt, ut omnia præclara facinora, sua esse videri velit: & magis indignetur ducibus atque præfectis, qui aliquid laude dignum gesserunt; quam illis, qui prorsus infeliciter rem administrant.* Et in universum Sallust. Catil. 7. *Regibus boni quam mali suspectiores sunt, semperque his aliena virtus formidolosa est.* Quod dictum pluribus explicatur Grutero Dissert. 34. ad Tacitum. BERNEC.

4. *Sup-*

regem, quam invidiosum esse: [3] a matre quoque ejus Olympiade variis se criminationibus vexatum: [4] Huc accedebant ante paucos dies, supplicia in præfectos devictarum nationum crudeliter habita. [5] Ex quibus rebus se quoque a Macedonia non ad societatem militiæ, sed ad pœnam evocatum arbitrabatur: [6] Igitur ad occupandum regem, Cassandrum filium dato veneno subornat, qui cum fratribus Philippo & Jolla ministrare regi solebat: [7] cujus veneni tanta vis fuit, ut non ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in ungula equi potuerit; præmonito filio, ne alii quam Thessalo & fratribus crederet. [8] Hac igitur ex causa, apud Thessalum paratum repetitumque convivium est. [9] Philippus & Jollas prægustare ac temperare potum regis soliti in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatæ jam potioni supermiserunt.

CAP.

4. *Supplicia*] De quibus XII, 10, 8. IDEM.

5. *Ad pœnam*] Vide supra XI, 5, 3. IDEM.

Variis se criminationibus] Illud, *se*, factum ex litera finali præcedentis, & initiali sequentis vocabuli, ac delendum. Præcedit enim: *se magnis rebus &c.* SCHEFF.

7. *Cujus venen*] Mallet Bongarsius, *ejus veneni.* Mihi propius vulgatæ videtur, si legamus, *hujus veneni.* IDEM.

7. *Ungula equi.*] Sic & Pausanias in Arcadicis. Plutarchus autem Alex. 129. & Ælianus Hist. Var. X, 40. *Ungulam asininam:* Arrianus VII. Plin. XXX. Hist. Nat. fin. & Vitruvius VIII, 3. *mulinam*, habent. Curtius X, 10, 25. *jumenti ungulam*, dicens, rem in medio reliquit. De veneno illo (*Stygos hydor*, appellant) indicatis modo locis adde Herodotum VI, 74. Senecam III. Nat. Quæst. 25. Plutarchum de Prim. Frig. 25. & Strabonem sub finem VIII. adde Philandr. in Vitr. p. 332. pt. BERNEC. Alii in ungula mulæ venenum illud servatum scribunt. Arrianus VII. ἐν ἡμιόνου ὁπλῇ. Plinius XXX. Nat. Hist. 16. *Ungulas tantum mularum repertas, neque aliam ullam materiam quæ non perroderetur a veneno stygis aqua, cum id dandum Alexandro M. Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum.* Vitruvius VIII, 3. *Est in Arcadia Nonacris nominata terræ regio, quæ habet in montibus e saxo stillantes frigidissimos humores. Hac autem aqua στυγὸς ὕδωρ nominatur, quam neque argenteum, neque aneum, neque ferreum vas potest sustinere, sed dissilit & dissipatur. Conservare autem eam & continere nihil aliud potest, nisi mulina ungula. Quæ etiam memoratur ab Antipatro in provinciam, ubi erat Alexander, per Jollam filium perlata esse, & ab eo ea aqua regem esse necatum.* VORST.

9. *Prægustare*] Plutarchus Alex. 125. vocat ἀρχιοινοχόον. Hieronymo οἰνοχόος dicitur *minister vinarius*.

CAP. XV. [1] Quarto die Alexander indubitatam mortem sentiens, *Agnoscere se fatum domus majorum suorum*, ait: *nam plerosque Æacidarum intra trigesimum annum defunctos.* [2] Tumultuantes deinde milites, insidiis perisse regem suspicantes, ipse sedavit, eosque omnes cum prolatus in editissimum urbis locum esset, ad conspectum suum admisit, osculandamque dextram

rius. BONGARS. Qui mos a Persis est; Xenophon I. Παιδείας. Οἱ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι, καταῤῥοφῶσι, τοῦ δὴ, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. Transiitque mox ad Romanos, simul unus omnia apud illos posse cœpit. Tacitus XIII. Annal. *Quia cibus potusque ejus delectus ex ministris explorabat.* Plinius XXI. Hist. Nat. 3. *Antonio timente nec nisi prægustatos cibos sumente. Prægustatos* dixit, ut noster, *prægustare*, proprie planè: qui enim hoc faciebant, *prægustatores* dicebantur. Lapis Romæ, teste Lipsio ad Tacitum,

GENIO
CAELI. HERODIAN:
PRAEGVSTATOR
DIVI. AVGVSTI
IDEM. POSTEA. VILLICVS. IN.
HORTIS. SALLVSTIANIS
DECESSIT. NONIS. AVGVSTIS
M. COCCEIO. NERVA } COSS.
C. VIBIO. RVFINO }

Et alia item Inscriptio, TI. CLAVDIVS. FLAMMA. CLAVSVS. TI. AVG. PRAEGVSTATOR. Mon. De prægustatoribus veterum, Lipsius ad Tacit. Annal. XIII. Not. 162. & Meursius Exercit. Critic. Part. II. Cap. 3. BERNEC.

In aqua frigida] Ita factum & Britannico, ab eadem causa & cautione. Tacit. XIII. Annal. 16. IDEM. Imo aqua frigida, & frigidissima, venenum ipsum fuit, ut ex Vitruvio VIII, 3. apparet. Pari modo scribit Plutarchus, τὸ φάρμακον ὕδωρ εἶναι ψυχρὸν, *venenum aquam esse frigidam.* VORST. Nil mutandum hic. Nam licet venenum ipsum aqua esset frigida, saltem ut serviretur speciei externæ. Nam veneni quidem per se copia non potuit esse tanta, quanta poculis vulgo admisceri de aqua frigida solebat. SCHEFF.

CAP. XV. 1. *Quarto die*] *Quia impleta cibis vinoque venæ, minus efficacem in maturanda morte vim veneni fecerunt*; ut Livius XXVI, 14, 5. de Campanis loquitur. Exemplo est & Claudius apud Tacitum Annal. XII, 67. At vitalia ejus petit, quicquid vacuis venis immittitur. BERNEC.

Agnoscere se fatum domus majorum suorum ait: nam plerosque &c.] Hic quoque vitium est, quod ostendisse sit satis. Lego, *Agnoscere se fatum domus suæ; Nam plerosque Æacidarum, &c.* Illud autem, (*majorum suorum*) nihil aliud est quam glossema, ut vocant, superadditum huic voci, (*Æacidarum*) qui revera Alexandri Magni majores fuerant. FABER.

Æacidarum] Fuit Alexandri mater Olympias, filia Neoptolemi regis Molossorum; qui genus a Pyrrho Neoptolemo, Achillis filio duxit. Achilles *Æaci* ex Pelope nepos. BERNEC.

2. *Perisse*] Sic in uno MS. haberi scribit in Var. Lect. Bongarsius; rectius opinor, quam quod idem edidit, *perire.* Facit Curtius X, 4. fine. IDEM.

tram ſuam flentibus porrexit. 3 Cum lacrymarent omnes, ipſe non ſine lacrymis tantum, verum etiam ſine ullo triſtioris mentis argumento fuit, ut quoſdam impatientius dolentes conſolatus ſit; quibuſdam mandata ad parentes eorum dederit: 4 adeo, ſicuti in hoſtem, ita & in mortem invictus animus fuit. 5 Dimiſſis militibus, amicos circumſtantes percontatur, *Videanturne ſimilem ſibi reperturi regem?* 6 Tacentibus cunctis, tum ipſe, *Ut hoc neſciat, ita illud ſcire vaticinarique ſe, ac pene oculis videre*, dixit, *quantum ſit in hoc certamine ſanguinis fuſura Macedonia; quantis cædibus, quo cruore mortuo ſibi parentatura.* 7 Ad poſtremum, cor-

3. *Quibuſdam*, & mox, *dederit*] Ita Camertis editio: rectius quam alii, *quibus & dedit*. IDEM.

4. *Invictus animus*] Vix dubito ſcribendum, *invictus animi*. Tacitus ita ſæpicule: ut Annal. I, 32, 6. *Ferox animi*. Et I, 69, 3. *Ingens animi*, &c. Virg. Æneid. IV, 529. *Infelix animi*. Statius, *Eximius animi*. IDEM.

5. *Videanturne* &c.] Curtius, X, 5, 3. Hæc interrogatio non extat in Græcis Scriptoribus: ex iis deſumtam apparet, quorum ſcripta cum tempore interierunt. IDEM.

6. *Sibi parentatura*] Diodorus XVII, 117. & XVIII, 1. ἀγῶνα ἐπιτάφιον vocat. BONGARS. Sicut & Arrianus VII. Alluſio metaphorica. Defunctis enim gladiatorum ſanguine parentare mos erat, ludoſque funebres ex antiquiſſimo ritu fieri: ſicut ex Virgilio de Anchiſæ parentalibus, & ex Statio de Archemori exſequiis, tum etiam ex Homero Patrocli inferias proſequente &c. notum eſt. Obſervat. Jac. Nicol. Loenſis Miſcellan. Epiphil. V, 18. Eunapium in Lib. de Vitis Sophiſtarum, dictum hoc ridicule ſatis ad Julianum Sophiſtam tranſtuliſſe, de cujus exitu ſic ſcribit: *Vitam finiit Athenis magnum certamen funebre* (μέγαν ἐπιτάφιον ἀγῶνα) *ſodalibus ſuis relinquens*, præclare mehercule imitatione maximi regis, & loquacis rhetorculi, cum paribus nugatoribus. Intelligit autem per ἀγῶνα, *commiſſiones*, quas ita vocat Plinius Panegyr. 54. & Sueton. Aug. 89, 8. ἀγῶνα τῶν ῥητόρων, Thucydides III. 6, 35. BERNEC. *Parentare*, eſt in honorem parentum, aut aliorum, juſta celebrare. Fiebatque illud variis rebus; & inter cetera ludis quoque funebribus & munere gladiatorio. Nam, ut Tertullianus, de Spectaculis ſcribit, *olim quoniam animas defunctorum humano ſanguine propitiari creditum erat, captivos vel malo ingenio ſervos mercati in exſequiis immolabant: poſtea placuit impietatem voluptate adumbrare. Itaque, quos paraverant armis, quibus tunc & qualiter poterant eruditos tantum ut occidi diſcerent, mox edicto die inferiarum apud tumulos erogabant.* Dio Caſſius XXXIX. ἀγῶνας ἐπιταφίους, *certamina ſepulcralia*, appellat. Et quomodo noſter, ubi cædes, quæ mortem Alexandri conſecuturæ eſſent ipſum hunc prædicentem inducit, verbo, *parentare*, uſus eſt; ita Diodorus ubi eadem de re agit, id eſt XVII, 117. & XVIII, 1. ἀγῶνα ἐπιτάφιον eam vocat. VORST.

7. *In Hammonis templo*] MSS. omnes,

corpus suum in Hammonis templo condi jubet. [8]Cum deficere eum amici viderent, quærunt, *Quem imperii faciat heredem*: respondit, *Dignissimum*. [9] Tanta illi magnitudo animi fuit, ut cum Herculem filium, cum fratrem Aridæum, cum Roxanen uxorem prægnantem relinqueret; oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparit heredem. [10] Prorsus quasi NEFAS esset, viro forti alium quam virum fortem succedere,

aut

omnes, quos vidit Bongarsius, habent, *templum*. Nec repudio, quia pluribus in locis similia occurrunt, quæ alibi notata. SCHEFF.

8. *Dignissimum*] Diodorus XVII, 117. τὸν κράτιστον. BONG. Et XVIII, 1. τὸν ἄριστον. Jac. Nicolaus Loënsis Miscellan. Epiphill. V, 18. non perfunctorie perstringit Trogum, vel nostrum potius Epitomatorem, quod non bene sententiam Alexandri hic expresserit. Non enim illud volebat dicere, se heredem constituere, qui maxime dignus imperio foret: sed regnum suum fore in potestate occupantis, *fortioris* scilicet, quod & eventus docuit. Neutra enim vox, seu κράτιστος, seu ἄριστος, *dignissimo* convenit. Nam κράτιστος, *potentiam* significat, seu *violentiam*, ut ex Æschyli Vincto Prometheo liquet. ἄριστος autem, ut nominis etymon ostendit, proprie *Marte præstantissimus* est: unde ἀριστεύειν, *omnium fortissime se gerere*: ἀριστεὺς, *omnium fortissimus*; ἀριστεία, *forte facinus*, ἀριστεῖον, *fortitudinis præmium*: Idem ergo dixerit Alexander, quod Pyrrhus, alioqui etiam Alexandro comparatus a Plutarcho in ejus vita 14. a filiis interrogatus, *cuinam relicturus esset regnum?* respondit, *Ei qui vestrum acutissimum habuerit gladium*. Ibid. Cap. 17. Eo pertinet, quod prævidere se dixit Alexander, grave de regno certamen inter illos oriturum; ut proinde sit necesse, rem ad eum inclinare, qui plus possit. Aliquanto melius hoc expressit Curtius X, 5,

7. *Ei relinquere se regnum, qui esset optimus.* quam vocem ad fortitudinem quoque refert Sallust. Jug. 92, 10. *Optumus quisque cadere aut sanciari.* Junge huic Notam ad IX, 2, 4. Ἀγαθὸς τὰ πολέμια, Thucyd. IV, 25, 84. *Bonus militia*, Tacit. t. BERNEC. Eodem quoque modo apud Stobæum Serm. CXLIX. Κότυς ὁ τῶν Θρᾳκῶν βασιλεὺς ἐρωτηθεὶς, τίνι καταλιμπάνεις τὸ βασίλειον; ἔφη, τῷ δυναμένῳ. GRONOV. Non placet Jacobo Nicolao Loënsi, quod sententiam Alexandri Justinus sic expressit. non enim hoc voluisse Alexandrum, heredem regni se constituere qui maxime dignus eo esset; sed qui esset fortissimus ac potentissimus: idque sibi velle vocabula κράτιστος & ἄριστος, quibus auctores Græci, Diodor. Sic. XVII, 117. & XVIII. & Arrianus VII. in hac historia usi sunt. Consentit quoque Blancardus Notis in Arriani VII. Sciendum tamen, Justinum, etsi non *fortissimum*, aut *potentissimum*, sed *dignissimum* scripserit, ad fortitudinem tamen & potentiam, quam Alexander designatum iverit, & ipsum respexisse. Subdit enim: *Prorsus quasi nefas esset viro forti alium quam virum fortem succedere.* VORST.

9. *Roxanen*] Filiam Cohortani Satrapæ. Curt. VIII, 4, 21. Sed Arriano VII. Oxyartis Bactrii, quem Diodorus XVIII, 3. regem appellat. Quin ipse Curtius alibi, scil. X, 3, 13. *Oxatris Persæ* filiam eam appellat. BERNEC.

 11 *Ma-*

aut tanti regni opes aliis, quam probatis relinqui. [11] Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem consurgunt, & ambitione vulgi tacitum favorem militum quærunt. [12] Sexta die præclusa voce, exemtum digito anulum Perdiccæ tradidit, quæ res gliscentem amicorum dissensionem sedavit. [13] Nam etsi non voce nuncupatus heres, judicio tamen electus esse videbatur.

CAP.

11. *Malum discordiæ*] Pomum Eridis. IDEM. Alluditur ad fabulam τοῦ μήλου τῆς Ἔριδος, *mali a Discordia missi*. At XVI, 3, 1. *Discordiæ malum* dicitur, ut *pervigilii malum* XXIV, 8. VORST.

Et ambitione vulgi tacitum &c.] Sebis. ita: *& ambitione tacita vulgi militum favorem quærunt*. BERNEC. Quid si legamus, *Ambitione, vulgi militum tacitum favorem quærunt*? sane *vulgus* & *milites* hic uni iidemque. Et XIII, 1, 8. duo ista conjunguntur, legiturque, *vulgus militum thesauros spectabant*. VORST. Emendant, *ambitione tacita vulgi militum favorem*, vel, *ambitione vulgi militum tacitum favorem*. In MS. quodam pro *tacitum* legitur *tanti cum*. Unde videbatur scribendum, *& ambitione vulgari tantitum favorem militum quærunt*. Possis quoque retinere *vulgi*, & *ambitionem vulgi* explicare eam, qualis est in vulgo, qualem vulgus adhibet. Hanc ambitionem tanquam rem indecentissimam notat in *tantis*, id est tantæ dignitatis viris. Sententia, nisi fallor, eleganti. SCHEFF. Non capiunt, quid sit *ambitio vulgi*. In libro sequente Cap. 3. vocatur *adulatio vulgi*, qua scilicet vulgi favorem, seu popularem auram captant proceres, qui prensant & ambiunt dignitates. cujus & meminit I, 1. cum ait antiquissimis temporibus bonos ad regiam dignitatem non evexisse popularem ambitionem; sed spectatam moderationem. Quid autem hic sit, *tacitus favor*, non intelligo. Forte scripsit Justinus, *tacite*. Adulabantur vulgo principes, nec tamen præ se ferebant verbis, regiam dignitatem ac successionem se ambire, sed blandis verbis, ac donis quoque tacite vel taciti favorem militum quærebant, qui desiderabatur ad id consequendum, quod postea palam essent ostensuri. Idem est, ac si scripsisset Justinus, omni studio nituntur militum favorem sibi comparare clam & tacite, hoc est, sine professione illius caussæ, cur tantopere illorum animos sibi velint conciliari. GRÆV.

12. *Anulum*] Quem una traditi Imperii vel heredis instituti tesseram esse, non tamen nimis certam, hoc ipso & aliis exemplis confirmat eruditiss. Kirchmannus in de Anulis 22. BERNEC.

13. *Nuncupatus*] Nuncupativum testamentum quid sit, explicant JCti. Eo utebantur, cum urgente vi valetudinis non sufficerent ad obsignandas testamenti tabulas. Suet. in vitâ Horatii, in qua nomen Consulis emendandum est, ut pro *C. Mario Censorino* legamus *C. Marcio Censorino*, ex Cassiodoro, & Dione. BONGARS.

Judicio] Vide supra Not. ad V, 11, 3. Sebis. *indicio* malles, quod id *voci* opponatur. BERNEC. Mihi pro *judicio*; *indicio*, quod malebat Sebisius, & exhibent impressi quidam,

CAP. XVI. [1] Deceſſit Alexander, menſem unum, annos tres & triginta natus; vir ſupra humanam potentiam magnitudine animi prædıtus. [2] Qua nocte eum mater Olympias concepit, viſa per quietem eſt
cum

dam, legendum certo videtur. SCHEFF. Sebiſii conjecturam hic minime poſſum laudare. Nam *judicium*, hic eſt extremum judicium, extrema voluntas. Sententia hæc eſt, etſi voce non eſſet heres declaratus, videbatur tamen hæc eſſe voluntas extrema Alexandri, Perdiccam ſuum debere heredem eſſe, qui anulum regium ei tradiderat. Sic Sup. v, 3. *Cyro judicium patris injuria videbatur*, hoc eſt extrema patris voluntas, ſive tabulis ſcriptis, ſive voce, ſive ſigno data. Hunc locum jam dudum attulit Berneccerus, & alia ad eum notavit, ut mirer poſtea quoque Viros doctos hic hæſitaſſe. GRÆV.

CAP. XVI. 1. *Deceſſit Alexander*] Caſſandri fraude, & ingenito vitio, periit, veneno ſcilicet & crapula. Igitur Dæſii quinto, apud Eumæum, ſeptimo & xv. apud Perdiccam epulatus, ſequentes dies ſomno dedit, ut Ælianus ex diariis Alexandri refert. Addit παρὰ Βαγώᾳ ἣ ἐδείπνησε τῇ τετράδι μετ' εἰκάδα, τῇ δὲ τρίτῃ ἐκάθευδε, legendum πέμπτῃ, vel epulatus eſt apud Bagoam τετάρτῃ φθίνοντος, τῇ τρίτῃ ἐκάθευδε, Dæſii xxvii. ſequenti obdormiit ſimul & obiit. Arrianus ex iiſdem diariis ait in morbum incidiſſe Dæſii xviii. Sequenti die nihilominus apud Theſſalum Medium (Juſtinus *Medicum* perperam vocat) Dæſii xx. apud Nearchum potaſſe, ac tandem Dæſii xxviii. periiſſe. Addit: *Mortuus eſt Olympiade* cxiv. *Pretore Hegeſia. Vidit annos duos & triginta & tertii menſes octo. Regnavit annos duodecim, & hos octo menſes*, hoc eſt, mortuus eſt exeunte primo Olympiad. cxiv. anno. CAPELL. Vide Q. Curtium, Arrianum, Plutarchum & alios. Non abſurde ſtatuas in viſione Danielis vii. imperium Græcorum comparari pardo, quia Alexander M. fuerit vinoſus, uſque adeo ut ſi eos minus ſequi viſum fuerit, qui veneno interiiſſe arbitrantur, ſatis tamen cauſæ ſola in vinolentia fuerit, cur periret Babylone. VOSS. Ab ejus obitu æra Græcorum ducitur, de qua Muhammed Alferganus ex verſione Golii: *Romani & Syri æram deducunt ab initio annorum Alexandri, dicti bicornis, qui quidem dies fuit feria ſecunda.*

Annos tres & triginta] M. Cicero Philipp. v, 17. Ceteri, annos 32. menſes 8. BONGARS.

Menſem unum, annos tres & triginta natus;] Rectius ſcripſiſſet, *annos duos & triginta*, uti Blancardus Notis in vii. Arriani demonſtrat. Ipſe Arrianus ſcribit, vixiſſe Alexandrum annos xxxii. menſes viii. ut auctor ſit Ariſtobulus. Cicero Philipp. v. *Tertio & trigeſimo anno mortem obiiſſe*, ait, VORST. Non totum illos tres & triginta expleviſſe annos, conſtans omnium eſt ſententia. In MSS. legitur non *menſum unum*, ſed *menſe uno*. Cogitandum igitur annon ſcripſerit Juſtinus: *Deceſſit Alexander demto menſe uno annos.* Et ſane per ſyllabam, *der*, in *Alexander*, facile perdi potuit Syllaba *dem* in *demto*, poſt illud *to* ut nullius ac precii dcleri. SCHEFF.

2. *Cum ingenti ſerpente*] Qua cauſa Sidon. Apollinar. Carm. 11, 80. Alexandrum, *draconigenam*, appellat. Adde Supra xi, 11, 3. BERNEC.

Volutari] MSS. *Voluptari*, unde Freinsh. *voluptuari*. BERNEC. MSS. æque ut Iuntæ, *voluptari*. Sic & Quintil. Decl. iii. quæ inſcribitur Miles Marianus: *Tribunus inter*

cum ingenti ſerpente volutari: nec decepta ſomnio eſt. Nam profecto majus humana mortalitate opus utero tulit: [3] quam cum Æacidarum gens ab ultima ſeculorum memoria, & regna patris, fratris, mariti, ac deinceps majorum omnium illuſtraverint: nullius tamen nomine, quam filii, clarior fuit. [4] Prodigia magnitudinis ejus in ipſo ortu nonnulla apparuere. [5] Nam ea die qua natus eſt, duæ aquilæ tota die perpetes ſupra culmen domus patris ejus ſederunt, omen dupli-cis

ſcorta voluptabitur. Sic MS. Lipſii, vulgo. *volutabitur*. Et Apul. IX. Metamoph. *Cum ſuis adulteris voluptatur*. Sic MSS. & primæ editiones, ut notarunt viri eruditi, ubi quoque in vulgatis, *volutabitur*. Probo tamen ubique lectionem editorum librorum. Nam *volutari*, ſæpe de rebus Venereis dicitur, ut exempla docent apud Ampl. Cuperum IV. Obſerv. 10. GRÆV. MS. *voluptari*, quod eſt rectum, nec in *voluptuari*, quod Freinshemius volebat, mutandum. Docent Fabius & Apulejus, quos pro lectione iſta Vir Cl. Ge. Grævius laudavit. SCHEFF. MSS. habent, *voluptari*, quod idem eſt ac oblectare ſe, & amori operam dare: vox eſt invidioſa, & in probri loco poſita. Sed *volutari*, longe mihi arridet magis, cum agatur de ſerpente, quo ſe bona illa & frugi mulier Olympias implicitam prædicabat, per imaginariam Venerem, cum abeſſet Philippus. Hoc autem non abs re fuerit meminiſſe, (nam ex nihilo, ut ajunt, nihil) reperiri in Macedonia ſerpentes, qui tam facile manſuefieri poſſint, ut ex iis olim & puellæ & matronæ ſibi armillas, ſibi monilia facerent, vel ut animulas ſuas oblectarent, vel ad corpuſculum frigetandum. Hujus rei auctorem ciere poſſum Lucianum in Alexandro, ſeu Pſeudomanti. FABER.

Majus humana mortalitate opus &c.] Scribe: *majus humana mortalitat. onus utero tulit. Onus* enim dicitur ſæpiſſime onus uteri, fœtus. Ovidius: *Tendit onus matrem.* Exempla ſunt obvia, vel ſexcenta apud ſolum Ovidium reperias. GRÆV. Grævius emendat, *onus utero*, quod probo. SCHEFF. Præclare vero apud Grævium noſtrum, *Onus utero tulit*. Nil melius poterat. *Onus uteri*, eſt fœtus. Ita apud Phædrum.

Onus natura melius quo deponeret.

FABER.

3. *Regna patris*, &c.] Talis Archedice regina, cujus monumentum Thucyd. VI, 9, 36. tale refert.

Extulit hac animum nunquam,
patremque virumque
Fratreſque & gnatos imperitare
videns.

Minus ergo caute Tacitus XII. Annal. 42. Agrippinam, *Imperatore genitam, & ſororem ejus, qui rerum potitus ſit, & conjugem & matrem fuiſſe, unicum ad hunc diem exemplum eſſe*, ſcribit. Nec vere Plin. VII. Nat. Hiſt. 41. *Una feminarum & omni ævo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis uxor, regis mater fuit*. BERNEC.

4. *Prodigia*] De quibus Plutarchus in ejus Vita 4. BONGARS.

5. *Perpetes*] Scio tradere Hyginum, *præpetes* eas aves dici ab auguribus, quæ opportune prævolant, aut idoneas ſedes capiunt: non poſſum tamen, maxime cum Bongarſius in uno ſuo MS. repererit, *perpedes* pro *præpetes* contemnere plane, & extra numerum habere ſcripturam Fuldenſium membra-

cis imperii, Europæ Asiæque præferentes. [6] Eadem quoque die nuntium pater ejus duarum victoriarum accepit; alterius, belli Illyrici, alterius, certaminis Olympici, in quod quadrigarum currus miserat; quod omen universarum terrarum victoriam infanti portendebat. [7] Puer acerrimis literarum studiis eruditus fuit. [8] Exacta pueritia, per quinquennium sub Aristotele doctore inclyto omnium philosophorum, crevit. [9] Accepto deinde imperio, *Regem* se *terrarum omnium ac mundi* appellari jussit; [10] tantamque fiduciam sui mi-

branarum, in quibus disertim est, *perpetes*, ut dictum est a Plauto Amphitt. I, 1, 124. *Quievi in navi noctem perpetem.* MOD. Optime membranæ Fuldenses, *perpetes*. Superius v. *perpeti nocte.* Cum tamen viri docti tuentur vulgatam, velim mihi explicent, quid sibi velint hic, *præpetes.* Sed *tota die perpetes*, est tota die perpetuo sederunt in illo culmine, ut nusquam se hinc moverent. Plaut. Amph. I, 1.

Neque ego hac nocte longiorem me vidisse censeo,
Nisi item unam, verberatus quam pependi perpetem. GRÆV.

Bongarsius in uno Cod. MS. observavit, *perpedes*; & Modius in MSS. Fuldensibus manifeste, *perpetes*: quod idem hic non plane contemnendum judicat. Sed & Grævio mirifice illud placet; cum ipse noster v. dixerit, *perpeti nocte*. Nobis tamen non liquet; ideo quidem quod præcedit, *tota die*: quod idem est quod, *perpeti die.* VORST.

6. *Alterius, belli Illyrici*] Forte legendum, *eadem quoque die nuntios pater ejus d. vict. accepit; alterum belli Illyrici, alterum* &c. GRONOV. MSS. quidam habent, *altera*, quam lectionem firmant alii multi, in quibus est *altera*. Porro *altera*, pro *alterius*, non est repudiandum in nostro, qui secutus est Trogum, priscæ eloquentiæ virum, ut ipse eum nominat, vestigiaque plurima in nostro testantur. Sane veteres, *altera*, *altera*, *altera*, inflexisse, argumento Plauti locus est in Rud. III, 4. ubi ait: *Nam huic alteræ patria quæ sit, profecto nescio.* Atque sic & apud Terentium legitur. Ut autem *altera*, in tertio, ita & in secundo casu dixisse per naturam inflexionum necesse est. Ut adeo id hic sit notandum. SCHEFF.

7. *Puer acerrimis*] Iuntæ: *Puer acerrimus*, optime. Florus IV, 4. Antonius prælatum sibi Octavium furens, inexpiabile contra adoptionem acerrimi juvenis susceperat bellum. hoc est sollertissimi. GRÆV. Iuntæ: *acerrimus.* nec displicet. vulgatum sane vix Latinum est.

8. *Sub Aristotele*] Plutarchus Alex. II. qui & 8. Præceptores Alexandro tribuit Leonidam & Lysimachum Acarnana. De doctrina & studiis Alexandri locus insignis est Orat. 1. de Fort. Alex. 4. & 5. ejusdem Plutarchi. BERNEC.

Doctore inclyto omnium philosophorum] Hoc, *omnium philosophorum*, quomodo cum *inclyto*, cohæreat, non video. Puto glossatoris esse, non Justini. SCHEFF. Ridicule, neque isthuc a Justino est, quod legis (*doctore inclyto omnium philosophorum.*) An Aristoteles doctor fuit omnium philosophorum? sit satis, suæ familiæ; aliarum, mi-

militibus fecit, ut illo præsente nullius hostis arma, nec inermes, timuerint. [11] Itaque cum nullo hostium unquam congressus est, quem non vicerit; nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit; nullam gentem adiit, quam non calcaverit. [12] Victus denique ad postremum est, non virtute hostili, sed insidiis suorum & fraude civili.

nime. An docuit Anaximenem, Anaximandrum, Thaletem. Democritum, Pythagoram, Parmenidem, Archelaum, Socratem, Platonem, &c. qui ante ipsum fuerunt? An etiam eos docuit qui postea vixere, Epicurum, & totam illius domum? &c. Unde igitur isthæc intrusa? ab inepto aliquo discipulo Alberti Magni, qui ad oram Justini sui hoc adscripserat, admirans scilicet angelum Naturæ, sed hoc parum est, Deum ipsum Naturæ, volueram dicere. FABER.

LIBER XIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Luctus post Alexandri Magni excessum: Macedonum ingratitudo: ducum ambitio, militumque avaritia.*
2 *De Alexandri successore, ducum exercitus sententiæ pugnantes.*
3 *Perdiccæ sententiæ reclamant pedites: unde tumultus & seditio; cui Perdicca prudenter medetur.*
4 *Aridæo rege designato, Perdicca & alii duces, seu principes provincias dividunt.*
5 *Bellum pro Græciæ libertate ab Atheniensibus & Ætolis reparatum. Demosthenis pro patria labores: Antipatri obsidio & liberatio.*
6 *Perdicca Cappadoces prælio fatigat. Bellum inter Antigonum & Perdiccam. Ptolemæi solers industria.*
7 *De origine urbis Cyrenes digressio.*
8 *Ptolemæus bellum parat in Perdiccam. Eumenis res fortiter & feliciter gestæ.*

CAP.

CAP. I.

Exstincto in ipso ætatis ac victoriarum flore Alexandro Magno, triste apud omnes tota Babylone silentium fuit. [2] Sed nec devictæ gentes fidem nuntio habuerunt, quod ut invictum regem, ita immortalem esse crediderant; [3] recordantes, quoties præsenti morte ereptus esset; quam sæpe pro amisso repente se non sospitem tantum suis, verum etiam victorem obtulisset. [4] Ut vero mortis ejus fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulo ante ab eo devictæ, non ut hostem, sed ut parentem luxerunt. [5] Mater quoque Darii regis, quam amisso filio, a fastigio tantæ majestatis in captivitatem redactam, indulgentia victoris, in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri, mortem sibi ipsa conscivit; [6] non quod hostem filio præferret; sed quod pieta-

CAP. I. 2. *Sed nec devictæ gentes fidem nuntio habuerunt, quod, ut invictum regem, ita immortalem esse crediderant;*] Hic noster, (& jam antea dictum a me fuit) habet stylum sæpe rhetoricum, &, ubi se materia offert, ostendit satis quid illo genere possit. Lego itaque, nam hoc dicere voluit: *ut invictum regem*, senserant (vel, experti fuerant,) *ita immortalem esse crediderant.* Cur ita existimem, hæc ratio est, quod nunquam Alexandrum invictum (id est, ut hodie loquimur, invincibilem,) crediderant: Si enim talem esse illum credidissent, nunquam, profecto, contra illum arma sumsissent. Hoc ad judicii exercitationem facere poterit. FABER. Nihil poterat dici rotundius, nil venustius. Illæ devictæ gentes, quum Alexandrum ex omnibus prœliis, & periculis victorem, ac sospitem evasisse audirent, crediderant utique invictum esse regem, & nulla humana vi posse superari: & quia illum invictum esse persuasum habebant, putabant quoque immortalem esse, & ne a morte quidem subigi posse. Non hoc credebant gentes, cum illis bellum inferret Alexander, alioquin manus cum eo non conseruissent, sed postquam ab illo devictæ audierant eum ubique invictum esse, nusquam offendisse. Nihil in hoc acumine quod reprehendant, vel [illegible] Rhetores reperient. GRÆV.

3. *Præsenti morte ereptus esset;*] Antiquiores typis expressi, *præsenti morti.* Et dicitur sane utrumque. Altera constructio fit vi præpositionis, quemadmodum supra, *illacrymare mortem.* VORST.

5. *Mater quoque Darii*] Sysigambis mater Darii inedia mortua quinto, postquam mori statuerat, die. Q. Curtius x, 5, 19. BERNEC.

Sibi ipsa conscivit] Vulgus diceret, *sibi ipsi.* Sed ut Trogus, ita & optimi quique locuti fuerunt; Cic. in

tatem filii in eo, quem ut hostem timuerat, experta esset. [7] Contra Macedones versa vice, non ut civem, ac tantæ majestatis regem, verum ut hostem amissum, gaudebant; severitatem nimiam, & assidua belli pericula exsecrantes. [8] Huc accedebat, quod principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros & grande pondus auri, velut inopinatam prædam, spectabant; illi successionem regni, hi opum ac divitiarum hereditatem cogitantes. [9] Erant enim in thesauris quinquaginta millia talentum, & in annuo vectigali tributo tricena millia. [10] Sed nec amici Alexandri frustra regnum spectabant. nam ejus virtutis ac venerationis erant, ut singulos reges putares. [11] Quippe ea formæ pul-

in Bruto 12. *Cum se ipse defenderet.* & de Opt. Gen. Orat. 3. *Quoniam se ipse consulto ad minutarum genera causarum limaverit.* Cæsar VII. de Bell. Gall. 70. *Se ipsi multitudine impediunt.* & Liv. VI, 2. *Ut vallo se ipsi, vallum congestis arboribus sepserent.* Id. XXX, 15. *Sibi ipsa consuleret.* GRONOV.

7. *Contra Macedones versa vice*] Nescio an non illud, *contra*, glossatoris sit habendum. Idem enim, *contra*, & *versa vice.* SCHEFF. Vides hæc duo, *Contra*, &, *versa vice*; Alterutrum glossema esse dico; alterum enim alterius explicatio est. Ipse quidem, hoc loco, *contra*, amplecterer, at *versa vice*, rejicerem, & hinc amolirer. FABER. Testatur hic Notator Anglicanus, Fabrum, *versa vice*, tanquam otiosa delere. Mallem illud, *contra*, glossatoris credere. Sed vide infra XXXVII, 1, 9.

8. *Velut inopinatam prædam spectabant*] Non inepte Iuntæ: *sperabant.* GRÆV.

9. *Quinquaginta millia talentum*] Nostra voce & ratione numerandi fuerint milliones triginta. Illa vero, *tricena*, seu ut Budæus IV. de Asse pag. 165. m. legit, *triginta millia vectigalis annui*, constituunt milliones octodecim. Vide Agricolam de Pond. & Mens. p. 116. f. & p. 318. BERNEC. Iuntæ, ut placebat Budæo; *triginta millia.* GRÆV. Budæus in Lib. de Asse citat, *triginta millia:* quomodo & editionem Iuntinam habere testatur Grævius. Sed perinde rursus est; quod quidem ad sensum attinet. Nam, *triceni*, dicunt pro *triginta.* Plinius, *tricenos pedes*, *tricenis diebus.* Aliud autem est, *treceni.* Porro, *tributo*, supervacuum videtur, & ex margine, ubi explicationis causa scriptum fuerit, irrepsisse in textum. Sane, *vectigal*, &, *tributum*, unum & idem sunt. Et XVIII, 5, 14. dicit modo, *statuto annuo vectigali*; non, *statuto annuo vectigali tributo.* VORST. Etiam hic metus, ne glossa irrepserit. Quis enim *vectigal tributum*, junxit ex scriptoribus probatis? SCHEFF. Budæus, ut ajunt, legit, *triginta*, sed nil necesse; nam *tricena*, & *triginta*, idem efficiunt; at, *trecena*, ter centum; quæ summa omnem fidem longe exsuperare videtur. FABER.

10. *Sed nec amici*] Vulgo legitur, *sed nec amici. Nec*, quod in uno tantum MS. reperi, inducendum curavi. Frustra exspectabant regnum, cum omnes pares essent, & æqualitas discordiam augeret,

ut

pulcritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, sed ex toto terrarum orbe electos judicaret. [11] Neque enim unquam ante Macedonia, vel ulla gens alia, tam clarorum virorum proventu floruit: [13] quos primo Philippus, mox Alexander tan-

ut paulo post XIII, 2, 3. & XVI, 3, 1. dicet. Æquales enim æqualibus imperare, contra naturam est: & qui in alios regnum exercere vult, *tanquam Deus inter homines*, esse debet, ut Aristoteles loquitur. BONGARS. *Nec, quod in uno tantum MS. reperi*, inquit Vir Doctus, & de hoc ipso auctore optime meritus, *inducendum curavi. Frustra* &c. Quid enim? annon & I, 10, 2. de magorum interfectoribus legimus? *Erant enim virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret.* & tamen ex septem ita æqualibus unus sublatus in regnum fuit: unus ceteris rebus omnibus sibi paribus imperavit. Retineo ergo omnino τὸ *nec*, in quinque MSS. a me constanter inventum, hac sententia: Non frustra aut improbe spectasse & sperasse illos regnum; in quibus artes regiæ, & omnia rege digna inessent; formæ pulcritudo, proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo, quæque alia Justinus commemorat. MOD. In altero Voss. MS. etiam τὸ *nec*, apparebat. GRONOV.

Spectabant.] Vulgo, *exspectabant*. Supra II, 12, 22. *rex velut spectator pugnæ*. Vett. plerique *exspectatæ pugnæ*. Cicero Epist. ad Cassium ea, quæ est XV, 16. *Longiores enim exspectabo, vel potius exigam.* Nonius in, *exigere*, citat hoc modo: *Longiores enim spectabo, vel potius exigam, quando hercle ego temere exigam.* Locum eo adscripsi, quia postrema verba in Ciceronis editionibus nulla sunt: quæ Nonius tamen, ut Ciceronis adfert. BONGARS. Acidalius ad Vellejum II, 14, 5. *exspectabant*, hic legendum suspicatus: ut & Supra II, 12, 22. *exspectata pugna*. BERNEC. Becharii & aliæ antiquiores editiones, *exspectabant*: quod Acidalius & rectum putat. Scribit & Gifanius in Obs. L. L. *exspectare*, apud veteres multis in locis in usu fuisse, vulgo fere depravatis. Vetus denique editio Iuntina, teste Grævio, pro *spectabant*, habet, *sperabant*: id quod omnium commodissimum hic videtur. VORST. Acidalius cum vetustioribus vult, *exspectabant*. Iuntæ, *sperabant*: quod Grævio non displicet, & Vorstius putat commodissimum. SCHEFF.

11. *Eos ignoraret*] Verbum, *ignorare*, hic respicit qualitates animi, & virtutes. Terent. Eun. V, 8, 59. *Isti te ignorabant.* & Cic. IV. Acad. Quæst. 2. *Majore enim studio Lucullus, cum omni literarum generi, tum philosophiæ deditus fuit, quam qui illum ignorabant.* & Liv. XXVI, 12. *Productus primo satis constanter ignorare se mulierem simulabat.* Hinc & Illustris noster Grotius in Proleg. ad Lib. de Jure B. & P. eandem loquendi formulam respiciens ait: *In carcerem conjectus sum ab iis, qui me ignorabant.* GRONOV.

12. *Clarorum virorum proventu*] Ita Seneca de Tranquill. Animi 7. *Si inter Platonas & Xenophontas, & illum Socratici cœtus proventum bonos quæreres.* Ἀνδρῶν σοφῶν φορὰν vocat Herodian. I, 1. *Proventus filiorum* II, 10, 4. XLIV, 4, 3. BERNEC. Plinius I. Epist. 13. *Magnum proventum poetarum annus hic attulit.* & Quintil. XII. Instit. Orat.

tanta cura legerat, ut non tam ad societatem belli, quam in successionem regni electi viderentur. [14] Quis igitur miretur, talibus ministris orbem terrarum victum, cum exercitus Macedonum tot non ducibus, sed regibus regeretur? [15] qui nunquam sibi reperissent pares, si non inter se concurrissent; multosque Macedonia pro uno Alexandros habuisset, nisi fortuna eos æmulatione virtutis in perniciem mutuam armasset.

CAP. II. [1] Ceterum occiso Alexandro, non ut læti, ita & securi fuere, omnibus unum locum competentibus: [2] nec minus milites invicem se timebant, quorum & libertas solutior & favor incertus erat. [3] Inter ipsos vero æqualitas discordiam augebat, nemine tantum ceteros excedente, ut ei aliquis se summitteret. [4] Armati itaque in regiam coëunt, ad formandum re-

Orat. 10. *Tum deinde efflorescat non multum inter se distantium temporum ingens oratorum proventus.* GRONOV.

15. *Si non inter se concurrissent*] *Concurrere*, pro pugnare, prælium committere, ut Sup. III, 5, 14. Vide & quæ Freinshemius de hoc verbo in Ind. scripsit. VORST.

CAP. II. 2. *Nec minus milites invicem se timebant*] Antiquiores typis expressi, pro *quam invicem se*, habent, *inter se*. Et puto ego hanc vetam lectionem esse; modo, *quam*, adjiciatur, legaturque, *quam inter se timebant. Inter se timere*, dicitur, ut *inter se amare*, *inter se complecti*, *inter se obtrectare*. Suntque talia elegantiora quam, *invicem se amare*. Vide Ind. in Nepotem a nobis locuplet. v. *Inter*. VORST. Veram lectionem putat Vorstius, *quam inter se*, ut est in vetustioribus. SCHEFF. Mirot qui potuerit tam insulsa lectio tum diu ferri. Quid enim est, duces non erant secuti, nec minus milites, *quam* invicem se timebant? Illud, *quam*, quid ad rem facit? Merito itaque & cum Iuntina, veteribusque editionibus aliis, nec non MS. quem vidit Bongarsius, illud, *quam*, expunxi. Digitum autem non verterim cum antiquioribus editis legas, *inter se*, an cum MSS. *invicem se timebant*. GRÆV.

3. *Æqualitas discordiam augebat.*] Infra XVI, 3, 1. *Assiduum inter pares discordia malum.* Contrariam vocem Soloni tribuit in ejus vita Plutarchus 18. Τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, *æqualia non faciunt bella.* Plin. Panegyr. 45. *In alio sua quemque natura delectat.* Sed nimirum, nisi sibi mutuo obstent. Nam cum idem competunt, illud Senecæ valet de Ira III, 34. *Quod vinculum amoris esse debebat, seditionis atque odii causa est*, IDEM VELLE. BERNEC.

Ut ei aliquis se summitteret] MSS. mei, *ut ei se alius summitteret*. quod mihi nescio quomodo concinnius videtur. MOD. Antiquiores typis expressi, ut & Iuntina, pro *se summitterec*, habent, *summitteretur*: quod rursus genuinum puto. Solemne est Latinis pro verbo activo & pronomine reciproco uti verbo pas-

rerum præsentium statum. [5] Perdicca censet, *Roxanes exspectari partum, quæ exacto mense octavo, matura jam ex Alexandro erat; & si puerum peperisset, hunc dari successorem patri.* [6] Meleager *negat differenda in partus dubios consilia; nec exspectandum, dum reges nascerentur, cum jam genitis uti liceret:* [7] *seu puer illis placeat, esse Pergami filium Alexandri natum ex Barsine, nomine Herculem:* [8] *seu mallent juvenem, esse in castris fratrem Alexandri Aridæum, comem & cunctis non suo tantum, verum & patris Philippi nomine acceptissimum.* [9] *Ceterum Roxanen esse originis Persicæ; nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleverint, reges constituantur;* [10] *quod nec ipsum Alexandrum voluisse*, dicit. *Denique*

passivo. Sic dicunt, *lavari*, pro lavare se, *exerceri*, pro exercere se, *provolvi*, pro provolvere se: & infinita id genus alia, quæ dedita opera in lib. de Latinit. Vulgo Fere Neglecta congessimus. Jam si in Codd. quibusdam protrita sese offerant, in aliis vero abstrusiora observentur: priora fere suspecta nobis sunt, ac primo explicationis causa in margine posita fuisse, deinde vero in textum irrepsisse videntur. Græci quoque ὑποτάσσεσθαι forma passiva dicunt pro ὑποτάσσειν ἑαυτόν. Dicitque Grotius ad Eph. v, 21. sono passivum, sed sensu reciprocum illud esse. VORST. MSS. Modii, *ut ei se alius summitteret*, quod concinnius Berneccero videtur. Ego nescio, an non utraque lectio debeat conjungi, hoc modo: *ut ei aliquis se alius submitteret.* Saltem omnia sic planiora evaderent. SCHEFF.

5. *Perdicca censet*] *Censere*, non tantum ad judicium, sed & ad voluntatem pertinet (aliter enim dicendum fuisset, *censet Roxanis expectandum esse partum*) estque etiam idem quod suadere, decernere, præcipere. Sallustius Bell. Jug. *Velle & censere* (Senatum Populumque Rom.) *eos ab armis discedere.* Cicero VII. Fam. Ep. 13. *Treviros vites censeo.* Sed de hoc plura in Lib. de Lat. Vulgo Fere Negl. VORST.

Roxanes] Ea erat Oxyartis Bactriani filia. Arrian. VII. Curt. IX. BONGARS. Putat Lambinus ad Probi Phocionem, hunc, ubi natus fuit, Philippum appellatum fuisse, ubi ita loquitur Probus: *Causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere.* Quem locum mavult accipere de Philippo Alexandri, ut ei videtur, filio, quam de Aridæo Philippo, Alexandri fratre, ad quem tamen haud dubie pertinent. Verum autem nomen filio Roxanes fuit Alexander. Quod certum est ex Pausaniæ Atticis & Bœoticis, item Dexippo apud Photium & Eusebium.

Qua exacto mense octavo] Valde suspectus mihi hic locus. *Maturam*, certe sic absolute poni, pro *vicinam partui*, haud reperio. Quare puto pro *qua cui* scribendum, *quoi cui.* Vitium videtur ortum ex ignorantia scripturæ veteris; olim namque, *quoi*, pro *cui*, scribebant, quod deinde mutatum est in *qua.* SCHEFF.

7. *Ex Barsine*] Corrigendus in mu-

que morientem nullam de eo mentionem habuisse. [11] Ptolemæus recusabat regem Aridæum, *non propter maternas modo sordes, quod ex Larissæo scorto nasceretur; sed etiam propter valetudinem majorem, quam patiebatur; ne ille nomen regis, alius imperium teneret:* [12] *melius esse ex his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui pro-*

mulieris nomine Porphyrius apud Eusebium in regno Macedonico: Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος παῖδας Ἡρακλέα τε ἐκ Μαρσίνης τῆς Φαρναβάζου. Ἀλέξανδρόν τε ἐκ Ῥωξάνης τῆς Ὀξυάρτου τοῦ Βάκτρων βασιλέως. Scribe, ἐκ Βαρσίνης quam hic Pharnabazi filiam facit: Plutarch. 36. & Eumenes 2. Artabazi Arrianus VII, 1. Darii regis; sed in nomine conveniunt. FREINSHEM.

11. *Maternas modo sordes*] Vide Plutarchum extremo Vitæ Alexandri. BONGARS.

Larissæo scorto] Ex Philinna Larissæa, quam Ptolemæus apud Athenæum Saltatricem fuisse refert. BERNEC.

Nasceretur] *Nasceretur*, pro *natus esset*. Imperf. pro plusquamp. Aur. Victor in Octav. *Cunctis vulgo jactantibus, utinam aut non nasceretur, aut non moreretur*. Valerius Max. VII, 3. Ext. 6. *Nullam partem defensionis odio obserata aures reciperent*, pro recepissent. Vide nostras ad eum loc. Notas. VORST.

Valetudinem majorem] Sic Cicero in malam partem ea voce usus est de Offic. *Æsculapius potest præscribere per somnum curationem valetudinis*. & in Epist. *Scripsit ad me te moleste ferre, quod me propter valetudinem tuam non vidisses*. alii tamen malunt hic legere, *propter invaletudinem majorem*, quam lectionem stabiliunt testimonio & exemplo ex eodem Cicerone petito, quem scribere aiunt in Lælio, sive de Amicitia; *Quod autem his nonis in collegio nostro non affuisses, invaletudinem respondeo causam non mæstitiam fuisse*. quo tamen ipso loco plures & meliores MSS. habere etiam *valetudinem*, pro *invaletudinem*, & alii monuerunt, & ego hisce oculis vidi. MOD. Hoc est, morbum comitialem, quem & Herculeum, & sacrum appellant. Festo est *morbus major*, in voce *Prohibere*, quem locum indicio Freinshemii nostri debeo. Plutarchus Alexand. 16, & 130. *mentis impotem*, Aridæum fuisse tradit, non natura, sed pharmaco ab Olympiade propinato. Porro, *valetudinem*, pro *morbo*, dixit autor etiam XIV, 5, 2. & XXI, 2, 1. Ita Cicero de Divin. II, 59. *Curatio valetudinis*. Quintilian. II, 16. *Cibi attulerunt sæpe valetudinis causas*. Sueton. Cæs. 49. *Valetudine mentis liberius dicax*. Et 72. *Subita valetudine correptus*. vide Henr. Steph. Thes. Græc. Tom. I. Col. 1644. b. c. BERNEC. Antiquiores typis expressi, *invaletudinem*. Dicitur utrumque: estque, *valetudo*, quoque idem, quod *invaletudo*: idque apud ipsum nostrum XIV, 5, 2. & XXI, 2, 1. Deinde, *major*, dicunt, pro *magna*: quomodo de cetero quoque gradus comparativus sæpe pro positivo usurpatur. Festus item in *Prohibere*, *morbus major*, dicit, pro *morbus magnus*: Designatque eundem illum quem noster, id est, quem comitialem, Herculeum & sacrum appellant. VORST.

12. *Indignorum subjiciantur imperio.*] Pro subjiciant se, submittant se. Nimirum, *subiici*, est hic, pro subjicere se, ut paulo ante, *submitti*, pro submittere se. IDEM.

provincias regant, quibus bella mandentur, quam sub persona regis indignorum subjiciantur imperio. [13] Vicit Perdiccæ sententia, consensu universorum. [14] Placuit itaque Roxanes exspectari partum; & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdiccam, Crateron & Antipatrum constituunt, confestimque in tutorum obsequia jurant.

CAP. III. [1] Cum equites quoque idem fecissent, pedites indignati, nullas sibi consiliorum partes relictas, Aridæum, Alexandri fratrem, regem appellant, satellitesque illi ex tribu sua legunt, & nomine Philippi

14. *Si puer natus fuisset,*] Pro si puer nasceretur. Ut paulo ante, Imperf. pro plusquamperfecto: ita nunc rursus plusquamp. pro imperfecto ponitur. Valerius Max. VIII, 7. Ext. 4, *Quo magis vacuo animo studiis literarum esset operatus*, pro operaretur. VORST. Ergo constitutio tutorum fuit non in præsens, sed eventum, si natus esset puer. Quomodo igitur in tutores incertos, & futuros juramento se obligant? Suspicor, scripsisse nostrum: *Placuit itaque Roxanis exspectari partum. Tamen ut si puer natus fuisset.* Vocem, *Tamen*, facile absumere potuit syllaba, *tum*, in fine vocis præcedentis: *&*, vero pro *ut*, est frequens in libris antiquis. SCHEFF.

Tutores] Idem factum infra XVII, 3, 10. & 21. Item XXXIV, 3, 6. BERNEC.

Crateron] Hunc Craterum Alexander Φιλοβασιλέα, Hephæstionem autem Φιλαλέξανδρον appellare solebat.

CAP. III. 1. *Pedites indignati*] Tacit. Annal. I, 47. *Postpositi, contumelia accenduntur.* Plutarchus in Nicia 5. *Hic habetur a majoribus honos plebi maximus quum non contemnitur.* BERNEC. Nota morem, quando totus exercitus in consilium vocatur. Tacit. Annal. I, 47. VORST.

Aridæum, Alexandri fratrem, regem &c.] Legendus Diod. XVIII. pr. & Curtius X, 7. Seneca de Benef. IV, 21. *Quid sibi voluit providentia, quæ Aridæum regno imposuit? Illi putas hoc datum? Patri ejus datum est, & fratri.* BONGARS.

Ex tribu sua] Quæ est tandem ista *tribus*, ex qua hic satelles lectus? omnino legendum est, ut est in tribus meis MSS. melioribus, *ex turba sua*, quod inventum in uno MS. etiam jure Bongarsius probat. MOD. *Ex turba*, inventum in uno MS. jure Bongarsius in variantibus probat: atque ita etiam esse in tribus suis MSS. melioribus, affirmat Modius, quo magis religio fuit, auctori suum non restituere. Hactenus edebatur, *ex tribu sua*. BERNEC. Antiquiores typis expressi, *ex tribu sua*: quod & Bongarsius retinuit. Ait autem unum eorum Codd. quos ipse complures vidit, habere, *turba*; idque se probare. Berneccerus deinde plane in textum recepit. Sed minime id probat Gronovius: quia ut ab aliis, ita & a Justino, res exterorum vocabulis quæ rebus Romanis dicata erant, propter τὸ ἀνάλογον sæpe vocitentur; cujus rei mox & alia exempla subjungit. Vide IV. Observ. 10. VORST. Bongarsius legit, *tribu*, pro *turba*, idque pluribus probat Gronovius. SCHEFF.

No.

pi patris vocari jubent. [2] Quæ cum nuntiata equitibus essent, legatos ad mitigandum eorum animos, duos ex proceribus, Attalum & Meleagrum mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omissa legatione, militibus consentiunt. [3] Statim & seditio crevit, ubi caput & consilium habere cœpit. [4] Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: [5] quo cognito, equites trepidi ab urbe discedunt, castrisque positis, & ipsi pedites terrere cœperunt. [6] Sed nec procerum inter se odia cessabant. [7] Atta-

Nomine Philippi patris vocari jubent] Inde auctores, eum Aridæum designant, subinde, *Philippum*, dicunt. Vide Diodorum XVIII, 16. & XIX, 4. Curtium X, 9, 18. Sulpicius Severus II. Hist. S. 17. utrumque nomen conjungit, & *Aridæum Philippum*, vocat. VORST.

2. *Ad mitigandum eorum animos*] Sic Iuntæ cum aliis editis. Male mutarunt qui hanc syntaxin, de qua vide Sanctium in Minerva, & Vossium in Aristarcho, ignorarunt. XXIII, 8. *Ad persequendum belli reliquias.* GRÆV. Antiquiores editiones, *ad mitigandum*, æque bene. Sic Inf. XXIII, 8. *Ad persequendum belli reliquias.* IDEM. Iuntæ, *ad mitigandum*, quod retinet Grævius in textu. SCHEFF.

Omissa legatione, militibus consentiunt] Non possum non legere, *peditibus*; cum initio cap. dixerit. *Equites*, &c. *Pedites indignati.* Et mox, *equites trepidi ab urbe discedunt, castrisque positis & ipsi pedites terrere cœperunt.* Nec quidquam attinet discrimen statui posse inter equites & pedites, a nobilitate aut alia quavis præstantia; nam utrique militant, & illos suo nomine appellat Justinus, equites, pedites. Quin paulo quoque inferius in hoc ipso capite, ita a nostro scriptum fuit: *Perdicca ultro ad pedites veniret.* FABER. Cave hic auscultes viro politissimo, qui pro *militibus*, substituendum contendit, *peditibus*. *Miles*, sæpius accipitur pro pedite, & opponitur equiti. Cæsar: *Tripartito milites equitesque in expeditionem misit.* vide Gronov. ad Liv. XXVIII, 1. & Hermannum Rhabodum Schelium ad Hyginum de Castrametatione Romanorum p. 88. qui annotavit pulchre *militem* poni pro *pedite*, quia in pedite præcipuum robur fuerit exercituum Romanorum, sicut contra posterioribus seculis sub Constantino, & illis Imperatoribus cum omnis vis exercitus in equitatu, *equites*, *milites* appellatos fuisse. GRÆV.

4. *Ad delendum equitatum*] Hoc vero propositum peditibus fuisse vix crediderim, neque ulla docet historia. Imo requiritur, *& ipsi pedites terrere cœperunt*, per vicem scilicet, & quasi pedites ante terrorem incusserint equitibus. In MSS. est, *ad deligandum*, vel *atelicandum*. Unde conjicias, Justinum scripsisse fortassis, *adterrirandum*. Nisi putes ipsum illud, *deligandum*, accipiendum pro *ligandum*, *vinciendum*, captum scilicet. Ac fuit longe major copia peditum ibi, quam equitum. Vide Curtium X, 7, 16. SCHEFF.

5. *Terrere*] Ita MSS. hoc est, mutuum metum incutere. Bong. *terreri*, sed illud haud dubie rectius est. BERNEC.

7. *Attalus ad interficiendum*] Meleagro id tribuit Curtius X, 8, 1. BONGARS.

8. *Ul-*

talus ad interficiendum Perdiccam ducem partis alterius mittit: [8] ad quem armatum, & ultro vocantem, cum accedere percussores ausi non fuissent; tanta constantia Perdiccæ fuit, ut ultro ad pedites veniret, & in concionem vocatos edoceret, quod facinus molirentur: [9] *Respicerent, contra quos arma sumsissent: non illos Persas, sed Macedonas; non hostes, sed cives esse; plerosque etiam cognatos eorum, certe commilitones, eorundem castrorum ac periculorum socios;* [10] *edituros deinde egregium hostibus suis spectaculum, ut quorum armis victos se doleant, eorum mutuis cædibus gaudeant, parentaturosque sanguine suo manibus hostium a se interfectorum.*

CAP. IV. [1] Hæc cum pro singulari facundia sua Perdicca perorasset, adeo movit pedites, ut probato consilio ejus, dux ab omnibus legeretur. [2] Tum equites in concordiam revocati in Aridæum regem consentiunt. [3] Servata est portio regni Alexandri filio, si natus esset. [4] Hæc agebant, posito in medio corpore Alexandri, ut majestas ejus testis decretorum esset. [5] His ita compositis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur: regiæ pecuniæ custodia Cratero traditur: castrorum, & exercitus, & rerum cura Meleagro &

8. *Ultro vocantem*] Iuntæ, *provocantem*. GRÆV. Antiquiores Edd. *provocantem*. VORST.

10. *Egregium hostibus*] Eandem hanc movendi rationem ab hostium affectu & voto, decenter usurpat Homerus Iliad. I, 255. & ex eo Virgil. II. Æneid. 104.

Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atreidæ.

Videsis Ovid. Epist. IX, 7. & Taciti German. 33. Adde Joseph. XIII, 24. BERNEC.

Parentaturosque sanguine suo manibus hostium] Vide quæ Supra ad XII, 15, 6. notavimus. VORST.

CAP. IV. 5. *Castrorum, exercitus, & rerum cura*] *Rerum cura*, est præfectura militiæ, seu imperium in bello. *Res* enim κατ' ἐξοχὴν notat bellum, unde *Dictator rei gerendæ*. *Cura*, quoque vocabulum imperii est Suet. Tib. 16. *Sed nunciata Illyrici defectione, transiit ad curam novi belli.* Idem Vit. 2. *Curam quoque imperii sustinuit, absente eo expeditione Britannica.* Hinc *curare*, pro imperare, præesse in bello apud Sallust. *Marius ibi curabat*. GRONOV. Existimo; (neque necesse est proloqui, quæ me ratio impellat ut ita sentiam scriptum a Justino fuisse, *Castrensium rerum & exercitus cura*, &c.) Quid enim hoc; *Meleager curabat castra, exercitum, & res?* Dices, per *curam rerum* intelligi summam rerum administrationem &

& Perdiccæ assignatur: 6 jubeturque Aridæus rex, corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. 7 Tunc Perdicca infensus seditionis auctoribus, repente ignaro cóllega lustrationem castrorum propter mortem regis, in posterum edicit. 8 Postquam armàtum exercitum in campo constituit, consentientibus universis, evocatos dum transit, de singulis manipulis

potestatem: Posset, alibi, fateor; hic, non puto. Verum hoc abierit. FABER. Mallet & hic vir doctus ille: *Castrensium rerum & exercitus cura.* invitis sane Musis. *Res*, apud nostrum aliosque nostro meliores non infrequenter est *bellum*. Superius XII, 2. *Non minorum rerum materiam in Italia, Africa, Siciliaque, quam ille in Asia & in Persis habiturus.* Sic *res gerere*. Horat. *Res gerere & victos ostendere civibus hostes.* Noster XIX, 2. *Per hos res Carthaginiensium ea tempestate gerebantur.* hoc est, bella. hinc mox Imperatores vocantur. Hoc igitur vult Justinus, castrorum, exercitus, & rerum hoc est bellorum, earumque rerum quæ ad bellum gerendum desiderantur curam Meleagro & Perdiccæ fuisse assignatam. GRÆV.

6. *Corpus Alexandri*] Quod ad id tempus insepultum fuerat. Ælianus XII. Var. Hist. extr. Alexandriam autem deportatum a Ptolemæo, idem auctor est, & Strabo XVII. & Diodorus XVIII, 28. BONGARS.

7. *Lustrationem castrorum*] Lustrabantur milites cane discissa & ab utraque parte projecta. Curt. x, 9, 18, & Liv. XL, 6, 1. BERNEC. Facta sine dubio lustratio sic fuit ut discissæ canis viscera ultimo in campo, in quem exercitus deductus fuit, ab utraque parte abjicerentur: inter id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc phalanx. Sic enim reges Macedonum lustrare milites solitos fuisse prodidit Curtius x, 9, 12. Nec multum discrepat Livius XL, 4, 6. & 13. Lustrationem Curtius generali vocabulo, *sacrum*, Livius, *solemne*, appellat. At ex Hesychio constare potest, peculiari nomine dictam fuisse ξανθικὰ, quod fere mense Xanthico fieri soleret. VORST.

8. *Consentientibus universis*] Freinshem. non consentit, mavultque, *non sentientibus universis*, quod evincit etiam subjunctum, *occulte*. Vide tamen Curtium x, 9. BERNEC. Acute Freinshemius, *non sentientibus universis*. Sed potest forte illud, *consentientibus universis*, accipi de constitutione exercitus in illo campo, non evocatione singulari seditiosorum. Quanquam & consensisse in evocationem necemque seditiosorum Curtius doceat, ut nil mutari debeat. SCHEFF.

Transit] Ut in lustratione fieri solet; nam ad exercitum hoc referendum, non ducem. BERNEC. Exercitus armatus puta. VORST.

Manipulis] More Romano loquitur. Manipulus autem ducentos milites continebat, id est, duas centurias. Manipulus autem dictus est, quia dum Romani adhuc pauperes essent, manipulos fœni perticis alligabant, & eos pro signis sequebantur. ut Lucanus:

Pertica suspensos portabat longa maniplos.

Supplicio tradi] Elephantis objici. Trecenti fere sic obtriti. Curt. x, 9, 28. BERNEC. Seditiosos supplicio destinare vel centesimum quemque vel decimum sorte ducere

lis seditiosos supplicio tradi occulte jubet. [9] Reversus inde, inter principes provincias dividit, simul ut & removeret æmulos, & munus imperii, beneficii sui faceret. [10] Prima Ptolemæo Ægyptus & Africæ Arabiæque pars sorte venit, quem ex gregario milite Alexander virtutis causa pro[ve]xerat: [11] cui ad tradendam provinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificaverat,

re vetus mos fuit. Ita nimirum metus ad omnes, pœna ad paucos perveniebat. Utique omne supplicium exempli causa statutum, non vindictæ, quod ad paucos potius, quam ad multos tralatitium esse debet, præcipue ptincipes conspirationis. Julius Cæsar ea arte in seditiosos milites usus; ut per sortem audacissimi quique ac seditiosissimi ducerentur.

9. *Inter principes provincias divi-dit*] Dissentit 1. Machabæor. 1, 6. &c. ubi refertur; Alexandrum ante mortem regna distribuisse inter suos nobiles, omnesque sibi diademata post mortem illius imposuisse. Quem locum historicæ veritati conciliaturus Rabanus commentator, *distribuisse*, interpretatur, *diripiendas reliquisse*. Acumen hominis mihi vide. De hac provinciarum distributione, legatur Appian. Bell. Syr. p. 120. f. & seq. BERNEC.

Ut & removeret &c.] Seu verbis Livii xxxv, 15, 5. *Ut procul ab se per honorem eos ablegaret*. IDEM.

Munus imperii] Ita xxiv, 2, 4. *Beneficium*, proprie est ad altiora promotio. Tacit. Annal. xv, 52, 5. *Dilecto imperatore, sui muneris remp. facere*. Sueton. Tib. 12, 4. *Per quosdam beneficii sui centuriones*. Adde eundem in Cæs. 23, 2. Livium 1, 35, 10. Ammian. xxv, 27. fin. Lipsii notam 78. ad Tacit. Hist. iv. Gruteri Suspicion. 1, 13. IDEM.

10. *Prima Ptolemao Ægyptus*] Gronovius ex MSS. *Prima Ptolemao Ægyptus*. GRÆV. Gronovius ex MSS. *Prima Ptolemao*. SCHEFF. Ita editum ex MSS. approbante Gronovio. In aliis Edd. *primo*. FABER.

Arabiaque pars] MS. unum & Orosium iii, 23. expressi. MSS. enim ceteri; *Asiæ Libyaque pars*. BONGARS.

Sorte venit] Lego, *sorte evenit*; sicut etiam mox seq. n. 16. & xiii, 5, 8. BERNEC. Paulo post, *Leonato minor Phrygia evenit*. Et xiii, 5, 8. *Cui Gracia sorte evenerat*. Legendum igitur fortasse & hic est, *sorte evenit*. VORST. Vorstius mallet, *evenit*, quia sic alibi noster. placet. SCHEFF. Bernecceru, Vorstius, Schefferus nobis volunt persuadere, libris omnibus adversantibus, scribendum esse, *sorte evenit*, quia alibi sic Justinus loquatur. Sed nihil inde efficies. Nam & aliter potuit loqui secutus præstantissimorum scriptorum auctoritatem, quibus, *venire*; eleganter dicuntur bona, quæ aut heredes cernimus, aut sorte accipimus Cic. pro Cluent. *Res mihi venit hereditate*. Idem iii. Verrin. *Hereditas mihi venit a patre*. Matt. *Hereditas tibi trecenta venit*. Flor. ii, 20. *Relictæ regiis hereditatibus opes, & tota insimul regna veniebant*. GRÆV.

11. *Cui ad tradendam provinciam* &c.] In his verbis non est sensus idoneus. Habuit quidem in Africa & Ægypto potestatem Cleomenes, sed vectigalium, non imperii. Alexandriam autem non ædificavit ipse, verum Dinocrates. Unde suspicor, deesse aliqua in his verbis. SCHEFF.

Cleomenes] *Dinocrates*, dicitur

rat, datur. [12] Confinem huic provinciæ Syriam Laumedon Mitylenæus, Ciliciam Philotas, Philo Illyrios accipiunt. [13] Mediæ majori Atropatus, minori socer Perdiccæ præponitur. [14] Susiana gens Scyno, Phrygia major Antigono, Philippi filio, assignatur. [15] Lyciam & Pamphyliam Nearchus, Cariam Cassander, Ly-

Valerio Maximo I, 5. & Solino 40. Cleomenes autem Africæ & Ægypti vectigalibus fuerat præpositus. Curtius IV, 8, 9. BONGARS.

12. *Laumedon*] Infra XV, 4, 3. *Laudice*, pro *Laodice*. Veteres Latinos, *Laumento*, pro *Laomedonte* dixisse, docuit nos Josephus Scaliger in Festum, quem vide. In Annal. Taciti XIV, 31. quæ *Boodicca*, eadem statim *Boudicca*, dicitur: in vita Agricolæ *Voadica*, vitiose fortassis: & apud Petronium, *Laucoon*, pro *Laocoon*. BONGARS.

Ciliciam Philotas, Philo Illyrios accipiunt.] Legendum: *Ciliciam Philotas cum filio Illyrio accipiunt.* Fuit enim Philotæ filius, cujus mentio est ad hujus libri finem. GLAREAN. Corrupta hæc sunt. Lego ex mente Glareani, *Philotas cum filio Illyrio.* Vide Var. Lect. Bongarsii. Ibidem pro *Atropatos*, e Græcis lege, *Atropatus*, ut visum aliis: pro *Scyno* Scaliger legebat *Cœno*. FABER.

13. *Mediæ majori Atropatus*] Mihi hæc prorsus suspecta. pro *Mediæ*, ego legerem, *Armeniæ*. Ducis hujus nomen non memini me legere. Ceterum hoc loco regiones in occasum memorat, paullo post, quæ in ortu sunt. Quare pro *Medis*, hic *Armenios*, dixi legendum: in sequentibus vero *Medos* pro *Armeniis*, sub Phrataferne. GLAREAN. Legendum ex Arrian. VII. *Atropates.* VI. Ἀτροβάτης. Is Diodoro Ἀτρόπης mendose, pro Ἀτροπάτης. Diligenter hic locus comparandus est cum Diod. Sic. XVIII. pr. Videndus & Curt. X, 10. & Appianus Συριακῇ. BONGARS. Juntæ: *Atropatus*, quod propius accedit ad veram scriptionem, legendum enim *Atropates*, ex Arriano, ut bene monuit Bongarsius. GRÆV. Vulgo editur, *Atropatos*. Sed quia Arrianus Ἀτροβάτην, & Diodorus Ἀτρόπην, vel, ut Bongarsius emendandum putat, Ἀτροπάτην vocat; & in quibusdam item Codd. MSS. uti Bongarsius testatur, est *Adtropatos*; itemque in typis expresso Juntarum, ut Grævius testatur, *Atropatus*; omnino, *Atropatos*, vel *Atropatus*, & legendum censeo. VORST. Probant Juntæ, Bongarsius, Grævius, *Atropatos*, ex Arriano. Vorstius subsidio vetustiorum putat locum totum sic legendum: *Mediæ majori Atropatos socer, minori Alceta frater Perdiccæ præponitur.* Ipsum consule. SCHEFF.

Minori socer Perdiccæ præponitur] Freinshemius in Notis ad Curtii X, 10, 1. existimat τὸ *minori*, plane expungendum esse; quia Atropatos ille, de quo prædictum, ipse Perdiccæ socer fuerit, ut ex Arriani VII. constare possit. Verum quia in antiquioribus typis expressis pro *socer* est *Alceta frater*, τὸ *minori*, non expungendum, sed τὸ *socer*, potius transponendum, totusque locus legendus sic videtur, *Mediæ majori Atropatos socer, minori Alceta frater Perdiccæ præponitur.* VORST. *Perdiccas*, Orontis F. Macedo ex Orestide. Arr. Indic. III, 12.

14. *Scyno*] Auctore magno Scaligero, Animadvers. Euseb. ad annum M. DC. XCIII. scribendum, *Cœno.* Fuit autem iste *Cœnus* Polemocratis filius, unus ex ducibus Ale-

Lydiam Menander sortiuntur. [16] Leonato minor Phrygia evenit; Thracia & regiones Pontici maris Lysimacho; Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni data. [17] Summus castrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio cessit. [18] Stipatoribus regis satellitibusque Cassander filius Antipatri præficitur. [19] In Bactriana ulteriore, & Indiæ regionibus, priores præfecti retenti. [20] Terras inter amnes Hydaspem & Indum Taxiles habebat. [21] In colonias in Indis conditas Pithon Agenoris filius mittitur. Paropamisios & fines Caucasi

Alexandri, Diodoro, XVII, 57. Arriano V. Curtio IX, 3. Est purum nomen Macedonicum. Ita enim vocabatur & secundus a Carano, auctore stirpis regiæ Macedonum. Apparet vetustissimum mendum fuisse in Justino, quum in ejus descriptore Orosio III, 23. idem extet. Hæc ille. Videtur tamen aliud potius nomen reponendum, cum Cœnus ille prior Alexandro diem obierit. Curtius IX. 3, 32. BERNEC. Iuntæ: *Cyno*. Quod propius abest ab emendatione Scaligeri, qui restituendum censet, *Cœno*. Sed *Cyno* tuetur Cl. Perizonius Animadvers. Historicis 10. ubi ostendit scriptoribus posterioribus, *æ*, sæpe mutari in, *y*, sic pro *Mæsia*, scribi *Mysia*, pro *Ræmetalces*, inveniri *Rymetalces*, pro *Pæticus*, quod est Sulpitiæ gentis cognomen, *Pyticus*. GRÆV.

Phrygia major] Omnino emendandum, *Phrygia major Ant. Phil. filio assignatur, cum Lycia & Pamphylia: Cariam*, &c. ex Diodoro, Appiano, Curtio. *To cum*, mutarunt in *Nearcho*, cum uni tot regiones assignari ægre ferrent; Inverso inde ordine legerunt, *Lyciam & Pamphyliam Nearcho*. Et mihi quidem ita videtur. BONGARS.

Antigono &c.] Cum Pamphylia & Lycia Phrygiam obtinuit, ut Diodorus testatur. Postea vero toti Asiæ imperavit, ut fere omnes tradunt.

16. *Leonato*] Euni filius, Pellæus. Arrian. Indic. III, 12.

Paphlagonia] Paphlagonia cum subjecta mari Pontico regione, Trapezuntem usque, Eumeni cessit, ut Plutarchus ait. Justinus sic dicit, Cappadociam cum Paphlagonia Eumeni datam fuisse. Infra vero, ut suo loco videbimus, præter provincias, quas acceperat, adjectas dicit Paphlagoniam, cum Caria, Lycia, & Phrygia. Itaque locum illum corruptum esse suspicor, scribendumque pro *Paphlagonia*, *Lycaoniam*, quæ regio est in Asia minore prope Lyciam, ut Ptolomæus II. testatur.

Eumeni] Vide mox infra XIII, 6, 14. BERNEC.

17. *Seleuco*] Syria & Babylone potitum tradit Cedrenus. Quod quidem Arrianus & Diodor. XVIII, 3. docent in posteriori demum divisione contigisse.

20. *Terras inter*] *Seras*, edidit in Orosio Fabricius, quomodo habet e MSS. nostris unus: ceteri, *terras*, quod malo. Nam & urbs Taxila, cui imperabat Taxiles, sive Taxilus, ut eum Strabo vocat, inter Hydaspem & Indum sita est, Arrian. V. Strab. XV. & Taxili regnum suum relictum Diodorus XVII, 86. refert. BONGARS. Iuntæ quoque cum MS. *Seres*. alii: *sed res*: forte scripserit Justinus, *sedes*. Ut superius: *ad novas sedes quærendas*. & sic frequenter in aliis locis. GRÆV.

12. *Pithon*] Mediam ei datam, Diodorus XVIII, 39. & Curtius X,

 10,

ſi montis Extarches accepit.[22] Arachoſii Gedroſique Si-

10, 7. auctores ſunt. BONGARS. *Pithon*, Pori & Taxilis finitimis imperavit, exceptis Paropamiſadis. Hujus etiam ſortem ratam habuit Antipater. Arrian. IX.

Paropamiſios & fines Caucaſi montis Extarches accepit.] Vide num legendum, *Paropamiſados fines Caucaſi montis Oxyartes accepit, Daas & Arios Satagenos.* Sic enim XII. hic auctor hunc ducem nominat. GLAREAN. *Oxyartes*, Roxanis pater, habet Diodorus XVIII, 3. BONGARS. Omnino legendum, *Paropamiſios, & fines Caucaſi montis, Oxyarches accepit.* Ex Dexippo, & Arriano. Statim poſt in MSS. legitur, *Cedroſique.* Recte: nam & Græci non Γεδρωσοὺς tantum, ſed & Κεδρωσοὺς vocant. Stephanus, Κέδρωσοι ἔθνος Περσικόν, &c. VOSS. Iuntæ: *Parapamiſadas & fines.* Unde Voſſius: *Paropamiſios.* Gronovius probat quod in MS. reperit Bongarſius, *& finem*, hoc eſt, qui in ultimo Caucaſi fine degebant. GRÆV. *Parapammenos*, ſane & ſupra XII, 5, 9. legitur. Sed putat tamen Voſſius legendum eſſe, *Paropamiſios.* Et in editione Iuntina, uti Græyius teſtatur, eſt, *Parapamiſadas*, quomodo Diodorus, Arrianus & Curtius eos vocant. Sed & ipſum montis nomen, *Parapamiſus*, in auctoribus iſtis apparet. Fuitque mons idem qui & Caucaſus appellatur, ut ex V. Arriani apparet. Et optime proinde congruit quod apud noſtrum ſequitur, *fines Caucaſi montis*; vel addita copulativa, ut editio Iuntina habet, *& fines Caucaſi montis.* Pro *Extarches*, Iſ. Voſſius legendum cenſet, *Oxyarches*; credo quod a Diodoro Sic. vocatur *Oxyartes.* Et affine ei eſt quod in antiquioribus typis expr. eſt, *Axiarches.* VORST. Voſſius, *Paropamiſios.* Gronovius ex MS. Bongarſii, *& finem*, pro *fines.* SCHEFF. Optime Voſſius, *Paropamiſios, & fines Caucaſi montis.* Pro *Extarches*, vidit Bongarſius legendum, *Oxyartes*, ex Diodoro, unde hæc petenda & conferenda. Mox, *Aracoſſi.* al. *Arachoſii*, ut Græci. Pro *Arches*, *Archon*; ſed iſtos *Pelaſgos* ubi terrarum ponemus? In quibuſdam MSS. eſt *Pellagas.* Opus eſt Oedipo. FABER. Voſſius, *Oxyarches.* Diodoro convenientius foret, *Oxiarthes.* SCHEFF.

22. *Arachoſii* &c.] Deerant hæc in impreſſis, quæ MSS. agnoſcunt & Diodor. Plutarch. in Eumene extremo habet Ἰουρτίῳ mendoſe, pro Σιβυρτίῳ. Sed qui hic *Statanor*, Diodoro XVIII, 3. & Arriano VI. eſt Στασάνωρ. Quæ ſequuntur, variant ab iis, quæ Diodorus ſcribit. Sed de iſtis plura ad Curtium. BONGARS. Abr. Ortelius in Theſ. Geograph. pro *Aracoſſi*, hic legendum cenſet *Arachoſii*, ſuffragante Diodoro XVIII, 3. Polyænus Strategem. in Antigono IV, 15. *Sigyrtium*, habet pro *Sibyrtio.* BERNEC. Iuntæ, *Arachoſii*, uti legendum olim Ortelius ſtatuit ex Diodoro. Quod firmatur & a Polyæno. GRÆV. Legendum ſine dubio, *Arachoſii*, ut Codex MS. quem Franc. Fabricius in Notis in Oroſium ſe vidiſſe teſtatur, & vetus editio Iuntina teſte Grævio habent. Sane & Curtius, *Arachoſios*, appellat non ſemel. At Arrianus Ἀραχωτούς. VORST. Legendum, *Arachoſii*, firmante Iuntina, & MS. Fabriciano, ut eſt apud Diodorum & Polyænum. Vide Grævium, & Vorſtium, qui & de ceteris conſulendum ſuadet Freinshemium in Notis ad Curt. X, 10, 1. SCHEFF.

Staſanori] Editur vulgo, *Statanori.* Et mirum non mutaſſe Bongarſium, aut Berneccerum, cum ſcirent non modo ceteros tam Latinos quam Græcos qui hac de re ſcripſere, *Staſanorem*, vocare, ſed & veteres quoſdam typis expreſſos codices ſic habere, & codicem item MS.

Sibyrtio traduntur; Drancæ & Arei Stasanori. [23] Bactrianos Amyntas sortitur; Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phratafernes Armenios, Tleptolemus Persas, Peucestes Babylonios, Archos Pelasgos, Arcesilaus Mesopotamiam. [24] Cum hæc divisio, veluti fatale munus singulis contigisset, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. [25] Siquidem non magno post tempore, quasi regna, non præfecturas divisissent: sic reges ex præfectis facti, magnas opes non sibi tantum paraverunt, verum etiam posteris reliquerunt.

CAP.

MS. optimæ notæ, quem habuit Franc. Fabricius. VORST. Sanc, *Stasanor*, præ se fert Iuntina.

23. *Bactrianos Amyntas sortitur*] Adscribam, quomodo locum hunc legendum censeat Freinshemius in Notis ad Curtii x, 10, 1. *Bactrianos Amyntas sortitur; Sogdianos Philippus, Stagnor Parthos; Hyrcanos Phratafernes; Armenios Tlepolemus: Persas Peucestes; Babylonios Archon Pellaus; Arcesilaus Mesopotamiam.* Caussæ vero hujus lectionis ex ipsius ejus Notis cognoscantur. VORST.

Sogdianos Scythaus, &c.] MS. Voss. 1. *Sordianus sulceos stagnos parcos.* Alter, *Socdianos sulceos staganos, parthos.* Lege, *Sogdianos Solius Stasanor, Parthos* &c. Hanc lectionem confirmat. Diodor. Sic. XVIII. p. 648. Τὴν Βακ. ϵλιανὴν καὶ Σογδιανὴν ὁ Σ[illegible] τῷ Σολίῳ. &c. & Photius Bibliot. LXXXII. ex Dexippo. Στασάνωρ ὁ Σόλιος. Ceterum paulo post Palmerius in Exercit. pag. 139. ex Arriano, & Diodoro legit, *Phrataphernes Armenios, Tlepolemus Carmanos, Persas Peucestes, Babylonios Archon Pellans.* GRONOV.

Philippus] Diodorus Philippo Bactrianam & Sogdianam tribuit.

Phratafernes] Is antea sed Dario prætor Hyrcanorum fuerat. Arrian. III, 2.

Tleptolemus Persas] Iuntæ: *Neoptolemus Persas.* Cap. 6. hujus libri: *Adjutores ei dantur cum exercitibus frater Perdicca Alcetas, & Neoptolemus.* GRÆV. Antiquiores typis expressi, inque his Iuntinus, uti Grævius testatur, *Neoptolemum*, vocant. Neque aliter in Cod. aliquo MS. est, quem Bongarsius vidit. VORST. Ex Æacidarum gente. Arrian. II, 5. Carmaniæ præficitur. *Dexipp.*

Peucestes] Persidis satrapa constitutus ab Alexandro. Arrian. VI, 5. in ea provincia remanet. *Diodor.*

Archos] Diodorus XVIII, 3. Ἄρχων. Et pro *Arcesilaus*, quod & Diodorus, & Veteres uno excepto omnes agnoscunt, Fabricius in Orosio legit, *Arcelaus.* BONGARS. MS. *Archous.* Iuntæ, *Arthous.* Et pro *Arcesilaus*, Iidem, *Arcelaus*, ut Fabricius ad Orosium. GRÆV. Pro *Archos*, non dubito legendum esse, *Archon*, ut est apud Diodorum. Sed & pro *Pelasgos*, legendum esse, *Pellaus*, uti vult Freinshemius, perquam verisimile idem reddidit in Notis ad prædictum locum Curtii. VORST.

24. *Cum hac divisio*] Forte legendum, *cum hac divisione.* GRONOV.

Incrementorum materia] Miror Vett. omnes pro *materia*, habere, *memoria.* *Præfecturas*, vocat Satrapias. Σατράπης Persis, Latinis,

 præ-

CAP. V. [1] Dum hæc in Oriente aguntur, in Græcia Athenienses & Ætoli bellum, quod jam vivo Alexandro moverant, summis viribus instruebant. [2] Causæ belli erant, quod reversus ab India Alexander epistolas in Græciam scripserat, quibus omnium civitatium exsules, præter cædis damnati, restituebantur. [3] Quæ recitatæ præsente universa Græcia in mercatu Olympiaco magnos motus fecerunt; [4] quod plurimi non legibus pulsi patria, sed per factionem principum fuerant, verentibus iisdem principibus, ne revocati potentiores in republica fierent. [5] Palam igitur jam tunc multæ civitates libertatem bello vindicandam fremebant. [6] Principes tamen omnium Athenienses & Ætoli fuere. [7] Quod cum nuntiatum Alexandro esset, mille naves longas sociis imperari præceperat, quibus in Occidente bellum gereret; excursurusque cum valida

præfectus dicitur. BONGARS.

CAP. V. 1. *Athenienses & Ætoli*] Lamiacum bellum, de quo Diodorus III, 87. & XVIII, 8. & Strabo IX. Meminit & Plutarchus in Pyrrho. & in Demosthene 38. & Pausanias Atticis. Ita appellatum, quod ad Lamiam, in quam se receperat Antipater, gestum est. Justinus aut alios secutus auctores, Heracleam pro Lamia nominat. BONGARS.

2. *Epistolas*] Quarum exemplum est in Diodoro XVIII, 8. BERNEC. Misit Nicanorem Stagiritam ad exules in ludis Olympiacis; cum hac Epistola: *Auctores exilii vestri nos haud fuimus, reditus vero in patriam nos erimus, sceleratis tantum exceptis. Qua de re Antipatro scripsimus, ut civitates restitutioni suorum refragantes vi cogat.* Ætoli ab Oeniadis metuebant, quos ejecerant. Hinc motus, turbæque.

Cædis damnati] Ει ιεgόσυλοι. Diodor. BONGARS.

Præter cædis damnati] Antiquiores typis expressi, *damnatos*. Sed mutavit Bongarsius; credo, quod in MSS. aliter reperiret. Ita vero, *præter*, non, pro præpositione, sed pro adverbio habendum, & pro *præterquam*, positum fuerit. VORST. MSS. habent, *damnatis*, quæ lectio forte videri potest vera, hicque reponenda. Locus certe Sallustii, qui affertur a Freinshemio pro lectione vulgata, eam nihil juvat, quoniam & ipse in nonnullis corruptus. Optimæ editiones ita habent, *cætera multitudini diem statuit, ante quam liceret sine fraude ab armis discedere, præter rerum capitalium condemnatis.* Quia tamen in his verbis Sallustii, *τὸ condemnatis*, regitur a verbo *liceret*, non a *præter*, quod cum sit adverbium, casum regit nullum, apud nostrum vero verbum est, *restituebantur*, itaque aut in respectu illius servanda lectio vulgata, quoniam primum casum postulat, aut facta præpositione ex adverbio, legendum non, *damnatis*, sed *damnatos*, quod & veteres impressi quidam habent. SCHEFF. Ita Sallust. in bello Catilinario. *Præter*, pro *nisi*. FABER. Nullum plane discrimen in-

lida manu fuerat ad Athenas delendas. [8] Igitur Athenienses, contracto triginta millium exercitu, & ducentis navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia forte evenerat, gerunt; eumque detrectantem prælium, & Heracleæ urbis mœnibus tuentem se, obsidione cingunt. [9] Eodem tempore Demosthenes Atheniensis orator, pulsus patria ob crimen accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quod civitatem in ejusdem Alexandri bellum impelleret, forte Megaris exsulabat: [10] qui ut missum ab Atheniensibus Hyperidem legatum cognovit, qui Peloponnenses in societatem armorum sollicitaret, sequutus eum, Sicyona, Argos & Corinthum, ceterasque civitates, clo-

intet Sallustii & Justini locutionem. Nam *condemnatis*, ibi neque pendet a *præter*, ut hic *damnati*. Si licet dicere, *nulli licet hoc facere præter condemnato*: licet utique & dicere, *omnes restituuntur præter damnati*. Eadem est ratio. Nimirum, *præter*, ponitur nonnunquam pro præterquam, ut cap. seq. *ut nihil hostis victor suarum rerum, præter incendii spectaculo frueretur*. Græv.

8. *Heracleæ urbis*] Cum multæ sint Heracleæ, ne uno quidem verbo hujus urbis locum indicat. Ego quidem credo eum loqui de ea Heraclea, quæ ad Oetæ montis radices est, non ita longe a Thermopylis, quod oppidum eleganter describit Livius. Et nisi fallor eam Ptolemæus Phtiotidis Heracleam fecit. Eandem M. Attilius Glabrio e manibus Ætolorum ceperat olim, post 136. annos, aut circiter, Glarean. Imo *Lamia*, quæ Thessaliæ urbs est. Bernec.

9. *Tempore Demosthenes*] Demosthenes cum prius acerrime Harpali causam oppugnasset, quum xx. ab eo accepisset talenta, altera die qua rursus agendum ea de re erat, lana collo circumvoluta, συνάγχην se pati fingebat. Tum e populo exclamasse unum ferunt, non συνάγχην, sed ἀργυράγχην esse.

Harpalo] MSS. *Harpago*. Librarios in errorem induxit Astyagis Harpagus, de quo 1, 4, 6. De hoc lege supra notatos: emenda Eusebii Chronicum, in quo legitur, *Harpalus fugit in Asiam*, scribe *ex Asia*. De Demosthenis exilio videndus Plutarchus in Vita 36. & Pausanias Corinthiacis. Bongars.

Quod civitatem in ejusdem &c.] Legendum, *quo*, hoc est, *ut*. Causam enim largitionis auctor exponit. Freinsh. Vix dubitandum, quin cum Freinshemio legendum sit, *quo*: ut notetur finis propter quem aurum acceperit ab Harpalo. Vorst. Mallet Freinshemius legere, *quo*. Sed fortasse nil mutandum. Terent. in Phorm. v, 8.

Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam Nausistrata,

Et quod tuo viro oculi doleant?

Hic, *facere, quod*, est, *facere id, ob quod*, quomodo & apud nostrum, *auri, quod*, est, *auri ejus, ob quod*. Adde Schioppii & Marianguli Auct. ad Sanct. p. m. 45. Scheff.

10. *Sicyona*] Ptolemæo est Sicyoniæ regionis in Peloponneso urbs, quæ apud Suidam quoque Hellas appellatur.

eloquentia sua Atheniensibus junxit. [11] Ob quod factum missa ab Atheniensibus obviam nave, ab exsilio revocatur. [12] Interim in obsidione Antipatri, Leosthenes, dux Atheniensium, telo e muris in transeuntem jacto occiditur. [13] Quæ res tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam vallum rescindere auderet. [14] Auxilium deinde a Leonato per legatos petit, qui cum venire cum exercitu nuntiatus esset, obvii ei Athenienses cum instructis copiis fuere, ibique equestri prælio, gravi vulnere ictus exstinguitur. [15] Antipater, tametsi auxilia sua videret victa, morte tamen Leonati lætatus est, quippe & æmulum sublatum, & vires ejus accessisse sibi gratulabatur. [16] Statim igitur exercitu ejus recepto, cum par hostibus etiam prælio videretur, solutus obsidione in Macedoniam concessit. [17] Græcorum quoque copiæ, finibus Græciæ hoste pulso, in urbes dilapsæ.

CAP. VI. [1] Interea Perdicca, bello Ariarathi regi Cappadocum illato, prælioque victor, nihil præmii præ-

11. *Ab exsilio revocatur*] De hoc ita Plutarchus in Demosthene: Memorat Phylarchus, dum hic pro Græcis, ille verba facit pro Macedonibus, ad mutua progressos convitia fuisse. Perhibetur Pytheas dixisse: Ut domum, in quam lac asininum infertur, omnino laborare aliquo morbo arbitramur: ita non posse fieri quin urbs ægrotet, quam legatio adiret Atheniensium. Demosthenem vero retorsisse exemplum his verbis: Et lac asininum ad sanitatem inferri & ad salutem ægrotantium adesse Athenienses. Quibus populus Atheniensis captus, scivit illi reditum. Id plebiscitum Demon Pæaniensis, Demosthenis fratris filius, tulit. miserunt Æginam ad eum triremem, & a circumfuso populo magna lætitia exceptus est.

13. *Quæ res tantum animorum* &c.] Factum est in obsidione Lamiarum. Plutarchus in Demosthene.

14. *Equestri prælio*] Ducibus Antiphilo & Menone Thessalo. Plutarch. Phoc. 33. Diodorus XVIII, 15. BONGARS.

CAP. VI. 1. *Ariarathi*] Regnabat is in Cappadocia: Diodorus XVIII, 16. Plutarchus in Eumene 7. Erat enim Cappadocia Eumeni dicta, non data: Probus. Quæ hic de Cappadocibus narrantur, ea Diodorus XVIII, 22. de Isauriis refert: a quo & eorum, quæ sequuntur, plenior narratio petenda est. BONGARS. Angl. una voce auctius, *bello innoxio Ariarathi*. SCHEFF. Justinus confundit hic bellum Cappadocium cum Isaurico. Hoc enim Isauricum fuit, ut constat ex Diod. Sic. XVIII, 22. *Innoxio* Justino quoque legitur. GRÆV.

2. *Quip-*

præter vulnera & pericula retulit. [2] Quippe hostes ab acie in urbem recepti, occisis conjugibus & liberis domos quisque suas cum omnibus copiis incenderunt. [3] Eodem congestis etiam servitiis & semetipsos præcipitant, ut nihil hostis victor suarum rerum, præter incendii spectaculo frueretur. [4] Inde, ut viribus auctoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ, sororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam uxoris, non aspernante Olympiade matre ejus, intendit; [5] sed prius Antipatrum sub affinitatis obten-

2. *Quippe hostes*] Non absimilia desperatæ rabiei hujus & inhumanæ necessitatis exempla referunt, Xenophon IV. Expedit. Cyri, de Taochoris: Polybius XVI, 16. de Abydenis: Liv. XLI, 11, 4. de Istris: Plutarchus in Bruto 46. de Xanthiis in Lycia: Appianus in Illyric. de Metulliis: Livius XXI, 14. de Saguntinis: & XXVIII, 22. de Astapensibus: Florus II, 15, 28. de Carthaginiensibus: & II, 18, 26. de Numantinis. Judæos quoque templum Hierosol. & flagrantem urbem lætis vultibus adspexisse, quod ita nihil essent hostibus relicturi, scribit Josephus VI. Bell. Jud. VI, 38. BERNEC.

Copiis] Hoc est, annona seu commeatu. Tacitus XV. Annal. 16. *Parthi inopes copiarum.* Et Germ. 30. *Catti militem super arma, ferramentis quoque & copiis onerant.* Cæsar II. Bel. Gal. 10. *Domesticis copiis rei frumentariæ uti.* BERNEC.

3. *Eodem congestis etiam servitiis* &c.] Elegantius & rotundius Juntæ: *Eodem congestis etiam servitiis semet ipsi præcipitant.* Sic malunt veteres loqui, quam quod vulgo nunc placet, *semet ipsos*. Bene quoque Juntæ XVI, 4. *Proinde consulant sibi ipsi.* Ubi vulgati libri, *sibi ipsis*. GRÆV. Hoc non intelligo. Quid enim hic, *congerere servitia?* num servos & mancipia eo modo, ut aliam supellectilem, gestare, ac in ignem conjicere potuerunt. At quomodo fieri hoc potuit? In quibusdam impressis pro *servitiis*, legitur, *opibus*. Num scribendum: *Eodem congestis etiam opibus, servitia & semet ipsos præcipitant?* Nam, *copiæ*, de quibus præcedit, annonam significant. SCHEFF.

Spectaculo frueretur] Pleique MSS. mei, ut etiam in uno exstare profitetur Bongarsius, *spectaculum frueretur*, ut IX, 7, 12. de Olympiade dixit, si MSS. credimus, *ultionem potita*. & XII, 7, 10. *Regnum Indorum potitus.* vide notas Bongarsii ad I, 2, 10. MOD. Modius plerosque MSS. suos dicit habere, *spectaculum frueretur*: ut etiam in uno profitetur exstare Bongarsius; & congruit præcedenti, *nihil*. BERNEC. Quia codices quidam MSS. ut Bongarsius & Modius testantur, habent, *spectaculum*, & alia quarti casus vox antecedit: puto, *spectaculum*, & legendum esse. Neque vero ista verbi, *frui*, cum casu quarto constructio sine exemplo est. Plautus Asin. *Fruitur hanc alternas noctes.* Et verbum similis constructionis, *vesci*, ipse noster XLIV, 4, 11. cum casu quarto construit. Sed & propter τὸ *præter*, nisi pro adverbio habendum hoc sit, sic ut dixi legi possit. VORST. Vorstius, *spectaculum*, ex MSS. putat legendum. SCHEFF.

4. *Auctoritatem regiam*] Vide supra notam ad I, 10, 14. BERNEC.

10. A-

tentu capere cupiebat. [6] Itaque fingit ſe in matrimonium filiam ejus petere, quo facilius ab eo ſupplementum tironum ex Macedonia obtineret. [7] Quem dolum præſentiente Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quærit, neutram obtinuit. [8] Poſt hæc bellum inter Antigonum & Perdiccam oritur. [9] Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebant, qui, facta cum Athenienſibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. [10] Perdicca, alienatis rebus, Aridæum & Alexandri Magni filium in Cappadocia, quorum cura illi mandata fuerat, de ſumma belli in conſilium adhibet. [11] Quibuſdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipſum fontem & caput regni, ubi & Olympias eſſet, mater Alexandri; [12] Non mediocre momentum partium & civium favor, propter Alexandri Philippique nomina: [13] ſed in rem viſum eſt ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Aſia a Ptolemæo occuparetur. [14] Eumeni, præter provincias quas acceperat, Paphlagonia, & Caria, & Lycia, & Phrygia adjiciuntur. [15] Ibi Craterum & Antipatrum opperiri jubetur; adjutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccæ Alcetas & Neoptolemus; [16] Clito cura claſſis traditur; Cilicia Philotæ ademta, Philoxeno datur; ipſe Perdicca Ægy-

10. *Alienatis rebus*] Id eſt, mutato priori rerum ſtatu, inquiunt. Verum ego vellem exemplum ſimilis locutionis videre apud alium aliquem probatum ſcriptorem. Suſpicor ſcripſiſſe potius Juſtinum, *alienatis reliquis*, ſcriptioni vulgatæ autem præbuiſſe occaſionem compendium, quo vocabulum, *reliquis*, fuit notatum. SCHEFF. *Alienatis rebus*, eſt remotis omnibus aliis curis & negotiis, pro quo Terentius dixit, *relictis rebus*, Andr. *Hinc operam rebus relictis dari juſſit*. Sic Juſtinus XVIII, 3. *Cum velut occiſos alienaſſet*. h. e. removiſſet e medio. GRÆV.

14. *Paphlagonia*] Vide ſupra. Ex his nominibus, *Paphlagonia*, *&* *Caria & Lycia & Phrygia*, duo in accuſandi caſu legenda ſunt; reliqua tria nominandi caſu, expuncta conjunctione, *&*, ante, *Caria*. Ut totus contextus ita legatur: *Eumeni præter provincias, quas acceperat, Paphlagoniam ac Cappadociam, Caria, Lycia, Phrygia adjiciuntur*: Nam ſuperius ipſe Juſtinus dixit, *Cappadocia cum Paphalgonia Eumeni datur*. Pro *Phrygia*, tamen, *Pamphilia*, malim. GLAREAN.

17. *Di-*

gyptum cum ingenti exercitu petit. [17] Sic Macedonia, in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur; ferrumque ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium, manus ac membra sua ipsa cæsura. [18] Sed Ptolemæus in Ægypto solerti industria magnas opes parabat: [19] quippe & Ægyptios insigni moderatione in favorem sui sollicitaverat; & reges finitimos beneficiis obsequiisque devinxerat; [20] terminos quoque imperii, acquisita Cyrene urbe, ampliaverat, factusque jam tantus erat, ut non tam timeret, quam timendus ipse hostibus esset.

Cap. VII. [1] Cyrene autem condita fuit ab Aristæo, cui nomen Batto propter linguæ obligationem fuit. [2] Hu-

17. *Discurrentibus ducibus*] Etiam hoc supectum mihi est, mallemque, *distrahentilus.* Ita Tacit. iv. Ann. 40. *Si matrimonium Liviæ, velut in partes, domum Cæsarum distraxisset.* & i. Ann. 4. *Qui rempublicam interim premant, quandoque distrahant.* Scheff.

19. *Ægyptios insigni*] *Humanum se regionis ejus incolis exhibebat, &c. Complures etiam amice erga illum affecti propter æquitatem, ad ipsum confugiebant.* Diodor. xviii, 14. apud quem lege, qua ratione Cyrenem acquisierit Ptolemæus. Bongars.

30. *Non tam timeret,* &c.] Livius ii, 12, 8. *Metuendus magis quam metuens.* Bernec.

CAP. VII. 1. *Cyrene autem condita*] Vide Herodotum iv, 150. Pausaniam Laconicis & Phocicis. Strabonem i. & xvii. & Excerpta ex Heraclide περὶ πολιτειῶν, & Ammianum xxii, 40. & Callimachi Hymnos. & Eusebium, & Solinum 30. Sallustium Jugurth. 19, 4. & Pindarum Od. 3. Pyth. Bongars. Adde Stephanum de Urbib. Eustathium in Dionysium pag. 32. b. & maxime Diodorum Siculum xv, 83. Bernec.

Aristæo] Hic a Callimacho Hymn. in Apollinem *Aristoteles* dicitur, & ab Heraclide, & in MSS. Eusebii libris. Bongars. Etiam a Scholiaste Apollonii ad iv, 1750. Bernec. Legendum, *Aristotele*, monentibus Bongarsio, Bocharto, Grævio & aliis. Scheff.

Battos] MSS. *Bactos*, ut Supra xiii, 6, 1. *Ariaractes*, & xv, 4, 13. *Sandrococtus*, duplex *t*, in *ct*, frequens in vernacula Italorum lingua mutatio. Bongars. Non est tamen credibile, Italismum in hoc quidem nomine committi. Nam & Græcis auctoribus Cyrenarum iste conditor, Βάττος dicitur. Ovidius in Ibin, *Blæsum*, interpretatur, disticho 270.

Conditor ut tarde Blæsus cognomine Cyrrha.

Sic enim Paulus Leopardus Emend. iii, 11. versum correxit, pro quo vulgares editiones.

Cognitor ut tarde læsus cognomine Mirrha. Bernec.

Non video cur Græcam terminationem retineat, cum paullo post recte, *Battus*, scribatur. Vera est lectio Juntinæ, in qua habetur: *cui nomen Batto fuit. fuit.* videque quæ notavi inferius ad xxix, 1.

2. *Cira*

2 Hujus pater Grinus, rex Theræ insulæ, cum ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filii nondum loquentis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quo jubebatur filius ejus Battus *Africam petere, & urbem Cyrenen condere, usum linguæ ibi accepturus.* 3 Cum responsum ludibrio simile videretur, propter solitudinem Theræ insulæ, ex qua coloni ad urbem condendam in Africam tam vastæ regionis proficisci jubebantur, res omissa est. 4 Interjecto deinde tempore, velut contumaces, pestilentia deo parere compelluntur: quorum tam insignis paucitas fuit, ut vix unam navem complerent. 5 Cum venissent in

2. *Grinus*] Herodoto IV, 150. transpositis literis Γρῖνος. Facit autem non regis, sed *Polymnesti*, filium Battum IV, 155. BONGARS. Ut & Pindarus Od. 4. Pyth. BERNEC. Legendum puto *Crinus*, propterea quod Herodotus IV. Γρῖνον appellat. VORST. Vorstius legit, *Crinus*, ex Herodoto. v. Græv. SCHEFF.

Cyrenen] Glossa est. nomen enim urbis non ab oraculo, sed a monte Cyra, aut fabula illa originem habuit. Hæc Sebisius. BERNEC. Istud, *Cyrenen*, glossa est, ut acute vidit Sebisius; non enim ab oraculo nomen urbi impositum est; sed a monte Cyra, aut a fabula Cyrenes puellæ. Jussus itaque est Battus urbem condere in Africa, hoc tantum; de nomine, nihil respondet oraculum. FABER.

3. *Theræ insulæ*] Nomen hujus insulæ ceteris omnibus est *Thera*, Spartanorum colonia. quo omnium auctorum consensu moveor, ut pro *Theramenis*, legam, *Theræ*. unde negligentes librarii primum fecerunt *Therame*, inde *Therame*, tandem *Theramenis*. BONGARS. Ortelius Thes. Geogr. in Thera. Meminit auctor iterum, XXX, 4, 1. BERNEC. Vidit Bongarsius & Ortelius legendum, *Theræ insulæ*. Quod ipsum extat in editione Juniarum, ut nullus in posterum scrupulus sit ulli relictus. Pro *Cirnui*, vero legendum esse, *Grinus*, qui tamen non ejus pater, sed cognatus fuit, & pro *Aristæo*, *Aristotele*, ostenderunt viri doctissimi Bongarsius in notis ad hunc locum, Bochartus in Geographia Sacra. & Jonsius de Scriptoribus Historiæ Philosophicæ. GRÆV. Pro *Theræ*, editur vulgo, *Theramenis*. Verum quia, *Theramenis*, ut nomen insulæ (nam ut viri nomen satis notum est) per se ineptum est; *Theræ* vero, ut Bongarsius fatetur, veteres quidam typis expressi, interque hos teste Grævio Iuntinus habet, & ceteri item omnes, *Theram*, eam insulam vocant: cum Bongarsio atque Gronovio ita & legendum censeo. VORST. *Theræ*, edidit Vorstius, volentibus Ortelio, Bongarsio, Grævio, & aliis. SCHEFF. *Theræ insulæ*, lectio ab omnibus probata & recepta. Mox, *Cirnus*, pro *Grinus*, positum. Dein, *Speo*, pro *Hypseo*. Vossius; & ita edit. quædam veteres. Sed vide omnino Scholiasten Callimachi. FABER.

2. *Velut contumaces*] Similia Livius II, 36. BERNEC.

5. *Cyram*] Non ignoro nonnullos

in Africam, pulsis accolis, montem Cyram & propter amœnitatem loci & propter fontium ubertatem occupavere. [6] Ibi Battus dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primum cœpit: quæ res animos eorum, ex promissis dei jam parte percepta, in reliquam spem condendæ urbis accendit. [7] Positis igitur castris, opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenen, eximiæ pulcritudinis virginem, a Thessaliæ monte Pelio ab Apolline raptam, perlatamque in ejusdem montis juga, cujus collem occupaverant, à deo repletam, quatuor pueros peperisse, Nomium, Aristæum, Authocum, Argæum: [8] missos a patre Hypseo, rege Thessaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iisdem terris cum virgine resedisse. [9] Ex his pueris tres adultos in Thessaliam reversos avita regna re-

los casus accusandi hujus inflexionis sic formari, ut ostendi ad Suetonium. Sed hic sequor jure Juntinam. quæ *Cyram* scribit, ut & statim, *fontium ubertatem*. Græv.

Fontium ubertatem] Angl. similiter. Observat tamen Notator in MS. uno legi, *uberem copiam*. An scribendum, *fontium uberem copiam*. Scheff.

7. *Pelio*] Thessaliæ mons ad ortum solis spectans, prope Magnesiam, Joh. Tzetzes tradidit.

Ab Apolline raptam.] Vide Callimachum, & ejus Scholiasten. Bongars.

Quatuor pueros peperisse &c.] Aliter Pindarus Od. ix. Pyth. & Diodorus iv, 83. Qui Cyrenes filium unum referunt, *Aristæum*: *Nomium* vero & *Agrium*, (ita enim legendum, non *Argæum*; ut hic) Aristæi cognomina faciunt, ideo sic dicti, quod venationi & pascendo pecori esset addictus. Nam ἀγρεὺς est *venator*, & νόμιος, à νέμειν, *pascere*, dicitur. Bernec.

8. *Hypseo*] E Diodoro Siculo iv. & Apollonii Schol. patebit, legendum esse, *Hypseo*, non *Speo*. Apum quoque, & mellis usum invenisse, testatur idem Scholiastes. Videsis etiam Heraclidem Ponticum in Ceorum republica. Voss. Juntæ: *Hypseo*. Et sic legendum esse ex Diodoro Siculo & Apollonii Scholiaste pridem observavit Isaacus Vossius. Græv. Mirum quod Bongarsius maluit, *Speo*, cum sciret antiquiores typis expressos Juntarum, Becharii, aliosque habere, *Hypseo*, ut a Diodoro Sic. & Scholiaste Apollonii is vocatur. Si maxime in Codd. MSS. repererit, *Speo*, non video tamen cur istos codices hic debuerit sequi. Siquidem veteres illi typis expressi qui aliter habent, codices MSS. utique referunt. Notum quoque, quam Codd. MSS. in manifestis mendis non raro congruant. Quæ etiam causa fuit, quod non paucis locis ipse Bongarsius, non codicum MSS. sed typis expressorum auctoritatem secutus est. Vorst. Vorstius edidit, *Hypseo*, auctoribus vetustioribus, & Juntina, volente probanteque Is. Vossio & aliis. Scheff.

9. *Recepisse*] Ita MSS. referente in

recepisse. [10] Aristæum in Arcadia late regnasse, eumque primum & apium & mellis usum & lactis ad coagula hominibus tradidisse, solstitialesque ortus sideris pri-

in Var. Lect. & probante Bongarsio. Sed editi, *cepisse*. BERNEC.

10. *Aristæum in Arcadia*] Cujus Sallustium mentionem fecisse, indicat Servius in Virgil. 1. Georg. Quare apud Probum Catholicis Sallustii fragmentum ita leg. arbitror, *Apollinis F.* (id est filius, vulgo *filia*) *& Cyrenes*, ut Aristæum intelligat. BONGARS. Virgilius Georgic. IV, 283:

— Arcadici memoranda inventa magistri.

Hic ob tot merita generi humano præstita, in numerum deorum receptus est: quem proinde Virgilius, inter ceteros invocat Georg. I, 14. Ceterum, auctorem colligendi mellis alium, Gargorem, Curetum regem, ipse Justinus XLIV, 2. refert. De inventis Aristæi Pausanias X, 4, 50. adde Plin. XIV. Nat. Hist. 4. BERNEC.

Lactis ad coagula] Val. Acidalius ad Velleium II, 130, 8. rescribit, *lactis adeo coagula*. quod verius, dubitare nemo potest, qui & sensum & literas intentius aspicit. BERNEC. Emendant, *& lactis adeo coagula*. Sed particulæ, *adeo*, hic locus vix conveniens videtur, sive per *etiam*, sive alio modo explices. In MSS. est, *ac coaguli*, in editis quibusdam, *& coaguli*, quare arbitror, Justinum scripsisse, *ut lactis & coaguli*. Subaudiendum autem, *usum tradidisse*. SCHEFF. MS. *ac coaguli*, male; eum enim docuisse lactis usum non dicit Justinus, quippe esset falsum & contra omnem antiquitatem: sed ostendisse hominibus, qua arte coagulum ex lacte confici conformarique posset. Addere & hoc visum est ad superiora. Non docuit usum lactis, non docuit usum mellis; nam Jupiter pater ille hominumque, deumque, melle nutritus est ac lacte, sic enim Theologi, id est Poëtæ Græcorum, canunt; Ergo aliud docuit Aristæus, scilicet coagulum fieri ex mixtura, seu, ut Græci vocant, cramate mellis & lactis. Hunc locum a nemine hactenus intellectum arbitror. FAB. Olei quoque usum reperisse Aristæum auctor est Aristoteles apud Scholiasten Theocriti ad Idyllium V, 53. ubi narrat nymphas nutriisse Aristæum & docuisse olei & mellis colligendi usum, Aristotele teste. Ceterum pro *lactis ad coagula*, scribitur in Iuntina, *lactis coagulandi*, quod longius recedit a vestigiis ceterorum librorum, quos sequuntur merito editores. *Lactis usus ad coagula*, est ratio lactis coagulandi, & ex coagulo caseos premendi. Nam butyrum veteribus Græcis & Romanis fuit ignotum, ut constat ex scriptoribus rei rusticæ, qui illius conficiendi nullam faciunt mentionem, & vetustissimis Græcorum Scriptoribus, qui Scythas lac hac ratione coagulare tradunt, & quod ejus nomen ignorabant, *butyrum* vocant ἔλαιον γάλακτος, *oleum lactis*, de quo alibi plura. GRÆV.

Solstitialesque ortus sideris &c.] Atqui nusquam mihi lectum est, solstitia invenisse Aristæum. Quod si esset, ne sic quidem ita recte exprimeretur. Solstitia enim invenisse ac primum observasse diceretur. Aristæum reperio primum observasse ortus sirii seu caniculæ, & Ceos docuisse ad ejus ortum attendentes, ei sacrificare. De hoc inter omnes convenit. Ut idem narretur a Justino, puto in eo corrigendum; *& solstitialis ortus sideris*. Per *solstitiale sidus* putem intelligi *sirium*, quia non longe post solstitium oritur: & *solstitium* veteres non pro puncto ipso quo committitur, interdum acceperunt; sed & totum mensem ei tempori dederunt. Poterat etiam legi: *Solstitiales ortus sirii*

primum invenisse. [11] Quibus auditis Battus, virginis nomine ex responsis agnito, urbem Cyrenen condidit.

CAP. VIII. [1] Igitur Ptolemæus hujus urbis auctus viribus, bellum in adventum Perdiccæ parabat. [2] Sed Perdiccæ plus odium arrogantiæ, quam vires hostium nocebant; quam exosi etiam socii ad Antipatrum grega-

strii. SALMAS. *Sideris*, hoc est, Solis, ἐξαιρέτως. quo significatu Plinius Panegyr. 29. *Quod terra genuit, quod sidus aluit, quod annus tulit.* Et 80. *velocissimi sideris more, omnia invisere* &c. Adde Lips. I I. Physiol. Stoïc. Dissert. 12. BERNEC. Salmasius olim Grotio dixit existimare se scriptum a Justino fuisse, *Solstitialisque ortus sideris*, & per *sidus Solstitiale*, intelligi, *Sirium*, qui non longe post solstitium oritur; Itaque & posse legi etiam *Sirii*, pro *sideris*. FABER.

I I. *Quibus auditis, Battus, virginis nomine ex responsis agnito, urbem Cyrenen condidit.*] Hunc vero locum esse corruptum nemo usque adhuc suspicatus fuit, & sic est tamen. Primum, illud falsum, Battum puellæ nomen ex responsis cognovisse; Idque satis ostendunt hæc verba (*quibus auditis*) Ergo hæc vetus fama in ore Afrorum erat. Dein apertissime dixit Justinus superius, *Cum venissent in Africam*, &c. *opinionem veteris fabulæ accipiunt*; (quænam illa fabula erat?) *Cyrenen eximiæ pulcritudinis virginem*, &c. Itaque error hoc in loco sit necesse est, at non ille quidem Justini, sed eorum qui, cum sensum scriptoris minus intelligerent, & mancam ac mutilam esse sententiam existimarent, hanc vocem (*cognito*) necessariam esse putarunt, illamque bellissime addiderunt; quæ tamen hinc prorsus deturbanda est, & locus sic legendus, sic explicandus, (*Battus virginis nomine ex responsis urbem Cyrenen condidit.*) Condidit urbem ex responsis, id est, ut oraculum jusserat, urbem exstruxit, (neque hoc melius & magis Latine possis dicere, *ex responsis*, ut *ex senatusconsulto*, *ex sententia senum*, & alia id genus apud bonos scriptores.) Urbem autem illam condidit, sed quo, aut cujus nomine? Virginis nomine. Illud itaque, *agnito*, funditus delendum est. FABER. Faber delet vocem, *agnito*. Suspicor in illo, *agnito*, esse mendum, & pro eo scribendum aliud quid, quod nunc non occurrit. SCHEFF. Cujus posteri per ducentos annos ibi regnum tenuerunt, quod semper a patre descendit ad filium, sic tamen ut Batti & Arcesilai alternis dicerentur. Vide Valesium ad Excerpta Peiresciana Diodori Siculi p. 40. GRÆV.

CAP. VIII. 2. *Odium arrogantiæ*] Cicero Divinat. in Cæcil. 13. *Omnis arrogantia odiosa est*, in tantum quidem, ut ea unica, *contubernalis sit solitudinis*, (ἡ αὐθάδεια ἐρημίᾳ ξύνοικος) ut cum Platone censet Imp. Manuel Præcepto Educat. Reg. 52. Pulchre Latinus Pacatus Panegyr. 20. m. Apud Thucydidem 1, 22, 13. nostro simillimum est exemplum Pausaniæ, cujus arrogantia socii Spartanorum offensi, plerique ad Athenienses transierunt. De Prisco item Evagrius VI. Eccles. Hist. 4. BERNEC. In MSS. legitur, *odium & arrogantia*, unde adducor, ut lectionem veram apud Justinum putem esse, *odium ex arrogantia*. SCHEFF.

Gregatim profugiebant] Lege *certatim*, non, *gregatim*. Sic XI, 6, 14.

gatim profugiebant. [3] Neoptolemus quoque in auxilium Eumeni relictus, non solum transfugere, verum etiam prodere partium exercitum voluit. [4] Quam rem cum præsensisset Eumenes, cum proditore decernere prælio necesse habuit. [5] Victus Neoptolemus ad Antipatrum & Polyperchonta profugit; hisque persuadet, ut continuatis mansionibus, læto ex victoria & securo fuga sua Eumeni superveniant. [6] Sed res Eumenem non latuit. Itaque insidiæ in insidiatores versæ; & qui securum aggressuros se putabant, securis in itinere, & pervigilio noctis fatigatis occursum est. [7] In eo prælio Polyperchon occiditur. [8] Neoptolemus quo-

14. *Certatim ad Seleucum deficiunt.* xxii, 7. *Certatim ei se tradunt.* Sic optimi quique loquuntur. FABER.

3. *Prodere partium exercitum voluit.*] Nob. Peyraredus legebat, *partem exercitus*, idque a sequentibus confirmari ajebat. Judicet lector. VOSS.

5. *Polyperchonta*] Imo *Crateron:* Vide mox notam ad Num. 7. BERNEC.

Mansionibus] G. Major in Edit. Colon. *transitionibus*, mallet. non bene. *Mansiones* Plinio xii. Nat. Hist. 14. Suetonio Tit. 10, 3. Lampridio in Alex. Sev. 48. &c. Sunt habitationes, ad quas viatores interventu noctis se recipiunt. *Σταθμοὺς τῆς ὁδοιπορίας* appellat Herodianus in fine libri ii. *Ausspann*, *Nachtlager*. Hinc *mansionarius*, apud Hincmarum, qui Græcobarbare *ὁπελγυνομονος*, quasi *τὰς μονὰς*, hoc est, *mansiones dirigens*, nobis *ein forirer*, metator. Sunt qui has ætate posteriori, *mutationes* (*ἀλλαγὰς*) dictas putent. Sed differunt, quod isthic quiescitur & pernoctatur: hic equi aut jumenta mutantur, ut ostendit V. C. Casp. Barthius Advers. XLV, 5. pr. Eadem est hæc phrasis auctoris cum istis. Liv. xxviii, 19, 5. *Quintis castris ad Illiturgim pervenit.* Curt. iv, 9, 24. *Undecimis castris pervenit ad Euphratem.* Lucan. v, 374. *Decimis castris.* IDEM.

6. *Sed res Eumenem non latuit.*] Nescio, an præferri debeat, quod in MS. reperitur, *Eumeni.* Vide Voss. de Constr. ii, 35. SCHEFF. Sane si ceteri libri consentirent, aut hic ceteris esset vetustior, *Eumeni*, præferendum esset, *Eumenem.* Sicut enim Latine dicitur, *hac res patet mihi*, sic & hæc *res latet mihi.* Et sic Tullius & optimi quique sunt locuti. Cum vero legitur, *hac res latet me*, est Græcismus. *τοῦτο λανθάνει με.*

Securis in itinere, & pervigilio noctis fatigatis occursum est.] Est ex impressis, qui habent, *& pervigilio.* Unde cogitandum, num legendum fuerit, *& per vigilia.* Nam veteres, *vigilium*, dixere. Unde, *pervigilium*, quod occurrit sæpe. SCHEFF. Hic quoque maculam eluendam habeo. Lege, *securis iis, & itinere & pervigilio noctis fatigatis occursum est.* FABER. Faber, *securis iis & itinere.* Ratio orationis postulat quid tale. Mallem, *iis securis in itinere.* SCHEFF.

7. *Polyperchon*] *Crateros*, legendum esse, præterquam ex Diodoro xviii, 30. Plutarcho in Eumene 9. & Probo in Eumene, etiam ex xiv, 5, 1. constat. *ut Polyperchonta*

a

quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est; in summa victus occumbit. 9 Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes afflictas partes transitione sociorum paululum sustentavit. 10 Ad postremum tamen Perdicca occiso, ab exercitu hostis cum Pithone & Illyrio & Alceta fratre Perdiccæ appellatur: bellumque adversus eos Antigono decernitur.

a Græcia redire in Macedoniam cognovit. non igitur hoc prælio ceciderat, quamvis eandem illam lectionem secutus sit Orosius III, 23. BONGARS. *Craterum* etiam hujus libri Prologus habet: quo minus est de hac emendatione dubitandum. BERNEC. Ipsum Trogum non de *Polyperchonte*, sed de *Cratero*, tunc occiso scripsisse ex vetere Prologo hujus Libri scire licet. Habet enim sic, *Bellum quo Eumenes Neoptolemum & Craterum occidit.* Vix tamen adducor ut credam in ipso Justino mendum esse, & pro, *Polyperchon*, legendum esse, C[r]aterus. Video enim, *Polyperchonti*, nomen & antecedere, atque ita in capite hoc bis apparere; & Orosium quoque, qui, ut notum, Justinum exscripsit, non aliter habere. Fuerit igitur lapsus memoriæ, & quidem crassior. Num. XIV, 5. de Polyperchonte tanquam adhuc vivo scribit; eum videlicet a Græcia rediisse in Macedoniam. VORST.

10. *Ad postremum tamen* &c.] Argyraspides Perdiccam occiderant, ut Eumenes sequente libro ipsis exprobrat. Distinguendum igitur est post exercitum, & totus locus ita legendus est: *Ad postremum tamen Perdicca occiso ab exercitu, hostis cum Pithone, Illyrio, ac altero fratre Perdiccæ appellatur (Eumenes) bellumque adversus eos Antigono decernitur.* GLAREAN.

Perdicca occiso] De hujus morte, dissentientes opiniones Diodori XVIII, 36: & Probi in Eumene, vide apud ipsos auctores. Vide & Pausaniam Atticis, & Orosium III, 23. BONGARS.

Pithone & Illyrio] Horum non meminit Diodorus. Plutarchus vero & Appianus in Syriaca Historia Eumenem solum commemorat. *Phyton*, is est, qui supra XIII, 4, 21. *Pithon*; Diodoro XIX, 95. Πίθων. BONGARS. Scribendum *cum Pithone*, non *Phitone*, aut *Phytone*, ut vulgo editur. Legitur ita & supra XIII, 4, 21. Nec non & apud Curtium X, 10, 7. Et Diodoro item XIX, 95. est Πίθων. VORST. Vorstius emendavit, *Pithone*, ex superioribus XV, 4, 21. Item Curtio, & Diodoro. SCHEFF. Iuntina: *Cum Phyloxeno & Illyrio*.

LIBER XIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Eumenis in bello adversus Antigonum prudentia & fortitudo.*

2 *Prælio victus obsidetur, liberatur, ad Argyraspidas confugit, eosque ad suas partes pertrahit.*

3 *Dum Argyraspidæ Eumenis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. Unde in Eumenem conjuratio.*

4 *Eumenis captivi ad Argyraspidas oratio, qua petit ut sibi inter eos mori liceat. Petitione frustratus proditorum capita devovet, & Antigono vinctus traditur.*

5 *Cassander, Aridæi vices gerens, Græciæ civitates opprimit, & in Macedoniam adversus Olympiadem proficiscitur.*

6 *Olympias fugit; obsidetur, victori Cassandro se tradit; cujus jussu interficitur.*

CAP. I.

[1] EUmenes, ut Perdiccam occisum, se hostem a Macedonibus judicatum, bellumque Antigono decretum cognovit, ultro ea militibus suis indicavit, [2] ne fama aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum no-

CAP. I. 1. *Eumenes*] Legenda ejus vita apud Plutarchum & Probum. Historiæ autem series petenda est e Diodoro. BONGARS.

2. *Ultro ea militibus suis* &c.] Ita Galba, quasdam defecisse legiones, ultro suis adseverat; *ne dissimulata seditio in majus crederetur.* Tacit. I. Hist. 18. qui & III. Histor. 54. Vitellium arguit, quod fractis apud Cremonam rebus, stulte cladem dissimulando, & læta omnia fingendo, *remedia potius malorum, quam mala distulerit: cum confitenti consultantique superfuturæ adhuc fuerint spes viresque.* Adde exemplum Niciæ apud Thucyd. VII, 2, 17. Cæsaris apud Sueton. 66, 1. Senec. Oedipus III, 7.

Iners malorum remedium, ignorantia est.

Et

novitate terreret; [3] simul, ut quomodo circa se animati essent, cognosceret, sumturus consilium ex motu universorum. [4] Constanter tamen præfatus est, *si cui hæc terrori essent, habere eum discedendi potestatem.* [5] Qua voce adeo cunctos in studium partium suarum induxit, ut ultro bellum omnes hortarentur, *rescissurosque se ferro decreta Macedonum* affirmarent. [6] Tunc exercitu in Ætoliam promoto, pecunias civitatibus imperat; recusantes dare, hostiliter diripit. [7] Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororem Alexandri Magni, ut ejus voce centuriones principesque confirmaret, existimaturos ibi majestatem regiam verti, unde

Et in ejusdem Agamemnone III, 28. Clytæmnestra:

— clades scire qui refugit suas,
Gravat timorem. dubio plus torquent mala.

Quomodo Martialis III. Epigram. 42.

Quod tegitur, majus creditur esse malum. BERNEC.

Fama aut rem in majus extolleret] Tacitus Ann. IV, 44. *Cuncta, ut mos fama, in majus credita.* Et Hist. IV, 50. *Vera & falsa, more fama, in majus innotuere.* IDEM.

3. *Simul ut quomodo circa se animati essent*] Angl. *simul ut quomodo circa se animati essent cognosceret.* Rectissima. nec potest aliter per rationem sermonis. Nisi putamus scripsisse Justinum, *simul ut, ut circa*, alterumque, *ut*, tanquam superfluum esse omissum, & illud, *quomodo*, esse glossam. Solet sane illo, *ut*, & alibi sic uti. Sic v. *Scribit ei, ut ablegatus in Persas ab avo fuerit, ut occidi eum parvulum jusserit* &c. vide simile quid infra XXXVIII, 6, 8. SCHEFF.

4. *Habere eum discedendi potestatem.*] Sic infra XXII, 4, 5. BERNEC.

5. *Ut ultro bellum omnes hortarentur*] Assentior Gronovio, qui ad Epist. Senecæ 12. hanc MSS. lectionem probat, quem vide. Ovidius:

— Cupio non persuadere quod hortor. GRÆV. Gronovius pro *illum*, legendum censet *bellum*, ut in codd. quibusdam MSS. esse testatur Bongarsius. Et adsciscit sane τὸ *hortari*, non accusativum personæ tantum, sed & rei. Cicero I. in Catil. *Quod te jamdiu hortor.* Et pro C. Corn. *Legem dedit, an tulit, an rogavit, an hortatus est?* VORST. Gronovius mallet, *ultro bellum*, ut est in quibusdam MSS. SCHEFF.

6. *Tunc exercitu in Ætoliam promoto*] Inepte. In Cappadocia enim hæc gesta esse, patet cum ex Diodoro Sic. XLIX. tum etiam ex aliis. Hanc difficultatem viderunt alii, qui *Æoliam* conati sunt reponere. Frustra. Scribe, *in Ætuliam. Ætuliam* vocat, quam alii *Ætulanen.* Ea est Armeniæ minoris porrio, in Cappadocia. Ptolemæus: Ἀρμενίας μικρᾶς, ἡ μὲν ἀρκτικωτάτη καλεῖται, Ὀρβαλισηνή, ἡ δ' ὑπ' αὐτὴν Αἰτουλανή. Εἶτα Αἰρετική, καὶ ὑπ' αὐτὴν Ὀρσηνή. καὶ μεσημβρινωτάτη κατὰ τὴν Ὀρσηνήν, Ὀρβεισηνή. Sic lege. Voss. Non intelligenda Ætolia in Europa, sed in Asia; quæ est pars Cappadociæ. Et quia in quibusdam MSS. ut Bongarsius testatur, est, *Ætuliam*, ita prorsus & legendum. Ptole-

de soror Alexandri staret. 8 Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, ut etiam per vestigia mulierum favor sacrati ejus nominis quæreretur. 9 Cum reversus in castra esset, epistolæ totis castris abjectæ inveniuntur; quibus iis, qui Eumenis caput ad Antigonum detulissent, magna præmia definiebantur. 10 His cognitis, Eumenes vocatis ad concionem militibus, primo gratias agit, *quod nemo inventus esset, qui spem cruenti præ-*

lemæus enim, ut If. Vossius observat, Αἰτυλαηνὴν appellat. VORST. Quomodo, *in Ætoliam*, cum hæc in Asia Minori agantur? Præclare igitur If. Vossius, qui *Ætulanam*, seu *Ætuliam*, ex Ptolemæo emendavit. Est autem Armeniæ Minoris portio, *Ætulana*. Itaque bene ad Cappadociam, in qua tunc erat exercitus. Addo hoc etiam, *Ætuliam*, in MS. Cod. aperte legi, quod ad fulturam emendationis non parum facit. FABER.

7. *Inde Sardis*] MSS. habent, *Sardes*, quod non video, cur repudiaverint. Saltem illud, *Sardis*, habendum est pro *Sardes*, vel *Sardeis*, antiqua scriptione, qua idem innuitur, ea tantum differentia, quod in altero Græca, in altero terminatio sit Latina. SCHEFF. Sed veteres scribebant, *Sardis* pro Sardes, ut Sallust. *omnis*, pro omnes, *tris*, pro tres & mille talia.

Ut ejus voce centuriones principesque confirmarentur &c.] Plane solœcismus est; Lege, *confirmaret*, Eumenes scilicet. Ita & in MS. legas. Quod cur ab aliis præteritum fuerit, non video, nisi si non viderunt. FABER. Deprehendit hic turpem mendam ab editoribus prætermissam T. Faber, & verissime vidit legendum esse, *confirmaret*, & sic plane olim Juntina. GRÆV.

Unde soror Alexandri staret.] Hoc est, quibuscum sentiebat Alexandri soror Cleopatra Liv. XXI, 10. *Eventus belli, velut æquus judex, unde jus stabat, ei victoriam dedit.* Id. XXIV, 45. *Qui aliunde stet semper, aliunde sentiat, infidus socius.* & XXV, 15. *Nec satis fido animo unde pugnabat stantem; extemplo in fugam verterunt.* & Auctor V, 4. *Unde stetisset Alcibiades, eo se victoria transferebat.* GRONOV.

8. *Sacrati*] Vel consecrati & inter cœlites relati, vel sacrosancti. Quales omnes reges censebantur.

9. *Caput ad Antigonum*] In MSS. est *Antigono*. Sequitur ergo, alterum horum glossatoris esse non Justini. Mihi vera lectio manuscriptorum videtur. SCHEFF.

10. *Fidei sacramenti*] MSS. mei, *fidei sacramenti:* atque ita etiam habere suos MSS. Bongarsius testatur. Ego tamen, etsi ita commodo sensu legi posse video, nihil demuto. MOD. MSS. omnes Modii & Bongarsii: *Qui spem cruenti præmii fidei sacramenti anteponeret.* Quod merito Gronovius IV. Obs. 17. amplectitur hoc sensu: qui propter spem præmiorum mallet sanguine ducis se cruentare, quam fidem sacramenti servare. *Fides sacramenti* dicitur, ut *religio sacramenti, religio jurisjurandi.* GRÆV. Non *sacramento*, sed *sacramenti*, legendum esse assentior Gronovio. Habent ita MSS. Modiani, & quidam etiam e Bongarsianis. Ipseque positus verborum ita legendum arguit. Si enim, *sacramento*, legeretur, *fidei*, esset secundi casus; duoque ejus casus vocabula concurrerent. Sed & per se rectius videtur, *fides sacramenti*, i.e. jurisjurandi, quam

præmii fidei sacramenti anteponeret; [11] deinde callide subnectit, *confictas has a se epistolas ad experiundos suorum animos esse.* [12] *Ceterum salutem suam in omnium potestate esse; nec Antigonum, nec quemquam ducum sic velle vincere, ut ipse in se exemplum pessimum statuat.* [13] Hoc facto, & in præsenti labantium animos retinuit, & in futurum providit, ut si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed ab duce tentari arbitrarentur. [14] Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis ejus offerunt.

CAP.

quam *sacramentum fidei.* Cic. III. Off, *Est autem jus bellicum, fidesque jurisjurandi sæpe cum hoste servanda.* Dicitur quoque, *religio sacramenti, religio jurisjurandi.* Vide Gronovium IV, 17. Observ. VORST. Vorstius emendavit, *fidei sacramenti*, volente Gronovio, & MSS. Ipsum vide, SCHEFF. Alia editio, *fidei sacramenti.* FABER.

11. *Callide*] Hujusmodi calliditatis exempla nonulla Frontinus habet Strategem. II, 7. BERNEC.

12. *Exemplum pessimum*] Vide notam ad XI, 15, 12. IDEM.

13. *In præsenti labantium animos retinuit*] Iuntæ: *retinuit.* Quod sane vulgato prætulerim. Suet. Jul. 4. *Nutantes & dubias civitates retinuit in fide.* & 17. *Ad retinendam Pompeji necessitudinem ac voluntatem.* Cic. I. Fam. Ep. 7. *Virum excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate devinctum, non nihil suspicantem propter aliquorum opinionem cupiditatis suæ te ab se alienatum, illa epistola retinuisti.* in ead. Epist. *Quos favendo in eadem causa retinere potuerunt, invidendo abalienaverunt*, Terent. Adelphis: *Liberalitate retinere liberos.* potest tamen & *deterruit*, ferri, ut sit in aliam sententiam perduxit, fidos sibi reddidit. *Deterrere*, enim sæpe est sine ullius terroris & minarum respectu dehortari, dissuadere, rationibus compellere & perducere ne quid facias. Plaut. Mil. II, 3. *Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in ædibus.* hoc est, mihi nemo hoc persuaserit. Cic. II. de Orat. *Nam neque is, qui optime potest, deserendus est ullo modo a cohortatione nostra, neque, qui aliquid potest, deterrendus.* Plura exempla sunt in promptu, sed jam modum excessimus harum notularum. Id tamen quod apud Iuntas extat, hic est efficacius & aptius. GRÆV. Nolim hoc, *in præsenti*, damnare, nam Latinum est, ut, *in præsentia*; Tamen aliter scripsisse Justinum credo; *in præsens*, scilicet; quum mox addat, *in futurum.* Ibid. *Deterruit:* In Edit. Iuntarum, *retinuit.* Bene illud quidem, sed nec, *deterruit*, malum est, ut, *ceteros a scribendo deterrere.* Cicero de Cæsare, & alia infinita. FABER. Fateor retineri posse, *deterruit.* Sed illud, *retinuit*, longe hic est efficacius; est enim proprium in hac re verbum, cum scilicet amicum a me alieniorem, & jam amicitiæ renuntiaturum aliquo officii genere mihi reconcilio. vide notas meas. Præterea qui poterat hæc vox in mentem venire editoribus Italis, nisi eam in optimis suis membranis invenissent. Sane si iis lectum fuisset, *deterruit*, nunquam repudiassent. GRÆV.

CAP.

CAP. II. [1] Cum interim Antigonus cum exercitu supervenit, castrisque positis, postera die in aciem procedit. [2] Nec Eumenes moram prælio fecit; qui victus, in munitum quoddam castellum confugit; [3] ubi cum videret se fortunam obsidionis subiturum, majorem exercitus partem dimisit, ne aut consensu multitudinis hosti traderetur, aut obsidio ipsa multitudine gravaretur. [4] Legatos deinde ad Antipatrum, qui solus par Antigoni viribus videbatur, supplices mittit: a quo cum auxilia Eumeni missa Antigonus didicisset, ab obsidione recessit. [5] Erat quidem solutus ad tempus metu mortis Eumenes: sed nec salutis, dimisso exercitu, magna spes erat. [6] Omnia igitur circumspicienti optimum visum est, ad Alexandri Magni Argyraspidas, invictum exercitum & tot victoriarum præfulgentem gloria, decurrere. [7] Sed Argyraspides post Alexandrum omnes duces fastidiebant, sordidam militiam sub aliis post tanti regis memoriam existimantes. [8] Itaque Eumenes blandimentis agere, suppliciter singulos alloqui, nunc *commilitones suos*, nunc *patronos* appellans, nunc *periculorum & operum Orientalium socios*; nunc *refugia salutis suæ & unica præsidia* comme-

CAP. II. 2. *Qui victus*] Longe melius, opinione mea, *quo victus*. SCHEFF.

In munitissimum quoddam castellum] Victus proditione Apollonidæ Eumenes, *Noram* confugit, quod est castellum Phrygiæ, ut Probus, situm in Cappadociæ & Lycaoniæ finibus, ut Plutarchus Eum. 18. BONGARS. Strabo XII. non longe a princ. Eumenis hanc Noram suo tempore, *Neroassum*, appellatum ait. Adde Diodorum XVIII, 41. BERNEC.

4. *Quod solus par Antigono*] Angli, *qui solus*. Probo, & vulgatum *quod*, habeo pro glossemate. SCHEFF.

Auxilia Eumeni] Plutarchus, Antigono Noram obsidente, vita excessisse Antipatrum testatur, aliamque ob causam hanc fuisse dimissam obsidionem. IDEM.

6. *Optimum visum est*] J. Pricæus ad Apulei. I. Metamorph. pag. 37. legit, *optimum factum visum est*. GRONOV.

7. *Argyraspides*] Horum veteranorum multi annos erant nati septuaginta, nullus autem sexagenario minor, ut auctor Plutarchus in Eumene.

8. *Commilitones suos*] Alexander ipse militum suorum, *alumnum se commilitonemque*, dicere non est veritus: Curt. IX, 2, 44. Ejusmodi blanditias tribuit Suetonius Cæsari quoque 67, 3. & Galbæ 20, 1, Nec

memorans; [9] *solos esse quorum virtute Oriens sit domitus; solos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta superarint;* [10] *per hos Alexandrum, magnum factum, per hos divinos honores & immortalem gloriam consequutum:* [11] orat, *ut non tam ducem se, quam commilitonem recipiant, unumque ex corpore suo esse velint.* [12] Receptus hac lege, paulatim imperium, primum monendo singulos, mox quæ perperam facta erant, blande corrigendo, usurpat; nihil in castris sine illo agi, nihil administrari sine solertia illius poterat.

CAP. III. [1] Ad postremum cum Antigonum venire cum exercitu nuntiatum esset, compellit eos in aciem descendere. [2] Ibi dum ducis imperia contemnunt,

Nec ipsum adeo Augustum, antequam imperium adeptus esset, iis abstinuisse, patet ex Appiani IV. & V. Bell. Civil. *Sed post bella civilia nullos militum; commilitones appellabat, sed milites: ambitiosius* (hoc est, blandius) *id existimans, quam aut ratio militaris, aut temporum quies, aut sua domusque suæ majestas postularet:* Sueton. Aug. 25, 1. BERNEC.

Nunc periculorum & operum Orientalium] MS. Bong. *periculi & opum.* Impressi, *periculorum & operum.* Placet, *periculi & operum.* Ex *operum*, per compendium in MS. *opum.* Cæterum non possunt opera hic commode omitti, quoniam vel præcipue ad laudem Argyraspidarum, & sic obtinendam gratiam eorum pertinebant. SCHEFF. Cur cum sæpius, *nunc*, & ante & post repetatur, omissum hoc est ante *periculorum Orientalium socios.* Reposui id ex Iuntina, addito ex eodem vocabulo *operum*, quod in nonnullis quoque MSS. habetur, ut Schefferus quoque vidit & probavit. GRÆV.

12. *Paulatim imperium* &c.] Tacito Annal. 1, 2. hoc est, *paulatim insurgere.* BERNEC.

Usurpat: nihil] MSS. habent, *usuriam nihil*, vel *usuriam*, vel *uspiam.* Ex quibus omnibus constare potest, veram hujus loci lectionem esse: *blande corrigendo usurpat. Jam nihil in castris.* Illud, *jam*, valde elegans & opportunum est. SCHEFF.

CAP. III. 1. *Compellit eos in aciem*] Plerique MSS. ex eis, quos tractavit Bongarsius, habent, *pellit.* Vix dubito, quin vera lectio sic se habuerit: *Ad postremum cum Antigonum venire cum exercitu nuntiatum esset, etiam pellit in aciem descendere.* Valde emphatica hic est, conjunctio *etiam*, ut appareat Eumenis summa auctoritas apud Argyraspidas, locumque hunc egregie illustrat. Perierunt autem ex ea primo literæ initiales duæ propter similitudinem præcedentium, post ex, *jam pellit*, temere junctis ab emendatore factum est, *compellit.* SCHEFF.

2. *Dum ducis imperia contemnunt*] *Nam non parere se ducibus, sed imperare postulabant.* Probus. De hac pugna vide Diodorum XIX, 42. Plutarchum & Probum. Victus est autem Eumenes solo equitatu, cum ceteris copiis superior esset. BONGARS.

Hostium virtute superantur.] Plutar-

mnunt, hostium virtute superantur. [3] In eo prælio non gloriam tantum tot bellorum, cum conjugibus & liberis, sed & præmia longa militia parta perdiderunt. [4] Sed Eumenes, qui auctor cladis erat, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur: [5] Nam & *virtute eos superiores fuisse* affirmabat: *quippe ab his quinque millia hostium cæsa; & si in bello perstent, ultro hostes pacem petituros.* [6] *Damna, quibus se victos putent, duo millia mulierum & paucos infantes & servitia esse, quæ melius vincendo possint reparare, quam deserendo victoriam.* [7] Porro Argyraspides *neque fugam se tentaturos* dicunt, *post damna patrimoniorum, & post conjuges amissas, neque bellum gesturos contra liberos suos;* [8] ultroque

tarchus equitatu quidem victorem extitisse Antigonum dicit: qua vero cum Argyraspidis pugnavit, summa vi prorsus fuisse superatum.

3. *Longa militia*] Præfero, quod & impressi quidam, & MS. habent, *longa militia*, moxque illud *parta*, refero ad omnia, præmia inquam & gloriam. Ita mox, *cum præmiis tot bellorum*. SCHEFF.

4. *Sed Eumenes*] Ita MSS. editi habent, *Sed & Eumenes*. BERNEC.

Victos hortabatur] Id est, bonum animum eos habere jubebat; ut Sup. XI, 9, 13. ad quem l. & Notas vide. VORST.

7. *Post damna patrimoniorum, & post conjuges amissas*] Nihil ambigo, hæc, *& post conjuges amissas*, esse a manu interpolatoris, explicantis præcedentia, *post damna matrimoniorum*. Vide, quæ notavi ad XII, 3, 8. BERN. Ita omnino legendum; Vellej. II, 120. *Sunt tamen, qui, ut vivos ab eo vindicatos, ita jugulatorum sub Varo occupata crediderint patrimonia:* & Quintilian. Declam. CCCVIII. *Alioquin potest grave videri etiam ipsum patrimonium, si non integram legem habet.* GRONOV. Hæc inepta est ταυτολογία. Itaque *& post conjuges amissas*, tanquam interpretationem præcedentium exscindendam censet Berneccerus. Sed legendum cum Juntis: *post damna patrimoniorum.* Hæc sunt, quæ paulo ante dixit: *præmia longa militia parta*, & paulo post: *præmia tot bellorum*; &, *felicis militiæ quæstus*. Quod enim aliud militibus patrimonium? GRÆV. Ita e Juntina editione legendum assentior Grævio. Si legatur, ut vulgo editur, *post damna matrimoniorum*, erit inepta ταυτολογία, sequitur enim *post conjuges amissas*; & *matrimonium*, hic non aliter quam de conjuge intelligi posset. *Patrimonia*, autem quæ hic dicuntur sunt ipsa, quæ post vocantur, *præmia bellorum*, & *quæstus militiæ*. Nec modo quæ hereditate ad aliquem devolvuntur, *patrimonium* ejus sunt, sed & quæ ipse sua opera & labore sibi quærit. Supra IX, 2, 7. *Terra non patrimoniis ditat Scythas.* VORST. *Damna patrimoniorum*, edidit, volentibus Juntina & Grævio, Vorstius. SCHEFF. In optima illa Juntarum editione, quam huic auctori emendando adhibuit Grævius, legitur, *post damna patrimoniorum.* Itaque *patrimonium* in latissima significatione sumptum fuerit, pro bonis. Quod Juris interpretes ostenderint. FABER.

8. *Post tot annos emeritorum stipendiorum*] Pro tot annis post emerita

que eum convitiis agitant, *quod se post tot annos emeritorum stipendiorum, redeuntes domum cum præmiis tot bellorum, ab ipsa missione rursus in novam militiam, immensaque bella revocaverit,* [9] *& a laribus jam quodammodo suis, & ab ipso limine patriæ abductos, inanibus promissis deceperit;* [10] *nunc quoque amissis omnibus militiæ quæstibus, ne victos quidem in misera & inopi senecta quiescere sinat.* [11] Ignaris deinde ducibus, confestim ad Antigonum legatos mittunt, petentes *ut sua reddi jubeat. Is redditurum se* pollicetur, *si Eumenem sibi tradant.* [12] Quibus cognitis, Eumenes cum paucis fugere tentavit; sed retractus, desperatis rebus, cum concursus multitudinis factus esset, petit, ut postremum sibi alloqui exercitum liceret.

Cap. IV. [1] Jussus ab universis dicere, facto silentio, laxatisque vinculis, prolatam, sicut erat catenatus, manum ostendit: [2] *Cernitis milites*, inquit, *habitum atque ornamenta ducis vestri, quæ mihi non hostium quisquam imposuit; nam hoc etiam solatio foret.* [3] *Vos me ex victore victum, vos me ex imperatore captivum fecistis; quater intra hunc annum in mea verba jurejurando obstricti estis.* [4] *Sed ista omitto. Neque enim mise-*

ros

rita stipendia: ut XXXVIII, 8, 1. *Post annos tres & vig. sumpti regni*, pro annis 23. post sumtum regnum. *Emeritus miles* est, qui stipendia mereri desiit: diciturque ita active. At *emerita stipendia*, dicuntur passive, pro stipendiis finitis. Sic & *emeritam militiam*, dixit Suetonius Calig. 44. Vorst.

11. *Sua reddi*] Conjuges, liberos & cetera quæ amiserant.

CAP. IV. 1. *Ostendit*] MSS. ἐμφατικώτερον, *ostentat*. Bernec.

2. *Cernitis milites*] Confer hanc orationem cum ea, quæ apud Plutarchum exstat in Eum. 32. Bong.

Hoc etiam solatio foret] Plerique MSS. *etiam in solatio foret*, quod puto non esse contemnendum. Plautus Amphit. II, 2. *Et domum Laudis compos revenit, in solatio est.* Ita enim habent ibi veteres editiones. Saltem ablativum non regi, nisi a præpositione, probarunt dudum viri docti, ut mirum esse non debeat, si alicubi apponatur. Scheff.

3. *Quater intra hunc annum*] *Ter* habet Probus Eum. Bongars. Forte & hic legendum, *qui ter.* Bernec.

In mea verba jurejurando obstricti estis.] Pro obstrinxistis vos; verbo passivo posito pro activo cum pronom. recipr. Sic & V, 10, 11. At XI, 3, 10. ipso activo usus dicit, *obstringere se*. Vorst.

4. *Sed ista*] Acidal. ad Vellej. II, 130,

ros convitia decent. 5 *Unum oro, si propositorum Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me velitis mori.* 6 *Nam neque illius interest, quemadmodum aut ubi cadam; & ego fuero ignominia mortis liberatus.* 7 *Hoc si impetro, solvo vos jurejurando, quo toties vos sacramento mibi devovistis.* 8 *Aut si ipsos pudet rogati vim adhibere, ferrum huc date; & permittite, quod vos facturos pro imperatore jurastis, imperatorem pro vobis sine religione jurisjurandi facere.* 9 Cum non obtineret, preces in iram vertit. 10 *At vos*, ait, *devota capita, respiciant dii perjuriorum vindices; talesque vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis.* 11 *Nempe vos iidem paulo ante & Perdiccæ sanguine estis adspersi, & in Antipatrum eadem moliti.* 12 *Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset eum mor-*

130, 8. monuit ita scribendum. Abrumpitur enim hic oratio. Hactenus editi, *& ista*. BERNEC.

7. *Solvo vos jurejurando, quo toties vos sacramento mibi devovistis.*] Gronovius legit, *qui toties vos sacramento mihi devovistis*. GRÆV. Expungendum puto, *sacramento*, aut hoc in locum τῦ *jurejurando*, substituendum. At Gronovius, ut utrumque servari possit, mallet sic, *solvo vos jurejurando, qui toties vos sacramento mihi devovistis*; ut ipse per literas aliquando mihi significavit. VORST. Vox, *jurejurando*, per glossatorem huc ex sequentibus traducta, & delenda. Quæ alii huic loco afferunt remedia, duriora videntur. SCHEFF. Gronovius, *qui toties*, &c. FABER.

10. *At vos*] Particulam *at* veteres usurpare solent, si irati inchoent orationem, idque præsertim amant Poetæ; ut Virgil. II. Æneid. 535.

At tibi pro scelere (exclamat) pro talibus ausis
Dii, si qua est cæli pietas, quæ talia curet,
Persolvant grates dignas.

& Ovid. Ep. Heroid. XII.

At tibi Colchorum, memini, regina vacavi.

& Idem III. Amor. VI, 105.

At tibi pro meritis opto &c.

& Idem VIII. Met. 279.

At non impune feremus.

& Horat. Ep. 5.

At o deorum quicquid in cælo regit
Terras & humanum genus.

GRONOV.

Perjuriorum vindices; talesque vobis exitus] In MSS. pœne omnibus Bongarsio visis legebatur, *vilesque vobis*. An scripsit Justinus, *similesque vobis*? Ita puto. Illud, *tales*, glossatoris esse videtur. SCHEFF.

12. *Quod maximum erat, seditionibus agitastis.*] Freinshemius ad Florum emendat, *quod proximum erat*. GRÆV. Freinshemius in Notis ad Flor. II, 6, 8. legendum putat; *quod proximum erat*: id quod sane per est verosimile. Ita Liv. XXXIII, 17. *Ad rebellandum neque vires neque ducem habebant: proximum bello quod erat, in latrocinium versi*. Ut hic dicitur, *seditionibus agitare*, ita Florus I, 8, 7. *Injuriis agitatus populus*. VORST. Freinshemius, *quod proximum erat*. FABER.

13. *Has*

mortali manu cadere, interemturi; quod maximum erat, seditionibus agitastis. [13] *Ultima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atque inferias dico;* [14] *ut inopes extorresque omne ævum in hoc castrensi exsilio agatis; devorentque vos arma vestra, quibus plures vestros, quam hostium duces, absumsistis.* [15] Plenus deinde iræ custodes suos præcedere ad Antigoni castra cœpit. [16] Sequitur exercitus, prodito imperatore suo, & ipse captivus, triumphumque de se ipso ad victoris sui castra ducit; [17] omnia auspicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas laureasque una secum victori tradens; [18] & ne quid deesset pompæ, elephanti quoque & auxilia Orientionis exhibens. SCHEFF.

13. *Has vobis diras* &c.] Nec illas irriras. Nam ut Plutarchus in Eum. 34. & Polyænus IV. Strateg. tradunt, Argyraspidas Antigonus ipse, cui maxime profuerant, ob perfidiam exsecratus, Sibyrtio Arachosiæ præfecto (de quod supra XIII, 4, 22.) tradidir, omnibus modis atterendos conficiendosque. Sed & ducem eorum Antigenem in caveam æneam inclusum, vivum combussit, ut est apud Diodorum XIX, 44. Præclare Cicero in Verr. I, 15. *Omnium est communis inimicus, qui fuit hostis suorum. Nemo unquam sapiens proditori credendum putavit.* Vide Val. Max. IX, 6. Plutarchus in Romulo 29. refert ejusdem Antigoni dictum, *amare se prodentes; odisse cum prodiderint.* Et subjungit, *eo fere in sceleratos animo esse illos, qui eorum operam requirunt, ut veneno & felle maleficarum bestiarum qui opus habent. Quippe operam eorum, dum ex usu est, amplectuntur: exsecrantur scelus, ubi voto potiti sunt.* Adde Thucyd. III, 2, 3, Tacit. I. Annal. 85, 3. & II. Hist. 101, 2. & III, 31, 10. Claudian. de Gild. 260. &c. BERN.

14. *Agatis*] MSS. *agitetis*, quod perorantis calori magis convenit. BERNEC.

Arma vestra] Angl. *arma ista.* Etiam hoc probo tanquam elegantius, & emphasin demonstrationis exhibens. SCHEFF.

15. *Plenus ira*] MSS. mei, & unus item Bongarsii, *Plenus ira*, ut Plinius Iunior dixit in Epistol. *Plenus annis obiit*, MOD. Sed tamen & Livius VI, 18, 13. *Animorum irarumque plenior.* & III, 25, 5. *Plenus præda.* BERNEC.

16. *Sequitur exercitus prodito imperatore suo, & ipse captivus*] Istud *captivus*, satis ostendit, ei saltem qui sensum vel mediocrem rhetoricæ habuerit, hic vitium esse; & re ipsa est; legendum enim: *Sequitur exercitus, proditor imperatoris sui, & ipse captivus.* Nonne vides? *proditor*, & *captivus?* Ita XXII, 8. *Exemplum flagitii singulare, rex exercitus sui desertor, filiorumque pater proditor.* FABER.
Faber, ut Notator Anglicanus ait, putabat legendum, *proditor imperatoris sui;* non inconcinne. Vix tamen persuadeor Justinum sic scripsisse. Puto tantum mutandam distinctionem hoc modo: *Sequitur exercitus prodito imperatore suo & ipse captivus*, ut in verbis *prodito imperatore suo*, intelligatur caussa, quare non imperator magis, quam exercitus captivus fuerint. SCHEFF.

17. *Victori tradens*] Vulg. *tradentes.* Imo *tradens.* Nam præcedit: *Sequitur exercitus*, item *ducit*, omnia in singulari. Syllaba *es* adhæsit ex sequenti *&.* SCHEFF.

Orientalia subsequuntur. [19] Tanto pulcrior hæc Antigono, quam Alexandro tot victoriæ fuerunt; ut cum ille Orientem vicerit, hic etiam eos a quibus Oriens victus fuerat, superaverit. [20] Igitur Antigonus domitores illos orbis exercitui suo dividit, redditis quæ in victoria ceperat. [21] Eumenem vero, verecundia prioris amicitiæ, in conspectum suum venire prohibitum assignari custodibus præcepit.

CAP. V. [1] Interea Eurydice, uxor Aridæi regis, ut Polyperchonta a Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo arcessitam Olympiadem; [2] muliebri æmulatione perculsa, abutens valetudine viri, cujus officia sibi vindicabat, scribit regis nomine Polyperchon-

SCHEFF. *Tradens*, sane in Iuntina quoque reperitur. Potest tamen vulgata defendi. Sensus respicitur, ut in illo, *pars in frusta secant*.

19. *Tanto pulcrior hæc*] Ipsa ratio linguæ postulat, ut scribatur, *pulcriora*, ut impressi quidam habent. Miror in recentioribus editionibus omnibus hoc neglectum esse. Nam qui referebant ad pompam, debebant observare, verba, *ne quid deesset pompæ*, per epicrisin & in parenthesi velut interseri, ac propterea non ut principale, posse attendi. SCHEFF. Nescio quid hic viro doctissimo mentem obnubilarit. Quid enim clarius vulgata? *Tanto pulcrior hæc Antigono* sc. victoria fuit, *quam tot Alexandro victoriæ fuerunt*. Rationem addit cur hæc unica victoria Antigono fuerit pulcrior & gloriosior, quam tot victoriæ Alexandro. Quia nimirum illos vicit, quibus illas victorias consecutus erat Alexander. GRÆV.

20. *Exercitui suo dividit*] *Quo tutissimo remedio consensus multitudinis extenuatur*: Tacitus IV. Histor. 46. *Rumor incesserat fore, ut Thraces (qui montium editis inculti atque eo ferocius agitabant) disjecti, aliisque nationibus permixti, diversas in terras traherentur*: Idem IV. Annal. 46. Porro de Argyraspidarum ferocia, non alio modo domanda, Probus in Eumene. BERNEC.

Redditis quæ in victoria ceperat.] Optime Iuntæ cum aliis editionibus, *redditis quæ in victoria ceperat*. GRÆV. Vulg. *redditis eorum, quæ* &c. Antiquiores editt. ut Iuntina & aliæ, omittunt, *eorum*. Adjecit Bongarsius; e MSS. credo. Et potest sane tolerari. Subaudiendum autem alterum pronomen demonstr. *illis*: quod sane relativum non raro subauditur. Vide Ind. in Nep. v. *Ellipsis*. VORST. Emendavi ex impressis, *redditis quæ in victoria ceperat*. FABER.

21. *Assignari custodibus præcepit.*] A quibus jugulatus est. Plutarchus, Probus. BONGARS. Mira locutio, *præcepit assignari*, quasi non ipse assignaverit. Cogitandum, annon scripserit Justinus, *asservari custodibus præcepit*. Non multum dissimile illud Ciceronis X. ad Att. Ep. 20. *Majore impedimento fuerunt quam custodia, quibus asservor*. SCHEFF.

CAP. V. 1. *Arcessitam Olympiadem*] Diodorus XVIII, 57. BONG.

2. *Muliebri æmulatione perculsa*] Valer. Max. diceret, *æmulatione instincta*. Ita enim ille IX, 2. Ext. 8.

chonti, [3] *Cassandro exercitum tradat, in quem regni administrationem rex transtulerit*; eadem & in Asiam Antigono per epistolas nuntiat. [4] Quo beneficio devinctus Cassander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ gerit. [5] Deinde profectus in Græciam multis civitatibus bellum infert: [6] quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, urbem quam semper armis, non muris defenderant, tum contra responsa fatorum & veterem majorum gloriam, armis diffisi murorum præsidio includunt. [7] TANTUM eos degeneravisse a majoribus, ut, cum multis seculis murus urbi civium virtus fuerit, tunc cives salvos se fore non existimaverint, nisi intra muros laterent. [8] Dum hæc aguntur, Cassandrum a Græcia turbatus Macedoniæ status domum revocavit. [9] Namque Olympias, mater Alexandri Magni regis, cum Epiro in Macedoniam, prosequente Æacide, rege Molossorum, veniret, prohiberique finibus ab Eurydice & Aridæo rege cœpisset; [10] seu memoria mariti, seu magnitudine filii & indignitate rei moti Macedones ad Olympiadem transfi-re;

5. Et alibi pari modo, *arrogantia instinctus, errore instinctus*. Vide I, 5. Ext. 1, & III, 8. Ext. 3. VORST.

Valetudine] Hoc est morbo, de quo ad XIII, 2, 11. BERNEC.

6. *Vicino incendio*] Supra IX, 3, 5. IDEM.

Armis, non muris] Hinc illud Senecæ rhetoris Suas. II. *Ibi muros habet* (Sparta) *ubi muros non habet*. Ita veteres Romani existimaverunt, *Romanum esse non munitionibus, sed armis suaque virtute securitatem sibi & opes parare, neque viros muris, sed muros viris defendere*, teste Strabone V. pag. 16., 20. IDEM.

Veterem] Ita MS. Editi, *veterum*, non recte. IDEM.

Murorum præsidio] Livius XXXIV, 37. *Fuerat quondam sine muro Sparta: tyranni nuper locis patentibus planisque objecerant murum*. Pausanias Achaïcis. BONGARS.

8. *Cassandrum*] Diodorus XIX. hæc late persequitur. BONGARS.

9. *Mater Alexandri Magni regis*] Rem putidam! Totum isthuc dele; Neque enim a Justino est. FABER.

Epiro] Ita MSS. Cum editi habeant, *ab Epiro*. Familiare auctori nomina regionum ut propria urbium construere: ut III, 3, 12. VI, 1, 7. XV, 2, 7. XXIII, 2, 6. XXIV, 3, 9. XXXIII, 2, 6. XLIV, 3, 4. Ita Livius XLII, 44, 9. *Peloponnesum proficisci*. Sueton. Aug. 17. *Recepit se Samum insulam*. BERNEC.

10. *Magnitudine filii*] *Olympiadis dignitatem reveriti Macedones, & Alexandri in se benefacta recordati*. Diodor. XIX, 11. BONGARS.

Ad Olympiadem] Iuntæ, *Olympia-*

re, cujus jussu & Eurydice & rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno.

CAP. VI. [1] Sed nec Olympias diu regnavit. Nam cum principum passim cædem muliebri magis, quam regio more fecisset, favorem sui in odium vertit. [2] Itaque audito Cassandri adventu, diffisa Macedonibus, cum nuru Roxane & nepote Hercule, in Pydnam urbem concedit. [3] Proficiscenti Deidamia, Æacidæ regis filia, & Thessalonica privigna, & ipsa clara Philippi patris nomine, multæque aliæ principum matronæ, SPECIOSUS magis quam utilis grex, comites fuere.

piada: Mox iidem, *Cujus jussu & Eurydice occiditur, & rex Aridæus sex annis post Alexandrum potitur regno.* GRÆV.

CAP. VI. 1. *Muliebri magis*] *Fortuna prosperitatem non humaniter tulit.* Ideo *Antipater, tanquam ex oraculo, sub exitum vitæ præceperat Macedonibus, ne mulierum regno præesse finerent.* Diodorus XIX, 11. Vide Pausaniam in Atticis. BONGARS.

2. *Audito Cassandri adventu, diffisa Macedonibus*] In Macedoniam Olympias accita erat a Polyperchonte, ut ex XIV, 5, 1. apparet. At Polyperchontem a Cassandro in Macedonia tunc victum, ex vetere hujus libri prologo sciri potest. Habet enim sic, *in Macedonia Cassander victo Polyperchonte.* VORST.

Nepote Hercule] Barsines hic filius erat: Roxanis *Alexander*, vocabatur, Pausan. Atticis & Bœoticis: quo de hic agitur, ut patet ex Diodoro XIX, 52. Videtur ergo hic Justinus lapsus memoria. BONGARS. *Hercules* non ex Roxane, sed ex Barsine nepos Olympiadis fuit, ut ex XIII, 2, 8. & XV, 2, 3. apparet. Fortassis ergo pro *Hercule*, legendum, *Alexandro*; quod nepotis ex Roxane nomen fuisse ex Pausania scitur. VORST. Non Hercules hic fuit, sed Alexander, ut apparet ex Pausania. Itaque Vorstius existimat, hic *Alexandro*, legendum. Mihi vocabulum, *Hercule*, inepti glossatoris videtur, & proterea delendum. SCHEFF.

Pydnam] Macedoniæ urbem in Pieria regione. Quidam editi *Pyctnam*, pro quo est qui *Pactyam*, malit, refragante historia. *Pydnam* Olympiade mactata nobilem asserit & Diodorus, XIX, 35. BERNEC.

3. *Deidamia, Æacidæ regis filia*] Pyrrhi soror, Demetrii uxor. Plutarchus Demet. 1. & 30. qui etiam 42. scribit, morbo eandem extinctam. Quo minus assentiri possum Jano Parrhasio lib. de Rebus per Epistolam Quæsitis Epist. 48. statuenti hanc esse eandem cum ea Deidamia, de qua Pausanias in Messeniacis, & Polyænus Strategem. VIII. Nec enim istæ aliæque circumstantiæ huic aptari possunt. BERNEC. Æacides ille rex fuit Epirotarum, & pater Pyrrhi, ejus qui cum Romanis bellum gessit, ut ex Diodoro XIX, 35. intelligitur. VORST.

Thessalonica privigna, & ipsa clara Philippi &c.] MSS. & Iuntina, *Thessalonica*, GRÆV. Diodor. quia Aridæum quoque Philippum vocat, ne *Thessalonice*, filia Aridæi regis fuisse putaretur, *Philippum Amyntæ*, vocat eum cujus filiam comitem fuisse Olympiadis noster scribit. VORST.

4. Sta-

re. [4] Hæc cum nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu Pydnam venit, & urbem obsidione cingit. [5] Cum fame, ferroque urgeretur Olympias, longæ obsidionis tædio, pacta salute, victori se tradidit. [6] Sed Cassander ad concionem vocato populo, sciscitaturus, *Quid de Olympiade fieri velint*, subornat parentes interfectorum, qui sumta lugubri veste crudelitatem mulieris accusarent. [7] A quibus accensi Macedones, sine respectu pristinæ majestatis, occidendam decernunt: [8] immemores prorsus, quod per filium ejus virumque non solum vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent; verum etiam tantas opes imperiumque orbis quæsissent. [9] Sed Olympias ubi obstinatos venire ad se armatos vidit, veste regali, duabus ancillis innixa ultro obviam procedit. [10] Qua visa, percussores attoniti fortuna majestatis prioris, & tot in ea memoriæ occurrentibus regum suorum nominibus, substiterunt; [11] donec a Cassandro missi sunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera, aut mu-

4. *Statim citato cursu*] Hoc, *statim*, glossam mihi sapere sequentis, *citato cursu*, videtur. Examinent sagaciores. SCHEFF.

9. *Sed Olympias*] Conjunctio adversativa mihi plane otiosa hic videtur, nihil certe habet, ad quod commode possit referri. Suspicor autem natam ex postrema syllaba vocis præcedentis. IDEM.

Veste regali] Hoc exemplo Cleopatra, *maximos induta cultus*, ad mortem se paravit: Florus IV, 11, 20. Sed & Romani proceres, urbe a Gallis occupata, *augustissime vestiti, hostium adventum obstinato ad mortem animo exspectant*: Liv. V, 41, 2. Et Varus, *cum se insignibus honorum velasset, jugulatus est*: Paterc. II, 71, 5. Ita de Philocle Atheniensi Plutarchus in Lysand. 23. Quin etiam viri militares in aciem ad extremum discrimen ituri morem hunc observarunt, ut olim Persæ, de quibus Curtius V, 9, 2. & patrum memoria Serinius heros, fortissime ad Sigethum occumbens. Thuan. XXXIX. p. 382. Socrates tamen hausturus cicutam oblatum ab Apollodoro talem cultum, animo magno vereque philosophico respuit: Ælian. Var. Histor. I, 16. BERNEC. Morituros curavisse ut honeste caderent, pluribus exemplis ostendit Magius Miscell. II, 21. VORST.

10. *Percussores attoniti.*] Similia noster XXXII, 1, 7. de Philopœmene: Plut. in Artax. 47. de Dario: Curtius X, 8, 6. de Perdicca: Valer. Max. de Mario: Sueton. 79, 2. de Augusto. Quibus ex Historia recentiori nonnulla Piccartus adstruit Observat. VI; I. BERNEC.

11. *Non refugientem gladium &c.*] *Nihil ignavæ muliebrisque precis e-*

 mi-

muliebriter vociferantem, ſed virorum more fortium, pro gloria veteris proſapiæ, morti ſuccumbentem, ut Alexandrum poſſes etiam in moriente matre cognoſcere. [12] Inſuper exſpirans capillis & veſte crura contexiſſe fertur, ne quid poſſet in corpore ejus indecorum

mittentem. Diodorus XII, 51. cum quo hæc comparanda. & quaſi ex adverſo ponenda ſunt. BONGARS. Utrique contrarius Pauſanias in Bœoticis p. 553, 30. lapidibus obrutam tradit Olympiadem. Conſtantiæ ſimilis exemplum obſervavit in Troade Senecæ v. Nob. Sebiſius. Horat. I. Od. 37. de Cleopatra.

— quæ generoſius perire quærens, nec muliebriter
Expavit enſem. BERNEC.

Nec vulnera, aut muliebriter vociferantem] Iuntæ, *nec ante vulnera muliebriter vociferantem.* GRÆV. Concinne editio Iuntina, teſte Grævio, *nec ante vulnera muliebriter vociferantem.* VORST. MS. *ſed & vulnera haud.* Iuntina, *nec ante vulnera mulebriter.* Mallem, *ſed nec ad vulnera muliebriter.* Non enim ante vulnera tantum, ſed & dum vulneratur, inque ipſa morte fortiter ſe geſſit. SCHEFF.

Ut Alexandrum poſſes etiam in moriente matre cognoſcere] In MSS. legebatur, *in moriente patre, & matre.* Unde neſcio, an vere conjecerim, *Ut Alexandrum poſſes etiam in moriente, ut pariente, matre cognoſcere.* Senſu optimo & veriſſimo. VOSS. Ovid. Epiſt. IX, 151.

Tu quoque cognoſces in me, Meleagre, ſororem.

& XII. Met. 620.

Ipſe etiam ut cujus fuerit cognoſcere poſſes,
Bella movet clypeus.

GRONOV.

12. *Inſuper exſpirans* &c.] MSS. *Compſiſſe* &c. Inde Sebiſ. reſcribit: *Compoſuiſſe inſuper exſpirans capillos* &c. Ingenioſe, &, ut puto, vere. De Auguſto Sueton. 99, 1. *Supremo die, petito ſpeculo, capillum ſibi comi, ac malas labentes corrigi præcepit.* Notus Euripidis de Polyxena verſus, quem refert Plinius IV. Epiſt. 11. Corneliæ virginis Veſtalis ſupplicium narrans· πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν εὐσχήμως πεσεῖν. Ovidius Faſt. II, 833. de Lucretia:

Tunc quoque jam moriens, ne non procumbat honeſte,
Reſpicit: hæc etiam cura cadentis erat.

Quod genus exempla plura collegit Hieron. Magius Miſcellan. II, 21. adde Plutarch. Cleomene 53. BERNEC. Quis dubitet legendum eſſe, ut in MSS. quibuſdam eſſe teſtatur Bongarſius, *Compſiſſe inſuper exſpirans capillos?* Certe capillis crura tegere non potuit. Suetonius de Auguſto prodidit, *ſupremo die petito ſpeculo capillum ſibi comi, ac malas labentes corrigi præcepiſſe.* VORST. MSS. quidam habent: *Compſiſſe inſuper exſpirans*, id quod probant. Sed an iſta trucidatione tempus habuerit comendi capillos, ego neſcio, multum certe dubito. Alii libri habent, *conpreſſe*, alii *coperuiſſe.* Mihi vera lectio videtur: *Cooperuiſſe inſuper exſpirans capillis os, veſte crura contexiſſe fertur, ne quid poſſet in corpore eius indecorum videri.* Capillis non crura rexit, verum os & vultum, ne in eo triſtior morientis habitus conſpiceretur contra decus maſcule occumbere volentis. Ita plane Julius apud Sueton. 82. *Toga caput obvolvit, ſimul ſiniſtra manu ſinum ad ima crura deduxit, quo honeſtius caderet, etiam inferiore corporis parte velata.* Ut honeſte caderet, duas partes putavit velandas, inferiores & ſuperiores, ſeu quod idem eſt crura atque caput. Similiter Pompejus apud

rum videri. [13] Post hæc Cassander Thessalonicen, regis Aridæi filiam, uxorem ducit: filium Alexandri cum matre in arcem Amphipolitanam custodiendos mittit.

apud Lucanum: *ubi vidit cominus enses, Involvit vultus.* Veteres apud nostrum habuisse, *os*, constat, quod in quibusdam legitur, non *capillis*, sed *capillos.* id enim factum, quia junctim scripserant imperiti librarii, *capillisos*, quod alii per emendationem factum credidere, ac pro *capillis*, scribendum, *capillos.* SCHEFF. Quomodo capillis crura teguntur; MSS. *capillos.* Unde Schefferus, *exspirans capillis os, & veste crura contexisse fertur.* Nescio, cur os texerit. Forte scripsit Justinus, *exspirans papillas veste & crura contexisse fertur.* GRÆV.

13. *Thessalonicen, regis Aridæi filiam*] Thessalonice erat Philippi τοῦ Ἀμύντου filia, & Alexandri ἀδελφὴ ὁμοπάτριος Diodorus XIX, 35. Pausanias in Bœoticis. Unde auctor eam Supra XIV, 6, 3. *Olympiadis privignam* vocavit. Justino imposuit, quod Trogus forte, *regis Philippi filiam*, scripserat: & Aridæus, *Philippus*, post mortem Alexandri cognominatus est. BONGARS. Falsum hoc vel illud arguit, quod paulo ante, *claram Philippi patris nomine*, fuisse scribit; quodque Diodorus filiam Philippi Amyntæ XIX, 35. & Alexandri sororem XIX, 52. vocat. Error igitur non ipsius Justini, sed eorum qui expositionis causa aliquid in margine adjecerunt, fuisse videtur. Cum Justinus, ut supra, scripsisset, *regis Philippi filiam*, commentatoresque scirent, Aridæum & Philippum vocatum fuisse, Aridæum hic designari crediderunt; cumque id in margine primum notatum esset, irrepsit tandem in contextum. VORST.

LIBER XV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Antigoni bellum adversus socios, in quo Demetrius F. superatus prælio.*

2 *Cassandri in familiam Alexandri M. sævitia, Antigoni prosperi successus in bello.*

3 *Lysimachi, Antigono oppositi, virtutes & præclare gesta.*

4 *Novus hostis Antigono accedit, nempe Seleucus, cujus origo, & res gestæ subjiciuntur. Antigonus in prælio occumbit.*

CAP. I.

1 Perdicca & fratre ejus, Eumene ac Polyperchonte, ceterisque ducibus diversæ partis occisis, finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur; cum repente inter ipsos victores nata discordia est: 2 quippe postulantibus Ptolemæo & Cassandro & Lysimacho, *Ut pecunia in præda capta provinciæque dividerentur*; Antigonus negavit, *Se in ejus belli præmia socios admissurum, in cujus periculum solus descenderit.* Et ut honestum adversus socios bellum suscipere videretur, divulgat, *Se Olympiadis mortem a Cassandro interfectæ ulcisci velle, & Alexandri regis sui filium cum matre obsi-*

CAP. I. 1. *Perdicca & fratre ejus*] Antiquiores editiones addunt, *Alceta*: nec male, ut videtur. Sequitur enim mox, *Eumene*: Et nisi, *Alceta*, diserte adjectum fuerit, frater Perdiccæ fuisse videri possit Eumenes. *Alceta* mentio & Supra XIII, 6, 16. & XIII, 8, 10. VORST. *Alceta*, in Iuntina quoque conspicitur. Addunt veteres, *Alceta*, quod a Vorstio probatur. SCHEFF.

Eumene & Polyperchonte &c.] Victum fuisse Polyperchontem a Cassandro, cum hic in Macedoniam venit, ex vetere prologo proximi superioris libri sciri posse paulo ante diximus. Diodorus XIX, 36. scribit: majorem ejus militum partem largitationibus corruptam fuisse, cum Callas a Cassandro missus proxime eum castra in Perrhæbia posuisset, & XIX, 52. cognito interitu Olympiadis cum exiguo comitatu in Ætoliam concessisse; & XX, 28. Herculem Alexandri M. ex Barsine filium Pergamo in regnum Macedoniæ reducere voluisse, verum a Cassandro sollicitatum & spe magna impletum interfecisse eum, eumque Cassandro amicitiam ac societatem iniisse, cujus beneficio aliquot millium exercitum ab eo obtinuerit. Quia tamen noster occisum scribit, conjicere licet, tandem rursus offensum Cassandro, atque ita ab eodem interfectum fuisse. VORST.

2. *Postulantibus*] Legatione missa, de qua Appianus Bell. Syr. pag. 121. E. BERNEC.

Ut pecunia in præda capta] Hoc suspectum mihi. An enim pecunia in præda esse potest non capta? Puto plane vocem, *capta*, glossatoris esse, quæ explicabat antecedentes, *pecunia in præda*. SCHEFF.

Antigonus &c.] Fabius, *quam arborem conseruisset, sub ea fructum alios legere, indignum esse* dixit: Liv. X, 24, 8. Nec aliter Pompejus apud Strabonem XII. p. 384, 30. BERNEC.

In cuius periculum solus descenderit.] Angl. *pericula*, quod respondet elegantius præcedenti, *præmia.* SCHEFF.

3. *Et ut honestum*] Lepidus apud Sallustium Hist. III, 4, 17. *Dicta alia: sed certatum utrinque de dominatione.* Polybius egregie III, 6. BERNEC. *A-*

sidione Amphipolitana liberare. [4] His cognitis, Ptolemæus & Cassander, inita cum Lysimacho & Seleuco societate, bellum terra marique enixe instruunt. [5] Tenebat Ptolemæus Ægyptum cum Africæ parte majore & Cypro & Phœnice. Cassandro parebat Macedonia cum Græcia. [6] Asiam & partes Orientis occupaverat Antigonus, cujus filius Demetrius prima belli congressione a Ptolemæo apud Gamalam vincitur. [7] In quo prælio major Ptolemæi moderationis gloria, quam

Alexandri filium cum matre obsidione Amphipolitana liberare.] Filius ille Alexandri & ipse *Alexander*, vocatus fuit: & primo eum Olympiade avia, & Roxane matre Pydnam delatus; deinde occisa avia cum matre Roxane in arcem Amphipolitanam custodiendus missus fuit a Cassandro, ut ex XIV. 6, 2. & XIV, 6, 13. intelligi licet. Ea igitur custodia & captivitate liberare Antigonus eum voluit. Ipsam captivitatem & custodiam noster, *obsidionem*, dicit: quomodo & infra XXXIX, 1, 1. VORST.

6. *Asiam & partes Orientes*] Sic MSS. mei, quomodo amat loqui Justinus; nam & 1, 7, 7. *Croeso & vita & patrimonii partes, & urbs Barce concessa sunt.* MOD. MSS. Modiani & unus Bongarsii, *Asiam, & partes Orientis*; quod placet præ hactenus edito, *partem Orientis*. Sic enim auctor etiam 1, 7, 7. & alibi loquitur. BERNEC.

Apud Gamalam] Legendum, *Gazam*, ex Diodor. XIX, 94. Plutarcho in Demetr. 6. Appiano in Syriaca, & hujus libri Periocha. Meminit hujus prælii Pausanias in Atticis, quo loco Ptolemæi res gestas breviter & accurate recenset. BONGARS. Bongarsius legit, *Gazam*, ex Diodoro, & aliis. Puto tamen Justinum scripsisse, *Gamalan*. Proxima enim est urbs hæc Gazæ. Quippe in Idumæa est. Noli hanc confundere cum Gamala Phœniciæ. Etiam *Gabala* sive *Gebala* appellatur, ut testatur Stephanus. unde portio Idumææ dicta est Gabalene. Sexcentis autem nominibus τὸ μ, in β mutatum est, & contra: ut *Amantes Abantes*, μύρμηξ βύρμαξ, τέρμινθος τερέβινθος. Sic quoque e Græco βουνὸς Latini fecere, *mons*. VOSS. Præclare Isacus Vossius, *apud Gamalan* emendavit. Quod stabilitur a Iuntis, in quibus plane; *apud Gamalam*. GRÆV. Editur vulgo, *Galaman*. Pro quo tamen, *Gazam*, legendum ex vetere Prologo hujus libri & ex Diodoro conjecit Bongarsius. At Vossius literis modo transpositis legendum putat, *Gamalan*: quæ urbs proxima Gazæ in Idumæa fuerit, aliter *Gabala*, vel *Gebala* dicta. Et ut ille conjecit, ita editionem Iuntinam manifeste habere testatur Grævius. VORST. *Gamalam*, conjecit primum Vossius, post Grævius reperit in Iuntina, unde Vorstius recepit in textum. SCHEFF. Bongarsius, *Gazam*. Ill. Vossius, *Gamalan*, quæ olim ad Gazam erat. Id firmat editio Iuntarum, quam clarissimus ille Vossius non videtat, cum Notas suas scriberet. Tamen in minori Epitome plane legitur, *Gazam*. Minorem Epitomen voco Prologos illos, seu periochas Trogi Pompeji. FABER.

7. *Major Ptolemæi moderationis gloria*] Thrasybulus, *insignem vi-*

quam ipsius victoriæ fuit. [8] Siquidem & amicos Demetrii non solum cum suis rebus, verum etiam additis insuper muneribus, dimisit; & ipsius Demetrii privatum omne instrumentum, ac familiam reddidit, adjecto honore verborum, [9] *Non se propter prædam, sed propter dignitatem iniisse bellum; indignatum, quod Antigonus, devictis diversæ factionis ducibus, solus communis victoriæ præmia corripuisset.*

CAP. II. [1] Dum hæc aguntur, Cassander ab Apollonia rediens incidit in Autariatas; qui propter ranarum muriumque multitudinem relicto patriæ solo sedes quærebant: [2] veritus, ne Macedoniam occuparent, facta pactione in societatem eos recipit, agrosque iis ulti-

ctoriam elatiorem aliquanto moderationis laude fecit: Val. Max. IV, 1. Acilius Cos. *Multo modestia post victoriam, quam ipsa victoria laudabilior*: Liv. XXXVI, 21, 3. Quia præsertim alias, *Victoria natura insolens, & superba est.* Cicero pro Marcello 3.

—— Regi frenis nequit
Et ira, & ardens hostis, & Victoria,
Gladiusque felix; cujus infecti semel
Vecors libido est.

Senec. Troad. 271. &c. BERNEC.

8. *Non solum cum suis rebus, verum etiam &c.*] Rectissime antiquiores typis expressi, *non modo cum s. r. dimisit, verum etiam a. i. m. honoravit.* Bongarsius τὸ *honoravit* expunxerat, inque ejus locum τὸ *dimisit*, transtulit: cumque secuti sunt alii. Illud, *non solum*, argumento est non unum; sed duo verba oportere sequi. VORST. *Dimisit*, non est in Iuntina, sed *honoravit.* Verum cum nec in suis membranis Bongarsius, nec Angli id vocabulum invenerint, vereor ne sit pannus male adsutus. GRÆV.

Privatum omne instrumentum] Regiam supellectilem. Diodorus XIX, 25. BONGARS.

9. *Præmia corripuisset*] *Corripere*, hoc loco notat, malis artibus intervertere. Cic. pro Balbo 25. *Pecuniam L. Cornelii, quæ neque invidiosa est, & quantacunque est, ejusmodi est, ut conservata magis quam correpta esse videatur.* & Suet. Ner. 6. *Correptis per coheredem Caium universis bonis.* & Domit. 12. *Bona vivorum & mortuorum usquequaque, quolibet & accusatore, & crimine corripiebantur.* GRONOV. Valerius Max. IX, 4. Ext. *Anxiis sordibus magnas opes corripere.* Et IV, 8. Ext. 2. *In eroganda potius, quam corripienda pecunia occupatus.* Sic enim legendum ibi in Notis ad eum l. docuimus. Tacitus quoque Ann. XIII. *Corripere pecunias*, dicit. VORST.

CAP. II. 1. *Cassander ab Apollonia*] Mirum quam multa in hoc libro cavillationibus pateant, si quis studiosus reprehensor existat, cum paullo superius prædæ meminerit. & dividendarum provinciarum, nec addit de qua præda loquatur, nec de quibus regionibus. Hic vero cum tot sint Apolloniæ, non dignatur dicere, a qua Apollonia redierit, aut ubi Abderitæ ei obviam venerint. Nec minus mirum quomo-

ultimos Macedoniæ assignat. [3] Deinde, ne Hercules, Alexandri filius, qui fere annos quatuordecim excesserat, favore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacite cum matre Barsine jubet, corporaque eorum terra obrui, ne cædes sepultura proderetur: [4] & quasi parum facinoris in ipso primum rege, mox in matre ejus Olympiade, ac filio admisisset; [5] alterum quoque filium cum matre Roxane pa-

modo Cassander unam civitatem a ranis devictam, ne Macedoniam occuparet, timuerit, cum tantus ipse terror Græciæ esset, ut Lacedæmonii Spartam muro cinxerint, ut superiore scripsit libro. Item hic Herculem ac Barsinen, quam superiore libro Roxanem nominavit, terra obruerit Cassander, ne *cædes sepultura proderetur*, inquit, quasi sepultura non sit. GLAREAN.

Autariatas] Hi videntur esse, quos Diodor. xx, 19. pr. *Autariatas* vocat a Perdicca juxta Orbitaum Pæoniæ montem collocatos. FREINSH. Vide Photium 1358. Appian. Illyr. pr. BERN. Vulg. *Abderitas*. Sic quidem & Orosius corruptis Justini codicibus deceptus. Sed legendum cum Freinshemio, *Autariatas*. De iis enim hoc refert non solum Diodorus Siculus, sed & Phænias, Aristotelis discipulus, amicus Theophrasti apud Eustath. ad Iliad. 1. & Heraclides Lembus apud Athen. VIII, 2. Autariatarum sedes fuit in finibus Dardaniæ & Pæoniæ. vid. Strab. XVII. Abderitas vero coactos fuisse ranarum vi migrare, patriamque relinquere, nemo veterum tradidit. Quin Abdera diu post floruit veteribus incolis, inprimis Democrito illustris. GRÆV.

Ranarum muriumque multitudinem] Plinius VIII. Nat. Hist. 29. ab ranis civitatem in Gallia pulsam memorat, si modo locus mendo caret: De muribus x, 65, BONGARS. Idem Plinius VIII. Nat. Hist. 57. ex insula Gyaro fugatos a muribus incolas, ex Theophrasto refert. Pontan. Progymn. IV, 26. Scalig. Exercit. 188, 2. BERNEC.

3. *Hercules*] Quem reducere in regnum tentabat Polyperchon: eum tamen, a Cassandro corruptus, interemit, annos natum *septemdecim*; Diodor. xx, 20, 28. quomodo hic reponendum arbitror. Jam enim annos *quindecim*, desierat esse Alexander & ex XVII. quinarii nota male juncta, aut negligenter expressa levi errore fit XIIII. Pausanias in Bœoticis Herculem & Alexandrum, Alexandri M. filios, a Cassandro veneno sublatos refert, BONGARS.

Occidi eum tacite cum matre Barsine jubet] Alter Alexandri M. filius, & ipse Alexander, ut cum matre Roxane obtruncaretur, Glauciæ præfecto custodiæ Cassander imperavit, ut ex Diod. Sic. XIX, 105. scire licet. At Herculem cum matre Barsine occidi jubere non potuit; sed ut hoc fieret, prius magnis pollicitationibus Polyperchontem, qui Herculem in regnum Macedoniæ restituere studebat, sollicitare atque inducere habuit: ut ex Diodor. Sic. xx, 28. constare potest. VORST.

Corporaque eorum terra obrui, ne cædes sepultura proderetur] Hæsit hic aqua Glareano, sed per *sepulturam*, hic intelligitur exustio cadaveris in rogo, ut pluribus ostendit Amplissimus & Clarissimus Cuperus Observat. 1, 7.

5. *Alterum quoque filium cum matre Roxane*] Factum hoc jam ante fue-

pari fraude interficit. Scilicet quasi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter consequi quam scelere non posset. [6] Interea Ptolemæus cum Demetrio, navali prælio iterato congreditur; & amissa classe hostique concessa victoria, in Ægyptum refugit. [7] Demetrius filium Ptolemæi Leontiscum & fratrem Menelaum, amicosque ejus cum privati instrumenti ministerio, pari provocatus antea munere Ægyptum remittit: [8] & ut appareret eos non odio, sed dignitatis gloria accensos, donis muneribusque inter ipsa bella contendebant. [9] TANTO honestius tunc bella gerebantur, quam nunc amicitiæ coluntur. [10] Hac victoria elatus Antigonus, regem se cum Demetrio filio appellari a populo jubet. [11] Ptolemæus quoque, ne minoris apud suos auctoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. [12] Quibus auditis, Cassander & Lysimachus & ipsi regiam sibi majestatem vindicaverunt. [13] Hujus honoris ornamentis tamdiu omnes abstinuerunt, quamdiu filii regis sui superesse potuerunt. [14] TANTA in illis verecundia fuit, ut cum opes regias ha-

fuerat, ut ex serie historiæ, quam modo ex Diodoro ostendimus, constare potest. VORST.

6. *Cum Demetrio*] Victoria Demetrii ad Cyprum de Ptolemæo. Paucis vero ante diebus Athenas Demetrius Demetrii Phalerei tyrannide liberavit.

Navali prælio iterato] Fuit ergo & superius prælium navale. At hoc noster non dicebat, & contrarium testantur Diodorus XIX. Corruptus igitur locus & distinctione sanandus, hoc modo: *interea Ptolemæus cum Demetrio, navali prælio, iterato congreditur.* Vocabulum, *iterato*, non ad *prælio*, sed *congreditur*, referendum. Est autem, *iterato congredi*, secunda vice, altero prælio pugnare. Ita sæpe noster, ut v, 4. *Cum bellum Lacedæmonii a mari in terram transtulissent, iterato vincuntur.* SCHEFF.

Amissa classe] Plutarchus in Demetrio 18. Diod. XX, 50. & seqq. BONGARS.

8. *Et ut appareret*] MSS. conjunctionem, *&*, non agnoscunt. Sed & in ceteris distinctio videtur parum apta. Vellem eam fieri hoc modo. *Ægyptum remittit, ut appareret, eos non odio, sed dignitatis gloria accensos. Donis muneribusque inter ipsa bella contendebant, tanto honestius tunc bella gerebantur, quam nunc amicitiæ coluntur.* SCHEFF.

9. TANTO *honestius tunc* &c.] Epiphonema simile supra II, 10, 11. BER.

10. 11. 12.] Probus in Eumen. fin. *Nemo Eumene vivo rex appellatus est, sed præfectus: iidem post hujus occasum, statim regium ornatum nomenque sumserunt.* Lege Plutarch. in Demetr. 20. & Appian. Diodor. XX, 54. BONGARS. Horum exemplo

haberent, regum tamen nominibus æquo animo caruerint, quoad Alexandro justus heres fuit. [15] Sed Ptolemæus & Cassander, ceterique factionis alterius duces, cum carpi se singulos ab Antigono viderent; dum privatum singulorum, non commune universorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unius, non omnium foret; [16] per epistolas se invicem confirmantes, tempus & locum coëundi condicunt, bellumque communibus viribus instruunt. [17] Cui cum Cassander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis in auxilium sociis mittit.

CAP. III. [1] Erat hic Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior; [2] quæ tanta in illo fuit, ut animi magnitudine philosophia ipsa, viriumque gloria omnes, per quos Oriens domitus est, vicerit. [3] Quip-

plo Agathocles se quoque ultro Regem nominavit, quod potentiæ suæ præter eum titulum nihil deesse videret: Diodor. xx, 55. Is quippe jure gentium Rex est, qui superiorem non agnoscit. Quod autem jure communi obtineri potest, frustra ab alio petitur. quod qui faciunt, male consulunt suæ majestati, fascesque submittunt alienæ potentiæ, ut apparet ex Tacit. Annal. II, 2. & XI, 16. & XII, 14. BERNEC.

15. *Carpi se singulos*] Vide Not. ad VIII, 1, 2. IDEM.

Non commune universorum bellum ducunt,] Hic *bellum ducere,* simpliciter est pro *bellum gerere:* ut in illo Virgilii xx. Æneid. *Qui bellum assidue ducunt cum gente Latina*] Vide & libellum nostrum de Latinit. F. Susp. 14. Sæpius tamen idem est quod bellum extrahere; & quidem apud optimos Latinitatis auctores. VORST. Explicant, *bellum gerunt.* At mihi, *ducere*, hic idem videtur ac *putare*, *credere.* Ut sit sententia, carpi ab Antigono, quia singuli perperam habeant persuasum, bellum, quod gerit cum altero, ad se nil pertinere, ideo nec necessum esse, ut auxilium alteri ferat. SCHEFF.

16. *Tempus, locum*] Angl. *tempus & locum.* Placet. SCHEFF.

CAP. III. 1. *Lysimachus*] Agathoclis filius, unus e custodibus Alexandri. Vide Pausaniam in Atticis. Plin. Nat. Hist. VIII, 16, 27. Quæ hic (num. 8.) de Lysimacho leoni objecto referuntur, ea *fabulam*, vocat Curtius VIII, 1, 22. BONGARS. Plinius tamen d. l. verisimilia putat; ac pro veris narrat Seneca de Ira III, 17. & de Clement. I, 25. Anno certe Christi MCCLXII. Hermannus Grun, Consul Coloniensis, leoni per insidias a Canonicis objectus, eodem fere modo salvus evasit. Munst. Cosm. BERNEC.

2. *Philosophia ipsa*] Prætulerim, quod habent MSS. Bongarsiani, *philosophiam ipsam.* Non infrequente bonis auctoribus hyperbo-

 le.

3 Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem philosophum, propter salutationis Persicæ interpellatum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerant, conscium fuisse iratus finxisset; 4 eumque truncatis crudeliter omnibus membris, abscissisque auribus, ac naso, labiisque, deforme ac miserandum spectaculum reddidisset; 5 insuper cum cane in cavea clausum ad metum ceterorum circumferret: 6 tunc Lysimachus, audire Callisthenem, & præcepta ab eo virtutis accipere solitus, misertus tanti viri, non culpæ, sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedium calamitatum dedit. 7 Quod adeo ægre Alexander tulit, ut eum objici ferocissimo leoni juberet. 8 Sed cum ad conspectum ejus concitatus leo impetum fecisset, manum amiculo involutam Lysimachus in os leonis immersit, arreptaque lingua, feram exanimavit. 9 Quod cum nuntiatum regi esset, admiratio in satisfactionem ces-

le. BERNEC. Ego quoque cum Cl. Berneccero e MSS. *philosophiam ipsam*, puto scribendum; intelligendum autem de Callisthene, qui ferre calamitatem suam adeo non potuit, ut præbitum sibi a Lysimacho venenum maller sumere, quam diutius cum tanta miseria vivere. SCHEFF.

3. *Conscium fuisse iratus finxisset*] Gronovius in III. Observat. mallet, *ratus vinxisset*, id est, in vincula conjecisset: id quod vero nec absimile est. VORST. Gronovius, *ratus vinxisset*, quod & Vorstio non absimile videtur. SCHEFF.

4. *Truncatis*] De morte Callisthenis variat Plutarchus in Alex. 98. & Arrianus IV. Itemque Diogenes Laërtius in Aristot. BERNEC.

Abscissisque] Vett. libros habere, *abscisisque*, confirmat Ob. Giphanius in Observat. Ling. Lat. pro quo vulgati, *abscissisque*. Liv. XXXI, 34, 4. *Brachiis abscisis*. Val. Max. VIII, 3. f. *Hereditas abscisa*. BERNEC.

6. *Tunc Lysimachus audire*] Post, *Lysimachus*, ponendum comma. Non enim tunc audiebat eum, cum esset clausus cavea, sed jam olim liberum adhuc, & in exercitu versantem. SCHEFF.

Libertatis pœnas pendentis] *Libertas* pro libertate loquendi. Sic sæpe & alii. Vide Notas in Val. Max. VI, 1. VORST.

7. *Ferocissimo* &c.] In MSS. est *perferocissimo*. Num Justinus scripsit, *perferoci*, aliusque id dein per, *ferocissimo*, exposuit? Ita mihi quidem videtur. SCHEFF. Fabulam esse putat Q. Curtius, hinc ortam, quod Lysimachus quondam cum venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis leonem solus &c.

8. *Arreptaque*] Codex uterque Voss. *abreptaque*. GRONOV.

9. *Admiratio in satisfactionem*] Nihil temere muto. Dicam tamen, videri verba, *tantæ virtutis*, quæ post sequuntur, hoc loco collocanda, cum præsertim *constantia* vir-

cessit; carioremque eum propter constantiam tantæ virtutis habuit. [10] Lysimachus quoque magno animo, regis veluti parentis contumeliam tulit. [11] Denique omni ex animo hujus facti memoria exturbata, postea in India insectanti regi quosdam palantes hostes, cum a satellitum turba equi sui celeritate desertus esset, solus ei per immensas harenarum moles cursus comes fuit. [12] Quod idem antea Philippus frater ejus cum facere voluisset, inter manus regis exspiraverat. [13] Sed Lysimachum desiliens equo Alexander hastæ cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter cludi non posset, quam diadema sibi demtum rex, alligandi vulneris causa, capiti ejus imponeret. [14] Quod auspicium primum regalis majestatis Lysimacho fuit. [15] Sed & post mortem Alexandri, cum inter successores ejus pro-

virtutis, non satis commode dicatur, quia constantia ipsa virtus est, nec pro virtute habendum, in quo nulla est constantia. IDEM.

10. *Veluti parentis*] *Ut parentum sævitiam, sic patriæ, patiendo ac ferendo leniendam esse*, dixit Marc. Livius apud Livium XXVII, 36, 12. Pub. Syrus:

Ames parentem, si æquus est: si aliter, feras.

Quod præceptum pulcre diffundit Epictetus Enchirid. 37. Vide Arnisæum de Republ. I. p. 276. f. BERN.

11. *Exturbata*] Bene MS. *exstirpata*. IDEM. Placet lectio vulgata. Liv. VI, 21. *Hæc nova injuria exturbavit omnem spem pacis*, & Seneca in Hippol. 129.

Nefanda casto pectore exturba ocyus. GRONOV.

Magis placet quod in Cod. quodam MS. esse testatur Bongarsius, *exstirpata*. VORST. Præferunt, *exstirpata*, quod in MS. quodam legitur, me invito; est enim Plautinum genus hoc loquendi, quo Justinus utitur. Plautus ita habet in Curcul. II, 2. *Auscultes mihi atque exturbes ex animo ægritudinem.* SCHEFF.

Cursus comes] Fallor, aut Justinus scripsit, *cursu comes*. Hoc enim singulare in Lysimacho, & simile fratri Philippo: pedum celeritate æquabat equum Alexandri. De Philippo clare Curtius VIII, 2. ubi habet historiam, quam Justinus tangit. *Is pedes, incredibile dictu, per D. stadia vectum regem comitatus est: sæpe equum offerente Lysimacho.* Lysimachum peditem fuisse docent & sequentia. Nam si fuisset in equo, quid ita eum vulnerare potuisset rex in fronte cum desiliret equo demum, & non ante? Hastæ cuspidem enim intelligere non ferramentum debemus quod est in capite, & quo pugnari solet, verum quod in imo manubrii, ut cum necesse est, erecta possit defigi in terra. IDEM.

12. *Quod idem* &c.] Conferenda hæc sunt cum Appiani narratione de Bell. Syr. pag. 129. & seq. BERNEC.

13. *Aliter cludi* &c.] Pro claudi: *au*, in *u*, ut *defraudo*, *defrudo* apud Terentium, à *causa*, *excuso*, & *accuso*. BONGARS. Videtur auctor scripsisse, *ut sanguis ante cludi*

provinciæ dividerentur, ferocissimæ gentes, quasi omnium fortissimo, assignatæ sunt; [16] adeo etiam consensu universorum palmam virtutis inter ceteros tulit.

CAP. IV. [1] Priusquam bellum inter Ptolemæum sociosque ejus adversus Antigonum committeretur, repente ex Asia majore digressus Seleucus, novus Antigono hostis accesserat. [2] Hujus quoque & virtus clara, & origo admirabilis fuit. [3] Siquidem mater ejus Laudice, cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse; [4] gravidamque factam, munus concubitus, anulum a deo accepisse, in cujus gemma anchora sculpta esset; jussaque donum filio, quem peperisset, dare. [5] Admirabilem fecit hunc visum & anulus, qui postera die, ejusdem sculpturæ, in lecto inventus est; & figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipso parvulo fuit. [6] Quamobrem Laudice anulum Seleuco, eunti cum Alexandro Magno, ad Persicam militiam, edocto de origine sua, dedit. [7] Ubi post mortem Alexandri, occupato regno Orientis, urbem condidit, ibique geminæ originis memó-

di non posset. GRONOV.

Quam diadema] Legendum fortasse, *quam si diadema.* VORST. Suspicatur Vorstius, *quam si diadema.* Propius abiret, *quam ut diadema*, potuit *m* totidem constans lineolis, *ut* absumsisse. SCHEFF.

Diadema] Regium insigne. Id fuisse, contra quam vulgo persuasum, non nisi fasciam e panno linteove, eum originatio nominis arguit, ἀπὸ τοῦ διαδεῖν, a nectendo, ligando, sive obligando dicti: tum allatis & hoc nostro, & pluribus aliis auctorum locis ostendunt viri in literis magni, Brissonius de Regno Pers. I. Lipsius Not. 99. ad Tacit. VI. Annal. Paschalius de Coronis IX, 3. BERNEC.

Alligandi vulneris causa] *Alligare vulnus*, pro obligare. Cicero II. Tusc. Quæst. *Quiesce igitur & vulnus alliga.* Livius VII, 24. *Consul vulnere alligato revectus ad prima signa.* Ad quem locum & Notas Gronovii vide. Scribonius Largus dicit quoque, *alligata pyxis, alligatum vas.* Vide Lex. Scribonianum Rhodii. VORST.

16. *Auspicium primum*] Commate hæc duo male dividuntur, quæ per se connexa sunt. Habuit enim & alia auspicia futuræ magnitudinis: quod ex sequentibus appàret, sed hoc fuit primum. SCHEFF.

Ferocissimæ gentes] Thraces, & Pontici maris accolæ. Supra XIII, 4, 16. BERNEC.

CAP. IV. 4. *Anulum*] Qui esset in-

moriam consecravit. [8] Nam & urbem ex Antiochi patris nomine Antiochiam vocavit, & campos vicinos urbi Apollini dicavit. [9] Originis ejus argumentum etiam in posteris mansit: siquidem filii nepotesque ejus anchoram in femore, veluti notam generis natu-

instar *gnorismatis* ac *monumenti*, de quo genere videndus omnino Meursius Exercitit. Critic. 1, 3. BERNEC.

Sculpta esset] Quintilianus sculpturam a cælatura materia tantum distinguit 111, 21. his verbis: *Et calatura, qua auro, argento, are, ferro opera efficit: nam sculptura lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas, prater ea, qua supra dixi, etiam complectitur.* Sane sculptor marmoris dicitur, non cælator, ut contra cælatura. Et sculptura quidem æque ac cælatura figuras extantes facit, sed in ligno, marmore, ebore & gemmis operatur, cælatura in auro, argento, & ære. Virgilius tamen *lignum* dixit *calatum*, pro sculpto, improprie, sed poëtice. Alii tamen cælata tecta de laquearibus dixere. Gemmas cælatas non legimus apud auctores; sed sculptas aut scalptas. Rursus hic distinguunt sculpturam a scalptura. Quas gemmas sculpi notat Quintilianus, figuras in his extantes fieri & ectypas intelligit, ut in ebore, ligno & marmore quod sculpitur. at de his quæ ad signandum cavantur, scalptura proprie ut diceretur, usus loquendi obtinuit; licet origine ac significatione idem sit, quod sculptura. SALMAS. Vide Aldum Manut. 1, 9.

Jussaque] Mendum lege, *jussumque*. FABER.

5. *Figura anchora*] Lege Appianum in Syriaca Historia. Ausonius de Antiochia:

——— Illa Seleucum
Nuncupat, ingenuum cujus fuit anchora signum:
Qualis inusta solet generis nota certa, per omnem
Nam subolis seriem nativa cucurrit imago.

Hic Seleucus cum esset in bellis ἐπιτυχέστατος, *Nicator*, dictus est. Appian. Syr. 124. BONGARS. Sic & Ammianus XXIII, 16. *Nicatori Seleuco, victoriarum crebritas hoc indiderat cognomentum.* Unde intelligitur quid idem sibi velit XIV, 26. *Seleucus efficacia impetrabilis rex ut indicat cognomentum.* Nam *impetrabilis* ἐνεργητικῶς hic est omnia impetrans ac pervincens. Sic eus *impetrabilis orator*, Plauto Mostell. V, 2, 40. Hinc fanum sive ἡρῷον Seleuco a filio Antigono consecratum, dictum fuit Νικατόρειον. Appian. in Syriac. 129. d. In numismatis tamen & alibi, *Nicanor*, Seleucus hic cognominatur. Alius est infra XXVII, 1, 1. BERNEC.

8. *Antiochiam*] Non unam, sed ipsas sedecim a patre denominatas *Antiochias*, Seleucum condidisse scribit Appianus Syriac. 124. d. ex quibus ætate sua adhuc exstare eam, quæ est sub Libano monte, super Oronte fluvio, Syriæ metropolis, de qua Nostro hic haud dubie sermo. IDEM.

Campos vicinos urbi Apollini dicavit,] Inde, credo, *Daphne* appellari fuerunt campi isti; a Daphne videlicet, Apollini adamata & in laurum conversa. Infra XXVII, 1, 4. *Daphne se claudit.* VORST.

9. *Notam generis naturalem*] *Ingenuum signum*, vocat Ausonius allato paulo ante loco: *genitivam notam*, Suetonius in August. 80, 1. Σημεῖον σύμφυτον, Aristoteles in Arte Poëtica. De quibus haud protrita quædam observavit Mich. Piccartus 1, 7. Ita Marcellinus XVI. 7. dicit, *genuinam lenitudinem*. h. e. ingenitam; angebohrne mitte. BERNEC.

11. Ba-

turalem habuere. [10] Multa in Oriente post divisionem inter socios regni Macedonici bella gessit. [11] Principio Babyloniam cepit; inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnavit. [12] Transitum deinde in Indiam fecit, quæ post mortem Alexandri, veluti cervicibus jugo servitutis excusso, præfectos ejus occiderat. [13] Auctor libertatis Sandrocottus fuerat; sed titulum libertatis post victoriam in servitutem verterat. [14] Siquidem occupato regno, populum, quem ab externa dominatione vindicaverat, ipse servitio premebat. [15] Fuit hic quidem humili genere natus; sed ad regni potestatem majestate numinis impulsus. [16] Quippe cum procacitate sua Alexandrum regem offendisset, interfici a rege jussus, salutem pedum celeritate quæsierat. [17] Ex qua fatigatione cum somno captus jaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudoremque profluentem lingua ei detersit, expergefactumque blande reliquit. [18] Hoc prodigio primum ad

11. *Babyloniam cepit*] Diodorus XIX, 101. Appianus in Syriac. BONG.
Auctis ex victoria viribus] Supra I, 1, 9. BERNEC.

13. *Auctor libertatis Sandrocottus*] Vett. *Sandrococtus*. Arrian. v. Σανδρόκοττος. Plutarch. Alex. Ἀνδρόκοττος. Appiano Ἀνδρόκοττος. Orosius MS. *Andracoto*. Fabricius, *Sadrocottus*, edidit ex Strab. xv. BONGARS. Judicio Freinshemii, Justinus, *Androcottus*, scripsisse videtur, eique voci ex præcedente, *libertatis*, literam S adiectam errore librariorum: veluti multis in autorum locis aliis animadvertere est. Exempli causa, Sisenna II. quem locum citat Macrobius VI, 4. *Scutis proiectis, tectis, saxa certatim manibus coniiciunt in hostes*, pro, *Scutis objectis tecti, saxa* &c. Sic apud Nonium in *Focillatur*, ex secundo Varronis de vita P. R. corrupta legitur, *propter secundas sublato metu*, pro, *propter secunda sublato metu*. BERNEC. Nihil mutandum. Sæpe enim prior illa litera demitur. Ita dicitur Ἀλμυδησσὸς & Σαλμυδησσὸς, Ἐλμάντικα Σελμάντικα, Ἐξιτανία Σεξιτανία, Ἰνδικὴ Σινδικὴ, Ἀρδιαῖοι Σαρδιαῖοι, Ἀκχλωοὶ Σακχλωοὶ, & alia plura. Voss. Freinshemius mallet *Androcottus*, ex Plutarcho & Appiano. Vossius nihil mutandum censet. multa enim hujusmodi esse, quibus S ab initio modo præponatur, modo non præponatur. Arrianus quoque v. Σανδρόκοττον vocat. VORST.

Titulum libertatis] Tacit. Hist. IV, 73, 9. *Libertas & speciosa nomina prætexuntur, nec quisquam alienum servitium & dominationem sibi concupivit, ut non eadem ista vocabula usurparet.* In quam sententiam egregie de Corcyræorum seditione Thucyd. III, 13, 14. BERN.

18. *Ad novitatem regni*] Hoc admo-

ad spem regni impulsus, contractis latronibus, Indos ad novitatem regni sollicitavit. [19] Molienti deinde bellum adversus præfectos Alexandri elephantus ferus infinitæ magnitudinis ultro se obtulit, & veluti domita mansuetudine, eum tergo excepit; duxque belli & præliator insignis fuit. [20] Sic acquisito regno, Sandrocottus ea tempestate, qua Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta jaciebat, Indiam possidebat: [21] cum quo facta pactione Seleucus, compositisque in Oriente rebus, in bellum Antigoni descendit. [22] Adunatis igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur: in eo Antigonus occiditur, Demetrius filius ejus in fugam vertitur. [23] Sed socii, profligato hostili bello, denuo in semet ipsos arma verterunt; & cum de præda non convenirent, iterum in duas factiones diducuntur. [24] Seleucus Demetrio, Ptolemæus

modum suspectum est. Supra certe dicebat, Sandrocottum hunc auctorem Indis exstitisse libertatis; Quomodo ergo hic eos sollicitat ad regnum? ego non dubito, quin vocula, *regnum*, hic a glossatore sit intrusa, quam ex præcedentibus desumsit, in quibus legitur, *ad spem regni impulsus*. Putavit enim *novitatem* istam de regno intelligendam, quod Sandrocottus affectabat. Cum *novitas* hic significet res novas. Sic Noster ipse XXII, 6. *Etiam urbes notissima novitatem secuta*. SCHEFF.

19. *Veluti domita mansuetudine*] Mirum epitheton. Num enim mansuetudo etiam indomita? Suspicor scripsisse nostrum, *domitus a mansuetudine*. Post librarium per compendium fecisse, *domit a mansuetudine*. Atque ita natam lectionem vulgatem. IDEM.

Duxque belli, & præliator insignis] De elephantorum arte bellica videndi Plinius VIII. Hist. Nat. 7. Ælianus de Animal. VII, 26. & XIII, 22. BERNEC.

21. *Facta pactione*] Strabo XV. pag. 498, 20. scribit, Seleucum adsitas Indo fl. regiones Sandrocotto, contracta cum eo affinitate, dedisse, ac pro iis quingentos elephantos accepisse. A quo nonnihil discrepat Plutarchus Alexan. 101. IDEM.

Bellum Antigoni] Lege Plutarchum in Demetrio 35. &c. Pausaniam in Atticis. Dimicatum autem est ad Ipsum. Appianus. BONGARS.

22. *Omnium sociorum*] Quæ conficiebant LXIV. M. pedirum. equitum X. M. D. elephantos CCCC. currus CXX. Plut. in Demetr.

23. *Diducuntur*] Ita omnino scribendum. Petron. 67. *Totiusque navigii turbam diducit in partes*. & Tacit. II. Hist. 68. *Iis, qui ad spectandum convenerant, in studia diductis*. & Plin. II. Ep. 19. *Diductum in partes audientium studium*. & Noster XLI, 4. *Diductis Macedonibus in bellum civile*. GRONOV. MS. & Iuntæ: *diducuntur*, hoc est, dividuntur, scinduntur.

Hoc

mæus Lysimacho junguntur. Cassandro defuncto Philippus filius succedit. 25 Sic quasi ex integro nova Macedoniæ bella nascuntur.

Hoc est diducere, non deducere. Tacitus IV. Annal. 2. *Instabat quippe Seianus, incusabatque, diductam civitatem, ut civili bello.* hoc est, in duas partes seu factiones divisum. In eod. libro: *diductus miles.* Probavit hanc lectionem Gronovius. GRÆV. Vulgo, *deducuntur.* Sed editio Iuntina, teste Grævio, *diducuntur:* quod alteri præfero. VORSTI. *Diducuntur*, ex Iuntina Grævius, quod recepit Vorstius. SCHEFF.

LIBER XVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Antipater, Cassandri filius, fit parricida. Demetrius Alexandrum, Cassandri F. interficit, & Macedoniam usurpat.*

2 *Demetrius prælio fusus fugatur. Antipater parricida fœde perit. In Cassandri familiam numinis vindicta. Ptolemæi placidum fatum.*

3 *Bellum Pyrrhi & Lysimachi. De Heracleæ origine & statu, digressio.*

4 *Clearchi, tyranni Heracliensis, artes luculenter describuntur.*

5 *Quibus rationibus Clearchus tyrannidem firmaverit. Clearchus tandem a Chione & Leonide, juvenibus nobilissimis, obtruncatur. Post Clearchi supplicium Heracleæ conditio.*

CAP. I.

1 POst Cassandri regis, filiique ejus Philippi continuas mortes, Thessalonica regina uxor Cassandri, non magno post tempore, ab Antipatro filio, cum vitam etiam per ubera materna

CAP. I. 1. *Post Cassandri*] Legendus Pausanias in Bœoticis: Plutarchus in Demetrio & Pyrrho. BONGARS.

2. Pro-

na deprecaretur, occiditur. [2] Causa parricidii fuit, quod post mortem mariti, in divisione inter fratres regni, propensior fuisse Alexandro videbatur. [3] Quod facinus eo gravius omnibus visum est, quod nullum maternæ fraudis vestigium fuit. [4] QUANQUAM in parricidio nulla satis justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest. [5] Ob hæc igitur Alexander in ultionem maternæ necis, gesturus cum fratre bellum, auxilium a Demetrio petit: [6] nec Demetrius spe invaden-

2. *Propensior fuisse Alexandro*] Vulg. *prop. pro Alexandro.* Ab antiquioribus typis expressis abest *pro.* Et rectem eo judicio. Dicitur autem *propensus Alexandro*, propensior in Alexandrum. Subinde casus tertius pro quarto cum præpositione usurpatur. Ita dicunt *invitare aliquem tecto, domo, hospitio, poculis,* pro in domum, tectum, in hospitium, ad pocula. Item *paratus neci,* pro ad necem, & multa id genus alia. VORST. Vorstius delendum putat *pro* suadentibus antiquioribus. Ego nolim, quia alias subintelligi debet. SCHEFF. Meo judicio barbarismus hic est, *propensus pro Alexandro*; legendum, *propensiorque in Alexandrum.* Ab aliis editionibus abest, *pro.* FABER.

4. *In parricidio nulla* &c.] Spartianus refert: Bassianum, occiso fratre, Papiniano mandasse, ut in Senatu, pro se & apud populum facinus dilueret. Illum respondisse: *Non tam facile parricidium excusari, quam fieri.* Fuit illa Principis JCti Cygnæa vox: quam miror hominem, si Diis placet, politicum & JCtum, & Christianum in libris de Republica, reprehendere pessimo exemplo. Recte enim & ordine fecit Papinianus, & viri boni officium functus est, qui mori præoptavit, quam tyranno impia & iniqua imperanti parêre. Idem ille in eo peccat, quod Papinianum Imperatoris consanguineum facit, contra quam Spartianus, quem ille auctorem laudat. JCtus cognationem & affinitatem nescit distinguere. Facit quod rhetores solent, quibus concessum est in historiis ementiri aliquid, ut dicere videantur argutius. BONGARS. Recte sane & ordine fecit Papinianus, & viri boni officium est functus, qui mori præoptavit, quam tyranno impia & iniqua imperanti parere. BERNEC. Antiquiores typis expressi rursum præpositionem omittunt, habentque, *parricidio prætexi.* Estque ea plane vulgaris verbi constructio. Virgilius IV. Æn. *Novis prætexere funera sacris.* VORST. Etiam hic ex dicta causa illud *in* vult expungi. Sed cum regula sit certissima non regi ablativum, nisi a præpositione vel tacita, vel expressa, cur reperta deleri debeat. Omittit sane consuetudo, sed ea non est perpetua. SCHEFF. Hic Juntina & ex MS. Britanni rectius quam vulgatæ, quæ *satis* prætermittunt. GRÆV.

5. *Ob hæc igitur Alexander*] Manuscripti omnes habent, *Post hæc*, quotquot Bongarsius vidit. Videturque longe melior hæc lectio vulgari. Nempe sequitur, *in ultionem maternæ necis*, cui non recte præmittitur *ob hæc*, quia dicit idem, atque adeo est otiosum. Quid enim *ob hæc*, quam, ob factum parricidium, ne scilicet impunitum maneret. SCHEFF.

dendi Macedonici regni moram fecit. 7 Cujus adventum verens Lysimachus persuadet genero suo Antipatro, ut malit cum fratre in gratiam reverti, quam paternum hostem in Macedoniam admitti. 8 Inchoatam igitur inter fratres reconciliationem cum præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interfecit; 9 occupatoque Macedoniæ regno, cædem apud exercitum excusaturus in concionem vocat. 10 Ibi *priorem se petitum ab Alexandro* allegat; *nec fecisse se, sed occupasse insidias.* 11 *Regem autem se Macedoniæ vel ætatis experimentis, vel causis justiorem esse.* 12 *Patrem enim suum & Philippo regi & Alexandro Magno socium in omni militia fuisse;* 13 *liberorum deinde Alexandri ministrum, & ad persequendos defectores ducem exstitisse.* 14 *Contra Antipatrum avum horum adolescentium, amariorem semper ministrum regni, quam ipsos reges fuisse.* 15 *Cassandrum vero patrem, exstinctorem regiæ domus, non feminis, non pueris pepercisse; nec cessasse, quoad omnem*

6. *Demetrius*] Qui & *Poliorcetes* dictus, hoc est, *urbium obsessor:* cujus cognominis vanitatem arguit Plutarchus in Demet. 52. BERNEC. Alexander occiditur a Demetrio post convivium in urbe Larissa Thessaliæ, uno quippe die antevertens Alexandrum. Plutarchus.

8. *Alexandrum interfecit*] Lege, *interficit.* FABER. Sic & Iuntina.

9. *In concionem vocat*] Dele, *in* FABER.

10. *Occupasse insidias*] Juxta illud Tironis apud A. Gellium VII, 5. *Beneficia promissa opperiri oportet, neque ante remunerari quam facta sunt. Injurias autem imminentes præcavisse justum est magis, quam exspectavisse. Summa enim professio stultitia est, non ire obviam sceleribus cogitatis, sed manere opperirique, ut cum admissa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur.* Quod paucis Thucydides I, 7, 11. Δεῖ προεπιβουλεύειν μᾶλλον ἢ ἀντεπιβουλεύειν. Unde Jugurtha, æque tamen simulate ac noster, *Adherbalem dolis vita sua insidiatum* ait: *quod ubi comperisset, se ejus sceleri obviam iisse, ac proinde populum Rom. neque recte neque pro bono facturum, si ab jure gentium sese prohibuerit.* Sallust. Jug. 22, 5. BERNEC.

12. *Socium in omni militia fuisse;*] Alii, *socium domi militiaque fuisse*, sed contra mentem auctoris, qui hoc dicere vult, Antipatrum affluentem deliciis otiosumqne & socordem domi sedisse, & Macedoniæ gravem fuisse, interea dum Philippo & Alexandro Magno graves militiæ labores pertulit Demetrii pater Antigonus. MOD.

15. *Nec cessasse, Quoad omnem stirpem regia subolis deleret.*] *Deleret*, pro delevisset. Imperfectum pro plus quam-perfecto subinde poni ne-

omnem stirpem regiæ subolis deleret. [16] *Horum scelerum ultionem, quia nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos ejus translatam.* [17] *Quamobrem etiam Philippum, Alexandrumque, si quis manium sensus est, non interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle.* [18] Per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. [19] Lysimachus quoque cum bello Doricetis, regis Thracum, premeretur, ne eodem tempore & adversus eum dimicare necesse haberet,

notavimus Supra ad XIII, 2, 11. VORST.

17. *Si quis manium* &c.] Nota formulam, *si quis manium sensus est*, qua aut simili fere usi veteres in memoria defunctorum. Servius Sulpitius IV. Epist. 5. *Quod si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit* &c. Cicero Philipp. X. *Si quis in morte sensus est.* Idem pro Sext. *Quod certe si est aliquis sensus in morte præclarorum virorum, cum omnibus Metellis* &c. Seneca de Consol. ad Polybium: *Quid itaque juvat dolori intabescere, quem, si quis defuncti sensus est, finiri frater tuus cupit.* Quintilianus Declam. CCCXXXII. *Si quid inferi sentiunt cognosce animum meum.* Inscriptio vetus Hispaniensis: SI MANES POST FATA ALIQVID SENTIVNT. Et in Epigrammate antiquo: *Suscipe nunc coniunx, si quis post funera sensus.* Cui geminum illud Ovidii de Ponto;

Et ne, si superest aliquis post funera sensus,
Terreat ut manes Sarmatis umbra meos.

Idem alibi:

Hoc pater ille tuus primo mihi cultus ab ævo,
Si quid habet sensus umbra diserta, petit.

Plura vide apud amplissimum Brissonium de Formul. VIII. MOD. Ita Servius Sulpitius in Epistola quæ est inter Familiares Ciceronis IV, 5. *Quod si quis etiam inferis sensus est, hoc certe illa te facere non vult.* Quem ad locum observat Manutius, hac aut simili formula, in memoria defunctorum usos & Græcos esse. Latinorum exempla plura collegit Brisson. de Formul. VIII. p. 840. *Si quis mortuis inest sensus.* Polyb. VIII, 9. *Si quis inferis sensus est.* Senec. de Brev. Vitæ 18. *Si est aliquis defunctis sensus.* Idem Consol. ad Polyb. 27, 6. Propert. IV, 6, 83.

Gaude Crasse nigras, si quid sapis, inter arenas.

Val. Max. IV, 6, 3. *Si quid modo extinctis sensus inest.* Lucan. VIII, 749.

Si quid sensus post fata relictum est.

Cic. Phil. IX, 6. BERNEC. Cicero V. Ep. Fam. 16. *In morte si resideat sensus.* Et VI, 3. *Si non ero, sensu omnino carebo.* Cujus generis plura Brissonius VIII. de Form. congessit. VORST. Malim, *si quis manium sensus esset.* FABER.

19. *Doricetis,*] *Dromichætis* legit Fabricius in Orosium ex Plutarcho Demetr. 52. Pausania in Atticis: Strabone VII. qui eum Getarum regem faciunt. Ego contra libros nihil muto: neque novum est historiarum scriptores in barbaris nominibus variare. BONGARS. Notavit Bongarsius quosdam typis expressos habere. *Dromichætis*, ut Strabo & Plutarchus eum vocant. Quia tamen in codd. MSS. repetit, *Doricetis*, nihil mutandum putavit. Mihi cum Gronovio IV.

ret, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit.

CAP. II. [1] Igitur Demetrius totis Macedoniæ regni viribus instructus, cum Asiam occupare statuisset, iterato Ptolemæus, Seleucus & Lysimachus, experti priore certamine quantæ vires essent concordiæ, pacta societate adunatisque exercitibus, bellum adversus Demetrium transferunt in Europam. [2] His comitem se & belli socium jungit Pyrrhus, rex Epiri, sperans non difficilius Demetrium amittere Macedoniam posse, quam acquisierat. [3] Nec spes frustra fuit; quippe exercitu ejus corrupto, ipsoque in fugam acto, regnum Macedoniæ occupavit. [4] Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum Antipatrum, regnum Macedoniæ ademtum sibi soceri fraude querentem, interficit; filiamque suam Eurydicen, querelarum sociam, in custodiam tradit; [5] atque ita universa Cassandri domus Alexandro Magno, seu necis ipsius, seu stirpis exstinctæ pœnas, partim cæde, partim supplicio, partim parricidio luit. [6] Demetrius quoque a tot exercitibus circumventus, cum posset honeste mori, turpiter se dedere Seleuco maluit. [7] Finito bello Ptolemæus cum magna rerum gestarum gloria moritur.

Is

Observat. τὸ *Doricetis*, suspectum est; quod videam, vererem quoque prologum hujus libri habere *Dromichete*, ipsumque Trogum sic scripsisse arguere. VORST.

CAP. II. 1. *Cum Asiam occupare statuisset, iterato* &c.] Vereor, ne huic forte loco acciderit, quod illi, qui est xv, 2. Equidem & hanc Ptolemæi cum cæteris conjunctionem non fuisse primam, verum. At nimis longe abest, quod huic *iterato* debet responderc secundum lectionem vulgatam, *pacta societate*. Mallem ego commascribere post *iterato*, ut sententia sit, Asiam denuo voluisse occupare, quam scilicet possessam antea amiserat prælio cum Seleuco, de quo noster xv, 4. SCHEFF.

Ptolemæus Seleucus & Lysimachus] Plutarchus in Demetrio & Pyrrho. Pausanias in Atticis, quos in hac historia consule. BONGARS.

4. *Interfecit*] Leg. *Interficit*. FABER. Angl. *interficit*, quod rectius respondet sequenti, *tradit*. SCHEFF. Sic & Iuntina.

Querelarum] Codices MSS. ut Bongarsius testatur, *querellarum*: prorsus ut in antiquis lapidibus est. VORST.

7. *Ptolemæus*] Regum Ægypti seriem vide apud Strabonem XVII.

quæ-

Is contra jus gentium, minimo natu ex filiis ante infirmitatem regnum tradiderat, ejusque rei populo rationem reddiderat: [8] cujus non minor favor in accipiendo, quam patris in tradendo regno fuerat. [9] Inter cetera patris & filii mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem populi juveni conciliaverat, quod pater, regno ei publice tradito, privatus officium regi inter satellites fecerat, omnique regno pulcrius regis esse patrem duxerat.

CAP. III. [1] Sed inter Lysimachum & Pyrrhum regem, socios paulo ante adversus Demetrium, assiduum inter pares discordiæ malum, bellum moverat. [2] Victor Lysimachus pulso Pyrrho Macedoniam occupaverat. [3] Inde Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat, cujus urbis & initia & exitus admirabiles fuere; [4] quippe Bœotiis pestilentia laborantibus oraculum Delphis responderat, *Coloniam in Ponti* re-

quædam apud Pausaniam in Atticis. BONGARS.

Moritur. Is contra &c.] Vulg. *moriturus contra*. Sebis. præfert, quod editi quidam habent, *moritur. Is contra*. Suadet quod mox sequitur, *ante infirmitatem*. BERNEC. Antiquiores typis expressi, *moritur. Is contra*. Et eum Sebisio præfero hoc ei quod Bongarsius maluit, *moriturus, contra jus gentium*. Suadet id, quod sequitur, *ante infirmitatem*. Quia fecit ante infirmitatem non fecit moriturus. VORST. *Moritur. Is*, restituit ex antiquioribus Vorstius. SCHEFF. Adstipulantur Juntæ.

Contra jus gentium &c.] Unde Perseus apud Livium x, 9, 8. fratrem incessens: *Regnare utique vis*, inquit: *huic spei tuæ obstat ætas mea, obstat GENTIUM JUS: obstat vetustus Macedoniæ mos*, &c. Vide quoque notas superius ad II, 10, 2. & V, 11, 2. BERNEC.

Minimo natu ex filiis] Ptolemæo Philadelpho, nato ex Berenice. Nati autem ex Eurydice regno excludebantur, vehementer dissuadente Demetrio Phalereo, ut scribit in ejus vita Diogenes Laërtius. IDEM.

9. *Officium regi inter satellites feceret*] Ovid. II. de Arte Am. 388.

Officium faciat nulla puella mihi.

Horat. I. Ep. 17, 21. *Officium facio*. Propert. IV, 9, 47.

Idem ego Sidonia feci servitia palla
Officia, & Lydo pensa diurna colo.

& M. Senec. Controv. Præf. 4. *Non facit mihi officium*. Hinc & emendanda est Historia Apollonii Tyrii. *Nam dulcis juvenis iste naufragus est, & gymnasio mihi officio gratissime fecit*: lege, *gymnasii mihi officium*. GRONOV.

CAP. III. 1. *Inter pares discordiæ*] Vide notata ad XIII, 2, 3. BERNEC.

4. 5. 6.] Supra XIII, 7, 5. &c. IDEM.

regione sacram Herculi conderent. [5] Cum propter metum longæ ac periculosæ navigationis, mortem in patria omnibus præoptantibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt; [6] quorum cum adversa prælia paterentur, iterato ad oraculum decurrunt; responsum, *Idem belli quod pestilentiæ remedium fore.* [7] Igitur conscripta colonorum manu, in Pontum delati urbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspiciis in eas sedes delati erant, brevi tempore magnas opes paravere. [8] Multa deinde hujus urbis adversus finitimos bella, multæ etiam domesticæ dissensiones fuere. Inter cetera magnifica, vel præcipue illud memorabile fuit. [9] Cum rerum potirentur Athenienses, victisque Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupide ad præsidium salutis suæ conferentibus; soli Heraclienses ob amicitiam regum Persicorum collationem abnuerant. [10] Mis-

7. *In Pontum*] Ita omnino legendum est ex uno Cujacii codice. Est enim *Heraclea*, hoc loco *civitas Thraciæ in Ponto.* Stephanus: de qua Strabo XII. & Eustathius in Dionysium. Ceteri omnes & Impressi, & Scripti, *Metapontum*, turpi errore. Metapontum & Heraclea, Italiæ urbes librarios in errorem induxerunt. Ex eodem libro scripsi *Lamachus*, non *Malachus*, quomodo alii Vett. habent. BONGARS. Optime Bongarsius ex uno Cod. MS. restituit, *Pontum*, cum alii tam MSS. quam typis expressi haberent, *Metapontum*. Et congruum id est ei quod antecedit, *coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent.* VORST.

In eas sedes delati] MSS. habent, *inter eas sedes*, quod efficit, ut suspicer, in antiquis libris fuisse, *in terras eas delati*, post vocabulum, *sedes*, irrepsisse ex glossa. Certe *in sedes deferri*, haud ita commode videtur dictum, cum non sint sedes ante quam quis delatus jam occupaverit, domiciliumque ibi constituerit. SCHEFF.

8. *Multa etiam domestica dissensiones fuere.*] Antiquarum editionum ut & Iuntinæ lectio est: *Multa etiam domestica dissensionis mala fuere:* Pro *mala* scriptum est *multa*, *belli* ex præcedentibus irrepsit. GRÆV. Antiquiores typis expressi *Multa etiam domestica dissensionis mala fuere.* VORST. Editi vetustiores optimi habent. *Multa etiam domestica seditionis mala fuere*; quod viri docti amplectuntur. Id vero si concedimus, rejiciendum haud videtur, quod præcedit in MS. *belli*, locusque totus sic legendus, *Multa deinde hujus urbi: adversus finitimos belli, multa etiam domestica seditionis mala fuere.* SCHEFF.

9. *In tutelam classis*] *Tueri domum, tueri classem* dicitur, pro sartam tectam servare. Plinius Paneg. *Tam parcus in ædificando, quam diligens in tuendo.* Pari modo igitur dicunt, *tutela classis.* VORST.

Collationem abnuerant.] Et res & vox

10 Missus itaque ab Atheniensibus Lamachus cum exercitu ad extorquendum quod negabatur, dum relictis in litore navibus, agros Heracliensium populatur, classem cum majore parte exercitus naufragio repentinæ tempestatis amisit. 11 Itaque cum neque mari posset amissis navibus, neque terra auderet cum parva manu inter tot ferocissimas gentes reverti; Heraclienses honestiorem beneficii, quam ultionis occasionem rati, instructos commeatibus auxiliisque dimittunt: 12 bene agrorum suorum populationem impensam existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent.

Cap. IV. 1 Passi sunt inter plurima mala etiam tyrannidem: 2 siquidem cum plebs & novas tabulas & divisionem agrorum divitum impotenter flagitaret, 3 diu re in senatu tractata, cum exitus rei non inveniretur; postremum adversus plebem nimio otio lascivientem, auxilia a Timotheo, Atheniensium duce,

vox eadem in Sueton. Ner. 44. *Omnem collationem palam recusarent.* Bernec.

10. *Lamachus*] Cognominem huic Atheniensium ducem memorat Plutarchus in Pericle 39. & Noster IV, 4, 3. MSS. tamen & quidam impressi, *Malachus*, hic habent, ex quo per contractionem, Syrorum, *Malchus*, natum suspicatur Gevartius in Papinian. Lect. III, 4. *Malachus*, autem & *Malchus*, regem Syris notat. Bernec.

CAP. IV. 1. *Passi sunt inter plurima* &c.] Ἐτυραννήθη χρόνους τινάς, Strabo. De Clearcho tyranno Diodorus xv. & xvi. Plutarchus II. de Fortuna Alexandri. Bongars.

2. *Cum plebs & novas tabulas, & divisionem agrorum* &c.] Livius XXXII, 38. duas hasce leges, alteram *novarum tabularum*, qua debitores ære alieno liberantur (χρεωκοπίαν & σεισάχθειαν appellant;) alteram *agrorum viritim*, ex æquo *dividendorum*, ait esse *duas faces novantibus res ad plebem in optimates accendendam.* Videatur & Sallust. Cat. 21. Bernec. Dele, *etiam*, & *divitum*. Faber. Faber, teste Notatore Anglicano, vocem *divitum*, expungit. Quod existimo recte fieri. Plebs enim suorum postulare divisionem non poterat, quos habebat nullos. Scheff. Iuntæ: *cum plebs & novas tabulas, & divisionem agrorum divitum.* recte. Non omnium agrorum divisionem, sed illorum qui latifundia possidebant, plebs flagitabat. Quasi vero non multi ex plebe agros possederint. Græv.

Divitum &c.] Forte, *divites*. Nam *flagitare*, utrumque accusativum tam rei, quam personæ adsciscit; Cic. pro Plancio 2. *Dicendum est id, quod ille me flagitat.* Gronov.

3. *Re in senatu tractata*] MSS. mei, *re in senatu tracta*, ut dixit Sallust. Jug. 22, 2. *Bellum trahi non*

mox ab Epaminonda Thebanorum petivere. [4] Utrisque negantibus, ad Clearchum, quem ipsi in exsilium egerant, decurrunt. [5] Tanta calamitatium necessitas fuit, ut, cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ revocarent. [6] Sed Clearchus exsilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, [7] primo tacitus cum Mithridate, civium suorum hoste, colloquitur; & inita societate paciscitur, ut revocatus in patriam, prodita ei urbe, præfectus ejus constitueretur. [8] Postea autem insidias, quas civibus paraverat, in ipsum Mithridatem verterat. [9] Namque cum velut arbiter civilis discordiæ de exsilio reversus esset, statuto tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis suis cepit, captumque, accepta ingenti pecunia, dimisit. [10] Atque ut in illo subitum se ex socio fecit hostem; sic ex defensore senatoriæ causæ repente patronus plebis evasit; [11] & adversus auctores potentiæ suæ, a quibus revocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, non solum plebem accendit, verum etiam nefandissima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. [12] Igitur populo ad concionem vocato, *Neque se affuturum*

posse. Sed nihil muta. MOD. Modius, *re in senatu tracta*, in suis MSS. esse confirmat, & explicar ex illo Sallustii Jug. 23, 3. *Bellum trahi non posse*. Sed hæc similia non sunt. Nam *bellum trahere*, est bello moras addere: Hic vero *rem trahere*, est rem tractare, seu de re disputare. Convenientius est exemplum Sallustii Jug. 93, 1. *Trahere cum animo suo, omitteretne inceptum*, pro tractare, deliberare. Sicuti *tractus*, pro tractatu, *affectio*, pro affectatione, *ostensio*, pro ostentatione &c. bonis auctoribus dicitur, indice Cl. Salmasio ad Hist. Aug. pag. 109. BERNEC. Forte, *diuque re in senatu tractata, exitus non inveniretur*. GRONOV.

Optimi libri, *diu re in senatu tractata*. Et quidem recte. In membranis quas Modius vidit, ultima syllaba earundem literarum perierar, ut sæpe factum. *Tractare in senatu*, est deliberare. Suet. *Cepit amicos, cum quibus de rep. tractabat*. GRÆV.

Otio lascivientem] Senec. Ep. 56. *Nunquam vocat lascivire districtis; nihilque tam certum est, quam otii vitia negotio discuti*. Quæ posteriora verba ipsa haber & Curtius VII, 1, 5. BERNEC.

4. *Quem ipsi in exsilium* &c.] Ita de Coriolano & Camillo Liv. II. & V. BERNEC.

5. *Tanta calamitatum*] Hoc *calamitatum*, suspectum mihi est. In MS.

rum amplius grassanti in populum senatui, ait; *intercessurum etiam, si in pristina sævitia perseveret*; [13] *Quod si pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus suis, neque civilibus discordiis interfuturum.* [14] *Sin vero diffidant viribus propriis, vindictæ se civium non defuturum.* [15] *Proinde consulant sibi ipsi, jubeant abire se; an malint causæ popularis socium remanere.* [16] His verbis sollicitata plebs summum ad eum imperium defert; & dum senatus potentiæ irascitur, in servitutem se tyrannicæ dominationis cum conjugibus

MS. quodam legitur, *aulamantium*. Num scripsit noster, *auxilia vocantum*, idque deinde per compendiosam scripturam factum primo, *aula vocantium*, & mox junctis vocabulis duobus, id quod legitur in MS.? An pro *aulamantium*, *lamentantium*, scribendum? Potest enim in vocabulo, *aulamantium*, initialis littera ex præcedenti vocabulo adhæsisse, *lamantium* autem compendium esse vocis *lamentantium*. SCHEFF.

13. *Pares*] Validos satis ad resistendum Supra VII, 6, 4. *Pares bellis*. BERNEC.

Arbitrarentur] Scribe, *arbitrentur*. FABER.

15. *Proinde consulant sibi ipsi, jubeant abire se; an malint &c.*] Hic locus est contaminatus. Quid hic, *si malint*? Codex manu exaratus Bongarsii: *an sibi malint*: Rescribe cum Iuntis: *Proinde consulant sibi ipsi, jubeant abire se, an malint socium causa popularis remanere*. Si natum est ex præcedente *se*. Cum & *an* in aliis libris reperiretur, mutatum est in *sibi*, sed cum hiatet oratio, additum *vel*. GRÆV. Ita antiquiores typis expressi, Becharii, & ut Grævius testatur, Iuntarum. Alii, *consulant sibi ipsis*. Sed alterum elegantius. VORST. Locum pro contaminato habent, quod fortasse non necesse est. Nam illud *si malint*, facile intelligitur. Dicit enim Clearchus, si sic malint, si hoc putent rebus suis conducibilius, debere eos jubere se abire, vel si malint illud, remanere. Quod si tamen quid mutandum, quia legitur in Bongarsiano, *an sibi malint*, & in Iuntina est *vel*, puto locum sic formandum: *Proinde consulant sibi ipsi. Jubeant abire se, aut si malint, causa populari socium remanere*. SCHEFF. Multum debemus optimæ illi Iuntarum editioni, quam studiose legit Grævius noster; In ea editione ita conceptus hic locus est, *Proinde consulant sibi ipsi* (bene) *jubeantne abire se, an causæ populari socium remanere*. Nil melius, nil rotundius. FABER. *Jubeant*, legitur in Iuntina, non *jubeantne*. Sed *ne*, commode intelligitur, ut alibi non infrequenter. GRÆV.

Jubeant abire se, si malint, vel causa populari socium remanere] Grævius locum hunc contaminatum putat, & ex editione Iuntina sic legendum, *Proinde consulant sibi, jubeant abire se, an malint causa populari socium remanere*. Sed & Cod. quidam MS. Bongarsii habuit, *an sibi malint*. Ita ergo ante *jubeant*, subaudiendum erit, *utrum*. Et minus ego hæsitarem, si *sibi*, plane abesset, legereturque, *Proinde consulant, utrum jubeant abire se, an malint*. Ita enim *consulant*, esset pro consulerent, deliberent. Nunc quia pronomen adjectum est, nondum satis liquet.

bus & liberis tradit. [17] Igitur Clearchus sexaginta senatores comprehensos (nam ceteri in fugam dilapsi erant) in vincula compingit. [18] Lætari plebs, quod a duce potissimum senatorum senatus deleretur, versaque vice, auxilium eorum in exitium conversum esset. [19] Quibus dum mortem passim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit; [20] siquidem Clearchus magna pecunia (quasi minis populi occulte eos subtracturus) accepta, spoliatos fortunis, vita quoque spoliavit.

CAP. V. [1] Cognito deinde, quod bellum sibi ab iis qui profugerant, misericordia in auxilium sollicitatis civitatibus, pararetur, servos eorum manumittit. [2] Et ne quid mali afflictis honestissimis domibus deesset, uxores eorum, filiasque nubere servis suis, proposita recusantibus morte, compellit, ut eos sibi fidiores & dominis infestiores redderet. [3] Sed matronis tam lugubres nuptiæ graviores repentinis funeribus fuere. [4] Itaque multæ se ante nuptias, multæ in ipsis nuptiis, occisis prius novis maritis, interficiunt, & se tam funestis calamitatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. [5] Prælium deinde committitur; quo victor tyrannus captivos senatores in triumphi modum per ora ci-

Consulere sibi, notum idem esse quod prospicere sibi. Quid si voce, *utrum*, non subaudita legatur sic, *Jubeant abire se; vel, si malint, causæ populari socium remanere?* VORST.

17. *In fugam dilapsi*] Codices quidam MSS. quos Bongarsius vidit, *fuga dilapsi:* quod magis placet. IDEM. Maller Vorstius, *in fuga dilapsi*, ex MSS. Bongarsianis. SCHEFF.

18. *Potissimum*] G. Major, *potissimo*, vulr. Non placet. BERNEC.

Auxilium eorum in exitium conversum esse] Malim legere, *esset*, ut in antiquioribus typis expressis est: ut ad voculam, *quod*, quæ præcedit, & hoc referatur. VORST. Impressi quidam habent, *esset*, quod hic plane videtur necessarium, propter antecedens, *quod*. Idem Vorstio est visum. SCHEFF. Scribe, *esset*. Et ita in quibusdam Editt. FABER. Sic sane Iuntina.

19. *Cariora eorum pretia*] Quibus sese studebant a morte liberare. Sed illud, *eorum*, mihi admodum suspectum est, videtur enim si hoc dicere voluisset, scribere, *sua pretia*, debuisse. Cogitent, qui ingenio plus valent. SCHEFF.

CAP. V. 5. *Per ora civium*] In publica quasi pompa, ut omnibus conspicuus esset. Ennius ita de se dixit, *volito vivus per ora virum.* Sal-

civium trahit. [6] Reversus in urbem, alios vincit, torquet alios, alios occidit; nullus locus urbis a crudelitate tyranni vacat. [7] Accedit sævitiæ insolentia, crudelitati arrogantia. [8] Interdum ex successu continuæ felicitatis obliviscitur se hominem; interdum Jovis se filium dicit. [9] Eunti per publicum aurea aquila velut argumentum generis præferebatur; [10] veste purpurea & cothurnis regum tragicorum & aurea corona utebatur; [11] filium quoque suum Ceraunon vocat, ut deos non mendacio tantum, verum etiam nominibus illudat. [12] Hæc illum facere duo nobilissimi juvenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi in ne-

Sallust. Jugurth. 31, 12. *Incedunt per ora vestra magnifici*. Tacit. III. Hist. 36. *In ore vulgi agere.* ubi pluscula Lipsius Nota 46. Noster iterum XXXVI, 15. *Traductus per ora civitatium, populis in ludibrium favoris ostenditur.* BERNEC. Infra XXXVI. 1, 5. *Traductus per ora civium.* Ubi, *ora*, pro oculis, conspectu. *Trahere*, idem quoque quod, *ducere*. Virgilius V. Æneid. *Avo puerum Astyanacta trahebat.* Curtius III. *Feminæ pleraque parvos trahentes liberos ibant*. VORST.

7. *Interdum* &c.] Vulg. *Interdum enim*. Angl. conjunctionem, *enim*, non agnoscit. Non probo. Locus alias est vitiosus, Repetitio namque vocis, *interdum*, requirit membra rerum diversarum. At hominem se oblivisci, & dicere se filium Jovis sunt eadem. Mallem ita legere & distinguere: *Accedit sævitia insolentia, crudelitati arrogantia interdum. Dum enim ex successu.* SCHEFF. Angli & Iuntæ recte omittunt, *enim*. Aliud est sane nimia felicitate oblivisci fragilitatis humanæ, aliud jactare se Deorum filium. GRÆV.

8. *Ex successu*] Curtius IV, 14, 34. *Fragilitatis humanæ nimia in prosperis oblivio est.* Senec. Suas. II. *Nunquam in solido stetit superba felicitas: & ingentium imperiorum magna fastigia oblivione fragilitatis humanæ collapsa sunt*. BERNEC.

9. *Aurea aquila* &c.] Horum pleraque fuere principatus insignia posterioribus temporibus etiam apud Romanos: nisi quod Imperatoribus eorum, exemplo Regum Persicorum; non *aquila aurea*, sed *ignis*, præferebatur. ut luculenter docet elegantissimus Lipsius ad Taciti Annales Excursu I. MOD.

Cothurnis] Hinc Virg.

Purpureoque alte suras vincire
cothurno.

11. *Ceraunon*] Hoc est, *Tonitru*. Plutarchus de Fortuna Alexandri 2, 13. *Clearchus Heracleæ tyrannus gestavit fulmen: unumque filiorum, Tonitru appellavit*. Fulmen, scilicet, ut ipse Jovem referret, cujus personam ridicule sumebat. Ita namque Budæus illum locum est interpretatus: cum in Græcis vulgo impressis pro σκηπτὸν, *fulmen*, mendose legatur exponaturque σκῆπτρον, *sceptrum*. Talium cognomentorum stultitiam ridet Plutarchus ad Princ. Indoct. 5. BERNEC.

12. *Duo nobilissimi juvenes Chion & Leonides*] Vide Memnonis Eclogas de Historia Pontica: unde apparebit, legendum esse *Leon*, non *Leo-*

necem tyranni conſpirant. [13] Erant hi diſcipuli Platonis philoſophi, qui virtutem, ad quam quotidie præceptis magiſtri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in inſidiis locant. [14] Ipſi more jurgantium, ad tyrannum, veluti ad regem, in arcem contendunt: [15] qui jure familiaritatis admiſſi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero obtruncatur. [16] Sed & ipſi, ſociis tardius auxilium ferentibus, a ſatellitibus obruuntur. [17] Quare factum eſt, ut tyrannus quidem occideretur, ſed patria non liberaretur. [18] Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrannidem invadit;

Leonides. Voss. Unius horum, & prioris quidem, epiſtolæ adhuc extant. Inter quas una eſt ad ipſum Clearchum ſcripta: & una item ad Platonem, præceptorem, qua quaſi ad cædem tyranni ſeſe parat. Μετὰ παιᾶνος ἂν, inquit, καὶ νικητηρίων ἀπολείποιμι τὸν βίον, εἰ καταλύσας τὴν τυραννίδα ἐξ ἀνθρώπων ἀπελδόσομαι. Pro *Leonides*, legendum eſſe, *Leon*, ex Eclogis Memnonis intelligi poſſe monet Voſſius. Vorst. Iſ. Voſſius ex Memnone ſcribit, *Leon*, & poteſt adhærens, *ides*, natum eſſe ex ſequente, *eadem*. Scheff. Voſſius ex Memnonis excerptis excerptis legit, *Leon*, non *Leonides*. Faber.

13. *Diſcipuli Platonis*] Præter hos noſtros alii plures enumerantur a Diog. Laërtio in vita Plat. & Athenæo XI. fin. quo loco ſatis maligne de diſcipulis inſtitutiſque Platonis judicat Athenæus. Quin ipſum Platonem ob ἔρωτα τυραννίδος haud obſcure perſtringit Xenophon Epiſt. ad Æſchinem fin. p. 1000. d. Ut mirum ſit, quare hos Platonis ex doctrina factos tyrannidis oſores dicat Auctor. Bernec.

Veluti clientes Et mox *veluti ad regem.*] Gloſſemata ſunt, Sebiſii judicio & meo. Idem.

14.15.16.] Simillima referuntur a Livio I, 40. Idem.

15. *Qui jure familiaritatis admiſſi*] Forte, *quibus jure familiaritatis admiſſis.* Gronov.

18. *Frater Clearchi Satyrus*] Diodorus XVI, 36. filium *Timotheum*, ei ſucceſſiſſe refert: qui & *eum interfectum*, ait, *cum in Bacchanalibus ludos ſpectatum iret.* Conſule Memnonis Excerpta. Bongars. Item Athenæum III, 7. & XII, 12. rurſus Diodorum XX, 78. Quibus auctoribus inter ſe collatis penſitatiſque, Freinshemii noſtri ſententia veriſimilis mihi redditur, auctorem iſta ſuo more confundere, & duos Clearchos, avum atque nepotem, in unum conflare. Res ita habet. *Clearcho*, qui tyrannidem Heracleæ primitus invaſit, ſucceſſere filii, *Timotheus* primo, deinde *Dionyſius*: Dionyſio item filii *Zathras*, (qui forte Juſtino *Saturnus* ſeu *Satyrus* eſt) & *Clearchus* alter. De Satyro Pontico Dionyſ. in fine Iſocratis. Bernec.

Eadem via] Qua? qua Clearchus invaſerat. Jam vero is invaſerat juvando primum Senatum, mox plebem contra eum, & faciendo cetera, quæ apud noſtrum leguntur. Qualia nec fecit Satyrus, nec neceſſe habuit, pridem cæſis hiſce omnibus, aut in exſilium ejectis.

Qua-

dit; multiſque annis, per gradus ſucceſſionis, Heraclienſes regnum tyrannorum fuere.

Quare puto apud noſtrum, *eadem vi*, legendum eſſe, ac intelligendum vim ſatellitum, qua Chion & Leonides erant obtruncati. SCHEFF. *Eadem via*, eſt æque ut frater. Non quidem eodem modo.

Multiſque annis] In Memnonis Excerptis legimus Heracleotas partim a tyrannis, partim a Lyſimacho, privatos libertate fuiſſe anno 84. BERNEC.

Heraclienſes regnum tyrannorum fuere.] MS. *Heracitenſes regnum tyrannorum fuere.* Ita loquuntur optimi quique ſcriptores, & ipſe quoque Juſtinus. Sic infra XVII, 3. *Quæ & ipſa genus Æacidarum erat.* Ita enim ex MSS. legendum. VOSS. Recte MSS. *Heraclienſes regnum tyrannorum fuere.* Virgil. I. Æn.

Hoc regnum dea gentibus eſſe ſi qua fata.

Liv. I. f. *Gabios regnum Tarquinii* vocat. Id. XXIX, 32. *Maſaſylorum fines, id Syphacis regnum* erat & XXX, 11. *Maſæſyli regnum paternum Maſiniſſæ.* GRONOV. Angl. *Heraclienſes regnum fuere.* Unde Iſ. Voſſius: *Heraclienſes ſub regnum fuere.* Scio quartum caſum aliquando jungi præpoſitioni huic pro ultimo. Sed nil tale ſuetum noſtro. Mallem retinere, *ſub regno*, quod eſt in vulgatis, & delere *tyrannorum*, tanquam quod adjectum fuerit ex gloſſis. Nec illud *regnum*, in Anglicano aliud quam alterius *ſub regno*, gloſſa & interpretatio. SCHEFF. Iſacus Voſſius legit: *Heraclienſes regnum tyrannorum fuere.* Angli vero in ſuis libris invenerunt: *Heraclienſes ſub regnum tyrannorum fuere.* Sic & in Iuntina legitur. Sed aut Voſſii emendatio amplectenda, aut a vulgata non diſcedendum.

LIBER XVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Lyſimachi regis tragœdia.*

2 *Amiſſis quindecim liberis in prœlio occumbit. Seleucus per inſidias occiditur a Ptolemæo. Ptolemæus principum amicitias, Pyrrhi præſertim, ſibi conciliat.*

3 *De Epirotarum regno ejuſdemque origine ac regibus digreſſio. Pyrrhi varia fortuna.*

CAP. I.

1 PEr idem ferme tempus in Helleſponti & Cherſoneſi regionibus terræ motus fuit; 2 maxime tamen Lyſimachia urbs ante duos & viginti annos a Lyſimacho rege con-

CAP. I. 2. *Lyſimachia*] Prius *Cardia*, dicta: Stephan. Pauſan. in Ar-

condita eversa est. [3] Quod portentum dira Lysimacho stirpique ejus, ac regni ruinam cum clade vexatarum regionum portendebat. [4] Nec ostentis fides defuit; nam brevi post tempore Agathoclem filium suum, quem in successionem regni ordinaverat, per quem multa bella prospere gesserat, non solum patrium, verum etiam humanum ultra morem perosus, ministra Arsinoë noverca, veneno interfecit. [5] Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. [6] Nam parricidium principum sequutæ cædes sunt, luentium supplicia quod occisum juvenem dolebant. [7] Itaque & hi qui cædibus superfuerant, & hi qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiunt; [8] eumque pronum jam ex æmulatione gloriæ, bellum Lysimacho inferre compellunt. [9] Ultimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, & velut ad excm-

Attic. Eam suo tempore deletam fuisse scribit Strabo x. BONGARS.

3. *Quod portentum* &c. *portendebat.*] Vix dubium, quin Auctor scripserit *prodigium* &c. eodem plane modo, ut XL, 2. *Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt.* GRONOV. Non possum isthuc ferre, nec a Justino esset puto. Legi potest, (*portentum...... significabat*; ut alibi. FABER.

Ac regni ruinam] MSS. multi habent, *ad regni ruinam*, quod non puto contemnendum. *Ad*, est una cum ruina. Terentius in Andria: *Ad hac mala hoc mihi accedit etiam.* SCHEFF.

4. *Agathoclem*] Lege Pausaniam in Atticis & Strabonem XIII. qui Lysimachum ait κακοῖς οἰκείοις περιπεσόντα, filium necasse. Per κακὰ οἰκεῖα domesticas calamitates intelligit, quæ hic apud Pausaniam recensentur, non improbos familiares, quod putavit doctissimus Fabricius. BONGARS. De Agathoclis ipsiusque Lysimachi cæde addendus Appianus Syriac. p. 130. BERNEC.

Perosus] Sunt hæc firmanda nostratium adagio: *Novercam habens, habet & vitricum.* adeo blanditiæ muliebres, amorque novellus superveniens, naturales etiam affectus evertunt. Simile exemplum exstat infra XXXIV, 4, 1. BERNEC.

Arsinoë] Ita legendum esse constat ex Pausaniæ Atticis, vulgo, Arsyrice.

6. *Quod occisum juvenem* &c.] Tacit. Agric. 45. *Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat, videre & aspici: cum suspiria nostra subscriberentur: cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret sævus ille vultus.* Quem ad locum egregie, ut solet, vir & amicus magnus Mich. Virdungus. BERNEC.

7. *Qui cædibus superfuerant*] Pro *qui cædibus supererant.* Quod apparet ex eo quod sequitur, *exercitibus præerant.* Plusquam perfectum poni pro Imperfecto non insolens est: quomodo contra imperfectum ponitur pro plusquamperfectio, Vi-

exemplum fortunæ par reſervatum. [10] Lyſimachus quatuor & ſeptuaginta annos natus erat, Seleucus ſeptem & ſeptuaginta. [11] Sed in hac ætate utrique animi juveniles erant, imperiique cupiditatem inſatiabilem gerebant. [12] Quippe cum orbem terrarum duo ſoli tenerent, anguſtiis ſibimet incluſi videbantur, vitæque finem non annorum ſpatio, ſed imperii terminis metiebantur.

CAP. II. [1] In eo bello Lyſimachus, amiſſis ante variis caſibus quindecim liberis, non inſtrenue moriens, poſtremus domus ſuæ ruinæ cumulus acceſſit. [2] Lætus tanta victoria Seleucus, & quod majus victoria putabat, ſolum ſe de cohorte Alexandri remanſiſſe; victoremque victorum exſtitiſſe, non humanum eſſe opus, ſed divinum munus gloriatur: [3] ignarus prorſus, non multo poſt fragilitatis humanæ ſe ipſum exemplum futurum. [4] Quippe poſt menſes admodum ſeptem a Pto-

Vide ſup. Notas ad XIII, 2, 11. Itemque Gronovii ad Liv. XXXIV, 2. VORST.

10. *Lyſimachus quatuor & ſeptuaginta annos natus erat*] Octoginta annorum facit Lyſimachum Hieronymus, cum occumberet in prælio adverſus Seleucum. Vide Lucianum de longævis. VOSS.

11. *Animi juveniles*] MSS. *animi juvenales*; quod reperi multis etiam locis in membranis Livii & Senecæ; & dixit Horatius in Arte: *Nec nimium teneris juvenentur verſibus unquam.* Sed de hac re plura cum deo ad ipſum Livium. MOD.

12. *Anguſtiis ſibimet incluſi videbantur*] Iuntæ, *anguſtis ſibi metis incluſi videbantur.* GRÆV. Editio Iuntina, teſte Grævio, *anguſtis ſibi metis incluſi vid.* VORST. Iuntina: *anguſtis ſibi metis.* Non diſplicet. SCHEFF.

CAP. II. 1. *In eo bello Lyſimachus*] Præter Pauſaniam & Strabonem vide Appianum Syriac. BONGARS.

Non inſtrenue moriens] MSS. omnes, ut & Iuntæ: *non ſtrenue moriens.* Ab omnibus tamen dicitur in prœlio occubuiſſe in campis Cori. Sic paulo poſt rurſus Iuntæ cum omnibus MSS. *ambitioſus ad populares eſſet.* Quod mirum cur ſpreverint. *ad* enim pro *apud* infinitis locis apud priſcos ſcriptores ponitur. Liv. XXXIV, 48. *Q. Statorio nomen fuit, qui ad regem remanſit.* Cicer. V. Fam. Ep. 10. *Ad Cæſarem meam cauſam agas.* Idem X. Ep. ad Att. *Ad me bene mane Dionyſius fuit.* Et ſic Terentius, Cæſar, aliique maxime idonei Latinæ linguæ auctores. GRÆV.

2. *De cohorte Alexandri*] Ea cohors regia fuit, ut V, 11, 9. appellatur. VORST.

3. *Fragilitatis humanæ*] Cujus admonens Cyrum Crœſus: *Humanarum rerum circulus eſt*, inquit, *qui rotatus, ſemper eoſdem fortunatos eſſe non ſinit.* Herodot. I, 207. BERNEC.

4. *A Ptolemæo*] Ceranno. Erat hic filius Ptolemæi Soteris, & Eu-

ry-

Ptolemæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonio habuerat, per insidias circumventus occiditur; 5 regnumque Macedoniæ, quod Lysimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. 6 Igitur Ptolemæus cum & in gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, & in favorem ultionis Lysimachi ambitiosus apud populares esset, primo Lysimachi filios conciliare sibi statuit; 7 nuptiasque Arsinoës sororis suæ, matris eorum petit, 8 puerorum adoptione promissa, ut cum in locum patris eorum successisset, nihil illi moliri vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. 9 Fratris quoque regis Ægypti concordiam per epistolas deprecatur; professus, *Deponere se offensam erepti paterni regni, neque amplius a fratre quæsiturum, quod honestius a paterno hoste perceperit.* 10 Omnique arte adulatur Eumeni & Antigono, Demetrii filiis, Antiocho, filio

lio

rydices Antipatri filiæ: Appianus, qui Seleucum 73. annos vixisse scribit: quod cum iis quæ Justinus supra retulit, non congruit. BONGARS. Seleuci Nicatoris, a Ptolemæo Cerauno occisi, meminit & Plinius VI. Hist. Nat. 11. BERNEC.

In matrimonio habuerat] Antiquiores typis expressi, *in matrimonium habuerat*. De quo genere antiptoseos agit Gellius 1, 16. Itemque Vechnerus Hellenol. 1, 16. VORST.

6. *Cum & in gratiam* &c.] Mallem legere, *Cum & gratia memoriæ magni Ptolemæi patris, tum favore ultionis* &c. GRONOV.

Ambitiosus apud populares] Etiam hic MSS. plures habent, *ad populares*, genere loquendi optimis scriptoribus sueto ac recepto. Cicero in Philippicis: *Etiam ad inferos pœnas parricidii luent.* Quare suspicor, illud *apud* in vulgaris non Justini esse, verum glossatoris. Hæc scripseram, cum vidi postea, etiam Grævium esse in hac sententia. SCHEFF.

7. *Ptolemæus nuptias Arsinoës sororis suæ*] De Ptolemæo isto cognomine Cerauno, deque nuptiis ejus cum sorore Arsinoë pluribus agit infra XXIV, 1. & 2. VORST.

10. *Adulatur Eumeni* &c.] Nob. Sebisius hæc ita transponenda censet: *adulatur Antiocho filio Sel. ne Eum.* (cujus tamen Plutarchus in Demetrio nullam mentionem facit) *& Antig. D. f. cum quibus* &c. *tertius* &c. BERNEC. Locus vehementer corruptus, cujus haud scio an verba ipsa, sententiam forte repræsentavero. Scribendum est: *Omnique arte adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, Antiocho Seleuci filiis bellum habituro, tertius sibi hostis accederet.* Nullum circa hæc tempora invenio Eumenem, quem vereri poterat Ptolemæus. Sed Nicomedem Bithynum, Antigoni amicum, hostem Antiochi invenio apud Memnonem in Excerptis Photianis: cujus illi haud dubie potuit utilis esse gratia; si nihil aliud, ad morandum Antiochum. Nam cum duobus istis simultates

erant

lio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, ne tertius sibi hostis accederet. [11] Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurus, utri parti socius accessisset: [12] qui & ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus venditabat. [13] Itaque Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naves

erant inexpiabiles, quorum alter Macedoniam velut paternum regnum vindicabat, alterius patrem ipse interfecerat. Et *Eumenes*, pro *Nicomede* bis etiam habetur in vulgatis exemplaribus XXVIII, 3. Sic & XXXIII, 1. *Et Eumeni regi Bithyniæ denuntiatum.* Immo, vel Eumeni regi Pergami, vel Prusiæ regi Bithyniæ. Nec melius XXXII, 4. Eumenis Pergameni, qui cum Prusia Bithyno bellum gessit, milites *Pontici*, vocantur. *Id ridiculum Ponticis visum.* Immo Pergamenis. GRONOV. Locum hunc conclamatum mihi εὐστόχως pro solertia sui ingenii restituisse videtur Gronovius, cui tot alia loca restituta debet omnis antiquitas: *Omnique arte adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, Antiocho Seleuci filiis bellum habituro tertius sibi hostis accederet.* Hujus emendationis hanc reddit rationem, quod nullus circa hæc tempora Eumenes fuerit, quem vereri potuerit Ptolemæus. Sed Memnonem in excerptis Photianis narrare Nicomedem Bithynum fuisse Antigoni amicum, hostem Antiochi: cujus illi haud dubie potuerit utilis esse gratia, si nihil aliud, ad morandum Antiochum. Nam cum duobus istis simultates fuisse inexpiabiles, quorum alter paternum regnum vindicaverit, alterius patrem ipse interfecerit. Fuit vero hic Antiochus Soter, Seleuci Nicatoris filius. GRÆV. Infra XXIV, 1. scribit Ptolemæum Ceraunum, Antiochum & Antigonum reges in Græcia bello dissedisse. Quare non apparet, quomodo idem Ptolemæus Antigono & Antiocho adulatus fuerit; & sunt sine dubio menda quædam. Gronovius igitur sic restituit: *Adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii; Antiocho Seleuci filiis bellum habituro tertius sibi hostis accederet.* Nimirum pro *Eumeni*, legendum putat, *Nicomedi*, quod nullus eo tempore Eumenes fuerit, quem Ptolemæus vereri debuerit; Nicomedes autem Bithynus amicus quidem Antigoni, hostis vero Antiochi fuerit. VORST. Gronovius: *Adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, Antiocho Seleuci filiis bellum habituro tertius sibi hostis accederet.* Probant Grævius & Vorstius, quos vide. SCHEFF. Nemo ita in veteri historia peregrinus est, quin facile hæc corrupta esse videat. Sebisius quidem hoc, quod sentio, ut acuto homine dignum est, olfecerat; Sed unus Gronovius rem constituit: sic enim legit: *Omnique arte adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, Antiocho Seleuci filiis bellum habituro tertius sibi hostis accederet.* Emendationem probo. FABER.

11. *Ingens momentum*] Taciti illud simile est, Histor. I, 59. *Batavorum cohortes prout inclinassent, grande momentum, sociæ aut adversæ.* Lucanus IV, 819.

Momentumque fuit, mutatus Curio, rerum.

Adde Supra V, 4, 12. de Alcibiade. BERNEC.

13. *Naves ad exercitum in Italiam deportandum mutuo petit*] Melioris temporis scriptores dicerent, *naves mutuas petit.* & id postulat Latinæ linguæ genius. Posterioris tamen ætatis scriptores hic

ves ad exercitum in Italiam deportandum mutuo petit; ab Antiocho pecuniam, qui opibus quam militibus instructior erat; a Ptolemæo Macedonum militum auxilia. [14] Sed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia esset, quinque millia peditum, equitum quatuor millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quam in biennii usum dedit. [15] Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit, pacificatus cum omnibus finitimis, ne abducta in Italiam juventute prædam hostibus regnum relinqueret.

CAP. III. [1] Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni ejus pauca narranda sunt. [2] Molossorum primum in ea regione regnum fuit. [3] Post Pyrrhus, Achillis filius, amisso per absentiam Trojanis temporibus paterno regno, in his locis consedit, qui Pyrrhidæ primo, postea Epirotæ dicti sunt. [4] Sed Pyrrhus, cum in templum Dodonæi Jovis ad consulendum venisset, ibi Lanassam neptem Herculis,

recesserunt a via majoribus & priscæ eloquentiæ viris trita. GRÆV.

14. *Ptolemaus cui nulla* &c.] Forte, *Ptolemaus, cum nulla* &c. Sebis. BERNEC. Mallet Sebisius, *cum nulla*. Requirit sane quid hujusmodi sequens, *esset*. Et quid si scripsit, *Ptolemaus ut cui nulla?* potuit illud, *ut*, excidisse propter proxime præcedens *us*. SCHEFF.

15. *Vindicem regni reliquit* &c.] Mire membranæ dictionibus aliquot auctius, hoc modo: *vindicem eum regni reliquit; pacificatus cum omnibus finitimis, ne abducta* &c. mea sententia non male. Sed doctorum esto judicium. MOD. Iuntarum editio non secus ac Francisci Modii membranæ vocibus aliquot auctis legunt: *Vindicem eum regni reliquit, pacificatus cum omnibus finitimis, ne abducta*, &c. Inferius XXIII, 1. *Agathocles rex Siciliæ pacificatus cum Carthaginiensibus.* Et VI, 2. *Pacificari cum altero statuit.* GRÆV. Iuntina auctius: *Vindicem eum regni reliquit; pacificatus cum omnibus finitimis, ne abducta.* &c. SCHEFF.

CAP. III. 1. *Quoniam* &c.] Similis excursus totidem prope verbis inchoatur infra XVIII, 3, 1. BERNEC.

¹ *Ad Epiri mentionem ventum est*] Ubi? supra iis verbis: *Sed nec Pyrrhus, rex Epiri omissus.* Fortassis tamen non contemnendum, quod in quodam MS. legitur, *ad Pyrrhi mentionem.* SCHEFF.

2. *Molossorum*] Chaones primum, Molossos deinde regnasse refert Strabo VII. quem lege. BONOARS.

4. *Cum in templum*] MSS. habent, *in templo*, quod tanquam incongruum repudiarunt. Solent tamen

lis rapuit; ex cujus matrimonio octo liberos sustulit. 5 Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opesque affinitatium auxilio magnas paravit; 6 atque ita Heleno, filio Priami regis, ob industriam singularem, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo in divisione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit: 7 brevique post tempore, Delphis insidiis Orestis, filii A-

ga-

men optimi scriptores casus hosce ita permutare, ac similia supra 11, 13. observavimus. SCHEFF.

Lanassam] Sic Vett. & Plutarchus in Pyrrho 1. qui eam facit gnatam Cleodis, Hylli filii, qui filius erat Herculis. BONGARS.

6. *Heleno*] Virgilius,

Hic incredibilis rerum fama occupat aures,
Priamiden Helenum Graias regnare per urbes,
Conjugio Æacidæ Pyrrhi sceptrisque potitum, &c.

Andromachen Hectoris; quam & ipse &c.] Videndus omnino Servius ad illud Virgilii Æn. III, 319.

Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia servas?

BERNEC. Hunc locum sic restituas, oportet. *Andromachen Hectoris e matrimonio suo, quos* (Helenum scilicet & Andtomachen) *in divisione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit*. Sensus est, Pyrrhum Heleno filio Priami regnum Chaonum, ac Andromachen Hectoris filiam, quam ipse in matrimonium receperat, in uxorem dedisse; Helenus enim & Andromache in Trojanæ prædæ divisione Pyrrho obtigerant. Vide Senec. Troad. GRONOV. Quid est *matrimonio accipere?* Quis sic loquitur? MSS. *Andromachen Hectoris & matrimonio suo, quos in divisionem*. In uno pro *quos* legitur *quam*. Et sic plane Iuntæ, uti omnino legendum est: *Andromachen Hectoris e matrimonio suo, quam ipse in divisione Trojanæ prædæ acceperat*. Andtomachen, quam in matrimonio habuerat, Pyrrhus elocat Heleno Priami filio. GRÆV. Cl. Grævius nihili esse putat, *matrimonio accipere*; ideoque amplectendam lectionem editionis Iuntinæ, *Andromachen Hectoris e matrimonio suo, quam ipse in divisione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit*. Et congruunt nonnihil MSS. quidam; qui habent, *Adromachen Hectoris & matrimono suo*. Sensus igitur fuerit, quod Pyrrhus Andromachen Hectoris, quam in divisione Trojanæ prædæ acceperat, e matrimonio suo Heleno Priami filio uxorem tradiderit. VORST. Lectio Iuntina non est mala. Quia tamen quæ vulgantur, non temere, sed ex lectione vetusta veraque orta videntur, mallem junctis omnibus sic legere: *& Andromachen Hectoris e matrimonio suo (in divisione Trojanæ prædæ acceperat) uxorem tradidit*. Parentheses istæ sæpe fuerunt causæ turbatæ lectionis, quod exemplis aliis alibi a me demonstratum. SCHEFF. In editione Iuntarum sic legitur; *Andromachen Hectoris e matrimonio suo, quam ipse in divisione Trojanæ prædæ acceperat*. Sed mihi, hoc quidem in loco, Iuntæ non satisfaciunt. Sic ego scriptum a Justino fuisse arbitror, *Andromachen Hectoris, quam ipse in matrimonium post divisionem Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit*. Hæc conjectura mea est, de qua liberum sit judicare. FABER.

7. *Insidiis Orestis*] Μαχαιρέως Δελφοῦ ἀνδρὸς ἀνελόντος αὐτόν:

gamemnonis, inter altaria dei interiit. [8] Successor huic Pialis filius fuit. [9] Per ordinem deinde regnum ad Arrybam descendit. [10] cui, quoniam pupillus & unicus ex gente nobili superesset, intentiore omnium cura servandi ejus educandique publice tutores constituuntur. [11] Athenas quoque erudiendi gratia missus, quanto doctior majoribus suis, tanto & gratior populo fuit. [12] Primus itaque leges, & senatum, annuosque magistratus, & reipublicæ formam composuit; [13] & ut a Pyrrho sedes, sic vita cultior populo ab Arryba statuta. [14] Hujus filius Neoptolemus fuit; ex quo nata est Olympias, mater Alexandri Magni, & Alexander, [15] qui post eum regnum Epiri tenuit; & in Italia bel-

Strab. IX. Regum Epiri genus vide apud Pausaniam in Atticis, & Plutarchum in Pyrrho. BONGARS. Sic & Virgilius Æn. III, 331.

— scelerum furiis agitatus Orestes
Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.

Ubi vide Servium. MOD. Consentit Vellejus I, I, 8. Strabo tamen IX. pag. 290, 22. *a Macareo sublatum*, tradit. Conciliare videtur Eusebius Chron. ad ann. DCCCLIV. *Pyrrhum Delphis in templo Apollinis occisum ab Oreste*, sed nimirum, *proditione Macarei sacerdotis*. Ipse autem fecisse putandus est, quod per alium quis fecerit. adde Pausan. 140, 10. BERNEC.

8. *Pialis*] *Pielum* vocat Pausan. *Pylades* hic imperiti librarii substituerunt; Orestis nomine inducti. Erat hic Andromaches filius, Pausan. BONGARS. Recte Iuntæ, *Pielus*. Sic Pausaniæ dicitur. GRÆV. Pausanias *Pielum*, vocat. Atque ita plane in editione nostri Iuntina esse testatur Grævius. VORST. Iuntina, *Pielus*, quod ex Pausania probat Grævius. SCHEFF. Bongarsius & alii, *Pielus*, ex Pausania. FABER.

9. *Arrybam*] Ita ex veteri scriptura legendum judicavi, habent enim Vett. *thribam*, alii *htribam*. Nisi quis malit ex Plutarch. Pyrrh. I. *Tharrytam*, quod accedit ad *Tarriba*, quod in uno veteri legitur. Et quæ de eo Plutarchus refert, cum auctore nostro conveniunt. *Tharrytam scribunt primum qui moribus Græcis, literis, & legibus humanis civitates imbuit, celebrem evasisse*. *Tharypum* hunc vocat Pausanias in Atticis: ejus filius *Alcetas*, pater *Arrybbæ*, sive *Aryba*, ut Plutarchus, seu *Aryruba*, ut Diodorus XVI. & Neoptolemi. Arrybæ filius Æacides, a quo Pyrrhus. Neoptolemi filiæ, Troas, Olympias Alexandri Magni mater, & Alexander filius, de quo Supra XII, I. & 2. Hæc ex Plutarcho & Pausania. Hinc Supra VII, 6, II. legendum arbitror, *conciliante nuptias patruo, tutore virginis Arryba, rege Molossorum*: Et VIII, 6, 4. *Siquidem Arrybam, regem Epiri* &c. *atque Alexandrum pupillum ejus, uxoris Olympiadis fratrem*, &c. Lector sagax & eruditus judicet. BONGARS. Plutarchus in Alexandr. 2. fratrem Olympiadis, *Arymbam* vocat, quod idem cum *Aryba* crediderim: sicuti *Selymbria & Selybria*, *Lampsana & Lapsana*, σκηπτα-

πα-

bello gesto, in Bruttiis interiit. [16] Post ejus mortem frater Æacides regno successit, qui assiduis adversus Macedonas bellorum certaminibus populum fatigando offensam civium contraxit; [17] ac propterea in exsilium actus Pyrrhum, filium unicum admodum parvulum in regno reliquit. [18] Qui & ipse cum a populo propter odium patris ad necem quæreretur, furtim subtractus in Illyrios defertur; [19] traditusque est Beroæ, Glauciæ regis uxori, nutriendus, quæ & ipsa ge-

πτάνη & *σκαπτάνη* &c. promiscue dicitur. BERNEC.

16. *Frater Æacides*] Frater patruelis, ut ex iis constat. quæ supra notavi. BONGARS. Cic. xv. Ep. Fam. 7. 1. BERNEC.

17. *Unicum, admodum parvulum*] Plutarchus Pyrrh. 2. *νήπιον ὄντα.* Lego, *bimum admodum*, ut *parvulum* ex glossa sit. BONGARS. Ego, *parvulum*, non libenter abjicio, dictionem auctori familiarem. ut XVIII, 3, 1. &c. Magis probo Freinshemium pro *vivum* rescribentem, *suum*. BERNEC. MS. *unum*, Forte, *unicum*. Nullos namque filios habuit Æacides, præter Pyrrhum. VOSS. Vidit Bongarsius legendum, *bimum admodum*. Et recte vidisse virum excellentem illa præstantissima editio confirmat, in qua sic, ut ille conjecerat, legitur. *Bimum admodum*, est circiter, præter propter bimum: in hac enim notione sæpe legitur. cap. præcedente hujus libri: *post menses admodum septem*. Et XI. *Inter hac octingenti admodum Græci occurrunt*. Curtius; *Equites mille admodum*. Pro quo & alibi, *quasi*, ponit; ut Græci *ὡσεί*. GRÆV. Bongarsius, & secutus eum Berneccerus, edidere, *Pyrrhum vivum*. Sed fatetur tamen Bongarsius, se malle legere, *Pyrrhum bimum admodum*; ut, *parvulum*, ex glossa sit. Quidni ergo *τὸ bimum*, retinuit, cum in antiquioribus typis expressis Iuntarum, Becharii & aliis id reperiret? Alii, cum & ipsis *τὸ vivum*, non placeret, aliud pro eo legendum conjecerunt: & Vossius quidem *unum*; Freinshemius vero *suum*. Illud *parvulum*, quod Bongarsius expunctum volebat, abesse vix potest. Et loquitur ita noster XVIII, 3, 1. & XVIII, 4, 4. Erit autem *τὸ admodum parvulum τοῦ bimum ἐξήγησις* quædam; quasi diceret, *bimum*, id est, admodum parvulum. VORST. Omnino legendum, *bimum admodum*, expuncto *parvulum*; & *admodum*, pro *circiter*, accipiendum. Nam *admodum parvulus*, non potest jungi, sed *admodum parvus*, sicut dicitur *admodum puer*. SCHEFF. Antea legebatur, *vivum*, male. Sed in quibusdam impressis ante Bongarsium scriptum fuerat, *bimum*, quod ipse probavit. Recte. Sic autem & Livius LII. de alio principe locutus fuerat. nam in Epitoma illius legitur. *Filio bimulo admodum regnum asserebat*. Atque ita illud *parvulum*, mutari debet in *puerulum*, aut omnino delendum est. Nam si *bimus admodum* erat, *parvulum* addere nil quidquam attinet. FABER.

18. *Subtractus*] Ab Androclide & Angelo. Plutarch. in Pyrrho 2. BERNEC.

19. *Glauciæ*] *Γλαυκίαν* Plutarch. vocat. BONGARS. *Glauciæ* alii libri; & firmat eam scripturam Plutarchus in Pyrrho 4. MOD. *Glaucia*, pridem G. Major edidit,

genus Æacidarum erat. [20] Ibi eum, seu misericordia fortunæ ejus, seu infantilibus blandimentis inductus rex, adversum Cassandrum Macedoniæ regem, qui eum sub belli comminatione deposcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis officio. [21] Quibus rebus moti Epirotæ, odio in misericordiam verso, annorum undecim eum in regnum revocaverunt, datis tutoribus, qui regnum usque adultam ejus ætatem tuerentur. [22] Adolescens deinde multa bella gessit; tantusque rerum successu haberi cœptus est, ut Tarentinos solus adversus Romanos tueri posse videretur.

& firmat eam scripturam Plutarch. in Pyrrho 4. & Diodorus XIX, 80. BERNEC. Legendum omnino, ut Iuntarum & G. Majoris editiones habent, *Glaucia*, confirmante Plutarcho. Post Iuntæ: *usque in adultam ætatem*. GRÆV. Bongarsius & Berneccerus edidere, *Glauci*. Sed notarunt tamen Majorem edidisse, *Glauciæ*, ut Plutarchus & Diodorus vocant. Et sic editionem quoque Iuntinam habere testatur Grævius. VORST. Iuntina habet, *Glaucia*, quod ex Plutarcho & Diodoro firmat Grævius. SCHEFF.

Quæ & ipsa genus Æacidarum erat] In MS. legitur, *genus Æacidarum*, quod ignoro, quare contemserint, cum sic noster loqui soleat & alibi. ut 11, 4. ubi de Orithia: *Auxilium deinde a Sagillo rege Scythiæ petit: genus se Scytharum esse ostendit*. IDEM. In MS. *genus*. Quod elegantissimum est, & Is. Vossio arridet, atque adeo mihi. FABER.

20. *Infantilibus blandimentis*] Ad genua enim devolutum puerum, mox vestem regis apprehendisse scribit Plutarchus.

Addito in auxilium etiam adoptionis officio.] Malim, *ad auxilium* quam *in auxilium*. Neque enim temere sic loquuntur boni scriptores. FABER.

21. *Annorum undecim*] *Duodecim*, ait Plutarchus. BONGARS.

Usque adultam] Ita MSS. mei, & amat sic loqui noster. MOD. Et ostendit in Indice Freinshemius. Editi, *usque ad adultam*. BERNEC.

22. *Solus*] Deest dicam, an abest hoc in MSS. meis. MOD.

LIBER XVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Pyrrho, Tarentinis adversus Romanos suppetias ferenti, Valerius Lævinus occurrit; unde prælia & strages.*

2 *Carthaginiensium auxilium Romani remittunt. Pax cum*

cum Pyrrho componitur. Romanorum continentia. Pyrrhus Siciliam occupat.

3 *De Carthaginiensium origine & veteribus incolis digressio, in qua etiam de Sidonis & Tyri conditoribus.*

4 *Incolæ Tyri, inter quos Elissa, quæ a Pygmalione fratre recedit, ut rebus suis consuleret.*

5 *Elissa agnomine Dido, Cyprum appellit: deinde in sinum Africæ defertur, & Carthaginem condit.*

6 *Elissa propter Iarbæ votum sibi vim infert, Carthaginiensium crudelis superstitio.*

7 *Clades Carthaginiensium in Sardinia. Superstites in exsilium pulsi, patriam armis recuperare nituntur: unde Malchi patris in Cartalonem filium severitas, & paulo post cruentus interitus.*

CAP. I.

1 IGitur Pyrrhus, rex Epiri, cum iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipsis auxilium adversus Romanos pollicentibus, fatigaretur, non tam supplicum precibus, quam spe invadendi Italiæ imperii inductus, venturum se cum exer-

CAP. I. 1. *Igitur Pyrrhus*] De Pyrrhi in Italiam expeditione, Plutarchus in Pyrrho. Pausanias I. Florus I, 18. Orosius IV, 1. & Epitome Liviana. BONGARS.

Lucanorum] Ager Lucanus Apuliæ conterminus fuit juxta Bradanum amnem. Lucanos hospitales & justos vocavit Heraclides de Rebuspublicis. A Samnitibus originem traxisse, auctores sunt Plin. III. Nat. Hist. 5. & Strabo V. eosque Oenotriis ejectis eorum sedem invasisse tradit, atque eo cum Bruttiis & generis sui auctoribus Samnitibus ita bellorum cladibus attritos docet, ut eorum oppida distinguere difficile sit. CLUVER.

Et ipsis auxilium adversus Romanos pollicentibus] Optime MS. Bongars. *auxilium adversus Romanos pollicentibus*; ut Tacit. I. Ann. 60. *Chauci cum auxilia pollicerentur, in commilitium adsciti sunt.* GRONOV. MS. quidam teste Bongarsio, *auxilium adversus Romanos pollicentibus.* Utrobique casus sexti est; cum præcedat, *Samnitium* & *Lucanorum.* Refero igitur hoc ad illa quæ supra in Notis ad II, 3, 16. & VIII, 5, 10. congessimus. VORST. In MS. quodam reperitur, *auxilium* ad-

exercitu pollicetur. [2] In quam rem inclinatum semel animum, præcipitem agere cœperant exempla majorum; ne aut inferior patruo suo Alexandro videretur, quo defensore iidem Tarentini adversus Bruttios usi fuerant; aut minores animos Magno Alexandro habuisse, qui tam longa a domo militia Orientem subegit. [3] Igitur relicto custode regni filio Ptolemæo, annos quindecim nato, exercitum in portu Tarentino exponit, duobus parvulis filiis Alexandro & Heleno in solatia longinquæ secum expeditionis adductis. [4] Cujus audito adventu, Consul Romanus Valerius Lævinus festinans, ut prius cum eo congrederetur, quam auxilia sociorum convenirent, exercitum in aciem educit. [5] Nec rex, tametsi numero militum in-

adversus Romanos pollicentibus. quod nescio an convenientius sit historiæ. Florus I, 16. ubi de bello Tarentino agit: *Sed apparatus horribilis, quum tot simul populi pro Tarentinis consurgerent omnibusque vehementior Pyrrhus.* Sed & quod apud nostrum sequitur de sociis, firmare lectionem hanc videtur: *Valerius Lævinus festinans, ut prius cum eo congrederetur, quam auxilia sociorum convenirent.* Socii profecto alii intelligi non possunt, quam Samnites illi & Lucani. SCHEFF.

Spe invadendi] Vide notata superius ad IV, 3, 5. BERNEC.

2. *Exempla majorum*] Virgil. III. Æn. 342.

Ecquid in antiquam virtutem animosque viriles
Et pater Æneas, & avunculus excitat Hector.

Ita XII. Æneid. 439. IDEM.

Orientem subegit] Scribe, *subegisset*. FABER.

3. *In solatia longinqua secum expeditionis*] MSS. plures habent, *solatio*, quod non puto temere repudiandum. Ita XVII, 3. pro *in templum*, veteres habent *in templo*, ubi vide, quæ notavi. Firmaret quoque Phædrus noster, si lectio esset integra I, 10. ubi ait: *Lepus semianimus mortis in solatio.* Sed præfero, quod habet Heinsius, *mortis en solatia.* Sic enim edendum fuerat in mea editione. pro quo vitiose legitur nunc, *in solatia.* SCHEFF.

Adductis.] Legendum, *abductis.* BONGARS. Quid opus est? FREINSHEM.

4. *Valerius Lævinus*] Plutarcho in Pyrrho 34. Ἀλβῖνος. Literis transpositis, & *i* interjecto, legendum Λαιβῖνος. Pugna commissa est, *medio campo inter Pandosiam urbem & Heracleam.* Plutarch. ibid. Heraclea autem auctore Plinio III. Nat. Hist. II. pr. inter Sirim est & Acirin fluvios. Unde in Orosio 14, I. legere audeo, *apud Heracleam & Pandosiam urbem, fluviumque Sirin:* quamvis MS. habeat, *Heracleam Campaniæ urbem, fluviumque Lirin*, cum nulla sit Campaniæ Heraclea, & Liris fluvius ab hoc loco alienus sit. Sequutus est autem Orosius Flori corruptum exemplar. ideo ut Orosius, ita & Florus I, 18, 10. emendandus. BONGARS.

5. *Inn.*

inferior esset, certamini moram fecit. [6] Sed Romanos vincentes jam, inusitata ante elephantorum forma stupere primo, mox cedere prælio coëgit; victoresque jam nova Macedonum monstra repente vicerunt. [7] Nec hostibus incruenta victoria fuit. Nam & ipse Pyrrhus graviter vulneratus est, & magna pars militum ejus cæsa; majoremque gloriam ejus victoriæ, quam lætitiam habuit. [8] Hujus pugnæ eventum multæ civitates secutæ Pyrrho se tradunt. [9] Inter ceteras etiam Locri, prodito præsidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. [10] Ex ea præda Pyrrhus ducentos captivos milites Romam gratis remisit, ut, cognita virtute ejus, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. [11] Interjectis deinde diebus, cum sociorum exercitus supervenisset, iterato prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit.

CAP.

6. *Inusitata ante elephantorum forma*] Plin. VIII. Nat. Hist. 6. BONGARS. Plinius scribit, Italiam non visos hactenus elephantos, *boves Lucas.* appellasse, quippe in Lucanis primum visos. Adde Varronem VI. de Lingua Latina. Florum 1, 18, 11. Solinum 25. Frontinum 11. Strateg. 4, 13, BERNEC. Scribe, *invisitata ante elephantorum forma.* Liv. IV, 33. *Quum repente patefactis Fidenarum portis nova erupit acies, inaudita ante id tempus invisitataque.* Et XXVII, 39. *Invisitati namque antea alienigenis, nec videre ipsi advenam in sua terra assueti.* Curt. IX, 1. *Magnitudinis invisitata reperere serpentes.* Ubi vulgo editur, *invisitata*, sed male. GRONOV. Scribe cum Gronovio: *invisitata elephantorum forma.* hoc est, bestiæ nunquam antehac visæ. Hoc enim Latinis est, *invisus* & *invisitatus.* Quod sæpe corruptum est in *inusitatus.* GRÆV. Gronovius emendat, *invisitata ante*, id est, invisa, probante Grævio. SCHEFF. Optime Gronovius, *invisitata*, id est, non ante visa Romanis. FABER.

7. *Nec hostibus incruenta victoria fuit,*] 13000. ferunt cæsos ex Epirotis. Plutarchus.

9. *Locri*] In magna Græcia. Qui & Epizephyrii dicti sunt, alii quam Ozolæ. de his Virg. *Hic & Narici posuerunt mœnia Locri.*

10. *Ducentos captivos*] De quibus versus Ennii elegantes sunt apud M. Cicer. Officior. 1, 11. BONGARS.

11. *Iterato*] Ad Asculum urbem. BERNEC. Tota vero hæc historia copiose a Plutarcho in Pyrrhi vita describitur.

In quo par fortuna priori bello fuit.] Pro, prioris belli, id est, prælii fortunæ. Solent auctores ita concise loqui. Vide Notas ad 1, 7, 14. VORST. Istud, *bello*, glossema est puerile. Huic loco alius locus est plane germanus XXII, 3. *Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris, fuit.* FABER. Faber illud, *bello*, delet. Puto non necesse esse. SCHEFF.

CAP. II. 1 Interea Mago, dux Carthaginiensium, in auxilium Romanorum cum centum viginti navibus missus, senatum adiit, *Ægre tulisse Carthaginienses* affirmans, *quod bellum in Italia a peregrino rege paterentur.* 2 *Ob quam causam missum se, ut quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis juvarentur.* 3 Gratiæ a senatu Carthaginiensibus actæ, auxiliaque remissa. 4 Sed Mago Punico ingenio post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adit speculaturus consilia ejus de Sicilia, quo eum arcessi fama erat. 5 Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, ut Romano bello, ne in Siciliam transire posset Pyrrhus, in

CAP. II. 1. *Cum centum viginti navibus*] Centum triginta habet Valer. Max. III, 7. BONGARS. Ita cautum videtur fœdere, de quo Polybius III, 25. agit. VORST.

A peregrino rege] Sed tum Romani nondum extra Italiam bella gesserant ulla. Erat Populus terrestris, qui tantum sua littora norat. Propositio vera, ut dialectici dicere solent, in sensu diviso, non sensu composito. Vult enim dicere, Carthaginiensibus eandem causam fuisse mittendi auxilia Romanis: innuit autem occulte Carthaginienses non Romanorum gratia hæc auxilia misisse, sed sua causa, nempe ut Pyrrhum in Italia retinerent, nec Siciliam ingrederetur, quam ipsi armis vexabant. GLAREAN. MSS. vocem, *rege*, non cognoscunt: Et quid: si non rex, sed populus peregrinus Romanis intulisset bellum, Carthaginienses ægre id ferre non potuissent? Sed non modo illud, *rege*, mihi a glossatore intrusum videtur, verum & *a peregrino*, cum non magis causa ægre ferendi sit in hoc, quam in altero. Hoe enim Carthaginienses tantum dicebant ægre se ferre, quod cum Populus Romanus multa feliciter & gloriose gesserit bella in terris peregrinis, nnnc ne in Italia quidem possit esse tutus & tranquillus. SCHEFF.

Ut quoniam externo hoste oppugnarentur] Prætulerim, *ab externo hoste.* FABER.

4. *Speculaturus consilia*] Ut solebant Carthaginienses. Vide Frontin. Strateg. 1, 2, 3. & 4. Ars magnis Principibus etiamnum familiaris, de qua Piccartus Observation. Dec. VII, 4. Adde Fam. Stradam in actis anni 1581. pag. 486. BERNEC.

Arcessi] Vulg. *arcessiri.* Scribe, *arcessi.* GRONOV. MSS. *arcessi.* GRÆV.

5. *Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii* &c.] Mens auctoris legi postulat; *Nam Carthaginiensibus eadem causa mittendi auxilii Romanis fuerat.* Sebis. Mihi τὸ *Romanis*, glossemati simile videtur. BERNEC. Sebisius voces, *Romanis* & *Carthaginiensibus*, transponendas putat. At Berneccero τὸ *Romanis*, glossemati simile videtur. Ego omnia recte se habere existimo, & voces modo trajectas esse: id quod in scriptis veterum est perfrequens. Sensus quidem est, eandem causam Carthaginiensibus fuisse, vel eandem causam Carthaginienses habuisse, auxilii Roma-

in Italia detineretur. [6] Dum hæc aguntur, legatus a senatu Romano Fabricius Luscinus missus, pacem cum Pyrrho composuit. [7] Ad quam confirmandam, Cineas Romam cum ingentibus a Pyrrho donis missus, neminem, cujus domus muneribus pateret, invenit. [8] Huic continentiæ Romanorum simile exemplum iisdem ferme temporibus fuit. [9] Nam missi a senatu in Ægyptum legati, cum ingentia sibi a Ptolemæo rege missa munera sprevissent, interjectis diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ missæ sunt, quas illi honoris causa

manis mittendi. VORST. Locus hic non sanus viris doctis videtur. Mihi ne integer quidem. Et puto post *Romanis*, deesse aliqua, quibus ostendebatur, cur Romani Carthaginiensium auxilia haberent suspecta, sicut sequitur, cur Carthaginienses ea Romanis voluerint obtrudere. Docet vox, *eadem*, quæ semper respicit quid antecedens simile, quale hoc in loco nihil exstat. SCHEFF.

6. *Fabricius Luscinus*] Alii hunc missum ferunt ut de captivis redimendis ageret. De Romanorum continentia lege Valerium IV, 3. Hoc voluit Varro II. de Vita Pop. R. *Qua abstinentia viri mulieresque Romæ fuerint, quod a rege munera eorum voluerit nemo accipere.* BONGARS. Plutarchus refert Cyneam a Pyrrho de agenda pace ad Romanos missum, non Fabricium a Romanis ad Pyrrhum. Obtinuit autem Appius Claudius Cæcus, ne fœdus atque pax fieret. Observa quæ hic de Fabricio narrat Plutarchus.

7. *Cineas*] Fuit hic Demosthenis auditor, cujus eloquentia plures urbes, quam suis armis subactas esse dicebat Pyrrhus. Plutarch. Pyrrh. 28. Adde Livium XXXIV, 4. BERNEC. Scribendum, *Cineas*, ex melioribus libris. GRÆV. Grævius vult, *Cineas*, ex libris melioribus. SCHEFF. Alii *Cineas*. Arbitror tamen veram scripturam esse, *Cyneas*, idque eo magis quod hoc nomen ita scriptum apud Pausaniam est, ubi de quodam Eretriæ proditore agit, Philabro F. Cyneæ. pag. 215. Adde quod origo vocis notissima est, a galea scilicet, quam Græci, *Cynen*, vocant. FABER.

9. *Munera sprevissent, interjectis* &c.] Etiam hic locus mihi mutilus videtur. Oratio certe non cohæret, *cum legati sprevissent, invitatis missa sunt*. Debebat enim scripsisse, *invitati sunt ad cœnam, eisque missa aurea corona*. Puto post, *sprevissent*, aliquid excidisse. SCHEFF.

Ad cœnam invitatis aureæ coronæ missæ] De *aureis coronis* vide, quæ Freinshemius in Ind. ad v. *Corona*, congessit. Et adde quod Diodorus Sic. XVI, 93. Philippum regem Maced. coronis aureis donatum scribit; & Nepos XXIII, 7, 2. Romanos corona aurea donatos a Carthaginiensibus. VORST.

Honoris causa] Hoc est, ne liberalitatem regis aspernari viderentur. MSS. tamen *hominis*, habent: unde Freinsh. *ominis*, facit: quippe mali ominis fuisse, hospitalia munera non admittere. BERNEC. MSS. *hominis causa*, unde bene Freinshemius conjecit legendum esse: *ominis caussa*. Sed male interpretatur, tanquam mali ominis fuisset hospitalia munera non admittere. imo quia victoriæ indicium erat corona. Triumphantes enim coronabantur. Sic apud Liv. XXII, 37. de au-

ſa receptas poſtera die ſtatuis regis impoſuerunt. [10] Igitur Cyneas, cum turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiaſſet, interrogatus a Pyrrho, *Qualis Roma eſſet*, reſpondit, *Regum urbem ſibi viſam.* [11] Poſt hæc legati Siculorum superveniunt, tradentes Pyrrho totius inſulæ imperium, quæ aſſiduis Carthaginienſium bellis vexabatur. [12] Itaque relicto Locris Alexandro filio, firmatiſque ſociorum civitatibus valido præſidio, in Siciliam exercitum trajecit.

CAP. III. [1] Et quoniam ad Carthaginienſium mentionem ventum, de origine eorum pauca dicenda ſunt, repetitis Tyriorum paulo altius rebus, quorum caſus etiam dolendi fuerunt. [2] Tyriorum gens condita a Phœnicibus fuit: [3] qui terræ motu vexati, relicto patriæ ſolo, Aſſyrium ſtagnum primo, mox mari proxi-

aurea victoria ab Hierone ſenatui miſſa, *victoriam omenque ſe accipere*, dixit ſenatus, cum alia munera reſpuiſſet. GRÆV.

Statuis regis impoſuerunt.] Muneribus ſcilicet regis in ipſius regis honorem verſis. quæ certe non adulatio ſed Romana moderatio potius dici debuit. Narrat Athenæus x, 10. Ælianus II. Var. Hiſt. 41. & Laërtius in Xen. haud multum diſſimile factum Xenocratis philoſophi, qui muneri ſibi datam a Dionyſio rege coronam auream, domum a cœna rediens, Mercurio, qui ſtabat ante regias ædes, injecit. adde Lipſii Notam 167. ad Tacit. II. Annal. BERNEC.

10. *Ab Appio Claudio*] *Cum de Pyrrhi pace ageretur, ad eam cauſam Appium illum & cæcum & ſenem delatum, memoria proditum eſt.* Cicero Philipp. 1, 5. Adde L. 1. §. 5. D. de Poſtulando. & L. 2. §. 36. de Orig. Jur. BERNEC.

Regum urbem] Plutarchus in Pyrrho 42. de Senatu tantum: *eum multorum regum viſum eſſe concilium*. BONGARS. Florus I, I, 26. *Urbem templum ſibi viſam, ſenatum regum eſſe*. BERNEC.

CAP. III. 2. *Tyriorum gens*] In MS. Bongarſiano legitur, *Tyriorum res*, quod probo, & vocem, *gens*, pro gloſſa habeo alterius. *Rem* tali ſenſu alibi quoque ſolet uſurpare. Vide, quæ notavi v, 3. SCHEFF.

A Phœnicibus] Curtius IV, 4, 25. ab Agenore Tyrum conditam ſcribit. Hanc poſtea Romanorum coloniam Ulpianus L. 1. D. de Cenſib. celebrat; inde ſibi originem fuiſſe memorans. BERNEC.

3. *Terræ motu*] Strabo I. & XVI. BONGARS.

Aſſyrium ſtagnum] *Aſſyrium* pro Syrium dixit, quod ſæpe veteres conſueverunt. Vide autem, num Geneſarum lacum velit, de quo Plin. v. Nat. Hiſt. 15. Nullus enim propior Tyro. GLAREAN. *Lacum* intelligit *Genneſareticum*, de quo Strabo XVI. De Sidone & Tyro vide eundem Strabonem, & Q. Curtium. BONGARS. Adde Pomp. Melam

ximum litus incoluerunt, [4] condita ibi urbe, quam a piscium ubertate, Sidona appellaverunt; nam piscem Phœnices Sidon vocant. [5] Post multos deinde annos a rege Ascaloniorum expugnati, navibus appulsi Tyron, urbem ante annum Trojanæ cladis condi-

lam I, 12. Altetins Tyri, Phœnicum coloniæ, quam præstringit fluvius Tyras, meminit Amm. Marcellinus XXII, 18. Vide Fabrum Semest. III. p. 8. BERNEC. *Assyrium stagnum*, in Libris Sacris *mare Galilææ* dicitur. Ita autem vocabatur quod illa loca Assyrii tenuerant. FABER.

4. *A piscium ubertate*] Sed D. Hieronymus in Quæstion. sive Tradit. Heb. in Genesin Tom. III. 236. d. *De Chanaan primus natus est Sidon*, inquit, *a quo urbs in Phœnice Sidon vocatur.* BERNEC.

Sidona] A Sidoniis & Phœnicibus per totum terrarum orbem multæ conditæ sunt coloniæ urbesque. Habuere Sidonii sicut & Tyrii ingenium acre, vividum, & ad omnia flexile. His artibus opes illorum brevi in immensum crevere, dum iis vacare licuit per longæ pacis otium. Nam pacate diu vixisse præ ceteris mortalibus vel hinc colligas, quod Judic. XVIII. Sidonii proponunrur in exemplum summæ securitatis. Verum autem esse puto, quod Sidonem scribit Trogus a piscium ubertate sic appellatam fuisse, nam *Said*, id est, piscatio, hodieque *Sidon*, dicitur, ut Galilææ oppidum *Bethsaida*, quasi *domum piscationis* dixeris. Nec Sidoni minus congruit, quam Hebræi nos docent esse ad mare piscosissimum. Itaque cum Genes. X, 15. Dicitur Sidon fuisse Chanaanis primogenitus, per Sidonem intellige Sidoniorum patrem, vel Sidonis conditorem, quocunque fuerit nomine. Sidonem ex hoc loco discimus fuisse valde vetustam, ut quæ conditorem habuerit Chami nepotem, Noachi pronepotem. Itaque licet Tyrum, Sidonis æmulam, antiquam & Cadmæam & Ogygiam, Poëtæ passim appellent, & iidem antiquitatis nomine plurimum se efferant, tamen Sidoni Tyrus cogitur submittere fasces. Homerus plurimis in locis Sidoniorum, nunquam Tyri meminit: Sidon autem a Tyro fere distabat stadiis ducentis. Ita habetur in Strabone. In medio Sarepta nomen habet ab æris fusione, cujus ibi magnus proventus, unde Homerus:

Ἐκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου
εὔχομαι εἶναι.

Ærisera ex Sidone genus mihi glorior esse. BOCHART.

Nam piscem Phœnices Sidon vocant.] Philo Bybliensis: χρόνοις δὲ ὕστερον πολλοῖς ἀπὸ τῆς Ὑψουραν͂ίου γενεᾶς γενέσθαι Ἀγρέα, καὶ Ἁλιέα, τοὺς ἁλιείας καὶ ἀγρείας εὑρετάς, ἐξ ὧν κληθῆναι ἀγρευτὰς καὶ ἁλιεῖς. Nam צִיד *piscator.* Ita credebant Phœniees. VOSS.

5. *Navibus appulsi, Tyron urbem*] Forte, *navibus appulsis.* Liv. XXX, 19. *Ibi eum* (Magonem) *legati ab Carthagine paucis ante diebus in sinum Gallicum appulsis navibus adjecerunt.* Suet. Oct. 98. *Vectores nautaque de navi Alexandrina, quæ tantum quod appulerat* &c. GRONOV. Vulg. distinctio bona non videtur. Quid enim *navibus appulsi?* Non dicit, ubi fuerint appulsi, quod tamen necesse est, ut integer sit sensus. Comma igitur post *Tyron*, collocandum. Nempe *Turos* insulam hic notat, non urbem, quod non observarunt editores. Ste-

diderunt. [6] Ibi Persarum bellis diu varieque fatigati, victores quidem fuere; sed attritis viribus, a servis suis multitudine abundantibus indigna supplicia perpessi sunt: [7] qui conspiratione facta omnem liberum populum cum dominis interficiunt; atque ita potiti urbe, lares dominorum occupant, rempublicam invadunt, conjuges ducunt, & quod ipsi non erant, liberos procreant. [8] Unus ex tot millibus servorum fuit, qui miti ingenio senis domini, parvulique filii ejus fortuna moveretur, dominosque non truci feritate, sed piæ mi-

Stephanus: Τύρος, νῆσος ἐν Φοινίκῃ, ἀπὸ Τύρου τοῦ Φοίνικος. Strabo XVI. Τύρος δ' ἐστὶν ὅλη νῆσος. SCHEFF.

Ante annum Trojanæ cladis] Pro *anno ante Trojanam cladem*. Estque talis loquendi forma qualis illa Joh. XII, 1. πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα. & illa versionis Amos I; 1. πρὸ δύο ἐτῶν τοῦ σεισμοῦ. Orosius quoque sæpe ita loquitur. Ut I, 5. *Ante annos urbis conditæ* 1160. Et ipse noster vocula, *post*, prorsus similiter utitur. Ut XXXVIII; 81. *Post annos tres & viginti sumti regni*. Vide & Notas ad XIV, 3, 8. VORST. Hinc factum est, quod ego in primis animadvertendum puto, ut cum Homerus toties meminerit Sidoniorum, nullam tamen Tyriorum mentionem fecerit; Neque enim illud nomen apud principem poëtarum memini legere: Quomodo enim in expositione rerum ad Trojam gestarum Tyrios commemorasset, qui aut nulli, aut obscuri erant? Prudenter igitur ab Homero factum; Etsi scio errare hic Justinum, nam Tyrus haud dubie antiquior est, duabus aut tribus ferme generationibus. Sed illa tempestate nullum sibi apud Græcos nomen pepererat; nisi quod de Cadmo Tyrio, &c. Sed hæc recentiores scriptores. Uno verbo, illa tempora impeditissima sunt. FABER.

6. *Persarum bellis diu varieque fatigati*] Errorem hunc esse puto, eumque pudendum maxime. Unde enim Persæ illis temporibus; qui annis admodum sexcentis post Trojæ excidium principatum Asiæ, duce Cyro, invaserunt? Itaque duorum alterum verum est, aut turpiter lapsum esse Justinum, si ita scripsit; aut si minus scripsit; veram scripturam esse, *Assyriorum*, non *Persarum*. IDEM.

A servis suis multitudine abundantibus] Florus III, 12, 15. *Quid bella servilia? unde nobis, nisi ex abundantia familiarum?* Tacit. IV. Annal. 27. *Urbs trepidat ob multitudinem familiarum, quæ gliscebat immensum, minore indies plebe ingenua*. Junge Thucydidem IV, 16, 12. de Spartanorum Helotis: Livium III, 16, 3. Senecam de Clem. I, 24. princ. BERNEC.

7. *Atque ita potiti urbe, lares dominorum occupant, rempublicam invadunt, conjuges ducunt*, &c.] Hæc perturbata sunt, & confusa. Sic autem, meo judicio, disponenda. *Atque ita rempublicam invadunt; lares dominorum occupant, conjuges eorum ducunt, &, quod ipsi non erant, liberos creant*. FABER.

8. *Qui miti ingenio senis domini* &c.] Quædam editiones post τὸ *ingenio*, habent distinctionem, quæ omnino delenda est. Sensus est, qui misereretur domini sui ob clemen-

misericordiæ humanitate respiceret. [9] Itaque cum velut occisos alienasset, servisque de statu reipublicæ deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari, eumque potissimum quasi acceptissimum diis, qui solem orientem primus vidisset, rem ad Stratonem (hoc enim ei nomen erat) dominum occulte latentem detulit. [10] Ab eo formatus, cum medio noctis omnes in unum campum processissent, ceteris in Orientem spectantibus, solus Occidentis regionem intuebatur. [11] Id primum aliis videri furor, in Occidente solis ortum quærere; [12] ubi vero dies adventare cœpit, editissimisque culminibus urbis oriens splendere, exspectantibus aliis, ut ipsum solem aspicerent, hic primus omnibus fulgorem solis in summo fastigio civitatis ostendit. [13] Non servilis ingenii ratio visa; requirentibusque auctorem, de domino confitetur. [14] Tunc intellectum est, quantum ingenua servilibus ingenia præstarent, malitiaque servos, non sapientia vincere. [15] Igitur venia seni filioque data est; & velut numine quo-

mentiam ejus pristinam, & sub quo ei mitis ac liberalis fuerat servitus. GRONOV.

9. *Cum velut occisos alienasset*] Hoc est, *occuluisset*, ut exponunt. At vellem mihi locum alterius alicujus monstrari, ubi *alienare*, positum sit pro *occultare*. Putabam, scripsisse, *ali curassent*, at hoc non videtur convenire præcedenti, *velut occisos*. Deliberandum igitur est amplius, & videtur aliquid hic dici de loco, ubi eos servaverit. SCHEFF. *Alienasset*, notanda significatio est, pro, *e conspectu removisset, celasset*, &c. FABER.

Quasi acceptissimum diis] MSS. *placitissimum*. Quod merito probat Gronovius. Valer. Flacc. *Placitosque deis ne deserat actus*. GRÆV. Gronovius, *placitissimum*, quod Grævio probatur. SCHEFF.

11. *Id primum*] Forte, *Is primum*. GRONOV.

13. *Non servilis* &c.] Plato VI. de Leg. sub finem ex Homero producit hos versus, qui nobis tamen Odyss. XVII, 322. paulo aliter leguntur:

Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνδρῶν οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Dimidio mentis deprivat Juppiter illos
Servilis quoscunque viros sors ceperit unquam.

Contra ea Dionys. Cato III. Distich. II. *Utile consilium* &c. Et maxime Seneca Ep. 47. BERNEC.

14. *Quantum ingenua servilibus ingenia præstarent*] Anglicanus MS. *quantum dominorum ingenia servilibus præstarent*. Sed illud *dominorum*, manifeste est ex glossa. SCHEFF.

17. Me-

quodam reservatos arbitrantes, regem Stratonem creaverunt. [16] Post cujus mortem regnum ad filium, ac deinde ad nepotes transiit. [17] Celebre hoc servorum facinus, metuendumque exemplum toto orbe terrarum fuit. [18] Itaque Alexander Magnus, cum interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ securitatis, expugnata eorum urbe, omnes, qui prælio superfuerant, ob memoriam veteris cædis crucibus affixit: [19] genus tantum Stratonis inviolatum servavit, regnumque stirpi ejus restituit, ingenuis & innoxiis incolis insulæ attributis, ut, exstirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur.

CAP. IV. [1] Hoc igitur modo Tyrii Alexandri auspiciis conditi, parcimonia & labore quærendi cito convaluere. [2] Ante cladem dominorum cum & opibus & multitudine abundarent, missa in Africam juven-

17. *Metuendum exemplum* &c.] Eodem usus argumento Marcellinus XVII, 28. *ad servos rebelles*, inquit, *ocius signa transferri utilitas publica flagitabat*. BERNEC.

18. *Expugnata eorum urbe*] De expugnatione Tyri, urbis nobilissimæ, vide Q. Curtium.

Crucibus] Quippe proprio servorum supplicio. Plaut. in Milite II, 4, 19. Tacitus Histor. II, 72, 3. & IV, II, 9. Vulcatius in Avidio Cassio 4. Capitolinus in Macrino 12. BERNEC.

CAP. IV. 1. *Tyrii Alexandri auspiciis conditi*] *Conditi*, id est, instaurati, reformati. Supra II, 15, 1. *Urbem ex integro condere*. Sic & Græcum κτίζειν non tantum est ab initio instituere aut exstruere, sed & instaurare, reficere. VORST.

Convaluere] Legendum forte, *coaluêre*. BONGARS. Est, qui, mutat, *coaluere*, minime ad Justini genium: cui *convalescere*, significat *crescere*, seu potentia augescere. Sic III, 4, 1. & XXXVI, 2, 18. Sic Seneca Epist. 38, 4. *Pauca sunt, quæ dicuntur: sed si illa animus bene exceperit, convalescunt & exsurgunt*. BERNEC.

2. *Uticam condidere*] Græcis Ἰτύκη. BONGARS. Eadem Vellejus I, 2, 9. & Mela I, 7. BERNEC. Punicarum in Africa urbium, si Carthaginem demas, nulli cessit Utica. Sexaginta autem stadiis a Carthagine distabat, ut testatur Appianus; nempe versus occasum. Stephanus eam scribit Tyriorum coloniam fuisse. Quod & Justinus XVIII. affirmat. Cum & opibus & multitudine Tyrii abundarent, missa in Africam juventure Uticam condidere. Itaque de antiquitate gloriabatur non parum; quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus III.

Proxima Sidoniis Utica est effusa maniplis,
Prisca situ, veterisque ante arces condita Byrsæ.

Aristoteles in libro mirabilium:

ventute, Uticam condere;[3] cum interim rex Mutgo Tyro decedit, filio Pygmalione, & Elissa filia, insignis formæ virgine, heredibus institutis.[4] Sed populus Pygma-

τῆς δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ καλουμένῃ, ἣ κεῖται μὲν ὡς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμαίας καὶ τῆς Ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος ὡς σταδίους διακοσίους. ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτὰ, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις. Id est: In Libyæ Utica, quam vocant, quam in sinu sitam esse ajunt inter Mercurii & Hippi promontoria, ultra Carthaginem stadiis fere ducentis, atque annis 287. ante Carthaginem esse conditam, ut in Phœniciis historiis scriptum legitur. Vellejus Paterculus I, 2, 9. circa Codri tempora, qui Sauli fuit æqualis, Tyrios paucis annis post Gades Uticam condidisse refert. Urbi igitur tam vetustæ nomen fecit ipsa antiquitas. Utica enim vel Ityca, Punice עתיק *Itica*, id est, *prisca*, dicebatur. BOCHART. Qui nunc locus a Barbaris, *Mazachares*, appellatur. *D. Marius Nig.*

3. *Rex Mutgo Tyro*] Malim, *Tyri*. Didonis autem pater Agenor, filius Beli. BONG. Silius Italicus I. init. de Bello Punico, ubi de fano Didonis seu Elissæ:

> —— *stant marmore mœsta*
> *Effigies, Belusque parens, omnisque nepotum*
> *A Belo series: stat gloria gentis Agenor:*
> *Et qui longa dedit terris cognomina Phœnix.*

Lucem huic historiæ toti fœnerabuntur scitissimi illius Musarum Fabri Semestria III, 2. & 13. BERNEC. In MS. legebatur, *rex multo Tyro*. Et Joannes Gerundensis Episcopus in Paral. Hist. Hispanicæ citat, *interim rex Mulcto Tyro decedit*. Vix itaque crediderim, sanum esse hunc locum. Puto scribendum, *interim rex Mutgo Tyro decedit*. *Mutgo*, appellatur hic pater Pygmalionis, quem alii *Mutgonum*, & *Matgenum*, vocant. Μέττην is est Theophilo III. ad Autolycum. *Methres* vero est Servio. Alii & *Belum* vocant. Non recte. VOSS. *Rex Mutgo*, Joseph. contra Apion. I. p. 927. est Μύττονος. & *Mutines*. Liv. XXVI, 21. GRONOV. Bongarsius mallet, *Tyri*. Sed quid opus? Supra II, 13, 5. *Pons quem ille Abydo fecerat*. Et infra XX, 3, 9. *Corintho nuntiata est victoria*. Is. Vossius nomen proprium regis hic excidisse putat; quia Bongarsius in V. L. testatur in Cod. aliquo MS. fuisse, *rex multo Tyro*; & Johannes Gerundensis Episc. in Paralip. Hist. Hisp. locum sic citat, *Interim rex Mulcto Tyro decedit*. Legendum autem putat, *rex Mutgo Tyro decedit*; quia patrem Pygmalionis alii, *Mutgonum*, & *Matgenum*, vocent. VORST. Planeverum puto, quod censet Vossius, excidisse hic nomen regis, *Mutgo*. Vide Vorstium. SCHEFF. In MS. est, *rex mulcto Tyro decedit*; Ut fere apud Gerundensem Episcopum in Paralipomenis historiæ Hispanicæ legitur. *Interim rex Mulcto Tyro decedit*, (quod ex nostro sumtum est) unde suspicatur Cl. Vossius pro *mulcto*, scribendum *Mutgo*, qui Pygmalionis pater fuit, sive *Matgenos*, ex Sanchuniathone. Sed in aliis regibus Tyriorum appellandis; obiter moneo, mihi suspecta est fides Philonis Biblii, qui Sanchuniathonem Græce vertit. Nam Agreus; Halieus, Pygmalion, nonne nomina sunt mere Græca? FABER. Hic fuit *Mettinus*, filius Badezori. Vide insigne fragmentum Menandri Ephesii de Regibus Tyriis, qui ab illi-

gmalioni admodum puero regnum tradidit. [5] Elissa quoque Acerbæ avunculo suo, sacerdoti Herculis, qui honos secundus a rege erat, nubit. [6] Huic magnæ, sed dissimulatæ opes erant; aurumque metu regis non tectis, sed terræ crediderat: [7] quam rem etsi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. [8] Qua incensus Pygmalion, oblitus juris humani, avunculum suum, eundemque generum, sine respectu pietatis occidit. [9] Elissa diu fratrem propter scelus aversata, ad postremum dissimulato odio, mitigatoque interim vultu, fugam tacito molitur, assumtis quibusdam principibus in societatem, quibus par odium in regem esse, eandemque fugiendi cupiditatem arbitrabatur. [10] Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit, *Se ad eum migrare velle*,

Hiramo usque ad Pygmalionem & Didonem apud Josephum II. contra Appionem. GRÆV.

5. *Acerba*] Qui vulgo, & a Marone *Sichæus* dicitur. In ora MSS. aliquot adscriptum est, *Hiarba*, legendum: falso Mauritanorum principem cum Didonis marito confundentes. Alii *Acervas*, habent, *v*, pro *b*. Servius in Virgilium notat *Sicharbam*, eundem appellatum, & fragmentum de Didone, quod mihi ex veteri libro transcriptum communicavit popularis meus P. Daniel: in quo totus hic locus adducitur ex Trogo Pompejo in Epitomis. BONGARS. Adde Salmas. in Solin. 323. d. I. BERNEC. Suspicor, apud Justinum fuisse *Acerba*, vel *Atherba*, quod aliis *Atherba*. SCHEFF. Lege, *Sicharba*, ex Servio & observatione Bongarsii. FABER.

Sacerdoti Herculis, qui honos secundus &c.] Sic XVIII, 12. *Impuberes, quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat, aris admovebant.* Multa hujusmodi & apud alios sunt. Livius XXIII, 11. *Magistrum equitum, quæ consularis potestas sit.* Quem locum sic emendat, & plura id genus ad eum congerit Gronovius. VORST.

8. *Generum*] Id est, sororis maritum, ut ex Sophoclis Oedipo Tyranno, & Probi Pausania, notavit vir incomparabilis Jac. Cujacius Observation. VI, 17. Quomodo & Ditmarus, & Witichindus Saxo I. loquuti sunt. Sed & Cedrenus Jothor socerum Moysis vocat πινθερὸν ἢ γαμβρόν. Ut quicunque uxorem alteri dat, aut filiam, aut sororem, ejus *gener* dicatur: Fortasse & qui ducit, *gener* dicitur quo sensu ἐπιγαμβρεύσειν legimus Matth. XXII, 24. BONGARS. Zonaras in Stauracio generale vocabulum restringit, γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ. Ceterum istiusmodi nomina cognationum & affinitatum, ab auctoribus non Jurisconsultis confundi sæpe corrumpique, demonstrat præter alios Alb. Gentilis V. de Nuptiis pag. 448. & seqq. BERNEC. Quia mortuo patre Murgone illi quasi socer erat. Ita Homerus. FABER.

10. *Cupida oblivionis*] Plerique MSS. habent, *cupida oblivionem*, vel *oblivione*. An vera lectio, *cupida*,

ſe, ne amplius ei mariti domus, cupidæ oblivionis, gravem luctus imaginem renovet, nec ultra amara admonitio oculis ejus occurrat. [11] Non invitus Pygmalion verba ſororis audivit, exiſtimans cum ea & aurum Acerbæ ad ſe venturum. [12] Sed Eliſſa miniſtros migrationis a rege miſſos navibus cum omnibus opibus ſuis prima veſpera imponit, provectaque in altum, compellit eos onera arenæ pro pecunia involucris involuta in mare dejicere. [13] Tunc deflens ipſa lugubrique voce Acerbam ciet: orat, *Ut libens opes ſuas recipiat, quas reliquerat; habeatque inferias, quas habuerat cauſam mortis.* [14] Tunc ipſos miniſtros aggreditur: *Sibi quidem* ait *optatam olim mortem; ſed illis acerbos cruciatus, & dira ſupplicia imminere, qui Acerbæ opes, quarum ſpe parricidium rex fecerit, avaritiæ tyranni ſubtraxerint.* [15] Hoc metu omnibus injecto, comites fugæ accepit. Junguntur & ſenatorum in eam noctem præparata agmina; atque

da oblivionum, num, *cupida oblivionem*, dixit ſecutus in verbali conſtructionem verbi, quod nonnunquam faciunt etiam latiniſſimi ſcriptores. SCHEFF.

Renovaret] Iuntæ: *renovet*. Ut reſpondeat, quod ſequitur, τῷ *occurrat*. GRÆV. Quia ſequitur mox, *occurrat*, malim, ut, teſte Grævio, editio Iuntina habet, *renovet*. VORST. Iuntina, *renovet*, quod, ut ſequenti conveniens, a doctis probatur. SCHEFF.

Oculis ejus &c.] Cicero VI. Famil. Epiſt. 1. *Oculi augent dolorem, nec avertere a miſeriis cogitationem ſinunt*. BERNEC.

12. *Eliſſa miniſtros migrationis a rege miſſos navibus*] Nimirum templum Herculis, ad quod Acerbas ſacerdos fuit, Palætyri & in continente fuit: ut cum Eliſſa ad fratrem ſe migrare velle ſimularet, navem conſcendere neceſſe habuerit. Vide XI, 10, 11. & ad eum l. Notas. VORST.

Involucris involuta] Puto, *involucris*, eſſe gloſſam, & ſcriptum a Juſtino, *ſegeſtribus*, aut, *ſegeſtriis*. FABER. Forte poteſt totum abeſſe. SCHEFF.

13. *Acerbam*] Gronovius IV, 10. Obſerv. ipſum Trogum, *Adherban*, dixiſſe conjicit: id enim nomen Punicum eſſe, Græca terminatione. VORST.

Ciet:] Forte, *ciens*. BERNEC. Berneccerus ſuſpicatur, *ciens*; quia præcedit *deflens*, credo. Ego mallem, *ciet & orat*, ut ſignificentur duo, quod & compellarit eum nomine; & preces ad eum fuderit. SCHEFF. Scribe, *ciens*. FABER.

15. *Sacris Herculis*] Inſtitutis primum ab *Iromo*, Tyri rege (qui in ſacris Regum libris *Chiram* vocatur) ſub id tempus, quo Salomon Hieroſolymis imperabat. Joſeph. Antiquit. Judaic. VIII, 2. Sed tamen ſacra Herculis & manſerunt Tyri: & inde poſtea tranſlata ſunt Gades. Strabo III. Juſtin. XLIV, 5, 2. BERNEC. Intellige, non ſacrificia, quod ridiculum eſt, ſed ſa-

que ita facris Herculis, cujus facerdos Acerbas fuerat, repetitis, exfilio fedes quærunt.

CAP. V. [1] Primus illis appulfus terræ Cyprus infula fuit; [2] ubi facerdos Jovis, cum conjuge & liberis, deorum monitu, comitem fe Elifſæ fociumque fortunæ præbuit, pactus fibi pofterifque perpetuum honorem facerdotii. [3] Conditio pro manifefto omine accepta. [4] Mos erat Cypriis, virgines ante nuptias ftatutis diebus dotalem pecuniam quæfituras, in quæftum ad litus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri foluturas. [5] Harum igitur ex numero octoginta admodum virgines raptas navibus imponi Elifſa jubet; ut & juventus matrimonia, & urbs fubolem habere poffet. [6] Dum hæc aguntur Pygmalion, cognita fororis fuga, cum impio bello fugientem perfequi pararet, ægre precibus matris, & deorum minis victus

facramenta, fymbola, myfteria, &c. FABER.

CAP. V. 2. *Sacerdos Jovis*] Sacerdotem Iunonis ait fuiffe Servius ad 1. Æneid. 447. id quod & ex ipfo Virgilio colligitur. Unde puto, apud noftrum quoque fcribendum, *Junonis*, pro *Jovis*, vitiumque ortum ex compendiofa fcriptione. SCHEFF.

Deorum monitu] In impreffo quodam legitur, *Dei*. Et fane fuit Sacerdos unius Iovis, vel Iunonis, ut ab ipfa unica monitus fuiffe videatur. Quid ergo fi nofter fcripfit, *Dea commonitu*? IDEM.

Comitem fe Elifſæ fociumque &c.] Veteres editiones cum Iuntina: *comitem fe Elifſæ fociumque fortunæ offert*. Quod & Britanni in duobus codicibus repertum merito receperunt. Inferius iidem: *hortatique funt, ut urbem ibi conderent*. GRÆV. In Edit. Iuntarum, *fociumque fortunæ*; quod mihi valde placet. FABER. Angli una voce auctius, *fociumque fortunæ præbuit*. Quam lectionem puto genuinam. Certe cur fynonymia uti hoc loco, & *comitem fociumque*, fcribere Juftinus debuerit, ratio eft nulla. At vero *focium fortunæ*, elegantiffime vocabat eum facerdotem. Sic 1, 5. habet *focium cœptis*. SCHEFF.

4. *Mos erat Cypriis, virgines ante nuptias* &c.] Lactantius Divinar. Inftit. 1, 17. *Venus auctor mulieribus in Cypro moris illius fuit, ne fola præter alias mulieres impudica & virorum appetens videretur*. Armeniis fimilem fere morem tribuit Strabo XI. f. & Lydis Herodotus 1, 93. Item Ælian. IV. Var. Hift. 1. Punicis Valerius Max. II, 6, 15. Phœnicibus D. Auguftinus de Civ. Dei IV, 10. Theodor. 1. Hift. Eccl. 8. BERNEC. Morem hunc in ipfa Africa eas ad pofteros tranfmififfe apparet ex eo, quod Valerius Max. II, 6, 15. fcribit, Siccæ in Africa fanum effe Veneris, in quod fe matronæ conferrent, atque inde procedentes ad quæftum dotes corporis injuria contraxerint. VORST.

Statutis] Forte, *ftatis*. GRONOV.

7. In-

ctus quievit; [7] cui cum inspirati vates canerent, *Non impune laturum, si incrementa urbis toto orbe auspicatissimæ interpellasset*: hoc modo spatium respirandi fugientibus datum. [8] Itaque Elissa delata in Africæ sinum, incolas loci ejus, adventu peregrinorum, mutuarumque rerum commercio gaudentes, in amicitiam sollicitat; [9] deinde emto loco, qui corio bovis tegi posset, in quo fessos longa navigatione socios, quoad proficisceretur, reficere posset; corium in tenuissimas partes secari jubet, atque ita majus loci spacium, quam petierat, occupat; unde postea ei loco Byrsæ nomen fuit. [10] Confluentibus deinde vicinis locorum, qui spe lucri multa hospitibus venalia inferebant,

7. *Interpellasset*] Sic Auctor iterum, XV, 3, 3. & XLIV. 4, 20. Eleganter Curtius VI, 6, 14. *Ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello.* Et IV, 6, 11. *Saxa cotesque interpellant specum.* Capitolinus in M. Ant. Philosoph. 18. *Interpellavit istam securitatem felicitatemque imperii Tiberis inundatio.* Vide de hac voce Freinshemii Indicem, & Burdelotium in Petron. p. 238. BERNEC.

8. *Mutuarumque rerum commercio*] Quod Spartanis quoque tribuit Auctor III, 2, 1. & Germanis Tacitus 5. idemque cum Aristoteles Politic. I, 6. tum Plinius Nat. Hist. XXXIII, 1. princ. ut antiquissimum, & maxime conveniens naturæ, commendat. BERNEC. Livio dicitur *mutuus usus*. Liv. XXXIV. *Commercio Græcorum Hispani gaudebant. Hujus mutui usus desiderium, ut Hispana urbs Græcis pareret, fecit.* Et XXXVIII. *Id oppidum multarum gentium fines contingit, quarum commercium in eum maxime locum mutui usus contraxere.* GRÆV.

9. *Deinde emto loco*] Virgilius I. Æneid. Strabo XVII. Appianus de Bellis Punicis: Eustathius in Dionysium: & ceteri passim auctores de Carthagine multa. *de qua silere rectius* putat Sallustius Jug. 19, 3. *quam parum dicere.* BONGARS. MS. Bongarsianus habet, *deincepto.* Unde colligo, lectionem veram esse, *dein capto.* Posuit autem *capto* pro *accepto.* Sane ut hoc modo legamus, ratio requirit. Simulabat Elissa brevi se abituram cum suis. Quid igitur emeret sibi locum? Et docent manifesta verba, petiisse tantum, *ut suos posset reficere.* Hoc ergo fine dabant incolæ, ipsa capiebat locum. Equidem & Virgilius habet, *mercatique solum*, & Servius, *ut emeret tantum terræ.* Sed illi causam hanc non addunt, quam habet noster. Consule & Appianum, qui nonnihil facit ad nostram emendationem. SCHEFF.

Qui corio bovis tegi posset, in quo fessos ..... reficere posset;] Posterius isthuc, *posset*, delerem & pro *reficere*, legerem, *reficeret.* FABER. Faber, *reficeret.* Nempe præcedit, *tegi posset*, ut hic *posset*, ingrate repetatur. Occurrunt tamen similia etiam alios apud scriptores, ut nihil temere videatur immutandum. Vide nostrum indicem ad Hyginum. SCHEFF.

Tegi] Male utitur auctor hoc Verbo: rectius Appianus de Bell. Pun.

bant; [11] sedesque ibi statuentibus, ex frequentia hominum velut instar civitatis effectum est. [12] Uticensium quoque legati dona ut consanguineis attulerunt, hortatique sunt, urbem ibi conderent, ubi sedes sortiti essent. [13] Sed & Afros detinendi advenas amor cepit. [14] Itaque consentientibus omnibus, Carthago conditur, statuto annuo vectigali pro solo urbis. [15] In primis fundamentis caput bubulum inventum est; quod auspicium quidem fructuosæ terræ, sed laboriosæ, perpetuoque servæ urbis fuit; propter quod in alium

Pun. pag. 1. *ὅσον βύρσα ταύρου περιελάβη*. & Livius XXXIV, 61, 10. *Quantum loci bovis tergo amplecti potuerint*. Nec aliter Virgil. Æneid. I, 372.

Taurino quantum possent circumdare tergo.

Vide Voss. de Idolol. p. 245. BERNEC. Observat Servius, notanter scripsisse Virgilium non *tegi*, sed *circumdari*, quia scilicet alterum manifeste falsum est. Nescio igitur, an hoc verbo uti noster voluerit, & non potius scripserit, *cingi*, SCHEFF.

Byrsa] Strabo XVII. pag. 522, 45. *Byrsam*, hoc est, tergus, ait arcem fuisse in media urbe Carthagine loco edito, in cujus vertice templum Æsculapii fuerit, quod Asdrubalis uxor, urbe capta, secum concremarit. BERNEC. Nugantur hic Græci & Latini auctores. *Byrsa* enim בוצרה, hoc est, munitus locus Pœnis & Orientalibus. Quo nomine etiam Idumæorum metropolis dicta.

11. *Ex frequentia hominum velut instar civitatis effectum est.*] *Velut* videtur otiosum esse, & ex margine, ubi explicationis causa scriptum fuerit, irrepsisse in textum. *Instar civitatis*, nihil aliud est quam similitudo civitatis, aliquid quod civitati simile est. Quid ergo opus erat, *velut*, addi? VORST. Vocem, *velut*, tanquam otiosam Vorstius existimat delendam. SCHEFF.

14. *Carthago*] Totam eam oram usque ad Herculis columnas Pœni & Chananæi suis coloniis inundarunt. Quarum tum ac postea, caput Carthago fuit, vero nomine Chadreanac, חצרי ענק *ἐπαύλεις Ἀνακ*, quod ab Anacæis structa atque habitata esset. De qua fuga pluribus *Scaliger* de Emend. Temp. *Vossius*, I. Gram. IX. *Seldenus* de Dis Syris.

Pro solo] Ita XIX, 1, 4. Antiquitatem observa moris illius pendendi vectigalis. quod *solarium* Ulpianus, nostri *Bodendins* appellant. Infra XIX, 2, 4. *Stipendium urbis cond.*, dicitur. Sc. Gentilis Orig. pag. 344. m. Vinet. in Auson. p. 49. BERNEC.

15. *In primis fundamentis*] Num legendum, *imis fundamentis?* Sed forrassis *prima fundamenta* sunt *summa*, sive suprema pars fundamentorum. sic *ut prima platea* dicitur, ut sit sensus, statim cum inciperent fundamenta effodere. Quomodo & de Capitolio Livius: *caput humanum integra facie aperientibus fundamenta templi dicitur apparuisse*. Pro *aperientibus fundamenta*, noster *in primis fundamentis*, dixisse videtur. SCHEFF.

Servæ urbis] Liv. XXXIV, 61. *Servæ & vectigales urbes*: & Ulpian. L. 20. §. 1. D. de Adquir. R. Dom. *Servus fundus*, GRONOV.

16. E-

alium locum urbs translata. [16] Ibi quoque equi caput repertum, bellicosum potentemque populum futurum significans, urbi auspicatam sedem dedit. [17] Tunc ad opinionem novæ urbis concurrentibus gentibus, brevi & populus & civitas magna facta.

Cap. VI. [1] Cum successu rerum florentes Carthaginis opes essent, rex Maxitanorum Iarbas, decem Pœnorum principibus ad se arcessitis, Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petit; [2] quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt, nuntiantes, *Regem aliquem poscere, qui cultiores victus cum Afrosque perdoceat:* [3] *sed quem inveniri posse, qui ad Barbaros & ferarum more viventes transire a consanguineis velit?* [4] Tunc a regina castigati, *Si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res exigat, debeatur:* regis mandata aperuere, dicentes, *Quæ præcipiat aliis, ipsi facienda esse, si velit urbi*

16. *Equi caput*] Ideo Κακκάβη dicta, quod ipsorum lingua est, *caput equinum*, Stephan. Bongars. Adde Virgil. Æn. 1, 448. Ejusmodi auspicia priscis in condendis urbibus curiose observata, præter alia exemplo est Roma apud Livium 1, 55, 7. Bernec.

17. *Ad opinionem novæ urbis*] Infra XXIII, 2. Idem.

CAP. VI. 1. *Maxitanorum Iarbas*] Vett. quidam *Muxitanorum*, vulgo *Mauritanorum*. Eustathius in Dionys. pag. 30, a. Hiarbam regem facit, *Mazicum*. Apud Stephanum de Urbib. *Mazyes sunt Libyæ Nomades. Sunt autem & alii Maxyes, & alii Machmes.* Docto lectori judicium relinquo. Bongars. *Mazyces*, Libycos populos, habet etiam Amm. Marcellinus XXIX, 25. & 27. De his auctori sermonem hic esse, sentit etiam in Exercitationibus Plinianis pag. 322. c. magnus ille Salmasius. Bernec.

Iarbas] Vulg. *Hiarbas*, Melius sine aspiratione, *Iarbas*, quomodo Græci & Virgilius. Idem.

2. *Cultiores victus eum &c.*] Iuntæ etiam cum aliis editionibus: *Cultiores mores, victusque.* Deinde in iisdem est: *Ituram se, quo sua & urbis fata vocarent.* Quod male repudiarunt recentiores editores. Mox Iuntæ: *Cum inter cætera mala peste laborarent.* Græv. Antiquiores editiones, interque ceteras Iuntina, una voce plenius, *cultiores mores, victusque.* Vorst. Iuntina, *cultiores mores victusque.* Scheff. Aliæ editiones, *cultiores mores victusque.* Faber.

4. *Pro salute patriæ*] *Neque cives idonei aliquid habent antiquius Salute communi.* Varro Rer. Hum. XX. citante Nonio in voce *Antiqui.* Bernec. *Si pro salute patriæ*, hoc est, quod recusarent: At vero tali modo particulam, *si*, usurpare nostrum non opinor. Quare mallem, *qui*, pro ea substituere. Scheff.

urbi consultum. [5] Hoc dolo capta, diu Acerbæ viri nomine cum multis lacrymis & lamentatione flebili invocato, ad postremum, *Ituram se, quo suæ urbis fata vocarent*, respondit. [6] In hoc trium mensium sumto spatio, pyra in ultima parte urbis exstructa, velut placatura viri manes, inferiasque ante nuptias missura, multas hostias cædit, & sumto gladio pyram conscendit; [7] atque ita ad populum respiciens, *Ituram se ad virum, sicut præceperant*, dixit, vitamque gladio finivit. [8] Quamdiu Carthago invicta fuit, pro dea culta est. [9] Condita est urbs hæc septuaginta duobus annis ante quam Roma; [10] cujus virtus sicut bello clara fuit, ita domi status variis discordiarum casibus agitatus

tus

Ipsi facienda esse &c.] Vulg. *Ipsi facienda esse, si v. u. e. esse.* Si me audies, illud prius, *esse*, delebis. FAB.

5. *Quo sua urbis fata vocarent*] Editio Iuntina teste Grævio elegantius, *Quo sua & urbis fata vocarent.* VORST. Iuntina, *quo sua & urbis fata*; Grævio probante. SCHEFF.

6. *Sumto gladio pyram ascendit*] Servius non vulgo vulgatus, sed meus manu exaratus ad illud Virgilii Æn. 1, 344.

Imperium Dido Tyria regit urbe profecta.

Dido, inquit, *vero nomine Elissa antea dicta est: sed post interitum a Pœnis Dido appellata fuit, id est, Virago, Punica lingua, quod cum a suis civibus cogeretur cuidam de Afris regibus nubere; & prioris mariti amore teneretur; forti se animo & interfecerit, & in pyram injecerit, quam se ad expiandos prioris mariti manes exstruxisse fingebat.* MOD.

9. *Septuaginta duobus annis*] Hic plurimum variant auctores: quidam ante Trojam captam conditam volunt, inter quos Philistus apud Eusebium, & Appianus: quidam post captam Trojam, antequam Roma conderetur. Neque hi in numero annorum consentiunt. Paterculus 1, 6, 4. annos quinque & sexaginta ante Romam: Livii Epitoma LI. annos 700. stetisse Carthaginem refert: eversa autem est anno Urbis DCVII. Fuerat ergo ante Urbem Conditam annos 93. Solinus 30. annos 737. vel ut in veteri codice Vineti legitur 677. Eusebius venisse in potestatem Romanorum anno a conditione sui DCLXXIII, (ita est in MS.) vel ut alii affirmant DCCXLVIII. prior numerus uno anno plus habet, quam Paterculi ratio. M. Cicero 1. de Republica. *Nec tantum Carthago habuisset opum sexcentos fere annos, sine consiliis & disciplina.* Sed hæc accuratius explicabunt Bochelli mei ad Eusebium Observationes Chronicæ. BONGARS. Conferendus & Scaliger Animadvers. Euseb. ad annum MCLXVII. & MDCCCLXXI. maxime vero canonibus Isagogicis. Cum auctore nostro congruit traditio Catonis apud Servium ad Virgilii Æneid. 1, 271. & IV, 459. Vide Cluver. Sicil. p. 43. f. & 46. f. & 485. BERNEC.

11. *Et scelere pro remedio*] In MSS. plusculis legitur, *scelerum.* Sed *religio scelerum*, commode non videtur dici. An scripsit, *& scelerum pro remedio*? SCHEFF.

12. He-

tus est. [11] Cum inter cetera mala etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religione, & scelere pro remedio usi sunt. [12] Quippe homines ut victimas immolabant; & impuberes (quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat) aris admovebant, pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita dii rogari maxime solent.

Cap. VII. [1] Itaque adversis tanto scelere numinibus, cum in Sicilia diu feliciter dimicassent; translato in Sardiniam bello, amissa majore exercitus parte, gravi prælio victi sunt. [2] Propter quod ducem suum Malchum, cujus auspiciis & Siciliæ partem domuerant, & adversus Afros magnas res gesserant, cum parte exercitus, quæ superfuerat, exsulare jusserunt. [3] Quam

12. *Homines ut victimas*] Vide Curtium Ruf. iv, 3, 38. &c. Bongars. Et Silium Italicum iv, 767. Quanquam præter Carthaginienses, hoc immanitatis diræ sacrificium Dionysius Halicarn. i, 38. Gallos etiam aliasque gentes occidentales sua etiamnum ætate, sub Augusti principatu tenuisse scribit, consentiente Cæsare Bell. Gall. vi, 16. & Plinio xxx. Hist. Nat. 1. fin. Sed & de majoribus nostris Tacitus Germ. 9. Quo vero ritu Pœni liberos immolarint, refert Plutarchus de Superstitione 21. & Diod. xx, 14. Rationem habet Varro xvi. Divinar. Rer. citante August. vii, 19. de Civ. Dei: *Ideo a quibusdam pueri Saturno soliti sunt immolari, sicut a Pœnis, & a quibusdam etiam maiores, sicut a Gallis: quia omnium seminum optimum est genus humanum.* Ceterum humana sacrificia facunde exsecratur Lactantius 1, 21. Adde Joan Wierum de Præstig. Dæm. 1, 7. & Freinshemii Florum iii, 4, 2. d. Bernec.

Impuberes aris admovebant] Morem hunc Pœni sine dubio Tyro & ex Phœnicia secum attulerunt. Certe Phœnices aliasque finitimas gentes ea in re ipsi quoque Israëlitæ æmulati fuerunt. Vorst.

Etiam hostium] Ita fere Infra xxvi, 2, 5. Bernec.

Pacem deorum] Proprie verbum est Pontificale: Nonius propitiationem interpretatur. Ita Livius vii, 2, 1. *Pacis deum exposcendæ causa, lectisternium fuit.* Plautus Amphitr. v, 1, 75.

Ut Jovis supremi, multis hostiis, pacem expetam.

Silius Ital. xv, 439.

Gramineas pacem superum poscebat ad aras.

Bernec.

CAP. VII. 1. *Adversis*] Melius primæ editiones, *aversis*. Virgil. *Aversa deæ mens.* Inde, *aversari facinus*, &c. Faber.

Diu feliciter] Duo MSS. & Vulgati, & Orosius iv, 6. *infeliciter*: quod non probo: sequitur enim, *Siciliæ partem domuerant.* Bongars. Facit præcipue sequens Num. 7. & 13. ubi de præda victoriaque Siciliensi. Bernec.

2. *Malchum*] *Mazeum* edidit in Orosio Fabricius, quomodo

 ha-

3 Quam rem ægre ferentes milites legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primo, veniamque infelicis militiæ petant; tum denuntient, *Quod precibus nequeant, armis se consecuturos*. 4 Cum & preces & minæ legatorum spretæ essent, interjectis diebus, conscensis navibus, armati ad urbem veniunt; 5 ibi deos hominesque testati, *Non se expugnatum, sed recuperatum patriam venire*; *ostensurosque civibus suis, non virtutem sibi priore bello, sed fortunam defuisse*: 6 prohibitis commeatibus, obsessaque urbe, in summam desperationem Carthaginienses adduxerunt. 7 Interea Cartalo, Malchi exsulis ducis filius, cum præter castra patris a Tyro, quo decimas Herculi ferre ex præda Siciliensi, quam pater ejus ceperat, a Carthaginiensibus missus fuerat, reverteretur, arcessitusque a patre esset, *Prius publicæ se religionis officia exsecuturum quam privatæ pietatis*, respondit. 8 Quam rem etsi indigne ferret

habet unus MS. BONGARS. In aliis codicibus erat, *Macheum*. Quod non potest esse nomen Punicum. Forsan verum est, *Malchus* vel *Malcus*. Id etiam nominis est regi Nabathæorum apud Hirtium de Bello Alexandrino; *Malchum*, vero Regem significare etiam pueri norunt. VOSS. Puto legendum esse, *Malchum*. Id enim est nomen Phœnicium & Hebraicum uti non solum ex Sacro Codice, sed & aliis constat. Nam Porphyrio Philosopho, qui Phœnix fuit, nomen fuit, ut & patri ejus, Malcho. מלך *Melech*, autem, unde Malchus, Hebræis *regem* significat. GRÆV.

3. *Quod precibus nequeant*] Ejusmodi preces armatas, πειθανάγκην Cic. IX. ad Attic. Ep. 16. eleganter appellat: hoc est, interprete Platone Epist. 7. δεήσεις μεμιγμένας ἀνάγκαις, preces cum necessitate ac vi conjunctas. *Preces erant, sed quibus contradici non posset*, inquit Tacit. Hist. IV, 46. de militibus stipendia orantibus. *Quod rogant, cogere possunt*: Livius XXXII, 21. Huc pertinet vox illa centurionis in Senatu Romanorum, qui gladii capulum ostendens, *Si vos non feceritis*, inquit, *hic faciet*. Suet. Aug. 36. BERNEC.

5. *Deos hominesque testati*] Iuntæ cum aliis: *testati*. Inferius iidem: *Nec multo post affectati regni accusatus*. GRÆV. Ita recte antiquiores typis expressi. Quod in editione Bongarsii & Bernecceri est, *testari*, id adeo ineptum est, ut sphalma typographicum esse videatur. VORST. Vulg. *testari*. Non puto ineptum hoc esse, certe nil frequentius bonis scriptoribus, quam infinitivum ponere pro imperfecto. Et in MSS. pro eo legitur, *testantur*, quod sine dubio exglossa est. Iuntina, *testari*, habet, quod amplectuntur alii. SCHEFF.

7. *A Tyro, quo decimas* &c.] Carthaginienses, quod ex Tyro in coloniam essent deducti, decimam omni-

ret pater, non tamen vim afferre religioni ausus est. 9 Interjectis deinde diebus Cartalo, petito commeatu a populo, cum reversus ad patrem esset, ornatusque purpura & infulis sacerdotii, omnium se oculis ingereret, tunc in secretum abducto pater ait: 10 *Aususne es, nefandissimum caput, ista purpura & auro ornatus in conspectum tot miserorum civium venire? & mœsta ac lugentia castra, circumfluentibus quietæ felicitatis insignibus, velut exsultabandus intrare? Nusquamne te aliis jactare potuisti?* 11 *Nullus locus aptior, quam sordes patris, & exsilii infelicis ærumnæ fuerunt?* 12 *Quid, quod paulo ante vocatus, non dico patrem; ducem certe civium tuorum superbe sprevisti?* 13 *Quid porro tu in purpura ista coronisque aliud, quam victoriarum mearum titulos geris?* 14 *Quoniam igitur tu in patre nihil, nisi exsulis nomen agnoscis; ego quoque imperatorem me magis, quam patrem judicabo, statuamque in te exemplum, ne quis posthac infelicibus miseriis patris illudat.* 15 Atque ita eum cum ornatu suo, in altissimam crucem in conspectu urbis suffigi jussit. 16 Post paucos deinde dies Carthaginem capit; evocatoque populo ad concionem, exsilii injuriam

omnium, quæ in proventuum rationem cadebant, Herculi coloniæ suæ patrono Tyrum transmittere solitos scribit Diodorus XX, 14. BERNEC.

Herculi] Vulg. *Herculis*. Lego, *Herculi*; & magis Latinum est. FABER.

9. *Petito commeatu*] Hoc est, abeundi licentia. Vulgo, *salvum conductum*, appellant. BERNEC.

15. *Altissimam crucem*] Ut solebat in noxio aliquo insigni. Sicut Pœni factitarunt in Regulo apud Silium Italicum:

——— Vidi eum robore pendens
Italiam cruce sublimis spectaret ab alta.

Quo pertinuit irrisio Galbæ, qui cuidam, *imploranti leges, & civem Rom. se testificanti, quasi solatio & honore aliquo pœnam levaturus, multo præter ceteras altiorem statui crucem jussit.* Sueton. Galb. 9. BERNEC.

16. *Belli necessitatem excusat:*] Bene Latine. Sic Livius XXVI, 22, 4. *Valetudinem oculorum excusavit*, hoc est, in sui excusationem adduxit. *Excusare magnitudinem negotiorum*: Tacit. V. Annal. I. *Diversa excusare:* hoc est, diversas recusati patrocinii causas prætendere: Ibid. III, 11. IDEM. *Belli necessitatem excusat*, id est, eo se excusat quod bellum contra patriam gerere necesse habuerit. Livius XXI, 51, 8. *Ipse valetudinem excusans*. Suetonius Aug. 5. *Excusata rei familiaris mediocritate*. Curtius IV, 10, 8. *Excusare consternationem suam*. Et III, 12, 17. *Excusare ignorationem suam nunquam visi regis.*

riam queritur; belli necessitatem excusat; *Contentumque victoria sua, punitis auctoribus miserorum civium, injuriosi exsilii omnibus se veniam dare*, dicit. [17] Atque ita decem senatoribus interfectis, urbem legibus suis reddidit. [18] Nec multo post ipse affectati regni accusatus, duplicis & in filio & in patria parricidii pœnas dedit. [19] Huic Mago imperator successit, cujus industria & opes Carthaginiensium & imperii fines & bellicæ gloriæ laudes creverunt.

gis. Inde & per nomen dicunt, *Excusatio honoris, ætatis, adolescentia, oculorum.* Cicero pro Cœl. *Defendere vitia alicujus excusatione adolescentiæ.* VORST.

Contentumque victoria sua, punitis auctoribus miserorum &c.] Doctissimus Peyraredus ita legit, & distinguit, *contentumque victoria sua, punitis auctoribus, misertum civium* &c. Quam conjecturam verissimam esse puto. Voss. Peyraredus; ut Vossius ait, legi vellet, *misertum civium.* Verum *auctoribus*, omnino casum quendam secundum requirere videtur. Quid si legatur, *auctoribus miseria civium?* Vel certe, *miserorum civium* est pro eo quod tam miseri cives essent. VORST. Sunt qui, *misertum civium*, vel *miseria civium*, mallent. Mihi sic & corrigendus & distinguendus locus videtur: *auctoribus miseriarum, civium injuriosi exsilii.* SCHEFF. Ita apud Isacum Vossium legit & interpungit Peyraredus, *Contentumque victoria sua, punitis auctoribus, misertum civium*, &c. Quam conjecturam veram esse putat vir Doctissimus. Tamen antequam illius editionem vidissem, hoc ad oram libelli mei adscripseram, *Contentumque victoria, punitis auctoribus miseriarum civilium, injuriosi exsilii omnibus se veniam dare dicit.* Hanc conjecturam Ciceronis auctoritate confirmare possem. FABER.

LIBER XIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Magoni, Carthaginiensium imperatori, succedunt Hasdrubal & Hamilcar. Hasdrubal in Sardinia perit. Inde Siculum bellum & Persarum legatio.*

2 *Horum filii, & Carthaginiensis clades exercitus in Sicilia.*

3 *Imilco, dux hujus exercitus, Carthaginem reversus, spe omni abjecta, mortem sibi infert.*

CAP.

CAP. I.

[1] MAgo Carthaginienſium imperator, cum primus omnium ordinata diſciplina militari imperium Pœnorum condidiſſet, viresque civitatis non minus bellandi arte quam virtute firmaſſet, diem fungitur, relictis duobus filiis Haſdrubale & Hamilcare; [2] qui per veſtigia paternæ virtutis decurrentes, ſicuti generi, ita & magnitudini patris ſucceſſerunt. [3] His ducibus Sardiniæ bellum illatum; adverſus Afros quoque, vectigal pro ſolo urbis multorum annorum repetentes, dimicatum; [4] ſed Afrorum ſicuti cauſa juſtior, ita & fortuna ſuperior fuit; [5] bellumque cum his ſolutione pecuniæ, non armis, finitum. [6] In Sardinia quoque Haſdrubal graviter vulneratus, imperio Hamilcari fratri tradito, interiit; [7] cujus mortem, cum luctus civitatis, tum & dictaturæ undecim, & triumphi quatuor inſignem fecere; [8] hoſtibus quoque crevere animi, veluti

cum

CAP. I. 1. *Diem fungitur*,] Se ipſum is Mago interfecerat ob rem male geſtam contra Syracuſanos: ob quam rem in crucem ſublatum eſt corpus mortui a Carthaginienſibus. Plutarc. in vita Timoleonis 33. BERNEC.

2. *Magnitudini patris ſucceſſerunt.*] Infra XXII, 1, 11. *Qui magnitudini prioris Dionyſii ſucceſſit.* VORST.

3. *Afros vectigal pro ſolo urbis multorum annorum*] Supra XVIII, 5, 14. *Statuto annuo vectigali pro ſolo urbis.* Et infra XIX, 2, 4. *Afri compulſi ſtipendium urbis conditæ Carthaginienſibus remittere.* IDEM.

7. *Dictaturæ*] Romano more loquitur, & vim potius ejus poteſtatis ſimilitudinemque cum Romana, quam proprium vocabulum reſpicit. Indicem Freinshemii vide, ubi plures qui ita locuti. Simili ratione Curtius V, 2, 11. & noſter ſupra II, 11, 15. *Prætorium*, nominant; & Infra XXXI, 2, 9. *Conſulem.* & XXI, 5, 7. *Ædiles.* BERNEC.

Triumphi] Servius ad illud Virgilii Æneid. V, 37.

Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis
Dives alit. ———

Quidam dicunt, inquit, *Afros nunquam triumphaſſe. Plin. autem* II. *Hiſt. Nat. & Pompejus Trogus, Afros dicunt pompam triumphi primos inveniſſe, quam ſibi Romani poſteà vindicaverunt. Livius autem Andronicus refert eos ſæpius de Romanis triumphaſſe, ſuaſque porticus Romanis ſpoliis adornaſſe.* BERN[EC].

8. *Veluti cum duce* &c.] Similis locus ſupra VI, 8, 1. IDEM. Iuntæ melius: *veluti cum duce vires Pœnorum concidiſſent.* GRÆV.

9. *Leo-*

cum duce vires Pœnorum cecidissent. 9 Itaque Siciliæ populis propter assiduas Carthaginiensium injurias, ad Leonidam fratrem regis Spartanorum, concurrentibus, grave bellum natum; in quo & diu & varia victoria præliatum fuit. 10 Dum hæc aguntur, legati a Dario, Persarum rege, Carthaginem venerunt, afferentes edictum, quo Pœni humanas hostias immolare, & canina vesci prohibebantur; 11 mortuorumque corpora cremare potius, quam terra obruere a rege jubebantur; 12 petentes simul auxilia adversus Græciam, cui

9. *Leonidam*] Diodorus XIX, 80. Acrotatum, Cleomenis regis filium, appellat; & videtur eadem esse historia, nisi quod forsan ex errato Justini temporum ratio minus congruit. FREINSH.

Concurrentibus] Censeo Justinum scripsisse: *Ad Leonidam fratrem regis Spartanorum decurrentibus.* Hoc est, ejus opem implorantibus. Sicut enim *succurrere*, est opem ferre; sic *decurrere*, opem implorare, non infrequenter apud nostrum: Superius XIV, 2. *Optimum visum est ad Alexandri Magni Argyraspidas, invictum exercitum & tot victoriarum præfulgentem gloria decurrere.* Quin & Cicero pro Quint. 15. *Ad hæc extrema & inimicissima jura tam cupide decurrebas.* XXVIII, 1. *Ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit.* GRÆV.

Varia victoria præliatum fuit] Verbum deponens impersonaliter usurpatum. Ad quem modum Livius, *Tumultuatum est & vociferatum est.* VORST.

10. *Quo Pœni humanas hostias immolare* &c.] Porphyrius de Abstinentia II. dicit Iphicratem finem imposuisse τῇ ἀνθρωποθυσίῃ. Καὶ οἱ ἐν Λιβύῃ Καρχηδόνιοι ἐποίουν τὴν θυσίαν, ἣν Ἰφικράτης ἔπαυσεν. Pindari Schol. in Pythiis Ode II. hoc Geloni tribuit. Τὸ γοῦν ἀνθρωποθυτεῖν φησὶν ὁ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ Τυρρηνῶν, παύσασθαι αὐτοὺς, Γέλωνος προστάξαντος. ὅτε δὲ καὶ ἐκέλευσεν αὐτοὺς χρήματα εἰσφέρειν, Τίμαιος διαγραφὰς τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἀναγέγραφε. Ita scribendus ille locus. VOSS. Supra XVIII, 6, 12. *Homines ut victimas immolabant.* Cui mori non modo Darius, sed & alii offensi; interque hos Iphicrates Atheniensis, & Gelo Siculus, ut ex II. Porphyrii de Abstin. & Scholiaste Pindari notavit Vossius. Tradit & Plutarchus in Apophth. inter conditiones pacis, quas Carthaginiensibus ad Himeram devictis Gelo tulerit, & hanc fuisse, ne liberos in posterum Saturno immolarent. VORST.

11. *Mortuorumque corpora cremare potius, quam* &c.] *Ipsum cremare non fuit apud Romanos veteris instituti: terra condebantur.* Plin. VII. Nat. Hist. 54. Judæorum morem notat Tacitus Hist. V, 5. BONGARS. Id vero mirum alicui videatur; quod & Barn. Brissonius II. de Regno Persar. observat; Persarum Regem, Carthaginiensibus humandi consuetudinem ut abominabilem interdixisse, quæ Persis tamen ipsis in usu fuerit, ut apparet ex Herodoto III, 16. & Xenophonte VIII. Cyripæd. sub finem. Ut proinde non ab re Joan. Kirchmannus I. de Fun. Rom. 2.

su-

cui illaturus bellum Darius erat.[13] Sed Carthaginienses auxilia negantes propter assidua finitimorum bella, ceteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupide paruere.

CAP.

suspicetur, hunc Justini locum trajectione corruptum, & ita rescribendum esse: *mortuorum corpora terra potius obruere, quam cremare, a rege jubebantur.* Quæ transpositio cum veteri Persarum consuetudine ad amussim convenit: nec aliena est a ritu ipsorum Carthaginiensium, quibus τὴν νεκροκαυσίαν seu cremationem cadaverum, etiam ante Darii istius ætatem in usu fuisse legimus. Et potuerunt illi jussu Persæ aliquantisper a crematione abstinuisse: ad quam tamen, ut fuit illorum ingenium, paulo post redierunt. Quamquam id quidem certum est, seculis posterioribus cremationem Persis etiam usitatam fuisse: quod cum ex Amm. Marcellino XIX, 3. princ. tum Procopio I. de Bello Persico pag. 17, 12. est manifestum, ubi Selosi præter cetera crimini datur, quod uxorem contra fas legesque Persarum humaverit potius, quam cremaverit. Contra Ctesias 56. BERNEC. Lege, *mortuorumque corpora cremare* (subintellige, *prohibebantur*, quod proxime præcedit) *quæ potius terra obruere a rege jubebantur.* Et sic contrarius existit sensus. Persæ enim cremare cadavera vetabant Carthaginiensibus, quod ignem, quem pro deo colebant, pollui summopere cadaveribus existimarent: Pretiosissima vero quæque in ignem immittere non verebantur, additis hisce verbis sua lingua κύριε πῦρ ἔσθιε, ut refert Max. Tyr. GRONOV. Kirchmannus de Fun. Rom. I, 2. trajectionem hic factam, atque ita potius legendum putat, *mortuorumque corpora terra potius obruere, quam cremare:* quia ex Herodoto constet, Persas non cremasse, sed terra obruisse cadavera. At Freinshemio, ut eadem sententia obtineatur, postrema illa verba, *a rege jubebantur*, ut ineptum glossema expungenda videntur, legendumque, *Pœni humanas hostias immolare, & canina vesci prohibebantur, mortuorumque corpora cremare potius quam terra obruere.* Vide Notas ejus ad Curt. III, 13, 15. VORST. Kirchman. de Funeribus, *terra potius obruere, quam cremare.* Freinshemius ad Curtii verba, *a rege jubebantur*, ceteris servatis, putat delenda. SCHEFF.

13. *Cupide paruere.*] De humanis tamen sacrificiis id negat Curtius IV, 3, 39; ubi *sacrilegium hoc*, inquit, *verius quam sacrum Carthaginienses a conditoribus* (Tyriis) *traditum, usque ad excidium urbis suæ fecisse dicuntur.* Nisi forsan idem, quod modo de crematione suspicabamur, hic dici possit, illud intermissum ad tempus, & in usum postea revocatum: quod ipsum etiam fere Tyriis accidisse Curtius ibidem affirmat. Tertullianus Apolog. 8. scribit, Carthaginienses principatu Tiberii fuisse prohibitos id facere, crucifixis etiam sacerdotibus: nihilominus tamen perseverasse in eo sacrificio, etiam sua ætate, sed occulte. Plutarchus Apophtheg. 20. Gelonem tradit Carthaginienses, ad Himeram devictos coëgisse inter conditiones pacis hanc etiam adscribere: *Ipsos in posterum, liberos Saturno nunquam immolaturos.* Ceterum in orbe Romano desitas ἀνθρωποθυσίας lege lata ab Imp. Hadriano, narrat Porphyrius II. De Abstinentia ab Esu Animalium ex Pallante. BERNEC. Hoc, *cupide*, suspectum mihi est, pugnat certe cum eo, quod præcedit, *ne per omnia contumaces viderentur.* docet enim, fuisse simulatum potius obsequium,

CAP. II. [1] Interea Hamilcar bello Sicilienſi interficitur, relictis tribus filiis, Imilcone, Hannone, Giſcone. [2] Haſdrubali quoque par numerus filiorum fuit, Hannibal, & Haſdrubal, & Sappho. [3] Per hos res Carthaginienſium ea tempeſtate gerebantur. [4] Itaque & Mauris bellum illatum, & adverſus Numidas pugnatum, & Afri compulſi ſtipendium urbis conditæ Carthaginienſibus remittere. [5] Deinde cum familia tanta imperatorum gravis liberæ civitati eſſet, omniaque ipſi agerent ſimul & judicarent, centum ex numero ſenatorum judices deliguntur, qui reverſis a bello ducibus,

quium, quam verum. At in tali quæ cupido? An ſcripſit, *ut cupidi?* hoc eſt, tanquam libenter hoc facerent. SCHEFF.

CAP. II. 1. *Hamilcar bello Sicilienſi*] Supra IV, 2, 7. Diodorus XX, 30. BONGARS.

Imilcone &c.] De his Punicis vocabulis late Alderbretus Cordubenſis libro Hiſpanico, quem de Antiquitatibus Hiſpanicis edidit.

2. *Hannibal, & Haſdrubal, & Sappho*] Miror quid venerit in mentem Juſtino, quod *Aſdrubalem*, Annibalis patrem facit: cum *Amilcarem*, omnis faciat hiſtoria. Fortaſſe fuerit hic Annibal ſenior, Annibalis magni patruus: nam & tempus congruere videtur. BERNEC. Meminerunt hujus *Annibalis* Xenophon I. Hiſt. Græc. & Diodorus XIII. Mortuus eſt hic in Sicilia anno I. Olymp. XCIII. Inter hujus obitum, & alterius Annibalis nativitatem interſunt anni plus minus 160. Non poteſt itaque patruus fuiſſe magni illius Annibalis. *Sapphonem* alii auctores non norunt: & forte corruptum eſt nomen. In MS. erat *Sapho*. An *Pſapho*? Certe hoc eſt nomen Punicum. Vide Apoſtolii Parœmias, & Arſenii Apophthegmata. VOSS. MS. & Juntæ: *Sapho*. Bene Voſſius: *Pſapho*. GRÆV. Iſ. Voſſius, laudante Grævio, *Pſapho*. SCHEFF. Iſ. Voſſius putat legendum, *Pſapho*. Vere. FABER.

3. *Ea tempeſtate gerebantur.*] MSS. plures habent, *regebantur*. Conſentiunt & impreſſi quidam, niſi quod, *regebatur*; exhibeant. Nec fortaſſis aliter Juſtino fuit ſcriptum. Nam & alibi ſic ſolet. Ut V, 10. *Subſtitutis decem, qui rempublicam regerent*. SCHEFF.

5. *Centum ex numero ſenatorum judices deliguntur*] Vides hic, quando judices ſint inſtituti, & quæ fuerint eorum partes. Illorum potentia poſtea valde crevit, ut apud Romanos Gracchanis temporibus. Nunquam tamen penes illos fuit ſumma imperii; ut penes judices Hebræorum; ut putavit vir magnus Samuel Bochartus in Geographiæ Sacræ Tom. II. Sed ſemper penes Suffetes & Senatum; quamvis *Suffetes* ſignificet *judices*. Apud Carthaginienſes tamen ſic proprie dicebantur ſummi magiſtratus, qui Romæ conſules erant; ii cum Senatu regebant rempublicam. Ab his diſtinctus erat judicum ordo hic inſtitutus: licet *Suffetes* etiam dicerentur, ut ex Livio conſtat. Sed non præerat reipublicæ, non minus ſane quam Romæ equeſter ordo, cum in eum tranſlata eſſet judicandi poteſtas, quamvis & ii *fata fortunaſque principum haberent in manu*, ut Florus lo-

bus, rationem rerum gestarum exigerent, [6] ut hoc metu ita in bello imperia cogitarent, ut domi judicia legesque respicerent. [7] In Sicilia in locum Hamilcaris, imperator Imilco succedit; qui cum navali terrestrique bello secunda prælia fecisset, multasque civitates cepisset, repente pestilentis sideris vi exercitum amisit. [8] Quæ res cum nuntiata Carthagini esset, mœsta civitas fuit; omnia ululatibus, non secus ac si urbs ipsa capta esset, personabant: [9] clausæ privatæ domus, clausa deorum templa, intermissa omnia sacra, omnia privata officia damnata. [10] Cuncti deinde ad portum congregantur, egredientesque paucos e navibus, qui cladi superfuerant, de suis percontantur. [11] Ut vero dubia antea spe, & suspenso metu, incerta orbitatis exspectatione, casus suorum miseris eluxit, tunc toto litore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum ululatus & flebiles querelæ audiebantur.

CAP. III. [1] Inter hæc procedit inops e navi sua impe-

loquitur III, 17. Quin & illos in c. 12. *regnasse* dixit, ut Liv. XXXIII. *Judicum Carthaginiensium ordinem dominatum esse*, hoc est, magna fuisse potentia, qua immoderate sint usi. GRÆV.

6. *Imperia cogitarent*] G. Major in editione veteri; probante in variis lectionibus Bongarsio, mallet, *agitarent*: quomodo Noster I, 5, 5. dixit, *agitare regnum*, hoc est, regnare: & Seneca Epist. 120. *Agitare publicum*, hoc est, vectigal exercere, publicanum esse. Mihi non displicet, *cogitarent*, eo sensu quo Tacitus Annal. XII, 11, 2. *Non dominationem & servos, sed rectorem & cives cogitaret.* Noster iterum XLII, 4, 4. *Plus hostem quam fratrem cogitans.* Rectius videtur, *agitarent*. Nam in præcedenti quoque Num. 5. *omniaque ipsi agerent*: BERNEC. Ait Bongarsius quosdam emendare, *imperia agitarent*; idque non male ab illis fieri judicat. Et probat quoque Berneccerus in Notis posterioribus. Esset ergo id simile ei quod I, 5, 5. legitur, *agitato regno*. VORST. Bongarsius, *imperia agitarent*, quod habent quidam, Bongarsius; & Berneccerus existimant non improbandum. SCHEFF. Aliæ Editt. *agitarent*. Melius. FABER.

7. *Imilco*] Diodoro XIV, 51. Ἰμίλκων. Is totam ferme Siciliam, exceptis Syracusis, occupaverat. BONGARS.

Pestilentis sideris vi] Pestem eam describit Diodorus XIV, 71. & 72. BERNEC.

8. 9. 10.] Similem publici luctus hypotyposin vide V, 7, 4. &c. IDEM.

10. *Portum*] Editi plerique, *portam*, quod mendosum esse, tota narrationis series arguit. IDEM.

11. *Ut vero dubia*] Simillima Tacitus Annal. IV, 63, 3. Liv. XXII, 54, 8. IDEM.

CAP. III. 1. *Sordida servilique tu-*

perator, sordida servilique tunica, discinctus; ad cujus conspectum plangentium agmina junguntur. [2] Ipse quoque manus ad cœlum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam deflet; [3] nunc *Deos* accusat, *Qui tanta belli decora & tot ornamenta victoriarum, quæ ipsi dederant, abstulerint; qui captis tot urbibus, totiesque hostibus terrestri navalique prælio victis, exercitum victorem non bello, sed peste deleverint.* [4] *Deferre se tamen civibus suis non modica solatia, quod malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent.* [5] *Quippe cum neque eos, qui mortui sunt, a se occisos; neque eos qui reversi sunt, a se fugatos possint dicere.* [6] *Prædam, quam relictis a se castris abstulerint, non esse talem, quam velut spolium victi hostis ostentent; sed quam possessione vacua, fortuitis dominorum mortibus, sicuti caduca occuparint.* [7] *Quod ad hostes pertinet, victores se recessisse; quod ad pestem, victos.* [8] *Nihil tamen se gravius ferre, quam quod inter fortissimos viros mori non potuerit, servatusque sit non ad vitæ jucunditatem, sed ad ludibrium calamitatis.* [9] *Quanquam ubi miseras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoque sequuturum commilitones suos;* [10] *ostensurumque patriæ, non ideo se in eam diem vixisse, quoniam velit vivere; sed ne hos, quibus nefanda lues pepercerat, inter hostium exercitus relictos morte sua proderet.* [11] Tali vociferatione per urbem ingressus, ut ad li-

tunica discinctus] Vocabulum, *discinctus*, commate separari debet a præcedentibus; nec enim cohærent, *discinctus tunica*, sed *discinctus procedit*, quod de eo dicitur, qui cinctus non est, quod in luctu ingenti, per neglectum omnis ornatus fieri solebat. SCHEFF.

2. *Publicam fortunam*] Singulis rebus adscribebant Fortunam veteres. Non tantum hominibus, sed & reipublicæ. Quam & Origenes non semel cum Deo confudit. Quod enim respectu hominum est Fortuna, respectu Dei est Providentia.

4. *Deferre*] Rectius forte, *referre*. BERNEC.

Relictos] MSS. quidam habent, *legatos*. An lectio vera fuit, *relegatos*? Sic *relictos*, glossatoris foret. Nec mihi displicet. SCHEFF.

6. *Quam possessione vacua* &c.] Scribe, *Quam possessione vacuam f. d. m. sicuti caducam occuparint*. & paulo post, *Pertineat*, pro *pertinet*. GRONOV.

10. *Proderet*] Hoc est, desereret, de-

limina domus suæ venit, prosecutam multitudinem velut postremo alloquio dimisit; [12] obseratisque foribus, ac nemine ad se, ne filiis quidem admissis, mortem sibi conscivit.

destitueret, Sic infra XXII, 8, 14. *Pater filiorum proditor.* Martial. IX, 73: *Proditor Helles*, emendante Grutero, cum legatur vulgo, *portitor.* Livius XXVI, 36, 9. *Publica prodendo, tua nequicquam servei.* Hoc sensu Virgil. Æneid. X, 593. Græci quoque ita προδιδόναι. ut Herodianus VI. pag. 138. Τὰ ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς δι᾽ ἀμέλειαν προδεδωκώς. quod Politianus, ut solet, optime vertit: *qui res in oriente per negligentiam prodidit.* Ubi *perdidit*, rescribendum male censent emendatores, qui & eruditissimi Xylandri versionem in Dione XXXVIII. non bene castigant. *Præstiterit nunquam suscipere bellum, quam susceptum prodere.* substituuntque, *deserere.* Nobis proprie hoc dicitur, *Verwarlosen, verliederlie hon.* BERNEC. *Prodere*, hic est deserere, periculo exponere, perdere. Ut in illo Terentii Heaut. III, 1, 69. *Prius te proditurum tuam vitam & potius pecuniam omnem.* Et in illo ejusdem Adelph. IV, 5, 58. *Prodidisti & te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit.* Cæsar quoque sic usurpat B. Civ. I, 30. quod scribit, *Queritur in concione sese projectum ac proditum a Pompejo, &c.* VORST.

12. *Mortem sibi conscivit*] *Capitalem sibi ipsi mulctam irrogans, vitam inedia finivit.* Diodorus XIV, 77. BONGARS.

LIBER XX.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

[1] Dionysius, e Sicilia Cathaginiensibus pulsis, occupatoque totius insulæ imperio, grave otium regno suo, periculosamque desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam trajecit: [2] simul ut militum vires continuo labore acuerentur, & regni fines proferrentur. [3] Prima militia adversus Græcos, qui proxima Italici maris litora tenebant, fuit; [4] quibus devictis, finitimos quosque aggreditur, omnesque Græci nominis Italiam possidentes hostes sibi destinat; [5] quæ gentes non partem, sed universam ferme Italiam ea tempestate occupaverant. [6] Denique multæ urbes adhuc post tantam vetustatem vestigia Græci moris ostentant. [7] Namque Tuscorum populi, qui oram Inferi maris possident, a Lydia venerunt; [8] & Venetos, quos incolas Superi maris videmus, capta & expugnata Troja, Ante-

CAP. I. 1. *Dionysius*] Quo pacto hic Sicilia devicta Italiam aggressus sit, lege Diodorum XIV. BONGARS.

Grave otium] Infra XXXV, 1, 1. Vellejus II, 78, 4. *Cæsar, ne res disciplinæ inimicissima otium corrumperet militem, crebris expeditionibus, patientia periculorum, bellique experientia durabat exercitum.* Seneca Epist. 56. Adde Curtium VI, 6, 14. & VIII, 9, 1. Victor de Cæsar. 36. *Otium militum suspectum Reip.* BERNEC.

2. *Acuerentur*] Utitur eo simili Florus II, 3, 5. *Nec aliter utraque gente. quasi cote quadam Populus Rom. ferrum suæ virtutis acuebat.* Sebis. BERNEC.

3. 4. 5.] Hi dicti non *Itali*, quomodo prisci & germani Italiæ populi: sed *Italiotæ*, quod essent e Græcia in Italiam adventitii: sicuti *Siciliotas* & *Phthiotas* a *Siculis* & *Phthiis* discriminamus. Hinc appellatum *Philosophiæ*, quoddam *genus Italicum*, quod auctore Pythagora Samio a Græcis in Italia coli cœpisset. Horum item erant *Italicæ mensæ*, luxu infames, de quibus Plato Epist. 7. & ex eo Cicero Tuscul. V, 35. BERNEC.

6. *Vestigia Græci moris*] Vide Gruteri Dissertationem 45. ad Tacitum. IDEM.

7. *Tuscorum populi*] Tyrrheni, à Tyrrheno Atys filio, Herculis nepote. Strabo V. ceteri. Seneca de Consol. ad Albinam 6. *Tuscos Asia sibi vendicat.* Confer hunc locum cum Solin. 2. Vide & Virgilium l. VII. & XI. Æneid. & Tacit. Annal. IV, 65. BONGARS.

A Lydia] Sic & Vellejus I, 1, 9. & 10. Appianus Punic. pag. 35. & alii. Dionysius tamen Halicarnass. I, 26. Tuscos non advenam, sed indigenam gentem, nec vanis argu-

tenore duce, misit: [9] Adria quoque Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico mari nomen dedit, Græca urbs est; [10] & Arpos Diomedes, exciso Ilio, naufragio in ea loca delatus, condidit. [11] Sed & Pisæ in Liguribus Græcos auctores habent: & in Tuscis Tarquinii a Thessalis, & Spina in Umbris: Perusini quoque originem

gumentis, facit. BERNEC.

Venetos] Hos a devictis Trojanis ortos (& quæ non gens originem inde mentitur?) auctores plerique cum nostro tradunt: ut Cato apud Plin. III. Hist. Nat. 19. Livius I, 1, 2. & 3. Virgilius Æn. I, 246. Silius Italicus VIII, 604. &c. Strabo tamen IV. pag. 134. f. eosdem ab *Enetis*, Galliæ populis, Oceano accolis, descendisse veresimilius putat. Ab *Enetis* porro dicti *Veneri*, sicut ab οἶνος, *vinum*, & similia. Adde Dionys. I, 20. BERNEC.

9. *Adria*] Quæ Ptolemæo & emendatioribus Plinii codicibus, Hermol. Barbaro in Castig. teste, *Atria*, Αἰθρίαν quoque dictam, & a Diomede fuisse conditam, notat Stephanus, *Romanorum* coloniam facit Livius Epit. XI. BERNEC.

Adriatico mari nomen dedit] Idem affirmant, Polybius II, 14. Livius V, 33, 8. Strabo V. pag. 148. Plinius III. Hist. Nat. 16. Eustathius in Dionys. pag. 19. pr. quorum contra consensum nihil valet unus Aurelius Victor in Æl. Adriano hunc honorem, *Adria Marucinorum agri Piceni oppido*, quod a nostro diversum est, tribuens. BERNEC.

10. *Et Arpos*] Prius *Argiripa* dicta. Virgil. XI. Æneid. 264. quo loco lege Servium. BONGARS. Adde Appian. in Annibalic. p. 331. c. Plinium III. Hist. Nat. 11. Stephanum in Ἀργυρίππα, & Scholiasten Lycophronis. De hoc oppido accipiendus Horatius I. Satyr. V, 86. BERNEC. Ex antiquioribus typis expressis adjeci copulativam *&*, quæ abesse posse non videtur, postquam præcessit, *Adria quoque*. VORST. *Et Arpos*, Vorstius ex veteribus & Iuntina. SCHEFF.

11. *Græcos auctores*] *Pisam*, seu *Pissam*, seu *Pisas* (nam varie scribunt auctores) a Pisis, Elidis in Peloponneso urbe, deducit Strabo V. pag. 154. 12. Plinius III. Hist. Nat. 5. Itinerarium Rutilii I, 573.

Elide deductas suscepit Etruria Pisas.

BERNEC.

Tarquinii a Thessalis, & Spina in Umbris] Probatur mihi Glareani conjectura, ut legamus, *Tarquinii a Thessalis, & Spina, & Ravenna. Ravennam* enim a Thessalis conditam docet Strabo. Malim tamen *& Spina urbs*, quod a veteri lectione propius abest. *Spina* autem *quondam Græca urbs nobilis*. Strabo V. BONGARS. MSS. habent, *Inspinambris*. Lege, *Spina in Umbris*. Plurimi enim veterum confundunt Umbrorum & Tusciæ terminos. VOSS. Recepi insignem emendationem Isaaci Vossii: *Spina in Umbris*. Paulo ante ex Iuntis. *Et Arpos*. Mox iidem *Cære* scribunt, & *Phalisci*. GRÆV. Vulg. *Spinambris* Nulla est civitas Græca sic vocata, a qua Italiæ urbs quædam originem ducere potuerit. Conjecerunt igitur viri docti aliter legendum esse. Et novissime quidem felicissimeque Is. Vossius conjecisse videtur, quod legendum sit, *Spina in Umbris*. Et juvit conjecturam eam, quod cod. quidam MS. habet, *Inspinambris*. Fuit sane Italiæ urbs *Spina* nomine: eamque Græcam fuisse & Strabo prodidit. Porro ut di-

nem ab Achæis ducunt. [12] Quid Ceren urbem dicam? Quid Latinos populos, qui ab Ænea conditi videntur? [13] Jam Falisci, Nolani, Abellani, nonne Chalcidensium coloni sunt? [14] Quid tractus omnis Campaniæ? quid Bruttii, Sabinique? Quid Samnites? [15] Quid Tarentini? quos Lacedæmone profectos, Spuriosque vocatos accepimus? [16] Thurinorum urbem condidisse Philoctetem ferunt, ibique adhuc monumentum ejus vi-

dicitur *Spina in Umbris*, sic præcessit *Pisa in Liguribus*, & *in Tuscis Tarquinii*. ut hoc item conjecturam Vossii juvet. VORST. Is. Vossius, probante Grævio, *Spina in Umbris*. SCHEFF. Illust. Vossii conjecturam in textum recepi; tam enim illa & certa est & docta, quam vulgata lectio, *Spinambris*, antehac ridicula fuit. FABER.

Perusini quoque originem ab Achæis &c.] Appianus autem v. Bell. Civ. Perusiam a Tyrrhenis in Italia conditam, & ob id Junonem, Tyrrhenorum more, in ea urbe coli solitam tradit. Adde quæ Servius adnotavit ad Virgil. x. Æneid. 198. BERNEC.

12. *Ceren*] *Caren* alii scribunt: quam a Pelasgis conditam refert Strabo. De urbium conditoribus, auctorum dissensiones hic notate, non est mei propositi: & tanta est inter eos varietas, ut ne urbis quidem Romæ origo constet. BONGARS. Becharii & aliæ antiquiores editiones, *Care*. Et est sane *Care* indeclinabile quoque. Livius v. *Care pervexit*. Ceterum dicitur quoque *Cæres*, *itis* & *etis*. Vide quoque Notas nostras in Val. Max. I, 1, 10. VORST.

13. *Jam Falisci* &c.] Servius ad Virgil. Æn. VII, 695. BERNEC. Inter hos nonnulli MSS. inferunt, *Japygios*. Et sunt Japygii Magnæ Græciæ populus, Messapii alias vocati, quod ex Polybio III. apparet, ut fortassis omitti non debuerint. SCHEFF.

Nolani] Solinus 2. *Nolam a Tyriis*, seu potius, emendante Salmasio, *Thuriis*, qui mox *Thurini*, Nostro sunt, conditam scribit: Vellejus I, 7, 5. a *Tuscis*. Cum auctore nostro consentit Silius Ital. XII, 116.

Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolam.

BONGARS.

Abellani] De *Abella*, quæ & *Avella* (unde *nuces avellanas*, deducit Macrobius Sat. I, 14.) vide Servium ad Virgil. Æn. VII, 740. Coloniam posterioribus temporibus factam, auctor est Frontinus. BERNEC.

14. *Bruttii*] Qui & *Brutii*, ita dicti quod fugitivi & servi essent Lucanorum. Vide Diod. XVI. & Strab. XVI.

15. *Tarentini*] Memorabilem historiam conditæ urbis *Tarenti*, vide apud Strabonem VI. Pausaniam in Phocicis, Statium ad Virgil. Æn. III, 551. aliosque. BERNEC.

Spurios] De Quibus Supra ad III, 4, 7. IDEM. Lacedæmone profectos, qui Tarentum condidere, supra III, 4, 7. *Parthenias*, ἀπὸ τῶν παρθένων scilicet, vocatos fuisse scribit. Quæ tamen appellatio ad idem illud pertinet, ut eos *spurios* fuisse intelligeretur. Additur enim *Parthenias* vocatos esse *ob notam materni puderis*. VORST.

16. *Thurinorum urbem*] Quæ antea *Sybaris*, inde *Thurium*, & *Thurii*, & *Thuria*: denique, *Copia*, dicta. Livius XXV, 15, 12. *Thurini Tarentinis Metapontinisque*, *indidem* oc-

visitur; & Herculis sagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Trojæ fuere.

CAP. II. [1] Metapontini quoque in templo Minervæ ferramenta, quibus Epeus, a quo conditi sunt, equum Trojanum fabricavit, ostentant. [2] Propter quod omnis illa pars Italiæ, Major Græcia appellata est. [3] Sed principio originum Metapontini cum Sybaritanis & Crotoniensibus pellere ceteros Græcos Italia statuerunt. [4] Cum primum urbem Sirim cepissent, in expugnatione ejus quinquaginta juvenes amplexos Minervæ simulacrum, sacerdotemque deæ velatum ornamentis, inter ipsa altaria trucidaverunt. [5] Ob hæc cum peste & seditionibus vexarentur, priores Crotonienses Delphicum oraculum adierunt. [6] Responsum his est, *Finem mali fore, si violatum Minervæ numen & interfectorum manes placassent.* [7] Itaque cum statuas juve-

ex Achaia oriundi, etiam cognatione juncti erant. BERNEC.

Herculis sagitta] Aristoteles περὶ Θαυμασίων Ἀκουσμάτων. BONGARS.

CAP. II. 1. *Metapontini*] *Metapontum*, Stephanus aliique *Metabum* nominant. Strabo VI. conditum tradit a Pyliis qui cum Nestore ab Ilio navigarunt. BERNEC.

Epeus] Virgil. Æn. II, 264:
——— *& ipse doli fabricator Epêus.*
Hujus instrumenta in templo Minervæ consecrata memorat & Aristoteles in Admirandis 94. IDEM.

2. *Major Græcia*] Vide Festum in *Major Græcia*, & quæ ad eum Jos. Scaliger: & Strabonem VI. Seneca ad Albinam 6. *Totum Italiæ latus, quod Infero mari alluitur, Major Græcia fuit.* BONGARS. Ad hujus Græciæ differentiam nominat Livius VIII, 26, 19. *Græciam ulteriorem*, hoc est, vere *Græciam* ut hæc sit *Citerior*. Quæ nobilis Italiæ portio, una cum Bruttiis, hodie *Calabriæ*, nomine censetur. Vide etiam Rittershusii not. ad Malchum p. 734. BERNEC.

3. *Principio originum*] Hoc *originum* suspectum mihi est, neque enim sensus ejus aliquis sat idoneus. Deliberent, qui rectius judicio valent. SCHEFF.

Crotoniensibus] Croton magnæ Græciæ urbs ad sinum Tarentinum. Hodieque Crotone dicitur.

4. *Cum primum*] Gronovius Obser. I, 7. legit: *Cum primam urbem Sirim cepissent.* GRÆV. Gronovius in Observat. *Cum primam urbem.* SCHEFF.

Sirim] *Siris Italiæ civitas; Metaponto propinqua:* Stephan. Deinde *Heraclea* dicta: Plin. III. Nat. Hist. II. Σειρῖτιν vocat Strabo VI. BONGARS.

Minervæ simulacrum] Palladium, ad imitationem illius Trojani factum, quod erat argumento Sirin profugorum Trojanorum esse coloniam. BERNEC.

Velatum ornamentis] Infulis. Velato autem capite sacra faciebant sacerdotes.

7. *Deæ pacem*] Livius XXX, 13, 3. *Ab diis pars utraque, hostiis mactandis*

pem ab Achæis ducunt. [11] Quid Ceren urbem dicam? Quid Latinos populos, qui ab Ænea conditi videntur? [13] Jam Falisci, Nolani, Abellani, nonne Chalcidensium coloni sunt? [14] Quid tractus omnis Campaniæ? quid Bruttii, Sabinique? Quid Samnites? [15] Quid Tarentini? quos Lacedæmone profectos, Spuriosque vocatos accepimus? [16] Thurinorum urbem condidisse Philocteten ferunt, ibique adhuc monumentum ejus vi-

dicitur *Spina in Umbris*, sic præcessit *Pisæ in Liguribus*, & *in Tuscis Tarquinii.* ut hoc item conjecturam Vossii juvet. VORST. If. Vossius, probante Grævio, *Spina in Umbris.* SCHEFF. Illust. Vossii conjecturam in textum recepi; tam enim illa & certa est & docta, quam vulgata lectio, *Spinambris*, antehac ridicula fuit. FABER.

Perusini quoque originem ab Achæis &c.] Appianus autem v. Bell. Civ. Perusiam a Tyrrhenis in Italia conditam, & ob id Junonem, Tyrrhenorum more, in ea urbe coli solitam tradit. Adde quæ Servius adnotavit ad Virgil. x. Æneid. 198. BERNEC.

12. *Ceren*] *Caren* alii scribunt: quam a Pelasgis conditam refert Strabo. De urbium conditoribus, auctorum dissensiones hic notare, non est mei propositi: & tanta est inter eos varietas, ut ne urbis quidem Romæ origo constet. BONGARS. Becharii & aliæ antiquiores editiones, *Care.* Et est sane *Care* indeclinabile quoque. Livius v. *Care pervexit.* Ceterum dicitur quoque *Cares*, *itis* & *etis.* Vide quoque Notas nostras in Val. Max. I, 1, 10. VORST.

13. *Jam Falisci* &c.] Servius ad Virgil. Æn. VII, 695. BERNEC. Inter hos nonnulli MSS. inserunt, *Japygios.* Et sunt Japygii Magnæ Græciæ populus, Messapii alias vocati, quod ex Polybio III. apparet, ut fortassis omitti non debuerint. SCHEFF.

Nolani] Solinus 2. *Nolam a Tyriis*, seu potius, emendante Salmasio, *Thurisis*, qui mox *Thurini*, Nostro sunt, conditam scribit: Vellejus I, 7, 5. a *Tusci*. Cum auctore nostro consentit Silius Ital. XII, 116.

Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolam.

BONGARS.

Abellani] De *Abella*, quæ & *Avella* (unde *nuces avellanas*, deducit Macrobius Sat. I, 14.) vide Servium ad Virgil. Æn. VII, 740. Coloniam posterioribus temporibus factam, auctor est Frontinus. BERNEC.

14. *Bruttii*] Qui & *Brutii*, ita dicti quod fugitivi & servi essent Lucanorum. Vide Diod. XVI. & Strab. XVI.

15. *Tarentini*] Memorabilem historiam conditæ urbis *Tarenti*, vide apud Strabonem VI. Pausaniam in Phocicis, Statium ad Virgil. Æn. III, 551. aliosque. BERNEC.

Spurios] De Quibus Supra ad III, 4, 7. IDEM. Lacedæmone profectos, qui Tarentum condidere, supra III, 4, 7. *Parthenias*, ἀπὸ τῆ παρθένου scilicet, vocatos fuisse scribit. Quæ tamen appellatio ad idem illud pertinet, ut eos *spurios* fuisse intelligeretur. Additur enim *Parthenias* vocatos esse *ob notam materni pudoris.* VORST.

16. *Thurinorum urbem*] Quæ antea *Sybaris*, inde *Thurium*, & *Thurii*, & *Thuria*: denique, *Copia*, dicta. Livius XXV, 15, 12. *Thurini Tarentinis Metapontinisque, indidem*

ex

visitur; & Herculis sagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Trojæ fuere.

CAP. II. [1] Metapontini quoque in templo Minervæ ferramenta, quibus Epeus, a quo conditi sunt, equum Trojanum fabricavit, ostentant. [2] Propter quod omnis illa pars Italiæ, Major Græcia appellata est. [3] Sed principio originum Metapontini cum Sybaritanis & Crotoniensibus pellere ceteros Græcos Italia statuerunt. [4] Cum primum urbem Sirim cepissent, in expugnatione ejus quinquaginta juvenes amplexos Minervæ simulacrum, sacerdotemque deæ velatum ornamentis, inter ipsa altaria trucidaverunt. [5] Ob hæc cum peste & seditionibus vexarentur, priores Crotonienses Delphicum oraculum adierunt. [6] Responsum his est, *Finem mali fore, si violatum Minervæ numen & interfectorum manes placassent.* [7] Itaque cum statuas juve-

ex Achaia oriundi, etiam cognatione juncti erant. BERNEC.

Herculis sagitta] Aristoteles περὶ Θαυμασίων Ἀκουσμάτων. BONGARS.

CAP. II. 1. *Metapontini*] *Metapontum*, Stephanus aliique *Metabum* nominant. Strabo VI. conditum tradit a Pyliis qui cum Nestore ab Ilio navigarunt. BERNEC.

Epeus] Virgil. Æn. II, 264:

—— *& ipse doli fabricator Epeus.*

Hujus instrumenta in templo Minervæ consecrata memorat & Aristoteles in Admirandis 94. IDEM.

2. *Major Græcia*] Vide Festum in *Major Græcia*, & quæ ad eum Jos. Scaliger: & Strabonem VI. Seneca ad Albinam 6. *Totum Italiæ latus, quod Infero mari alluitur, Major Græcia fuit.* BONGARS. Ad hujus Græciæ differentiam nominat Livius VII, 26, 19. *Græciam ulteriorem*, hoc est, vere *Græciam* ut hæc sit *Citerior*. Quæ nobilis Italiæ portio, una cum Bruttiis, hodie *Calabria*, nomine censetur. Vide etiam Rittershusii not. ad Malchum p. 134. BERNEC.

3. *Principio originum*] Hoc *originum* suspectum mihi est, neque enim sensus ejus aliquis sat idoneus. Deliberent, qui rectius judicio valent. SCHEFF.

Crotoniensibus] Croton magnæ Græciæ urbs ad sinum Tarentinum. Hodieque Crotone dicitur.

4. *Cum primum*] Gronovius Obser. I, 7. legit: *Cum primam urbem Sirim cepissent.* GRÆV. Gronovius in Observat. *Cum primam urbem.* SCHEFF.

Sirim] *Siris Italiæ civitas; Metaponto propinqua:* Stephan. Deinde *Heraclea* dicta: Plin. III. Nat. Hist. II. Σιρῖτιν vocat Strabo VI. BONGARS.

Minervæ simulacrum] Palladium, ad imitationem illius Trojani factum, quod erat argumento Sirin profugorum Trojanorum esse coloniam. BERNEC.

Velatum ornamentis] Infulis. Velato autem capite sacra faciebant sacerdotes.

7. *Deæ pacem*] Livius XXX, 13, 3. *Ab diis pars utraque, hostiis mactandis*

venibus justæ magnitudinis, & imprimis Minervæ fabricare cœpissent, Metapontini cognito oraculo deorum, occupandam manium & deæ pacem rati, juvenibus modica & lapidea simulacra ponunt, & deam panificiis placant. [8] Atque ita pestis utrobique sedata est, cum alteri magnificentia, alteri velocitate certassent. [9] Recuperata sanitate, non diu Crotonienses quievere. [10] Itaque indignantes, in oppugnatione Siris, auxilium contra se a Locrensibus latum, bellum his intulerunt. [11] Quo metu territi Locrenses ad Spartanos decurrunt; auxilium supplices deprecantur. [12] Illi longinqua militia gravati auxilium a Castore & Polluce petere eos jubent. [13] Neque legati responsum sociæ urbis spreverunt; profectique in proximum templum, facto sacrificio, auxilium deorum implorant. [14] Litatis hostiis, obtentoque, ut rebantur, quod petebant, haud secus læti, quam si deos ipsos secum avecturi essent; pulvinaria iis in navi componunt, stau-

dis pacem petiit, ut mala scilicet averterent, & *parcerent*. Nam hoc ipso verbo utebantur precantes. Plautus Merc. IV, I, 12.

Apollo, quæso te, ut des pacem propitius, &c.

Meoque ut parcas gnato, parce propitius. Adde sup. XVIII, 6, 12. g.

BERNEC.

Panificiis] Plinius Præfat. ad Vesp. *Et diis lacte rustici multæque gentes supplicant: & mola tantum salsa litant, qui non habent thura: nec ulli fuit vitio deos colere, quoquo modo posset.* BERNEC.

12. *Longinqua militia gravati*] Lege, *longinquam militiam gravati.* Vide Diatrib. Stat. 23. GRONOV. Gronovius legi mallet, *longinquam militiam.* Et sane *gravari*, cum significat grave ducere & recusare, casum quartum adsciscit. Horatius IV. Od. 11. *Pegasus terrenum equitem gravatus.* Lucanus VII, 284. *Romanos odere omnes, Dominosque gravantur.* Seneca I, 12. de Clem. *At illum acerbum & sanguinarium necesse est graventur stipatores sui.* VORST. Idem Gronovius, probantibus aliis, *longinquam militiam.* SCHEFF. Gronovius, *longinquam militiam gravati.* Optime, differunt enim inter se, *gravari militia*, & *gravari militiam.* Gravantur militia, quibus militiæ onus, labores & pericula gravia sunt & molesta. Militiam illi gravantur, qui illam refugiunt. FABER.

Castore & Polluce] Qui bellis juvenum specie se inserere crediti, atque auxilium ferre.

14. *Litatis*] Litare est veniam per sacrificia impetrare, victimis felicem eventum addicentibus.

Avecturi] Vulg. *Advecturi*, MSS. mei Fuldenses *avecturi*. ut lubet sane. MOD. In MSS. Modii Fuldensibus, *avecturi*. Utrumlibet certo re-spe

faustisque profecti ominibus, solatia suis pro auxiliis deportant.

CAP. III. [1] His cognitis, Crotonienses & ipsi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, bellique prosperos eventus deprecantes. [2] Responsum, *Prius votis hostes, quam armis vincendos.* [3] Cum vovissent Apollini decimas prædæ, Locrenses & voto hostium & responso dei cognito, nonas voverunt, tacitamque eam rem habuere, ne votis vincerentur. [4] Itaque cum in aciem processissent, & Crotoniensium centum viginti millia armatorum constitissent, Locrenses paucitatem suam circumspicientes (nam sola quindecim millia militum habebant) omissa spe victoriæ, in destinatam mortem conspirant: [5] tantusque ardor ex desperatione singulos cepit, ut victores se putarent, si non inulti morerentur. [6] Sed dum mori honeste quærunt, feliciter vicerunt; Nec alia cau-

spectu bene: sicut supra XVIII, 1, 3. *adductis*, vel *abductis*. BERNEC. Omnino recipienda veterum Modii membranarum lectio: *avecturi essent*. Paulo ante scribe cum Gronovio: *longinquam militiam gravati*. Nolebant suscipere expeditionem in tam longe a patria remotam gentem. Aliud est *gravari militia*, aliud *gravari militiam*. *Gravatur militia*, cui militia gravis est, qui molestias ex ea capit; *gravatur militiam*, qui eam recusat, non vult subire. Horat. IV. Od. II. *Pegasus terrenum equitem gravatus*, non est, ut exponit vir doctissimus & disertissimus, cui grave molestumque erat ferre; tunc enim dicendum fuisset, *terreno equite gravatus*: sed nolebat pati, suscipere ferendum equitem terrenum. GRÆV. Commodius videtur, quod in suis Codd. MSS. esse testatur Modius, *avecturi*. VORST. Grævius ex Modianis, *avecturi*. SCHEFF. Emendaveram, *avecturi*; Quod Berneccerus in MSS. Modii reperiri affirmat. FABER.

Faustis profecti ominibus] Omen illud quod Locrenses acceperunt cum auxilium a Castore & Polluce eos petere juberent Spartani, mirum quod non & Valerius Max. inter cetera recensuit. Sane perquam simile illud est quibusdam eorum, quæ ipse I, 5. commemorat. VORST.

CAP. III. 4. *Cum in aciem processissent*] Ad Sagram fluvium. Strabo VI. Cicero de Nat. Deor. I, 2. & III, 5. Plutarchus in Æmilio 41. Locrensium cum Rheginis fuisse decem millia; Crotoniensium 130. millia Strabo refert; & ortum inde proverbium in derogantes rei fidem: Ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ. cujus meminit & Cicero de Nat. Deor. III, 5. BONGARS. Meminit etiam Eustathius in Bœotiam Homeri pag. 210, 28. BERNEC.

5. *Tantusque ardor* &c.] Vell. Paterculus II, 5, 2. *Q. Metellus*, cum in hostem suos ire periculoso loco juberet, *facientibus omnibus in procinctu testamenta, velut ad cer-*

 tam

causa victoriæ fuit, quam quod desperaverunt. [7] Pugnantibus Locris, aquila ab acie nunquam recessit, eosque tam diu circumvolavit, quoad vincerent. [8] In cornibus quoque duo juvenes diverso a ceteris armorum habitu, eximia magnitudine & albis equis & coccineis paludamentis, pugnare visi sunt, nec ultra apparuerunt, quam pugnatum est. [9] Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eadem die qua in Italia pugnatum est, & Corintho & Athenis & Lacedæmone nunciata est victoria.

CAP. IV. [1] Post hæc Crotoniensibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. [2] Oderant enim quæ infeliciter sumserant; mutassentque vitam lu-

xuria,

tam mortem eundum foret, non deterritus proposito, quem moriturum miserat, militem victorem recepit: tantum effecit mistus timori pudor, spesque desperatione quæsita. Vide Veget. de Re Mil. III, 21. & IV, 25. Virg. Æneid. II, 354:

Una salus victis, nullam sperare salutem.

BERNEC.

7. *Aquila*] Aquilæ si dextra parte advolarent, sique patulis & porrectis perstreperent alis, omen futuri boni certissimum præbebant, Homero teste.

8. *Duo juvenes*] Similia Florus I, II, 5. & Frontinus I, II, 8. BERNEC.

9. *Famæ velocitas*] Adde supra II, 14, 9. item Plinium Hist. Nat. VII, 22. Florum III, 3. fin. IDEM.

Corintho] Scribe, *Corinthi*. GRONOV.

Nuntiata est victoria] Ludis Olympiæ auditam scribit Cic. de N. Deor. I, 2. & ceteri: Strabo pro fabula id habet. BERNEC.

CAP. IV. 1. *Crotoniensibus nulla virtus*] De eorum pristina virtute præter Strabonem lege Ciceronem Rhet. II, 1. De luxuria autem & vitæ genere post attritas bellis frequentibus vires, vide Petronium in Satyrico, apud quem pro *scenas*, ne idem bis dicat, legendum arbitror, *cœnas. quisquis suos heredes habet*, inquit, *nec ad cœnas, nec ad spectacula admittitur.* BONGARS. Dubitanti de hac emendatione Petroniana Freinshemius noster ostendit locum Livii, *scenam a spectaculo* distinguentis VII, 2, 2. *Ludi quoque scenici, nova res bellicoso populo (nam circi modo spectaculum fuerat) instituti dicuntur.* BERNEC.

2. *Pythagoras*] Vide Laërtium in ejus Vita. M. Ciceronem Tuscul. V, 4. BONGARS. Adde Cicer. de Oratore III, 34. Livium I, 18. Jamblichum, Apuleium pr. Florid. BERNEC. Pherecydis Syri discipulus. Mysteriis velavit suam Philosophiam more Ægyptiorum, aliorumque Orientalium. Quorum instituta penitus hausit; ut Josephus contra Appionem & Eusebius tradiderunt. Ex Christianis Ambrosius de Pythagora hoc egregium adducit testimonium. *Cum ex populo Judæorum*, inquit, *ut plerique arbitrantur, genus Pythagoras duxerit, ex ejus disciplina derivavit etiam magisterii præcepta, meritoque magnus apud Philosophos habitus, qualem, ut ajunt, vix reperias ullum.*

3. His

xuria, ni Pythagoras philoſophus fuiſſet. [3] Hic Sami Demarato locuplete negotiatore natus, magniſque ſapientiæ incrementis formatus, Ægyptum primo, mox Babyloniam ad perdiſcendos ſiderum motus, originemque mundi ſpectandam profectus, ſummam ſcientiam conſequutus erat. [4] Inde regreſſus, Cretam & Lacedæmona, ad cognoſcendas Minois & Lycurgi inclytas ea tempeſtate leges, contenderat. [6] Quibus omnibus inſtructus, Crotonam venit, populumque in luxuriam lapſum, auctoritate ſua ad uſum fruga-

3. *Hic Sami Demarato locuplete negotiatore natus*] Certe non magis Pythagoras Demarati filius, quam Tarquinius Mneſarchi. Forte ſcripſit Juſtinus *Marmaco*, pro *Demarato*. Marmacum namque aliqui dixerunt appellatum fuiſſe Pythagoræ patrem. Diog. Laërtius: Πυθαγόραν ἔνιοι μὲν φασὶν υἱὸν εἶναι Μαρμάκου τοῦ Ἱππάσου, τοῦ Εὐθύφρονος, τοῦ Κλεωνύμου, φυγάδος ἐκ Φλιοῦντος. Voss. Atqui *Mneſarchus* dicebatur, non *Demaratus*. Quare Ill. Voſſii conjectura mihi vehementer probatur, reſcribentis, *Marmaco*; nam Diogene Laertio teſte, fuere qui Pythagoræ patrem Marmacum vocarunt. Quin & ſcio me legiſſe in veterum ſcriptis eodem nomine Pythagoræ filium appellatum fuiſſe. At apud Græcos avi nomen nepoti fere plerumque imponebatur. Quæ utraque res conjecturam Voſſii omnino confirmat. FABER.

Magniſque ſapientiæ incrementis formatus] Vulg. *Magniſq. ſap. inc. ornatus.* Quid eſt *ſapientiæ incrementis ornari?* Abhorrent ab hoc loquendi genere Latinæ aures. Lege ex MSS. cum Gronovio: *Magnis ſapientiæ incrementis formatus*, hoc eſt, cum ſic eſſet inſtitutus & formatus a magiſtris, ut magnos in ſapientiæ ſtudiis feciſſet progreſſus. XVIII, 3. *Ab eo formatus, cum medio noctis omnes in unum campum proceſſiſſent.* VIII, 2. *Ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus inſtitutiſque formata.* Ovid. III. Metam.

Talibus ignaram Juno Cadmeida dictis
Formarat. —

Horat. *Teneræ mentes formandæ ſtudiis.* GRÆV. Vulg. *ornatus*. Codices quidam MSS. teſte Bongarſio pro *ornatus* habent *formatus*. Eſtque ita & in antiquioribus typis expreſſis Becharii & Majoris. Amplector ergo illud cum Gronovio; præſertim cum & XVIII, 3, 10. eandem vocem eadem fere ſignificatione uſurpatam videam. VORST. Bongarſiani MSS. & Iuntina, probantibus doctis, *ſapientiæ incrementis formatus*. SCHEFF. In MS. Bongarſii legebatur, *magniſque ſapientiæ incrementis formatus*; atque ita ſcribi curavi. Nam vulgata lectio, *ornatus*, vitioſa eſt & inepta. In quibuſdam Impreſſis legitur, *firmatus*, non longe a Manuſcripti auctoritate. FABER.

Ad perdiſcendos] Φιλομαθίας χάριν tyrannidem fugiens. Strabo XIV. BONGARS.

4. *Cretam*] Quam priſcis temporibus, legibus optimis fuiſſe compoſitam, ideoque ad ſui imitationem traxiſſe Græcorum præſtantiſſimos, ait Strabo X. pag. 328, 50. Adde Tacitum Annal. III, 26, 5. BERNEC.

5. *Crotonam*] Elegantius eſſet, *Cro-*

galitatis revocavit. [6] Laudabat quotidie virtutem; vitia luxuriæ, casusque civitatium ea peste perditarum enumerabat: [7] tantumque studium ad frugalitatem multitudinis provocavit, ut aliquos ex his luxuriatos incredibile videretur. [8] Matronarum quoque separatam a viris doctrinam, & puerorum a parentibus frequenter habuit. [9] Docebat nunc has pudicitiam, & obsequia in viros; nunc illos modestiam, & literarum studium. [10] Inter hæc velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat, [11] consecutusque disputationum assiduitate erat, ut matronæ auratas vestes, ceteraque dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Junonis ædem ipsi deæ consecrarent, [12] præ se ferentes, vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse. [13] In juventute quoque quantum profligatum sit, victi feminarum contumaces animi manifestant. [14] Sed trecenti ex juvenibus cum sodalitii juris sacramento quodam nexi separatam a ceteris civibus vitam exercerent, quasi cœtum clandestinæ conjurationis haberent, civitatem in se converterunt, [15] quæ eos, cum in unam domum convenissent, cremare voluit. [16] In quo tumultu sexaginta ferme periere: ceteri

ri

Crotona; quanquam alibi *Salaminam*, pro, *Salamina*. FABER.

Tantumque studium ad frugalitatem multitudinis concitavit] Transposita esse verba puto: Sic legerem, *tantumque studium multitudinis ad frugalitatem concitavit*. IDEM.

10. *Frugalitatem*] Commendatam Senecæ de Tranquill. Animi I. & 2. & Epist. 17. Plinio Epist. II, 4. & VI, 8. BERNEC.

11. *Velut instrumenta luxuria*] Tertullianus VI, 2. de Habitu Mulieb. *instrumenta muliebris gloria* vocat. Eo loco, ubi legitur, *medicamenta ex fuco, quibus lana colorantur*, emendandum videtur, *mala*. BONGARS.

14. *Sodalitii juris sacramento quodam nexi*] MSS. *Sodalitii juris sacramento quodam nexi*. Quod exosculatur merito Gronovius Observ. IV, 17. præfatus sodalitii juris sacramentum esse illud vinculum quo continebatur societas illorum, qui coïerant. GRÆV. Ita omnino legendum censeo cum Gronovio; non *jure*, ut Bongarsius, & Berneccerus edidere. Illud *juris* in codd. MSS. esse ipse testatur Bongarsius. Mirum igitur quod non & ipse in textum recepit: Ceterum τὸ *juris*, pleonasmum hic sapit. Posset etiam dici, *sodalitii sacramento quodam nexi*. Sic XXIX, 4, 9. *In societatis jure retinere*, est pro in socie-

cie-

ti in exsilium profecti. [17] Pythagoras autem cum annos viginti Crotonæ egisset, Metapontum migravit, ibique decessit; [18] cujus tanta admiratio fuit, ut ex domo ejus templum facerent, eumque pro deo colerent.

CAP. V. [1] Igitur Dionysius tyrannus, quem supra a Sicilia exercitum in Italiam trajecisse, bellumque Græcis intulisse memoravimus, expugnatis Locris, Crotonienses vix vires longo otio ex prioris belli clade resumentes, aggreditur; [2] qui fortius cum paucis tanto exercitui ejus, quam antea cum tot millibus Locrensium paucitati restiterunt. [3] TANTUM virtutis paupertas adversus insolentes divitias habet, tantoque insperata interdum sperata victoria certior est. [4] Sed Dionysium gerentem bellum, legati Gallorum, qui ante menses Romam incenderant, societatem amicitiamque petentes adeunt: [5] *Gentem suam inter ho-*

cietate retinere. VORST. Sic edidit ex MSS. Bongars. Vorstius, Grævio, Gronovioque approbantibus. SCHEFF. In MSS. Codd. aliquot scriptum est, *sodalitii juris, &c.* Quod probat Gronovius. Mihi autem credibile sit verbum aliquod hinc excidisse. Libenter certe legerim, *eum sodalitii jure* VELUT *sacramento quodam nexi, &c.* FABER. Angli *jure.* Atque ita MS. alii. Unde penitus persuasum habeo, esse glossam sequentis *sacramento*, ac iccirco delendum. *Sacramentum sodalitii*, ut apud Vegetium & alios, *sacramentum militia.* Faber legit, *sodalitii jure velut sacramento.* Frustra, cum de interposito jurejurando sit certum. SCHEFF.

Separatam &c.] Seneca Epist. 5. *Id agamus, ut meliorem vitam sequamur quam vulgus, non ut contrariam: alioqui quos emendari volumus, fugamus, & à nobis avertimus &c. Hoc primum Philosophia promittit, sensum communem, humanitatem, & congregationem: à qua professione dissimilitudo separabit.* Cicero citatus à Lactantio III, 15. *Philosophia quidem pracepta noscenda: vivendum autem civiliter.* BERNEC.

Vitam exercerent.] Joh. Saresberiensis, ubi hunc. locum citat, id est, VII, 4. Policr. pro *exercerent* habet, *agerent.* VORST.

Civitatem in se converterunt] Nec immerito Livius XXXIV, 2, 4. *Ab hoc genere summum periculum est, si cœtus & concilia, & secretas consultationes esse sinas.* Vide Rittersh. in Malch. p. 36. BERNEC.

17. *Decessit*] Vel inedia: vel interfectus a Syracusanis, dum agrum fabaceum circuit. Laërtius in Pythag. Tzetz. Mil. XI, 366. IDEM.

18. *Templum*] Ceteris delubrum vocabant, vicumque Musis sacratum, ut idem ex Phavorino refert. Firmat Val. Max. VIII, 15, 1. Ext. p. 291. m. Vide Casaub. ad Laert. p. 103. f. 1. IDEM.

CAP. V. 1. *Supra*] Scilicet hujus li-

hostes ejus positam esse, magnoque usui ei futuram vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hostibus affirmant. 6 Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate, & auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat. 7 His autem Gallis causa in Italiam veniendi, sedesque novas quærendi, intestina discordia & assiduæ domi dissensiones fuere; 8 quarum tædio, cum in Italiam venissent, sedibus Tuscos expulerunt; & Mediolanum, Comum,

libri principio. BERNEC.

4. *Qui ante menses* &c. Puto scripsisse, *ante mensem.* VOSS. Hæc locutio non est integra; quid enim *ante menses?* debet adesse numerus, vel saltem verbo aliquo ostendi, eum certum non nominari, e. g. *ante menses aliquot*, vel *paucos.* Nunc tale nil occurrit. In MSS. legitur *meses.* Unde nescio, annon videri noster possit scripsisse *menses sex.* Et est ratio, quia post incensam urbem Capitolium tenuerant obsessum per sex menses Galli, & post pacem fecerant, quo verisimile est tempore, misisse, qui auxilia sua Dionysio offerrent, cum nimirum bellum cum Romanis esset finitum. De sex mensibus quod dixi, docet Florus I, 13. *Sex mensibus barbari circa montem unum pependerunt.* SCHEFF.

Romam incenderant] De Roma à Gallis capta & incensa pleni sunt auctorum libri. BONGARS. Instar omnium esto Livius V, 41. & seqq. BERNEC.

6. *Auxiliis Gallorum auctus; bellum velut ex integro restaurat.*] Hæc ita correxere, cum in MSS. legeretur: *bellum velut ex integro reliquit. restauratis autem.* Quod non frustra est. Ita enim emendandum erat: *auxiliis Gallorum auctus belli, velut ex integro, reliquias restaurat. Iis autem* &c. VOSS.

7. *Intestina discordia*] Seneca Consol. ad Helviam 6. *Non omnibus eadem causa relinquendi quærendique patriam fuit. Alios excidia urbium suarum, hostilibus armis elapsos; in aliena, spoliatos suis, expulerunt: alios domestica seditio submovit: quosdam fertilis ora & in majus laudata fama corrupit: alios alia caussa excivit domibus suis.* Adde Liv. II, 16, 3. Sallust. Jugurth. 78, 1. Tacit. Germ. 29, 1. BERNEC.

8. *Mediolanum*] Quod aliis auctoribus *Mediolanum*, & *hac Mediolanus*, & *Mediolana*, pluraliter. Urbis originem exponit & Livius V, 34, 9. IDEM.

Comum] Κῶμον, Ptolemæo & aliis, Insubrum in Italia urbs, ad Larium lacum, unde is quoque Comacenus dicitur: *Novum Comum* a Suetonio appellatur. *Como* quoque hodie & *Comum* aut *Tocnea vicus.*

Brixia] Βρίξια, Cenomanorum oppidum, & caput, *Brescia* hodie.

Veronam] Hujus originem & Livius V, 35, 1. ad Gallos cum nostro referre videtur: at Plinius III. Hist. Nat. 19. ad Rhætos Euganeosque. BERNEC.

Bergomum] Vulg. *Vergamum*, pro *Bergomum*, more posterioris ævi usitatissimo; *B.* in *V.* converso. BERNEC. *Vergamum*, Hæc barbari sæculi scriptura est. Recte Juntæ: *Bergomum.* Sicut & superius *Abellani* pro *Avellani.* GRÆV. Antiquiores typis expressi, *Bergomum.* Quod mirum cur Bongarsius

num, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam condiderunt. [9] Tusci quoque, duce Rhæto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere; & ex nomine ducis gentes Rhaetorum condiderunt. [10] Sed Dionysium in Siciliam adventus Carthaginiensium revocavit: qui reparato exercitu, bellum quod lue deseruerant, auctis viribus repetebant. [11] Dux belli Hanno Carthaginiensis erat; [12] cujus inimicus Suniatus, potentissimus ea tempestate Pœnorum, cum odio ejus; Græcis literis, Dionysio adventum exercitus, & segnitiem ducis familiariter prænuntiasset, comprehensis epistolis, proditionis damnatur; facto senatusconsulto, [13] *Ne quis postea Carthaginiensis, aut literis Græcis, aut sermoni studeret; ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset.* [14] Nec multo post Diony-

stus mutarit; præsertim cum ipse notaverit, *Vergamum*, more posterioris ævi formatum esse. VORST. Veteres & Iuntina, *Bergomum*, quod Grævio præfertur alteri. SCHEFF.

Tridentum] Plinius III. Hist. Nat. 19. Rhætorum hoc, non Gallorum facit oppidum. BERNEC.

Vicentiam] Memoratam Tacito Histor. III, 8. Plinio aliisque *Vicetia* est, imitatione Græcorum, qui ex *Albenses*, *Veronenses*, *Clemens*, & talibus, extruso N. Ἀλβήσιοι, Οὐηρωνήσιοι, Κλήμης faciunt. Quomodo & Græcobarbaris καστρίσιον, est *castrense*: κιρκίσιον, *circensia*: ἄρμητα, *armenta*, &c. De hoc toto loco vide Saresberiensem Policrat. VI, 17. BERNEC.

9. *Gentes Rhætorum*] Stephanus. *Rhæti. Tyrrhenica seu Tusca gens.* BONGARS.

11. *Segnitiem ducis*] MSS. mei constanter *segnitiam ducis*: quod pro eodem est. Terent. And. I, 31. *Nihil loci est segnitiæ neque socordiæ.* alii dixerunt etiam *segnitas* pro eodem. Accius Æneadis, sive Decio: *Eo nunc quod eorum segnitate ardet secus.* Item Andromeda *Namque ut dicam te metu aut segnitate addubitare, haud meum est.* Ipse denique Cicero II. de Orat. 41. *Et quoniam de imprudentia diximus, castigemus etiam segnitatem.* MOD.

14. *Insidiis ad postremum suorum interficitur*] Cicero de Nat. Deor. III, 35. *Atque* (mallem *namque*) *in suo lectulo mortuus in Tympanidiis in rogum illatus est.* Diodorus XV, 74. refert, eum epulantem, & largius bibentem in morbum incidisse: fieri autem potest, ut cum insidiis suorum periret, id ebrietati tribueretur: quod Alexandro M. evenit. Vide Plutarchum, & Probum in Dione. BONGARS. Plinius VIII. Nat. Hist. 53.

gau,

nyſius, quem paulo ante non Sicilia, non Italia capiebat, aſſiduis belli certaminibus victus fractuſque; inſidiis ad poſtremum ſuorum interficitur.

gaudio exſtinctum ſcribit, accepto tragicæ victoriæ nuntio. BERNEC. | Nullibi tamen hoc ſcriptum arbitror. FABER.

LIBER XXI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Dionyſii junioris artes tyrannicæ deſcribuntur.*
2 *Ejuſdem luxuria, crudelitas, doli, exſilium, tyrannis in Locrenſes.*
3 *Callido commento Locrenſes ſpoliat & obtruncat, ac Syracuſas per proditionem recipit.*
4 *Hannonis, tyrannidem Carthagini occupare tentantis, tragœdia.*
5 *Dionyſius junior, Sicilia ejectus, Corinthi moratur.*
6 *Hamilcarem, cognomine Rhodanum, Alexandri conſilia ſpeculatum ingrati Carthaginienſes interficiunt.*

CAP. I.

[1] EXſtincto in Sicilia Dionyſio tyranno, in locum ejus milites maximum natu ex filiis ejus, nomine Dionyſium, ſuffecere; [2] & naturæ jus ſecuti, & quod firmius futurum eſſe regnum, ſi penes unum remanſiſſet, quam ſi portionibus inter plures filios divideretur, arbi-

tra-

CAP. I. 1. *Maximum natu ex filiis ejus, nomine Dionyſium*] Alii ſcriptores dicerent, *nomine & ipſum Dionyſium*; qui & ipſe, ut pater, *Dionyſius* dicebatur; Et ita Juſtinus alibi, *Fratremque regis & ipſum Ariarathem nomine.* Et XLI, 5. *Hujus filius ſucceſſor regni, Arſaces & ipſe nomine.* Sic XLI, 4. *Morte Theodoti, metu liberatus, cum filio ejus, & ipſo Theodoto, fœdus ac pacem fecit.* Ubi, *& ipſo Theodoto*, idem valet, ac, *Qui etiam Theodotus dicebatur.* Et XLII, 4. *Et ipſe Phrahates nomine.* FABER.

3. Nat

trabantur. 3 Sed Dionysius inter initia regni, avunculos fratrum suorum, veluti æmulos imperii sui, hortatoresque puerorum ad divisionem regni, tollere gestiebat. 4 Quare paulisper dissimulatum animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit; ex-

2. *Natura jus*] Plerique Veteres *naturam ejus*, ex quo *natura jus*, fecit Doctor meus Jac. Cujacius ad L. 5. D. de Pactis, quem vide. Error hinc natus est. In Vetr. Libris diphthongus scribitur literis separatis *ae*. Cum ergo in veteri esset *naturae jus*, negligens exscriptor, *natura ejus*, exscripsit, quod deinde audax corrector supradicta linea emendavit, ut legeretur *naturam ejus*: Id & alii postea majori etiam audacia, mutarunt in *maturam ætatem ejus*. Similibus mendis infectum Senecam, ostendit mihi Cl. & doctissimus Vir Nic. Faber. de Ira II, 30. ubi legitur: *Pater est, tantum profuit, ut illi donanda injuria ejus sit*: cum in Libris MSS. sit, *ut illi etiam injuria ejus sit*, nemo non doctissimo viro assentiatur, legendum, *injuria jus sit*. Et I. de Clement. 19. *Cum liceat innoxium aliis, & ob hoc securum, salutarem potentiam ejus tractare*. Vet. Codices, *salutare potentia ejus*: Quis non videat legendum, *potentiæ jus*? Sed Cujacii emendationem probat auctor ipse II, 10, 2. *ætatis privilegium* dicit, *quod jus, & ordo nascendi, & natura ipsa gentibus dedit*. Et XXXIV, 3, 7. vocat *jus gentium*. Unde libenter emendarem locum XLI, 5, 11. Infra, *quorum major Phraates, more gentis, heres regni*. ut legeremus, *more gentium*, vel, *jure gentium*. imperitus librarius pro *jore*, ut scribebant veteres, conjecit legendum, *more*: inde *more gentium*, tandem *more gentis*. Supra XVI, 2, 8. de Ptolemæo. *Is contra jus gentium, minimo natu ex filiis, ante infirmitatem, regnum tradiderat, ejusque rei populo rationem reddiderat*. quæ postrema verba notanda sunt, ut intelligamus, regem contra jus & receptos mores, nihil absque consensu populi innovare posse. Nam & infra XXXIX, 3, 3. cum Ægypti regina minorem filium regem facere vellet, à populo compellitur, majorem eligere. Herodotus VII, 2. ait, *Esse apud universos homines institutum, ut maximus natu liberorum obtineat principatum*. Neque lex divina quicquam patitur primogenito derogari. Deuteron. XXI, 14. & seqq. Jus autem naturæ esse jus gentium, notum est ex JCtorum libris. (§. 11. Instit. de Rer. Divis. & §. 42. d. t. *jure gentium, id est, jure naturali*: quia scilicet *naturalis ratio id inter omnes homines constituit*, §. 1. Instit. de Jure Nat. Gat. & Civ.) Cicero III, 5. de Offic. *Neque vero hoc solum natura, id est, jure gentium* &c. De Dionysio juniore lege Plutarchum & Probum in Dione, & Diodorum XVI, 5. cum seqq. & Gemistum. Bongars.

Si penes unum remansisset] Unde Stratius Attalo prudenter ingerit apud Liv. XLV, 19, 14. *Si partem regni fraterni peteret, ambo infirmos distractis viribus, & omnibus injuriis obnoxios fore*. Bern. Usitatissimum nostro est tempore, imperfectum & plusquamperfectum, permutare. Ita ergo & nunc *remansisset* scripsit pro *remaneret*: sequitur mox, *quam si portionibus inter plures fil. divideretur*. Vorst.

3. *Avunculos fratrum suorum*] Reliquerat enim Dionysius ex duabus uxoribus liberos, Locrina tres, & Aristomacha, Dionis sorore, quatuor. Vide Plutarchum & Diodorum.

4. *Quare*] Forte, *quam*. Gronov.

excuſatius facturus quod ſtatuerat, ſi probatus ante omnibus foret. 5 Igitur nexorum tria millia e carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit; & quibuscumque delinimentis poteſt, animos omnium ſollicitat. 6 Tunc ad deſtinatum facinus converſus, non cognatos tantum fratrum, ſed etiam ipſos interficit: 7 ut quibus conſortium regni debebat, ne ſpiritus quidem conſortium relinqueret, tyrannidem in ſuos priusquam in exteros auſpicatus.

CAP. II. Sublatis deinde æmulis, in ſegnitiem lapſus ſaginam corporis ex nimia luxuria, oculorumque va-

5. *Igitur nexorum*] Tacit. Hiſtor. IV, 63. *Novum imperium inchoantibus, utilis clementiæ fama.* BERNEC.

6. *Non cognatos tantum* &c.] Plutarchus in Demetrio 5. *Familia Regum* (Alexandro M. ſuccedentium) *pene omnes, frequentes habent liberorum, frequentes etiam matrum neces & uxorum. Nam fratrum parricidia, ut POSTULATA geometræ ſumunt, ſic concedebantur habebanturque commune quoddam Poſtulatum & regium ad ſecuritatem.* Quo exemplo Turcarum quoque Principes imperium a parricidiis auſpicantur. BERN.

7. *Ne ſpiritus quidem conſortium*] Hoc vocabulum *conſortium* gloſſatoris mihi eſſe, non Juſtini videtur. Non enim ſolet alibi temere hoc plebejo genere ſermonis uti. SCHEFF. Si quis ita loqueretur, *Titius mihi vitæ ſocietatem reliquit*, is male loqueretur. Poſſumus dicere, *ille mihi ſocietatem honoris reliquit*, quia ſocietas ejuſmodi, donum eſt illius hominis; at de vita non itidem ſentias. Quare conſortium iſtud ſpiritus, ſeu vitæ, nequaquam placet. Scripſerat Juſtinus, *ne ſpiritum quidem*, id eſt, animam *relinqueret*. FABER. Controverſiam movent huic lectioni viri docti. Fateor *conſortium* poſſe ſine ſententiæ detrimento ſemel deleri; ſed nec incommode, quin ἐν δυνάμει reperitur. Sic XXIII, 2. *Nec invitam periculo ſpiritus ſui emturam, ut extremos viri ſpiritus exciperet.* Potuiſſet ſcribere: *nec invitam periculo ſpiritus ſui emturam, ut extremum viri exciperet.* Sed ſic maluit. Et hæc vocum iteratio cum apud poëtas, tum apud oratores & hiſtoricos ſæpe vi ſingulari eſt. Sed τῷ *conſortium* expuncto legendum eſſe *ſpiritum*, viris doctis minime poſſum aſſentiri. *Conſortium* eſt cohereditas. *Conſortes* ſunt coheredes. Hoc igitur dixit Juſtinus, qui debebant eſſe cum eo heredes regni, illos ne communis hujus vitæ uſura ſecum frui patiebatur: ſeu qui cum illo debebant regnare, eos ne ſecum quidem vivere ſinebat. Apud Ovid. Epiſt. Heroid. *Conſortes generis* dicuntur ejuſdem generis participes, ſive conſanguinei. Quidni ergo & *vitæ conſortes*, dici poſſint ii, qui ejuſdem vitæ ſunt participes. GRÆV.

Tyrannidem in ſuos prius quam in exteros auſpicatus] Lege ex MS. *in ſuos, quam in exteros.* Quomodo loquuntur optimi ſcriptores. VOSS.

CAP. II. 1. *Saginam*] Adde XXXIV, 2, 7: & XXXVIII, 8, 14. præcipue

valetudinem contraxit, adeo ut non ſolem, non pulverem, non denique ſplendorem ferre lucis ipſius poſſet. [2] Propter quæ dum contemni ſe putat, ſævitia graſſatur; nec ut pater carcerem nexis, ſed cædibus civitatem replet. [3] Ob quæ non contemtior omnibus, quam inviſior fuit. [4] Itaque cum bellum adverſus eum Syracuſani decreviſſent, diu dubitavit, imperium deponeret, an bello reſiſteret. [5] Sed a militibus prædam & urbis direptionem ſperantibus deſcendere in prælium cogitur. [6] Victus, cum iterato non felicius fortunam tentaſſet, legatos ad Syracuſanos mittit, ſpondens, *ſe depoſiturum tyrannidem, ſi mitterent ad eum, quibuſcum ſibi de pace conveniret.* [7] In quam rem miſſos primores in carcere retinet, atque ita incautis omnibus, nec quicquam hoſtile metuentibus, exercitum ad delendam civitatem mittit. [8] Fit igitur in ipſa urbe anceps prælium; in quo oppidanis multitudine ſuperantibus, Dionyſius pellitur: qui cum obſidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. [9] Exſul a Locrenſibus ſociis exceptus, velut jure regnaret, arcem

cipue de Ptolemæi prodigioſa obeſitate Athenæum longule a fine XII, cum Æliano Var. Hiſtor. IX, 13. Bernec.

Ex nimia luxuria &c.] Nihil enim eſt, quod certiorem aut citiorem inducat caliginem jugi ingluvie: quia, ut ait Portunianus, *edacitas cibos terit, ſed oculos vorat.* Hæc Saresberienſ. Policrat. VIII, 6. m. ubi locus hic Trogi laudatur. Idem. Valerius Max. VI, 6, 4. Ext. 3. *adverſam valetudinem oculorum* dicit. Sed *valetudo oculorum* tantundem eſſe poteſt. Livius. 26, 225. *Valetudinem oculorum excuſavit.* Nimirum *valetudo*, pro invaletudine quoque ſeu valetudine adverſa ſæpiſſime ponitur. Vorst.

Oculorumque valetudinem] Ita Liv. XXXII, 34, 2. Vide ſupra notam ad XII. 1, 2, 11. Bernec.

2. *Nec ut pater carcerem*] Verba, *ut pater* reliquis ſecernenda comatibus. debent enim intelligi de Dionyſii hujus patre, id eſt Dionyſio ſeniore. Scheff.

4. *Adverſus eum Syracuſani*] Dionyſio bellum intulit eum Syracuſanis Dion, de quo Plutarch.

8. *Dionyſius pellitur*] Opera Dionis inprimis. Bongars.

9. *A Locrenſibus*] Vide Strabonem VI. & Ælianum Var. Hiſt. IX, 8. Idem.

Velut jure regnaret &c.] Demoſthenes Philip. II. m. *Rex & tyrannus omnis eſt libertatis inimicus, & legibus infeſtus.* Livius XLIV, 24, 1. *Natura inimica inter ſe ſunt, libera civitas & rex.* Otanes apud

 He-

cem occupat; ſolitamque ſibi ſævitiam exercet. 10 Conjuges principum ad ſtuprum rapi jubebat; virgines ante nuptias abducebat, ſtupratasque ſponſis reddebat, locupletiſſimos quosque aut civitate pellebat, aut occidi imperabat, bonaque eorum invadebat.

CAP. III. 1 Dein cum rapinæ occaſio deeſſet, univerſam civitatem callido commento circumvenit. 2 Cum Rheginorum tyranni Leophronis bello Locrenſes premerentur, voverant, ſi victores forent, ut die feſto Veneris virgines ſuas proſtituerent. 3 Quo voto intermiſſo, cum adverſa bella cum Lucanis gererent, in concionem eos Dionyſius vocat: hortatur, *Ut uxores filiaſque ſuas in templum Veneris, quam poſſint ornatiſſimas mittant*: 4 *ex quibus ſorte ductæ centum, voto publico fungantur; religioniſque gratia, uno ſtent in lupanari menſe; omnibus ante juratis viris, ne quis ullam attaminet*. 5 *Quæ res ne virginibus, voto civitatem ſolventibus, fraudi eſſet, decretum facerent: Ne qua virgo nuberet, priuſquam illæ maritis traderentur*. Probato

Herodot. III, 8. *Vir tyrannus jura patria labefactat; feminis vim adfert: indemnatos interimit*. BERNEC. Hoc *jure* mihi valde ſuſpectum eſt. Nec enim de eo agitur, jurene an injuria regnaverit Dionyſius, ſed quomodo ubique, quoquo conceſſiſſet, regnare voluerit. ſuſpicor autem ſcripſiſſe, *velut ubique regnaret*. In voce *ubique* primæ duæ litteræ per præcedentes pœne ſimiles abſumtæ ſunt. SCHEFF.

10. *Sponſis*] MSS. habent vel *procis*, vel *ſponſis procis*. Unde colligo, τὸ *procis* eſſe lectionem veram, *ſponſis* autem gloſſam, cum præſertim aliis in libris occurrat, *proceſſibus*, quod ſine dubio ex *procis* factum. IDEM.

Locupletiſſimos &c.] Ariſtoteles Politic. V, 11. tradit, proprium tyrannorum eſſe, cives reddere pauperes, & ut Nero dixit apud Suetonium 32. *hoc agere, ne quis quidquam habeat*: tum ut exhauſtis civibus facultatem adimant nocendi: tum etiam, quia ipſis in luxum & libidinem perenni ſumptu eſt opus. BERNEC.

CAP. III. 2. *Die feſto Veneris*] Ἀφροδίσια ſunt Athenæo III, & IV. *Veneralia* quidem interpretantur, ſicut Bacchanalia, Saturnalia, &c. IDEM.

Voverant ut virgines ſuas proſtituerent] Pro voverant ſe proſtituturos, vel quod proſtituere vellent. *Ut* pro *quod* non rarum, apud noſtrum quoque. Vide Notas ad V, 3, 3. ac Lib. de Latinit. F. Suſp. 24. VORST.

5. *Illæ maritis traderentur*] In MSS. eſt *viris* pro *maritis*, quod præ-

bato consilio, quo & superstitioni & pudicitiæ virginum consulebatur, certatim omnes feminæ impensius exornatæ in templum Veneris conveniunt: [7] quas omnes Dionysius immissis militibus spoliat, ornamentaque matronarum in prædam suam vertit. [8] Quarundam viros ditiores interficit, quasdam ad prodendas virorum pecunias torquet. [9] Cum his artibus per annos sex regnasset, conspiratione Locrorum civitate pulsus in Siciliam redit. [10] Ibi Syracusas securis omnibus, post longam intercapedinem pacis, per proditionem recipit.

Cap. IV. [1] Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginiensium Hanno opes suas, quibus vires reipublicæ superabat, ad occupandam dominationem intendit, regnumque invadere, interfecto senatu, conatus est. [2] Cui sceleri solennem nuptiarum diem filiæ suæ legit, ut religione votorum nefanda commenta facilius tegerentur. [3] Itaque plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, ut poculis veneno infectis, secretius senatum & sine arbitris interficeret, orbamque rempublicam facilius invaderet. [4] Qua re magistratibus per ministros prodita, scelus declinatum, non vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negotii faceret res cognita, quam

præfero, & hoc posterius glossatoris puto. *Viros* certe sic usurpat etiam in sequentibus. Sententia hæc est, decretum faciendum, ne qua virgo nuberet, priusquam illæ centum, quæ prostitissent in lupanari, invenissent viros, eisque fuissent nuptæ. Scheff.

10. *Securis omnibus*] Vell. Paterc. II, 118. *Nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet; & frequentissimum initium est calamitatis, SECURITAS.* Bern.

Cap. IV. 1. *Princeps Carthaginiensium Hanno*] Orosius IV, 6. Bongars.

2. *Solennem nuptiarum diem*] Nec enim Eoæ illæ Par. primum infandi sceleris exemplum sunt. Quadrat Hispanorum adagium: *Nullibi magis panoplian requiri, quam in nuptiis & publicis ludis.* Vide Camerar. Oper. Subcisiv. I, 83. & III, 89. Bernec.

Orbam] Senatu. quasi parentibus, destitutam. Idem.

4. *Res cognita*] Sæpe *solum insidiarum remedium est, si non intelligantur.* Tacitus Annal. XIV. 6. Tali consilio, militum conspirationem declinare conatus est Vocula, apud eundem, Histor. IV, 56.

quam cogitata. 5 Contenti itaque cohibuisse, decreto modum nuptiarum sumtibus statuunt; idque observari non ab uno, sed ab universis jubent, ne persona designata, sed vitia correcta viderentur. 6 Hoc consilio præventus iterum servitia concitat, statutaque rursus cædium die, cum denuo se proditum videret, timens judicium, munitum quoddam castellum cum viginti millibus servorum armatis occupat. 7 Ibi dum Afros regemque Maurorum concitat, capitur, virgisque cæsus, effossis oculis, & manibus cruribusque fractis, velut a singulis membris pœnæ exigerentur, in conspectu populi occiditur; corpus verberibus lacerum in cruce figitur. 8 Filii quoque, cognatique

IV, 56. & declinavit Eteonicus apud Xenoph. Hist. Græc. II. princ. IDEM.

Cogitata] Conjurationi & insidiis hoc verbi competit. Suetonius Tib. 19. *Tormentis expressa confessio cogitati facinoris.* Et in Calig. 12. *Etsi non de perfecto, at certe de cogitato parricidio professus.* Ita Curtius VI, 10, 18: & VIII, 7, 18. IDEM.

5. *Ne persona designata, non vitia correcta* &c.] Juntæ nonnullique alii editi libri: *ne persona designata, sed vitia correpta vid.* Sensus necessario requirit *sed.* Lege itaque: *ne persona designata, sed vitia correcta viderentur.* Posset & *correpta* ferri. Ut *correptus voce magistri*, apud Horat. Sed præferenda veterum codicum scriptura. GRÆV. Antiquiores typis expressi Becharii, Majoris, & teste Grævio Juntarum habent *sed vitia correpta.* Quod mirum a Bongarsio mutatum esse. *Corripere* pro reprehendere, increpare, satis notum. Vocula *sed* quoque abesse hinc non posse videtur. VORST. Juntina, *persona designata, sed vitia correpta.* Probant viri docti. Sed fortasse non necesse est, ut pro *non* substituatur *sed.* cum si vocabulum *non* jungamus cum *viderentur*, omnia sint clara. ordo: *ne videretur designata persona, at non viderentur correpta vitia.* SCHEFF. *Ne persona designata, sed vitia correcta viderentur*; Lectio hæc ex editionibus antiquis retracta est, ut ex collectione Lectionum Bongarsii apparet, & ex Juntina. Est autem optima scriptura, & Grævio nostro probatur. Sive autem *correcta* legas, sive *correpta*, nihil sane interduim. FABER.

6. *Iterum servitia concitat*] Quomodo, *iterum?* Num ea ante concitaverat? Atqui nil de eo apud nostrum. Latet in vocabulo hoc mendum, quod tamen quomodo corrigi debeat, nunc non excogito. SCHEFF.

7. *Velut a singulis membris pœna exigerentur*] In simili casu, simili acumine Florus III, 21, 48. *Ut per singula membra moreretur.* Plinius tamen VIII. Nat. Hist. 16. sub finem, diversam causam mortis Hannonis adfert. Adde XXII, 7, 10. Seneca de Ira III, 18, 1. BERNEC.

In cruce figitur] Becharii, & aliæ antiquiores editiones, *In cruce figitur.* quomodo dicunt, *in loco ponere*, vel *reponere.* Sed & ipsum

tique omnes, etiam innoxii, ſupplicio traduntur, ne quiſquam aut ad imitandum ſcelus, aut ad mortem ulciſcendam, ex tam nefaria domo ſupereſſet.

CAP. V. [1] Interea Dionyſius Syracuſis receptus, cum gravior crudeliorque indies civitati eſſet, iterata conſpiratione obſidetur. [2] Tunc depoſito imperio, arcem Syracuſanis cum exercitu tradit; receptoque privato inſtrumento, Corinthum in exſilium proficiſcitur. [3] Ibi humillima quæque tutiſſima exiſtimans in ſordidiſſimum vitæ genus deſcendit: [4] non contentus in publico vagari, ſed potare; nec conſpici in popinis, lupanaribuſque, ſed totis diebus deſidere; [5] cum perditiſſimo quoque de minimis rebus diſceptare, pannoſus & ſqualidus incedere; [6] riſum libentius præbere, quam captare; in macello perſtare; quod emere non poterat, oculis devorare; [7] apud ædiles adverſus

ipſum τὸ *figere in aliquo*, habent alii. VORST. Vetuſtiores, *in cruce figitur*. SCHEFF. Sic & Junt.

8. *Ad imitandum ſcelus*]. Hæc una eſt ex rationibus Legis Cod. ad Leg. Jul. Majeſt. cujus ſanctio alias iniqua videri poſſit: quia ſcilicet in poſteris exempla paterni, hoc eſt, hereditarii criminis metuuntur. Nota Caſſiorum, Corneliorum, Brutorum, &c. hiſtoria. BERNEC.

CAP. V. 2. *Depoſito imperio arcem Syracuſani* &c.] Timoleonti & Corinthiis ſe arcemque permiſit. Legendus Plutarchus 17. & Probus in Timoleonte. Diodorus XVI, 17. BONGARS.

Tradit] Vulg. *tradidit*. Puto, *tradit*, ob verbum ſequens, *proficiſcitur*. FABER. Sic recte Juntæ.

Recepto privato inſtrumento] *Recipere* hic idem eſt, quod excipere, vel retinere, quomodo etiam hoc verbum uſurpatur ab JCtis. Unde *ſervus receptitius*, apud Gell. XVII, 6. & Cic. Top. 26. *Cum ædes fundumve vendiderint, rutis cæſis receptis*. & II. de Orat. 55. *Cum ædes venderes, ne in rutis quidem, & cæſis tibi paternum ſolum recepiſti*: Vid. Not. ad Senec. de Conſol. ad Marc. 10. GRONOV.

Corinthum in exſilium] *Mirificum mutatæ inſigniter conditionis ſpeculum exhibens*. Diodor. Inde natum proverbium, *Dionyſius Corinthi*. BONGARS. Quod extat in Cicer. IX. ad Attic. Ep. 9. Quinctilian. VIII, 6. Laërtii Platone. Originem adagii tradit Plutarchus de Garrul. 23. Adde Cicer. III. Tuſcul. 12. Valer. Max. VI, 9. BERNEC.

3. *Humillima quæque tutiſſima*] Seneca Epiſt. 105. pr. *Multi in contemtu remedii cauſa delituerunt*, &c. Ut Brutus apud Livium I, 56, 9. Archelaus apud Dionem LVII. Claudius apud Suetonium in in ejus vita 38. IDEM.

5. *Pannoſuſque & ſqualidus*] Angli, *pannoſus & ſqualidus*. placet. SCHEFF.

6. *Oculis devorare*] Hoc eſt, avide ſpectare. Ita Martialis I, 97. & *oculis comedere*, IX, 36. Adde Val. Max. IX, 2, 1. BERNEC.

ſus lenones jurgari; omniaque iſta facere, ut contemnendus magis, quam metuendus videretur. [8] Noviſſime ludimagiſtrum profeſſus, pueros in trivio docebat, ut aut a timentibus ſemper in publico videretur, aut a non timentibus facilius contemneretur. [9] Nam licet tyrannicis vitiis ſemper abundaret; tamen ſimulatio hæc vitiorum, non naturæ erat; magiſque hæc arte, quam amiſſo regali pudore faciebat, expertus quam inviſa tyrannorum forent etiam ſine opibus nomina. [10] Laborabat itaque invidiam præteritorum, contemtu præſentium demere; neque honeſta, ſed tuta conſilia circumſpiciebat. [11] Inter has tamen ſimulationum artes inſimulatus eſt affectatæ tyrannidis; nec aliter quam dum contemnitur, liberatus eſt.

CAP. VI. [1] Inter hæc Carthaginienſes tanto ſucceſſu rerum Alexandri Magni exterriti, verentes ne Perſico regno & Africam vellet adjungere, mittunt ad

7. *Apud ædiles adverſus lenones* &c.] Ædilibus enim cura fornicum popinarumque fuit: quæ propterea, *loca ædilem metuentia* vocat Seneca de Vit. Beat. 7. Vide Lipſ. ad Tacit. 11. Annal. Excurſu O. Adde notata ſuperius ad XIX, 2, 7. IDEM.

Jurgari] MSS. mei, *jurgare*, ut Cicero dixit IV. de Repub. *Si jurgant, benivolorum concertatio eſt.* Horatius tamen maluit illo uti, Satyr. II, 2, 99.

——— *jure, inquis, Traſius iſtis*
Jurgatur verbis. ———

MOD.

Omniaque iſta facere] Vulg. *Omniaque ita f.* Mallem, *omniaque iſta facere*, quod habent quidam MSS. Non enim tam de modo hic eſt ſermo, quam de fine ac propoſito, quo fecerit. Itaque & paulo poſt, *ut a timentibus ſemper in publico videretur, aut a non timentibus facilius contemneretur.* quia nempe nunquam putabat ſatis contemptibilem ſe facere, qui nunquam ſatis credebat ſe ſecutum. SCHEFF. Adſtipulantur Juntæ.

8. *Noviſſime ludimagiſtrum profeſſus*] Ludum Corinthi aperuit Dionyſius, Cicero IX. Epiſt.

Pueros in trivio docebat] Nihil novi, de loco ad docendum; nam, ut ex Comœdiis veterum diſcere eſt, pueri apud Græcos in triviis docebantur. FABER.

9. *Natura*] Freinshem. *naturæ* mavult. BERNEC.

10. *Neque honeſta, ſed tuta* &c.] *Honeſta utilibus cedunt in rebus extremis:* Livius XXIII, 14, 4. *Cedit interdum generoſus ſpiritus utilitati, & fortunæ viribus ſuccumbit, ubi, niſi tutiora legerit conſilia, ſpecioſa ſequenti concidendum eſt.* Valer. Max. VII, 6. 1. IDEM.

CAP.

ad ſpeculandos ejus animos Hamilcarem, cognomento Rhodanum, virum ſolertia facundiaque præter ceteros inſignem. [2] Augebant enim metum & Tyrus urbs, auctor originis ſuæ, capta; [3] & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita; [4] & felicitas regis, apud quem nec cupiditas, nec fortuna ullo modo terminabantur. [5] Igitur Hamilcar per Parmenionem aditu regis obtento, profugiſſe ſe ad regem expulſum patria fingit, militemque ſe expeditionis offert. [6] Atque ita conſiliis ejus exploratis, in tabellis ligneis, vacua deſuper cera inducta, civibus ſuis omnia perſcribebat. [7] Sed Carthaginienſes poſt mortem regis reverſum in patriam, quaſi urbem regi venditaſſet, non ingrato tantum, verum etiam invido & crudeli animo, necaverunt.

CAP. VI. 1. *Rhodanum*] Quidam MSS. *Rodonum*: alii *Rodonem*. Frontinus Strategem. I, 2, 3. *Rodinum*. BONOARS. Neſcio quomodo mihi *Rhodinum* Frontini magis arrideat. Et ſuſpicor, id ei cognomentum datum a Rhodo inſula. SCHEFF.

2. *Auctor originis*] Vide ſupra XVIII, 3, 1. BERNEC.

3. *Alexandria*] Supra XI, 11, 13. IDEM.

4. *Nec cupiditas*] Seneca de Clement. I, 1. *Facit avidos nimia felicitas: nec tam temperatæ cupiditates ſunt unquam, ut in eo quod contigit, deſinant; gradus a magnis ad majora fit: & ſpes improbiſſimas complectuntur, inſperata aſſecuti.* Similia Thucydides IV, 4, 4. & IV, 12, 37. Diodorus XIX, 1. Noſter XXIII, 1, 2. IDEM.

6. *In tabellis ligneis*] Imitatione Demarati, de quo Superius II, 10, 13. Æneas in Poliorcet. 31. præter alios occulte ſcribendi modos, hunc ipſum quoque memorat: niſi quod creta ſimilive terra, non infuſa cera ſcripturam deletam ait. Unde etiam modus retegendi literas diverſus: noſter ait, eraſa cera lectas eſſe tabellas: Æneas, ligneam tabellam in aqua poſitam, eluta creta, ſcripturam oſtendiſſe. Agellius XVII, 9. IDEM.

7. *Venditaſſet*] Ita Vett. quomodo etiam legendum in Oroſio IV, 6. cujus MS. habet, *indicaſſet*. BONOARS. Hoc præplacet. utroque ſenſu. Cic. pro Arch. 11. *jam me vobis indicabo.* Plaut Perſæ IV, 4, 32. *Indica, fac precium.* Do. *tua merx eſt, tua indicatio eſt.* BERNEC.

Verum etiam & crudeli animo] Vix eſt dubium, quin vel *etiam*, vel *&* hic, ſit intruſum a gloſſa. Mallem *etiam* delere. SCHEFF. Aut *etiam* aut *&* abundare bene monet Schefferus. Excidiſſe autem vocem hic reponendam Juntina nobis oſtendit, in qua legitur: *Verum etiam invido & crudeli animo.* Invidebant Hamilcari hanc laudem, quam ex legatione tam pulchre, pro re patriæ geſta ſibi pepererat. GRÆV.

LIBER XXII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Agathoclis Siciliæ tyranni pueritia, adolescentia. misera conditio, felicitas bellica, nova dignitas, perfidia, crudelitas, tyrannis.*

2 *Carthaginienses in Hamilcarem proditorem tacita suffragia ferunt.*

3. *Bella Agathoclis.*

4 *Syracusis a Carthaginiensibus obsessis, Agathocles audaci consilio bellum in Africam infert.*

5 *Exposito in litore Africæ exercitu, gravi oratione suos ad pugnam accendit.*

6 *Discussa superstitionis nebula, & navibus incensis Carthaginienses prælio superat, & urbes nobilissimas recipit.*

7 *Siciliam Carthaginienses relinquere coguntur, & infeliciter cum Agathocle pugnant in Africa. Fatum acerbum Aphellæ & Bomilcaris.*

8 *Agathocles totius Siciliæ imperium occupat: in Africam reversus infeliciter pugnat; castra deserit: unde militum defectio. Filiorum Agathoclis mors cruenta; & Agathoclis pax inita cum Carthaginiensibus.*

CAP. I.

[1] AGathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysii successit, ad regni majestatem ex humili & sordido genere pervenit. [2] Quippe in Sicilia patre figulo

CAP. I. 1. *Agathocles*] Lege Diodorum XIX. BONGARS. Itemque Polybium XII, 6. &c. & Suidam, cujus illa verba, *τί δ' οὐκ ἐγὼ σὲ; τί δ' οὐκ ἐμὲ σύ;* non est assecutus interpres. Nam hoc haud dubie sibi volunt, quod ista Ciceronis, Cæsari mutuum cum Nicomede stuprum objectantis, apud Suet. Cæs. 49, 7. *Novum est, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis.* BERNEC.

2. *Patre*

gulo natus, non honestiorem pueritiam, quam principia originis habuit. [3] Siquidem forma & corporis pulchritudine egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit. [4] Annos deinde pubertatis egressus libidinem a viris ad feminas transtulit. [5] Post hæc apud utrumque sexum famosus, vitam latrociniis mutavit. [6] Interjecto tempore, cum Syracusas concessisset, adscitusque in civitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit: [7] quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur: [8] in summa gregariam militiam sortitus, non minus tunc seditiosa, quam antea turpi vita, in omne facinus promtissimus erat. [9] Nam & manu strenuus & in concionibus perfacundus habebatur. [10] Brevi itaque centurio ac deinceps tribunus militum factus est. [11] Primo bello adversus Ætnæos magna experimenta sui

2. *Patre figulo*] Plutarchus in Apoph. 26. BONGARS. Ausonius Epigr. 8.

Fama est fictilibus cœnasse Agatholea regem,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto.

MOD.

3. *Forma*] *Forma elegans ac corpore valens.* Diodor. XIX, 2. BONGARS.

Exhibuit] Vide Notas ad IX, 2, 7. & XI, 10, 9. BERNEC. Supra XI, 10, 9. *Misere vitam exhibere.* Et *exhibere* idem quod sustentare, tolerare. Dicunt & *exhibere aliquem* pro alere, sustentare. Vide notas ad IX, 2, 7. VORST.

6. *Adscitusque in civitatem*] Ita leg. pro vulg. *accitus*. Liv. XXIII. 51. *Vetere patria relicta in eam, in quam redierant, nondum adsciti. Adscitus in civitatem* Græcis dicitur δημοποίητος; vel ut apud Lucian. Bis Accus. p. 314. εἰς τὸ μετοικικὸν συντελῶν. GRONOV. Quis illum accivit? Optime Juntæ: *ascitusque in civitatem*, hoc est, cum civium numero & albo adscriptus esset. GRÆV. Vulgata lectio vix potest esse vera. Is enim *accitus* dicitur, qui evocatus est in civitatem. At paulo ante dicitur *concessisse* eo, quod ad ultro & sponte sua venientem pertinet. Sed nec ulla causa est, cur accitus credi possit, qui neque rem, neque famam bonam habeat. Quare pro *accitus* sine dubio *ascitus*, est scribendum. *Ascitus*, *adscitus*, est *assumtus*, & sic alibi noster usus est hoc verbo. Hæc scripseram olim, cum video, lectionem hanc firmari per Juntinam probarique a Cl. Grævio. SCHEFF.

11. *Ætnæos*] MS. *Æthineos*. In vetusta editione, quam Lugdunensem ex insigni typographico suspicor, *Ænnæos*. Quid si *Enneos*, aut *Eunenses* legas? BERNEC. Nihil murandum. Ætna est oppidum idem ac mons cui impositum, unde nomen sortitum; ut patet ex Strabone, Plinio, Ptolemæo, & aliis. Ea ante *Inessa* appellabatur. VOSS. *Ætnæos* scribendum non *Æ:neos*,

ſui Syracuſanis dedit. [12] Sequenti Campanorum, tantam de ſe ſpem omnibus fecit, ut in locum demortui ducis Damaſconis ſufficeretur. [13] Cujus uxorem adulterio cognitam poſt mortem viri in matrimonium recepit. [14] Nec contentus quod ex inope repente dives factus eſſet, piraticam adverſus patriam exercuit. [15] Saluti ei fuit, quod ſocii capti tortique de illo negaverunt. [16] Bis occupare imperium Syracuſanum voluit: bis in exſilium actus eſt.

CAP. II. [1] A Murgantinis, apud quos exſulabat, odio Syracuſanorum, primo prætor, mox dux creatur. [2] In eo bello & urbem Leontinorum capit, & patriam ſuam Syracuſas obſidere cœpit: ad cujus auxilium Hamilcar, dux Pœnorum, imploratus, depoſitis hoſtilibus odiis, præſidia militum mittit. [4] Ita uno eodemque tempore Syracuſæ, & ab hoſte, civili amore defenſæ; & a cive, hoſtili odio impugnatæ ſunt. [5] Sed Agathocles, cum videret fortius defendi urbem quam oppugnari, precibus per internuntios Hamilcarem exorat, ut inter ſe & Syracuſanos pacis arbitria ſuſcipiat, peculiaria in ipſum officia ſua repromittens. [6] Quaſpe impletus Hamilcar ſocietatem cum eo metu potentiæ ejus jungit: ut quantum virium

Ætneos, ut vulgo editur, *Ætna* non mons tantum, ſed & oppidum Siciliæ dicitur. VORST. Urbem Ærnam ab Hierone conditam cantat Pindarus circa tempora Darii Hiſtaſpidæ & Xerxis. Tamen reſtauratam tantum arbitror. Campani autem, de quibus mox Juſtinus, erant Siculi, non Itali. Vid. librum admirabilem P. Cluverii de Sicilia. FABER.

Sui Syracuſanis] Hæc uſque ad *locum* abſunt a bonis libris: quia tamen ſine iis manca eſſet oratio, & in uno MS. reperiuntur, nihil mutare auſus ſum: quamvis ea mihi valde ſuſpecta ſint. Belli in Agrigentinos & Crotoniatas meminit Diodorus: de Ætnæis & Campanis nullum verbum, & *Damaſco* illi eſt Δάμας. Plurimum autem in tota hac narratione ab auctore noſtro diſcrepat Diodorus, ut quivis ex XIX. & XX. videre poteſt. BONGARS.

12. *Campanorum*] Nam hos in Sicilia loca quædam tenuiſſe Diodorus XVI, 68. indicat. BERNEC. Scribe *Campano*, nempe *bello*. GRONOV.

CAP. II. 1. *Murgantinis*] Populis Siciliæ, Vide Plin. III, 8. & XIV, 11.

4. *Ita uno*] Ita fere Supra VI, 5, 11. BERNEC.

8. *Ex*

rium Agathocli adversus Syracusanos dedisset: tantum ipse ad incrementa domesticæ potentiæ reciperaret. 7 Igitur non pax tantum Agathocli conciliatur, verum etiam prætor Syracusis constituitur. 8 Tunc Hamilcari expositis ignibus cereis tactisque in

8. *Expositis ignibus cereis* &c.] Nam in rebus sacris, qualis illa jurisjurandi, cereos adhibitos constat. Sebisius tamen, *ignibus Cereris* legendum, certe vitii quid subesse putat. Sebisii conjecturam stabilit Plutarchus in Dione 73. ubi de Calippo in templo Cereris, sumta ardenti tæda, jurante. Adde notam ad xxiv, 2, 8. Bernec. Peyraredi conjectura est: *expositis ignibus sacris, tactisque*, &c. Livius xx. ita de Hannibale. *Fama etiam est, Annibalem annorum ferme novem pueriliter blandientem patri Amilcari, ut duceretur in Hispaniam, cum perfecto Africo bello, exercitum eo trajecturus, sacrificaret, altaribus admotum, tactis sacris jurejurando adactum se, cum primum posset, hostem fore populi Romani.* Voss. Sebisius legendum conjecit, *ignibus Cereris*. Quod probat Gronovius iv, 4. Observat. & *ignes Cereris* dicit esse altaria in quibus foculus accensus fuerit. Tactis altaribus quod jurare soliti fuerint, ex Livio & aliis scire licet. Sed & quod in templo & ad aram Cereris illud factum fuerit, constat. Juvenalis Sat. xiv. *Vendet perjuria summa Exigua Cereris tangens aramque pedemque.* Deque ipso Agathocle de quo noster agit, Diodorus xix. sic: Παραχθεὶς εἰς τὸ τῆς Δήμητρος ἱερὸν ὑπὸ τῶν πολιτῶν ὤμνυσε. *Adductus in Cereris templum a civibus juravit.* Sed & noster infra xxiv, 2, 8. Ptolemæum *sumptis in manus altaribus adjurasse* scribit. Quid si dicamus nihil mutandum, & *ignes cereos* esse faces & tædas, quæ expositæ, tactæque fuerint, cum juraretur? Sane Plutarchus in Dione de Calippo, in templo Cereris sumpta ardenti tæda jurante scribit. Vorst. Non possum *cereis* hic probare. Qui enim cohæreant, & quæ sit locutio, *ignes cerei?* magis placet, *Cereris*, cum præsertim conveniat historia. Neque tamen sic videtur sanus locus. Quomodo enim explicabimus, *tactis ignibus?* ignes utique non tangebantur. ignes vero altaria explicare nescio, an non durum sit, præsertim in hoc genere loquendi. Lege igitur sic apud nostrum: *Tunc Hamilcari aris, positis ignibus Cereris, tactisque.* Illud *aris* excidit, quia præcesserat in voce *Hamilcari* τὸ *ari*, quod proinde ut superfluum maleque repetitum delebant, sola litera *s* servata & annexa subsequenti *positis*, unde *expositis* est factum. Porro *aris positis ignibus Cereris* accipio de illis, quæ erant positæ non cum ignibus seu foculo accenso, sed ad ignes Cereris. sive propter ignes Cereris, ut nimirum iis Cereri fierent sacrificia. Quæ explicatio planior, simplicior, locoque præsenti accommodatior videtur. Scheff. Quam placet conjectura Sebisii! Legit ille, *ignibus Cereris*, nihil ingeniosius. Nam & res in Sicilia geritur, ubi præcipua veneratione celebrabatur Ceres; & illa Dea dadouchos erat. Nil itaque melius potuit excogitari. Faber. Sebisius corrigit, *Cereris ignibus*, quod probat & firmat Gronovius iv. Observ. 4. Probarunt hanc emendationem postea quoque viri doctissimi Vorstius & T. Faber. Sed Nicolaus Heinsius, vir & amicus summus, putat hic gravius librariorum crimen latere, fœdeque interpolatum

in obsequia Pœnorum jurat. [9] Deinde acceptis ab eo quinque millibus Afrorum, potentissimos quosque ex principibus interficit: [10] atque ita veluti reipublicæ statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet, contracto in gymnasio senatu quasi quædam prius ordinaturus. [11] Sic compositis rebus, immissis militibus populum obsidet, senatum trucidat: [12] cujus peracta cæde, ex plebe quoque locupletissimos & promtissimos interficit.

CAP. III. [1] His ita gestis, militem legit, exercitumque conscribit; quo instructus finitimas civitates nihil hostile metuentes ex improviso aggreditur. [2] Pœnorum quoque socios, permittente Hamilcare, fœde vexat: propter quod querelas Carthaginem socii non tam de Agathocle, quam de Hamilcare detulerunt: [3] *Hunc ut dominum & tyrannum, illum ut proditorem* arguentes, *a quo infestissimo hosti, fortunæ sociorum, interposita pactione, donatæ sint*: [4] *sicut ab initio*

tum esse hunc locum, qui sic possit restitui, si scribamus: *Tunc Hamilcari aris rex positis insigni ceremonia tactisque in obsequia Pœnorum jurat.* *Ignes* hic ferri non posse putat. *Aris* hic excidisse vidit & Schefferus. Mihi non videtur nimis longe a libris omnibus esse discedendum. Quod fiet si legeris: *Tunc Hamilcari aris positis, & ignibus Cereris, tactisque in obsequia Pœnorum jurat.* Sic aræ & ignes junguntur a Virgilio in versu, quem laudat Bernecerus. GRÆV.

Tactisque] Virgil. Æneid. XII, 102.

Tango aras; mediosque ignes, & numina testor.

BERNEC.

9. *Potentissimos*] MSS. Fuldenses (ut & Bongarsiani) *potissimos*, quod pro eodem est. Significat enim præcipuos & primæ notæ. Quintilian. X, 3. *Ut semel quod est potissimum dicam.* MOD.

10. *In theatrum ad concionem*] Nam Græcis & Græciensibus plerisque Theatrum fuisse pro curia, foro, comitio, patet etiam ex Cicerone pro L. Flacco 7. Diodoro XVI, 85. Livio XXIV, 23, 1. Tacito Hist. II, 80, 6. Val. Max. II, 2, 5. Frontino III, 2.6. Ausonio in Prologo Ludi 7. Sapient. Plut. in Dione 53. BERNEC.

Contracto in gymnasio senatu] Scribe, *in gymnasium senatu*. FABER.

12. *Promtissimos*] Hoc est, maxime excellentes, & omnibus rebus instructos. Cic. IV. Verr. 17. *C. Cacurius promtissimus homo, & experiens & imprimis gratiosus.* Vid. Not. ad Tacit. IV. Ann. 17. GRONOV.

CAP. III. 2. *Fœde vexat*] Anglis *fœdis injuriis*, quæ manifesta glossa est. SCHEFF. Juntæ: *fœde injuriis vexat.*

4. Sy-

tio Syracusæ in pignus societatis sint traditæ, urbs semper Pœnis infesta & de imperio Siciliæ Carthaginis æmula: nunc insuper civitates sociorum eidem titulo pacis addictas. 5 *Denuntiare igitur se, hæc brevi ad ipsos redundatura, ac propediem sensuros, quantum malum non Siciliæ magis, quam ipsi Africæ attulerint.* 6 His querelis senatus in Hamilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio esset, tacita de eo suffragia tulerunt, & sententias, priusquam recitarentur, in urnam conjectas obsignari jusserunt, dum alter Hamilcar, Gisgonis filius, a Sicilia reverteretur. 7 Sed hæc callida commenta Pœnorum, & sententias inauditas mors Ha-

4. *Syracusa in pignus*] Posset etiam legi absque præpositione, *Syracusa pignus societatis* &c. GRONOV.

5. *Quantum malum*] Scribe, *quantum mali*. IDEM.

6. *In imperio esset*] *Tum temporis consul*, ut infra XXXI, 2, 9. de Hannibale loquitur auctor. Ita Cicero de Arusp. Respons. 17. *Sacrificium Bonæ Deæ sit in ea domo, quæ est in imperio*, hoc est, in domo Consulis, *des regierenden Ammeisters*. Plutarch. Cæs. 13. BERNEC.

Tacita de eo suffragia] Infra XXII, 7, 10. Capitolinus in Gordianis, 12. tradit, quale fuerit apud Romanos, *senatusconsultum tacitum*, & quare sic appellatum. Sed illud ab hoc nostro diversum est. IDEM.

Urnam] Urna veterum suffragia colligebantur. Hinc Virg. VI. Æneid. *Quæsitor Minos urnam movet.*

A Sicilia] *In Siciliam* legit Freinshem. Diodor. IX, 10, 6. BERNEC.

7. *Sententias inauditas mors*] Locus hic cum depravate legeretur, Glareano negotium fecit: ego MSS. lectionem expressi, in qua nihil est, quod lectorem morari possit. BONGARS. Cum Juntis scribe: *inauditas sententias. Inaudita sententia*, sunt suffragia tacita illa, quorum paulo ante meminit. GRÆV. Ita locum hunc reformavit Bongarsius & quidem ex MSS. ut ait. Mihi tamen magis placet antiquiorum typis expressorum lectio, quæ & ipsa sine dubio e MSS. hausta, *sententias inauditas mors Hamilc. prav.* Ut *sententiæ inauditæ* sint ipsa illa tacita suffragia de quibus prædixerat; dictæ ita quod nondum auditæ & cognitæ essent. VORST. MSS. alii habent, *inauditas*, quod probant viri docti, & de *tacitis sententiis* exponunt. Et est MS. in quo legitur *audita*. Unde prope venio in hanc opinionem, quod Justinus scripserit, *& sententias inauditas audita mors Hamilcaris prævenit*. Locutio est plane elegans, ut quilibet intelligit, SCHEFF. Eum haud magnopere nasutum esse oportet qui hujus loci vitium olfaciet, neque mirum quod ait Bongarsius, Glareanum circa hæc verba multum negotii habuisse. Et id verum esse arbitror. Sed quod addit idem Bongarsius, id vero tale non est, ut verum esse possim credere; Ait enim: (Ego MSS. lectionem expressi, in qua nihil est quod lectorem morari possit.) Huic autem assentitur Bernecccerus, qui sic edidit, (*inaudita*

Hamilcaris prævenit, liberatusque est fati munere, quem sui per injuriam cives inauditum damnaverant. 8 Quæ res Agathocli adversus Pœnos occasionem movendi belli dedit. 9 Prima igitur illi cum Hamilcare, Gisgonis filio, prælii congressio fuit; a quo victus, majore mole reparaturus bellum, Syracusas concessit. 10 Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris, fuit.

CAP. IV. 1 Cum igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathoclesque se nec viribus parem,

audita mors.) At hoc loco *inaudita mors* quid tandem erit? Verba modo, nihil aliud. Adde quod in uno MS. legitur, *audita*, quod ipse Bongarsius agnoscit in collectione, seu recensione Codd. MSS. & Impressorum. Cujus scripturæ, quantumvis corrupta illa sit, si quis vestigia sequi voluerit, pro, *audita*, legere poterit, *haud ita*; quanquam alia mihi mens est, & ex judicii norma locum integrum ita concipere, *sed hæc callida Pœnorum commenta haud ita multo post mors Hamilcaris prævenit*, &c. Verum, ut modo dicebam, alia mihi mens est, nam ita existimo, isthæc verba, *sententias inauditas*, esse mera glossemata, eaque etiam corrupta & barbara, quæ illi voci, *inauditum* superposita fuerint ad illius expositionem, sic *sententia inaudita*. Quamobrem ita scriptum fuisse a Justino mihi plus etiam quam suspicio est. *Sed callida Pœnorum commenta mors Hamilcaris prævenit; liberatusque est fati munere, quem sui per injuriam cives inauditum damnaverant.* Hoc addi posset, Justinum in periodo proxime superiori posuisse, *tacita suffragia & sententias non recitatas*. Itaque bis idem diceret. Sed ut finem faciam, corrupta illa sunt quæ supra examinavimus. FABER.

Fati munere] Fatum pro morte naturali nec violenta, ut Sup. 11, 2, 13. ad quem locum notas vide. VORST.

9. *A quo victus*] Diodorus extremo XIX. apud quem de Syracusarum obsidione nihil. BONGARS.

CAP. IV. 1. *Cum igitur* &c.] *Multum interest*, ait Scipio apud Livium XXVIII, 44, 2. *Alienos populere fines, an tuos uri exscindique videas. Plus animi est inferenti periculum, quam propulsanti*, &c. Vide Amirati Dissert. in Tacit. XVIII, 2. Adde Notam XI, 6, 9. BERNEC.

Agathoclesque se nec viribus &c.] In MSS. est, *Agathocles quod se*, longe melius, quam quod legitur in vulgatis, quia *cum* occurrit etiam in præcedentibus. Impressi quidam habent *Agathoclesque*, quod ex *Agathocles quod* mutatum videtur. SCHEFF. *Cum* hic repetitur inscite, & contra morem castæ Latinitatis. Nonnulli MSS. *quod*, idque placet Scheffero. Sed rotunda est Juntinæ scriptura: *Cum igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathoclesque se nec viribus parem*. Idque monui jam olim in Editione mea prima; GRÆV.

Statuit

parem, neque ad obsidionem ferendam instructum videret: super hæc a sociis crudelitate ejus offensis desertus esset, statuit bellum in Africam transferre: [2] mira prorsus audacia, ut quibus in solo urbis suæ par non erat, eorum urbi bellum inferret; & qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena; victusque victoribus insultaret. [3] Hujus consilii non minus admirabile silentium, quam commentum fuit, populo hoc solum professus, *invenisse se victoriæ viam, animos illi tantum in brevem obsidionis patientiam firmarent: vel si cui status præsentis fortunæ displiceret, dare se ei discedendi liberam potestatem.* [4] Cum mille sexcenti discessissent, ceteros ad obsidionis necessitatem frumento & stipendio instruit: quinquaginta tantum secum talenta ad præsentem usum aufert, cetera ex hoste melius, quam ex sociis paraturus. [5] Omnes deinde servos, militaris ætatis, libertate dona-

Statuit bellum in Africam &c.] Confer hæc cum Diodoro xx, 3. & seqq. BONGARS. Val. Max. VII, 3. Idem consilii Antiocho Regi ab Annibale datum est, ut bellum in Italiam trajiceret. Livius XXXIV, 59. Ita Frontinus I, 3, 8: *Scipio manente in Italia Hannibale, transmisso in Africam exercitu, necessitatem Carthaginiensibus imposuit revocandi Hannibalem: sicque a domesticis finibus in hostiles* (sic emendat Freinsh.) *transtulit bellum.* BERNEC.

2. *Qui sua tueri non poterant*] Codex MS. teste Bongarsio pro *tueri* habet *statuere*: quod non spernendum videtur. Notum *statuere* quoque idem esse quod sistere; dicique *statuere navem*, *equum*, *aquas*. Deinde ipsum *sisti* idem quoque est quod salvum esse: ut supra ad XI, 1, 6. ex observationibus Gronovii docuimus. Quid si igitur statuamus, Justinum *sua statuere* dixisse pro sua servare, ne scil. diffluant aut dilabantur; quodque vulgo legitur *sua tueri*, id alterius interpretamentum esse quod ex margine in textum irrepserit. VORST. Sunt, quibus placet *statuere* pro *tueri*, quod in Msf. uno reperitur. Ego putem vulgata haud recedendum, quia melior oppositio inter *impugnare* & *tueri*, quam inter *impugnare* & *statuere*. SCHEFF. Adde, *statuere sua*, esse loquendi genus insolens, & a nullo usurpatum.

3. *Status præsentis fortunæ*] Forte, *statu præsentis fortunæ*. GRONOV.

4. *Ad obsidionis necessitatem*] Præferendum videbatur quod habent impressi veteres, & MS. unus Bong. edidit, *obsidionis necessitate*. BERNEC.

5. *Servos, militaris ætatis*] Ita supra III, 5, 6: Livius XXII, 57, 11. Florus II, 6, 50. IDEM.

Eosque & majorem partem] MSS. plures habent, *eos ex majore parte*, quam lectionem puto esse veram. Certe secundum lectionem recepam

donatos, sacramento adegit, eosque & majorem partem ferme militum navibus imponit: ratus exæquata utriusque ordinis conditione, mutuam inter eos virtutis æmulationem futuram. ceteros omnes ad tutelam patriæ reliquit.

CAP. V. [1] Septimo igitur imperii anno, comitibus duobus adultis filiis, Archagatho & Heraclida, nullo militum sciente quo veheretur, cursum in Africam dirigit. [2] Cum omnes aut in Italiam prædatum se, aut in Sardiniam ituros crederent, tum primum, exposito in Africæ litore exercitu, consilium suum omnibus aperit. [3] Quo in loco Syracusæ positæ sint, ostendit: *quibus aliud nullum auxilium superesset, quam ut hostibus faciant, quæ ipsi patiantur.* [4] *Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea sola auxilia esse, quæ patriæ vires subministrent: foris*

ptam servos omnes secum sumserit, necesse est. At hoc vix vero consentaneum. Quæ enim possit dari ratio, quæ huc eum impulerit? Non ergo hoc fecit, verum dedit operam, ut & domi & foris exercitus constaret partim ex liberis, partim ex servis libertate donatis, ut utrobique æmulatione ad virtutem accenderetur. Majorem tamen partem servorum secum abduxit. SCHEFF.

Ceteros omnes ad tutelam] Cum fratre Antandro. Ne quid autem se absente Syracusani moverent, disjunxit a se invicem cognationes, & maxime fratres a fratribus, parentes a liberis, ut qui domi manebant, de amicis & propinquis, qui cum Agathocle erant, soliciti, quiescerent. Diodor. xx, 4. BONGARS.

CAP. V. 1. *Septimo igitur*] Restituendus est numerus in Diodoro xix, 19. Cum enim ab xx, 21. dicat, a Troja capta ad Agathoclis in Africam expeditionem, esse annos τρισὶ πλείω τῶν ὀκτακοσίων ὀγδοήκοντα, id est, 883. & in Africam profectus sit VII anno imperii sui: ut & ex ipso Diodoro constat: a capta Troja ad ejus tyrannidem erunt anni 876. Male igitur in Diodoro legitur ὀκτακόσια ἑξήκοντα ἕξ, id est, cum sit legendum ἑβδομήκοντα ἕξ. Nisi superior numerus emendandus videatur, ut legamus ἑπτακοσίων, pro ὀκτακοσίων. Et hoc verius. BONGARS.

Quo veherentur.] Juntæ: *Quo veherentur:* & postea: *victique victores insecuti sint.* MS. *utroque.* Hinc bene Juntæ: *ultroque victores inf. sint.* GRÆV.

3. *Superesset*] Forte, *superesse.* GRONOV.

4. *Deficientibus sociis*] Tacitus Hist. II, 97: *Prosperis suis rebus certaturi ad obsequium, adversam fortunam ex æquo detrectant.* Thucydides de Atheniensium sociis I, 20, 20. & I, 24, 35. & V, 3, 4: itemque de Lacedæmoniorum IV, II, 10. BERNEC.

Odio diuturni imperii] *Illorum per*

foris hostem etiam suis viribus vinci, deficientibus sociis, & odio diuturni imperii extera auxilia circumspicientibus. [5] *Huc accedere, quod urbes, castellaque Africæ, non muris cinctæ, non in montibus positæ sint, sed in planis campis sine ullis munimentis jaceant: quas omnes metu excidii facile ad belli societatem perlici posse.* [6] *Majus igitur Carthaginiensibus ab ipsa Africa, quam ex Sicilia exarsurum bellum, coituraque auxilia omnium adversus unam urbem, nomine quam opibus ampliorem, & quas non attulerit vires, inde sumturum.* [7] *Nec in repentino Pœnorum metu modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hostium perculsi, trepidaturi sint.* [8] *Accessura & villarum incendia, castellorum urbiumque contumacium direptionem, tum ipsius Carthaginis obsidionem.* [9] *Quibus omnibus non sibi tantum in alios, sed & aliis in se sentient patere bella.* [10] *His non solum Pœnos vinci, sed & Siciliam liberari posse: nec enim moraturos in ejus obsidione hostes, cum sua urgeantur.* [11] *Nusquam igitur alibi*

per Africam socios, qui jam dudum imperata graviter ferrent, occasionem defectionis arrepturos: Diodorus x, 3. BONGARS. *Spes cuique, novandi res suas, omni præsenti statu blandior est*: Livius xxxv. 17, 18. *Multi odio præsentium, & cupidine mutationis, suis quoque periculis lætantur*: Tacit. Annal. 11, 44. BERNEC.

5. *Non muris cincta*] In MSſ. legitur *cincta*, item *posita*. quod videtur melius. Sed ita mox pro *quas* scribendum fuerit *qua*, nec forte aliter fuit in vetustioribus, cum in iis diphthongi litteris separatis interdum scribantur, quæ scriptio facile illud *quas*, accedente correctoris industria, potuit generare. SCHEFF.

Urbes in planis campis jaceant] Ita loquuntur optimi quique. Virgilius VII. Ænid. *Qua Saturæ jacet atra palus.* Nepos Eum. *Asia pars quæ inter Taurum jacet.* Brutus in Ep. ad Cic. *Jacet locus inter Apenninum & Alpes.* Vide & lib. de Latinit. F. Susp. p. 151. VORST.

7. *In repentino Pœnorum metu*] *Subita conterrent hostes, usitata vilescunt.* Vegetius III, 16. Hujusmodi exempla collegit Piccartus Observat. Hist. II, 9. BERNEC.

9. *Sentient*] Lege, *sensuros.* Tota enim hæc oratio per infinitivos procedit. Cap. 3. *propediem sensuros quantum* &c. Et Liv. xxxv, 33. *Nec ullos prius cladem ejus belli sensuros.* GRONOV.

11. *Capta Carthagine*] Hoc argumento Severus apud Herodianum II. milites hortatus: *Occupemus*, inquit, *quam primum Romam, Larem ipsum Imperii, reliqua dein facile expedituri.* Adde Livium XXI, 5, 3: & XXXIV, 26, 3: Tacitum Agr. 17, 2: Florum II, 9, 3. BERNEC.

alibi facilius bellum, sed nec prædam uberiorem inveniri posse: nam capta Carthagine, omnem Africam Siciliamque præmium victorum fore. [12] *Gloriam certe tam honestæ militiæ tantam in omne ævum futuram, ut terminari nullo tempore oblivione possit: ut dicatur eos solos mortalium esse, qui bella, quæ domi ferre non poterant, ad hostes transtulerint, victique victores insecuti sint, & obsessores urbis suæ obsederint.* [13] *Omnibus igitur forti ac læto animo bellum ineundum, quo nullum aliud possit aut præmium victoribus uberius, aut victis monumentum illustrius dare.*

CAP. VI. [1] His quidem adhortationibus animi militum erigebantur: sed terrebat eos portenti religio, quod navigantibus eis sol defecerat. [2] Cujus rei rationem non minore cura rex quam belli reddebat,

12. *Ut terminari nullo tempore oblivione possit*] *Terminari oblivione* est oblivione deleri, oblivione perire. VORST. Lege, & ita ex imitatione Ciceronis scripsit Justinus, *nulla temporis oblivione.* FABER.

Ut dicatur] Mallem, *& dicatur.* SCHEFF. Leg. *& dicatur*; nam *ut* jam antea positum. FABER. Juntina retinet *ut*, sed aliter interpungit, & rectius posita τελεία στιγμὴ post τὸ *possit.*

Victique victores insecuti sunt] MSS. *Ultroque victores.* Liv. XXV, 26. *ut ultro undique oppugnarentur Romani.* GRONOV. Magis placet quod antiquiores typis expressi habent, *ultroque victores insecuti sunt.* Atque ita in codd. quoque MSS. esse testatur Bongarsius. VORST. In MSS. plerisque legitur, *ultroque*, id quod probant viri docti. Putem, utrumque posuisse Justinum, ac scripsisse, *ultroque victi victores insecuti sunt.* Oratio sane ita longe elegantior propter oppositionem; & vicinitas litterarum facile potuit efficere, ut alterutrum omitteretur. SCHEFF.

CAP. VI. 1. *His quidem* &c.] Hoc ipso exemplo & similibus aliis, ostendunt Frontinus I, 12. & Piccartus Observ. X, 3. boni ducis esse, metum militum, ex adversis ominibus conceptum, prudenter eludere, & in contrarium vertere. Huic nostro geminum quid est in Curtio IV, 10. BERNEC.

Sol defecerat] Quia imperiti erant rerum naturalium. Ex lege enim & cælestium motuum necessaria consecutione hæc fiunt. Vide tamen Peucerum de Divinat. p. 661. ubi de eclipsium portentis agit.

2. *Crediturum adversum profecturos prodigium esse*] Scribe, *Crediturum adversum profecturis prodigium*, ut *adversum* hoc loco sit nomen, non præpositio. GRONOV. Nullum hic in libris præsidium. Vix tamen dubito legendum esse, *adversum profecturis.* Nam *prodigium adversum profecturos* sapit pessimorum temporum consuetudinem & illorum hominum, qui meliores scriptores aut non viderant, aut non legerant attente. Hinc & sequentibus dicit, *nunc quia egressis acciderit, illis*

bat, affirmans, *Si prius quam proficiscerentur, factum esset, crediturum adversum profecturos prodigium esse; nunc quia egressis acciderit, illis, ad quos eatur, portendere.* 3 *Porro defectus naturalium siderum semper præsentem rerum statum mutare; certumque esse florentibus Carthaginiensium opibus, adversisque rebus suis com-*

illis ad quos eatur portendere scilicet *adversa.* hoc enim ἀπὸ κοινοῦ reperendum. Nam *portendere* sine adjecto nomine, quid significet, non potest intelligi. Cum tam læta quam infausta & tristia *portendi* dicuntur. Porro in Juntina paullo ante pro *portenti religio* non bene legitur *portenti visio.* *Religio* est hic superstitio, ut in XVIII, 6. *Cruenta sacrorum religio.* Unde *religiosus* pro superstitiosus in illo vetere versu:

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

hoc est superstitiosum. Sic vicissim *superstitio* in bonam partem pro religione XXXIX, 4. *His tot necessitudinibus sanguinis adjicit superstitionem templi, quo abdita profugerit.* pro quo in eodem libro cap. 1. *religionem templi dixit. Cum Tyrum religione templi se defensurus petisset.* XLI, 3. de Parthis: *In superstitionibus ac cura Deorum præcipua omnibus veneratio.* hoc est in iis quæ religiose colunt, ac pro Diis habent & venerantur, præcipue sunt fluvii. Sed alia quoque hujus notionis exempla sunt in promtu. GRÆV.

3. *Naturalium siderum*] Solis & Lunæ, ita forte dictorum, quod rerum naturam maxime fovere credantur. BERNEC. Hoc *naturalium* mihi valde suspectum quasi sint & sidera non naturalia. Nam scripsit noster *naturæ luminum*, aliusque id exposuit per *siderum*, & potest illud *luminum* contracte scriptum fuisse *lum*, post adjunctum esse voci *natura*. Certe si est retinendum *naturalium*, putem ita dicta in opposito ad cometas, & id genus, ipsos quoque soles lunasque apparentes, quales hactenus intelligi possunt non naturales, non quod foveant naturam. SCHEFF. *Naturalia sidera* quæ sint, nemo, credo, explicabit; neque enim alia astra sunt, quæ non naturalia vocare possis. Lego, *defectus naturales*: id est, qui caussis naturalibus nituntur. FABER.

Certumque esse] Lege, *certum itaque esse*. Nam argumentatio est. IDEM.

Adversisque rebus suis] Junctæ una voce auctiores: *laboribus adversisque rebus suis.* *Laboribus* est malis, ærumnis. Cic. I. ad Fam. Ep. 9. *Cujus erga me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi.* Idem III, 10. *Multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore.* Terent. Andr. V, 2. *Nonne te miseret mei tantum laborem capere ob talem filium?* Vide ibi Donatum. Virg. IV. Æn. *Iliaci labores* sunt calamitates Trojanorum. Horat. III. Carm. 14. *defunctus laboribus.* GRÆV. Probat Grævius, quod una voce auctius legitur in Juntina: *laboribus adversisque rebus.* SCHEFF.

4. *Naves incendi jubet*] Idem eodem consilio fecere Corcyræi apud Thucydidem III, 13, 22. Nec dissimilia Livius IX, 23. item XXI, 43. & 44. item XLIV, 10, 8. Britanni *obseptis effugiis, multa & clara facinora edidere.* Tacit. XII, 31. Nimirum.

Una salus victis, nullam sperare salutem.

Virgil. Æn. II, 354. Adde sup. I, 6, 10. & XX, 3, 4. BERNEC.

commutationem significari. 4 Sic consolatis militibus, universas naves consentiente exercitu incendi jubet, ut omnes scirent, auxilio fugæ ademto, aut vincendum, aut moriendum esse. 5 Deinde cum omnia, quacunque ingrederentur, prosternerent, villas castellaque incenderent, obvius eis fuit cum triginta millibus Pœnorum Hanno: 6 sed prælio commisso, duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipso duce cecidere. 7 Hac victoria & Siculorum animi eriguntur, & Pœnorum franguntur. 8 Agathocles victis hostibus urbes castellaque expugnat, prædas ingentes agit, hostium multa millia trucidat. 9 Castra deinde in quinto lapide a Carthagine statuit, ut damna carissimarum rerum, vastitatemque agrorum & in-

5. *Prosternerent*] Scribendum videtur, *protererent*. XXIV, 4. *Alii Macedoniam, omnia ferro proterentes petivere.* GRÆV.

Hanno] Et Βοgμίλκας. Diodor. XX, 10. qui auctori nostro dicitur *Bomilcar*, aut *Vomilcar*. Habuerunt autem in exercitu XL. millia peditum, equites mille. Diodor. ibid. Orosius MS. pro XXX millia habet viginti, & ita unus e nostris. Nec magis in cæsorum numero conveniunt. Orosius, qui cetera hinc transcripsisse videtur, duo millia Pœnorum, Siculos duos: Diodorus XX, 13. illorum mille, horum ducentos cecidisse scribit. BONGARS.

8. *Prædas ingentes agit*] Plaut. Aulul. IV, 2, 3. *Edepol næ illic pulchram prædam agat.* Liv. I, 22. *Forte evenit, ut agrestes Romani ex Albano agro, Albani ex Romano prædas invicem agerent* & XXIII, 36. *exercitus tyronum spolians victos prædasque agens.* GRONOV.

9. *Castra in quinto lapide a Carthagine statuit*] Assentior Gronovio, qui ex MSS. probat *in quinto lapide*. Vid. I. de Pecun. Vet. 3. Adstipulantur Juntæ. GRÆV. Antiquiores typis expressi, Becharii, & teste Grævio Iuntarum, *in quinto lapide*: quomodo rursus & in MSS. esse Bongarsius testatur. Mirum igitur quod idem præpositionem expunxit: id quod nec Gronovio placere ex libro hujus de Pec. Vetere videre est. Si maxime vocula *in* non adsit, est tamen eadem subaudienda. Est autem *in quinto lapide* pro ad quintum lapidem. VORST. Probant docti viri, quod in MSS. reperitur *deinde in quinto lapide*. Mihi adhuc melius videtur, si ex MS. alio legamus, *dein in quintum lapidem a Carthagine*, ut *in quintum* positum sit pro *ad quintum*, sic ut sæpe *in* pro *ad* occurrit. SCHEFF.

Ut damna carissimarum rerum] Eodem respiciens Antonius apud Tacitum Hist. III, 30. *Rapi ignes, inferrique amœnissimis extra urbem ædificiis jubet; si damno rerum suarum Cremonenses ad mutandam fidem traherentur.* Quod ipsum tamen comminandum potius quam faciendum, nec ad desperationem hostes adigendos, præcipit cum Onosandro. Strateg. II, 6. Thucydides I, 13, 7. & 6, 5. BERNEC.

11. *Omnes*

incendia villarum, de muris ipsius urbis specularentur. [10] Interea ingens tota Africa deleti Pœnorum exercitus fama, occupatarumque urbium, divulgatur. [11] Stupor itaque omnes & admiratio incessit, unde tanto imperio tam subitum bellum, præsertim ab hoste jam victo. admiratio deinde paulatim in contemtum Pœnorum vertitur. [12] Nec multo post, non Afri tantum, verum etiam urbes nobilissimæ novitatem sequutæ, ad Agathoclem defecere, frumentoque & stipendio victorem instruxere.

Cap. VII. [1] His Pœnorum malis etiam deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam ærumnarum cumulus accessit. [2] Nam post profectionem a Sicilia Agathoclis, in obsidione Syracusarum Pœni segniores redditi, ab Antandro, fratre regis Agathoclis, occidione cæsi nuntiabantur. [3] Itaque cum domi forisque eadem fortuna Carthaginiensium

11. *Omnes admiratio incessit*] Liv. I, 56. *Incessit omnes cupido.* & VII, 39. *Haud dubius timor incessit animos.* Tacit. I. Ann. 16. *Pannonicas legiones seditio incessit.* Gron.

12. *Urbes nobilissimæ*] Editio Iuntina teste Grævio una voce amplius, *urbes tributariæ nobilissimæ.* Infra XXII, 7, 3. *Non tributariæ tantum ab his* (Carthaginiensibus) *urbes, verum etiam socii reges deficiebant.* Vorst. Juntæ: *Verum etiam tributariæ urbes nobilissimæ.* Veram puto hanc lectionem esse sequens caput ostendit: *Cum domi forisque eadem fortuna Carthaginiensium esset, jam non tributariæ tantum ab his urbes, verum etiam socii reges deficiebant.* Græv. In quibusdam una voce auctius legitur, *urbes tributariæ nobilissimæ*, quod probant viri docti, quia mox fit mentio urbium tributariarum in sequenti capite. Nec improbo. Sed si hæ fuerint *tributariæ*, quid ita hic vocantur *nobilissimæ*, aut quid omnino ad rem facit illud *nobilissimæ?* Fallor multum, aut scriptura vera Justini est *urbes mobilissimæ.* Sensus elegantissimus, quia fuerunt tributariæ, ideo valde mobiles & cupidæ novitatis, si forte mutare conditionem suam possent. Scheff. *Urbis nobilissimæ*, sunt celeberrimæ & florentissimæ inter tributarias. *Nobilis* enim Latinis proprie est celebris. Phædrus: *Nec artis ulla medicum se prudentia, Verum stupore vulgi facturs nobilem.* Græv.

CAP. VII. 2. *Antandro*] Ita quoque Diodorus. Mendose Orosius, IV, 6. *Androne.* Bern.

3. *Domi forisque,* &c.] Curtius IV, I, 54. *Eadem ubique fortuna partium.* Florus IV, 2, 43. *Omnia felicitatem Cæsaris sequebantur.* Idem.

Non fide, sed successu] Adversis enim rebus rarior fides est, ait Vegetius III, 9. m. *Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.* Noster V, I, II. Bernec. Xenophon: τὰ μὲν ἐν ταῖς εὐπραξίαις

 πιστὰς

sium esset, jam non tributariæ tantum ab his urbes, verum etiam socii reges deficiebant, amicitiarum jura non fide, sed successu ponderantes. [4] Erat inter ceteros, rex Cyrenarum Aphellas, qui spe improba regnum totius Africæ amplexus, societatem cum Agathocle per legatos junxerat, pactusque cum eo fuerat, ut Siciliæ illi, sibi Africæ imperium, victis Carthaginiensibus, cederet. [5] Itaque cum ad belli societatem cum ingenti exercitu ipse venisset, Agathocles blando alloquio & humili adulatione, cum sæpius simul cœnassent, adoptatusque filius ejus ab Aphella esset, incautum interficit: [6] occupatoque exercitu ejus, iterato Carthaginienses omnibus viribus bellum cientes, magno utriusque exercitus sanguine, gravi prælio superat. [7] Hoc certaminis discrimine tantâ desperatio illata Pœnis est, ut nisi

πιστὲς φαίνεσθαι, ὐδὲν θαυμαστόν. ὅταν δέ τινες ἐν συμφοραῖς γενομένων φίλων βέβαιοι ταυτῶτι, τῦτ' εἰς τ̀ ἅπαντα χρόνον μνημονεύεται.

4. *Cyrenarum*] De nomine hujus urbis variæ sunt opiniones, ut ex Diodoro Siculo v, 14. Stephano de Urbibus, Pindaro, Justino, Servio Grammatico, & aliis discimus, Illud silentio prætereundum minime videtur. Depravatus est Eustathii locus in Dionysium, ubi excusus liber habet, Cyreuem Thebanorum coloniam fuisse, nam pro Θηβαίων scribere debemus Θηραίων. CAST.

Aphellas] Diodoro xx, 41. *Ophellas* dicitur: *is majorem*, inquit, *animo principatum complexus fuerat*. BONGARS. Paulus tamen Leopardus, Emendation XVII, 10. *Opheltas* legendum contendit, firmante Plutarcho in Demetr. x, 16. & Pausania in Corinthiacis. *Ophellam* vocat & Ὀλυμπιάδων ἀναγραφὴ ΟΛ. ΡΙΔ. & Phot. 218. f. BERN. Non dubitandum de lectione Bongarsii, *Ophellas*. Nam, præter Diodorum, ita quoque habent Theophrastus de Plantis IV, 4. & Polyænus, atque alii. VOSS. Juntæ: *Opheltas*. Unde liquet recte Leopardum ex Plutarcho & Pausania emendasse, *Opheltas*. GRÆV. Antiquiores typis expressi *Ophellam* vel *Opheltam* vocant: quomodo veteres quoque auctores Græcos, Diodorum, Plutarchum & Pausaniam vocare viri docti monuerunt. In vetere item prologo hujus libri est *Opellam*. VORST. Grævius legit *Opheltas*, Vorstius *Ophellas*. Vide utrumque. SCHEFF. Alii, *Aphellas*; alii, *Opheltas*, quod ego cum Leopardo viro Doctissimo verum puto. Est autem nomen Laconicum, Cyrenæi vero origine Lacones erant. Tamen in minori Epitoma legitur, *Ophellas*. FABER.

7. *Bomilcar, rex Pœnorum*] Carthaginiensium duces, etiam *reges* dicuntur. Hannonis Periplus inscribitur, *Hannonis Carthaginiensium regis* & Imilco, de quo Supra XIX,

nisi in exercitu Agathoclis orta seditio fuisset, transiturus ad eum Bomilcar, rex Pœnorum, cum exercitu fuerit. 8 Ob quam noxam in medio foro a Pœnis patibulo suffixus est: ut idem locus monumentum suppliciorum ejus esset, qui ante fuerat ornamentum honorum. 9 Sed Bomilcar magno animo crudelitatem civium tulit, adeo ut de summa cruce, veluti de tribunali, in Pœnorum scelera concionaretur: 10 objectans illis, nunc *Hannonem falsa affectati regni invidia circumventum*; nunc *Gisgonis innocentis exsilium*; *nunc in Hamilcarem patruum suum tacita suffragia*, *quod Agathoclem socium illis facere*, *quam hostem maluerit*. 11 Hæc cum in maxima populi concione vociferatus esset, exspiravit.

Cap. VIII. 1 Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exercitu, in Sici-

xix, 2, & 3. *rex Carthaginiensium* ab Orosio iv, 6. dicitur. Ideo, opinor, quia plerunque perpetuam auctoritatem obtinebant. Procopius i. de Bello Goth. barbaros ait duces suos, reges vocare. Vide quæ notavi ad xxxi, 2, 9. Bongars.

8. *Patibulo*] Proprie dicitur de transverso ligno, sicuti & patibulum pro sera sive vecte, quo ostia occluduntur, dictum a Titinnio notat Nonius. Nonnunquam tamen hæc vox, sicuti hoc loco, pro tota cruce ponitur. Fallitur enim aliter sentiendo Lipsius, quanquam locum ex Carbonaria Plauti apud Nonium adducat: *Patibulum ferat per urbem, deinde affigatur cruci.* sed fallitur. Vide Salmasium de Cruce.

Ut idem locus] Ita Manlius Capitolii servator, affectati regni condemnatus, *de saxo Tarpejo dejicitur; locusque idem in uno homine & eximiæ gloriæ monimentum, & pœnæ ultimæ fuit.* Livius vi, 20, 26. Bernec.

10. *Tacita suffragia*] De quibus xxii, 3, 6. Idem.

Cap. VIII. 1. *Profligatis in Africa rebus*] *Profligata res* pro afflictis & perditis. Cicero iii. de Orat. *Cum Philippus suis consiliis remp. profligasset.* Atque inde est quod hominem perditum & *profligatum* dicunt. Vorst. Hoc *rebus*, quicquid explicent, suspectum mihi manet. Quomodo enim tandem necesse est, ut de adversariorum rebus magis, quam propriis Agathoclis accipiatur. Res quidem exigit, at verba contrarium potius requirunt. Sic enim *rebus integris*, *rebus perditis* intelligimus de nostris, nisi quid addatur. Itaque omnino eredo, Justinum scripsisse, *profligatis in Africa regibus*, ac intellexisse Bomilcarem Carthaginensium, & Aphellam Cyrenarum reges. Scheff. Hæc non ceperunt viri docti. Non enim est *rebus profligatis*, ut Vorstius exponit rebus perditis, & afflictis; sed plane contrarium, rebus felicissime ge-

stis

Siciliam recurrit: nihil actum in Africa existimans, si amplius Syracusæ obsiderentur. [2] Nam post occisum Hamilcarem, Gisgonis filium, novus eo a Pœnis missus exercitus fuerat. [3] Statim igitur primo adventu ejus Siciliæ urbes, auditis rebus, quas in Africa gesserat, certatim se ei tradunt: atque ita pulsis e Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupavit. [4] In Africam deinde reversus seditione militum excipitur. Nam stipendiorum solutio in adventum patris dilata a filio fuerat. [5] Igitur ad concionem vocatos blandis verbis permulsit: *Stipendia illis non a se flagitanda esse, sed ab hoste quærenda: communem victoriam, communem prædam futuram.* [6] *Paulum modo anniterentur, dum belli reliquiæ peraguntur, cum sciant, Carthaginem captam, spes omnium expleturam.* [7] Sedato militari tumultu, interjectis diebus, ad castra hostium exercitum ducit; ibi inconsultius prælium committendo majorem partem exercitus perdidit. [8] Cum itaque in castra fugisset, versamque in se invidiam temere commissi belli videret, pristinamque offen-

stis in Africa, cum res felicissime cessissent in Africa, ut fere pro confecto haberetur: *profligare* enim est multum proficere in aliqua re, ita ut pæne ad exitum deducatur. Noster XXII, 4. *In juventute quantum profligatum sit, victi fœminarum contumaces animi manifestant.* hoc est, quantum in erudienda juventute profecerit Pythagoras. Cic. V. Tusc. Quæst. *Profligata jam hæc & pæne ad exitum adducta est quæstio.* hoc est, de hac quæstione tantum jam egimus, ut pauca de illa supersint dicenda. Seneca de Brevitate Vitæ I, I. *Intellecturi in ipso itinere, si modo rectum erit, quantum quotidie profligetur, quantoque propius ab eo simus, ad quod nos cupiditas naturalis impellit.* Frontinus Stratagem. II, 20. *Quo genere cum profligari nihil videret.* Ancyranum monumentum: *Forum Julium, & basilicam, quæ fuit inter ædem Castoris & ædem Saturni, cœpta profligataque opera a patre meo perfeci.* Vide Lipsium ad II. Histor. Taciti, contra Gellium disputantem de hac istius vocis significatione. GRÆV.

6. *Dum belli reliquiæ peraguntur*] Nimis mihi insolens hæc locutio videtur mallem, *belli reliqua peraguntur.* SCHEFF.

8. *Versamque in se invidiam*] Hoc est, malam existimationem, & quasi infamiam, (*Buglimpff. Rachred.*) Hac notione Tacitus Annal. IV. 70. ait, Tiberium, quod ipsis Januarii Calendis supplicia mandasset, *magnam invidiam adiisse.* Livius XXIV, 25, 2. *Tutores regis sub aliena invidia regnant.* Florus

offensam non depensi stipendii metueret; concubia nocte solus a castris cum Archagatho filio profugit. 9 Quod ubi milites cognovere, haud secus quam si ab hoste capti essent, trepidavere: *Bis se a rege suo in mediis hostibus relictos esse*, proclamantes; *salutemque suam desertam ab eo esse*, *quorum ne sepultura quidem relinquenda fuerit*. 10 Cum persequi regem vellent, a Numidis excepti in castra revertuntur: comprehenso tamen reductoque Archagatho, qui a patre noctis errore discesserat. 11 Agathocles autem navibus, quibus reversus a Sicilia fuerat, cum custodibus earundem, Syracusas defertur. 12 Exemplum flagitii singulare, rex exercitus sui desertor, filiorumque pater proditor. 13 Interim in Africa post fugam regis, milites pactione cum hostibus facta, interfectis Agathoclis liberis, Carthaginiensibus se tradidere. 14 Archagathus cum occideretur ab Arcesilao, amico antea patris, rogavit eum, *Quidnam liberis ejus facturum Agathoclem putet, per quem ipse liberis careat?* Tunc re-

tus III, 6, 2. *Cilices sub exteri regis invidia prædantur.* Ita noster XII, 6, 12. XXI, 5, 10. & II, 8, 9. BERNEC.

Cum Archagatho] Diodotus XX, 70. deseruisse filios scribit, qui a militibus, fuga cognita, interfecti sint. Quam crudeliter autem in Sicilia versatus sit post reditum Agathocles, lege apud Diodorum XX, 72, 73. BONGARS. A Græcis varie appellatur, Ἀρχάγαθος, Ἀγάθαρχος. VOSS.

10. *A Numidis excepti*] Hoc est, insidias Numidarum passi. Cic. VII. ad Att. Ep. 22. *De Pompejo suo nihil, eumque nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto.* Auctor Bell. Alexand. 10. *Nonnulli ab equitibus hostium sunt excepti*, & Sueton. Tib. 3. *Quasi exceptos supprimerent non solum viatores*, &c. Virgil. Ecl. III, 17.

Nonne ego te vidi, Damonis pessime caprum,
Excipere insidiis?

GRONOV.

11. *Quibus reversus a Sicilia fuerat*] Melius Juntæ, *quibus regressus a Sicilia fuerat*. Latini enim dicerent. *quibus reverterat*. GRÆV.

12. *Proditor.*] Vide supr. Notam ad XIX, 3, 10. BERNEC. Præcedit *rex exercitus sui desertor*. Et *proditor* idem fere est quod desertor. *Prodere* quoque idem quod deserere & periculo exponere. Vide Notas ad XIX, 3, 11. VORST.

14. *Ab Archesilao.*] Scrib. *Arcesilao*. FABER. Optime. Sic & Juntina.

Amico antea patris] Impressi quidam, *amico Antipatri*, unde liquet, veterem scripturam fuisse *amico ante patri*, quod nescio, an non lectioni vulgatæ debeat præferri.

respondit, *Satis habere se quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat.* [15] Post hæc Pœni ad persequendum belli reliquias duces in Siciliam miserunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

ferri. SCHEFF. *Antea* legitur in omnibus melioribus editionibus, non *autem*.

Satis habere &c.] Hoc modo apud Barclaium, novitii commatis, genii veteris auctorem, Argenid II. Eristhenes damnandus: *Satis est gaudii, quod post Poliarchum Siciliæ hostem vixi.* BERNEC.

LIBER XXIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Agathocles transit in Italiam adversus Bruttios: quorum origo & potentia paucis perstringitur.*

2 *Agathocles vi morbi expugnatus revertitur in Siciliam: ubi turbæ domesticæ, quæ uxorem & liberos Agathoclis in Ægyptum pellunt. Agathoclis obitus.*

3 *Pyrrhi Epirotæ bella & res gestæ, cum in Sicilia, tum in Italia.*

4 *Hieronis, Siciliæ Principis laudatissimi, dignitas & virtus.*

CAP. I.

[1] AGathocles, rex Siciliæ, pacificatus cum Carthaginiensibus, partem civitatium a se fiducia virium diffidentium armis subegit. [2] Dein quasi angustis insulæ terminis clauderetur, cujus imperii partem pri-

CAP. I. 1. *Diffidentium*] Veteres editiones, ut & Juntina: *diffidentium*. GRÆV. Rectius videtur, quod teste Grævio in editione Juntina est, quodque & Sichardus secutus est *diffidentium*. VORST. Juntina & aliæ, *diffidentium*. quod Vorstio probatur, SCHEFF.

2. *Cujus imperii partem* &c.] Cupiditares mortalium, ubi semel exorbitare cœperunt, *ὐδαμῦ τ̃ εἰς τὸ πρόσω φορᾶς ἵςανται*, *sempe ulterius progrediendo, nunquam sistunt*, inquir Basilius Magnus. Adde supra XXI, 6, 4. BERNEC.

5. *Lu-*

primis incrementis ne speraverat quidem, in Italiam transcendit: exemplum Dionysii secutus, qui multas civitates Italiæ subegerat. [3] Primi igitur hostes illi Bruttii fuere, qui & fortissimi tum & opulentissimi videbantur, simul & ad injurias vicinorum promti. [4] Nam multas civitates Græci nominis Italia expulerant: [5] auctores quoque suos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his æquis legibus fecerant. [6] Tanta feritas animorum erat, ut nec origini suæ parcerent. [7] Namque Lucani iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituere soliti erant. [8] Quippe ab initio pubertatis in silvis inter pastores habebantur, sine ministerio servili, sine veste quam induerent, vel cui incubarent; ut a primis annis duritiæ parcimoniæque, sine ullo usu urbis, assuescerent. [9] Cibus his præda venatica; potus, aut lactis, aut fontium liquor erat: sic ad labores bellicos indurabantur. [10] Horum igitur ex numero quinquaginta primo ex agris finitimorum prædari soliti, confluente deinde multitudine, solicitati præda, cum plures facti essent, infestas regiones reddebant. [11] Itaque fatigatus querelis

5. *Lucanos*] Quos a Samnitibus originem traxisse auctores sunt Plin. III. Nar. Hist. 5. & Strabo V. eosque Oenotriis ejectis eorum sedem invasisse tradit. Postmodum ita fuere bellis attriti, ut eorum oppida distinguere difficile esset.

7. *Quibus & Spartani*] De quibus supra III, 3, 5, & 6. Bernec.

8. *Sine veste quam induerent*] Codex MS. teste Bongarsio, *qua induerentur*. Quod rectum fortasse, certe elegans est. Esset autem *induerentur* pro induerent se, passivum pro activo cum pron. recip. Vorst. Atqui noster supra III, 3. de Spartanis, *Juvenibus non amplius una veste uti toto anno permisit*. Non ergo erant sine veste, quorum tamen hic dicuntur secuti leges. Puto vestem, Græca consuetudine usurpatum pro ea, quæ interiori injicitur, atque ita & verbum *induere* accipi hic oportere. Modo integer sit locus, de quo deliberent eruditiores. Mallet quoque Vorstius, *qua induerentur*, ex MS. Bongarsii. Scheff. Aut legendum: *una veste:* pro *sine veste*, aut sic capiendum est, ut Schefferus monuit; sic & nudi apud Latinos dicuntur, qui tunica tantum erant induti, ut docuit Gisbertus Cuperus Observat. 1, 7.

Sine ullo usu urbis] Urbes effeminando, castra masculando militi facere, Gruterus ad Tacit. 38. justa dissertatione demonstrat. Bernec.

12. *Con-*

relis sociorum Dionysius, Siciliæ tyrannus, sexcentos Afros ad compescendos eos miserat, [12] quorum castellum proditum sibi per Bruttiam mulierem expugnaverunt; ibique civitatem, concurrentibus ad opinionem novæ urbis pastoribus, statuerunt; Bruttiosque se ex nomine mulieris vocaverunt. [13] Primum illis cum Lucanis, originis suæ auctoribus, bellum fuit. [14] Qua victoria erecti, cum pacem æquo jure fecissent, ceteros finitimos armis subegerunt; tantasque opes brevi consecuti sunt, ut perniciosi etiam regibus haberentur. [15] Denique Alexander, rex Epiri, quum in auxilium Græcarum civitatium cum magno exercitu in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. [16] Quare feritas eorum successu felicitatis incensa diu terribilis finitimis fuit. [17] Ad postremum imploratus Agathocles spe ampliandi regni a Sicilia in Italiam trajecit.

CAP. II. [1] Principio adventus ejus opinione concussi,

12. *Concurrentibus ad opinionem &c.*] Ut factum quoque supra, XVIII, 5, 17. IDEM.

Bruttiosque se ex nomine] Strabo VI. Bruttios dictos ait a Lucanis, qui *Bruttios* sua lingua vocabant τὰς ἀποστάτας. Cum enim eorum essent pastores, rebus tempore Dionysii turbatis, ab iis defecerunt. Stephanus a *Bretto*, Herculis filio, dictos vult. Vide Eustath. in Dionys. qui eos Βρεντίους vocat, & Diodorum XVI, 15. BONGARS. Βρέττιοι nominantur Ptolemæo: *Brettii* leguntur in Numismatibus: *Brutates* apud Festum. Ipsa Regio (quæ *Calabria Inferior* hodie) Polybio XI. Βρεττιανία; Straboni VI. Βρεττία nominatur. A. Stephano, Scholiaste Theocriti, aliisque, *Siciliam* vocari patet ex eo, quod fluvios oppidaque non pauca hujus tractus, *Siciliæ* adscribant, prout etiamnum in titulis Regum Hispaniæ, *Sicilia cis Pharum* appellatur, ad differentiam Insulæ, quæ *ultra Pharum*. Adde Lans. Consult. pag. 789. BERNEC. Bruttium Græcis Βρεττία, & apud Athenæum V. apud Diodorum Siculum in Eclogis, aliosque auctores Βρεττανία dicitur. Dionysio Afro *Brentii* quoque appellantur.

14. *Qua victoria erecti*] Hoc *qua* necessario referri debet ad certam aliquam, de qua prius dictum. At hic nulla mentio fit victoriæ in præcedentibus, sed tantum belli. Quare puto hic scribendum, *quo victoria*. *Quo* refertur ad bellum, & ponitur pro *in quo*. Non intellexerunt scribæ, & quia putaverunt *quo victoria* vitiosum esse, nec adjectivum substantivo respondere, ideo *qua victoria* fecere. SCHEFF.

CAP. II. 1. *Principio adventus opinionis ejus*] *Opinio* huic auctori est

cuſſi, legatos ad eum, ſocietatem amicitiamque petentes miſerunt. [2] Quos Agathocles ad cœnam invitatos, ne exercitum trajici viderent, in poſterum ſtatuta his die, conſcenſa nave fruſtratus eſt. [3] Sed fraudis haud lætus eventus fuit; ſiquidem reverti eum in Siciliam, interjectis paucis diebus, vis morbi coëgit, [4] quo toto corpore comprehenſus, per omnes nervos articuloſque humore peſtifero graſſante, velut inteſtino ſingulorum membrorum bello impugnabatur. [5] Ex qua deſperatione bellum inter filium nepotem-

eſt fama & rumor. Nonius ſignificationem notavit: ſed exempla, ut ipſius eſt mos, adſcripſit parum accommodata. Tacitus in Agric. 9. *Comitante opinione, Britanniam ei provinciam dari.* Cicero XI. ad Attic. Epiſt. 16, & 18. BONGARS. Ceterum ſtructuram orationis vix hic expedio. Legerim, *Principio, adventus ejus opinione conc.* vel potius: *Principio adventus, opinione ejus concuſſi*, hoc eſt, fama territi. Sicut XX, 2, 3. *Principio originum.* BERNEC. Optime Gronovius ex veteribus impreſſis libris legendum cenſet, *adventus ejus opinione concuſſi*, hoc eſt, fama, ut ſæpe apud noſtrum. GRÆV. Bongarſius & Berneccerus edidere, *Principio adventus opinionis ejus concuſſi.* Sed notavit Bongarſius, typis expreſſos habere *opinione.* Et fatetur Berneccerus ſibi omnino ſic legendum videri. Sed & Gronovius libros typis expreſſos hic ſequendos exiſtimat. Eſt autem *opinio* hic pro fama, ut frequentiſſime. VORST. Gronovius ex antiquioribus, *adventus ejus opinione.* Ex libris impreſſis emendat Gronovius, ut monet amicus noſter Grævius, *adventus ejus opinione*; quod tam verum eſt quam facile ad emendandum fuit; ut & quod mox ſequitur ex edit. Juntarum *vindicantes*, pro *vindicantibus.* Ita etiam locutus eſt Juſtinus XXIV, 7, 6. *Prima namque opinione adventus Gallorum*, &c. FABER.

2. *Quos Agathocles* &c.] Sic ab Tullo Hoſtilio os ſublitum eſt legatis C. Cluilii. Liv. 1, 22, 7. Sic legatis ipſis Romanis ab gente Achæorum, Pauſan. VII. pag. 423. adde Frontinum, 1, 4, 6. BERNEC.

Conſcenſis navibus.] MSS. omnes habent *conſcenſa nave*, quod non video, quare noluerint ſervare. Oratio ſane ipſa requirebat, nam *fruſtratus eos eſt* Agathocles *conſcenſa nave*, non *navibus*, nec enim plures poterat conſcendere. Fefellit correctores, quod præcedit de exercitu. At debebant animadvertere, duo diviſa hic proponi. Exercitus conſcendebat naves & trajiciebat, dum Agathocles legatos habet in cœna. Deinde ſequebatur ipſe Agathocles, cœna finita, id quod fiebat uno & peculiari navigio. SCHEFF.

4. *Humore peſtifero*] Vel a veneno, vel ab alia peſtifera cauſa; quæ maligna & venenata putredine humores, vitales ſpiritus, & ſubſtantiam cordis labefactavit.

Velut inteſtino ſingulorum bello impugnabatur] Angli ex tribus MSS. repoſuerunt: *velut inteſtino ſingulorum membrorum bello impugnabatur.* hoc quoque vocabulum in vulgatis perperam omiſſum conſpicitur etiam in Juntina. GRÆV.

5. *Inter filium nepotemque ejus, regnum*

temque ejus, regnum jam quaſi mortui vindicantes, oritur; occiſoque filio regnum nepos occupavit. 6 Igitur Agathocles, cum morbi cura & ægritudo graviores eſſent, & inter ſe alterum alterius malo creſceret, deſperatis rebus, uxorem ſuam Texenam, genitoſque ex ea duos parvulos, cum omni pecunia, & familia, regalique inſtrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, navibus impoſitos Ægyptum, unde uxorem acceperat, remittit; timens ne prædonem regni ſui hoſtem paterentur. 7 Quamquam uxor diu, ne ab ægro divelleretur, deprecata eſt,

regnum jam quaſi mortui vindicantes] Vulg. *vindicantibus.* Non fert hoc Priſciani doctrina. Scribe cum Juntis: *vindicantes.* & cum iiſdem ſtatim: *occiſoque filio.* IDEM. Juntina, *vindicantes*, quod Grævius putat exigi a Priſciano. Vorſtius exiſtimat, non eſſe neceſſarium, ut liquet ex nota ejus ad I, 3, 16. & VIII, 5, 10. SCHEFF.

Occiſo filio] Grævius ex Juntina, *occiſoque filio.* IDEM.

6. *Cum morbi cura* &c.] Hæc planiora fuerint, ſi Freinshemium reſcribentem ſequare: *cum morbo cura & ægritudo gr. e.* Gravis morbus: ſed animi ægritudo curaque gravior. BERNEC. Lego, *cum morbus cura & ægritudine ingraveſceret.* Terent. Hecyr. III, 2. *Male metuo, ne Philumena magis morbus adgraveſcat.* Liv. XLI, 16. *Ingraveſcente morbo.* Suet. Tib. 73. *Tempeſtatibus, & ingraveſcente vi morbi retentus paulo poſt obiit.* GRONOV. Freinshemius, putabat hic legendum, *cum morbo cura.* ut ſit comparatio inter morbum corporis, & curam animi, probatque Berneccerus. Ego potius exiſtimem, ſcripſiſſe Juſtinum, *cum orbi cura.* quia *morbi* legitur in libris omnibus, & *m* in eo adjectum ex littera finali vocis præcedentis videtur. Porro *orbus* eleganter hic dicitur Agathocles, non modo propter amiſſum filium, ſed & multo magis, propter amiſſum regnum, quod carius rebus omnibus habuerat. Niſi forte quis exiſtimet jungendum utrumque, ac ſcribendum, *cum morbo orbi cura*, ſed alterum præferrem, quia illud *morbo* facile hic intelligitur. SCHEFF. Varie hic locus corrigitur. Mihi ſi quid mutandum, ſcribendum videtur: *Cum morbus, cura & ægritudo graviores eſſent.* aut ſi librorum ſcriptura non eſt ſollicitanda, dicendum non uno morbo impugnatum fuiſſe Agathoclem, qui omnes ingraveſcebant curis & ægritudine, quæ ſenem macerabant. Morbus ſane & cura ac ægritudo tanquam duo mala, quibus Agathocles eodem tempore infeſtabatur ſæviſſime, hic commemorantur, ut ex verbis ſtatim ſequentibus, & *inter ſe alterum alterius malo* (cura nimirum ſeu ægritudo & morbi) *creſceret*, conſtat. GRÆV.

Texenam.] Unus MS. *Theonexam:* forte *Theoxenam.* BONGARS. Juntæ, *Theogenam.* GRÆV. Juntæ: *Theogenam.* SCHEFF. Vel tu *Thexenam* ſcribe, vel *Theuxenam*: eſt autem nomen Doricum pro Theoxenam. FABER.

7. *Uxor diu, ne ab ægro divelleretur*]

est, ne discessus suus adjungi nepotis parricidio posset; & tam cruente hæc deseruisse virum, quam ille impugnasse avum videretur: [8] *Nubendo se non prosperæ tantum, sed omnis fortunæ inisse societatem; nec invitam periculo spiritus sui emturam, ut extremos viri spiritus exciperet, & exsequiarum officium, in quod, profecta se, nemo sit successurus, obsequio debitæ pietatis impleret.* [10] Discedentes parvuli flebili ululatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte uxor maritum non amplius visura osculis fatigabat. Nec minus senis lacrymæ miserabiles erant. [9] Flebant hi morientem patrem, ille exsules liberos; hi discessu suo

retur] Id genus egregium fidei conjugalis exemplum est in Plutarchi Erotico 49. quod etiam Tacitus Hist. IV, 67, 4. tangit, & in iis quæ desiderantur, perscripsit. Plura Val. Max. VI, 7. Ph. Camerar. Op. Subcis. Centur. I, 51. Certe Vell. Paterc. II, 67. id notandum tradit, *fuisse in proscriptis fidem, ut filiorum nullam, servorum aliquam, libertorum mediam, sic uxorum summam.* BERNEC.

Ne discessus suus adiungi parricidio posset;] Quid est quæso *discessus adjungitur parricidio?* & ad quem debet referri id, *adjungi posset?* a quo non debet posse adjungi? num ab aliis per sermones & convitia, si dicerent, eam sic deseruisse maritum, sicut nepos occidit filium ejus? Non videtur tantopere sollicita fuisse de fama. Et tamen aliter exponi verba ista nequeunt. In MSS. est *discessu suo*, quam lectionem puto veram. Sensus, precata est uxor, ne abire se compelleret, quia vereretur, discessu suo, seu per discessum suum futurum, ut ipse æger adjungatur filio per parricidium nepotis, h. e. ut Agathocles pari modo interficiatur a nepote suo, sicut ab eo interfectus fuit filius. SCHEFF. Nihil hic novandum. Sententia, est ne discessus suus tam detestabilis esset & haberetur ac parricidium nepotis. Hæc ipsa verba sequentia explicant, *& tam cruente hæc deseruisse virum, quam ille impugnasse avum videretur.* GRÆV.

8. *Non prospera tantum* &c.] Qua causa, *consortia rerum secundarum adversarumque*, conjugia dicuntur Tacito III, 34, 6. Quomodo Porcia, Bruto *se datam*, inquit, *non sicuti pellices, ad lecti tantum & mensæ consortium: sed etiam ad prosperorum adversorumque societatem.* Plutarch. in Bruto 19. Aliter Plancina, *segregata a marito* periclitante. Tacit. III, 15, 2. BERNEC.

Et exsequiarum officium] MSS. plures habent, *ut exsequiarum*, quod quia rationes emphatice proponit, & seorsum singulas insinuat, puto accommodatius huic negotio, & præferendum. Vult enim uxor causas remanendi graves, & multas dare. SCHEFF.

9. *Senis*] Nempe 95. annos nati, juxta Lucian. in Macrobiis, sub initium 72. annos tribuit ei Diodor. XXI, 12. exercitissimis auctoribus, Timæo, & Callia Syracusanis & fratre Agathoclis Antandro. BERNEC.

suo solitudinem patris, ægri senis; ille in spem regni susceptos relinqui in egestate lugebat. [11] Inter hæc regia omnis assistentium fletibus tam crudelis discidii impleta resonabat. [12] Tandem finem lacrymis necessitas profectionis imposuit, & mors regis proficiscentes filios insequuta est. [13] Dum hæc aguntur, Carthaginienses, cognitis quæ in Sicilia agebantur, occasionem totius insulæ occupandæ datam sibi existimantes, magnis viribus eo trajiciunt, multasque civitates subigunt.

CAP. III. [1] Eo tempore & Pyrrhus adversus Romanos bellum gerebat: [2] qui imploratus a Siculis in auxilium, sicuti dictum est, cum Syracusas venisset, multasque civitates subegisset, rex Siciliæ, sicut Epiri appellatur. [3] Quarum rerum felicitate lætus, Heleno filio Siciliæ, velut avitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat,) Alexandro autem Italiæ regnum destinat. [4] Post hæc, multa secunda prælia cum Carthaginiensibus facit. [5] Interjecto deinde tempore legati ab Italicis sociis venere, nuntiantes, *Romanis resisti non posse, deditionemque futuram, nisi subveniat.* [6] Anxius tam ambiguo periculo, incertusque quid ageret, vel quibus primum subveniret, in utrumque pronus consultabat. [7] Quippe instantibus hinc Carthaginiensibus, inde Romanis, periculosum videbatur exercitum in Italiam non trajicere:

Ægri senis] Plane post *ægri* comma est ponendum, quod & absentia conjunctionis ostendit, & emphasis hoc loco requirit. SCHEFF. Juntæ: *senis ægri*.

CAP. III. 1. *Pyrrhus adversus*] Vide Plutarchum in ejus Vita 45. & Pausaniam in Atticis: qui cum primum Carthaginienses insula fugasse referunt: tandem cum ob crudele imperium a sociis desereretur, *cumque tenere, sicut navem agitatam, non valeret insulam*, vocatus a suis, Italiam repetiit, navali prælio in itinere a Carthaginiensibus superatus. BONGARS.

2. *Sicuti dictum est*] Supra XXVIII, 2, 11. BERNEC.

3. *Heleno filio*] Plutarchus in Pyrrho 17. non hunc, sed Alexandrum ait ex Lanassa Agathoclis filia susceptum. BONGARS.

5. *Ab Italicis sociis venere*] A Tarentinis & Samnitibus. Plutar. Pyrrho 52. BERNEC.

8. *Æsti*

cere: periculosius a Sicilia deducere; ne aut illi non lata ope, aut hi deserti amitterentur. [8] In hoc æstu periculorum tutissimus portus consiliorum visus est, omnibus viribus decernere in Sicilia; & profligatis Carthaginiensibus, victorem exercitum transponere in Italiam. [9] Itaque conserto prælio, cum superior fuisset, quoniam tamen a Sicilia abiret, pro victo fugere visus est: [10] ac propterea socii ab eo defecerunt; & imperium Siciliæ tam cito amisit, quam facile quæsierat. [11] Sed nec in Italia meliore felicitate usus, in Epirum revertitur. Admirabilis utriusque rei casus in exemplum fuit. [12] Nam sicut ante secunda fortuna, rebus supra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium, & tot de Romanis victorias adstruxerat; ita nunc adversa, velut in ostentationem

8. *Æstu periculorum*] Vide notam ad XI, 13, 3. Ita Petronius: *Dum in hoc dictorum æstu totus incedo.* Ammianus XV. *In hoc æstu mentis ancipitis.* Idem.

9. *A Sicilia abiret*] Cum ad insulam respectans comitibus suis dixisset: *O qualem, amici, palæstram Carthaginiensibus & Romanis relinquimus!* Plutarch. Pyrrh. 52. Idem. In MSS. est *abire &*. Suspicor lectionem veram esse *abierat*. Scheff.

Pro victo fugere] *Qui recedit, fugere creditur*: Curtius III, 8, 12. Pro *victo*, hoc est, tanquam victus. Ita XXIV, 7, 5. *Milites ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur*, h. e. tanquam si essent victores. Seneca de Vit. Beat. 16. f. *Laxam catenam trahit, non jam liber, sed tamen pro libero. (So viel als frey.)* Sueton. Aug. 24, 4. *ut equitem relegatum in agros, pro libero esse sineret.* Bernec. Plaut. Merc. IV, 3, 26. *Urges quasi pro noxio.* Liv. II, 62. *Cur pro victo relinqueret hostem.* Cæs. V. Bell. Gall. 8. *Nihil hunc se absente pro sano facturum arbitratus.* Gronov.

10. *Socii ab eo defecerunt*] Partim ad Carthaginienses, partim ad Mamertinos. Plutarchus, Pyrrh. 52. Bernec.

11. *Nec in Italia*] Præter Plutarchum, lege Florum I, 18. & Orosium IV, 2. & Frontinum IV, 1, 13. apud quem pro *Statuentum*, quod & MSS. agnoscunt, ex Plutarch. Pyrrh. 54. legendum *Beneventum*. Victus autem magno prælio a Manio Curio consule. Bongars.

In exemplum] Forte, *inter exempla*. Plin. XXVIII. Nat. Hist. 9. *Sunt inter exempla, qui asininum bibendo liberati sunt podagra, chiragrave.* Gronov.

12. *Adstruxerat*] Vulgo, *attraxerat*, & ita MSS. quidam. Illud malo, statim enim *destruens*, inquit, *quæ cumulaverat.* Tacit. Agric. 44, 5. *Consularibus ac triumphalibus ornamentis prædito, quid aliud adstruere fortuna poterat?* Bongars. Ita Vell. Patercul. II, 55. *Victus a Cæsare Pharnaces, vix quicquam gloriæ ejus adstruxit.* Plin. Panegyr. 62. *Sibi accrescere putat,*

quod

nem fragilitatis humanæ, destruens quæ cumulaverat, Siciliensi ruinæ naufragium maris, & fœdam adversus Romanos pugnam, turpemque ab Italia discessum adjecit.

CAP. IV. [1] Post profectionem a Sicilia Pyrrhi, magistratus Hiero creatur; [2] cujus tanta moderatio fuit, ut consentiente omnium civitatium favore, dux adversus Carthaginienses primum, mox rex crearetur. [3] Hujus futuræ majestatis ipsa infantis educatio quasi prænuntia fuit; [4] quippe genitus erat patre Hierocle, nobili viro, cujus origo a Gelone, antiquo Siciliæ tyranno, manabat; [5] sed maternum illi genus sordidum, atque adeo pudendum fuit. [6] Nam ex

quod cuique adstruatur. & 74. *Nihil felicitati suæ putat adstrui posse.* BERNEC. Antiquiores typis expressi, *attraxerat.* Sed Bongarsius rescripsit, *adstruxerat.* Quod etsi in MSS. reperisse se non profitetur, illud tamen non repudiaverim; vel hanc ob causam quod aliquis cod. MSS. eodem teste habet *struxerat.* *Adstruere* pro adjungere elegans est. Vide Notas Bernecc. VORST.

[1] *Adversus Romanos pugnam*] Postrema Pyrrhi cum Romanis pugna fuit ad Beneventum, ubi victus est a M. Curio.

CAP. IV. 1. *Hiero*] Postrema historiola hujus libri narrat initia Hieronis, postremi regis Syracusani, qui celebratur a Theocrito, in Idyllio 16. Non est autem Hiero antiquior illo, quem laudat Pindarus in 1. Olymp. *Strig.*

4. *Quippe genitus*] Quæ hic de Hierone referuntur, citat Saresberiens. Policrat. I, 13. De eo Plautus Menæch. II, 3, 59. BONGARS.

Hierocle] Vulg. *Hieroclyto.* Paul. Leopardus, Emendation. XVII, 10. monet legendum *Hierocle:* & ita Pausanias VI, pag. 365. 12. BERNEC. Leopardus & Casaubonus *Hierocle nobili:* Veram scripturam credo, *Hierocle inclyto*, & *nobili* esse glossam. SCHEFF.

Hierocle. Gelone. Pudendum] In primo, & secundo, secutus sum sententiam Leopardi & auctoritatem Pausaniæ. In tertio, mihi præivit Berneccerus. *Pudibundum* enim hoc loco vitiosum. FABER. Faber & Angli receperunt merito *Hierocle*, quamvis adversentur libri.

A Gelo] Rectius *a Gelone.* BERNEC. Quis dubitet legendum esse *a Gelone.* VORST. Vorstius, *a Gelone*, neque dubitandum. Ex Casaub. SCHEFF.

5. *Pudendum*] Vulg. *Pudibundum.* Malim, *pudendum.* Sed in hoc librorum consensu nihil mutandum. Sic Lucanus Ecloga ad Pisonem 114. *Pudibundos sales* vocat, quorum pudere aliquem debeat. Alia notione XXXVIII, 8, 15. *Quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant.* BERNEC. Melius Juntæ, ut conjecerat Cl. Berneccerus: *pudendum fuit.* GRÆV. Berneccerus conjecit legendum esse *pudendum:* quomodo manifeste in editione Juntina esse testatur Grævius. VORST. Juntæ *pudendum*, ut conjecerat Berneccerus. SCHEFF.

7. *Aper*

ex ancilla natus, ac propterea a patre, velut dehonestamentum generis, expositus fuerat. [7] Sed parvulum & humanæ opis egentem, apes, congesto circa jacentem melle, multis diebus aluere. [8] Ob quam rem responso aruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi canebant, parvulum recolligit, omnique studio ad spem majestatis, quæ promittebatur, instituit. [9] Eidem in ludo inter coæquales discenti lupus tabulam, in turba puerorum repente conspectus eripuit. [10] Adolescenti quoque prima bella ineunti aquila in clypeo, noctua in hasta consedit. [11] Quod ostentum, & consilio cautum, & manu promtum, regemque futurum significabat. [12] Denique adversus provocatores sæpe pugnavit, semperque victoriam reportavit. [13] A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. [14] Pulchritudo ei cor-

7. *Apes, congesto &c.* Idem de Pindaro refert Ælianus Var. Hist. XII, 45. & de Jove Servius ad Virg. Æn. III, 104. BERNEC. Simile est, quod de Platone referunt.

1. *Parvulum recolligit*] Juntæ: *collegit.* Paulo ante pro *Hieroclyto*, recte Leopardus in emendationibus, & Casaubonus ad Dionys. Halicarnass. emendarunt; *Hierocle.* qui & *a Gelone* legendum censuit. Vulgo *a Gelo.* GRÆV. Simile illud in Græcis, Matth. XXV, 35. ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με. Ubi συνάγειν est recipere, suscipere: quomodo & in versione II. Sam. XI, 27. VORST. Juntina, probante Grævio, *colligit.* SCHEFF.

9. *Inter coæquales*] Supra VI, 6, 6. Bongarsius & Berneccerus edidere *æquales.* Quod elegantius quidem est; sed & ibi tamen Becharii aliæque veteres editiones habent *coæquales.* VORST.

In turba] MSS. habent *in turbam*, quod locutionis genus etiam alibi exhibent in similibus, sicut jam aliquoties a me annotatum est. SCHEFF.

Repente conspectus] Non videntur ista satis convenientia & sana. Quid enim sibi vult hoc *repente conspectus*, & quo fine adfertur? Suspicor potius scripsisse Justinum, *repente e conspectu eripuit*, sed quia illud *e* absumsit littera proxime præcedens, factum esse id, quod legitur in vulgatis. IDEM.

10. *Prima bella*] Hic quoque videndum, annon melius fuerit, si legamus, *primo bella ineunte.* IDEM.

Noctua in hasta] Potest hoc accidisse, cum Agathocles, bello Punico, noctuas compluribus per castra locis clam emisit, quæ per agmen volitantes, dum clypeis galeisque insident, animos militum confirmabant, pro felici id augurio accipientibus singulis, propterea quod Minervæ sacrum id animal habetur. Diodor. XX, 11. 11. Videatur adagium *Noctua volat.* BERNEC.

 14. Vi-

corporis insignis, vires quoque in homine admirabiles fuere; in alloquio blandus, in negotio justus, in imperio moderatus; prorsus ut nihil ei regium deesse, præter regnum, videretur.

14. *Vires quoque in homine admirabiles*] Hinc excidit, *ut*, quod ii, qui acutum Latinitatis sensum habent, non inviti concedent. Lege igitur, *vires quoque, ut in homine, admirabiles fuere*; id est, tantæ in illo vires erant quantæ maximæ in homine esse possunt. FABER. Notator Anglicanus verba *in homine* delet. Faber scribit *ut in homine*. Mallem sequi Fabrum, quanquam dubitem Justinum sic scripsisse. SCHEFF.

15. *In imperio moderatus*] Ea fuisse Hieronem modestia refert Livius, ut nec vestis habitu, nec alio ullo insigni a civibus ceteris discerni potuerit.

Ut nihil ei regium &c.] Ex hoc loco doctissimus Adversariorum scriptor XLVI, 7. explicat illud Senecæ Thyest. 470.

Immane regnum est, posse sine regno pati.

Rectius admirandi judicii vir H. Grotius ad Lucanum V, 314. BERNEC. Septem annis Hiero magistratum gessit Syracusis, antequam rex crearetur, uti Casaubonus in Commentario in Polybium demonstrat. VORST.

LIBER XXIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Græciæ civitates aliæ in alias assurgunt.*

2 *Ptolemæi Macedonis in sororem Arsinoën conspiratio.*

3 *Incestuosæ Ptolemæi & Arsinoës nuptiæ tragicis casibus solvuntur.*

4 *Gallorum, qui Ptolemæum vicerunt & interfecerunt, in Macedoniam irruptio.*

5 *Quo strategemate Ptolemæum aggressi sint & oppresserint. Macedonum luctus & instauratio.*

6 *Alia Gallorum Brenno Duce in Græciam expeditio; & de spoliatione Delphici templi consilium. Hujus templi & oraculi descriptiones.*

7 *Brenni & aliorum consultatio de templi oppugnatione; & hortatio ad milites.*

8 *Oppugnatione irrita, & clades Gallici exercitus, Brenno interfecto.*

CAP.

Cap. I.

[1] Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcia diſſidentibus inter ſe bello Ptolemæo Cerauno, & Antiocho, & Antigono regibus, [2] omnes ferme Græciæ civitates, ducibus Spartanis, velut occaſione data, ad ſpem libertatis erectæ, miſſis invicem legatis, per quos in ſocietatis fœdera alligarentur, in bellum prorumpunt; [3] &, ne cum Antigono, ſub cujus regno erant, bellum cepiſſe viderentur, ſocios ejus Ætolos aggrediuntur, cauſas belli prætendentes, [4] quod conſenſu Græciæ ſacratum Apollini Cirræum campum per vim occupaſſent. [5] Huic bello ducem deligunt Arean, qui adunato exercitu, urbem ſataque in his campis poſita depopulatur; quæ auferri non poterant, incendit. [6] Quod cum e montibus conſpicati Ætolorum paſtores

Cap. I. 1. *Ptolemæo Cerauno, & Antiocho.*] Veſtigia hujus belli jam ſupra XVII, 2, 10. apparuerunt. Videſis locum iſtum, inque Notis emendationem ejus. In textu perperam omiſſum video *& Antigono*. Vorst.

Antiocho] Antiochus Soter, Syriæ & Aſiæ rex.

4. *Cirræum campum*] De quo Pauſanias in Phocicis. Diodorus XVI. & Plinius IV. Nat. Hiſt. 3. Bongars. Scribe *Cyrrhæum*. Martial. I. Ep. 77. *Quid tibi cum Cyrrha* &c. Stat. Epic. in Patrem:

— *Neque enim ſolitum fas eſt impellere Cyrrham.*

Et Lactant. in Stat. Theb. VII, 332. *Parnaſſus in duo juga dividitur, in Cyrrham, & Nyſam.* Gronov.

5. *Arean*] Ita Vett. Plutarch. in Pyrrho 58. & Pauſan. Attic. Rex Lacedæmoniorum eſt Ἄρευς. Bongars. Spartanorum ille rex fuit: ut non tantum ex eo colligi licet quod dux & imperator electus eſt, ſed & quod in vetere Prologo XVI. Trogi Pomp. diſerte *Lacedæmoniorum rex* appellatur, quem Antigonus Gonatas Corinthi interfecerit. Vorst.

Urbes ſataque] MSS. tres, quos vidit Bongarſius, habent *urbem*. Miror, quod neglexerint. Nam & alii, niſi unam urbem, iis in campis, ignorant. Plinius IV. Nat. Hiſt. 3. *Ultra Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirrha.* Adde Pauſaniam in Phocicis. Scheff.

6. *Admodum novem millibus*] Hoc *admodum* a ſciolo hic puto intruſum ex ſuperioribus. Non enim, cum conjunguntur major minorque numerus, id majori quoque ſolet jungi, quia idem ſignificat, ac *non amplius*, quod inepte majori numero apponeretur. Livius XXII, 24. *Sex millia hoſtium cæſa, quinque admodum Romano-*

ſtores eſſent, congregati admodum quinginti, ſparſos hoſtes, ignoranteſque quanta manus eſſet, quoniam conſpectum illis metus & incendiorum fumus abſtulerat, conſectantur, trucidatiſque admodum novem millibus, prædones in fugam verterunt. [7] Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multæ civitates negaverunt, exiſtimantes, dominationem eos, non libertatem Græciæ, quærere. [8] Interea inter reges bellum finitur; nam Ptolemæus, pulſo Antigono, cum regnum totius Macedoniæ occupaſſet, pacem cum Antiocho facit, affinitatemque cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia ſua, jungit.

CAP. II. [1] Exinde externo metu depoſito, impium & facinoroſum animum ad domeſtica ſcelera convertit, inſidiaſque Arſinoæ ſorori ſuæ inſtruit, quibus & filios ejus vita, & ipſam Caſſandreæ urbis poſſeſſione privaret. [2] Primus ei dolus fuit, ſimulato amore, ſororis matrimonium petere. aliter enim ad ſororis filios, quorum regnum occupaverat, quam concordiæ fraude pervenire non poterat. [3] Sed nota ſcelerata Ptolemæi voluntas ſorori erat. [4] Itaque non

minorum. SCHEFF. Imo *admodum* eſt *quaſi*, circiter, præter propter, ſæpe apud Juſtinum alioſque. GRÆV.

8. *Filia ſua*] Antigone, quæ tamen Ptolemæi privigna verius. Plutarch. in Pyrrho 6. BERNEC.

CAP. II. 1. *Caſſandrea.*] Hæc urbs antea *Phlegra* & *Potidaa* dicta fuit, verum quia Caſſander Antipatri filius novos ibi poſuerat colonos, & urbem inſtauraverat, *Caſſandrea* appellata eſt. Lege Strab. Excerpt. VII. & Liv. XLIV, 11. GRONOV. Junctæ ſemper *Caſſandria urbis*; ſic *Alexandrea*, *Alexandria*. GRÆV.

2. *Simulato amore*] Guntherus Ligurin. X, 291.

Nulla quidem peſtis magis eſt operoſa nocendi,
Quam ſimulatus amor, nimiumque domeſticus hoſtis. BERNEC.

Quam concordia fraude] Florus I, 16. de gente Samnitum: *ſaltibus fere, & montium fraude graſſantem.* Silius VII.

--- ſpargentem in vulnera ſævos
Fraude fuga calamos ---

Quod noto, quia genus loquendi inſolentius poſſet ſuſpectum eſſe. SCHEFF.

4. *Id facere ſui muneris*]. Vide notam ad XIII, 4, 9. BERN. Ad hunc modum & Sup. XIII, 4, 9. dixit *munus imperii beneficii ſui facere.* Et Seneca III. de Benef. 18. *Adeoque dominis ſervi beneficia poſſunt dare, ut ipſos ſæpe beneficii ſui fecerint.* Sic enim legendum Gronovius IV. Obſ. 9. docet. Tacitus XV. Annal. 52. *Ne delecto imperatore*

non credenti mandat, *velle se cum filiis ejus regni consortium jungere*; *cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum, sed quod id facere sui muneris vellet.* [5] *In hoc mitteret arbitrum jurisjurandi*; *quo præsente apud deos patrios, quibus vellet obsecrationibus, se obligaret.* [6] Incerta Arsinoë quid ageret: si mitteret, decipi perjurio; si non mitteret, provocare rabiem fraternæ crudelitatis timebat. [7] Itaque plus liberis, quam sibi timens, quos matrimonio suo protecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Chodionem; [8] quo perducto in sanctissimum Jovis templum, veterrimæ Macedonum religionis, Ptolemæus sumtis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra & pulvinaria deorum, inauditis ultimisque exsecrationibus adjurat, [9] *Se sincera fide*

tore alio sui muneris remp. faceret. Pari modo dicunt *alienæ potestatis aliquid facere.* Vide Livium VII, 31. Dicitur autem *sui muneris facere*, *sui beneficii facere aliquid*, concise pro facere ut aliquid sit sui muneris seu beneficii. Phrasi *esse muneris alicujus* usus Ovid. XIV. Metam. *Numinis instar erit semper mihi, meque fatebor Muneris esse tui.* VORST.

5. *Obsecrationibus*] Forte, *exsecrationibus*: ut Sueton. in Claudio 12. *Senatum quasi parricidam diris exsecrationibus incessere non ante destitit, quam* &c. GRONOV.

7. *Chodionem.*] Juntæ, *Dionem.* GRÆV. MSS. *Quodionem*, Impr. *Dionem.* Utrique vitiose: scribendum enim *Codionem*, ob originem Græcam, quasi Latine Pellionem diceres. FABER.

8. *Sumtis in manus altaribus*] Ita enim fieri mos. unde Virgilius

Talibus orabat dictis, arasque tenebat.

Et [illegible]ut. Rud. IV, 3. G. *Tange aram hanc Veneris.* L. *Tango.* G. *Per Venerem hanc jurandum est tibi.* &c. Cicero pro Flacco; *Is si aram tenens juraret, crederet nemo.* & Juvenal. Sat. XIII.

Atque adeo intrepidi quæcunque altaria tangunt.

Ac rursus Sat. XIV.

Falsus erit testis, vendet perjuria summa
Exigua, Cereris tangens aramque pedemque. MOD.

Quod moris fuisse veteribus in jurejurando, Brissonius Formul. VIII. probat ex Plauti Rudente V, 2, 49. & ex illo Juvenal. Satyr. XIV, 218.

Falsus erit testis, vendet perjuria summa
Exigua, Cereris tangens aramque pedemque.

Qui versus conjecturam Sebisii Sup. XXII, 2, 8. nonnihil juvare videtur. Adde eundem Sat. XIII, 89. Virgil. IV. Æn. 219. & VI, 124. & XII, 201. Cic. pro Balbo 5. & pro Flacco 36. Macrob. III, 2. Euseb. III, 388. BERNEC.

Sumtis in manus altaribus.] Unde & Varro dicit aras antiquitus *ansas* dictas. vide Macrobium.

10. *Pto-*

fide matrimonium sororis petere, nuncupaturumque se eam reginam, neque in contumeliam ejus se aliam uxorem, aliosve, quam filios ejus liberos habiturum. [10] Arsinoë postquam & spe impleta est, & metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur; cujus vultus & blandientes oculi, cum fidem non minorem, quam jusjurandum promitterent, reclamante Ptolemæo filio *fraudem subesse*, in matrimonium fratris concedit.

CAP. III. [1] Nuptiæ magno apparatu lætitiaque omnium celebrantur. [2] Ad concionem quoque vocato exercitu, capiti sororis diadema imponit, reginamque eam appellat. [3] Quo nomine in lætitiam effusa Arsinoë, quia quod morte Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisset; ultro virum in urbem suam Cassandream invitat, cujus urbis cupiditate fraus struebatur. [4] Prægressa igitur virum, diem festum urbi in adventum ejus indicit; domos, templa, ceteraque omnia exornari jubet; aras ubique hostiasque disponi; [5] filios quoque suos, Lysimachum sexdecim annos natum, Philippum triennio minorem, utrum-

10. *Ptolemæo filio*] Lysimachum & Philippum paulo post commemorat: Ptolemæi non meminit. Id movit quosdam, ut hoc loco pro Ptolemæo, *Lysimachum* reponerent. Ego nihil muto, cum præsertim in Prologo hujus Libri, Ptolemæum quendam Lysimachi filium nominet. BONGARS.

CAP. III. 2. *Diadema imponit*] De coronatione reginarum operæ pretium est inspicere C. Paschalium Coron. x, 8. BERNEC.

4. *Domos, templa*] MSS. Bongarsiani habent, *de more templa*, quod puto non temere contemnendum. Ut enim primo loco *domos* nominet, mox iterum addat *ceteraque omnia*, forte nulla est idonea causa. *De more* autem eleganter dicitur, ut appareat, fieri id omne voluisse, quod in maximis festorum solemnitatibus solebat. Et potuit syllaba *re* in vocabulo *more* extrita esse ob sequentem *templa*. Relicto igitur *de mo*, quid poterat scriba solers, quam *domos* facere. SCHEFF.

Aras ubique hostiasque disponi] Fœdam hanc adulationem in adventu virorum principum antiquitus usurpatam, Lipsius Not. 77, ad Tacit. Histor. docet ex Val. Max. IX, 1, 5. Cæsare Bell. Gall. VIII, 51. Suetonio Calig. 13, 2. & Galb. 18, 2. & Plinio Panegyr. 23. Quibus adde Curtium V, 1, 33. Plutarchum in Dione 37. rursusque Suetonium Aug. 98, 3. BERNEC.

5. *Jubet*] Inepte repetitum videtur ex præcedente rmentio. IDEM.

6. *Ultra*

utrumque forma insignem, coronatos occurrere jubet. [6] Quos Ptolemæus ad celandam fraudem, cupide & ultra modum veræ affectionis amplexus, osculis diu fatigat. [7] Ubi ad portam ventum est, occupari arcem jubet, pueros interfici. Qui cum ad matrem confugissent, in gremio ejus inter ipsa oscula trucidantur, [8] proclamante Arsinoë, quod tantum nefas aut nubendo, aut post nuptias contraxisset. Pro filiis sæpe se percussoribus obtulit, frequenter corpore suo puerorum corpora amplexata protexit, vulneraque excipere, quæ liberis intendebantur, voluit. [9] Ad postremum etiam spoliata funeribus filiorum, scissa veste & crinibus sparsis, cum duobus servulis ex urbe protracta, Samothraciam in exsilium abiit; eo miserior, quod mori cum filiis ei non licuit. [10] Sed nec Ptolemæo inulta scelera fuerunt. Quippe diis immortalibus tot perjuria, & tam cruenta parricidia vindicantibus, brevi post a Gallis spoliatus

6. *Ultra modum*] Tacit. I. Hist. 45. *Quanto magis falsa sunt quæ fiunt, tanto plura faciunt.* Sic II. Annal. 77. *Periisse Germanicum nulli jactantius mærent, quam qui maxime lætantur.* IDEM.

8. *Proclamante Arsinoë*] Portentum erroris. Lege, *Proclamans.* FABER. Non opus mutatione. Locus hic prave interpungitur. Sic autem distingue: *Qui cum ad matrem confugissent, in gremio ejus inter ipsa oscula trucidantur, proclamante Arsinoë, quod tantum nefas aut nubendo, aut post nuptias contraxisset. Pro filiis sæpe se.* GRÆV.

Quod tantum facinus] MSS. Bongarsiani habent, *quid tantum*, unde suspicor, lectionem veram esse, *qui tantum.* SCHEFF.

Contraxisset, pro filiis] Distinctio non placet, est enim sine emphasi aut vigore, quem postulat hic locus. Scribo eum totum hoc modo: *Proclamante Arsinoë, qui tantum nefas aut nubendo aut post nuptias contraxisset? Et pro filiis* &c. IDEM.

9. *Scissa veste*] MSS. *& scissa*, quod longe majorem habet emphasin, quia injuriarum partes singulas cum pondere insinuat repetitio conjunctionis, quam ut volgo editur. & ideo puto revocandum, cum præsertim probent MSS. alii, in quibus legitur, *exscissa.* IDEM.

Crinibus sparsis] Latinis auribus hoc loquendi genus non posse placere puto. Ex enim norunt, *passos crines*, non *sparsos.* & sic Justinus scripsit, sicut & XXIV, 8. GRÆV.

10. *Tot perjuria*] Etiam hic MSS. habent, *& tot perjuria*, quod longe rectius videtur. SCHEFF.

CAP.

liatus regno, captuſque vitam ferro, ut meruerat, amiſit.

CAP. IV. [1] Namque Galli, abundanti multitudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, tre-

CAP. IV. 1. *Namque Galli* &c.] Livius v, & XXXVIII. duas cauſas recitat, quæ Gallos impulerunt, ut relicta patria alias ſedes quærerent. Una eſt inopia commeatuum. Cum enim gens Gallica eſſet populoſa, non potuit ager Gallicus tantam multitudinem alere & ſuſtentare. Quare, ut patriam exonerarent prægravante multitudine, coloniæ Gallorum in alias gentes deductæ ſunt. Altera cauſa fuit ſpes prædæ. Etenim Galli freti multitudine ſua, quæ difficulter arceri & reprimi poterat, ſperabant ſibi omnia ceſſura eſſe, omnia fore prona. Hac ſpe incitati non modo Alpes, quæ dividunt Italiam a Gallia & Germania, tranſcenderunt, ſed etiam in Aſiam uſque penetrarunt duce *Brenno*, quibus ſedes etiam tributa eſt a regibus Aſiæ in ea parte, quæ poſtea *Galatia* dicta eſt. STRIG.

Abundanti multitudine] Cujus cauſam adducit Strabo ſub initium IV. quia ſcilicet mulieres Gallicæ & fœcundæ ſunt, & educatrices bonæ. BERNEC.

Cum eos non caperent terra] Strabo IV. pag. 139. f. *Veriſimile eſt Gallos* (Tectoſages) *quondam potentia ac multitudine hominum excelluiſſe adeo, ut oborta ſeditione magnam multitudinem ſuorum domo expulerint.* BONGARS.

Ver ſacrum] Primus hunc locum ex Vett. Libris emendavit P. Pithœus Adverſar. I, 6. Quid ſit *ver ſacrum*: docent Feſtus in *Ver ſacrum*, & in *Mamertini*: Livius XXII, 9, 7. & XXXIV, 43, I. Siſenna IV. Hiſtor. apud Nonium in *Ver ſacrum*, & in *Damnare*; nam duo illa fragmenta conjungenda eſſe notarunt alii: Euſebius in Chronico: *Lacedamonii ver ſacrum deſtinantes, Heracleam urbem condunt.* IDEM. Servius ad illud Virg.

Auri ſacra fames.

Id eſt, inquit, *execrabile ut, Sacra panduntur porta. Tractus eſt autem ſermo ex more Gallorum; nam Maſſilienſes quoties peſtilentia laborabant; unus ſe ex pauperibus offerebat, alendus anno integro publicis & purioribus cibis. Hic poſtea ornatus verbenis & veſtibus ſacris, circumducebatur per totam civitatem cum execrationibus, ut in ipſum inciderent mala totius civitatis, & ſic pracipitabatur* (male hic habent editiones, *proficiebatur.*) *Hoc in Petronio*, &c. dicam enim plura ad Livium. MOD. Addendus Plinius III, Hiſt. Nat. 13. pr. Strabo v. pag. 172. f. & præcipue Dionyſius Halicarnaſſenſis, qui I, 15. *More quodam*, inquit, *antiquitas a multis tam Gracis quam barbaris recepto, quoties vulgi multitudo in aliqua civitate nimium excreſceret, nec alimenta domi omnibus ſufficerent, aut aliqua calamitas cogeret minui multitudinem, deo cuipiam ſacrantes quantum hominum annus pareret, emittebant armis inſtructos e ſuis finibus. Illi vero ut poſthac carituri patria, niſi aliam pararent qua ſe reciperet, quicquid terrarum armis acquiſiſſent aut gratia, habebant vice patria: creditumque eſt, eis adeſſe deum cui dicabantur, & ſupra humanam ſpem proſperare hujuſmodi colonias.* Idem II. init. de Aboriginibus: *Hi fuerunt quadam diis ſacrata juventus, patrio ritu a parentibus miſſa ad incolendas ſedes, quas fortuna datura eſſet.* Ex quibus apparet, *ver ſacrum* (ἔτος ἱερὸν Straboni) non ideo ſic dici, quod emiſſa tali voto juventus exc-

trecenta millia hominum ad ſedes novas quærendas, velut ver ſacrum miſerunt. [2] Ex his portio in Italia conſedit, quæ & urbem Romanam captam incendit; [3] & portio Illyricos ſinus, ducibus avibus (nam augu-

execrabilis eſſet, ut vult vir doctus, hæc explicans ex Servio ad illud Virgilii, *Auri ſacra fames.* Unde & Siſenna Hiſtor. IV, citante Nonio, Ver hoc *religioſum* appellat. BERNEC. Hunc locum optime reſtituit Pithœus I. Adverſ. 6. cum ante pro *ver ſacrum* legeretur *peregrinatum. Ver ſacrum* dictum proprie de pecore, quod certo anni tempore, & quidem vere proximo, naſceretur, ut ex Feſto v. *Mamertini* apparet. Recte ergo noſter, *velut ver ſacrum.* vocula *velut* enim & alias notari metaphoræ ſ[illegible]nt. VORST.

2. *Urbem [illegible]omanam captam.*] Χρονολογία urbis Romæ captæ a Gallis ἀπὸ τῆς κτίσεως, id eſt, a condita urbe anno CCCLX. teſtibus Livio V, I. Polyb. I. & Plutarcho in vita Camilli. STRIG.

3. *Augurandi ſtudio Galli*] Exemplo *Dejotarus* Gallorum in Aſia rex eſt, *quem nihil unquam niſi auſpicato geſſiſſe*, Cicero refert de Divinat. I, 15. Sed & conſanguineos Gallorum *Germanos auſpicia ſorteſque ut quos maxime obſervaſſe* ſcribit Tacitus Germ. 10. BERNEC.

Callent] Mallem *clarent*. BONG. Bongarſius mallet, *clarent*: Sed pro vulgata ſtat Val. Max. VIII, 12. *Ab his id negotium aptius explicari poſſe confitendo, qui cottidiano ejus uſu callebant.* GRÆV. Bongarſius pro *callent* mallet *clarent*. Sed ipſum *callent* rectum eſt, eſtque idem quod ſolertes, periti ſunt. Valerius Max. VIII, 12. ſimiliter; *Qui quotidiano ejus uſu callebant.* VORST. Bongarſius malebat *clarent*. At vulgatum defendunt viri docti per illud Val. Max. VIII, 12. *Ab his id negotium aptius explicari poſſe confitendo, qui quotidiano ejus uſu callebant.* Sed opinione mea eſt diverſa locutionis utriuſque ratio, ex uſu quippe artis poteſt effici, ut quis eam calleat, non vero ſtatim ex ſtudio: quidam ſtudium fruſtra in artem impendunt. Quare puto apud noſtrum pro *callent*, ſcribendum eſſe *calent. Calere ſtudio augurandi* elegantiſſime dicuntur, qui id cupidiſſime ſectantur, ſicut *calere ſtudio ſcribendi*, qui cupidiſſime quærunt ſcribere. Horat. II. Ep. I.

- - - & calet uno
Scribendi ſtudio - - -

SCHEFF.

Audax, bellicoſa] Strabo IV, pag. 135, 12. *genus Gallorum* ait *eſſe bellicoſum, & ferox, & ad pugnam promtum: ceterum ingenio ſimplici, ac nulla malignitate devincto.* Et. Gallos *natura bellicoſam gentem* vocat Salluſt. Cat. 40, 2. & Cat. 53, 3. *gloria belli ante Romanos fuiſſe* (ſic enim eſt in Vet. Codice) *qui ſic habuere, alia omnia virtuti ſuæ prona eſſe; cum Gallis pro ſalute, non pro gloria certare.* Jug. 114, 2. BONGARS. Addendi Cicero de Prov. Conſ. 13, Cæſar de Bello Gall. VI, 24. Tacitus in Germ. 28. & in Agr. X, 11. BERNEC.

Prima poſt Herculem] De quo Silius Italicus III, 496.

Primus inexpertas [illegible]it Tirynthius arces, &c.

Et Amm. Marcellinus XV, 26. *Primam* (per Alpes viam) *Thebanus Hercules, ad Geryonem extinguendum & Tauriſcum lenius gradiens, prope maritimas compoſuit Alpes*, &c. De eodem, Diodor. Sicul. IV, 19. Claud. Mamertinus in Genethliaco Maximiani 9. F. BERNEC.

In-

augurandi ſtudio Galli præter ceteros callent) per ſtrages Barbarorum penetravit, & in Pannonia conſedit; [4] gens aſpera, audax, bellicoſa, quæ prima poſt Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium invicta juga, & frigore intractabilia loca tranſcendit; [5] ibi domitis Pannoniis, per multos annos cum finitimis varia bella geſſerunt. [6] Hortante deinde ſucceſſu, diviſis agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam, omnia ferro proterentes, petivere. [7] Tantuſque terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non laceſſiti, ultro pacem ingenti pecunia mercarentur. [8] Solus rex Macedoniæ Ptolemæus adventum Gallorum intrepidus audivit, hiſque cum paucis & incompoſitis, quaſi bella non difficilius, quam ſcelera patrarentur, parricidiorum furiis agitatus, occurrit. [9] Dardanorum quoque legationem, viginti millia armatorum in auxilium offerentem, ſprevit, addita inſuper contumelia, *Actum de Macedonia* dicens; *ſi cum totum Orientem ſoli domuerint, nunc in vindictam finium Dardanis egeant*: [10] *milites ſe habere filios eorum, qui ſub Alexandro*

Invicta] Forſan *invia* rectius eſt. IDEM. Fortaſſe, *invia*. FABER. Faber, (& ante illum Bernecceтus) *invia juga*. Sane *invicta juga*, quæ non victa, non ſuperata. Jam vero noſter ipſe ait, quod Hercules ea ſuperaverit. Non ergo fuere *invicta*, ſed *invia*.

Intractabilia loca] Virgil. I. Georg. 211.

Uſque ſub extremum bruma intractabilis imbrem.

GRONOV.

6. *Hortante ſucceſſu*] Pro quo venuſte Sueton. Ner. 20, 4. *blandiente profectu*. Virgilius Æneid. v, 210.

- - - *ſucceſſuque acrior ipſo.*

BERNEC.

Omnia ferro proterentes] Plaut. Amphit. I, I, 91. *Fœdant, & proterunt hoſtium copias jure injuſtas.* GRONOV. MSS. habent *proſternentes*, quod magis ferro convenit. Horatius ante laudatus Serm. II. Sat. 2.

- - - *Quid enim Ajax*
Fecit eum ſtravit ferro pecus? - -

Silius Italicus VII.

- - - *quippe egregium, proſternere ferro*
Hoſtem. - - - SCHEFF.

7. *Ultro pacem ingenti pecunia mercarentur.*] Scribo; *ab iis mercarentur.* FABER.

8. *Ptolemæus*] Pauſanias in Atticis, & Phocicis, quem lege de hac Gallorum in Græciam irruptione, & Delphorum obſidione. BONGARS.

11. *Ju-*

dro rege stipendia, toto orbe terrarum victores, fecerint. [11] Quæ ubi Dardano regi nuntiata sunt, inclytum illud Macedoniæ regnum brevi, immaturi juvenis temeritate casurum dixit.

CAP. V. [1] Igitur Galli, duce Belgio; ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolemæum mittunt, offerentes pacem, si emere velit; [2] sed Ptolemæus inter suos, belli metu pacem Gallos petere gloriatus est. [3] Nec minus ferociter se legatis, quam inter amicos jactavit; *Aliter se pacem daturum* negando, *nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint. non enim fidem se, nisi inermibus habiturum.* [4] Renuntiata legatione, risere Galli, undique acclamantes, *brevi sensurum, sibi an illi consulentes, pacem obtulerint.* [5] Interjectis diebus, prælium conseritur, victique Macedones cæduntur. [6] Ptolemæus multis vulneribus saucius capitur; caput ejus amputatum & lancea fixum, tota acie ad terrorem hostium circumfertur. [7] Paucos ex Macedonibus fuga servavit; ceteri aut capti, aut occisi. [8] Hæc cum nuntiata per omnem Macedoniam essent, portæ urbium clauduntur, luctu omnia replentur; [9] nunc orbi-

11. *Juvenis temeritate casurum*] Cicero de Invent. I, 3. *Cum ad gubernacula reipubl. temerarii atque audaces homines accedunt, maxima ac miserrima naufragia fiunt.* BERNEC.

CAP. V. 1. *Igitur Galli duce Belgio.*] Pausaniæ hic est Βόλγιος. Sed male ut puto. VOSS.

Belgio] Unde Belgæ putantur dicti. Sed hæc antiquitatibus obruta. Etiam Belgites populi Pannoniæ apud Plin. III. Nat. Hist. 25.

3. *Nec minus ferociter se legatis &c.*] Simillima vecordia Imp. Diogenes legationem Sultani, pacis conditiones offerentem, contemptim rejicit, & timorem interpretatur, quæ confidentia ac lenitas erat. Zonar. Tom. III. Sapienter Aristhænus apud Livium XXXII, 21, 27. Achæos suos hortatur, *ne Romanos amicitiam ultro petentes fastidiant, nec enim eos id metu facere; sed quod rogant, cogere posse.* BERNEC.

Obsides dederint, &c.] Fortè, *Obsides darent, & arma traderent.* GRONOV.

6. *Ptolemæus multis vulneribus saucius.*] Justinus hic a Gallis regno spoliatum captumque, vitam ferro amisisse ait: Plutarchus autem in vita Pyrrhi, contra Galatas profectum cum exercitu periisse.

9 *In-*

Gallorum in Græciam se effuderat, audita victoria suorum, qui Belgio duce Macedones vicerant, indignatus parta victoria opimam prædam, & Orientis spoliis onustam tam facile relictam esse, ipse adunatis centum quinquaginta millibus peditum & quindecim millibus equitum in Macedoniam irrumpit. [2] Cum agros villasque popularetur, occurrit ei cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci a pluribus, trepidi a valentibus facile vincuntur. [3] Itaque cum victi se Macedones intra muros urbium condidissent, victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniæ agros deprædatur. [4] Inde quasi terrena jam spolia sorderent, animum ad deorum immortalium templa convertit, scurriliter jocatus, *locupletes deos largiri hominibus oportere.* [5] Statim igitur Delphos iter vertit, prædam religioni, aurum offensæ deorum immortalium præferens, *quos*

CAP. VI. 1. *Onustam tam facile relictum esse*] Istud (*facile*) vitium in hac scriptura arguit. Nam tam opulenta præda a Brenno non facile relicta erat; quippe qui illi expeditioni Macedonicæ non interfuisset; non igitur de Brenno id intelligi potest, sed de Belgio, qui tam facile Macedonas vicisset. Quare legendum puto, *tam facile quæsitam*; id est, comparatam, partam. FABER. Faber, sicut docet Notator Anglicanus: *Tam facile partam* vel *comparatam*, (imo. *quæsitam*.) Miror. Annon enim relicta facile, interventu unius Sosthenis, adorti incautos? Historia nimis clara est. Itaque alibi animum habuit Faber, cum hæc notaret. SCHEFF.

Et quindecim millibus equitum] Μυρίους ἱππέας tantum recenset Diodorus in Epitome XXII. VOSS.

Valentibus] Hoc est, robustissimos. *Valens* enim non tantum dicitur, qui valetudine fruitur bona, sed & qui viribus & robore præstat. Cic. V. in Verr. 55. *Valentissimi lictores.* & VII. ad Fam. Ep. 18. *Quum aut homo imbecillus a valentissima bestia laniatur.* Sueton. Octav. 35. *Decem valentissimi senatorii ordinis amicis sellam suam circumstantibus.* GRONOV.

4. *Locupletes deos* &c.] Qua Scurrili cavillatione Dionysius etiam usus, *mensas argenteas de omnibus delubris jussit auferri: in quibus quod more veteris Græciæ inscriptum esset, BONORUM DEORUM, uti se eorum bonitate velle dicebat. Idem victoriolas aureas, & pateras coronasque, quæ simulacrorum porrectis manibus sustinebantur, sine dubitatione tollebat, eaque se accipere, non auferre dicebat. Esse enim stultitiam, a quibus bona precamur, ab iis porrigentibus & dantibus nolle sumere.* Cicero de Natur. Deor. III, 34. BERNEC.

quos nullis opibus egere, ut qui eas largiri hominibus soleant, affirmabat. [6] Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnaso, in rupe undique impendente: ibi civitatem frequentia hominum fecit, qui ad affirmationem majestatis undique concurrentes in eo saxo consedere. [7] Atque ita templum & civitatem non muri, sed præcipitia, nec manu facta, sed naturalia præsidia, defendunt: prorsus ut incertum sit, utrum munimentum loci, an majestas dei plus hic admirationis habeat. [8] Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem & hominum clamor, & si quando accedit tubarum sonus, personantibus & respondentibus inter se rupibus, multiplex audiri, ampliorque quam editur, resonare solet. Quæ res majorem majestatis terrorem ignaris rei, & admirationem stupentibus plerum-

5. *Qui eas largiri hominibus soleant*] Hæc mihi a glossatore intrusa ex uperioribus videntur. Certe illud *soleant* non convenit ei, quod antea dixerat, *oportere*. Nec enim admoneri debet officii sui, qui id solitus est ipse observare. SCHEFF.

6. *Templum autem Apollinis*] Præter Pausaniam, vide & Strabonem IX. pag. 288. BONGARS. Originem Oraculi Delphici refert Diodorus XVI, 26. BERNEC.

Parnaso] Græcos varie scribere hoc nomen observamus: Παρνασσὸς, Παρνασσὸς, Παρνησσός, Παρνησσὸς, & Παρνηθὸς quoque, si fides Hesychio, nec vicinitate duorum nominum deceptus, Parnethem Atthidis montem cum hoc Phocidis confundat. CASAUBON.

In rupe] Qua causa Theocritus Epigr. I. Δελφίδα πέτραν, similiter Orpheus in Argon. Παρνασίδα πέτρην appellat. BERNEC.

Civitatem frequentia hominum fecit] Sic scripsi cum Juntis, ut & *admiratione majestatis*, pro vulgato, *ad affirmationem majestatis*. GRÆV. Ita emendaveram; sed monet nos Grævius sic in Edit. Juntarum scriptum esse, non *facit*. FABER.

Qui ad affirmationem majestatis undique concurrentes] Editio Juntina teste Grævio pro *affirmationem* habet *admirationem*: idque multo concinnius est & consentaneum ei quod sequitur, *an majestas Dei plus admirationis habeat*. VORST. Juntæ, *ad admirationem majestatis*, quod viri docti probant. SCHEFF.

8. *In formam theatri*] Strabo IX, pag. 389. m. θεατροειδής. BONGARS. Lycophron in Cassandra 600. locum ejusmodi θεατρόμορφον, hoc est, *theatriformem* appellat. Capella VI. in descriptione Thessaliæ: *hi omnes montes theatrali more curvantur*. BERNEC.

9. *Quæ res majorem majestatis terrorem ignaris rei, & admirationem stupentibus plerumque affert.*] Sic emendo,

rumque affert. [9] In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus, vi quadam velut vento in sublime expulsus, mentes vatum in vecordiam vertit, impletasque deo, responsa consulentibus dare cogit. [10] Multa igitur ibi & opulenta regum populorumque visuntur munera; quæque magnificentia sui reddentium vota gratam voluntatem & deorum responsa manifestant.

CAP. VII. [1] Igitur Brennus cum in conspectu haberet templum, diu deliberavit, an confestim rem aggrederetur; an vero fessis via militibus noctis spatium ad resumendas vires daret. [2] Emanus & Thessalorus duces, qui se ad prædæ societatem junxerant, *amputari moras* jubent, *dum imparati hostes, & recens adventus sui terrori esset*: [3] *interjecta nocte & animos hostibus, forsitan & auxilia accessura, & vias quæ*

mendo, *ignaris rei & admiratione stupentibus.* Paulo autem superius, ubi legitur, *ad affirmationem majestatis*, nil esse puto quod mutari oporteat. Respexit Justinus Virgilii locum de Capitolio & Arcadibus, quod observasse decuit. Versus sunt in VIII. Æneid.

Hoc nemus, hunc, inquit, frondoso vertice collem,
(Qui Deus, incertum est,) habitat Deus, Arcades ipsum
Credunt se vidisse Jovem, quum sæpe nigrantem
Ægida concuteret dextra, nimbosque cieret.

Est etiam exemplum aliquod apud Livium, quod illam affirmationem numinis firmare possit. FABER.

9. *Profundum terra foramen*] A MSS: duobus Fuldensibus abest τὸ *foramen*, & puto eleganter dici posse *profundum terra* absolute: cum *profundum* nihil aliud sit, quam quod *porro*, id est, longe habet *fundum*. Unde ridicule & more suo Plautus Captiv. 1,2,27. parasiti ventrem, *profundum* vocabat. Sed de hac re etiam alias. MOD.

10. *Reddentium vota gratam voluntatem*] *Gratam voluntatem & gratum animum* dicunt, quod vulgo perperam gratitudinem. Vide Lib. de Latinit. Mer. Susp. 7. VORST.

CAP. VII. 1. *An confestim*] Dele particulam *an*. GRONOV.

2. *Recens adventus sui terrori esset:*] Forte laborat hic locus, scribendumque, *recens adventus sui terror esset*. FREINSHEM. Suspicabatur Freinshemius, *recens adventus sui terror esset*. Sed hoc non satis cohæret præcedenti *imparati hostes*. Mallem, *& recens adventu sui territi essent*. SCHEFF.

quæ tunc pateant, *obstructum iri*. [4] Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, ubi primum vino ceterisque commeatibus referta rura invenit, non minus abundantia, quam victoria lætum per agros se sparserat; [5] desertisque signis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. [6] Prima namque opinione adventus Gallorum prohibiti agrestes oraculis feruntur, messes, vinaque villis efferre. [7] Cujus rei salutare præceptum non prius intellectum est, quam vini ceterarumque copiarum abundantia, velut mora, Gallis objecta, auxilia finimorum convenere. [8] Prius itaque urbem suam Delphi, aucti viribus sociorum, permunivere, quam Galli vino, velut prædæ, incubantes, ad signa revocarentur. [9] Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinque millia; Delphorum sociorumque non nisi quatuor millia militum erant: [10] quorum contemtu Brennus ad acuendos suorum animos, prædæ ubertatem omnibus ostendebat, statuasque cum quadrigis, quarum ingens copia procul visebatur, solido auro fusas esse; plusque

4. *Gallorum vulgus ex longa inopia*] Tacitus Hist. IV, 78. *Obstat vincentibus pravum inter ipsos certamen, hoste omisso, spolia consectandi.* Quod genus exempla monitaque collegerunt, Amiratus in Tacit. XVII, 9. Camerar. Hor. Subcis. III, 29. Picartus Observ. X, 8. Prædæ objectu hostem sustinentium exempla alia sunt in Plutarch. Lucullo 34. Polyæno Strateg. ubi de Mithridate: Frontino II, 13. pr. & aliis. BERNEC.

5. *Pro victoribus*] Vide Notam ad XIII, 3, 9. IDEM.

6. *Messes vinaque villis efferre.*] *Messes* pro frugibus, frumento. Virgilius I. Georg. *Illius immensæ ruperunt horrea messes.* Ovidius VIII. Metam. *Gravidis onerati messibus agri.* VORST.

9. *Non nisi quatuor millia militum*] Pro *militum* MSS. Bongarsiani habent *milites*. Unde adducor, ut credam hoc vocabulum glossatoris esse, non Justini. Et docet totus, non tam hic sermonem esse de certis quibusdam militibus, quam omni multitudine, quæ Delphis commorabatur. SCHEFF.

10. *Statuas cum quadrigis*] Quadrigæ, ornamenta fuerunt fastigiorum, quorum figuræ in antiquis numismatis & gemmis adhuc visuntur. Livius X. *Ænea in Capitolio limina, Jovemque in culmine cum quadrigis.* Propertius II, 3. *Auro Solis erat supra fastigia currus.* VORST.

CAP.

que in pondere, quam in specie habere prædæ affirmabat.

CAP. VIII. [1] Hac asseveratione incitati Galli, simul & hesterno mero saucii, sine respectu periculorum in bellum ruebant. [2] Contra Delphi plus in deo, quam in viribus reponentes, cum contemtu hostium resistebant, scandentesque Gallos è summo montis vertice, partim saxo, partim armis obruebant. [3] In hoc partium certamine, repente universorum templorum antistites, simul & ipsi vates, sparsis crinibus, cum insignibus atque infulis, pavidi vecordesque in primam pugnantium aciem procurrunt: *Ad-*

CAP. VIII. 1. *Mero saucii*] Οἰνοπλῆγες, & μεθυπλῆγες apposite dicuntur Græcis. vide Gruterum Suspicion. VIII, 13. & Not. ad I, 8, 8, BERNEC.

2. *Plus in deo, quam in viribus reponentes*] Juntæ, *ponentes*. Alii male intrusere *spem*. GRÆV. Antiquiores editiones, Becharii & Majoris pro *reponentes* habent *spem ponentes*: Juntarum vero, teste Grævio, solum *ponentes*. Sed *plus reponentes* sine dubio rectum est. Ita Tacitus Germ. 30. *Plus reponere in duce, quam in exercitu.* VORST.

Cum contemtu hostium] Quomodo contemnebant hostem, qui spem omnem ob paucitatem & infirmitatem suam cogebantur reponere in Deo? Solet hæc spes gignere quidem fiduciam & exspectationem læti eventus, contemptum vero hostium gignere non solet. Cogitandum itaque, annon alieno loco hæc sint posita, verbaque male trajecta ita ordinari debeant: *Plus in Deo, quam in viribus reponentes resistebant, scandentesque cum contemtu hostium Gallos è summo vertice, &c. Contemptus* Gallis convenit, non Delphicis. Docet ipse noster in superioribus ubi de Brenno: *quarum* (quatuor millium Delphicorum) *contemtu Brennus ad acuendos suorum animos, prædæ ubertatem omnibus ostendebat.* SCHEFF. Contemnebant hostes Delphi, cum tam pauci tantæ multitudine fiducia dei resistere auderent fortiter, nihili facientes illam hominum copiam, quam ope Apollinis se victuros non dubitabant. GRÆV.

3. *Simul & ipsi vates*] MSS. Fuldenses, *simul & ipsæ vates*: quod convenit satis cum eo quod sequitur, *sparsis crinibus*, & erant omnino pleræque feminæ Apollinis sacerdotes. ejusque instinctu responsa consulentibus dantes. Virgil. Æn. VI, 65.

——— *tuque, ô sanctissima vates,*
Præscia venturi. ———

Delphis inprimis, ubi *Phœbades* vocabantur hæ vates, sive *Pythia*. Strabo IX. MOD.

Sparsis crinibus] Hoc est, solutis, revinctis; hic enim sacrificantium mos erat, ut capillos spargerent. Senec. OEdip. 230. *Incipit Lethæa vates spargere horrentes comas.* & Propert. II. El. I.

-- *Ad frontem sparsos errare capillos.*
GRONOV.

 4. *Per*

4 *Advenisse deum* clamant, *eumque se vidisse desilientem in templum per culminis aperta fastigia.* 5 *Dum omnes opem dei suppliciter implorant, juvenem supra humanum modum insignis pulchritudinis, comitesque ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus Dianæ Minervæque ædibus occurrisse,* 6 *nec oculis tantum hæc se perspexisse; audisse etiam stridorem arcus, ac strepitum armorum.* 7 *Proinde ne cunctarentur, diis antesignanis, hostem cædere, & victoriæ deorum socios se adjungere,* summis obsecrationibus monebant 8 Quibus vocibus incensi, omnes certatim in prælium prosiliunt. 9 Præsentiam dei & ipsi statim sensere. nam & terræ motu portio montis abrupta, Gallorum stravit exercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipati ruebant. 10 Insecuta deinde tempestas est, quæ grandine & frigore saucios ex vulneribus absumsit. 11 Dux ipse Brennus, cum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finivit. 12 Alter ex ducibus, punitis belli

4. *Per culminis aperta fastigia: dum omnes*] Distinctio hujus loci non est idonea. Nam *juvenem*, quod sequitur, non habet, quo possit referri, si eam servamus. Locus totus ita distinguendus: *eumque se vidisse desilientem in templum per culminis aperta fastigia, dum omnes opem dei suppliciter implorant; juvenem supra humanum modum insignis pulchritudinis. Comitesque ei duas armatas virgines,* &c. Ordo & connexio vocabulorum est, se vidisse eum desilientem, juvenem insignis pulchritudinis, hoc est vidisse eum desilientem, specie juvenili, vel qui fuerit juvenis. SCHEFF.

6. *Audisse etiam stridorem arcus*] Virgil. Æn. IX, 659.

Agnovere deum proceres, divinaque tela
Dardanidæ, pharetramque fuga sensere sonantem.

Vide de hoc auctoris loco Saresberiens. Policrat. VI, 17. BERNEC.

9. *Et terræ motu portio*] Compara cum hoc loco Gallicæ cladis descriptionem, quæ est in Phocicis Pausaniæ. Is viginti sex millia Gallorum, partim ferro, partim tempestate, & metu Panico, partim fame scribit in Phocide cecidisse. De Brenni morte vide præterea Valer. Max. I, 11, 18. BONGARS.

11. *Cum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finivit.*] Atqui Pausanias inquit, illum vulneratum, veneno vitam finivisse, pudore scilicet acceptæ in Græcia cladis. Sed conciliat hos Diodorus: Βρέννος δ' ἄκρατον πολὺν ἐμφορησάμενος, ἑαυτὸν ἀπέσφαξε. VOSS.

13. Pa-

belli auctoribus, cum decem millibus sauciorum citato agmine Græcia excedit. [13] Sed nec fugientibus fortuna commodior fuit: siquidem pavidis nulla sub tectis acta nox; [14] nullus sine labore & periculo dies; assidui imbres & gelu nix concreta, & fames, & lassitudo, & super hæc maximum pervigiliæ malum, miseras infelicis belli reliquias obterebant. [15] Gentes quoque nationesque, per quas iter habebant, palantes velut prædam sectabantur. [16] Quo pacto evenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulo ante fiducia virium etiam adversus deos contendebat, vel ad memoriam tantæ cladis superesset.

13. *Pavidis nulla sub tectis* &c.] *Neque enim ulla metuentibus quies:* Supr. II, 13, 11. sive, ut loquitur P. Syrus, *Metus cum venit, rarum habet somnus locum*: Onosander Strateg. 42. *Qui in periculis versantur, ii ne si permittatur quidem, somno frui velint, Nam metu periculi, etiam quo tempore licet quiescere, velut urbe jamjam capienda, vigilare coguntur.* Adde Marcell. XXXV. BERNEC.

14. *Assidui imbres & gelu, nix concreta*] Etiam hæc distinctio est vitiosa, quam servarunt tamen in novissima editione quoque; cohærent enim *nix concreta gelu*, estque *gelu* non primi, verum sexti casus. Non multum aliter Curtius VIII, 4. *imbrem vis frigoris concreto gelu adstrinxerat.* SCHEFF.

Maximum pervigilia malum] Juntæ, *pervigilii.* Mox iidem, *Deos contemnebat*, pro *adversus Deos contendebant.* GRÆV. Vulgo *pervigilia malum* editur. sed quia noster Sup. XIII, 8, 6. scribit *pervigilio noctis fatigatis*, & hoc quoque loco Juntarum editio teste Grævio manifeste habet *pervigilii malum*, ita omnino rescribendum putavimus. VORST. MSS. habent *maxime*, quod præfero vulgatis. Non enim *super hac* & *maximum* bene connectuntur. Præterea nec *pervigilium* vere *maximum malum* dicitur. Contra *pervigilium maxime eos obterebat*, hoc est præcipue, potissimum. *Pervigilium* dico, non *pervigilia*, quod insolentius, & Juntina hic, *pervigilii*, quod Vorstius recepit in textum. Ego tamen alterum non temere rejecerim. SCHEFF.

15. *Per quas iter habebant*] Plaut. Asinar. II, 36. *Huc quia habebas iter.* GRONOV.

16. *Nemo ex tanto exercitu*] Polybius IV, 49. eos qui superaverint, circa Byzantium constitisse, ibique imperium condidisse scribit. BONGARS. Quin etiam auctor infr. XXXII, 3, 6. ipse sibi contrarius, *partem* horum Gallorum *in Asiam, partem in Thraciam extorres fugisse* scribit. Item Florus II, 11, 3. Consentit tamen ei Diodorus XXII, 13. BERNEC.

LIBER XXV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Gallorum in Antigonum, Macedoniæ Regem, conspiratio.*
2 *Dum ad prædam currunt, prædæ fiunt ipsi; & Antigonus pacem obtinet. Nomen Gallorum formidabile & armorum invicta felicitas.*
3 *Pyrrhus Macedonia potitur, Antigono ejecto.*
4 *Pyrrhus, dum monarchiam somniat, a Spartanis mulieribus atteritur.*
5 *Pyrrhus apud Argos occiditur, cujus elogium & rerum summam Justinus subjicit.*

CAP. I.

1 INter duos reges, Antigonum & Antiochum, statuta pace, cum in Macedoniam Antigonus reverteretur, novus eidem repente hostis exortus est. 2 Quippe Galli, qui a Brenno duce, cum in Græciam proficisceretur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne soli desides viderentur, peditum quindecim millia, equitum tria millia armaverunt: 3 fugatisque Getarum Triballorumque copiis, Macedoniæ imminen-

CAP. I. 2. *Cum in Græciam proficiscerentur*] Qui? Galli reliqui. At de his nil præcedit. Mallem ergo *proficisceretur*, & ad Brennum referre. SCHEFF. Legendum esse puto, *proficisceretur*, ut ad Brennum referatur, non ad Gallos, qui relicti essent ad tuendos gentis terminos, id est, Pannoniam & loca finitima Dardanis, Triballis, Getis, quæ ipsi insederant. FABER. Fuit error typographicus. Nam correctiores editiones non solum vetustiores, ut Juntina, sed & recentiores, ut Elseviriana anni 1659. aliæque, præferunt, *proficisceretur.*

3. *Fugatisque Getarum Triballorumque* &c.] Simillima referuntur a Niceta Choniate sub finem libri 1. de Alexio Angelo, Principe Byzantino, qui legatos Imp. Henrici pacem venalem offerentes, ostentatione divitiarum tam non terruit, ut dicerent, *nihil capi aut affici Germanos muliebribus istis spectaculis aut ornamentis: atque adeo jam tempus esse, ut his sepositis,*

minentes, legatos ad regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & regis castra specularentur. [4] Quos Antigonus pro regali munificentia, ingenti apparatu epularum ad cœnam invitavit. [5] Sed Galli expositum grande auri argentique pondus admirantes, atque prædæ ubertate sollicitati, infestiores quam venerant, revertuntur. [6] Quibus & elephantos ad terrorem, velut inusitatas Barbaris formas, rex ostendi jusserat, & naves onustas copiis demonstrari; [7] ignarus, quod quibus ostentatione virium metum se injicere existimabat, eorum animos ut ad opimam prædam sollicitabat. [8] Itaque legati ad suos reversi, omnia in majus extollentes, opes pariter & negligentiam regis ostendunt: [9] *Referta auro & argento castra; sed neque vallo, fossave munita: & quasi satis munimenti in divitiis haberent, ita eos omnia officia militaria intermisisse:* [10] *prorsus quasi ferri auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro.*

CAP. II. [1] Hac relatione avidæ gentis animi satis ad prædam incitabantur. [2] Accedebat tamen & exemplum Belgii, qui non magno ante tempore Macedonum exercitum cum rege trucidaverat. [3] Itaque

positis, Graeculi ferro aurum commutarent. Nam si irriti legationis suæ redirent; pugnandum iis cum viris esse, qui non, ut prata, lapillis niteant, neque vestibus variegatis, ut pavones glorientur; sed qui veri Martis alumni flammas nitoremque ex oculis jaciant, & quorum sudor splendidis guttis defluens referat margaritas. BERNEC.

Castra specularentur] De speculatoribus hoc genus legatis, in ejus argumenti libro IX, 41. Car Car. Paschalius & alii. Vide Diodor. XXII, 11. IDEM.

5. *Præda ubertate sollicitati*] Hinc dicuntur *avidissima rapiendi gens.* Liv. XXXVIII, 27, 2. *Nemini satis mites, ni subinde auro, cujus avidissima gens est, principum animi concilientur.* Idem XXI, 20, 8. BONGARS.

6. *Inusitatas*] Scribe, *invisitatas.* GRONOV. Gronovius quomodo supra, ita & hic legendum censet, *invisitatas.* VORST. Gronovius, *invisitatas.* ut XVIII, 1. SCHEFF.

Opes pariter & negligentiam regis] Hoc vocabulum *regis* habeo pro glossemate. Nam quæ sequuntur, *haberent, eos, abundarent,* ostendunt, Justinum non tam regem habuisse in animo, cum ista scriberet, quam in universum hostes. SCHEFF.

que consentientibus omnibus, nocte castra regis aggrediuntur: qui præsentiens tantam tempestatem signum pridie dederat, ut omnibus rebus ablatis, in proxima silva taciti se occultarent. Neque aliter servata castra, quam quod deserta sunt. [4] Siquidem Galli, ubi omnia vacantia, nec sine defensoribus modo, verum etiam sine custodibus vident, non fugam hostium, sed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt. [5] Ad postremum integris & intactis munimentis, scrutantes potius quam diripientes castra occupaverunt. [6] Tunc ablatis quæ invenerant ad litus convertuntur. Ibi dum naves incautius diripiunt, a remigibus, & ab exercitus parte, quæ eo cum conjugibus & liberis confugerant, nihil tale metuentes trucidantur: [7] tantaque cædes Gallorum fuit, ut Antigono pacem opinio hujus victoriæ, non a Gallis tantum, verum etiam a finitimorum feritate præstiterit. [8] Quanquam Gallorum ea tempestate tantæ fœcunditatis juventus fuit, ut Asiam omnem velut examine aliquo implerent. [9] Denique neque reges Orientis sine mercenaria Gallorum exercitu ulla bella gesserunt, neque pulsi regno ad alios quam ad Gallos confugerunt. [10] Tantus terror Gallici nominis,

CAP. II. 4. *Omnia vacantia* &c.] Quod idem olim iidem fecere capta Roma. Liv. v, 41, 6. Flor. I, 13, 19. BERNEC.

6. *Quæ eo cum conjugibus & liberis confugerant*] Forte, *qui eo cum conjugibus* &c. GRONOV. Nescio, annon rectius sit, *confugerat*. SCHEFF.

7. *Opinio hujus victoriæ*] Hoc est, existimatio ex victoria parta. Tacit. Germ. 13. *Germani ipsa plerumque fama bella profligant.* Veget. Præf. III. *Nemo provocare, nemo audet offendere, quem intelligit superiorem esse pugnaturum.* BERNEC.

8. *Asiam omnem*] Vide Strabonem XII. Oraculum de eorum in Asiam transitu extat in Pausaniæ Phocicis. BONGARS.

10. *Tantus terror*] Gallorum quidem etiam corpora intolerantissima laboris atque æstus fuere, primaque eorum prælia plusquam virorum, postrema minus quam feminarum esse, Livius & Florus scribunt. Apud Romanos nulli bello Gallico immunitas erat, ut ait Cicero pro M. Fonteio, & auctore Appiano 2. in sacerdotum & seniorum lege, quæ de immunitate lata est, exceptum fuit, nisi Celticum bellum instaret. eo enim instante sacerdotes, senioresque in

minis, & armorum invicta felicitas erat, ut aliter neque majestatem suam tutari; neque amissam reciperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. [11] Itaque in auxilium a Bithyniæ rege invocati regnum cum eo parta victoria diviserunt, eamque regionem Gallogræciam cognominaverunt.

CAP. III. [1] Dum hæc in Asia geruntur, interim in Sicilia Pyrrhus a Pœnis navali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege suplementum militum petit: [2] denuntians, *Ni mittat, redire se in regnum necesse habere*, *incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipso quæsiturum.* [3] Quod ubi negatum legati retulerunt, dissimulatis causis, repentinam fingit profectionem. [4] Socios interim parare bellum jubet; arcis Tarentinæ custodiam Heleno

in armis esse oportebat. nam Gallica gente nulla Romanis formidabilior.

Majestatem suam tutam] Quid si *tutari*? & ita quidam olim impressi. BONGARS. Præstat enim Bongarsio, Juntis, & aliis impressis legere: *tutari*. Mox melius MSS. *vocati* pro *invocati*. & cap. sequente Juntæ. *amissi regni speculaturus eventum*, pro *eventus*. GRÆV. Juntina editio teste Grævio pro *tutam* habet *tutari*. Et congruit id magis ei quod sequitur, *neque amissam reciperare*. VORST. Bongarsius, & Juntæ, *tutari*, quod præferunt. SCHEFF. Emendavit Bongarsius, *tutari*. res plana fuit, imo & proclivis. FABER,

11. *In auxilium a Bithynia* &c.] Strabo Gallos scribit Attalicorum regum terras diu populasse: tandem ab iis Bithyniam obtinuisse, quæ & Gallogræcia. BONGARS. *Invocare* solum est etiam pro in auxilium vocare. Tacitus IV. Hist. 73. *Ingressi sunt duces imperatoresque Romani nulla cupiditate, sed majoribus vestris invocantibus.* Et 79. *unde metus & justa preces invocantium.* Sed plena locutio est quam noster habet *invocare in auxilium.* Sunt etiam codices MSS. qui simplex *vocati* hic habent: ut in V. L. notavit Bongarsius. Quod tamen cur alteri præferendum sit, ut vult Grævius, nos quidem non videmus. VORST. Mallet hoc Grævius, quia meliores MSS. & editiones *vocati* scribunt, deteriores *invocati*: dein quia Latinius est *vocare in auxilium*, ut superius v, 2. *vocare in portionem muneris*, & plura talia, quam *invocare in auxilium*, quamvis locutionem hanc non damnet Grævius. Quoniam Bongarsiani MSS. quoque habent *vocati*; mallem hoc, quam *invocati*, licet non sit infrequens compositi pro simplice usus, etiam in talibus. SCHEFF.

CAP. III. 1. *Pyrrhus*] Quomodo Pyrrhus Italia & Sicilia excesserit, & in Græciam reversus, Antigonum & Gallos strenue pugnantes vicerit, legendus in ejus vita Plutarchus. & Pausanias in Atticis. BONGARS.

3. *Repentinam fingit profectionem.*] Quid hoc est? *fingere profectionem* significat simulare se profectu-

leno filio & amico Miloni tradit. [5] Reversus in Epirum, statim fines Macedoniæ invadit; cui Antigonus cum exercitu occurrit, victusque prælio in fugam vertitur. [6] Atque ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accipit; & veluti damna amissæ Siciliæ Italiæque acquisito Macedoniæ regno pensasset, relictum Tarenti filium & amicum arcessit. [7] Antigonus autem cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repente fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni speculaturus eventum, Thessalonicam se recepit; ut inde cum conducta Gallorum mercenaria manu bellum repararet. [8] Rursus a Ptolemæo Pyrrhi filio fun-

fecturum, ut *fingere somnum* Supra IX, 9. fingere seu simulare se dormire. Atqui sequitur *reversus in Epirum*. Non ergo fingebat, sed re vera suscipiebat profectionem. Quare suspicor scripsisse nostrum vel *indicat*, vel *instituit profectionem*. SCHEFF. *Fingit* hic non est simulat, ut vult CL. Schefferus, sed adornat, parat, ut *fingere fugam* apud Plautum Captiv. II, I.

At fugam fingitis, sentio quam rem agitis.

Et Lucilium: *Sed fuga fingitur, timido vadit pede percitus*, hoc est, fugam moliuntur, ut recte politissimus Guilielmus exponit. Sic & *parricidia fingere* pro struere, parare, apud Senecam Consolat. ad Marc. 26. *Quid dicam, nulla hic arma mutuis furere concursibus, nec classes classibus frangi, nec parricidia aut fingi, aut cogitari, nec fora litibus strepere.* GRÆV.

6. *Pyrrhus Macedoniam in deditionem accipit*] Ait Grævius Gronovium legendum putare *in ditionem*: quod nobis non videtur. Est enim *in deditionem accipere* usitatissima nostro phrasis. VORST. Gronovius hic legit, *ditionem* quod Vorstio non probatur. Ipsum vide. SCHEFF. Non hic in dubium vocatur loquendi ratio, quæ est usitatissima, sed res: Num Macedonia se dederit Pyrrho, an armis ab eo subacta in ditionem ejus venerit, quod ignorare non possunt, qui Pyrrhi vitam legerunt.

7. *Amissi regni speculaturus eventus*] Juntæ: *eventum*. Paulo ante Gronovius legit, *in ditionem accipit*. Pro *deditionem*. GRÆV. Editio Juntina, teste Grævio, *eventum*: quod rectius videtur. VORST. Juntina, *speculaturus eventum*, quod Grævius Vorstiusque probant. SCHEFF.

8. *Fugæ solitudines captat*] Quid est, *captare solitudines fugæ?* ut quis fugere possit solus? at id jam faciebat Antigonus. Itaque locus mihi neque integer, neque sicut oportet, distinctus videtur. In MSS. Bongarsianis legitur *solitudinisque*. Hinc colligo, sic legenda distinguendaque omnia: *non jam recuperandi regni spem, sed salutis latebras ac fugæ, solitudinesque captat.* Eleganter. Ordo est: captat latebras salutis & fugæ, captat solitudines, quæ nempe salutis & fugæ latebræ ipsi erant futuræ. SCHEFF. *Fugæ solitudines captare*, est loca sola & deserta quærere, per quæ tuto fugias, & a nullo obvio deprehendaris.

CAP.

funditus victus, cum septem comitibus fugiens, non jam reciperandi regni spem, sed salutis latebras, ac fugæ solitudines captat.

CAP. IV. [1] Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni collocatus, jam nec eo, ad quod votis perveniendum fuerat, contentus, Græciæ Asiæque regna meditatur. [2] Neque illi major ex imperio, quam ex bello voluptas erat: nec quisquam Pyrrhum, qua tulisset impetum, sustinere valuit. [3] Sed ut ad devincenda regna invictus habebatur, ita devictis acquisitisque celeriter carebat. Tanto melius studebat acquirere imperia, quam retinere. [4] Itaque cum copias Cherroneso transposuisset, legationibus Athenien-

CAP. IV. 1. *Ad quod votis &c.*] Consulendi, Gruter. Suspicion. VI, 14. & Brissonius in Formulis 1. pag. 82. BERNEC.

2. *Qua tulisset impetum*] Hoc vero nescio an sit Latinum. *Facere impetum* dicimus, non *ferre*, cum hoc sit passivæ potius significationis. In MSS. legitur *imperium*. Quod apud me efficit, ut veram lectionem credam fuisse olim, *qua tulisset impetus eum*. Ex *impetus eum*, quod conjunctim velut unum vocabulum primo scriptum, deinde fecerunt *imperium*. SCHEFF.

3. *Ut ad devincenda regna*] Ideo eum Antigonus comparabat κυβευτῇ πολλὰ βάλλοντι καὶ καλὰ, χρῆσθαι δ᾽ οὐκ ἐπισταμένῳ τοῖς πεσοῦσι. BONGARS.

Melius studebat acquirere imperia quam retinere.] Ea de causa Pyrrhum Antigonus aleatori similem esse dixit, qui spe lucri proprias opes prodigit: nec unquam contentus est eo, quod in alea vicerit: sed quæcunque collusoribus supersunt, avidirate magna cupit, inque ea relictis omnibus solum inhians, quæcunque ante quæsierat, profundit. Simili ingenio fuit Alexander Magnus, cujus res in Oriente gestas cum legeret Imp. Augustus, admiratum ferunt, non induxisse eum in animum, quomodo quæsita servaret; sed tantum, ut alia quæsitis adjiceret. Plut. Apoph. Rom. 46. Bene Thucydides VI, 2, 15. *Amentis est, illos aggredi, quos licet vincas, non tamen retinere possis.* Et Cassiodorus 1. Var. Epist. 25. *Nihil prodest initia rei solidare, si valebit præsumptio, ordinata destruere. Illa sunt enim robusta, illa diuturna, quæ prudentia incipit, & cura custodit.* BERNEC.

4. *Cherroneso*] Glareanus ex Historia legit *Peloponneso*, & sequentia comprobant. Vett. alii *cerroneso*: alii *cerronesto*. Vide Plutarchum, & Pausaniam in Atticis & Laconicis. BONGARS. Lego, *Cherroneson transposuisset*. Et sensus hic est; cum Pyrrhus copias in Peloponnesum per Isthmum Corinthiacum traduxisset. *Cherronesos* enim quævis peninsula dicitur. GRONOV. *Cherroneso* sane editum adhuc fuit. Sed Gronovium ad Epit. Liv. XLVIII. locum sic citare video, *Cum copias Cherroneson transp.* ut sic accusativus Græcus, qui motum ad locum significet. Fuit cum crederem *Cherroneso*

nienſium & Achæorum Meſſeniorumque excipitur. 5 Sed & Græcia omnis admiratione nominis ejus, ſimul & rerum adverſus Romanos Pœnoſque geſtarum gloria attonita, adventum ejus exſpectabat. 6 Primum illi bellum adverſus Spartanos fuit: ubi majore mulierum, quam virorum virtute exceptus, Ptolemæum filium & exercitus partem robuſtiſſimam amiſit. 7 Quippe oppugnanti urbem, ad tutelam patriæ tanta multitudo feminarum concurrit, ut non fortius victus; quam verecundius, recederet. 8 Porro Ptolemæum filium ejus, adeo ſtrenuum & manu fortem fuiſſe tradunt, ut urbem Corcyram cum ſexaginta ceperit: idem prælio navali quinqueremem ex ſcapha cum ſeptem inſiluerit*, captamque tenue-

neſo poſſe eſſe pro *in Cherroneſum*, quomodo dicitur, *It clamor cælo*, & *invitare tecto*, *hoſpitio*, & *paratus neci*. Glareanus pro *Cherroneſo* ex hiſtoria legendum putat *Peloponneſo*. Et verum ſane eſt in Peloponneſum tunc temporis copias tranſpoſuiſſe Pyrrhum. Quia tamen Peloponneſus cherſoneſus ſeu peninſula eſt, credi poſſit, nomen commune poſitum hic pro proprio, per ſynecdochen quandam. VORST. Gronovius legit, *Cherroneſon*, quod eſt rectius. SCHEFF. *Cherſoneſo*, Id eſt, in Cherſoneſum. Optime autem, ex fide veteris hiſtoriæ, acutus ille Helvetius, Glareanus, legit, *Peloponneſo*; Et id quidem cum judicio; Quid enim tantopere commoti fuiſſent Meſſenii, Achæique, ſi res in Cherſoneſo Thraciæ acta fuiſſet? Dein facile probes legendum eſſe, *Peloponneſo*, cum dicat Juſtinus, *Primum illi bellum adverſus Spartanos*; Qui fere principes Peloponneſi erant. FABER. Notator Anglicanus emendat *Peloponneſo*, atque probari per ſequentia. Pridem hoc fecerat Glareanus, ſed haud neceſſe eſt. Vide notas Clar. Vorſtii hoc loco. SCHEFF. *Tranſponere Lugduno* pro Lugdunum nemo credo Latine ſciens probaverit. Sic nec recte dixeris *tranſponere* aut *trajicere Peloponneſo* pro in Peloponneſum. Gronovii acutiſſimi emendatio probanda utique.

7. *Ut non fortius victus quam verecundius, recederet.*] Non placet hæc diſtinctio, nam comma poſt *verecundius* ponendum. Nec enim cohæret, *verecundius recederet*, ſed *verecundius victus*, quomodo dicebatur victus, quia mulieres eum vicerant. SCHEFF.

* 8. *Urbem Corcyram*] Urbem primariam Phæacum ſeu Corcyræ inſulæ. Vide Pauſaniam in Atticis, ubi hanc rem attigit. Pag. 10. Numero 31, 32. &c. Editione illa optima Sylburgii utor. FABER.

Cum ſexaginta] MSS. *cum ſexageſimo*, & paulo poſt *cum ſeptimo*. Ita Plin. XII. Hiſt. Nat. 1. *Epulatus intra cum ſpeluncam cum duoa-viceſimo comite*; & Oroſius VI, 16. *Sex. Pompejus cum centeſimo equite aufugit*. Vide Obſervat. in Script. Eccleſ. cap. 3. GRONOV.

Item prælio navali] Juntæ, *Idem prælio navali*. GRÆV.

CAP.

tenuerit.[9] In oppugnatione quoque Spartanorum usque in mediam urbem equo procurrerit, ibique concursu multitudinis interfectus sit. [10] Cujus corpus ut relatum patri est, dixisse Pyrrhum ferunt, *aliquanto tardius eum, quam timuerit ipse, vel temeritas ejus meruerit, occisum esse.*

CAP. V. [1] Repulsus a Spartanis Pyrrhus Argos petit: ibi, dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus occiditur. [2] Caput ejus Antigono refertur: qui victoria mitius usus, filium ejus Helenum, cum Epirotis sibi deditum, in regnum remisit, eique insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. [3] Satis constans inter omnes auctores fama est, nullum nec ejus, nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse: raroque non inter reges tantum, verum etiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris, aut justitiæ probatioris visum fuisse: [4] Scientiam certe rei militaris in illo viro tantam fuisse, ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella gerens, invictus semper fuerit. [5] Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorumque, &

CAP. V. 1. *Expugnare conatur*] Diversa lectio est *expugnare cogitat*: quam Sichardus in textu, alii in margine collocarunt. Sed & in editione Becharii lectionis ejus vestigium est: Habet enim illa *cogit*, pro *cogitat*. Et fortasse *cogitat* rectum est. &, quia falso suspectum, rejectum fuit. Vide de eo verbo lib. de Latinit. F. Susp. p. 130. VORST. Veteres quidam, *expugnare cogitat*. Quam lectionem Vorstius putat esse veram. SCHEFF.

Saxo de muris] Probus, *lapide ictus*. Plutarchus, & Pausanias, & Strabo VII. *κεραμίδι*, id est, *tegulam* vocant. BONGARS. Quomodo etiam Ovidius in Ibin. 303.

Aut ut Achilleidem cognato nomine clarum
Opprimat hostili tegula jacta manu.

BERNEC.

2. *Caput ejus*] Valer. Max. V, 1. BONGARS.

3. *Comparandum Pyrrho*] *Et experientia bellica & manu, & audacia facile primus Regum sui temporis habitus.* Plutarch. IDEM. Pyrrho Annibalem inter imperatores secundas dedisse refert Livius, quod castra metari prius docuerit, ad hoc nemo elegantius loca ceperit, præsidia disposuerit, &c.

4. *Bella gerens*] MSS. mei, *bella gesserit*: quomodo cum habeant etiam omnes Vet. MSS. Bongarsii,

& Carthaginiensium bellis, nunquam inferior, plerumque etiam victor extiterit: [6] qui patriam certe suam angustam, ignobilemque, fama rerum gestarum, & claritate nominis sui, toto orbe illustrem reddiderit.

sii, puto geminata eadem voce & syllaba reponendum: *ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono tantis regibus bella gesserit, invictus semper fuerit.* MOD. Antiquiores typis expressi, imo & MSS. tam Modiani, quam Bongarsiani pro *getens* habent *gesserit*. Mirum igitur quod Bongarsius id mutavit. VORST. Etiam hic Vorstius ex antiquoribus legendum putat, *gesserit*. SCHEFF.

LIBER XXVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Peloponnesii per proditionem Antigono traduntur. Aristotimus tyrannus Epirotas affligit, & Hellanici prudentia opprimitur.*

2 *Antigonus Gallis occurrit, qui in furorem versi conjuges & liberos suos trucidant: deinde Numinis vindicta omnes internecione delentur. Antigoni varii casus.*

3 *Alexander, Pyrrhi filius, in regnum restituitur. Regni Cyrenarum turbulentus status.*

CAP. I.

[1] POst mortem Pyrrhi non in Macedonia tantum, verum etiam in Asia Græciaque magni bellorum motus fuere. [2] Nam & Peloponnesii per proditionem Antigono traditi: [3] & variante hominum partim dolore, partim

CAP. I. 2. *Peloponnesii, &c.*] Et quidem, ut ex vetere hujus libri prologo apparet, Spartanorum rex Areas, cujus & supra XXIV, 1, 5. fit mentio, ab Antigono Corinthi interfectus est. VORST.

3. *Variante hominum partim dolore, partim gaudio*] Forte, *variante homines* &c. Liv. XXVI, 1. *Varia-*

tim gaudio, prout ſingulæ civitates aut auxilium de Pyrrho ſperaverant, aut metus ſuſtinuerant, ita aut cum Antigono ſocietatem jungebant, aut mutuis inter ſe odiis in bellum ruebant. 4 Inter hunc turbatarum provinciarum motum, Epirorum quoque urbs ab Ariſtotimo principe per tyrannidem occupatur: 5 a quo cum multi ex primoribus occiſi, plures in exſilium acti eſſent, Ætolis per legatos poſtulantibus, *conjuges liberosque exſulum redderet*, primo negavit; 6 poſtea quaſi pœniteret, proficiſcendi ad ſuos omnibus matronis poteſtatem dedit, diemque profectionis ſtatuit. 7 Illæ, quaſi in perpetuum cum viris exſulaturæ, pretioſiſſima quæque auferentes, cum ad portam, quaſi uno agmine profecturæ convenissent, omnibus rebus exſpoliatæ, in carcerem recluduntur: occiſis prius in gremio matrum parvulis liberis, virginibusque ad ſtuprum direptis. 8 Ad tam ſævam dominationem ſtupentibus omnibus, princeps eorum Hellanicus, ſenex & liberis orbus, ut qui nec

Variabant ſecunda adverſaque res non fortunam magis, quam animos hominum. GRONOV. Hoc *hominum* gloſſatoris, non Juſtini eſſe videtur. Sermo enim eſt de civitatibus, ut patet ex ſequentibus. SCHEFF.

4. *Epirorum quoque urbs ab Ariſtotimo*] Locus manifeſto mendoſus: nec Vett. auxilio ſunt. Glareanus neſcio quo auctore, *Epidauriorum* legit. Ex Pauſaniæ Eliacis, & Plutarchi libello de Virtutibus Mulierum 24. omnino legendum *Eliorum*. BONGARS. Ita ſane magno conſenſu codices tam MSS. quam typis expreſſi. Sed monuit Bongarſius ex Pauſaniæ Eliacis & Plutarchi lib. de Virtutibus Mul. legendum eſſe *Eliorum*. Quod idem & Gronovius in Lib. IV. Obſerv. verum eſſe judicat. VORST. Bongarſius & Gronovius legunt, *Eliorum*, ex Pauſania & Plutarcho. SCHEFF.

Ariſtotimo &c.] Vel pueri ſciunt hunc *Ariſtotimum* Eleorum tyrannum fuiſſe: idque ex Plutarcho, & Pauſania; ſed unde illud *Epirorum* pro Eleorum; MSS. autem habent, *Epirotorum*, alii *Epyrrorum*, Impreſſi *Epirotarum*, alii *Epirorum*. Hoc dicam tantum, territorii Elienſis incolas, & urbis ipſius cives, dictos olim *Epios* ſeu *Epeos* fuiſſe. Itaque ſcripſerit Juſtinus, *Epiorum*. Res conſtat ex Homero, plus decem in locis, & ex Dionyſio Halicarnaſſeo. FABER. Præfero hanc emendationem aliorum. Vide Stephanum de Urbibus in ἐπειός. SCHEFF.

7. *Direptis*] Scribe, *abreptis*. *Diripere* enim notat ſpoliare, *abripere* vero detrahere. GRONOV.

8. *Hellanicus*] Ita Vett. & Pauſanias, & Plutarchus quos lege. vulgo *Helemalus*. BONGARS.

Senex & liberis orbus] A. Cæſellius

nec ætatis nec pignoris respectu timeret, contractos domum fidissimos amicorum in vindictam patriæ hortatur. 9 Cunctantibus privato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus, arcessitis servis jubet obserari fores, tyrannoque nuntiari, *mitteret qui conjuratos apud se comprehenderet*: objectans singulis, *se quia liberandæ patriæ auctor esse non possit, desertæ ultorem futurum.* 10 Tunc illi ancipiti

lius cum multa de temporibus Cæsaris liberius loqueretur, amicique ne id faceret, monerent: *Duas res, quæ hominibus amarissima videntur, magnam sibi licentiam præbere* respondit, *Senectutem & Orbitatem.* Val. Max. VI, 2, 12. Ita Solon Pisistrato tyranno quærenti, *qua tandem spe fretus, sibi tam audacter resisteret*; respondisse fertur, *Senectute*: Cicero de Senect. 20. *Su lius extrema senecta liber.* Tacit. Annal. XIII, 42. Adde Statium Thebaid. III, 214. Iterumque Val. Max. III, 8, 5. Rationem reddit in Plutarchi Cæsare 21. Considius. *Nam quod superest vitæ, quia parum est, haud magnam cautionem desiderat.* Quod ipsum de orbitate dici potest. BERNEC.

Pigneris] Sic edidi ex Vett. omnibus. Vide Priscian. VI. Frequens est *o* in *e* mutatio. Inde *Apellinem* dicebant veteres pro *Apollinem*. Festus. & *amplocti* pro *amplecti* apud Sallust. & a tegendo *toga* dicta. Inde quod in Vett. MSS. semper legitur *Ptolomæus*, est enim Græcis Πτολεμαῖος. Ut quæ iis est Κέρκυρα, Latinis est *Corcyra*: & Βερενίκη est *Beronice*. *Pignus* autem hic vocat natos. BONGARS. Duobus filiis orbatum Hellanicum scribit Plutarchus de Virtut. Mulierum 24. unde *pignerum* forte rectius sit. BERNEC. *Pigneris* numero singulari, & per E literam, legi vult Bongarsius. Antiquiores typis expressi tamen habent *pignorum*. Et consentaneum huic est quod Plutarchus de Virt. Mul. 24. scribit Hellanicum duobus filiis orbatum esse. VORST. In veteribus legitur *pignorum*, quod Vorstius existimat consentaneum vero, quia Plutarchus scribit, Hellanicum orbatum liberis duobus. Ego præfero illud *pigneris*, quia puto poni hic indefinite, ac citra respectum ad ullum numerum. Sensus, non timebat, quia & senex erat ipse, nec filium habebat ullum, pro quo posset esse sollicitus, sive unum, sive plures prius habuisset. SCHEFF.

9. *Cunctantibus privato*] Simile quid a Plutarcho refertur fine Pelopidæ. BERNEC.

Arcessitis servis jubet obserari &c.] Lege, *arcessitos servos jubet obserare fores, tyrannoque nuntiare.* GRONOV. In MS. quodam reperitur, *observari*, quod præfero. Certe apud veteres, ut & fit hodie, non exterius, sed intus januæ obserabantur, nec tam cohibebantur eo constituti intra domum, quam excludebantur, qui foris adveniebant. Itaque hæc obseratio supervacua hic fuerat. At observatio, id est, custodia a tot servitiis conveniens proposito. Estque hoc plane *observare*. Plauto quoque in Asinar. II, 2, 7. ubi ait: *Væ illi qui tam indiligenter observavit januam.* Quo loco viri docti simul notant, proprium hoc servitiorum munus apud veteres fuisse, quod egregie cum nostris convenit. SCHEFF.

Se quia liberandæ patriæ auctor esse

cipiti periculo circumventi, honestiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem: atque ita Aristotimus, quinto postquam tyrannidem occupaverat mense opprimitur.

CAP. II. [1] Interea Antigonus cum multiplici bello & Ptolemæi regis, & Spartanorum, premeretur, novusque illi hostis Gallogræciæ exercitus affluxisset; in speciem castrorum parva manu adversus ceteros relicta, adversus Gallos totis viribus proficiscitur. [2] Quibus cognitis, Galli cum & ipsi se prælio pararent, in auspicia pugnæ hostias cædunt; quarum extis cum magna cædes interitusque omnium prædiceretur, non in timorem, sed in furorem versi, sperantesque deorum minas expiari cæde suorum posse; conjuges & liberos suos trucidant, auspicia belli a parricidio incipientes. [3] Tanta rabies feros animos invaserat, ut non parcerent ætati; cui etiam hostes

esse non possit] Juntæ, *se qui liberandæ patriæ auctor esse non possit, deserta ultorem fore.* GRÆV. Non repudio, præferrem tamen *liberata*, si qui MSS. lectionem eam firmarent. Juntæ habent: *se, qui liberandæ patriæ auctor esse non possit, desertæ ultorem fore.* SCHEFF.

10. *Quinto postquam*] Sex menses tyrannidem tenuisse refert Pausanias. BONGARS.

CAP. II. 1. *Gallogræciæ exercitus*] Insolens hoc & durius videtur. Mallem *Gallogræcia*, ut sit pro *ex Gallogræcia* per ellipsin præpositionis, quæ & alias nostro usitata. Sic enim & verbum sequens *affluxisset*, convenientius se habere videtur. SCHEFF. Lege: *Gallogræcus exercitus.* quia nulla Gallogræcia in Europa, neque Galli regressi sunt ex Asia ad bellum Antigono inferendum vel cladem sociorum ulciscendam. Videntur autem Galli ab Antigono victi, uti constat ex XXV, 1. qui in Græcia & Macedonia remanserant, pace facta imperium ejus coacti fuisse accipere. Nam alio mox bello orto illos apud Megara delevit, & defectores appellavit auctor prologi. Gisb. Cuperus Observat. IV, 11.

2. *Et ipsi se prælio pararent*] Antiquiores typis expressi *prælia pararent.* Si *prælio* legatur, est illud pro *ad prælium:* quomodo Virgilius I. Æn. dicit *paratus neci.* VORST.

A parricidio] MSS. omnes Bongarsiani præpositionem hic omittunt, quod quia fit & alibi apud nostrum, etiam hic puto omittendam. SCHEFF.

3. *Ætati, cui etiam* &c.] Ita fere supra XVIII, 6, 12: & Liv. XXIV, 26, 9. Humaniter ergo Pausanias Spartanorum princeps, cum Attaginus urbe Thebis profugisset, qui dedi debebat, *ejus liberos ad se adductos, culpa absolvit, negans pueros factionis Medicæ esse*

 par-

hostes pepercissent; bellumque internecivum cum liberis liberorumque matribus gererent, pro quibus bella suscipi solent. [4] Itaque quasi scelere vitam victoriamque redemissent, sicut erant cruenti ex recenti suorum cæde, in prælium non meliore eventu, quam omine proficiscuntur. [5] Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furiæ quam hostes circumvenere, obversantibusque ante oculos manibus interemtorum, omnes occidione cæsi. [6] Tanta strages fuit, ut pariter cum hominibus dii consensisse in exitium parricidarum viderentur. [7] Post hujus pugnæ eventum, Ptolemæus & Spartani, victorem hostium exercitum declinantes, in tutiora se recipiunt. [8] Antigonus quoque ubi eorum discessum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Atheniensibus infert. [9] In quo cum occupatus esset, interim Alexander rex Epiri ulcisci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. [10] Adversus

participes, inquit Herodot. IX, 87. *Num quis irascitur pueris, quorum ætas nondum novit rerum discrimina?* Senec. de Ira II, 9. BERNEC.

Internecivum] Duobus præterea locis, vocem hanc huic auctori restitui, quæ & hic & VI, 6, 2. & XI, 9, 4. varie corrupta erat. Alii *internecinum* scribunt: sed Festus *internecivum* dicit, & ita plerisque Amm. Marcellini locis editum est. BONGARS.

5. *Furiæ*] Recte Cicero furiarum nomine nihil aliud apud Gentiles denotari scribit, quam animum male conscium & scelerum quasi stimulis assidue exagitatum. *Nolite*, inquit, *putare, quemadmodum in fabulis sæpe numero videtis, eos qui aliquid impie scelerateque commiserunt, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus: sua quemque fraus, & suus terror maxime vexat: suum quemque scelus exagitat, amentiaque afficit: suæ malæ cogitationes conscientiaque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ domesticaque Furiæ; quæ dies noctesque parentum pœnas a sceleratissimis filiis repetant.* Itaque illo vocabulo sæpe & Christiani auctores non male utuntur. vide Epistolam Heinsii ad Balzacum.

6. *In exitium parricidarum*] Junctæ, *in excidium parricidarum.* GRÆV.

7. *Ptolemæus*] Ptolemæus Εὐεργέτης, Ægypti rex III.

8. *Bellum Atheniensibus*] Ejus meminit Pausanias in Atticis. BONGARS. In MSS. legebatur, *belli bellum Atheniensibus infert.* unde suspicor Justinum scripsisse, *recenti adhuc ex priori victoria militum ardore bellandi, bellum Atheniensibus infert.* VOSS.

10. *Transi-*

versus quem cum reversus a Græcia Antigonus esset, transitione militum destitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. [11] Hujus filius Demetrius puer admodum, absente patre, reparato exercitu, non solum amissam Macedoniam recipit: verum etiam Epiri regno Alexandrum spoliat. [12] Tanta vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas erat, ut vicissim reges, nunc exsules, nunc reges viderentur.

CAP. III. [1] Igitur Alexander, cum exsul ad Acarnanas confugisset, non minore Epirotarum desiderio, quam sociorum auxilio, in regnum restituitur. [2] Per idem tempus rex Cyrenarum Magas decedit: qui ante infirmitatem, Beronicen unicam filiam, ad finienda cum Ptolemæo fratre certamina, filio ejus desponderat. [3] Sed post mortem regis, mater virginis Arsinoë, ut invita se contractum matrimonium solveretur, misit qui ad nuptias virginis, regnumque Cyrenarum, Demetrium fratrem regis Antigoni a Macedonia arcesserent: qui & ipse ex filia Ptolemæi procreatus erat. [4] Sed nec Demetrius moram fecit.

10. *Transitione militum* &c.] *Transfugiis nudatus*, inquit Tacit. 11, 46. BERNEC.

CAP. III. 2. *Agas*] Hic Pausaniæ est *Magas*. BONGARS. Atque ita legendum hoc loco, pridem monuit Paul. Leopardus. Emendation. VII, 10. BERNEC. *Magam* quoque vocant Polyænus, & Athenæus. VOSS. Editur vulgo *Agas*. Sed verum nomen regis fuisse *Magas*, Leopardus Emend. VII, 10. & Vossius in Notis ad hunc locum, ex Pausania, Polyæno & Athenæo docuerunt. Prima litera nominis occasione proxime præcedentis M. excidit: qualia sphalmata librariis perfamiliaria fuere. VORST. Recte Vorstius *Magas*, secutus Vossium, qui sic ex Pausania, Polyæno, & Athenæo emendaverat. SCHEFF. Optime Bongarsius, *Magas*. De illo aliquid nuper, debui certe, ad Aristippi versionem Gallicam ex Diogene Laërtio. Liber editus Lutetiæ est. FABER.

Filiam, ad finienda &c.] Fere solenne, principum discordias sopiri, interveniente affinitate. Quomodo Augustus *reconciliatus post primam discordiam Antonio, postulantibus utriusque militibus, ut & necessitudine aliqua jungerentur, privignam ejus Claudiam duxit uxorem*. Sueton. Aug. 62. BERNEC.

Filio ejus &c.] Lege ex MS. *Filio ejus, qui vocatus est Callinicus*. GRONOV.

fecit. Itaque cum ſecundante vento celeriter Cyrenas advolaſſet, fiducia pulchritudinis, qua nimis placere ſocrui cœperat, ſtatim a principio ſuperbus, regiæ familiæ, militibusque impotens erat: ſtudiumque placendi a virgine in matrem contulerat. [5] Quæ res ſuſpecta primo virgini, dein popularibus militibusque inviſa fuit. [6] Itaque verſis omnium animis in Ptolemæi filium, inſidiæ Demetrio comparantur: cui, cum in lectum ſocrus conceſſiſſet, percuſſores immittuntur. [7] Sed Arſinoë audita voce filiæ, ad fores ſtantis, & præcipientis, *ut matri parceretur*, adulterum pauliſper corpore ſuo protexit. [8] Quo interfecto, Beronice, & ſtupra matris, ſalva pietate, ulta eſt, & in matrimonio ſortiendo judicium patris ſecuta.

4. *Fiducia pulchritudinis*] Propertius III, 23, 1.

Falſa eſt iſta tua, mulier, fiducia forma,
Olim oculis nimium facta ſuperba meis.

Ariſtænetus 1. Epiſt. 1. Φύσει τὸ κάλλος ἐστὶν ὑπερήφανον. *Naturâ forma ſuperbior eſſe amat.* BERNEC.

6. *Comparantur*] MS. Voſſ. *Componuntur*. quomodo Supra 1, 8. *compoſitis in montibus inſidiis*. GRONOV.

LIBER XXVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Seleucus novercam & fratrem infantem interficit.*

2 *Claſſe naufragio amiſſa, civitates amiſſas recipit, prælio victus aufugit: auxilium noxium a fratre Antiocho Hierace petit & impetrat.*

3 *Aſiæ lacerus ſtatus. In Antiochum Hieracem & Seleucum numinis vindicta.*

CAP.

Cap. I.

1 MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cum in locum ejus filius Seleucus successisset, hortante matre Laudice, quæ prohibere debuerat, auspicia regni a parricidio cœpit. 2 Quippe Beronicen novercam suam, sororem Ptolemæi regis Ægypti, cum parvulo fratre ex ea suscepto interficit. 3 Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam subiit, & Ptolemæi bello se implicuit. 4 Porro Beronice, cum ad se interficiendam missos didicisset, Daphnæ se claudit. 5 Ubi cum obsideri eam cum parvulo filio nuntiatum Asiæ civitatibus esset, recordatione paternæ, majorumque ejus,

CAP. I. 1. *Mortuo*] Nempe dolo conjugis. Is enim de quo Plinius VII. Nat. Hist. 12. & Val. Max. IX, 14. Extern. 1. Hieronym. ad XI. Daniel. BERNEC.

Rege Antiocho] Is Θεὸς dicebatur. Appianus de Bellis Syriac. qui eum ab uxore Laudice interfectum scribit, quod doleret sibi adjunctam Berenicem, vel ut est in nostris MSS. *Beronicem*. BONGARS.

Seleucus] Cognomento *Callinicus*, hoc est, egregius victor. quod cognomentum & Herculi tribuit cum Luciano Plutarchus, & Martyribus Zonaras. Nepos hic fuit Seleuci Nicanoris, de quo auctor XV, 4, 1. & alibi. BERNEC.

Hortante matre] Appianus Syriac. pag. 130. f. ipsi matri hæc tribuit. An hæc idem valent, & quæ jubeas, ipse fecisse putandus es? Quomodo Tacitus Annal. I, 6. Agrippam a tribuno confectum scribit, quem Suetonius Tib. 22. a centurione, scilicet jussu tribuni. IDEM.

Auspicia regni a parricidio cœpit] Supra XXVI, 2, 2. *auspicia belli a parricidio incipientes*. VORST.

2. *Beronicen novercam suam*] Scribendum cum Juntis *Berenicen*. Græcis Βερενίκην. GRÆV. Editio Juntina teste Grævio *Berenicen*, plane convenienter Græco Βερενίκην. Sed contendit tamen Bongarsius in notis ad XXVI, 2, 8. Βερενίκην Latinis esse *Beronicen*. VORST.

3. *Maculam subiit*] Cic. III. de Offic. 13. *Vitiorum subire nomina*. & XI. ad Attic. Ep. 17. *odium subire*. Plin. III. Ep. 9. *offensam subire*. GRONOV.

4. *Daphnæ*] Daphne Stephano est suburbanum Antiochiæ Syriæ urbis ad Ortum. Strabo XVI. oppidum mediocre dicit esse. BONGARS. Situm ejus & formam tradit Sozomenus V, 18. BERNEC. *Daphne* suburbanum fuit Antiochiæ: quæ & *Epidaphnes* inde dicitur. Nomen sine dubio inditum fuit a Seleuco Nicanore. De hoc enim Supra XV, 4, 8. scribit noster, quod campos vicinos Antiochiæ Apollini dicaverit. Huic autem, ut notum, adamata Daphne fuit. VORST.

ejus, dignitatis, casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misere. [6] Frater quoque Ptolemæus periculo sororis exterritus, relicto regno, cum omnibus viribus advolat. [7] Sed Beronice ante adventum auxiliorum, cum vi expugnari non posset, dolo circumventa trucidatur. [8] Indigna res omnibus visa. Itaque cum universæ civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparassent, repente exemplo crudelitatis exterritæ, simul & in ultionem ejus, quam defensuri erant, Ptolemæo se tradunt: [9] qui nisi in Ægyptum domestica seditione revocatus esset, totum regnum Seleuci occupasset. [10] Tantum vel illi odium, parricidiale scelus, vel huic favorem indigne peremtæ mors sororis, attulerat.

CAP. II. [1] Post discessum Ptolemæi, Seleucus cum adversus civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparasset, repente veluti diis ipsis parricidium vindicantibus, orta tempestate classem naufragio amittit: [2] nec quicquam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus & spiritum & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit. [3] Misera quidem res, sed optanda Seleuco fuit: si quidem civitates quæ odio ejus ad Ptolemæum transierant, velut diis arbitris satisfactum sibi esset, repentina animorum mutatione in naufragii misericordiam versæ, im-

5. *Casum tam indigna* &c.] Scribe, *casum tam indignum fortunæ. Casus* enim tanquam effectum fortunæ sæpe ponitur; Liv. XXX, 30. *Hoc ludibrium casus edidit fortuna:* Cæs. VI. Bell. Gall. 35. *Quantum in bello fortuna possit, & quantos afferat casus, cognosci potuit.* Vide Flor. II, 8. GRONOV.

CAP. II. 3. *In naufragii misericordiam* &c.] Cicero pro L. Manil. 9. *Sic fieri solet*, inquit, *ut regum afflicta fortuna facile multorum opes alliciant.* Val. Max. V, 3, 3. *Etiam quos injuria invisos faciunt, gratiosos miseria reddunt:* Nam, ut inquit Seneca, de Clem. II, 5. *Misericordia non causam, sed fortunam spectat:* Adde Livium XLII, 63, 3. Tacitum XV, 44, 10. & Hist. II, 10, 6. Sueton. Cæs. 12, 1. Florum III, 21, 17. Flaccum Argon. VI, 74. BERNEC. Puto, Justinum *naufragi* scripsisse. Nam vulgatum durius est. SCHEFF. Lego, *naufragi*, id est, qui naufragium passus fuerat. FABER.

4. *Damnis*

imperio se ejus restituunt. [4] Lætus igitur malis suis & damnis ditior redditus; veluti par viribus, bellum Ptolemæo infert: [5] sed quasi ad ludibrium tantum fortunæ natus esset, nec propter aliud opes regni recepisset, quam ut amitteret, victus prælio, non multo quam post naufragium comitatior, trepidus Antiochiam confugit. [6] Inde ad Antiochum fratrem literas facit, quibus auxilium ejus implorat, oblata ei Asia, inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. [7] Antiochus autem cum esset annos quatuordecim natus, supra ætatem regni avidus, occasionem non tam pio animo, quam offerebatur, arripuit: sed latronis more, totum fratri eripere cupiens, puer sceleratam virilemque sumit audaciam. [8] Unde *Hierax* est cognominatus; quia non hominis, sed accipitris ritu in alienis eripiendis vitam secta-

4. *Damnis ditior*] Ita *Marius clade major*. Flor. III,21,16. De Mithridate similia Noster XXXVII, 1, 8. BERNEC.

6. *Inter fines Tauri montis*] Omnes Bongarsiani MSS. habent, *finem*, neque video quare debebat repudiari, cum de uno Tauro monte hic sit sermo. Tacit. XVI. Ann. 15. *Ostorius longinquis in agris apud finem Ligurum id temporis erat*. Adde Livii loca a Rhenano ibi laudata. SCHEFF.

8. *Accipitris ritu in alienis eripiendis vitam* &c.] Corruptæ voces integro sensu. Quid est enim, *accipitris ritu in alienis eripiendis vitam sectari?* nisi hoc pro sustentare, tolerare, positum sit. Forte legi posset, *ritum alienis erip. sectari*, ut *vitam* omittatur. FREINSHEM. *Accipitris ritu* dictum, ut *pecudum ritu* ab ipso Cicerone in Lælio. *In alienis eripiendis* dictum plene pro eo quod usitatius, *alienis eripiendis*; & hoc porro pro *aliena eripiendo*: ut *legendis nostris* a Cicerone I. Off. pro *legendo nostra*. Porro *vitam sectari* Gronovius esse putat pro victum sectari: quomodo Ennius dicat, *Nautisque mari quærentibus vitam*; & Plautus Sticho de mustela quæ murem cepit, *Ut illa vitam hodie repperit sibi*. Et imposita voci significatio exemplo Græcæ βίος, quæ utrumque, & vitam, & victum, significat. Vide librum de Pec. Vet. p. 230. Freinshemius *sectari vitam* dictum putat pro tolerare vitam; atque ita vulgarem significationem vocis hic retinet. Sed XI, 15. tamen *vitam* de victu ipse quoque Freinshemius accipit; ut ex Indice apparet. VORST. Alii aliter de hoc loco judicant. Mihi videtur illud *ritu* glossatoris esse, natum forte ex sequenti *vitam*, quod tanquam longius distans aliquis hic adscripserat. *Sectari vitam hominis* vel *hieracis* puto eleganter dici, pro tali modo vivere. Quomodo apud Pacatum habemus, *sectam vitæ principis* Cap. 12. *Sed qui vitæ tuæ sectam cognoverit, fidei inconstanter accedat*. SCHEFF.

 9. *In-*

sectaretur. 9 Interea Ptolemæus Euergetes cum Antiochum in auxilium Seleuco venire cognovisset, ne cum duobus uno tempore dimicaret, in annos decem cum Seleuco pacem facit; 10 sed pax ab hoste data interpellatur a fratre, qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio bellum, pro fratre hostem, imploratus exhibuit. 11 In eo prælio virtute Gallorum victor quidem Antiochus fuit: sed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochum arma vertere; liberius depopulaturi Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. 12 Quod ubi sensit Antiochus, velut a prædonibus, auro se redimit, societatemque cum mercenariis suis jungit.

CAP. III. 1 Interea rex Bithyniæ Eumenes, sparsis consumtisque fratribus bello intestinæ discordiæ,

9. *Interea Ptolemeus*] Codices quidam MSS. teste Bongarsio additum habent *Euergetes*: idque recte judicio Gronovii IV. Observ. 10. id enim seriem Ægypti Syriæque regum & temporum demonstrare. VORST. Addendum putant *Evergetes*, Gronovius & alii, veteres secuti. SCHEFF.

Ne cum duobus uno tempore &c.] Vide Notam ad VI, 1, 2. BERNEC.

10. *Interpellatur a fratre*] Belli inter Seleucum Callinicum & Antiochum Hieracem meminit Strabo XVI. BONGARS.

11. *In ipsum Antiochum* &c.] Cato IV. Origin. citante. A. Gellio V, 21. *Milites mercenarii compluries in Imperatorem impetum fecere*: Atque ita factum, quod è Vespis Aristophanis inter proverbia refertur, ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον. *Pedamentum vitem decepit.* Bene Livius XXV, 33, 5. *Non ita credendum externis auxiliis*, monet, *ut non plus sui roboris suarumque proprie virium in castris habeas.* Quod ipsum inculcat Vegetius III, 1. fin. Imp. Leo Tactic. XX, 62. De Gallis auxiliaribus cum Hannibale conspirantibus, & Romanos prodeuntibus. vide Polyb. III, 66. & 67. Adde Livium XLII, 31, 8. & XLIV, 26, 13. Nostrum IV, 3, 5. ibique Notam. BERNEC.

CAP. III. 1. *Interea rex Bithyniæ Eumenes*] Regum Bithyniæ originem & successionem lege Strab. XIII. BERNEC. Gronovius legit, *rex Bithyniæ Nicomedes*. GRÆV. Gronovius ut supra XVII, 2, 10. pro *Eumeni* legendum putat *Nicomedi*, ita & hic teste Grævio pro *Eumenes* supponendum *Nicomedes* existimat. Ego tamen, si quid erratum hic sit, non a librariis, sed ab ipso auctore illud factum putem. *Eumenis* enim nomen non semel, sed ter in hoc Cap. apparet: VORST. Graviter hic hallucinatus est Justinus, nec potest emendatione juvari, ut & Vorstius vidit, & pluribus adstruit eruditissimus & amicissimus Perizonius in Animadv. Historicis Cap. II. ubi ostendit nullum Eumenem fuisse

diæ, quasi vacantem Asiæ possessionem invasurus, victorem Antiochum Gallosque aggreditur. [2] Nec difficile saucios adhuc ex superiore congressione, integer ipse viribus superat. [3] Ea namque tempestate omnia bella in exitium Asiæ gerebantur: uti quisque fortior fuisset, Asiam velut prædam occupabat. [5] Seleucus & Antiochus fratres bellum propter Asiam gerebant: Ptolemæus rex Ægypti sub specie sororiæ ultionis Asiæ inhiabat. [5] Hinc Bithynus Eumenes, inde Galli (humiliorum semper mercenaria manus) Asiam depopulabantur: cum interea nemo defensor Asiæ inter tot prædones inveniebatur. [6] Victo Antiocho, cum Eumenes majorem partem Asiæ occupasset, ne tunc quidem fratres, perdito præmio,

fuisse inter Bithyniæ reges: Nicomedem vero nunquam cum Gallis pugnasse, sed contra, ipso adjuvante, Gallos in Asiam primum pervenisse, & arctissimam cum eo societatem & amicitiam iniisse, & perpetuo deinceps servasse: nec illum æqualem fuisse Seleuco Callinico, & Antiocho Hieraci, de quibus hic agat Justinus, sed illorum avo Antiocho Soteri. Bithyniæ regem tum fuisse Zielam Nicomedis F. ut non solum ex temporum ratione, sed & prologis librorum Trogi pateat. Nam in hujus libri prologo legi ex emendatione Valesii: *Utque Galli Pergamo victi ab Attalo Zielam Bithynum occiderint.* Gallos itaque non cæsos esse a rege Bithyniæ, sed ab Attalo Pergami dynasta, de quo Livius quoque XXXVIII, 10. Plurifariam igitur peccare Justinum, dum pro *Attalo*, *Eumenem* decessorem illius nominat; deinde cum *Bithyniæ regem* & *Bithynum* dicit, cum Pergami dynastam deberet dicere. Græv.

2. *Victorem Antiochum* &c.] Ita fieri amat: & hoc ipso argumento dictator Albanus Tullo Rom. regi prælium dissuadens, *Memor esto*, inquit, *jam quum signum pugnæ dabis, has duas acies spectaculo fore, ut fessos confectosque simul, victorem ac victum, Etrusci* (vicini potentes) *aggrediantur.* Hinc præsagium Sallustii de excidio Imperii Rom. in Orat. 1. ad Cæs. *Ego sic existimo; quoniam orta omnia intereunt, qua tempestate urbi Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conserturos: ita defessos & exsangues, regi aut nationi prædæ futuros.* Adde XXXIX, 1, 5. Bernec.

4. *Sub specie sororiæ ultionis*] Quomodo & Mithridates XXXVIII, 1, 3. Vide Notam ad IV, 3, 5. Idem.

5. *Hinc Bithynus Eumenes*] MSS. Bongarsiani habent *Bithynius*, cui adstipulantur veteres editi. Sed vulgata lectio retinenda. Stephanus in Βιθυνία. τὸ ἐθνικὸν, Βιθυνός. Juvenalis Sat. VII. *equitesque Bithyni.* Horat. Carm. Od. 3. *carina Bithyna.* Pro *Eumenes* Gronovius vult *Nicomedes* & exigit historiæ fides. At Vorstius hunc lapsum putat Justini, non librarii. Scheff.

7. *Ad*

præmio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerunt, sed omisso externo hoste, in mutuum exitium bellum reparant. 7 In eo Antiochus denuo victus, multorum dierum fuga fatigatus, tandem ad socerum suum Artamenem, regem Cappadociæ, provehitur. 8 A quo cum primum benigne exceptus esset, interjectis diebus, cognito quod insidiæ sibi pararentur, salutem fuga quæsivit. 9 Igitur cum profugo nusquam tutus locus esset, ad Ptolemæum hostem, cujus fidem tutiorem quam fratris existimabat, decurrit; memor vel quæ facturus fratri esset, vel quæ meruisset a fratre. 10 Sed Ptolemæus non amicior dedito, quam hosti factus, ser-

ma, ut recte viderunt viri docti. Sed in Juntæ editione optime legitur: *Non amicior dedito quam hosti factus.* Quo nihil est verius. Græv. Ita hunc locum legendum esse ex editione Juntina docuit Grævius, cum viri docti varias super eo conjecturas prodidissent, quas recensere nihil attinet. *Deditus* est pro eo qui dedidit se, ut supra xxv, 5, 2. Et vult auctor Ptolemæum non amiciorem factum fuisse Antiocho, cum is se dedidit, quam cum hostis fuit. Vorst. Hoc ex Juntina Vorstius volente Grævio recepit in textum. Ante legebatur: *non amici debito, quam hostis*, de quo varia viri docti. Scheff. Antea quidem in Impressis ita legebatur, (*non amici debito quam hostis factus*) quæ lectio corruptissima est, & a nemine potest intelligi. Doctus autem ille Gronovius, qui id facile animadverteret, emendavit, ut est apud Is. Vossium, *non tam amicus dedito, quam hostis fratri*; quod optimum est: sed editio Juntatum, quam nos quasi ducem hic secuti sumus, longe melius id præstabit quam conjectura, & certius; Quod Grævii diligentiæ referri acceptum debet, qui in Notis suis hoc monuit. Faber.

7. *Ad socerum suum Artamenem*] MS. habebat, *Arimenem.* Puto verum esse *Ariamenem.* Nam Diodori Epitome habet Ἀριαμένης. Hujus Antiochi sororem Stratonicen, uxorem duxerat Ariarathes filius Ariamenis. Socerum itaque ejus laxius vocat Justinus. Voss. Vossius ex veteribus, *Ariamenem.* Faber.

Provehitur] Scribo, *pervehitur.* Idem.

10. *Sed Ptolemaus non amici debito quam hostis factus*] Ea est bonorum librorum scriptura, ex qua legendum arbitror, *non amicus dedito quam hostis factus*, id est, non tam amicus, &c. Similes locutiones notavi Supra ad vi, 1, 4. Quædam etiam ad xii, 8, 14. Bernec. Doctissimus Gronovius, in Observationibus suis, Ita hunc locum emendabat, *non tam amicus dedito, quam hostis fratri.* Quod quidam codices præferrent: *non tam amicus ei deditus.* Verum, nisi me animus fallit, omnino, pro *factus* scribendum, *functus*; hoc modo: *Sed Ptolemaus non amici debito, quam hostis functus*, &c. Subintelligitur vero *τὸ tam.* Certo certior hæc conjectura. Voss. Hæc sunt contaminatissi-

11. Pa-

servari eum artissima custodia jubet. [11] Hinc quoque Antiochus opera cujusdam meretricis adjutus, quam familiarius noverat, deceptis custodibus elabitur, fugiensque a latronibus interficitur. [12] Seleucus quoque iisdem ferme diebus, amisso regno, equo præcipitatus, finitur. Sic fratres, quasi & germanis casibus, exsules ambo, post regna, scelerum suorum pœnas luerunt.

11. *Familiarius*] Familiaritate scil. illa turpi, nec dicenda. Similis verborum *consuevisse* & *solere* notio est. BERNEC.

12. *Finitur*] Nihil ambigo scribendum *finit*. Sic enim & Græci τελευτᾷ & præter alios Tacitus VI. Ann. 50, 16. *Tiberius finivit*, hoc est, mortuus est. Nequetamen, non addicentibus libris, aliquid mutare sustineo. IDEM. Optimi libri editi juxta & manu exarati, *finitur*. Nec est quod cum viro doctissimo rescribamus *finit*. Oraculum vetus apud Ciceronem ex ejus versione:

Euthynous potitur fatorum munere leto;
Sic fuit utilius finiri ipsique tibique.

Seneca Ep. 74. *Sivi illi senectus longa contigit, sive citra senectutem finitus est*. Valer. Max. IX, 12. *Sed atrocius aliquando Euripides finitus est*. GRÆV. Bernececerus nihil ambigit legendum esse *finit*. Sed *finitur* rectum est. loquunturque ita & alii. Valerius Max. III, 2, ext. 6. *suo judicio finitus*. Et IX, 12. ext. 4. *Atrocius aliquanto Euripides finitus est*. VORST. Bernececerus legit, *finit*. Sed vulgatum ex Valerii Maximi III, 2. Ext. 6. & IX, 12. Ext. 4. tuetur Vorstius. Ut jam ante Grævius ex Seneca & Cicerone fecerat. SCHEFF.

Germanis] Mallem, *germani*, ut germanos fratres fuisse intelligat non natura tantum, sed casibus etiam, & fortuna. BONGARS.

Sic fratres quasi] Distinctionem puto supervacuam, & reddere locum obscurum. Cohærent enim, sic germanis casibus quasi fratres, id est, ii, quos non ratio nascendi solum, sed & similitudo casuum fratres quasi fecerat. SCHEFF. Ingeniose & acutissime sane Bongarsius, primus ille Justini servator. *Sic fratres, quasi & germani casibus*, id est, qui ita fratres, ita germani fuerunt, id ut ex similitudine casuum & fortunarum, quibus uterque conflictatus est, si minus aliunde, facile tamen hinc posset probari. FABER.

LIBER

LIBER XXVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Olympias, Alexandri Epirotæ vidua, Demetrio Macedoni Ptiam filiam dat uxorem: unde tragœdia & bellorum initia.*

2 *Ætoli superbe respondent Romanis, qui Acarnanis auxilium præbebant, & arma movent intrepide.*

3 *Filiis duobus morbo sublatis Olympias non diu supervivit. Laodamia filia interfecta. Epirus graviter affligitur. Demetrius Macedo moritur. Hujus filii Philippi Antigonus tutelam suscipit, quam prudenter administrat.*

4 *Bellum Antigoni adversus Spartanos, quorum Rex Cleomenes viribus attritis in Ægyptum profugit, ubi interficitur. Antigono mortuo, Philippus regnat.*

CAP. I.

1 OLympias Pyrrhi Epirotæ regis filia, amisso marito, eodemque germano fratre, Alexandro cum tutelam filiorum ex eo susceptorum Pyrrhi & Ptolemæi, regnique administrationem in se recepisset, Ætolis partem Acarnaniæ, quam in portionem belli pater pupil-

CAP. I. 1. *Olympias Pyrrhi, &c.*] In unico verbo, quod ipsum monosyllabum tantum est, ingens error. Crederes enim Olympiadem Pyrrhi filiam in fide & quasi in clientela Ætolorum fuisse, quod tamen minime verum est; Sed ita res se habet: Pyrrhus in partem prædæ communis belli portionem Acarnaniæ acceperat; Nunc Ætoli postquam Pyrrhus nullus est, eam esse suam postulant; quod ubi videt Olympias, cui facile esset bellum præsentire, ad Demetrium Macedoniæ regem confugit. Itaque isthuc *ab*, quod omnia perturbat, delendum est. FABER.

Ab Ætolis] MSS. Bongarsiani non agnoscunt illud *ab*. Et miror sane

pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit: [2] eique habenti uxorem Antiochi regis Syriæ sororem, filiam suam Ptiam in matrimonium tradit: ut auxilium quod misericordia non poterat, jure cognationis obtineret. [3] Fiunt igitur nuptiæ, quibus & novi matrimonii gratia acquiritur, & veteris offensa contrahitur. [4] Nam prior uxor, velut matrimonio pulsa, sponte sua ad fratrem Antiochum discedit; eumque in mariti bellum impellit. [5] Acarnanes quoque diffisi Epirotis, adversus Ætolos auxilium Romanorum implorantes, obtinuerunt a Romano senatu, ut legati mitterentur, [6] qui denuntiarent Ætolis, *Præsidia ab urbibus Acarnaniæ deducerent; paterenturque esse liberos, qui soli quondam adversus Trojanos, auctores originis suæ, auxilia Græcis non miserint.*

CAP. II. [1] Sed Ætoli legationem Romanorum super-

sane viros doctos potuisse ferre. An enim ista sensum habent convenientem, *ab Ætolis decurrit ad regem Macedoniæ*; ubi autem apud Ætolos istos fuit, aut quo fuit modo? lectio verissima, *decurrit Ætolis volentibus eripere*, id est, cum Ætoli vellent eripere, eamque impeterent. SCHEFF.

Acarnaniæ] Est hæc Epiri pars, quam Achelous ad Ætolia dividit.

2. *Ptiam*] Scribendum *Phthiam*, quomodo apud Plutarch. in Pyrr. 1. vocatur Pyrrhi mater. BONG. MS. *Bithiam*. Junt. *Pythiam*. Lege, *Phtiam*, uti legendum ex Plutarcho docuit Bongarsius. GRÆV. Editur vulgo *Ptiam*. Sed agnoscit tamen Bongarsius legendum esse *Phthiam*, quomodo apud Plutarchum in Pyrrho vocetur Pyrrhi mater. Et juvant nonnihil editiones veteres quæ habent *Pithiam*, vel *Pythiam*. VORST. *Phthiam* Vorstius ex Plutarcho. SCHEFF. *Phthiam* scribendum. Viderat Bongarsius. FABER.

6. *Qui soli quondam adversus Trojanos*] Strabo x. id ex Ephoro docet. BONGARS.

CAP. II. 1. *Ætoli legationem Rom.* &c.] De universa natione Livium VIII, 22, 9. *Relatum a Græcis, gente lingua magis strenua quam factis, ferox responsum.* Hæc istorum hominum natura in canes quoque regionis ejus transgressa est. Unde Gratius Cyneget. 186.

At clangore citat, quos nondum conspicit apros
Ætola quæcunque canis de stirpe (malignum
Officium) sive illa metu convitia rupit,
Seu frustra nimius properat furor.
BERNEC.

An-

ſuperbe audivere: Pœnos illis & Gallos, a quibus tot bellis occidione cæſi ſint, exprobrantes; [2] dicenteſque, *Prius illis, portas adverſus Carthaginienſes aperiendas, quas clauſerit metus Punici belli, quam in Græciam arma transferenda.* [3] *Meminiſſe* deinde jubent, *qui quibus minentur.* [4] *Adverſus Gallos urbem eos ſuam tueri non potuiſſe: captamque non ferro defendiſſe, ſed auro redemiſſe.* [5] *Quam gentem ſe aliquanto majore manu Græciam ingreſſam, non ſolum nullis externis viribus, ſed ne domeſticis quidem totis adjutos, univerſam deleſſe: ſedemque ſepulcris eorum præbuiſſe, quam illi urbibus, imperioque ſuo propoſuerant.* [6] *Contra Italiam, trepidis ex recenti urbis ſuæ incendio Romanis, univerſam ferme a Gallis occupatam.* [7] *Prius*

Audivere] MSS. mei *audire.* MOD.

A quibus tot bellis occidione cæſi ſint.] Juntæ: *a quibus tot bellis vexati, toties occidione cæſi ſint.* Sed hæc interpolata credo, nec recedendum eſſe ab aliorum codicum lectione. *Bella* enim hic ſunt prœlia, ut infinitis aliis in locis. Superius IX, 4. *Bello conſumptorum corpora ſepultura reddidit.* Sed hæc obvia ſunt. GRÆV.

2. *Prius illis portas adverſus Carthaginienſes aperiendas*] Hæc verba ego non intelligo. Quid enim *aperire portas adverſus aliquem*? Non, *contra aliquem*, quia contra quem non aperiuntur, ſed clauduntur. Nec etiam, *aperire alicui*, quia ſi Romani portas aperuiſſent Carthaginienſibus, hoc eis ad bellum contra Græcos prodeſſe adeo non poterat, ut obfuiſſet potius. Nullam ergo habet cum ceteris conjunctionem ſed inepti gloſſatoris, qui verba *metus belli Punici* explicaverat, intruſum poſtea in textum loco alieno, ac propterea delendum. Senſus enim optimus ſine illis: aperiendas Romanis portas, id eſt, efficiendum ſubmotis Pœnis ſeu Carthaginenſibus profligatiſque, ut aperire portas queant, nec metu impetus hoſtilis claudere eas cogantur. SCHEFF.

4. *Captamque non ferro defendiſſe*] Etiam hoc ineptum. Quomodo enim capta urbs defenditur ferro. Si capta, jam defenſio eſt ſupervacua. Plane igitur hoc *defendiſſe* gloſſa eſt ſuperioris *tueri potuiſſe.* Et ſtat per ſe, *captam redimere ferro*, pro virtute recipere. IDEM.

5. *Urbibus*] MSS. mei *urbibus*, quo pacto quum etiam legatur in Bongarſii Codd. non dubitem eam ſcripturam in contextum recipere. MOD. Non dubitavi hanc ſcripturam, & Fuldenſibus & Bongarſis codicibus affirmatur, in contextum recipere. Hactenus editi, *viribus.* BERNEC. Juntæ quoque cum MSS. Fuldenſibus: *urbibus.* Sed pro *propoſuerant*, legunt Juntæ, *prapoſuerant.* GRÆV. Pro *urbibus* editum olim fuit *viribus.* Berneccerus autem τὸ *urbibus* in textum recipit, quod in MSS. Modianis & quibuſdam Bongarſianis id repertum ſciret. Editionem quoque Iuntinam ita habere teſtatur Grævius. VORST.

7. *Prius-*

7 *Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quam minentur Ætolis; priusque sua defendenda quam aliena appetenda.* 8 *Quos autem homines Romanos esse? nempe pastores, qui latrocinio justis dominis ademtum solum teneant:* 9 *qui uxores cum propter originis dehonestamenta non invenirent, vi publica rapuerint:* 10 *qui denique urbem ipsam parricidio condiderint, murorumque fundamenta fraterno sanguine asperserint.* 11 *Ætolos autem principes Græciæ semper fuisse; & sicut dignitate, ita & virtute ceteris præstitisse:* 12 *solos denique esse, qui Macedonas, imperio terrarum florentes, semper contemserint: qui Philippum regem non timuerint: qui Alexandri Magni post Persas Indosque devictos, cum omnes nomen ejus horrerent, edicta spreverint.* 13 *Monere igitur se Romanos, contenti sint fortuna præsenti, nec provocent arma, quibus & Gallos cæsos, & Macedonas contemtos videant.* 14 Sic di-

7. *Priusque sua defendenda, quam aliena appet nda*] Horum posteriora restitui ex antiquioribus typis expressis, qui habent una voce superflua, *quam aliena defendi appetenda.* Bongarsius & Berneccerus nescio qua de causa prorsus eliminarunt. IDEM. Vorstius restituit ex vetustioribus, *priusque sua defendenda, quam aliena appetenda.* SCHEFF. Hiulca oratio est, & aliquid desit. Adde, *quem aliena appetenda.* ex libb. impr. in quibus, mendose tamen, legitur, *quam aliena (defendi) appetenda.* Illud (*defendi*) nullum hic locum habet. Cetera, recte, & commode, ac necessario huc revocanda. FABER. Pulchre hunc locum ex veteribus codd. doctissimi viri restituerunt, adstipulantibus duobus codicibus Britannicis. GRÆV.

8. *Pastores, qui latrocinio*] Hieronymus in Chronico, *pastorum & latronum manum* dicit. inde forte Gallica dictio, *pastres*, pro latronibus. BONGARS. De primordiis urbis: de raptu Sabinarum: de Remi cæde, Livius I. & alii. BERNEC.

10. *Fraterno sanguine*] Lucan. I. 95.

Fraterno primi maduerunt sanguine muri. BERNEC.

11. *Ætolos autem* &c.] Strabo ex Ephoro x. pag. 319. 14. *Ætolos gentem ait fuisse, quæ nunquam aliis paruerit, sed toto quod memoratur tempore indomita manserit, propter locorum asperitatem, aditumque difficilem, & bellicam exercitationem:* a qua Homero μενεχάρμαι dicuntur. BONGARS. Hoc est prælium forti animo sustinentes. Iliad. IX, 525. BERNEC.

Nomen ejus horrerent] Ovid. IX. Met. 440. de Minoe.

Terruerat magnas ipso quoque nomine gentes.

Et I. Maccab. 8, 12. καὶ ὅσοι ἤκουον τὸ ὄνομα αὐτῶν, ἐφοβοῦντο ἀπ' αὐτῶν. GRONOV.

14. *Epiri regni.*] Dele, *regni.* FABER.

dimissa legatione Romanorum, ne fortius locuti, quam fecisse viderentur, fines Epiri regni & Acarnaniæ depopulantur.

CAP. III. [1] Jam Olympias filiis regna tradiderat, & in locum Pyrrhi fratris defuncti Ptolemæus successerat: [2] qui cum hostibus instructo exercitu obvius processisset, infirmitate correptus in itinere decedit. [3] Olympias quoque non magno post tempore, gemino funerum vulnere afflicta, ægrum spiritum trahens, non diu filiis supervixit. [4] Cum ex gente regia sola Nereis virgo, cum Laudamia sorore superesset, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio: [5] Laudamia autem cum in aram Dianæ confugisset, concursu populi interficitur. [6] Quod facinus dii immortales assiduis cladibus gentis & prope interitu totius populi vindicaverunt. [7] Nam sterilitatem, famemque passi, & intestina discordia vexati, externis ad postremum bellis pene consumti sunt: [8] Miloque Laudamiæ percussor in furorem versus, nunc ferro, nunc saxo, in summa dentibus laceratis visceribus, duodecima die interiit. [9] His in Epiro gestis, interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo, parvulo admodum, decedit. [10] Cui Anti-

CAP. III. 3. *Non magno post tempore*] Bongarsius testatur hæc in MSS. omissa esse. Nempe sequitur statim *non diu*, quod idem est. Neque potest utrumque scripsisse Justinus, sed alterutrum necesse est ut sit glossatoris. SCHEFF.

4. *Laudamia*] Jan. Parrhasius de Rebus per Epistolam Quæsitis, Epist. 41. nomen hoc, ut alia in auctore plura, depravatum existimat, scribendumque *Deidamia*. Vide notam ad XIV. 6, 4. BERN. Parrhasius Ep. 48. legendum putat *Deidamia*: ut sit eadem de qua Sup. XIV, 6, 4. dixit. Sed fallitur. Nam *Deidamia* filia fuit Æacidæ & soror Pyrrhi; ut ex loco illo altero intelligitur: at *Laudamia*, quia soror Nereidis filia Pyrrhi fuit. Scribit enim Pausanias lib. VI. Pyrrhi filiam Nereidem, cujus & Justinus paulo ante mentionem fecit, Hieronis regis Siciliæ filio Geloni nuptam fuisse. VORST.

Siciliæ regis]. Scil. Hieronis. De hoc ita Pausanias VI. pag. 365, 19. *Fuit Hieroni cum Pyrrho Æacidæ filio hospitium prius deinde affinitas, quod Pyrrhi filia Nereis ejus filio Geloni nupserat.* BERNEC.

5. *In aram Dianæ*] Ex qua, quia asylum erat, nemo sine violatione

Antigonus tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem se constitui laborabat. [11] Interjecto deinde tempore cum seditione minaci Macedonum, clausus in regia teneretur, in publicum sine satellitibus procedit; [12] projectoque in vulgus diademate ac purpura, *dare hæc eos alteri* jubet, *qui aut imperare illis nesciat, aut cui parere ipsi sciant:* [13] *se adhuc invidiosum illud regnum, non voluptatibus, sed laboribus ac periculis sentire.* [14] Commemorat deinde beneficia sua; *Ut defectionem sociorum vindicaverit: ut Dardanos, Thessalosque exsultantes morte Demetrii regis compescuerit: ut denique dignitatem Macedonum non solum defenderit, verum etiam auxerit.* [15] *Quorum si*

ne numinis extrahi poterat.

11. *Interjecto deinde tempore cum &c.*] Sic Avidius Cassius. Is cum ingens seditio in exercitu exorta esset, processit nudus, campestri solo tectus, & *percutite me*, inquit, *si audetis, & corruptæ disciplinæ facinus addite.* Tunc conquiescentibus cunctis, meruit timeri, quia non timuit, ut scribit Vulcatius Gallicanus in Avid. Cass. 4. respiciens opinor, ad verba Lucani v.316. de Cæsare:

—— stetit aggere fulti
Cespitis, intrepidus vultu, meruitque timeri
Nil metuens. ——

Quomodo Menius etiam adversus seditiosos, *præsidium ab audacia mutuatus est.* Tacit. Annal. 1, 38. Bern.

Clausus in regia teneretur] *Clausus* est pro claudens se, & *teneretur* pro teneret se. Non enim ab aliis clausum fuisse apparet ex eo quod sequitur, *in publicum sine satellitibus procedit.* Verba passiva poni pro activis & pronomine reciproco sexcentis exemplis ostendi potest. Et facit observatio ea ad multa loca auctorum rectius intelligenda. Vorst.

12 *Qui aut imperare illis sciat*] *Sciat* legendum puto ex antiquioribus typis expressis; non, quod Bongarsius & Berneccerus edidere, *nesciat.* Apparet autem *εἰρωνικῶς* ab Antigono id dictum esse. Idem.

Cur, *qui nesciat?* An hoc modo melius sibi consulturi erant Macedones? Contrarium videtur verum, & ideo in impresso quodam legitur *sciat.* Ex quo ipso tamen, quod contraria reperiuntur, suspicor, scripsisse neutrum Justinum, sed esse glossatoris, qui illud ex sequenti, *sciant*, post *imperare illis* ostendebat intelligendum. Locus ita debet habere, *dare hæc eos alteri jubet, qui aut imperare illis, aut cui parere ipsi sciant.* Vorstius *imperare illis sciat*, impressum secutus, edidit. Scheff.

15. *Quorum si illos pæniteat*] Id est, quæ si parum & non sufficere ipsis videantur: ut in illo Ciceronis vi. Fam. Ep. 1. *Suæ quemque fortunæ maxime pænitet.* Vide & Gifanii Obs. L. L. Vorst.

Deponere imperium] Scribo, *deponere se imperium.* Faber. Ingenio Fabri applaudit Iuntina, in qua *se* legitur recte. Græv.

Ipsi regem quærant] Vett. omnes *quia*, forte, *quare regem quærant.*

si illos pœniteat, deponere se imperium, & reddere illis munus suum: ipsi regem quærant, cui imperent. [16] Cum populus pudore motus recipere eum regnum juberet, tamdiu recusavit, quoad seditionis auctores supplicio traderentur.

CAP. IV. [1] Post hæc bellum Spartanis infert: qui soli Philippi Alexandrique bellis, & imperium Macedonum & omnibus metuenda arma contemserant. [2] Inter duas nobilissimas gentes bellum summis utrimque viribus fuit: cum hi pro vetere Macedonum gloria, illi non solum pro illibata libertate, sed etiam pro salute certarent. [3] Victi Lacedamonii non ipsi tantum, sed etiam conjuges liberique magno animo fortunam tulere. [4] Nemo quippe in acie saluti pepercit: nulla amissum conjugem flevit: filiorum mortem senes laudabant: patribus in acie cæsis filii gratulabantur: suam vicem omnes dolebant, quod non ipsi pro patriæ libertate cecidissent. [5] Patentibus omnes domibus saucios excipiebant, vulnera curabant, lassos reficiebant. [6] Inter hæc nullus in urbe stre-

BONG. Rex igitur Antigonus. quod negare videtur Livius XL, 54, 3. BERNEC. MSS. habebant, *quia* pro *ipsi*. Noli dubitare, quin Justinus scripserit, *quin*. VOSS. Testatur Bongarsius, in MSS. omnibus reperiri, *quia regem quærant*. Miror, quod non sequi voluerit hunc consensum, cum sententia longe sit melior, quam quæ in vulgatis. Hoc enim ajebat Antigonus, quia vos quæritis Regem, sicut video, non qui imperet vobis, sed cui imperetis vos, ideo nolo ego esse rex vester, sed depono imperium, libenterque reddo vobis vestrum munus. SCHEFF. *Quia* est etiam apud Juntas.

CAP. IV. 1. *Bellum Spartanis infert*] Vide Plutarchum in Cleomene & Arato; & Pausaniam Corinth. BONGARS.

3. *Magno animo*] Ex præcepto Periclis apud Thucydidem II, 11, 23. *Oportet divinitus immissa, necessario: ab hostibus illata, forti animo pati.* BERNEC.

4. *Nemo quippe in acie*] Constantia Spartanorum in adversa fortuna: *φέρειν γὰρ χρὴ τά τε δαιμόνια ἀναγκαίως, τά τε ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀνδρείως.* Thucydides.

Saluti pepercit] *Saluti*, suæ puta. Et *salus* pro vita est, ut sæpe. VORST.

5. *Patentibus omnes* &c.] Ita ex uno MS. legendum: ceteri *petentibus*. Tacitus Annal. IV, 63. *Ceterum sub recentem cladem patuere procerum domus, fomenta & medici passim præbiti.* BONGARS. Sic Livius II, 47, 16. BERNEC.

6. *Inter hæc nullus*] Hoc *inter hæc*

ſtrepitus, nulla trepidatio: magis omnes publicam, quam privatam fortunam lugebant. [7] Inter hæc Cleomenes rex poſt multas hoſtium cædes, toto corpore, ſuo pariter & hoſtium cruore madens, ſupervenit: [8] ingreſſuſque urbem, non humi conſedit, non cibum aut potum popoſcit, non denique armorum onus depoſuit: [9] ſed acclinis parieti, cum quatuor millia ſola ex pugna ſuperfuiſſe conſpexiſſet, hortatur, *Ut ſe ad meliora reipublicæ tempora reſervarent.* [10] Tum cum

hac videtur ex ſequentibus huc translatum. Nullus certe ſenſus aptus ei hoc loco, multoque elegantius abeſt. Cum præſertim veriſimile haud ſit, Juſtinum idem bis eodem pœne loco voluiſſe repetere, modo penitus ingrato. SCHEFF.

Magis que omnes publicam &c.] Nec immerito. Rationem reddit Livius XXVI, 36, 9. *Reſpublica incolumis etiam privatas res facile ſalvas præſtat: publica prodendo, tua nequicquam ſerves.* Ita Cæſar apud Dionem Caſſium XXXVIII. *Privatim quidem nemo omnium ita poteſt lætis rebus uti, ut non idem cum Republ. corruente pereat: at Reſpubl. ſi proſpero ſucceſſu utatur, etiam privatorum omnes calamitates poteſt ſublevare.* Adde Thucyd. II, 11, 2. Salluſt. Catil. 52, 5. Cicer. ad Attic. I, Ep. 17. fin. & pro L. Manil. 7. BERNEC. Copulam omittunt Juntæ. Efficacius ſane hic abeſt, ut in præcedentibus. GRÆV.

7. *Cleomenes rex*] Tyrannum vocat Livius XXXIV, 26, 9. & XXXIV, 28, 1. Pauſan. p. 501, 10. BERNEC.

9. *Acclinis*] Impreſſi ceteri, *acclivis*, quomodo ſæpius hæc vox depravatur: cum *acclivis* proprie de inanimatis, *acclinis* de animatis dicatur, ut placet Ob. Gifanio in Obſerv. Lat. Ling. Virgil. Æn. X, 835. *Arboris acclinis trunco.* Tacit. XIII, 16. *Ille ut erat reclinis, & neſcio ſimilis.* BERNEC.

Hortatur, ut ſe ad meliora &c.] Legendum videtur, *hortatus, ut ſe ad meliora reipublicæ tempora reſervarent, cum conjuge, &* &c. GRONOV.

Ut ſe ad meliora &c.] Hoc ipſum Leonidas ſuas hortatur, ſup. II, 11, 5. Itemque rex Agis ſuos, apud Diodorum XVII, 63. Antigonus rex aliquando cedens hoſtibus imminentibus, *non ſe fugere* dixit: *ſed opportunitatem a tergo ſitam perſequi.* Plutarch. Apophteg. 48. & Stobæus Serm. 52. BERNEC.

10. *In ſumma dignatione regis*] Id eſt, dignitate. Utitur Tacitus paſſim: Cicero ad Attic. X. Ep. 10. Curtius, Seneca, alii. Cleomenem autem ſibi ipſi manus attuliſſe Pauſan. & Plutarch. ſunt auctores. BONGARS. Videndus omnino Caſaubonus ad Sueton. Cæſ. 4, 2. BERNEC. Antiquiores typis expreſſi, *dignitate regis.* Sed Bongarſius, e MSS. credo, reſeripſit, *dignatione.* Sed ipſum tamen hoc quoque pro dignitate poſitum Bongarſius exiſtimat. At Freinshemius *dignationem* hic pro gratia poſitam putat; & intelligi hoc ex eo quod additum eſt *regis*, Ptolemæi puta. Et ſane ita eſt: Ptolemæus honore dignatus eſt Cleomenem, ipſiuſque Ptolemæi ea dignatio fuit. Et in ipſa illa regis Ptolemæi dignatione fuiſſe dicitur Cleomenes, quod eandem expertus eſt. Ponitur tamen *dignatio* pro ipſa quoque dignitate. Cicero X. ad Att. Ep. 10. *Etſi meus quidem* (animus) *eſt fortior, eoque*

cum conjuge & liberis Ægyptum ad Ptolemæum proficiscitur: a quo honorifice susceptus, diu in summa dignatione regis vixit. [11] Postremo post Ptolemæi mortem a filio ejus cum omni familia interficitur. [12] Antigonus autem, cæsis occidione Spartanis, fortunam tantæ urbis miseratus, a direptione milites prohibuit: veniamque his qui superfuerant dedit, [13] præfatus, *Bellum se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse, cujus fuga omnis ira ejus finita sit:* [14] *nec minori sibi gloriæ fore, si ab eo servata Lacedæmon, a quo solo capta sit, proderetur.* [15] *Parcere igitur se solo urbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non superfuissent.* [16] Nec multo post ipse decedit, regnumque Philippo pupillo, annos quatuordecim nato, tradidit.

Li-

ipso vehementius commovet, nec quidquam nisi de dignatione laborat. Festus: *Maxima dignationis Flamen Dialis est.* VORST. Bongarsius, *in summa dignatione.* Veteres, *dignitate*: quod ex glossa natum videtur. Quanquam *dignatio* potius sit *gratia*, Freinshemio interprete, hoc loco. SCHEFF.

11. *Interficitur*] Cleomenem sibi ipsi manus attulisse, Pausanias & Plutarchus auctores sunt. BONGARS.

13. *Omnis ira ejus*] An hoc *ejus* glossa est? Justinus sane videtur *sua* pro eo fuisse scripturus, maxime cum præcedat *se.* Nam alias interdum alterum pro altero poni, non plane inusitatum. SCHEFF.

14. *Proderetur*] Hoc est, *memoria proderetur*, ut plenius loquitur auctor XII, 6, 17. *Posteris prodi*, est Plinio Paneg. 75. BERNEC.

15. *Parcere se solo urbis &c.*] Florus IV, 12, 81. *Cum in captam urbem Lanciam faces poscerentur, ægre dux impetravit, ut victoria Romana stans potius esset, quam incensa monumentum.* Sulpitius Severus II. Hist. Sacræ: Deliberante Tito, an urbe capta templum Hierosolymitanum everteretur, nonnullis visum est: *ædem sacratam ultra omnia mortalia illustrem, non debere deleri, qua servata, modestiæ Romanæ testimonium; diruta, perennem crudelitatis notam præberet.* BERNEC.

16. *Decedit*] De morte Antigoni variantes sententias refert Plutarchus in Ag. & Cleom. 42. BERNEC. Plutarchus ait, Antigonum phthisi & catarrho laborantem in media pugna, cum clamore pectus rupisset, exspirasse.

LIBER XXIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Orbis multa imperia nova Regum successione mutantur, nominatim in Africa, Ægypto, Macedonia.*
2 *Philippus Rex Macedoniæ malo consilio impulsus Romanis bellum inferre constituit.*
3 *Insanam hanc mentem speciosis verbis occultat.*
4 *Tandem apertus hostis apparet: unde cruentum bellum, ipsi Philippo perniciosum simul ac ignominiosum.*

CAP. I.

1 Isdem ferme temporibus prope universi orbis imperia nova regum successione mutata sunt. 2 Nam & in Macedonia Philippus mortuo Antigono, tutore eodemque vitrico, annorum quatuordecim regnum suscepit: 3 & in Asia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus constitutus est: 4 Cappadociæ quoque regnum Ariarathi puero admodum pater ipse tradiderat: 5 Ægyptum, patre ac matre interfectis, occupaverat Ptolemæus, cui ex facinoris crimine, cognomentum *Philopatori* fuit. 6 Sed & Spartani

CAP. I. 3. *Interfecto Seleuco*] Callinici filio, qui pharmaco ab amicis sublatus est, relicto fratre Antiocho successore, qui Magnus dictus est. Appian. Syriac. BONG.

5. *Philopator*] Hoc est, parentis amans, per antiphrasin. BERNEC. Juntæ. *Cognomentum Philopatori fuit.* Quæ syntaxis nostris temporibus inusitatior, ideoque a sciolis mutata, veteribus perfamiliaris fuit. Plaut. Prolog. Rudent. *Nomen Arcturo est mihi.* In Trinum. Act. II. Scen. II. *Lesbonico est nomen.* In Prologo ejusdem tabulæ: *Huic nomen Græce est Thesauro fabulæ.* Ibid. *Nomen Trinummo fecit.* Menechm. Act. I. Scen. I. *Nomen fecit Peniculo mihi.* Plura cum apud hunc, tum alios optimæ notæ scriptores exempla sunt in promtu. GRÆV. Juntæ. *Philopatori*, quod ex Plauto, Seneca, & aliis probat Cl. Grævius. SCHEFF. In Edit. Juntarum, *Philopatori.* Latinissime. FABER.

 7. Æ-

tani in locum Cleomenis suffecerunt Lycurgum. 7 Et ne qua temporibus mutatio deesset, apud Carthaginienses quoque ætate immatura dux Annibal constituitur, non penuria seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum eum a pueritia sciebant. Fatale non tam Romanis, quam ipsi Africæ malum. 8 His regibus pueris, etsi nulli senioris ætatis rectores erant, tamen in suorum quibusque majorum vestigia nitentibus magna indoles virtutis enituit. 9 Solus Ptolemæus, sicut scelestus in occupando regno, ita & segnis in administrando fuit. 10 Philippum Dardani, ceterique omnes finitimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erat,

7. *Ætate immatura*] Minor quinque & viginti annis, cum novem annos natus odium Romanorum patri jurasset. Probus. BONG.

Sciebant. Fatale non tam &c.] Dele τελείαν στιγμὴν, & distingue hoc modo, *sciebant, fatale non tam Romanis* &c. Ut hæc dicantur per appositionem. GRONOV.

8. *His regibus pueris*] Potest defendi hæc lectio, quia in verbo *enituit* est præpositio, quæ hic intelligenda, quia item Virgilius sic loquitur IV. Æn. ubi ait:

— *tantum egregio decus elucet ore.*

Mihi tamen Justinus videtur scripsisse, *In his regibus*, præpositionem vero *In* esse interceptam per litteram *m*, quæ proxime præcedit. Certe durior est ellipsis, quam ut ceteræ consuetudini scribendi, quæ est apud nostrum, respondeat. SCHEFF.

Tamen in suorum quisque majorum vestigia intentis] Cassiodorus IX. Var. Ep. 22. *Magnus verecundiæ stimulus est, laus parentum; dum illis non patimur esse impares, quos gaudemus auctores.* Nazarius Paneg. Constant. 3. *Rapitur ad similitudinem suorum excellens quæque natura: nec sensim ac lente judicium promit boni, quum invalucra infantiæ vividum rupit ingenium.* Imp. Julianus in Misopog. *Quemadmodum in plantis verisimile est diffundi qualitates quam latissime, ac fortasse in totum similia nasci, quæ gignuntur, iis quibus orta sunt: sic etiam in hominibus credibile est, nepotum mores avitis affines esse.* Adde infr. XLII, 2. 3. BERN. Suspicor legendum, *tamen in iis, in suorum queisque majorum vestigia intentis.* GRONOV. Hoc loco, *quisque*, vel, *cujusque*; Libera optio datur. Mox pro *intentis*, in Juntina est, *nitentibus*: quam ego lectionem huic anteponam libentissime. FABER. Juntæ: *In suorum quibusque majorum vestigia nitentibus.* Acute hic quoque doctissimus Faber vidit *quisque* corruptum esse. Angli supposuerunt *cujusque*. Sed sequor Juntas. In priore mearum notarum editione typographorum vitio scriptum quoque fuit in Juntina etiam legi *quisque*, cum tamen in illa habeatur, *quibusque*. In codicibus autem antiquis *quisque* scriptum fuit pro *queisque*. GRÆV. Juntæ, *vestigia nitentibus*. Sic Ovidius, *niti in aera*. SCHEFF.

10. *Philippum*] Ejus stemma ponit Plutarchus in Paulo Æmilio.

erat, contemtu ætatis assidue lacessebant. [11] Contra ille summotis hostibus, non contentus sua defendisse, ultro etiam Ætolis bellum inferre gestiebat.

CAP. II. [1] Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper a Paulo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur, *injuriam Romanorum* querens: [2] *qui non contenti Italiæ terminis imperium spe improba totius orbis amplexi, bellum cum omnibus regibus gerant.* [3] *Sic illos Siciliæ, sic Sardiniæ, Hispaniæque, sic denique totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Pœnis & Annibale suscepisse:* [4] *sibi quoque non aliam ob causam, quam quod Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem juxta imperii eorum terminos esse.* [5] *Sed & ipsi*

CAP. II. 1. *Demetrius*] De quo Appianus in Illyrica Historia, Polybius, Livius. Fuit autem L. Æmilius Paulus, consul cum M. Livio Salinatore. BONGARS. Vide Dionem apud Valesian. 593. BERNEC. Dicit hic Justinus Philippum a Demetrio accensum. Ab Annibale dicit Æmilius Probus; & T. Livius XXXIII. Lævinus Consul de his omnibus triumphavit. Florus.

2. *Non contenti Italiæ terminis imperium* &c.] *Avida ulteriorum semper gens Romana.* Livius IX, 38, 6. *Mithridates elatus animis ingentibus, Asiæ totius, & si posset Europæ cupiditate flagrabat.* Florus III, 5, 5. *Antiochus rex secunda fortuna ac potentia elatus, Orbis terræ imperio adjecit oculos.* Plutarch. in Flamin. 15. Quod ipsum, Alexandrum quoque conatum esse tradit idem Orat. 1. de Fortit. Alexand. 11. Atque adeo in universum *hic mortalibus mos est, ex magnis majora cupiendi.* Senec. III. de Benef. 3. BERNEC.

Spe improba] hoc est, impudente, nimis avida & audace: Florus III, 10. 32. *Improba classis, naufragio castigata.* Ausonius Epist. 11. *Palmes audacior in hibernas adhuc auras improbum germen agit.* Martialis VIII. Ep. 24. *Improba non fuerit si mea charta, dato.* Sic quod apud Homerum Odyss. 11. 597, est ἀναιδὴς (impudens,) illud est *improbus* apud Virgilium Æneid. XII, 687. Sicut *probus* apud Festum, quasi *prohibus*, qui se a delinquendo prohibet: sic *improbus*, qui non ἀπαραπόδιστος. Isidorus X. *Improbus dictus, quod instat etiam prohibenti.* Cui respondet vernaculum *ungehalten*, quod tamen in malam partem sumitur: illud etiam in bonam. Virgil. Georg. I, 145. *Labor omnia vincit improbus*, in bonam partem sumitur. Quod idem fere cum isto Petronii: *Nihil est tam arduum, quod non improbitas extorqueat.* BERNEC.

Bellum cum omnibus regibus gerant] Ita Mithridates: *Romani omnia non serva, & maxime regna, hostilia ducunt.* Sallustius Histor. IV. Sic Perseus apud Livium XLIV, 24. IDEM.

5. *Promtius*] Existimat Freinshemius legendum, *proximus.* Facit præcedens versiculus. BERNEC. In MS. erat *proprius.* Malim *propius*, ut quoque est in Vett. edit. Voss. *Propius* antiquiores sane typis ex-

 pressi

ipsi cavendum esse exemplum, cujus quanto promtius nobiliusque sit regnum, tanto sit Romanos acriores hostes habiturus. [6] Super hæc, *cedere se illi regno, quod Romani occupaverint*, profitetur, *gratius habiturus, si in possessione imperii sui, socium potius quam hostes videret.* [7] Hujuscemodi oratione impulit Philippum, ut omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii existimantem, quod jam victos ab Annibale apud Thrasymenum lacum audierat. [8] Itaque ne eodem tempore multis bellis detineretur, pacem cum Ætolis facit: non quasi alio bellum translaturus, sed ut Græciæ quieti consulturus, *quam nunquam in majori periculo fuisse* affirmabat. [9] *Si quidem consurgenti-*

pressi habent: Placetque idem If. Vossio. Convenientius tamen nunc videtur quod substituit Bongarsius, τὸ *promtius* puta; etsi unde id hauserit, non profiteatur. VORST. Bongarsius *promtius*. Sed *promtum regnum* an Latine dicatur, ignoro, nec invenio exemplum. In MSS. legitur *proprius* quod suspicor esse compendium vocabuli *prosperius*. Eleganter *prosperum regnum* Philippi appellat, propter summotos hostes & virium incrementa. Et rectius prosperitas illa fingebatur suspecta Romanis ac invisa, quam quantacunque promtitudo. Ut vix dubitare possim, ita scripsisse Justinum. *Propius* maluerunt alii, de quibus Vorstius. SCHEFF. Loquitur de Macedonia. In Impressis est, *propius*. Freinshemius autem emendabat, *proximius*, quod idem est. Dices, Quid tandem? Macedonia, quæ supra Thessaliam est, erit ne Italiæ propior quam ceteræ Græciæ partes meridionales? Erit, inquam, quia Macedonia quodammodo limen Italiæ est ad mare Ionium, utpote Epiro contermina. Fateor Cap. 3. hujusce libri Macedoniam dici remotiorem: Sed cum eo pervenerimus, locum illum esse vitiatum ostendemus. FABER.

Gratius habiturus] Forte, *gratius habiturum*. GRONOV. MSS. habent *gratias*, quod rectius videtur. Nam illud *gratius* comparative potest intelligi de eo, quod minus est ingratum. At hoc non convenit ceteris hujus loci; aut sententiæ Demetrii. Hoc dicit potius, se non modo donare illi hoc regnum, sed insuper & actutum esse gratias si id ereptum Romanis possit videre. SCHEFF.

8. *Ne eodem tempore*, &c.] Supra, Not. VI, 1, 2. & Livius XXIX, 30, 11. BERNEC.

Multis bellis detineretur] Magis probem, *distineretur*. In quibusdam impress. tamen legas, *gravaretur*, quod & ipsum non malum est, & a manu Justini esse crediderim, ita ut illud *detineretur* sit illius glossema. Unde enim tanta discrepantia scripturæ nata esset. FABER. Juntæ: *ne multis bellis eodem tempore gravaretur*. Sed præstat cum Fabro *distineretur*. Sic & legendum XXXI, 3. *ne uno tempore duplici bello Romanæ vires distinerentur*, hoc est distraherentur. Aliud est *detineri*, aliud *distineri*. Detinemur longo bello aut obsidione, distinemur duobus pluribusve bellis. GRÆV.

CAP.

gentibus ab Occidente novis Pœnorum & Romanorum imperiis, quibus una hæc a Græcia atque Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperii faciunt: ceterum statim victoribus transitum in Orientem fore.

CAP. III. [1] *Videre se itaque* ait *consurgentem in Italia nubem illam trucis & cruenti belli; videre tonantem ac fulminantem ab occasu procellam, quam in quascunque terrarum partes victoriæ tempestas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam.* [2] *Frequenter Græciam ingentes motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis; sed omnia illa ludum fuisse existimaturos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam se effuderit.* [3] *Cernere se, quam cruenta & sanguinaria inter se bella utrique populi viribus copiarum & ducum artibus gerant; quæ rabies finiri solo partis alterius interitu, sine ruina fini-*

CAP. III. 2. *Omnia illa ludum fuisse*] MSS. mei disertim habent *levia*, ut verum fatear. labor, tamen ut vulgatam olim scripturam recipiendum videri censeam. nam & sic dixit Terentius Eun. II, 3, 7.

—— *ludum jocumque*
Dices fuisse illum alterum, praut hujus rabies qua dabit.

Mon. Modius suos quoque MSS. ita disertim habere fatetur: censet tamen vulgatam olim scripturam recipiendam: *omnia illa ludum fuisse*, ut dixit in Eunucho II, 3, 7. Terentius,

—— *ludum jocumque*
Dices fuisse illum alterum, praut hujus rabies qua dabit.

Nobis *levia* præ comico illo placet. BERNEC. Merito Modius probavit veterum editionum lectionem, quam & Juntina præ se fert: *Omnia illa ludum fuisse*. & pluribus asseruit Gronovius Observat. IV, 10. ex Cicerone, Livio, aliis. GRÆV. *Ludum* habent antiquiores typis expressi, interque ceteros Juntinus quoque teste Grævio. Sed Bongarsius pro eo substituit *levia*: placetque idem & Bernecceero; quod vox *ludi* in talibus a solis Comicis usurpata ipsi videatur. Locuti tamen ita & Cicero. Ut in Orat. pro Flacc. *Quibus jusjurandum jocus est, testimonium ludus.* Item Livius XXXVIII. *Na tibi, P. Corneli, cum ex alto Africam conspexeris, ludus & jocus fuisse Hispania tua videbantur.* Et Valerius Max. V, 1. *Nisi vinum nos defecisset, ista quæ tibi relata sunt, præ iis quæ de te locuturi eramus, lusus ac jocus fuissent.* Illud *levia*, quod in quibusdam codd. MSS. Justini est, habendum pro interpretamento, quod ex margine in textum irrepserit. VORST. *Ludum fuisse* restituit Vorstius ex antiquis & Juntina, volentibus Grævio, & Gronovio. SCHEFF. In aliis Impressis, præsertim in Edit. Juntarum, legitur, *omnia illa ludum fuisse*, quæ verissima lectio est; eaque, nisi jam a Gronovio probata esset, exemplis Græcorum & Latinorum probaretur. FABER.

In Italia concurrat] MSS. *Italiam concursat.* Lege, *Italiam concutiat.* GRONOV.

4. *Fe-*

finitimorum non possit. [4] *Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam sui robustior sit:* [5] *scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant, non contentos hoc fine victoriæ fore; metuendumque sibi quoque certamen eorum, qui superiores extiterint.* [6] Hoc prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quam Pœnorum Romanorumque bella respiciens, singulorum vires perpendebat. [7] Sed nec Romani, tametsi Pœni & Annibal in cervicibus erant, soluti metu Macedonico videbantur; [8] quippe terrebat eos & vetus Macedonum virtus & devicti Orientis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promtum in bella industriumque cognoverant.

CAP. IV. [1] Igitur Philippus, cum iterato prælio victos a Pœnis Romanos didicisset, aperte hostem se his professus, naves, quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpit. [2] Legatum deinde ad Annibalem, jungendæ societatis gratia, cum epistolis mittit; [3] qui comprehensus & ad senatum perductus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur. [4] Postea vero, cum Romanis nuntiatum esset, in Italiam

4. *Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ*, &c.] Hoc ad illam notam pertinebit, quæ est ad Cap. 2. scripta. Sic autem dico, Macedoniam non modo non remotiorem esse, sed & propiorem. Nonne Dyrrhachium Macedoniæ urbs est in conspectu Italiæ? Nonne Apollonia? At utraque urbs navium Romanorum appulsus seu portus erant. Nonne ibi & Aulon? Itaque non remotior; nam & ex Virgilio & historia veteri facile conjicias non totas sex horas illius freti trajectum postulare; Ergo hic legendum *promptior*, id est, animosior, fortior, &c. FABER.

8. *Vetus Macedonum devicti Orientis gloria*] Juntæ & aliæ vetustæ editiones: *& vetus Macedonum virtus*, quod cum & Angli in optimo codice repererunt, merito cum illis recipio. GRÆV. Antiquiores editiones una voce pleniores sic habent, *Vetus Macedonum virtus & devicti Or. gl.* VORST.

CAP. IV. 1. *Iterato prælio*] Apud Trebiam, consule Sempronio.

2. *Legatum deinde ad Annibalem*] Vide Livium XXIII, 31. qui in vincula conditos Philippi legatos scribit. BONGARS. Legationis hujus princeps fuit Xenophanes, Livius XXIII.

4. *Lævinum prætorem*] M. Valerius

liam Philippum copias trajecturum, Lævinum prætorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mittunt. [5] Qui cum in Græciam trajecisset, multis promissis impellit Ætolos bellum adversus Philippum suscipere. Philippus quoque Achæos in Romanorum bella sollicitat. [6] Interea & Dardani Macedoniæ fines vastare cœperunt, abductisque viginti millibus captivorum, Philippum a Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt. [7] Dum hæc aguntur, Lævinus prætor, juncta cum Attalo rege societate, Græciam populatur. Quibus cladibus perculsæ civitates, auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant: [8] nec non & Illyriorum rex lateri ejus hærens, assiduis precibus promissa exigebat. Super hæc vastati Macedones ultionem flagitabant. [9] Quibus tot tantisque rebus obsessus, cui rei primum

rius Lævinus prætor M. Marcello & Q. Fabio Maximo Coss. a Romanis, precibus Apolloniatum, contra Philippum missus. Liv. XXIV, 40. BONGARS.

Instructis navibus] M. Valerius Lævinus ad Tarentum erat cum navibus 52.

5. *Ætolos*] De fœdere inter Romanos & Ætolos facto, Livius XXXVI.

8. *Illyriorum reges lateri ejus hærentes*] Juntæ rectius: *Nec non Illyriorum rex, lateri ejus hærens assiduis precibus promissa exigebat.* Sane unius Demetrii meminit in capite secundo, qui Philippum in bella Romanorum impulerit. Juntinam secuti sunt Angli. Paulo ante: *Juncta cum rege Attalo societate.* Juntæ: *inita cum rege Att. soc.* GRÆV. Mirum quinam plures illi Illyriorum reges fuerint, qui Philippi lateri hæserunt. Paulo ante sane unus tantum Illyriorum rex memoratur, qui Philippum in bellum Romanorum impulerit, nomine Demetrius. Cui plane convenienter editio Juntina teste Grævio & hic habet numero singulari, *Illyriorum rex lateri ejus hærens promissa exigebat.* VORST. Recte illud *reges* suspectum habent, cum Illyrii non habuerint, nisi regem unum, Demetrium. Nec tamen concesserim, lectionem veram esse editionis Juntinæ, tot mutantis vocabula, quæ in codicibus MSS. aliis leguntur, & pro *reges*, *rex*, pro *hærentes*, *hærens*, pro *exigebant*, *exigebat* præferentis. Potius emendatoris alicujus ista sunt quam Justini. Ipsum puto *Illyriorum legationes* scripsisse, verum τὸ *legationes* postea contracte formatum in *leges*, quod cum scribæ nullum videretur habere sensum, qui codicem istum tractabat, ex eo fecisse *reges*. SCHEFF. Optime in illa Juntarum editione, ut monitum a Grævio est; *nec non Illyriorum rex lateri ejus hærens, assiduis precibus promissa exigebat.* Neque enim plures, solus Demetrius erat. FABER.

9. *Non quia facere posset &c.*] Livius

mum occurreret, ambigebat; omnibus tamen propediem auxilia se missurum pollicetur, non quia facere posset quæ promittebat, sed ut spe impletos in societatis jure retineret. 10 Prima tamen illi expeditio adversus Dardanos fuit; qui absentiam ejus aucupantes, majore belli mole Macedoniæ imminebant. 11 Cum Romanis quoque pacem facit, contentis interim bellum Macedonicum distulisse: Philopœ-

vius XXXI, 46, 4. *Ætoli cum spe magis, Romanis omnia pollicentibus, quam cum auxilio dimissi.* Et XXXIV, 12. 2. Cato auxilia rogantibus *sociis spem pro re ostentandam* censet, sæpe vana pro veris, maxime in bello valuisse, & credentem se aliquid auxilii habere, perinde atque haberet, ipsa fiducia & sperando atque audendo servatum. Adde eundem XXXIV, 59, 6. & Tacit. Hist. III, 25, 1. BERN.

10. *Aucupantes*] Cic. pro Flacco 39. *Cur epistolis & sororis & matris imbecillitatem aucupatur?* GRONOV.

11. *Pacem facit*] P. Sempronio in provincia proconsule. Livius XXIX, 12. BERNEC.

Contentus interim &c.] Contra mentem auctoris hæc sunt; & contra libros etiam omnes notæ melioris, in quibus est, *contentis interim bellum Macedonicum distulisse.* Recte. de Romanis enim hæc accipienda, non de Philippo: qui Romani cum distinerentur bello Punico secundo, etsi injurias sibi illatas a Philippo putabant, tamen satisfieri sibi passi sunt, ne ille quoque ad Annibalem hostis accederet; in tempore & per occasionem de Macedonum rege vindictam sumturi. porro etiam ultima hujus libri sic, si mei judicii res sit, legerim; *Quibus illi cognitis vitatisque, desciscere ab eo Achæos auctoritate sua cogit.* quomodo fere sitos MSS. habere Bongarsius fatetur. Mod. Ita scripsit de sententia Modii, ipsiusque in variantibus Bongarsii, ex fide MSS. omnium notæ melioris: cum editiones quas viderim omnes *contentus* habeant, contra mentem auctoris. De Romanis enim hæc accipienda, non de Philippo. qui Romani cum distinerentur bello Punico secundo, etsi injurias sibi illatas a Philippo putabant, tamen satisfieri sibi passi sunt, ne ille quoque ad Annibalem hostis accederet; in tempore & per occasionem de Macedonum rege vindictam sumturi. BERNEC.

Philopœmeni] Polyb. 11. describens Rempub. Achæorum, hoc est, maximæ partis in Peloponneso, quæ fuit optimis legibus temperata, & plurimarum rerum similitudine conjuncta tres Achæorum duces potissimum laudat, & his titulis ornat. Primus, inquit Aratus, fuit ἀρχηγός. id est, primus fundator. Secundus fuit Philopœmenes, quem Polybius appellat τελεσιουργόν, id est, perfectorem & consummatorem inchoati operis ab Arato. Tertius fuit Lycortas, quem nominat βεβαιωτὴν μόνιμον, id est, confirmatorem stabilem illius status, quem superiores duces constituerant. Qui autem plura de Arato & Philopœmene cupit cognoscere, legat vel Polybium vel Plutarchum, qui descripsit vitam utriusque ducis Arati & Philopœmenis. STRIGEL.

Discedere] Modius *desciscere* mavult, quomodo e MSS. Bongarsianis unus habet. BERNEC.

CAP.

pœmeni Achæorum duci, quem ad Romanos, sociorum animos sollicitare didicerat, insidias prætendit. Quibus ille cognitis vitatisque discedere ab eo Achæos auctoritate sua coëgit.

LIBER XXX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Ptolemæi Regis Ægypti luxuria, vecordia, & parricidia.*

2 *Miserrimus Ægypti status sub turpissimo Principe. Ejus meretrix & lenones crudeli fato pereunt.*

3 *Mortuo Ptolemæo, Romani tutelam pupilli adversus Antiochum Syrum, & Philippum Macedonem suscipiunt; Philippumque prius bello reducunt ad humiliorem mentem.*

4 *Terræ motus ingentes. Romani pacem repudiant. Philippus & Flaminius suos ad pugnam accendunt. Macedonas Romana fortuna vincit, & Philippus spoliatur.*

CAP. I.

[1] PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, in Ægypto Ptolemæi diversi mores erant. [2] Quippe regno parricidio parto, & ad necem utriusque parentis, cæde etiam fratris adjuncta, velut rebus feliciter gestis, luxu-

CAP. I. 2. *Adjuncta*] Parum abfuit quin MSS. omnium lectionem, *adstructa*, in contextum admiserim; quam vocem Nostro Supra quoque XXIII, 3, 12. ex bonis auctoribus adstruximus. BERN. Quoniam MSS. quidam, ut Bongarsius testatur, pro *adjuncta* habent *adstructa*, genuinum hoc ipsum judico, quia enim rarius hoc quam illud est, non verisimile est a librariis id profectum esse. Plinius Paneg. *Sibi accrescere putat quod cuique adstruatur.* Item: *Nihil felicitati suæ putat adstrui posse*, Vide & nostrum supra XXIII, 3, 12. VORST. Vorstius est MSS. Bongarsii *adstructa* firmarque ex Plinio nostroque supra XXIII, 8, 12. SCHEFF.

Re-

luxuriæ se tradiderat; regisque mores omnis sequuta regia erat. 3 Itaque non amici tantum præfectique, verum etiam omnis exercitus, depositis militiæ studiis, otio ac desidia corrupti marcebant. 4 Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello multas urbes ejus oppressit, ipsamque Ægyptum aggreditur. 5 Trepidare igitur Ptolemæus, legationibus missis, quoad vires pararet, morari Antiochum. 6 Magno deinde in Græcia exercitu conducto, secundum prælium facit; spoliassetque regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset. 7 Sed contentus reciperatione urbium quas amiserat, facta pace, avide materiam quietis arripuit; revolutusque in luxu-

Regis mores omnis secuta &c.] Cicero I. Fam. Epist. 9. & Platon. IV. de Legib. hoc dictum refert: *Quales in repub. Principes essent, tales reliquos solere esse cives.* Cujus dicti veritatem pluribus & testimoniis & exemplis confirmat Gruterus Dissert. VI. ad Tacitum. BERNEC.

Omnis secuta regia] Præfero quod impressi quidam habent *regio*. Sane quod subjicitur de exercitu omni, non ad *regiam*, sed *regionem* pertinet. SCHIFF.

4. *Antiochus rex Syriæ*] Appian. Syr. Hieronymus in Daniel. XI. BONGARS.

7. *Agathoclia*] Meminit Plutarc. in Erotico 10. vulgo *Agathoclea*. quomodo habet & Hieronymus in Danielem. BONG. Quomodo promiscue *Darius* & *Dareus*, *Media* & *Medea* in MSS. invenias. Nam ει Græcorum utraliber vocali Latinis effertur. BERNEC.

8. *Majestatis oblitus*] Ovidius Metamorph. 11, 18.

Non bene conveniunt, nec eadem sede morantur,
Majestas & amor. BERNEC.

Crepundia] Vulgo *tripudia*. lectionem veterem in tanto librorum consensu si non amplectar, impudens sim. *Nimis basilicum est, & Alexandreum, quod solvere non possis, rescindere.* Crepundia videntur his esse κροτοπαίγνια, crepitacula, sistra Ægyptiaca, crotala, quibus in saltationibus utebantur veteres, maxime orientales populi: ut apud Maronem Syra.

Crispum sub crotalo docta movere latus.

Crepundia Plauto Mil. Gloriof. V, 1, 6. sunt instrumenta puerilia.

Ut faciam quasi puero in collo pendeant crepundia.

Martialis Apophor. XIV, Ep. 54. *crepitacula* vocat. Vulgara lectio confirmari potest loco Sallustii, qui est in Catil. 25, 3. *Psallere, saltare elegantius quam necesse est probæ: multa alia, quæ sunt instrumenta luxuriæ. Sed escariora quam decus atque pudicitia semper omnia fuere.* Ita in MSS. Libris Sallustii legi. BONGARS. Videndus omnino Scaliger pag. 255, Commentar. in Copam incerti auctoris, quæ extat in appendice Virgiliana: itemque noiata ad Sueton. Calig. 54, 4. BERNEC.

10. *Hæc*

luxuriam, occiſa Eurydice uxore eademque ſorore ſua, Agathocliæ meretricis illecebris capitur. [8] Atque ita omnem magnitudinem nominis ac majeſtatis oblitus, noctes in ſtupris, dies in conviviis conſumit. [9] Adduntur inſtrumenta luxuriæ, tympana & crepundia; nec jam ſpectator rex, ſed magiſter nequitiæ, nervorum oblectamenta modulatur. [10] Hæc primo laborantis regiæ tacitæ peſtes & occultæ fuere.

CAP. II. [1] Deinde creſcente licentia, jam nec parietibus regiæ domus contineri meretricis audacia poteſt: [2] quam proterviorem, ſociata cum Agathocle fratre ambitioſæ pulchritudinis ſcorto, quotidiana regis ſtupra faciebant. [3] Accedebat & mater Oenanthe, quæ geminæ ſubolis illecebris devinctum regem tenebat. [4] Itaque non contentæ rege, jam etiam

10. *Hæc primo laborantis regiæ tacitæ peſtes & occultæ fuerunt.*] Forte, *Hæ primo laborantis* &c. Inf. XVIII, 3. *Is primum aliis videri furor.* ubi etiam vulgo editur, *id primum* GRONOV. MS. Juntæ cum aliis vett. ed. *Hæc primo labentis regiæ tacitæ peſtis & occulta mala fuerunt.* Lege. *Hæc prima labantis regiæ tacitæ peſtis & occulta mala fuerunt.* *Labans regia* eſt minans ruinam. Sic *labans diſciplina.* Liv. I, 36. GRÆV. Hæc periodus in antiquioribus typis expreſſis, & inter ceteros Juntino, ut teſtatur Grævius, ſic habet, *Hæc primo labentis regiæ tacitæ peſtis & occulta mala fuerunt.* VORST. Synonymia prorſus otioſa. Impreſſi quidam habent, *& occulta mala* una voce anctius. Sed & hoc ſuſpectum. Cur enim peſtibus mala ſubjiciat? Puto plane verba *& occulta* vel *oculta mala* irrepſiſſe in textum ex gloſſa, qua quis illas *tacitas peſtes* explicare voluerat. Sed & in præcedentibus Juntina: *Hæc primo labentis regiæ tacitis peſtibus.* SCHEFF.

CAP. II. 3. *Accedebat & mater*] Videtur convenientius, quod habetur in MS. quodam, *Accendebat*, ut referatur ad illam meretricis audaciam, de qua præceſſit. Certe illud *accedebat* non ſatis explicat ſententiam loci. IDEM.

OEnanthe] Hujus meminerunt Plutarchus Cleomene 46. Polybius XV, 27. & 31. Athenæus VI, 13. In vulgatis editionibus *Euanthe* corrupte legitur. BERNEC.

3. *Devinctum regem tenebat.*] Ptolemæi mores Claudius egregie retulit apud Sueton. 29. qui *libertis uxoribusque addictus, non principem ſe, ſed miniſtrum egit, compendio cujuſque horum vel etiam ſtudio ac libidine, honores, exercitus, impunitates, ſupplicia largitus eſt, & quidem inſcius plerumque & ignarus:* Talis & Imp. Arcadius apud Zonaram in ejus vita. IDEM.

4. *Regnum poſſident*] *Quid enim intereſt, utrum feminæ gubernent: an qui gubernant, gubernentur a feminis?* inquit Ariſtoteles Politic. II, 7. IDEM.

Jam comitantur] Verbum *comitari* paſſivo ſenſu, legi alibi quoque ſcio apud bonos ſcriptores. Hic tamen ſuſpectum mihi eſt, quaſi na-

etiam regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur. [5] Agathocles regis lateri junctus civitatem regebat; tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant; nec quisquam in regno suo minus quam ipse rex poterat. [6] Cum interim, relicto quinquennii ex Eurydice sorore filio, moritur; sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium inita cum perditissimis societate occupare conantur, diu occultata fuit. [7] Re tamen cognita, concursu multitudinis & Agathocles occiditur, & mulieres in ultionem Eurydices patibulis suffiguntur. [8] Morte regis, supplicio meretricum velut expiata regni infamia, legatos Alexandrini ad Romanos misere, orantes *Ut tutelam pupilli susciperent; tuerenturque regnum Ægypti, quod jam Philippum & Antiochum, facta inter se pactione, divisisse* dicebant.

CAP. III. [1] Grata legatio Romanis fuit, causam belli adversus Philippum quærentibus, qui insidiatus eis, temporibus Punici belli fuerat. [2] Huc accedebat, quod Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant, reputantibus, quantum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset, quantasque res Macedones in Oriente gessissent. [3] Mit-

tum sit ex glossa sequentium *Agathocles regis lateri junctus*. SCHEFF.

5. *Ducatus mulieres ordinabant*] Sueton. in Augusto 46. *Equestrem militiam ex commendatione publica cujusque oppidi ordinabat*. Capitolin. in Pertinace 9. *Dum aulicum famulitium ordinaret*. GRONOV.

7. *Re tamen cognita*] Mallem *re tandem*, quomodo habetur in MS. quodam Bongarsiano, nam illi *diu*, quod præcedit, rectius respondet. SCHEFF.

In ultionem Eurydices] Juntæ bene: *Eurydices*. Eurydice enim Εὐρυδίκη Græcis est. GRÆV. Editur vulgo *Eurydicis*. Sed rectius editio Juntina teste Grævio, *Eurydices*. Est enim Græce Εὐρυδίκης. VORST.

8. *Tuerenturque regnum*] *Quippe jam gentium reges, duces, populi, nationes, præsidia sibi ab hac urbe petebant*, Florus II, 7, 8. BERNEC.

CAP. III. 1. *Causam belli adversus* &c.] Intelligebant nimirum Romani, quantum interesset famæ, & per hanc potentiæ, iniqua bella non gerere. Vide & Freinshemium ad Flor. II, 8, I. VORST.

2. *Reputantibus quantum motum*] Præcedit *metuebant* scil. Romani: &

3 Mittuntur itaque legati, qui Antiocho & Philippo denuntient, *regno Ægypti abstineant.* 4 Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum, qui tutorio nomine regnum pupilli administret. 5 Dum hæc aguntur, interim legationes Attali regis & Rhodiorum, injurias Philippi querentes, Romam venerunt. Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. 6 Statim igitur, titulo ferendi sociis auxilii, bellum adversus Philippum decernitur, legionesque cum consule in Macedoniam mittuntur. 7 Nec multo post tempore, tota Græcia, fiducia Romanorum, adversus Philippum, spe pristinæ libertatis erecta, bellum ei intulit: atque ita cum rex undique urge-

& tamen sequitur *reputantibus:* quod quidem ad eosdem illos Romanos pertinet. Hujus igitur generis plura ad II, 3, 16. & VIII, 5, 10. vide. IDEM.

4. *M. Lepidus* &c.] Qua de re ita Valerius Maximus VI, 6, 1. *Cum Ptolemaus*, inquit, *rex tutorem populum Romanum filio reliquisset, Senatus Marcum Æmilium Lepidum, Pontificem Max. bis Consulem ad pueri tutelam gerendam Alexandream misit, amplissimique, & integerrimi viri sanctitatem, reipub. usibus & sacris comparatum externæ procurationi vacare voluit; ne fides civitatis nostræ frustra petita existimaretur.* & exstant hodieque denarii argentei cum inscriptione M. LEPIDVS. PONT. MAX. TVTOR REG. in quorum parte versa capiti turrito subscriptum est. ALEXANDREA. MOD. Pompejum insulse habet L. Ampelius. Hoc exemplum est imitatus Tiberius, referente Tacito II. Ann. 67, 6. De Lepido ita Val. Max. VI, 6, 1. *Cum Ptolemaus rex tutorem populum Romanum filio reliquisset, Senatus M. Æmilium Lepidum Pont. Max. bis Consulem, ad pueri tutelam gerendam, Alexandriam misit:* &c. Huic narrationi suffragantur antiqui denarii argentei, repræsentantes in uno latere, urbis Alexandriæ faciem, cum corona murali turrita, cui subscriptum antique, ALEXANDREA: in altero M. Lepidum togatum senem calvum, qui a dextris stantem adolescentulum cum sceptro in manu, diademate regio coronat, hoc adscripto titulo: S. C. M. LEPIDUS PONT. MAX. TUTOR REG. ut testatur Steph. Pighius Annal. Rom. Tom. II. pag. 404; ubi tamen Nostro prochronismi litem movet. Vide locum, & expende. BERNEC.

6. *Legionesque cum consule*] Ita MSS. duo: ceteri omnes, *legationesque cum conditionibus pacis.* Error ex notarum compendio: *cum CONS.* interpretati sunt *cum conditionibus:* & ad id sequentia invitabant, *deinde cum exposita conditiones pacis a Rom. essent.* Missus autem est consul post P. Sulpicium Galbam, & P. Villium Tappulum T. *Quinctius Flamininus.* ita Vett. libri: & recte, ne Flamininos patricios cum plebejis Flaminiis confundamus. Hoc non animadversum, auctorem libelli de Viris Illustribus, sive is Aur. Victor, sive quis alius, in fœdum errorem induxit, ut hunc,

 Fla-

urgeretur, pacem petere compellitur. [8] Deinde cum expositæ conditiones pacis a Romanis essent, repetere sua & Attalus, & Rhodii, & Achæi, & Ætoli cœpere. [9] Contra Philippus *adduci se posse, ut Romanis pareat*, concedebat; *ceterum indignum esse, Græcos a Philippo & Alexandro majoribus suis victos, & sub jugum Macedonici imperii subactos veluti victores, leges pacis sibi dicere, quibus prius sit servitutis ratio reddenda, quam libertas vindicanda.* [10] Ad postremum tamen, petente eo, induciæ duorum mensium datæ, ut pax, quæ in Macedonia non conveniebat, Romæ a senatu peteretur.

CAP. IV. [1] Eodem anno inter insulas Theram & Therasiam, medio utriusque ripæ & maris spatio, terræ motus fuit. [2] In quo, cum admiratione navigantium, repente ex profundo cum calidis aquis insula

Flaminii ejus qui ad Thrasymenum lacum occubuit, filium arbitraretur, ut alii docuerunt. inepte. Hic tamen Plutarcho ubique Φλαμίνιος dicitur. BONGARS.

8. *Conditiones pacis*] De pacis conditionibus vide Livium XXXII, 33, 2. &c. BERNEC.

9. *Concedebat*] Putida oratio, *concedebat se adduci posse*. Quin scribendum *contendebat*. Hæc Val. Acidalius ad Vellejum II, 130, 8. quem vix tamen est ut sequamur. IDEM.

CAP. IV. 1. *Eodem anno inter &c.*] Imo jam multis annis, antequam hæc gesta sunt, fuit motus ille terræ. Contigit enim Olympiadis CXXXIX. Anno I. ut constat ex Polybio, & Eusebii Chronico. Plinius tamen II. Nat. Hist. 87. inquit, Automatam sive Hieram (de qua omnino capienda verba Justini) enatam esse inter Theram, & Therasiam insulas, Olympiadis CLVI. Anno II. Quod quomodo fieri potuerit, non video. VOSS.

Theramenem & Therasiam] Theramenis insula hic, ut & Supra XIII, 7, 2. pro *Thera* accipitur. Strabo I. pag. 36. f. *Medio inter Theram & Therasiam loco.* Vide & Plinium II, Nat. Hist. 87. & Eusebium in Chronico, & Senecam Natural. Quæst. VI, 21. cujus locus mendosus est, nec satis explicatus ab annotatore. BONGARS. Adde Livium XXXIX, 56, 6. Plinium IV. Nat. Hist. 12. m. Ammian. XVII, 16. Munster. Cosm. I, 3. BERNEC. Scripsi *Theram* pro *Theramenem*, quomodo sup. XIII, 7, 2. *Thera* pro *Theramenis*; quoniam editio Juntina supra manifeste *Thera* habet, ceterique omnes, qui ejus insulæ mentionem faciunt, *Theram* eam vocant. VORST.

2. *Navigantium*] An *habitantium?* FREINSHEM. Suspicabatur Freinshemius *habitantium* pro *navigantium*. Sed lectio vulgara retinenda. Seneca VI. Quæst. Natur. 22. *Theram nostræ ætatis insulam, spectantibus nautis in Ægæo mari enatam.* SCHEFF.

Insu-

ſula emerſit. [3] In Aſia quoque eadem die idem motus terræ Rhodum, multaſque alias civitates gravi ruinarum labe concuſſit, quaſdam ſolidas abſorbuit. [4] Quo prodigio territis omnibus, vates cecinere, *oriens Romanorum imperium vetus Græcorum, ac Macedonum voraturum.* [5] Interim a ſenatu repudiata pace, Philippus in ſocietatem belli Nabin tyrannum ſollicitat. [6] Atque ita, cum in aciem exercitum inſtructis e diverſo hoſtibus produxiſſet, hortari ſuos cœpit, referendo *Perſas, Bactros, Indoſque, & omnem Aſiam Orientis fine a Macedonibus perdomitam;* [7] *tantoque fortius hoc bellum quam illa ſuſtinendum, quanto ſit libertas imperio carior.* [8] Sed & Flamininus Romanus conſul, relatione rerum recentiſſime geſtarum, ſuos ſtimulabat in prælium, oſtendendo *hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hiſpaniam Romana virtute perdomitas;* [9] *nec Annibalem quidem Alexandro Magno poſtponendum, quo Italia pulſo, Africam ipſam tertiam partem mundi ſuperaverint.* [10] *Sed nec Macedonas veteri fama, ſed præſentibus viribus æſtimandos:* [11] *quia non cum Alexandro Ma-*

Inſula emerſit] Dicebatur *Thia* teſte Pomp. Mela II. Cap. ult. GRÆV.

3. *Rhodum*] Quam Inſulam tamen Europæ Diodorus XVIII, 8. annumerat. Sed Aſiæ contribuit etiam Epitome Livii LXXVIII. BERN.

Labe] A *labendo labem* dixit, ut & Supra XVII, I, 5. & Cicero de Legib. II, 15. *Quamobrem ille quidem ſapientiſſimus Græciæ vir, longeque doctiſſimus, valde hanc labem veretur.* Labem etiam χάσμα eſſe, & hiatum, notatum eſt ex JCtotum libris, & Cic. de Divinat. I, 35. & 43. Hæc vox cum librariis eſſet inſolens, vertit in *mole.* Hoc terræ motu Rhodium coloſſum ruiſſe Euſebium refert. BONGARS.

6. *Et omnem Aſiam Orientis finem*] MS. cum Juntis: *Orientis fine.* GRÆV. Plane lectio hæc prava. Quomodo enim Aſia finis Orientis? Scriptum quondam fuit, *Aſiam in Orientis finem*, ſed præpoſitionem *in* præcedens litterâ *m*, totidem conſtans lineis, intercepit. Niſi malumus *Orientis fine*, quia MS. & impreſſus quidam probant. Et plane ſuſpicor alterum *in Orientis finem* hujus explicationem eſſe, quæ in textum eſt tranſſumta. SCHEFF. *Omnem Aſiam, Orientis finem, a Macedonibus perdomitam.* Id ita legitur in multis, ſed in quibuſdam Impr. & MSS. etiam eſt, *Orientis fine*, quod idem valet atque, Orientem uſque. Ex Salluſtio. Bongarſius. Hinc eſt quod in ſermone Italico, *Fin*, & *Fino*, pro, *uſque* ſumuntur. FABER.

11. *Devicerat*] Scribe, *devicerit.*

Magno, quem invictum audierant, nec cum exercitu ejus, qui totum Orientem devicerat, bellum gerant; [12] *sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos adversus finitimos ægre defendat, & cum his Macedonibus, qui non ita pridem prædæ Dardanis fuerunt.* [13] *Illos majorum decora, se suorum militum commemorare.* [14] *Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum ferme Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habeat, militibus, subactos.* [15] His adhortationibus utrinque concitati milites, prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes; ferentesque in bellum, alii majorum suorum antiquam & obsoletam gloriam, alii virentem recentibus experimentis virtutis florem. [16] Sed Macedonas Romana fortuna vicit. [17] Fractus itaque bello Philippus, pace à Flaminino consule petita, nomen quidem regium retinuit; sed omnibus Græciæ urbibus, velut regni membris extra terminos antiquæ possessionis, amissis, so-

& paulo ante, *qui invictus audieris* pro vulg. *quem invictum audierant.* GRONOV.

12. *Puero immaturæ ætatis*] Quid hoc est? num & pueri maturæ ætatis dantur? Cur ergo hoc adjectum! Mihi non est dubium, quin illud *pueri* glossatoris sit, non Justini. SCHEFF.

Qui non ita pridem prædæ Dardanis fuerunt.] *Fuerint.* FREINSHEM. Freinshemius mallet, *fuerint.* Et firmant emendationem istam, præter rationem sermonis Latini, etiam MSS. & impressi quidam. Porro in iisdem legitur, *prædæ iisdem Dardanis.* Unde colligo, lectionem veram esse, *prædæ iisdem fuerunt*, ut referatur ad præcedens *finitimos*, omissa voce *Dardanis*, quam puto transsumtam in textum ex glossa. SCHEFF.

15. *Antiquam & obsoletam gloriam*] Plutarchus in Præceptis Reip. Gerend. 45. *Cum videmus puerulos parentum crepidos conari subligare sibi, aut coronas eorum capitibus suis imponere, per jocum ridemus. at urbani magistratus, majorum opera, arduos conatus, & facta præsentibus temporibus ac rebus non congruentia stulte jubentes imitari, multitudinem concitant; & cum ridicula sunt moliti, non risu jam digna patientur, nisi plane sint contemti.* BERNEC.

16. *Romana fortuna vicit.*] Ad Cynoscephalas. Vide Livium XXXIII, 4, 6. Plutarchum in Titi Flaminii vita 11. Florum II, 15, 17. qui locum illum *Cynocephalas* vocat: Pausaniam in Atticis & Achaicis, & Strabonem IX. f. BONGARS.

17. *Græciæ urbibus*] Debetur hæc lectio Codici Cujaciano. nam ceteri optimæ notæ *Thraciæ*, contra historiam. Plutarchus in Flaminio *Regnum Macedoniæ quidem ei reliquit: imperavit autem, ut Græcia abstineret.* IDEM.

18. *Le-*

ſolam Macedoniam retinuit. [18] Offenſi tamen Ætoli, quod non ex arbitrio eorum Macedonia quoque ademta regi, & data ſibi in præmium belli eſſet, legatos ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Romana bella, ſpe ſocietatis univerſæ Græciæ, impellerent.

18. *Legatos ad Antiochum*] Aſiaticum bellum Romanis ſuſcitavit Thoas Ætoliæ princeps, & Annibal. Florus II, 8, 6. IDEM.

Adulatione magnitudinis] Curtius III, 2, 18. *Purpurati ſolita vanitate Darii ſpem inflant.* Seneca Benef. VI, 30. *Principes, dum ignorant vires ſuas, & dum ſe tam magnos, quam audiunt, credunt, attraxere ſuper vacua, & in diſcrimen omnium perventura bella.* BERNEC.

LIBER XXXI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Romani Antiochum Syrum legatione coërcent. A Nabide Græciam liberari jubent. Annibalis nomen Romanis formidabile.*

2 *Annibal Romanorum inſidias fugiens ad Antiochum curſum dirigit.*

3 *Nabis duobus prœliis fractus, poſt Romanorum diſceſſum arma movet. Annibalis ad Antiochum de opprimendis Romanis conſilium.*

4 *Carthaginienſes ab Antiocho ſollicitati rem Romanis ſignificant, qui politico ſtrategemate Annibalem ab Antiocho divellunt.*

5 *Iteratum Annibalis conſilium de bello in Italia Romanis inferendo.*

6 *Antiochi adulatores Annibalis ſana conſilia rident; inde ſubverſio Antiochi, qui terreſtri & navali prælio a Romanis ſuperatur.*

7 *Scipiones, ducto in Africam exercitu, pacis leges Antiocho præſcribunt, quas ipſe repudiat.*

8 *Bello reparato, & pugna commiſſa, cæſis quinquaginta Aſiaticorum millibus, Antiochus ſubactus pacem petit & obtinet.*

CAP. I.

1 Mortuo Ptolemæo Philopatore rege Ægypti, contemtaque parvuli filii ejus ætate, qui in spem regni relictus, prædæ etiam domesticis erat, Antiochus rex Syriæ occupare Ægyptum statuit. 2 Itaque Phœnicen, ceterasque Syriæ quidem, sed juris Ægypti, civitates cum invasisset, legatos ad eum senatus mittit, qui denuntiarent ei, *abstineret regno pupilli, postremis patris precibus fidei suæ traditi.* 3 Quibus spretis, interjecto tempore alia legatio supervenit, quæ, omissa pupilli persona, *civitates, jure belli factas populi Romani in integrum restitui jubebat.* 4 Abnuenti bellum denuntiatum; quod ille facile susceptum infeliciter

CAP. I. 1. *Mortuo Ptolemæo*] Hæc latius & accuratius persequitur Appianus in Syriaca. BONGARS.

Contemtaque parvuli filii ætate] Proeritanat fieri. Qua causa *Romani audita morte Hieronis, anxii ne quid, ex contemtu ætatis relicti pueri, rerum novarum moveretur Syracusis* &c. Polybius Excerpto Legat, primo. Consulatur Sallust. Jug. 6, 7. Florus IV. 4, 3. Polybius VI. 34. & 41. Herodianus I, 7. Zonaras Tom. III. sub imperio Constantini, Leonis filii. Hinc intelligitur, quantum laudet Stiliconem Claudianus II, 64.

——— vitaque & lucis in ipso
Limite contemtus nunquam; dat jura subactis
Gentibus, & secum sentit crevisse triumphos.

BERNEC. Lego, *contemta parvuli filii ejus ætate.* Scilicet antequam Lepidus veniret. GRONOV.

Prædæ etiam] Prætulerim *prædæ*, quod e MSS. Bongarsius inter variantes retulit. Ita Livius, *prædæ futura legio.* Sallust. Catil. 21, 5. *Quibus victoria præda fuerat.* BERNEC. MSS. *prædæ*, quos merito censet sequendos Berneccerus. GRÆV. Codices quidam MSS. quos Bongarsius vidit, *prædæ*. Sed utrumque videtur recte dici. VORST. MSS. Bongarsiani, *prædæ*, quod Berneccerus Græviusque probant. Vorstius utrumque censet rectum. SCHEFF. Ita est in MSS. non *præda*. optime. FABER.

2. *Itaque Phœnicem, ceterasque Syriæ quidem*] Legendum omnino *Phœnicen*, Φοινίκην. *Phœnicem* est a *Phœnix*. Sic autem nunquam dicta fuit regio. Hoc vitium ab omnibus prætermissum superius quoque correxi. Statim scribendum, ut Schefferus monuit, *juris Ægypti.* GRÆV.

Sed juris Ægypti] Puto *juris Ægypti* scribendum, quomodo apud Ciceronem *rex Ægyptius* occurrit. Vulgata inde ita sese habet, quoniam in MSS. littera *i* ultima fuit longa, id est duo notavit, quod scriba transmisit inobservatum. SCHEFF.

5. Na-

citer gessit. [5] Eodem tempore & Nabis tyrannus multas Græciæ civitates occupaverat. [6] Igitur senatus, ne uno tempore duplici bello Romanæ vires detinerentur, scripsit Flaminino, *si ei videatur*, *sicuti Macedoniam a Philippo, ita Græciam a Nabide liberet*. [7] Ob quam causam imperium ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus occultis mandatis *cum Antiocho inisse societatem* apud Romanos criminabantur; [8] negantes *eum æquo animo sub legibus vivere*, *assuetum imperio & immoderata licentia militari*; *semperque tædio quietis urbanæ*, *novas belli causas circumspicere*: [9] Quæ etsi falsa nuntiata fuissent, apud timentes tamen pro veris habebantur.

Cap. II. [1] Denique senatus metu perculsus ad speculandos actus Annibalis legatum in Africam Cnæum

5. *Nabis tyrannus*] Livius xxxiv. Plutarchus in Flaminio & Philopœmene. Pausanias in Messeniaçis, Achaïçis, & Arcadicis. Bong.

6. *Detinerentur*] Scribendum: *distinerentur*, hic etiam ut superius. Græv.

7. *Annibalis*] Appianus & Livius xxxiv. Bongars.

Occultis mandatis] Hæc currentibus litteris edunt, ac si regantur a sequenti *inisse societatem*. At res aliter se habet, pertinent enim ad verbum *criminabantur*. Hoc dicit, criminabantur occultis mandatis, sive per occulta mandata, iis nempe tradita, qui has criminationes apud Romanos debebant proponere. Certe *societatem inire mandatis*, nullum habet sensum. Scheff.

8. *Assuetum imperio*] Ita Livius ii, 2, 4. *Nimium Tarquinios regno assuesse* &c. *nescire Tarquinios privatos vivere*. Sueton. Cæs. 30, 8. *Captus imperii consuetudine Cæsar*. De Miltiade Probus in ejus vita. *Multum in imperiis magistratibusque versatus, non videbatur posse esse privatus; præsertim cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur*. Bernec.

Immoderata licentia militari] Ita sane ex antiquioribus editionibus ea quam curavit Major. Et retinuerunt lectionem eam Bongarsius & Berneccerus. Notavit tamen Major in margine diversam lectionem esse *militare*; & Bongarsius quoque in V. L. monet codices quosdam typis expressos sic habere. Ego tamen non dubitem legendum esse *immoderata licentia militari*; eo casu nimirum quem præcedens *assuetum* requirit. Vorst. Nil patior hic mutari. Non enim magis Latinum est *assuetus licentia*, quam *assuetus licentiæ*. Cicer. iii. de Orat. *Homines labore assiduo & quotidiano assueti*. Virgil. *Bellis assuetus Opheltes*. Scheff.

9. *Quæ etsi falsa nuntiata fuissent*] Vix est, ut & lectio habeatur proba. Puto, Justinum scripsisse vel, *quæ etsi falso nunciata fuissent*, vel *quæ etsi falsa, apud timentes tamen* &c. Idem.

Falsa apud timentes pro veris &c.] Seneca ii. de Ira 22. *Quæ invisi*

 andi-

Cnæum Servilium mittit; eique tacitis mandatis præcipit, *si posset, eum per æmulos ejus interficeret, metuque invisi nominis tandem populum Romanum liberaret.* [2] Sed res Annibalem non diu latuit, virum ad prospicienda cavendaque pericula paratum; nec minus in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitantem. [3] Igitur, cum tota die in oculis principum legatique Romani, in foro Carthaginiensium obversatus in supremum fuisset, appropinquante vespere, equum conscendit; & rus urbanum, quod propter litus maris habebat, ignaris servis, jussisque ad

audimus, libenter credimus. Tacit. IV. Hist. 38. 3. BERNEC.

CAP. II. 2. *Peritum*] Malim *paratum*, quod in MSS. omnibus esse testatur Bongarsius. IDEM. Omnino servandum, quod habent MSS. omnes *paratum*. Nam *peritus ad prospiciendum* ne Latinum quidem puto. SCHEFF. Non solum hanc lectionem MSS. Bongarsianorum probarunt Berneccerus & Schefferus, sed Britanni in tribus codicibus repertam merito receperunt. GRÆV. Angl. *paratum*. Quæ lectio mea sententia est optima. Et dubito num in usu fuerit Latinis, *peritus ad cavendum*. Potius *cavendi peritum* dixissent, ut *peritus regendæ civitatis, peritus arguendi, nandi*, & id genus. At *paratus ad cavendum*, ut apud Cic. in Orat. *paratus ad dicendum* & in pro Milon. *Non satis paratus ad cavendum fuit*, hac ipsa phrasi. SCHEFF.

In secundis adversa] Idem Romanæ constantiæ mos erat, *in adversis vultum secundæ fortunæ gerere: moderari animos in secundis.* Livius XLII, 62, 9. Adde infra XXXI, 8, 9. BERNEC.

3. *Principum*] Procerum, Senatorum. Ita Seneca Consol. ad Helv. 11. pr. & 12. m. Item de Benef. 11, 12. & alibi. Capitolinus in Gordianis 13. Ceterum Senatores ab Augustæ Historiæ scriptoribus appellatos etiam *optimates, summates optimos nobilium, proceres*, ipsumque Senatum *Nobilitatem*, docet ad illos scriptores pag. 93. Salmasius IDEM.

Observatus in supremum fuisset] Lego, *in supremam*. Censorinus de Die Natali Cap. 23. *Inde de meridie, hinc suprema, quanquam plurimi supremam post occasum solis esse existimant, quia est in duodecim tabulis scriptum. sol. occasus. suprema.* Vide ad Plaut. Asin. III. 3, 4. GRONOV. Legendum: *in supremam fuisset*, scilicet diei horam. Sic enim Latini loquebantur. Lex XII. tabularum apud Gellium. *Sol occasus diei suprema tempestas esto.* Varro IV. de LL. *Suprema summum diei; hoc tempus duodecim tabulæ dicunt occasum solis.* Sic olim conjeci; postea didici Celeberrimum Gronovium in eadem esse sententia, fuisseque dudum, cujus sane consensu vehementer lætor. GRÆV. Gronovius atque Grævius legendum putant *in supremam*. Facitque huc quod Varro IV. de LL. scribit: *Suprema summum diei. hoc tempus duodecim tabulæ dicunt occasum solis.* Item quod Gellius XVII, 2. ex XII. tabulis citat, *Sol occasus suprema tempestas esto.* De eo tamen quod subaudiri vult Grævius *diei horam* non satis liquet. Quid si subaudiatur modo *diem*; idque sit pro *diei partem*? Quod dictum esset ut *ultima platea* a Terentio pro ultima

ad portam revertentem opperiri, contendit. [4] Habebat ibi naves cum remigibus occulto ſinu litoris abſconditas: erat & grandis pecunia in eo agro præparata, ut, cum res exegiſſet, nec facultas fugam nec inopia moraretur. [5] Lecta igitur ſervorum juventute, quorum copiam Italicorum captivorum numerus augebat, navem conſcendit, curſumque ad Antiochum dirigit. [6] Poſtera die civitas principem ſuum, ac tum temporis conſulem, in foro exſpectabat. [7] Quem ut *profectum* nuntiatum eſt, non aliter quam ſi urbs capta eſſet, omnes trepidavere, exitioſamque ſibi fugam ejus ominati ſunt. [8] Legatus vero

tima parte plateæ, & ſexcenta id genus alia. VORST. Gronovius & Grævius legunt *in ſupremam*, ut ſubaudiatur, *diei horam*. Vorſtius putat rectius ſubintelligi *diem*, quomodo Terentius dixit *ultimam plateam*. Verum ſic *ſupremum* quoque rectum fuerit. Et ſane puto nil mutandum. *ſupremum* enim pro *ſupremum tempus diei*. SCHEFF.

Rus urbanum] Forte *ſuburbanum*. FREINSH. Aſſentior Freinshemio, pro his, *ſuburbanum* ſcribenti, niſi forte malimus *rus ſuburbanum*, quod magis conveniret cum editis, & frequens eſt bonis ſcriptoribus. SCHEFF. Lege, *rus ſuburbanum*. De quo nemo adverſabitur; Idem Freinshemio in mentem venerat. FABER.

4. *Nec facultas fugam, nec inopia moraretur.*] Quomodo facultas fugam poteſt morari? quin facultas fugiendi promovet fugam. Videtur Juſtinus ſcripſiſſe: *nec difficultas fugam, nec inopia moraretur.* difficultas ſcilicet navigandi, ſi nulla navis eſſet parata & in promtu. GRÆV. Quomodo *facultas* morari fugam poſſit, equidem non intelligo. Et latet hic fortaſſe aliquid mendi. VORST. Putat Vorſtius latere mendum, cum facultas non poſſit morari fugam. Et ſane non moratur, ſi adeſt, moratur tamen, ſi abeſt, quod haud dubie Juſtinus intellexit. SCHEFF.

5. *Italicorum captivorum*] Atqui Livius xxx, 27, 2. ſcribit inter conditiones pacis & hanc fuiſſe, Carthaginienſes Romanis *captivos omnes traderent*. Quomodo ergo hi numerum ſervorum Annibalis auxerunt? FREINSHEM.

Navem conſcendit] An legendum, *naves?* quia præcedit habent ibi *naves*. Sane ad complendam navem, tanta ſervorum & captivorum copia opus fuiſſe non videtur. SCHEFF.

6. *Ac tum temporis conſulem*] *Suffetes* Carthaginienſibus erant, qui Romæ *Conſules*, Liv. xxx. 7, 5. quos Æmilius Probus in Annibale. *binos Reges* vocat. Erat & apud illos Dictatoris imperium, Liv. xxiii, 13, 11. & Quæſtorum dignitas. habebantur hi proximi Judicibus, idem Liv. xxxiii, 32, 4. Judices erant centum Supr. xix, 2, 5. & Senatus erat triginta ſeniorum conſeſſus Liv. xxx, 16, 3. Erant apud eos & Prætores. Probus Annib. Liv. xxxiii, 32, 3. BONGARS. Adde Supr. notam ad xix, 1, 7. BERNEC. Fere enim eaſdem dignitates eoſdemque magiſtratus Pœni habebant ac Romani. FABER.

8. *Trepidum nuntium*] Romani enim

ro Romanus, quasi bellum jam illatum Italiæ ab Annibale esset, tacitus Romam regreditur, trepidumque nuntium refert.

CAP. III. [1] Interim in Græcia Flamininus, juncta cum quibusdam civitatibus societate, Nabidem tyrannum duobus continuis præliis subegit; & graviter fractum, velut exsanguem, in regno reliquit. [2] Sed libertate Græciæ restituta, deductisque ab urbibus præsidiis, cum Romanus exercitus in Italiam reportatus esset, velut vacua rursus possessione sollicitatus, multas civitates repentino bello invasit. [3] Quibus rebus exterriti Achæi, ne vicinum malum etiam ad se serperet, bellum adversus Nabidem decernunt, ducemque prætorem suum Philopœmenem, insignis industriæ virum, constituunt: [4] cujus in eo

enim Annibalem, etsi senio & exilio fractum, pro igni habebant, cui abesset nihil, nisi qui eum excitaret. Plutarch. Flaminio 37. BERN.

CAP. III. 1. *In Græcia Flamininus*] De hoc bello copiose Livius XXXIV, 22. & seqq. IDEM.

Et graviter fractum, velut exsanguem, in regno reliquit.] In MSS. est, *& gravibus fractum*, &c. Et ita lege. Hoc quod non intelligerent librarii, rescripserant, *gravibus vulneribus*. Inepte. VOSS. Codices quidam MSS. teste Bongarsio *& gravibus fractum*. Alii *gravibus vulneribus fractum*. Et sane *vulnera* noster non semel dixit pro cladibus. Vide 1, 8, 10. & cetera in hanc sententiam in Indice notata. VORST. MSS. Bongarsiani plerique habent, *gravibus*. Bene, sed mutanda est destinctio, & sic legendum: *duobus continuis præliis subegit & gravibus fractum, velut exsanguem in regno reliquit.* Oratio elegans & apta: Quod autem libri quidam addunt, *gravibus vulneribus*, factum est a glossatore, qui deesse quid τῷ *gravibus* putavit. Sane *frangi vulneribus* an recte dicatur, nescio, exempla saltem scio nulla. SCHEFF. Quid hoc? *graviter fractum velut exsanguem?* Certe aliquod vinculum, quo connectatur oratio, hic desiderari videtur. Sed aliud suspicor. Habebat in animo Justinus egregiam istam Virgilii comparationem:

Qualis sæpe via deprensus in aggere serpens,
Ærea quem obliquum rota transiit, aut gravis ictu
Seminecem liquit saxo lacerumque viator.

Ita, inquam suspicor; nam præterquam quod ut dicebam, aliquid deest orationi, hoc etiam sentire possis, istud *velut* comparationem aliquam resipere; tum hoc videas quoque, verba ipsa imitationem ostendere. *graviter* Justini ex *gravis* apud Virgilium natum est. *Fractum*, ex *lacerum*. *Reliquit*, ex *liquit*. Quamobrem lego, *& graviter fractum, velut anguem reliquit.* FABER. Hæc nimis arguta sunt. Librorum omnium scriptura hic perperam impugnatur, cujus hæc est sententia. Nabis multis præliis victus est: sed tamen non exutus

eo bello tanta virtus enituit, ut opinione omnium Flaminino Romano imperatori compararetur. [5] Eodem tempore Annibal cum ad Antiochum pervenisset, velut deorum munus excipitur: [6] tantusque ejus adventu ardor animis regis accessit, ut non tam de bello, quam de præmiis victoriæ cogitaret. [7] Sed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat *opprimi Romanos nisi in Italia posse.* [8] Ad hoc sibi centum naves & decem millia peditum & mille equites poscebat, promittens *hac manu non minus bellum quam gesserit, Italiæ restauraturum;* [9] *& in Asiam, regi sedenti,*

tus est regno, sed in illo relictus tanquam homo exsanguis, hoc est sic debilitatus, & viribus destitutus, ut ab illo nihil inposterum sibi metuendum haberent Romani. Inferius XXXIX, 1. *Magnum nomen viribus finitimorum exsanguibus fecit.* GRÆV. Vera recepta lectio est, & inferius repetita. ANGLI. Verba quæ respiciunt extant infra XLI, 3. *At invalidioribus Parthis, velut exsangues oppressi sunt.* SCHEFF.

4. *Flaminino Rom. imp. compar.*] Quod Flamininum male habebat: & Plutarc. Philopœm. 25. & Flamin. 23. inter causas finiti cum Nabide belli recenset *Flaminini invidiam & æmulationem honorum Philopœmenis.* BONGARS.

6. *Tantus ardor animis regis accessit*] Juntæ: *animo regis.* Sed nihil muta Superius VII, 3. *Depositisque hostilibus animis in affinitatis jura succedit.* ubi male emendant: *hostilibus armis.* Et XXI, 6. *Mittunt ad speculandos ejus animos Hamilcarem.* Sic & *epistola* pro *epistola* frequens nostro, & *causa* pro *causa.* GRÆV. *Animi* & unius sunt. Supra VII, 3, 9. *Depositis hostilibus animis.* Et XXI, 6, 1. *Ad speculandos ejus animos.* VORST.

7. *Negabat opprimi Romanos &c.*] Ita Livius XXXIV, 59. *Sententia Annibalis una atque eadem semper erat, ut in Italia bellum gereretur. Italiam & commeatus & militem præbituram externo hosti. si nihil ibi moveatur, liceatque populo Rom. viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere, neque regem, neque gentem ullam, parem Romanis esse.* MOD. Hoc ipsum Fusius demonstratur Inf. 5. Apud Vellejum II, 27. Pontius Telesinus, Samnitium dux, *vociferabatur eruendam delendamque Romam; adjiciens, nunquam defuturos raptores alienæ libertatis lupos, nisi silva, in quam refugere solerent, esset excisa.* BERNEC.

8. *Mille equites*] Vetr. plerique *equitum.* unde mendosum locum esse suspicor. Et sane in JC. Pelerini Vet. Cod. legitur *tria millia equitum.* BONGARS. Vulgatam affirmat Livius XXXIV, 59, 5. *Sibi centum tectas naves, sedecim millia peditum, mille equites deposcebat.* Illud vero *mille equitum*, pro mille equites, Latine dici, & *mille* hic esse substantivum singulare, sicuti chilias, docet e bonis auctoribus A. Gellius I, 16. ut mihi vix temperaverim, quin idem in Justinum reciperem. BERNEC.

Non minus bellum, quam gesserit, &c.] Videtur mutilus hic locus. Quo enim pertinet illud *non minus?* Nil tamen mutandum. *Minus* enim hic est adjectivum, non adverbium, & cohæret cum voce *bellum. Restaurare bellum non minus*, est, æque magnum restaurare. SCHEFF.

9. *In Asiam*] Scribe *in Asia.* GRON.

Regi

denti, aut victoriam de Romanis, aut æquas pacis conditiones relaturum: [10] *quippe & Hispanis bello flagrantibus, ducem tantum deesse; & Italiam notiorem sibi nunc, quam pridem fuisset. Sed nec Carthaginem quieturam, sociamque se ei sine mora præbituram.*

CAP. IV. [1] Cum regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem unus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, *Annibalemque cum copiis affuturum* nuntiet: *nihil*, dicat, *partibus, nisi animos Carthaginiensum deesse: Asiam & vires belli & sumtum præbituram.* [2] Hæc cum relata Carthaginem essent, nuntius ipse ab inimicis Annibalis comprehenditur, & perductus in senatum cum interrogaretur, *ad quem missus esset?* Punico ingenio respondit, *Se ad universum senatum missum: nec enim hoc opus singulorum, sed universorum esse.* [3] Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandam publicam conscientiam mittant, tacitus conscensa nave ad Annibalem revertitur: quo cognito, Carthaginienses ul-

Regi sedenti] Id est, otioso. Cicero ad Attic. x. Ep. 8. & x. Ep. 12. BONGARS. Ita Senec. Epist. 8, 1. BERNEC. Varro I. de Re Rust. 2. *Romanus sedendo vincit.* Liv. IX, 3. *Sedens bellum conficiet.* & XXXI, 38. *Sedentem Romanum debellaturum credi poterat.* GRONOV.

10. *Et Italiam notiorem sibi nunc, quam pridem, fuisse*] Scribendum prorsus *fuisset*, quod monuisse est. FABER. Receperunt Angli merito.

CAP. IV. 1. *Unus ex comitibus*] Aristonem, mercatorem Tyrium, *specie negotiationis* missum scribit Appianus pag. 90. quem lege, & Livium XXXIV, 60. BONGARS. Hoc ipso astu Pelopidas usus, ad Sphodriam Spartanum misit quemdam mercatorem cum pecunia & mandatis magna de re: Plutarch. Pelop. 24. Prudenter ergo cautum est Honorii ac Theodosii rescripto, L. 4. Cod. de Commerc. & Merc. *Ne mercatores tam Imperio Rom. quam Persarum regi subjecti, ultra ea loca, in quibus fœderis tempore cum memorata natione Imperatoribus convenit, nundinas exerceant; ne scil. alieni regni scrutentur arcana.* BERNEC.

2. *Hæc cum relata Carthaginem essent*] MSS. alii habent *perlata.* Puto utrumque glossatoris esse, legendumque simpliciter *lata.* Sic colligo ex MS. alio, in quo est *lara*, vitio scriptoris, ut apparet. Porro *lata* exposuerunt alii *relata*, alii *perlata*, atque inde hæc diversitas. SCHEFF. *Perlata* sane Cicero ejusque æquales dicerent, quibus familiarissimum *ad nos perfertur* pro nobis nunciatur. GRÆV.

Inimicis] Hannonem intelligit, qui inimus Barchinæ factioni erat, Plutarch. in Annibal.

3. *Dum multis diebus*] Livius hæc paulo aliter & copiosius narrat.

4. *Ad*

ultro rem Romam per legatum deferunt. [4] Romani quoque ad Antiochum legatos misere, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Annibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum invisumque regi redderent. [5] Itaque legati cum Ephesi convenissent ad Antiochum, mandata ei senatus tradunt. [6] Dum responsum exspectant, omnibus diebus assidui circa Annibalem fuere, dicentes: *Timide eum a patria recessisse, cum pacem Romani, non tam cum republica ejus, quam cum eo factam, summa fide custodiant;* [7] *nec bella eum Romanorum magis odio, quam patriæ amore gessisse, cui ab optimo quoque etiam spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non privatas inter duces bellandi causas esse.* Inde res gestas ejus laudare. [8] Quorum sermone lætus sæpius cupidiusque cum legatis colloquebatur, ignarus quod familiaritate Romana odium sibi apud regem crearet. [9] Quippe Antiochus, tam assiduo colloquio reconciliatam ejus cum Romanis gratiam existimans, nihil ad eum sicuti solebat referre; expertemque totius consilii veluti hostem

4. *Ad Antiochum legatos*] Inter quos erat P. Scipio, qui Annibalem devicerat. Præter Livium XXXV, 14. & Appianum pag. 91. & 92. vide Lucianum in Dialogis Mortuorum, & Plutarchum in Flaminio. Consilium autem legatorum explicat & Frontinus I, 8, 7. BONGARS.

Legatos misere] Qui apparatum regis specularentur, ut inquit Polybius III. Horum nomina legatorum, P. Sulpitius, & P. Julius, apud Livium XXXV. Plutarchus vero in T. Quinctio Flaminino alterius nomen male profert. Vocat enim P. Vellium, cum Julium dicere debuerit. Sed non mirum. Homo enim Græcus & in eo sæpe parum diligens, Romanorum nomina pervertit. BERNEC.

5. *Cum Ephesi convenissent ad Antiochum*] Scrib. *convenissent Antiochum*. FREINSHEM. Legendum puto cum Freinshemio *Convenissent Antiochum*. Additur sane præpositio & nomini: sed ea fere quæ & in verbo continetur. VORST. Freinshemius illud *ad* putat delendum. Contra servant id libri omnes MSS.; at pro *Ephesi* quidam habent *Ephesum*. Unde adducor, ut scripturam veram putem; *Itaque legati cum Ephesum venissent ad Antiochum*. Literæ ultimæ in *Ephesum* perperam adsociatæ verbo *venissent*, pepererunt *con venissent*. SCHEFF.

6. *Assidui circa Annibalem fuere*] Antiquiores typis expressi: *cum Annibale*: idque pro *apud Annibalem*. *Cum* pro *apud* satis notum. Ut *queri cum aliqua*. VORST. Antiquiores

cum

ſtem proditoremque ſuum, odiſſe cœpit. Quæ res tantum apparatum belli, ceſſante imperatoria arte, corrupit. [10] Senatus mandata fuerant, *Ut contentus terminis Aſiæ eſſet, ne ipſis ingrediendi Aſiam neceſſitatem imponeret.* Quibus ſpretis, non accipiendum bellum ſtatuit, ſed inferendum.

CAP. V. [1] Dicitur, quum frequenter de bello conſilium habuiſſet remoto Annibale, tandem eum vocari juſſiſſe, non ut ex ſententia ejus aliquid ageret, ſed ne per omnia eum ſpreviſſe videretur; omnibuſque perrogatis poſtremum interrogaſſe. [2] Quo ille animadverſo, *intelligere ſe* profeſſus eſt, *non quia egeat conſilio, ſed ad ſupplendum numerum ſententiarum ſe vocatum: tamen & odio Romanorum & amore regis, apud quem ſolum tutum ſibi exſilium relictum ſit, ſe viam gerendi belli ediſſerturum,* [3] Veniam deinde libertati præfatus, *nihil ſe aut conſiliorum, aut cœptorum præſentium, probare* ait; *neque ſedem belli Græciam ſibi placere, cum Italia uberior materia ſit;* [4] *quippe Romanos vinci non niſi armis ſuis poſſe, nec Italiam aliter quam Italicis viribus ſubigi, ſiquidem diverſum ceteris mortalibus eſſe illud & hominum & belli genus.* [5] *Aliis bellis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepiſſe occaſionem loci temporiſque, agros diripuiſſe, urbes aliquas expugnaſſe; cum Romano, ſeu occupaveris prior aliqua, ſeu*

cum Annibale, quod probat Vorſtius. Mihi gloſſa alterius videtur. SCHEFF.

CAP. V. 1. *Omnibuſque perrogatis*] Appian. pag. 93. Annibalem primum ſententiam rogatum ſeribit. BONGARS. Sicuti *perſpectare* Suetonio, Dom. 4, 7. eſt a principio ad finem uſque ſpectare: ita *perrogare* eſt omnes peragere ſententias. Eo verbo utuntur & Liv. XXIX, 19, 10. Tacit. IV, 6, 3. Sueton. Aug 35, 9. (ubi *prærogare* vitioſe legitur) Plin. VI. Epiſt. 22. & Panegyr. 60. Lampridius in Commodo 21. BERNEC. Ita *perrogare* de perſonis, quæ rogantur omnes. Dicunt autem & *legem perrogare.* Valer. Max. 1, 2. ext. 1. *Traditas ſibi leges perrogabat.* Sic enim ibi legendum ſine dubio, non ut ipſi alios ſecuti edidimus, *prærogabat.* Idem VIII, 6, 4. *Tribun. pl. legem adverſus interceſſionem collegarum perrogavit.* VORST.

5. *Etiam cum victo* &c.] Herennius Pontius apud Livium IX, 3, 13. *Ea eſt gens Romana, quæ victa quieſcere neſciat,* &c. BERNEC. Dubito valde Juſtinum ſic ſcripſiſſe. Ingratæ

seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum esse. [6] *Quamobrem si quis eos in Italia lacessat, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse vincere, sicut ipse fecerit.* [7] *Sin vero quis illis Italia velut fonte virium cesserit, perinde falli, ac si quis amnes non ab ipsis fontium primordiis derivare, sed concretis jam aquarum molibus avertere vel exsiccare velit.* [8] *Hæc & secreto se censuisse, ultroque ministerium consilii sui obtulisse; & nunc præsentibus amicis ideo repetisse, ut scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli, eosque foris invictos, domi fragiles esse.* [9] *Nam prius illos urbe quam imperio, prius Italia quam provinciis exui posse; quippe & a Gallis captos & a se prope deletos esse; neque se unquam victum prius, quam terris eorum cesserit. Reverso Carthaginem statim cum loco fortunam belli mutatam.*

CAP. VI. [1] Huic sententiæ obtrectatores amici regis erant; non utilitatem rei cogitantes, sed verentes, ne probato consilio ejus primum apud regem locum gratiæ occuparet. [2] Et Antiocho non tam consilium, quam auctor displicebat, ne gloria victoriæ Annibalis, non sua esset. [3] Omnia igitur variis assentantium adulationibus corrumpebantur; nihil con-

tæ sane conjunctionis *cum* hic repetitio: *cum Romana cum victo.* Sed nec particula *tum* hic necessaria. Mallem: *cum Romano, seu occupaveris prior aliqua, seu viceris tu, etiam victo & jacente luctandum esse,* vel *etiam tunc victo.* SCHEFF.

6. *Suis eos opibus*] Quod in Africa contra Carthaginienses jam antea fecerat Agathocles. Eleganter Appianus: *Bella domi, ob famem inde oriri solitam omnibus esse gravia, foris autem leviora.* BONGARS.

8. *Ministerium*] Ita MSS. ut Supra XXIV, 2, 5. *Arbitrium* pro arbitrum. Et VI, 2, 15. *postulat sibi dari ministrum impensa*, ut est in vulgatis Libris. nam ibi MSS. *ministrum.* IDEM.

CAP. VI. 1. *Verentes, ne* &c.] *Loco consilii quamvis egregii, quod non ipse afferret, inimicus, & adversus peritos pervicax.* Tacit. 1. Hist. 26. BERNEC.

3. *Assentationum adulationibus*] *Assentantium*, quod est in Vet. Cod. Pelerini, rectum puto. BONGARS. At ego illud rectius. Ita Liv. VIII, 24, 13. *Discrimen periculi* dixit. noster XXIX, 1, 5. *Facinoris crimen.* & VII, 1, 12. *Gentes populorum.* Flor. I, 16, 7. *Fallacias insidiarum.* Suet. Cæs. 67, 2. *Munus officiorum.* Idem Domitian. 3, 3. *Animadversionem supplicii.* BERNEC.

consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hyemem in luxuriam lapsus, novis quotidie nuptiis deditus erat. [4] Contra Acilius Romanus consul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma, ceteraque bello necessaria summa industria parabat; civitates socias confirmabat, dubias illiciebat; nec alius exitus belli, quam apparatus utriusque partis fuit. [5] Itaque prima belli congressione, cum cedentes suos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit; sed fugientibus se ducem præbuit, castraque ditia victoribus reliquit. [6] Deinde cum in Asiam, prædâ Romanis occupatis, fugiendo pervenisset, pœnitere neglecti consilii cœpit; revocatoque in amicitiam Annibale, omnia ex sententia ejus agere. [7] Interim nuntiatur,

NEC. Juntæ: *assentatorum.* Sed propius ab aliorum codicum lectione abest, quod in Pelerini codice fuit: *assentantium.* Hoc & Bongarsio arrisit. GRÆV. In cod. MS. Pelerini est *assentantium*; quod Bongarsius rectum putat. Typis expressus Juntarum teste Grævio habet *assentatorum.* Berneccerus tamen *assentationum adulationibus* retinendum putat, & simile illud esse his, *discrimen periculi*, *facinoris crimen*, & id genus aliis. VORST. Mallem, *assentantium* cum Bongarsio, vel propterea, quoniam in Juntarum codice legitur, *assentatorum.* haud dubie ex glossa alterius. SCHEFF. Melius ut Bongarsius, *assentantium*; ex cod. MS. Peletini. FABER. *Assentantium* probarunt Angli.

4. *Acilius Romanus*] Manius Acilius Glabrio. Apud Appianum mendose legitur Ἀκίνιος inverso Λ pro Ἀκίλιος. Erat hic Consul cum P. Corn. Scipione Nasica. Vulgo *Attilium*, inepte, ut apud auctorem de Viris Illustribus. Vide Liv. XXXVI, 1, 1. Flor. II, 8, 14. Frontin. II, 4, 4. BONGARS.

Bello necessaria] In MSS. plusculis est *belli.* An diversitas hæc arguit, glossatorum istam esse voculam, non Justini. SCHEFF.

Summa industria parabat] Juntæ: *summa ope & industria.* GRÆV.

5. *Prima belli congressione*] Omnes omnino MSS. *conditione.* Forte legendum *coitione*, ut dixit Terentius Phorm. II, 2, 34. *Prima coitio est acerrima.* MOD. Victus est Antiochus ad Thermopylas. Liv. XXXVI, 19. BERNEC. MSS. omnes Modiani habent *conditione.* Idem in suis reperit Bongarsius. Hinc Modius putat *coitione* legendum. Mihi propius ad ductum litterarum venire videtur, si scribamus *conlisione.* Et est *conlidere* vel *collidere* verbum usitatum in tali negotio Horat. I, Ep. 2.

Græcia Barbariæ lento collisa duello. SCHEFF.

Castraque ditia victoribus reliquit.] Credo deesse aliquid. Forte, *castraque præda ditia.* FABER.

6. *Pœnitere neglecti consilii*] Nimirum hoc habet mortalitas: *tunc demum sentit se male de rebus suis statuisse, cum id nihil jam prodest*, ut ait Cicero apud Dionem Cassium XLIV. Adde Ausonii Epigramma XII. in simulacrum Occasionis. BERNEC.

7. Æmi-

tur, Æmilium Romanum ducem cum octoginta rostratis navibus in bellum navale a senatu missum, adventare; quæ res illi spem restituendæ fortunæ dedit. [8] Itaque priusquam sociæ civitates ad hostes deficerent, decernere navali prælio statuit, sperans cladem in Græcia acceptam, nova posse victoria aboleri. [9] Tradita igitur Annibali classe, prælium committitur; sed nec Asiani milites Romanis, neque naves eorum pares rostratis navibus fuere; minor tamen clades ducis solertia fuit. [10] Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcirco in consulibus creandis suspensa civitas erat.

CAP. VII. [1] Sed adversus Annibalem ducem quis melior quam Africani frater crearetur, cum vincere Pœnos opus Scipionum esset? [2] Creatur igitur Consul Lucius Scipio; eique datur legatus frater Africanus, ut intelligeret Antiochus, non majorem fiduciam se in Annibale victo, quam Romanos in victore Scipione habere. [3] Trajicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, jam utrobique profligatum bellum nuntiatum est, victumque Antiochum terrestri, Annibalem navali bello invenerunt. [4] Primo igitur adventu eorum, legatos pacem petentes, ad eos An-

7. *Æmilium*] Ita Vet. Cod. Peletini. Cujacianus, *Eimilium*, *E* pro *A*. Veteres enim *Aimilius* scribebant. Ceteri varie corrupti: quidam *ei vivium*: alii, *ei Livium*. Scripsisse auctorem arbitror, *nuntiatur ei Lucium Æmilium*, pro quo impresserunt quidam *Livium Nevium*: quidam *Livium Menenium*. Est autem hic L. Æmilius Regillus Livio XXXVII, 58, 1. & Floro II, 8, 18. Appiano Syriac. pag. 102. d. Λεύκιος Αἰμίλιος Ρηγῖλλος, pro Ρηγίλλος. BONGARS.

CAP. VII. 1. *Sed adversus Annibalem ducem* &c.] Legendum puto, *sed adv. Annibalem dux quis melior q. Af. frater crearetur*. GRONOV.

2. *Consul L. Scipio*] Et cum eo C. Lælius, præter citatos Gellius XVI, 4. Scipio hoc bello confecto *Asiaticus* dictus. BONGARS.

4. *Legatos*] Antiochi legatus Byzantius Heraclides ad Consules pro pace petenda fuit.

Ipsius filium] P. Æmilii qui Perseum vicit, natura filium; P. Scipionis, adoptione, inquit Appianus Syriac. pag. 105. c. contra quam ceteri: non enim ipse Africanus, sed ejus filius, Pauli Æmilii filium, eum qui Carthaginem evertit, adoptavit. Plutarchus in Æmilio 7. Cicero, alii.

Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex parvo navigio trajicientem ceperat. [5] Sed Africanus, *Privata beneficia a rebus publicis secreta esse*, dixit; *aliaque esse patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantum, verum etiam vitæ ipsi præponantur.* [6] *Proinde gratum se munus accipere, privatoque impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neque de jure patriæ decidi posse*, respondit. [7] Nam neque de redimendo filio unquam tractavit, nec senatum de eo agere permisit; sed ut dignum majestate ejus erat, *armis se recepturum filium* dixerat. [8] Post hæc leges pacis dicuntur: *Ut Asia Romanis cederet: contentus Syriæ regno esset; naves universas, captivos & transfugas traderet; sumtumque omnem belli Romanis restitueret.* [9] Quæ cum nuntiata Antiocho essent, *Nondum ita victum se esse* respondit, *ut spoliari se regno pateretur; bellique ea irritamenta, non pacis blandimenta esse.*

CAP. VIII. [1] Igitur cum ab utrisque bellum pararetur, ingressique Asiam Romani Ilion venissent; mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit. Iliensibus *Æneam, ceterosque cum eo duces a se profectos*; Romanis *se ab his procreatos* referentibus. [2] Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tem-

BONGARS. Adde Livium XLIV, 44, 1. Idem auctor XXXVII, 37, 6. nonnihil à Nostro discrepans, ait, Antiochum Scipioni Elææ ægrotanti, post istam demum legationem, filium captum misisse: neque solum patrio animo gratum munus, sed corpori quoque salubre gaudium fuisse. BERNEC.

5. *Privata beneficia* &c.] Vide Camerar. Oper. Succis. Cent. 1, 32. IDEM.

6. *Proinde gratum se munus accipere*] Supra XI, 10, 10. *grate munere accepto.* Et fortasse *grate* etiam hic legendum. VORST. Vir doctus suspicatur *grate.* Si quid mutandum, mallem *privatum* scribere. Ac potest fieri, ut compendium ejus *pratum* pepererit vocem *gratum.* Sane, quia sequitur, *privatoque*, videtur *privatum* præcessisse, quoniam alias non habet, quo satis commode referatur. SCHEFF.

7. *Neque de redimendo filio tractavit*] *Tractare* pro eo mox sequitur, agere. Infra XXXVII, 3, 4. & pro consultare deliberare positum apparet. VORST.

CAP.

tempus inter parentes & liberos solet. [3] Juvabat Ilienses, nepotes suos, Occidente & Africa domita; Asiam ut avitum regnum vindicare, *Optabilem Trojæ ruinam fuisse* dicentes, *ut tam feliciter renasceretur.* [4] Contra Romanos, avitos lares & incunabula majorum, templaque ac deorum simulacra, inexplebile desiderium videndi tenebat. [5] Profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxiliis occurrit: nec multo post prælium cum Antiocho commissum. [6] Cum in dexteriore cornu pulsa legio Romana majore dedecore quam periculo ad castra fugeret, M. Æmilius tribunus militum ad tutelam castrorum relictus, *Armare se milites suos, & extra vallum progredi* ju-

CAP. VIII. 3. *Optabilem Trojæ ruinam* &c.] Senec. Epist. 91. m. *Sæpe majori fortunæ locum fecit injuria: multa ceciderunt, ut altius surgerent & in majus.* Bernec.

Ut tam feliciter renasceretur] Horatius III. Od. 3. de eadem Troja:

Trojæ renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur.

Vorst.

4. *Avitos lares, & incunabula majorum*] Hac ipsa de re Livius XXXVII, 37, 2. *Inde Ilium* Scipio *processit, castrisque in campo, qui est subjectus mœnibus, positis, in urbem arcemque cum ascendisset, sacrificavit Minervæ præsidi arcis, & Iliensibus in omni rerum verborumque honore ab se oriundos Romanos præferentibus, & Romanis lætis origine sua.* Et propter creditam hanc cognationem multis & magnis beneficiis a Romanis affecti sunt Ilienses. Sueton. Claud. 25, 14. *Iliensibus quasi Romanæ gentis, auctoribus tributa in perpetuum remisit.* Callistratus L. 17. §. 1. de Excus. Tut, *Iliensibus & propter inclytam nobilitatem civitatis, & propter conjunctionem originis Romanæ, jam antiquitus & SCtis, & Principum constitutionibus plenissima immunitas tributa est, ut etiam tutelæ excusationem habeant.* Quin ipse Alexander M. post pugnam ad Granicum eandem hanc urbem ἐλευθέραν καὶ ἄφορον pronuntiavit. Auctore Strabone XIII. p. 408. Mod. Tacitus Annal. XII, 52. *Nerone ut eloquentiæ gloria nitesceret, causa Iliensium suscepta, Romanum Troja demissum, & Juliæ stirpis auctorem Æneam, aliaque haud procul fabulis vetera, facunde exsecutus, impetrat ut Ilienses omni publico munere solverentur.* Bernec.

5. *Prælium cum Antiocho*] Ad montem Sipylum, absente Africano, qui Eleæ ægrotabat. Appian. Syriac. pag. 106. Bongars. Hujus prælii, circa Magnesiam quæ ad Sipylum est, instructi commissique luculenta descriptio extat in Liv. XXXVII, 37. & seqq. Bernec.

Armare se milites suos jubet] Juntæ: *armari.* Græv. Editio Juntina teste Grævio, *armari milites suos jub.* quod fortasse & rectum. Pro *armare se* dicunt sane & *armari*; quomodo pro lavare se, *lavari*, & pro exercere se, *exerceri*, & sexcenta id genus alia. Vorst. Editio Juntarum habet, *armari milites.* Sed videtur aliud subesse malum huic loco. An enim putamus tum, cum maxime committebatur pu-

 gna,

jubet, ſtrictiſque gladiis fugientibus minari, *Morituros* dicens, *niſi in prælium revertantur, infeſtioraque ſua, quam hoſtium caſtra inventuros.* 7 Attonita tam ambiguo periculo legio, comitantibus commilitonibus qui fugere eos prohibuerant, in prælium revertitur, magnaque cæde edita, initium victoriæ fuit. 8 Cæſa hoſtium quinquaginta millia, capta undecim: Antiocho pacem petenti, nihil ad ſuperiores conditiones additum, Africano prædicante, neque Romanis, ſi vincantur, animos minui; neque ſi vincant, ſecundis rebus inſoleſcere. 9 Captas civitates inter ſocios diviſere Romani, aptiorem gloriam, quam poſſeſſiones voluptarias judicantes. Quippe victo-

gna, inermes fuiſſe in caſtris? Mihi ſane veriſimile haud videtur. An ſcribendum, *animare milites ſuos.* SCHEFF. Caſtris præſidio relicti armati utique non erant, niſi in ſtationibus & excubiis poſiti.

Fugientibus minari] Hoc genus exempla ſunt apud Tacitum Hiſt. II, 41, 6. Frontinum II, 8, 11. & 14. item IV, 1, 29. Adde ſupr. I, 6, 10. ibique notata. BERNEC.

Morituros dicens] Hoc *dicens* ſine dubio eſt ſtulti gloſſatoris. Nec enim M. Æmilius hoc dicebat ipſe ſolus, ſed jubebat ſuos dicere fugientibus. Itaque vel delendum penitus, vel ſcribendum *dicentes.* Quanquam rectius mea quidem ſententia deleatur. SCHEFF.

8. *Neque ſi vincant* &c.] *Neque felicitate inſoleſcimus; nec alienis calamitatibus inſultamus*, inquit Africanus apud Appianum Syriac. pag. 112. BONGARS. Livius XLII, 26, 9. Romanam conſtantiam celebrans; *Ita tum moris erat*, inquit, *in adverſis vultum ſecundæ fortunæ gerere, moderari animos in ſecundis.* Et apud eundem autorem XLV, 8, 6. Paulus Coſ. *In ſecundis rebus nihil in quemquam ſuperbe ac violenter conſulere decet; nec præſenti credere fortunæ: cum, quid veſper ferat incertum. Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet.* Adde ſupr. XXXI, 2, 2. BERNEC. Longe elegantior eſt lectio quorundam MSS. Bongarſii, *Romanos neque ſi vincantur animis minui, neque ſi vincant, ſecundis rebus inſoleſcere.* SCHEFF. Vulgo legitur, *neque Romanis, ſi vincantur, animos minui; neque, ſi vincant, ſecundis rebus inſoleſcere.* Sed latet ſolœciſmus, *Romanis ..... inſoleſcere.* Cum hoc olfeciſſem, quæſivi in excerptis MSS. Codd. ubi quid eſſet mutandum reperi. Sic autem ibi ſcriptum eſt: *neque Romanos, ſi vincantur, animis minui*, &c. Quæ ſana, & vera ſcriptura eſt, quamque adeo omnino revocandum judico. FABER.

9. *Captas civitates inter ſocios diviſere Romani, aptiorem gloriam quam poſſeſſiones voluptarias judicantes.*] Ea eſt duorum tantum MSS. lectio: ceteri vulgatam confirmant, niſi quod vulgo *voluntarias* legitur. BONGARS. Eſt locus ὕπουλος. MS. & Juntina, vetereſque aliæ editiones: *Captas civitates inter ſocios diviſere, muneris Romani aptiorem gloriam, quam poſſeſſiones voluptarias judicantes.* Cenſeo ſcribendum. *Captas civitates inter ſocios divi-*

victoriæ gloriam Romano nomini vindicandam; opum luxuriam sociis relinquendam.

divisere, Romanis aptiorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes. Sensus enim postulat, ut exprimatur quibus aptior fuerit gloria, quam possessiones voluptariæ; & confirmatur sequentibus: *Quippe victoriæ gloriam Romano nomini vindicandum, opum luxuriam sociis relinquendam.* In antiquo libro scriptum fuit *Romani*, quod cum ab alio correctum esset superscripto *Romanis*, natum inde est apud alios descriptores, non exputantes quid *Romani* & *Romanis* sibi velit, *muneris*. GRÆV. Grævius codices MSS. & Juntas, veteresque alias editiones omnes habere ait sic: *Captas civitates inter socios divisere, muneris Romani aptiorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes.* Unde ille voce *muneris* expuncta legendum censet, *Captas civit. inter soc. divisere, Romanis aptiorem gloriam q. poss. volupt. judic.* Jam editionem Juntinam sic ut ille ait, habere accredo. At aliæ veteres editiones, Becharii puta, Majoris & aliorum, sic habent, *muneris Romani aptiorem Asiam:* quomodo & in uno cod. MS. esse testatur Bongarsius. Unde legendum fortasse *muneri Romanis aptiorem Asiam;* ut sensus sit, Asiam Romanis in munus aptiorem fuisse: vel, si *gloriam* retinere malis, *muneris Romanis aptiorem gloriam*, ut sensus sit, muneris gloriam Romanis aptiorem fuisse quam possessiones voluptarias. Trajectiones vocum tam nostro quam aliis satis usitatæ. Illud de *munere* consentaneum quoque ei quod antecedit *captas civit. inter socios divisere.* VORST. MSS. pleríque, *divisere, muneris Romani.* Hinc alii *muneris* delent, & scribunt *Romanis*, alii *muneris Romanis*, aut *muneri Romanis aptiorem Asiam* faciunt, quia pro *gloriam* in aliquibus est *Asiam.* Mihi sic scripsisse distinxisseque Justinus videtur: *Captas civitates inter socios divisere muneri Romani, potiorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes.* Illud *muneri divisere* sic est dictum, ut *donarunt victum memoria patris* apud eundem nostrum XXXVIII, 6. & alia hujus generis apud alios scriptores, pro, diviserunt in munus, ut esset munus, ut haberent pro munere. SCHEFF. Lego *aptiorem sibi gloriam* &c. Aliter conjecit Grævius noster, quem vide. FABER.

Possessiones voluptarias] Manlius ad milites suos apud Livium XXXVIII. 17, 18. *Vobis mehercule Martis viris cavenda ac fugienda quamprimum amœnitas est Asiæ: tantum hæ peregrinæ voluptates ad extinguendum vigorem animorum possunt, tantum contagio disciplinæ morisque accolarum valet.* Ut factum infra XXXVI, 4, 12. BERNEC.

LIBER XXXII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Ætoli libertate spoliantur. Bellum inter Messenios & Achæos. Philopœmenes captus & veneno interemtus: Unde Messeniorum clades.*

2 *Antiochus Syrus, dum sacrilegio sibi providere putat, interficitur. Senatus Romanus Philippo parcit,*

cit, ob Demetrii filii virtutem: cui Perseus frater invidet, & Demetrium impiis artibus de medio tollit.

3 *Philippi obitus: & belli apparatus adversus Romanos, Gallis ad hujus belli societatem pertractis: de quorum migrationibus subjicitur narratio.*

4 *Bellum inter Prusiam & Eumenem, in quo Annibalis opera Prusias superior evadit. Pace inter Reges sancita, Romani Annibalem persequuntur. Is hausto veneno legationem morte prævenit. adjunctum ejusdem Annibalis elogium.*

CAP. I.

[1] AEtoli, qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, soli adversus Romanos, & viribus impares, & omni auxilio destituti, remanserunt. [2] Nec multo post victi, libertatem, quam illibatam adversus dominationem Atheniensium & Spartanorum, inter tot Græciæ civitates soli retinuerant, amiserunt. [3] Quæ conditio tanto amarior illis, quanto serior fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Persarum opibus domesticis viribus restiterant; quibus Gallorum violentiam, Asiæ Italiæque terribilem, Delphico bello fregerant. Quæ gloriosa recordatio magis desiderium libertatis augebat. [4] Dum hæc aguntur, medio tempore inter Messenios & Achæos

CAP. I. 1. *Ætoli.*] De Ætolico bello, quod gessit M. Fulvius Nobilior Cos. cum Cn. Manlio Vulsone, lege Livium XXXVIII, 3, 9. BONGARS.

4. *Majus desiderium libertatis augebat.*] Lege: *Quæ gloriosa recordatio majorum desiderium libertatis augebat.* GRONOV. Omnino cum Juntina legendum: *magis desiderium libertatis augebat.* *In majus augeri* nemo veterum dixit, ut *in majus extolli.* GRÆV. Vulgatam lectionem vix opinor esse probam. Quis enim Latinum putet, *augere majus desiderium?* Nam quod majus est, jam augmentum suum habet. Itaque non augetur desiderium majus, sed desiderium simplex augetur magis. Mihi non est dubium, quin Justinus scripserit, *in majus desiderium libertatis augebat.*

Sic

chæos de principatu primo dissensio, mox bellum ortum est. [5] In eo nobilis Achæorum imperator Philopœmen capitur: non quia pugnando vitæ pepercerit, sed dum suos in prælium revocat, in transitu fossæ equo præcipitatus, a multitudine hostium oppressus est. [6] Quem jacentem Messenii, seu metu virtutis, seu verecundia dignitatis, interficere ausi non fuerunt. [7] Itaque velut in illo omne bellum confecissent, captivum per universam civitatem in modum triumphi circumduxerunt, effuso obviam populo, ac si suus, non hostium imperator adventaret. [8] Nec victorem Achæi avidius vidissent, quam victum hostes viderunt. Igitur eundem in theatrum duci jusserunt, ut omnes contuerentur, quem potuis-

se

Sic enim illud *in majus* usurpat & alibi. Ut xI, 13, 2. *Fama in majus, sicuti mos est, omnia extollens.* Præpositionem autem *in* abstulit sequens litera *m* in voce *majus*, totidem constans lineis, quod & alibi jam observavimus esse factum. SCHEFF.

5. *In ea* &c.] Error est; Scribe, *in eo.* Neque enim in illa nascenti dissensione captus est Philopœmen, sed in bello. Ceterum hæc verba, *nobilis Achaorum Philopœmen imperator*, transposita fuerunt, & ita disponenda, *In eo nobilis Achaorum imperator Philopœmon capitur.* FABER. Sic planissime Juntina, ut Faber conjecerat.

Philopœmenes] Præter Livium xxxix, 49. & Plutarchum. lege Pausaniam Arcadicis. BONGARS. Optime MSS. *Philopœmon*, quibus adsentiuntur Juntæ. Sic enim dicitur, non *Philopœmenes*, Græcis. GRÆV.

Nobilis Achaorum Philopœmenes imperator] Codices quidam MSS. teste Bongarsio, *Nob. Ach. imperator Philopœmen.* Sed & editio Juntina teste Grævio *Philopœmen* habet: idque rectius videtur. VORST. MSS. Bongarsiani & *Philopœmen* scribunt, pro *Philopœmenes*, & trajecte habent *imperator Philopœmen.* Et profecto ita postulat ratio sermonis Latini. Facit tamen ipsa hæc diversitas, ut putem, nomen *Philopœmon* aut *Philopœmenes* non Justini esse, verum glossatoris. SCHEFF.

6. *Seu metu virtutis, vel verecundia dignitatis*] Juntæ: *Seu metis virtutis, seu verecundia dignitatis.* Mox iidem, *Itaque lati, velut in illo omne bellum confecissent. Lati* vulgo desideratur. GRÆV. Editio Iuntina teste Grævio pro *vel* habet *seu*: id quod concinnius rursus videtur. VORST. Iuntina, *seu verecundia*, quod a doctis probatur. SCHEFF.

Verecundia dignitatis] Vide supra notam ad xIV, 6, 10. BERNEC.

7. *Velut in illo omne bellum* &c.] Tantum instar scilicet est in uno belli duce. Cicero pro L. Muræna 16. de Mithridate: *Ipse Pompejus, regno ejus possesso, tamen tantum in unius anima posuit, ut cum omnia quæ ille tenuerat, victoria possideret, tamen non ante, quam illum vita expulit, bellum confectum judicarit.* Tacit. Annal. IV, 25.

ſe capi incredibile ſingulis videbatur. 9 Inde in carcerem ducto, verecundia magnitudinis ejus, venenum dederunt; quod ille lætus, ac ſi viciſſet, accepit; quæſito prius, *an Lycortas præfectus Achæorum*, quem ſecundum a ſe eſſe ſcientia rei militaris ſciebat, *incolumis effugiſſet?* Quem ut accepit evaſiſſe, *non in totum* dicens *conſultum male Achæis*, exſpiravit. 10 Nec multo poſt reparato bello Meſſenii vincuntur; pœnaſque interfecti Philopœmenis pependerunt.

CAP. II. 1 Interea in Syria rex Antiochus, cum gravi tributo pacis, a Romanis victus, oneratus eſſet, ſeu inopia pecuniæ compulſus, ſeu avaritia ſollicitatus, qua ſperabat ſe, ſub ſpecie tributariæ neceſſi-

25. Quo ipſo argumento Plutarchus in Flamin. 38. qualitercunque Romanos Annibalem quamvis decrepitum & exulem, ad mortem uſque perſequentes excuſat. Adde Livium XLV, 7, 1. Florum IV, 2, 29. Curtium V, 13, 4. IDEM.

9. *In carcerem ducto*] Juntæ; *Educto*. Leg. *deducto*. GRÆV. Grævius vult, *deducto*, quia Juntæ habet *educto*. SCHEFF.

Lygortas] MSS. *Lygorias*, facili lapſu *i* pro *t*. Græci Λυκόρτας. BONGARS. Et hic Juntæ rectius: *Lycortas*; Λυκόρτας Græcis. GRÆV. *Lycortas* pater fuit Polybii, Scriptoris nobiliſſimi, qui veri ſtudio ipſum patrem notavit. VORST.

10. *Pœnaſque interfecti Philopœmenis pependerunt.*] Quicunque autores fuerunt ut interficiendi Philopœmenis, ipſi ſibi ultro mortem conſcivere. Plutarch. BERNEC.

CAP. II. 1. *Cum gravi tributo pacis a Romanis victus oneratuſque*] *Tributum pacis* eſt id, ſub cujus promiſſione Antiochus pacem obtinuit. Pro *victus* legendum forraſſe *vinctus*. Et videntur hæc de Antiocho Magno, non de Antiocho Epiphane intelligenda. Quod ſi ita ſit, non ei conveniunt, quæ de templo Jovis Elymæi tentato, ipſoque rege interfecto ſequuntur. hæc enim Antiocho Epiphani competunt. VORST. Mallet *vinctus* vir doctus. Ego quoque *victus tributo* non intelligo. Sed puto, verba hæc ſic eſſe ſcribenda: *cum gravi tributo pacis a Romanis victus, oneratus eſſet*, deleto illo *que* poſt *oneratus*, quod adjecerat, qui iſta duo putabat juncta, cum tamen *victus* ſtet per ſe. *victus eſt oneratus*, id eſt, cum victus eſſet, aut poſtquam victus eſſet, oneratus eſt. SCHEFF. Hoc nihil eſt, *gravi tributo pacis victus, oneratuſque*. Lege & ita diſtingue, deleto QUE: *Cum gravi tributo pacis, a Romanis victus, oneratus eſſet*. Res eſt & plana & certa. FABER. Non aliter Iuntina, quam ut legendum videre ſagaciſſime Schefferus, & Faber, quorum conjectura vel ſine libris amplexi ſunt editores Angli, qui addunt conſulendum eſſe Diod. Sic. in Excerptis Valeſ. pag. 292.

Seu inopia pecuniæ compulſus, ſeu ava-

cessitatis, excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu, nocte templum Elymæi Jovis aggreditur. [2] Qua re prodita, concursu insularium, cum

avaritia sollicitatus, qua sperabat se sub specie tributaria necessitatis excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu, nocte templum Didymæi Jovis aggreditur.] Vides sensum requirere, ut legatur, *quia sperabat*. Dein scribendum cum Juntis *Elymai* Jovis templum. Ut & legendum statuit Isaacus Vossius. Confirmat & Sulpitius Severus, præter Polybium & Diodorum Siculum in excerptis Porphyrogenetæ II. *Interea Antiochus, quem in Persidem profectum supra memoravimus, oppidum Elymam, regionis illius opulentissimum, fanumque ibi situm multo auro refertum diripere conatus, confluente undique ad defensionem loci multitudine, fugatus.* Non confuderunt veteres Antiochos, ut Berneccerus ex Strabone: Hieronymo, Josepho, & I. Maccab. 6. ad Justini hunc locum, & Drusius ad Sulpitium notarunt, sed docuerunt potius, & patrem Antiochum, Magnum nimirum, & filium Antiochum Epiphanem fuisse sacrilegos. Patrem Jovis sive Beli Elymæi, filium Dianæ Elymææ templum compilasse, ut recte vidit Rupertus Observat. ad Histor. Universal. Cap. 10. GRÆV.

Didymei] Strabo XVI, pag. 512, 40. interfectum a barbaris, cum templum Beli spoliare conaretur. Auctor de Viris Illustribus, a sodalibus quos temulentus in convivio pulsaverat, occisum esse refert. D. Hieronymus in XI. Daniel. cum adversus Elymæos pugnaret, cum omni exercitu deletum. BONGARS. Josephus Ant. XII, 13. narrat, Antiochum templum Dianæ in Elymaïde spoliare conantem, magna clade accepta, Babylonem recessisse: ubi cum paulo post accepisset nuntium de altera clade a suis accepta in Judæa, dolore sit confectus. Consonat lib. I. Macchabæor. 6. Hæc auctorum diversitas a non distinctis Antiochorum cognomentis orta videtur. Antiochi Soteris interitum reperies apud nostrum XXXVIII, 10, 14. BERNEC. Scribendum omnino, *templum Elymai Jovis*; Strabo XVI. p. 744. Ἐλυμαῖοι δὲ καὶ μείζω τούτων κέκτηνται χώραν &c. Ἀντίοχον μὲν οὖν τὸν Μέγαν τὸ τοῦ Βήλου συλᾶν ἱερὸν ἐπιχειρήσαντα, ἀνεῖλον ἐπιθέμενοι καθ' αὑτοὺς οἱ πλησίον βάρβαροι. Neque mirum est *Belum* vocari Straboni, qui Justino Jupiter. Diodor. Sic. II. pag. 97. Τὸν Δία καλοῦσιν οἱ Βαβυλώνιοι Βῆλον. GRONOV. Editur vulgo *Didymai*. sed legendum esse *Elymai* ex Polybio & Diodoro Sic. monet Vossius. Atque ita manifeste in editione Juntina esse testis est Grævius. Scribit & Hieronymus in XI. Daniël. Antiochum cum adversus Elymæos pugnaret, cum omni exercitu deletum fuisse. Facit huc item quod I. Macç. 6. legitur ἐν Ἐλυμαΐδι *Elymaide* templum fuisse admodum opulentum, quod Antiochus spoliare conatus fuerit. VORST. MSS. *Dodonai*, impr. *Dindymai*, & *Didymai*. Omnia falsa. Legendum omnino est, *Elymai Jovis*; quam lectionem miror à Bongarsio constabilitam non fuisse, ante cl. Vossium, nam omnia legerat unde id fieret. Firmior itaque Vossius, qui rem indubitatam ponit, legendum scilicet, *Elymai*, quod liquido apparet in Edit. Juntarum, ut affirmat Grævius. Oppidum autem illud, unde Jupiter diciter Elymæus, in Perside erat. FABER.

2. *Insularium*] Impressi *incolarum*, quod placet. BERNEC. Narrat

cum omni militia interficitur. [3] Romæ, cum multæ Græciæ civitates questum de injuriis Philippi regis Macedonum venissent, & disceptatio in senatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad satisfaciendum senatui miserat, & legatos civitatium esset; turba querelarum confusus adolescens repente obticuit. [4] Tunc senatus verecundia ejus motus, quæ probata

rat quoque hanc rem Polybius in Excerptis Porphyrogennetæ, & Diodorus Siculus. Unde patebit, legendum esse, *Jovis Elymai. Insulares* autem vocat templi custodes, & accolas. Templa enim, & fana, locaque secreta, *insulas* appellari, nemo nescit. Sic Delphi insula a quibusdam dicuntur. Voss. Insignis est & certissima emendatio Isaaci Vossii: *concursu insularium.* Sicut hic insulares sunt æditui, custodes, & incolæ templorum, sic Pomponio dicuntur *insularii*, Leg. XVI. De Usu & Habitat: *Dominus proprietatis etiam invito usufructuario, vel usuario fundum, vel ædes, per saltuarium, vel insularium custodire potest. Interest enim ejus fines prædii tueri.* Confirmatur hæc lectio in codice manu exarato, quem Bongarsius in variis testatur habuisse: *insularium.* Sunt autem in Asia talia templa, ad quæ habitant plurimi homines, qui sacerdoti parent. Talis fuit Cumanus sacerdos, in cujus potestate & ditione erant ad sex millia hominum. Interdum arma corripiebant, & qui iis injuriam inferebant, ulciscebantur & propulsabant. Vide Cic. XV. ad Fam. Ep. 4. GRÆV. Bongarsius edidit *insularum.* Præ quo Berneccero placet quod antiquiores typis expressi habent *incolarum.* Mirum autem quod, cum Bongarsius unum codicem MS. viderit, in quo *insularium* fuit, idem tamen ipsum illud non rescripsit, sed potius *insularum*, ut dixi. Non *insularum* concursus fieri potuit, sed *insularium.* Suntque *insulares* dicti hic ejus de quo prædictum templi custodes & accolæ. Festus: *Insulæ dictæ proprie quæ non junguntur communibus parietibus.* Et facit huc quod Hieronymus in Comm. in XI. Daniel. ex Polybio & Diodoro refert, Antiochum cum templum Dianæ Elymaide spoliaret, *a custodibus templi*, & vicinis gentibus oppressum esse. Porro *militia* hic est pro exercitu: qua de significatione vocabuli in lib. de Latinit. Mer. Susp. egimus contra Scioppium. VORST. Præclara est If. Vossii emendatio, pro *insularum*, ut vulgo scribebatur, legentis *insularium.* Sciunt autem docti qui sint insulani & insulares; & quid sit insula in genere ædificiorum. Illum vide & juris interpretes. In libris quidem impressis legitur, *incolarum:* sed id ab ignoratione significationis factum arbitror. Dein, dicendum fuerat, *accolarum.* Sed, mihi crede, Vossii tuta fides, illum ducem sequere. FABER.

3. *Questum de injuriis*] Juntæ: *Questum injurias Philippi.* Paulo post iidem: *Nam & apud fratrem Persem.* GRÆV. Juntina: *questum injurias.* Ita supra 1, 10, 17. *queritur crudelitatem regis.* Cic. de Amic. *quorum plerique queruntur semper aliquid.* SCHEFF.

Disceptatio in Senatu inter Demetrium] Antiquiores typis expressi, *disceptatio in Sen.* VORST. Vorstius sic publicavit nescio quem secutus. SCHEFF.

Turba querelarum confusus] *Confusus* pro perturbato, ut sæpe apud Valerium Max. & alios. VORST.

4. Mo-

bata etiam antea, cum obſes Romæ eſſet, omnibus fuerat, cauſam illi donavit; atque ita modeſtia ſua Demetrius veniam patri, non jure defenſionis, ſed patrocinio pudoris obtinuit; [5] quod ipſum decreto ſenatus ſignificatum eſt, ut appareret, non tam abſolutum regem, quam donatum filio patrem. [6] Quæ res Demetrio non gratiam legationis, ſed odium obtrectationis comparavit. [7] Nam & apud fratrem Perſeum æmulatio illi invidiam contraxit; & apud patrem* nota abſolutionis cauſa offenſæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud ſenatum perſonam filii, quam auctoritatem patris, ac dignitatem regiæ majeſtatis habuiſſe. [8] Igitur Perſeus per-

ſpecta

4. *Modeſtia ſua*] Non ſatis hoc cohæret eum ſequentibus, *modeſtia ſua, patrocinia pudoris obtinuit.* Salrem idem bis reperirur. Unde credo verba *modeſtia ſua* irrepſiſſe hie ex gloſſa. SEHEFF.

7. *Nam apud fratrem Perſeum*] Editio Iuntina teſte Grævio additum & habet hoc modo, *Nam & ap. fr. Perſ.* Eſtque id eoncinnius, quia alrerum *&* mox ſequitur. VORST. luntina; *nam & apud fratrem Perſem.* Illud, *&* Vorſtio probatur, tanquam ſit concinnius ob *&* alrerum quod mox ſequirur. *Perſei* eſt ubique, etiam in ſequentibus. SCHEFF.

Nota abſolutionis cauſa offenſa fuit] Non nego hane lectionem poſſe ferri. nec, ſi renuant veteres libri, quiequam hie tenrem. *Nota* enim *abſolutionis* eſt infamis abſolutio. Ur XXXIX. *infamia mortis* eſt ignominioſa mors. Et XLI. *varia periculorum certamina ſunt*, varia perieuloſa certamina. Blanditur tamen vehementer lunrinæ editionis lectio, tanquam longe elegantior & huic loeo aprior: *Apud patrem abſolutionis cauſa offenſa fuit.* Cauſa enim abſolutionis fuir modeſtia filii & ex ea ſenarus in illum ſtudia & amor, qui offendit patrem, uti & ſequentia arguunt. *Indignante Philippo plus momenti apud ſenatum perſonam filii, quam auctoritatem patris, ac dignitatem regia majeſtatis habuiſſe.* *Offenſa eſſe*, ut *landi eſſe*, *opprobrio eſſe*, *bono eſſe*, & mille talia. Præſtare auſim & in me recipere Trogum ita ſetipſiſſe. GRÆV. Ab antiqua editione Beeharii & aliis abeſt *cauſa*: & a Iuntina reſte Grævio abeſt *nota.* Quorum hoe eidem Grævio rectum videtur; ut per *abſolutionis cauſam* hic inrelligarur, quod vereeundia & modeſtia filii apud ſenarûm plus momenti habuiſſet quam auctotitas patris & digniras regiæ majeſtatis. VORST. Vox *nota* abeſt a Junrina, quod a Grævio probarur. Viderur ramen ſtare poſſe, ſi conjungatur cum ſequenti *cauſa*, ut *nota cauſa* ſir, quæ innotuit, exſiſtatque hæc ſenrentia, quia cauſa abſolutionis, modeſtia ſcilicer filii, innotuir, publiceque eircumlatum eſt, ob eam ſolam parrem liberatum ideo id offendit patrem. SCHEFF. Planiſſime, & veriſſime in Edit. Junrarum legitur: *Et apud patrem abſolutionis cauſa offenſa fuit.* Nil vidi melius; neque vero injuria tam bona ſeriptura a Grævio probatur, FABER.

8. *Igitur Perſeus*] Orationes utriuſ-

ſpecta patris ægritudine quotidie abſentem Demetrium apud eum criminari, & primo inviſum, poſt etiam ſuſpectum reddere; nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris objectare. 9 Ad poſtremum inſidias ſibi ab eo paratas confingit; ad cujus rei probationem immittit indices, teſtes ſubornat, & facinus quod objicit, admittit. 10 Quibus rebus compulſo ad parricidium patre, funeſtam omnem regiam facit.

CAP. III. 1 Occiſo Demetrio, ſublatoque æmulo, non negligentior tantum Perſeus in patrem, verum etiam contumacior erat; nec heredem regni, ſed regem ſe gerebat. 2 His rebus offenſus Philippus impatientius in dies mortem Demetrii dolebat, tunc & inſidiis ſe circumventum ſuſpicari, teſtes indiceſque

triuſque pulcherrimæ & cetera huc pertinentia extant apud Livium XL. BERNEC.

Perſeus perſpecta patris ægritudine] Juntæ: *Perſes* Paulo ante: *apud fratrem Perſem*. cap. ſeq. *Non minus ſcelere Perſæ, quam innoxii Demetrii morte cruciabatur.* Dicebant *Perſeus*, *Perſes*, & *Perſa*. GRÆV. Editio Juntina *Perſes*: ut & paulo ante *apud fratrem Perſen*. Sed & infra XXXIII, 2. eſt *uſque Perſen*. Et dicitur ſane utrumque *Perſeus* & *Perſes*. *Ægritudo* dicitur hic quod XXXII, 3, 4. *ægritudo animi*: qua de ſignificatione vocis in lib. de Latinit. Mer. Suſp. Cap. 14. egimus. VORST.

CAP. III. 1. *Occiſo Demetrio*] De Perſei in fratrem Demetrium fraude, & Philippi morte, vide Livium XL. & Pauſaniam in Corinthiacis. BONGARS.

Non negligentior tantum Perſeus] In MSS. legitur *neglectimentior*. Vetus lectio proculdubio fuit *neglectior*. VOSS. Codices MSS. quos Bongarſius vidit pro *negligentior* habent *neglectimentior*: de quo cogitare ob conſenſum codicum operæ pretium videtur Voſſio. Quid igitur credamus Iuſtinum ſcripſiſſe *neglectim habentior*? VORST. An *negligens in aliquem* Latinum ſit, ignoro, certe dubito. In quibuſdam eſt *neglectimentior*, unde Vorſtius *neglectim habentior*. Sed nec *neglectim habens in aliquem* procedere videtur: Aliis in libris eſt *nonne clementior*, unde facillime fieret, *non inclementior*. Sed fuiſſe hanc ſcripturam veram, non contenderim. Quid? ſi pro *neglectimentior*, legeretur *æqui timentior*. SCHEFF. Lego, non *irreverentior*. Id poſtulat ſententia. Alius aliud quæret. In MSS. *nonne clementior* quod, corruptum licet, ad conjecturam meam facit. FABER.

2. *Tunc & inſidiis circumventum*] Iuntæ: *inſidiis ſe circumventum*. GRÆV. Editio Iuntina teſte Grævio; *inſidiis ſe circumventum*: & recte meo judicio. Frequens quidem ellipſis pronominis reciproci eſt; ſed hic tamen paulo durior ea videtur. VORST. Iuntæ addunt, *ſe*, circumventum ſe. Bene; ita & in aliis Impreſſis. FABER.

3. *In-*

que torquere. [3] Atque ita cognita fraude, non minus scelere Persei, quam innoxii Demetrii morte cruciabatur; peregissetque ultionem, nisi morte præventus fuisset. [4] Nam brevi post tempore, morbo ex ægritudine animi contracto, decessit, relicto magno belli apparatu adversus Romanos, quo postea Perseus usus est. [5] nam & Gallos Scordiscos ad belli societatem perpulerat; fecissetque Romanis grave bellum, nisi decessisset. [6] Namque Galli bello adversus Delphos infeliciter gesto, in quo majorem vim numinis, quam hostium senserant, amisso Brenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciam extorres fugerant. [7] Inde per eadem vestigia qua venerant,* antiquam patriam repetivere. [8] Ex his manus quædam in confluente Danubii & Savi consedit, *Scordiscosque* se appellari voluit. [9] Tectosagi autem, cum in antiquam patriam Tolosam venissent, comprehensique pestifera lue essent, non prius sanitatem

3. *Innoxia Demetrii morte*] Legendum, *innoxii Demetrii morte.* Et ita MS. FABER. Sic & Iuntæ.

4. *Nisi morte præventus esset.*] Philippus moritur, postquam regnasset annis 42.

5. *Scordiscos*] Hos ad Istrum habitasse, etiam Strabo VII. auctor est. BONGARS.

6. *Namque Galli*] Videtur hic dememinisse Iustinus eorum, quæ dixerat Supra XXIV, 8, 16. BERNEC.

8. *Sabi*] Fluvius is Straboni Σάος est; & Plinio IX, 3, 25. *Saus.* BONGARS. Bene Iuntæ: *Savi.* Est hic librariorum posterioris ætatis error, qui ubique est expungendus. Stulte enim quis apud Catullum scripserit hodie, quod in multis antiquis libris legitur, *bibamus mea Lesbia*, pro *vivamus.* GRÆV. Pro *Savi* frequenti temporum illorum scriptione. Ita habemus in glossis *bacca* pro *vacca*, *berbex* pro *veruex*, *bicissim* pro *vicissim* & id genus alia. Nam verum nomen *Savus*, quomodo & apud Pacatum nostrum scribitur, ubi vide, quæ notavi. Atque ita mox parag. 14. in MSS. legitur, ubi *Sabi* est in editis. Sed & *Savi* Iuntina habet in superioribus. SCHEFF.

9. *Tectosagi autem*] Lege Strab. IV. Fuit autem Q. Servilius Cepio Cos. cum Attilio Serrano, & insequenti anno a Cimbris victus, epitome Liviana LXVII. Jugurth. fin. ubi pro *C. Manlio* Vetus Codex legit *M. Mallio.* De ejus morte Strabo, & Valer. VI, 9, 13. qui inter se varianti & ipse Valerius secum pugnat IV, 7, 3. BONGARS. De adagio *Aurum Tolosanum* A. Gellius III, 9. De hujus auri raptu quæstionem aliquando habitam Romæ scribunt Cicero de Nat. Deor. III, 30. Orosius V, 15. & alii. Porro sacram pecuniam non impune temerari, ostendit præter alios Livius XXIX, 8, 8. item XXIX, 18, 3. & 4. BERNEC.

10. *Ar-*

tem reciperavere, quam aruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumque bellis ſacrilegiiſque quæſitum, in Toloſenſem lacum mergerent. [10] Quod omne magno poſt tempore Cæpio Romanus conſul abſtulit. Fuere autem argenti pondo centum decem millia, auri pondo quinquies decies centum millia. [11] Quod ſacrilegium cauſa excidii Cepioni exercituique ejus poſtea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, velut ultor ſacræ pecuniæ, inſecutus eſt. [12] Ex gente Tectoſagorum non mediocris populus prædæ dulcedine Illyricum repetivit, ſpoliatiſque Iſtris, in Pannonia conſedit. [13] Iſtrorum gentem fama eſt originem a Colchis ducere, miſſis

ab

10. *Argenti pondo,* &c.] De hoc loco ita Budæus IV. de Aſſe, p. 152. Hæc ſumma vix dicere auſim quanti æſtimanda ſit. Auri ſingula pondo minoris æſtimari centum aureis ſolatis non poſſunt, etiam ut undecima pars æris in eo mixta fuerit. Qua ratione aurum illud Toloſanum centies & decies centenis millibus aureorum valuit. quod ſi obryzum fuerit, id eſt centenis & duodenis ſolatis in libras æſtimabile, centies vicies ter centenis & viginti millibus valuit. Quod autem ad argentum pertinet, Trogum exiſtimarim non *quinquies decies centena millia pondo* ſcripſiſſe, quæ ſumma quinquagies millies mille aureos valet: ſed *quindecies centena millia*, quæ quindecies millies mille aureis coronatis æſtimantur a nobis, id eſt, centies & quinquagies centenis millibus. Quod ſi quis Trogum *quinquies decies* ſcripſiſſe maluit, tamen pro *quindecies* intelligam, quomodo apud Suetonium in Aug. 101, 6. *quaterdecies millies*, pro *bis ſepties*, id eſt, *quatuordecies*. Strabo ex Poſidonio quindecim millibus talentum argenti æſtimaſſe aurum argentumque ſimul videtur; quæ ſumma minor eſt minima prædictarum, id eſt, nonagies centena millia aureorum. Hæc Budæus, ſed uſus editione veteri, quæ noſtræ contraria, ſummam argenti tribuit auro. Conſtabit tamen ratio, ſed inverſa. BERNEC.

11. *Velut ultor ſacra pecunia*] Forte leg. *velut ultio ſacra pecunia.* GRONOV.

13. *Originem à Colchis ducere, miſſos ab Æeta.*] Lege, *miſſis*: ſcilicet qui miſſi fuerant ad perſequendos Argonautas. FABER. Hic etiam rem acu tetigit Faber, planeque jam olim in Iuntina ſic ſcriptum eſt.

Æeta] Græcis eſt Αἰήτης. Quod autem ſtatim dicit, Argonautas navem humeris tuliſſe, vide Apollonium IV. Argon. 13.

Υ῾μέας ὦ πέρι δὴ, &c. hoc eſt.
Vos ô ſupra modum optimi filii regum,
Qua vi, qua virtute, Libya per cumulos arena deſertos
Navem ſublimem, quaque in navi fertis,
Suſcipientes humeris, ferre duodecim integros
Dies, ſimulque noctes, &c.
BONGARS.

14. *Magni-*

ab Æeta rege ad Argonautas raptoresque filiæ persequendos; [14] qui ut a Ponto intraverunt Istrum, alveo Savi fluminis penitus invecti, vestigia Argonautarum insequentes, naves suas humeris per juga montium usque ad litus Adriatici maris transtulerunt; cognito quod Argonautæ idem propter magnitudinem navis priores fecissent; [15] quos ut avectos Colchi non reperiunt, sive metu regis, sive tædio longæ navigationis, juxta Aquileiam consedere, Istrique ex vocabulo amnis, quo a mari concesserant

14. *Magnitudinem navis*] Vulgo *longitudinem navis. Navis* pro *navigationis* dixit. BONGARS. Non videtur. BERNEC. *Navis*, Bongarsius interpretatur, *navigationis*. Non recte. Simpliciter ita capiendum, quod flumen Sablis triremem illam Argonautarum non caperet, propter magnitudinem. Adeo ut illis necesse fuerit illam fluvio elatam humeris suis in litus Adriaticum deportare. Nota est historia. VOSS. Bongarsius notat, vocem *navis* positam hic pro voce *navigationis*, quod recte displicet Bernecceto. Revera enim *navis* hic compendium est vocis *navigationis*, ac legendum *propter magnitudinem navigationis. Magnitudo* notat *longitudinem* seu *longinquitatem*, unde in impressis aliquibus *longitudinem navis*, ex glossa videlicet. Nam *magnitudinem* rectum puto, nec magis contemnendum, quam quod habetur apud Suetonium in Augusto 28. *itinera minuta*. SCHEFF.

15. *Istrique ex vocabulo amnis*] Diodorus IV, 58. Strabo I. pag. 39. m. ut & Plinius III. Nat. Hist. 18. confutant eorum errorem, qui putaverunt esse quendam fluvium Istro cognominem, qui in Adriam exeat ab illo divulsus, ab eoque denominari gentem Istros per quos defluit. Quo in errore hæsit etiam Aristoteles in Historia Animal. VIII, 13. BERNEC.

Quo a mari concesserant] Phil. Cluverius Ital. Antiq. I, 21. rectius censet, *quo a mari recesserant*: id est, quo amne a mari Pontico recesserant, scilicet Istrum subeuntes. Nam ad mare Hadriaticum accesserant; ubi Polam urbem condidisse feruntur. Et ita sive ex Justino sive ex ipso Trogo, transcripsit Isidorus Origin. IX, 2. *Histrorum*, inquit, *gens originem a locis* (lege, ut apud Justinum, *a Colchis*) *ducit. qui missi ad Argonautas persequendos, ut a Ponto intraverunt Histrum fluvium; a vocabulo amnis, quo a mari recesserant, appellati sunt.* Ergo non ab Histriæ aliquo fluvio, sed ab ipso Danubio id nominis eos adsumpsisse voluit Justinus. *Istria* porro & *Ister* etsi sine aspiratione plerumque legitur: ex antiquis tamen aliquot lapidum inscriptionibus; itemque Cassiodori libro de Ortographia patet, veteres adspirationem adscripsisse. IDEM. Non possum persuaderi, hanc esse veram lectionem: neque illam, quam ex Isidoro Cluverius exposuit. Solenne enim Isidoro, ut quicquid non intelligeret, aut deleret, aut prave corrigeret. in MSS. erat: *qua e mari concesserant*. Unde conjicio, scriptum fuisse: *quo a Narico concesserant*. Naricum, sive Nataeum est ostium Istri, quod tradiderunt Apsyrtum ingressum esse.

cesserant, appellati. [16] Daci quoque suboles Getarum sunt; qui, cum, Orole rege, adversus Bastarnas male pugnassent, ad ultionem segnitiæ, capturi somnum, capita loco pedum ponere jussu regis cogebantur, ministeriaque uxoribus, quæ ipsis antea fieri solebant, facere. Neque hæc ante mutata sunt, quam ignominiam bello acceptam virtute delerent.

CAP. IV. [1] Igitur Perseus, cum imperio Philip-

esse, cum Argonautas persequeretur. Νάρηκος στόμα est Apollonio Rhodio IV.

---- ἀμφὶ δὲ δοιαὶ
Σχίζονται προχοαί. τὴν μὲν καλέουσι Νάρηκος,
Τὴν δ' ὑπὸ τῇ νεάτῃ Καλὸν στόμα, &c.

Meminere ejus ostii omnes Geographi. Alii tamen per Pulchrum ostium in Istrum vectos esse Colchos, ajunt. VOSS.

Daci] De Dacis & Getis lege Strab. VII. BONG.

16. *Qui, cum, Orole rege, adversus Bastarnas male pugnassent*] Mirum quam turpiter depravatum sit nomen hoc Dacici regis. In minori epitome Trogi dicitur *Rubobostus*: Et hoc male Legendum, *cum Bærebista rege*, &c. Vide Strabonem VII. cui est Βοιρεβίστας. VOSS. Juntæ: *Orode*. In Epitome minori dicitur *Rubobostes*. Hinc Isaacus Vossius legendum censuit, *cum Bærebiste Rege*. GRÆV. Juntina: *Orode*. Isa. Vossius putabat *Bærebiste*, quia in Epitoma est *Rubobostes*. SCHEFF. Aliter in minore Epitoma dicitur, *Rubobostes*. Vossius ex Strabone facit, *Bærebistam*. FABER. Notator Anglicanus legit *Barœbista* ex Strabone, quod jam ante Vossius fecerat. Videtur juvare conjecturam hanc, quod Barœbistes dicatur suos Orobris afflictos bellis refecisse. Exercitatione, sobrietate & diligentia. Verum obstat, quod Getarum potius, quam Dacorum rex dicatur. Deinde successores habuisse fertur temporibus Augusti, ut non dici ante v deatur vixisse. Et revera Syllæ Julii Cæsaris floruit ætate, ut ex ipso Strabone & Jornande cognoscitur. Vide quæ de eo tradidi in Upsaliæ Antiquæ Cap. 10. Non potest igitur in locum Orolis substitui, cum quibus imperavit quondam Oroles, illi deinde cum aliis gentibus militarint Perseo, qui vixit dici ante Bœrebistam. SCHEFF.

Bastarnas] Peucini & Bastarnæ finitimi Dacis.

Ad ultionem segnitiæ] Non dissimiles in disciplina militari animadversiones, plus ignominiæ quam cruciatus habentes, est observare apud Diodorum Siculum XII, 16. Plutarchum in Agesilao 51. Livium XXVII, 15, 8. Tacitum XIII, 36, 5. Suetonium in Aug. 24. Val. Max. II, 7, 9, & 15. Frontinum IV, 1. Plato quoque IX. sub initium de Legib. inter leviores pœnas numerat ἀμόρφους ἕδρας καὶ στάσεις, sessiones, stationesve deformes & ignominiosas: quales etiam Augusto suo Livia commendat apud Dionem LV. pag. 642. BERNEC.

Quæ ipsis antea fieri &c.] Malim *ab ipsis*. FABER.

CAP. IV. 3. *Cretam defertur:*] Vide Probum in Annibalis vita. Quo commento Eumenem vicerit;

lippi patris ſucceſſiſſet, omnes has gentes adverſus Romanos in ſocietatem belli ſolicitabat. [2] Interim inter Pruſiam regem, ad quem Annibal, poſt pacem Antiocho a Romanis datam profugerat, & Eumenem bellum ortum eſt; quod Pruſias, Annibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit. [3] Namque Annibal, cum ab Antiocho Romani inter ceteras conditiones pacis deditionem ejus depoſcerent, admonitus a rege, in fugam verſus, Cretam defertur: [4] Ibi cum diu quietam vitam egiſſet, invidioſumque ſe propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quaſi fortunæ ſuæ præſidia, deponit; [5] atque ideo nihil de illo ſolicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat, ad Pruſiam contendit, auro ſuo in ſtatuis, quas ſecum portabat, infuſo, ne conſpectæ opes vitæ nocerent. [6] Dein, cum Pruſias terreſtri bello ab Eumene victus eſſet, & prælium in ma-

rit, refert & Frontinus IV, 7, 10. Et de ejus morte Plutarchus in Flaminino 35. Appianus in Syriaca: Livius XXXIX, 51. ubi & Africani mortem commemorat. Val. Max. IX, 2, 2. Varro περὶ ἐξαγωγῆς apud Nonium: *Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum: Quia Romanis*, inquit, *me Pruſiades tradere volebat*. Bongars.

5. *Velut pignus opes ejus tenebat*] Agellius XVI, 10. *Quoniam res pecuniaque familiaris obſidis vicem pignerisque eſſe apud Rempub. videbatur; amorisque in patriam fides quadam in ea firmamentumque erat: neque proletarii, neque capite cenſi, milites niſi in tumultu maximo ſcribebantur; quia familia pecuniaque his aut tenuis, aut nulla eſſet*. Ita Vegetius II, 20. *Miles qui ſumtus ſuos ſcit apud ſigna depoſitos, de deſerendo nihil cogitat: magis diligit ſigna: pro illis in acie fortius dimicat: more humani ingenii. ut pro illis habeat maximam curam, in quibus ſuam videt poſitam eſſe ſubſtantiam*. Unde callidi Principes à ſibi ſuſpectis mutuam pecuniam accipientes; eorum ſibi fidem obſtringunt. Id quod feliciter expertus eſt Eumenes, narrante Diodoro XIX, 24. & Plutarcho in Eum. 24. itemque Leucon apud Polyænum VI. fecit hoc Eduardus ſecundus Anglus teſte Cominæo. itemque Reges Hiſpaniæ faciunt. Rationem explicat Ariſtoteles in Ethicis Nicom. IX, 7. Bernec.

Auro ſuo in ſtatuis, quas ſecum portabat, infuſo] Ita ſane editiones tam veteres, quam recentiores, Ego tamen vix dubitem quin legendum ſit vel *ſtatuis infuſo*, vel *in ſtatuas infuſo*. Vorst. Libri omnes, habent *in ſtatuis*, neque quidquam eſt murandum. dixi alibi de hac conſtructione præpoſitionis *in*, quæ legitur ſæ-

mare transtulisset, Annibal novo commento auctor victoriæ fuit. Quippe omne serpentium genus in fictiles lagenas conjici jussit, medioque prælio in naves hostium mitti. 7 Id primum Ponticis ridiculum visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus repleri naves cœpere, ancipiti periculo circumventi hosti victoriam cessere. 8 Quæ ubi Romam nuntiata sunt; missi a senatu legati sunt, qui utrumque regem in pacem cogerent, Annibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita sumto veneno legationem morte prævenit. 9 Insignis hic annus trium toto Orbe maximorum imperatorum mortibus fuit, Annibalis, & Philopœmenis, & Scipionis Africani. 10 Ex quibus constat Annibalem, nec tum cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec cum reversus Carthaginem summum imperium tenuit, aut cubantem cœnasse, aut plus quam sextario vini indulsisse; 11 pudicitiamque eum tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret.

pe in MSS. etiam apud nostrum, sed dein mutata in editis per sciolos. SCHEFF.

Novo commento] Strategema hoc imitati Atreni, cum obsiderentur a Severianis, vasa fictilia, volucribus quibusdam, venenatisque bestiolis oppleta dejecerunt in oppugnantes, quæ eum aut oculis involitarent, aut in apertas partes sensim obreperent, graviter eos sauciabant. Herodian. III, 28. BERNEC.

In naves hostium mittit.] Non dubito quin Justinus scripserit *mitti*, & retulerit ad antecedens *jussit*. Factum autem est *mittit*, propter sequens *id*, quod ei adglutinaverunt. SCHEFF. Schefferi conjecturam firmat Juntina, in qua *mitti* extat GRÆV.

9. *Insignis hic annus*] Adde Livium XXXIX, 50, 10. Similia idem XL, 37, 1. Tacit. XII, 64, 3. Dio Cass. LX. fin. BERNEC.

10. *Nec tum cum Rom. tonantem bello Italia contremuit*] Scribe cum Juntis: *nec cum Italia Romano tonante bello contremuit*. Bellum enim tonat, non Imperatores, qui fulmina quidem belli dicuntur. Superius XXIX, 3. *Videre tonantem ac fulminantem ab occasu procellam.* Flor. II. *Prima belli tempestas detonuit.* GRÆV. Editio Juntina teste Grævio, *Nec cum Italia Romano tonante bello contremuit.* Nobis altera illa lectio præferenda videtur. VORST. Juntina *nec cum Italia Romano tonante bello contremuit.* Quomodo Grævius putat & scribendum. Vorstius servat lectionem veterem. SCHEFFER.

12. *Mo-*

ret. [12] Moderationis certe ejus fuit, ut cum diversarum gentium exercitus rexerit, neque insidiis suorum militum sit petitus unquam, neque fraude proditus, quum utrumque hostes sæpe tentassent.

12. *Moderationis*] Mortuus autem est 70. ætatis suæ anno.
Neque insidiis suorum] Eadem Livius XXVIII, 12, 3. Rationem reddit Tacitus Hist. II, 37. *Quia exercitus linguis moribusque dissoni*, quales Annibali fuerunt, in consensum non facile coalescunt. BERNEC.

LIBER XXXIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Macedonicum bellum. Persei & consulum Romanorum animus.*

2 *Pugna, in qua Macedones fusi fugatique sunt. Perseus & filii capti in fuga. Macedonia in provinciam redacta: & Ætoli oppressi.*

CAP. I.

Minore quidem rerum motu Romani Macedonicum quam Punicum bellum gesserunt; sed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones Pœnos antecesserunt. Quippe cum gloria Orientis domiti, tum & auxiliis omnium regum juvabantur. [2] Itaque Romani & legiones plures numero conscripserunt; & auxilia

CAP. I. 1. *Macedonicum*] De hoc bello Plutarchus in Paullo Æmilio. Livius XLI. & seqq. Florus II, 12. & Paterculus I, 9. Pausanias Achaïcis: Diodorus XXXI. cujus habemus tantum excerpta. BONGARS.
Tanto clarius] Idem Livii judicium XXXI, 1, 5. BERNEC.
2. *Legiones plures numero*] Non plures numero legiones, sed quatuor tantum conscripserant Romani, numerum autem militum in singulis legionibus auxerant. Nam cum 5200. pedites ex veteri instituto legere solerent, in has legiones sena millia peditum conscripsere, ut ex Livio XLII, 31. tradidit Perizonius, qui oscitantiæ hic accusat Justinum Histor. Animadvers. Cap. 11. Mallem hoc in loco negligentiam hanc in li-

lia a Masinissa rege Numidarum, ceterisque sociis omnibus acciverunt; & Eumeni regi Bithyniæ denuntiatum, ut bellum summis viribus juvaret. 3 Perseo, præter Macedonicum invictæ opinionis exercitum, decennis belli sumtus, a patre paratus, in thesauris & horreis erat: Quibus rebus inflatus, oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam considerare suos jubebat. 4 Prima equitum congressio fuit, qua victor Perseus suspensam omnium exspectationem in favorem sui traxit; 5 misit tamen legatos ad consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, im-

brarios derivare, qui corrupere locutionem, quam non intellexerunt. Puto enim Justinum reliquisse: *legionis plures numeros conscripserunt*. Sæpe enim *numeri* sunt cohortes. Tacit. I. Hist. 6. *Multi ad hoc numeri è Germania, ac Britannia & Illyrico*. &c. ubi vide Lipsium. Nam & ibi hanc vocem corruperant scioli. GRÆV.

2. *Auxilia a Masinissa rege Numidarum acciverunt*] Bongarsiani codices habuerunt, *acceperunt*. Quam lectionem puto rectiorem, ut convenientiorem veritati & historiæ. Masinissæ profecto non fuit ea tam conditio, ut Romani talia imperare illi possent aut vellent, quo tamen respicit verbum *acciverunt*. Et Livius XLII, 29. tantum sic de eo: *Masinissa & frumento juvabat Romanos, & auxilia cum elephantis Misagenenque filium mittere ad bellum parabat*. Quibus verbis liquet, ultro hoc factum a Masinissa; non quod exegissent Romani. Quorum ne magnitudo quidem animi hoc facile permisisset. SCHEFF.

Eumeni regi Bithyniæ] Scribe *Eumeni Regi Pergami*. GRONOV. Præstantissimus Perizonius Animadv. Hist. cap. II. docet Justinum hic errasse, non librarios, si superius XXVII, 3. dum hunc Eumenem Bithyniæ regem appellat, qui fuerit Pergami rex, Attali filius, socius atque amicus Romanorum præcipuus. Vide Liv. XXXVII, 39. 41, 43. GRÆV. Non apparet, qui Eumenes rex Bithyniæ esse potuerit, cum Prusias ejus aliquando hostis, rex Bithyniæ; ipse vero rex Pergamenus, fuerit. VORST. Hoc *Bithyniæ* suspectum habet Vorstius, cum Eumenes rex fuit Pergamenus, ex Gronovio. SCHEFF.

Denunciatum] Malim, *denunciarunt*. BONGARS. Firmat hanc Bongarsii correctionem Juntina editio. GRÆV.

3. *Decennis*] Ita legendum ex vestigiis antiquæ lectionis, ea est *decentis*. BONGARS.

In horreis erat] Octingentos tritici modios habuisse, Plutarchus scribit.

4. *Qua victor*] Cæsa II. M. & D. ex Romanis, duce P. Licinio. Plutarchus in vita Æmilii.

In favorem] Livius XXIX, 30, 6. *Fama medica rei in principio rerum prospere acta, convertit ad nos hominum studia*. Tacitus Histor. II, 20. *Ut initia belli provenerint, fama erit in cetera*. Fama fallax, quia *Mars communis sæpe spoliantem jam & exsultantem evertit & per-*

impensas belli lege victi suscepturus. Sed consul Sulpitius non minus graves quam victo leges dixit. [6] Dum hæc aguntur, metu tam periculosi belli Romani Æmilium Paulum consulem creant, eique extra ordinem Macedonicum bellum decernunt; qui cum ad exercitum venisset, non magnam moram pugnæ fecit. [7] Pridie quam prælium consereretur, luna nocte defecit; triste id ostentum Perseo omnibus præsagientibus, finemque Macedonici regni portendi vaticinantibus.

CAP. II. [1] In ea pugna M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus pedestre prælium aggre-

perculit ab abjecto Cicero pro Mil. 21. BERNEC.

5. *Cos. Sulpitius*] Hujus consulis nemo præter hunc auctorem meminit. Aut igitur fœdum mendum est in libris: aut Justinus turpiter lapsus est. Est enim hic *P. Licinius*, qui Cos. fuit cum C. Cassio Longino. Liv. XLII, 28, 3. & Plutarch. Apophtheg. 13. quod notavit Glareanus nescio tamen quo auctore eum L. Licinium vocet. Bongarsius etiam in Variantibus Lectionibus monet, *Sulpitii* nomen huc ex ora libri irrepsisse, quod Studiosus notaverat ad illa quæ statim sequuntur, *Luna nocte defecit*. IDEM. Notator Anglus putat *Sulpicius* delendum, ut ex margine transsumtum in textum. Atque sic jam pridem judicarunt alii. Vide Not. Cl. Bernec. Mihi subesse huic vocabulo videtur aliquod quod respondere debeat sequenti *victo*. An *supplici*, quia præcedit *misit*, *qui pacem peterent*. Num potius *superiori*; quia præcedit *victor Perseus*. SCHEFF. Errasse hic Justinum, cum non Sulpicius, sed P. Licinius Crassus missus fuit ad hoc bellum contra Persen, olim notavit Glareanus, & pluribus adstruit Perizonius Animadvers. Hist. 11. testatus duo bella Macedonica, Philippicum & Persicum confudisse Justinum, consulemque P. Sulpicium Galbam, qui prius inchoavit, fallente memoria in posterius contulisse; præsertim cum apud ipsum Trogum, ab isto consule & & imperatore superius Macedonicum bellum cœptum Lib. XXXV, ut ex Prologo constat, legisset. vide ibi plura. GRÆV.

6. *Pugnæ fecit.*] Pugna Æmilii & Persei ad Esona & Lycum amnes.

7. *Pridie quam prælium consereretur*] Antiquiores typis expressi, *Prid. quam consereretur bellum*: id quod a stylo Justini nec abhorret, ut qui subinde *bellum* pro prœlio ponit. VORST. Vetustiores, *quam bellum*, quod merito præfert Vorstius. SCHEFF.

CAP. II. 1. *M. Cato*] M. Cicero Dialogo de Senectute. Ex ejus Officiis 1, 11. Constat Catonem filium in Macedonia Persico bello militasse. Totus is locus Ciceronis adducitur a Saresberiensi VI. Policr. 7, a quo abest glossa illa, *Adeo summa erat observatio in bello movendo*, quæ in textum Ciceronis imprudenter irrepsit.

aggreditur. [2] Nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore, veluti jacentem obtruncaturus, circumsteterat; at ille citius corpore collecto magnas strages edidit. [3] Quum ad unum opprimendum undique hostes convolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei e manu elapsus, in mediam cohortem hostium decidit; [4] ad quem reciperandum umbone se protegens, inspectante utroque exercitu, inter mucrones se hostium immersit; recollectoque gladio, multis vulneribus exceptis, ad suos cum clamore hostium revertitur. Hujus audaciam ceteri imitati, victoriam peperere. [5] Perseus rex fuga cum decem millibus talentum Samothraciam defertur; quem Cneus Octavius, ad persequendnm missus a consule, cum duobus filiis, Alexandro & Philippo, cepit; captumque ad consu-

repsit. BONGARS. Frontinus Strateg. IV, 5, 7. BERNEC.

2. *Corpore collecto*] Nescio, an vera hæc lectio. Sane *corpus colligere*, pro *surgere* num dicatur de prolapso. quæro adhuc, nec invenio. Mallem, *corpore correcto*, aut *corpore recorrecto*, quomodo habemus in Fragmento Petronii Dalmatico: *Sed recorrexit costas ipsius prima vindemia.* Ubi vide, quæ a nobis sunt notata. SCHEFF. *Corpus colligere* eodem modo dicitur, ut paulo post *gladium recolligere*. Sic & *colligere vires* Ciceroni. GRÆV.

3. *Gladius ei e manu elapsus*, &c.] Seneca Epist. 120. de Horatio Coclite: *Non minus solicitus ut armatus, quam ut salvus exiret.* Nam ut ait Diodorus XIV, 11. *Fortes arma & vitam eodem æstimant pretio.* Unde P. Furius maluit cum millenaria cohorte perire, quam redimere salutem traditis armis. Dionys. Halicarn. IX, 80. BERN. Juntæ: *gladius manu lapsus*. Mox eadem editio: *Multis vulneribus exceptis ad suos cum clamore omnium revertitur.* Probo: *ad suos*. GRÆV. Juntarum editio. *glad. manu elapsus*. Et perinde est, quod quidem ad Latinitatem attinet. Max. II, 16, 2. *E vagina gladius ejus elapsus decidit.* VORST.

Ad socios cum clamore hostium revertitur.] Antiquiores typis expressi, & inter ceteros, quem Juntæ curarunt, *cum clamore omnium*. IDEM. Juntina, *ad suos*, quod Cl. Grævio probatur. Dein pro *clamore hostium* veteres, *clamore omnium*, atque sic & Juntina, quod puto esse rectum, cum hic clamor gratulantium sit intelligendus. SCHEFF. *Ad suos* optime, in Edit. Juntarum. In al. male, *ad socios*. FABER.

5. *Decem millibus talentum*] In MSS. est *tantum*, quasi sermo sit de militibus. Et equitatum totum eum e prælio secutum, sunt auctores. Sed revera illud *tantum* est compendium 𝕿 *talentum*. Docet Livius XLIV, 45. ubi tamen *duo millia talentum* non *decem* leguntur ut videndum sit, annon lectio nostri sit depravata per eos, qui

ſulem duxit. [6] Macedonia a Carano, qui primus in ea regnavit, uſque Perſen triginta reges habuit. Quorum ſub regno fuit quidem annis noningentis & viginti tribus; ſed rerum non niſi centum nonaginta duobus annis potita. [7] Ita cum in ditionem Romanorum ceſſiſſet, magiſtratibus per ſingulas civitates conſtitutis; libera facta eſt; legeſque, quibus adhuc utitur, a Paulo accepit. [8] Ætolorum univerſarum urbium ſenatus, cum conjugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam miſſus, ibique, ne in patria aliquid novaret, diu detentus, ægreque per multos annos legationibus civitatium ſenatu fatigato, in patriam quiſque ſuam remiſſus eſt.

qui II. pro X acceperunt. Scheff.

6. *Triginta reges*] Livius xlv, 9, 3. tantum *viginti* numerat Euſebius Perſen triceſimum nonum facit. Bernec.

Rerum non niſi centum nonaginta duobus annis potita] Liv. xlv. putat regnum Macedonum inde a morte Alexandri diſtractum in multa regna, a ſummo culmine fortunæ ad ultimum finem ſtetiſſe 150. annos. Vorst.

Ita cum] quod ſibi velit vocula *ita* hoc quidem loco, non intelligo. In MSS. legitur *itaque*, quod nihilo videtur melius; cum cauſalitatis nulla hic ſit ratio. Legendum ſine dubio: *duobus annis petita.* *Qua cum*, &c. Vocula *ita* perperam eſt repetita ex præcedentis vocis ultimis literis *petita*. Dein cum *Qua* ſcriptum eſſet per *e* ſimplex, ut fit in MSS. conjunxerunt utrumque, ac fecerunt *Itaque*. Scheff.

8. *Diu detentus*] MSS. Bongarſiani omnes habent *diu tentus*, quod neſcio, quare noluerint recipere in textum. Nam *tenere* pro *retinere* vel *detinere* frequens apud optimos ſcriptores. Idem.

LIBER XXXIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Romani in Achæos causas belli quærunt, & inveniunt. Cruenta Achæorum seditio.*
2. *Bellum quo Achæi oppressi sunt: & Corinthus eversa: Ptolemæus Ægypto pulsus petit a Romanis auxilium.*
3. *Populi ad Antiochum in gratiam Ptolemæi vere libera legatio. Antiocho mortuo Demetrius frater Roma profugus regio potitur.*
4. *Prusias, rex Bithyniæ, regno & vita a filio spoliatur.*

CAP. I.

1 POEnis ac Macedonibus subactis, Ætolorumque viribus principum captivitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia universa Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatium nimias opes; sed propter conspirationem universarum. 2 Namque Achæi, licet per civitates, veluti per membra, divisi sint, unum tamen corpus & unum imperium habent, singularumque urbium pericula mutuis viribus propulsant. 3 Quæren-

CAP. I. 1. *Achæi*] Bellum Achaïcum, & ejus originem, multis describit Pausanias in Achaïcis. Vide Livium LII. & Florum II, 16. Paterculum I, 12. Orosium. V, 3. BONGARS.

2. *Unum corpus*] Polybius II, 38. Achæos ut optimum exemplar bene constitutæ Reip. commendat, cum quo Belgico-Germania in multis convenire videtur. BERNEC. Constitit Achæorum respubl. societate aliquot urbium, cui pleræque mox Peloponnesi civitates se addixerunt. Tanta autem justitiæ Achaïæ percrebuit fama, ut pleræque eam rempubl. tanquam amussim verumque politiæ exemplar sequerentur, sicuti traditum est a Polybio. Tam arcta harum civitatum erat conjunctio, ut veluti una civitas diverso

rentibus igitur Romanis caufas belli, tempeftive fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. [4] Spartanis a fenatu refponfum eft, *Legatos fe ad infpiciendas res fociorum, & ad injuriam demendam in Græciam miffuros*: [5] fed legatis occulta mandata data funt, ut corpus Achæorum diffolverent, fingulafque urbes proprii juris facerent, quo facilius ad obfequia cogerentur; &, fi quæ urbes contumaces effent, frangerentur. [6] Igitur legati, omnium civitatium principibus Corinthum evocatis, decretum fenatus recitant; quid confilii habeant, aperiunt. [7] *Expedire omnibus* dicunt, *ut fingulæ civitates fua jura & fuas leges habeant.* [8] Quod ubi omnibus innotuit; velut in furorem
versi

verfo mœnium ambitu conftans videretur. Communem quidem eæ habuere Magiftratum, ceterum fingulæ quoque fuis territoriis jura præfcribebant. Neque ulla hic inter civitates opulentiæ vel dignitatis ratio habita. Minima æque jus fuffragiorum habebat atque maxima, nifi quod plus momenti atque auctoritatis confilia opulentiorum civitatum afferrent. De illorum Politia vide Thyfii veterum Rerumpublicarum Memorabilia, ubi de Achæorum Politia agit. Quamdiu juftitia & concordia regimen fuum tenuit, nullæ quidem ufquam conglobatæ gentes illos folio fuo dejicere potuerunt: ubi virtutes illæ in exilium miffæ, & avaritia, & honorum cupido animos illorum labefactavit, difcordiæque fparfum eft venenum, tandem nobiliffima Refp. periit. Quam Rempubl. in multis cum hac noftra Belgica conferre haud abfonum fuerit. Singularum enim Provinciarum & civitatum jura; Ordinum poteftas, fupremorum Fœderatorum Procerum in bello & pace poteftas, juftitiæ vigor, confiliorum lenta maturitas, regna externa fœderibus annexa, hoftium conculcata violentia, Populi libertas, forma Reip. optima, quam ex Optimatibus & populo temperatam effe oportere tradidit Philofophus, hic & ibi fere eadem. Vide & Polyb. II, 38.

5. *Frangerentur*] Non difpliceat, quod in MSS. effe teftatur Bongarf. *trajicerentur*: ut fcilicet trajectione populorum, contumaciam eorum frangendam Romani cenfuerint: quod fecit Philippus fupr. VIII, 5, 7. Bernec. In libris Bongarfii fuit *trajicerentur*, quod Berneccerus putat probum. Mihi aliter videtur, cum quia iftiufmodi trajectio, tum quidem, & ibi locorum, factu videtur fuiffe impoffibilis, tum quia non admittit verbum *frangerentur*, quod mihi gloffa lectionis veræ effe certo videtur. Puto tamen in *trajicerentur* latere veftigia veræ fcripturæ. Ac primum quidem cenfeo delendum literam *t* a capite, quæ ei adhæferit ex fine vocis præcedentis, fupererit *rabicerentur*,
ita

versi universum peregrinum populum trucidant; 9 legatos quoque ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu, trepidi fugissent.

CAP. II. 1 Hæc ubi Romæ nuntiata sunt, statim senatus Mummio consuli bellum Achaïcum decernit; qui extemplo exercitu deportato, & omnibus strenue provisis, pugnandi copiam hostibus fecit. 2 Sed Achæi, velut nihil negotii Romano bello suscepissent, ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. 3 Itaque prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad spolia hostiumreportanda duxerunt; & conjuges liberosque suos, ad spectaculum certaminis, in montibus posuerunt. 4 Sed prælio commisso ante oculos suorum cæsi lugubre his spectaculum & gravem luctus memoriam reliquerunt. 5 Conjuges quoque liberique eorum, de spectatoribus captivi facti, præda hostium fuere. 6 Urbs ipsa Co-

ita enim fuit in MSS. Hoc quoque puro dividendum in duo, *ra-biceerentur*. priori *ra* si imponas virgulam in summo, facile colligas, legendum pro eo *ruina*. Jam ex *biceerentur* quid facilius quam formare *dicerentur*, id est, *dijicerentur* vel *disjiceerentur*. Ita lectio integra erit: *& siqua urbes contumaces essent, ruina dijiceerentur*, quod plane illud *frangerentur* est, quod in editis hodie occurrit. SCHEFF.

9. *Legatos quoque ipsos*] Florus II, 16. de Critolao concitore hujus belli, *Legatosque Romanos, dubium an & manu, certe oratione violavit*. Et M. Cicero pro Lege Manil. 5. propter legatos superbius appellatos Corinthum eversam dicit. Vide & de Officiis 1, 11. BONGARS.

Violassent] Critolaus, dubium an & manu, oratione certe legatos Romanorum violavit.

CAP. II. 1. *Mummio consuli*] L. Mummius cum Cn. Cornelio Lentulo Cos. fuit: & ab Achaïa devicta *Achaïcus* dictus. Orosius, Paterculus, ceteri. Corinthum captam esse anno III. Olympiadis CLVI, scribit Plin. XXXIV. Nat. Hist. 2. Pausanias Olympiade CLX. BONGARS.

2. *Sed Achai, velut* &c.] Hermocrates ad Syracusanos in Thucydide VI, 6, 24. *Id unicuique fixum certumque in animo esto, quod contemtum hostium ipsis factis & viribus declarare, in re vero præsenti cum metu apparatum firmissimum, tanquam in haud dubio periculo, comparare, longe sit utilissimum*. Nam ut inquit Archidamus apud eundem II, 3, 6. *Haud raro parva manus magnam multitudinem hostium, qui contemptim & imparati certamen inierant profligavit*. Curtius VI, 3, 18. *Nihil tuto in hoste despicitur, quem spreveris, valentiorem negligentia facies*. Quomodo in Floro II, 14, 2. *Macedo, aliquanto quam ante gravior, dum contemnitur*. BERNEC.

6. Ut

Corinthus diruitur; populus omnis ſub corona venditur: ut hoc exemplo ceteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur. [7] Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus Ptolemæo, majoris ſororis ſuæ filio, regi Ægypti, bellum infert, ſegni admodum, & quotidiana luxuria ita marcenti, ut non ſolum regiæ majeſtatis officia intermitteret, verum etiam ſenſu hominis nimia ſagina careret. [8] Pulſus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemæum Alexandriam confugit; participatoque cum eo regno, legatos Romam ad ſenatum mittunt; auxilia petunt; fidem ſocietatis implorant. Movêre ſenatum preces fratrum.

CAP. III. [1] Mittitur itaque legatus Popilius ad Antiochum; qui *abſtinere illum Ægypto, aut ſi jam inceſſiſſet, excedere* juberet. [2] Cum in Ægypto eum inveniſſet, oſculumque ei rex obtuliſſet (nam coluerat inter ceteros Popilium Antiochus, cum Romæ obſes eſſet) tunc Popilius *faceſſere interim privatam amicitiam* jubet, *cum mandata patriæ inter-*

6. *Ut hoc exemplo*] MSS. Bongarſiani habent: *ut ex hoc exemplo*, quod non debuit contemni. Plena enim eſt locutio, quæ vulgo per præpoſitionis ellipſin effertur. Sane ſic legendum etiam hinc colligas, quod in quibuſdam reperitur, *ut & hoc exemplo*, quod ſine dubio ex altero, errore ſcribæ, ſic formatum eſt. Similia & alibi notavimus apud noſtrum. SCHEFF.

7. *Antiochus*] Epiphanes dictus, Magni filius: ejus ſororis Cleopatræ hic Ptolemæus filius erat. BONGARS.

Ptolemæo] Antiochus Epiphanes Ptolemæo Epiphani infert bellum, ſeu ut Joſephus vult, Philometori.

Nimia ſagina] Adde XXI, 2, 1. & XXXVIII, 8, 14. BERNEC.

8. *Ptolemæum Alexandriam*] Alexandriam tum obſidebat Antiochus. Cicero in VIII Antoniana.

CAP. III. 1. *Legatus Popilius*] De hoc vide Livium XLV, 12. Plutarc. Apoph. 32. Valer. Max. VI, 4, 3. a quibus *C. Popillius* dicitur. Paterculo I, 10, 1. eſt *Marcus*, & Hieronymo in XI. Daniel. Hic vulgo eſt *P. Popilius*. BONGARS. Adde Plinium XXXIV, 6. ubi tamen errore manifeſto Cn. Octavius pro Popilio ponitur: itemque Ciceronem Philippic. VIII, 8. & Appianum Syriac. pag. 131. m. BERNEC.

2. *Oſculumque*] Quod officii cauſa ſibi invicem offerebant.

Faceſſere privatam amicitiam] Ita Timotheus adverſus Jaſonem, *patria ſanctiora jura, quam hoſpitii, eſſe duxit*. Probus Timoth. extremo. Quomodo Demoſthenes dixit, *ſe anteponere ſalem civitatis hoſpitali menſæ*, quod ei tamen maledicti

intercedant; [3] prolatoque senatus decreto, & tradito, cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre; ibi Popilius virga quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, ut & amicos caperet, *consulere* jubet; *nec prius inde exire*, *quam responsum senatui daret*, *aut pacem*, *aut bellum cum Romanis habiturum*. [4] Adeoque hæc asperitas animum regis fregit, ut *pariturum se senatui* responderet. [5] Reversus in regnum Antiochus decedit relicto, parvulo admodum filio: [6] cui cum tutores dati a populo es-

dicti loco objicit Æschines in Orat. de Fals. Legat. BERNEC.

3. *Ut & amicos caperet*] Est qui languere hæc verba, & ita rescribenda censet, *ut ut amicos caperet*, quæ quid sibi velit emendatio, non video. Justini mens, eam fuisse circulo capacitatem, ut intra eum stare possent etiam amici Antiocho advocandi, & in consilium adhibendi. Vox *amici* sumitur hic eo significatu, ut IX, 8, 16. XII, 12, 8. XXXI, 6, 1. & passim apud auctores: clarissime vero apud Sueton. Tib. 55, 1. *Super veteres amicos ac familiares, viginti sibi e numero principum civitatis depoposcerat, velut consiliarios in negotiis publicis.* BERNEC.

Inclusum, ut & amicos caperet] Juntæ: *amplo circulo inclusum amicos capere, & consulere jubet.* Quod mihi arridet. Sic *capere arbitros, generum*, apud Terentium & alios. GRÆV. Juntina: *inclusum amicos capere & consulere jubet*, quam Lectionem Grævius putat probam. SCHEFF.

4. *Adeoque hæc austeritas animum regis fregit*] MS. Juntina, veteresque editiones aliæ, *asperitas*. GRÆV. Antiquiores editiones, interque eas teste Grævio Juntina, pro *austeritas* habent *asperitas*. VORST. Veteres & Juntina, *asperitas*. Alterum glossatoris est. SCHEFF.

Antiochus decedit] Appianus Syriaca pag. 131. *Spoliato in Elymais templo Veneris, tabe periit, relicto novenni filio Antiocho Eupatore.* Hieronym. in Dan. ex Polybio & Diodoro bibliothecarum scriptoribus refert, eum, cum templum Dianæ in Elymaïde spoliare conaretur, oppressum a custodibus templi, & vicinis gentibus, quibusdam phantasiis in amentiam versum, morbo interiisse, in Tabes oppido Persidis. BONGARS. Præterit ergo Auctor quod Antiochus reversus in regnum Judæos vexavit, quodque Elymaïda profectus templum ibi spoliare voluit. Judæos a regibus Syriæ vexatos significat demum lib. XXXVI. & primum quidem a Demetrio, qui sublato Antiochi Epiphanis filio Antiocho Eupatore, regnum occupavit. Quæ supra XXXII, 2, 1. de templo Jovis Elymæi oppugnato scribit, ea huc referenda fuissent. VORST.

Relicto parvulo admodum filio] Gronovius e MSS. adjiciendum censet *nomine Eupatore*. IDEM. Addunt MSS. *nomine Eupatore*, quod Gronovius putat rectum. SCHEFF. Angli quoque id reperērunt in tribus MSS. sed ex margine irrepsisse id contendunt.

6. *Patruus ejus Demetrius*] Appianus Syriaca pag. 117. Demetrium hunc dicit *Seleuci filium, Antiochi Epiphanis fratrem, nepo-*
tem

essent, patruus ejus Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, senatum adiit, *Obsidemque se vivo fratre venisse, quo mortuo, cujus obses sit, se ignorare.* [7] *Dimitti igitur se ad regnum petendum æquum esse, quod, sicuti jure gentium majori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi.* [8] Cum se non dimitti animadverteret a senatu, tacito judicio, tutius apud pupillum, quam apud eum, regnum futurum arbitrante; specie venandi ab urbe profectus, Hostiæ tacitus, cum fugæ comitibus navem conscendit. [9] Delatus in Syriam

tem Antiochi Magni, consobrinum hujus pueri. Non ergo *patruus*, sed *patruelis.* erant enim ambo duorum fratrum filii. Lege Appianum, & Epitomen Livii XLVI. BONGARS. Et sic Diodor. apud Vales. 322. BERNEC.

Obsidemque se] Legendum videri possit, *obsidem inquiens se*, ut cohæreat oratio. Sed auctori non insolens est hæc ellipsis. Exempli caussa v, 7, 12. IDEM. Suspicatur Bernec. *obsidem inquiens se*, mox repudiat, quia non insolens auctori sit hæc ellipsis. Mihi contra persuasissimum, sic esse scribendum. Nam illud *que* in *obsidemque* prorsus hic est otiosum, neque habet quidquam, quo referatur, & *in* in *inquiens*, intercidit per præcedens *m* in voce *obsidem.* Nisi plane sequi malumus MSS. Bongarsianos, & legere *obsidem se* omisso illo *que.* Tunc enim valebit, quod de ellipsi a Bernecceto notatum est. SCHEFF.

7. *Dimitti igitur se ad regnum* &c.] Postulatum non iniquum. Qui obses datus est tantum, ut alterum captivum aut obsidem redimat, eo mortuo liberatur. Nam in illo, dum moritur, jus pignoris exstinctum est; ut in captivo redempto dixit Ulpianus L. 5. *D.* de Captivis. Quare, sicut in Ulpiani quæstione pretium non debetur, quod in personæ locum successit, ita nec hic persona manebit obligata, quæ personæ vicaria facta est. Hæc Grotius de Jure Belli ac Pacis III, 20, 56. BERNEC.

7. *Pupillum ætate*] Vide Grotium de Jure Belli & Pacis II, 7.

Deberi] Adde, *dicebat*. FABER. Notator Anglicanus putat hic addendum *dicebat* (ex Fabro) vel quid simile. Ac profecto mutila est hæc oratio. mallem eam superius juvari; ubi legitur *obsidemque*. Quæ est enim connexio: senatum adiit obsidemque se venisse? Legendum igitur existimo: *Senatum adit, obsidem inquit se venisse.* SCHEFF.

9. *Delatus in Syriam secundo favore omnium excipitur: regnumque ei occiso pupillo a tutoribus traditur.*] Tutor fuit Lysias. Is regnum non tradidit Demetrio, sed a militibus interfectus est uterque, Lysias & Antiochus, ut tradunt auctor Maccab. I, 7. & Joseph. Antiquit. Jud. XIII, 16. Liv. Epit. XLVI. *Hunc Antiochum puerum cum Lysia tutore ejus Demetrius, Seleuci filius, qui Romam obses missus fuerat, clam* (scilic. elapsus) *quia non dimittebatur a Romanis, interemit, & ipse in regnum receptus.* Itaque hic legendum statuo: *regnumque ei, occiso pupillo & tutoribus, traditur.* GRÆV. Grævius legendum putat, *pupillo & tutori-*

riam secundo favore omnium excipitur; regnumque ei occiso pupillo a tutoribus traditur.

CAP. IV. [1] Eodem fere tempore Prusias, rex Bithyniæ, consilium cepit interficiendi Nicomedis filii, dum consulere studet minoribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat, & Romæ habebat. [2] Sed res adolescenti ab his, qui facinus susceperant, proditur; hortatique sunt, *Ut crudelitate patris provocatus occupet insidias, & in auctorem retorqueat scelus.* Nec difficilis persuasio fuit. [3] Igitur cum accitus in patris regnum venisset, statim rex apellatur. [4] Prusias regno spoliatus a filio, privatusque redditus, etiam a servis deseritur. [5] Cum in latebris ageret, non minori scelere, quam filium occidi jusserat, a filio interficitur.

toribus; quia aliunde sciri potest tam tutorem Lysiam, quam pupillum Antiochum Eupatora occisum fuisse tum cum Demetrio regnum traderetur. VORST. Cl. Grævius, *pupillo & tutoribus*. Probo, exigente sic historia; tantum mallem, *pupillo ac tutoribus*, ut abesset propius a veteri scriptura. SCHEFF. Ex historia veteri optime emendavit Grævius: *Regnumque ei occiso pupillo & tutoribus traditur.* Ex Epitoma Livii XLVI. FABER.

CAP. IV. 1. *Prusias*] Strabo XIII. scribit intersectum ab Attalo: alii a filio, adjuvante Attalo. Epitoma Liviana L. Appian. BONGARS. Vide notam XVII, 3, 4. Adde Livium XXXIX, 9, 4. Tacitum I, 3, 6. &c. BERNEC.

5. *In latebris*] *Religione fani Jovis se tutantem confoderunt quidam immissi a filio*, inquit Appianus, Mithrid. pag. 175. IDEM.

Non minori scelere, quam filium occidi jusserat, a filio interficitur.] Melius si rescribas, *quam quo filium occ. juss.* FABER.

LIBER XXXV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Demetrius bella quærens ab hostibus opprimitur, & in acie cadit.*

2 *Qui Demetrium everterat, ejusdem filio dat pœnas, prælio victus & interfectus.*

CAP.

CAP. I.

1 DEmetrius, occupato Syriæ regno, novitati suæ otium periculosum ratus, ampliare fines regni, & opes augere finitimorum bellis statuit. [2] Itaque Ariarathi, regi Cappadociæ, propter fastiditas sororis nuptias infestus, fratrem ejus Orofernem, per injuriam regno pulsum, supplicem recepit; datumque sibi honestum belli titulum gratulatus, restituere eum in regnum statuit. [3] Sed Orofernes ingrato animo, inita cum Antiochensibus pactione, offensis tunc Demetrio, pellere ipsum regno, a quo restituebatur, consilium cepit. [4] Quo cognito, Demetrius vitæ quidem ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit; ipsum autem comprehensum vinctum Seleuciæ custodiri jubet. [5] Nec Antiochenses indicio territi, a defectione destiterunt. [6] Itaque adjuvantibus & Ptolemæo rege Ægypti, & Attalo rege

CAP. I. 1. *Novitati suæ otium*] Supr. xx, 1, 1. *grave otium regno suo*. Catullus Carm. 52. *Otium reges, prius & beatas Perdidit urbes.* Vulgo *odium* hic legitur pro *otium*: quod & quæ sequuntur, & quæ superiore libro dixit, impugnant. BONGARS.

2. *Fastiditas sororis nuptias*] Exempla bellorum ob petitæ repulsam inter reges exortorum, extant in Herodoto III, 1. Diodoro XIV, 107. Dionysio Halic. IV, 52. Nostro II, 5, 6. Addendus Appulejus VIII. Metamorph. init. BERNEC.

Orofernem] Ita Vett. Appianus Syriac. pag. 118. & Diodorus in Excerptis XXXI. *Holophernem*. BONGARS. Ælian. Hist. Var. II, 41, 18. Polyb. apud Valesium 170. BERNEC. Ὀροφέρνης quoque vocatur in Excerptis Porphyrogennetæ e Diodoro. Quamvis alii aliter vocent. Voss.

4. *Seleuciæ*] Syriæ hoc Antiochenæ oppidum, ab Antiocho Seleuci filio conditum, de quo Plinius V, 21.

6. *Lacessiti*] Impr. *lacessitis*; rectius, ut opinor. BERNEC.

Subornant] De hoc Alexandro, incertæ stirpis & ignoto homine Livii Epitoma LII. & Appian. Syriac. pag. 131. BONGARS. Ejusdem Demetrii filio, item Demetrio dicto, itidem submissus fuit Pseudo-Alexander alius, de quo Noster infra XXXIX, 1, 5. Hujusmodi scenicos & obreptitios Principes aliquam multis contraxit Lipsius in Monitis & Exemplis Politicis II, 5. Quibus adde Pseudo-Drusum ex Tacit. Annal. V. 10. Pseudo-Neronem Sueton. Ner. fin. Pseudo-Ariarathen Val. Max. IX, 16. Pseudo-Johannem Pachymer. III, 12, & 13. & plures. BERNEC.

ge Asiæ, & Ariarathe Cappadociæ, bello a Demetrio lacessiti, subornant Balam quendam, sortis extre-

Propalam quendam] Ampliss. Lingelshemius ostendit mihi locum in doctoris sui Ob. Gifanii plenis bonæ frugis Observationibus in Linguam Lat. ubi *propalam* ait *Latine dici eum qui propalam, velut ante-palum & de-palo pendentes merces habet & vendit: eamque vocem ubique fere per errorem esse mutatam in* propola, *qua vox tamen Græca est, & proxenetam seu venditionis conciliatorem significat, teste Polluce* VII, 2. Consimilia Turnebus Adversar. I, 1. Ostendit etiam epistolam à Bongarsio, ante hos 20. annos ad se scriptam, & huic expositioni subscribentem, cum antea putarit, Justino *propalam* hic adverbialiter accipi. Scaliger tamen in Culicem Virgilii pag. 42. statuit, *propala* non etymologiæ, sed pravæ librariorum consuetudinis esse scripturam, pro *propola*: hoc autem non esset ortum à mere Græco προπώλης qui est proxeneta, & pararius Senecæ; sed esse ex Græco πωλεῖν, & Latina præpositione conflatum duplici argumento: tum quia producit primam syllabam, cum alioqui, si Græca esset, corriperetur: tum etiam quia diversam à προπώλης significationem habet. Dictus enim quod primus vendat merces, quas in portu primus anticipat, &, ut Persius ait, *primus tollit piper à sitiente camelo*, ut prior vendat. Quod manifeste innuit Lucilius, citatus à Nonio, voce *Primiter:*

Sicuti cum primus ficos propola recentes
Protulit, & pretio ingenti dat primitu, paucos.

Quanquam etiam in his Lucilianis *propala* nonnulli libri habent: item in Varrone de Re Rust. III, 14. Quin in illos quoque Ciceronis in Pisonem 27. *panis & vinum propala, atque de cupa*, MSS. Palatinorum & editionum vett. hanc esse scripturam, testatur Gruterus. Pro hoc item *propula* in opt. Glossario scriptum invenisse se, Scaliger asserit. Porro similem huic in Nostro locum vide XXXIX, 15. BERNEC. Celeberrimus vir Fr. Gronovius optime conjecit scribendum hic esse, *subornant Balam quendam.* Josepho enim Ἀλέξανδρος ὁ Βάλας dicitur XIII, 8. uti habent libri meliores. VOSS. Gronovius Observat. IV, 10. & Rupertus Observ. ad Hist. Univers. Cap. 10. legunt, *Balam quendam.* Constat enim ex Strabone, Josepho, Eusebio hunc regem dictum esse *Alexandrum Balam.* Apud Eusebium corrupte scribitur: Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Βαλᾶ, pro Ἀλέξανδρος ὁ Βαλᾶς, ut Rupertus docuit. GRÆV. Frustra sunt qui *propalam* nomen appellativum esse putant. Quoniam ex historia notum est, ipsum hunc de quo hic agitur, nomine proprio *Balam* vocatum, quidni cum Gronovio credamus legendum esse *Balam quendam?* Nominibus propriis addi solere *quidam*, notum est. Nepos IV, 4, 1. *Argilius quidam.* & XX, 5, 2. *Lamestius quidam.* Vide & Ind. in eum Auctorem: ubi Boeclerus observat, *pronomen hoc nominibus propriis addi, interdum designandi causa: interdum contemtim: aliquando quasi de ignotiore, obscuro aut obiter memorato.* Dicitur autem *Balam quendam* pro quendam nomine Balam; ut apud Nepotem *Argilius quidam* pro quidam nomine Argilius. VORST. Probe illi, qui pro isto *propalam*, quod est nihil, substituunt *Balam*. sed quia hoc tantum potest succedere τοῦ *palam*, reliqua manet syllaba *pro* in *propalam*. Quæ cum non temere putari possit a librario adjecta, venio in eam sententiam, quasi hic desit nomen aliquod proprium, atque sic hæc verba scribi debeant: *subornant pro*

tremæ juvenem, qui Syriæ regnum velut paternum armis repeteret: 7 & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei *Alexandri* inditur, gestitusque ab Antiocho rege dicitur. 8 Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantum, verum etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. 9 Igitur Alexander admirabili rerum varietate, pristinarum sordium oblitus, totius ferme Orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert, victumque vita pariter ac regno spoliat. 10 Quanquam nec Demetrio animus in propulsando bello defuit. Nam & primo prælio hostem fugavit, & regibus bellum restituentibus, multa millia in acie cecidit. 11 Ad postremum tamen invicto animo inter confertissimos fortissime dimicans cecidit.

CAP. II. 1 Initio belli Demetrius duos filios apud Gnidium hospitem suum cum magno auri pondere commendaverat, ut belli periculis eximerentur, & si

pro ..... Balam quendam. Putem autem deesse nomen pupilli, aut filii Antiochi, a Demetrio occisi, quod fuit *Eupatoris* & sic restitui posse omnia: *subornant pro Eupatore; Balam quendam.* Nisi plane alia & plura desint, quia sequitur, indidisse ei nomen non Eupatoris, sed Alexandri. Et finxerunt forte, præter Eupatorem, adhuc alium habuisse filium, Antiochum, ut sic in lacuna ista potius videatur legendum, *pro filio Antiochi Balam quendam*, vel *pro pupillo Balam quendam.* Nam & supra *pupilli* vox in re simili. SCHEFF. Præclara Gronovii emendatio est, ita namque ille Alexander dicebatur. In MSS. & Impressis nihil subsidii. In iis omnia sunt fœdissime inquinata; Alii enim habent *propalam*, alii *propolam*, &c. FABER.

8. *Tantum odium* &c.] Sæpe accidere, ut homines quemlibet sibi malint imperare, etiam indignissimum, quam eum a quo læsi sunt, *documento Vitellius est, nullis stipendiis, nulla militari fama, Galbæ odio promotus:* Tacitus Hist. II, 76. Sic Opilium Macrinum Senatus, odio Antonini Bassiani libenter imperatorem accepit, cum in Senatu omnibus una vox esset: *quemvis magis quam parricidam, quemvis magis quam incestum*, &c. Capitolinus in ejus vita 2. BERNEC.

9. *Pristinarum sordium oblitus*] Juxta Claudian. illud in Eutrop. I, 18, I. *Asperius nihil est humili cum surgit in altum.* Et sane insperato felices, omnium pessime ferre fortunam; apparet etiam, ex Proverb. 30, 22, & 23. Euripide Supplicib. 741. Thucydide III, 6, 25. Curtio IX, 2, 8. Dione LVIII. ubi de Sejano, Amm. Marcellino XIV, 1. Aristide sub initium orationis prioris de Pace &c. IDEM.

Demetrio] Demetrius Soter.

CAP. II. 1. *Apud Gnidium*] Scribe *Cnidium*. GRONOV.

si ita fors tulisset, paternæ ultioni servarentur. [2] Ex his major Demetrius, annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum, inter scortorum greges desidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretensibus, securum ac nihil hostile metuentem aggreditur. [3] Antiochenses quoque, veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradunt; sed & milites paterni, favore juvenis accensi, prioris sacramenti religionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transferunt: [4] atque ita Alexander, non minori impetu fortunæ destructus, quam elatus, primo prælio victus interficitur; deditque pœnas, & Demetrio, quem occiderat, & Antiocho, cujus mentitus originem fuerat.

Commendaverat] Ita est in Vett. *Commendare* est *deponere* L. 14. D. de Religiosis. L. 186. De Verb. Signif. Cicero de Legib. II, 9. Lar familiaris in Querolo. *Mihi thesaurum commendavit*, id est, concredidit thesaurum auri, ut id servarem sibi: ut est in Plauti Aulularia Prolog. b. BONGARS. Juntæ: *demandaverat*. perperam. Est enim *commendare* non nunquam deponere, servandum & custodiendum mandare. Hygin. Fab. 3. *Cujus beneficio ad sororem Medeam est commendatus*. Medeæ servandus fuit commissus. vide apud Gronov. Observ. III, 23. alia. Scheff. ac Rittershus. ad Phædrum. I. Fab. 16. in hanc rem. Mox Juntæ, *velut captivum*, pro yulgato *velut captum*. GRÆV.

2. *Velut captum*] Distinctio prava. debet enim comma rejici post vocem *greges*. Non enim est sententia, fuisse desidem inter greges scortorunt, sed captum. Habebant scorta eum captum, atque inde sequebatur desidia, de qua Justinus. SCHEFF. Editio Juntina: *velut captivum inter scortorum greges*. non male.

LIBER XXXVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Demetrius junior bella importune movet & infeliciter persequitur. Turbæ in Syria, ubi Trypho ab Antiocho Demetrii fratre opprimitur. Antiochus Judæos subigit.*

2 *Ju-*

2 *Judæorum origo, incrementa, & res gestæ.*
3 *Judæorum opes. Mare Mortuum. A quibus Judæi domiti sint.*
4 *Attali Asiæ Regis delicta, mors, testamentum. Asia Romanorum fit propria; divitias autem & vitia sua Romam transmittit.*

CAP. I.

[1] Eciperato paterno regno Demetrius, & ipse rerum successu corruptus, vitiis adolescentiæ in segnitiam labitur; tantumque contemtum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. [2] Itaque cum ab imperio ejus passim civitates deficerent, ad abolendam segnitiæ maculam, bellum Parthis inferre statuit: [3] cujus adventum non inviti Orientis populi videre; & propter Arsacidæ, regis Parthorum, crudelitatem, & quod veteri Macedonum imperio assueti, novi populi superbiam indigne ferebant. [4] Itaque cum & Persarum & Elymæorum, Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. [5] Ad postremum tamen pa-

CAP. I. 1. [*Demetrius*] Nicanor dictus. vide Appian. Liv. LII. Epit. hæc paulo aliter. *Demetrius*, inquit, *ob crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat, a Diodoto quodam, uno ex subjectis, qui Alexandri filio, bimulo admodum, regnum asserebat, bello superatus, Seleuciam fugit.* BONGARS.

Tantumque contemtum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit] *Habere odium* quis ferat Latine doctus? Delendum *habuerat*, & subaudiendum *contraxerat*. GRÆV.

3. *Arsacidæ*] *Arsacides* pro *Arsace*. Arsaces dicebantur omnes Parthorum reges, infra XLI, 5, 6. Sed & supr. II, 6, 9. *Amphictyon*, in MSS. est *Amphictyonides*: *Prusiades* est *Prusias*, apud Varronem, cujus locum supra notavimus: & *Callias*, sub quo Athenas Xerxes incendit, Diodoro dicitur *Calliades*: & quod mirius est, auctor noster Supr. II, 22, 11. pro *Thespias*, posuit *Thespiadas*. ita enim Vett. Libri MSS. omnes. BONGARS.

4. *Elymæorum*] Regio est Elymais, prope sinum Persicum, Orati flumine a Persia discreta. Plinius VI, 25.

pacis simulatione deceptus, capitur; traductusque per ora civitatium, populis, qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. [6] Missus deinde in Hyrcaniam benigne & juxta cultum pristinæ fortunæ habetur. [7] Dum hæc aguntur, interim in Syria Trypho, qui se tutorem Antiocho, Demetrii privigno, substitui a populo laboraverat, occiso pupillo, regnum Syriæ invadit. [8] Quo diu potitus, tandem exolescente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur; rursusque regnum Syriæ ad subolem Demetrii revertitur. [9] Igitur Antiochus, memor quod & pater propter superbiam invisus, & frater propter segnitiam contemtus fuisset, ne in eadem vitia incideret, recepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris, civitates quæ vitio fraterni imperii defecerant, summa industria persequitur, domitasque rursus regni terminis adjicit. [10] Judæos quoque, qui in Macedonico imperio sub

5. *Pacis simulatione deceptus capitur*] De liberatione Demetrii captivitate ista Parthica agitur demum infra XXXIX, 1. VORST.

Juxta cultum] Ita supr. XI, 9, 15. & infra XXXVIII, 9, 3. BERNEC.

7. *Trypho*] Dictus *Diodotus*. Strabo XIV. Appian. Syriac. pag. 132. & Livius Epit. LV. BONGARS.

Antiocho privigno] Alexandrum Alexandri nothi filium vocant Appianus, Livius Epit. LII. & LV. quos lege. IDEM.

8. *Diu potitus*] Triennium habet Josephus XIII, 12. fin. BERNEC.

9. *Antiochus*] Antiochus Sedetes Syriæ rex.

Civitates quæ initio fraterni imperii defecerant] Non dubitavi recipere lectionem elegantissimam & certissimam editionis Juntinæ: *civitates quæ vitio fraterni imperii defecerant*. Quia nimirum in luxuriam lapsus male regnum administravit. *vitio*, id est, culpa imperii. Plaut. Aulul, IV, 10. *Quia vini vitio & amoris feci*. Horat. I, Carm. 2. *Audiet pugnas vitio parentum rara juventus*. GRÆV. Editio Iuntina teste Grævio, *vitio fraterni imperii*: quod non contemnendum. Præcedit enim, *Frater propter segnitiam contemtus fuit*. VORST. Putant, *vitio fraterni imperii*, legendum. Mihi secus videtur, vel propter hoc ipsum, quia de vitio fratris proxime præcessit. Otiosa enim esset ista repetitio. SCHEFF.

10. *Judæosque*.] Tacitus Histor. V. Vide Historiam Macchabæorum. Statim, malim legere, *a Macedonico*. BONGARS. Adde infra, XXXVI, 3, 9. BERNEC.

Judæos quoque] Ita legere malo ex antiquioribus typis expressis quam

ſub Demetrio patre armis ſe in libertatem vindicaverant, ſubigit. Quorum vires tantæ fuere, ut poſt hunc nullum Macedonum regem tulerint, domeſticiſque imperiis uſi, Syriam magnis bellis infeſtaverint.

CAP. II. [1] Namque Judæis origo Damaſcena, Syriæ nobiliſſima civitas; unde & Aſſyriis regibus genus ex regina Semirami fuit. [2] Nomen urbi a Damaſco rege inditum; in cujus honorem Syrii ſepul-

quam *Judæoſque*. De Judæis nunc demum agere incipit; cum jam ſupra XXXIV, 3. ubi de Antiocho Epiphane agit, de illis agendum fuiſſet. VORST. *Judæos quoque*, revocavit hoc ex vetuſtioribus Vorſtius. SCHEFF.

CAP. II. 1. *Judæis*] Vera cum falſis intermixta habet C. Tacitus V. Hiſt. 2, 2.

Origo Damaſcena] *Damaſcena* pro *Damaſcus*. FABER.

Unde & Aſſyriis regibus genus ex regina Semirami fuit.] MS. & Juntæ: *Unde & Aſſyriis regibus genus & regina Semiramidi fuit.* Conſtat ex I, 2. Syros pro Aſſyriis accepiſſe veteres & cum iis confudiſſe; quamvis & Semiramidem Syram fuiſſe, & apud Syros poſtea divinis honoribus affectam quam plurimi tradant. GRÆV. Antiquiores typis expreſſi *Semiramide*, aut *Semiramidi*, Et Juntinus quidem teſte Grævio caſu tertio ſic. *Et regina Semiramidi.* VORST. Verum puto, quod in multis legitur, *& regina Semiramidi.* Nam reges Aſſyrios genus ſuum habuiſſe ex Semiramide, non exiſtimo. Saltem unius fuiſſe ſtirpis omnes, veriſimile haud videtur. SCHEFF. Forte vera lectio eſt, *ex regina Semirami*: ſed & illa vera eſſe poteſt quæ in Juntina eſt, *& regina Semiramidi.* FABER.

2. *Nomen urbi a Damaſco rege inditum*] Nemo poteſt ignorare, quantopere ſemper in uſu fuerit apud librarios, nomina eorum, a quibus urbes, & regiones, denominatæ & conditæ traderentur, corrumpere, & inflectere ad ipſiuſmet loci appellationem. Idem quoque hic factum eſſe, non injuria quis dubitare poſſit. Is enim, qui hic nomen urbi dediſſe, quique Athares uxoris cultum inſtituiſſe dicitur, ab aliis, non *Damaſcus*, ſed *Damas* vocatur. Etymologicum magnum: Δαμασκὸς πόλις Συρίας, περὶ τὸν Ἀντιλίβανον· εἴρηται ὅτι Δαμᾶς στρατεύων μετὰ Διονύσου, ἐκεῖσε σκηνὴν πηξάμενος, ἱδρύσατο τὸ ἐκεῖ Συρίας Θεοῦ ξόανον. Ἢ ἀπὸ Δαμασκηνοῦ, Δάμασκος. Scio quidem, alios mentionem facere Damaſci cujuſdam, qui a Baccho excoriatus eſſe traditur, unde Δερμασκὸς, & poſtea κατὰ διαφθορὰν, *Damaſcus* dicta ſit. Sed eum quidquam cum Athare, aut Atargati, commune habuiſſe, nemo dixit. De appellatione autem hujus urbis tantum a ſe eſſ abeunt veteres, quantum a veritate. Vide Damaſcium apud Photium, Philonem Judæum, Stephanum. Verum hæc alibi. VOSS. Hunc Damaſcum fictitium eſſe liquet. Urbs a Semo nomen accepit, unde شام Syria & Urbs metropolis dicitur, & hinc mutatis literis Dam & Damaſcos, quaſi habitationem Semi dicas.

Arathis] Hermolaus in Plin. Nat.

pulcrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere, deamque exinde sanctissimæ religionis habent. [3] Post Damascum Azelus, mox Adores & Abraham & Israhel reges fuere. [4] Sed Israhelem felix decem filiorum proventus majoribus suis clariorem fecit. [5] Itaque populum in decem regna divisum filiis tradidit, omnesque ex nomine Judæ, qui post divisionem decesserat, *Judæos* appellavit; colique ejus memoriam ab omnibus jussit, cujus portio omnibus

Nat. Hist. 23. dubitat, an hoc loco, permutatis literis legendem sit *Atharan*, quæ est Syriorum Dea, etiam *Atargatis* dicta, Strabo XVI. fin. cujus meminit & Macrobius I Saturnal. BONGARS. Discutit hæc exactissime, more suo, Salmasius ad Solinum, pag. 547. BERNEC. Lege *Athares*, & alii viderunt ita scribendum esse. FABER. Notator Anglicanus ex Strabone & Macrobio existimat scribendum *Athares*. Sed vitium hic est typographi: legendum enim *Astara* vel *Athara*. Nec res ipsa convenit. Nam *Athara* vel *Asthara* mater Semiramidis. vid. Rupertum ad Besoldi Synopsin. Cap. 3.

Syrii Sepulcrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere.] Vix equidem possum amplecti hanc lectionem, præsertim cum MSS. præferant, *uxoris ejus extemplo*. Puto itaque scribendum; *Syri sepulcrum Athares uxoris, ejus exemplo, coluere.* Ait, Syros, æstimatione Damasci, Athares conjugis sepulcrum, (quam ipse dum viveret impensissime amarat, mortuam plus quam debita pietate prosecutus erat) coluisse, regis sui, quamdiu superstes esset uxori, exemplum secutos. VOSS. Non displicet. cum *colere quid pro templo* insolentius videatur dici, quia potius coluntur numina in templis. SCHEFF.

4. *Decem filiorum proventu.*] Ad veritatem historiæ factæ rescribendum fuerit *duodecim:* Simile in Notis Lipsii ad Val. Max. I, I, I. Quanquam nihil mirum, auctorem hic impingere, cum multo graviorum errorum in hac tota sit historia manifestus. Et sane res Judaïcas valde Romanis incognitas fuisse, facile intelliget, qui cum Mosis libris, præter hunc Auctoris, etiam Taciti librum V. Hist. Strabonis XVI, & Dionis XXXVII. contulerit. Sed & Græcorum commentis multa a fide historiæ abhorrentia de Judæis prodita fuisse, Josephus I. adversus Appionem auctor est, & fidem facit Ecloga ex Diodor. XL. BERNEC.

5. *Ejus portio*] Forte, *cujus portio*, aut, *nam ejus port.* Videtur enim in his verbis consistere ratio, propter quam coli ipsum voluerit Israhel. aliter, quomodo hæc explicari possint, non video. FREINSHEM. Freinshemius mallet *cujus portio*, vel *nam ejus portio*. Mihi verosimilius videtur, sic scripsisse Justinum *colique ejus memoriam ab omnibus jussit, ut ejus portio omnibus accesserat.* Particulam *ut* litteræ *it* postremæ in voce *jussit* intercepere. SCHEFF. Lege, *cujus portio, &c.* FABER. Lectio rectissima, & in textum ubique transferenda, nisi malit sequi quod nos attulimus in notis.

6. Jos

bus accesserat. [6] Minimus ætate inter fratres Joseph fuit; cujus excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. [7] A quibus deportatus in Ægyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, brevi ipsi regi percarus fuit. [8] Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit; nihilque divini juris humanique ei incognitum videbatur: [9] adeo, ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit; perissetque omnis Ægyptus fame, nisi monitu ejus rex edicto servari per multos annos fruges jussisset; [10] tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, sed a Deo responsa dari viderentur. [11] Filius ejus Moses fuit, quem præter paternæ scientiæ hereditatem, etiam formæ pulcritudo commendabat. [12] Sed Ægyptii, quum scabiem & vitiliginem paterentur, responso moniti,

6. *Joseph*] De toto hoc loco videndus Orosius, I, 8. BERNEC.

Paterna scientia] Seilicet artis Magicæ. Quomodo Plinius XXX, I. *Est & alia Magica factio, a Mose, & Jamne, & Jodape Judais pendens*, &c. Mosen inter Magos numerat & Appulejus in Apol. Sed Strabo XVI, pag. 524. Mosen non tam fuisse magum dicit, quam oraculis deditum, quales Minos, Lycurgus, aliique legumlatores, item Amphiaraus; & Orpheus, & Musæus fuisse leguntur. Judicio eruditissimi juxta & optimi Viri, D. Nic. Vedelii, cum anno superiore, in transitu perhumaniter ad me viseret, e Suida didici, Alexandrum Milesium; cognomine polyhistora, qui Sullæ temporibus vixit, præter alia scripsisse de Roma libros quinque, in quibus ait: *Hebraam fuisse mulierem, Moso nomine: a qua perscripta sit lex Hebraorum.* depravato & sexu & nomine nostri legislatoris. Ita scilicet in tenebris illis aliquas tamen veri stricturas *οἱ ἔξω* viderunt. BERNEC.

12. *Scabiem*] Miras fabulas Ægyptii de hoc exitu Israëlitarum commenti sunt, ut ex Manethone, Appione, & aliis, ostendit Josephus: ac doctissime omnia refutat duobus contra Apionem libris. Illa autem pastorum, quos Hycsos vocant, ex Ægypto in Phœniciam migratio, non est alia ab exitu Israëlitarum, quamvis tempora apud Eusebium, qui Ægyptiorum tradition secutus est, discrepent. Nam Israëlitæ, ut pastores, in Ægyptum venerunt. Tum Amosis, Diospolitarum Satrapa, Mosen refert. HORN. Josephus: *ἐξίεται, κλαιόντων καὶ μεταινοέντων, ὅτι χρήσαιντο χαλεπῶς αὐτοῖς, τῶν Αἰγυπτίων.*

ויחזק מצרים על העם למהר׃

Urgebant Ægyptii populum removeri; scilicet ex tanta suorem strage perculsi. Et hinc calumniæ ac

 fabu-

moniti, eum cum ægris, ne pestis ad plures serperet, terminis Ægypti pellunt. [13] Dux igitur exsulum

fabulæ Gentilium fluxere, ob scabiem & pruriginem pulsos. Tac. v. Hist. Josephus contra Appion.

Vitiliginem] Ita ex MS. legendum, & Orosio 1, 8. & 10. *Vitiligo* Arnobio est lepra, ut me docuit doctorum princeps Jac. Cujacius: *Ille notai albicantium vitiliginum, manu admota detersit.* Et Seneca Natural. Quæst. III, 25. *vitiliginem* vocat *fœdam ex albo varietatem.* Græcis λεύκη. Exod. IV, 6. & Numer. XII, 20. *lepra* dicitur *candens quasi nix.* Hæc debeo, sæpius a me commemorato, nunquam tamen satis laudato doctori meo; cujus de humanitate & doctrina nunquam quisquam ita magnifice dicet, quin id virtus ejus exsuperet. Sed clarissimi viri gloriæ, neque mea prædicatione accedere quidquam potest: neque tenebrionum quorundam obtrectatione decedere. Illuc revertor. *Vitiliginem* hanc Tacitus Histor. v, 3. *tabem* vocat, *quæ corpora fœdaret.* De Mose aliter Strabo XVI. BONGARS. Etiam MSS. nostri habent, *uliginem paterentur.* Turnebus tamen magnus ille Galliæ sol, *scabiem & pruriginem* probavit. *est enim*, ait ex Isidoro Etymol. IV, 8. *prurigo vocata a prurendo & ardendo*, legendumque censet etiam apud Juvenalem:

Unius scabie cadit & prurigine porci.

nam *porrigo*, quam vocem etiam hoc loco quidam reponunt, capitis videtur morbus esse, furfuribus & farina quadam obsiti: Serenus Cap. 3.

Cum caput immenso pexum porrigine mogit.

Et Lucilius apud Nonium:

Tristem & corruptum scabie & porriginis plenum. MOD.

Plinius XXXI. Nat. Hist. 2. ex Varrone narrat, Titium quendam prætura functum, *marmorei signi faciem habuisse propter vitiliginem.* Apud Photium Biblioth. 279. nugatur Helladius, Mosem *Alpha* vocari, quod corpus haberet ἀλφοῖς, id est, vitiligine distinctum: & ad mendacium Philonem testem adhibet. Ceterum Adr. Turnebus Adversar. XIV, 17. adstruit vulgatarum editionum scripturam, *pruriginem*, quem vide. Modius in Fuldensibus esse dicit *uliginem.* Sed haud dubie Bongarsii correctio *vitiliginem* est bona; certe Lipsio Not. 4. ad v. Hist. Taciti probata. BERNEC. Non reprehendo hanc incomparabilis JCti Jacobi Cujacii emendationem, fide antiquorum librorum fultam. Non tamen frustra in antiquis editionibus legitur: *pruriginem.* in Iuntina vero & nonnullis aliis optime, si quid video, *porriginem.* Sic *scabiem* & *porriginem* jungit Juvenalis Sat. VI.

——— *grex totus in agris*
Unius scabie cadit, & porrigine porci.

Et Lucilius: *Tristem & corruptum scabie & porrigine plenum.* Est autem *porrigo* secundum Celsum proprie: *ubi inter pilos quædam quasi squamula surgunt, eæque a cute resolvuntur, & interdum madent, interdum sicca sunt.* Tribuitur tamen & iis porrigo, quorum totum corpus squamulis & scabie obsitum est, ut ex iis patet exemplis, quæ attulimus. GRÆV. Becharius & alii pro *vitiliginem* edidere *pruriginem.* Sed voluere, aut debuere, ut in editione Iuntina est, *porriginem.* VORST. Iuntina & nonnullæ aliæ editiones, *porriginem.* Liquet alterutrum glossatoris esse. SCHEFF.

13. *Sacra Ægyptiorum furto*] Josephus: Δωρεαῖς τε τοὺς Ἑβραίους ἐτίμων, οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ τάχιον ἐξελθεῖν, οἱ δὲ καὶ κατὰ γειτνιακὴν

αὐτοὺς

lum factus, sacra Ægyptiorum furto abstulit: quæ repetentes armis Ægyptii, domum redire tempestatibus compulsi sunt. [14] Itaque Moses Damascena antiqua patria repetita montem Synæ occupat; quo septem dierum jejunio per deserta Arabiæ cum populo

ὡς αὐτοὺς συνέθεντο, Moses: וינצלו את מצרים: *& spoliarunt Ægyptios*. Spolium jussu Dei admissum, justum & sanctum est. Deus enim jubens tibi aliquem spoliare, hoc ipse tibi jus & dominium in ejus bona largitur. *Augustinus. Abulens.* Deinde merces erat, quam debebant. *Ægyptii enim populi erant debitores, non solum rerum, sed & vitæ suæ, propter Patriarchæ Josephi præcedentem benignitatem.* Irenæus. *Reposcunt Ægyptii de Hebræis vasa aurea & argentea. Contra Hebræi allegant sibi mercedes restitui oportere illius operaria servitutis.* Tertull. II. adv. Marcionem. Qui tanquam ex antiqua traditione, refert, Ægyptios missis ad Mosem in desertum legatis, bona sua repetiisse. Hebræos contra mercedem. Subducta ratione mercedem debitam longe majorem fuisse repertam.

14. *Montem Synan*] Juntæ: *montem Synæ*, ut *mons Soractis*, *Vergelli torrens*, *flumen Arethusæ*, & sexcenta hujus notæ apud optimos Latinæ linguæ auctores. GRÆV. Becharius rursus & alii edidere *montem Synaum*. Voluere, credo, aut debuere, ut in editione Juntina est, *montem Synæ*. Quod est ejus formæ, cujus sunt *urbs Antiochia*, *mons Soractis*. Nimirum nomini communi jungitur proprium casu secundo: ut rectio quam vocant sit pro appositione. VORST. Placet, *montem Syna*. Sed puto, alia quoque hic esse vitiosa. Quomodo enim occupat primum montem Synæ, dein iter facit per deserta Arabiæ, & tandem venit Damascum? Hæc omnia mediocriter locorum perito sunt absurda. Vitium latere in *occupat quo* videtur, sed quid pro eo substitui debeat, non invenio. SCHEFF.

Sabbatum &c. *jejunio sacravit*] Eundem errat errorem Augustus apud Sueton. 76. *Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter Sabbatis jejunium servat.* Nimirum Romani eum scirent, a Judæis crebra jejunia usurpari, & Sabbatum ab iisdem præcipua castimonia celebrari; Sabbatis eos jejunare temere sibi persuaserunt: quod falsum, nisi Sabbatum, non pro septimo die hebdomadis, sed pro tota hebdomade accipiamus, quo sensu Pharisæus, Lucæ XVIII, 12. *jejuno bis in Sabbato.* Hæc fere Casaub. ad Sueton. BERNEC. De hac rigida quiete Sabbati Judaïci, vide Dionem Cassium, Senecam apud Augustinum, Juvenalem, Rutilium & alios. Varia autem de origine Sabbati comminiscuntur Gentiles. Alii in honorem Saturni institutum volunt, ut Diod. Tarsensis refert; Plutarchus IV. *Συμπ.* in honorem Bacchi qui *Sabbos* dictus; Appion a *Sabbo*, quod *βουβῶνος ἄλγος* Ægyptiis.

Eadem causa] *Causam* vocat auctor, quam ante dixit *scabiem & vitiliginem*. *Causa* sæpius pro morbo usurpatur. Celsus. *Partes quæ in causa sunt.* Unde & *causarius* pro ægroto. Plin. XXIII, 3. *Causarii dentes.* & XXV, 6. *Causariis vel latere vel faucibus.* Seneca *causarium corpus* vocat infirmum. *Caussaria missio* apud Romanos erat, cum quis ob adversam valetudinem a militia dimitteretur. Aretæo quoque dicitur *ἐν αἰτίῃ εἶναι* pro *morbo laborare*. GRONOV.

15. Ne

pulo suo fatigatus, cum tandem venisset, septimum diem more gentis *Sabbatum* appellatum in omne ævum jejunio sacravit, quoniam illa dies famem illis erroremque finierat. [15] Et quoniam metu contagionis pulsos se ab Ægypto meminerant, ne eadem causa invisi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum paulatim in disciplinam religionemque convertit. [16] Post

15. *Ne cum peregrinis* &c.] Singulas gentes tanquam eluviem atque sentinam Orbis præ suo populo existimabant Judæi, eodemque odio peregrinos prosecuti, ut eorum disciplinis imbui piaculare habitum sit nefas, cuncta denique humanitatis officia iis tribuerint, quos religio eadem conjunxerat, ceteris denegaverint. unde Juvenalis Sat. XIV. dixit.

Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti,
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.

ab iisdem separati epulis, discreti cubilibus tanquam purgamentum alienigenas vitabant.

Cum peregrinis communicarent] MSS. Fuldenses optimi, *cum peregrinis conviverent*: quod amplectendum puto: maxime cum ita etiam in suis MSS. repererit Bongarsius. ut sit hic *convivere*, conjunctione vitæ mutua uti; inde *convivium*: de quo ita Cicero in Catone 13. *Bene majores nostri accubationem epularem amicorum, quia vita conjunctionem haberet, convivium nominarunt.* Plautus: *Misisti ad navim Sosiam, ut hodie tecum conviveret.* quod supra quoque allegare memini, quo loco vide plura de hoc verbo. MOD. Constructio verbi sic se habet ut apud optimos; cum ablativo puta intercedente præpositione *cum*. Sed significatio, quæ hic non activa, sed neutralis est, apud eosdem illos nondum, credo, est observata. Apud Sulpicium Severum aliosque scriptores ecclesiasticos, satis frequens est. An ipse Justinus ita scripserit, ambiguum facit illud quod codices MSS. Fuldenses teste Modio, & Bongarsiani quidam, pro *communicarent* habent *conviverent*: id quod Modius pro altero & rescribendum putat. VORST.

Quod ex causa factum] Justinum arbitror ita scripsisse, *quod ea causa*. FABER. Imo *causa* hic est morbus. *quod ex causa factum* est propter illum morbum, vitiliginem scilicet, propter quam expulsi ex Ægypto fingebantur a Judæis, factum est, ut ab aliarum gentium commercio abhorrerent.

Convertit] Absolute, pro *conversum est*. Ita Sallust. Catil. 6. *Regium imperium in superbiam dominationemque convertit.* Sic Cic. in Bruto 38, 2. Hoc modo Livius II, 8, I. *Leges in contrarium vertunt.* Tacitus XII, 29. *diuturnitate in superbiam mutans*, hoc est, mutatus. Florus II, 15, 6. *Quum bellum sederet*: ubi meliores editiones, *sedaret*, hoc est, sedaretur: quod rectum est. Sic enim & Propertius III. Eleg. 18.

Flamma per incensas citius sedaret aristas:

ut in Animadvers. ad illum poëtam e cod. Pal. eruit V. C. Janus Gebhardus: & A. Gell. XVIII, 12. ex Vell. *tempestas sedavit.* Nec aliter Marcellin. XXIX. fin. *tempestas mollivit.* Adde supr. Notam ad III, 3, 5. BERNEC.

16 Post Mosen etiam filius ejus Aruas, sacerdos sacris Ægyptiis, mox rex creatur; semperque exinde hic mos apud Judæos fuit, ut eosdem, reges & sacerdotes haberent; quorum justitia religione permixta, incredibile quantum coaluere.

CAP. III. 1 Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantum regionibus gignitur.

16. *Aruas sacerdos*] In MS. quodam Bongarsii legebatur *Arruans*. Mihi non est dubium, quin litera *S* huic voci adglutinata sit ex sequentis vocabuli initiali, legique debeat *Arnan*. Sic enim Aronis nomen corrupisse barbari videntur. SCHEFF.

Semperque exinde hic mos] Aliter veriusque Josephus Antiq. Judaïc. XIII, 19. *Ut quidam principes simul & Pontifices essent, tempore Maccabaorum primo fieri cœpit, præsertim principatu Aristobuli, qui primus principatum summo Pontificatui conjunxit, & diadema sibi imposuit, annis post captivitatem Babylonicam 481.* BERNEC.

Ut eosdem, reges & sacerdotes &c.] Non tantum apud Judæos mos hic fuit: sed etiam si qnid Servio credimùs, apud alias gentes. Qua de re sic ille ad istum Virgilii versum Æn. III, 80.

Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos.

Majorum enim hæc erat consuetudo, inquit, *ut rex esset etiam sacerdos. Unde hodieque* (sic enim locum hunc corrigo ex membranis vulgo corruptum, & inepte interpolatum) *Imperatores Pontifices dicimus.* MOD. Adde Livium, I, 20, I. Diodorum III, 5. Nostrum, XI, 7, 14. Casaub. ad Suet. Aug. 31, 1, 2. BERNEC.

Justitia religione permixta] Strabo δικαιοπραγοῦντες, καὶ θεοσεβεῖς ὄντες. BONGARS.

Coaluere] Forte scribendum, *convaluere*, hoc est, potentiam acquisivere, quo significatu verbum hoc auctori usitatum esse, supr. nor. ad XVIII, 4, 1. ostensum est. BERNEC. Certissima est conjectura Bernecceri legentis *convaluere*. *Coalescere* hic locus nullus est. GRÆV.

CAP. III. 1. *Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere*] Balsamum in Judæo provenisse unquam sunt qui negent, eamque mercem aliunde importatam credant. Sed ut in Ægypto & Arabia provenisse olim scimus, ita & in Judæa, at vetustioribus paulo temporibus; Id quod ex Genesi probare possis in historia Jacobi, ubi de muneribus ad Josephum mittendis agitur. Unde apparet tunc in Judæa crevisse balsamum, in Ægypto non crevisse. At quum balsamum Galaaditicum memoratur in Scripturis Sactis, hoc meminisse potes, prophetam illum, qui mihi in animo est, multis post Jacobum seculis scripsisse; Tunc autem, ut valde verisimile est, in Judæa propria defecerat Balsamum. De hoc argumento libellum egregium Prosperi Alpini legimus. FABER.

In his tantum regionibus] Ita sane tunc fuerit. Postea non dubium, stirpem eam in Ægyptum transisse, atque illic crevisse. Claudianus in Epithalamio Palladii:

Gemmatis alii per totum balsama tectum
Effudere cadis, duro quæ saucius ungue
Niliacus pingui desudat vulnere cortex.

Per-

tur. [2] Est namque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam, ad instar castrorum clauditur.

Perseverare etiam illic nostro ævo, qui peregrinati sunt, affirmant. Lipsius Not. 15. ad Tacit v. Hist. BERNEC.

2. *Est namque vallis*] Duobus hortis regiis nascebatur balsamum in Judæa, altero jugerum viginti, altero pauciorum, ut Plinius testatur. Idem Theophrastus; & jugerum πλέθρον appellavit. Strabo quoque Φοινικῶνα fuisse, & planitiem undique montibus in theatri faciem clausam. Atque hæc vallis Hiericus. Quæ & palmeto & balsamo nobilis erat. In eo Phœnicone regii fuerunt horti balsami silva celebres. Plinius majorem horum viginti jugerum esse dixit, Theophrastus πλέθρων. Sed πλέθρον tantum jugeri pars dimidia, ut Hero testatur. Error itaque Plinii, silva enim major, tantum decem jugerum fuit. Hunc Φοινικῶνα Jerichuntis vallis, in quo & balsametum fuit, Strabo centum stadia, id est, trecenta jugera, longum esse tradidit. Ducenta autem jugera attribuit Justinus. Vir doctus malebat scribere viginti jugerum, quod fieri non potest. Vallis enim tota scribitur, quæ sine dubio plus fuit quam viginti jugerum. SALMAS.

Ducenta jugera, nomine arcus dicitur] Vulgo *ducenta millia jugera*: immanis & supra fidem numerus. Veteres plerique *ducenta jugera nomine arcus dicitur*. Quid si legamus; *viginti jugerum Hierichus dicitur*? Atque id Plinius XII, 25. & Solinus 38. confirmat: & Strabo XVI. pag. 525. 10. Ἱεριχοῦς ἐςὶ πεδίον κύκλῳ περιεχόμενον ὀρεινῇ τινὶ ἐπὶ τοῦ θεατροειδοῦς πως αὐτῷ κεκλιμένῃ, Is tamen spatium loci facit centum stadiorum. BONGARS. Ex hoc Strabonis loco considerandum monuit Freinshemius, an forte Noster ad formam loci potius quam nomen respiciat. Theatrum enim cum *arcu* similitudinem quandam habet. Sed potius est ut Salmasium audiamus, in Exercitationibus ad Solinum pag. 583. Cap. 1. locum hunc ita restituentem: *Spatium loci ducentum jugerum Iericus dicitur*. Nam quod Bongarsio ex Plin. XII, 25. pr. visum est *viginti jugerum*, id ad unum tantum balsametum, partem vallis non magnam, a Plinio refertur. At auctori nostro de totius vallis Jericuntis longitudine sermo est, quam non plus spatii habuisse quam viginti jugerum, non est credibile. BERNEC. Juntæ: *Spatium loci ducenta millia jugera, nomine Hyericho dicitur*. Præclare Salmasius ad Solinum: *Spatium loci ducentum jugerum Ierichus dicitur*. GRÆV. Quoniam in antiquioribus typis expressis, etiam Iuntino, teste Grævio, est *Hiericho*, & in plerisque MSS. quos Bongarsius vidit, *arcus*: quidni Salmasium sequamur & legendum statuamus *Hierichus* aut *Iericus*: ut Plinius & alii appellant? VORST. Ex Strabone Bongarsius pro *arcus* legit, *Hierichus*; locus est celeberrimus in lib. Sacris, ut & urbs ibi olim. Sed profecto nihil mutandum puto, quamvis etiam in quibusdam Impr. ante Bongarsium legatur *Hiericho*; Formam enim loci, non proprium nomen, respexisse Justinum credibile est. In eadem sententia Freinshemium fuisse comperio. Ceterum videtur ignorasse Justinus, aut Trogus, opobalsamum non esse arborem ipsam sed succum expressum & deciduum ex balsamo. FABER. Sed cum in Anglicano quoque MS. habeatur *Hiericho*, non video cur Salmasiana correctio sit respuenda;

ditur. Spatium loci ducenta jugera, nomine Hierichus dicitur. [3] In ea valle silva est, & ubertate & amœnitate insignis, siquidem palmeto & opobalsameto distinguitur. [4] Arbores opobalsami formam similem piceis arboribus habent, nisi quod sunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæc certo anni tempore balsamum sudant. [5] Sed non minor loci ejus apricitatis quam ubertatis admiratio est; quippe cum toto orbe regionis ejus arden-

da, præsertim cum nullus a quoquam commemoretur locus, qui *arcus* fuerit appellatus. Non enim de forma loci hic agit, sed de nomine. *Nomine*, inquit, *arcus dicitur.* GRÆV.

3. *In ea silva est*] Scribe, *in eo*, nempe spatio. GRONOV. Major sic, *In ea valle silva est*. Et sane *valle* videtur vix abesse posse; quod in proximis superioribus eadem non apparet. VORST. Iuntina quoque: *in ea valle silva est.*

Opobalsamo] *Balsamum* proprie de arbore, *opobalsamum* vero quasi ὀπὸς τοῦ βαλσάμου, sicut ὀποπάναξ est ὀπὸς τοῦ πάνακος de succo: *xylobalsamon* denique de ligno dicitur. inversa vice, contra usum auctorum, *opobalsamum* pro arbore posuit, *balsamum* pro lacrima seu succo arboris. Salmas. ad Solin. 582. E. 1. BERNEC. MSS. *opobalsameta.* Juntæ: *opobalsameto.* Nimirum arboribus opobalsami & palmis ea planities est consita. GRÆV. Juntæ: *opobalsameto.* Probo cum Cl. Grævio, & *opobalsamo* per compendium cum linea in capite pro eo scriptum puto. SCHEFF.

4. *Piceis arboribus*) Vet. plerique *specie*, transpositis litteris. Strabo cytiso & terebintho similes facit. Vide Plinium & Solinum. BONGARS. Ex isto veteri *specie* Salmasius ad Solin. 579. E. 2. eruit hanc indubitato meliorem scripturam *picea arboribus*. Sic enim auctor ipse modo dixerat *opobalsami arbor*: & Cicero pro Flacco 1. *fici arbor*: & Livius XXIV, 3, 4. *abietis arbores.* BERNEC.

5. *Apricitatis*] Sic legitur in MSS. manifecto errore. BONGARS. Non dubitavi reddere Justino vocem suam, in MSS. omnibus extantem, attestante Bongarsio: qui tamen erroneum hoc, & edendum censuit *opacitatis*, & mox hoc versu, *perpetua opacitas*, quod crederet, opinor, ardentissimum Solem, nisi opacitate, non potuisse ab Hierichuntis valle defendi. Atqui, quod Salmasius ad Solinum pag. 990. docet, non omnis locus Soli expositus, sed is demum, ex Latine loquentium usu dicitur *apricus*, qui Soli tepido, leni, temperato, non torrentissimo, patet. Hinc *aprici colles* Virgilio Eclog. IX, 49. qui obversi sunt orienti Soli, qui quoniam non est intemperate calidus, coquendis uvis maxime est accommodatus. Hujus vocis vim clarius aperit Solinus 51. *Attacis temperiei prærogativa miram aëris clementiam subministrat. Arcent afflatum noxium colles, qui salubri apricitate undique secus objecti prohibent auras pestilentes.* Plin. VI. Nat. Hist. 12. *Et gens hominum Attacorum, apricis ab omni noxio afflatu seclusa collibus.* BERNEC.

6. In

ardentissimus sol sit, ibi tepidi aëris naturalis quædam ac perpetua apricitas inest. [6] In ea regione lacus est Asphaltites, qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, *Mortuum Mare* dicitur. [7] Nam neque ventis movetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur; neque navigationis patiens est, quoniam omnia vita carentia in profun-

6. *In ea regione lacus*] MSS. quidam, *latus lacus*: alii, *Non longe est lacus Asphaltites.* Postremam hanc lectionem non rejicio, loquitur enim hoc loco de Asphaltite lacu, quem cum Sirbone eundem facere videtur Strabo XVI. pag. 525. 27. cum eos distinguat Plinius V. Nat. Hist. 13, 15, 16. BONGARS. Adde Tacitum Hist. V, 6. Diodorum XIX, 91. Josephum de Bello Jud. V, 5. BERNEC. MSS. & Iuntæ: *In ea regione lacus est Asphaltites.* Quos sequor. In nonnullis MSS. est. *Non longe est lacus Asphaltites.* GRÆV. Codices quidam MSS. quos Bongarsius vidit, & typis expressus Iuntarum, ipsum lacus nomen additum habent, *Asphaltitis.* VORST. Addunt MSS. & Iuntinus liber, *Asphaltites*, quod Grævio probatur. SCHEFF. De lacu Plinius: *Asphaltites nihil præter bitumen gignit, unde & nomen; nullum corpus animalium recipit, tauri camelique fluitant, inde fama nihil in eo mergi.* Tacitus: *neque vento impellitur, neque pisces, aut suetas aquis volucres patitur.* dicitur hic Justino *aquam stagnari*, id est, firmari, muniri. Unde & Asphaltitis nomen accepit. Dicitur autem Asphaltites Hesychio Ἐρυθρὰ θάλασσα, an scribendum Νεκρὰ θάλασσα? Nam *Mortuum Mare* vocabatur ille lacus. Hebræi lacus vocant *maria*. Hinc in Euangeliis θάλασσα τῆς Τιβεριάδος de lacu Tiberiadis.

7. *Stagnatur*] Hoc est, munitur, firmatur, induraturque, a στεγανῶσαι vel στεγνῶσαι, ut placet Salmasio ad Solinum, p. 577. BERNEC. Græcum est, στεγανόω. FABER.

Nisi qua alumine illinatur] MSS. *nisi qua alumine illustratur.* Iuntæ cum nonnullis Vett. Edd. *nisi qua alumine illutatur.* Quod non damnem temere. Eodem sensu *lutare* pro *illinere.* Pers. Sat. III, 104. *Compositus lecto, crassisque lutatus amomis.* Et *delutare* Catoni de Re Rustica 128. *Si habitatonem delutare vis, terram quam maxime lutosam vel rubricosam sumito, eo amurcam infundito, paleas indito, sinitoque quatriduum fracescat, ubi bene fracuerit, rutro concidito. ubi concideris, delutato.* GRÆV. Codices quidam MSS. teste Bongarsio, *nisi qua alum. illustratur.* Et vetus typis expressus Becharii, *illustretur.* Utrumque perperam scriptum videtur pro *illutatur*, quod teste Grævio manifeste in editione Iuntina est, & a Majore item atque Sichardo adscriptum in margine. VORST. Iuntæ & impressi quidam veteres habent, *illutatur*, quod a Cl. Grævio probatur, quoniam *lutare* pro *illinere* apud Persium & Catonem quoque reperitur. At in MSS. legitur *inlustratur*, de quo ipso quoque forsitan non male sentiendum. *Lustro* enim est a *luo*, quod prima significatione sua idem esse ac *lavo*, constat vel ex compositis ipsius *abluo*, *eluo*, & similibus. Hinc *inlustro*, imbuo, & frequenter lavo, quæ significatio non est aliena ab hoc loco. SCHEFF.

8. *Pri-*

ſundum merguntur; nec materiam ullam ſuſtinet, niſi quæ alumine illinatur. [8] Primum Xerxes, rex Perſarum, Judæos domuit; poſtea cum ipſis Perſis in ditionem Alexandri Magni venere, diuque in poteſtate Macedonici imperii ſubjecti Syriæ regno fuere. [9] A Demetrio cum deſciviſſent, amicitia Romanorum petita, prima omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.

CAP. IV. [1] Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter novos reges alternabatur, in Aſia rex Attalus florentiſſimum, ab Eumene patruo acceptum regnum, cædibus amicorum & cognatorum ſuppliciis fœdabat, nunc matrem anum, nunc Beronicen ſponſam maleficiis eorum necatas confingens. [2] Poſt hanc ſceleſtam violentiæ rabiem, ſqualidam veſtem ſumit; barbam capillumque in modum reo-

8. *Primum Xerxes*] Atqui Xerxes nunquam bellum movit Judæis, utpote qui a Cyro, primo Perſarum rege, Perſico imperio ſemper fuerant ſubjecti, & plus 150 annis ante Xerxem, Chaldæorum rex Nabuchodonoſor ter domuerat Judæos, & in ſervitutem redegerat. BERNEC. Lege cum Juntis *Primus rex Perſarum Judæos domuit*. GRÆV. Grævius legendum ſuadet ex Juntina, *Primus rex Perſarum*, omiſſa voce *Xerxes*. SCHEFF.

Primus Xerxes rex Perſarum Judæos domuit] Hoc falſum ex ipſamet hiſtoria Judæorum. (ita tamen in edit. Juntarum eſt, ut ſcribit Grævius.) al. *Primum*.... quod non minus a vero remotum eſt, quam illud alterum. FABER.

9. *Amicitia Romanorum petita*] Joſephus Antiq. Jud. XII, 17. refert, Judam Pontificem, poſtquam accepiſſet partas a Romanis de regibus victorias, legatos Romam, ad amicitiam ſocietatemque jungendam miſiſſe. Senatumque dediſſe quod petebant. Poſtea etiam ad renovandam cum Rom. amicitiam a populo Judaico: & rurſum ab Hircano Pontifice, poſt Antiochi regis obitum, legatos Romam miſſos ſcribit, ipſaque Senatusconſulta de poſtulatis eorum facta recitat idem auctor XIII, 17. & XIV, 16. BERNEC.

CAP. IV. 1. *Ab Eumene patruo*] Ex Strab. XIII. conſtat Eumenem hujus Attali *patrem* fuiſſe, & ita quidam hic ediderunt contra libros. Dictus eſt hic Attalus, *Philometor*: & morbo interiit, populo Rom. herede inſtituto. Strabo: Epitoma Liv. LI. Flor. II. fine Oroſius V, 8. alii. BONGARS. Puto fuiſſe tantum *a patruo*. nomen *Eumenis* inſertum poſtea fuiſſe. FREINSHEM.

Matrem anum] In quibuſdam MSS. quos habuit Bongarſius, legebatur, *matrem manu*, quod videtur rectius, ut ſit oppoſitum ſequentis *maleficiis*. SCHEFF.

2. *In modum reorum*] De hoc more

reorum fummittit; non in publicum prodire, non populo fe oftendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod fignum fani hominis habere, prorfus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur. 3 Omiffa deinde regni adminiftratione, hortos fodiebat, gramina feminabat, & noxia innoxiis permifcebat, eaque omnia veneni fucco infecta, velut peculiare munus amicis mittebat. 4 Ab hoc ftudio, ærariæ artis fabricæ fe tradit, cerifque fingendis, & ære fundendo procudendoque oblectabatur. 5 Matri deinde fepulcrum facere inftituit: cui operi intentus morbum ex folis fervore contraxit, & feptima die deceffit. hujus teftamento heres populus

more reorum, utendi vefte fqualida, barbam capillumque producendi, ut fcilicet eo habitu fuffragatores conciliarent, inimicos permulcerent, & judices temperarent, his quæ Cujacius Obfervation. VI, 5. & Rad. Fornerius Rer. Quotidan. IV, 5. habent, addendi Sifenna apud Nonium in *Vicatim:* Cicero in Verrem II, 8. Livius VI, 16, 4. VI, 20, 1. XLIV, 19, 5. Seneca Confol. ad Polyb. 36. Val. Max. VI, 4, 4. Sueton. Ner. 47, 6. Plinius VII. Epift. 27. fin. Plutarchus Quæft. Rom. 14. A. Gellius III, 4. Orofius V, 17. fin. Hinc Tertulliano de anima 39. *caput reatui vovere*, eft comam reorum more promittere. Sic apud Senecam de Benef. II. fin. & V, 12. *detrahere fordes*, eft reum liberare. Videndum & adagium, *Quafi dies dicta fit.* BERNEC.

Non domi lætiora convivia] Pro *lætiora* in MSS. eft *lætitia*. Unde fufpicor, non fatis commode hunc locum fe habere in vulgatis, certe mirum, quod fola convivia hic inter omnia, quæ tractantur domi, memorentur. Mallem itaque fic locum iftum totum legere, ac diftinguere; *non in publicum prodire; non populo fe oftendere. Non domi lætitia, Convivia inire, aut aliquod fignum fani hominis habere.* Hoc vult, non tantum publice triftem fefe exhibuiffe, fed ne domi quidem ejus ullam fuiffe lætitiam, abftinuiffe quoque ab omnibus conviviis, & convictu cum aliis. SCHEFF.

3. *Seminabat*] MSS. duo, *ferebat*; quod æque convenit. MOD.

5. *Matri deinde fepulcrum*] Hinc, & fimilia propter facta videtur acquififfe *Philometoris* nomen, quod ipfi tribuit præter alios Appianus Mithrid. pag. 212. b. & Strabo XIII. pag. 429, 50. BERNEC.

Heres populus Rom.] Vide Livii Epitomen LI. Vellejum II, 4, 1. Auguftin. Civ. XIII, 11. Florum II, 20. Orofium V, 8. alios. Idem factum a Nicomede, Bithyniæ rege, tradit Epitome Livii XCIII. & ab Appione rege Cyrenæ Appian. Mithrid. in fine, ipfeque nofter XXXIX, 5, 2. Liv. Epit. LXX, 2. itemque ab Archelao Cappadociæ, & Pylæmene Paphlagoniæ regibus, Jornandes de Succeff. Regnor. 55. Ceterum in adeunda hac Attali hereditate Romanos doli mali accufat Mithridates apud Salluftium IV. Hiftor. & Horatius II. Od. 18.

Nn

lus Romanus tunc instituitur. [6] Sed erat ex Eumene Aristonicus, non justo matrimonio, sed ex pellice Ephesia citharistæ cujusdam filia genitus, qui post mortem Attali velut paternum regnum Asiam invasit. [7] Cum multa secunda prælia adversus civitates, quæ metu Romanorum tradere se ei nolebant, fecisset; justusque rex jam videretur, Asia Licinio Crasso consuli decernitur; [8] qui intentior Attalicæ prædæ, quam bello, quum extremo anni tempore inordinata acie prælium conseruisset, victus pœnas inconsultæ avaritiæ sanguine dedit. [9] In hujus locum missus Perperna consul, prima congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit; Attalicasque gazas, hereditarias populi Romani, navibus impositas, Romam deportavit. [10] Quod ægre ferens successor ejus Manius Aquilius Consul, ad eripiendum Aristonicum Perpernæ, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, festinata velocitate conten-

——— *neque Attali*
Ignotus heres regiam occupavi.
Idem.

6. *Aristonicus*] De bello Aristonici præter Livianam Epitomen LIX. Florum II, 20. Vellejum II, 4. lege Strabon. XIV. pag. 444. fin. Licinius Crassus, qui a nostro *Consul* dicitur, Floro est *Prætor*, Paterculo *Proconsul*, qui eum juris scientissimum vocat. A nostro auctore sunt Livius, Orosius, Cicero Philipp. XI, 8. Bongars.

7. *Adversus civitatem*] Mindum, Samum & Colophonem. Flor. II, 20, 5. Bernec.

Licinio Crasso] P. Licinius Crassus Pontifex Maximus vincitur & occiditur ab Aristonico. Appellat autem eum prætorem Florus.

8. *Inconsulta avaritia*] Vide notam ad XXIV, 7, 4. Bernec.

9. *Perpenna*] In fastis *Perperna*. Vide autores supra notatos. Bongars. Ita constanter omnes editiones. Supra citatis auctoribus *M. Perperna* dicitur. De eo videndus quoque Val. Maximus III, 4, 5. Bernec. In Capitolinis aliisque monumentis vocatur *Perperna:* itaque & in Valerio Max. III, 4, 5. edidimus. Vorst. Rectius *Perperna* legitur ex Fast. Capitolinis, ut observat Vorstius. Scheff. M. Perpenna Aristonicum vincit & captum Romam mittit, ubi in carcere Patrum jussu est necatus, An. DCXXV. V. C. Plinius XIII, 3.

10. *M. Aquilius*] In fastis *Manius*. Bongars. Rescripsi, *Manius Aquilius*, ex Fastis Capitolinis. Græv. Vulgo plena voce *Marcus* editur. Sed prænomen fuisse *Manius*, e monumentis rursus Capitolinis sciri potest. Vorst. Integre, *Manius Aquilius*, ut ex Fastis Capitolinis docet Grævius. Scheff. *Manius Aquilius* est in notis doctissimi Grævii. Et recte sane. Sic enim dicitur ab omnibus Latinis. Error natus est ex compendio scripturæ. Cum enim

 Ma-

tendit. [11] Sed contentionem Consulum mors Perpernæ diremit. [12] Sic Asia Romanorum facta, cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit.

Manium volebant scribere, sic scribebant, M. cum *Marcum*, per M. simpliciter. FABER.

12. *Cum opibus vitia* &c.] Florus III, 12. *Syria prima nos victa corrupit: mox Asiatica Pergameni regis hereditas.* Adde Livium XXXIX, 6. fin. Sallust. Catil. II. fin. Plin. XXXIII. Nat. Hist. II. fin. Nostrum II, 14, 6. & Notam ad XXXI, 8, 9. Prudenter ergo *Spartana civitas, severissimis Lycurgi legibus obtemperans, aliquamdiu civium suorum oculos a contemplanda Asia retraxit; ne illecebris ejus capti, ad delicatius vitæ genus prolaberentur. Quod eos non frustra timuisse, dux ipsorum Pausanias patefecit, qui maximis operibus editis, ut primum se Asiæ moribus permisit, fortitudinem suam effeminato ejus cultu mollire non erubuit,* ut ait Val. Max. II, 6, I. BERNEC.

LIBER XXXVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Massiliensium in Phocenses beneficentia. Tragœdiæ in Cappadocia & Ponto.*
2 *Mithridatis Ponti Regis futura magnitudo prædicta, liberatio, occupationes.*
3 *Ejusdem res gestæ, & domi ab uxore periculum.*
4 *Otii detestatio, exercitia militaria, Cappadociæ & Galatiæ occupatio, atque superbum Romanis responsum.*

CAP. I.

[1] CApto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus, & omne nomen, quod & tunc, & antea Antiochi bello, infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri jusse-

[1] CAP. I. 1. *Phocensibus*] Scribe, *Phocæensibus. Phocæenses* enim, a *Phocaa*, quæ urbs est Asiæ Minoris in Jonia, unde & oriundi Massilienses: *Phocenses* vero dicti a Phocide vicina Bœotiæ in Græcia. Eodem modo & infra XLIII, 5. legendum *Phocaensium* pro vulg. *Phocensium.* GRONOV.

2. *Syria*

jusserat, legatos Romam deprecatum misere, veniamque his a senatu obtinuere. [2] Post hæc regibus, qui adversus Aristonicum auxilia tulerant, præmia persoluta; Mithridati Pontico Phrygia major; filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello occiderat, Lycaonia & Cilicia datæ; [3] fideliorque populus Romanus in socii filios, quam mater in liberos fuit: quippe hinc parvulis auctum regnum, inde vita ademta. [4] Namque Laudice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timens ne non diutinam regni administrationem adultis quibusdam potiretur, quinque parricidiali veneno necavit: [5] unum parvulum, sceleri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laudices (nam propter crudelitatem eam populus.

2. *Syria major*] Quidem impressi Codd. *Phrygia major:* quod probo. Infra XXXVIII, 5, 3. *Sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant.* Vide Appian. Mithridat. p. 203. Bongars. Quænam *Syria major?* Optime Juntæ & alii impressi: *Phrygia major*, quod & Bongarsius vidit. Græv. Editur vulgo *Syria major:* sed contra historiam. Infra XXXVIII, 5, 3. ipse Mithridates, hujus filius, sic loquens inducitur: *Sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant.* Quoniam ergo in editione Juntina teste Grævio manifeste & historiæ convenienter est *Phrygia major*, idemque de codd. typis expressis & Bongarsius testatur, quidni ipsum illud recipiamus? Vorst. Sic ex Juntina, exigente historia, restituit Vorstius, Grævium secutus. Scheff. Excudi jussi *Phrygia Major* & ita in quibusdam Impr. positum est. Faber.

4. *Namque Laudice*, &c.] Femineæ regnandi cupiditatis, nec filiis parcentis, simile exemplum est, infra XXXIX, 2, 9. & luculentum aliud apud Zonaram in vita Irenes filiique Constantini.

Ne non diutinam regni administrationem adultis quibusdam potiretur] Hoc *potiretur* suspectum mihi, non propter casum appositum, sed significationem non satis aptam huic loco. Nam *potiri* de futuris usurpatur, jam regni administratio res erat non futura apud Laudicem, sed præsens, quia eam jam tunc habebat in manibus, nec tam potiebatur ea sequentibus temporibus, quam continuabat. In MSS. extat *pateretur*. Quare suspicor, lectionem veram esse, *paterentur*, ut sit ordo: necavit quinque, timens ne non paterentur administrationem regni diutinam, adultis quibusdam, id est, quia erant adulti. Scheff. Num qui rerum potitur futuram rem agit? Atqui in hac locutione *rerum potiri*, semper omittitur *administrationem*. Nihil hoc loco sanius. Græv.

 6. *Mihi*

tendit. [11] Sed contentionem Consulum mors Perpernæ diremit. [12] Sic Asia Romanorum facta, cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit.

Manium volebant scribere, sic scribebant, M. cum *Marcum*, per M. simpliciter. FABER.

12. *Cum opibus vitia* &c.] Florus III, 12. *Syria prima nos victa corrupit : mox Asiatica Pergameni regis hereditas.* Adde Livium XXXIX, 6. fin. Sallust. Catil. II. fin. Plin. XXXIII. Nat. Hist. II. fin. Nostrum II, 14, 6. & Notam ad XXXI, 8, 9. Prudenter ergo *Spartana civitas, severissimis Lycurgi legibus obtemperans, aliquamdiu civium suorum oculos a contemplanda Asia retraxit; ne illecebris ejus capti, ad delicatius vitæ genus prolaberentur. Quod eos non frustra timuisse, dux ipsorum Pausanias patefecit, qui maximis operibus editis, ut primum se Asiæ moribus permisit, fortitudinem suam effeminato ejus cultu mollire non erubuit*, ut ait Val. Max. II, 6, I. BERNEC.

LIBER XXXVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Massiliensium in Phocenses beneficentia. Tragœdiæ in Cappadocia & Ponto.*
2 *Mithridatis Ponti Regis futura magnitudo prædicta, liberatio, occupationes.*
3 *Ejusdem res gestæ, & domi ab uxore periculum.*
4 *Otii detestatio, exercitia militaria, Cappadociæ & Galatiæ occupatio, atque superbum Romanis responsum.*

CAP. I.

[1] CApto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus, & omne nomen, quod & tunc, & antea Antiochi bello, infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri jusse-

CAP. I. 1. *Phocensibus*] Scribe, *Phocæensibus. Phocæenses* enim, a *Phocæa*, quæ urbs est Asiæ Minoris in Jonia, unde & oriundi Massilienses: *Phocenses* vero dicti a Phocide vicina Bœotiæ in Græcia. Eodem modo & infra XLIII, 5. legendum *Phocæensium* pro vulg. *Phocensium*. GRONOV.

2. *Syria*

jusserat, legatos Romam deprecatum misere, veniamque his a senatu obtinuere. [2] Post hæc regibus, qui adversus Aristonicum auxilia tulerant, præmia persoluta; Mithridati Pontico Phrygia major; filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello occiderat, Lycaonia & Cilicia datæ; [3] fideliorque populus Romanus in socii filios, quam mater in liberos fuit: quippe hinc parvulis auctum regnum, inde vita ademta. [4] Namque Laudice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timens ne non diutinam regni administrationem adultis quibusdam potiretur, quinque parricidiali veneno necavit: [5] unum parvulum, sceleri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laudices (nam propter crudelitatem eam populus

2. *Syria major*] Quidem impressi Codd. *Phrygia major*: quod probo. Infra XXXVIII, 5, 3. *Sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant.* Vide Appian. Mithridat. p. 203. BONGARS. Quænam *Syria major*? Optime Juntæ & alii impressi: *Phrygia major*, quod & Bongarsius vidit. GRÆV. Editur vulgo *Syria major*: sed contra historiam. Infra XXXVIII, 5, 3. ipse Mithridates, hujus filius, sic loquens inducitur: *Sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant.* Quoniam ergo in editione Juntina teste Grævio manifeste & historiæ convenienter est *Phrygia major*, idemque de codd. typis expressis & Bongarsius testatur, quidni ipsum illud recipiamus? VORST. Sic ex Juntina, exigente historia, restituit Vorstius, Grævium secutus. SCHEFF. Excudi jussi *Phrygia Major* & ita in quibusdam Impr. positum est. FABER.

4. *Namque Laudice*, &c.] Femineæ regnandi cupiditatis, nec filiis parcentis, simile exemplum est, infra XXXIX, 2, 9. & luculentum aliud apud Zonaram in vita Irenes filiique Constantini.

Ne non diutinam regni administrationem adultis quibusdam potiretur] Hoc *potiretur* suspectum mihi, non propter casum appositum, sed significationem non satis aptam huic loco. Nam *potiri* de futuris usurpatur, jam regni administratio res erat non futura apud Laudicem, sed præsens, quia eam jam tunc habebat in manibus, nec tam potiebatur ea sequentibus temporibus, quam continuabat. In MSS. extat *pateretur*. Quare suspicor, lectionem veram esse, *paterentur*, ut sit ordo: necavit quinque, timens ne non paterentur administrationem regni diutinam, adultis quibusdam, id est, quia erant adulti. SCHEFF. Num qui rerum potitur futuram rem agit? Atqui in hac locutione *rerum potiri*, semper omittitur *administrationem*. Nihil hoc loco sanius. GRÆV.

6. *Mihi*

pulus extinxerat) solus regno potitus est. 6 Mithridates quoque repentina morte interceptus filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. 7 Cujus ea postea magnitudo fuit, ut non sui tantum temporis, verum etiam superioris ætatis omnes reges majestate superaverit, bellaque cum Romanis per quadraginta sex annos varia victoria gesserit: 8 cum eum summi imperatores, Sulla, Lucullus, ceterique, in summa Cneus Pompejus, ita vicerint, ut major clariorque in restaurando bello resurgeret, damnisque suis terribilior redderetur. 9 Denique ad postre-

6. *Mithridates quoque*] Hic *Euergetes* dictus: filius autem ejus, quem undecim annos natum regni successorem reliquit, *Eupator*. Strabo x. Vide Appian. Mithridat. *Mithridates* est in nostris MSS. in uno *Methridatis*. Quod quidam *Mithradates* scribendum censent, ex numismatibus, non probo. Μιθραδάτης enim Græcum est, *Mithridates* Latinum: α in *i*. ut Μασσαλία, *Massilia*: Κατάνη, *Catina*: Νομάδες, *Numida*: Ἄκραγας, *Agrigentum*. & fortasse Μασανάσσης, qui in Eclogis Diodori vitiose dicitur Μανασσής, *Masinissa*. Sed & in Latinis vocibus τὸ α in *i* vertitur: *sapiens*, *insipiens*: *cano*, *tibicines*, &c. BONGARS. Adde notam ad IV, 3, 4. BERNEC.

Repentina morte interceptus] Amicorum dolo necatum tradit Strabo xx. pag. 329. 15. IDEM.

7. *Per quadraginta sex annos*] Orosius VI, 1. fin. *Triginta gerendi belli inveniuntur anni. Qualiter autem XL a plerisque dicti sint, non facile discernitur.* Florus III, 5, 3. habet annos XL. Appianus XLII. Si rationem inieris XXIX. annos invenies ab ortu ipso Mithridatici belli ad Pompeji triumphum. BONGARS.

8 *Damnisque terribilior*] Ita *Samnites cladibus ipsis animosiores*. Florus I, 16, 15. Sed multo maxime prisca illa Roma, quæ secundum Horat. IV. Od. 4.

Duris ut ilex tonsa bipennibus,
Nigra feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.

Et ut ait Claudianus de laudib. Stiliconis III, 144.

Nunquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, post Cannas major, Trebiamque fremebat.

Adde Notas ad XXVII, 2, 4. BERNEC.

9. *Denique ad postremum*] Libenter deleam isthuc, *denique*. FABER. At vero noster ad eundem modum XII, 16. *victus denique ad postremum est non virtute hostili, sed insidiis suorum.* Qui locus Fabro transmissus est sine censura. Et solent hujus generis jungi alia. Cic. pro Milone: *Deinde postea se gladio perculsum esse.* Apul. III. Asini: *Tandem denique reversus ad sensum præsentium.* Forsitan huc referendum & quod legitur apud nostrum XIII, 1. *Contra Macedones versa vice*, in quo similiter illud *versa vice* Faber delet. SCHEFF.

postremum non vi hostili, sed voluntaria morte, in avito regno, senex, herede filio, decessit.

CAP. II. [1] Hujus futuram magnitudinem etiam cœlestia ostenta prædixerant. [2] Nam & eo quo genitus est anno, & eo quo regnare primum cœpit, stella cometes per utrumque tempus septuaginta diebus ita luxit, ut cœlum omne flagrare videretur. [3] Nam & magnitudine sui quartam partem cœli occupaverat; & fulgore sui, solis nitorem vicerat; & cum oriretur occumberetque, quatuor spatium

Non vi hostili victus] Præstaret abesse *victus*, sicuti in Juntina Editione recte abest GRÆV. *Victus* teste Grævio ab editione Iuntina abest: nec male. VORST. In Iuntina *victus* abest, quod Grævio probatur. SCHEFF. Ab edit. Iunt. abest, *victus*, recte, ex judicio Grævii & meo. FABER.

CAP. II. 2. *Nam & quo genitus*] MSS. *nam & eo quo*, rectius haud dubie, quam quod editur. quia mox similiter, *& eo quo regnum primum cæpit*. SCHEFF. Sic & tres libri Anglicani.

2. *Et quo genitus est* &c.] Totum hunc locum reperias, paulo aliter scriptum apud Lupum Abbatem Ferrariæ in Senonibus. Eum si voles, si tempus erit, conferre poteris cum hodierna lectione; nam in quibusdam melior Lupi lectio erat quam quæ in impressis est. Vixit ille Lupus ab hinc ferme nongentis annis. (Nam & *eo* quo genitus est anno, & eo quo regnare primum cœpit, stella cometes per utrumque tempus septuaginta diebus ita *eluxit* ut cœlum omne *flagrare* videretur... quartam cœli partem occupaverat, & *fulguris* sui *radiis* nitorem Solis vicerat, &c.) istud *fulguris*, pro *fulgoris*, Lucretii est; sed quod mox sequitur, *radiis*, verum est, & longe optimum. FABER.

Stella cometes] Quæ Ovidio in fine Metamorph. *stella comans*: Plinio II, 15. aliisque, *sidus crinitum*. Est enim cometæ vox adjectiva, qua cum etiam absolute utuntur auctores, ἀστέρα seu stellam subintelligunt. BERNEC.

Per utrumque tempus] Noctu scilicet & interdiu. Quod autem cometes ille, cœli seu superioris hemisphærii, quartam partem, hoc est, gradus 45. occupasse, & quatuor horarum spatium ortu occasuque consumsisse dicitur, id de cauda ipsius in tantam porrecta longitudinem, & Solis radiis illustrata, non de capite ipsoque corpore est intelligendum. Similis Cometa anno ante Nat. Chr. CCCLXXII. quem Aristoteles Meteor. I, 6. *magnum cometam* appellat, & splendorem (caudæ) ad tertiam usque cœli partem, id est, ad gradus 60. extendisse perhibet: Diodorus XV, 50. lumen æmulum Lunæ pratulisse Pontanus scribit, Cometam anni MCCCCLVI. amplius quam duo cœli signa (gr. 60. comæ suæ tractu occupasse. Vide Keppleri Paralipom. ad Vitell. p. 266. BERNEC.

Septuaginta diebus] Plinius II, 25. Brevissimum, quo cometæ cernuntur, spatium septem dierum annotatum est: longissimum, octoginta. IDEM.

3. *Omne conflagrare*] In MSS. legitur, *flagrare*. Nam Justinus scripsit: *ut cœlum omne eo flagrare*? Sic noster alibi, *flagrare belli cupidi-*

tium horarum consumebat. [4] Puer tutorum insidias passus est, qui eum fero equo impositum equitare jaculari que cogebant: [5] qui conatus cum eos fefellissent, supra ætatem regente equum Mithridate, veneno eum appetivere. [6] Quod metuens, antidota sæpius bibit, & ita se adversus insidias exquisitioribus remediis stagnavit, ut ne volens quidem senex veneno

piditate, nec temere aliter ceteri scriptores. SCHEFF.

4. *Fero equo*] *Equo* glossema nihil videtur, annotatum explicandi non protriti vocabuli caussa. Nam *ferus* per se & substantive sumtum equus est: ut apud Virgil. Æneid. II, 51. & Manilium Astronom. V, 77. 3[illegible]. & 643. ex emendatione Scaligeri: fortassis etiam IV, 795. Sic Accius in Medea: *Perite in stabulis immittens frenos feris.* Nazarius Panegyr. Constantin. 29. *Quos insultans ferus protereret.* Arnobius Advers. Gent. IV. pag. 181. *Saturnus induit formam feri.* Hinc vernaculum nostrum *pferdt* ortum putatur. Ita *ferinus* Virgilio Æneid. XI, 571. est equinus: & poetæ passim *semiferos* vocant Centauros: non quidem a *feritate* vocabuli ejus etymologia petita: sed a forma ipsa, qua *feros*, hoc est, equos dimidiata sui parte repræsentare finguntur. Adde quod putida phrasis hic fuerit, *equo equitare.* nec sane Mithridati periculum erat ab equi feritate; sed ab imperita regendi pueritia. BERNEC.

6. *Antidota*] Plin. XXIII. Nat. Hist. 8. & XXV, 2. & XXIX, 1. BONGARS. Refert Galenus III. Simplic. Medicam. 18. frigidis, non vero calidis venenis assuescere aliquem posse. Additque historiam anus Atheniensis, quæ cicutam sine ullo detrimento in cibum sumebat. Vide Matthiolum in Librum VI. Dioscoridis, & Plinium.

Adversus insidias exquisitioribus remediis &c.] *Exquisitioribus* est in antiquioribus typis expressis. Pro quo Bongarsius maluit *exquisitis tutioribus*? ut *exquisitis* sit participium. Sed est illud plerumque ex participio factum nomen: diciturque exempli gratia, *exquisita ars*, *exquisita doctrina.* Deinde *exquisitior adulatio* affertur est Tacit. XI. Annal. Et denique superlativi gradus vox *exquisitissimus* est itidem satis nota. *Stagnare* est hic pro munire. Supra XXXVI, 4, 7. *aqua stagnari*, id est, densari ac firmari dicitur. VORST. Vorstius ex antiquioribus restituit, *exquisitioribus remediis*; & *tutioribus*, quod addit Bongarsius, ex glossa natum videtur. SCHEFF.

Stagnavit] Hoc est, munivit, ut supr. XXXVI, 3, 7. BERNEC. Legendum *stannavit* pro *stagnavit*, quod est in MSS. Solent enim literæ G. & N. confundi a scribis, ut apud Liv. XXI, 27. in MS. Vossiano, *ignare* pro *innare.* GRONOV. Jam supra occurrit; hic pro, *induravit*, *præparavit*, *munivit*, *corroboravit.* Alibi *stagnare sanguinem*, pro supprimere, Gallice, *arrester le sang.* FABER. *Stagnari* potest dici aqua, sanguis & liquor, cum quasi stagnum fit. Sed stagnari homo contra venenum, pro muniri absurde sane diceretur: nec quisquam hanc translationem aut capere potest, aut probare. Assentior itaque viris doctis, qui legendum censent, *stannavit*, hoc est pectus obmunivit, & quasi obduxit antidotis contra veneni vim. Est quidem translatio durior, sed tamen non inepta & aliena a re, quam exprimere voluit. GRÆV.

8. *Fu-*

veneno mori potuerit. [7] Timens deinde, ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi studium finxit, quo per septem annos neque urbis, neque ruris tecto usus est; [8] sed per silvas vagatus diversis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus, quibus esset locis; assuetus feras cursu aut fugere, aut persequi, cum quibusdam etiam viribus congredi. [9] Quibus rebus & insidias vitavit, & corpus ad omnem patientiam duravit.

CAP. III. [1] Ad regni deinde administrationem cum accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitavit. [2] Itaque Scythas invictos antea, qui Zopyriona Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleverant; qui Cyrum, Persarum regem, cum ducentis millibus trucidaverant; qui Philippum Macedonum regem fugave-

8. *Fugare*] Freinshemius *fugere* legit, ut opponatur mox subjuncto *persequi*. BERNEC. Sicut conjecerat legendum esse Freinshemius, sic olim legitur in optima Juntina: *assuetus feras cursu aut fugere, aut persequi*. Nihil verius. Quid enim discriminis inter *fugare*, & *prosequi*? GRÆV. Assentior Freinshemio, scribenti *fugere*, quia nulla alias est oppositio, quam conjunctio *aut* hic postulare videtur. Nam ut pro *&* accipiamus, quod aliquando fit, nulla ratio est, cum hoc fiat saltem in diversis, qualia non sunt *fugare*, & *persequi*. Et probat quoque Juntæ liber. SCHEFF. Freinshemius *fugere* pro *fugare*. Ita etiam in Juntina Grævii. FABER.

9. *Virtutis*] Hoc est, *fortitudinis*. Unde Xenophon, I. Cyripæd. Venationem, verissimam esse rerum bellicarum exercitationem ostendit. De Trajano Plinius Panegyr. 81. *Olim hac experientia juventutis, hac voluptas erat. his artibus futuri duces imbuebantur: certare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus robore, cum callidis astu*, &c. Addendi, Plato non uno loco, præcipue VII. de Legib. Aristoteles Politic. I, 5. Plutarchi Sertorius 19. Vegetius 17. Dio Chrysostomus Orat. III. de Regno, sub finem: Pollux Præfat. V. BERNEC.

Virtutis patientiam] Mira locutio, etiamsi virtutem pro fortitudine accipias. An enim *pati virtutem* recte dicimus? Ergo vereor, ne ex glossa hoc *virtutis* irrepserit in textum. SCHEFF.

CAP. III. 2. *Itaque Scythas*] Strabo VII. Idem I. & II. refert Mithridatem hunc, barbaros ad Mæotidem paludem, & inde Colchos usque devicisse. Vide Memnonis Excerpta. BONGARS.

Sopyriona] De quo supr. XII, 2, 16. BERNEC.

Philippum] Auctor ipse sibi contrarius esse videtur supr. IX, 2, 14. IDEM. Rectius hic de Dario Hystaspis dixisset. hunc enim a Scythis fugatum constat. At de Philippo ipse auctor supra IX, 2,

14.

fugaverant, ingenti felicitate perdomuit. [3] Auctus igitur viribus, Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupavit. [4] Cum de Asia tractaret, tacitus cum quibusdam amicis regno profectus, universam nemine sciente pervagatus est, omniumque urbium situm ac regiones cognovit. [5] Inde Bithyniam transcendit, & quasi dominus Asiæ, opportuna quæque victoriæ suæ metatus est. [6] Post hæc in regnum, cum jam perisse crederetur, reversus est, invento parvulo filio; quem per absentiam ejus Laudice soror, uxorque enixa fuerat. [7] Sed inter gratulationem adventus sui, & filii geniti, veneno periclitatus est. siquidem Laudice soror, cum perisse eum crederet, in concubitus amicorum projecta, quasi admissum facinus majore scelere tegere posset, venenum advenienti paravit. [8] Quod cum ex ancilla Mithridates cognovisset, facinus in auctores vindicavit.

CAP. IV. [1] Hieme deinde appetente, non in convivio, sed in campo; non in vacationibus, sed in

14. aliud prodidit. VORST. Notat Bernecceerus, videri auctorem contraria dicere supra IX, 2, 14. Inde Cl. Vorstius rectius Darium Hystaspis censet dixisse. Mihi tamen nil mutandum videtur. Liquet enim ex oratione Mithridatis, quam ipsius Trogi verbis noster adfert in sequentibus, fuisse, qui & Darium fugatum a Scythis scriberent. Verba clara sunt XXXVIII, 7. *Scythiam duos unquam ante se reges non pacare, sed tantum intrare ausos, Darium & Philippum, ægre inde fugam sibi expedisse.* SCHEFF.

4. *Cum quibusdam amicis regno profectus*] Juntæ: *a regno.* Forsan *e regno.* GRÆV.

8. *Facinus in auctores vindicavit*] Quomodo, *in auctores*, cum de unica præcesserit Laodice? puto igitur *in auctore* scribendum, nisi malis *in auctore ejus.* Et potest fieri, ut ex *auctore ejus* junctim scripto, ut sæpe solet in libris veteribus, formaretur illud *auctores.* SCHEFF.

CAP. IV. 1. *Hieme deinde &c.*] Etiam hibernis diebus exercendos milites, ne intermissa consuetudo & animos eorum debilitet & corpora, monet Vegetius II, 23. BERNEC. Secutus sum Britannos, qui hanc lectionem ex duobus codicibus eruerunt. Vulgata: *hieme deinde imminente.* GRÆV. Pro *hieme deinde imminente*, Angli *hieme deinde appetente.* Alterum horum est ex glossa. Et quia illud *appetente* doctius, quam ut Glossatori conveniat, idcirco genuinum esse censeo Justini. Liv. V. *Comitiorum consularium jam appetebat tempus.* SCHEFF.

Non in vacationibus] Bongarsius edi-

in exercitationibus; nec inter sodales, sed inter æquales, aut equo, aut cursu aut viribus contendebat. [2] Exercitum quoque suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat; atque ita invictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. [3] Inita deinde cum Nicomede societate Paphlagoniam.

edidit *advocationibus*. Janus Guillielmius I. Verisimil. 18. a Palmerio se monitum scribit, & contendit Modius, omnino hic legendum *vocationibus*, hoc est, invitationibus, conviviis, de quo significatu supr. ad XII, 6, I. diximus. Verum Lipsius Not. 90. ad Taciti Histor. I. pertendit rectum esse *Vacationibus*, & interpretatur de Vacationibus militarium operum, quas recte proprieque Noster *Exercitationibus* hic opponit. *Vacationes munerum* appellat Tacitus I, 17, 7. & Quintilianus Orat. pro Milite: *Militare otium* est eidem Tacito Histor. I, 46, 5. de quo Livius etiam VII, 7, 8. accipiendus. Itaque veterem impressorum lectionem revocare non dubitavi. Sed omnino rectum est, *advocationibus*. Vide Gruteri notas in Panegyricos p. 577. fin. & seq. BERNEC.

Sed inter æquales aut equo, aut cursu &c.] Sic de Pompejo, cui res gestæ Magni nomen peperere. Sallustius *equitare, jaculari, cursu cum æqualibus certare*. Porro in præcedentibus; *non in advocationibus, sed in exercitationibus*, fuit cum legendum existimarem; *non in vocationibus*, quæ est, ut supra docui, vox conviviorum peculiaris, & convenit insane bene cum eo quod sequitur; *nec inter sodales*. Erat enim *sodalitium*, quod Græci ἑταιρείαν dicunt, teste Gajo JCto L. ult. Dig. de Colleg. & Corp. Tertullianus II. ad Uxorem 6. *Discumbet cum marito in sodalitiis, sæpe in popinis.* Cicero de Senectute 13. *Sodalitates* appellat: quem vide, cum ibi, tum pro Plancio 15. ubi legem quandam Liciniam de his latam referunt, MOD. Latinius Juntina & alii impressi *æquales*. Æquales enim melioris ætatis scriptoribus sunt ejusdem ætatis homines, non *coæquales*, quod postea inolevit, ut & *concivis* pro *civis*, *contribulis* pro *tribulis*. Vide, si tanti est, quæ notavi ad Luciani Solœcistam. GRÆV. Ita Becharius, Major, & teste Grævio ipsi Juntæ, edidere. Bongarsius tamen maluit *coæquales*. Sed alterum elegantius est. Contra IX, 6, 6. ubi Bongarsius *æquales* edidit, antiquiores editiones habent *coæquales*. VORST. Hanc vocem non ausim reprehendere, cum jam antea usus illa fuerit Justinus, ubi de Hierone hæc dicit: *Eidem, in ludo inter coæquales discenti, lupus tabulam.... eripuit.* Adde auctoritatem Columellæ, qui ex optimis scriptoribus est; Is de pullo anserino agens sic ait: *Ubi se paululum confirmavit, in gregem coæqualium compellitur.* Quod in Lib. *de Vitiis Sermonis* meminisse poterat Doctiss. ille Gerardus Vossius. FABER. Sane non damno hanc vocem. Verum tamen est eam jam esse inclinantis Latinitatis, Terentio, Tullio, & omnibus illius ætatis scriptoribus ignotam, apud quos semper *æquales* legitur, quod cum in optima reperiatur editione, non video cur rejici debeat. GRÆV.

2. *Quotidiana exercitatione.*] Vegetius II, I. *Exercitus ex re ipsa atque opere exercitii nomen accepit; ut ei nunquam liceret oblivisci quod vocatur.* BERNEC.

5. Quod

niam invadit, victamque cum socio dividit. [4] Quam cum teneri a regibus senatui nuntiatum esset, legatos ad utrumque misit, qui *gentem restitui in pristinum statum* juberent. [5] Mithridates, cum se jam parem magnitudini Romanorum crederet, superbo responso, *hereditarium patri suo regnum obvenisse*, respondit; *mirarique se, quod quæ ei relata controversia non fuerit, sibi referatur.* [6] Nec territus minis Galatiam quoque occupat. [7] Nicomedes, quoniam se tueri jure non potuerat, *justo regi redditurum* respondit. [8] Atque ita filium suum mutato nomine Pylæmenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quasi stirpi regiæ reddidisset regnum; falso

5. *Quod qua ei relata controversia non fuerit, sibi referatur.*] MS. *mirarique se quoque cum ei.* Glareani editio: *mirarique se qua ei.* Scribe: *mirarique se, quod qua ei relata controversia non fuerit, sibi referatur.* Adstipulantur Juntæ. GRÆV. Optime editio Juntina teste Grævio, *quod qua ei relata controversia non fuerit.* Bongarsii & Bernecceri editiones *qua*; at Bechatii aliæque antiquiores editiones *quod*, omittunt. Sed neutrum abesse potest, ut facile intelligitur. VORST. Assentior Grævio, edit. Juntinæ lectionem sequenti. Ea est, *Mirarique se, quod qua ei relata controversia non fuerit, sibi referatur.* FABER.

7. *Non potuerat*] Scribo, *poterat.* IDEM.

8. *Mutato nomine*] Hoc non Justini, sed glossatoris esse videtur. Est enim totum otiosum, & mox *nomine* sequitur, ingrata prorsus repetitione. SCHEFF.

Philiamenem] *Pylamenem* legendum est. Πυλαιμένης Paphlagonum regum nomen est, & apud Livium I. ab initio, & apud Homerum (unde Livius habet) vel finem Bœotiæ.

Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ,
Ἐξ Ἐνετῶν.

Occiditur a Menelao Iliad. V. GLAREAN. *Pylamenem* ex Homero legendum docuit Glareanus. *Principe Paphlagonum venere Pylamene turba*, inquit Homerus Iliad. II, 851. Ejusdem meminit Eustathius in Dionysium, & Strabo XII. & Probus in Datame, qui eum, memoria lapsus, a Patroclo interfectum ait: cum ex Homeri Iliad. V, 578. constet, Menelaum eum hasta confodisse. Ab hoc Paphlagonia aliquando *Pylamenia* dicta: Plinius VI, 2. Nicomedem autem & Pylæmenem reges commemorat Orosius VI, 2. BONGARS. Non procul recedunt a vera lectione Juntæ: *Philamenem.* Extrita enim unica litera scribendum *Pylamenem*, ex Homero aliisque ostenderunt Glareanus in notis ad hunc locum, & Thomas Reinesius in Variis Lectionibus. GRÆV. Non est dubium quin legendum sit *Pylamenen.* Hoc enim Paphlagonum regum nomen fuisse ex Homero & aliis constare potest. Nec procul inde abit editio Juntina, quippe

ſo nomine tenet. 9 Sic ludibrio habiti legati, Romam revertuntur.

pe quæ teſte Grævio *Philamenem* habet. Vorst. Glareanus & Reinesius, probante Grævio *Pylamenem* emendant. Scheff.

Liber XXXVIII.

Breviarium Capitum.

1 *Mithridates regni ſui auſpicia parricidiis polluit; & callidis artibus Ariarathem Cappadocem trucidat.*

2 *Novæ Mithridatis & Nicomedis tragœdiæ, quas Senatus Romanus utcunque ſedat.*

3 *Mithridates Tigranem in ſocietatem belli adverſus Romanos trahit, & Proconſulibus Rom. fuſis, ingenti civitatum Aſianarum favore excipitur.*

4 *Oratio Mithridatis, in qua rationes ſuas exponit, cur bellum ſit Romanis inferendum.*

5 *Romanos, dum occupati eſſent, adoriundos eſſe cenſet, juſtum bellum illud oſtendens.*

6 *Malas eorundem artes & originem detegit.*

7 *Stirpis ſuæ nobilitatem, ſuorumque libertatem ac fortitudinem opponit; nec non belli facilitatem, liberalitate ac munificentia milites alliciens.*

8 *Ptolemæus Phyſcon in Ægypto multiplici ſcelere omnia turbat, & a ſuis pellitur.*

9 *Demetrii Syriæ Regis, fortunæ ludibrii, caſus varii.*

10 *Antiochus Demetrii frater, Parthos bello aggreſſus, in acie a ſuis deſertus occiditur.*

CAP. I.

[1] Mithridates parricidia a nece uxoris auspicatus, sororis alterius Laudices filios, cujus virum Ariarathem, regem Cappadociæ, per Gordium insidiis occiderat, tollendos statuit; nihil actum morte patris existimans, si adolescentes paternum regnum, cujus ille cupiditate flagrabat, occupassent. [2] Igitur dum in his cogitationibus versatur, interim Nicomedes rex Bithyniæ vacuam morte regis Cappadociam invadit. [3] Quod cum nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad expellendum Cappadocia Nicomedem mittit. [4] Sed jam Laudice per pactionem se Nicomedi in matrimonium tradiderat. [5] Quod ægre ferens Mithridates, præsidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnumque sororis filio restituit; egregium prorsus factum, ni subsequuta fraus esset. [6] Siquidem interjectis mensibus, simulat, se Gordium, quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle, sperans, si obsisteret adolescens, causas belli futuras, aut, si permitteret, per eundem filium tolli posse, per quem interfeccrat pa-

CAP. I. 1. *Mithridates*] *Crudelissimus erat a puero Mithridates.* Vide Eclogas Memnonis. In iis filius sororis Mithridatis *Arathes* dicitur, ut & in Prologo hujus Libri. BONGARS.

Parricidia a nece uxoris auspicatus] Edidere Bongarsius, Berneccerus & alii, *Parricidia nece ux. ausp.* Sed perperam. Antiquiores editiones recte *a nece.* Plinius VII. Procem. *A suppliciis vitam auspicatur.* Et noster sup. V, 8, 12. *Cædes ab Alcibiade auspicantur.* VORST. Vorstius ex vetustioribus restituit, *a nece*, quia noster sic & alibi. vide V, 8, 12. SCHEFF. Scribendùm, *a nece uxoris auspicatur.* FABER.

Laudices filios, &c.] Vide XXXVII, 14. Aut enim contradicit sibi auctor: aut historiam mire confundit. FREINSHEM.

Ad expellendum Cappadocia Nicomedem] Alii *Nicomedem Cappadocia.* Liquet, τὸ *Cappadocia* glossatoris esse, non Justini; & ideo id in plerisque suis Bongarsius non reperit. SCHEFF.

5. Quod

patrem. 7 Quod ubi Ariarathes junior moliri cognovit, graviter ferens interfectorem patris per avunculum potissimum ab exsilio revocari, ingentem exercitum contrahit. 8 Igitur cum in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos sexcentos; nec Ariarathi, auxiliantibus finitimis regibus minores copiæ essent, incertum belli timens, consilia ad insidias transfert; 9 solicitatoque juvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret, scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ven-

7. *Quod ubi Ariarathes junior moliri cognovit*] *Moliri* passive: nisi vocula forsan exciderit, aut subintelligenda sit, *eum moliri*. Composito sic utitur & Livius xxxix, 44, 3. *quæ in loca publica inædificata immolitave privati habebant.* BERNEC. Forte scrib. *Quem ubi Ariarathes junior moliri cognovit.* Cic. xii. Famil. Ep. 12. *Dein cum suspicarere nos moliri, quod te solicitum esse & de salute nostra, & de rerum eventu putabam.* GRONOV. MSS. Bongarsiani illud *quod* non agnoscunt. Et puto rectius abesse. *Moliri* plane active accipiendum. Forte scripserat Justinus, *Quem id ubi*, deinde duæ voculæ, *Quem id*, conjunctim scriptæ, *Queid* cum lineola supra literam *e*, post factum *Quod*. SCHEFF.

8. *Currus falcatos*] Quales fuerint currus, audi Ciceronem: *ex summo temone hasta præfixæ ferro eminebant. Utrinque a jugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum. Aliæ deinde falces summis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demissæ, quicquid obvium concitatis equis amputaturæ.* Eadem Livius xxxvii. eadem Diodorus Siculus, aliique.

Incertum belli] Malim *incerta belli*: sicut Livius xxx, 30, 12. *incerta casuum*: & Tacitus Hist. i, 26. *incerta noctis*. Nam ita quoque vetus dictum habet, relatum à Philone de Fortitud. m. τὰ κοινὰ τῶ πολέμου ἄδηλα, hoc est, interprete Cicerone ad Attic. vii, 7. fin. *Nemini est exploratum, cum ad arma ventum est, quid futurum sit.* Quomodo Annibal apud Livium xxx, 30, 22. *Nusquam minus, quam in bello, eventus respondet.* Et vide Senec. Thebaïd. 625.

——— *nunc belli mala*
Propone, dubias Martis incerti vices.
Licet omne tecum &c.

BERNEC. Berneccerus mallet *incerta belli*. Sed nihil mutandum. *Incertum* dicit auctor quod vulgo perperam *incertitudinem*. Vide Lib. nostrum de Latinit. Mer. Susp. 7. VORST.

9. *Inter fascias*] Feminales fascias accipe, de quibus Casaubonus ad Sueton. Aug. 82, 1. ubi tamen has de braccis etiam accipi posse conjicit, non dissentiente Salmasio ad Histor. August. 223. E. 1. BERNEC. Intelligit subligar, quod ex fasciis constabat. FABER.

Scrutatori] *Scrutatores* in officiis Principum fuere. Vide Suetonium Claud. 35. & Vespas. 12. VORST.

Regio more] Qui patet ex Plutarchi Timoleonte 21. & Dione 23. Regiam deinde hanc, salutantes scrutandi consuetudinem Romæ primus usurpavit Augustus, Sena-

ventrem pertractanti, ait, *Caveret, ne aliud telum inveniret, quam quæreret.* [10] Atque ita risu protectis insidiis sevocatum ab amicis, velut ad secretum sermonem, inspectante utroque exercitu, interficit: regnum Cappadociæ octo annorum filio, imposito *Ariarathis* nomine, additoque ei rectore Gordio, tradidit.

CAP. II. [1] Sed Cappadoces crudelitate ac libidine præfectorum vexati a Mithridate deficiunt; fratremque regis, & ipsum Ariarathem nomine, ab Asia,

Senatum legens, Sueton. 35. Postea Claudius, idem 35. Sed eam omisit Vespasianus, idem 12. Post alii repetivere, ut Severus apud Spartianum 6. BERNEC.

Aliud telum] Scilicet quod salva lege Cornelia gestare licet: nec tamen honeste nominari potest. Simili metaphora Catullus Carm. 68. *siculam* dicit: Propert. I, 3. & III, 12. *arma*. Cæcilius Hymnide: *nihil agit in amore inermus.* Nec aliter Græcis, ὅπλον, κέντρον, σόρθυγξ. Hinc jocus apud Quintil. VI. 3, 81. IDEM.

10. *Evocatum ab amicis*] Lege, *sevocatum* Cic. 11. Philipp. 14. *Cum interficeretur Cæsar, tum te a Trebonio vidimus sevocari.* GRONOV. Olim vidi legendum esse *sevocatum*. Non enim evocabatur ab amicis, sed ab illis sevocabatur. *Sevocare* est seorsim vocare, quod ii faciunt, qui soli cum aliquo sunt collocuturi, ut *seducere* est seorsim ducere, *secubare* seorsim solum cubare. Plaut. Menæchm. V, 9. *Sevocabo herum, Menæchme.* Men. *Ambo. quid vis?* Men. *Non ambos volo.* Ovid. *Sevocat hunc genitor, nec causam fassus amoris.* Sueton. Cal. 36. *Egressus triclinio cum maxime placitam sevocasset.* Cic. pro Muræn. *Facis ut rursus plebs in Aventinum sevocanda videatur.* Idem I. ad Famil. Ep. IX. *quoniam quidam nobiles homines inimicum meum me inspectante sæpe in senatu modo severe seducerent, modo familiariter amplexarentur.* Hanc emendarionem cum communicassem cum celeberrimo & unico doctore nostro Gronovio, ostendit sibi idem dudum venisse in mentem. Postea cum adhiberem Juntinam, cognovi sic dudum in illa fuisse lectum, uti & in aliis impressis, quod ex variis lectionibus Bongarsii liquet. Sane in Glareani editione legitur: *sevocatum*. Nec puto in posterum quenquam futurum, qui vulgari *evocatum* sit patrocinium suscepturus. Nihil enim eo hoc loco est absurdius. GRÆV. Bongarsius edidit *evocatum*. *Sevocatum* vero antiquiores typis expressi, interque ceteros teste Grævio Juntinus habet. *Sevocare* formatum ut *seponere*, *seducere*, *secubare*; & ab aliis item usurpatum. VORST.

CAP. II. 1. *Sed Cappadoces*] Strabo XII. p. 273, 35. *Romani*, inquit, *mirati homines esse, qui adeo de libertate animum despondissent, permiserunt eis, ut de ipsorum corpore regem sibi, quem vellent, suffragiis crearent*, &c. BONGARS.

Crudelitate ac libidine præfectorum] Hoc suspectum est. Qui enim sunt præfecti illi, quos hic nominat, & cujus? Ariarathis? quid ergo faciebat Gordius; Num Mithridatis? At in filium octo annorum libido non cadit. In Impresso quodam est *præfatorum*. Sed hoc glossatoris videtur, qui volebat

Aſia, ubi educabatur, revocant: [2] cum quo Mithridates prælium renovat, victumque Cappadociæ regno expellit. Nec multo poſt adoleſcens, ex ægritudine collecta infirmitate, decedit. [3] Poſt hujus mortem Nicomedes timens, ne Mithridates acceſſione Cappadociæ etiam Bithyniam finitimam invaderet, ſubornat puerum eximiæ pulcritudinis, quaſi Ariarathes tres, non duos filios genuiſſet, qui a ſenatu Romano paternum regnum peteret. [4] Uxorem quoque Laudicen Romam mittit, ad teſtimonium trium ex Ariarathe ſuſceptorum filiorum. [5] Quod ubi Mithridates cognovit, & ipſe pari impudentia Gordium Romam mittit, qui ſenatui aſſeveret, *Puerum, cui Cappadociæ regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Ariſtonici auxilia Romanis ferens cecidiſſet.* [6] Sed ſenatus, ſtudio regum intellecto, aliena regna falſis nominibus furantium, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi, ad ſolatium ejus, Paphlagoniam ademit. [7] Ac ne contumelia regum foret, ademtum illis, quod daretur

aliis,

bat præfectos illos de Gordio & filio Mithridatis accipi. Ego cenſeo, uuum Gordium hic innui, de lectione loci nondum poſſum quid ſtatuere. SCHEFF.

Ubi educabatur, revocant] Mallem *evocant*. Nam *revocare* proprie illius, qui ante dimiſit. At hoc non fecere Cappadoces, verum pater Ariarathis hujus. Verbo *evocare* alibi etiam hoc ſenſu utitur. Eſtque eo veriſimilius, ſic hic legendum, quia, adhæſiſſe a fine vocis præcedentis videtur huic vocabulo. IDEM.

3. *Ne Mithridates acceſſione Cappadociæ etiam* &c.] Forte leg. *ne Mithridates velut acceſſionem Cappadociæ, etiam Bithyniam finitimam invaderet.* Senſus eſt. Ne Mithridates Bithyniam faceret tanquam additamentum Cappadociæ. Valer. Max. IX, 1. *Ptolemaus acceſſione vitiorum ſuorum vixit;* & Florus II, 9. *Quidquid inſularum in eo mari inter Ceraunios montes jugumque Maleum, Ætolici belli acceſſio fuerunt.* GRONOV.

5. *Qui ſenatui aſſereret*] Legendum, *aſſeveret*. Cic. in Bruto 57. *Quemadmodum adverſarius de quaque re aſſeveret.* GRONOV. *Aſſerere* pro *affirmare* notum, uſurpari a veteribus, at *aſſerere quid alicui* an reperiatur, dubito. in MSS. Bongarſianis eſt *aſſeveret*. Unde putem, noſtrum, *aſſeveraret* ſcripſiſſe. SCHEFF. Veriſſima eſt ſcriptura librorum Bongarſianorum, qui *aſſeveret* legunt pro *aſſereret*. Nam *aſſerere* pro affirmare nuſquam apud meliores ſcriptores veteriores reperitur. *Aſſerere in libertatem* frequens eſt. Sed *aſſerto*

Tt *hoc*

aliis, uterque populus libertate donatus est. [8] Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant, *vivere gentem sine rege posse*. Atque ita rex illis a senatu Ariobarzanes constituitur.

CAP. III. [1] Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obses Parthis ante multum temporis datus, sed olim ab iisdem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates mire ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. [2] Ni-

hoc hic aut illo deterioris temporis. GRÆV.

8. *Negant vivere gentem sine rege posse*] *Gentem*, subaudi, suam, scilicet Cappadocum: quomodo auctor ea voce speciatim etiam utitur XXXVI, 2, 14. Hoc non monerem, nisi magni nominis Politicus, Auctoris ista de *omni gente* pronuntiari censeret. Quod non est ita. Nam etsi, de sententia Mithridatis apud Sallust. Histor. IV. *pauci libertatem, pars magna justos dominos volunt*: hoc tamen iis solum accidit, qui *libertatis dulcedinem nondum sunt experti*. Livius I, 17, 3. Sicuti apud Tacitum XIII, 34. *Armenii, libertate ignota, magis ad servitium inclinant*. Adde de Ægyptiis Herodotum II, 147. Ceteroqui sane *nihil omnino bonorum multitudini gratius, quam libertas*. Livius XXXIII, 18, 6. BERNEC.

Ariobarzanes] Hunc postea regno expulsum refert Cicero pro L. Manil. 5. & auctor ipse XXXVIII, 3, 3. IDEM. Ariobarzanes Cappadociæ rex. De quo Cicero in Oratione pro Lege Manilia.

CAP. III. 1. *Tigranes*] Lege Strabonem XI. f. ex quo, & ex uno MS. scripsi *obses Parthis*, cum in ceteris sit, *obses a Parthis*, inepte. Appianus Mithr. pag. 176. d. Ariobarzanem a Mithraa & Bagoa Cappadocia pulsum scribit, & in ejus locum Ariarathen constitutum: Nicomedem vero Bithynia a Socrate fratre ejectum. BONGARS.

Ante multum temporis] Ita Bongarsius & post eum alii edidere. Sed antiquiores typis expressi habent, *ante non multum tempus*: quod eo quidem rectum putem. *Multum tempus* pro multum temporis, dicitur ut *multum oleum*, *exiguum vinum* a Scribonio Largo. Vide Indicem in hunc Rhodii. VORST. Pro *temporis* in editis quibusdam *tempus* legitur, quod non repudiem. At quod iidem adjiciunt *non* sensumque faciunt contrarium, vix puto admittendum, cum repugnent MSS. E quibus mox pro *sed olim*, sunt, qui *nec olim* malunt. Mihi omnia examinanti locus totus ita videtur scribendus: *obses Parthis ante multum tempus datus, sed nec olim ab iisdem in regnum paternum remissus*. SCHEFF.

Sed olim] Pro hoc malim *nec olim*, ut Becharius edidit: ut hoc sit pro non ita pridem. VORST. Juntina quoque: *ante non multum tempus, nec olim*.

Quod olim meditabatur] *Olim* abest a Becharii aliisque antiquioribus editionibus: & recte meo judicio. Non Mithridates olim, sed jam tum meditabatur nec potest quisquam aliquid olim meditari. repugnant enim hæc inter se, ut quæ tempora diversa, præteritum & futurum, aut præsens & futurum, comprehendunt. Meditari aliquis potest quod olim demum sit gerendum, sed non potest olim meditari. VORST. Antiquiores

[2] Nihil igitur de offensa Romanorum sentientem per Gordium impellit, ut Ariobarzani, segni admodum, bellum inferat; & ne quis dolus subesse videretur, filiam suam ei Cleopatram in matrimonium tradit. [3] Primo igitur adventu Tigranis Ariobarzanes, sublatis rebus suis, Romam contendit. Atque ita per Tigranem rursus Cappadocia juris esse Mithridatis cœpit. [4] Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius ejus & ipse Nicomedes regno a Mithridate pellitur: qui cum supplex Romam venisset, decernitur in senatu, ut uterque in regnum restituantur: in quod tum missi Aquilius & Manlius Maltinus legati. [5] His cognitis, Mithridates societatem cum Tigrane, bellum adversus Romanos gesturus, jungit: pactique inter se sunt, ut urbes agrique Mithridati, homines vero & quæcunque auferri possent, Tigrani cederent. [6] Post hæc Mithridates

res *olim* non agnoscunt, quod rectum putat Vorstius. SCHEFF.

2. *Et ne quis dolus* &c.] Quia nullus est contractuum, qui videatur fieri meliore fide: quippe *generi soceris sunt loco filiorum: & hi vicissim in loco parentum suis generis*, ut ait Philo Judæus II. de Monarchia. *Hoc sacrum est, quod nulla permittitur commotione violari. nam quibus obsidibus habeatur fides, si non credatur affectibus?* Cassiodor. Var. III Epist. 4. pr. BERNEC.

Filiam suam Cleopatram] Inde Appianus Mithrid. pag. 180. c. Τογβαίνης (legendum Τιγράνης) ὁ Ἀρμένιος αὐτῷ κηδεστής ἐστι. *Socer* vertit Interpres: cum hoc loco κηδεστὰς sit, *gener*. De Nicomede filio pulso, vide Strabonem XII. BONGARS.

5. *Aquilius & Manlius Maltinus*] Legendum arbitror *Manius Aquilius & M. Attilius*. Appianus Mithrid. p. 176. c. *missos legatos* ait, *quorum princeps erat Manius Aquilius:* quem superatum a Mithridate, docet Epitome Livii LXXVII. IDEM. Vir summus Thomas Reinesius in Epistola XXIII. ad Rupertum legit: *Aquilius & M. Acilius* ex Vincent. Bellovacens. VI. Spec. Hist. 101. quem vide. Juntæ legunt: *Aquilius Manlius, & Manius Attilius*. GRÆV. Infr. XXXVIII, 4, 4. *Aquilium & Maltinum*. Nec dubium illud *Manlius* nihili, & pro *Manius* esse, sive jam Aquilii, sive Maltini prænomen hoc sit. Juntæ teste Grævio edidere, *Aquilius Manlius & Manius Attilius*. At Becharius & Major, *Aquilius Mallius & Maltinus*. Bongarsius legendum arbitratur, *Manius Aquilius & M. Attilius*. Certe Appianus principem eorum, qui missi tum ad Mithridatem fuerunt, *Manium Aquilium* vocat. VORST. Bongarsius legeret, *Manius Aquilius & M. Attilius*. FABER.

6. *Post hæc Mithridates intelligens*] Juntæ: *Mithridates intellecto* quan-

tes intellecto, quantum bellum suscitaret, legatos ad Cimbros, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas, Bastarnasque, auxilium petitum mittit. [7] Nam omnes has gentes Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam ante illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire jubet, omnemque Orientem adversus Romanos armat. [8] Non magno igitur labore Aquilium & Maltinum Asiano exercitu instructos vincit; quibus simul cum Nicomede pulsis, ingenti favore civitatium excipitur; [9] multum ibi auri argentique, studio veterum regum, magnumque belli apparatum invenit; quibus instructus, debita civitatibus publica privataque remittit, & vacationem quinquennii concedit. [10] Tunc ad concionem milites vocat, eosque variis exhortationibus ad Romana bella sive Asiana incitat. [11] Quam orationem dignam duxi, cujus exemplum brevitati hujus operis insererem, quam obliquam Pompejus Trogus exposuit, quoniam in Livio & in Sallustio reprehendit, quod conciones directas, pro

quantum bellum suscitaret. Optime. Nihil frequentius nostro est hac ratione loquendi. GRÆV. Juntina, *Mithridates intellecto.* Probat Grævius. SCHEFF. Ed. Juntarum, *intellecto*, quod elegantius, & magis e consuetudine Justini. FABER.

Ad Cimbros] Freinshemius legendum putat *Cimmerios*, ex XXXVIII, 7, 10. Nam quomodo huc Cimbri? licet ab illis ortum traxisse quidam fabulentur. Vide de situ harum regionum Amm. Marcellinum XXII, 11. & seqq. BERNEC.

8. *Non magno &c.*] Qua ratione Mithridates Aquilium & C. Cassium Romanos duces vicerit, lege Appianum Mithrid. pag. 181. & seqq. BONGARS.

9. *Debita*] Politice admodum. Quia nulla res magis trahit populum, quam debitorum remissio, & immunitas.

Vacationem quinquennii] Ita Cappadocibus in formam provinciæ redactis a Romanis, *quædam ex regiis tributis deminuta, quod mitius Romanorum imperium speraretur.* Tacit. Annal. II, 56. De Macedonibus similia Livius XLV, 18. Adde Sc. Amirat. XX, 7. BERNEC. Antiquiores typis expressi *quinquennio*; ut quantum in tempus concessa vacatio fuerit, casu sexto notetur: id quod sane nec insolens est. Supra I, 9. *Militiæ vacationem in triennium permittunt.* VORST.

11. *Quod conciones directas*] De his qui prolixas nimis orationes historiis inserunt, & ita Historiam Concionum velut appendicem faciunt, vide Diodor. XX, 1. BONGARS. Quod Livius, Sallustius & alii oratione directa usi sunt, id mi-

pro sua oratione operi suo inserendo, historiæ modum excesserint.

CAP. IV. [1] *Optandum sibi fuisse* ait, *ut de eo liceret consulere, bellumne sit cum Romanis, an pax habenda:* [2] *quin vero sit resistendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ careant. Quippe adversus latronem, si nequeant pro salute, pro ultione tamen sua, omnes ferrum stringere.* [3] *Ceterum quia non id agitur, an liceat quiescere, non tantum animo hostiliter, sed etiam prælio congressis, consulendum, qua ratione ac spe cœpta bella sustineant.* [4] *Esse autem sibi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Romanosque vinci posse, cognitum non sibi magis, quam ipsis militibus, qui & in Bythinia Aquilium & Maltinum in Cappadocia fuderint.* [5] *At si quem aliena magis exempla, quam sua experimenta moveant, audire se, a Pyrrho rege Epiri, non amplius quam quinque millibus Macedonum instructo, fusos tribus præliis Romanos.* [6] *Audire Annibalem sex-*

minime reprehendendum. Et concinnius fecisset noster, si & ipse orationem directam usurpasset, cum tam longam formare vellet. Placet hac super re judicium Freinshemii, quod is ad Curt. III, 2, 11. exposuit his verbis: *Ut largiar in brevioribus concionibus decentius hoc fieri* (ut oratio obliqua sit) *hoc certe concedere non possim, in prolixioribus idem obtinere, cum toties inculcanda sint ista* se, sibi, & inquam, inquit, *qua verba vitanda Cicero sibi censuit, ne sæpius interponerentur. Adde quod vix caveri possit, quin alia quoque hac ratione indecora committantur, verbi gratia in oratione Trogi* XXXVIII, 7, 8. tantumque se avida expectat Asia, ut etiam vocibus vocet: adeo illis odium Romanorum incussit rapacitas proconsulum, &c. *hæc enim directæ orationi congruerent, obliquæ minus conveniunt.* Observo ipsum quoque nostrum oratione directa alicubi usum; & quidem XIV, 4. ubi Eumenem; & XVIII, 7. ubi Maleum loquentem inducit. VORST.

CAP. IV. 1. *Optandum sibi* &c.] Simillime Pericles apud Thucydidem II, 11, 7. *Qui arbitrium belli pacisque habent, dementes fuerint, si bellum malint. At quibus ea necessitas injungitur, ut aut cedendo finitimorum ferre dominatum, aut pro victoria belli discrimen adire cogantur; hic qui periculis se subducit, multo majorem, quam qui ea sustinet, reprehensionem meretur.* Ita Sulpitius apud Livium XXXI, 7, 2. & rursus ipse Mithridates initio epistolæ ad Arsacen. ap. Sallust. Histor. IV. BERNEC.

2. *Nec eos quidem dubitare*] Scribendum; *ne eos quidem dubitare;* & mox *agatur*, pro *agitur*. GRONOV.

3. *Quia non id agitur*] Ut multa alia in oratione hac indirecta sunt quæ magis orationi directæ conveniunt, ita & τὸ *agitur* non tam ad indirectam, quam ad direc-

 ctam

ſexdecim annis Italiæ victorem immoratum; & quin ipſam caperet urbem, non Romanorum illi vires obſtitiſſe, ſed domeſticæ æmulationis atque invidiæ ſtudium. 7 *Audire populos Transalpinæ Galliæ Italiam ingreſſos, maximis eam plurimiſque urbibus poſſidere; & latius aliquanto ſolum finium, quam in Aſia quæ dicatur imbellis, eoſdem Gallos occupaſſe;* 8 *nec victam ſolum dici ſibi Romam a Gallis, ſed etiam captam, ita ut unius illis montis tantum cacumen relinqueretur, nec bello hoſtem, ſed pretio remotum:* 9 *Gallorum autem nomen, quod ſemper Romanos terruit, in partem virium ſuarum ipſe numeret. Nam hos qui Aſiam incolunt Gallos, ab illis, qui Italiam occupaverant, ſedibus tantum diſtare;* 10 *originem quidem ac virtutem, genuſque pugnæ idem habere, tantoque*

ctam orationem pertinere videtur. VORST.

7. *Solum finium*] Hoc *finium* non videtur Juſtini eſſe, aut ſub eo corrupto, aliud latere vocabulum, quod difficile divinare. SCHEFF.

8. *Eoſdem Gallos occupaſſe*] Præfero quod habent MSS. Bongarſiani; *iidem Galli occupaſſent.* IDEM.

9. *In partem virium ſuarum ipſe numeret*] Mallem legere, *in parte virium ſuarum ipſum numerare*, id eſt, inter ſuæ potentiæ aſſertores & propugnatores ſe habere. Et mox pro *occupaverunt*, *occupaverint.* GRONOV. Conſtructionem hic non video. Debebat, niſi fallor, ſcripſiſſe, *in partem virium ſuarum ſe numerare.* An verba, *ſemper Romanos terruit*, delenda? Fieret profecto melior oratio: *Gallorum autem nomen* (ſupple, eſſe) *quod in partem virium ſuarum ipſe numeret.* SCHEFF. Non facile hæc refingam omnibus libris invitis, ſed potius referam inter illa vitia, quibus hanc orationem obliquam laborare Freinshemius doctiſſimus ſuperius obſervavit. GRÆV.

Hos qui Aſiam incolunt] Cauſæ ſuæ potius, quam vero ſervit hoc loco Mithridates. Verius de hiſdem Florus II, II. *Gens Gallogræcorum, ſicut ipſum nomen indicio eſt, mixta, & adulterata reliquia Gallorum, qui Brenno duce,* &c. *Itaque ut frugum ſemina mutato ſolo degenerant: ſic illa genuina feritas eorum, Aſiatica amœnitate mollita eſt.* Adde Livium XXXVIII, 17. BERNEC.

10. *Tantoque his ſagaciora eſſe ingenia*] In MSS. legitur *acriora*, quod miror omiſiſſe ſumere in textum. Eſt enim alterum gloſſatoris, & quidem prorſus inepti. Ecquid enim hic ſagacitas faciat, cum de virtute fortitudineque manifeſte præcedat, operoſitaſque itineris duros potius, quam ſagaces faciat. SCHEFF. Nec hic viro doctiſſimo poſſum ſubſcribere. Sagacitas an non requiritur in bello? Cur barbari viribus & impetu potentiores victi ſunt a Romanis, quam quia hi prudenter ſecundum artem militarem bella gerebant? Acres erant omnes Galli, hoc eſt intrepidi, bellicoſi, ſed non ſagaces. Sed non ratione bellum gere-

que his sagaciora esse quam illis ingenia, quanto longiori ac difficiliori spatio, per Illyricum Thraciamque prodierint, pene operosius transitis eorum finibus, quam ubi consedere, possessis. [11] *Jam ipsam Italiam audire se nunquam, ut Roma condita sit, satis illi pacatam, sed assidue per omnes annos pro libertate alios, quosdam etiam pro jure imperii bellis continuis perseverasse;* [12] *& a multis civitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, a quibusdam novo contumeliæ more sub jugum missos.* [13] *Ac ne veteribus immoretur exemplis, hoc ipso tempore universam Italiam bello Marsico consurrexisse, non jam libertatem, sed consortium imperii, civitatisque poscentem.* [14] *Nec gravius vicino Italiæ bello, quam domesticis Principum factionibus urbem pre-*

gerebant, quæ non potest esse sine sagacitate. Pulchre Seneca I. de Ira 11. *Germanis quid est animosius? quid ad incursum acrius? quid armorum cupidius, quibus innascuntur innutriunturque;* & quæ sequuntur. Dein: *Agedum illis corporibus, illis animis, delicias, luxum, opes ignorantibus da rationem, da disciplinam, ut nihil amplius dicam, necesse erit, nobis certe, Romanos mores repetere.* Hos itaque Gallos, qui virtutem pristinam retineant, difficultates, labores (nam παθήματα μαθήματα) & loca ipsa cultiora, in quibus consederant, sagaciores reddiderant, ut illorum vis magis esset timenda quam ceterorum. Acuerant ratione virtutem, ut Florus loquitur. Plurima possent in hanc rem afferri, nisi res esset in aperto. GRÆV.

Jure imperii] MSS. *vice imperii*. quæ lectio omnino præferenda est. Intelligit enim alteram imperii & senatus & Consulum partem, ut ipsis essent vices imperii, & partes: cum peterent populi Latii jus civitatis, & alterum consulem & dimidiam senatus partem. Florus I, 14. *Ut & ipsis imperii vices ac partes essent.* GRONOV.

12. *Sub jugum missos*] Scilicet a Samnitibus ad Caudinas furcas. Liv. IX, 6. BERNEC.

13. *Ne veteribus immoremur*] Mallem *immoretur*. Sed sunt alia quoque hujus generis orationi directæ propria in hac oratione, de quibus pridem viri docti monuere. Ut forrassis Justini potius, quam librarii hæc sit culpa. SCHEFF. Cujus emendationem confirmat Juntina, in qua legitur *immoretur*.

Bello Marsico] Dictum a Marsis belli auctoribus, Strabo V. Dictum etiam Italicum & sociale. De eo lege Appianum, Florum, & alios: apud quos, & apud Plutarchum, vide historiam belli civilis Mariani & Cimbrici, quorum mox meminit. Orosius V, 19. eodem anno bellum civile commotum & Mithridaticum cœptum scribit. BONGARS.

14. *Vicino Italia*] Juntæ: *vicina*: & mox iidem: *multoque periculosius accessisse Italico civile bellum.* Quod præferendum vulgato esse. GRÆV. Juntæ, *vicina*, laudat Grævius. SCHEFF.

Domesticis Principum factionibus]

premi, multoque periculosius esse Italico civile bellum; 15 *simul & a Germania Cimbros, immensa millia ferorum atque immitium populorum more procellæ inundasse Italiam;* 16 *quorum tametsi singula bella sustinere Romani possent, universis tamen obruantur, ut ne vacaturos quidem bello suo putet.*

CAP. V. 1 *Utendum igitur occasione & rapienda incrementa virium, ne si illis occupatis quieverint, mox adversus vacuos & quietos majus negotium habeant.* 2 *Non enim quæri, an capienda sint arma, sed utrum sua potius occasione, an illorum.* 3 *Nam bellum equidem jam tunc secum ab illis geri cœptum, cum sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant, gentem quam & proavo suo Mithridati Seleucus Callinicus in dotem dedisset.* 4 *Quid cum Paphlagonia se decedere jusserunt, non alterum illud genus belli fuisse? quæ non vi, non armis, sed adoptione testamenti,*

bus] Anno DCLXII. simul civilia bella & Mithridatica cœperunt. *Orosius.*

Periculosius esse Italico] Antiquiores typis expressi pro *esse* habent *accessisse:* nec male meo judicio. VORST. Juntæ; *periculosius accessisse Italico,* quod Grævius censet præferendum. SCHEFF.

CAP. V. 1. *Utendum occasione*] *Valet in omnibus rebus humanis & pollet occasio, sed maxime in bellicis.* Polyb. IX, 14. & X, 39. BERNEC.

Rapienda incrementa] Verbi emphasin exprimit illud Senecæ Consol. ad Marciam 10. *Quicquid fortuna datum est, tanquam extemplo abiturum possideat animus. Rapite ex liberis voluptates: fruendos nos invicem liberis date, & sine dilatione omne gaudium haurite. nihil de hodierna die promittitur, imo nihil de hac hora. festinandum est: instat a tergo mors,* &c. Et alibi: in re subita, *rapienda, non capienda consilia.* Ennius apud Ciceronem de Oratore, III, 40.

——— Vive, Ulysses, dum licet:
Oculis postremum lumen radiatum rape.

BERNEC. Liv. XXVII, 17. *Eam velut primam occasionem rapiam.* Lucan. X, 508.

Cæsar semper feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.

Et Stat. V. Theb. 131.

Rapuit gavisa Polyxo
Fortunam.

Et Paulus JCtus L. 168. Dig. de Reg. Juris. *Rapienda occasio est, quæ præbet benignius responsum.* GRONOV.

3. *Dati adversus Aristonicum auxilii*] Legendum puto; *lati adversus Aristonicum auxilii.* Nam dare auxilium non memini legi apud Latinos scriptores. GRÆV.

4. *Adoptione testamenti*] Mira locutio. Quid enim *adoptio testamenti?* Forte, quæ fit per testamen-

menti, & regum domesticorum interitu, hereditaria patri suo obvenisset; [5] *cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo non tamen eos mitigarit, quin acerbius se in dies gerant, non obtinuisse.* [6] *Quod enim a se non præbitum illis obsequium? non Phrygiam, Paphlagoniamque dimissas? non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat?* [7] *Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis, quorum nihil est nisi bello quæsitum.* [8] *Non regem Bithyniæ Chreston, in*

mentum. At hoc nemo ista formula exponit. Dein unde constat, factum id per testamentum? Nisi omnia me fallunt. scripsit Justinus, *sed adoptione, testamento, & regum domesticorum interitus.* SCHEFF.

5. *Parendo, non tamen,* &c.] Idem questi de Romanis Britanni, *nihil*, inquiunt, *profici patientia, nisi ut graviora tanquam ex facili tolerantibus imperentur.* Pub. Syrus:

Patiendo multa veniunt, quæ nequeas pati.

Adde Thucydidem, I, 24, 13. Livium XXXV, 17, 6. & XLII, 1, 8. BERNEC.

Cum inter hanc decretorum amaritudinem non tamen eos mitigaret, quin acerbius &c.] MS. & Juntæ: *Cum hac decretorum amaritudine parendo.* Juntæ quoque *mitigarit.* Totus locus sic est scribendus: *Cum interea huic decretorum amaritudini parendo, non tamen eos mitigarit. Decretorum amaritudo*, sunt amara decreta: de quo loquendi genere plura supra notavi. GRÆV. Rectius videtur *mitigarit.* VORST. Cl. Vorstius cum Grævio mallet, *mitigarit.* Nec repugno. Illud quære potius, quomodo cohæreant, *parendo non mitigarit, non obtinuisse.* Manifeste hæc mendosa sunt, quæ videntur posse sanari, si verba illa *non tamen eos mitigaret*, penitus deleantur. Et existimo ab eo esse, qui sequentia explicare volebat. SCHEFF. Facile videas locum hunc vitiose scriptum esse. Sic emendari potest, & ex mente ac stylo Justini. *Cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non* tantum *eos* non mitigasset, *quin*, ne *acerbius se in dies gerant, non obtinuisset.* Aliter conjecit amicus noster, alii aliter conjicient, queis plus oцi, plus ingenii, plus felicitatis in hoc genere fuerit. FABER. Non contemno hanc emendationem. Videtur tamen propius a lectione veteri abire, si legamus, *non tamen eos mitigarit.* Quin acerbius si gerant *non obtinuisse.* Nisi malis sequi quod in notis jam ante monui. SCHEFF.

Non obtinuisse] Hæc forte delenda sunt, utpote transposita ex sequentibus. GRONOV.

7. *Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis*] Juntæ non invenuste: *raptum tamen sibi esse victoria jus.* GRÆV. Editio Juntina teste Grævio sic, *Raptum tamen sibi esse victoria jus:* quod non contemnendum. Præcedit enim, *Quam jure gentium victor occupaverat.* VORST. Juntæ: *Raptum tamen sibi esse victoria jus.* quod Grævio Vorstioque non displicet. SCHEFF. In edit. Juntarum, venuste, ut ait Grævius, legitur, *raptum tamen sibi esse victoria jus,* &c. FABER.

Quorum nihil] Similia Minio legatis Romanis objicit apud Livium XXXV, 16. BERNEC.

in quem senatus arma decreverat, a se in gratiam illorum occisum? tamen nihilominus imputari sibi, si qua Gordius aut Tigranes faciat; [9] *libertatem etiam in contumeliam sui a senatu ultro delatam Cappadociæ, quam reliquis gentibus abstulerunt: deinde populos Cappadocum pro libertate oblata Gordium regem orantes, ideo tantum quoniam amicus suus esset, non obtinuisse.* [10] *Nicomedem præcepto illorum bellum sibi intulisse; quia ultum ierit se, ab ipsis ventum obviam, & nunc eam secum bellandi illis causam fore, quod non impune se Nicomedi lacerandum, saltatricis filio, præbuerit.*

CAP.

9. *Deinde populo Cappadocum*] Non ferunt aures Latinæ: *populo orante non obtinuisse.* Juntæ: *populos.* alii: *orantem.* Leg. *populos Cappadocum pro libertate oblata Gordium regem orantes*, &c. *non obtinuisse.* Cap. 7. iidem Juntæ: *Seu populis eorum conferat suos.* Sic *Latini populi, Æqui Volcique populi, Samnitium populi* apud Livium. De quo vide multa exempla apud Gronov. ad Liv. v, 34. GRÆV. Testatur Grævius, editionem Juntatum habere *populos*, & conjicit legendum esse *populos Cappadocum Gordium regem orantes ideo non obtinuisse*: quomodo Livius dicat *Latini populi, Æqui Volscique populi.* VORST. In Juntatum est *populos.* Ideo Cl. Grævius mox scribit, *orantes.* Ego, quoniam in libris aliis est *orantem*, malim alterum mutare, ac scribere *populum.* Vitium ex eo natum, quoniam librarius antiqua ratione *populo* cum lineola supra *o* finali scripserat pro *populum.* Inde alii *populo* simpliciter, neglecta lineola, alii *populos* fecere, ut facile colligitur. SCHEFF. Recte Grævius ex Juntina editione, *populos Cappadocum*, &c. FABER.

10. *Vltum ierit se*] Ita ex Vett. emendavi: quomodo & apud Tacitum legendum docuit me P. Pithœus Annal. VI, 36, 1. *Mox Artabanus tota mole regni ultimè id peritia locorum.* Lege, *ultum iit*, ut doctissimus & diligentissimus Lipsius annotavit. BONGARS. Amat enim ita loqui Tacitus: ut Annal. XIII, 44, 7. *Injurias ultum isse.* Forsan imitatione Sallustii Iugurth. 61, 1. *ultum ire injurias festinat.* Ita Curtius x, 8. *temeritatem armis ultum ivit.* BERNEC. Iuntæ non agnoscunt *in eo* rectius abesset. GRÆV. *Vltum ierit* recte rescripsit Bongarsius e MSS. Et loquuntur ita & alii. *In eo* ab antiquioribus typis expressis, & inter hos Iuntino abest: adjectumque non æque bene est a Bongarsio. VORST.

Ventum obviam in eo, & nunc.] Recte censent posse *in eo* abesse. Quod si tamen probis in codicibus reperit Bongarsius, putem Iustinum sic scripsisse: *ab ipsis ventum obviam. Eo & nunc*, ut illud *eo* referatur ad *quod* subsequens, & potest *in* ante *eo* factum esse ab *m*, quod præcedit proxime in fine vocis *obviam.* SCHEFF. Error manifestus; pro *in eo* legendum *tunc*, cum mox addat, *& nunc.* FABER.

CAP.

CAP. VI. [1] *Quippe non delicta regum illos, sed vires ac majestatem insequi; neque in se uno, sed in aliis quoque omnibus hac semper arte grassatos.* [2] *Sic & avum suum Pharnacem, per cognationum arbitria, succedaneum regi Pergameno Eumeni datum:* [3] *sic rursus Eumenem, cujus classibus primum in Asiam fuere transvecti, cujus exercitu magis quam suo, & Magnum Antiochum, & Gallos in Asia, & mox in Macedonia regem Persen domuerant;* [4] *& ipsum pro hoste habitum, eique interdictum Italia, & quod cum ipso deforme sibi putaverant, cum filio ejus Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos majora, quam Masinissæ regis Numidarum haberi merita.* [5] *Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam; hunc inter duos illos Africanos tertium serva-*

CAP. VI. 1. *Non delicta regum*] Sallust. in Epistola Mithridatis ad Arsacem: *Namque Romanis cum nationibus, populis, regibus cunctis, una & ea vetus causa bellandi est, cupido profunda imperii & divitiarum* &c. idem & Iugurtha apud eundem Sallust. 81, 2. BONGARS. Idem Britanni apud Tacit. in Agric. 30. Nec diversus abit Appianus in fine lib. de Bellis Mithrid. BERNEC.

Neque in se uno, sed in aliis quoque omnibus hac semper arte grassatos] Cic. III. ad Famil. Ep. 8. *Quod in te bene merito grati essent* Liv. XXX, 26. *Se nihil nec institutis populi Romani nec moribus suis indignum in iis facturum.* Plinius XXXV, 10. *Apelles & in æmulis benignus.* Virgil. II. Æneid. 541.

At non ille, satum quo te mentiris, Achilles
Talis in hoste fuit

Vid. Not. ad Senec. Nat. Quæst. IV. Præf. GRONOV. Non rejicio penitus. Suspicor tamen, evenisse hic, quod in superioribus, ut pro *unum* librarius scriberet *une* cum lineola in litera finali *o*, antiqua ratione. Noster certe alibi semper quartum casum apponit verbo *grassari* & præpositioni *in*, non ultimum. SCHEFF.

5. *Huic imputari victum Annibalem*] Non mala tantum, sed & bona *imputari* dicunt: estque *imputari* hic idem quod acceptum referri. Tacitus I Hist. 38. *Hoc erit solum certamen, quis mihi plurimum imputet*, id est. quis plurimum mihi tribuat, & me sibi devinciat. Plinius XXIX. Hist. Nat. 1. *Stertinius imputavit Principibus, quod HS. quingenis annuis contentus esset.* Sæpe casus tertius omittitur. Plinius Paneg. *Copiam tui, non ut imputes, facis.* Suetonius Tib. 53. *Imputavit etiam quod non laqueo strangulatam in Gemonias abjecerit.* Sed discrepant hæc nonnihil ab eo quod noster dicebat. Cum enim illud, ut dixit, per τὸ acceptum referri explicari possit, hæc per τὸ expensum fere explicanda potius fuerint. VORST.

6. *Me-*

servatorem urbis referri; [6] *tamen cum h*
bellum modo in Africa gestum adeo inexpia
victum quidem memoriæ patris donarent;
rem ac triumphi spectaculum experiretur. [7]
regibus omnibus legem odiorum dixisse, scilic
tales reges habuerint, quorum etiam nom
bescant, aut pastores Aboriginum, aut aru
norum, aut exsules Corinthiorum, aut ser
que Thuscorum, aut, quod honoratissimum
inter hæc, Superbos. atque, ut ipsi ferunt
suos lupæ uberibus altos: [8] *sic omnem illum*

6. *Modo*] Id est ante annos 16. Nam ἐν παρόδῳ, seu παρενθετικῶς hoc accipiendum est. Ita Cicero in Bruto de annis 30. dixit *nuper* & Val. Max. 1, 1, 13. agens de supplicio Tullii Duumviri, quem Tarquinius rex culleo insutum in mare abiici jussit: *Idque*, inquit, *supplicii genus non multo post parricidis lege irrogatum est*, id est, annis à regifugio circiter 60. ubi nonnullos, contra membranarum fidem, extra negandi particula vitiose legere *multo post*, ostendit Theod. Marcilius Interpretam. Legis XII. Tabularum, pag. 285. sic Plinius xxxv. Nat. Hist. 10. fin. *fuit & nuper* &c. Nempe Neronis tempore, cum scriberet Plinius sub Tito. Livius ix, 17, 6. *sicut magnum modo Pompejum*, id fuit spatium annorum minimum 20. Cic. Offic. 11, 21, 9. *modo hoc malum in Remp. invasit* &c. *nondum centum & decem anni sunt* &c. BERNEC.

Ut ne victum quidem memoriæ patris donarent] Iuntæ: *memoriæ avi*. Et hoc ratio postulat. Patris nulla hic fit mentio, sed *avi* & *nepotis*. GRÆV. Editio Iuntina teste Grævio pro *patris* habet *avi*. Idque ratio postulare videtur; quia non de filio, sed de *nepote* prædictum fuerat. *Memoriæ alicujus aliquem donare* est parcere alicui

propter aliquem. S
2, 5. *Non tam absolut*
donatum filio patrem.
memoria avi, quod hi
lare dicit Grævius.
ed. Iuntarum, pro
tur, *avi*; quod ver
re a Grævio probat
Masinissa. FABER.

7. *Tales reges* &c.
nis odium quantum
aliquot Livii locis
11, 1, 10. 111, 38,
4. &c. Adde Lati
negyr. Theodos. 2

Pastores] Qualis

Aruspices Sabino
Numa Pompilius.

Exsules] Quali
Priscus.

Servos] Qualis S

Inter hæc] Iunta
Edd. *inter hos*. G R
inter hos, quod &
bus occurrit. SCHE

8. *Atque ut ip*
scribendum, *atque n*
debet enim sequen
quo referatur. IDEM

Luperum animos]
vitio dicti ab hos
ut a Volscis Æqu
apud Livium 111,
no Samnitium du
jum 11, 27, 3, BER

porum animos, inexplebiles sanguinis atque imperii, divitiarumque avidos ac jejunos habere.

CAP. VII. [1] *Si autem, seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluvie convenarum esse, qui paternos majores suos a Cyro Darioque conditoribus Persici regni, maternos a Magno Alexandro, ac Nicatore Seleuco, conditoribus imperii Macedonici, referat; seu populus illorum conferatur suo, earum se gentium esse, quae non modo Romano imperio sint pares, sed Macedonico quoque obstiterint.* [2] *Nullam subjectarum sibi gentium expertam peregrina imperia; nullis unquam nisi domesticis regibus paruisse; Cappadociam velint, an Paphlagoniam recensere, rursus Pontum, an Bithyniam, itemque Armeniam majorem minoremque; quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui totam pacavit Asiam, nec quispiam successorum ejus, aut posterorum, attigisset.* [3] *Scythiam duos unquam ante se reges, non pacare, sed tantum intrare ausos, Darium & Philippum, aegre inde fugam sibi expedisse, unde ipse magnam partem adversus Romanos virium haberet.* [4] *Multoque se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum, cum ipse rudis ac tiro esset: Scythas praeter*

Inexplebiles] *Romani raptores Orbis, quos non Oriens, non Occidens satiaverit*, &c. inquit Britannicus ille Galgacus in Tacit. Agric. 30. IDEM.

CAP. VII. 1. *Majores suos a Cyro*] Appianus de Mithridate originis hujus auctore, *vir regii Persici generis*. Florus III. BONGARS.

Seu populus illorum conferatur suo] Antiquiores typis expressi Becharii, & teste Graevio Iuntarum, *seu populis illorum conferat suos*; quod rectius videtur. Sane Romani varios in ditione sua populos habebant: neque minus Mithridates. VORST.

Earum se gentium esse] Adde necessario, *regem*. *Earum se gentium regem esse*, &c. FABER.

Nicatore Seleuco] Appianus Syriae. pag. 124. c. Seleucum a victoriis potius, quam ab occiso Nicatore, cognomentum hoc traxisse scribit. Livius XLIII, 19, 9. Cohortis regiae meminit, quos *Nicatoras* appellabant. BERNEC.

4. *Solitudinibus*] Plinius Panegyr. 14. Germaniam veterem *prope infinita vastitate interjacentis soli muniri dirimique dicit.* Herodian. II. scribit Imp. Augustum munivisse imperium, cum aliis rationibus, tum ἐρήμῳ γῇ καὶ δυσβάτῳ, *terra deserta & aegre pervia.* BERNEC.

**Scythia praeter arma*, &c. *instructa*]

ter arma, virtutemque animi, locorum quoque solitudinibus vel frigoribus instructos, per quæ denuntiaretur ingens militiæ labor ac periculum. 5 *Inter quas difficultates ne spes quidem præmii foret, ex hoste vago, nec tantum pecuniæ, sed etiam sedis inope.* 6 *Nunc se diversam belli conditionem ingredi. Nam neque cœlo Asiæ esse temperatius aliud, nec solo fertilius, nec urbium multitudine amœnius, magnamque temporis partem, non ut militiam, sed ut festum diem acturos, bello dubium facili magis an uberi;* 7 *si modo aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ Ioniæque audierint, quas non expugnatum eant, sed possessum;* 8 *tantumque se avida exspectat Asia, ut etiam vocibus vocet; adeo illis odium Romanorum incussit rapacitas proconsulum, sectio publicanorum, calumniæ litium.* 9 *Sequantur se modo fortiter. & colligant, quid se duce possit*

structa] Vides hæc non congruere cum oratione obliqua, itaque aut legendum, *Scythiam instructam*; aut cum Iuntis, *Scythas instructos*. GRÆV. *Scythia instructa* quo referri possit non apparet. Legendum ergo *Scythiam instructam*: vel, ut teste Grævio Iuntæ edidere, *Scythas instructos*. VORST. Recte Vorstius observat illud *Scythia instructa* non habere, quo possit referri, & jam Grævius hoc monuerat. Mallem tamen legere non *Scythiam instructam*, ut ipse, verum *Scythia instructa*, postremo locum totum sic distinguere, ac legere: *Multoque se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum: cum ipse rudis ac tyro esset, Scythia præter arma virtutemque animi, locorum quoque solitudinibus vel frigoribus instructa; per quæ* &c. *Scythia instructa* regitur ab *esset*, quod ex præcedenti *esset* intelligendum, atque huc trahendum. SCHEFF. Cum oratio sit obliqua, necessario admittenda est scriptura Iuntarum apud Grævium *Scythas instructos*. Longe optima lectio est, & quæ in dubium vocari haud possit. Vulgata autem vitiosa est, *Scythias*, &c. FABER.

5. *Hoste vago*] Erant enim Scythæ ἁμαξόβιοι.

8. *Tantumque se avida expectat Asia.*] Hæc & proxime sequentia orationi indirectæ, qua auctor usurum se professus fuerat, minime omnium congruunt. VORST.

Tantumque se avida expectat Asia, ut etiam vocibus vacet] Lego, *tamque se avida expectet Asia, ut etiam vocibus vocet*. FABER.

Odium Romanorum incussit] Scribe, *inussit*. Cic. 1. in Catil. 6. *Quæ nota domesticæ turpitudinis non inusta vitæ tuæ est?* & 11, 9. *Tantus enim illorum temporum dolor inustus est civitati*. GRONOV.

9. *Quam nemo aut transire tuto atque adire*] Mallem, *qua nemo*, ut illud *qua* referretur & ad Scythiam & ad Pontum. Nam alias non video, quomodo conveniant duo illa verba sequentia *transire & adire*, nisi alterum ad Pontum, alterum ad Scythiam referatur. De sola quippe Scythia præposterum

possit efficere tantus exercitus, quem sine cujusquam militum auxilio, suamet unius opera, viderint Cappadociam, cæso rege, cepisse; qui solus mortalium Pontum omnem Scythiamque pacaverit, quam nemo ante transire tuto atque adire potuerit. [10] *Nam justitiæ atque liberalitatis suæ nec ipsos milites, qui experiantur, testes refugere; & illa indicia habere, quod solus regum omnium non paterna solum, verum etiam externa regna, hereditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosporum.*

CAP. VIII. [1] Sic excitatis militibus; post annos tres & viginti sumti regni, in Romana bella descendit. [2] At in Ægypto mortuo rege Ptolemæo, ei qui Cyrenis regnabat Ptolemæo, per legatos regnum & uxor Cleopatra regina, soror ipsius defertur. [3] Lætus igitur hoc solo Ptolemæus, quod sine certamine fraternum regnum recepisset, in quod subornari & a matre Cleopatra, & favore principum, fratris filium cognoverat; ceterum infestus omnibus, statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. [4] Ipsum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum & solennia religionum in complexu matris interficit; atque ita torum sororis, cæde filii ejus cruentus, ascendit. [5] Post

rum esset dicere primo *transire*, post *adire*. SCHEFF.

10. *Ne ipsos milites.*] In exiguo verbulo magnus error; lege *nec*, id est, *nequidem*. FABER.

Colchos] Strabo XII. BONGARS.

Bosporum] Nempe Cimmerium. BERNEC. Hic agitur de faucibus Cimmerii freti, non de angustiis freti Byzantini. Sed vellem hunc errorem ex omnibus libris sublatum esse. Scribi enim debet *Bosporus*, non *Bosphorus*. FABER.

CAP. VIII. 1. *Post annos tres & viginti*] Pro annis tribus & vig. post sumptum regnum. Simile illi quod XVIII, 3, 5. observatum, *ante annum Trojanæ cladis*. VORST.

2. *Mortuo rege Ptolemæo*] Post Ptolemæum Philometorem ordo successionis regum Ægypti mutatus est: huc usque enim patri filius successerat. At Philometori frater successit. Evergetes II dictus, & Physcon. Strabo XVII. Vide Epitomam Livianam LIX. & Orosium V, 10. BONGARS.

4. *Solennia*] Quæ adhiberi in nuptiis superstitiose solita.

5 Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data; omnia sanguine quotidie manabant; ipsam quoque sororem, filia ejus virgine per vim stuprata, & in matrimonium adscita, repudiat. 6 Quibus rebus territus populus in diversa labitur, patriamque metu mortis, exsul relinquit. 7 Solus igitur in tanta urbe cum suis relictus Ptolemæus, cum regem se non hominum, sed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos solicitat. 8 Quibus confluentibus, obvius legatis Romanorum, Scipioni Africano & Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inspicienda sociorum regna veniebant, procedit. 9 Sed quam cruentus civibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & statura brevis, & sagina ventris non homini, sed belluæ similis. 10 Quam fœditatem nimia subtilitas perlucidæ vestis augebat; prorsus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. 11 Post discessum deinde legatorum (quorum Africanus, dum inspicit urbem, spectaculo Alexandrinis fuit) jam etiam populo

6. 7. *Quibus rebus* &c.] Tertullianus Apologet. 37. *Si tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus a vobis, suffudisset utique dominationem vestram tot qualiumcunque amissio civium: imo etiam & ipsa destitutione punisset; proculdubio expavissetis ad solitudinem vestram, ad silentium rerum & stuporem quendam quasi mortuæ urbis. quæsissetis quibus in ea imperassetis.* BERNEC.

8. *Legatis Romanorum*] Meminit hujus legationis Strabo XIV. BONGARS. Val. Max. IV, 3, 13. Scipionis continentiam laudat, quod hanc legationem, septem tantum servis comitatus obierit. Plut. Apopht. Rom. 23. BERNEC.

9. *Sagina ventris*] A qua Ptolemæus hic, *Physcon* est appellatus, hoc est ventricosus, obesus. IDEM.

10. *Subtilitas perlucida vestis*] De his vestibus Ceis sive Cois Plinius XI. Nat. Hist. 22. *In Ceo mulier Pamphila excogitavit rationem, ut denudet fœminas vestis.* Et cap. seq. *Nec puduit has vestes usurpare etiam viros, levitatem propter æstivam. Intantum a lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes.* In eas graviter invehitur Seneca de Benef. VII, 9. & Epist. 90. & Consol. Helviæ. 16. Pellucidis vestibus Tarentinos amictos refert Athenæus XII, 5. pag. 522. Ælian. VII, 9. Hieron. advers. Helvid. sub fin. Dio apud Vales. III, 93. IDEM.

12. De-

pulo peregrino invisus, cum filio, quem ex sorore susceperat, & cum uxore, matris pellice, metu insidiarum tacitus in exsilium proficiscitur; contractoque mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patriæ infert. [12] Arcessitum maximum deinde a Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interficit. Tunc populus statuas & imagines ejus detrahit. [13] Quod factum studio sororis existimans, filium quem ex ea susceperat, interficit, corpusque in membra divisum & in cista compositum matri die natali ejus inter epulas offerri curat. [14] Quæ res non reginæ tantum, verum etiam universæ civitati, acerba & luctuosa fuit; tantumque mœrorem festivissimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. [15] Verso igitur studio principum ab epulis in exsequias, membra lacera populo ostendunt; & quid sperare de rege suo debeant, filii cæde demonstrant.

CAP.

12. *Detrahit*] Detrahere est de loco superiore dejicere aut amovere. Imagines autem sublimes dedicari solitas, est notum. Aptum ergo verbum, quo in re simili utitur Suetonius Domitian. 13, 4. Et inter senatus acclamatione, extincto Commodo, fuit hæc: *gladiatoris statua detrahantur*: Lamprid. 19. IDEM.

13. *Filium*] Nomine Menephitem, referente Val. Max. IX, 2. ext. 5. Truculentum hoc facinus memoratur etiam in Epitome Liviana LIX. Legendum *Memphitem* ex Diod. apud Vales. 354. & 374. IDEM.

In cista compositum] Antiquiores typis expressi *impositum*. Legendum ergo fortasse *in cistam impositum*. VORST.

Die natalis] Subintellige *lucis*. Plin. XXXVII. Nat. Hist. 2. *Tertio triumpho, quot pridie Calend. Octob. die natalis sui egit, transtulit alveum* &c. Lamprid. in Commodo 10. *Eum etiam, qui Tranquilli librum, vitam Caligulæ continentem legerat, feris objici jussit, quia eandem diem natalis habuerat, quam & Caligula.* Cod. Theodos. VI. Tit. XXIX. L. 6. *Felicis natalis nostri die.* GRONOV. Bongarsius edidit *die natalis ejus*; idque Bernecerus & alii retinuere: quod miror. Est sane τὸ *natalis* nomen adjectivum, cumque altero convenire hoc oportet casu. Quod *natalem*, subaudito *diem*, dicunt, id sæpissime quoque plene *diem natalem* appellant. VORST.

14. *Luctu incenderetur*] Ita & Græci loquuntur, &, si satis commemini Virg. Exemplum Græcum est apud Simonidem, & alios. Sed hic characteres Græcos non habeo. FABER.

CAP. IX. [1] Finito luctu orbitatis, Cleopatra cum urgeri se fraterno bello videret, auxilium a Demetrio rege Syriæ per legatos petit; cujus ipsius varii & memorabiles casus fuere. [2] Namque Demetrius, ut supra dictum est, cum bellum Parthis intulisset, & multis congressionibus victor fuisset, repente insidiis circumventus amisso exercitu capitur. [3] Cui Arsacides Parthorum rex magno & regio animo misso in Hyrcaniam non cultum tantum regium præstitit; sed & filiam in matrimonium dedit, regnumque Syriæ, quod per absentiam ejus Trypho occupaverat, restituturum promittit. [4] Post hujus mortem desperato reditu, non ferens captivitatem Demetrius, privatam etsi opulentam vitam pertæsus, tacitus in regnum fugam meditatur. [5] Hortator illi & comes Gallimander amicus erat; qui post captivitatem ejus a Syria per Arabiæ deserta, ducibus pecunia comparatis, Parthico habitu Babylonem pervenerat. [6] Sed fugientem Phrahates, qui Arsacidæ successerat, equitum celeritate, per compendiosos tramites occupatum retrahit. [7] Ut est deductus ad regem, Gallimandro quidem non tantum venia, verum etiam præmium fidei datum; Demetrium autem & graviter castigatum ad con-

CAP. IX. 2. *Ut supra dictum est*] Scilicet XXXVI, 1. BERNEC.

3. *Arsacides*] Error pudendus; leg. *Arsaces*. Ita alibi Justinus, & res notissima est. Unde XLI, 5. *Cujus memoria hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos, Arsacis nomine nuncupent*. FABER.

Misso in Hyrcaniam] Supr. XXXVI, 1, 6. Similis magnanimitas Alexandri, XI, 9, 15. BERNEC.

5. *Gallimander*] Hic Josepho Καλλίμανδρος dicitur. GRONOV. Scribendum *Callimander*. FABER.

Ducibus] Scil. viæ seu itineris, ὁδηγοῖς. Ea voce simpliciter utitur quoque Livius XXII, 13, 6. & Sueton. Cæs. 31, 3. Recentiores Græci pro ὁδηγεῖν dixerunt διασώζειν, & duces viæ vocarunt διασώστας, item ἀνασώστας. Utuntur & in Latinum corrupta voce δουκάτωρ. Meurs. Glossar. Græcobarb. BERNEC.

6. *Arsacidæ*] Legendum, *Arsaci*. FABER.

7. *Præmium fidei*] Simili exemplum de Mithridate & Attilii libertis, habet Appianus Mithrid. 233. pr. & plura in hanc rem Gruterus

conjugem in Hyrcaniam remittit, arctioribusque custodiis observari jubet. [8] Interjecto deinde tempore, cum fidem illi etiam suscepti liberi facerent, eodem amico comite, repetita fuga est; sed pari infelicitate prope fines regni sui deprehenditur; ac denuo perductus ad regem, ut invisus a conspectu summovetur. [9] Tunc quoque uxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem sibi civitatem, remittitur, talisque aureis ad exprobrationem puerilis levitatis donatur. [10] Sed hanc Parthorum tam mitem in Demetrium clementiam non misericordia gen-

terus Dissertatione 48. ad Tacitum. BERNEC.

Deprehenditur] Acidalius ad Vell. II, 130, 8. monet hic legendum, *reprehenditur*, quod proprium de fugiente verbum. Ita Curtius, IV, 14, 3. *reprehensi ex fuga Persa*, hoc est, retracti. Livius aliquoties: ut II, 10, 3. XXXIV, 14, 6. & Sueton. Calig. 45, 5. IDEM. Recepi ex MSS. & Juntina *reprehenditur*. Quomodo legendum olim divinaverat Acidalius ad Vellejum. Curtius: *reprehensi ex fuga Persa*. Phædrus I *elapsum semel non ipse possit Jupiter reprehendere*. GRÆV. Bongarsius & alii ediderunt *deprehenditur*. Sed legendum sine dubio *reprehenditur*: ut teste Bongarsio in quibusdam MSS. & teste Grævio in editione Juntina est. *Reprehendere* est rursus prehendere: quæ significatio maxime quoque propria est. Vide & Lib. de Latinit. F. Susp. p. 180. VORST. Recte ex MSS. & ex Juntina Grævius, *reprehenditur*; est enim proprium eorum quos certi homines reducunt ex fuga. Id etiam *retrahere* dicebant. Sallust. *Quem pater ex fuga retractum* .... in Catilin. & Terent. *retraham hercle fugitivum argentum*. Sed & ita Justinus XXXVIII, 10, 11. *Ad quem retrahendum cum turmas equitum festinato misisset*, &c. Quin & hoc libro 9, 6. *Per compendiosos tramites occupatum retrahit*. FABER.

9. *Talis aureis ad exprobrationem puerilis levitatis* &c.] Puerilis enim talorum ludus est, Hinc illud Lysandri apud Plutarch. Apophtheg. Lacon. 94. *Pueros talis, viros jurejurando decipi debere*. De talorum tesserarumque jactu plura collegit Adr. Junius Animadvers. II, 4. BERNEC.

Talisque] Quibus ludebant pueri. Ludus autem quaternis fiebat talis, quorum unusquisque casus habebat quatuor, non senos. Dyas namque & pentas hic deerant, hoc est, binarius quinariusque numeri otiosi erant, neque in talis recensebantur, sed positus ipse sive ratio lapsus vicem obtinebat numeri, testante Polluce. A talorum ludo diversus tesserarius, quem & πεττείαν & κυβείαν illi dixere, licet Athenæus confudisse videatur. JUNIUS.

Civitatem] Ut alibi, provinciam, rempublicam. Civitatem vocat totam Hyrcaniam, non aliquam urbem. FABER.

10. *Tam mitem in Demetrium clementiam*] Valde metuo, ne in vitio cubet hic locus. Ecquid enim *mitis clementia*? cui fini hoc epitheton adjicitur? num quæ non mitis clementia? Ergo plane suspicor, Justinum scripsisse, *tam*

gentis faciebat, nec respectus cognationis; sed quod Syriæ regnum affectabant, usuri Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegisset.

CAP. X. [1] His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, adversus Parthos ducit. [2] Sed luxuriæ non minor apparatus, quam militiæ fuit: Quippe octoginta millia armatorum sequuta sunt trecenta millia lixarum, ex quibus coquorum, pistorum, scenicorumque, major numerus fuit. [3] Argenti certe aurique tantum, ut etiam gregarii milites caligas auro figerent, proculcarentque materiam, cujus amore populi ferro dimicant. [4] Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. [5] Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes se, regnaque sua, cum exsecratione superbiæ Parthicæ. [6] Nec mora congressioni fuit. Antio-

miram in Demetrium clementiam.] SCHEFF.

Non misericordia gentis &c.] Eodem respectu, *Arminii conjux & filius non hostiliter habiti* a Romanis: Tacitus I, 10. Sic *Maroboduus Ravennæ habitus, si quando insolescerent Suevi, quasi rediturus in regnum ostentabatur*: Idem I, 36. BERNEC.

Adversus Antiochum fratrem] Qui *Sedetes* dictus est. Ejus in Parthos expeditionis meminit Liv. Epit. LIX. & Orosius V, 10. & Appian. Syr. qui Antiochum victum, sibi ipsi manus attulisse refert. BONGARS.

CAP. X. 2. *LXXX millia armatorum*] Orosius V, 10. *Centum millia armatorum, ducenta millia amplius calonum atque lixarum, immixta scortis & histrionibus.* IDEM. Tacitus Histor. III, 33, 1. *Quadraginta armatorum millia irrupere: calonum lixarumque amplior numerus.* BERNEC.

Scenicorumque] Hoc MSS. Bongarsiani non agnoscunt. Et videtur rectius abesse. SCHEFF.

3. *Caligas auro figerent*] Caligas inter calceamenta fuisse, vel ex hoc loco manifestum est: & imperite braccas sic appellari vulgo censemus, quarum tamen usum veteres Romanos, Græcos, Hebræos penitus ignorasse, Casaubonus demonstrat ad Sueton. Aug. 82. Ceterum de hoc calceamentorum luxu multa collegit ex antiquitate Phil. Rubenius in Electis II, 14. Adde quædam ex Brisson. Antiq. II, 5. & Pancirolli Deperditis pag. 338. & seqq. BERNEC. MS. *fuerent.* Festus in voce *Mustricola. Mustricola est machinula ex regulis, in qua cal.eus novus suitur.* GRONOV. *Caliga* hic munimenta pedum: ut vel ex verbo *proculcare* quod

tiochus tribus prœliis victor, cum Babyloniam occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuit. [7] Tunc Phrahates Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda a Parthia revocaretur. Interim, quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubique tentabat. [8] Propter multitudinem hominum exercitum suum Antiochus per civitates in hiberna diviserat; quæ res exitii causa fuit. Nam cum gravari se copiarum præbitione & injuriis militum civitates viderent, ad Parthos deficiunt; & die statuta omnes apud se divisum exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. [9] Quæ cum nuntiata Antiocho essent, auxilium proximis laturus, cum ea manu, quæ secum hiemabat, progreditur. In itinere obvium regem Parthorum habuit. adversus quem fortius, quam exercitus ejus, dimi-

quod sequitur apparet. Valerius Max. IX, 1. ext. 4. eadem de re agens, *aureos clavos crepidis subjectos* ait. Ubi quod noster *aurum* dicit, *aureus clavus*; quodque *caligam* vocat, *crepida* appellatur. Vide & Nigronium in lib. de Caliga Veterum, & Casaubonum in Suetonii Augustum. VORST. Hoc *figerent* suspectum est. Ut enim fulmenta solearum figuntur, aut suffiguntur, ita non soleæ ipsæ, aut caligæ. MSS. habent *facerent*, *fierent*, a quo posteriori proxime abest *fuerent*, quod itidem in quodam reperitur. Et puto rectissime de caligis usurpari. Suuntur auro, quando fulmenta clavis aureis suffiguntur. Sed fortasse nil in nostro est mutandum. Nam & Plinius ad hunc ipsum fere modum XXXIII, 3. *Agnonem Tejum Alexandri Magni Præfectum aureis clavis suffigere crepidas* solitum ferunt, quanquam libri veteres ibi habeant, *configere*, quod rectius videtur. Neque aliter accipiendum *figere* apud nostrum, quam ut simplex pro composito *configere*, quod frequenter in talibus usurpant. Sic Columella VII, 3. *Robustam tabulam configunt aenleis.* Nisi quis plane censeat, apud nostrum primitus fuisse *auro configerent*; post librarium compendiose scripsisse *configerent*, cum lineola in *o*, postremo illud *co* a præcedenti *ro* absumptum esse. SCHEFF.

8. *Copiarum præbitione*] In MS. legitur *exhibitione*, quod præfero, vulgatumque hujus habeo pro glossemate. *copiæ* de rebus necessariis intelligendæ cum ad victum, tum ad alia. SCHEFF.

Et die statuta] De vesperis Siculis, & ejusmodi lanienis improvisis, vide collectanea Ca-

dimicavit. [10] Ad postremum tamen, cum virtute hostes vincerent, metu suorum desertus occiditur; cui Phrahates exsequias regio more fecit, filiamque Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat, captus amore virginis uxorem duxit. [11] Pœnitere deinde dimissi Demetrii cœpit; ad quem retrahendum cum turmas equitum festinato misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem jam in regno missi invenerunt; frustraque omnia conati ad regem suum reversi sunt.

merat. Hor. Subcis. 1, 83. BERNEC.

Divisum exercitu] Frontinus Strategem. 1, 8, 11. Polyb. apud Vales. 37. IDEM.

10. *Vincerent*] Forte *vinceret*. FREINSHEM. Probo conjecturam Freinshemii, & lego, *vinceret*. SCHEFF.

Occiditur] Appianus Syr. pag. 312. b. ipsum sibi manus intulisse scribit. BERNEC.

LIBER XXXIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Demetrius, interfecto fratre Antiocho, dum Ægyptum tentat, Syriam amittit, & tandem cruento fato tollitur.*

2 *Alexander, ex ignobili rex factus, dum fortunam suam non reverenter habet, fœde perit interfectus a Grypo, qui matrem & fratrem extinguit.*

3 *Cleopatra regina mater in Ægypto gravissimas turbas concitat: unde horrendæ lanienæ ex mulierum ira, quarum interitus describitur.*

4 *Peculiares tragœdiæ, quas Cleopatra inter suos excitat. Tandem illa a filio Alexandro occupata interficitur.*

5 *Alexander in exsilium agitur, revocato Ptolemæo Romanis ad Orientalia regna excurrentibus Syria & Ægyptus vexatur.*

CAP.

CAP. I.

1 ANtiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater ejus Demetrius, obsidione Parthorum liberatus, ac restitutus in regnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset; 2 quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter captus, alter occisus erat, prospere cessissent, ita Ægypto bellum inferre statuit; regnum Ægypti Cleopatra socru, pretium auxilii adversus fratrem suum, pollicente. 3 Sed dum aliena affectat, ut assolet fieri, propria per defectionem Syriæ amisit. Siquidem Antiochenses primi, duce Tryphone, exsecrantes superbiam regis, quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apamenii, ceteræque civitates exemplum sequutæ, per absentiam ejus a Demetrio defecere. 4 Ptolemæus quoque

CAP. I. 1. *Obsidione Parthorum liberatus*] *Obsidio* pro captivitate, ut supra non semel. De initio captivitatis ejus Demetrii dixit supra XXXVI. VORST.

2. *Alter occisus erat, prospere gessisset*] Omnino scribendum, *cessissent*. VOSS. Num ille fratris bella gessit? MSS. *gessissent*. Leg. *cessissent*, cum Juntis. Ita & in MSS. XL. 2. *Quod gesserit Tigrani non daturum*, pro vulgato *quo cesserit Tigrani*. GRÆV. Vidit If. Vossius, legendum esse, *cessissent*: idemque in editione Juntina manifeste expressum reperit Grævius. Juvat item conjecturam, quod codices quidam MSS. numero plurali *gessissent* habent. VORST. If. Vossius, *cessissent*, quod probat Grævius ex Juntina. SCHEFF. Ill. Vossius emendaverat, *cessissent*, quod postea in Ed. Juntarum scriptum reperit Grævius. Ita etiam emendaverat Bongarsius ante Vossium, in Var. Lect. in vulgatis corrupte legitur, *gessisset*. FABER.

Ita Ægypto] τὸ *ita* supervacuum videtur. GRONOV.

3. *Dum aliena* &c.] Loci hujus est fabula de camelo, qui cornua affectans etiam aures perdidit. BERNEC.

Apamenii] Scriberem, *Apameni*. V. tamen Steph. de Urbibus. FABER. Apamene Syriæ regio Ptolemæo; in qua Apamia urbs.

Per absentiam regis] MS. habet, *per absentiam ejus*. rectius opinione mea, quia Demetrius intelligitur, de quo non satis apte præmittitur vox *regis*, quippe quæ facilius de alio, quam ipso accipitur. Et persuasum mihi successisse hanc in locum veræ ex glossa. SCHEFF.

 4. *Im-*

que rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cum cognovisset, Cleopatram sororem suam, opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugisse, immittit juvenem quendam Ægyptium, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret, 5 composita fabula, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Syriis quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam; nomen juveni Alexandri imponitur, auxiliaque ab Ægypto ingentia mittuntur. 6 Interea corpus Antiochi interfecti a rege Parthorum in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissum supervenit; quod cum ingenti studio civitatium & regis Alexandri ad firmandam fabulæ fidem excipitur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliavit, omnibus non fictas in eo, sed veras lacrimas existimantibus. 7 Demetrius autem victus ab Alexandro, cum undique circumstantibus malis pre-

4. *Immittit*] Vide Notam xxxv, 1, 6. BERNEC.

5. *Armis peteret. Et composita fabula*] Lectio & distinctio hæc vitiosa videtur. Datur utique hic ratio, qua subornare illum mercatoris filium potuerit ad petendum regnum. Debet ergo illud *Et* deleri, quod haud dubie factum est ex syllaba proxime præcedente, pro puncto quoque comma scribi, ut *composita* sit non primus, verum sextus casus, modumque significet. SCHEFF. Recte Juntæ & ignorant. GRÆV.

Quemlibet regem] Exemplum referendum ad Notam, xxxv, 1, 8. BERNEC.

Nec Syriis quemlibet] In MS. quodam legitur, *quidem libet*. Forte junxit, utrumque Justinus, & scripsit *nec Syriis quidem quemlibet*. Solent sane illud *quidem* sic libenter usurpare Latini. SCHEFF.

Nomen Alexandri imponitur] *Zebinam* cognominatum scribit Joseph. Antiq. XIII, 17. Et Porphyrius subjunctus Eusebio p. 227. quo nomine fuit martyr quidam apud Euseb. Hist. Eccles. VIII, 19. BERNEC. Scribe, *Nomen juveni Alexandro imponitur*. GRONOV.

6. *Pervenit*] Præstat Juntinæ lectio: *supervenit*. Inopinato venit & peropportune in illo mimo. Hæc vis verbi. *Grata superveniet quæ non sperabitur hora*. Sed apud Justinum sæpius occurrit. GRÆV. Juntina, *supervenit*, quod a Grævio probatur. SCHEFF.

7. *Demetrius autem victus*] Appianus Syr. pag. 132. b. *Interfectum*, ait, *ab uxore Cleopatra propter æmulationem posterioris nuptæ Rhodogunes, & post ejus mortem Seleucum filium ab ea veneno sublatum*. Vide & Epit. Liv. LX.

BON-

premeretur, ad postremum etiam ab uxore filiisque deseritur. [8] Relictus igitur cum paucis servulis, cum Tyrum religione templi se defensurus petisset, navi egrediens præfecti jussu interficitur. [9] Alter ex filiis Seleucus, quoniam sine matris auctoritate diadema sumsisset, ab eadem interficitur; alter, cui propter nasi magnitudinem, cognomen Grypo fuit, rex a matre hactenus constituitur, ut nomen regis penes filium, vis autem omnis imperii penes matrem esset.

Cap.

Bongars. De Demetrii cæde cum Nostro magis consentit Josephus Antiq. xiii, 17. Seleucum vero sagitta confossum a matre Cleopatra, modo indicato loco confirmat Appianus. Nam quod de veneno Bongarsianus habet, deceptum crediderim voce ἐπιβεβξεύσατα, & pro ea ἐπιβεβξευκότατα legisse. Bernec.

8. *Religione templi*] Ex templo enim extrahere aliquem nefas habitum.

9. *Cui propter nasi magnitudinem cognomen Grypo fuit*] Male. nam qui a Græcis Grypos dicitur, non ea causa ita dicitur, quod nasum magnum habeat, sed quod altum, atque adeo incurvum. Inde est quod Lexicographi veteres, ut Hesychius & alii, vertunt, καμπουλοῤῥίνιν, id est, ad verbum, homo nasi incurvi, ut gryphes, psittaci, & aquilæ. Itaque legendum omnino est, *cui propter nasi altitudinem*, &c. Hanc nasi formam amabant Persæ. Xenophon. Faber. Verum quæri posset an hoc doceat vox *altitudinis*, ut significet nasum formæ aduncæ. Sed nec *altum nasum* apud Latinos temere reperias. Et magnitudinis voce potest intelligi, quod aduncum dicitur. Scheff.

Grypo] Ita Vett. & Appianus Γρυπός. Est autem *Grypus*, *incurvum sive aduncum nasum habens*. Hesychius. De his cognominibus lege elegantem locum Plutarchi, in Coriolano 14. & 15. Hujus frater uterinus Antiochus, *Cyzicenus* dictus, quod Cyzici esset educatus. Lege Appianum extrema historia Syriaca. Bongars.

Jus autem imperii] Dubitari queat, an non rectius sit, *vis imperii*, quod magis proprie *nomini regis* opponi videtur. Ita Tacitus Annal. vi, 43, 5. *Neque penes Arsacidem imperium, sed inane nomen apud imbellem: Vim in Abdagesis domo.* Item Hist. iv, 11, 4. *Vim Principis amplecti: nomen remittere.* Nec aliter idem auctor Annal. ii, 37, 1. & iii, 60, 1. & xv, 14, 4. & xv, 69, 1. & Hist. ii, 39, 1. Possis tamen & vulgatam indidem tueri, ut xv, 31, 2. *apud Romanos jus imperii valet: inania transmittuntur.* Nisi quoque hic *vis* legere præstat. Bernec. Quam acute conjecerit Berneccerus, *vis autem omnis imperii penes matrem esset*, ostendere Juntæ, apud quos sic extat, ut & in codice manu descripto. Græv. Non dubito rectum esse quod teste Grævio in editione Juntina est, *Vis autem omnis imp.* Et conjecerat ita Berneccerus: *Nomenque & vim* similiter & a Tacito conjungi docuerat. Sed & codex quidam MS. quem Bongarsius vidit, habet *vis autem.* Vorst. Magno cum judicio Berneccerus sic legit: *Vis*, non *jus*, *autem omnis*

CAP. II. [1] Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumens successu rerum, spernere jam etiam ipsum Ptolemæum, a quo fuerat subornatus in regnum, superba insolentia cœpit. [2] Itaque Ptolemæus, reconciliata sororis gratia, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii, viribus suis acquisierat, summis opibus instituit. [3] Mittit igitur ingentia Grypo auxilia & filiam Tryphænam Grypo nupturam, ut populos in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verum & affinitate sua sollicitaret. [4] Nec res frustra fuit; nam cum omnes Grypum instructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœpere. [5] Fit deinde inter reges prælium, quo victus Alexander Antiochiam profugit; ibi inops pecuniæ, cum stipendia militibus deessent, templo Jovis solidum ex auro Victoriæ signum tolli jubet, facetis jocis sacrilegium circumscribens; nam *Victoriam commodatam sibi*

imperii, optime. Sed & illum MSS. monere poterant; quos tamen, ut est homo ingenuus, ab ipso minime hoc loco consultos puto. In editione Juntarum ita etiam legitur; quod ipse testatur Grævius. FABER.

CAP. II. 3. *Tryphenam*] Lege *Tryphanam*, postulante & analogia, sicut *leana*, & usu apud Petronium: *Lycam Tarentinum esse dominum hujusce navigii, qui Tryphanam exsulem Tarentum ferat.* GRÆV. Grævius vult *Tryphanam*. SCHEFF.

5. *Templo Jovis aureum simulacrum infiniti ponderis tacite evelli jussisset*] MS. & Juntæ: *In templo Jovis.* Quod non intellexerunt, qui repudiarunt. *In* sæpe ponitur pro *ex*. Florus III, 4. *bibere in ossibus capitum*, hoc est, ex ossibus. Senec. Agamemn. 878. *Merumque in auro veteris Assaraci trahunt.* Cic. I. ad Fam. Ep. 6. *Me in summo dolore quem in tuis rebus capio.* Inscriptio antiqua: *Statuam in ære auratam posuere.* GRÆV. Grævius ex Juntina, *in templo*, ubi *in* pro *ex* observat poni, vide ipsum. SCHEFF.

Facetis jocis sacrilegium circumscribens] Exempla talia vide supr. XIV, 64. Ceterum & an quatenus templorum opes in bellicas necessitates conferre liceat; docent bene secusve dicta & facta apud Thucydidem II, 4, 7. cum seqq. & IV, 20, 9. Livium V, 50. 7. & XXII, 57, 10. Tacitum XV, 45, 2. Val. Max. VII, 6, 4. &c. BERNEC. Joci illi faceti, quos nemo explicavit, sic intelligendi sunt. Ex veterum monumentis, præsertim autem ex Numismatibus, constat, Jovem sæpe ita sculptum aut fusum fuisse, ut Victoriæ simulacrum vola manus sustineret, porrecto brachio. Ille autem Alexander, de quo Justinus, rem facete ad jocum traducens, Ecquid videtis, inquiebat, Jovem ipsum Opt.

sibi ab Iove esse dicebat. [6] Interjectis deinde diebus, cum ipsius Jovis aureum simulacrum infiniti ponderis tacite evelli jussisset, deprehensusque in sacrilegio, concursu multitudinis esset in fugam versus; magna vi tempestatis oppressus, ac desertus a suis, a latronibus capitur; perductusque ad Grypum, interficitur. [7] Grypus porro, reciperato patrio regno, externisque periculis liberatus, insidiis matris appetitur. Quæ cum cupiditate dominationis, prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, hujus quoque victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. [8] Sed Grypus, prædictis jam ante insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet, abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, *solam defensionem sceleris superesse* affirmans, *si-*

Opt. Max. Victoriam mihi ultro offerre, ac me prope invitare ut eam e manu ipsius tollam, quæ scilicet nimio oneri est, eumque in sudorem dare posset, ita grave ac ponderosum est solidum illud ex auro Victoriæ simulacrum. Hic jocus, hæc irrisio sacrilegi principis fuit. FABER.

6. *Jovis aureum simulacrum*] Arnobius VI. Adversus Gentes p. 257. hoc sacrilegium tribuit *Antiocho Cyziceno, quem ferunt decem cubitorum Jovem ex delubro aureum sustulisse, & ex are bracteolis substituisse fucatum.* BERNEC.

Infiniti ponderis] Clemens Alexandrinus Protr. f. 15. Ἀντίοχος γὰρ ὁ Κυζικηνὸς ἀπορούμενος χρημάτων τοῦ Διὸς τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσοῦν πεντεκαίδεκα πηχῶν τὸ μέγεθος ὄν, προσέταξε χωνεῦσαι, καὶ τῆς ἄλλης τῆς ἀτιμοτέρας ὕλης ἄγαλμα παραπλήσιον ἐκείνῳ.

A latronibus capitur] Cl. Bochartus II, 16. Phaleg. putat hanc historiam pertinere ad Alexandrum Balam, quum Justinus hic agat de Alexandro, cui cognomen fuit Zabinæ. GRONOV.

7. *Quæ cum* &c.] Simillimum exemplum est apud Livium VIII. 18. cujus meminit quoque Val. Max. II, 5, 3. & Orosius III, 10. Plura collegit Ph. Camerarius Centur. I, 9. quibus adde Paul. Diac. II, 15. BERNEC.

Cupiditate dominationis] Ita supra XXXVII, I, 4. IDEM.

Venienti ab exercitatione] Clar. Usserius in Annal. Ætat. VI. pag. 124. mallet, *ab exercitu.* At nihil mutandum. *Exercitatio* enim luctam notat. Sup. XXXVII, 4. *Non in advocationibus sed in exercitationibus.* Plutarch. in Pompejo p. 640. καὶ γυμναζόμενος ἑαυτὸν ἵππῳ περὶ τὸ στρατόπεδον. Liv. X, 11. *T. Manlius vix dum ingressus hostium fines, quum exerceretur inter equites, ab rapido cursu circumagendo equo effusus, extemplo prope exspiravit.* GRONOV.

8. *Prædictis jam ante insidiis*] Non placet hic *prædictis*, & vitiosum

si bibat, quod filio obtulit. Sic victa regina ſcelere in ſe verſo, veneno, quod alii paraverat, extinguitur. [9] Parta igitur regni ſecuritate, Grypus octo annis quietem & ipſe habuit, & regno præſtitit. [10] Natus deinde illi eſt æmulus regni, frater ipſius Cyzicenus, eadem matre genitus, ſed ex Antiocho patruo ſuſceptus, quem cum veneno tollere voluiſſet, ut maturius armis cum eod. regno contenderet, excitavit.

CAP. III. [1] Inter has regni Syriæ parricidiales diſcordias, moritur rex Ægypti Ptolemæus, regno Ægypti uxori & alteri ex filiis, quem illa legiſſet, relicto, videlicet quaſi quietior Ægypti ſtatus, quam Syriæ regnum eſſet, quum mater altero ex filiis electo, alterum hoſtem eſſet habitura. [2] Igitur cum pronior in minorem filium eſſet, a populo compellitur majorem eligere; cui prius quam regnum daret, uxorem ademit; compulſumque repudiare cariſſimam ſibi ſororem Cleopatram; minorem ſororem Selenen ducere jubet, non materno inter filias judicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret. [3] Sed Cleopatra non tam a viro repudiata, quam a matre divortio viri dimiſſa, Cyziceno in Syria nubit; eique ne nudum uxoris nomen afferret, exercitum Grypi ſolicitatum, velut dota-

ſum eſſe, liquet vel ex eo, quia ſequitur *jam antea*, quod *τῷ prædictis* otioſe apponitur. Malo ſcribere, *proditis jam ante inſidiis*. SCHEFF.

CAP. III. 2. *Quaſi quietior Ægypti ſtatus, quam Syria regnum eſſet*] Forte leg. *quaſi quietior Ægypti ſtatus, quam Syria futurus eſſet*. GRONOV.

3. *Exercitum Cypri ſollicitatum*] MSS. & Juntæ: *Grypi ſollicitatum*. Et hoc verum cenſeo. Sollicitantur enim exercitus aliorum, ut noſtras tranſeant partes; non vero qui noſtris ſumtibus colliguntur in aliis regionibus. GRÆV. Cl. Grævio placet, *exercitum Grypi*: quod in quibuſdam MSS. & typis expreſſo Juntarum eſt. Mihi vero *Cypri* rectum videtur. Paulo poſt enim eundem illum exercitum, *peregrinos exercitus qui in certamina fratrum adducti ſint*, vocat. VORST. In MSS. eſt *Crippi*, unde facile intelligas ſcribendum eſſe *Grypi*. Quod & in editione illa optima Juntarum apparet.

dotalem ad maritum deducit. [4] Par igitur viribus fratris Cyzicenus prælium committit, ac victus in fugam vertitur, Antiochiamque venit. [5] Tunc Antiochiam Grypus, in qua erat Cyziceni uxor Cleopatra, obsidere cœpit; qua capta, Tryphæna uxor Grypi nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri jussit; non ut captivæ opem ferret, sed ne effugere captivitatis mala posset, quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum invaserit, hostique sororis nubendo hostem se ejus effecerit. [6] Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam a fratre, contra matris voluntatem, extra Ægyptum nuptam accusat. [7] Contra Grypus orare, *Ne tam fœdum facinus facere cogatur;* *a nullo umquam majorum suorum inter tot domesti-*

paret. FABER. Recte Faber. Nam sollicitantur aliorum exercitus. Si scripsisset *Cypri collectum*, aut *conscriptum*, & libri veteres nihil moverent, vulgatæ scripturæ non adversaremur. GRÆV.

Velut dotalem] Virgil. IV. Æneid. 104.

—— *liceat Phrygio servire marito,*
Dotalesque tua Tyrios permittere dextra.

Et IX, 737.

—— *Non hac dotalis regia Amata.* GRONOV.

5. *Nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri jussit*] Prætulerim Juntarum scriptionem: *nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri duxit.* GRÆV. Editur vulgo *requiri jussit.* Sed mihi placet quod in editione Juntina esse testatur Grævius *req. dixit.* Sensus manifestus est. Tryphænam nihil antiquius duxisse quam sororem Cleopatram requiri: estque ita *antiquius*, ut alias, adjectivum nomen comparativi gradus. Si autem *jussit* legas, non pro nomine adjectivo, sed pro adverbio habendum erit; idque sine exemplo fere. VORST. Hinc non recte jungitur verbum *jussit*, quod est in vulgatis. Itaque Juntæ ediderunt *duxit* pro eo, quo, probarunt viri docti. Ego præfero lectionem MS. in quo habetur, *nihil ante, quam.* Nimirum illi *ante* adscripserat aliquis voculam *prius*, quæ deinde juncta priori, factumque *anteprius*, ita natum *antiquius* ex ingenio emendatoris. Certe verbum *jussit* MSS. servant omnes. SCHEFF. Pro *jussit*, in Juntina est, *duxit* id est, *putavit, judicavit.* Male. Neque enim dicimus, *duxit illam requiri*, sed *requirendam esse.* Memoriæ certe nulla exempla occurrunt, quæ id suadeant. FABER. Tritius est hoc loquendi genus *duxit requirendum.* Sed & illud ferri potest, quod liquebit, si refinxeris infinitum in verbum finitum, *nihil antiquius duxit quam ut requiratur.* Verum non minus insolens est *nihil antiquius jussit*, quam *duxit requiri.* GRÆV.

7. *Sexus ipse*] Alexander apud Curtium: *Cum captivis & feminis gerere*

mestica, *tot externa bella*, *post victoriam in feminas sævitum*, *quas sexus ipse*, *&* *periculis bellorum*, *&* *sævitiæ victorum eximat*: [8] *in hac vero*, *præter commune bellantium fas*, *accedere necessitudinem sanguinis*; *quippe ipsius*, *quæ tam cruente sæviat*, *sororem equidem germanam esse*, *suam vero consobrinam*; *liberorum deinde communium materteram.* [9] His tot necessitudinibus sanguinis adjicit superstitionem templi, quo abdita profugerit, *tantoque religiosius colendos sibi deos*, *quo magis his propitiis ac faventibus vicisset*; *tum neque occisa illa*, *se virium quicquam Cyziceno demturum*, *nec servaturum reddita.* [10] Sed quanto Grypus abnuit, tanto soror muliebri pertinacia accenditur, rata non misericordiæ hæc verba, sed amoris esse. Itaque vocatis ipsa militibus, mittit qui sororem confoderent. [11] Qui ut in templum intraverunt, cum evellere eam non possent, manus amplexantis deæ simulacrum præciderunt. Tunc Cleo-

gerere bellum non soleo, *armatus sit oportet*, *quem oderim.* Valerius Maximus Munatii Flacci in infantes & feminas efferatam vocat crudelitatem & auditu etiam intolerabilem. Ita & alii. Jure gentium tamen illa cædes impunita habetur. Ita fecerunt Thraces capta Myealesso, teste Thucydide. Ita Macedones Thebis, ita Romani Ilurgi capta. Titus Judæorum liberos & feminas feris dilaniandas objecit. Impune hæc secundum jura belli, sed non secundum instinctum humanitatis.

8. *Sororem equidem germanam*] Malim ego interpungere & scribere, *sororem*; *&* *quidem germanam esse.* quomodo erit oratio non paulo vehementior. Neque enim soror uterina tantum, aut eodem patre, sed matre diversa erat edita: sed utroque parente eodem nata. Dicitur enim a germine germanus. Festus: *Germen est*, *quod ex arborum surculis nascitur: unde & germani*, *quasi eadem stirpe geniti.* MOD.

9. *His tot necessitudinibus sanguinis*] Antiquiores typis expressi, *necessitatibus.* Nec est hoc insolens *necessitatem* pro necessitudine poni, ut in Notis ad Valerium Max. docuimus. VORST.

10. *Muliebri pertinacia*] Auctor supr. XXI, 2, 13. *Feminarum contumaces animi.* Elliptice dictum, *quanto*, pro *quanto magis.* BERNEC. *Quanto* Berneccerus dictum putat per ellipsin pro *quanto magis.* Sed statuendum potius, *quanto* & *tanto* esse posita pro *quantum* & *tantum.* Sæpe enim talia permutantur. Vide Scioppium Ep. 5. Parad. Literar. VORST.

Itaque vocatis ipsa militibus] Forte leg. *itaque vocatos ipsa milites mittit.* GRONOV.

11. *Evellere*] Scribendum, *avellere*; & mox, *cum exsecratione parricidarum.* IDEM.

12. *Try-*

Cleopatra exsecratione parricidarum, mandata violatis numinibus ultione sui, decedit. [12] Nec multo post repetita prælii congressione, victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphænam, quæ paulo ante sororem interfecerat; capit, ejusque supplicio uxoris manibus parentavit.

CAP. IV. [1] At in Ægypto Cleopatra cum gravaretur socio regni, filio Ptolemæo, populum in eum incitat; abductaque ei Selene uxore, eo indignius, quod ex Selene jam duos filios habebat, exsulare cogit, arcessito minore filio Alexandro, & rege in locum fratris constituto; [2] nec filium regno expulisse contenta, bello Cypri exsulantem persequitur. Unde pulso, interficit ducem exercitus sui, quod vivum cum e manibus dimisisset; quanquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor ab insula recessisset. [3] Igitur Alexander territus hac matris crudelitate, & ipse eam reliquit, periculoso regno securam ac tutam vitam anteponens. [4] Cleopatra vero timens, ne major filius Ptolemæus ab Cyziceno ad reciperandam Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Grypo auxilia & Selenen uxorem nupturam hosti prioris mariti mittit: [5] Alexandrumque filium per legatos in regnum revocat; cui cum occultis insidiis exitium machinaretur, occupata

12. *Tryphænam quæ*] MSS. una voce auctius legunt vel *impie namque*, vel *impiam quæ*. quod posterius rectum, nec fortassis hic omittendum. SCHEFF.

CAP. IV. 1. *Cum gravaretur socio regni*] Lege cum Gronovio: *gravaretur socium*. GRÆV. Gronovius legendum censet *socium*, quomodo sup. xx, 2, 11. *longinquam militiam gravati*. pro longinqua mil. grav. ad quem locum Notas vide. VORST. Gronovius, *gravaretur socium*, quod Grævius amplectitur. SCHEFF. Emendavit jam supra Gronovius, *gravaretur socium*. FABER.

Arcessito minore filio Alexandro] Contra jus gentium, & nominatim Ægyptiorum. Nam etiam apud hos viguisse jus primogenituræ, nec a Ptolemæis introductum, sed ab ultima Pharaonum memoria observatum fuisse, patet ex his quæ leguntur Exodi XI, 5. *Occidam omne primogenitum, a primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus, usque*, &c. BERNEC.

CAP.

pata ab eodem interficitur, spiritumque non fato, sed parricidio dedit; [6] digna prorsus hac mortis infamia, quæ etiam matrem toro expulit; & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit; & filio alteri in exsilium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est.

CAP. V. [1] Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primum compertum est, scelere filii matrem interfectam, concursu populi in exsilium agitur, revocatoque Ptolemæo regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec a fratre armis repetere, quod prior possedisset. [2] Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, herede populo Romano instituto, decedit. [3] JAM enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna, non contenta Italiæ terminis, cœperat. Itaque & ea pars Libyæ provincia facta est; postea Creta Ciliciaque piratico bello perdomitæ in formam provinciæ rediguntur. [4] Quo facto & Syriæ & Ægypti regna, Romana vicinitate artata, quæ incrementa de finitimis bellis

CAP. V. 1. *Qui neque cum matre*] In MS. quodam legitur, *quod neque*, unde suspicor, lectionem veram esse *quia neque*. SCHEFF.

2. *Frater ejus ex pellice*] Ptolemæus Apio dictus, populum Rom. testamento heredem reliquit, Eusebius in Chronicis. BONGARS. Item Appianus in fine Mithrid. BERNEC. Vide Tacit. Ann. XII, 18. & Henr. Valesium ad Ammian. Marcell. p. 248. GRONOV.

3. *Provincia facta.*] Ejus regni civitates liberas esse Senatus voluit, Liv. Epit. LXX. contra auctorem nostrum. BONGARS. Sigonius de Antiquo Jure Provinciar. VIII, 16. contradictionem hanc ita conciliat: Cyrenæos, liberos a Senatu relictos, post a tyrannis oppressos esse: atque inde populum Rom. Cyrenaicæ in provinciam redigendæ occasionem arripuisse. BERNEC.

Creta Ciliciaque] Bellum piraticum & maritimum, a P. Servilio, qui, expugnato Isauro arce Ciliciæ, *Isaurici* cognomen reportavit, cœptum, Pompejus confecit, mira felicitate & celeritate, intra XL. diem nimirum, aut, ut alii, intra XLIX. Vide Plutarchum, Appianum, Ciceronem pro lege Manilia. Cretam Q. Cæcilius Metellus debellavit, qui inde *Creticus*. Florus III, 7. BONGARS.

4. *Quo facto*] MS. quidam, *quo*

lis quærere solebant, ademto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem mutuam converterunt: [5]Adeo ut assiduis præliis consumti in contemtum finitimorum venerint, prædæque Arabum genti, imbelli antea, fuerint. [6]Quorum rex Erotimus fiducia septingentorum filiorum, quos ex pellicibus susceperat, divisis exercitibus, nunc Ægyptum, nunc Syriam infestabat; magnumque nomen Arabum viribus finitimorum exsanguibus, fecerat.

quo pacto, quod videtur rectius. Mallem tamen scribere *quo fato*, quia supra de fortuna Romanorum cœpit loqui. SCHEFF.

Bellis quærere] Forte, *bello quærere*. GRONOV.

5. *Assiduis præliis consumpti*] Atqui præcedit, & *Syriæ & Ægypti regna*, quo hoc referendum. Nam ergo noster rem, quam verba, magis habuit in animo, cum ista scriberet. & pro regnis, incolas regnorum intellexit. an potius scripsit *consumta*, idque mutatum est in *consumti* propter sequens *in*, quod ab *i* initium habet. SCHEFF.

6. *Quorum rex Erotimus*] Non dubito quin hic sit *Aretas*, ut ab aliis vocatur. Meminit ejus sæpe Josephus: erat autem hic filius Obodæ, ut testatur Stephanus, in Αὔαρα. VOSS.

LIBER XL.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Syri Tigranem Armenium regem sibi deligunt.*

2 *Victo Tigrane, Antiochus Cyziceni filius creatur rex Syriæ, quæ postea in provinciæ formam redigitur.*

CAP. I.

[1]MUtuis fratrum odiis, & mox filiis inimicitiis parentum succedentibus, cum inexpiabili bello & reges & regnum Syriæ consumtum esset, ad externa populus

CAP. I. 1. *Inimicitiis parentum succedentibus*] More priscorum Germanorum, apud quos *suscipere tam inimicitias seu patris, seu propinqui, quam amicitias necesse est*. Tacitus Germ. 21. Quomodo Ca-

pulus auxilia concurrit, peregrinosque sibi reges circumspicere cœpit. [2] Itaque cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arcessendum censeret; occurreretque quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque semper hostis fuisset Syriæ; [3] omnes in Tigranem regem Armeniæ consensere, instructum præter domesticas vires & Parthica societate & Mithridatis affinitate. [4] Igitur accitus in regnum Syriæ per octodecim annos tranquillissimo regno potitus est; neque bello alium lacessere, neque lacessitus inferre alii bellum necesse habuit.

CAP. II. [1] Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræmotu vastata est, quo centum septuaginta millia

to major, quum in adolescentem, qui defuncti patris inimicum involverat infamia, in foro post judicium ambulantem incidisset, dextera data dixit: *ita parentibus esse parentandum: non agnis, non hadis, sed inimicorum lacrimis damnationibusque.* Plutarch. in Catone majore 28. Seneca tamen de Ira II, 34. pronuntiat *nihil iniquius, quam aliquem heredem paterni odii fieri.* BERNEC. Antiquiores typis expressi *filiorum*: ut *inimicitiis*, quod expressum est, sit sexti casus: & *inimicitiis* tertii casus sit subaudiendum. Si legatur *filiis inimicitiis parentum succedentibus*, est hoc concise dictum pro *filiorum inimicitiis, inimicitiis parentum succedentibus*; & simile illis quæ supra ad I, 7, 14, & II, 14, 10. notavimus. VORST. Impressi veteres habent *filiorum*, quod nonnulli probant. Atqui *filiorum succedentibus* non congruat. Puto, Justinum scripsisse, *& mox filiorum, iis inimicitiis parentum succedentibus.* Librarius rudis illud *iis* emendationis gratia putavit adjectum, quasi pro *filiorum*, *filiis* esset scribendum, atque sic mutato illo, hoc *iis* penitus exclusit. SCHEFF. Cum in antiquioribus editionibus legatur *filiorum*, laborarunt viri docti in hoc loco constituendo & explicando. Discutientur omnes nebulæ, si cum Juntis legas, & *mox filiorum inimicitiis succedentibus.* Ex margine irrepsit *parentum.* Facile enim intelligebatur filios hos esse eorum fratrum, qui mutuis odiis flagrarant. GRÆV.

Et reges & regnum Syria consumtum esset] Existebat adhuc Antiochus, Antiochi Cygiceni filius; quem regem sumere, eique tutorem dare, donec adolevisset, utique potuissent. VORST.

3. *In Tigranem*] Tigranes Syria ultra Euphratem & Cilicia potitus, *rex regum* dictus est; Appianus Syriac. pag. 118. Strabo XI. f. Eo a Lucullo superato, Antiochus, *Εὐσεβής*, hoc est, *Pius* dictus, Cyziceni filius, *Syris non invitis imperavit.* Duxerat is patris uxorem Selenem, quam deinde Tigranes interfecit. Strabo XVI. BONGARS.

CAP.

millia hominum & multæ urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere arufpices refponderunt. [2] Igitur Tigrane a Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyziceni filius ab eodem Lucullo appellatur. [3] Sed quod Lucullus dederat, poftea ademit Pompejus: qui pofcenti regnum refpondit, *Ne volenti quidem Syriæ, nedum recufanti, daturum fe regem, qui octodecim annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit: victo autem eodem Tigrane a Romanis, alieni operis præmia poftulet.* [4] *Igitur ut habenti regnum non ademerit; ita quo cefferit Tigrani non daturum, quod tueri nefciat; ne rurfus Syriam Judæorum & Arabum latrociniis infeftam reddat.* [5] Atque ita Syriam in provinciæ formam redegit; PAULATIMQUE Oriens Romanorum difcordia confanguineorum regum factus eft.

CAP. II. 3. *Ademit Pompejus:*] Quia videlicet iniquum effet, poftquam veteres reges femel Tigranis armis pulfi fuere Syria, nunc eam Seleucidis victis cedere potius, quem Romanis victoribus. Appianus Syr. pag. 119. b. De Luculli autem & Pompeji rebus in Syria contra Mithridatem & Tigranem geftis, lege præter Appianum, Plutarchum in utriufque vita, & Dionem. BONGARS.

Victo autem eodem] Anno ab urbe condita, D. cc. xcix. confulibus Tullio Cicerone, & C. Antonio. Orofius.

4. *Ut habenti regnum non ademerit*] Quomodo hæc ftare poffunt cum fuperioribus, ubi dicit, a Lucullo *regem Syriæ appellatum?* An hoc proprie & ftricte accipiendum de appellatione nuda, non immiffione fimul in regnum? videtur, fed fic legerem, *ut habenti regnum non adimeret.* SCHEFF.

Alieni operis præmia] Fabius apud Livium x, 24, 8. *quam arborem conferuiffet, fub ea legere alios fructum, indignum effe* dixit. BERNEC.

5. *Redigit*] An, *redegit?* ut refpondeat fuperioribus *ademit*, *refpondit*, propter inferram conjunctionem *atque*. SCHEFF. Confentit Juntina.

LIBER XLI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Parthorum origo, nominis obscuritas, successus, imperium.*
2 *Regni Parthici administratio. Parthorum sermo, vestes, arma, exercitus, præliandi mos.*
3 *Mores domestici, sepultura, religio, ingenium, virtutes & vitia.*
4 *Parthorum regum res gestæ paucis describuntur.*
5 *Arsacis sapientissimi Parthorum regis vita & mors placida.*
6 *Bactriani regni status sub Eucratide, qui a filio opprimitur. Parthorum bellici successus.*

CAP. I.

[1] PArthi, penes quos, velut divisione Orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exsules fuere. [2] Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur. Nam Scythico sermone *Parthi* exsules dicuntur. [3] Hi & Assyriorum & Medorum tem-

CAP. I. 1. *Parthi*] Vide Strab. XI. & Dionysium. & quæ in eum notavit Eustathius, & Agathiam II. & Jornandem, qui hunc locum citat ex Trogo Pompejo. Strabo *eos* dicit *Romanorum potentiæ* quodammodo esse pares. BONGARS. Adde cum primis Amm. Marcellinum XXIII, 16. BERNEC. Parthi & Persæ secundum varietatem dialecti iidem sunt, ut Orientalium linguarum periti annotarunt, *Pars* sive פרס Equitem denotat. Celebres autem Parthi equites.

2. *Scythico sermone Parthi exsules*] Cum Parthi *Scythica*, seu ut Jornandes de Reb. Get. 6. specialius exprimit, *Gothica*, hoc est, Germanicæ sint originis, à vero non abludere videtur amici mei veteris, Casp. Simonis Franci, linguarum & politioris litteraturæ Scientissimi, conjectura, dictos Parthos, quasi *die fahrer*, sive *fahrende*, hoc est, vagabundos, errones, non inusitata litterarum *p & f* commutatione. Quomodo dicimus *die fahrende Schuter*. Affinis

temporibus, inter Orientis populos obscurissimi fuere. [4] Postea quoque cum imperium Orientis a Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. [5] Postremo Macedonibus triumphato Oriente servierunt; [6] UT cuivis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem provectos, ut imperent gentibus, sub quarum imperio veluti servile vulgus fuere. [7] A Romanis quoque trinis bellis per maximos duces, florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non pares solum, verum etiam victores fuere: [8] quanquam plus gloriæ sit, inter Assyria & Medica Persicaque, memorata olim regna, & opulentissimum mille urbium Bactrianum imperium emergere potuisse, quam longinqua bella vicisse; [9] præterea

finis eidem originationi vox Hispanica *farandulero*. Certe minus absurdum hoc etymon, quam commentitium illud Græcorum, Parthos dictos ἀπὸ τοῦ πορθεῖν, quod vastando omnia perdant, habuit autem Parthica lingua multa communia cum Germanica. vide Reineccii partem III. p. 213. in. BERNEC.

4. *Cum imperium Orientis*, &c.]
——— *sic omnia verti*
Cernimus, atque alias assumere pondera gentes,
Concidere has. ———
Ovid. Metam. XV, 420. IDEM.

6. *Ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos*] *Per virtutem* desideratur in Juntis, & posset non incommode abesse. dein eidem cum aliis impressis: *ut non immensa tantum jam ac profunda camporum*. GRÆV. *Per virtutem* abest teste Grævio ab editione Juntina. Et videtur sane glossema esse, quod ex margine irrepserit in textum. VORST. Ex ratione debent hæc verba *per virtutem* deleri; Et in Edit. Juntarum non apparent. FABER.

7. *Trinis bellis per maximos duces*] Crassum & Antonium: tertium adhuc quæro. An Cesennium Pætum? Sed is inferior ætate Trogi. Itaque *binis* forte rectius legas. BERNEC.

8. *Et opulentissimum mille urbium* &c.] Strabo XV. p. 686. ex Apollodoro. Εὐκρατίδαν γοῦν πόλεις χιλίας ὑφ᾽ ἑαυτῷ ἔχειν. Sed inter has pleræque Indiæ. GRONOV. MSS. *opulentissimum illud*, unde Bongarsius, *opulentissimum illud urbium mille*, ut legi ait in quibusdam. Mallem tamen credere, Justinum transposite scripsisse, *opulentissimum illud mille urbium*, vel ob hanc solam caussam, quoniam alias vocabulum *illud* non fuisset abolitum si simillimum ei *mille* non arctissime habuisset sibi conjunctum, per quod extinctum est. SCHEFF.

Quam longinqua bella vicisse] Multum dubito, Justinum sic scripsisse, certe *vincere bella* num reperiatur alibi usurpatum ignoro. Nec est oppositio, quam hic facere Justinus videtur, inter *imperium*

terea cum gravibus Scythicis & vicinalibus bellis assidue vexati, variis periculorum certaminibus urgerentur. [10] Hi domesticis seditionibus Scythia pulsi, solitudines inter Hyrcaniam, & Dahas, & Arios, & Spartanos, & Margianos furtim occupavere. [11] Fines deinde, non intercedentibus primo finitimis, postea etiam prohibentibus, in tantum protulere, ut non immensa tantum ac profun-

rium Bactrianum, & *longinqua bella*. Itaque crediderim, fuisse olim, *quam longinqua bello vicisse.* ut *longinqua* referatur ad *imperia* vel *regna*, de quibus præcedit. Ita enim elegans existit oppositio inter emergere inter regna, in quibus constituti erant Parthi, & vincere longinqua, a quibus procul aberant. *Bello* quoque *vincere* convenientissimum, & receptissimum loquendi genus, nostro etiam alibi usitatum. IDEM.

9. *Cum gravibus Scythicis, & vicinalibus bellis assidue vexati*] MSS. *Cum gravibus Scythis, & vicinalibus bellis assidue vexati.* hoc est, cum vexarentur a Scythis, qui iis graves erant, & vicinalibus bellis. Superius IV, 3. *Catinienses quoque cum Syracusanos graves paterentur.* Horat. III, 5.

Adjecit Britannis
Imperio gravibusque Persis.

Et I. Carm. 9.

Quo graves Persæ melius perirent.

GRÆV.

10. *Et Dahas &c.*] Vet. librorum MSS. lectionem exhibui. Legendum autem, *& Dahas, & Arios, & Arianos, & Margianos*, ex Strabone, Ptolemæo, & Plinio VI, Nat. Hist. 25. ubi *Parthi*, inquit, *habent ab ortu Arios, a meridie Carmaniam & Arianos.* BONGARS. Hanc emendationem Bongarsii confirmat & Salmasius in Solinum, pag. 1198. A. 2. BERNEC. Codices MSS. recte Bongarsio habent, *& Dahas & Areos, & Spartanos, & Maggianos.* Putat autem Bongarsius, pro *Areos* legendum esse *Arios.* Verum si hic ita legendum sit, supra quoque XIII, 4, 22. legendum ita erit. Quia vero supra *Arei* sunt tolerati, & hic tolerari, credo, possunt. Græce dicuntur Ἄρειοι. Unde Latine atque *Arei*, atque *Arii* dici possunt. Porro *Arianos* & *Margianos* pro *Spartanos* & *Maggianos* legendum esse facile accredo. VORST.

Spartanos] Sic alicubi memini legere. Barbarum nomen; sed hic nulli esse Spartani possent. Ortelius putabat legendum esse *Arianos*, qui populi Cadusiis finitimi sunt. FABER.

Arios] Distinguit Arios & Arianos Plinius: etenim & Ariorum nomine peculiaris satrapia intelligitur, quam Strabo & Ptolemæus aliique Ariam appellant. Nonnulli quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamisadas, Ariorum esse censent. Atque hi Ἀριανοὶ Dionysio.

11. *Intercedentibus*] Hoc est, vetantibus, vox tribunitia. Intercedimus verbo: prohibemus manu & opere. BERNEC.

In tantum protulere] *In tantum* plena locutio pro *tantum.* Sic & inf. XLIII, 3, 13. *In tantum excreverunt.* Et judicat Scioppius, *quantum, tantum*, & id genus alia regulariter cum præpositione; figurate vero sine præpositione dici. Livius XXII, 27. *In tantum suam virtutem extulisse.* Virgilius VI. Æneid.

Nec

funda camporum, verum etiam prærupta collium, montiumque ardua occupaverint. [12] Ex quo fit, ut Parthiæ pleraque finium aut æstus, aut frigoris magnitudo possideat; quippe cum montes, nix, & campos æstus infestet.

Cap. II. [1] Administratio gentis post defectionem Macedonici imperii sub regibus fuit. [2] Proximus majestati regum populorum ordo est; ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habent. [3] Sermo his inter Scythicum Medicumque medius, & ex utrisque mixtus. [4] Vestis olim sui moris; posteaquam accessere opes, ut Medis perlucida ac fluida. Armo-

Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
In tantum spe tollet avos. —

Vide Scioppium Patad. Literar. Ep. 5. quam sub nomine Paschasii Grosippi edidit. Vorst.

Profunda camporum] Vide Flori Indicem, in *diversa terrarum.* Ita supr. xxxviii, 1, 8. legendum videbatur *incerta belli*; quod ipsum est in Tacito iv, 23, 6. Bernec. Cl. Pricæus ad Apulej. Met. i. legit, *immensa & porrecta camporum.* Porro *immensa camporum* autor dixit, ut Cic. ii. de Nat. D. 39. *Immensitates camporum.* & 64. *immensa camporum.* Gronov.

Ardua montium] Tacit. xi. Ann. 9. *Ardua castellorum.* & Varro ii. de Re Rust. *montium arduitatem.* dixit. Idem.

12. *Parthia pleraque finium*] Vocem *finium* glossatoris puto esse tractam huc ex superioribus, *fines deinde.* Scheff.

CAP. II. 2. *Proximus majestati regum populorum ordo est*] Scribe, *optimatum ordo est.* Sup. i, 9. *Ostanes optimatibus Persarum rem indicat.* & xlii, 5. de Phrahate, *cum infestos sibi optimates propter assidua scelera videret.* Vide Strab. xi. p. 515. Gronov. Mihi nihil certius, quam vocem *populorum* esse vitiosam. Quales enim illi *populi*, & quis unquam ordinis vocabulum usurpavit de populo? Quid vero substitui pro eo debeat, in hoc defectu historiæ Parthicæ, nondum potui videre. Nisi *optimatum* velis, ex xlii, 5, 2. Scheff.

3. *Et utrisque*] Forte *ex utrisque.* Freinsh. Mallem *utrimque.* Gronov. Ita Bongarsius & post eum alii edidere. *& utrisque mixtus.* Major & Sichardus ediderant *& ex utroque.* At Becharius *utriusque:* quod ad τὸ *utrisque* propius accedit. Ego cum Freinshemio legendum puto *ex utrisque.* Solent enim *utrique* plurali numero dicere pro *uterque.* Exempli gratia *utrique Dionysii* pro uterque Dionysius. Vid. Ind. in Nepotem. Vorst. Legunt alii *ex utrisque.* Puto junxisse Justinum, & scripsisse *& ex utrisque.* Scheff.

4. *Vestis olim sui moris, posteaquam accessere opes, &c.*] Julianus ὁ παραβάτης, in oratione de Constantii gestis; Διασώζουσι καὶ ἀπομιμοῦνται τὰ Περσικὰ, οὐκ ἀξιοῦντες, ἐμοὶ δοκεῖ, Παρθυαῖοι νομίζεσθαι. Πέρσαι δὲ εἶναι σεμνοποιούμενοι, ὅπλοις τε καὶ στολῇ Μηδικῇ χαίρουσι. Statim post apud Justinum sequitur: *Armorum Scythicus, ac patrius mos.* Quod forsan

Armorum patrius ac Scythicus mos. 5 Exercitum non ut aliæ gentes liberorum, sed majorem partem servorum habent; quorum vulgus, nulli manumittendi potestate permissa, ac per hoc omnibus servis nascentibus, in dies crescit. Hos pari ac liberos suos cura habent; & equitare & sagittare magna industria docent. 6 Locupletissimus ut quisque est, ita plures in bello equites regi suo præbet. Denique Antonio bellum Parthis inferenti cum quinquaginta millia equitum occurrerent, soli quadringenti liberi fuere. 7 Cominus in acie præliari aut obsessas expugnare urbes nesciunt. Pugnant autem pro-

san Trogi ævo verum fuit, sed Juliani non item. Ait enim ille, quod Parthi, ἐς μάχας ἔρχονται, ὅμοιοι Μήδοις, ὅπλοις τε ἀγκαλλόμενοι τοιούτοις, καὶ ἐσθήμασι ἐπιχρύσοις, καὶ ἁλουργίσι. Voss.

Medis perlucida] Procop. 1. Bell. Pers. vestem serico confectam Medicam dictam testatur. Medicam vestem purpuream fuisse demonstrat Xenophon 1. Cyri vitæ, ubi & qui habitus cultusque Medorum esset, graphice ostendit.

Fluida] Tacitus Germ. 17. *Veste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatæ ac Parthi, sed stricta.* Lucanus, VIII, 267.

Illic & laxas vestes, & fluxa virorum
Velamenta vides. —

De vestitu Persarum ac Medorum, unde Parthi suum accepere, multa Brissonius Regn. Pers. II. BERNEC.

5. *Majorem partem servorum habent*] MSS. præferunt, *servitiorum.* Quod probo. Ita enim semper solet Justinus. Voss. Juntæ & MS. *servitiorum.* Sic scripsit Justinus XXII, 6. *Eodem congestis etiam servitiis*, hoc est, servis. Ita & *ministeria* pro ministris Tacit. XIII. Annal. *opera* pro operariis Horat. *accedas opera agro nona Sabino.* Famulatio pro famulis Apul. VI. Met. & Græcis θεραπεία, Matth. XXIV, 45. pro θεράποντες. *matrimonia* Justinus XII, 3. pro uxoribus, & mille talia. GRÆV. Codices quidam MSS. quos Bongarsius vidit, & typis expressus Juntarum teste Grævio, *servitiorum*: id quod a stylo Justini minime abhorret. VORST. MSS. *servitiorum*, familiaris Justino loquendi ratio. Et docti viderunt. FABER.

Equitare & sagittare] Et hoc ex instituto Persarum hausere, de quibus Herodotus 1, 136. *Liberos suos, a quinto anno incipientes usque ad vicesimum, tribus tantum instituunt, equitare, arcu sagittas excutere, vera loqui.* Porro ne quis de Latinitate verbi *sagittare* dubitet, utitur eo quoque Curtius VII, 5, 64. BERNEC.

7. *Obsessas expugnare urbes*, &c.] Lucanus VIII, 377.

Non aries illis, non ulla est machina belli:
Haud fossas implere valent: Parthoque sequente
Murus erit, quodcunque potest obstare sagitta.

Tacitus XII, 45, 4. *Nihil tam ignarum barbaris, quam machinamenta & astus oppugnationum.* Adde de Gothis Marcellinum XXXI, 18. & 22. IDEM.

Pugnant

procurrentibus equis, aut terga dantibus; sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversum vulnera insequentes habeant. [8] Signum in prælio non tuba, sed tympano datur. Nec pugnare diu possunt; ceterum intolerandi forent, si quantus his impetus est, vis tanta & perseverantia esset. [9] Plerumque in ipso ardore certaminis prælia deserunt, ac paulo post pugnam ex fuga repetunt, ut, cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. [10] Munimentum ipsis equisque loricæ plumatæ sunt, quæ utrumque toto corpore tegunt. Auri argentique nullus nisi in armis usus.

Cap. III. [1] Uxores dulcedine variæ libidinis singuli plures habent; nec ulla delicta adulterio gravius vindicant. [2] Quamobrem feminis non convivia

Pugnant autem procurrentibus equis] Præstat Iuntas sequi, qui legunt: *Pugnant aut procurrentibus equis, aut terga dantibus.* Græv. Iuntarum editio teste Grævio pro *autem* habet *aut*: idque convenienter τῷ *aut*. quod sequitur. Vorst.

Fugam simulant] Tacitus vi, 35, 2. *cum Parthus sequi vel fugere pari arte suetus, distraheret turmas, spatium ictibus quæreret.* Atque de hac fugæ simulatione capiendum illud Propertii ii, 8, 54.

Parthorum astutæ tela remissa fuga.

Quem ad locum vide notata ab eruditissimo Gebhardo: quibus adde Lucanum viii, 376. Plutarchum Crasso 46. Appianum Parth. pag. 144. c. Ceterum hoc astutæ fugæ genus tribuit etiam Ætolis Thucydides iii, 15, 18. Persis Xenophon. iii. Exp. Cyr. pag. 306, d. Thessalis Curtius iii, 11, 26. Germanis, & præcipue Cattis, Tacitus i, 56, 8. & Germ. 6, 8. Sed & Plato in Lachete Scytharum exemplum, qui fugientes, non stantes, cum hoste pugnant, adducit contra fortitudinis imperfectam illam descriptionem, quod sit ea vis, qua quis in acie stans, fortiter pugnat. Homerus item Iliad. viii, 108. Æneam hoc nomine commendans, μήστωρα φόβοιο, *fugiendi rite peritum* appellat. Bernec.

Nec pugnare diu possunt &c.] Facit tales & Germanos Germanicus apud Tacitum ii, 14, 8. ipseque Tacitus Germ. 4, 2. Par elogium Gallorum in Livio x, 28, 4. & Floro ii, 4, 2. Idem.

10. *Loricæ plumatæ*] Hoc est, ex laminis ferreis in modum plumæ factis confertæ. Virgilius Æn. xi, 770.

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam squammis auro conserta tegebat.

Ubi Servium vide: præterea Turnebum Advers. xi, 25. Lipsium de Mil. Rom. iii, 6. & Stewechium in Veget. iii, 23. Idem.

Cap. III. 2. *Feminis non convivia* &c.] Vide Notam vii, 3, 3. Idem.

 3. *Ve-*

vivia tantum virorum, verum etiam conſpectum interdicunt. 3 Carne non niſi venatibus quæſita veſcuntur. 4 Equis omni tempore vectantur; illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt; ſuper illos ire, conſiſtere, mercari, colloqui. Hoc denique diſcrimen inter ſervos liberosque eſt, quod ſervi pedibus, liberi non niſi equis incedunt. 5 Sepultura vulgo, aut avium, aut canum laniatus eſt. Nuda demum oſſa terra obruunt. 6 In ſuperſtitionibus atque cura deorum, præcipua amnibus veneratio eſt. 7 Ingenia genti tumida, ſeditioſa,

3. *Venatibus*] De Parthorum acri ſtudio venandi meminit & Herodianus vi. Unde Vononem apud Auguſtum, cui a Phrahate obſes datus fuerat, educatum, petitum Roma acceptumque regem, quamvis gentis Arſacidarum, ut externum tamen aſpernatos Parthos. Tacitus Annal. II, I. narrans addit: *Accendebat dedignantes & ipſe, diverſus a majorum inſtitutis, raro venatu, ſegni equorum cura.* Suetonius in Calig. 2. ait, *Regum regem* (hoc eſt, Parthicum) *ad indicium maximi luctus, exercitatione venandi abſtinuiſſe.* IDEM.

5. *Sepultura* &c.] Etiam inhumanus hic humandi ritus ad Parthos defluxit a Perſis, de quibus Herodotus I, 140. eumque poſtremis quoque Perſarum temporibus in uſu fuiſſe patet ex Procopio I. Perſ. & Agathia II. Conſulendi Cicero Tuſcul. I, 44, 45. Joh. Kirchman. in Append. ad Lib. de Fun. Rom. 2. C. Barthius Adverſar. XLIX, 10. IDEM.

Avium, aut canum laniatus eſt.] Perperam puto hunc morem Parthis attribui, cum is Hyrcanorum propius ſit. Scio quidem idem ferre Herodotum aſſerere de Perſis: οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσεω ὁ νέκυς, πρὶν ἂν ὑπ᾽ ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἑλκυσθῇ. De canibus neſcio, an verum ſit. De avibus conſtat. Quamvis idem habeant & alii. Moris enim ſemper fuit Perſis, ſive Parthis, ut immatura morte defunctis, os oculoſque lacte oblinerent: inde equo impoſitos, inſtigatoque eo, corvorum prædæ exponerent. Quod ſi ab iis, quibus ejus rei negotium incumberet, animadverſum fuiſſet, dextrum ejus oculum prius a corvis maceratum, felicem judicabant; ſin ſiniſtrum, contra. Cum ſenibus aliter agebatur. Eos enim ad montana deferebant, fameque enecabant: & omnes, qui hoc fato defungerentur, felices exiſtimabantur. Strabo, qui Caſpiis illud tribuit, videtur hæc duo mortis genera confudiſſe. Ait enim XI. Κάσπιοι δὲ τοὺς ὑπὲρ ἑβδομήκοντα ἔτη λιμοκτονήσαντες, εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκτιθέασιν. ἄποθεν δὲ σκοπεύοντες, ἐὰν μὲν ὑπ᾽ ὀρνίθων κατασπωμένους ἀπὸ τῆς κλίνης ἴδωσιν, εὐδαιμονίζουσιν. ἐὰν δὲ ὑπὸ θηρίων ἢ κυνῶν, ἧττον. ἐὰν δ᾽ ἀπὸ μηδενὸς, κακοδαιμονίζουσι. Videſis Petrum Teicheram in compendio Mircondi. VOSS.

6. *In ſuperſtitionibus atque cura deorum præcipua omnibus veneratio eſt.*] Inſigniter hunc locum reſtituit Gronovius, qui legit: *In ſuperſtitionibus atque cura deorum præcipua amnibus veneratio eſt.* hoc eſt,

ditiosa, fraudulenta, procacia; quippe violentiam viris, mansuetudinem mulieribus assignant. [8] Semper aut in externos aut in domesticos motus inquieti; natura taciti; ad faciendum, quam ad dicendum promtiores; proinde secunda adversaque silentio tegunt. [9] Principibus metu, non pudore parent. In libidinem projecti; in cibum parci. [10] Fides dictis promissisque nulla nisi quatenus expedit.

CAP IV. [1] Post mortem Alexandri Magni, cum inter successores ejus, Orientis regna dividerentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, Stasanori externo socio traditur. [2] Hi postea di-

est, præcipue religiose amnes & fluvios venerantur, quod ex Herodoto, Plinio, Tacito, Arnobio & aliis probat scriptoribus IV. Observat. 10. GRÆV. Certissima est emendatio Gronovii, pro *omnibus* legendum *amnibus* censentis. Persas & Parthos veneratos fuisse fluvios variis veterum testimoniis ostendit ille IV. Observ. 10. Ceterum inepta quoque locutio esset, si dixisset præcipuam omnibus venerationem esse, id est, præcipuam omnes venerationem habuisse in superstitionibus & cura deorum. Quid illud est, venerationem esse alicui in superstitionibus, in cura deorum? Veneratio Deorum enim, superstitio, & cura Deorum, unum & idem sunt. At recte concinne dictum fuerit, *in superstitionibus & cura Deorum præcipuam amnibus venerationem esse*, id est, inter superstitiones & culturas Deorum apud Parthos, præcipuam amnes seu fluvios venerationem habere, seu præcipua veneratione eos frui. VORST. Verissima lectio est, *amnibus*, quod Cl. Gronovius primus ostendit. SCHEFF. Præclara Gronovii emendatio apud Vossium *amnibus veneratio est*; nam & Parthi & Scythæ & omnes ferme Septentrionales populi fluvios venerabantur. FABER.

8. *Ad faciendum, quam* &c.] Sallust. Catil. VIII, 6. de Romanis: *Optumus quisque facere quam dicere malebat.* Amm. Marcellin. XXI, 8. *Plus audire quam loqui militem decet, actibus coalitum gloriosis.* Adde notam II, 10, 23. BERNEC.

9. *In libidinem projecti*] Quo argumento dissuaserunt amici Pompejo fugienti Corneliam uxorem formosam ad Parthos ducere. Plutarch. Pomp. 126. & Appianus Bell. Civil. II. IDEM.

10. *Quatenus expedit*] Pestilens Lysandri dictum apud Plutarchum Appohtheg. Lacon. 94. *Veritatem nihilo meliorem esse mendacio: sed utriusque dignitatem & pretium USU definiri.* IDEM.

CAP. IV. 1. *Stasanori*] Legendum *Statanori*, ut Supra XIII, 4, 22. cui tamen Drancas & Areos tribuit, (ut & Diodorus XVIII, 3.) Parthos autem Nicanori assignavit. Diodorus Parthiam & Hyrcaniam Phratafernis evenisse refert: & Strabo a Macedonibus Hyrcaniam Parthiæ junctam scribit. BONGARS. MS. *Staganori*. Juntæ: *Stasanori*. optime, ut Supra XIII, 6. GRÆV. Rescripsi audacter *Sta-*

diductis Macedonibus in bellum civile, cum ceteris superioris Asiæ populis Eumenem sequuti sunt; quo victo, ad Antigonum transiere. 3 Post hunc a Nicatore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus ejus possessi; a cujus pronepote Seleuco primum defecere, primo Punico bello, L. Manlio Vulsone, M. Attilio Regulo, consulibus. 4 Hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci & Antiochi, discordia dedit, qui dum

Stasanori ex editione Juntina, quæ teste Grævio ita habet. Bongarsius edidit *Stagnori*. Sed addit tamen legendum esse *Statanori*, ut supra XIII, 4, 22. legitur. Sed & Grævius pro *Stasanori*, quod in editione Juntina ipse reperit, cum Bongarsio *Statanori* legendum putat. Verum quidni ipsum *Stasanori* reponamus, postquam editionem Juntinam sic habere, ceterosque omnes tum Latinos, tum Græcos, qui ejus hominis mentionem fecere, sic eum appellare scimus? Vide & supra Notas ad XIII, 4, 22. VORST. *Statanori* emendavit Bongarsius, pro *Staganori*, sed & *Stasanori* probum est, & ex analogia linguæ Græcæ, ut *Phthasanor*, & alia ejus formæ. FABER.

Externo socio] Vocabulum *externo* mihi suspectum est, cum omnes socii sint externi, sic accepto externorum vocabulo. Num apposuit glossatorum aliquis, quia præcedit, *nullo Macedonum*. SCHEFF.

2. *Diductis*] Forte *diductis*. FREINSHEM. Placet mihi quoque, quod visum est Freinshemio *diductis*. Noster ipse supra XV. 4, 23. *& cum de præda non convenirent, iterum in duas factiones diducuntur*. SCHEFF.

3. *Pronepote Seleuco*] Male. nepos enim fuit, ipso Justino teste. Hic enim Seleucus, Antiochi filius est XXVII, 1, 1. hic vero Seleuci primi sive Nicatoris, XVII, 2, 10. FREINSHEM.

Vulsone, M. Attilio] Vett. plerique, *Bulsione*. Legendum *Vulsone*. In Fastis est *C. Attilius*, non *M. Attilius*. [In fastis Capitolinis a Pighio suppletis, est *M. Attilius*] Constitutum est Parthorum imperium, & conditum, Seleuco Callinico Asiam obtinente. Strabo XI. Eusebius Chronico. Lubet adscribere ortum regni Parthici ex Georgii Monachi Chronico, cujus mihi copiam fecit præstantissimus vir Fr. Pithœus. Συρίας καὶ Ἀσίας δ' ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ἐπικληθεὶς Καλλίνικος ὁ αὐτὸς καὶ Σέλευκος. Et paulo post: Ἐπὶ τούτου τοῦ Ἀντιόχου Πέρσαι τῆς Μακεδόνων καὶ Ἀντιόχων ἀρχῆς ἀφίστανται ὑπ' αὐτοὺς τελοῦντες ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ κτίστου διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἀρσάκης τις καὶ Τηριδάτης ἀδελφοί, τὸ γένος ἕλκοντες ἀπὸ τοῦ Περσῶν Ἀρταξέρξου, ἐσατράπευον Βακτρίων, ἐπὶ Ἀγαθοκλέους Μακεδόνος ἐπάρχου τῆς Περσικῆς. ὃς Ἀγαθοκλῆς ἐρασθεὶς Τηριδάτου ὥς Ἀρριανός φησιν ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὸν νεανίσκον σπουδάζων ἐπιβουλεῦσαι, διαμαρτήσας ἀνῃρέθη παρ' αὐτοῦ καὶ Ἀρσάκου ἀδελφοῦ αὐτοῦ, βασιλεύει Περσῶν Ἀρσάκης, ἀφ' οὗ οἱ Περσῶν βασιλεῖς Ἀρσακίδαι

dum sibi invicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt. [5] Eodem tempore etiam Theodotus mille urbium Bactrianarum præfectus defecit, regemque se appellari jussit: quod exemplum sequuti totius Orientis populi a Macedonibus descecere. [6] Erat eo tempore Arsaces, vir, sicut incertæ originis, ita virtutis expertæ. [7] Hic solitus latrociniis & rapto vivere, accepta opinione Seleucum a Gallis in Asia victum, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum eorum Andragoram oppressit, sublatoque eo, imperium gentis invasit. [8] Non magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoque regnum occupavit; atque ita duarum civitatium imperio præditus, grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. [9] Sed cito, morte Theodoti, metu

κίδαι ἐχρημάτισαν ἔτη β καὶ ἀναιρεῖται. καὶ μετ' αὐτὸν Τηριδάτης ἀδελφὸς ἔτη λζ. Integrum locum adscripsi, quia editus non est, & narrationem continet memoria dignam. BONGARS. Hisce Suidas obstrigillat, qui scribit, *Arsacem Parthum, imperio Persarum potitum anno* 293, (scilicet ab initio Cyri) *ejectis Macedonibus, regnum Parthis tradidisse*. Atque ille annus 293, abest a Consulatu Vulsonis & Reguli (quem Noster terminum statuit) annis 17. Major discrepantia apud Ammianum Marcellinum XXIII, 16. qui Seleucum Nicatora ab hoc Arsace debellatum perhiberi, ac tum Arsacidarum imperium iniisse. Tacitus Hist. V, 8, 4. sub Antiocho Epiphane hoc contigisse refert. BERNEC.

5. *Theodotus.*] Straboni Διόδοτος XI. pag. 355, 20. BONGARS.

6. *Arsaces vir sicut incerta originis, ita virtutis experta*] Georg. Monachus in allato jam modo loco dicit, Arsacem & fratrem Tiridatem ab Artaxerxe Persarum rege, genus ducere. BERNEC. Doctissimus Schicardus in Tarich regum Persiæ, putabat originem trahere Arsacem a Dario Codomanno: quod tamen non videtur. Nam in Chronico Persico, quod penes Cl. Elichmannum est, dicitur esse ex semine Chaichosrou, qui est Cyrus. Pater vero ejus vocatur Darius quidem. Quæ potuit erroris causa fuisse. VOSS.

7. *Parthos ingressus*] Credo legendum, *Parthos aggressus*. FABER.

Andragoram] Unum ex Andragoræ posteris, de quo Sup. XII, 4, 12. quem Arrianus III. *Ammysapen* vocat. Georgius hunc vocat *Agathoclem*. BONGARS.

8. *Ita duarum civitatium*] Civitates, hoc loco, sunt regiones, ut supra, *pœnalem civitatem*, id est, *Hyrcanos*. FABER.

Imperio praditus.] Sallustiana phrasis. Catil. 51, 1. *Qui imperio praditi, in excelso ætatem agunt*. BERNEC.

CAP.

metu liberatus, cum filio ejus & ipso Theodoto fœdus ac pacem fecit; nec multo post, cum Seleuco rege ad defectores persequendos veniente, congressus, victor fuit; [10] quem diem Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, observant.

CAP. V. [1] Revocato deinde Seleuco novis motibus in Asiam, dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, castella munit, civitates firmat; [2] urbem quoque nomine Daram, in monte Zapaortenon condit: cujus loci ea conditio est, ut neque munitius quicquam esse, neque amœnius possit. [3] Ita enim & præruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat, &

CAP. V. 2. *Daram in monte Zapaortenon*] Scripturam veterem expressi, ut ex ea veram lectionem quilibet assequi conetur. Pro *Daram*, putavi aliquando legendum *Choaram*, ex Plin. VI. Nat. Hist. 15. sed videat lector, an ex cap. 16. facilius possit erui vera lectio, *A Caspiis*, inquit, *Orientem versus regio est Zapavortene dicta, & in ea fertilitatis inclyta locus Darheum dictus.* Ibi Hermolaus *Dasan* hoc loco legit, non *Daram*. BONGARS. Vide Salmas. in Solin. 982. b. Quem refutat Petavius in Miscell. Exercit. p. 382. BERNEC. Supra quoque meminit *Dara*, ut nos ostendimus. Hoc vero loco pro *Dara*, doctissimus Schicardus ex sua Tarich Persica, putabat rescribendum, *Asca*, quod reperisset Arsacem urbem condidisse, quam de suo nomine appellarit اشك. Sed hæc alia est. Dara enim ad Caspias pylas, hæc vero in Hyrcania. Videtur hujus meminisse Isidorus Characenus. Ἐντεῦθεν Ἀσαυακηνὴ σχοῖνοι ξ', ἐν ᾗ κῶμαι ιβ'. ἐν αἷς σταθμοί. πόλις δὲ Ἀσαὰκ ἐν ᾗ Ἀρσάκης πρῶτος βασιλεὺς ἀπεδείχθη· καὶ φυλάττεται ἐνταῦθα πῦρ ἀθάνατον. Ita enim legendus est ille locus. Alii tamen *Arsaciam* vocant urbem illam, & eandem ac Ragas, Europum, Duram faciunt. Sed plures suo nomine insignitas urbes constat Arsacem condidisse. Verum hæc confusissima. Alibi de iis erit fusior dicendi locus. VOSS.

In monte Zapaortenon] Legendum videtur, *in monte Zapaorteno*. Regio *Zapaortena* vocatur a Plinio VI. Nat. Hist. 16. GRONOV. Lucas Holsteinius legendum existimat, in monte *Apovartenon*. Ἀπουαρκτικὴ fuit Parthiæ regio, ut auctor est Isidorus Characenus, corrupte apud Plinium scribitur *Zapavartene* pro *Apovartene*. in hac situs est mons *Apavartenon* dictus. GRÆV.

3. *Ut tutela loci nullis defensoribus egeat*] Vix ita scripsit Justinus. Quam enim horrida ista, & inconvenientia: *locus cingitur rupibus, ut tutela loci non egeat defensoribus?* & quid est, *tutela eget defensoribus?* Itaque persuasum habeo, adscripsisse aliquem in margine, velut argumentum eorum, quæ verbis hisce proponun-

& soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur. [4] Jam fontium ac silvarum ea copia est, ut & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. [5] Sic Arsaces quæsito simul constitutoque regno, non minus memorabilis Parthis, quam Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura senectute decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos *Arsacis* nomine nuncupent. [7] Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine, adversus Antiochum Seleuci filium,

nuntur, *tutela loci*, quasi dicere, agitur hic de tutela loci, sive quomodo is locus redditus sit tutus. Postea id argumentum transumptum esse in ipsum textum. SCHEFF.

4. *Jam fontium ac silvarum*] Juntæ: *Nam fontium & sylvarum.* Sed nihil muta. *Jam* sæpe venuste usurpatur in connexionibus. Cic. I. de orat. *Iam vero narrationem quod jubent verosimilem*, &c. Idem III. de Finibus: *Iam membrorum, id est, partium corporis alia videntur propter eorum usum natura esse donata.* GRÆV. Angl. illud *jam* non agnoscit. Ego tamen in vulgatis nihil mutem. Solent enim optimi scriptores hac particula sic uti, ut a glossatore vix videatur intrusa. Ipse noster superius IV, I, 16. in descriptione Siciliæ: *Iam ipsa Italiæ Siciliaque vicinitas, jam promontoriorum altitudo ipsa ita similis est.* &c. Locus nostro huic simillimus. SCHEFF.

6. *Arsacis nomine*] Apud Parthos inquit Strabo XV. pag. 483, 33. *Omnes* Arsacæ *nominantur: privatim vero alius* Orodes, *alius* Phrahates, *alius aliter.* BONGARS. Servius ad illa Virgilii Æn. XII, 529.

Murrhanum hic, atavos & avorum antiqua sonantem
Nomina, per regesque actum genus omne Latinos.

Hoc est, inquit, *cujus nomine majores omnes Murrhani dicti sunt, & reges fuerunt. Scimus enim plerumque solere fieri, ut primi regis nomen etiam reliqui possideant, Ut apud Romanos Augusti vocantur: apud Albanos Silvii: apud Persas Arsacidæ: apud Ægyptios Ptolemæi: apud Athenienses Cecropidæ.* MOD. Adde eundem Servium in Æneid. VI, 760. Curtium VIII, 12, 23. Amm. Marcellin. XXIII. 16. Suidam in *Arsaces*: Isidorum Origin. IX, 3. & Freinshemii indicem in *Regis*. BERNEC.

7. *Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine*] Alii hujus Arsacis non meminerunt. Persæ tamen norunt. Quemnam vero *Pricipatium*, aut *Pampatium*, Justinus vocet, ignoro. An est *Pharnapatius*? In Parthicorum sane regum catalogo, quem habeo, a Clar. Joanne Elichmanno, nihil simile apparet. Lubet hic eorum nomina apponere, quoniam non parum lucis Græcorum Historia inde potest mutuare. Mancus namque multis in locis fuit Catalogus ille, quem edidit Schicardus; quod vel hinc apparebit. *Askan filius Darii, est primus Asfaniensium rex, & totam familiam ab eo denominant. Tempus regni ejus,* X. *anni. Ascan, filius Ascan, regnavit annis* XX. *Behram, fil. Siabur,* XI. *annis. Belas, f. Behram* XV.

filium, centum millibus peditum & viginti millibus equitum instructum, mira virtute pugnavit, ad postremum in societatem ejus assumtus est. [8] Tertius Parthis rex Priapatius fuit, sed & ipse Arsaces dictus. Nam, sicut supra dictum est, omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustosque cognominavere. [9] Hic actis in regno quindecim annis decessit, relictis duobus filiis, Mithridate & Phrahate; quorum major Phrahates, more gentis, heres regni, Mardos, validam gentem, bello domuit, nec multo post decessit, multis filiis relictis; [10] quibus præteritis, fratri potissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit imperium: PLUS regio, quam patrio deberi nomini ratus; potiusque patriæ, quam liberis consulendum.

CAP.

xv. *annis. Hormoz, f. Belas*, XIX. *annis. Nuscha f. Belas*, XVII. *annis. Feruz, filius Hormoz*, XII. *annis. Chosru, f. Belas*, XIII. *annis. Ardavan, f. Belas*, XIII. *annis. Ardavan, f. Asfan*, XV. *annis. Belas, f. Asfan*, XII. *annis. Giudar, fil. Asfan*, XXX. *annis. Barschi, f. Giudar*, XV. *annis. Giudar, filius Mehras*, II. *annis. Beri, filius Giudar*, XV. *annis. Giudar, filius Beri*, II. *annis. Beri, f. Giudar*, XX. *annis. Ardavan*, XXXI. *annis. Et hic ultimus Asfaniensium est, quem Ardxir Babek e medio sustulit.* Tempus autem imperii Parthorum, sive Asfaniensium circiter CCL annorum faciunt: juxta alios vero CCCCXXX annorum. VOSS.

Antiochum] Magnum nempe, Seleuci Callinici filium, de quo supr. XXIX, I, 3. & toto Lib. XXXI. BERNEC.

8. *Priapatius*] Gronovius IV. Obs. 10. censet, legendum esse *Phriapitus*: aut certe *Parapitus*; quoniam Arrianus in Parthicis apud Photium commemoret Φριαπίτιον quendam; & apud Xenophontem IV. Hist. Gr. *Parapita* Persicum mulieris nomen sit. Sed non magna eorum nominum est differentia; nec mirum, si in literis vocalibus Justinus ab aliis nonnihil discrepet. VORST.

9. *More gentis*] *More gentium* hic legendum, censuit Bongars. Not. ad XXI, I, 2. BERNEC.

Phrahates more gentis, heres regni, Mardos, validam gentem, bello domuit.] Mardos in Characem urbem transtulisse, auctor est Isidorus Characenus: Εἰς δὲ τὴν Χάρακα πρῶτος βασιλεὺς Φραάτης τοὺς Μάρδους ᾤκισε. Ita lege. VOSS.

10. *Fratri potissimum*] *Gala rege mortuo, regnum ad fratrem ejus Desalcem, prægrandem natu (mos ita apud Numidas est) pervenit.* Livius XXIX, 29, 3. Attamen plurium gentium jura nepoti favent, subscribente Lycurgo, qui regnum Charilao fratris filio cessit, quod in manu ejus erat, omnium gratia tenere. Noster supr. III, 2, 5. Plutarchus Lycurg. 4. Cui simillimum Ferdinandi Aragoniæ

&

CAP. VI. [1] Eodem ferme tempore, ficuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna ineunt. [2] Sed Parthorum fortuna felicior ad fummum hoc duce imperii faftigium eos perduxit. [3] Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum, verum etiam libertatem amiferunt, fiquidem Sogdianorum & Drangianorum Indorumque bellis fatigati, ad poftremum ab invalidioribus Parthis, velut exfangues, oppreffi funt. [4] Multa tamen Eucratides bella, magna virtute geffit; quibus attritus, cum obfidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum trecentis militibus, fexaginta millia hoftium affiduis eruptionibus vicit. Quinto itaque menfe liberatus

& Siciliæ regis exemplum refert Th. Fazellus, de Reb. Siculis, Decad. Pofterior. IX. BERNEC.

Mithridats] Sextum ab Arface facit Orofius V, 4. BONGARS. Mithridates, Arfaces V.

Plus regio, quam patrio &c.] Metius ad Imp. Tacitum apud Vopifcum 6. *Ingens eft gloria morientis principis, rempub. magis amare quam filios.* Apud Tacit. I, 42, I. Germanicus: *Non mihi uxor aut filius patre & repub. cariores funt.* BERNEC.

CAP. VI. I. *Eucratides*] Ejus meminit Strabo XV. pr. & XI. BONGARS.

3. *Sogdianorum & Drangaritanorum*] Scribe, *Drangianorum.* Voss. MS. & Iuntæ: *Sogdianorum & Arachotorum & Drangianorum.* Arachoti funt Arachofii. Nam Arachofia dicitur & Arachotis, & incolæ Arachoti. vide Strab. & Steph. fuperius XLII,4. corrupte legitur *Aracoffi* pro *Arachoti*: aut *Arachofii.* GRÆV. Codex MS. tefte Bongarfio, & typis expreffus Iuntarum tefte Grævio, una voce amplius, *Sogdianorum & Arachotorum & Drangianorum.* Ἀραχῶται *Arachoti*, ut Arrianus appellat, feu Archofii, & fupra XLII,4,22. nominantur: quanquam ibi ex editionibus vulgaribus *Aracoffi* retentum. Sed & qui hic *Drangaritani* vocantur, jam fupra memorati, & quidem *Dranca* appellati videntur. VORST. Voff. *Drangianorum.* Vere. FABER. Mihi duorum populorum vocabula videntur coaluiffe in unum. Unius certe verum nomen non *Drangaritani*, verum *Drangæ*. Itaque quod reliquum eft in hac voce, pertinet ad gentem aliam. Quale autem illud fuerit, nunc non eft otium inquirere. SCHEFF. Sed cum Iuntæ quoque *Drangianorum* legant, merito illos fequimur. GRÆV.

Ab invalidioribus Parthis.] Videri poffit *validioribus* fcribendum, quia validiorem invalidi non opprimunt. Sed retinenda lectio vulgata, nam *invalidiores* debent intelligi non refpectu ejus temporis, quo Bactriani redditi erant exfangues per bella cum Sogdianis & aliis, fed reliquorum omnium, quibus femper Bactriani eos fuperabant viribus. SCHEFF.

beratus Indiam in poteſtatem redegit. [5] Unde cum ſe reciperet, a filio, quem ſocium regni fecerat, in itinere interficitur; qui non diſſimulato parricidio, velut hoſtem, non patrem interfeciſſet, & per ſanguinem ejus currum egit, & corpus abjici inſepultum juſſit. [6] Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur. Cum varius utriuſque populi caſus fuiſſet, ad poſtremum victoria penes Parthos fuit. [7] His viribus auctus Mithridates Mediæ Bacaſin præponit, ipſe in Hyrcaniam proficiſcitur. [8] Unde reverſus bellum cum Elymæorum rege geſſit; quo victo, hanc quoque gentem regno adjecit, imperiumque Parthorum a monte Caucaſo, multis populis in ditionem redactis, uſque ad flumen Euphratem protulit. [9] Atque ita adverſa valetudine correptus, non minor Arſace proavo, glorioſa ſenectute decedit.

5. *Per ſanguinem ejus currum egit*] Junge Tulliæ exemplum apud Livium I, 48. & Florum I, 7, 3. ubi Freinshem. BERNEC.

7. *Bacaſin*] Forte decurtatum eſt ex *Bacabaſum*. FABER.

8, *Elymæorum rege*] De horum potentia & viribus, quibus freti Parthorum imperia contemnebant, Strabo XVI. pag. 512, 36. BONGARS.

9. *Adverſa valetudine arreptus*] In MSS. legitur *correptus*, quod ſine dubio eſt præferendum. Factum autem ex eo *arreptus*, quia littera initialis *c* per præcedentem finalem *e* ob ſimilitudinem omiſſa eſt. tum enim ex *orreptus*, quod remanſerat, *arreptus* per emendationem ſcilicet eſt formatum. SCHEFF. *Correptus* ſtabilit etiam Iuntina. ſic ſupra XXIII, 3. Suet. Jul. 72. ut notavit Schefferus in auctuario notarum.

L I-

LIBER XLII.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

[1] POst necem Mithridatis, Parthorum regis, Prahates filius ejus rex constituitur; qui cum inferre bellum in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. [2] Namque Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum, Syriæ regem, mercede solicitati, cum confecto jam bello super-

CAP. I. 1. *Post necem*] *Nex*, raro exemplo de morte naturali. Nam in fine libri præcedentis dicitur hunc *fato decessisse*. Ita Seneca Consol. ad Marciam 21. fin. *Fata nobis sensum nostra necis auferunt*. Et Sueton. Cæs. v, 2. *Post necem Consulis* Lepidi, quem morbo extinctum constat ex Floro III. fin. BERNEC.

Rex constituitur] MSS. plures Bongarsiani habent, *rex statuitur*, quam proinde lectionem puto esse veram. Nam & alibi sic noster; ut XII, 4. *Parthis deinde domitis p. afectus bis statuitur ex nobilitate Persarum Andragoras*. Tò *constituitur* est glossatoris. SCHEFF.

supervenissent, & calumnia tardius lati auxilii mercede fraudarentur; dolentes tantum iis itineris frustra emensum, quum vel stipendium pro vexatione, vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorum vastare cœperunt. [3] Igitur Phrahates cum adversus eos proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Himerum quendam, pueritiæ sibi flore conciliatum; qui tyrannica crudelitate, oblitus & vitæ præteritæ, & vicarii officii, Babylonios, multasque alias civitates importune vexavit. [4] Ipse autem Prahates exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum superbe crudeliterque tractaverat, in bellum secum ducit; immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captivitas minuerat, & insuper injuriarum indignitas exacerbaverat. [5] Itaque cum inclinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulere; & diu cupitam captivitatis ultionem exercitus Parthici, & ipsius Phrahatis regis cruenta cæde, exsequuti sunt.

CAP.

2. *Dolentes tantum iis itineris*] *Iis* pro sibi: quæ pronominum petmutatio in auctoribus est frequens. Contra *sibi* & *suus* dicunt pro *illi* & *illius*. Vid. lib. de Latinit. F. Susp. 5. VORST. Lege, *dolentes tantum sibi itineris*, &c. FABER.

3. *Hymerum quendam.*] Athenæo x. est Ἵμερος. Eum vide. Voss. Scripseram in libro meo, *Himerum*. Sed ita prior, in suo, Vossius, & sic legendum. Adde quod ita in Impressis quibusdam legitur, & Græca origo approbat. FABER.

Pueritia flore] Claudian. in Eutrop. I, 342.

——— *Parthica ferro*
Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
Servatoque diu puerili flore coëgit
Arte retardatam Veneri servire juventam.

BERNEC.

Importune vexavit] *Importunus*, *importune*, & *importunitas*, verba sunt quæ in tyrannum accidunt, & extremæ atque effrenatæ impotentiæ odorem habent. Cicero, Livius, Florus. FABER.

4. *Ipse autem Prahates exercitum* &c. Non temere utendum milite qui causas habet cur animo sit a nobis alieniore. Polybius v, 55. pr. simile huic nostro proponit exemplum Molonis, Susianæ & Babyloniæ populis recens a se nec opinata victoria subactis, infeliciter utentis adversus Antiochum regem; a quo ipse antea defecerat. BERNEC.

CAP.

CAP. II. [1] In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex ſubſtituitur. Scythæ autem contenti victoria, depopulata Parthia, in patriam revertuntur. [2] Sed Artabanus bello Thogariis illato, in brachio vulneratus, ſtatim decedit. [3] Huic Mithridates filius ſuccedit; cui res geſtæ Magni cognomen dedere; quippe claritatem parentum, æmulatione virtutis accenſus, animi magnitudine ſupergreditur. [4] Multa igitur bella cum finitimis magna virtute geſſit, multoſque populos Parthico regno addidit. [5] Sed & cum Scythis proſpere aliquoties dimicavit, ultorque injuriæ parentum fuit. [6] Ad poſtremum Ortoadiſti Armeniorum regi bellum intulit. [7] Sed quoniam in Armeniam tranſitum facimus, origo ejus paulo altius repetenda eſt. [8] Neque

CAP. II. 1. *Sed Artabanus*] Mallem, quod habent MSS. Bongarſiani. *Sed & Artabanus*, ut fieret reſpectus etiam ad Phrahatis breve imperium. Cui alias hoc opponitur, ſi non ita ſcribatur, cum tamem oppoſitio ſit nulla. SCHEFF.

Contenti victoria] MSS. Fuldenſes mire mira ſyntaxi, *contenti victoriæ*: de qua locutione nos cum Deo alibi. MOD. Hujus locutionis exemplum vix aliud invenias: niſi quod Claudius JC. etiam ita locutus eſt L. 37. §. 4. in fin. D. de Legatis III. *Quoniam in his expreſſit, ut contentus eſſet partis dimidiæ dotis.* BERNEC.

2. *Thogariis*] Ita Libri Vett. quidam tamen *Teogariis*: unus *Thocaris*. Tochatios Scythicum genus commemorat Plinius VI, 17. & Τοχάρους Dionyſius Periegetes, & Ptolemæus. BONGARS. Antiquiores typis expreſſi *Colchatariis*: & paulo poſt *Artoadiſti* pro *Ortoadiſti*. VORST.

3. *Claritatem parentum.*] Cicero Offic. III, 13. *Si quis ab ineunte ætate habet cauſam celebritatis & nominis, aut a patre acceptam* &c. Adde ſupr. Notam ad XXIX, 1, 9. BERNEC.

6. *Ortoadiſti*] *Artavaſdes* Armeniæ regis nomen eſt in Strab. XI. & Plutarcho in Antonio 66. De Armenia lege Strabonem XI. Plinium VI. Nat. Hiſt. 9. Dionyſium & Euſtathium: qui magnitudine ab auctore noſtro diſſentiunt. BONGARS. Iuntæ: *Artoadiſti*. Quod propius ad verum accedit. Appellatur enim, ut ex Strabone & Plutarcho Bongarſius oſtendit, *Artavaſdes*, ſicut & qui Tigrani poſtea ſucceſſit ejuſdem nominis fuit, ut ex Joſepho & aliis liquet. GRÆV. Iuntæ *Artoadiſti*, quod factum ex *Artavaſde*, vero nomine, ut ex Strabone ac Plutarcho docet Bongarſius, Grævius arbitratur. SCHEFF. In MSS. *Arthoadiſti*, unde ſane pronum Bongarſio fuit reſtituere ex omnibus hiſtoricis, *Artavaſdi*, quo nomine multi Armeniorum reges olim dicti. FABER.

que enim silentio præteriri tantum regnum fas est, cum fines ejus post Parthiam omnium regnorum magnitudinem superent. 9 Siquidem Armenia a Cappadocia usque mare Caspium undecies centum millia patet, sed in latitudinem millia passuum septingenta porrigitur. 10 Condita est autem ab Armenio, Jasonis Thessali comite; quem cum perditum propter insignem periculosamque regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denuntiata militia, in Colchos eum abire jubet, pellemque arietis memorabilem gentibus reportare; sperans interitum viri, aut ex periculis tam longæ navigationis, aut ex bello tam profundæ barbariæ. 11 Igitur Jason divulgata opinione tam gloriosæ expeditionis, cum ad eum certatim principes juventutis totius ferme Orbis concurrerent, exercitum fortissimorum virorum,

Cum fines ejus post Parthiam] MSS. Bongars. *Cum fines post Parthiam.* Forte leg. *cujus fines post Parthiam.* GRONOV.

9. *Undecies centum millia patet.*] Rideas magnitudinem? quam tribuat Armeniæ. Sed hæc alibi. VOSS.

10. *Ab Armenio*] Armenum vocant Strabo, & Eustathius, *ex Armenio, urbe Thessaliæ.* Stephanus ex Antipatro, Rhodum fuisse dicit. BONGARS.

Quem cum perditum &c.] His illustrandis faciunt illa Valerii Flacci 1. Argonaut. 29.

—— super ipsius ingens
Instat fama viri, virtusque haud læta tyranno.
Ergo anteire metus, juvenemque extinguere pergit
Æsonium: letique vias ac tempora versat &c.

Eadem via grassati, per speciem honoris suspectos aut æmulos amoliri tentarunt, Saul Davidem, Joseph. Antiq. VI, 11. Cumani Aristodemum, Dionys. Halic. VII, 4. Hiero Polyzelum fratrem, Diodor. XI, 48. Dionysius Leptinem fratrem, Æneas Poliorcet. 10. Alexander Clytum, Curt. VIII, 1, 46. BERNEC.

11. *Principes juventutis*] *Juventus* hic de virili ætate dicitur: unde mox hi ipsi *fortissimi viri* audiunt. Romanis *Juniores*, ex instituto Servii, ad annum XLV. ultra *Seniores*. Dionys. Halic. IV, 20. & Liv. 1, 43, 1. Hinc Plinius in Panegyr. 8. Imp. Trajano *juventam* tribuit: qui tamen agebat tum ætatis annum XLIV. Et Cap. 22. factis tribus ætatis gradibus, inquit: *te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes.* Itemque 69. Consulatus Candidatos, *juvenes* vocat: at illi utique jam viri quomodo Suetonio Aug. 34, 3. Germanicus post susceptos jam aliquot liberos, *juvenis* dicitur. Ita Tibullo 1, 4, 33. *juvenis* est femina quadragesimum annum jam egressa. Nam adolescentiores uxores *puellas* appellari patet ex Horatio, Ovidio, Seneca.

Quin

rorum, qui *Argonautæ* cognominati sunt, comparavit; quem cum magnis rebus gestis incolumem reduxisset, rursus a Peliæ filiis Thessalia pulsus, magna vi cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex omnibus gentibus quotidie confluebat comite Medea uxore, quam repudiatam miseratione exsilii rursum receperat, & Medio privigno, ab Ægeo, rege Atheniensium, genito, Colchos repetivit, socerumque etiam regno pulsum restituit.

CAP. III. [1] Magna deinde bella cum finitimis gessit; captasque civitates partim regno soceri, ad abolendam superioris militiæ injuriam, qua & filiam ejus Medeam abduxerat, & filium Ægialium interfecerat, adjunxit; partim populis quos secum ad-

Quin & Pythagoras in Diog. Laertio, virilis & constantis ætatis hominem νεανίαν vocavit. Et Herodianus IV. sub initium. οἱ τῆς Συγκλήτου ἐπίλεκτοι νεανίαι, *Senatorii ordinis lectissimi juvenes.* IDEM.

Principes juventutis totius ferme orbis concurrerent] De expeditione Argonautica loquitur Justinus; quare falsum est quod legis, ut ex toto orbe juventus concurrerit. Nulli enim huic interfuerunt, nisi qui Græci nominis erant, ut ex Apollodoro, Apollonio, Rhodio & aliis constat. Id cum ita sit, scribendum est, *totius Græciæ*; quis enim credat in re adeo pervulgata, & quam in scholis pueri discebant, Justinum ita turpiter lapsum fuisse? Dicetur tamen contra, Justinum ipsum paucullis post lineis, dicere, multitudinem ex *omnibus gentibus* sequutam esse Jasona cum Colchidem repetivit: Fateor; Sed in Græcia quot gentes? quot populi erant? Itaque gentes illæ erant non homines Siculi, non Itali, non Asiatici &c. sed Græci. FABER.

12. *Medea*] Cujus historiam, præter Euripidem & Apollonium Rhod. habet Ovidius Metamorph. VII. Cicero de Nat. Deor. III, 26. & pro Lege Manil. 9. BERNEC. Medea per divortium decesserat ab Ægeo, rege Athenarum. Vid. sup. II, 6, 14. VORST.

Medio privigno] Ita boni Libri: unus *Medo*, quomodo eum Strabo, Stephanus & Eustathius vocant. BONGARS. Hesiod in Theog. 1001. Μήδειον illum appellat. GRONOV.

Socerumque etiam regno pulsum restituit] Scribe, *socerumque Æetam regno pulsum restituit.* Vide Higin. Fab. 27. IDEM. Tetrum ulcus in hoc loco est, quod a nemine animadversum & sanatum fuisse vehementer miror. De illo nuper scriptum est ad Grævium nostrum, sed antea ad Borellum; Epistola est in fine. Sed absolvamus cetera, & hinc tandem emergamus; nam paucula supersunt. FABER.

CAP. III. 1. *Et filium Ægialium*] Hic Apollonio, & Straboni VII.

 est

adduxerat, assignavit. [2] Primusque humanorum post Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuisse traduntur, eam cœli plagam domuisse dicitur. [3] Populis quibusdam Recam & Amphistratum, aurigas Castoris & Pollucis, duces assignavit: [4] cum Albanis fœdus percussit; qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum, Geryone exstincto, armenta ejus per Italiam duceret, secuti dicuntur; quique memores Italicæ originis exercitum Cn. Pompeji bello Mithridatico fratres salutavere. [5] Itaque

est *Absyrtus.* BONGARS. Quidam impressi, *& filium Oeta.* Male, alii, *filium Æta.* Male, positum pro, *Æeta.* Sed est glossema. Nam præcessit, *ejus.* Hoc pertinet ad emendarionem, quæ a me in extremo fine posita est. FABER. Num reperiatur usquam *Ægialius* ignoto. *Ægialeus* legitur, sed Adiasti filius. Num errore glossaroris descriprum in margine, ac dein transsumtum in textum? Ita malo credere. Nam *ejus* Fabii nimis longe abit a vocabulo *Ægialium.* SCHEFF.

2. *Primusque humanorum post Herculem*] *Humani* pro hominibus. Cicero XIII, 21. *Possum falli ut humanus.* Ovidius II. Fast. *Pulcher & humano major.* Lucretius III.

Et sæpe usque adeo mortis formidine vitæ
Percipit humanos odium lucisque videndæ.

Pari modo vernaculum nostrum *mensch* proprie nomen adjectivum est pro *mennisch*, nihilque aliud quam humanum & ad hominem pertinens significat; sed ex adjectivo factum deinde est substantivum: ut in cap. 2. Obs. in Ling. Vernac. demonstravimus. VORST.

Cœli plagam] An *soli* legendum: FREINSHEM. Suspicatur Freinshemius, *soli plagam* legendum. Mihi vocula *cœli* ab inepto glossatore intrusa videtur, qui alias, nisi cœli plagas nescivit. SCHEFF.

3. *Frudium & Amphistratum*] Straboni & Eustathio Ῥέκας & Ἀμφίστρατος, οἱ τῶν Διοσκούρων ἡνίοχοι, a quibus populi isti *Heniochi* dicti. Solinus 20. Amm. Marcellin. XXII, 15. *Amphitus & Telchium Spartani, aurigæ Castoris & Pollucis.* BONGARS. Antiquitus impressi *Phrygium* habent, manifestis vestigiis veræ lectionis, quæ est *Rhecium.* Salmas. in Solin. 193. E. 1. BERNEC. Iuntæ: *Recam & Amphistratum.* Strabo sane & Eustathius *Recam* appellant. GRÆV. Becharius & Major pro *Frudium* edidere *Phrygium.* In quo Salmasius vestigium esse putat veræ lectionis, quæ sit *Rhecium.* At Iuntæ teste Grævio manifeste *Recam* habent, quod cum appellatione Strabonis & Eustathii, utpote quibus Ῥέκας est, optime omnium congruit. VORST. Bongarsius ex Strabone & Eustathio ita restituit; quæ vera lectio est. Quin & ita scriptum fuisse in editione Iuntarum notat Grævius. Antea legebatur, *Frudium*, quod monstrum unde advectum fuerit nescio. FABER.

4. *Qui Herculem*] Tacitus Annal. VI, 34. Hiberos & Albanos Thessalis ortos scribit. BONGARS. Plinius VI. Nat. Hist. 13. m. Nostro propius accedens, *Albanos ortos ab Jasone* dicit. BERNEC.

5. *Ut*

que Jasoni totus ferme Oriens, ut conditori, divinos honores templaque constituit; quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, post multos annos dirui jussit, ne cujusquam nomen in Oriente venerabilius, quam Alexandri esset. [6] Post mortem Jasonis, Medius æmulus virtutis ejus, in honorem matris, Medeam urbem condidit, regnumque ex nomine suo Medorum constituit, sub cujus majestate Orientis postea imperium fuit. [7] Albanis vicinæ Amazones sunt; quarum reginam Thalestrem concubitum Alexandri petisse, multi auctores prodidere. [8] Armenius quoque & ipse Thessalus, unus de numero ducum Jasonis, recollecta multitudine, quæ amisso Jasone rege passim vagabatur, Armeniam condit: [9] a cujus montibus Tigris fluvius modicis primo incrementis nascitur: interjecto deinde aliquanto spatio,

5. *Ut conditori, divinos* &c.] Orientales enim servitio nati, & summi adulandi artifices, principes suos adorabant, & pro diis habebant. Curtius meus: *Persas non solum pie sed etiam prudenter reges suos inter deos colere: majestatem enim imperii, salutis esse tutelam.* Quem tamen morem etiam Romani excepere, apud quos ille, qui, si diis placet, dominus audire volebat, ut Deus colebatior; templisque & aris honorabatur: cujus tamen rei invidiam ut non nihil mitigaret, non soli sibi permisit templa statui, sed conjunctim sibi & urbi Romæ. Ita enim a communi Asiæ Pergami statutum templum illi, de quo vide Tacitum Annal. IV. ubi elegantissimus Lipsius etiam denarios extare hodieque ait, cum forma ipsius templi & inscriptione COM. ASIAE. ROM. ET AVG. id est, commune Asiæ Romæ & Augusto. Item lapides in quibus legatur FLAMINI. ROM. ET AUG. Mod.

6. *Templaque constituit*] Ἰασόνεια vocat Strabo, & Ἰασόνεια ἡρῷα [illegible] *Barbaris eximie culta*: qualia multa reguli everterunt: Parmenion autem id, quod erat Abderis, diruit. Bongars. De his capiendus Tacitus VI, 34, 6. *Multa de nomine Jasonis* (scil. appellata templa sacellaque) *celebrari.* Bernec.

Post multos annos] Quot annos? Circiter Dcccc. Faber.

7. *Thalestrem*] De qua supr. II, 4, 33. & XII, 3, 5. Bernec.

9. *A cujus montibus*] MSS. illud *a* non agnoscunt, itaque crediderim, Justinum scripsisse, *e cujus*; verum illud *e* a sequenti litera *c* absumptum esse. Scheff.

Tigris] Præter Strabonem lege Plinium VI. Nat. Hist. 27. & Solinum 40. & Libellum Plutarchi de Fluviis. Bongars. Adde Diodorum XIX, 17. Curtius IV, 9, 33. a celeritate fluxus ita dictum ait, quia Persica lingua *Tigrim* sagittam appellant. Bernec.

tio, sub terras mergitur; atque ita post quinque & viginti millia passuum grande jam flumen in regione Sophene emergit, ac sic in paludes Euphratis recipitur.

CAP. IV. [1] Igitur Mithridates rex Parthorum, post bellum Armeniæ, propter crudelitatem a senatu Parthico, regno pellitur. [2] Frater ejus Orodes, cum regnum vacans occupasset, Babyloniam, quo Mithridates confugerat, diu obsidet; & fame coactos, in deditionem oppidanos compellit. [3] Mithridates autem fiducia cognationis ultro se in potestatem Orodis tradit. [4] Sed Orodes plus hostem, quam fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum jussit; & posthæc bellum cum Romanis gessit, Crassumque imperatorem cum filio & omni exercitu Romano delevit. [5] Hujus filius Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, in Parthiam patri suspectus revocatur; quo ab-

Sub terras mergitur;] Ejusmodi fluminum, terras subeuntium, & post longius intervallum emergentium exempla vide apud Plinium II. Nat. Hist. 103, pr. & III, 16. pr. Strabonem VI. pag. 190, 1. Curtium VI, 4, 6. &c. IDEM.

Sophene] Asiæ regio, ubi Tigris emergit, postquam XXV. millia passuum sub terras immersus. *Sophena* est Ptolemæo.

CAP. IV. 1. *A senatu Parthico, regno pellitur*] Est qui interpretetur *a senatu* (scil. Romano) *Mithridatem depulsum Parthico regno*. Verum non dubie *senatu Parthico* legendum, de quo supr. XII, 2, 2. BERNEC.

Orodes] Ab hoc fratrem regno pulsum scribit Appianus in Parthica & Syriaca Historia: sed in hac Ηρώδης editum est. Plutarcho in Crasso 33. dicitur Ὑρώδης in Antonio 48. Ηρώδης. BONGARS.

4. *Plus hostem, quam* &c.] Simile fere in Tacito XII, 14, 8. Adde Notam ad XIX, 2, 6. BERNEC.

4. *Crassumque*] Præter Plutarchi Crassum, de hoe bello videndi, Liv. Epit. CVI. Appianus Parthic. Florus III, 11. Eutropius VI, 31. Orosius VI, 13. Tangit etiam Plinius II, 56. & V, 24. Lucanus passim: Propertius IV, 6, 83. IDEM.

5. *Hujus filius Pacorus missus.*] Hoc ipsum quoque testatur Cicero ad Atticum. Sed perperam apud eum hoc Orodi tribuitur, non filio ejus Pacoro: Verba ejus Lib. V. Epist. 21. *Maximum bellum impendet. Nam & Orodes, regis Parthorum filius, in provincia nostra est*, &c. Sed scribendum erat; *Nam & Orodis regis Parthorum filius*, &c. Nihil certius. VOSS.

A

absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, a Cassio quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur. [6] His ita gestis, non magno post tempore Romanis inter Cæsarem Pompejumque civile bellum oritur; in quo Parthi Pompejanarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompejo bello Mithridatico junctam, & propter Crassi necem, cujus filium in partibus Cæsaris esse audierant; quem ultorem patris victore Cæsare futurum non dubitabant. [7] Itaque victis partibus Pompejanis, & Cassio & Bruto auxilia adversus Augustum & Antonium misere; & post belli finem rursum Pacoro duce, inita cum Labieno societate, Syriam & Asiam vastavere; castraque Ventidii, qui post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur. [8] Sed ille simulato timore, diu continuit se, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos lætosque partem legionum emisit; quarum impetu fusi Parthi in diversa abiere. [9] Pacorus cum fugientes suos abduxisse secum legiones Romanas putaret, castra Ventidii, veluti sine defensoribus, aggreditur. [10] Tum Ventidius, reliqua parte legionum emissa, universam Parthorum manum cum rege ipso Pacoro interfecit; nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus acceperunt. [11] Hæc

A Cassio] Lege Ciceronem ad Attic. v. Ep. 20. Orosium v, 13. Paterculum II, 46. De Pacoro a Ventidio cæso Plutarchus in Antonio: Appianus in Parthic. alii. Bongars.

8. *Simulato timore*] Captus arte sua Parthus. *Nam ea gens præter armorum fiduciam callida, simulat trepidationem.* Florus IV, 10, 3. Cujus strategematis exemplum insigne vide apud Cæsarem de Bell. Gall. III, 18. & 19. Bernec.

10. *Ventidius*] Tacitus Germ. 37, 7. *Infra Ventidium dejectus Oriens.* Quo dicto non obscure cladem illam Parthicam exaggerat a Ventidii victoris ignobilitate, de qua A. Gellium xv, 4. vide. Ceterum de hoc bello Livius, Epit. CXXVII. & CXXVIII. Paterculus II, 78. Florus IV, 9. Val. Max. VI, 9, 9. Plutarchus Antonio. Appianus Parthic. Eutropius VII, 5. Orosius VI, 18. alii. Idem.

[11] Hæc cum in Parthia nuntiata essent, Orodes pater Pacori, qui paulo ante vastatam Syriam, occupatam Asiam a Parthis audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte, & exercitus clade audita, ex dolore in furorem vertitur. [12] Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita ut etiam mutus factus videretur. [13] Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quam Pacorum vocabat; Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur, cum illo loqui, cum illo consistere; interdum quasi amissum flebiliter dolebat. [14] Post longum deinde luctum, alia solicitudo miserandum senem invadit, quem ex numero triginta filiorum in locum Pacori regem destinet. [15] Multæ pellices, ex quibus generata tanta juventus erat, pro suis quæque solicitæ animum senis obsidebant. [16] Sed fatum Parthiæ fecit, in qua jam quasi solenne est, reges parricidas haberi, ut sceleratissimus omnium & ipse Phrahates nomine rex statueretur.

CAP. V. [1] Itaque statim, quasi nollet mori, patrem interfecit; fratres quoque triginta trucidat; sed

" 11. *Repente filii morte*] Plutarchus paulo aliter refert.

16. *Sed fatum Parthiæ fecit*] Forte leg. *Sed fatum Parthiæ fuit.* GRONOV.

Solenne est, reges parricidas habere] Ut hodie in Turcico imperio, quod illi quasi successit. BERNEC.

Phrahates] *Phraorten* vocat Plutarchus in Antonio 49. quem lege, & Appianum. Totus hic locus explicat quod Horatius II. Od. 2. ait.

Redditum Cyri solio Phrahaten.

& quod I. Od. 26.

Quid Tiridatem terreat, unicè Securus.

Quod primus notavit Glareanus, non tam ineptus, quàm eum quidam haberi volunt. BONGARS.

CAP. V. 1. *Triginta*] In MSS. est *omnes triginta*, quod probo: nec obstat quod objicitur, *τὸ triginta* esse ex inepta glossa, cum Phrahates ipse fuerit unus de triginta. Nam ut Jan. Rutgersius Var. Lect. I, 8. demonstrat, in antiquis scriptoribus novum non est, ut, quoties alicujus sodalitii fit mentio, etsi unum nominando, eum e numero reliquorum excepisse videantur, postea tamen universum totius collegii numerum ita ponant, quasi is, quem exceperant, includeretur. Exempla vide I Corinth. 15, 3. Val. Max.

ſed nec in filiis ceſſant parricidia. [2] Nam cum infeſtos ſibi optimates propter aſſidua ſcelera videret, ne eſſet qui nominari rex poſſet, adultum filium interfici jubet. [3] Huic Antonius, propter auxilium adverſus ſe & Cæſarem latum, bellum cum ſedecim validiſſimis legionibus intulit; ſed graviter multis prælijs vexatus, a Parthia refugit. [4] Qua victoria inſolentior Phrahates redditus, cum multa crudeliter conſuleret, in exſilium a populo ſuo pellitur. [5] Itaque cum magno tempore finitimas civitates, ad poſtremum Scythas precibus fatigaſſet, Scytharum maximo auxilio in regnum reſtituitur. [6] Hoc abſente, regem Parthi Tiridatem quendam conſtituerant; qui, audito adventu Scytharum, cum magna amicorum manu ad Cæſarem, in Hiſpaniam bellum tunc temporis gerentem, profugit, obſidem Cæſari minimum filium Phrahatis ferens, quem negligentius cuſtoditum rapuerat. [7] Quo cognito, Phrahates legatos ſtatim ad Cæſarem mittit, ſervum ſuum Tiridatem, & filium remitti ſibi poſtulat. [8] Cæſar & legatione Phrahatis audita, & Tiridatis poſtulatis cognitis (nam & ipſe reſtitui in regnum deſiderabat, juris Romanorum futuram Parthiam affirmans, ſi ejus regnum muneris eorum fuiſſet) neque Tiridatem dediturum ſe Parthis dixit, neque

Max. IX, 2, 6. Ext. ex correctione indicata ſupr. I, 9, 9. item Rutil. Numatian. 300. BERNEC.

3. *Antonius* &c.] Præter Plutarchi Antonium, vide Liv. Epit. CXXX. Florum IV. 10. Appianum Parthic. Eutropium VII, 7. Oroſium VI, 19. alioſque. IDEM.

5. *Maximo*] Freinshem. *maxime*, ſcilicet pro finitimis civitatibus. placet. *Idem.* Non dubito, quin eum Freinshemio hic *maxime* ſit legendum. SCHEFF.

6. *In Hiſpaniam bellum gerentem*] Lege, *in Hiſpania*. vid. III, I. FABER.

7. *Mittit, ſervum ſuum*] Mallem, *mittit & ſervum*, quia veriſimile, conjunctionem a ſyllaba ultima vocis præcedentis per ſimilitudinem eſſe interceptam. SCHEFF.

8. *Si ejus regnum muneris eorum fuiſſet*] *Fuiſſet* pro eſſet, quæ temporum permutatio, ut ſupra monuimus, frequens eſt. *Eſſe muneris aliquorum* talis φράσις eſt qualis *eſſe juris*, *eſſe ditionis aliquorum*.

neque adversus Parthos Tiridati auxilia daturum. 9 Ne tamen per omnia nihil a Cæsare obtentum videretur, Phrahati filium sine pretio remisit; & Tiridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum sumtum præberi jussit. 10 Post hæc finito Hispaniensi bello, cum in Syriam ad componendum Orientis statum venisset, metum Phrahati incussit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. 11 Itaque tota Parthia captivi ex Crassiano sive Antonii exercitu recollecti, signaque cum his militaria Augusto remissa. 12 Sed & filii nepotesque Phrahatis obsides Augusto dati; plusque Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quam armis alius imperator facere potuisset.

rum. Deinde dicunt *facere aliquid muneris, juris, potestatis aliquorum*, pro facere ut sit muneris, juris, potestatis aliquorum; ut suprá ostendimus. VORST.

10. *Metum Phrahati incussit*] Juntæ I *injunxit.* Sic *injungere* interdum est inferre. *Injungere injuriam*, Cic. III. de Nat. Deorum: *Ita ab inopia temeritatem in deos, in homines injunxit injuriam.* *Injungere detrimentum* eidem pro damnum inferre. *Injungere inimicos* Livio. GRÆV. Rescripsi audacter *injunxit*; quod in antiquioribus typis expressis, & inter ceteros, uti Grævius testatur, Juntino est. Bongarsius maluit *incussit*: quod, credo, in aliquibus codd. MSS. ille reperit. Sed ego non dubito quin hoc alterius modo interpretamentum sit, & ex margine in textum irrepserit. Solent enim minus nota aliis notioribus explicari, & in illorum locum deinde hæc succedere. *Injungere* pro inferre, imponere, non rarum. Brutus in Ep. ad Cic. *Ne quid detrimenti reip. injungant.* Vide & sub Notas ad III, 5, 8. Ipse Cicero III. de N. D. *In homines injunxit injuriam.* Sic Livius dicit *injungere alicui onus, stipendium, militiam, servitutem, ignominiam.* Usus & Valerius Max. non semel; ut in Notis in hunc ostendimus. VORST.

11. *Tota Parthia*] Meminit Strabo VI. & XVI. Suetonius in Octavio XXI. Horatius IV. Od. ult. de Augusto: *Et signa nostro restituit Jovi*, &c. Suetonii locus confirmat antiquam scripturam *Crassiano.* Vulgo enim legitur *Cassiano.* BONGARS. Vide Florum IV, 12, 63. BERNEC.

12. *Magnitudine nominis sui* &c.] Hoc scilicet est, *fama bella profligare*, apud Tacitum Germ. 13. Qua de re Gruteri dissertationem VII. ad Tacit. operæ pretium est inspicere. IDEM.

Liber XLIII.

Breviarium Capitum.

1 *Romani imperii initia. Urbis origo. Primi Italiæ cultores & Reges.*
2 *Rhea Numitoris filia Remum & Romulum parit, qui mira quadam ratione educati emergunt.*
3 *Romaque condita Senatus constitutus, raptæ Sabinæ, vicini subacti. Phocæenses Tarquinii temporibus Massiliam condunt, Liguribus invidentibus.*
4 *Varia Massiliensium fortuna, & felices successus.*
5 *Massiliensium bella, & fœdera. Eorundem benevolentia & munificentia in Romanos.*

Cap. I.

1 Parthicis, Orientalibusque, ac totius propemodum Orbis rebus expeditis, ad initia Romanæ urbis Trogus, velut post longam peregrinationem, domum revertitur; ingrati civis officium existimans, si, cum omnium

CAP. I. 1. *Totius propemodum Orbis rebus explicitis*] Juntæ, nec non veteres editiones aliæ: *expeditis.* quod elegans est. Nullus dubito quin *explicatis* sit expositio & *expeditis.* Solent enim minus trita, quæ non intelligunt, delere librarii & scioli, ac vulgatiora, & quæ exponendi gratia sunt adscripta, supponere. *Expedire* autem sæpe est explicare, exponere. Cic. Procem. de Natura Deorum: *Sin autem quis requirit, quæ caussa nos impulerit, ut hæc tam sero literis mandaremus, nihil est quod expedire tam facile possimus.* Sallust. Jugurth. v. *Prinsquam hujuscemodi rei initium expedio.* Cic. de Fin. *Istiusmodi autem res ornate velle dicere, puerile est: plane autem & perspicue expedire posse docti & intelligentis viri.* P. Mela Procem: *Ac primo quæ sit forma totius, quæ maximæ partes, quo singulæ modo sint, atque habitentur, expediam.* Plaut. Amphit. III, 2. *Cur dixisti? inquies; ego expediam tibi.* Græv. Antiquiores typis expressi, interque hos Juntinus, *expeditis.* Quod Grævius genuinum censet & elegans: nec dubitat, quin *explicatis* sit modo expositio & *expeditis.* Videsis Notas ejus. Vorst. Al. *explicatis.* Al. ed. & illa Juntina, *expeditis*; optime, si quid mihi credendum. Faber.

Ingrati civis officium] Fortasse melius

omnium gentium res gestas illustraverit, de sola patria taceat. [2] Breviter igitur initia Romani imperii perstringit; ut nec modum propositi operis excedat, nec utique originem Urbis, quæ est caput totius Orbis, silentio prætermittat. [3] Italiæ cultores primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus tantæ justitiæ fuisse traditur, ut neque servierit sub illo quisquam, neque quicquam privatæ rei habuerit; sed omnia communia & indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset. [4] Ob cujus exempli memoriam cautum est, ut Saturnalibus exæquato omnium jure passim in conviviis servi cum dominis recumbant. [5] Itaque Italia, regis nomine, Saturnia appellata est; & mons in quo habitabat, Saturnius; in quo nunc, veluti a Jove pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. [6] Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub quo

melius *indicium* dixisset. Nullum enim ingratitudinis officium est. FREINSHEM. Rectissime Freinshemius observat, ingrati nullum esse officium. Sed quod pro *officium* existimat *indicium* legendum, haud persuadet. Potius deleverim vocabulum *officium*, ex glossa natum. Nempe accidit huic loco, quod supra XL, 5. notavimus. Adscripserat aliquis in margine, tanquam argumentum *civis officium*, quasi diceret ostendi verbis hisce, quodnam civis sit officium, illustrare scilicet vel præcipue res patriæ suæ. Inde extiterunt, qui vocem *officium* putarent abesse, atque ideo receperunt in textum. SCHEFF.

De sola tantum patria taceat] Angl. vocem *tantum* non exhibet. Probo, nam qui de sola patria tacet, in tantum de patria tacet. Glossa est igitur illud *tantum*. IDEM.

2. *Caput totius orbis*] Livius I, 16, 7. & XXI, 30, 11. *Roma caput Orbis terrarum*. BERNEC.

3. *Aborigines*] Hos describit Sallustius Catil. 6. *genus hominum agreste, sine lege, sine imperio, liberum atque solutum*. Lucem adferet huic toti loco Dionysius Halic. I, 10. & seqq. IDEM.

Saturnus] Ideo ærarium Romæ volebant esse in templo Saturni. *Saturnus* idem a nonnullis cum Noacho creditur. Atque ideo fictus latitasse. סתר, *Sathar*, idem est quod latere.

Indivisa omnibus] Tibullus I, 3, 43. de Saturnio regno:

Non domus ulla fores habuit: non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arva lapis.

Adde Macrobium Saturnal. I, 8. BERNEC.

5. *Saturnia* &c.] Vide Tertullian. Apologet. 10. f. Macrob. Saturnal. I, 7. IDEM.

6. Pal-

quo Euander, ab Arcadiæ urbe Pallanteo, in Italiam cum mediocri turba popularium venit: cui Faunus & agros, & montem, quem ille postea Palatium appellavit, benigne assignavit. 7 In hujus radicibus templum Lyceo, quem Græci *Pana*, Romani Lupercum appellant, constituit; ipsum Dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. 8 Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assidue divino spiritu impleta velut per furorem, futura præmo-

6. *Pallanteo*] Stephanus: *Palantium urbs Arcadiæ.* De Palatio vide Virgilium VIII. Æneid. Varronem IX. de Ling. Lat. & Festum: Ovidii Fastos: Propert. IV. BONGARS. MS. *Palantinum.* Iuntæ: *Palatinum.* Scribe: *Palantium.* Festus: *Palantium mons Romæ appellatus est, quod ibi pascens pecus balare consueverit: vel quod palare, id est, errare ibi pecudes solerent. alii quod ibi Hyperborei filia Palanto habitaverit, quæ ex Hercule Latinum peperit.* Virgil. VIII. Æn.

— posuere in montibus urbem
Pallantis proavi de nomine Pallanteum.

vide ibi Servium. GRÆV. Antiquiores typis expressi *Palatinum.* Unde Grævius legendum censet *Palantium:* quomodo Festus appellat. VORST.

7. *Lyceo*] Ovid. Fastor. II, 424.

Faunus in Arcadia templa Lyceus habet.

BERNEC.

Nudum] Hæc ἀντιφατικὰ videri queant. non sunt tamen. Senec. de Benef. V, 13. *Qui male vestitum & pannosum vidit, nudum se vidisse dicit.* Tacit. Germ. 20. *In omni domo nudi:* hoc est, explicante Cæsare Gall. VI, 21. *Pellibus aut parvis renonum tegumentis utuntur; magna corporis parte nuda.* IDEM.

8. *Fatua*] Soror eademque conjux Fauni: quam *fatuam* nominatam tradit C. Bassus, quod mulieribus *fata* canere consuevisset, ut Faunus viris. Lactantius I. Vide Servium in illud Æneid. VI, 775.

— castrumque Inui, Bolamque, Coramque.

Et Æn. VII, 47.

Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica
Accipimus. ——

Quo loco Virgilius a Trogo dissidet, facit enim Latinum Fauni & Maricæ filium. BONGARS. Varro VI. de Ling. Lat. *Fauni Dii Latinorum; hos versibus quos vocant Saturnios in silvestribus locis traditum est solitos fari.* Nescio quis inter obsceni carminis auctores

Fronte & comantes Arcadas vides Faunum. MOD.

Sed quis in hisce talibus a poëta juratores exigat, cum etiam historici inter se non conveniant? BERNEC.

Velut per furorem] Servius ad illud Virgilii Æn. III, 443.

Insanam vatem adspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit.

Insanam, alii magnam dicunt: sed melius est, deo plenam, & vaticinatricem. a Græcorum tractum etymologia, qui μάντεις ἀπὸ τῆς μανίας appellaverunt. Nam supra sensus humanos intelligentia, furor & insania dicitur, teste Cicerone de Di-

 vinat.

monebat. Unde adhuc, qui inspirari solent, *fatuari* dicuntur. [9] Ex filia Fauni & Hercule, qui eodem tempore exstincto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat, stupro conceptus Latinus procreatur. [10] Quo tenente regnum, Æneas ab Ilio, Troja a Græcis expugnata, in Italiam venit; statimque bello exceptus, cum in aciem exercitum eduxisset, ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino præbuit, ut & in societatem regni reciperetur, & Lavinia in matrimonium ei data, gener adsciscceretur. [11] Post hæc commune utriusque bellum adversus Turnum Rutulorum regem, propter fraudatas Laviniæ nuptias, fuit; in quo & Turnus & Latinus interierunt. [12] Igi-

vinat. I, 31. *Huic præstantissimæ rei nomen nostri a* divis, *Græci (ut Plato interpretatur) a* furore *dixerunt, prorsus furoris divinationem Sibyllinis maxime versibus contineri arbitrati.* MOD. Sane Picus Mirandula IX. de Prænotione, futura prænoscendi & revelandi munus feminis præ maribus ideo datam arbitratur, quod magis fatuus ille sexus sit. Exempla sunt in Tacito XIV, 32, 2. Curtio VIII, 6, 22. Zonaræ Leone Armenio, & passim. BERNEC.

Futura præmonebat] Gronovius præfert MS. lectionem: *futura præcinebat. Canere* enim est vatum futura prædicentium. Justinus XXX, 4. *Quo prodigio territis omnibus vates cecinere.* III, 4. *Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse.* VII, 6. *propter vetera Macedoniæ fata, quæ cecinerant uno ex Amyntæ filiis regnante, florentissimum fore Macedoniæ statum.* XI, 7. *antiqua fata cecinisse.* XVIII, 5. *Cui cum inspirati vates canerent.* GRÆV. Codex aliquis MS. *præcinebat.* Quod Gronovius alteri præfert; quia *canere* vatum est futura prædicentium. VORST.

Qui inspirari solent] Virgil.

—— *magnam cui mentem animumque*
Delius inspirat vates.

MOD.

9. *Ex filia Fauni, & Hercule*] Aliter Virgilius qui ita tradit

Rex arma Latinus & urbes
Jam senior longa placidas in pace regebat.
Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica
Accipimus.

Sed quis in hisce talibus a Poëta juratores exigat, cum etiam historici inter se non conveniunt? qua de re dicam, si erit operæ ad Livium meum. MOD.

11. *Commune utriusque bellum adversus Turnum fuit* &c.] Rectius Iuntæ: *post hæc commune utrique bellum adversus Turnum*, &c. *fuit.* Dein iidem: *Urbem ex nomine uxoris Lavinium condidit.* GRÆV. Editio Iuntina teste Grævio, *utrique:* quod magis placet. VORST. Iuntina *utrique:* quod Grævio rectius videtur. SCHEFF.

[12] Igitur cum Æneas jure victoriæ utroque populo potitur, urbem ex nomine uxoris Lavinium condidit. [13] Bellum deinde adversus Mezentium regem Etruscorum, gessit, in quo cum ipse occidisset, in locum ejus Ascanius filius successit; qui Lavinio relicto longam Albam condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit.

CAP. II. [1] Post multos deinde urbis hujus reges, ad postremum Numitor & Amulius regno potiti sunt. [2] Sed Amulius cum ætate priorem Numitorem oppressisset, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex gente Numitoris oriretur, demersit; addita injuriæ specie honoris, ut non damnata, sed sacerdos electa videretur. [3] Igitur clausa in luco Marti

12. *Jure victoriæ utroque populo potiretur*] Florus II, 7, 4. *Ultra jus victoriæ in templa, aras & sepulcra ipsa sævirit.* Vocant & jus belli. VORST.

Urbem ex nomine uxoris Lavinium condidit] Bongarsius *Laviniam*. Unde pessime non semel editum est *Lavinia*. Becharius & alii *Lavinia*. Sed optimum quod teste Grævio editio Juntina habet, *Lavinium*. VORST. *Lavinium* ex Juntina emendavit Vorstius Grævio præeunte. SCHEFF.

13. *Trecentis annis*] Virgilius Æneid. I, 276. de Albano regno:

Hic jam ter centum totos regnabitur annos.

Strabo tamen V. pag. 158. 46. *quadringentos* annos ab Albæ conditu ad Amulium Numitoremque, postremos Albæ reges, numerat. BERNEC.

Trecentis annis caput regni fuit] Falsum est: sed Virgilium sequitur.

Illic ter centum totos regnabitur annos. FABER.

CAP. II. 2. *Amulius cum ætate priorem &c.*] Lege ex MS. *Amulius cum vi ætate priorem Numitorem oppressisset.* GRONOV. Antiquiores typis expressi *potiorem*. VORST.

Filiam ejus Rheam] Quæ & *Silvia*. Apud Ælianum VII, Var. Hist. 16. mendose legitur Σερβία pro Σιλβία. Quæ hic de urbis origine referuntur, pervulgata sunt. BONGARS. Vocata & fuit Silvia & Ilia. Unde Scholiastes Juvenal. ad Sat. IX. *Calendis Martiis, quibus Junonis sacra celebrantur a Romanis, quia tunc Ilia compressa est à Marte, nam tunc Matronalia sunt.*

Addita injuriæ specie honoris.] Lege, *addita injuria*, vel, *addita injuria specie honoris*. VOSS. Quid est *injuriæ species?* dein unde pendet aut *honoris*, si *specie* pertinet ad *injuriæ*: aut unde *injuriæ*, si refertur *specie* ad *honoris*. Sine dubio legendum *addita injuria, specie honoris*, dum eam in perpetuam virginitatem demersit; Virginum enim Vestalium magnus erat honor. injuria illam affecit, cum invitam coëgit sacerdotem esse. GRÆV.

ti sacro, duos pueros, incertum stupro, an ex Marte conceptos, enixa est. [4] Quo cognito, Amulius multiplicato metu proventu duorum pueros exponi jubet, & puellam vinculis onerat, ex quorum injuria decessit. [5] Sed Fortuna origini Romanæ prospiciens pueros lupæ alendos obtulit; quæ amissis catulis, distenta ubera exinanire cupiens, nutricem se infantibus præbuit. [6] Quum sæpius ad parvulos, veluti ad catulos, reverteretur, rem Faustulus pastor animadvertit, subtractosque feræ inter greges pecorum agresti vita nutrivit. [7] Martios pueros fuisse, sive quod in luco Martis enixi sunt, sive quod a lupa, quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis, creditum. Nomina pueris, alteri *Remo*, alteri *Romulo* fuere. [8] Adultis inter pastores, de virtute quotidiana certamina, & vires & pernicitatem auxere. [9] Igitur cum latrones a rapina pecorum industrie frequenterque summoverent, Remus ab iisdem latronibus captus, veluti ipse esset, quod in aliis prohibebat, regi

5. *Fortuna origini Romanæ prospicient*] Manilius Astron. IV. princ. ostensurus, quod

Fata regant orbem, certa stent omnia lege,

postea subjicit:

At nisi fata darent leges vitaque necisque,
Fugissent ignes Æneam, Troja sub uno
Non eversa viro fatis vicisset in ipsis,
Aut Lupa projectos nutrisset Martia fratres.

BERNEC.

7. *Martios pueros fuisse*] Hoc *Marcios* vix sanum puto. *Martium* sane Latinis non semper quod ex Marte, sed & quod Marti simile, ut notum. Unde *Martii homines*, *Martia ingenia*, &c. Cur ergo adhibetur hic vocabulum ambiguum. Lego potius; *Martis eos pueros fuisse*. Ex *Martis eos* junctim scriptis, factum post est *Martios*. SCHEFF.

Enixi sunt] Notandum, passive. FABER.

9. *Veluti ipse esset quod in aliis prohibebat*] Vereor ne hæc perverterint librarii. Num dicimus, ipse sum, quod in aliis prohibeo? imo sic loquimur, & veteres sic loquebantur, ipse ago, quod in aliis prohibeo. Censeo igitur Justinum scripsisse: *Veluti ipse fecisset, quod in aliis prohibebat*. GRÆV. *Quod* non ad substantiam, sed ad qualitatem significandam pertinens. Sic sup. XVIII, 3. *Quod ipsi non erant, liberos procreant*. Vide & lib. de Latinit. F. Susp. 5. VORST.

Cri-

regi offertur; crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc a rege Numitori in ultionem traditur. [10] Sed Numitor adolescentia juvenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cum eum nunc lineamentorum filiæ similitudo, nunc ætas expositionis temporibus congruens, anxium tenerent, repente Faustulus cum Romulo supervenit; a quo, cognita origine puerorum, facta conspiratione, & adolescentes in ultionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni armantur.

CAP. III. [1] Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, & urbs Romana ab adolescentibus conditur. [2] Tunc & senatus centum seniorum, qui Patres dicti sunt, constituitur: tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur; finitimisque populis armis subjectis, primum Italiæ, & mox Orbis imperium quæsitum. [3] Per ea adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant, quas Græci sceptra dixere. Nam & ab origine

Crimini datur] Alter ex MSS. Fuldensibus *criminatur*. De quo etiam viderimus alias. MOD.

10. *In vindictam erepti regni armantur*] Pro *armant se*. Estque hoc illud quod supra quoque alicubi legendum dicebamus. VORST.

CAP. III. 2. *Constituitur: tunc*] Vocula *tunc* delenda est, quippe nata ex syllaba *tur*, quæ præcedit. SCHEFF.

3. *Reges hastas pro diademate habebant*] Inde Homero σκηπτοῦχοι reges. Supra XXXIII, 4, 10. cum Hieroni aquila in clypeo, noctua in hasta consedisset, consilio cautum, & manu promtum, regemque futurum significabatur. Pausanias in Bœoticis, Chæronenses refert, ex Diis sceptrum colere, quod Vulcanus Jovi fabricavit, & id hastam vocare. BONGARS. Unde est illud Virgilianum

Nunc o numquam frustrata vocatus
Hasta meos.

& sic apud Æschylum Parthenopæus per hastam jurat, & eam colit pro deo, notaque est hasta Cænei, etiam proverbio celebrata, quam ille a civibus & viatoribus coli, & cujus nomine jusjurandum concipi jubebat. Valerius Flaccus.

Hanc ego magnanimi spolium Didymaonis hastam,
Quæ neque jam frondes virides; neque proferet umbras,
Ut semel est avulsa jugis, ac matre perempta,
Fida ministeria & duras obit horrida pugnas,
Testor.

origine rerum, pro diis immortalibus veteres hastas coluere; ob cujus religionis memoriam adhuc deorum simulacris hastæ adduntur. 4 Temporibus Tarquinii regis ex Asia Phocæensium juventus, ostio Tiberis invecta, amicitiam cum Romanis junxit, inde in ultimos Galliæ sinus navibus profecta, Massiliam inter Ligures & feras gentes Gallorum condidit;

quæ est imitatio Maroniana ex Æneid. XII. MOD. Adde Turneb. Adversar. XXII, 12. ubi tamen quod mulieres non solitas dicitur hastam gerere, diversum habet scientissimus antiquitatis Apollinaris Carm. II, 432. Adde Dion. Chrysost. 69. C. Ælian. XII, 17. Arrian. V, 1, 3. Max. Tyr. Dissert. 33. ubi Διονύσῳ βακχευέσθαι opponit Ἀλεξάνδρου τῷ δόρατι. BERNEC. Sebastianus Mugius, vir Nobilis genere apud Argentoratenses meos, litteris vero Græcis pariter ac Latinis summopere doctus, in suo codice, qui una cum bibliotheca ejus emptionis jure meus factus est, sic ad hæc verba notaverat: *forte, cum diademate, legendum. Nam & diadema gestasse, indicio sunt Numæ nummi. Aut certe Numam primum id usurpasse, hinc dicendum. Vide, quæ notat B. Leand. Ital.* p. 157. SCHEFF.

Pro diis hastas coluere] Turnebus Adversar. VIII, 16. ex Virgil. Æneid. XII, 95. Æschylo in sept. ad Theb. 483. & Valer. Flacco III, 707. Adde parœmiographos in *Cenei hasta*. BERNEC.

4. *Temporibus Tarquinii regis*] Jam ante illa tempora Cyri, & Tarquinii, deductam esse a Phocæensibus Massiliam, testatur Aristoteles, apud Harpocrationem in voce *Μασσαλία*. Hoc ipsum quoque testatur Scymnus Chius:

---- Μασσαλία δ' ἔστ' ἐχομένη
Πόλις μεγίστη Φωκαέων ἀποικία.
Ἐν τῇ Λιγυστικῇ δὲ ταύτην ἔκτισαν
Πρὸ τῆς μάχης τῆς ἐν Σαλαμῖνι γενομένης
Ἔτεσιν ωπρότερον, ὥς φασιν, ἑκατὸν εἴκοσι.

Sic lege. Tempus igitur, quo condita est Massilia, incidit in annum primum Olympiadis XLV. Errat autem Agathias, qui ait, regnante Dario Hystaspe Massiliam conditam. VOSS.

Tarquinii regis] Prisci, ut Eusebius in Chronicis: *Tarquinii temporibus Phocenses in Italiam trajecerunt.*

Phocensium] Φωκαιέων scribunt Græci, id est, *Phocaensium*, a Phocæa Joniæ urbe. Gellius X, 16. *terram Phocidem* dixit. BONGARS. Hinc Lucano III, 301. *Phocais juventus* pro Massiliensibus: & Silio IV, 52. *Phocaïca ora*, id est, Massilienses: quorum ager suburbicarius in Itineraria Tabula *Græcia* dicitur. BERNEC. Scribe volui *Phocaensium* per *ae*; *Phocenses* enim, per *e* simplex in meditullio Græciæ sunt; *Phocaenses* autem in ora Ioniæ. Hic error in omnibus libris emendari debet. Debet quoque emendari titulus Epistolæ D. Pauli ad *Colossenses*; vitiose enim scribitur, cum dicendum sit, *Colossaenses*. Fit enim a *Colossa*, non a *Colossi*; res ex Geographia veteri notissima esse debet. FABER.

Massiliam] De Massilia vide Strab. IV. Solinum 8. Ammianum XV, 23. & Gellium X, 16. Hi conditam

didit; magnasque res, sive dum armis se adversus
Gallicam feritatem tuentur, sive dum ultro laces-
sunt, a quibus fuerant ante lacessiti, gesserunt.
5 Namque Phocæenses exiguitate ac macie terræ
coacti studiosius mare quam terras exercuere; piscan-
do, mercando, plerumque etiam latrocinio maris,
quod illis temporibus gloriæ habebatur, vitam to-
lerabant. 6 Itaque in ultimam Oceani oram pro-
cedere ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani
amnis devenere. 7 Cujus loci amœnitate capti, re-
versi domum, referentes quæ viderant, plures solli-
citavere. 8 Duces classis Simos & Protis fuere. Ita-
que

tam Massiliam a Phocæensibus Persicam servitutem fugientibus referunt, cum ipsorum urbs ab Harpalo (Harpagum vocat Herodotus) obsideretur. Plutarchus in Solone 3. conditam scribit a *Proto*: cum Justinus XLIII, 3, 8. *Protin* vocat, Plutarchi sensum non sunt assequuti interpretes. Bongars. Massiliæ a Phocæensibus conditæ meminit & Thucydides I, 1, 9. item Livius XXXIV, 9, 1. Urbis etymon ex Timæo Stephanus indicat. Ejus de conditu accurate Scaliger Animadvers. in Eusebii Chronicon pag. 80. & seq. Bernec.

5. *Nam Phocenses exiguitate, ac macie terræ coacti*] Atqui Phocæensium tractus non sterilis, sed quam maxime fertilis, omniumque rerum abundans. Sed Phocensium regio (quos hic confundit cum Phocæensibus) arida & sterilis erat, maximaque ex parte montibus obsita. Unde Dorienses, qui eandem cum Phocensibus regionem incolebant, *Λιμοδωριεῖς* audiebant, διὰ τὸ *λιμώττειν*. Contra Phocæenses Asiatici, quibus e terræ fœcunditate, morum quoque luxuria accessit. Hinc quoque Massilienses eorum ἀπόγονοι, θηλυγενεῖς Ciceroni dicuntur ad Atticum x. Epist. XII. *Massiliensium factum cum ipsum per se luculentum est, tum mihi argumento est, recte esse in Hispaniis. Minus enim auderent, si aliter esset: nam & victi, & diligentes sunt.* Emendarunt alii & *δειλοὶ gente sunt.* Noli dubitare, quin Cicero scripserit, *nam & victi, & θηλυγενεῖς sunt.* Voss.

Latrocinio] Hinc illa apud Homerum Odyss. III, 71. amica interrogatio, *an prædones estis?* ex qua Thucydides I, 1, 22. probat, latrocinium apud veteres Græcos probro non fuisse; quod & de priscis Germanis asserit Cæsar Bell. Gall. VI, 23. itemque de Tartaris Sigism. Heberstenius in Commentar. Rer. Moscoviticar. Vide L. ult. D. de Collegiis. Bernec.

8. *Duces classis Simos & Protis fuere*] Athenæus ex Aristotelis libro, περὶ τῆς Μασσαλιωτῶν πολιτείας, affert hanc historiam XIII. Sed variat nonnihil in nominibus. Quem enim Justinus hic Protin, ille Euxenum, Nannum Nannum, Gyptin Peltam, sive mutato nomine, Aristoxenam vocat. Filium vero Euxeni, & Aristoxenæ, facit Protin; unde ejus posteri Protiadæ dicti sint. Sed

que regem Segobrigiorum, Nannum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes conveniunt. 9 Forte eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat; quam more gentis, electo inter epulas genero, nuptum tradere illic parabat. 10 Itaque cum ad nuptias invitati omnes proci essent, rogantur etiam Græci hospites

Plutarchus ipsum conditorem Πρῶτιν vocat, in Solone; Ἔνιοι δὲ καὶ πόλεων οἰκισταὶ γεγόνασι μεγάλων, ὡς καὶ Μασσαλίας Πρῶτις, ὑπὸ Κελτῶν τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν ἀγαπηθείς. Ita legendum. Vulgo enim male Μασσαλίας πρῶτος, tanquam Massalias esset conditoris nomen. Voss.

Segobrigiorum] Quidem Vett. *Segobriorum.* Qui sint hi Galliæ populi, non memini legere. Plinius III. Nat. Hist. 3. *Segobrienses* in Celtiberia collocat, & Strabo *Segobrigam.* In Gallia Narbonensi sunt *Segalauni*, qui Plinio II, 4. dicuntur *Segovellauni*: quo pacto hic fortasse reponendum est. BONGARS.

9. *Nuptum tradere illic parabat*] Juntæ: *ille.* GRÆV. Nescio, quid hoc *illic* hic faciat. Viderunt, qui adornarunt veteres editiones, & pro eo substituerunt *illi.* Sed & hoc est otiosum. Quid enim est, *electo genere illi tradere parabat?* Aut me fallunt omnia, aut Justinus scripsit, *tradere illico parabat*, id est, sine mora, inter electionem & ipsas nuptias intercedente. SCHEFF.

10. *Invitati omnes processissent*] *Procedere ad nuptias* semper perinsolens mihi visum & alienum a Latinæ linguæ indole. Si loqueretur de pompa nuptiali, cum in publico ducitur, nullus esset scrupulus. Sed de pompa hic ne sit quod cogitemus, sequentia vincunt, quæ de invitatione hic loqui Justinum indicant: *rogantur etiam Græci hospites ad convivium.* Jam quinam sunt illi omnes qui ad nuptias erant invitati? Itaque ante multos annos hic locus mihi fuit suspectus. veram autem lectionem nobis servarunt Juntæ, apud quos rectissime legitur: *cum ad nuptias invitati omnes proci essent.* Qui ambierant virginem, erant ex more gentis invitati, ut ex iis maritum sponsa caperet & eligeret. Hoc ostendunt sequentia clare: *Introducta deinde virgo, cum juberetur a patre aquam porrigere ei quem virum eligeret*, nimirum inter procos. Nullus dubito Justinum ita scripsisse: nec cunctatus sum ei suam restituere lectionem; nec in posterum ullus dubitabit, quin recte restituerim, etsi dubitator sit magnus, si modo hunc locum accurate expendit. Sed & pro *rogantur ad nuptias*, mallem *vocantur ad nuptias.* Lib. XII, 6. *amicos in convivium vocat.* GRÆV. Editiones Juntatum & Majoris pro *processissent*, habent *proci essent*: quod minime contemnendum. VORST. Vera lectio *proci essent*, quod jam Grævio notatum. SCHEFF. Nil melius quam quod in Juntina editione Grævii scriptum est: *Cum ad nuptias invitati omnes proci essent.* FABER.

Rogantur etiam Græci hospites ad convivium] Grævius mallet *vocantur*: credo, quod *rogare ad nuptias* Germanismi nomine suspectum ipsi sit. Loquitur tamen ita & Ambrosius Serm. 21. de Epiph. ut in cap. 17. lib. de Latinit.

tes ad convivium. [11] Introducta deinde virgo, cum juberetur a patre aquam porrigere ei quem virum eligeret, tunc omissis omnibus ad Græcos conversa aquam Proti porrigit; qui factus ex hospite gener, locum condendæ urbis a socero accepit. [12] Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, veluti in angulo maris. [13] Sed Ligures incrementis urbis invidentes Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt, ut victis hostibus, in captivis agris multas colonias constituerent.

CAP. IV. [1] Ab his igitur Galli, & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbaria, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicerunt. [2] Tunc & legibus, non armis vivere, tunc & vitem putare, tunc olivam serere consueverunt; adeoque magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. [3] Mortuo rege Nan-

nit F. Susp. ostendimus. VORST. Sed auctoritas Ambrosii valet quidem in capitibus Christianæ religionis, non in Latinæ linguæ proprietate afferenda.

11. *Aquam Proti porrigit*] Alter ex manu exaratis Codd. Fuldensibus, *aquam manibus Proti porrigit*. MOD.

13. *Colonias constituerent*] Ad coërcendos nimium hostes. Qua causa *coloniam sedem servitutis* vocat Tacitus Agric. 16, 2. *Æqui coloniam agro patiuntur, velut arcem suis finibus a Romanis impositam.* Liv. x, 1, 7. Oppida ab Alexandro condita, velut *freni domitarum gentium* erant. Curtius VII, 10, 25. Conditæ ab Alexandro urbes, & *colonis repleta, res novare cupientibus obstant*. Idem x, 2, 8. BERNEC.

In captivis agris] MS. & Juntæ: *in captis agris*. Quis non probet? GRÆV. Editio Juntina teste Grævio, *in captis agris*. At Becharii & aliorum *in Capertinis ag.* quasi nomen proprium sit. VORST. Grævio præfertur *captis*, quod est in Juntina. SCHEFF. MSS. habent, *captis*. Utrumque rectum est. Virg. *Captivaque vestis*, & *Captivas naves*. v, 1. FABER.

CAP. IV. 1. *Ab his igitur &c.*] Massiliensium instituta præclara tradit Val. Max. II, 6, 7. & Strabo IV. sub initium Tacitus Agric. 5. *locum* vocat *Græca comitate & provinciali parcimonia mistum, beneque temperatum*. Adde Ciceronem pro Flacco 26. BERNEC.

3. *Mortuo rege Nanno (al. Manno) Segobrigiorum, a quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius Comanus successisset, affirmante regulo quodam, quandoque, &c. subnectit & illam fabu-*

 lam,

Nanno Segobrigiorum, a quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius ejus Comanus succeſſiſſet, affirmat Ligur quidam, quandoque Maſſiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamque in ipſo ortu, ne mox validior ipſum obrueret. 4 Subnectit & illam fabulam; Canem aliquando partu gravidam locum a paſtore precario petiſſe, in quo pareret, quo obtento, iterato petiſſe ut ſibi educare eodem in loco catulos liceret; ad poſtremum adultis catulis, fultam domeſtico præſidio, proprietatem loci ſibi vindicaſſe. 5 Non aliter Maſſilienſes, qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futuros. 6 His incitatus rex inſidias Maſſilienſibus exſtruit. Itaque ſolenni Floraliorum

lam, &c.] Ad hunc locum Grævius, qui editionem Juntarum habet, ita ſcribit: (Juntæ, *adfirmat Ligur quidam.*) Tam iſthæc Juntarum ſcriptura vera eſt, ut de illa dubitari non poſſit, alioqui eſſet graviſſimum peccatum contrá orationis puritatem; unde enim peteres caſum, qui præcedere debet illud verbum, *ſubnectit?* nam tollendum omnino punctum eſt. Eſt etiam alius error tantillulus, nam verba male collocata ſunt. Scrib. *Mortuo Segobrigiorum rege Nanno.* FABER.

* *Affirmante regulo quodam*] Forte leg. *affirmare regulus quidam.* GRONOV. Juntæ: *affirmat Ligur quidam.* GRÆV. Editio Juntina teſte Grævio, *Affirmat Ligur quidam.* Et ſane verbum indicativi modi hic plane neceſſarium eſt: neque aliud, hac quidem in periodo, viſitur. Illud de *Ligure* perquam item veriſimile eſt. Apparet enim ex proximis ſequentibus, *Ligures* fuiſſe qui Maſſiliæ inſidias ſtruxerunt atque comprehenſi ſunt. VORST.

3. *Comanus*] Ptolemæus Maſſiliam vocat Κομμονῶν πόλιν, forte ab hoc rege, aut ejuſdem nominis alio: Plinius tamen circa Maſſiliam Cenomannos habitaſſe in Volcis, refert. unde dubito, an in Ptolemæo mendum ſit. BONGARS.

4. *Subnectit & illam fabulam*] Expreſſit eam Phædrus 1. Fab. 19. cujus hoc initium, *Canis parturiens cum rogaſſet alteram.* VORST. Satis oſtendunt hæc verba, non contemnendam lectionem codicis Juntarum in ſuperioribus, qui habet, *affirmat Ligur quidam.* SCHEFF. Nihil ad hanc fabulam Interpretes. Ea autem apud Phædrum eſt 1. Fab. 19.

Canis parturiens cum rogaſſet alteram.
Ut fœtum in ejus tugurio deponeret, &c.

FABER.

5. *Canem aliquando*, &c.] Vide Adagium, *Hoſpes indigenam.* Exempla ſunt apud Thucydidem II, 13, 4. Livium IV, 37, 3. &c. BERNEC.

Extruit] Scribe *ſtruit.* GRONOV.

Floraliorum] Præter Romanos, etiam Græcos, quorum coloni Maſſi-

liorum die multos fortes ac strenuos viros hospitii jure in urbem misit, plures sirpeis latentes, frondibusque supertectos induci vehiculis jubet; [7] & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit, ut quum nocte a prædictis apertæ portæ forent, tempestive ad insidias adesset, urbemque somno ac vino sepultam armatis invaderet. [8] Sed has insidias mulier quædam, regis cognata, prodidit, quæ adulterare cum Græco adolescente solita, in amplexu juvenis, miserata formæ ejus, insidias aperuit, pericu-

Massilienses, hoc festum observasse ex hoc loco patet. Ovidius in Fastis, non ignobilem nympham fuisse canit, cui nomen fuerit Chloris, quæ Zephyro collocata in matrimonium dotis loco id muneris a marito acceperit, ut omnium florum potestatem haberet. Digna quoque Poëtæ verba, quæ subtexantur:

Chloris eram (inquit) *quæ Flora vocor, corrupta Latino*
Nominis est nostri littera Græca sono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuisse viris.

Et postea;

Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris;
Aura fovet, liquida fonte rigantur aquæ.
Hunc meus implevit generoso flore maritus,
Atque ait: Arbitrium tu, Dea, floris habe.

7. *Somno ac vino sepultam*] Mutuo sumptum a Virgil. Æn. 11, 265. BERNEC.

6. *Plures sirpeis latentes*] Optime Gronovius: *plures in sirpeis latentes.* Sirpeæ enim erant cophini ex viminibus texti in plaustris. Ovidius IV. Fast. ex emendatione Salmasii:

—— *& in plaustro sirpea lata fuit.*

Nam & ibi legebatur *scirpea.* Varro IV. de R. R. *Sirpea qua virgis sirpatur, id est, colligando implicatur, in qua stercus aliudve quid evehitur.* Cato sæpius utitur. GRÆV. Editur vulgo *scirpiis.* Sed antiquiores typis expressi habent, *sirpis* aut *sirpeis.* Ipsumque *sirpeis* Gronovius & Grævius genuinum judicant. Fuere autem sirpeæ cophini ex viminibus texti in plaustris. Varro I de Re Rust. *Ut habeas vimina, unde utendo quid facias: ut sirpeas, vallos, crates.* Est & verbum *sirpare* pro colligare, eidem Varroni non semel usurpatum. VORST. Qui Plaurum legetunt, sciunt illis scribendum esse, *sirpeis.* Vid. Interpretes. Mox, *miserata forma.* Impressi habent, *formam.* FABER.

Nocte a prædictis] Lege *nocte prædicta.* GRONOV.

8. *Mulier quædam*] Sæpe muliercuiis arcana conjuratorum in vulgus manare, Piecartus Observation. Dec. 7, 3. exemplis nonnullis ostendit: quibus addantur relata a Livio XXVII, 17, 9. Plutarch. in Alexandro 86. & Orat. 2. de Fortun. Alexand. 17. Nostrov, 2, 5. BERNEC.

Adulterare] Alii *adulterari.* ut Cicero de Offic. dixit. *Adulterari turpe est.* Frequentius tamen est apud auctores illud. MOD.

Miserata forma] Iterum alii, *miserata formam.* Quomodo Cæsar

periculumque declinare jubet. [9] Ille rem statim ad magistratus defert; atque ita patefactis insidiis, cuncti Ligures comprehenduntur, latentesque de sirpeis protrahuntur. [10] Quibus omnibus interfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt cum ipso rege hostium septem millia. [11] Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris observare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic urbem pacis temporibus custodire. [12] Adeo illic bene instituta, non temporum necessitate, sed recte faciendi consuetudine, servantur.

CAP. V. [1] Post hæc magna illis cum Liguribus, magna cum Gallis, fuere bella; quæ res, & urbis gloriam auxit, & virtutem Græcorum multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. [2] Carthaginiensium quoque exercitus, cum bellum

sar Bell. Gall. I, 39. *Magnum periculum miserabantur.* Et Virgil. Æn. XII, 243.

—— *Turni sortem miserantur iniquam.* IDEM.

Et auctor ipse VIII, 5, 13. & XII, 5, 4. Rectius facit opinor *miserta forma.* ut & XV, 3, 6. &c. BERNEC. Juntæ ut conjecerat Modius: *miserata formam ejus*, Mox iidem: *insidias aperit.* GRÆV. Rescripsi *formam*, ut in antiquioribus typis expressis est, & usus obtinet. qua forma vulgari Sup. VIII. 5, 13; & XII, 5, 4. ipse quoque noster usus est. Bongarsius maluit *formæ.* VORST. Vorstius ex antiquioribus *miserata formam*, eum & alibi sic noster, probaveratque jam Grævius ex Juntina & conjectura Modii. SCHEFF.

11. *Festis diebus*] Inde etiam est, quod cum telo nemini licuit intrare urbem, Valerius Maximus II.

Curas habere] Hoc est, curiose scrutari. Non dissimiliter *curas agere*, posuit Lampridius in Al. Severo 64. ubi Salmas. BERNEC. Explicat Berneccerus, *curiose scrutari.* At jam præcesserat *peregrinos recognoscere*, ut hoc sit supervacuum. Mihi persuasum est, scripsisse Justinum, *curæ habere.* Novum genus hoc, & usurpatum Suetonio aliisque. Infinitivi sunt pro nominibus, ut *curæ habere recognitionem*, atque ita & in cæteris. SCHEFF. Antea dixit, *vigilias agere*, hic autem scriptum arbitror fuisse, *excubias agere.* Aliud enim excubiæ, aliud vigiliæ. FABER.

12. *Adeo illic* &c.] Confer hisce Græcos Emporiis habitantes, apud Livium XXXIV, 9, 4. & seqq. BERNEC.

CAP. V. 2. *Carthaginensium quoque exercitus*] Thucydides I, 3, 9. *Phocaenses, qui Massiliam condiderunt mari Carthaginienses devicerunt.* BONGARS. Adde Herodotum, I, 166. BERNEC.

3. *Fa-*

lum captis piſcatorum navibus ortum eſſet, ſæpe fuderunt, pacemque victis dederunt; [3] cum Hiſpanis amicitiam junxerunt; cum Romanis prope ab initio conditæ urbis fœdus ſumma fide cuſtodierunt, auxiliiſque in omnibus bellis induſtrie ſocios juverunt. Quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hoſtibus præſtitit. [4] Cum igitur Maſſilia fama rerum geſtarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repente finitimi populi ad nomen Maſſilienſium delendum, veluti ad commune exſtinguendum incendium concurrunt. [5] Dux conſenſu omnium Catumandus regulus eligitur, qui, cum magno exercitu lectiſſimorum virorum urbem hoſtium obſideret, per quietem ſpecie torvæ mulieris, quæ ſe deam dicebat, exterritus, ultro pacem cum Maſſilienſibus fecit, [6] petitoque ut intrare illi urbem, & deos eorum adorare liceret, cum in arcem Minervæ veniſſet, conſpecto in porticibus ſimulacro deæ, quam per quietem viderat, repente exclamat, *Illam eſſe, quæ ſe nocte exterruiſſet, illam, quæ recedere ab obſidione juſſiſſet.* Gratulatuſque Maſſilienſibus, quod animadverteret eos ad curam deorum immortalium pertinere, torque aureo donata dea, in perpetuum amicitiam cum Maſſilienſibus junxit. [8] Parta pace, & ſecuritate fundata, revertentes a Delphis Maſſilienſium legati, quo miſſi munera Apollini tulerant, audierunt urbem Romanam a Gallis captam, incenſamque. [9] Quam rem domi nuntiatam publico funere Maſſilienſes

3. *Fœdus ſumma fide cuſtodierunt*] *Cuſtodire* pro ſervare, præſtare, ſatis Latinum. Vide Lex. Rhodii in *Largum*. Sic & Græci ſuum φυλάσσειν uſurpant. Videſis lib. noſtrum de Hebraiſmis N. T. 6. VORST.

4. *Virium gloria virente floreret*] Valde dubito, ſcripſiſſe ſic Juſtinum. & vocabula duo idem ſignificantia junxiſſe. Mallem pro *virente* ſcribere *nitente*, aut potius totum delere, cum ſuſpicer ex gloſſa τοῦ *floreret* eſſe formatum. SCHEFF.

6. *Simulacro deæ*] Quod ſedens fuiſſe

lienses prosequuti sunt; aurumque & argentum publicum privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, a quibus redemtam pacem cognoverant. [10] Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus spectaculorum in senatu datus, & fœdus æquo jure percussum. [11] In postremo libro, Trogus majores suos a Vocontiis originem ducere; avum suum Trogum Pompejum Sertoriano bello, civitatem a Cn. Pompejo percepisse dicit: [12] patruum Mithridatico bello turmas equitum sub eodem Pompejo duxisse, patrem quoque sub Cajo Cæsare

fuisse in Massilia, Strabo XIII. refert. BONGARS.

9. *Publico funere*] Indicto scilicet à senatu justitio publicoque luctu. De hoc honoris genere vide Kirchman. fun. Rom. I, 4. BERNEC. Existimo Justinum scripsisse, *publico luctu*, non publico funere. FABER.

10. *Immunitas*] Scilicet a tributis & vectigalibus. Apud Suetonium in Aug. 40. Augustus Liviæ pro quodam tributario Gallo roganti, *civitatem negavit*, *immunitatem obtulit*, puta ne post hac esset tributarius. Quales an Romanis Massilienses antea fuerint, haud ab re dubites: quippe socia civitas & amica: quam Cæsar & secuti Principes etiam post graves offensas liberam conservarunt, teste Strabone IV. pag. 125, 40. Vide tamen immunitatis libertatisque discrimen apud Livium XLV, 26, 11, 12, 13. BERNEC.

In senatu] Sic ait alibi Suetonius, *in equite spectare*, hoc est, *inter equites*. ut hic *in senatu*, id est, *inter senatores*. Vide Lipsium ad Tac. Annal. XIII. MOD. Eadem phrasi sic usus Suetonius Claud. 25, 16. dicit, Armenios *sedisse in senatu*, hoc est, ut ibidem explicatur, *in Orchestra*, seu loco ad Theatri radices scenæ proximo, ex quo Senatores spectabant. Ita *spectare in Equite* dixit Suetonius Domit. 8, 7. hoc est, in equestribus subselliis, seu Equitum cuneis. Jungit Tertullianus in lib. de Spectaculis, *arceri senatu & equite*, hoc est, honestioribus theatri locis: de quibus omnino videndi, Lipsius Amphith. 14. & P. Faber Semest. II, 6. BERNEC.

Æquo jure] Alioqui & talia fœdera erant, quibus obsequium modicum debebant Principi populo Fœderati.

11. *Vocontiis*] Vulgo inepte, *a Volscis*: cui lectioni Volcæ, Galliæ ad Rhodanum populi, caussam dederunt. *Vocontii* sunt in Gallia Narbonensi, qui in Ptolemæo mendose *οὐοκόνδιοι*, pro *Οὐοκόντιοι*. Est & *Massilia* ejusdem Narbonensis Galliæ civitas. Inde occasionem sumpsit Trogus originem suam edisserendi. BONGARS. Plinius III, 4. fin. & VII, 18. Vocontios *fœderatam* Romanis *gentem* appellat. BERNEC.

12. *Legationum*] Legationes suscipere, & ad Principem admittere, sub citerioribus Principibus fuisse munus Magistri officiorum, interdum Magistri epistolarum, observavit auctor Notitiæ utriusque Imperii. Apud Persas

Cæsare militasse, epistolarumque & legationum, simul & anuli curam habuisse.

sas id muneris gessit chiliarchus seu tribunus militum, qui secundum imperii gradum tenebat, Probus in Conone, & Ælianus Var. 1, 21. In Ægypto, Nicanorem excipiendis Legatis a Ptolemæo præpositum scribit Josephus Antiq. XII, 2. m. Bernec.

Anuli curam] Quam etiam ab Imp. Augusto Mæcenati atque Agrippæ, & Muciano a Vespasiano commissam, ex Dione & ejus epitomatore docet V. C. Joan. Kirchmannus de Anulis 6. Idem.

Liber XLIV.

Breviarium Capitum.

Cap. I.

Hispania sicuti Europæ terminos claudit, ita & hujus operis finis futura est. [2] Hanc veteres ab Ibero amne primum Iberiam, postea ab Hispano Hispaniam cognominaverunt. [3] Hæc inter Africam & Galliam posita, Oceani

Cap. I. 1. *Hispania*] Confer Strabonem III. Melam II, 6. Plinium III. Nat. Hist. 1. Solinum 26. Vide & Curtium Rufum X, 1, 18. Iberiam quidem ab Ibero dictum putant, Herculis filio, fratre Celti. Eustathius in Dionysium. Bongars.

3. Fer-

Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor utraque terra, ita utraque fertilior. [4] Nam neque, ut Africa, violento sole torretur, neque, ut Gallia assiduis ventis fatigatur; sed media inter utramque; hinc temperato calore, inde felicibus & tempestivis imbribus in omnia frugum genera fœcunda est; adeo ut non ipsis tantum incolis, verum etiam Italiæ, urbique Romanæ cunctarum rerum abundantiam sufficiat. [5] Hinc enim non frumenti tantum magna copia est, verum & vini, mellis, oleique; nec ferri solum materia præcipua est, sed & equorum pernices greges; [6] nec summæ tantum terræ laudanda bona, verum &

3. *Fertilior*] Fertilitas Hispaniæ commendatur etiam a Plinio, Diodoro, Strabone, Solino, Mela: sed nimirum *quacunque ambitur mari*, ut ait Plinius XXXVII, 13. fin. qui quidem Bæticam ceteris Hispaniæ partibus anteponit. Nam qua spectat Arctum, aspera est & sterilis: adeo ut quidam existiment, a D. Paulo Rom. XV, 24. & locis aliis supra XII, 13, 1. citatis, Σπανίαν vocari διὰ τὸ σπάνιον τῶν ἐπιτηδείων, ob rerum ad vitam sustendandam necessariarum indigentiam. Unde *dura tellus Iberia* dicitur Horatio IV. Ode 14. Cur autem hodie tantum videatur a prisca fertilitate degeneravisse, rationem reddit Ludov. Nonius in Hisp. Cap. 5. fin. BERNEC.

4. *Tempestivis imbribus*] Apulejus de Mundo p. 71. Ed. Elmenh. *Hinc tempestivi imbres, & spiritus infœcundi.* & Apolog. p. 289. *Ad tempestivum imbrem agellum exarabat.* Lucret. II, 877. & 928. *Intempestivi imbres.* Levitic. 26, 18. ὑετὸς ἐν καιρῷ αὐτοῦ. Deuteronom. 11, 14. ὑετὸς καθ' ὥραν πρώϊμος καὶ ὄψιμος. Neque aliter D. Jacob. Ep. 5, 2. Hesiod. Ἐργ. 410. ὥριος ὄμβρος. Athenæus XIV. Deipnos. 20. ὡραῖα ὕδατα. GRONOV.

5. *Nec ferri solum materia præcipua est*] Hoc *præcipua* quem sensum habeat, non intelligo hoc quidem loco. Putem potius, Justinum pro eo scripsisse *pretiosa*. Vix tamen quid mutandum, nam similiter capite sequenti, 3, 8. SCHEFF.

Equorum pernices greges] Vide Symmachum IX. Epist. 23. ubi plura Juretus. BERNEC.

6. *Nec summa tantum terra laudanda bona*] Scribe, *nec summæ tantum terræ laudanda bona. Summæ terræ bona* sunt quæ nascuntur in terræ superficie, ut oleum vinum, frumentum, fruges, atque opponuntur metallis, quæ in mediis terræ visceribus abdita latent. Seneca IV. de Benef. 6. *Latentium divitiarum in summa terra signa disposuit.* & Ep. 90. *Cum incendio silvarum adusta tellus in summo venas jacentes liquefacta fudisset.* Varro de Re R. 1, 29. *Seminaria omne genus ut serantur. Putari in primis, circum vites ablaqueari, radices quæ in summa terra sunt præcidi.* Plin. XXI, 2. *Abrotono radix una, & alte descendens, ceteris* in

& abstrusorum metallorum felices divitiæ. Jam lini, spartique vis ingens; minii certe nulla feracior terra. 7 In hac cursus amnium non torrentes rapidique, ut noceant, sed lenes, & vineis campisque irrigui, æstuariisque Oceani affatim piscosi, plerique etiam divites auro, quod in paludibus vehunt. 8 Uno tantum Pyrenæi montis dorso adhæret Galliæ; reliquis partibus undiquè in orbem mari

in summa terra leviter harens. Strabo III. p. 147. Τὸν δὲ καττίτερον οὐκ ἐπιπολῆς εὑρίσκεσθαι φησὶν ἀλλ' ὀρύττεσθαι. Gronov. Gronovius scribendum præcipit: *nec summa tantum terra laudanda bona*, quæ in summitate terræ proveniunt, quibus opponuntur *abstrusorum metallorum latentes vena.* Græv. Placet conjectura Gronovii, pro *summa* legendum esse *summa. Summa terra* dicitur pro summa pars terræ: ut *ultima platea* apud Terentium ultima pars plateæ: & *postremus liber* a nostro XLIII, 5, 11. pro postrema pars libri; & infinita id genus alia. Vorst. Gronovius, *summa tantum terra*, quod accipiunt viri docti. Scheff. Melius in MSS. *Sed nec summa* &c. Multo elegantius quam in vulgatis. Istud autem *bona* posset deleri, & delendum reor. *Summa terra*, ut *ardua montium*, *strata viarum*, *plana camporum*, &c. Faber.

Lini spartique vis] De sparto Plin. XIX, 2. Gell. XVII, 5. *Herbam Ibericam* dixit aliquis apud Quintilian. VIII, 2, 2. a Cassio Severo propterea irritus. Bernec.

7. *Auro, quod in paludibus vehunt*] Quæ, malum, istæ paludes, in quibus aurum vehitur? Legendum, si quid divinare scio: *quod in balucibus vehunt.* Balux est, quæ Straboni III. pag. 100, 54. ubi de Hispania: χρυσῖτις ἄμμος (nobis *Goldsand*) Plinius XXXIII, 4. m. de auro & Hispanis: *idem quod minutum est, balucem vocant.* Minuta igitur ramenta *baluces* vel *baluca.* Glossæ: χρυσάμμος, *baluca.* Græcum est Βάλλεξ, Latine *balux*: ut Βρέττιοι, *Bruttii*: Βρενδέσιον *Brundusium*: Σικελὸς *Siculus.* Hesychius: βαλλεκα, ψῆφον. Minutus igitur auri calculus, *balux.* Hæc Salmasius ad Solinum pag. 277. A. 1. Palluca dicitur χρυσάμμος. Pollux τὴν χρυσίδα ψάμμον vocat arenam auream. Vet. gloss. Palluca ἀχώνευτος γῆ, ἢ χρυσώδης· terra non conflata, aut aurea. γήδιον χρυσοῦ ἀκαθάριστον, glebula auri non purgata. Libra obrusæ 12. unciis constat: libra bellucæ 14. quia multum imminuitur inter purgandum, cum fornacibus excoquitur. Hæc Bulengerus de Imperat. pag. 420. m. Bernec. Nihil verius Salmasiana emendatione: *quod in balucibus vehunt.* Vid. Exercitationes Plinianas. Tale est quod nunc ex Guinea in Europam adfertur aurum. Græv. Quis dubitet legendum esse, ut Salmasius conjecit, *in balucibus*, id est, in minutis ramentis, in minutis calculis. Vorst. Salmasius, quod in *balucibus*, quo Grævius nil putat verius. Scheff. Emendavit hunc locum Salmasius, sic, *quod in balucibus vehunt.* Splendida correctio est, ac tanto viro digna, quam hausit Berneccerus ex Plinianis observationibus ad Soli-

mari cingitur. [9]Forma terræ prope quadrata, nisi quod artantibus freti litoribus in Pyrenæum coit. Porro Pyrenæi montis spatium sexcenta millia passuum efficit. [10]Salubritas cœli per omnem Hispaniam æqualis, quia aëris spiritus nulla paludium gravi nebula inficitur: Huc accedunt & marinæ auræ undique versus assidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terrestri spiritu, præcipua hominibus sanitas redditur.

CAP. II. [1]Corpora hominum ad inediam, laboremque, animi ad mortem parati. Dura omnibus

num. est autem *balux*, sive *baluca* (nam utrumque dicitur,) est inquam, arena, seu terra, seu gleba, autaria, id est, ex qua aurum exeoquitur. FABER.

9. *Quadrata*] Hispaniam *trigoniam* imperite faciunt Æthicus in Cosm. & Orosius 1, 2. sed Strabo, Mela, Ptolemæus, & alii, comparant eam *corio bubulo* extenso: cujus partes ad collum pertinentes in adhærentem ipsi Galliam porriguntur: inde dilatatur ad brachia, ab Nova Carthagine usque ad Cantabros: crura a freto Herculeo usque in Gallæciam & mare Britannicum: ultimum corii, ad modum caudæ, promontorium Sacrum, hodie *S. Vincentii*, quod in Oceanum Atlanticum extenditur. BERNEC.

Sexcenta millia passuum] Quæ sunt stadia 4300. Strabo III. pag. 111. 46. Tarracone ad Pampelonem, ipsamque Oceani oram, stadia numerat 2400. tantum. At vero Diodorus IV, 35. Pyrenæos ait in longitudinem stadia fere 3000. extendi. IDEM. Puta, spatium. At hoc per tautologiam dicetur, *spatium montis efficit spatium tot passuum.* Quanto igitur rectius in MSS. Bongarsianis legitur *DC.M. passus*, id est, *sexcenties mille passus?* Vitium ex eo, quod litteras numerales, alius hoc, alius alio modo explicavit ex librariis. SCHEFF.

10. *Undique versus* &c.] Vulgati & duo MSS. *undique adversus assidui.* malim *undique adversi & assidui flatus.* BONGARS. Sed Val. Acidalius in Vellejanis lectionibus, sub finem, pro *undique versus*, addita copula reponit Apulejanum, *& undique secus*, id est, ab omnibus partibus. Lego tamen *undique versum* etiam apud Apulejum IV. Metam. & Apolog. nec video cur damnandum sit. BERNEC. Et impressi & MSS. habent *undique adversi*, quod videtur melius. Sunt autem *undique adversi* qui undecunque veniant, habent flatus alios sibi adversos. Cujus rei causa, quia undique mari cincta Hispania excepto eo latere, quo Galliæ adhæret. Cum ergo flatus surgant e mari, fit, ut qui ab hoc oriuntur latere, spirent contra eos, qui surgunt a latere opposito. SCHEFF.

CAP. II. 1. *Animi ad mortem parati*] Silius Ital. 1, 225. de Hispanis:

Prodiga gens animi, & properare facillima mortem.
Namque ubi transcendit florentes viribus annos.
Impatiens avi spernit novisse senectam,
Et fati modus in dextra est. — BERNEC.

2. *Si extraneus*, &c.] *Nulla magna*

bus & adstricta parcimonia. [2] Bellum quam otium malunt; si extraneus deest, domi hostem quærunt: [3] Sæpe tormentis pro silentio rerum creditarum immortui; adeo illis fortior taciturnitatis cura, quam vitæ. [4] Celebratur etiam bello Punico servi illius patientia, qui ultus dominum inter tormenta risu exsultavit, serenaque lætitia crudelitatem torquentium vicit. [5] Velocitas genti pernix; inquies animus; plurimis militares equi, & arma, sanguine ipsorum cariora. [6] Nullus in festos dies epularum apparatus. Aqua calida lavari, post secundum bellum Punicum a Romanis didicere. [7] In tanta seculorum serie

gna civitas (nec ulla bellicosa natio) *diu quiescere potest. Si foris hostem non habeat; domi inveniet:* Livius XXX, 44, 6. Quo consilio etiamnum apud Hispanos foris arma, domi quies. IDEM.

3. *Fortior taciturnitatis* &c.] Scribe, *Potior taciturnitatis cura.* GRONOV.

4. *Celebratur etiam*] Vide Livium XXI, 2, 6. Valerium Maximum III, 3. fin. BONGARS. Exemplum Hisp. constantiæ in tormentis, habet etiam Tacitus Annal. IV, 45. Strabo III. pag. 114, 25. Adde supr. II, 9, 4. & Plinium VII, 23. Senec. Epist. 47, 4. BERNEC.

5. *Et arma sanguine ipsorum cariora*] Livius XXXIV, 17, 6. Hispanos plerosque sibi manus attulisse refert ob adempta arma. *ferox gens*, inquit, *nullam vitam rati sine armis esse.* BONGARS. Silius Ital. III, 330.

Nec vitam sine Marte pati: quippe omnis in armis
Lucis causa sita, & damnatum vivere paci.

Adde notata supr. ad XXXIII, 2, 3. & 4. BERNEC.

6. *Nullus epularum apparatus.*] Plinius XVI, 3. scribit, eos ævo suo *glandem in secundis mensis habuisse.* Quin ex glandium farina etiam panem confecisse docet Strabo III. Quamvis ditissimi, aquam bibebant, ut videre est apud Athenæum II, 6. IDEM.

Aqua calida lavari.] Id quod jam olim deliciarum nomine taxatum apparet ex Homer. Odyss. VIII, 248. & illo Hermippi Comici veteris:

Μὰ Δί' οὐ μέντοι μεθύειν τὸν ἄνδρα χρὴ
Τὸν ἀγαθὸν, οὐδὲ θερμολουτρεῖν· ἃ σὺ ποιεῖς.
Sed inebriari non decet virum probum,
Calida aut lavari: quæ facere tamen soles.

Sane Bunduica (quæ Tacito Boudicea) regina Britannica, in oratione ad exercitum, *Romanos nec viros* ait *appellandos, quod calida laventur.* Dionis abbreviator in Nerone pag. 172. f. Quod Germanis excusatius est, *ut apud quos plurimum hiems occupat.* Tacit. Germ. 22. Qui idem inter *delinimenta vitiorum*, quibus Romani Britannos denique jugi patientiores reddidere. *Balnea* quoque numerat in Agr. 21. Fortissimos Spartanos, *psychrolutas* (Senecæ verbo) facit Plutarchus in Alcibiade 40. IDEM.

7. *In tanta seculorum serie*] *Insidia-*

ſerie nullus illis dux magnus præter Viriatum fuit: qui annis decem Romanos varia victoria fatigavit, adeo feris propiora, quam hominibus, ingenia gerunt. quem ipſum non judicio populi electum, ſed ut cavendi ſcientem, & declinandorumque periculorum peritum, ſequuti ſunt. [8] Cujus ea virtus continentiaque fuit, ut, cum Conſulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus geſtis non armorum, non veſtis cultum, non denique victum mutaverit; ſed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perſeveraverit; ut quivis gregarius miles ipſo imperatore opulentior videretur.

CAP. III. [1] In Luſitanis juxta fluvium Tagum, vento equas fœtus concipere multi auctores prodidere, quæ fabulæ ex equarum fœcunditate & gregum

ſidiatricem enim ac prædatricem vitam ſectati ſunt, parva auſi, magna vero non aggreſſi, &c. Strabo III. pag. 109, 7. BONGARS.

Annis decem] Cum Viriato bellum geſtum annos quatuordecim. Florus II, 17, 25. & Oroſius V, 4. ſcribunt. BONGARS. Vide omnino Lipſium Not. 172. ad II. Vell. Paterc. BERNEC.

Adeo feris propiora] Hæc in parentheſi vulgo ponunt, ſine cauſa, ut opinor, & fortaſſe, quia mentem auctoris haud percipiebant. Continent enim rationem, ob quam nullos duces magnos habuerint, videlicet, quia ducibus aliquibus detrectaverint parere, ferarum inſtar, quæ & ipſæ duces agnoſcunt nullos, ſed ſuo arbitratu per ſe vagantur. Itaque ſubjungitur, ne Viriatum quidem ſecutos, ut ducem, & a ſe electum, ut ipſi pareant, ceu ſuperiori, verum quia oſtendebat rationes effugiendi periculi. Debet itaque ſic diſtingui totus locus: *qui annis decem Romanos varia victoria fatigavit; adeo feris propiora quam hominibus ingenia gerunt. Quem ipſum non &c.* SCHEFF.

8. *Non veſtis cultum*] Talis Otho apud Tacitum Hiſt. II, II, 8. Talis Carinus, ſeu potius Carus, apud Syneſium Orat. de Regno, pag. 13. BERNEC.

CAP. III. 1. *In Luſitanis*] *Rem incredibilem* dicit Varro, *ſed Veram* II. de Re Ruſtica I. & Columell. VI, 27. & Plin. VIII. Nat. Hiſt. 42. Vide & Maronem, Georg. III, 273. BONGARS. Adde citatos & comprobatos a Lud. Carrione, Emendat. I, 17. & II, 4. Franciſcus tamen Fernandius de Cordova Hiſpanus, illam narrationem de equabus Hiſpanicis vento concipientibus, eſſe commentitiam, & auctoritate, & ratione, & experientia docet in Didaſcalia multiplici 48. In quam ſententiam concedit & Joh. Wouwerius Polymath. II. pr. BERNEC.

Quæ fabulæ &c.] Imo rem ita ſe habere, neque fabuloſum hoc eſſe tradunt præter Varronem, Virgilium, Plinium & Columellam etiam Silius Italicus, cui ut Hiſpanici generis homini maxime hic fides adhibenda videtur, his verſibus:

miraſ

gum multitudine natæ ſunt; qui tanti in Gallæcia & Luſitania, ac tam pernices viſuntur, ut non immerito vento ipſo concepti videantur. [2] Gallæci autem Græcam ſibi originem aſſerunt. Siquidem poſt finem Trojani belli, Teucrum morte Aiacis fratris inviſum patri Telamoni, quum non reciperetur in regnum, Cyprum conceſſiſſe, atque ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidiſſe. Inde accepta opinione paternæ mortis patriam repetiſſe. [3] Sed quum ab Euryſace Aiacis filio acceſſu prohiberetur, Hiſpaniæ litoribus appulſum, loca, ubi nunc eſt Carthago nova, occupaſſe; inde Gallæciam

mirabile dictu,
Nullus erat pater: ad Zephyri nova flamina campis
Vettorum eductum genitrix effuderat Harpe.

Et Solinus, *Tagum ob harenas auriferas ceteris omnibus pratulerunt a in proximis Vlyſſipouis equa laſciciunt mira fœcunditate. nam ſpirante vento Fauonio concipiunt, & ſitientos viros aurarum ſpiritu maritantur.* Item alibi: *Edunt equa ex ventis conceptos: ſed hi numquam triennium avum trahunt.* Martianus Capella de Ulyſſipone agens: *In ejus*, inquit, *confinio equarum fœtura ventis maritantibus inoleſcit.* quod autem ait: *numquam triennium avum trahunt*, adfirmat etiam Columella. *Cum ſit notiſſimum etiam in ſacro mente Hiſpania, qui procurrit in occidentem juxta Oceanum, frequenter equas ſine coitu ventrem pertuliſſe, fœtumque educaſſe; qui tamen inutilis eſt: quod triennio, priſquam adoleſcat, morte abſumitur.* adfirmat, inquam, Columella: ſed non etiam Silius idem, cujus ſunt iſti verſus:

At Vettonum alas Balarus probat aquore aperto.
Hinc adeo, cum ver placidum flatuſque tepeſcit,
Concubitus ſervans tacitos grex proſtat equarum,
Et Venerem occultam genitali concipit aura.
Sed non multa dies generi: properatque ſenectus:
Septimaque his ſtabulis longiſſima ducitur aſtas.

Ecce, ſeptem annos illis dat: quibus alii vix tres, niſi quis audacior cenſeat etiam hic reponendum:

Tertiaque his ſtabulis longiſſima ducitur aſtas.

Quod mihi tamen non perſuadebit. MOD.

Gallacia] Ita ſcribendum; non ut vulgo, *Gallecia.* Vlitius in Notis ad Gratium mallet *Callacia.* Sed literæ G & C. ut ejuſdem inſtrumenti, facile permutantur. VORST.

2. *Gallaci*] A quibus devictis Decimus Brutus *Gallacus* dictus. Hi Straboni III. pag. 115. 24. ſunt Καλλαϊκοί. & 105, 3. Brutus Καλλαϊκός. Idem 108, 30. non ipſum Teucrum ibi conſediſſe, ſed *quoſdam qui Teucrum in bellum fuerant ſecuti.* De *Amphilochis* lege eundem. BONGARS.

Salaminam] Juntæ: *Salamina.* GRÆV.

 3. *Car-*

læciam transisse, & positis sedibus genti nomen dedisse. [4] Gallæciæ autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cum æris ac plumbi uberrima, tum & minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. [5] Auro quoque ditissima, adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas exscindant. [6] In hujus gentis finibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur; sed si quando fulgure terra proscissa est, quæ in his locis assidua res est, detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. [7] Feminæ res domesticas, agrorumque culturas administrant; ipsi armis, & rapinis serviunt. [8] Præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior; quippe temperamento ejus, ferrum acrius redditur; nec ullum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tinguatur. [9] Unde etiam Cha-

3. *Carthago nova*] Silius Italicus III, 368.

Dat Carthago viros Teucro fundata vetusto.

Quem verum cum historica veritate pugnas demonstrat Lud. Nonius Hisp. 66. BERNEC.

4. *Amphilochi*] Urbem sic dictam tradit Strabo III. p. 108, 33.

Minio, quod etiam] Minius amnis, Plinius IV. Nat. Hist. 20. qui & Βαῖνις Straboni: cui sacer mons est ἱερὸν [illegible], de quo idem III. pr. BONGARS.

Tum & minio] Cur non *minii*, cum præcedat *æris* ac *plumbi*: Nulla sane causa est, cur mutare casum hic debuerit. Sed credo, aliter hæc distinxisse Justinum, ac ut fit in vulgatis, & hoc *minio* retulisse non ad antecedens *uberrima*, sed subsequens *ditissima*, hoc modo: *Regio cum æri. ac plumbi uberrima, tum & minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit, auro quoque ditissima.* SCHEFF. Legendum est, *minii*. FABER.

5. *Auro*] Meminit aurariarum Hispanicarum & sacra Scriptura Maccab. I, 8, 3. BERNEC.

7. *Feminæ*] Hunc ipsum & alios Gallæcorum mores graphice describit Silius Italicus III, 344. cum seqq. IDEM.

8. *Nec ullum apud eos telum probatur*] Ita antiquiores typis expressi. Bongarsius maluit *ad eos*; credo, quod in quibusdam MSS. sic reperisset. Neque ego negem, *ad* interdum pro apud usurpari. VORST.

Aut Chalybe tinguatur] Isaacus Vossius vir magnus in notis ad Catullum Chalybem ait fluvium esse inter Anam & Tagum, qui a Ptolemæo & Martiano dicatur Κάλιπος vel Κάλιπος. Quod credo verum esse. GRÆV.

9. *Unde etiam Chalybes* &c.] De his consulendus Hieron. Magius Miscell. II, 8. BERNEC.

Ferroque] An legendum, *ferro, qui cæteris præstare dicuntur?* num potius quid deest, ad quod *que* conjunctio referebatur? Hoc malo credere ac scribere, *unde etiam*

Chalybes, fluvii hujus finitimi appellati, ferroque ceteris præstare dicuntur.

Cap. IV. [1] Saltus vero Tartesiorum, in quibus Titanas bellum adversus Deos gessisse proditur, incoluere Cunetes; quorum rex vetustissimus Gargoris, mellis colligendi usum primus invenit. [2] Huic cum ex filiæ stupro nepos provenisset, pudore flagitii, variis generibus exstingui parvulum voluit; sed per omnes casus fortuna quadam servatus ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione per-

etiam Chalybes, fluvii hujus finitimi appellati, acie ferroque præstare dicuntur. Dicitur Latinis *acies*, quod Græcis στόμωμα. Vide Plinium XXXIV, 14. Hæc autem vocula videtur sublata, quod proxime præcederet *ati* litteris similibus, unde has otiosas & superfluas putarunt. Scheff.

CAP. IV. 1. *Tartesiorum*] Eorum regem Arganthonium, ad quem venerint Phocenses, commemorat Herodotus I, 163. quem annos centum viginti refert vixisse. Meminit & Cicero de Senect. 19. Tartessios omnium bonorum affluentes esse; & cælo salubri, maximeque aëris temperie frui: ideoque longævos dictos Strabo auctor est. Bongars.

Titanas] Ac si dicas terrigenas. טיט *tiit* enim lutum, humum, Orientalibus denotat.

Incoluere Curetes] Nulli in saltibus Tartessiorum Curetes. Sed Cynetes: & ita legendum esse hoc loco ostendimus in Ptolemæo. Voss. Nihil hic Curetibus loci. Corrige cum Isaaco Vossio: *incoluere Cynetes.* Sic dicebantur incolæ Cunei promontorii proprie, qui postea fines suos protulerunt. Vide notas ejus ad Mel. III, I. Græv. Scripsi auctoritate If. Vossii *Cunetes*: qui sunt Cunei promontorii incolæ. Vult quidem ille *Cynetes*: sed quam facile *Y* in *U* transeat, notum. ita enim *Sulla* pro Sylla, & *Suphax* pro Syphax dixere. *Curetes*, ut vulgo editur, non Hispaniæ, sed Græciæ populus sunt: de quibus Pausanias & alii. Vorst. Ridicula scriptura, sed quæ ab If. Vossio V. CL. optime mutata fuit in *Cynetes.* Poterat etiam dicere *Cunetæ*; sunt autem *Cunetæ* in Hispaniæ parte qua Anas fluvius aquas suas in mare effundit. Faber.

Gargoris] Joannes Episcopus Gerundensis Paralipom. Hispaniæ I. *Gorgonium* vocat: ejus nepotem *Abium.* Bongars.

2. *Huic cum ex filiæ stupro nepos provenisset*] MS. *ex filia æstu.* Scripsisse Justinum censeo: *ex filia incestu.* Inde sequitur *pudore flagitii.* Græv.

Ad regnum tot periculorum miseratione pervenit] Juntæ: *tot periculorum admiratione pervenit.* Ut paulo post: *Admiratione tot casuum periculorumque ab eodem successor regni destinatur.* Græv. Rectius videtur, quod in editione Juntina est, *tot periculorum admiratione.* Sic paulo post, *Admiratione tot casuum periculorumque ab eodem successor regni destinatur.* Vorst. Quænam illa *ministratio periculorum*? unde, aut in quo? Lego potius: *tot periculorum iteratione*, sensu elliptico, pro, ex *tot periculorum iteratione.* Voci *iteratione* adhæsit *m* in principio, ex

pervenit. [3] Primum omnium cum eum exponi jussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum misisset, inventus est vario ferarum lacte nutritus. [4] Deinde relatum domum, tramite angusto, per quem armenta commeare consueverant projici jubet; crudelis prorsus qui proculcari nepotem, quam simplici morte interfici maluit. [5] Ibi quoque cum inviolatus esset, nec alimentis egeret, canibus primo jejunis, & multorum dierum abstinentia cruciatis, mox etiam suibus objecit. [6] Itaque cum non solum non noceretur, verum etiam quarundam uberibus aleretur; ad ultimum in Oceanum abjici jussit. [7] Tum plane manifesto quodam numine inter furentes æstus, ac reciprocantes undas, velut nave non fluctu veheretur, leni salo in litore exponitur; [8] nec multo post cerva affuit, quæ ubera parvulo offerret. Inde denique conversatione nutricis eximia puero pernicitas fuit, interque cervorum greges diu montes

ex fine vocis præcedentis. Post ex *miteratione*, *miseratione*, factum, quod accidit in aliis similibus. *Admiratione* Juntarum est ex §. 10. seq. SCHEFF.

4. *Quam simplici morte interfici*] *Simplicem mortem* dixere & alii; ut Suetonius Cæs. 74. & Curtius VIII, 7, 8. Lucanus III, 751. *mortem non unam* vocat. Vide Notas Bernecceri ab Iustini XII, 10, 2. VORST.

5. *Cum inviolatus esset*] Mallem *cum non violatus esset*, debet enim præcedere verbum. SCHEFF.

6. *Non solum non noceretur*] Ita recte & alii hic emendarunt, & nostri MSS. omnes habent. cum in editionibus hactenus male, *non nocerent*, fuerit. Cic. Verr. IV. *Confirmat curaturum se, ne quid ei per filium suum noceretur.* Et Columella II. *Non nocebitur ei nocturnis roribus.* MOD. Ergo ex Iustini auctoritate dicere possumus, *nocere aliquem*, quod contra Canones receptos Latinitatis est; Sed & idem me apud Plautum observasse scio, quod satis est. Franc. autem Modius apud Berneccerum, quamquam alias & doctrina & judicio singulari præditus, hic aliquid humani passus est; erravit enim, quod monendum putavi, ne cui auctoritas illius imponat, si credulum lectorem nactus erit. Is ad hujus loci confirmationem affert ex Cicerone in Verrem: *Confirmat curaturum se, ne quid ei per filium suum noceretur.* Tum & hoc ex Columella I. *Non nocebitur ei nocturnis roribus.* Quod utrumque exemplum nil quidquam probat. Quid enim novi si dicamus, *nocetur Julio, nocetur pudori*? nempe in activa significatione dicendum esset, *nocere Julio*, non *Julium*. At hic, inquies, est iridem *noceretur*, ut apud Iustinum. Fateor, sed. *noceretur ei*, non *noceretur ille*, quod erat probandum. Sæpius legas apud optimos

montes ſaltuſque haud inferior velocitate peragravit. [9] Ad poſtremum laqueo captus, regi dono datus eſt. Tunc & lineamentorum ſimilitudine, & notis corporis, quæ inuſtæ parvulo fuerant, nepos agnitus. [10] Admiratione deinde tot caſuum periculorumque, ab eodem ſucceſſor regni deſtinatur. [11] Nomen illi impoſitum Habidis; qui ut regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut non fruſtra deorum majeſtate tot periculis ereptus videretur; quippe barbarum populum legibus junxit, & boves primus aratro domari, frumentaque ſulco quærere docuit; & ex agreſti cibo mitiora veſci, odio eorum quæ ipſe paſſus fuerat, homines coëgit. [12] Hujus caſus fabuloſi viderentur, niſi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Perſarum cane alitus proderetur. [13] Ab hoc & miniſteria ſervilia populo interdicta, & plebs in ſeptem urbes diviſa. [14] Mortuo Habide regnum per multa ſecula a ſucceſſoribus ejus retentum eſt. In alia parte Hiſpaniæ, &

mos ſcriptores, *ſtatur*, *quieſcitur*, *venitur*, neque tamen propterea, unquam dicas *ſtor*, *curror*, *quieſcor*, *calcor*, *venior*. Neque enim iſthæc per plures perſonas flectuntur. Quid igitur afferre poterat Modius? Hunc Plauti locum ſcilicet,

Jura, te non nociturum eſſe hominem de hac re neminem;

tum vero rem plane confectam dediſſet. FABER.

9. *Laqueo captus*] Vid. Not. ad Senec. Octav. 412. GRONOV.

12. *Hujus caſus fabuloſi viderentur*] Hominum θηριοτρόφων, hoc eſt, a feris educatorum, & agilitate feras æquantium exempla congeſſit Phil. Camerarius, Horar. Subciſ. 1, 75. BERNEC.

Lupa nutriti] Supra XLIII, 2, 5. Livius 1, 4. Plutarchus Romulo 5. & de Fortun. Romanor. 12, Strabo v. Virgil. Æneid. VIII, 630. & plerique, qui de origine urbis Romæ tradunt. Plinius VIII, 17. *Qua de infantibus ferarum lacte nutritis, cum eſſent expoſiti, traduntur, ſicut de conditoribus noſtris a lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quam ferarum natura, arbitror.* Idem viſum Plutarcho, Romul. 11. *Suſpectam quidam habent fabulam & commentum: nos quum cernamus, quanta vis ſit fortunæ, non debemus ei fidem derogare, reputantes animo, rem Romanam ſine divino aliquo auſpicio & magno miraculo non fuiſſe eo potentia progreſſuram.* Adde Demſterum ad Roſin. pag. 4. 5. BERNEC.

Cane alitus] Supr. I, 4. 10. Lucianus in Libr. de Sacrificiis, poſt pr. Ælianus Var. hiſtor. XII, 42. Aliter Herodotus, I, 10, IDEM.

& quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac, tanta pabuli lætitia est, ut nisi abstinentia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. 15 Inde denique armenta Geryonis, quæ illis temporibus solæ opes habebantur, tantæ famæ fuere, ut Herculem ex Asia prædæ magnitudine illexerint. 16 Porro Geryonem ipsum non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuisse ferunt; sed tres fratres tantæ concordiæ exstitisse, ut uno animo omnes regi viderentur, nec bellum Herculi sua sponte intulisse, sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse.

CAP. V. 1 Post regna deinde Hispaniæ, primi Carthaginienses imperium provinciæ occupavere. 2 Nam cum Gaditani a Tyro, unde & Carthaginiensibus

14. *Et quæ ex insulis*] Malim, *ea quæ*. De Geryone quæ referuntur notiora sunt, quam ut quidquam notari ad ea debeat. Narratio extat in Diodoro IV, 17. BONGARS. Meminit & Plato in Gorgia. BERNEC.

Tanta pabuli lætitia] Strabo III. pag. 117, 14. scribit, ibi pascentium ovium lac sero carere, multumque aquæ ob pinguedinem affundi, ut caseus cogi possit: & 50 dierum spatio pecus suffocari, nisi post quinquagesimum quemque diem, sanguinis missione pinguedo castigetur. Similia de agro Catanæo in Sicilia, tradit idem VI. pag. 186. 3. & de Arabia Curtius V, 1, 15. IDEM.

Interpellata] Vide notata ad XVIII, 5, 7. IDEM.

15. *Herculem ex Asia*] Herculem Tyrium intelligit. Vide Arrianum II. BONGARS.

16. *Porro Geryonem*, &c.] Aliter Servius ad illa Virgilii VII. Æn. 661.

—— *postquam Laurentia victor Geryone extincto Tirynthius attigit arva.*

In hæc verba: *Geryones rex fuit Hispaniæ, qui ideo trimembris fingitur, quia tribus insulis præfuit, quæ adjacent Hispaniæ: Balearicæ majori, & minori, & Ebusæ. Fingitur etiam bicipitem canem habuisse, quia terrestri, & navali certamine plurimum potuit: hunc Hercules vicit: qui ideo dicitur, ad eum olla ærea transvectus, quod habuerit navem fortem & ære munitam.* MOD.

Ut uno animo regi viderentur] Imitatio Virgiliana, *Dum spiritus hos reget artus.* FABER.

CAP. V. 1. *Post regna deinde Hispaniæ*] Quænam regna? Hispaniæ namque, de qua hic sermo, unum tantum habuit. Videtur ergo istoc *regna* glossatoris esse. Idem censeo & de sequente *provinciæ* vocabulo, & utrumque arbitror delendum. SCHEFF. Atqui dixit in alia Hispaniæ parte regnasse Habidem, in alia Geryonem. Est tamen hic locus ὕποπτος.

2. *Cum Gaditani a Tyro*] Hæc prolixe narrat Strabo III. f. BONGARS. Colonias a Tyriis conditas referunt Plinius V, 19. & Curtius

ſibus origo eſt, ſacra Herculis, per quietem juſſi, in Hiſpaniam tranſtuliſſent, urbemque ibi condidiſſent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hiſpaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginienſes miſere. [3] Ibi felici expeditione & Gaditanos ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ imperio ſuo adjecerunt. [4] Poſtea quoque hortantibus primæ expeditionis auſpiciis, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam miſere: qui magnis rebus geſtis, dum fortunam inconſultius ſequitur, in inſidias deductus, occiditur. [5] In hujus locum gener ipſius Hasdrubal mittitur; qui & ipſe a ſervo Hiſpani cujuſdam, ulciſcente domini injuſtam necem, interfectus eſt. [6] Major utroque Annibal imperator, Hamilcaris filius ſuccedit. Siquidem utriuſque res geſtas ſupergreſſus, univerſam Hiſpaniam domuit: inde Romanis illato bello, Italiam per annos ſexdecim variis cladibus fatigavit: [7] cum interea Romani, miſſis in Hiſpaniam Scipionibus, primo Pœnos pro-

tius IV, 4, 27. Adde Diod. XXV, 2. Ariſt. Mirab. 122. BERNEC.

Invidentibus incrementis &c.] Adde ſupra XLIII, 3, 13. & XLIII, 5, 4. Livium I, 9, 4. & I, 14, 6. Tacitum IV, 63, 4. Amirat. XX, 10. IDEM.

4. *Hamilcarem*] Cujus cognomen *Barcas*: Lege Polybium II. Appianum in Iberica pag. 258. f. Probum in ejus Vita. De Haſdrubale a ſervo, cujus ſupra hoc ipſo libro auctor meminit, interfecto, vide eoſdem. BONGARS.

5. *A ſervo*] Supr. XLIV, 2, 4. Val. Max. III, 3. fin. Appianus Annib. p. 314. Silius Ital. I, 165. &c. Diod. XXV, 2. BERNEC.

7. *A Scipionibus*] Cneum & Publium intelligit, quos *duo fulmina imperii Romani* vocat Cicero pro Balbo 15. Livius XXV. De Hiſpania ab Auguſto domita, lege Dionem, Suetonium, Florum, Oroſium, Horatium III. Od. 14. Sed hic, ut Auguſto bellicorum certaminum, ita & mihi commentationis hujus, laborioſæ quam glorioſæ magis, finis eſto: & vacuo tunc duellis orbe terrarum, Ianus Quirini ab illo eluſus, leve hoc, non futurum tamen inutile, opus claudat Feliciter. BONGARS.

8. *Nec*

provincia expulerunt: postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt. [8] Nec prius, perdomita provincia, jugum Hispani accipere potuerunt, quam Cæsar Augustus, perdomito Orbe, victricia ad eos arma transtulit, populumque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ usum traductum, in formam provinciæ redegit.

8. *Nec prius, perdomita provincia,* &c.] Illa verba (*perdomita provincia*) deleo, nata quippe sunt ex illis quæ in eadem periodo leguntur, *perdomito*, & *provincia*. Id quod adeo verum est, ut hinc quoque error alius manarit, qui in MSS. Codd. occurrit. FABER. Certissima est hæc Fabri elegantissimi conjectura.

TANAQUILLUS FABER
AD
ELIAM BORELLUM.

Epistolam hodie ad Grævium scripsi, Mea Suavitas, in qua satis multa erant quæ ad Justini emendationem pertinerent; idque a me ideo factum est, (nam, ut nosti, alia poteram scribere) quod ipse Grævius vir Doctissimus, & mei amantissimus, nuperam Justini editionem a se procuratam, & feliciter emendatam, ad me per amicum miserat. Ex iis autem locis, (nam bene multi erant,) en tibi unum ex XLII, 2. in fine. Loquitur ibi Justinus de Jasone, qui Colchidem, postquam in Thessaliam reversus fuerat, repetiit. *COMITE Medea uxore, quam, repudiatam, miseratione exilii rursum receperat, & Medio privigno, ab Ægeo rege Atheniensium genito, Colchos repetivit, socerumque etiam regno pulsum restituit.*

Quid autem, inquies, an est ibi quod reprehendas, quod emendari postules? Est vero, ô Noster; & brevi una mecum senties. Sed prius audi carmen, si me amas, quod ipse pæne aliud agens, sed de te cogitans, tamen, ad Divam Criticen cecini, cum de hujus loci emendatione mihi gratularer ludibundus, nugabundus, & requiem animo quærens, ut meus est mos scilicet.

Ad Divam Criticen.

O Dea, quæ, tacitis residens sub rupibus, olim
Ringeris, æternum obrodens sub corde laborem;
Hue ades, o Critice mater; Te quatuor aræ
Hic o, Diva, manent, rusco, urticaque revinctæ;
Carduus hic, spinisque frequens paliurus acutis;
Apsinthique latex acri confusus aceto,
Et quæ sopitos valeant pervellere sensus;
At pro Malobathri foliis, & thure Sabæo,
Juniperus mordax plena tibi fumat acerra.
Hue ades, o Regina, tuo si Numine dignum est
Carmenque, & Sacrum, tibi quod mea Musa paravit.
Sed tamen est aliud, quod & ipsa fatebere majus,
Et quod te invitet nigrantia linquere tesqua;
Scilicet ex imo redivivum sistimus Orco,
Ante fores templi, regem, quem Colchica tellus
Phasidos ad ripas, herbosaque pascua quondam
Auriferas vidit late regnare per oras.

Uno verbo, Mi Borelle, pro *etiam*, apud Justinum, legendum omnino est, *Æetam*, qui Medeæ pater, Jasonis autem socer, invitus licet, fuit tamen. Vale. Vides me de Justino cogitare; neque aliter res est, & jam aliquid orsus sum; hujus autem principis nomen est XXXII, 3. *Istrorum gentem fama est originem a Colchis ducere*, missis *ab Æeta rege ad Argonautas raptoresque filiæ persequendos.*

PROLOGI
HISTORIARUM
PHILIPPICARUM
POMPEJI TROGI

Cum Notis

JACOBI BONGARSII, FRANCISCI MODII, JOANNIS FREINSHEMII, ISACI VOSSII, JOANNIS VORSTII.

Quibus accedunt

Emendationes Rev. Abbatis DE LONGUERUE è MSS. Codicibus depromtæ.

FRANCISCO ROSÆO
A M B I A N O
JACOBUS BONGARSIUS
S. P. D.

R*Ecte judicas, Francisce, eum*
Qui mores hominum multorum vidit, & urbes,

ad judicandum sapientiorem, & ad agendum paratiorem fore. Vidisse autem non is solum putandus est, qui oculatus testis, regiones longinquas, & ultimas peragravit; sed & is qui & mores hominum, & regionum situs, & rerumpublicarum conversiones animo tenet. Sedentibus nobis, id præstant historicorum libri. Unde enim, *ut est apud M. Tullium*, facilius quàm ex annalium monumentis, aut bellicæ res, aut omnis reipublicæ disciplina cognoscitur? *Itaque, dum tu Italiæ, discendi & cognoscendi causa, inhæres; & doctorum qui illic sunt hominum, doctis colloquiis frueris: ego historicos Græcos & Latinos magnam partem percucurri. Hi mihi Justinum emendanti, & quamplurimis locis cæcutienti, facem prætulerunt. Reliqui erant in Pompeji historias*

ſtorias Prologi, Latine, arbitror, nunquam editi: è quibus ſtercoris plus exhauſi, quam olim ex Augiæ cloacis, Hercules ipſe. Sed ita contaminata erant omnia, & fœde conſpurcata, ut ceteris hiſtoricis, tanquam auxiliaribus copiis, inter medios hoſtes deſtitutus, coactus tandem ſim, victus, manum dare. Tu nobis iſthic alterum Herculem quærito. Eos interim tibi, amiciſſime Franciſce, amicitiæ noſtræ teſtificandæ, lub. mer. do dico. Gozio & Puchotio multam à me ſalutem. Vale.

PRO-

PROLOGI HISTORIARUM PHILIPPICARUM POMPEJI TROGI.

PROLOGUS LIBRI I.

PRimo volumine continentur hæc. Imperium Assyriorum a Nino rege, usque ad Sardanapalum.

PROLOGI] Librorum Trogi ἀδιορθώτως edere, non erat animi mei sententia: tam crebra, tam fœda erant in iis vulnera, novæ cicatrici ut locus non esset, & mihi desperata eorum videretur salus. Tandem & amicorum auctoritate compulsus, & meo etiam judicio persuasus, sententiam mutavi. Itaque vitam illis dedisse, hoc tempore satis sit: nam integram valetudinem aliis deberi, facile patiar. Attamen ne prorsus eorum curam viderer omisisse, periculum faciendum duxi, an & conjecturis nostris sanari quædam possent: sagaciores, in ceteris εὐστοχίαν suam exerceant. Namque a libris an sperandum aliquid sit, nescio: hoc scio septem MSS. codices, in difficillimis & contaminatissimis locis, quasi conspiratione quadam, consentire; aut lectionum monstris certare. Vide Italicam interpretationem, olim editam, quæ ne uno quidem loco, a librorum nostrorum scriptura discedit. Qualescunque sunt, Justini abbreviatoris negligentiam detegunt, & historiarum Trogi seriem ostendunt. Auctoris nomen in libris nullum est: Nam quod in duobus legitur. *In Trogi sequitur Justini epitoma libros*, non arbitror huc spectare, sed ad magnus opus, id est, vulgatam Justini epitomam. Quisquis est, non in Justinum, sed in Trogum argumenta scripsit, ut in Livium Florus. Nam in his quædam sunt non pauca, quæ in Justino frustra quæras, ut non immerito integrum Trogi ipsius opus, historia desideret. Sunt autem *Prologi* ὑποθετικοὶ singulorum librorum argumenta continentes. BONGARS. Præclarum est quod, cum ipsis historiis Philippicis Trogi Pompeji, quarum Justinus epitomas fecit, frui non liceat, antiquos tamen earum Prologos seu summaria habemus. Ex his enim non tantum ipsarum epitomarum Justini emendationes quædam fieri possunt, sed & apparet fere, quænam illa sunt quæ Justinus in epitomis suis, ut ipse in præfatione fatetur, omisit. Sed sunt in prologis istis quam plurima menda. Quorum tamen non pauca a Bongarsio & aliis indicata, satisque manifesta, sustulimus; atque ita, ut prologi ipsi paulo minus asperi sint lectu, quam antea, effecimus. VORST. Hi, qui dicuntur *Prologi*, nihil aliud sunt quam breves perlochæ Trogi Pompeji. Illos autem describi curavi, itidem ut a Bongarsio olim editi fuere; Modii non addidi, qui corrupti sunt & pæne deperditi. Quid igitur, inquies, quid illos describere attinebat.

lum. Post quem translatum est per Arbacem ad Medos, usque ad ultimum regem Astyagen. Is a nepote suo Cyro pulsus regno: & Persæ regno potiti. Ut Crœso Lydiæ regi bellum intulit Cyrus, victumque cepit. Hic in excessu dicti Æolicarum & Jonicarum urbium situs; originesque Lydorum, & in Italia Tuscorum. Post Cyrum, filius Cambyses Ægyptum domuit. Repetitæ Ægypti origines urbium. Exstincto Cambyse, Darius, occisis Magis, regnum Persicum accepit; captaque Babylone, bella Scythica molitus est.

PRO-

nebat? Id eo consilio factum a me est, ut intelligeres, Lector, quæ res a Justino, dum Trogi Pompeji historias in compendium mittit, prætermissæ fuerint. Isthuc autem nomen, *Prologi*, scis, in hac significatione, Barbatum esse? Ex quo & illud intelligere potes, eorum auctorem, quicumque ille fuerit, eruditis illis temporibus non vixisse, queis honesta Latinitas vigebat. Utcumque sit, Trogum ipsum Pompejum legerat, unde ad nos aliqua certe utilitas pervenire potest. Cum autem dicit, *in excessu*, (quod tam sæpe in illis Prologis reperies,) vult dicere, *per digressionem*; unde suspicor, horum Prologorum scriptorum, hominem Græculum fuisse; quippe ita Græce diceres, ἐν παρεκβάσει, vel διὰ παρεκβάσεως. Dein & illud ipsum nomen, *Prologi*, id quoque videtur probare; Sic enim Græco-barbati loquerentur. FABER.

LIB. I. *Sardanapallum*] Notavi ad Justinum 1, 3, 1. hunc Diodoro, esse tricesimum a Nino. Diodori locum transcripsit Georgius Monachus cujus Chronicum, opus Græce conscriptum, ex bibliotheca reginæ matris usus sum, beneficio Fr. Pithœi, viri & humanitate & doctrina præstantissimi. Is Diodori locum ita refert: Σαρδανάπαλος ὁ τριακοστὸς μὲν καὶ πέμπτος ὢν ἀπὸ Νίνου, &c. Idem ubi apud Diodorum legitur, Assyrios regnasse ἐπὶ γενεὰς τριάκοντα, habet ἐπὶ γενεὰς με' emendo λε. Et paulo post. Τευτάμη γὰρ βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας, ὃς ἦν εἰκοστὸς ἀπὸ Νινύου, &c. Georgius legit, Ταυτάνη γὰρ βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας, ὃς ἦν κε' ἀπὸ Νινύου, &c. Sed hæc præter institutum. BONGARS. Emenda *Sardanapalum*, sic habet codex Maximianus, sive Marchionis de Maximis Romani. LONGUERUE.

Arbacem] Meminit hujus historiæ præter alios etiam Joannes Tzetza Chil. III. Hist. 95. ubi tamen Ἀρτάκης corrupte legitur, pro Ἀρβάκης. FREINSHEM. Rectius hoc quam quod in ipso Justino est *Arbactus*. VORST.

Regno] Modius, *regno est*. FREINSHEM.

Excessu] Sæpius hæc vox his Prologis obvia fit: & notat excursum, digressionem, seu verbo Thucydidis, 1, 16. 5. ἐκβολὴν τοῦ λόγου. IDEM. *Excessu*, id est, excursu, digressione. Thucydides ἐκβολὴν appellat. VORST.

LIB.

PROLOGUS LIB. II.

SEcundo volumine continentur hæc: Scythiæ & Ponti ſitus; origineſque Scythiæ uſque ad bellum, quo eſt inde pulſus Darius, qui poſt hanc fugam Græciæ bellum intulit, per Datin & Tiſaphernem; quod ſoli Athenienſes ſuſtinuere. Hic origines Athenarum repetitæ, & reges uſque ad Piſiſtrati tyrannidem, qua exſtincta, Marathone vicere Perſas. Ut mortuo Dario filius ejus Xerxes bellum Græciæ intulit: ac repetitæ origines Theſſaliæ: expulſoque Græcia Xerxe, bellum ab Athenienſibus tranſlatum in Aſiam, uſque ad Xerxis interitum.

PROLOGUS LIB. III.

TErtio volumine continentur hæc. Ut mortuo Xerxe filius Artaxerxes, pulſo interfectore patris

LIB. II. *Origines Scythiæ*] Emenda *res Scythiæ*, ut habent codices omnes Romani. LONGUERUE.

Et Tiſafernem] Ex Herodoto & Probo in vita Miltiadis, lege *Artaphernem*. BONGARS. Lege & *Artaphernem*. Is enim, non autem *Tiſaphernes* dux fuit exercitûs Darii contra Græcos, ſeu Athenienſes, ut teſtantur Herodotus, Pauſanias in Atticis, Æmilius Probus in vita Miltiadis. Codex primus Vaticanus habet *Tipharnem*, ſed reſtituendum, *Artaphernem*. LONGUERUE.

Athenienſes tenuere] Quæ phraſis ſit, *tenere bellum*, nondum compertum eſt mihi. malim, *ſuſtinere*, repetita ex priori voce ſyllaba, quam propter ſimilitudinem abſorpſerat. Et ſic diſerte in MS. Regio, *ſuſtinuere*. FREINSHEM. Bongarſius in uno Cod. MS. reperit *ſuſtinuere*. Atque ita ſine dubio legendum. VORST. Lege *ſuſtinuere*: & ſic habent duo Vaticani & codex Maximianus. LONGUERUE.

Tyrannidem qua exſtincta &c.] Conjectura legendum auguro, *qua exſtincta, ad Marathonem vic. Perſ.* aut propius veterem ſcripturam, *tyrannidem exſtinctam, Qua ratione vic. Perſ.* BONGARS. Probo conjecturam poſteriorem ingenioſiſſimi & Doctiſſimi Bongarſii reponentis, *uſque ad Piſiſtrati tyrannidem exſtinctam. Qua ratione vicere Perſas* &c. enim etiam Longobardica litera ſcriptus Juſtinus, qui Fuldæ aſſervatur, cuique hic periochæ præpoſitæ ſunt, habet; *ad Piſiſtrati tyrannidem, qua exſtincta radione vincere Perſas.* MOD. Modius poſteriorem Bongarſii conjecturam probat: mihi prior potior videtur. FREINSHEM. Emenda & lege, *Marathone*. Id autem notiſſimum vel pueris eſt. LONGUERUE.

LIB. III. *Pulſo interfectore*] Lege *interfecto interfectore*. Prior vox ob affinitatem ſequentis ab

tris Artabano, bellum cum defectore Ægypti habuit: primoque dux ejus Achæmenes victus est; iterum per Agabazum Ægypto recepta. Ut Græcis cum rege pacificatis, bella inter ipsos orta sunt. Inde repetitæ Peloponnensium origines: ut ab Herculis posteris Dorico populo sit occupata. Deinde bella Argolica & Messeniaca: coalitique Si-

exscriptore omissa, peperit falsam lectionem, & historiæ contrariam. BONGARS. *Lege*, inquit vir doctus, cui hi Prologi vitam debent: *interfecto interfectore. prior vox ob affinitatem sequentis ab exscriptore omissa peperit falsam lectionem, & historiæ contrariam.* Sic, inquam, ille de hoc loco censet, cum in suis MSS. legi deprehendisset; *pulso interfectore patris Artabano.* Ceterum ego qui in membranis Fuldensibus disertim perscriptum videtur; *pulsus interfectorem patris Artabanum*, non dubitavi ex eo facere, *ultus interfectorem patris Artabanum.* Sic cum etiam Justinus de hac re ait. *Atque ita egregius adolescens & cædem patris, & se ab insidiis Artabani vindicavit.* Virgilius.

Ulta virum pœnas inimico a fratre recepi. MOD.

Modii MSS. Fuldenses, *pulsus interfectorem patris Artabanum.* ex quo ille: *ultus interfectorem* &c. Vere, ut puto, nam *ulcisci hostem* etiam dicimus. Vide Indicem Justinianum. FREINSHEM. Codex alter Colbertinus, *Arthabano interfecto*: neque abs re: non enim pulsus solum, sed interfectus fuit ab Artaxerxe Artabanus. Lege itaque: *pulso interfectore patris ab Artabano, & interfecto.* LONGUERUE.

Primoque dux ejus Aechamenes] Diodorus Ἀχαιμένης. & pro *Agabazum* lege *Megabazum*, Μεγάβαζος Diodoro XI. BONGARS. Nostræ membranæ; *primo duce dux ejus Acthamenes victus est, iterum per Agapaxum Ægyptus recepta.* monstrose plane, fateor. Sed ex quo stercore fortasse aliquando aliquis aurum eruit. MOD. Modii MSS. *primo duco dux ejus Acthamenes victus est, iterum per Agapaxum Ægyptus recepta.* Sed Bongarsii opera satis restitutus videtur hic locus. FREINSHEM. Lege, *Achamenes* ex Herodoto, Ctesia, & Diodoro; codex primus Vaticanus habet, *Achamenes.* LONGUER.

Per Agabazum] Scribe, *Megabazum*, vel *Megabyzum* ex Herodoto & Diodoro, licet in nullo codice manuscripto littera prima compareat. IDEM.

Peloponnensium origines] Codicum licet auxilio destitutus lego; *Peloponnesi origines*, non *Peloponnensium*: etenim voces istæ, *sit occupata*, ad singulare femininum, Peloponnesum scilicet, necessario referuntur. IDEM.

Ut ab Herculis posteris Dorico populo sit occupata] Codex unus Colbertinus habet, *pro Dorsco populo* & recte quidem. IDEM.

Messiania] Intelligit bella contra Messenios. de quibus Justinus III, 4. Videtur igitur legendum *Messeniaca*, aut *Messenica.* quo indice quartum suum librum insignivit Pausanias. FREINSHEM. Lege, *Messeniaca.* LONGUERUE.

Coalitique] *Coalescere* hic idem significat, quod *convalescere*: viderurque in usu fuisse Trogo, & propterea etiam adserenda aut relinquenda Justino III, 4, 1. XVIII, 4, 1. XXXVI, 2, 16. Hoc sensu Livius I, 8, 1. FREINSHEM. Emenda ex codicibus Romanis, *Alitique*

Sicyonii & Corinthii tyranni. Bellum Criſeum: & quod Athenienſes primo cum Bœotis, dein cum Peloponneſiis geſſerunt.

PROLOGUS LIB. IV.

QUarto volumine continentur res Siculæ, ab ultima origine, uſque ad deletam Syracuſis Athenienſium claſſem.

PROLOGUS LIB. V.

QUinto volumine continentur hæc. Bellum inter Athenienſes & Lacedæmonios, quod Deceleicum vocatur, uſque ad captas Athenas. Ut expulſi ſunt Athenis triginta tyranni. Bellum quod Lacedæmonii in Aſia cum Artaxerxe geſſerunt, propter Cyrum initum. Hinc repetitum in exceſſu Cyri cum fratre bellum; & Græcorum qui ſub eo militaverunt.

PRO-

que Sicyone & Corinthi; id eſt, ut creverint & *alti* evaſerint. De iis qui rerum potiti erant Corinthi & Sicyone, egerat hoc libro Trogus; verum de iſtis omnibus nihil Juſtinus habet. LONGUERUE.

Sicyonia & Corinthia] Leg. *Sicyoniæ & Corinthi tyranni*, de quorum regno Euſebius in Chronico, & Pauſanias Corinth. Bellum autem Criſeum mihi neque lectum, neque auditum eſt, ſuſpicor legendum, *Thyreum*, de quo Herodotus I, 82. & Euſebius Chron. BONGARS. Hiſtoriam vide etiam apud Diodorum XV, 70. & XIV, 87. FREINSHEM. Lege, *Sicyonii & Corinthii*. LONGUERUE.

Criſeum] Vide notam præcedentem. Rutgerſius Var. V, 7. *Criſſæum* legendum affirmat. Criſſæus ſinus Straboni idem eſt qui Corinthiacus. Bellum autem occaſione Corinthiæ Tyrannidis, *Corinthiacum* appellatum, modo citato loco Diodorus tradit, quod circum ea potiſſimum loca geſtum fit. Potuit ergo ſimili de cauſa *Criſſæum* appellari. Meminit qui Strabo IX. p. 388, 30. Supplem. Curt. I, 5, 25. FREINSHEM. Hoc quodnam ſit, non ſatis dignoſci poteſt. Conjicit tamen Bongarſius legendum eſſe, *bellum Thyreum*, de quo Herodotus I. agit. Rutgerſius autem *Criſſæum* legendum putat; idque dictum pro Corinthiaco. Vide V, 7. Var. Lect. ejus. VORST. *Bellum Criſeum* vel *Criſſæum* aut *Criſæum*. Sic habent omnes codd. MSS. Eo loci egerat Trogus de bello geſto a Cliſthene tyranno Sicyoniorum contra Criſſæos aut Cyrrhæos. De quo legendus Frontinus III, 7, 6. & Pauſanias in Phocicis. LONGUERUE.

LIB. V. *Griſſum*] Lege, *Cyrum*. BONGARS. Adde Xenophontem Hiſt. Græc. III. a princ. FREINSHEM. Emenda, *Cyrum*. Hic enim de Cyro Juniore filio Darii & Paryſatidis agitur. In duobus Vaticanis & in Maximiano codice legitur, *Cyricum*. LONGUERUE.

PROLOGUS LIB. VI.

SExto volumine continentur hæc. Bellum Lacedæmoniorum gestum in Asia cum Persicis præfectis, ducibus belli Dercyllide & Agesilao, usque ad prælium navale factum Cnido: quo victis illis, Athenienses repetiere imperium. Dein bellum Corinthiacum, & bellum Bœotium, quo Leuctris & Mantineæ victi Spartani, amisere imperium. In Thessalia deinde Jasonis & post illum Alexandri Pheræi coalitum atque exstinctum imperium. Tum sociale bellum gestum adversus Athenienses a Chiis, & Rhodiis, & Byzantiis. Transitus hinc ad res Macedonicas.

PROLOGUS LIB. VII.

SEptimo volumine continentur origines Macedonicæ, regesque a conditore gentis Carano, usque ad magnum Philippum: ipsius Philippi res gestæ

LIB. VI. *Herculide*] Vide Not. ad Justin. VI, I, 2. FREINSHEM. Emenda, *Dercyllide*, vel *Derculide*, ex Xenophonte, Diodoro & Plutarcho in vita Agesilai, & ita legitur in codice 1. Vaticano. LONGUERUE.

Cnido] Modii editio, *Cnidi*. FREINSHEM. Satis recte *Cnido* pro *Cnidi*. Sic & Justin. XVIII, 17. *Rex Tyro decedit*. Et XX, 3, 9. *Corintho nunciata victoria*. VORST.

Euctrix] Scribe, *Leuctris & Mantinea*. BONGARS. Lege, *Leuctris & Mantineæ*. Et sic habent codices tres Romani. LONGUERUE.

Epirei] Emenda, *Pheræi*. Alexandri Pheræi nomen restituendum videtur & Diodoro XV, 67. sub anno IV. Olympiadis CII. ἐ καταλαβὼν (de Pelopida loquitur) τὴν ἀκρόπολιν Φερῶν ... Ἀλεξάνδρου ... Μακεδόνος, lege ... Plutarcho in Pelopide, ... Φεραίου. BONGARS. Quid opus *Epirei* relinquere, eum manifestum sit legendum esse *Pheræi*? *Coalitum*, ut supra in Prol. III. *Coaliti*. VORST. Emenda, *Pheræi*. Hujus tyranni & fratris Jasonis historiam lege apud Xenophontem V. Rerum Græcarum. LONGUERUE.

Coalitum] Vide supra Prol. III. Not. FREINSHEM.

Achais, & Phodiis] Legendum *Rhodiis*. BONGARS. Lege, *a Chiis & Rhodiis & Byzantiis*. Primus codex Vaticanus habet, *ab Achais & Rhodiis & Byzantiis*. Secundus codex, *ab Achais & Phocensibus & Byzantiis*. Cui concinit codex Maximianus. Attamen de emendatione nostra nil dubitandum: nam bellum illud Sociale quod a Chiis, Rhodiis &c. gestum fuisse constat, nil ad Achæos & Phocenses pertinuit: vide Diodorum XII. LONGUERUE.

LIB. VII. *Magnum Philippum*] Cete-

gestæ usque ad captam urbem Mothonem. Additæ in excessu Illyriorum & Pæonum origines.

PROLOGUS LIB. VIII.

Octavo volumine continentur res gestæ Philippi Magni, post captam urbem Mothonem a principio belli Phocensis, quod sacrum vocant, usque ad finem ejus: interjectumque huic bellum quod Philippus cum Chalcidicis urbibus gessit, quarum clarissimam delevit Olynthon. Ut Illyrici reges ab eo victi sunt, & Thracia atque Thessalia ab eo subactæ: & rex Epiro datus Alexander ejecto Aryba: & frustra Perinthos oppugnata.

PRO-

Ceteris regibus præstitisse & fortuna & moribus, Plutarchus in Apophth. 29. ex Theophrasto refert. Inde ergo Philippicæ historiæ Trogi, quod hic regum maximus Philippus Macedonici Imperii prima fundamenta, eaque firmissima jecerit. Trogi autem historia nihil aliud, quam Macedonica historia. BONGARS. *Magnum* appellasse ipse Trogus videtur. Certe totam suam historiam Trogus *Philippicam* dixit, quod Philippus regum maximus fuit imperiique Macedonici amplissimi fundamenta jecit. VORST.

Mathonem] Vide not. ad Justin. VII, 6, 14. FREINSHEM. Lege, *Mothonem*. Sic itidem Prologo seq. ex Demosthene & aliis omnibus. LONGUERUE.

Pænum] Scribendum, *Pæonum*. BONGARS. Lege, *Pænorum*. Sic habent duo Colbertini Codices, LONGUERUE.

LIB. VIII. *Interfectumque*] Lege, *interjectumque*. BONGARS. Sic MS. Reg. FREINSHEM. Sic lege: *interjectumque huic* (bello sacro contra sacrilegos Phocenses scilicet) *bellum quod Philippus cum Calchidicis* (vel Calcidicis) *urbibus gessit*. Merito reponimus, *interjectum*; nam sæviente bello sacto, Philippus Rex Macedonum bellum Chalcidicum confecit, & Olynthum delevit. Codices tres Romani sic ferunt, *interjectum*. LONGUERUE.

Calchidoniis] Lege, *Chalcidoniis*. BONGARS. Chalcidicas urbes, ὡς Χαλκιδικὰς πόλεις, appellant Diodorus XVI, 53. Suidas in voce Κάρανος. Ubi de hac expepitione loquuntur. Thucydides II, 15. & alibi, Χαλκιδέας. Chalchidonii nusquam, quod sciam, leguntur. FREINSHEM. Bongarsius legendum censet *Chalcidoniis*. Sed insolens hæc vocis forma est. Legendum ergo potius *Chalcidicis*: indeque ipse Justinus emendari potest. Vide sup. Notas ad VIII, 3, 6. VORST.

Ab eo subacta] A membranis meis absunt illa, *ab eo*, & recte. Quid enim, cum præcesserint, statim illis hic repetitis opus est? MOD.

Electo] Scribe, *ejecto*. BONGARS. Emenda, *delecto Aryba*, id est, mortuo; seu morte delero. Legendus Diodorus XVI. LONGUERUE.

LIB.

PROLOGUS LIB. IX.

NOno volumine continentur hæc. Ut Philippus a Perintho summotus. Bizanti origines, a cujus obsidione summotus Philippus, Scythiæ bellum intulit. Repetitæ inde Scythicæ res, ab his temporibus, in quibus illa prius finierant, usque ad Philippi bellum, quod cum Athea, Scythiæ rege, gessit. Unde reversus, Græcis bellum intulit: victisque Cheroneæ, cum bella Persica moliretur, præmissa classe cum ducibus, a Pausania occupatis angustiis, nuptiarum filiæ die occisus est, priusquam bella Persica inchoaret. Repetitæ

LIB. IX. *Bizanti*] Mod. edidit, *Bizantii*. FREINSHEM.

In quibus illas prius finierat] Ita confidenter scribendum videri dico ex vitiosa Bongarsianorum Codicum scriptura: *in quibus illa prius finierant, usque ad* &c. & altera non multo in quibusdam meliore nostrorum codicum: *in quibus illas prius finieramus, qua ad* &c. MOD. Modius confidenter scribendum dicit, *in quibus illas prius finierat*, tam ex Bong. codicum scriptura, quam suorum: in quibus, *illas prius finieramus qua ad* &c. Videtur autem, si quidem malimus explicare auctores quam corrigere, retinenda Bongarsianorum MSS. lectio, ut mendo vacans. *Finierant* enim passivam vim habet, ut sexcenta alia. Ista porro locutio, ut illa verba *res Scythicæ* referantur ad vocabulum *illa*, mira videri non debet, cum optimis auctoribus talia exciderint, sæpius ad res ipsas quam verborum constructionem intentis. Ita Terentius Eun. 1, 2, 87. *Eunuchum dixti velle te: quia sola utuntur his* (hoc est, Eunuchis) *reginæ*. Item Sallust. Catil. 56, 6. *Servitia repudiabat, cujus initio ad eum magna copia concurrebant*. hoc est, cujus rei, servitiorum, ut Priscianus explicat. FREINSHEM.

Mathea] Legendum *Athea*, docui ad Justinum IX, 2, 1. Ponticatum gentium antiquissimum regem Atheam commemorat Florus III, 5. pr. qui in MSS. dicitur *Etas*. BONGARS. Sic & plerique codices Justini habent. Sed unus tamen teste Bongarsio habet *Atheas*, quomodo apud Justinum Bongarsius & rescripsit. Sed & ceteri omnes qui mentionem hujus regis fecere, Ἀθέαν vel *Atheam* vocarunt. VORST. Tolle litteram M & lege *Athea*, ut Justinus cap. 2. ex Trogo habet, cui concinunt Diodorus & alii omnes. LONGUERUE.

Græciæ bellum intulit] Lege, *Græcis bellum intulit*. IDEM.

Victusque] Scribendum *victorque*. BONGARS. Emenda, *victisque*, Philippum enim fœderatos Græcos vicisse Chæroneæ nemo ignorat. Codex primus Vaticanus habet: *victisque Ceronea*. LONGUERUE.

Nuptiarum filia] Deest vox *die*. BONGARS. Emenda, *occupatis angustiis nuptiarum filiæ die occisus est*, sic habent omnes codices MSS. Romani. LONGUERUE.

Ne-

petitæ res inde Perficæ a Dario Notho, cui fucceffit filius Artaxerxes cognomine Mnemon: qui poft fratrem Cyrum victum, pulfaque Gnido per Conona claffe Lacedæmoniorum, bellum cum Euagora rege Cyprio geffit: originefque Cypri repetitæ.

PROLOGUS LIB. X.

DEcimo volumine continentur Perficæ res, ut Artaxerxes Mnemon pacificatus cum Euagora rege Cyprio, bellum Ægyptium in urbe Ace compararit: ipfe in Cadufiis victor, defectores in Afia purpuratos fuos perfequutus, primum Datamem præfectum Paphlagonum, quorum origo repetita: Dein

Nemone] Hic & fequenti libro fcribe *Mnemon*. BONGARS.

LIB. X. *Annemon*] Vide proxime præced. notam. FREINSHEM. Lege, *Mnemon*. Et fic habent codices Vaticani. LONGUERUE.

Ace] Strabo XVI. pag. 521, 43. Πτολεμαῒς μεγάλη πόλις ἣν Ἄκην ὠνόμαζον πρότερον. ᾗ ἐχρῶντο ὁρμητηρίῳ πρὸς τὴν Αἴγυπτον οἱ Πέρσαι. *Ptolemais magna urbs, prius Ace nominata, hoc Perfæ receptaculo adverfus Ægyptum utebantur.* Emendandus Probus Datame: *& nuntium ad exercitum acrem mifit.* Leg. *Acen*. BONGARS. Codices quidam habent, *Aceon*. LONGUERUE.

In Cadufiis] Meminit Probus Datame. BONGARS.

Effectores] Lege. *defectores*, ut Prologo III. Diodorus XV, 91. τοὺς ἀφεστηκότας. *eos qui defecerant* Probus. Cui præfectus feu dynaftes Paphlagonum, eft *Thyus*: in V. C. *Thuys Ariobarzanes* Diodoro XV. & Gemifto, qui ex Diodoro exfcripfit, præfectus Phrygiæ: Probo, Lydiæ, & Ioniæ, totiufque Phrygiæ: cum Lydiam Autophradati Diodorus tribuat. *Orontes* illis eft fatrapes Myfiæ. BONGARS. Emenda, *defectores*, & fic lege: *In Cadufiis victor defectores in Afia purpuratos* (feu fatrapas.) Hanc reftitutionem Maximiano codici debemus. LONGUERUE.

Primum Dopanem] Vide not. præced. Ceterum *Datamen*: hic legendum patet ex Diodoro XV, 91. Polyæno VII. Nec obeft, quod Paphlagonum præfectus hic dicitur, cum Cappadocum fuerit: nam & illam regionem occupavit. Probus in vita. FREINSHEM. Locus corruptiffimus fic reftituendus; *Perfequutus primum Datamem præfectum Paphlagonum, quorum origo repetita.* Datames erat ille præfectus Paphlagonum, qui contra Artaxerxem rebellavit, de quo lege Diodorum & Æmilium Probum, cum notis eruditiffimorum virorum ad vitam hujus Datamis. LONGUERUE.

Præfectum Paphlagonaon] Fortaffe, *præfectum Paphlagonum*: *origo Paphlagonum repetita*. BONGARS. Forte etiam legi poffit *Paphlagonum: eorum origo repetita*, ut ifta vox in pofterioribus antecedentis fyllabis delituerit. FREINSHEM.

Origo repetita] Lege, *quorum*, Paphlagonum puta, *origo repetita*. VORST.

In

Dein præfectum Hellesponti Ariobarzanen: deinde Syria præfectum Armeniæ Orontem, omnibusque victis decesserit, filio successore Ocho. Is deinde occisis optimatibus Sidona cepit: Ægypto bellum ter intulit. Ut post mortem Ochi regnarit Arses, dein Darius, qui cum Alexandro Macedonum rege bello conflixit.

PROLOGUS LIB. XI.

UNdecimo volumine continentur res gestæ Alexandri Magni, usque ad interitum regis Persarum Darii. Dictæque in excessu origines & reges Cariæ.*

PROLOGUS LIB. XII.

DUodecimo volumine continentur Alexandri Magni bella Bactriana & Indica, usque ad interitum ejus. Dictæque in excessu res a præfecto ejus Antipatro in Græcia gestæ, & ab Archidamo rege Lacedæmoniorum, Molossoque Alexandro

In Syria præfectum] Lege; *dein præfectum Hellesponti* (Phrygiæ) *Ariobarzanem. Deinde Syria præfectum.* Hujus Syriæ præfecti nomen non omiserat Trogus, neque autor Prologorum. Verum neglexit hæc omnia Justinus. Diodorus vero qui narrat Syriam ab Artaxerxe defecisse, nomen Satrapæ omisit. LONGUERUE.

Armenia Orontem] Lege, *ac Mysia Orontem.* Nam Orontes, ut habet Diodorus, satrapa erat Mysiæ in Asia minore, non Armeniæ. IDEM.

In omnibusque] Abundat τὸ *in* natum ex ultima litera vocis *Orontem.* BONGARS.

Sidon accepit] Lege, *Sidona cepit*, ex Diodoro XVI, 45. & Gemisto II. qui cum soleat exscriptor esse Diodori, Mentorem facit Rhodium, ducem auxiliatorum, Tennen autem regem Sidoniorum: contra quam Diodorus, cui Mentor rex est, Tennes Rhodius dux. BONGARS. Lege, *Sidona cepit.* LONGUERUE.

Ter] Forte numeris expressa fuit hæc vox III. legi oportuit *tertium*, vel *tertius*, nempe post Cambysen & Artaxerxen. FREINSHEM.

Arsen] Straboni, extremo XV, est Νάρσης. IDEM.

Deinde reus] Hæc ita emenda, *Dein Dareus, qui cum Alex.* &c. BONGARS. Emenda; *regnavit Arses, dein Dareus*, vel *Darius*, qui cum Alexandro Macedone conflixit. LONGUERUE.

* LIB. XII. *Molossaque*] Scribe, *Molossoque.* De Archidamo, pro Tarentinis contra Lucanos pugnante, interfecto, Diodorus XVI, 64. Gemistus II. BONGARS. Alexander, rex Epiri, *Molossus* vocatur, quomodo Justinus Arrybam, quem

VIII,

dro in Italia, quorum ibi est uterque cum exercitu deletus. Additæ his origines Italicæ Apulorum, Samnitum, Sabinorum; & ut Zopyrion in Ponto cum exercitu periit.

PROLOGUS LIB. XIII.

Tertiodecimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Alexandro, optimates castrorum ejus, provinciarum imperia sint partiti: ut veterani qui ab eodem lecti erant in colonias, moliti, relictis illis, in Græciam redire, a Pithone sint deleti. Bellum Lamiacum, quod Antipater in Græcia gessit. Bellum quo Perdiccas regem Ariarathem occidit, & ut occisus est. Bellum quo Eumenes Neoptolemum & Craterum occidit. Additæ in excessu origines regesque Cyrenarum.

PRO-

VIII, 6, 4. *regem Epiri* vocat. VII, 6, 11. *regem Molossorum* appellat. Ad quem locum quod rectius regem Epiri, quam regem Molossorum vocatum diximus, id nunc retractamus. Apparet enim ex XVII. 3, 1. in Epiro Molossorum primum regnum fuisse. VORST.

Quorum ibi est uterque] Verissima scriptura: quam tamen temere ausi edidere: *ubi est cum exercitu deletus*. Nempe de Archidamo non legerant. FREINSHEM.

Origines, Italicæ Apulorum, Lucanorum, Samnitium] *Lucanos* ex membranis nostris audacter hic inserui. Neque enim verisimile est hos ab auctore omissos, quorum vel maxime causa in Italiam trajecit Alexander Molossus, a quibusque, postquam gravia cum iis diu bella gessisset, interfectus est. Vide Justini Epitomam XII. MOD. Modius *Lucanorum* ex membranis suis inserit. FREINSHEM. Editi habent: *Origines Italicæ Apulorum*. Maximianus codex habet, *Italicæ populorum*: Vaticani duo, *Italiæ populorum*. Addit Maximianus Cod. *Lucanorum & Samnitum*. LONGUERUE.

LIB. XIII. *Phitone*] Lege, *Pithone*. IDEM.

Lamsacum] Leg. *Lamiacum*. BONGARS. Emenda, *Lamiacum*. Licet vox illa corrupta sit in codicibus omnibus Romanis & Colbertinis. LONGUERUE.

Bellum quo Perdiccas regem Ariarathem occidit, & occisus est] Vereor ut hoc absque libris restitui possit: interim ut sententia constet, legamus, *occidit, is ut deinde occisus est*. De nece Perdiccæ lege Diodorum XVIII, 34. & Probum Eumene. BONGARS. Itane Perdiccas occisus est in bello contra Ariarathem? Absurdum plane: itaque pauculæ voces addendæ ex Justino, *occidit, & ut ipse Ægyptum cum exercitu petens occisus est*. LONGUERUE.

Et Craterum occidit] Rectius hic de Cratero, quam a Justino in Epitome hujus libri de Polyperchonte

PROLOGUS LIB. XIV.

QUartodecimo volumine continentur hæc: Bellum inter Antigonum & Eumenem gestum: quem ut Cappadocia expulit Antigonus, sic Phrygia minore Aridæum: & Clitos victus in Hellesponto navali bello. Repetitum rursus bellum ab Eumene per Argyraspidas, quo victus ab Antigono, interiit. Ut in Macedonia Cassander victo Polyperchonte, receptaque a Nicanore Munichia, matrem Alexandri Olympiada Pydnæ obsessam, & captam ad favorem populi interfecit.

PRO-

chonte tum occiso proditum est. Nec tamen in Justino aliquid mutandum videtur. Vide Notas in eum. VORST.

LIB. XIV. *Sic Phrygia majore Aridæum, & Cliton*] Atqui Phrygiam majorem obtinebat ipse Antigonus. Et præterea quid Clito cum Phrygia? qui præsidere classi jussus erat. Quæ sequuntur, non sunt veriora. MS. Lugdunensis pro, *majore*, legebat *minore*. Sic itaque legendum; *quem ut Cappadocia expulit Antigonus, sic Phrygia minore Aridæum. Ut Clitus victus in Hellesponto navali bello.* De strategemate autem, quo usus est Antigonus in devincendo Clito, vide Diodotum. VOSS. Legendum sine dubio, ut conjecit Vossius, *ut Clitus victus in Hellesp. n. b.* Clitus enim classi præesse jussus erat. Neque cum Phrygia, de qua prædictum, quicquam est negotii. VORST. Optime habent codices duo Colbertini, *Phrygia minore:* nam Satrapa non rex Aridæus præerat Phrygiæ minori ad Hellespontum. Consule Diodorum XIX. Hunc Arridæum bello lacessivit Antigonus. *Et Cliton*, adde *Lydiâ*, cui præerat Clitus, quem oppugnavit Antigonus; licet hæc vox, *Lydia*, nullo in codice legatur. Adde insuper, *& ut a Clito*, & post sequitur, *victus* &c. LONGUERUE.

Polyperchontere, captaque] Legendum arbitror, *Polyperchonte, receptaque a defectore Munychia, matrem Alexandri Olympiada, Pydna obsessam interfecit.* BONGARS. Corruptissimum hunc locum ope duorum Vaticanorum codicum & Maximiani restituimus: habent enim: *Receptaque a Nicanore Micina matrem Alexandri Olympiadem interfecit.* Lege, *receptaque a Nicanore Munichia.* Editi ex codicibus aliis manuscriptis habent, *Olympiadana obsessam interfecit.* Legendum, *Olympiadem Pydna obsessam*; his autem subde ex duobus Colbertinis codicibus, *& captam ad favorem populi*, id est, favente populo, *interfecit*, quod ipse Trogus asseverat: *Cassander*, ait Justinus, *Pydnam venit, & urbem obsidione cingit.... Olympias victori se tradidit..... ad concionem vocato populo, Macedones, sine respectu majestatis, occidendam decernunt.* LONGHERUE.

Olympiadana] Vide not. præcedent. FREINSHEM.

LIB.

PROLOGUS LIB. XV.

QUintodecimo volumine continentur hæc: Ut Demetrius Antigoni filius Gazæ victus a Ptolemæo. Ut Caſſander in Macedonia filium Alexandri regis interfecit, ac alterum Polypercontes. Ut Ptolemæum vicit claſſe Demetrius: idemque ab obſidione Rhodi ſummotus eſt. Repetita in exceſſu origo Rhodiorum: unde digreſſus Demetrius liberavit a Caſſandro Græciam. Dein pater ejus Antigonus bellum cum Lyſimacho & Seleuco habuit. Repetitæ Seleuci res, & regis Indiæ Sandrocotti. Ut victus bello Antigonus interiit; reliquiæque imperii a filio ejus ſunt collectæ Demetrio: & Cleonymi deinde Spartani res geſtæ Corcyræ & Illyrico, & in Italia: cui ablata Corcyra, rex Caſſander interiit.

PRO-

LIB. XV. *Antiochi*] Scribe, *Antigoni*. BONGARS. Sic Reg. MS. FREINSHEM. Lege, *Antigoni*, non *Antiochi*. Nam Demetrius iſte eſt Poliorcetes Antigoui filius: & ſic habent codices Romani & Colbertini. LONGUERUE.

Gaza victus eſt a Ptolemao] Hic Prologus congruit cum Diodoro, & aliis Græcis ſcriproribus, quod Demetrium *Gaza* victum ſcriptum in eo eſt. Juſtinus xv, 1, 6. *apud Gamalam* factum ait, urbem alteri vicinam. VORST.

Polyperconutes] Emenda, *Polyperchontes*. Is Herculem Barſines filium corruptus a Caſſandro interfecit. Plurarchus de Vitioſo Pud. 11, 7. Diodorus xx, 28. Pauſanias Bœot. FREINSHEM. Quod Polyperchonres is fuerit qui alterum Alexandri filium nomine Herculem inrerfecir, id epitomator Juſtinus referre neglexir. Tantum utrumque filium Alexandri a Caſſandro interfectum ſcribit xv, 2, 3. Quod quidem & verum eſt, ſi ſic inrelligatur, unum eorum per Polyperchontem eum interfeciſſe, quod ut Polyperchontes id faceret, magnis promiſſis eum induxit. VORST.

A filio collecta] Cod. Maximianus habet, *collecta a Demetrio*. Melius Colberrini, *a filio ejus ſunt collecta Demetrio*. LONGUERUE.

Leonimidia] Leg. *Leonida*. BONGARS. Emenda, *Cleonymi deinde Spartani res geſta Corcyra & in Illyrico, & in Italia*. Quas res proſequitur fuſe Diodorus: nec omiſit Livius. Primus codex Vaticanus & Maximianus habenr: *Et Leonymi deinde Spartani*. LONGUERUE.

Qui ablata] Lege, *cui ablata*. FREINSHEM. Emenda, *utque abactus Corcyra rex Caſſander interiit*. Vide Diodorum in excerptis lib. 11. Hic nihil ſubſidii luciſve adferunt codices. LONGUERUE.

PROLOGUS LIB. XVI.

SExtodecimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Caſſandro, ortiſque inter filios ejus certaminibus, Demetrius adjutor alteri adhibitus, occiſo eo, Macedoniæ regnum tenuit: quo mox ejectus a Pyrrho Epiri rege, tranſlatis in Aſiam bellis, captus a Seleuco deceſſit. Ptolemæus nuncupato ſucceſſore filio Philadelpho deceſſit. Ut Lyſimachus in Ponto captus ac demiſſus eſt a Dromichæte, rurſus in Aſia civitates quæ ſub Demetrio fuerant, & in Ponto Heracleam occuparit. Repetitæ inde Bithyniæ Heracleoticæ origines, tyrannique Heracleæ Clearchus & Satyrus & Dionyſius, quorum filiis interfectis Lyſimachus occupavit urbem.

PRO-

LIB. XVI. *Evictus a Pyrrho*] Malim legere, *quo mox ejectus a Pyrrho*. Pyrrhus enim, ut auctor Juſtinus, citra ſanguinem, imo ſine certamine corrupto Demetrii exercitu, ipſoque in fugam acto, invaſit Macedoniæ imperium. MOD. Probo conjecturam Modii reſcribentis *ejectus*. Et Sic MS. Reg. FREINSHEM. Editum eſt, *evictus*. Sed reſcripſi, ut Modius legendum conjecit; præſertim cum in uno quoque MS. manifeſte ita lectum fuerit. VORST. Lege, *a quo mox evictus*. Codd. Romani MSS. habent, *quo mox evictus*. LONGUERUE.

Miſſus ab Andromache] Scribe, *ab Dromichate*. Juſtino XVI, 1, 19. *Doricetes* dicitur. BONGARS. Ex MSS. editum eſt, *miſſus Andromache*. Sed optime conjecit Bongarſius legendum eſſe, *ab Dromichate*. Nam & hiſtoria congruit, & *Dromichatem* regem Thraciæ fuiſſe ex aliis conſtare poteſt. Suntque veri nominis meliora veſtigia hic quam in Juſtino. Hic enim XVI, 1, 19. *Dorceten* vocat. VORST. Lege, *ac dimiſſus eſt a Dromichete*; Rege ſcilicet Scytharum & Getarum. Lege Diodorum in excerptis Valeſianis, ſeu Peireſcianis. Codd. Vaticani, *a Romiche*; Maximianus, *a Romuche*. LONGUERUE.

Clearchus] Lege ἐκλογὰς Memnonis, Diodorum XV, 16, 20. hic Satyri non meminit: & Dionyſii filii eidem ſunt Σάθρως καὶ Κλέαρχος. Ex Memnone videtur legendum, Ὀξάθρης καὶ Κλέαρχος. BONGARS.

Satyrus & Dionyſius, quorum filiis interfectis Lyſimachus occupavit urbem] Lege, *cujus filiis interfectis* &c. Dionyſii nempe filios Clearchum & Oxathrem interfecit Lyſimachus. Lege Memnonis excerpta in bibliotheca Photii. Omnes MSS. codices habent; *quorum* numero multitudinis, at perperam. LONGUERUE.

LIB.

PROLOGUS LIB. XVII.

SEptimodecimo volumine continentur hæc. Ut Lysimachus occiso filio Agathocle, per novercam Arsinoën bellum cum rege Seleuco habuit, quo victus interiit: ultimumque certamen commilitonum Alexandri fuit. Seleucus amissis in Cappadocia cum Diodoro copiis, interfectus est a Ptolemæo fratre Arsinoës uxoris Lysimachi, in cujus vicem Ptolemæus cognomine Ceraunus, creatus ab exercitu rex, Macedoniam occupavit: Bella cum Antiocho & Pyrrho composuit, datis Pyrrho auxiliis, quibus iret contra Romanos, defensum Tarentum. Inde repetitæ origines regum Epiroticorum, usque ad Pyrrhum: ipsiusque Pyrrhi res gestæ, priusquam in Italiam trajecit.

PROLOGUS LIB. XVIII.

OCtavodecimo volumine continentur res a Pyrrho Epirota in Italia gestæ contra Romanos: postque id bellum, transitus ejus in Siciliam adversus Carthaginenses. Inde origines Phœnicum, & Sidoniorum, & Uticæ: Carthaginiensiumque res in excessu dictæ.

PRO-

LIB. XVII. *Ut Lysimachus*] Vide excerpta ex Memnonis historiis. BONGARS.

Ptolemaus cognomine Ceraunus] Scribe, *Ptolemaus iste, cognomine Ceraunus*. Nam secus quivis arbitraretur fratrem Arsinoes, cujus supra meminit auctor Prologi, alium fuisse a Ptolemæo Ceraunо, quod falsum. Immo suppleri debet, *iste*; quamvis in codd. MSS. vocula illa reperta non fuerit. LONGUERUE.

Cum Antiocho & Pyrrho] Adde *Antigono*, quamvis MSS. hoc nomen taceant, & scribe, *cum Antiocho, Antigono, & Pyrrho*, ex Plutarcho in vita Pyrrhi. IDEM.

LIB. XVIII. *Sidonis*] Mallem *Sidoniorum*; ut habet Codex Maximianus. IDEM.

Et Velia Carthaginumque] Ex Justino lege *Uticæ*. Veliam enim Strabo VI. initio auctor est a Phocæensibus conditam. BONGARS. Alii ediderunt *Tyri*. FREINSHEM. Emenda, *Utica Carthaginensiumque*: nam *Uticam* a Phœnicibus conditam ex Trogo memorat Justinus. Codices omnes eam præferunt lectionem *Velia*; at *Velia* a Phœnicibus condita nulla prorsus est. LONGUERUE.

Carthaginumque.] Lege, *Carthaginiensiumque*. BONGARS.

PROLOGUS LIB. XIX.

UNdevicesimo volumine continentur res Carthaginiensium in Africam per Asdrubalem, Amilcarem & Hannonem gestæ, & in Sicilia, cum Selinuntem & Agrigentum & Camarinam & Gelam ceperunt: quo bello Dionysius Syracusanus Siciliæ regnum occupavit. Bellum quod cum eo Pœni per Himilconem gesserunt; quod obsidione Syracusarum exercitum & classem amisit.

PROLOGUS LIB. XX.

VIcesimo volumine continentur res gestæ Dionysii Siculi patris. Ut pulsis Pœnis Italica bella

LIB. XIX. *In Africam*] Scribe, *in Africa*. Et paulo post, *in Sicilia*. Quæ sequuntur, ita deformata sunt, ut nulla fere historiæ species appareat. BONGARS. Retineri tamen posset ista lectio. Vide not. ad Justin. III, 1, 1. FREINSHEM.

Per rubellum annorum] MS. P. Pithœi adscriptum habet, *per Asdrubalem, Amilcarem & Annonem*, quod absque dubio rectum est. BONGARS. Æque monstrose, nisi quod nonnihil propius accedunt ad Pithæi codicis scripturam, habent nostræ membranæ, *per su bellum annonum gesta*. Porro ex earundem nostrarum membranarum item vitiosa scriptura, *quadsidione Syracusarum*, ubi habebant libri Bongarsii, *quod obsidione*, non timide reposui; *quoad obsidione Syracusarum exercitum & classem amisit*. MOD. Modii libri, *per subellum annorum*. Alii edidere, *per numerum multorum annorum*. FREINSHEM. Emenda, *in Africa per Asdrubalem, Amilcarem & Hannonem gesta*. Simili modo habent codices Colbertini, & Maximianus. Vaticanus alter *per Amonem*. LONGUERUE.

In Siciliam] Vide præcedent: not. FREINSHEM.

Cum Selinum &c.] Hæc ita legenda conjicio, *cum Selinuntem, & Agrigentum, & Gam. & Gel. cep.* est autem *Gamerina*, aliter *Camerina*, G & C invicem permutantur. κυβερνῶ, guberno, *gladius* Varroni a clade, ἐκκλησία nobis est *eglise*. Et in MSS. *Cobrias*, *Gobryas*: *adici* pro *adigi* Græcis Καμαρίνα, Strabo, Stephanus. BONGARS. Lege, *& in Sicilia cum Selinuntem & Agrigentum & Camarinam & Gelam ceperunt* &c. Romani codices vocem *Gelam* non habent, sed ex codicibus Colbertinis alter *Gelam*, alter *Geram* habet, legendum, *Gelam*. LONGUERUE.

Phœni per Homilconem] Scribe, *Pœni per Imilconem*. BONGARS. Lege, *Pœni per Himilconem gesserant quo* &c. & ita legitur in codice Maximiano. LONGUERUE.

Quod] Modii MSS *quadsidione*: ex quo ipse facit, *quoad obsidione*. FREINSHEM.

LIB.

bella ſit molitus. Inde repetitæ origines Venetorum, & Græcorum, & Gallorum, qui Italiam incolunt. Deductiſque Dionyſii rebus ad interitum ejus, dictæ quas Hanno magnus in Africa geſſit.

PROLOGUS LIB. XXI.

UNo & viceſimo volumine continentur hæc. Ut in Sicilia Dionyſius filius patre amiſſo tractarit imperium. Per Dionem inde ejectus bellum cum Siculis geſſit: donec amiſſis liberis & fratribus Corinthum abiit; ut a Timoleonte Carthaginienſium bello ſit liberata Sicilia: mortuoque Soſiſtrato iterum

LIB. XX. *Dictæ quas*] *Dictæ*, res ſcilicet, *quas*. LONGUERUE.

LIB. XXI. A *patre*] To *a* videtur abundare. BONGARS.

Per Dionyſius] Leg. *per Dionem ejectus bellum cum Sic. geſſit: don. amiſſ. lib. & fratre Corinthum ſeceſſit: ut a Timoleonte Carthaginenſium bello*, &c. Ita quodammodo expreſſimus mentem auctoris. IDEM. Codex Vaticanus alter & Maximianus habent, *perinde ejectus*. Hic omnino ſupplenda eſt vox, *Dionem*. Reſtitue igitur. *Per Dionem inde ejectus*. Syracuſis ſcilicet ejectus eſt Dionyſius junior tyrannus, ex Diodoro, Plutarcho & Probo in vita Dionis. LONGUERUE.

Corinthum ſeceſſit. Ut a Timoleonte &c.] Ita edidi quidem ſecutus conjecturam Bongarſii, cujus miram in hoc genere felicitatem multis locis noſtræ membranæ arguunt, aut diſertim ita habentes, ut ille ſcribendum forte an cenſuit: aut ea earum ſcripturarum veſtigia referentes, quibus illæ comprobentur; hic tamen diligentius inſpectis eiſdem libris meis malim ex ductu literarum ſcribere; *Corinthum abiit; ut a Timoleonte* &c. MOD. Modius mavult, *Corinthum abiit: ut a Timoleonte*, &c. FREINSHEM. Emenda, *Corinthum ſeceſſit; ut a Timoleonte Carthaginenſium bello liberata ſit Sicilia*. Cum vulgatis Prologorum editionibus concinit primus codex Vaticanus. Verum alter Vaticanus & Maximianus habent, *ſtatim proficiſcitur, ut ab Agathocle Carthaginenſium*. Et quidem mendoſe: nihil enim hic agitur de Agathocle, ſed de Timoleonte. LONGUERUE.

Mortuo Piſiſtrato] Nullum in Sicilia agnoſco Piſiſtratum: repone igitur: *mortuo Soſiſtrato, iterum facta ſeditione*; ſubdit Prologorum auctor: *arceſſiti quam ad bello Carthaginienſes, obſederunt Syracuſas*. Locus iſte mancus & corruptus eſt, quem ſic reſtituendum cenſeo: *Arceſſit adjutores belli Carthaginienſes ſeditioſi, obſederunt Syracuſas. Quo bello Agathocles nanctus imperium eſt*. Hæc plana ſunt ex Diodoro & Juſtino, ipſo initio Lib. XXII. qui nihil de Agathocle prorſus habet Lib. XXI. licet Trogus eo loci ſub finem ſaltem ejuſdem Lib. XXI. multa de celeberrimo iſto tyranno narraſſet. Verum Juſtino ſatis fuit quædam de eodem Agathocle ſummatim narrare initio Lib. XXII. quæ ex Lib. XXI. Trogi depromſerat. IDEM.

rum facta seditione, arcessitique ad bellum Carthaginienses obsederunt Syracusas: quo bello Agathocles nanctus imperium est.

PROLOGUS LIB. XXII.

SEcundo & vicesimo volumine continentur hæc. Res gestæ Agathoclis: ut a Pœnis nanctus imperium, bellum cum ipsis gessit, primum in Sicilia, dehinc victus, trajecit in Africam, ubi possessa provincia Ophellam regem Cyrenarum interfecit. Ut rursus in Siciliam reversus, occupata totius insulæ dominatione; cum revertisset in Africam, amissis copiis, solus inde profugit in Siciliam: belloque ibi repetitus, & cum Pœnis pacem composuit, & dissidentes a se Siculos subjecit.

PROLOGUS LIB. XXIII.

TErtio & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Agathocles domita Sicilia, bellum in Italia Bruttiis intulerit. Repetitæ inde Bruttiorum origines: omnibus subactis, rex, seditione filii exheredati ac nepotis oppressus, interiit. Inter peregrinos deinde milites ejus & Siculos bellum motum: quæ causa Pyrrhum regem Epiri in Siciliam adduxit: bella quæ Pyrrhus cum Pœnis & Mamertinis ibi gessit: & a Sicilia reversus in Italiam, victus prælio a Romanis revertit in Epirum.

PRO-

Arcessiti quam ad bello] Lege *arcessiti ad bellum Carth.* BONGARS. Scripsi *arcessiti ad bellum*, ex conjectura Bongarsii. Vulgatæ lectionis nullus sensus est. VORST.

Nanctus] Impressi *nactus*, sed parum interest, ut & sequenti Prologo. FREINSHEM.

LIB. XXII. *Opellam*] Emenda, *Ophellam*. De tyranno isto Cyrenæorum consule Diodorum XX. LONGUERUE.

Repetitus, &c.] Recte hoc quidem. Alii perperam, *repetito*, *cum*. FREINSHEM.

LIB. XXIII. *Bellaque Pyrrhus*] Placet quod Modius edidit, *bella qua Pyrrhus*. Sic MS. Reg. IDEM.

Et a Sicilia] Malim, *ut a Sic.* IDEM. Legendum sine dubio, *ut a Sicilia*. Hac ratione enim horum prologorum auctor summaria formare solet. VORST.

Revertit in Epirum] Codices duo

Col-

PROLOGUS LIB. XXIV.

QUarto & vicesimo volumine continentur hæc. Bellum quod inter Antigonum Gonatam, & Antiochum Seleuci filium in Asia gestum est. Bellum quod Ptolemæus Ceraunus in Macedonia cum Mytilo Illyrio & Ptolemæo Lysimachi filio habuit: utque Arsinoen sororem suam imperio Macedonicarum urbium exuit. Ipse, cum Belgio Gallorum duce congressus, interiit. Repetitæ inde Gallorum origines, qui Illyricum occuparant; atque ut ingressi Græciam, Brenno duce, Delphis victi deletique sunt.

PROLOGUS LIB. XXV.

QUinto & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Antigonus Gallos delevit: deinde cum Apollodoro Cassandreæ tyranno bellum habuit. Ut Galli transierint in Asiam, bellumque cum rege Antigono & Bithynio gesserunt: quas regiones Felini occuparunt. Ut Pyrrhus ex Italia reversus, regno

Colbertini habent, *revertitur in Epirum*. LONGUERUE.

LIB. XXIV. *Continentur*] Modii aliæque edd. *continetur*: sed illud malo; nam ad plura pertinet. FREINSHEM.

Monio Illyrico] Codex alter Colbertinus habet, *Mytilo*, quam veram esse lectionem nihil ambigo. Nam *Illyrius* ille libro seq. constanter vocatur *Mytilus*. LONGUERUE.

LIB. XXV. *Apollodoro*] Hujus *Apollodori* Cassandriæ Tyranni meminit Pausanias in Atticis. IDEM.

Ut Galli transierint in Asiam, bellumque cum rege Antigono & Bithinio gesserunt] Pro *Antigono*, restitue *Antiocho*. Hanc lectionem exhibent duo codices Vaticani. Præterea Galli qui transierant in Asiam, ibidem bellum gerere cum Antigono Gonata non potuerunt, qui in nullo Asiæ angulo rerum potiebatur; sed cum Antiocho Sotere Seleuci filio. Bithynii principis nomen neque Trogus omiserat, neque auctor ipse Prologorum: locus iste sic restituendus, *bellumque cum rege Antiocho & Bithynio Zypaete gesserunt*. Galli socii erant Nicomedis qui partem Bithyniæ obtinebat, & hostis erat hujus Zypoetis. Vide excerpta Memnonis & Livium XXXVIII. IDEM.

Bithynio] Malim, *Bithynis*. FREINSHEM.

Quas regiones Felini occuparunt] Lege tuto, *Galli*, non, *Felini*: quas regiones Galli tunc occuparint, eo loci enarrabat Trogus, sed vide Livium XXXVIII. & Strabonem.

regno Macedoniæ Antigonum exuerit; Lacedæmoniam obsederit; Argis interierit: filiusque ejus Alexander Illyricum cum Mytilo bellum habuerit.

PROLOGUS LIB. XXVI.

SExto & vicesimo volumine continentur hæc. Quibus in urbibus Græciæ dominationem Antigonus Gonatas constituerit; ut defectores Gallos Megaris delevit: regemque Lacedæmoniorum Arean Corinthi interfecit. Dehinc cum fratris sui Crateri filio Alexandro bellum habuerit. Ut princeps Achaiæ Aratus Sicuonem & Corinthum & Megará occuparit. Ut in Syria rex Antiochus, cognomine Soter, altero filio occiso, altero rege nuncupato Antiocho, decesserit. Ut in Asia filius Ptolemæi regis socio Timarcho desciverit a patre. Ut frater Antigoni Demetrius, occupato Cyrenis regno, interiit. Ut mortuo rege Antiocho, filius ejus Seleucus Callinicus regnum acceperit.

PROLOGUS LIB. XXVII.

SEptimo & vicesimo volumine continentur hæc. Seleuci bellum in Syria adversus Ptolemæum Tryphonem. Item in Asia adversus fratrem suum Antiochum Hieracem: quo bello Ançyræ victus est a Gallis. Ut-

nem. Codd. MSS. omnes depravati constanter retinent vocem *Felini*, vel *Selini*. LONGUERUE.

Lacedæmonium] Modius edidit, *Lacedæmonem*. FREINSHEM.

LIB. XXVI. *Antigonus Gonatas*] Tangit hæc Polybius Hist. IX, 23. IDEM.

Lacedæmoniorum Area] Modii editio, *Lacedæmonium Arean*. IDEM. Lege, *Arean*: & ita habent codices Colbertini. LONGUERUE.

Sicuonem] Mod. ed. *Sicionem*. FREINSHEM.

Megara] Mod. ed. *Megaram*. IDEM.

Ut mortuo rege Antigono, filius ejus Seleucus Gallinicus] Scribe, *Antiocho*, & *Callinicus*. Nam Antiochus cognomento Deus, pater fuit Seleuci Callinici. LONGUERUE.

LIB. XXVII. *In Syria adversus Ptolemæum*] Lege, *Ptolemæum Tryphonem*, ut habet codex Maximianus. IDEM.

Hieracem] Mod. ed. *Antiochum Hier*. FREINSHEM.

Angura] Straboni IV. & XII. Ἄγκυρα est castellum Tectosagum. Memnoni est urbs Trogmorum. IDEM. Lege, *Ancyra*; vel *Ancura*: Codex Maximianus habet, *Ancyra*. LONGUERUE.

At

Utque Galli Pergamo victi ab Attalo Zielam Bithynum occiderint. Ut Ptolemæus eum denuo captum interfecerit; & Antigonum Andro prælio navali pervicerit, & a Callinico fusus, in Mesopotamia Antiochus insidiantem sibi effugit Ariamenem. Dein postea

Ab Atalozia lambitunum] Modius edidit, *ab Attalo Lambitunum*. Lege, *ab Attalo, Zybaam Bithynum* (aut antiquo more, *Bithunum.*) Liv. XXXVIII, 16, 10. imo *Zielam*. ut legit Vales. in Excerpto Polyb. p. 36. f. & Phot. 723. Sed & Zypætes Bithynius legitur. vide Scalig. Euseb. 72. f. Pausan. 310, 10. Tzetz. Hist. Chil. III, 115. sed idem Tzetzes Zielam etiam agnoscit Prusiæ fratrem. FREINSHEM. Lege & disjunge: *Victi ab Attalo, Zyelam Bithynium* (vel Bithunium) *occiderint*. Sic enim disjungit codex Maximianus, & unus Colbertinus. Gallos victos fuisse ab Attalo scribunt Polybius XVIII. in excerptis Valesianis, Suidas in voce. Livius XXXIII. & XXXVIII. & Strabo XIII. Galli postea Zielam Bithynium occiderunt. Nam, ut docet nos Athenæus II, 18. *Zelas* vel, ut alii scribunt, *Zielas*, cum Gallorum principes insidiis tollere conaretur, ab eis ipse interfectus est. LONGUERUE.

Ut Ptolemæus eum denuo captum interfecerit, & Antigonum Andro prælio navali prona vicerit.] Ptolemæus iste qui Antigonum prælio ad Andrum insulam vicit, procul a dubio est Ceraunus, ut a Memnone discimus, quem consule. Sed ad quem ducem vel regem referemus: *eum denuo captum occiderit?* An ad Zielam a Gallis occisum? An ad Attalum, qui morte placida interiit? Utrumque absurdum. Restitue itaque, *Ptolemæus Ptolemæum denuo* &c. Hic Ptolemæus interfectus, est filius Lysimachi, qui reclamaverat *fidem subiisse jurejurando Cerauni*, nuptiisque matris cum eodem Ceranno celebrandis obstiterat, ex Justino XXIV, 2. Imo, sociis Illyriis, bellum in Macedonia gesserat cum Ceranno, ut legimus in Prologo lib. XXIV. Victorem hoc bello fuisse Ceraunum liquet, cepisseque tunc Ptolemæum arbitror. At eum liberum tunc dimisit. Nam Cassandriæ matris in gremio solos Lysimachum & Philippum fratres Ptolemæi interemit, sed non multo post comprehensum ipsum Ptolemæum occidit. Hæc autem omisit Justinus. LONGUERUE.

Et Antigonum Andro prælio navali prona vicerit.] Mod. Edit. *Oprona*. FREINSHEM. Emenda, *& Antigonum Andro prælio navali pervicerit*. Nihil sani hic præferunt manuscripti, ubi legitur: *Oprona*, vel *Oppiona*. Editores legerunt, *prona vicerit*. Quæ vox, *prona*, vel *oprona* nihili est. De hoc prælio navali consule Memnonem apud Photium in Bibl. Codex primus Vaticanus hanc lectionem habet *Andro prælio navali*, quam editores admiserunt. LONGUERUE.

Et a Gallinico.] Malim, *ut a Gall.* Sic & MS. Reg. FREINSHEM. Lege *& a Callinico*. LONGUERUE.

Insidiantem sibi effugit Artamenem] Lege *Ariamenem*. VOSS. Totum locum ita scribo: *effugit Artamenem: dein postea custodes Tryphonis.* nempe Ptolemæi, cui hoc cognomen erat. Ansam dedit huic emendationi Rutgersius dicto cap. 7. ubi similem locum Prol. XXX. corrigit. FREINSHEM. *Antiochus* (Hierax scilicet Seleucida,

postea custodes Tryphonis, quo a Gallis occiso Seleucus quoque frater ejus decesserit, majoremque filiorum ejus Apaturius occiderit.

PROLOGUS LIB. XXVIII.

OCtavo & vicesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo rege Epiri Alexandro Laudamiam Epirotæ occiderint. Dictique in excessu Bastarnici motus. Ut rex Macedoniæ Demetrius sit a Dardanis fusus, quo mortuo tutelam filii ejus Philippi suscepit Antigonus qui Thessaliam, Mœsiam, Cariam subjecit: & adjutis Achæis contra regem Spartanum Cleomenem, cepit Lacedæmona: amissoque regno

cida) *insidiantem sibi effugit Ariamnem*: sic emenda; ita enim appeilatur ab omnibus veteribus, & scribitur itidem in codicibus Romanis. LONGUERUE.

Dein postea custode Tryphonio] Lege; *custodes Tryphonis*. Certum est Hieracem custodes Ptolemæi tertii effugisse, qui Ptolemæus vulgo dictus Euergeres, cognomine Tryphonis a Trogo insignitur, non modo hoc libro, sed lib. xxx. ut mox videbimus; imo & a Chronographo Alexandrino. Codices Romani hanc lectionem, *custodes Tryphonis* exhibent, quam nos admittinus. LONGUERUE.

Epacorios] Lege, *Apaturius*, ex Polybio IV, 48. FREINSHEM. Lege, *Apaturius*. Sic enim qui Seleucum Ceraunum occidit appellatur a Polybio IV. ab Appiano in Syriacis, & ab Hieronymo in Danielem. Codices Romani MSS. habent, *Epatorius*; Colbertini pejus *Epicarium*, aut *Epacorium*. IDEM.

LIB. XXVIII. *Bastarnici*] Mod. ed. *Bastarnarum*. FRENSHEM.

Ut ex Macedonia Demetrius sit a Dardanis fusus, quo mortui te K. C. filii ejus Philippi suscepit Antigonus Tutssalia in Asiam Cariam.] Emenda, *ut exiens e Macedonia Demetrius sit a Dardanis fusus. Quo mortuo tutelam filii ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam, Mœsiam, Dardaniam subjecit.* Antigonus enim, cognomine Doson, tutor Philippi, Thessalos, Dardanos & Moesios seu Triballos subjecit. Consule Justinum XXVIII. Codices MSS. eo loci sunt depravatissimi. In codice tamen Maximiano leguntur hæc verba: *quo mortuo filius ejus Philippus*, (lege, *Philippi*) *suscepit Antigonus*. Quæ lectionem nobis exhibent veræ proximam. LONGUERUE.

Ex Macedonia] Mod. ed. optime, *Rex Macedoniæ*. FREINSHEM.

Quo mortuite &c.] Legendum arbitror, *quo mortuo tutelam filii ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam, Mœsiam, Cariam subjecit*. Sed periculosæ, si deficit historia, conjecturæ. BONGARS. Spurcissima lectio MS. habet, *quo mortusteem filis ejus*. Puto scribendum; *quo mortuo, tutionem filis ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam, Mœsiam, Daciam subjecit*. VOSS.

Cepit Lacedamona] MS. *Lacedamoniam*. Et sic solet Justinus.

Ita

regno Cleomenes Spartanus confugit Alexandriam, atque ibi interiit. Dictum in excessu bellum Illyricum, quod Romani gessere cum Teuta.

PROLOGUS LIB. XXIX.

UNdetricesimo volumine continentur hæc: res gestæ Philippi regis adversus Dardanos, & Ætolos. Repetitæque inde Creticæ origines: Post cujus insulæ societatem, Philippus cum Illyriis, & rursus Ætolis bello congressus est, adjuvantibus Ætolos Romanis: quo finito intulit Ætolis bellum.

PROLOGUS LIB. XXX.

TRicesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Ptolemæo Tryphone, filius ejus Philopator Antiochum regem vicit. Raphiæ ipse amore Agathocleæ corruptus decessit, relicto filio pupillo: in quem cum Philippo rege Macedonum consensit Antiochus. Philippi deinde gesta in Asia, cum movisset

Ita Babylonia, Chalcedonia, Sidonia. VOSS.

Amissoque regno Cleomenes Spartanos censu fugit] Modii Edit. *Spartanus.* FREINSHEM. Emenda, *Cleomenes Spartanus cum conjuge fugit Alexandriam.* Justinus enim ait, Cleomenem cum conjuge in Ægyptum profectum esse. Codex Maximianus habet, *Spartanus*, non, *Spartanos.* LONGUERUE.

Teuta] Florus II, 5, 2. habet *Teuca.* sed in MSS. est *Teutana*; quomodo & in Jornande, Plinio XXXIV, 6. BONGARS.

LIB. XXIX. *Adversus Dardanos & Ætolos*] Modii Editio, *Ætulos.* FREINSHEM. Lege ut habent duo codices Colbertini, *adversus Romanos & Ætolos.* Romani enim, non Dardani, contra Philippum Regem Macedonum fuerunt. LONGUERUE.

Intulit Ætolis bellum] Emenda, *Atheniensibus.* Secus enim absurda prorsus esset lectio. Finito bello cum Ætolis, non Ætolis bellum intulit, sed aliis, puta Atheniensibus. Vide Livium qui bella ista fuse edisserit. IDEM.

LIB. XXX. *Ptolomaeo Vtrusphona*] Hic est Ptolemæus Evergetes: *Vtrusphona* quid sit, viderint doctiores. BONGARS. Rutgersius dicto cap. 7. lib. v. ostendit legendum *Tryphone.* Adde Valesf. ad Excerpta Polyb. 12. pag. FREINSHEM. Emenda, *Tryphone* (alias Euergete) Pater ejus Philopator Antiochum regem vicit. Codices MSS. Romani habent, *Ptolemaeo Tryphone*, ut nos emendavimus. LONGUERUE.

Regem vicit rapi ei pœamare] Puto scribendum; *Antiochum regem vicit turpique postea amore Agathoclea corruptus decessit.* VOSS. Hoc quomodo restituendum sit, assequi conjectura non possum; hoc quilibet intelligit, amore Agathocleæ corruptum decessisse. FREINS-

viſſet Ætola bella. A quibus reverſus bellum habuit cum ducibus Romanis Sulpicio & Flaminio, a quibus victus, pax. Tranſitus deinde ad res Antiochi, qui poſt regnum acceptum perſequutus defectores in Media Molonem, in Aſia Achæum, quem obſedit Sardibus; pacata ſuperiore Aſia Bactris tenus, in Romana bella deſcendit.

PROLOGUS LIB. XXXI.

UNo & triceſimo volumine continetur bellum, quod cum Lacedæmonio Navide Titus Flaminius & Philopœmen dux Achæorum geſſit. Item bellum quod cum Antiocho in Achaïa per Acilium conſulem, & in Aſia per Scipionem geſtum eſt. Denique Annibalis ad regem ab Carthagine fuga. Bellum cum Ætolis geſtum per eundem Acilium, qui Antiochum Græcia expulerat.

Valerſius legit *Raphia ipſe amore* &c. & ego ex Strabone XVI. FREINSHEM. Voſſius putat, legendum eſſe *turpique poſtea amore*. At Valeſius & Berneggerus *Raphia ipſe amore*. VORST. Locum hunc corruptiſſimum in omnibus MSS. Sic reſtituo: *Vicit rapiturque ipſi præmium Agathoclea amore corrupto. Deceſſit*. Hæc optime & cum Juſtino ipſo & cum cæteris Hiſtoricis conveniunt. LONGUERUE.

Flaminio] Scribe *Flaminino, a quibus victus*. BONGARS.

Quibus victus pax] Emenda, *a quibus victus pax tranſigitur*. Verbum Librarii omiſerunt, deluſi affinitate ſequentis vocis, *tranſitus*. LONGUERUE.

Maccheum] Lege *Achæum*, ex Polybio, qui bellum hoc deſcribit VIII. FREINSH. Eſt ergo ſimile hoc illi quod Atheas Scytharum rex ſupra in Prologo IX. *Matheas* vocatur. VORST. Emenda, *Achæum*. Notiſſimus eſt iſte Aſiæ minoris Tyrannus. Codd. duo Colbertini habent, *in Aſiam Achæum*, legendum *in Aſia Achæum*. LONGUERUE.

LIB. XXXI. *Navide*] Mod. ed. *Nabide*. utrumque bene. FREINSHEM. Lege *Nabide Titus Flaminius*. LONGUERUE.

Achaicorum] Lege *Achæorum*. BONGARS. Emenda *Achæorum*. LONGUERUE.

Achilium] Leg. *Acilium*. BONGARS. Lege, *per Acilium*. LONGUERUE.

Ab Carthagine] Mod. edit. *a Carth*. FREINSHEM.

Bellum cum Acholis geſtum per eundem Achilium] Scribe *Ætolis*. BONGARS. Emenda, *Ætolis & Acilium*. In codice Maximiano legitur, *Ætolis*. Hoc bellum fuſe narrat Livius, quem conſule. LONGUERUE.

PROLOGUS LIB. XXXII.

SEcundo & tricesimo volumine continentur hæc. Defectio ab Achæis Lacedæmoniorum & Messeniorum, qua Philopœmen interiit. Romanorum in Asia duce Manlio adversum Gallos bellum. Regis Philippi propter oblatas sibi civitates alienatus in Romanos animus; & ob hoc alter filiorum Demetrius occisus: Concitatique ab eo Basternæ, transire conati in Italiam. Inde in excessu dictæ res Illyricæ. Ut Galli qui occuparant Illyricum, rursus redierunt in Galliam, originesque Pannoniorum, & incrementa Daciorum, per Rubobosten regem. In Asia bellum a rege Eumene gestum adversus Gallum Ortiagontem, Pharnacem Ponticum, & Prusiam, adjuvante Prusiam Annibale Pœno. Res gestæ Annibalis post victum Antiochum. Et mox mortuo Seleuco filio magni Antiochi successit regno frater Antiochus.

LIB. XXXII. *In Asia ducem ambo*] Legendum, *duce Manlio*, Livius XXXVIII, 12. Florus I, II. Miror in historia miscella Pauli Diaconi IV, 5. Fulvio hoc tribui: cum Fulvius, qui collega erat Manlii, pæne iisdem diebus cum Ætolis bellum gesserit, quibus Manlius cum Gallis. Plutarchus, de Virtutibus Mulierum, Γναῖον vocat, quod Manlii prænomen est: Interpres nostras de Cnæo Scipione Plutarchum loqui arbitratus est. BONGARS. Emenda, *in Gallia duce Manlio adversus Gallos bellum*: ac lege Livium qui hujusce ducis meminit. LONGUERUE.

Adversum] Mod. ed. *adversus*. FREINSHEM.

Redierunt] Mod. ed. *redierint*. IDEM.

Gallium Ortiagonem] Emenda, *Gallum Ortiagontem*, *& Pharnacem Ponticum*, *& Prusiam*. Florus II, II. illum *Orgiacontem* vocat. ita est in MS. BONGARS. *Gallium* tamen rectum videtur: sicut Sallustius Hist. IV. *Gallias mulieres* dixit, pro *Gallicas*, quam substantivorum enallagen exemplis bonorum autorum firmant, Aus. Popma de usu antiquæ locut. II, I. & D. Vechnerus Hellenolex. I, 8. FREINSHEM. Emenda, *Gallum* (id est, Gallo-græcum) *Ortiagontem*. Consule Livium. LONGUERUE.

Parnecem] Lege, *Pharnacem*. IDEM.

Antiochum, *Et mox*] Modii editio rectius, *Antiochum*, *& mort*. FREINSHEM.

PROLOGUS LIB. XXXIII.

TErtio & tricesimo volumine continentur hæc. Ut cum Perse Philippi filio rege Macedonum, Romani bellum gesserint, quo capto deleta est Epiros: Ætolicæ civitates ab unitate corporis deductæ, inter Achæos & Lacedæmonios certamine orto: Bellum rursum in Macedonia gestum a Romanis cum Pseudo-philippo.

PROLOGUS LIB. XXXIV.

QUarto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Achaïcum quod Romani per Metellum & Mummium gessere, quo diruta est Corinthus. Bellum regis Eumenis cum Gallogræcis, & in Pisidia cum Selgensibus. Res quas gessit Syriæ rex Antiochus, & rex Ægypti Ptolemæus. Repetitæ inde origines regum Cappadocum. Ut Epi-

LIB. XXXIII. *Deleta est Epiros*] De direpta Epiro Plutarchus Æmilio 49. Eutropius IV, 8. BONGARS. Adde Polybii fragment. VII. FREINSHEM. *Epiros* Id est, Epiri civitates quæ ad Persea regem defecerunt uno die direptæ: urbiumque direptarum homines abducti fuerunt, ut narrat Livius XLV, 33. LONGUERUE.

Ætolica] Scribe, *Achaica*. BONGARS.

Deducta inter Achæos & Lacedæmonios] Ætolicæ civitates ab unitate corporis deductæ, (id est civitatem Ætolicarum fœderatarum) respublica unicum quasi corpus efficiens, dissipata fuit a Romanis; quæ fusius narrat Livius. *Inter Achæos & Lacedæmonios certamine orto.* Certamen istud nihil commune habuit cum clade Ætolorum, scribe igitur & disjunge, *deducta: inter Achæos & Lacedæmonios certamen ortum.* IDEM.

Cum Pseu-Philippo] Scribe, *Pseudophilippo*. BONGARS. Scribe, *cum Pseudophilippo*, qui antea Andriscus dicebatur, In codice Maximiano legitur *Pseudo-philippo*. LONGUERUE.

LIB. XXXIV. *Macellum*] Repone, *Marcellum*. BONGARS. Imo *Metellum*. M S. Reg. *Metillum*. FREINSHEM. At Bernecccrus legi mavult *Metellum*. VORST.

In Pisidias cum Selegensibus] Scribe, *in Pisidia cum Selgensib.* Selga urbs Pisidiæ, Strabo XII. Stephanus. BONGARS. Emenda, *in Pisidia cum Selegensibus*. Hæc enim Pisidiæ urbs, Selga ab omnibus veteribus appellatur, Colonia Lacedæmonum, quæ contra omnes reges libertatem suam propugnavit, ut ait Strabo. LONGUERUE.

Ptolemæus. Repetita] Scribe, *Ptolemæus Epiphanes. Repetita inde orig. reg. Cappadocum. Ut mortuo Ptol.* BONGARS. Adde ex MS. *Repetita inde res rerum Cappadocum*. Pro *rerum*, *regum* scribendum. VOSS.

Epi-

mortuo Ptolemæo Epiphane relicti ab eo filii duo Philometor & Euergetes, primum cum Antiocho habuere bellum, quod per Romanos finitum est; deinde inter se, quo major est expulsus; restitutoque, Romani inter fratres regna diviserunt. Ut mortuo rege Syriæ Antiocho, Demetrius cognomine Soter, qui Romæ fuerat obses, clam fugit; occupataque Syria bellum cum Timarcho Medorum rege habuit, Ariarathe rege Cappadocum. Ut habita inter Ariarathem & Orophernem regni certamina. Ut mortuo rege Asiæ Eumene, suffectus Attalus bellum cum Selgensibus habuit, & cum rege Prusia.

PROLOGUS LIB. XXXV.

QUinto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Piraticum inter Cretas & Rhodios: seditio Cnidiorum adversum Ceramenses. Et adversus

Epiphane, ut mortuo Ptolemao] Lege, *ut mortuo Epiphane Ptolemao*. LONGUERUE.

Cum Timarcho Medorum rege habuit Ariarathe] Lege, *cum Timarcho rege Medorum & Ariarathe*. IDEM.

Ariarathe rege &c.] Lege, *& Ariar. rege Cap. Ut habita inter Ariarathem & Orophernem*, &c. BONGARS. Emenda, *ut habita inter Ariarathem & Orophernem*. LONGUERUE.

Selegensibus] Lege, *Selgensibus*, ut supra: Codd. MSS. constanter retinent *Selegensibus*, sed mendose. IDEM.

Cum rege Prusia] Meminerunt hujus belli excerptæ e Polybio legationes 133, & 135. Diod. apud Valesf. 337. Memorabile autem est, quod Athenæus XI, 13. ex ejus nomine poculi genus *Prusiam* appellat FREINSHEM.

LIB. XXXV. *Ripaticum*] Literarum ordine inverso lege *Piraticum*. BONGARS. Emenda, *Piraticum*. De hoc bello Piratico inter Cretas & Rhodios, lege Polybium in Excerptis Legationum 138. & 139. nihil de hoc bello reperies apud Justinum. Eo loci depravati sunt omnes codd. MSS. LONGUERUE.

Seditio Chidiorum adversus Cerinenses] Mod. Ed. *Cnidiorum*. FREINSHEM. Emenda, *seditio Cnidiorum adversus Ceramenses*, non Cerinenses, qui tunc nulli erant. Inter se discrepant codd. MSS. Vaticanus secundus haber, *sedítro Eginorum adversus Catanenses*. Sed tunc omnia Siciliæ oppida a Romanis subacta pro libitu regebantur a Prætoribus nec mutuis seditionibus laborasse verisimile est: recepta itaque lectio, licet paulum depravata retinenda *Chidiorum*, qui alii a Cnidiis esse non possunt, veram quidem lectionem deprehendimus. Nec multo longius a vero recedit hæc lectio codicis Maximiani, *seditio Egniorum*

sus Demetrium Sotera subornatus est Alexander, tanquam genitus Epiphane Antiocho: quo bello victus Demetrius, invisum stultitia Alexandrum bello vicit, adjuvante Ptolemæo Philometore, qui eo bello interiit. Ut deinde orta Demetrio bella sint cum Diodoto Tryphone; expulsusque a Tryphone regno Syriæ Demetrius. Repetit inde superioris Asiæ motus, factos per Areteum & Arsacen Parthum.

PROLOGUS LIB. XXXVI.

SExto & tricesimo volumine continentur hæc. Ut Trypho, pulso Syria Demetrio, captoque a Parthis, bellum gessit cum fratre ejus Antiocho cognomine Sidete. Ut Antiochus interfecto Hyrcano, Judæos subegit. Repetita inde in excessu origo Judæorum. Ut rex Asiæ Attalus Cænos, Thracas sub-

rum adversus Ceranenses. Cnidii seu Gnidii tunc liberi erant & Romanorum socii: ad quos Judæorum gratia Senatus rescripsit Machab. 1. Cap. 15. At juxta Cnidum Ceramus erat oppidum, ut testatur Strabo XIV. p. 656. μετ̓ Κνίδον Κέραμος. LONGUERUE.

Victus Demetrius] E duobus Demetriis unum librarii omiserunt; primus Demetrius cognomine Soter, hoc bello interemtus ab impostore Alexandro, pater erat alterius Demetrii, qui dictus est Nicator, restitue igitur, *victus Demetrius. Filius ejus Demetrius invisum stultitia Alexandrum bello vicit.* Eo loci pessime depravati sunt MSS. codices. IDEM.

Alexandrom] Mod. ed. *Alexandrum.* FREINSHEM.

Diotoro] Leg. *Diodoto.* BONGARS. Diod. apud Valef. p. 346. Joseph. XIII, 9. FREINSHEM. Lege & scribe, *cum Diodoto.* LONGUERUE.

Factos per Arethrum & Arsacem Phartum] Emenda, *Ariarathem*, Cappadociæ regem scilicet, & *Arsacem Parthum.* Id est, Mithridatem, cognomine Deum, qui tunc florebant. LONGUERUE.

Arteum] Mod. ed. *Aretheum.* forte legend. *Aretam*, qui Arabiæ rex est Josepho XIII, 21. BONGARS.

Arsacen Fartum] Leg. *Arsacen Parthum.* IDEM.

LIB. XXXVI. *Ut Cypro pulsus Syria Demetrio; captaque a Parthis, bellum gessit cum fratre ejus cognomine* &c.] Lego, *ut Trypho, pulso Syria Demetrio, captoque a Parthis, bel. gess. cum fr. ejus Ant. cognomine Sedete. Ut Antiochus* &c. IDEM. Locum depravatissimum sic restitue. *Ut Trypho, pulso Syria Demetrio, captoque a Parthis, bellum gessit cum fratre ejus Antiocho, cognomine Sedete. Ut Antiochus, interfecto Tryphone, Hyrcanum & Judæos subegit.* Hæc historia certissima est ex Justino, Appiano & Josepho. LONGUERUE.

Attalus Cenostracas subegit] Lege, *Thynos Thracas.* VOSS. Emenda seu disjunge, *Cænos, Thracas.*

Nu-

ſubegit: ſucceſſoremque imperii Attalum Philometora reliquit. Mortuo denique Philometore regno Aſiæ occupato, bellum cum Romanis geſſit, quo captus eſt.

PROLOGUS LIB. XXXVII.

SEptimo & triceſimo volumine continentur hæc. Repetitis regum Ponticorum originibus, ut in ultimum Mithridatem Eupatora ſeries imperii deducta ſit: atque ut ingreſſus ille regnum, ſubegit Pontum & Paphlagoniam, priusquam in bella Romana deſcendit. Dictæque in exceſſu regum Boſporanorum & Colchorum origines & res geſtæ.

PROLOGUS LIB. XXXVIII.

OCtavo & triceſimo volumine continentur hæc. Ut Mithridates Eupator, occiſo Ariarathe, Cappado-

Hujus expeditionis Attali Regis meminit Strabo XIII. pag. 624. Ἐγχειρώσαντο δὲ καὶ Διήγυλιν τὸν ἐκείνων, (emenda, τῶν Καινῶν) βασιλέα στρατεύσαντας εἰς τὴν Θρᾴκην· *Cepit etiam Attalus Diegylin Canorum regem expeditione ſuſcepta in Thraciam.* De Cænis conſule Livium, Plinium, Solinum, Ptolemæum, Stephanum. LONGUERUE.

Mortuo denique Philometore regno Aſia occupato, bellum cum Romanis geſſit, qua pactus eſt] Fort. *Ariſtonicus regno Aſia o. b. c. R. g. quo captus eſt.* BONGARS. Locus mancus & corruptus ſic reſtituendus eſt. *Mortuo denique Philometore* (Attalo ſcilicet) *Ariſtonicus, regno Aſia occupato, bellum cum Romanis conſulibus geſſit, quo captus eſt.* Ariſtonicus enim, filius nothus regis Eumenis, conatus eſt ſibi vindicare regnum Aſiæ minoris, quod Attalus Philometor teſtamento reliquerat populo Romano: quæ omnia trita neminique non nota ſunt. Vox *Ariſtonicus*, quæ omnino debet ſuppleri, in codd. tamen MSS. non reperitur. In codice Maximiano legitur, *bellum cum Romanis Conſulibus geſſit, quo captus eſt.* Et recte quidem; nam Ariſtonicus bellum geſſit primum cum Craſſo Conſule, qui rem male geſſit: dein cum Perperna Conſule, qui hoſtem illum pop. Romani victum vivum cepit. LONGUERUE.

LIB. XXXVII. *Ut ultimum Mithridatem Eupatora*] Leg. *ut ultimum ad Mithrid. Eupatora.* BONGARS. Modius edidit, *ultimum in Mithr. Eupat.* Ex veſtigiis Bongarſianæ ſcripturæ non difficile eſt eruere, *ut ad ultimum Mithrid. in Eupat. Ad ultimum*, eſt, tandem, ſive. ut Juſtinus ſolet loqui, ad poſtremum. FREINSHEM. Lege, *ut ad ultimum Mithridatem Eupatora*: licet in omnibus Codd. MSS. legatur *Neupatora*, vel, *Neopatora*. LONGUERUE.

LIB. XXXVIII. *Ut Mithridate Eupatore, occiſo Arathe* &c.] Leg. *Eupator*, BONGARS. Emenda, *ut Mithridates Eupator, occiſo Ariarathe, Cappadociam occupavit.* Quæ

padociam occuparit; victoque Nicomede & Malthino Bithyniam. Ut mortuo Ptolemæo Philometore: ac frater ejus Ascon accepto regno Ægypti seditione populi: deinde bellum cum uxore sua Cleopatra & cum rege Syriæ Demetrio habuit. Inde repetitum ut Demetrius captus sit a Parthis, & frater ejus victo in Syria Tryphone bellum Parthis intulerit, qui cum exercitu suo deletus est.

PROLOGUS LIB. XXXIX.

NOno & tricesimo volumine continentur hæc. Ut exstincto a Parthis Antiocho Sidete, frater ejus Demetrius dimissus regnum Syriæ recepit: subornatoque in bellum adversus eum Alexandro Zabbineo interiit: filiusque Antiochus Grypos, victo Zabbineo regnum occupavit. Dehinc cum fratre suo Antiocho Cyziceno bellum in Syria Cilicia.

notissima sunt ex Plutarcho in vita Mithridatis, Appiano in Mithridaticis &c. In codice Maximiano legitur, *Ariarathe*. LONGUERUE.

Arathe] Mod. ed. *Ariarathe*, ut supra correxit Bongarsius. FREINSHEM.

Ut mortuo Ptolemao Philometore. Ac frater ejus Ascon &c.] Leg. *ut mort. Ptol. Philometore, frater ejus Physcon accepit regnum Æg.* Si mavis, *accepto regno*, deerunt quædam. BONGARS. Modius etiam edidit, *accepit regnum*, ut supra visum Bongarsio. Locum ita scribo, *accepto regno Ægypti, seditionem populi; deinde bellum* &c. *Habere seditionem*, eadem phrasi, qua dicitur, *habere bellum*. Justin. XXXVIII, 4, 1. &c. Liv. XXXVI, 39, 7. FREINSHEM. Emenda, *frater ejus Physcon accepto* &c. Frater Philometoris se ipsum *Energetem* appellabat. At ei de ridiculo agnomen inditum Physconis est, ob turpissimam saginam. Duo codices Vaticani habent *Asson* pro *Ascon*, seu potius *Physcon*; sed hæc vox non comparet in Maximiano, retinenda tamen est. LONGUERUE.

Bellum intulerit, qui cum exercitu suo deletus est] Locus hic ita suppleri potest, *bellumque iis intulerit Antiochus, qui*, &c. BONGARS. Demetrius non fuit interemtus a Parthis, sed ejus frater Antiochus: restitue igitur, *ut Demetrius captus sit a Parthis; & frater ejus, victo in Syria Tryphone, bellum Parthis intulerit, qui cum exercitu suo deletus est.* Ita legitur in codice Maximiano, quicum concinunt codd. Vaticani. Frater ille Dem[illegible]ii Antiochus est cognomine Evergetes, seu qui vulgo a Syris *Sidetes* appellabatur. LONGUERUE.

LIB. XXXIX. *Sidete*] Mod. ed. *Sedete*. FREINSHEM.

Zabbineo] *Zebinam* vocat Josephus XIII, 17. & Zonaras tom. I. IDEM.

Gryppos] Mod. ed. *Grypos*. IDEM.

Tzigeno] Leg. *Cyziceno*. BONGARS. Lege

liciaque gessit. Ut Alexandria, mortuo rege Ptolemæo Physcone, filius ejus Ptolemæus Lathyros, accepto regno expulsus est a matre Cyprum; & in Syria bello petitus ab eadem, suffecto in locum ejus Alexandro; donec occisa per Alexandrum matre recepit Ægypti regnum. Ut post Lathyrum filius Alexandri regnarit, expulsoque eo suffectus sit Ptolemæus Nothus. Ut Syriam Judæi & Arabes terrestribus latrociniis infestarint. Mari Cilices piraticum bellum moverunt, quod in Cilicia Romani per Antonium gesserunt. Ut in Syria Heracleo post mortem regis occuparint imperium.

PRO-

Lege & emenda, *Antiocho Cyziceno*. Codex Maximianus habet, *Cyzigeno*. LONGUERUE.

Alexandria] Malim, *Alexandria mortuo*, &c. FREINSHEM.

Filius ejus Ptolemæus Lathyros, accepto regno, expulsus est a matre Cyprum; & in Syria bello petitus ab eadem] Mod. edit. *Lathyros*. BONGARS. Lathyrus non fuit a matre bello petitus in Syria, sed a Cypro in Syriam fugatus: emenda igitur: *expulsus est a matre in Cyprum, & in Syriam, bello petitus ab eadem, suffecto in ejus locum Alexandro, donec occisa per Alexandrum*. LONGUERUE.

Alexandrone] Fort. *Alexandro, donec occ.* BONGARS.

Lathyrum] Emenda, *Lathyrum*. IDEM.

Ptolemæus Nothus] Ὁ Κόκκυξ καὶ παρείσακτος est Straboni XVII. ubi tamen multo convenientius fuerit reponere ὁ Κόκκυξ, ex avis natura, Plin. x, 9. dicacitate Alexandrina, cum subditirio, notho, & avaro rege comparata. Vide tamen Eustathium in Dionys. XI, 254. FREINSHEM.

Infestarint. Mari] Ita leg. & dist. *infestarent, mari Cilices pir. bel. moverint*. Nimirum terra marique latrocinia eo tempore exercita, vult dicere. IDEM.

In Cilicia Romani per Antigonum] Emenda, *cum duce Antonio gesserunt*. Bellum istud Piraticum gestum est anno ante Æram Christi CII. LONGUERUE.

Ut in Syria Oracleo post mortem regis occuparint imperium] Mod. ed. *Eracleo*. Leg. *Heracleo*, ex Joseph. Antiq. XII, 21. FREINSHEM. Locus mutilus & depravatissimus. In codicibus quos præ oculis habuerunt editores, scriptum erat: *ut in Syria Eracleo post mortem Regis*. In Vaticano primo: *ut in Syriam edeo post*. In secundo Vaticano: *ut in Syriam cheo post* &c. Hic Oedipo opus: verum in tantis tenebris nobis faculam præbet ipse Justinus. Nam ex iis quæ scribit Lib. XXXIX. sub finem liquet Trogum eo loci narrasse, quomodo Syri assiduis præliis consumpti, prædæ Arabum genti, antea imbelli, fuerint. Itaque sic locus iste restituendus est. *Ut in Syria Arabes Antiocho (occiso) post mortem Regis imperium occuparint*. Antiochus ille, filius Grypi frater Philippi & Demetrii Eucæri cum Arabibus decertans, pene victor, occisus fuit, καὶ ὃ νικῶν ἀπέθανε. Mortuo autem Antio-

cho,

PROLOGUS LIB. XL.

QUadragesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Grypo rege, Cyzicenus cum filiis bello congressus, interiit. Hi deinde a filio Cyziceni Eusebe, exstinctaque regum Antiochorum domo, Tigranes Armenius Syriam occupavit. Quo mox victo, Romani abstulere eam. Ut Alexandriam post interitum Ptolemæi Lathyri substituti sint: ejus filia alteri data Cypros, cui post Claudii rogationem Romani abstulerunt eam, alter seditione flagitatus Alexandrea Romam profugit: belloque per Gabinium gesto recepit imperium: quo mortuo successit filius, qui cum sorore Cleopatra certamine insumto & Pompejum Magnum interfecit, & bellum cum Cæsare Alexandriæ gessit. Ut successit ejus soror regno Cleopatra, quæ inligato in amorem suum M. Antonio,

cho, Aretas Arabum princeps, regnum Syriæ Cœles adeptus est: Πετόντ© ἢ Ἀντιόχου, βασιλεύει μετὰ τοῦτον τῆς Κοίλης Συρίας Ἀρέτας. Hæc Josephus Antiq. XIII, 23. LONGUERUE.

LIB. XL. *Cypro*] Lege, *Grypo*. BONGARS. Emenda, *ut mortuo Grypo rege*. LONGUERUE.

Hii] Mod. Ed. *Hi*. FREINSHEM.

A filio, &c.] Leg. *a filio Cyziceni Eusebe interfecti: extinctaque regali* (aut regum) *Antiochorum*, &c. BONGARS. Adde Appian. fin. Syriac. FREINSHEM. Lege, *a filio Cyzicene Eusebe: utque extincta regum Antiochorum domo*. Codd. MSS. Romani habent, *extincta regum Antiochorum*. LONGUERUE.

Regubi] Mod. ed. *regali*. FREINSHEM.

Quo] Malim, *Quoi* aut *cui*. BONGARS.

Ut Alexandriam post interitum &c.] Legendum videtur, *ut Alexandrea post int. Ptol. Lathyri subst. sint ejus filii, alteri*, &c. BONGARS. Emenda, *ut Alexandria post interitum Ptolemai Lathyri, substituti sint ejus filii, alteri data Cypros*. LONGUERUE.

Claudii] Vide Velleium II, 17. BONGARS. Emenda & lege, ut habent codices duo, Vaticanus & Maximianus; *Publii Claudii rogatione*. LONGUERUE.

Flagitatus Alexandrea Roma] Leg. *exagitatus, Alexandrea Romam*. BONGARS. Modius edidit, *agitatus Alexandria Romam*. Possit etiam legi, *agitatus Alexandrea Romam*, sed parum interest. FREINSHEM. Emenda, *seditione exagitatus Alexandria, Romam profugit*. Cod. Maximianus habet *Romam*. LONGUERUE.

Insumpto] Forte, *sumpto*. FREINSHEM.

Re-

tonio, belli Actiaci fine exstinxit regem Ptolemeicorum.

PROLOGUS LIB. XLI.

UNo & quadragesimo volumine continentur res Parthicæ & Bactrianæ. In Parthis, ut est constitutum imperium per Arsacem regem. Successores deinde ejus Artabanus, & Tigranes cognomine Deus: a quo subacta est Media & Mesopotamia. Dictusque in excessu Arabiæ situs. In Bactrianis autem rebus, ut a Diodoto rege constitutum imperium est: deinde quo repugnante Scythicæ gentes Sarancæ & Asiani Bactra occupavere Sogdianos: Indicæ quoque res additæ, gestæ per Apollodorum & Menandrum reges eorum.

PRO-

Regem] Scribe, *regnum*. BONGARS.

Ptolemeicorum] Mod. ed. *Ptolemaicorum*. FREINSHEM.

LIB. XLI. *In Partilis*, &c.] Leg. *in Parthicis, ut est const. imp. per Arsacem*. BONGARS. *In Parthis* legendum videtur pro *in Partilis*, quod ex MSS. edidit Bongarsius. *In Parthis* est pro inter Parthos vel in Parthia, ut sæpe. VORST. Lege, *in Parthis per Arsacen regem*. LONGUERUE.

Et Tigranes cognomine Deus] Emenda, *Mithridates*. Rex enim ille Parthorum, qui subegit Mediam & Mesopotamiam, non appellatus est Trogo Tigranes, sed Mithridates, ut liquet ex Justino, quicum cæteri historici conveniunt. IDEM.

Ut a Diodoto] Lege, *Ut a Diodoto regnum const. est*. BONGARS. Justin. XLI, 4. *Theodotum* vocat. VORST. Emenda, *Diodoto regnum constitutum est*. Diodotus dux fuit Græcorum Colonorum, qui ulterioris Asiæ plurimas provincias occupaverunt. Horum gesta ex veterum fragmentis collegi in Annalibus meis Arsacidarum. LONGUERUE.

Quo repugnate] Lege, *quo rege pugnante*. IDEM.

Saranca] Plin. VI, 16. *Saranga*. Herodot. III. Σαραγγαῖοι. VII. Σαράγγαι. BONGARS. Lege, *Saracanca*, *& Asiani Bactros occupavere & Sogdianos*. LONGUERUE.

Asiani, &c.] Leg. fortasse, *Ariani Bactra occupavere & Socdianos*. BONGARS.

Indicæ res additæ gestæ per Apollodorum & Menandrum reges eorum] Locus depravatissimus: nam *Apollodorus* rex Græcorum Bactrianæ nullus fuit. Imo Apollodorus fuit celeberrimus & antiquus historicus, quem laudat Strabo. Scripseratque Indica & Bactrica, suseque enarraverat gesta Menandri, & Eucratidæ regum Bactrianorum, ut narrat Strabo. Locus sic restituendus: *Indicæ res additæ ex Apollodoro, gestæ per Menandrum & Eucratidam reges eorum; Bactrianorum scilicet & Socdianorum*. IDEM.

Menandrum] De hoc vide Stra-

bonem

PROLOGUS LIB. XLII.

SEcundo & quadragesimo volumine continentur Parthicæ res. Ut præfectus Parthis Apræteus Messenis bellum intulit in Babylonios & Seleucienses sævìit: utque Phraati successit rex Mithridates cognomine Magnus, qui Armenis bellum intulit. Inde repetitæ originet Armeniorum, & situs. Ut varia complurium regum in Parthis successione, imperium accepit Orodes, qui Crassum delevit, & Syriam per filium Pacorum occupavit. Illi successit Phrahates, qui & cum Antonio bellum habuit, & cum Tiridate. Additæ res Scythicæ, reges Thoclarorum Asiani, interitusque Sarducarum.

PROLOGUS LIB. XLIII.

TErtio & quadragesimo volumine continentur origines (Priscorum) Latinorum, situs urbis Ro-

bonem II. pag. 355. fin. FREINSHEM.

LIB. XLII. *Ut præfectus Parthis Apreteus &c.*] Lege, pro *Apreteus*, *a Phraate Imerus Messenis bellum intulit, utque in Babylonios & Seleucienses sævìit, utque Phraati successit.* De hoc tyranno Himero plura dixi in Annalibus Arsacidarum. LONGUERUE.

Messenis] *Messeniani*, Plinio VI, 7. sunt circa Mæotin. Est & *Messene* regio apud Stephanum ex Asiano Quadrato, intra duos Tigridis alveos: cujus meminit & Plinius VI, 27. BONGARS.

Phyratis] Fortasse *Phrahati*. IDEM.

Armenis] Mod. ed. *Armeniis*. FREINSHEM.

Grassum] Mod. ed. *Crassum*. IDEM.

Phraates] Fortasse, *Phrahati*. BONGARS. Mod. ed. *Phrahates*. FREINSHEM.

Thoclarorum] Nescio an legendum *Thoœariorum*, de quibus dixi ad Justin. XLII, 2, 2. Ita lector, hæc argumenta paulo meliora reddidi. Omnia sanate non est ingenii mei. Sed *nemo unquam reprehensus, qui e segete, ad spicilegium reliquit stipulam*. BONGARS. Emenda, *Tocharorum*, a Tocharis dicta fuit regio, quæ etiamnum appellatur *Tocharistan*. LONGUERUE.

Sarducarum] An. *Carduchorum?* FREINSHEM. *Serducarum* vox non est corrupta. Isti iidem prorsus sunt ac Scythici Larauca, quorum meminerat Trogus superiore libro. Hi apud Strabonem scribuntur Σαραύκαυλοι, emendo, Σαράυκαι, *Saranci*, vel *Saranca*; alii prorsus a Laracius; nam *Laranca*, vel *Zaranga* iidem sunt ac *Dranca* seu *Dranga*, qui nequaquam Scythæ erant; sed ab illis Scythis subacti & devicti. Emenda igitur, *Sacdrancarum*, LONGUERUE.

LIB.

Romæ, & res uſque ad Priſcum Tarquinium. Origines (deinde) Liguriæ & Maſſilienſium res geſtæ.

PROLOGUS LIB. XLIV.

QUarto & quadrageſimo volumine continentur res Hiſpaniæ & Punicæ.

LIB. XLIII. *Et res uſque ad priſcum Tarquinium*] Emenda & lege, ut habet ſecundus cod. Vaticanus, *& Reges*, Romanorum videlicet, *uſque ad Priſcum Tarquinium*. IDEM.

Liguriæ & Maſilienſium] Lege ut habet idem codex ſecundus Vaticanus *Ligurum & Maſſilienſium*. IDEM.

LIB. XLIV. *Hiſpaniæ*] Mod. ed. *Hiſpanicæ*. Sed illud æque probum eſt. Vide ſupr. Prolog. XXXII. Not. FREINSHEM.

F I N I S.

PROLOGUS LIB. XXXIII.

TErtio & tricesimo volumine continentur hæc. Ut cum Perse Philippi filio rege Macedonum, Romani bellum gesserint, quo capto deleta est Epiros: Ætolicæ civitates ab unitate corporis deductæ, inter Achæos & Lacedæmonios certamine orto: Bellum rursum in Macedonia gestum a Romanis cum Pseudo-philippo.

PROLOGUS LIB. XXXIV.

QUarto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Achaïcum quod Romani per Metellum & Mummium gessere, quo diruta est Corinthus. Bellum regis Eumenis cum Gallogræcis, & in Pisidia cum Selgensibus. Res quas gessit Syriæ rex Antiochus, & rex Ægypti Ptolemæus. Repetitæ inde origines regum Cappadocum. Ut Epi-

LIB. XXXIII. *Deleta est Epiros*] De direpta Epiro Plutarchus Æmilio 49. Eutropius IV, 8. BONGARS. Adde Polybii fragment. VII. FREINSHEM. *Epiros* Id est, Epiri civitates quæ ad Persea regem defecerunt uno die direptæ: urbiumque direptarum homines abducti fuerunt, ut narrat Livius XLV, 33. LONGUERUE.

Ætolicæ] Scribe, *Achaica*. BONGARS.

Deducta inter Achaos & Lacedamonios] Ætolicæ civitates ab unitate corporis deductæ, (id est civitatem Ætolicarum fœderatarum) respublica unicum quasi corpus efficiens, dissipata fuit a Romanis; quæ fusius narrat Livius. *Inter Achaos & Lacedamonios certamine orto*. Certamen istud nihil commune habuit cum clade Ætolorum, scribe igitur & disjunge, *deducta: inter Achaos & Lacedamonios certamen ortum*. IDEM.

Cum Pseu-Philippo] Scribe, *Pseudophilippo*. BONGARS. Scribe, *cum Pseudophilippo*, qui antea Andriscus dicebatur, In codice Maximiano legitur *Pseudo-philippo*. LONGUERUE.

LIB. XXXIV. *Macellum*] Repone, *Marcellum*. BONGARS. Imo *Metellum*. MS. Reg. *Metillum*. FREINSHEM. At Berneccerus legi mavult *Metellum*. VORST.

In Pisidias cum Selegensibus] Scribe, *in Pisidia cum Selgensib*. Selga urbs Pisidiæ, Strabo XII. Stephanus. BONGARS. Emenda, *in Pisidia cum Selegensibus*. Hæc enim Pisidiæ urbs, Selga ab omnibus veteribus appellatur, Colonia Lacedæmonum, quæ contra omnes reges libertatem suam propugnavit, ut ait Strabo. LONGUERUE.

Ptolemaus. Repetita] Scribe, *Ptolemaus Epiphanes. Repetita inde orig. reg. Cappadocum. Ut mortuo Ptol.* BONGARS. Adde ex MS. *Repetita inde res rerum Cappadocum*. Pro *rerum*, *regum* scribendum. VOSS.

mortuo Ptolemæo Epiphane relicti ab eo filii duo Philometor & Euergetes, primum cum Antiocho habuere bellum, quod per Romanos finitum est; deinde inter se, quo major est expulsus; restitutoque, Romani inter fratres regna diviserunt. Ut mortuo rege Syriæ Antiocho, Demetrius cognomine Soter, qui Romæ fuerat obses, clam fugit; occupataque Syria bellum cum Timarcho Medorum rege habuit, Ariarathe rege Cappadocum. Ut habita inter Ariarathem & Orophernem regni certamina. Ut mortuo rege Asiæ Eumene, suffectus Attalus bellum cum Selgensibus habuit, & cum rege Prusia.

PROLOGUS LIB. XXXV.

QUinto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Piraticum inter Cretas & Rhodios: seditio Cnidiorum adversum Ceramenses. Et adversus

Epiphane, ut mortuo Ptolemao] Lege, *ut mortuo Epiphane Ptolemao*. LONGUERUE.

Cum Timarcho Medorum rege habuit Ariarathe] Lege, *cum Timarche rege Medorum & Ariarathe*. IDEM.

Ariarathe rege&c.]Lege,*& Ariar. rege Cap. Ut habita inter Ariarathem & Orophernem*, &c. BONGARS. Emenda, *ut habita inter Ariarathem & Orophernem*. LONOUERUE.

Selegensibus] Lege, *Selgensibus*, ut supra: Codd. MSS. constanter retinent *Selegensibus*, sed mendose. IDEM.

Cum rege Prusia] Meminerunt hujus belli excerptæ e Polybio legationes 133, & 135. Diod. apud Vales. 337. Memorabile autem est, quod Athenæus XI, 13. ex ejus nomine poculi genus *Prusiam* appellat FREINSHEM.

LIB. XXXV. *Riparicum*] Literarum ordine inverso lege *Piraticum*. BONGARS. Emenda, *Piraticum*. De hoc bello Piratico inter Cretas & Rhodios, lege Polybium in Excerptis Legationum 138. & 139. nihil de hoc bello reperies apud Justinum. Eo loci depravati sunt omnes codd. MSS. LONGUERUE.

Seditio Chidierum adversus Cerinenses] Mod. Ed. *Cnidiorum*. FREINSHEM. Emenda, *seditio Cnidiorum adversus Ceramenses*, non Cerinenses, qui tunc nulli erant. Inter se discrepant codd. MSS. Vaticanus secundus haber, *seditio Eginorum adversus Catanenses*. Sed tunc omnia Siciliæ oppida a Romanis subacta pro libitu regebantur a Prætoribus nec mutuis seditionibus laborasse verisimile est: recepta itaque lectio, licet paulum depravata retinenda *Chidiorum*, qui alii a Cnidiis esse non possunt, veram quidem lectionem deptehendimus. Nec multo longius a vero recedit hæc lectio codicis Maximiani, *seditio Egniorum*

ſus Demetrium Sotera ſubornatus eſt Alexander, tanquam genitus Epiphane Antiocho: quo bello victus Demetrius, inviſum ſtultitia Alexandrum bello vicit, adjuvante Ptolemæo Philometore, qui eo bello interiit. Ut deinde orta Demetrio bella ſint cum Diodoto Tryphone; expulſuſque a Tryphone regno Syriæ Demetrius. Repetit inde ſuperioris Aſiæ motus, factos per Areteum & Arſacen Parthum.

PROLOGUS LIB. XXXVI.

SExto & triceſimo volumine continentur hæc. Ut Trypho, pulſo Syria Demetrio, captoque a Parthis, bellum geſſit cum fratre ejus Antiocho cognomine Sidete. Ut Antiochus interfecto Hyrcano, Judæos ſubegit. Repetita inde in exceſſu origo Judæorum. Ut rex Aſiæ Attalus Cænos, Thracas ſub-

rum adverſus Ceranenſes. Cnidii ſeu Gnidii tunc liberi erant & Romanorum ſocii: ad quos Judæorum gratia Senatus reſcripſit Machab. I. Cap. 15. At juxta Cnidum Ceramus erat oppidum, ut teſtatur Strabo XIV. p. 656. μετ̀ Κνίδον Κέραμος. LONGUERUE.

Victus Demetrius] E duobus Demetriis unum librarii omiſerunt; primus Demetrius cognomine Soter, hoc bello interemtus ab impoſtore Alexandro, pater erat alterius Demetrii, qui dictus eſt Nicator, reſtitue igitur, *victus Demetrius. Filius ejus Demetrius inviſum ſtultitia Alexandrum bello vicit.* Eo loci peſſime depravati ſunt MSS. codices. IDEM.

Alexandrom] Mod. ed. *Alexandrum.* FREINSHEM.

Diotoro] Leg. *Diodoto.* BONGARS. Diod. apud Valeſ. p. 346. Joſeph. XIII, 9. FREINSHEM. Lege & ſcribe, *cum Diodoto.* LONGUERUE.

Factos per Aretheum & Arſacem Phartum] Emenda, *Arsarathem*, Cappadociæ regem ſcilicet, *& Arſacem Parthum.* Id eſt, Mithridatem, cognomine Deum, qui tunc florebant. LONGUERUE.

Areteum] Mod. ed. *Aretheum.* forte legend. *Aretam*, qui Arabiæ rex eſt Joſepho XIII, 21. BONGARS.

Arſacen Fartum] Leg. *Arſacen Parthum.* IDEM.

LIB. XXXVI. *Ut Cypro pulſus Syria Demetrio; captaque a Parthis, bellum geſſit cum fratre ejus cognomine &c.*] Lego, *ut Trypho, pulſo Syria Demetrio, captoque a Parthis, bel. geſſ. cum fr. ejus Ant. cognomine Sedete. Ut Antiochus &c.* IDEM. Locum depravatiſſimum ſic reſtitue. *Ut Trypho, pulſo Syria Demetrio, captoque a Parthis, bellum geſſit cum fratre ejus Antiocho, cognomine Sidete. Ut Antiochus, interfecto Tryphone, Hyrcanum & Judæos ſubegit.* Hæc hiſtoria certiſſima eſt ex Juſtino, Appiano & Joſepho. LONGUERUE.

Attalus Cenoſtracas ſubegit] Lege, *Thynos Thracas.* VOSS. Emenda ſeu disjunge, *Cænos, Thracas.* Nu-

ſubegit: ſucceſſoremque imperii Attalum Philometora reliquit. Mortuo denique Philometore regno Aſiæ occupato, bellum cum Romanis geſſit, quo captus eſt.

PROLOGUS LIB. XXXVII.

SEptimo & triceſimo volumine continentur hæc. Repetitis regum Ponticorum originibus, ut in ultimum Mithridatem Eupatora ſeries imperii deducta ſit: atque ut ingreſſus ille regnum, ſubegit Pontum & Paphlagoniam, priusquam in bella Romana deſcendit. Dictæque in exceſſu regum Boſporanorum & Colchorum origines & res geſtæ.

PROLOGUS LIB. XXXVIII.

OCtavo & triceſimo volumine continentur hæc. Ut Mithridates Eupator, occiſo Ariarathe, Cappado-

Hujus expeditionis Attali Regis meminit Strabo XIII, pag. 624. Ἐχειρώσατο δὲ καὶ Διήγυλιν τὸν ϰαινῶν, (emenda, τῶν Καινῶν) βασιλέα συστρατεύσας εἰς τὴν Θρᾴκην· *Cepit etiam Attalus Diegylin Canorum regem expeditione ſuſcepta in Thraciam.* De Cænis conſule Livium, Plinium, Solinum, Ptolemæum, Stephanum. LONGUERUE.

Mortuo denique Philometore regno Aſia occupato, bellum cum Romanis geſſit, qua pactus eſt] Fort. *Ariſtonicus regno Aſiæ o. b. c. R. g. quo captus eſt.* BONGARS. Locus mancus & corruptus ſic reſtituendus eſt. *Mortuo denique Philometore* (Attalo ſcilicet) *Ariſtonicus, regno Aſiæ occupato, bellum cum Romanis conſulibus geſſit, quo captus eſt.* Ariſtonicus enim, filius nothus regis Eumenis, conatus eſt ſibi vindicare regnum Aſiæ minoris, quod Attalus Philometor teſtamento reliquerat populo Romano: quæ omnia trita neminique non nota ſunt. Vox *Ariſtonicus*, quæ omnino debet ſuppleri, in codd. tamen MSS. non reperitur. In codice Maximiano legitur, *bellum cum Romanis Conſulibus geſſit, quo captus eſt.* Et recte quidem; nam Ariſtonicus bellum geſſit primum cum Craſſo Conſule, qui rem male geſſit: dein cum Perpetna Conſule, qui hoſtem illum pop. Romani victum vivum cepit. LONGUERUE.

LIB. XXXVII. *Ut ultimum Mithridatem Eupatora*] Leg. *ut ultimum ad Mithrid. Eupatora.* BONGARS. Modius edidit, *ultimum in Mithr. Eupat.* Ex veſtigiis Bongarſianæ ſcripturæ non difficile eſt eruere, *ut ad ultimum Mithrid. in Eupat.* *Ad ultimum*, eſt, tandem, ſive, ut Juſtinus ſolet loqui, ad poſtremum. FREINSHEM. Lege, *ut ad ultimum Mithridatem Eupatora*: licet in omnibus Codd. MSS. legatur *Neupatora*, vel, *Neopatora.* LONGUERUE.

LIB. XXXVIII. *Ut Mithridate Eupatore, occiſo Arathe &c.*] Leg. *Eupator.* BONGARS. Emenda, *ut Mithridates Eupator, occiſo Ariarathe, Cappadociam occupavit.* Quæ

no-

padociam occuparit; victoque Nicomede & Malthino Bithyniam. Ut mortuo Ptolemæo Philometore: ac frater ejus Ascon accepto regno Ægypti seditione populi: deinde bellum cum uxore sua Cleopatra & cum rege Syriæ Demetrio habuit. Inde repetitum ut Demetrius captus sit a Parthis, & frater ejus victo in Syria Tryphone bellum Parthis intulerit, qui cum exercitu suo deletus est.

PROLOGUS LIB. XXXIX.

NOno & tricesimo volumine continentur hæc. Ut exstincto a Parthis Antiocho Sidete, frater ejus Demetrius dimissus regnum Syriæ recepit: subornatoque in bellum adversus eum Alexandro Zabbineo interiit: filiusque Antiochus Grypos, victo Zabbineo regnum occupavit. Dehinc cum fratre suo Antiocho Cyziceno bellum in Syria Cilicia.

notissima sunt ex Plutarcho in vita Mithridatis, Appiano in Mithridaticis &c. In codice Maximiano legitur, *Ariarathe*. LONGUERUE.

Arathe] Mod. ed. *Ariarathe*, ut supra correxit Bongarsius. FREINSHEM.

Ut mortuo Ptolemæo Philometore. Ac frater ejus Ascon &c.] Leg. *ut mort. Ptol. Philometore, frater ejus Physcon accepit regnum Æg.* Si mavis, *accepto regno*, desunt quædam. BONGARS. Modius etiam edidit, *accepit regnum*, ut supra visum Bongarsio. Locum ita scribo, *accepto regno Ægypti, seditionem populi; deinde bellum* &c. *Habere seditionem*, eadem phrasi, qua dicitur, *habere bellum*. Justin. XXXVIII, 4, 1. &c. Liv. XXXVI, 39, 7. FREINSHEM. Emenda, *frater ejus Physcon accepto* &c. Frater Philometoris se ipsum *Euergetem* appellabat. At ci de ridiculo agnomen inditum Physconis est, ob turpissimam saginam. Duo codices Vaticani habent *Ascon* pro *Ascon*, seu potius *Physcon*; sed hæc vox non comparet in Maximiano, retinenda tamen est. LONGUERUE.

Bellum intulerit, qui cum exercitu suo deletus est] Locus hic ita suppleri potest, *bellumque iis intulerit Antiochus, qui*, &c. BONGARS. Demetrius non fuit interemtus a Parthis, sed ejus frater Antiochus: restitue igitur, *ut Demetrius captus sit a Parthis; & frater ejus, victo in Syria Tryphone, bellum Parthis intulerit, qui cum exercitu suo deletus est.* Ita legitur in codice Maximiano, quicum concinunt codd. Vaticani. Frater ille Demetrii Antiochus est cognomine Evergetes, seu qui vulgo a Syris *Sidetes* appellabatur. LONGUERUE.

LIB. XXXIX. *Sidete*] Mod. ed. *Sedete*. FREINSHEM.

Zabbineo] *Zebinam* vocat Josephus XIII, 17. & Zonaras tom. 1. IDEM.

Gryppos] Mod. ed. *Grypos*. IDEM.

Tzigeno] Leg. *Cyziceno*. BONGARS. Lege

liciaque gessit. Ut Alexandria, mortuo rege Ptolemæo Physcone, filius ejus Ptolemæus Lathyros, accepto regno expulsus est a matre Cyprum; & in Syria bello petitus ab eadem, suffecto in locum ejus Alexandro; donec occisa per Alexandrum matre recepit Ægypti regnum. Ut post Lathyrum filius Alexandri regnarit, expulsoque eo suffectus sit Ptolemæus Nothus. Ut Syriam Judæi & Arabes terrestribus latrociniis infestarint. Mari Cilices piraticum bellum moverunt, quod in Cilicia Romani per Antonium gesserunt. Ut in Syria Heracleo post mortem regis occuparint imperium.

PRO-

Lege & emenda, *Antiocho Cyziceno.* Codex Maximianus habet, *Cyzigeno.* LONGUERUE.

Alexandria] Malim, *Alexandria mortuo*, &c. FREINSHEM.

Filius ejus Ptolemæus Lathyros, accepto regno, expulsus est a matre Cyprum; & in Syria bello petitus ab eadem] Mod. edit. *Lathyres.* BONGARS. Lathyrus non fuit a matre bello petitus in Syria, sed a Cypro in Syriam fugatus: emenda igitur: *expulsus est a matre in Cyprum, & in Syriam, bello petitus ab eadem, suffecto in ejus locum Alexandro, donec occisa per Alexandrum.* LONGUERUE.

Alexandrone] Fort. *Alexandro*, *donec occ.* BONGARS.

Lathyrum] Emenda, *Lathyrum.* IDEM.

Ptolemæus Nothus] Ὁ Κόκκυς καὶ παρείσακτος est Straboni XVII. ubi tamen multo convenientius fuerit reponere ὁ Κόκκυξ, ex avis natura, Plin. X, 9. dicacitate Alexandrina, cum subdititio, notho, & avaro rege comparata. Vide tamen Eustathium in Dionys. XI, 254. FREINSHEM.

Infestarint. Mari] Ita leg. & dist. *infestarent, mari Cilices pir. bel. moverint.* Nimirum terra marique latrocinia eo tempore exercita, vult dicere. IDEM.

In Cilicia Romani per Antigonum] Emenda, *cum duce Antonio gesserunt.* Bellum istud Piraticum gestum est anno ante Æram Christi CII. LONGUERUE.

Ut in Syria Oraclee post mortem regis occuparint imperium] Mod. ed. *Eracleo.* Leg. *Heracleo*, ex Joseph. Antiq. XII, 21. FREINSHEM. Locus mutilus & depravatissimus. In codicibus quos præ oculis habuerunt editores, scriptum erat: *ut in Syria Eracleo post mortem Regis.* In Vaticano primo: *ut in Syriam edio post.* In secundo Vaticano: *ut in Syriam cheo post* &c. Hic Oedipo opus: verum in tantis tenebris nobis faculam præbet ipse Justinus. Nam ex iis quæ scribit Lib. XXXIX. sub finem liquet Trogum eo loci narrasse, quomodo Syri assiduis præliis consumpti, prædæ Arabum genti, antea imbelli, fuerint. Itaque sic locus iste restituendus est. *Ut in Syria Arabes Antiocho (occiso) post mortem Regis imperium occuparint.* Antiochus ille, filius Grypi frater Philippi & Demetrii Eucæri cum Arabibus decertans, pene victor, occisus fuit, καὶ ἤδη νικῶν, ἀπέθανε. Mortuo autem Antio-

 cho,

PROLOGUS LIB. XL.

QUadragesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Grypo rege, Cyzicenus cum filiis bello congressus, interiit. Hi deinde a filio Cyziceni Eusebe, exstinctaque regum Antiochorum domo, Tigranes Armenius Syriam occupavit. Quo mox victo, Romani abstulere eam. Ut Alexandriam post interitum Ptolemæi Lathyri substituti sint: ejus filia alteri data Cypros, cui post Claudii rogationem Romani abstulerunt eam, alter seditione flagitatus Alexandrea Romam profugit: belloque per Gabinium gesto recepit imperium: quo mortuo successit filius, qui cum sorore Cleopatra certamine insumto & Pompejum Magnum interfecit, & bellum cum Cæsare Alexandriæ gessit. Ut successit ejus soror regno Cleopatra, quæ inligato in amorem suum M. Antonio,

cho, Aretas Arabum princeps, regnum Syriæ Cœles adeptus est: Πιεσόντος ϛ᾽ Ἀντιόχου, βασιλεὺς μετὰ τοῦτον τῆς Κοίλης Συρίας Ἀρέτας. Hæc Josephus Antiq. XIII, 23. LONGUERUE.

LIB. XL. *Cypro*] Lege, *Grypo*. BONGARS. Emenda, *ut mortuo Grypo rege*. LONGUERUE.

His] Mod. Ed. *Hi*. FREINSHEM.

A filio, &c.] Leg. *a filio Cyziceni Eusebe interfecti: extinctaque regali* (aut regum) *Antiochorum*, &c. BONGARS. Adde Appian. fin. Syriac. FREINSHEM. Lege, *a filio Cyzicene Eusebe: usque extincta regum Antiochorum domo*. Codd. MSS. Romani habent, *extincta regum Antiochorum*. LONGUERUE.

Regubi] Mod.ed. *regali*. FREINSHEM.

Quo] Malim, *Quoi* aut *cui*. BONGARS.

Ut Alexandriam post interitum &c.] Legendum videtur, *ut Alexandrea post int. Ptol. Lathyri subst. sint ejus filii, alteri*, &c. BONGARS. Emenda, *ut Alexandria post interitum Ptolemai Lathyri, substituti sint ejus filii, alteri data Cypros*. LONGUERUE.

Claudii] Vide Velleium II, 17. BONGARS. Emenda & lege, ut habent codices duo, Vaticanus & Maximianus; *Publii Claudii rogatione*. LONGUERUE.

Flagitatus Alexandrea Roma] Leg. *exagitatus, Alexandrea Romam*. BONGARS. Modius edidit, *agitatus Alexandria Romam*. Possit etiam legi, *agitatus Alexandrea Romam*. sed parum interest. FREINSHEM. Emenda, *seditione exagitatus Alexandria, Romam profugit*. Cod. Maximianus habet *Romam*. LONGUERUE.

Insumpto] Forte, *sumpto*. FREINSHEM.

Re-

tonio, belli Actiaci fine exstinxit regem Ptolemeicorum.

PROLOGUS LIB. XLI.

UNo & quadragesimo volumine continentur res Parthicæ & Bactrianæ. In Parthis, ut est constitutum imperium per Arsacem regem. Successores deinde ejus Artabanus, & Tigranes cognomine Deus: a quo subacta est Media & Mesopotamia. Dictusque in excessu Arabiæ situs. In Bactrianis autem rebus, ut a Diodoto rege constitutum imperium est: deinde quo repugnante Scythicæ gentes Sarancæ & Asiani Bactra occupavere Sogdianos. Indicæ quoque res additæ, gestæ per Apollodorum & Menandrum reges eorum.

PRO-

Regem] Scribe, *regnum*. BONGARS.

Ptolemeicorum] Mod. ed. *Ptolemaicorum*. FREINSHEM.

LIB. XLI. *In Partilis*, &c.] Leg. *in Parthicis, ut est conft. imp. per Arsacem*. BONGARS. *In Parthis* legendum videtur pro *in Partilis*, quod ex MSS. edidit Bongarsius. *In Parthis* est pro inter Parthos vel in Parthia, ut sæpe. VORST. Lege, *in Parthis per Arsacen regem*. LONGUERUE.

Et Tigranes cognomine Deus] Emenda, *Mithridates*. Rex enim ille Parthorum, qui subegit Mediam & Mesopotamiam, non appellatus est Trogo Tigranes, sed Mithridates, ut liquet ex Justino, quicum cæteri historici conveniunt. IDEM.

Ut a Diodoto] Lege, *Ut a Diodoto regnum conft. est*. BONGARS. Justin. XLI, 4. *Theodotum* vocat. VORST. Emenda, *Diodoto regnum constitutum est*. Diodotus dux fuit Græcorum Colonorum, qui ulterioris Asiæ plurimas provincias occupaverunt. Horum gesta ex veterum fragmentis collegi in Annalibus meis Arsacidarum. LONGUERUE.

Quo repugnate] Lege, *quo rege pugnante*. IDEM.

Saranca] Plin. VI, 16. *Saranga*. Herodot. III. Σαραγγαῖοι. VII. Σαράγγαι. BONGARS. Lege, *Saracanca*, & *Asiani Bactros occupavere & Sogdianos*. LONGUERUE.

Asiani, &c.] Leg. fortasse, *Ariani Bactra occupavere & Socdianos*. BONGARS.

Indica res addita gesta per Apollodorum & Menandrum reges eorum] Locus depravatissimus: nam *Apollodorus* rex Græcorum Bactrianæ nullus fuit. Imo Apollodorus fuit celeberrimus & antiquus historicus, quem laudat Strabo. Scripseratque Indica & Bactrica, fuseque enarraverat gesta Menandri, & Eucratidæ regum Bactrianorum, ut narrat Strabo. Locus sic restituendus: *Indica res addita ex Apollodoro, gesta per Menandrum & Eucratidam reges eorum; Bactrianorum scilicet & Socdianorum*. IDEM.

Menandrum] De hoc vide Strabonem

PROLOGUS LIB. XLII.

SEcundo & quadragesimo volumine continentur Parthicæ res. Ut præfectus Parthis Aprætæus Messenis bellum intulit in Babylonios & Seleucienses sævit: utque Phraati successit rex Mithridates cognomine Magnus, qui Armenis bellum intulit. Inde repetitæ origines Armeniorum, & situs. Ut varia complurium regum in Parthis successione, imperium accepit Orodes, qui Crassum delevit, & Syriam per filium Pacorum occupavit. Illi successit Phrahates, qui & cum Antonio bellum habuit, & cum Tiridate. Additæ res Scythicæ, reges Thoclarorum Asiani, interitusque Sarducarum.

PROLOGUS LIB. XLIII.

TErtio & quadragesimo volumine continentur origines (Priscorum) Latinorum, situs urbis Ro-

bonem II. pag. 355. fin. FREINSHEM.

LIB. XLII. *Ut præfectus Parthis Apreteus &c.*] Lege, pro *Apreteus*, *a Phraate Imerus Messenis bellum intulit, utque in Babylonios & Seleucienses sævit, utque Phraati successit.* De hoc tyranno Himero plura dixi in Annalibus Arsacidarum. LONGUERUE.

Messenis] *Messeniani*, Plinio VI, 7. sunt circa Mæotin. Est & *Messene* regio apud Stephanum ex Asiano Quadrato, intra duos Tigridis alveos: cujus meminit & Plinius VI, 27. BONGARS.

Phyratis] Fortasse *Phrahati*. IDEM.

Armenis] Mod. ed. *Armeniis*. FREINSHEM.

Grassum] Mod. ed. *Crassum*. IDEM.

Phraates] Fortasse, *Phrahati*. BONGARS. Mod. ed. *Phrahates*. FREINSHEM.

Thoclarorum] Nescio an legendum *Thocariorum*, de quibus dixi ad Justin. XLII, 2, 2. Ita lector, hæc argumenta paulo meliora reddidi. Omnia sanare non est ingenii mei. Sed *nemo unquam reprehensus, qui e segete, ad spicilegium reliquit stipulam.* BONGARS. Emenda, *Tocharorum*, a Tochatis dicta fuit regio, quæ etiamnum appellatur *Tocharistan*. LONGUERUE.

Sarducarum] An. *Carduechorum?* FREINSHEM. *Serducarum* vox non est corrupta. Isti iidem prorsus sunt ac Scythici Laraucæ, quorum meminerat Trogus superiore libro. Hi apud Strabonem scribuntur Σαραύκαυλοι, emendo, Σαραύκαυλοι, *Saranci*, vel *Saranca*; alii prorsus a Laracius; nam *Laranca*, vel *Zaranga* iidem sunt ac *Drancæ* seu *Dranga*, qui nequaquam Scythæ erant; sed ab illis Scythis subacti & devicti. Emenda igitur, *Sackrancarum*, LONGUERUE.

LIB.

Romæ, & res uſque ad Priſcum Tarquinium. Origines (deinde) Liguriæ & Maſſilienſium res geſtæ.

PROLOGUS LIB. XLIV.

QUarto & quadrageſimo volumine continentur res Hiſpaniæ & Punicæ.

LIB. XLIII. *Et res uſque ad priſcum Tarquinium*] Emenda & lege, ut habet ſecundus cod. Vaticanus, *& Reges*, Romanorum videlicet, *uſque ad Priſcum Tarquinium*. IDEM.

Liguriæ & Maſilienſium] Lege ut habet idem codex ſecundus Vaticanus *Ligurum & Maſſilienſium*. IDEM.

LIB. XLIV. *Hiſpaniæ*] Mod. ed. *Hiſpanicæ*. Sed illud æque probum eſt. Vide ſupr. Prolog. XXXII. Not. FREINSHEM.

F I N I S.

MARCI ZVERII BOXHORNII

BREVES ALIQUOT

IN

JUSTINUM

ANIMADVERSIONES.

I, 9, 12. IGitur *magi ad favorem populi conciliandum tributa & militia vacationem permittunt.*] Quid hic est, *permittere tributa?* Certe, permissis tributis favor populi non obtinetur. Eruditissimus Gronovius noster pro *tributa*, legit, *tributi.* tributi, nimirum, vacationem permittunt. Recte, si quid judico.

II, 2, 9. *Lana iis usus ac vestium ignotus: & quanquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur.*] Locus sine dubio corruptus. *Quanquam* enim & *tamen* non bene hic opponuntur. quod quivis videt. Bongarsius pro *tamen* rescripsit *tantum.* Acidalius vulgatam lectionem retinet, &, *tamen*, idem hic quod, *tantum*, esse existimat: Neuter eorum recte. Ex mala interpunctione &, *est*, in, *&*, mutato laborat locus. Itaque, me auctore, sic lege: *Lana iis usus ac vestium ignotus est, quanquam continuis frigoribus urantur: pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur.* Nihil planius.

II, 15, 15. *Scribit praterea Xerxi, quoscunque ad se nuncios misisset, interficeret, ne res loquacitate hominum proderetur.*] MSS. omnes melioris notæ ignorant τὸ *nuntios*, proque eo habent, *potios*, *pontios*, *pontion*, *nuncios pontios.* Unde suspicatur magnus Bongarsius, vocem hic Barbaram, aut Justini ævo usurpatam, aut Persicam latere. Proinde Gronovius noster legit, *portitores. Quoscunque ad se portitores misisset.* Monstra illa vocabulorum, ex contracta scribendi ratione, *pōtioes*, nata possint videri. Vocabulo igitur ævi sui usus fuerit Justinus. *Portitores* γραμματοφόρους appellabant. Sed hæc viderint eruditi. Caussam nondum video cur vulgata lectio debeat mutari.

III, 2, 10. *Parcimoniam omnibus suasit.*] Pro *suasit*, plerique MSS. habent, *item.* Codex Bibliothecæ Leydensis; *item suasit.* Forsan Justini scriptura est, *Parcimoniam omnibus utilem suasit.*

III, 5, 3. *Conspiratius ad arma concurrunt.*] MS. Leydensis; *concinnitius.* Viderint eruditi an non ab auctoris manu sit, *concitatius.* Certe hoc placet præ illo *conspiratius.*

IV, 1, 15. *Nam aquarum ille concursus.*] MS. Leydensis; *mille.* Non male. Paulo post, vulgo legitur: *Promontoriorum altitudo ipsa ita similis est.* In MS. Leydensi disertim exaratum invenio, *ita simul est.* Et ita legendum postulat sententia loci. Statim enim subdit; *coeuntibus in se promontoriis solida intercipi absumique navigia.*

Pro

Pro *intercipi* idem MS. habet, *intercidi*. Elegantius, ut opinor. Sed & sub finem ejusdem capitis dicit; *discedere ac sejungi promontoria, quæ juncta fuerant, arbitrere.*

IV, 4, 7. *Ab his mittitur Gylippus solus, sed in quo instar omnium auxiliorum erat.*] MS. habet, *Ab his mittitur Gylippus classem Lacedemoniorum solus, sed in quo, &c.* Supra τὸ *solus*, scriptum est à librario, VACAT. Adeo ut laborantem & hiulcum locum notet. Illud *solus*, in lectione vulgata mihi non placet.

IV, 5. 5. *Et animi à prioris fortuna procella*] Liber noster habet; *animosa*. Alii, *à nimia*. Rescribo, *ab irata prioris fortunæ procella*. Forsan tamen Justinus scripsit, *animati*. Magnitudo enim acceptæ cladis sæpe animos ad ultionem accendit.

V, 6, 8. *Tanta virtus animorum erat, ut cum paullo ante salutem desperaverint, nunc non desperent victoriam.*] Non tentarem hunc locum nisi in optimæ notæ codice Leidensi, longe aliter hæc exarata invenirem: nempe hoc modo. *Tanta virtus animorum erat, ut paullo ante salutem, post speraverint victoriam.* Venusto & recto sensu. Primo de salute, mox de victoria certavere. Non aliter Tacitus in Agricola de Britannis: *Tum de salute, mox de victoria certavere.* De salute certat, qui tantum hoc agit, ut diutius non sit sub victore; de victoria, qui cum victore mutare fortunam contendit, talemque sibi esse vult, qualis ipsi victus fuit.

V, 9, 10. *Inde pro aliena dominatione securius pugnaretur.*] Caussa non est, ob quam τὸ *securius*, in *incurius*, vel, *incuriosius*, debeat mutari. *Secure*, id est, segniter, non serio pugnat ille, qui alienæ dominationis conatus bello cogitur promovere. Et ita loquuntur optimi Scriptores.

VI, 3, 3. *Summa igitur non tam ducum in eo prælio, quam militum æmulatio fuit.*] Pugnant sequentia, in quibus & ducum & militum par alacritas extolluntur. Quomodo alii hæc aut transposuerint aut correxerint, apud alios videatur. Non dubito quin scribendum sit: *Summa igitur non tantum ducum in eo prælio, etiam militum æmulatio fuit.*

VIII, 4, 7. *Graciam etiam nunc & viribus & dignitate terrarum orbis principem*] Falsum id Justini ætate. Nec de sua ætate auctor loquitur; adeo aut malo exemplo *nunc* in *tunc*, mutaverint eruditi. Ego expungo τὸ *etiam*, ex præcedenti, *Græciam*, sine dubio natum, servato τῷ *nunc*. *Nunc* idem est quod, illo tempore. Mirum est, inquit, Græciam illo tempore, cum jam magnitudine virium par omnibus esset aut major, ad tam abjecta devenisse.

XI, 4, 1. *A Philippo illum patre tantum degeneravisse, ut etiam patria nomen ejuraret.*] Magno conatu nihil hic agunt eruditi. Lego, *patria morem*. Nihil planius, aut cum historia convenientius. Ipse Justinus paullo post, eodem modo; *Maxime indignabatur carpi se sermonibus suorum, Philippi patris patriaque mores subvertisse.* Proxime sequentia, *quos propter tales mores vicerat*, quin à mala Glossatoris manu sint, noli dubitare.

XII, 15. 11. *Ita omnes in æmulationem consurgunt.*] Pro, *ita*, aliquando, *ira*, legendum arbitrabar. Judicent alii, an recte. Paullo post, pro *ambitione vulgi*, (quod sine dubio aut transpositum aut corruptum) vide an non legendum, *ambitione multi*.

XIII, 3, 6. *Et ipsi pedites terrere cœperunt.*] Sic Tacitus 1. Annal. de militibus, *nisi paveant, terrere.*

XXI, 2, 1. *Adeo ut non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset.*] Merito mihi suspectus est hic locus. Quid

enim ſibi vult *pulvis*, quem etiam oculi recte ſe habentes ferre non poſſunt? MS, Leydenſis pro, *pulverem*, diſertim habet, *fulgurem*. Unde, *fulgorem*, legendum eſſe quivis facile vider. Nec obſtat huic lectioni quod ſtatim Juſtinus ſubjiciat, *ſplendorem*. Aliud enim fulgorem, aliud ſplendorem eſſe Philoſophi docent. Et qui accurate loquuntur, pariter etiam diſtinguunt.

XXII, 2, 8. *Tunc Hamilcari expoſitis ignibus cereis tactiſque in obſequia Pænorum jurat.*] Locus corruptiſſimus. Ego veſtigia lectionis vulgatæ ſequutus, corrigo ac lego: *Tunc Hamilcari expoſitis conditionibus fœderis pactiſque, in obſequia Pænorum jurat.* Vel melius pro *pactiſque* fuerit. *paciſque*. Sic XXX, 3. *Deinde cum expoſita conditiones pacis à Romanis eſſent.* Certe melius ſe habet ita emendatus hic locus.

XXVII, 3, 5. *Humiliorum ſemper mercenaria manus*] Nihili eſt lectio vulgata. Nec enim humiliorum, ſed ſuperiorum mercenaria manus ſemper erant Galli, nunc horum, nunc illorum proſperam fortunam ſequuti. Satis id indicant verba poſtrema capitis præcedentis. Itaque legendum arbitror. *Horum omnium ſemper mercenaria manus.*

XXXVIII, 4, 3. *Sed etiam prælio congreſſis.*] MS. Leydenſis; *ſed etiam prælii congreſſu.* Ita & alii. Nec male.

XXXVIII, 5, 1. *Et rapienda incrementa virium*] Quis Latine dixerit, *rapere incrementa virium*? Nemo, quod ſciam. MS. Leydenſis: *rapienda marnica virium.* Ex quo quid elicere poſſint, videant eruditi.

F I N I S.

ABRA-

ABRAHAMI GRONOVII

NOTÆ

IN

JUSTINUM.

ABRAHAMI GRONOVII

NOTÆ

IN

JUSTINUM.

PRæfatio Justini] MS. Magliabequianus hanc inscriptionem præ se fert. *Prologus in libro qui dicitur epitoma sive abbreviatio historiarum ex Trogo Pompejo secundum Justinum ejus discipulum, & philosophum celeberrimum.* MS. Mediceus, in quo titulus evanuerat, sub finem præfationis. *Explicit Prologus.*

Præf. 3. *Inter sese gregatim*] Bongarsius edidit, *inter se segregati*; haud dubie ex suis MSS. At Magliabeq. Thuan. & Edit. Rom. *inter se segregatim.* Rectius. Sensus est; Historicos Græcorum certam materiam sibi sumsisse, ut alii singulorum regum, alii populorum, alii denique nationum res gestas conscripserint.

Ibid. 5. *Quod ad te*] Editio Romana, *quod ad te Imperator Antonine.*

Ibid. 6. *In hoc tempore*] Ita tres libri manu exarati. In Mediceo τὸ *hoc* supra lineam adscriptum erat. Cic. VI. ad Fam. Ep. 11. *Nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quod & antea in te, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit.*

1, 1, 9. *Cum Zoroastre*] Cl. Humphredus Prideaux in Connex. Histor. Vet. & Nov. Test. T. 1. p. 212. testatur in quibusdam MSS. legi, *Oxyatre.* Quem locum mihi indicavit Vir Doctissimus Johannes Hudsonus.

1, 2, 5. *Quemve simulasset*] MS. Leid. & Edit. Junt. *quave causa simulasset.*

1, 2, 7. *Arena vice bitumine interstrato*] Ita Bongarsius edidit ex Cujacii Codice, cui adstipulantur Mediceus, & duo Leidenses. Plin. XI. Nat. Hist. 96. *Lac asinæ crassissimum, ut quo coaguli vice utantur.* Idem XXXV, 15. *Utuntur eo* (bitumine) *ad lucernarum lumina olei vice.* Appulejus VIII. Metamorph. fin. *Femurque ejus* (asini) *accuratius in protrimentis sapidissime percoctum, appone domino cervini vice.*

1, 3, 5. *Ubi exstructa incensaque pyra*] Ab Edit. Mediol. abest τὸ *incensaque.* Unus Leidensis: *exstructa ingensque pyra.* mendose. Anglicanus, *ingentique pyra.* Scribe ex alio Leid. & Vet. Edit. *Ubi exstructa ingenti pyra.* Magnitudinem hujus pyræ memorat Athenæus XII. qui ex Ctesia refert Σαρδανάπαλον καταλυθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀρβάκου τελευτῆσαι, ἑαυτὸν ἐμπρήσαντα ἐν τοῖς βασιλείοις πυρὰν νήσαντα ὕψος τεσσάρων πλέθρων. & Diodor. Sic. II. 71. κατεσκεύασε [Σαρδανάπαλος] πυρὰν ἐν τοῖς βασιλείοις ὑπερμεγέθη.

1, 5, 10. *Exinterato*] Avo placebat, *exenterato.* & sic quinque Scripti,

Scripti, & prima Editio. Thuanæus a secunda manu, & Rom. Ed. *evi.cerate.* Quæ vox haud dubie est a glossatoris manu.

I, 6, 4. *Præsto cum securibus esse*] MSS. Modii, Mediceus, & Magliabeq. & Edit. Bernec. *Præsto cum securibus adesse.* Terent. Eunuch. v, 10, 2. *Sed ubi est frater? CH. Præsto adest.* Curt. VII, 1. *Ut omnes in vestibulo regiæ præsto adforent.*

I, 6, 6. *Si conditio proponatur*] Melius Medic. Reg. Bodl. tres Leid. Magliab. & Edit. Rom. *si conditio ponatur.* Cic. de Offic. 1, 10. *Referri decet ad ea, quæ posui in principio, fundamenta.* ita MS. pro vulg. *proposui.* Liv. XXXIV, 58. *Ego quoque duas conditiones ponam.* Senec. Epist. 49. *Ponere quæstiunculas.* Mox pro *se secutos*, Medic. Magliab. & duo Leid. *si se secuti sint.*

I, 6, 12. *Animus exercitui ejus accessit.*] Hanc lectionem agnoscunt omnes libri tam typis quam manu exarati, præter unum MS. Bongarsii, in quo pro *ejus* legitur *& vis.* Dubito, an Justinus ita scripserit. Ambiguus certe hic locus erit, si τὸ *ejus* inde tollatur.

I, 7, 10. *Si quid in Crœsum crudelius consuluisset*] Mediceus cum Magliabeq. & sex Leidensibus: *si quid in Crœso crudelius consuluisset.* Pari elegantia Scripti quoque supra cap. 6. *Astyages meriti sui in Harpago oblitus.* VIII, 6. *Scelestus in utroque:* quem locum tentavit Sebisius. & XXXVII, 6, 1. *Neque in se uno, sed in aliis quoque omnibus hac semper arte grassatus.* Tacit. XI. Ann. 2. *Pecunia & stupro in omni flagitio obstricti.*

I, 7, 14. *Fortuna Candauli comparandus*] Ex MSS. & vetustis Editionibus reposui: *fortunæ Candauli comparandus.* Vellejus I, 11. *Cujus felicitatem Metelli fortunæ compares.* Liv. XXX, 13. *Fortuna pristina viri præsenti fortunæ collata.*

I, 8, 2. *Cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset, transire permisit.*] MS. Oxon. *cum prohibere a transitu eos posset, vadum Araxis fluminis transire permisit.* Prima Editio, & Juntina: *cum prohibere eos posset, vadum Araxis fluminis transire permisit.*

I, 8, 9. *Quod gravius doleret*] Ita rescripsi ex Mediceo, Anglic. & duobus Leid. Tertius Leid. cum prima, & Rom. Edit. *dolendum.*

I, 9, 23. *Fortuna tamen ita regente*] Bongarsius ex conjectura legebat, *fortuna tamen illum regente.* Consentit Codex Mediceus & Editio Romana: Seneca Epist. 7. *Mera homicidia sunt, nihil habent, quo tegantur: ad ictum totis corporibus expositi, nunquam frustra manum mittunt.*

I, 10, 15. *Zopyrus*] MS. Oxon. & prima Edit. *Zopyrus nomine.* Auctius Rom. Ed. *Megabyzi filius Zopyrus nomine.* Herodot. III, 153. Ζώπυρος ὁ Μεγαβύζου. Mox Mediceus, *aures & labia sibi præcidit.* Herodotus III, 154. ἀποταμὼν γὰρ ἑωυτοῦ τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα καὶ τὴν κόμην κακῶς περικείρας, καὶ μαστιγώσας ἦλθε παρὰ Δαρεῖον.

II, 1, 14. *Aquarum illuvies*] Avus statuebat legendum, *eluvies.* Magliabeq. & Edit. Rom. *alluvies.* *Alluviem* de aqua super ripas egressa dixit quoque Liv. 1, 4. *In proxima alluvie, ubi nunc ficus Ruminalis est, pueros exponunt.* Ubi Avus locum citat ex Frontin. Strateg. II, 5, 22. *Propter flumen Enipenm quod & alveo suo & alluvie regionem impedierat.* Paulo ante, ex fide septem MSS. edidi, *animalia quoque generasse.*

II, 3, 8. *Missis primo legatis*] Ultimam vocem Justino restitui ex novem MSS. quum in aliis perperam legeretur, *leonibus*, vel *lenonibus*, quod postremum in plerisque est a secunda manu. Quare putem olim a librario pro *legatis* scriptum fuisse *legationibus*, pro quo dein alius substituit *lenonibus.*

II,

11, 3, 24. *Montes in planum ducebat*] Ex decem MSS. & vetustis Editionibus rescripsi; *montes in planum deducebat*. Seneca Epist. 111. *Philosophiam a fastigio deducit in planum.*

11, 4, 17. *Orithya*] MS. Oxon. *Sinope*. & MS. Orosii 1, 15. *Hujus* (Marpesiæ) *locum Sinope filia capessit.*

11, 4, 12. *Sola termines alternis defendentes*] Duo MSS. *alternos*. Alius, *alterna*. Vulgatam lectionem tuetur Mediceus, Oxoniensis, & Magliabeq. Sueton. Octav. 82. *manus ac pedes alternis jactabat.* Seneca Epist. 37. *Hos tam graves dominos, interdum alternis imperantes, interdum pariter, dimittet a te sapientia.* Idem Ep. 72. *Habet aliquis bonam voluptatem, habet profectum, sed cui multum desit a summo? hic deprimitur alternis, & extollitur, ac modo in cælum allevatur, modo defertur ad terram.* & Ep. 96. *Cæteri decidunt subinde, & reponuntur, & inter omissa appetitaque alternis fluctuantur.* Papin. Stat. 1. Theb. 410.

——— *paulum alternis in verba minasque*
Cunctantur:

Ubi Scholiastes. *Alternis, mutua vice verborum, adverbium pro invicem.* Virgil. *Alternis dicetis.* Glossæ. *Alternis.* Ἀνὰ μέρος, Ἀμοιβαδόν.

11, 4, 23. *Menalippe*] Juntæ: *Melanippe*. Quam lectionem tuetur Cl. Munkerus ad Antonin. Liberal. Fab. 8. Græci eam quoque Μελανίππην vocant.

11, 6, 1. *Peracta sunt*] Hanc lectionem antea in textum receperat Cl. Bongarsius, eamque firmant omnes MSS. quos vidi. Similiter *peractum bellum*, dixit Florus IV, 2.

11, 6, 11. *Eleusin*] Cl. Munkerus de Albric. Gent. 11. legit *Eleusina*.

11, 8, 1. *Memores illati Atheniensibus belli, & deserti*] Hanc lectionem repræsentant Mediceus, Regius, Magliab. Bodl. & tres Leid. infra cap. 12. *Deserto bello.* & V, 2. *Ne inopia bellum deseratur.* & IX, 2. *Ne inopia deserere bellum cogatur.*

11, 9, 16. *Cynagirs*] Mediceus, & Optimus Leidensis: *Cynegeri*. Huc respicit MS. Mediceus Herodoti VI, 114. in quo legitur Κυνέγειρος. Diphthongus ει tam per tertiam, quam secundam vocalem efferri solet, ut Δαρεῖος, *Dareus*, & *Darius*. Ἀλεξάνδρεια, *Alexandrea*, & *Alexandria*. Ἡράκλεια, *Heraclea*, & *Heraclia*. Κασσάνδρεια, *Cassandrea*, & *Cassandria*. Imo frequentius per secundam vocalem, ut Μήδεια, *Medea*. Αἰνείας, *Æneas*.

11, 10, 6. *Avo quoque materno*] Medic. & Leid. *ita avo quoque materno*. Paulo ante scripsi, *restauraret*, quod verbum omnes MSS. Codd. præter unum, & veteres editi hoc loco exhibent, eoque sæpius usus fuit non modo Justinus, sed & ipse Tacitus III. Annal. 72. & IV, 43.

11, 10, 10. *Jucunda quoque inter se, non solum credula convivia habuerint.*] Edit. Rom. *jucunda quoque inter se convivia non solum, sed credula habuerint.* Conjecturam Cl. Freinshemii legentis *crebra*, pro *credula* firmat MS. Magliabeq. qui hoc modo; *jucunda quoque inter se non solum convivia, sed crebra habuerint.*

11, 12, 3. *Bellum inferre olim conditoribus vestris*] Mediceus, *bellum inferre solet olim* &c. Forte legendum, *bellum inferre, sicut olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus.* Similem sermonis processum observare licet infra XXII, 3. *Sicut ab initio Syracusa in pignus socie-*

societatis sint tradita, urbs semper Pœnis infesta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmula: nunc insuper civitates sociorum eidem titulo pacis addictas.

II, 12, 10. *Ut intelligeret, quam nulla essent hominum adversus Deos vires.*] Scxtus Leidensis cum Editione Juntina: *ut intelligeret, quanto gravior offensa Deorum esset, tanto esse nullas esse hominum adversus Deos vires.*

II, 12, 13. *Themistocles navium præsidium demonstratum ratus* &c.] Codex Oxoniensis plurimum quantum a vulgata lectione discedit. *Cum Themistoces interpretatus est (l. esset) Deum muros ligneos dixisse naves, cujus probato consilio, conjuges liberosque Salaminiis demandant: ipsi naves arma:i conscendunt: idem & aliæ civitates faciunt, inter quas cum dissensio oriretur; & delapsuri ad sua tuenda jam viderentur, veritus Themistocles, ne discessu suorum vires minuerentur.*

II, 12, 23. *Artemisia regina Halicarnassi*] Mediceus, & duo Leidenses, *Artemidora.* ut Orosius. Tum in plerisque MSS. tam Justini, quam Orosii scriptum est, *Halicarnasi*, per simplex *s*, non *Halicarnassi*; Nec aliter Joseph. Antiquit. XIV, 17. Ψήφισμα Ἀλικαρνασέων.

II, 12, 25. *Quorum defectio animos ceterorum fregit.*] Sic infra XXXIV, 5. *Adeoque hac austeritas animum regis fregit.* Magliabequianus cum tribus Leidensibus: *quorum defectio animos ceteros fregit.* Oxoniensis: *animos in ceteris fregit.* Duo alii cum Prima & Juntina Editione, *animos ceteris fregit.*

II, 14, 6. *Castra referta regalis opulentiæ.*] Juntæ: *castra referta regali opulentia.* Infra IX, 14. *Urbs Persepolis referta orbis terrarum spoliis.* & XXIV, 7. *Vino ceterisque commeatibus referta rura.* & XXV, 1. *Referta auro & argento castra.*

III, 2, 6. *Ut intelligerent omnes, quanto plus apud bonos pietatis jura, quam omnes opes valerent.*] Cl. Faber legit, *ut intelligerent homines.* Malim cum Juntis delere τὸ *omnes*, quod exstat in postrema hujus sententiæ parte.

III, 2, 8. *Cujus non ipse primus in se documenta daret.*] Ex MSS. reposui, *documentum*, applaudente Cl. Scheffero.

III, 3, 1. *Et annuos successores*] Ita Mediceus, tres Anglicani, & quatuor Leidenses; idemque Avo visum fuit: Liber MS. membranaceus quem Oxoniæ vidi, inter alia hanc quoque periodum exhibebat, sed paullo aliter. *Regibus potestatem bellorum, magistratibus judicia, & annuas sanctiones, senatui custodiam legum, populo jus eligendi vel creandi, quos velit* &c. Mox ex codd. MS. scripsi *velit* pro *vellet.*

III, 3, 6. *In opere & in laboribus agerent.*] Restitui Justino alteram præpositionem, quam agnoscunt veteres libri tam scripti, quam impressi. Inf. V, 4. *Nec in offensa, nec in favore.* & XXV, 4. *Neque illi major ex imperio quam ex bello voluptas.* & XXVI, 2. *Non in timorem, sed in furorem versi.* In hunc modum sæpius peccasse librarios ostendunt notæ Paternæ ad Cicer. de Oratore I, 18. II, 12. & 61.

III, 3, 8. *Ut uxores eligerentur, non pecunia.*] MS. Cantabrigiensis: *ut uxores moribus eligerentur, non pecunia.* Mediceus, Oxoniensis, & duo Leidenses: *legerentur.* Sup. II, 7. *Legitur itaque Solon vir justitia insignis.* ubi editiones quædam, *eligitur.* at perperam: & IX, 5. *legere senatum.* & XIII, 2. *Trecenta millia armatorum lecta ex omnibus copiis.* Ovid, I. de Arte Am. 263.

Haste.

Hactenus unde legas, quod ames, ubi retia penas,
Praecipit imparibus vecta Thalia modis.

III, 3, 11. *Consulturum, quid addendum mutandumque legibus videretur.*] Cl. Tollius ad Auson. Idyll. XI, 90. legit, *mutandumve*. Adstipulatur codex Oxoniensis.

III, 4, 8. *Ad generandam subolem*] Juntae: *ad generandam servandamque subolem.*

III, 5, 3. *Quod adversus servos dimicaturi videbantur*] Rescripsi ex Mediceo, & optimo Leidensi, *adversus servos dimicandum videbatur:* ut Cl. Vorstio visum quoque fuit. Mox etiam ex fide quatuor MSS. edidi *instaurant*. dein ex Mediceo & duobus Leid. *tribus praeliis fusos*, jubente Avo.

III, 6, 12. *Periclem & Sophoclem*] Medic. Thuan. duo Leid. & MSS. Orosii I, 21. *Periclen & Sophoclen*. Graeco sono, quem servant iidem Sup. I, 6. *Sybaren*, & *Astyagen*. V, 1. *Tisaphernen*: & II. *Artaxerxen*. VI, 5. *Iphicraten*. XIV, 3. *Eumenen*. Item XV, 3. *Callisthenen*. & XVI, 4. *Mithridaten*.

III, 7, 4. *Consilio Pericli*] Sic Mediceus, & duo Leid. Neque haec secundi casus terminatio veteribus insolens est. Cic. de Orat. I, 19. *Orationes Demosthení*. Idem II, 22. *Omnes etiam tum retinebant illum Pericli succum.* & Cornel. Nepos in Alcibiade 2. *Educatus est in domo Pericli*. ita habent duo MSS. Vide Priscian. VI. Dein pro *existimantes* MSS. meliores *aestimantes:* quod tuetur Cl. Schefferus.

IV, 1, 1. *Direptamque velut a corpore*] Duo Leidenses, & Edit. Rom. *diremtamque*. & sic legendum praeceperat Avus, & Nobil. Heinsius ad Valer. Flacc. Argon. I, 284. qui mox etiam emendar, *tota undarum mole illuc devehitur*. & deinde *visentibus* (ut habent MSS.) pro *videntibus*, & pro *in sublime ferri*, *sublime ferri*.

IV, 1, 10. *Alias veluti, terga dantes in imum desidere*] Plerique Scripti: *alias veluti terga dantes verticibus in imum desidere*. Editio Romana: *alias veluti terga dantes verticibus mergi, ac in imum desidere*. Mediceus paulo ante, *nuncupantur*, pro *prenuntiantur*.

IV, 1, 16. *Coeuntibus in se promontoriis*] Oxoniensis: *coeuntibus in se promontoriis, & concurrentibus.* Nobilissimus N. Heinsius ad Valer. Flacc. I, 285. conjecit, *coeuntibus inter se promontoriis*. ut Plinius IV. Nat. Hist. 17. *Cyaneae aliis Symplegades appellatae traditaque fabulis inter se concurrisse.*

IV, 3, 2. *Quippe ut Rheginis melius fuerit vinci, quam vicisse*] Edit. Juntina: *quippe ut Rheginis magis fuerit optandum vinci, quam vicisse.*

IV, 4, 5. *Hostes etiam marinis commeatibus in urbe clausos intercludunt*] Editio Romana: *hostes etiam marinis commeatibus, in urbe clausos, prohibent.*

IV, 5, 3. *In qua servare hos urbis apparatus oporteat*] Mediceus, Oxon. & duo Leid. cum Edit. Mediol. & Junt. *reservare*. Ut sup. II, 11. *Recedant & se ad meliora patriae tempora reservent*. & XXVIII, 4. *Hortatur, ut se ad meliora reipublicae tempora reservarent.* Liv. XXV, 6. *Nos vulgo homines laudabant, quod reipublicae nos reservassemus.*

IV, 5, 6. *Inscitia ducum*] Optimus Leidensis, & Oxon. *inscientia ducum*. Caesar III. de Bell. G. 19. *Factum est opportunitate loci, hostium inscientia ac defatigatione*. Ita duo MSS. Vide Avum ad Liv. XXII, 25.

V, 1, 7. *Tisafernen*] Ita MSS. non *Tissafernem* per geminatam literam *s*. Diodoro Siculo, Isocrati, & Photio est Τισαφέρνης.

v, 2, 7. *Quia morum vitia sub umbra eloquentiæ latebant*] Mediceus, & duo Leidenses: *cui morum vitia sub umbra eloquentiæ latebant.*

v, 3, 7. *Athenas scribit*] Hanc lectionem firmant tam MSS. quam vetustæ editiones. Infra XIII, 5. *Epistolas in Græciam scripserat.*

v, 4, 4. *Quibus ea res quæstum præstabat*] Ex Mediceo, Magliabeq. & duobus Leidensibus reposui, *quæstum præbebat.* Infra XXXI, 4. *Asiam & vires belli & sumtum præbituram.* & Horat. I. Serm. I, 73.

Nescis, quo valeat nummus, quem præbeat usum?

v, 4, 6. *Multis locis prælia facit*] Anglicanus, & duo Leidenses auctius: *jam multis locis prælia facit.* Infra XXXVIII, 4. *Non jam libertatem, sed consortium imperii poscentem.* & XLI, 5. *Jam fontium ac sylvarum ea copia est.*

v, 7, 3. *Recepit. . . . nec reliquit.*] Mediceus, & duo Leid. ut Freinshemius legendum vidit, *recipit. . . . nec relinquit.*

v, 10, 1. *Exercitus eorum, ex quibus major pars Atheniensium erat.*] Avus in notis ad Liv. XXIII, 35. suspicatur Justinum scripsisse, *exercitus eorum, ex quibus major pars Athenienses erant.* quomodo loquitur Tacitus III. Hist. 12. *Magna pars Dalmatæ Pannoniique erant.*

v, 11, 1. *Enixe se ejus opera adjutos*] Avo ex conjectura placuit, *enixa se ejus opera.* quam emendationem juvant tam Florentinæ, quam Oxonienses membranæ. Liv. XLII, 5. *Q. Fulvius Flaccus Censor ædem Fortunæ Equestris, quam in Hispania prætor bello Celtiberico voverat, faciebat enixo studio, ne ullum Romæ amplius aut magnificentius esset.*

vi, 1, 2. *Hercyllides*] Mediceus, & duo Leidenses: *Herculides.*

vi, 1, 5. *Cyri quondam regis*] Ita habent omnes MSS. nec quidquam mutandum. *Rex* hic vocatur, qui filius regis erat; similiter regis Orodis filius rex appellatur inf. XLII, 4. *Ventidius universam Parthorum manum cum rege ipso Pacore interfecit.* Virgil. IX. Æneid. 223.

—— statione relicta
Ipse comes Niso graditur regemque requirunt.

Ubi Servius notat. *Regemque requirunt, regis filium, ut:*

Magnum regina sed enim miseratus amorem.

Hinc regem, ac regis filios *reges* appellat Liv. II, 9. *Nune monebant etiam, ne orientem morem pellendi reges inultum sinerent.* & Livium imitatur Seneca Octav. 294.

Illi reges hac expulerunt
Urbe superbos; ultique tuos
Sunt bene manes, virgo, dextra
Cæsa parentis.

& Troad. 138. regis filios *reges* nominat.

—— post elatos
Hecuba partus regumque gregem,
Postrema mater funera cludis.

vi, 5, 5. *Oratoriæ artes fuerunt*] MSS. Fuldenses, & duo Leid. *oratoriæ artes magnæ fuerunt.* Dein MS. Oxon. *ne a rebus gestis ejus, gloria & splendore discederet.*

VI, 6, 9. *Cum cad. suos jam ut victos videret.*] Ita edidi sequutus fidem septem MSS. Orosius III, 2. *cum etiam cadi suos jam ut victos videret.* MSS. *cum jam cadi suos ut victos videret.* Mox Mediceus, & Leidensis: *popescit.*

VII, 2, 1. *Succedentium sibi regum ossa poni jussit.*] Editio Juntina cum sex MSS. *succedentium sibi in regnum ossa poni jussit.* Cap. præc. *In locum omnium solus successit.* & XLIII, 3. *In locum ejus* (Æneæ) *Ascanius filius successit.* Orosius II, 9. *Xerxes Dario patri in rege succedens.*

VII, 3, 9. *Amore filiæ Amyntæ captus*] Magliabeq. & Edit. Rom. *amore filia Amynta captus, cui nomen erat Gygea.*

VII, 6, 12. *Proprio regno ab eodem privatus*] Duo MSS. Leid. & Edit. Rom. *prius proprio regno.* Paulo ante pro *patre patruele* Bongarsius ad XVI, 3. emendat *patruo.*

VII, 6, 14. *Methenam*] Duo MSS. *Mathonam.* Oxoniensis cum Edit. Rom. *Mothonam.* quomodo habent MSS. Solini Cap. 14. & Orosii III, 12.

VIII, 2, 12. *Ut quid posthac succenscre jure barbaris possent, non haberent.*] Juntæ particulam addunt, *ut quid unde posthac succensere jure barbaris possent, non haberent.*

VIII, 3, 6. *In Cappadociam trajicit*] *In Cassiopeam* legit Cl. Valesius ad Harpocrationem: Editio Romana: *ad abolendam inopia famam*, pro *invidia famam.* Infra IX, 8. de eodem Philippo. *Divitiarum quæstu quam custodia solertior; itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat.*

VIII, 4, 7. *Graciam etiam nunc* &c.] Minucius Felix I. *Et illo præcipue sermone ejus* (Octavii) *mentis mea resedit intentio, quo Cæcilium superstitiosis vanitatibus etiam nunc inhærentem ad veram religionem reformavit.* ad quem locum vide Heraldum. Mox MS. Oxon. & Edit. Rom. *alienis excubare foribus.*

VIII, 4, 8. *In alterius ope omnem spem posuisse orbis terrarum vindices, eoque discordia sua* &c.] Veteres editiones τελείας σιγμῆς habent post τὸ *posuisse.* & tum: *Orbis terrarum vindices eo usque discordia sua civilibusque bellis redactos:* Mediceus: *orbis terrarum principes.*

IX, 3, 7. *Sed vix alimentis exhibeat*] MS. Oxon. cum Vet. Edit. *sed vix alimentis sufficiat.* Nob. Heinsius ad Valer. Flacc. VII, 229. emendat, *sed vix alimentis se exhibeat.*

IX, 3, 15. *Ea primum fides inopia Scythica fuit.*] *Fides* hic notat indicium, vel argumentum, ut infra XXIV, 4. *Cui* (Herculi) *ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit.* Liv. VI, 13. *Pars maxima captivorum ex Latinis atque Hernicis fuit: nec hominum de plebe, ut credi posset mercede militare, sed principes quidam juventutis inventi; manifesta fides publica ope Volscos hostes adjutos.* Tacit. IV. Hist. 85. *Præcipua victoria fides dux hostium Valentinus.* eodemque sensu πίστιν usurpant Græci. Sophocl. Elect. 893.

Τίν' ὦ τάλαιν' ἰδοῦσα πίστιν;

Joseph. de Bell. Judaic. I, 20. Ἐπὶ τούτοις καὶ Βάθυλλος εἰς τὰς ὀλίγας συνέδραμε, ἡ τελευταία πίστις τῆς Ἀντιπάτρου βεβουλευμένων.

IX, 5, 5. *Auxilia civitatium describuntur*] Infra IX, 5. *Cum Athenienses, Aliis Persis, Gracia & Asia tributum in tutelam classis descripsissent.* Liv. XXX, 37. *Decem millia talentûm argenti descripta pensionibus æquis in annos quinquaginta solverent.*

IX, 6, 5. *Solutumque mero*] Oxoniensis: *sopitumque mero*. Liv. XXV, 24. *Magna pars in turribus epulati aut sopiti vino erant, aut semigravis potabant*. & XXVIII, 25. *Ut eos per idoneos homines, benigno vultu ac sermone in hospitium invitatos, sopitosque vino vincirent*. Mox Mediceus: *qui cum variis frustrationibus non sine risu differretur*.

IX, 7, 12. *Spectaculoque pendentis ultionem potita est, ad quam per parricidium festinaverat*] MS. *spectaculoque pendentis ejus pro ultione potita est, ad quam per parricidium illam destinaverat*. Mox ex Mediceo & aliis MSS. reposui *Myrtales*; Luciano, & Aristenæto II, Ep. 16. Μυρτάλη. Et *Myrtale libertina*, Horat. I. Od. 33.

X, 1, 2. *A tanta immanitate revocaret*] Magliabeq. & Edit. Rom. *a tanta sceleris immanitate*.

XI, 1, 8. *In spem sui omnes impelleret*.] Hanc lectionem repræsentant Medic. & duo Leidenses & Edit. Prima, Mediolan. & Junt. Cic. II. in Catil. 9. *Qui etiam nonnullos agrestes, homines tenues, atque egentes, in eandem illam spem rapinarum veterum impulerunt*. & Liv. XXVII, 45. *Parva momenta in spem metumque impellunt animos*. Catullus Epig. 15.

Quod si te mala mens, furorque vecors
In tantam impulerit, sceleste, culpam.

Mox quoque Medic. & Edit. Rom. *tantum favoris*, ut Sup. II, 14. *Tantum spatii*. & Ibid. 15. *Tantum incrementi*. & V, 4. *Tantum momenti*,

XI, 2, 4. *Alexander Lyncestarum*] Hanc lectionem, quam agnoscunt omnes MSS. defendit Cl. Munkerus ad Hygini Fab. 255. illustratque per similes loquutiones, ut *Tullia Romanorum*, & *Lucretia Romanorum*, *Pomona Hamadriadum*.

XI, 3, 10. *Odium eos omnium populorum esse*] Editio Romana: *odium in eos omnium populorum esse*. Præstat retinere vulgatam lectionem. Plaut. Trucul. II, 2. *Sed eccum odium progreditur meum*. & Rudent. II, 2. *Deorum odium atque hominum, mala mali vitii probrique plenum, Qui duceret mulierculas duas secum satis venustas*. Sophocli Electra μῖσος dicitur. D. Paulus in Epist. ad Ephes. V, 7. ὅτε γὰρ ποτε σκότος.

XI, 5, 6. *Petita Asia*] MS. *appetita*. Mox omnes MSS. *ad tumulos eorum*.

XI, 7, 6. *Profectus ad consulendos augures vicina urbis*] Hanc lectionem firmant Notæ Paternæ ad Arrian. de Exped. Alex. II, 3.

XI, 7, 15. *Quo vehenti regnum delatum fuerat*] Mediceus & duo Leid. *quo vehente, regnum ei delatum fuerat*.

XI, 8, 9. *Epistolam medico tradidit*] Ita Mediceus, Bodl. & duo Leid. Utitur auctor singulari numero, pro quo ante in plurali dixit *epistolas*. Neque insolens illud loquutionis genus, ut sermo tam a plurali numero ad singularem, quam a singulari ad pluralem convertatur; Sup. I, 5. *Epistola exenterato lepori inscritur*. & mox in princ. Cap. 6. *Lectis ille epistolis*. & II, 1. *Editissimam quamque partem decurrentibus aquis primum detectam, humillimo autem solo eandem aquam diutissime immoratam*.

XI, 9, 10. *Cæsa sunt peditum unum & sexaginta millia*] Mediceus, Thuanæus, aliique MSS. *Cæsa sunt peditum sexaginta unum millia*. unde Pater ad Arrian. II, II. statuit Justinum scripsisse, *sex & nonaginta millia*. Orosius III, 16. *octoginta millia*. quem numerum agnoscit quoque MS. Oxoniensis.

XI, 10, 11. *Cum legati rectius id eum in Tyro vetere & antiquiore templo facturum dicerent, in deprecantes ejus introitum ita exarsit, ut urbi excidium minaretur.*] Mediceus, Bodl. Regius, & quatuor Leidenses: *facturum dicerent deprecantes ejus introitum*, omissa præpositione: Hic locus ita scribendus, & distinguendus videtur: *cum legati rectius id eum in Tyro vetere & antiquiore templo facturum dicerent, deprecantes ejus introitum; ita exarsit*: vel si malis, *tum ita exarsit*. Nam vocula *tum* a postrema præcedentis vocis syllaba facile absorberi potuit.

XI, 11, 11. *Comitibus quoque suis.*] Avus in tractatu de Centesimis ac Usuris legit: *Comitibus quoque ejus.* & sic MS. Oxon. & Edit. Rom.

XI, 12, 7. *Cum matrem filiasque ejus parvulas consolaretur*] Pater in notis ad Artianum II, II emendat: *Cum matrem filiasque ejus pavidas consolaretur.*

XI, 12, 15. *Neque mundum posse duobus solibus regi; neque orbem duo regna salvo statu terrarum habere*] Lucanus I, 91.

> *Nulla fides regni sociis, omnisque potestas*
> *Impatiens consortis erit.*

Ubi forte legendum: *regnis sociis*, ut Nobilissimo Heinsio visum fuit, firmante Statio Theb. x, 5.

> ——— *sociisque comes discordia regnis.*

XI, 13, 1. *Cujus etiam in otio semper parcior fuerit.*] Ita malebat Bongarsius, suffragante MS. Magliabeq. & Edit. Junt. Sed alii octo MSS. *cum etiam in otio.* Editio Romana: *cum etiam in otio somni parcus semper fuerit.*

XI, 14, 5. *Eo se semper ingerebat*] Quatuor scripti: *eo se semper mergebat.* Melius Regius, Magliabequianus, & Leid. *eo se semper immergebat.* Infra XXXIII, 2. *Inter mucrones hostium se immersit.*

XI, 15, 1. *Asia imperium rapuit.*] Seneca Phœniss. 57. *Raptum regnum tenet.* Curt. IV, 14. *Syriam Ægyptumque prætereuntibus raptas.* Neque aliter ex MSS. leg. inf. XXXI, 5, 6. *agros rapuisse.* Virgil. II. Æneid. 374.

> ——— *alii rapiunt incensa feruntque*
> *Pergama.* ——— ———

XI, 15, . *Quum in altero justitia ejus, in altero etiam utilitatis causa versetur.*] Tres Leidenses, & alii, *justitia ejus.* Mallem, *justitia vis*, quod exstat in Edit. Rom. simili prorsus modo infra XXXIX, 1. τὸ *vis* a librariis mutatum fuit in *ejus*. *Vis justitiæ* quam Justinus dixit, Gualthero lib. VII. Alexandr. est *status justitiæ*.

> *Adde quod a simili debet sibi peste cavere*
> *Rex pius, & subiti vitare pericula casus.*
> *Et cum justitia status hinc versetur, & illinc*
> *Utilitas, imo tentatur utrumque rigore:*
> *Hoc unum superest, votis morientibus oro*
> *Infernum chao, utentibus ordine fatis,*
> *Totus Alexandro famuletur subditus orbis.*

Pro *tentatur utrumque rigore*, scribe ex MS. *imo tueatur utrumque rigore.* & tum:

> *Infernumque chaos, ut euntibus ordine fatis.*

XII, 1, 5. *Plus doloris suscepit.*] Scribe ex quinque MSS. & Edit. Rom. *plus doloris cepit.*

XII, 3, 1. *Triduo luctum indixit.*] Ita Medic. Oxon. duo Leid. & Magliabeq. & priscæ Editiones. Supra II, 11. *Triduo ibi eum dolore & indignatione Persarum dimicatum.*

XII, 3, 2. *Exspectantibus.*] Duo MSS. *spectantibus.* Magliabeq. & Leid. *sperantibus.* quomodo infra XIII, 1. ex MSS. & Edit. Junt. *Principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros sperabant.*

XII, 5, 1. *Non regio, sed hostili odio savire in suos cæpit.*] Edit. Romana: *non regio more, sed hostili odio savire in suos cæpit.* Apposite: *Regium morem* describit Samuel I, 8, 11. & vocat משפט המלך Tacit. VI, Ann. 1. *Ut more regio pubem ingenuam stupris pollueret.*

XII. 6, 3. *Clitus*] Quinque scripti: *Clitos.* Græco sono: quem plerique MSS. in hujusmodi vocabulis servare solent. ut IV, 4. *Lamachos.* & inf. XII, 12. *Crateros.* XIII, 4. *Ægyptos.* Ibid. 7. *Battos.* & XXXIX, 2. *Grypos.* MS. Curtii IV, 16. *Canos.*

XII, 6, 5. *In ira locum successit æstimatio.*] Editio Romana, & Mediol. aliæque, *existimatio*: de qua voce vide Avum ad Liv. XXXIV, 2. & Gell. I, 3.

XII, 7, 1. *In primo*] Hanc lectionem agnoscunt duo Leid. & Anglic. Alii omittunt præpositionem: at perperam. *In primo* idem est, quod *in principio.* Seneca Hippol. 132.

——— quisquis in primo obstitit
Pepulitque amorem, tutus ac victor fuit.

Vide Avum ad Senecæ Epist. 101. & Nat. Quæst. V, 14. & Patentem ad Macrob. I. in Somn. Scip. 4. In MS. Magliabequiano legitur *primum*, quod idem notat, Virgil. Æneid. IX, 85.

Tempore quo primum Phrygia formabat in Ida
Æneas classem. ——— ———

Ad quem locum Servius notat. *Quo primum, hoc est initio. Non enim secundo facta sunt navis apud Idam.*

XII, 8, 8. *Alteram ex nomine equi Bucephalen vocavit,*] MS. Bodleian. & Edit. Rom. & MS. Curtii IX, 3. *Bucephalam*, pro vulg. *Bucephalon.* Tres antiquissimi MSS. Orosii, *Bucefalem.* Pater in notis ad Arrian. Exp. Alex. I, 19. censebat Justinum scripsisse: *alteram ex nomine equi Bucephala, Bucephalam vocavit.* Mox ex quinque MSS. reposui, *finem tandem bellis faceret*, probante Cl. Vorstio.

XII, 15, 9. *Dignissimum nuncuparet heredem.*] Plerique scripti. *dignissimum nuncuparet heredem.*

XIII, 3, 8. *Doceret*] Rescripsi, *edoceret*, ex Medic. Oxon. Magliabeq. Thuan. & quatuor Leidensibus. Sup. I, 10. *Attonitum & quærentem Darium causas auctoremque tam fœda lacerationis, tacitus quo proposita fecerit, edocet.*

XIII, 4, 8. *Consentientibus universis evocatos dum transit, de singulis manipulis seditiosos supplicio tradi occulte jubet.*] Plerique scripti, *ibi universis evocatis, dum transit, de* &c. Alii pro *dum transit* habent *duntaxat.* Forte legendum: *ibi universis evocatis, duntaxat de singulis manipulis seditiosos supplicio tradi occulte jubet.* Paulo ante ex MSS. edidi, *& castrorum & exercitus.*

XIII,

XIII, 4, 10. *Prima Ptolemao Ægyptus & Africa, Arabiaque pars forte venit.*] Hinc emendandus Orosius III, 23. apud quem perperam legitur. *Prima Ptolemao Ægypti & Africa Arabiaque pars.* Scribe, *Prima Ptolemao Ægyptus, & Africa:* & sic habent tres MSS.

XIII, 4, 22. *Aracoffi.*] Magliabeq. *Arathosi.* Edit. Rom. *Arathoffi.* Ex editione Juntina scripsi, *Arachosii.*

XIII, 5, 3. *Olympiaco.*] Ita unus Leidensis: sed duo alii cum Mediceo & Oxoniensi: *Olympico*: ut XII, 16. *certamen Olympicum.*

XIII, 6, 15. *Craterum*] MS. Leid. *Crateron.* Græca terminatione. Quomodo MS. Curt. IV, 3. & ibid. V, 4. & VIII, 1. & 14. *Cœnon*, & inf. VI, 1. *Pharnabason.*

XIII, 8, 6. *Sed res Eumenem non latuit.*] Magliabequianus cum duobus aliis: *sed res Eumeni non latuit.* Utrumque bene. Cic. de Orat. II, 79. *Populum Romanum non latuit.* Idem I. Catil. 6. *Nihil melius quod mihi latere valeat in tempore.* Lucanus I, 419.

> ——— *at mihi semper*
> *Tu, quacunque moves tam crebros causa meatus,*
> *Ut superi voluere, lates.* ———

Ita duo MSS. pro vulgato *late.* Seneca Oedip. 295.

> *Visu carenti magna pars veri latet.*

Ubi in quibusdam libris legitur, *visu carentem.* Utrumque probatur Avo.

XIV, 4, 3. *Nam hoc etiam solatio feret.*] Magliabeq. *nam hoc etiam mihi solatio foret.* Anglicanus, & Leidensis: *nam hoc etiam in solatio foret.* quod tuetur Avus III. Observat. 8.

XIV, 6, 9. *Veste regali*] Medic. Oxon. duo Leid. & Edit. Junt. *in veste regali.* Virgil. IV. Æneid. 518.

> *Ipsa mola, manibusque piis, altaria juxta*
> *Unum exuta pedem vinclis, in veste revincta*
> *Testatur moritura deos.* ———

D. Lucas in Act. Apost. I, 10. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ.

XIV, 6, 11. *Insuper exspirant capillis & veste crura contexisse fertur.*] Magliabeq. *confixa insuper.* Thuanæus; *consisse insuper capillos.* Edit. Rom. *Confissa insuper.* Scripsisse videtur Justinus: *confossa insuper & spirans, capilles,* (vel *capillis os*) *& veste crura contexisse fertur.* Curt. V, 13. *Darium, multis quidem vulneribus confossum, adhuc tamen spirantem esse cognovit.* Orosius XII, 18. *multis confossus vulneribus.*

XV, 2, 1. *Abderitas*] Reposui *Autariatas* ex emendatione Cl. Freinshemii, a qua propius abest lectio, quam duo MSS. præ se ferunt: *Audariates.* Mox MSS. *relicto patrio solo:* sic infra XVIII, 3. ex MSS. *relicto patrio solo.* & XXXVIII, 10. *Patrii fines.*

XV, 3, 8. *Concitatus leo.*] Plerique melioris notæ libri: *concitus leo.* Apulejus in Florid. *Tum cum eo equo per viam concito pervolant.* Papin. Stat. IX. Thebaid. 110.

> *Ipse nec ire retro nec in obvia concitus arma*
> *Exilit.* ——— ———

XV, 3, 10. *Cum a satellitum turba equi sui celeritate desertus esset.*] Oxoniensis: *cum a satellitum custodia equi sui celeritate digressus esset.*

XV, 4, 13. *Sandracotte*] Ita omnes MSS. Tres vero Orosii: *Andrecotte.*

XVI, 1, 15. *Omnem stirpem regia subolis*] Mediceus, & primus Leidensis: *omnem stirpis regia subolem.* ut Liv. XXXIX, 24. *Non sobolem tantum stirpis parabat, cogendis omnibus procreare atque educare liberos.* & Curtius IV, 14. *Matrem meam, duas filias, Ochum in spem hujus imperii genitum, illos principes, illam sobolem regia stirpis, duces vestros regum instar, vinctos habet.*

XVI, 1, 19. *Ne eodem tempore & adversus eum dimicare necesse haberet.*] Tres scriptis *ne eodem tempore & adversus Demetrium eum dimicare necesse haberet.* Magliabequianus: *ne eodem tempore adversus Demetrium & eum* (nempe Doricetem regem Thracum) *dimicare necesse haberet.*

XVI, 2, 1. *Macedonia regni*] Uterque Mediceus, Oxon. & Leid. *Macedonici regni.* ut Cap. 1. *Spe invadendi Macedonici regni* & XV, 4. *Post divisionem inter socios Macedonici regni.* & XXX, 3. *sub jugum Macedonici imperii subacti,* & XXXIII, 1. *finis Macedonici regni.*

XVI, 5, 10. *Heraclienses sub regno tyrannorum fuere.*] Rescripsi ex Mediceo, Oxoniensi, & duobus Leidensibus: *Heraclienses regnum tyrannorum fuere.*

XVI, 5, 12. *Leonides*] Ita omnes MSS. & Λεωνίδης vocatur a Suida in v. Κλέαρχος. ἀπέκτεινε δὲ αὐτὸν (Κλέαρχον) πρῶτον μὲν ἡ δίκη· εἶτα δὲ, ἡ χεὶρ ἡ Χίωνος· ὅσπερ ἦν τὴν ἑταῖρος Πλάτωνος, καὶ χρόνον διήκουσεν αὐτοῦ καὶ τὸ μισοτύραννον ἐκ τῆς ἐκείνου ἑστίας ἀσπασάμενος, ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα. κοινωνοὶ δὲ οἱ τῆς καλῆς πράξεως γενέσθαι λέγονται) Λεωνίδης τε καὶ Ἀντίθεος, φιλοσόφω καὶ τώδε ἄνδρε.

XVII, 2, 9. *Deponere se offensam erepti paterni regni.*] Primus Mediceus cum duobus Leidensibus: *deponere se offensam erepta partis paterni regni.*

XVII, 2, 10. *Omnique arte adulatur Eumeni & Antigono* &c.] Ex antiquissimæ scripturæ vestigiis hunc locum ita emendo: *omnique arte adulatur ei* (fratri, regi Ægypti) *ne Antigono Demetrio, Antiochoque filio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, tertius sibi hostis accederet.*

XVII, 2, 15. *Vindicem rum regni reliquit, pacificatus cum omnibus finitimis*] Quatuor postremas voces in textum recepi ex MSS. Fuldensibus, & Florentinis, & Leid. easque exhibent tres alii cum Edit. Rom. & Junt.

XVII, 3, 7. *Oresta*] Uterque Florentinus cum octo aliis: *Orestis.* ut Vellejus I, 1. *post Orestis interitum.* Gell. Noct. Attic. III, 10. ex MS. Regio. *Inventum esse sub terra scripsit Orestis corpus.* Nepos Epaminond. 6. *Argivos enim fuisse Orestem & Alcmaeonem Argivos, matricidas.* & Pap. Stat. XII. Theb. 512.

——— *a misero matrem summovit Oreste.*

Inscriptio antiqua: ORESTI ET ORESTILLO LIBERTIS.

XVII, 3, 17. *Filium bimum admodum parvulum*] A MS. Magliabequiano abest & *bimum.* Ex primo Leidensi edidi; *filium unicum admodum parvulum:* quod Cl. Vossius conjecturà assequutus fuit.

XVIII, 1, 1. *Auxilio adversus Romanos indigentibus*] Ex Florent. Regio, & duobus Leidensibus rescripsi, *auxilium adversus Romanos pollicentibus.*

XVIII, 1, 6. *Repente*] MS. *derepente*. Terent. Hecyr. IV, 1, 3. *Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam.* ubi Donatus. *Derepente*, ὑφὲν. Sueton. Vespas. 23. *cum inter cetera prodigia Mausoleum Caesarum derepente patuisset.* Appulejus in Apologia. *Confiteor enim eum, postquam uxorem duxerit, a concepta fide descivisse, ac derepente animi mutatum.*

XVIII, 4, 3. *Rex Tyro decedit.*] Tres scripti: *rex multo Tyro decedit*. Edidi *Mutgo*, sequutus emendationem Cl. Vossii.

XVIII, 4, 15. *Junguntur & senatorum in eam noctem praparata agmina*] Scribe ex Mediceo: *junguntur ei senatorum in eam noctem praparata agmina.* Supra XV, 4. *Seleucus Demetrio, Ptolemaus Lysimacho junguntur.*

XVIII, 7, 1. *Adversis tanto scelere numinibus*] Legendum vel *aversis tanto scelere numinibus*, ut habent veteres Editiones: vel *adversis tanto sceleri*, quod præ se ferunt MSS. Mox pro *Malcum* scripsi *Malchum* ex conjectura Cl. Vossii.

XX, 1, 1. *Ut militum vires continuo labore acuerentur*] Uterque Florentinus: *ut & militum vires.* Mox iidem & Magliab. cum duobus Leid. *Prima illi militia adversus Græcos fuit.*

XX, 3, 8. *Et albis equis . . . . pugnare visi sunt*] Mediceus cum Edit. Junt. *ex albis equis.* Cic. II, 2. de Nat. D. *In nostra acie Castor & Pollux ex equis pugnare visi sunt.*

XX, 4, 17. *Metapontum migravit*] Mediceus, Magliabeq. & duo Leidenses: *Metapontum emigravit.* Supra V, 10. *Triginta tyrannos emigrare Eleusina jubet.* Orosius II, 17. ex. MS. *Eleusina emigrare compulerunt.*

XX, 5. 8. *Vicentiam*] Mediceus: *Vicetiam.* ut habent meliores Plinii libri, teste Lipsio ad Tacit. III. Hist. 8. In inscriptione antiqua legitur: VICETIA & VICETINI.

XX, 5, 13. *Ne quis postea Carthaginiensis, aut literis Græcis, aut sermoni studeret.*] Mediceus & duo Leidenses, *ne quis postea Carth. aut literas Græcas aut sermonem studeret.* Cicero in Orat. post Red. in Sen. 8. *Quum vero etiam literas studere incepit.*

XXI, 1, 5. *Quare paulisper dissimulatum animum prius ad favorem* &c.] Scribe, & distingue cum optimo libro: *qua re paulisper dissimulata, animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit.* Mox Juntæ; *tributa populo per triennium remittit, fratres revocat; & quibuscunque delinimentis potest, animos omnium solicitat.*

XXI. 2, 2, *Non ut pater carcerem nexis, sed cadibus civitatem replet.*] Mediceus, & duo Leidenses: *non ut pater carcerem modo nexis, sed &c.*

XXI, 5, 1. *Syracusis receptus*] Pater malebat, *Syracusis receptis.* Adstipulantur Florentinus & Thuanæus. Sup. Cap. 3. *Ibi Syracusas securis omnibus per proditionem recipit.*

XXI, 5, 10. *Circumspiciebat*] Mediceus, & Leidensis: *circuminspiciebat.* & sic MSS. XIV, 2. *omnia igitur circuminspicienti*, & XX, 3. *Locrenses paucitatem suam circuminspicientes.* & XXII, 5. *Extera auxilia Circuminspicientibus.* Vide notas Paternas ad Cic. I. ad Fam. Ep. 9. & N. Heinf. ad Prudentii Psychom. 235. Mox plerique scripti & impressi, *inter has simulationum artes ter insimulatus fuit.*

XXI, 6, 1. *Rhodanum*] Editio Romana: *Rhodonem.* Vulgatum tuetur Mediceus. Ῥοδανὸς occurrit apud Suidam in voce Σαλλύςιος. Vetus Inscriptio apud Gruterum: RHODANO CAESARIS VERNAE. Mox MSS. *Tyros.* ut infr. XVIII, 3. *Tyron.* & Seneca VI. Nat. Quæst. 1. *Tyros aliquando infamis ruinis.*

XXII, 2, 5. *Officia sua*] Regius, duo Leid. & Edit. Juntina: *officia sui.*

XXII, 2, 6. *Societatem cum eo metu potentia ejus jungit*] Mediceus & Magliabeq. *societatem cum eo mutua potentia jungit.* Paulo post Sebisius emendabat, *expositis ignibus Cereris*, adstipulante Mediceo.

XXII, 3, 5. *Quantum malum non Sicilia magis, quam ipsi Africa attulerint.*] Mediceus: *quantum mali non Sicilia magis, quam ipsi Africæ aluerint.* Sophoc. OEdip. Col. ὃ, ἣ καὶ πόλις τίθρεφεν ἀφιλεν.

XXII, 5, 1. *Archagate*] Hic Diodoro in Excerptis, & Polybio, Ἀγάθαρχος vocatur, quod nomen alteri præfert Cl. Valesius.

XXII, 6, 3. *Certumque esse florentibus Carthaginiensium opibus, adversisque rebus suis commutationem significari*] Scribe ex MS. *Certumque esse & florentibus Carthaginiensium opibus, & laboribus adversisque rebus suis commutationem significari.*

XXI, 8, 11. *Quibus reversus a Sicilia fuerat*] Juntæ: *quibus regressus a Sicilia fuerat.* Melius Florentinus: *quibus reverterat a Sicilia.*

XXIII, 1, 14. *Bellum fuit; qua victoria erecti*] Veteres Editiones, *qui victoria.* mendose. Optime Mediceus: *cujus victoria erecti.*

XXIV, 6, 8. *Admirationem stupentibus*] Mediceus, Leidensis, ut emendavit T. Faber, *admiratione stupentibus.* Infra XXVI, 1. *Hac tam sæva dominatione stupentes.* Florus I, 18. *Stupens occasione tanta dux hostium.* Persius Sat. III, 32.

Sed stupet hic vitio. ———

XXIV, 8, 10. *Insecuta tempestas est, quæ grandine & frigore saucios ex vulneribus absumsit*] Edit. Junt. *quæ grandine & fulgure saucios ex vulneribus absumsit.*

XXV, 1,6. *Insusitatas barbaris formas*] Avus legit, *invisitatas*, adstipulante MS. Oxoniensi. Curt. IX, 6. ex MS. *Invisitatas belluas inducat.*

XXV, 4, 3. *Ita devictis acquisitisque celeriter carebat*] Mediceus & Oxoniensis: *acquisitisque celeriter excidebat.* Apposite. Vide quæ Avus notavit ad Senecæ Epistolam 122.

XXV, 4, 8. *Ut urbem Corcyram cum sexaginta ceperit; idem prælio navali quinqueremem ex scapha eum septem insiluerit.*] Veteres Editiones, & MSS. *Ut urbem Corcyram cum sexagesimo ceperit; idem prælio navali quinqueremem ex scapha cum septimo insiluerit.* quem loquendi modum multis illustravit Avus in Mant. Pecuniæ Vet. Cap. 1.

XXVI, 1, 9. *Arcessitis servis jubet obserari fores*] Duo Leidenses: *observari fores.* quæ lectio defensorem nacta fuit Cl. Schefferum. Sup. XIX, 3. ex MS. *observatisque foribus, ac nemine ad se, ne quidem filiis admissis, mortem sibi conscivit.* Orosius IV, 6. *Ac deinde observatis januis, exclusisque etiam filiis, gladio dolorem vitamque finivit.* Ita MS. Florent.

XXVI, 1, 10. *Quinto postquam occupaverat mense*] Quinque scripti: *quinto quam occupaverat mense.* Liv. XXXI, 7. *Quinto inde die quam ab Corintho solverit naves, in Italiam pervenit.* Nepos in Aristide 1. *Sexto anno quam erat expulsus.* Paulo ante Cl. Schefferus mavult, *liberata*, quam lectionem firmat Mediceus.

XXVI, 3, 2. *Agas*] Viri Docti docuerunt scribendum esse, *Magas.* Nec ab ea lectione longe discedit MS. Oxon. qui *Magius.*

XXVIII,

XXVIII, 4, 10. *In summa dignatione regis vixit*] Plerique MSS. *in summa dignitate regis.*

XXIX, 3, 2. *Frequenter Graciam ingentes motus passam*] Mediceus, *frequentes Graciam inter se motus passam.*

XXX, 4, 6. *Omnem Asiam Orientis finem*] Mediceus, duo Leid. & Edit. Rom. *omnem Asiam Orientis fine.* Sup. XIII, 4. ex MS. *Paropamisios fine Caucasi montis Extarches accepit.* Quam lectionem firmat vetustissimus codex Orosii III, 23. Hyginus Fab. LXXXII. de Tantalo. *Ob id dicitur ad inferos in aquam media fine corporis stare, semperque sitire.*

XXXI, 3, 1. *Et graviter fractum, velut exsanguem in regno reliquit*] Thuanæus cum tribus Leidensibus: *& gravibus fractum.* Forte legendum ex antiquissimæ scripturæ vestigiis: *gravibusque pacis legibus fractum, velut exsanguem in regno reliquit.* Infra XLI, 6. *Siquidem* (Bactriani) *Sogdianorum, Drangianorum, Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut exsangues, oppressi sunt.* Dein Mediceus, & duo Leidenses: *ne vicinale malum etiam ad se serperet.* ut inf. XLI, 1. *Vicinale bellum.*

XXXI, 3, 6. *Tantusque ejus adventu ardor animis regis accessit.*] Magliabequianus; *tantusque ejus adventu ardor animum regis incendit.*

XXXI, 4, 3. *Ad purgandam publicam conscientiam*] Gellius VII, 3. *Fidem consiliumque publicum expurgareut.* Auctor Epist. ad Hebræos IX, 14. καθαριεῖ συνείδησιν.

XXXI, 4, 5. *Legati cum Ephesi convenissent ad Antiochum, mandata ei senatus tradunt.*] Florent. & duo Leid. *Antiocho mandata senatus tradunt.*

XXXI, 5, 5. *Cum Romano seu occupaveris prior aliqua seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum esse*] Uterque Mediceus cum duobus Leid.. *tamen etiam cum victo & jacente.*

XXXI, 6, 6. *Sperans cladem in Gracia acceptam nova posse victoria aboleri*] Uterque Mediceus, Anglic. & Leid. *cladem in Gracia acceptam nova posse victoria gloria aboleri.*

XXXII, 1, 6. *Itaque velut in illo omne bellum confecissent*] Mediceus, duo Leidenses, & Magllabeq. cum Juntina & Romana Editione: *itaque lati velut in illo omne bellum confecissent.*

XXXII, 2, 2. *Cum omni militia interficitur.*] Florentinus cum Magliabequiano: *cum omni milite.* Sup. VIII, 1. *Inde* (Phocenses) *auro & pecunia divites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt.* & XXII, 3. *His ita gestis, militem legit, exercitumque conscribit.* XLI. 5. *Regnum Parthicum format, militem legit, castella munit.*

XXXII, 3, 11. *Velut ultor sacra pecunia* | *Vitio* Thuanæus, ut Avus conjecerat. Adstipulatur MS. Leid. & Edit. Rom.

XXXII, 4, 3. *Cum ab Antiocho Romani inter ceteras conditiones pacis deditionem ejus depescerent*] Mediceus, Magliabequianus, & quatuor Leidenses: *deditionem ejus poscerent.* & præpositio *ab* non reperitur in quatuor MSS. eaque abesse poterit absque ullo sententiæ damno, si legas: *cum Antiochum Romani inter ceteras conditiones pacis deditionem ejus poscerent.* Liv. XXX, 43, *Uti prator Romanus his imperaret, ut fœdus ferirent, illi pratorem sagmina poscerent.* & Horat. I. Od. 24.

Tu frustra pius, heu non ita creditum,
Poscis Quintilium Deos.

XXXIII,

XXXIII, 2, 6. *Rerum non nisi centum nonaginta duobus annis potita.*] Mediceus, & Thuanæus: *non nisi centum quinquaginta duobus annis potita.* Liv. XLV, 9. de regno Macedonico. *A summo culmine fortunæ ad ultimum finem centum quinquaginta annos stetit.*

XXXIV, 2, 6. *Metus novarum rerum imponeretur*] Magliabequianus cum Editione Romana: *metus novarum rerum incuteretur.* Infr. XXXVIII, 5. *Adeo illis odium incussit rapacitas proconsulum.* & XLII, 5. *Metum Phrahati incussit, ne bellum Parthis vellet inferre.*

XXXIV, 4, 1. *Prusias consilium cepit interficiendi Nicomedis filii, dum consulere studet minoribus filiis, quos ex noverca susceperat, & Romæ habebat.*] Locus hic in vitio cubat. Prusiam non minores filios, sed Nicomedem, quem interficere conabatur, Romæ habuisse liquido constat ex Appiano Alex. Bell. Mithrid. Οὐκ δ' αὐτῷ (Πρυσίᾳ) διὰ μίσους τοῖς ὑπηκόοις ἐπὶ ὠμότητι χαλεπῇ Νικομήδης ὁ υἱὸς ἦν πάνυ τοῖς Βιθυνοῖς ἀρέσκων· ὅπερ ὁ Πρεύσιας ὑφορώμενος, ἐς Ῥώμην αὐτὸν βιοῦν μετεστήσατο. καὶ μαθὼν εὐδοκιμοῦντα κἀκεῖ, προσέταξε τῆς βουλῆς δεηθῆναι, τὰ ἔτι ὀφειλόμενα Ἀττάλῳ χρημάτων αὐτὸν ἀπολῦσαι. Μηνᾶν τε αὐτῷ συμπρεσβεύοντα ἔπεμπε, καὶ εἴρητο τῷ Μηνᾷ, εἰ μὲν ἐπιτύχοι τῆς ἀφέσεως τῶν χρημάτων, ἔτι φείδεσθαι τοῦ Νικομήδους. εἰ δὲ ἀτύχοι, κτείνειν αὐτὸν ἐν Ῥώμῃ. κερκούρους τε τινὰς ἐς τοῦτο συνέπεμψεν αὐτῷ, καὶ δισχιλίους στρατιώτας. *Quumque subditis exosus esset ob nimiam sævitiam, Nicomedes filius valde ab Bithynis amabatur, ideoque Prusias eum suspectum habens, Romam, ut ibi degeret, misit. quem postquam cognovit ibi quoque gratiorem esse, mandavit ei, ut a Senatu peteret, remitti sibi, quod supererat pecuniæ debitæ Attalo: addiditque illi Menam qui simul legatione fungeretur, eique mandatum dedit, si impetraverit remissionem pecuniæ, ut amplius Nicomedi parceret, si minus, Romæ illum interficeret: & adhuc cercuros quosdam cum eo misit & duo millia militum.* Scribendum igitur ex Romana Editione, *Prusias consilium cepit interficiendi Nicomedis filii, quem a se ablegatum (dum consulere studet minoribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat) Romæ habebat.* Hanc lectionem firmat MS. qui hoc modo: *Prusias consilium cepit interficiendi Nicomedis filii, quem a se ablegatum, studens minoribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat, Romæ habebat.*

XXXVI, 2, 1. *In decem regna divisum*] Magliabequianus: *in duodecim regna divisum.* Mox Mediceus: *adeo ut sterilitatem agrorum ante multos annos praviderit.*

XXXVI, 3, 4. *Arbores opobalsami formam similem piceis arboribus habent.*] Editio Romana: *arbores opobalsami formam similem puniceis arboribus habent.*

XXXVI, 4, 9. *Perpenna*] Rescripsi ex Fastis Capitolinis, & MS. Florentino, *Perperna.*

XXXVII, 1, 1. *Infesta contra populum Romanum arma tulerant*] Mediceus: *sumserant.* Supra, 1, 4. *Horum uxores, cum viderent exsilio additam orbitatem, arma sumunt.* Tacit. III. Hist. 24. *Cur rursus sumsissent arma.*

XXXVII, 1, 3. *Fideliorque populus Romanus in socii filios, quam mater in liberos fuit*] Uterque Mediceus, & duo Leidenses: *fidiorque populus Romanus in sociorum filios, quam mater in lib. f.* Tertius Leidensis: *fides melior populo Romano in socii filios, quam matri in liberos fuit.*

XXXVII, 2, 3. *Nam & magnitudine sui quartam partem cœli occupaverat, & fulgore sui solis nitorem vicerat, & cum oriretur occumberetque*]

que.] Mediceus: *nam & magnitudine sua quartam p. c. o. & fulgore sui solis nitorem vicerat; cum oriretur, occideretque.*

XXXVII, 2, 7. *Quasi admissum facinus majore scelere tegere posset*] Elegantius Floreut. *quasi admissum facinus majori scelere deleri posset.* Infra XXXII, 3, 6. *Neque hac ante mutata sunt, quam ignominiam bello acceptam virtute delerent.* Cicero de Invent. II, 36. *Si beneficia proferet: aut aliqua de causa facta, non propter benevolentiam demonstrabit, aut postea odium aere esse susceptum, aut illa omnia maleficiis esse deleta.*

XXXVII, 4, 2. *Quotidiana exercitatione durabat.*] Optimus Florentinus; *quotidiano exercitio indurabat.* ut infra XXXVIII, 9. *exercitum multis finitimorum bellis induraverat.* Mox meliores scripti, *victamque socio dividit*, omissa præpositione.

XXXVIII, 3, 4. *In quod tum missi Aquilius, & Manlius Maltinus legati*] Mediceus, & Magliabeq. *in quam rem tum missi.*

XXXVIII, 5, 4. *Quid eum Paphlagonia se decedere jusserunt.*] Scribendum *discedere.* nisi malis cum MS. Florentino reponere, *Paphlagonia se cedere.* ut XXXI, 5, 7. *Sin vero quis illis Italia velut fonte virium cesserit.* Pro *jusserunt*, quinque scripti, *jusserint.*

XXXVIII, 6, 7. *Atque ut ipsi ferunt, conditores suos lupa uberibus altos*] Florentinus: *aut quod ipsi ferunt, conditores suos lupa uberibus altos.*

XXXVIII, 10, 2. *Trecenta millia lixarum*] Mediceus, *ducenta millia*; quem numerum habet quoque Orosius.

XXXVIII, 5, 5. *Quin acerbius se in dies gerant, non obtinuisse.*] Avus duo posteriora verba ex sequentibus (*ideo tantum, quoniam amicus suus esset, non obtinuisse*) huc ab inepta manu transposita cogitabat: nec frustra. nam absunt a castissimis membranis Florentinis, quæ etiam pro *se in dies gerant*, habent, *in dies circumcideretur.*

XXXIX, 2, 5. *Templo Jovis solidum ex auro Victoria signum tolli jubet.*] Florent. *e templo Jovis solidum ex auro.*

XL, 1, 1. *Ad externa populus auxilia concurrit.*] Florent. *ad externa populus auxilia decurrit. Decurrere ad aliquem* est opem alicujus implorare: Supra XXVII, 3. *Igitur eum profugo* (Antiocho) *nusquam tutus locus esset, ad Ptolemæum hostem decurrit.* & XXVIII, 1. *Olympias Pyrrhi Epirota regis filia, Ætolis partem Acarnania, quam in portionem belli pater pupillorum acceperat, eripere volentibus ad regem Macedonia Demetrium decurrit.*

XLI, 1, 10. *Spartanos*] Optimus Florentinus: *Sparnos.* Recte omnino. Strabo XI. p. 508. ex MS. Τὺς δὲ ἐς ἐν ἀριστερᾷ εἰσπλέοντι τὸ Κάσπιον πέλαγος παροικοῦντας νομάδας, Δάας οἱ νῦν προσαγορεύουσι, τὺς ἐπονομαζομένους Σπάρνους.

XLI, 2, 6. *Si quantus his impetus est, vis tanta ac perseverantia esset*] Leidensis: *si quanta his in impetu vis, tanta & perseverantia esset.*

XLI, 3, 4. *In superstitionibus atque cura deorum praecipua omnibus veneratio est.*] Mediceus & Leidensis: *in superstitionibus ad curam deorum.* Rectius ut opinor. Sensus est, Parthos in superstitionibus præter deos, amnes quoque religiose venerari solitos fuisse. Liv. XXVI, 1. *Prælium non solito modo clamore ac tumultu est cœptum, sed ad alium virorum, equorum, armorumque sonum, disposita in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cum æris crepitu edidit clamorem.*

XLI,

XLI, 4, 5. *Theodotus*] Florent. *Diodotus.* Διόδοτος ab Strabone & Appiano in Syriacis vocatur.

XLI, 6, 10. *Plus regio quam patrio deberi nomini ratus.*] Ita Magliabeq. At priscæ editiones: *plus regno quam patrio d. n. r.* Melius Florent. *plus regali quam patrio debere se nomini ratus.*

XLII, 1, 4. *Injuriarum indignitas exacerbaverat.*] Mediceus: *injuriam indignitas exacerbaverat.*

XLII, 3, 1. *Filium Ægialium interfecerat*] Veteres editi: *filium Æget Ægialum.* Mediceus, & Edit. Rom. *filium ejus Ægialeum.* Cicero de Natura Deorum III, 19. *Quid hujus Absyrto fratri, qui est apud Pacuvium Ægialeus?*

XLII, 3, 6. *Medeam urbem*] Quatuor scripti: *Mediam.* ut emendavit Cl. Munkerus ad Hygin. Fab. XXVII. Edit. Rom. *In honorem matris Medea Medeam condidit.*

XLII, 3, 7. *Albanis vicina Amazones sunt.*] Mediceus, *Albani vicini Amazonum sunt.*

XLII, 4, 17. *Non vocem mittere.*] Ita loquuntur veteres. At Medic. Magliabeq. & Leid. *non vocem emittere.* Cic. II. ad Atticum Ep. 24. *Nullum unquam verbum quod revocare vellet, emisit*, & II. de Orat. 53. *Facete dicta statim ut emissa sunt, hærere debent.* Auctor ad Herenn. IV, 67. *Quod si nunc hac urbs invictissima vocem emittat.* Petron. Satyr. 19. *Nullum potui verbum emittere.* Paulo ante Medic. Oxon. & Leid. *deliberabant* pro *dubitabant.*

XLIII, 1, 6. *Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt*] Rectius Membranæ Florentinæ: *post hunc Picus; tertio loco regnasse Faunum ferunt.*

XLIII, 4, 7. *Ut quum nocte a prædictis aperta porta forent*] Scribe ex MS. Florent. *a præmissis.* Ut supra XI, 11. *Alexander cupiens originem divinitatis acquirere, per præmissos subornat antistites, quid sibi responderi velit.*

XLIII, 4, 10. *Insidianti regi insidiæ tenduntur*] Florent. *prætenduntur.* Sup. XXIX, 4. *Philopæmeni Achæorum duci, quem ad Romanos sociorum animos solicitare didicerat, insidias prætendit.*

XLIV, 2, 6. *Nullus in festos dies epularum apparatus*] Juntæ: *nullus nisi festis diebus epularum apparatus.*

XLIV, 2. *Adeo feris propiora quam hominibus ingenia gerunt.*] Juntæ: *quam hominibus ingenia sunt.* Præstat vulgatum retinere. Terent. Hecyr. III, 1. *Quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.* Ubi Donatus: *Infirmum gerunt*, ἰσχνὰ φρονοῦσιν, ἀντὶ τοῦ *infirmus est.* Seneca Hippol. 573.

——— *ante ab extremo sinu*
Hesperia Tethys lucidum attollet diem;
Et ora damis blanda præbebunt lupi;
Quam victus animum femina mitem geram.

XLIV, 4, *Non solum non noceretur*] Juntæ: *non solum non necaretur.*

NOTÆ

NOTÆ
IN PROLOGOS
LIBRORUM
TROGI POMPEJI.

I. *SArdanapallum*] Scripsi ex duobus Codd. *Sardanapalum.*

Arbacem] Sic vocatur in MS. Epitom. Histor. *Arbaces præfectus Medorum, Sardanapalo occiso, regnum ejus invasit, & in Medos deduxit. Arbaces Medorum rex regnavit annis XXVII.*

II. *Secundo volumine continentur hæc. Scythia & Ponti situs, originesque Scythiæ usque ad bellum*] MS. Periz. *Secundo volumine continentur hæc. Scythia res usque ad bellum.*

Per Datim & Tisaphernem] Similis error est apud Ampelium 15. *Miltiades dux, qui octuaginta millia militum Persarum Darii regis, præfectis Date & Tisapherne in saltu Marathonio superavit.* Scribe, *Date & Artapherne.*

Quod soli Athenienses tenuere] Duo MSS. Leidenses: *quod soli Athenienses sustinuere.*

Qua exstincta ratione vicere Persas] Optime MS. Periz. *qua exstincta, Marathone vicere.*

III. *Pulso interfectore patris Artabano*] MS. Periz. & Modius ex conjectura: *ultus interfectorem patris Artabanum.* Justinus III, 1. *Itaque cum inter ceteros & ipse Artabanus armatus assisteret, rex (Artaxerxes) simulat se breviorem loricam habere: jubet Artabanum secum commutare: exuentem se ac nudatum gladio trajicit.*

VI. *Herculide*] MS. Periz. *Hercilide.*

VI. *Achais, Rhodiis, & Byzantiis*] Edidi, *a Chiis, Rhodiis, & Byzantiis.* quomodo ex Diodoro Siculo legendum monuit Doctissimus Abbas de Longuerue.

VIII. *Thracia atque Thessalia ab eo subacta*] Tà *ab eo* absunt a MSS. Modianis, & duobus Leidensibus.

IX. *Victusque Cheronea*] Ex duobus MSS. reposui, *victisque Cheronea.*

X. *Præfectum Paphlagonum, quorum origo repetita*] Ita hunc locum emendavit Cl. Vorstius. Mod. Edit. *Præfectum Paphlagonum: Paphlagonum origo repetita.*

X. *Ut post mortem Ochi regis regnavit Arses*] Epitome Histor. MS. *Artaxerxes qui & Ochus regnavit annis* XXVI. *hic enim Sidonem subvertit, Syriamque cunctam invasit, Ægyptumque suo subegit imperio. Arses filius Ochi regnavit annis* IIII.

XIII. *Occidit, & occisus est.*] Scripsi; *occidit, & ut occisus est.*

XIV. *Et Cliton victus*] MS. Periz. *& Cliton victos.* Emendavi, *& Clitos victus.*

Olym-

Olympiada Pydna obsessam] *Hanc lectionem recepi ex Edit. Mod. Dein ex tribus MSS. addidi; *& captam ad favorem populi.*

XV. *A filio ejus sunt collecta*] Reposui ex MSS. Colbertinis, & Thuanæo, quem Pater consuluit; *a filio ejus sunt collecta Demetrio.*

XVI. *Missus est a Dromichate*] Sequutus sum emendationem Eruditissimi Abbatis de Longuerue, qui legit *dimissus est.*

XVII. *Ultimumque certamen commilitonum Alexandri fuit*] Avus conjecit; *quod ultimum certamen.*

XVIII. *Seleucus' amissis*] MS. Periz. & Edit. Mod. *Ut Seleucus amissis.*

Sidonis] Ex MS. Periz. rescripsi, *Sidoniorum*: & *Utica* pro *Velia* ex Justino.

XIX. *Seliuuntem*] Ita habet MS. Periz.

Quod obsidione Syracusarum exercitum & classem amisit] Avus emendavit; *qui obsidione Syracusarum.*

XXI. *Per Dionem inde ejectus*] Sic emendavit Rev. Abbas de Longuerue. qui mox quoque *Sosistrato* pro *Pisistrato*. Dein ex MS. Periz. edidi: *arcessitique.*

Mortuoque Pisistrato, iterum facta seditione &c.] Avus legit: *mortuoque eo, ab Sosistrato iterum facta seditione, arcessiti cum Hannibale Carthaginienses obsederunt Syracusas.*

XXVI. *Arean*] Ita Mod. Edit. & MSS. Colbertini.

XXVII. *Ptolemaum*] Ex duobus MSS. edidi, *Ptolemaum Tryphona.* & paulo post *Antiochum Hieracem.*

Prono vicerit] Scripsi *pervicerit* ex emendatione Rev. Abb. de Longuerue. & mox ex MS. Periz. *custodes Tryphonis.*

XXVIII. *Bastarnici.*] Avus malebat: *Bastarnai.*

Tutelam filii ejus Philippi] Hanc lectionem exhibent Codices Romani, Periz. & Edit. Mod. Dein ex Modii editione recepi, *Thessaliam, Moesiam, Cariam.*

XXX. *Vicit Raphia: ipse amore Agathoclea corruptus decessit.*] Hunc locum restitui ex fide duorum MSS. Paulo ante ex MS. Periz. *Ptolemao Tryphone.*

XXXIV. *Ut mortuo Ptolemao Epiphane*] Ita hunc locum correxit Rev. Abbas de Longuerue.

XXXV. *Cerinenses*] MS. Periz. *Ceramenses.*

XXXVI. *Canos, Thracas subegit.*] Vide Valesium ad Excerpta Diodor. Sic. p. 355.

XXXVII. *Ut ultimum Mithridatem*] Optime MS. Periz. *Ut in ultimum Mithridatem.* Mox duo MSS. Leid. *in excursu*, pro *in excessu.*

XXXVIII. *Et frater ejus, victo in Syriam Tryphone, bellum Parthis intulerit.*] Hanc lectionem præ se fert MS. Periz. cui adstipulantur codices Vaticani, & Maximianus.

XXXIX. *Suffecto in locum ejus Alexandro*] Duo Leid. *suffecto in locum ejus fratre Alexandro.*

XXXIX. *Per Antigonum*] Ex MS. Periz. reposui, *per Antonium.*

XL. *Alter seditione flagitatur*] Hanc lectionem tuetur Avus in Observat. ad Script. Eccles. p. 149.

XLII. *Ut præfectus Parthis Aprateus Messenis bellum intulit in Babylonios, & Seleucinisse*] Cl. Valesius ad Excerpta Diod. Sic. pag. 58. pro *Aprateus* emendat *Phraate Himerus*, & porro ex MS. legit, *Mesenis bellum intulit & in Babylonios ac Seleucenses saviit.*

JACOBI BONGARSII
EXCERPTIONES CHRONOLOGICÆ,
AD
JUSTINI HISTORIAS
ACCOMMODATÆ.

AD
JOANNEM NOELIUM.

Quod oculus olim Polyphemo, id nobis in historiarum lectione notatio temporum: quæ apud Justinum nulla est. Quid itaque aliud esse dicemus, quam

Monstrum, horrendum, informe, ingens,
cui lumen ademptum?

Trogum ipsum negligentiæ accusandum, nemo mihi persuadeat: Justini abbreviatoris facinus est. Ergo ne quid huic auctori à me deesset, ex Eusebii & Hieronymi chronico, ad optima & antiquissima exemplaria manuscripta CL. V. Claudii Puteani, & doctissimi mihique amicissimi P. Danielis à me collato, excerpsi & exscripsi, quæ lucis aliquid afferre Justino nostro poterant: non quidem omnia, sed summa fastigia rerum. Nam illud, injuriam esset facere amico nostro Laur. Bochello, à quo veteres chronologos emendatiores & auctiores exspectamus. Comparavi autem cum Eusebio, Georgium Monachum; cujus Græcum codicem mecum vir eruditionis singularis Franciscus Pithoeus communicavit; & è nostris Beroaldum, Funccium. Illi LXX. interpretes, hi Hebraeos sequuntur codices: tanta opinionum varietate, ut Eusebio, Nini regis annus primus, incurrat in annum mundi III. CXLI. *Georgio in* CCLXXI. *Beroaldo in annum*

M. DCCCCLXV. Funccio in M. DCCCCVI. Hujus varietatis originem, pluribus persequerer, nisi laborem istum mihi, amici illius nostri levaret labor. Interim lumen hoc tibi, carissime Noëli, accendi, ne forte in historiæ hujus tenebris aberres: Et ut illius

Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat;

ita hæc velim amplectaris excerpta, quo tutius possis, & firmius ingredi: Adferent tibi fortasse in hujus auctoris lectione, non parvum adjumentum. Ad historiarum studium ut accedas, requirit ætas tua; requirunt hæc tempora, quibus mature firmare animum expedit constantibus exemplis. Ea unde petas, nisi ex historiis? Historiarum autem cognitionem, si inchoare à Sallustii, Livii, Taciti lectione volueris, neque recte feceris, neque ordine: Abrupta est, aut interrupta in eorum libris, historiæ series. Ab hoc tibi auctore principium sit historici studii. Hic à Nino, qui primus est τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων, ad Augustum Caesarem, non ut Atticus apud M. Ciceronem septingentorum, sed ut Corn. Nepos omne ævum, id est, duum millium annorum memoriam, uno libro colligavit. Tu, Noeli dulcissime, utere fruere hac qualicunque opera mea, quæ si promovendis studiis tuis fuerit, satis magnum laboris mei fructum tulero. Vale.

EXCERPTIONES CHRONOLOGICÆ.

EUSEBIUS.

Cum divinam ſcripturam diligenter evolveris, à nativitate ABRAHAM uſque ad totius orbis DILUVIUM, invenies retrorſum annos DCCCCXLII.

Item à DILUVIO, *uſque ad Adam*, II. CCXLII.

Anni mundi.	REGNUM ASSYRIORUM.		*Anni mundi.*	REGNUM HEBRÆORUM ET ATHENIENSIUM.	
3141	Primus omni Aſiæ exceptis Indis regnavit NINUS F. Beli annis	52	3184	Nini XLIII. anno natus ABRAHAM, vixit annos de eo Juſtinus 36, 2, 3.	175
	de quo Juſtinus 1, 1, 7.			Zoroaſtres clarus habetur. 1, 1, 9.	
3193	II. SEMIRAMIS 1, 1, 10.	42		Abraham cum centenarius eſſet, genuit ex libera filium	
3235	III. Zameis, qui & Ninyas. ibid.	38			
3273	IV. Arius.	30	3283	ISAAC. is vixit ann.	180
3303	V. Aralius.	40	3344	Sexagenario Iſaac naſcitur JACOB, qui poſtea Iſrahel à quo Iſrahelitæ, qui nunc Judæi, vixit ann.	147
3343	VI. Xerxes, qui & Balæus.	30			
3373	VII. Armamitres.	38			
3411	VIII. Belochus.	35		de eo 36, 2, 4.	
			3435	Joſeph naſcitur: vixit	110
3446	IX. Balæus	52		venditur à fratribus annum agens XVII, 36, 2, 6.	
3498	X. Altadas.	32			
3530	XI. Mamithus.	30			

M.DCCCCLXV. Funccio in M.DCCCCVI. Hujus varietatis originem, pluribus persequerer, nisi laborem istum mihi, amici illius nostri levaret labor. Interim lumen hoc tibi, carissime Noëli, accendi, ne forte in historiæ hujus tenebris aberres: Et ut illius

Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat;

ita hæc velim amplectaris excerpta, quo tutius possis, & firmius ingredi: Adferent tibi fortasse in hujus auctoris lectione, non parvum adjumentum. Ad historiarum studium ut accedas, requirit ætas tua; requirunt hæc tempora, quibus mature firmare animum expedit constantibus exemplis. Ea unde petas, nisi ex historiis? Historiarum autem cognitionem, si inchoare à Sallustii, Livii, Taciti lectione volueris, neque recte feceris, neque ordine: Abrupta est, aut interrupta in eorum libris, historiæ series. Ab hoc tibi auctore principium sit historici studii. Hic à Nino, qui primus est τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων, *ad Augustum Caesarem, non ut Atticus apud M. Ciceronem septingentorum, sed ut Corn. Nepos omne ævum, id est, duum millium annorum memoriam, uno libro colligavit. Tu, Noeli dulcissime, utere fruere hac qualicunque opera mea, quæ si promovendis studiis tuis fuerit, satis magnum laboris mei fructum tulero. Vale.*

EXCERPTIONES CHRONOLOGICÆ.

EUSEBIUS.

Cum divinam ſcripturam diligenter evolveris, à nativitate ABRAHAM uſque ad totius orbis DILUVIUM, invenies retrorſum annos DCCCCXLII.

Item à DILUVIO, *uſque ad Adam*, II. CCXLII.

Anni mundi.	REGNUM ASSYRIORUM.		*Anni mundi.*	REGNUM HEBRÆORUM ET ATHENIENSIUM.	
3141	Primus omni Aſiæ exceptis Indis regnavit NINUS F. Beli annis de quo Juſtinus 1,1,7.	52	3184	Nini XLIII. anno natus ABRAHAM, vixit annos de eo Juſtinus 36, 2, 3.	175
				Zoroaſtres clarus habetur. 1, 1, 9.	
3193	II. SEMIRAMIS 1, 1, 10.	42		Abraham cum centenarius eſſet, genuit ex libera filium	
3235	III. Zameis, qui & Ninyas. ibid.	38			
3273	IV. Arius.	30	3283	ISAAC. is vixit ann.	180
3303	V. Aralius.	40	3344	Sexagenario Iſaac naſcitur JACOB, qui poſtea Iſrahel à quo Iſrahelitæ, qui nunc Judæi, vixit ann.	147
3343	VI. Xerxes, qui & Balæus.	30			
3373	VII. Armamitres.	38		de eo 36, 2, 4.	
3411	VIII. Belochus.	35	3435	Joſeph naſcitur: vixit venditur à fratribus annum agens XVII, 36, 2, 6.	110
3446	IX. Balæus	52			
3498	X. Altadas.	32			
3530	XI. Mamithus.	30			

3560	XII. Macchaleus.	30	3609	MOYSES nascitur vixit	120
3590	XIII. Sfærus.	20			
				REGNUM ATHENIENSIUM.	
3610	XIV. Mamilus.	30	3644	XXXV. Anno Moysis Cecrops regnat in Attica 2, 6, 7.	50
4640	XV. Sparæthus.	40			
3680	XVI. Ascatades.	40	3689	Moyses LXXX. annum agens dux itineris ex Ægypto Hebræorum gentis efficitur 36, 2, 11.	
	Diluvium sub Deucalione, Eusebius retulit in annum 35. Cecropis: Justinus ad tempora Amphyctionis refert. 2, 6, 10.		3694	Atheniens. II. Cranaus 2, 6, 8.	9
			3703	III. Amphyction 2, 6, 16.	10
3720	XVII. Amyntes.	45	3713	IV. Erichthonius.	50
3765	XVIII. Belochus.	25	3763	V. Pandion.	40
3790	XIX. Bellepares.	30	3803	VI. Erichtheus. Triptolemus frumenta distribuit. 2, 6, 12.	50
3820	XX. Lamprides.	32			
3852	XXI. Sosares.	20			
3872	XXII. Lampares.	30	3853	VII. Cecrops secundus. hujus anni 22. Dionysius qui & Liber pater adv. Indos dimicans Nisam urbem juxta Indum flumen condidit. 12, 7, 6.	40
3902	XXIII. Pannias. circa annum hujus 16. Tyrus condita. vide 18, 3, 2.	45			
3947	XXIV. Sosarmus.	[illegible]	3893	VIII. Pandion.	25
			3918	IX. Ægeus Pandionis F. 2, 6, 14.	48
3966	XXV. Mithræus. Vexoris rex Ægypti secundum Oros. l. 1. c. 14. de quo 2, 3, 8. Is 1, 1, 6. antiquior Nino dicitur.	27		Sub quo Argonautarum navigatio. 42, 12, 12.	
				Hercules consummat certamina. 2, 4, 18.	
			3966	X. Theseus. 2, 6, 15. Cocalus in Sicilia. 4, 2, 2.	30
3993	XXVI. Tautanes.	32	3996	XI. Mnestheus Peteo. Amazones Priamo tulere subsidium. 2, 4, 31.	23

4025

	LATINIS, qui postea Rom. nuncupati sunt, post tertium annum captivitatis Trojæ, sive ut quidam volunt post annum VIII. regnavit ÆNEAS, annos 3. Ante Æneam Janus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus in Italia regnaverunt, annis circiter CL. 43, 1, 6. Post Æneam Ascanius an. 38. 43, 1, 13.	
4025	XXVII. Teutæus.	40
4065	XXVIII. Thineus.	30
4095	XXIX. Dercylus.	40
4135	XXX. Eupales.	38
4173	XXXI. Laosthenes. Hujus anno XIV. Carthago conditur à Didone. vide 18, 5, 14.	45
4218	XXXII. Piritiades.	30
4248	XXXIII. Ofratæus.	20
4268	XXXIV. Ofratanes.	50
4318	XXXV. Acrazapes.	42
4360	XXXVI. Thonos Concoleros, qui vocatur Græcè Sardanapalus. 1, 3, 1.	20
4383	Regnum Assyriorum destructum.	

4019	TROIA CAPTA. Colligitur omne tempus à XLIII. an. regni Nini, ad capiam Trojam, anni DCCCXXXV. A nativit. Moysi anni CCCCX.	
4019	XII. Demophoon Thesei F. 2, 6, 15.	33
	Pyrrhus Delphis in templo Apollinis ab Oreste occiditur, proditione sacerdot. Machæt. 17, 3, 7.	
4042	XIII. Oxinthes.	12
4054	XIV. Aphidas.	1
4055	XV. Thimœtes.	8
4063	XVI. Melanthus.	37
4110	XVII. Codrus Melanthi F. 6, 19.	21
4131	Hoc interempto, regnum Erechtidarum destructum est, quod CCCCLXXXVII. annis perseverabat. Post Codrum, principes quos mors finiebat, quorum primus Medon Codri F.	

Omnes anni regni Assyriorum, à primo anno Nini, supputantur M. CCXL. inquit Eusebius: ex ipsa ratione uno anno minus prodit. Justinus habet M. CCC. Georgius Monachus alia regum serie, M. CCCLX.

Anni mundi.	REGNUM MEDORUM.		*Anni mundi.*	Olympiades.	GRÆCORUM ET LYDORUM.
4381	Medorum primus ARBACES. annis 1, 3, 6.	28	4400		Lycurgi leges in Lacedæmone, juxta Apollodori sententiam, hac ætate susceptæ. 3, 2, 7, &c.
4409	II. Sosarmus.	30			
			4424	1	OLYMPIAS PRIMA, à captivitate Trojæ anno cccev. Hic initium habet vera historia, nam superiora variis sunt implicita fabulis. Varro apud Censor.
4439	III. Medidus.	40			
	Circa Olymp. IX. Lacedæmonii contra Messenios vicennale bellum habent. 3, 4. &c.		4449	6	Athenis principes qui usque ad mortem præerant, esse desierunt. Et in X. annos magistratuum consuetudo versa est: regnavitque primus Charops F. Æschyli.
4479	IV. Cardyceas.	13			
			4480	14	Bellum quod in Thyria inter Lacedæmonios & Argivos gestum est, de quo Prolog. III.
			4484	16	CANDAULES IV. rex Lydorum regnavit annos 17. 1, 7, 41.
4492	V. Deioces.	54			
			4501		Lyd. V. Gyges, an. 2[illegible]
4546	VI. Fraortes.	24	4517	24	Athenis annui principes constituti sunt. 2, 7, 2.
4570	VII. Cyaxares.	32	4605	46	Solon leges scripsit Atheniensium, ut Gell. XXXIII. Tarquinii. 2, 7, 4.
4602	VIII. Astyages.	38			

Anni mundi.	MACEDONUM.		*Anni mundi.*	*Anni ab urbe condita.*	LATINORUM ET ROMANORUM.	
4387	Macedonum primus CARANUS an. 7, 1, 7.	28	4381		XIV. Latinorum rex PROCAS Silvius an.	23
			4404		XV. Amulius pulso Numitore. 43, 2, 1.	44
4415	II. Cœnus.	12			Hujus anno XXIV. Remus & Romulus generantur Marte & Ilia. 43, 2, 3.	
4427	III. Tyrimmas. Theræi Cyrenen condiderunt circa IV. Olymp. 13, 7.	38	4446		Anno III. Olymp. VI. ut alii VIII. ROMA parilibus, qui nunc dies festus est, condita. 43, 3, 1.	
	Olymp. IX. MIDA regnavit in Phrygia. 1[illegible] 7, 14.				Primus rex Rom. ROMULUS. ut alii 37. & interregnum uno anno.	38
4465	IV. Perdicca. 7, 2, 1.	51	4484	38	II. Numa Pompilius, ut alii 43.	41
4516	V. Argæus. 7, 2, 2.	38	4527	79	III. Tullus Hostilius.	32
			4557	111	IV. Ancus Martius, ut alii 24.	23
4554	VI, Philippus. 7, 2, 5.	38	4580	134	V. Tarquinius Priscus, ut alii 38.	37
4592	VII. Europus. Ibid.	26			Massilia condita. 43, 3, 4.	

Omnes Anni regni Medorum CCLIX. si Eusebii λογισμὸν sequamur. Diodoro & Georgio in regum appellationibus & temporibus non convenit cum Eusebio, neque ipsi inter se consentiunt.

Anni mundi.	REGNUM PERSARUM.		Anni mundi.	Olymp.	LYDORUM ET GRÆCORUM.
4640	CYRUS regnavit Persis, subverso Astyage. 1, 6, 17.	30	4638	54	Crœsus Lyd. IX. an. 15. 1, 7, 3.
				55	Pisistratus Atheniensium tyrannus. 2, 8, 6.
4670	II. Cambyses 1, 9, 1.	8	4653	58	Crœsus à Cyro captus est, & Lydorum regnum destructum, quod stetit annis CCXXX.
4678	III. Fratres Magi: mensibus 7. 1, 9, 9.				
			4709	72	Darii an. XXX. Bellum quod in Marathone gestum est 2, 9, 7. circa an. U. C. CCLX. Gellius, cui cum nostra ratione non convenit.
4679	IV. Darius. 1, 10, 9.	36			
4715	V. Xerxes. F. Darii. 2, 10, 9.	20			
4735	VI. Artabanus, de quo 3, 1, 2. menses 7.		4721	75	Xerxis anno VI. Bellum in Thermopylis, & apud Salamina navale certamen. 2, 10, 12. & 2, 12, 21. Anno ab U.C. CCLXXII. ut Gellius; & in sequenti an. in Plataeis & in Mycale. 2, 14, 7.
4736	VII. Artaxerxes, qui Longimanus cognominabatur. 3, 1, 3.	40			Pausanias damnatus. 2, 15, 16.
			4740	79	Artax. an. IV. Cimon juxta Eurymedontem Persas navali pedestrique certamine superat, & Medicum bellum conquiescit. 2, 15, 18. Diod. retulit in an. III. Olymp. LXXVII.
4776	VIII. Xerxes II. mensibus 2.				
	IX. Sogdianus. mens. 7.				
4777	X. Darius cognomento Nothus.	19	4769	87	Ejus an. XXXIII. Initium belli Peloponnesiaci: quod Gellius refert in an. U. C. CCCXXIX. nisi legas CCCXIX. 3, 6, 8.
4796	XI. Artaxerxes, qui cognominatus est Mnemon, Darii & Parisa-		4782	90	Darii an. V. clades

quæ

Anni mundi.			Anni mundi.	Olymp.	
	tidis F. 5, 11, 2.	40			quæ Atheniensibus accidit in Sicilia. 4, 5.
	Cyri regis ascensus, de quo scribit Xenoph. 5, 11, 5.		4786	91	Ejusdem an. IX. Alcibiades profugus abit ad Tisapher. 5, 2, 5.
	Conon classi Persicæ præficitur. 6, 8, 9.		4801	94	Artax: an. V. Atheniens. sustinent tyrannidem ad annum fere U.C. CCCXLVII. ut Gell. 3, 8, 9.
4836	XII. Artaxerxes, qui & Ochus. 10, 3, 1.	26			Alcibiadem Pharnabazus interficit. 5, 8, 14.
2462	XIII. Arses Ochi F.	4	4802	95	An. I. qui fuit 6. Artax: Tyranni Athenis oppressi. 5, 10, 9.
4866	XIV. Darius Arsami F.	6		104	Clearchus Heracleæ tyrannus, annis XII. Diod. 16, 4, 6.

Anni mundi.	MACEDONUM.		Anni mundi.	An. ab U.C.	ROMANORUM ET SICULORUM.	
4618	VIII. Alcetas.	29	4617	171	VI. Servius Tullius.	34
4647	IX. Amyntas. 7, 2, 13.	50	4651	205	VII. Tarquinius Superbus.	35
					Pythagoras in Italiam venit, auctor Gellius. Laertius Olymp. LX. floruisse scribit, vide Sol. cap. 21. Plin. 2, 8. Just. 20, 4, 2.	
4697	X. Alexander. 7, 4, 1.	43	4686	240	Pulsi urbe reges. Rom. reges imperarunt annis CCXL. sive ut quibusdam placet CCXLIII.	
4740	XI. Perdicca.	28	4700	254	Circa Olymp. 70, 71. &c. Anaxilaus in Sicilia regnat, & post eum Micythus Olymp. 76. Diod. XI. Just. 4, 2, 4.	
4768	XII. Archelaus.	24			Eodem fere tempore Gelo obtinuit Syracusas, à quo victi Carthaginenses. 23, 4, 4.	

Anni

				Olymp.	
4792	XIII. Orestes.	3	4794	93	Circa finem imperii Darii Nothi. Dionysius in Sicilia tyrannidem exercet, an. 38. 20, 1. &c. anno ab U. C. 347. Gellius.
4795	XIV. Archelaus.	4			
4799	XV. Amyntas.	1			
4800	XVI. Pausanias.	1			
4801	XVII. Amyntas. 7, 4, 3.	6			
4807	XVIII. Argæus.	2			
4809	rursum Amyntas.	18	4811	97	Ut Diodor. & Halic. XCVIII. Galli Senones Romam invaserunt. 6, 6, 5. ab U. C. anno 365. Livius.
4827	XIX. Alexander. 7, 4, 5.	1			
4828	XX. Ptolemæus Alorites.	4 6			
4832	XXI. Perdicca. 7, 4, 5.			103	Ut Diod. 105. Dionysius rex Siciliæ anno XXXVIII. moritur: Post quem Junior Dionysius regnum invadit. 21, 1, 1.
4838	XXII. Philippus circa an. V. C. cccc. ut Gellius. 7, 5, 10.	26			Is Ochi an. x. Sicilia pellitur. 21, 2, 8. & ejusdem XXI. Corinthum sub fœdere navigat. 21, 5, 2.
4864	XXIII. ALEXANDER. Philippi F. Olymp. CXI. an. mens. 6, 11, 1, 7.	12			

Anni mundi.	Olympiad.	
		PERSARUM *regnum stetit annis* CCXXXII. 11, 14, 7. *&c.*
	113	*Interfecto Dario* ALEXANDER *regnum Asiæ,*
4872	114	*anno regni sui* VII. *occupat: Is* XXXII. *ætatis suæ anno moritur in Babylone* 12, 16, 1.
4876	2. 4	*Post quem translato in multos imperio regnavit.*

		ÆGYPTO.		Anni mundi.	Olymp.	MACEDONIBUS.	
4876	114	I. Ptolemæus Lag. F. 13, 4, 10. Lydiam & Thraciam & Hellespontum Lysimachus tenuit. 13, 4, 16. a quo Lysimachia in Thracia condita. 17, 1, 2.	40	4876	114	XXIV. Philippus Lyqui & Aridæus frater Alexandri. 13, 3, 1. Bellum Lamiacum. 13, 5, 1.	7
				4883	115	XXV. Cassander. 15, 2, 12.	19
				4902	120	XXVI. Filii Cassandri Antigonus (Justino est Antipater & Georgio) & Alex nd. 16, 1, 1 & 2a	4

4916	124	II. Ptolemæus Philadelphus 26, 2; 7.	38
4954	133	III. Ptolemæus Euergetes, de quo 26, 2, 1.	26
4980	140	IV. Ptolomæus Philopater. 29, 1, 5.	17
4997	144	V. Ptolemæus Epiphanes. 30, 2, 6. & 31, 1. 1.	24
5021	150	VI. Ptolemæus Philometor. 34, 2, 7.	35

4906	121	XXVII. Demetrius. 16, 1, 12.	6
4912	122	XXVIII. Pyrrhus. mens. 7. 16, 2, 3.	
4913		XXIX. Lysimachus. 16, 3, 2.	5
4918	124	XXX. Ptolemæus cognomento Ceraunus. 17, 4, 4. & 24, 1, 8.	4
4919		XXXI. Meleagrus. mens. 2.	
		XXXII. Antipater. dies. 45.	
		XXXIII. Sosthenes. 24, 5, 13.	2
4921	125	XXXIV. Antigon. Gonatas. 25, 1, 1. & 26, 3, 8.	36
4957	134	XXXV. Demetrius. 28, 1, 1.	10
4967		XXXVI. Antigonus. 28, 3, 16.	15
4982	140	XXXVII. Philippus. 28, 4; 16.	42
4997		cum quo Romani bellum gesserunt ab V.C. 551.	
	153	Euti.	
5024		XXXVIII. Perses. 32, 3, 4 & 33.	10
5026		Ab U. C. 580. bellum Persicum.	
5034	153	Macedonum regnum defecit.	

Anni mundi.	*Olymp.*	SYRIÆ ET BABYLONIÆ.	
4888	117	I. Seleucus Nicanor. 15, 4, 1. &c.	32
4917	124	Seleucus capto Demetrio in Cilicia SYRIÆ & ASIÆ pariter imperavit. 16, 2, 6.	

Anni mundi.	ASIÆ.	
4874	Agathocles Syracusis tyrannidem exercet. 22.	
4882	In Asia primus regnavit Antigonus. 13, 4, 14. &c.	18
4900	II. Demetrius, qui & Poliorcetes. 15, 4, 22, &c.	17

				Anni mundi.	
4920	125	II. Antiochus Soter. 17, 2, 20.	19		
4399	129	III. Antiochus qui vocabatur Theos.	15		
4954	133	IV. Seleucus Callinicus. 27, 1, 1.	20	4954	Parthis à Macedonum imperio recedentibus, primus regnavit ARSACES. 41, 4, 6.
4974	138	V. Seleucus Ceraunus.	3		
4977	139	VI. Antiochus Magnus. 29, 1, 3,	36	4963	Anno ab U. C. 517. ut Eutrop. Hamilcar occisus, cui successi Hasdrubal. 44, 5, 6. & 7.
5006		Bellum Rom. cum Antiocho anno ab U. C. 560. Eutr.			
5013	148	VII. Seleucus qui & Philopater.	12	4980	Ab U. C. 534. Annibal Imperator Carthag. 44, 5, 8.
5025	151	VIII. Antiochus Epiphanes. 34, 2, 7.	11	5011	Ab U. C. 565. Bellum cum Gallogræcis.

Anni mundi.	Olympiad.	ÆGYPTO.		Anni mundi.	Olymp.	SYRIÆ ET ASIÆ.	
				5036	154	IX. Antiochus Eupator. 34, 3, 1.	2
				5038		X. Demetrius Soter. 34, 3, 9.	12
5052	159	Ab U. C. 606. Bellum Achaicum. 34, 1.		5050	157	XI. Alexander. 35, 1, 7, mens. 10.	9
				5060	160	XII. Demetrius. 35, 2, 2.	3
5056		VII. Ptolemæus Evergetes.	29	5063		XIII. Antiochus Sidetes. 36. 1, 8.	9
5085	166	VIII. Ptolemæus Fyscon. qui & Soter. 38, 8, 2. &c.	17	5072	163	XIV. Demetrius iterum. 38, 10, 11.	4
				5076	164	XV. Antiochus Grypus. 39, 1, 9.	12
				5088	167	XVI. Antiochus Cyzicenus. 39, 2, 10.	18
5102	170	IX. Ptolemæus, qui & Alexander. 39, 4, 1,	10	5106	171	XVII. Philippus. Antiochus in Parthos fugiens, Pompejo se deinceps tradidit, post quem Philippus captus est à Gabinio.	2
5112	173	X. Ptolemæus Fyscon, qui à matre fuerat ejectus. 39, 5, 1.	8	5108		Huc usque Syria possessa per reges, in Romanam ditionem cessit.	
						Bellum Mithridati-	

5120	1[illegible]5	XI. Ptolemæus Dionysius.	30			ticum anno ab U. C. 662. ut Eutrop. 37, 1, 7.	
5150	182	XII. Cleopatra.	22	5153	183	Primus Rom. singulare imperium arripuit C. JULIUS CÆSAR mens. 6.	4
5172	187	Cleopatra & Antonius semet interficiunt: & Ægyptus fit Romana provincia.		5157	184	Rom. II. Octavianus Cæsar AUGUSTUS. mens. 6.	56
		Lagidæ in Ægypto regnaverunt an. ccxcv.				Ab eo, anno ab U. C. 726. ut Eutr. Hispania domita, Janus clausus. 44, 5, 8.	

HAC-

HACTENUS
EX
TROGO JUSTINUS.

NOtasse me tempora quæ cum eo non omnino conveniunt, ipse agnosco, ut de conditione Tyri & Carthaginis. Sed cum professus sim me Eusebium & Hieronymum sequi, non licuit ab eorum ratione discedere. Tribuendum hoc duxi antiquitati, & eruditioni, & diligentiæ illorum: Cum præsertim, in tanta novarum opinionum copia & varietate, quid potissimum sequerer, non haberem: & si novi alicujus hominis chronologiam potiorem duxissem, fuisset ea novis rationibus, multisque confirmanda: quod erat ab instituto nostro alienum. Hoc enim volui, συγχρονισμοὺς *regum, & clarorum, aliquo modo ob oculos ponere: Quod si successit ex animi mei sententia, bene est; sin minus, laudanda est opera, qua et juventuti prodesse, & auctorem si non optimum, saltem non malum, & in historia necessarium, illustrare volui.*

INDEX
IN
JUSTINUM.
AUCTORE
JOAN. FREINSHEMIO,
CUI
JOAN. SCHEFFERI,
Et aliorum accedunt.

Primus numerus librum, secundus caput cujusque libri, tertius tmematia seu sectiunculas capitum denotat.

A.

Phil.

Ca-

que-

24,

Con-

Cy-

Decus

Dis-

Di-

E.

Edi-

spe

nus

Fre-

G.

Gala-

H.

L.

Lo-

Ma-

Ma-

Me-

g 4 nu-

Pa-

Pa-

Prin-

R.

S.

sola

Trans-

dux

ut

X.

Y.

Z. Za-

FINIS.

ERRATA

IN CONTEXTU.

P. 21. l. 6. somnii. p. 130. l. 5. assidua frug. p. 174. l. 2. nec minus. p. 290. l. 5. differre bellum. p. 321. l. 17. Ibi ei occurrit. p. 403. l. 1. Thessalonicam. p. 495. l. 5. redundatura. p. 520. l. 1. quingenti. p. 608. l. 7. Cæpioni. p. 770. l. 8. dimissus. p. 779. l. 12. regem vicit Raphiæ: ipse. p. 781. l. 5. ablatus.

IN NOTIS.

P. 27. b. l. [illegible]. scribendum censuerunt. P. 38. Augustinus Becharius. p. 44. b. l. 43. *decorus &c.* p. 104. b. l. 1. Ant. Arnaldo. p. 74. b. l. 24. Scribe *soli*. p. 131. b. l. 39. *Et annnos*. p. 144. b. l. 6. hoc verbo. p. 164. b. l. 30. reposuerat Græвius. p. 171. a. l. 11. *Athenas mittit*. p. 185. l. 1[illegible]. b. Inde collige. p. 206. l. 5. b. *& illis*. p. 219. a. l. 5. nec enim vero. simile. p. 236. a. l. 22. *Etiamnunc*. p. 245. a. l. 2. *deserere*. p. 261. a. l. 2. *Amicorum interfector*. p. 269. b. l. 11. Spurius. p. 272. a. l. 4. *Lyncestes*. & l. 6. [illegible]*mnis*. p. 281. a. l. 23. parcendum. p. 283. a. l. 23. congruit cum Græco. p. 309. b. l. 16. in Euseb. p. 351. b. l. 13. Apud quos. p. 368. a. l. 17. VORST. p. 433. b. l. 3. *Adulatur*. p. 491. a. 5. *Agathoclea*.

300-